

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ Ս. ԷԶՄԻԱՇԻ ՏՊԱՐԱՆ
ԵՐԵՎԱՆ, 2010

Աշոտ դպիր Արևշատյանի
Խմբագիր՝ Գայանե Թերզյան
Սրբագիր՝ Կարմեն Մարտիրոսյան

Խրատանի Ապաշխարության

Արդի աշխարհը լի է բազմազան գայթակղություններով և փորձություններով, որոնք քրիստոնյայի ճանապարհը դարձնում են առավել դժվարին, ինչի մասին վկայում է Պողոս առաքյալը Տիմոթեոսին գրած իր ուղերձում. «Այս բանն իմացիր, որ վերջին օրերին չար ժամանակներ պիտի գան, երբ մարդիկ պիտի լինեն անձնասեր, փողասեր, հպարտ, ամբարտավան, հայիդոդ, ծնողներին անհնազանդ, անշնորհակալ, անմաքուր, անհաշտ, անգութ, բանասարկու, անժուժկալ, դաժանաբարո, անբարեսեր, մատնիչ, հանդուգն, մեծամիտ, ավելի շատ հեշտասեր, քան աստվածասեր, մարդիկ, որ ունեն աստվածապաշտության կերպարանք, սակայն ուրացել են Նրա զորությունը» (Բ Տիմ. 3:1-5): Այս աշխատությունը, որ ներառում է Սուրբ Գրքի և սուրբ հայրերի բազմաթիվ խրատական խոսքեր՝ ուղղված լեզվի, բարկության, հպարտության, նախանձի, բղջախոհության, դրամապաշտության, ծուլության, որկրամոլության, աշխարհսիրության և այլ մեղավոր կրքերի դեմ, նաև հորդոր է՝ նպատակաուղղելու հարակայել գրասարտության, ողորմության, հնազանդության, խոնարհության, հեզության և սիրո մեջ: Այս ամենին հետևելով՝ հնարավոր է այսօրվա դժվար իրավիճակներում ճիշտ կողմնորոշում ձեռք բերել՝ չշեղվելով ուղիղ ճանապարհից աջ կամ ձախ:

Գիրքը տպագրվում է մեկենասի աջակցությամբ, ի հիշատակ
իր ծնողների:

«Որք հանդիպիք սմա տեսեամբ եւ կարդալով, ողորմի ասացէք ծնօղաց իմոց, որս իմոյ
Բաբայան Գուրգենին եւ մօրս իմոյ՝ Սոֆյային, եւ ձեզ՝ յիշողացո, տէր Յիսուս Քրիստոս
ողորմեսցի յիւր միւսանգամ գալստեանն. ամէն»:

ԵՐԿՈՒ ԽՈՍՔ

«Ի՞նչ պիտի անենք, եղբայրներ՝...»

«Ապաշխարեցե՛ք, և ձեզանից յուրաքանչյուրը թող մկրտվի Տեր Հիսուս Քրիստոսի անունով՝ մեղքերի թողության համար, և պիտի ընդունեք Սուրբ Հոգու պարգևը. որովհետև խոստումը ձեզ համար է, ձեր որդիների և բոլոր հեռավորների համար, որոնց կկանչի մեր Տեր Աստվածը» (Գործք 2:37-39):

Աստծո նախախնամությամբ մեզ վիճակված է ապրել XXI դարասկզբին: Դա մի ժամանակաշրջան է, երբ համաճարակի պես տարածվել են բազմահնար մոլորություններն ու անաստվածությունը: Մերժվում է քրիստոնեական ոգին, ծավալվում՝ մեղքի, մոլությունների և անբարոյականության գովազդը: Իրական, բարձր արժեքները փոխարինվել են կեղծ, խաբուսիկ, պատրանքային երևույթներով: Խղճի ազատության և մարդու իրավունքի քողի տակ թույլատրվում և ըստ ամենայնի պաշտպանություն են գտնում մարդուն ակնհայտորեն դեպի աստվածամերժություն, դեպի հավիտենական կորուստ առաջնորդող գաղափարախոսություններ, արարքներ, ծրագրեր: Եվ այլևս կարիք չեն զգում գաղտնի և ծածուկ գործելու հակաքրիստոսին կարոտով սպասող և նրա գալուստը փութաջանությամբ նախապատրաստող Խաչի և Խաչյալի թշնամիները: Մենք հիմա ապրում ենք մի աշխարհում, որտեղ գերակայում են զուտ նյութական և մարմնական արժեքները: Այդ աշխարհը չունի հավիտենականության հոգևոր խորությունը, այստեղ կան միայն մարդկային կրքերի ու զգայական կապվածությունների լայնություն և բարձրություն:

Եվ այս ամենն ինչ-որ չափով թափանցում է ժամանակակից քրիստոնյայի հոգու մեջ և ազդում նրա սրտի վրա: Մենք արդեն այն նույն քրիստոնյաները չենք, ինչպիսին մեր նախնիներն էին՝ ուղղահավատ, երկյուղածությամբ ու սիրով, խոնարհությամբ ու հույսով խանդավառ, համբերատար ու հյուրասեր, ողորմած ու գթասիրտ...Չկան մեծ հոգևոր սխրանքներ, չեն երևում սուրբեր, դժվարությամբ են գտնվում նմանվելու արժանի օրինակներ: Այս բոլորը մեր փրկության խնդիրը դարձնում է չափազանց բարդ մի գործ:

Մարդու հոգու փրկության առաջնահերթ պայմանը բոլոր ժամանակներում եղել է արժանավայել ապաշխարությունը՝ իր պտուղներով: Այն սկիզբն է ողջ հոգևոր կյանքի, հաստատուն հիմքը: Մեզ ներկայացված գիրքը ստեղծագործաբար թարմացված

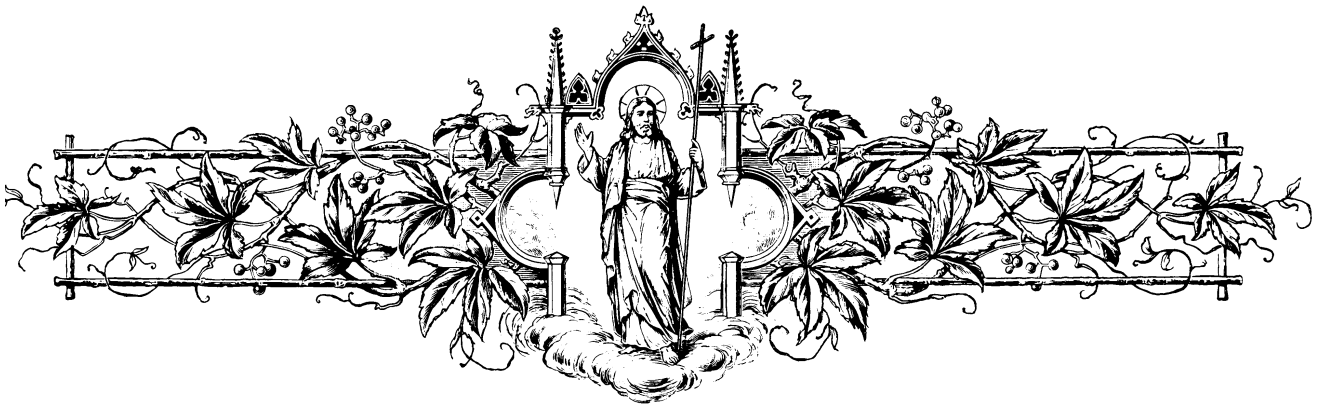
միավորումն է տարիներ առաջ լույս տեսած «Խրատանի ապաշխարության» գրքույկների ութ մասերի, որոնց հիմնական նպատակն էր օգնել հայ ընթերցողին, որ նախ ճիշտ ընտրություն կատարի նեղ ու լայն ճանապարհների միջև, և ապա հնարավորինս անսայթաք ընթանա դեպի երկինք Բարձրացող փրկության ուղիով՝ որպես առաջնորդ ունենալով Աստծո Խոսքը, սուրբ հայրերի խրատները, Եկեղեցու հաղթանակած զավակների օրինակելի սխրանքները, շնորհագարդ վարդապետների ճառերն ու քարոզները, նրանց խնկաբույր աղոթքները:

Հույսով աղոթում եմ, որ սիրով ու նախանձախնդրությամբ պատրաստված այս գրքի մեջ տեղ գտած հարյուրավոր պատգամները, հորդորները, խրատներն ու վկայություններն Աստծո օրհնությամբ նպաստեն ամեն մի ընթերցողի հավատքի զորացմանը, նրա հոգևոր փորձառության աճին. որ կայունանա նրա վստահությունն Աստծո սիրո, ողորմության և գթության հանդեպ, և արմատավորվեն իր սրտում Տիրոջ անսահման Սիրուն սիրով պատասխանելու անհուն փափագը և մեր Երկնավոր Հոր նման սուրբ ու կատարյալ լինելու Բաղձանքը. Ամեն:

Սևանի Վազգենյան հոգևոր դպրանոցի փոխտեսուչ,

Սևանավանքի վանահայր

Տեր Մինաս քահանա Մարտիրոսյան

ՆԱ, ՈՎ ՉԻ ՆՈՐՈԳՈՒՄ ԵՎ ԲԱՐՁՐԱՅՆՈՒՄ ՆԱԽՆԻՆԵՐԻ
ԱՌԱՔԻՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ԱՄՈԹ ՈՒ ՆԱԽԱՏԻՆՔ Է ԻՐ ՊԱՊԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ԵՎ ՄԻ
ՆՈՐ ԱՆԵԾՔ:

ՍԻՐԱՔ 20:28

ԵՂԻՐ ԾԵՐԵՐԻ ԲԱԶՄՈՒԹՅԱՆ ՄԵԶ, ԵՎ ՈՎ ԻՄԱՍՏՈՒՆ Է, ՀԱԿՎԻՐ
ԴԵՊԻ ՆԱ: ՑԱՆԿԱՑԻՐ ԼՍԵԼ ԲՈԼՈՐ ԱՍՏՎԱԾԱՌԱՔ ԶՐՈՒՅՑՆԵՐԸ, ԵՎ
ԹՈՂ ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԱՍՈՒՅԹՆԵՐԸ ԶՎՐԻՊԵՆ ՔԵԶԱՆԻՑ

ՍԻՐԱՔ 6:35

ՆԱԽԱԲԱՆ

Մոտ տասներկու տարի առաջ հուսալով Աստծո ողորմությանը՝ ձեռնամուխ եղանք «Խրատանի Ապաշխարության» մատենաշարի ստեղծմանը: Այն ամբողջացավ ութ հատորյակով: Այդ ժամանակ ֆինանսական, տեխնիկական անապահովության հետևանքով մեծապես տուժեցին խմբագրական և սրբագրական աշխատանքները:

Այնուամենայնիվ, «Խրատանի Ապաշխարության»-ի լույս տեսնելուց հետո, ելնելով պահանջարկից, ընձեռնված նյութական հնարավորությունների սահմաններում կարողացանք մատենաշարի մի քանի հատորներ վերահրատարակել: Ընթերցողներից շատերը նպատակահարմար էին գտնում, որ ութ հատորները լույս ընծայվեն մի գրքով: Եվ երբ Աստծո ողորմությամբ վերջապես այդ հնարավորությունն ընձեռվեց, մենք սկսեցինք աշխատանքները: Հավելեցինք մոտ 200 նոր խրատ, որոշ խրատներ չընդգրկեցինք, քանզի այս ընթացքում հստակեցվեց, թե ընթերցողներն ինչի կարիքն առավել ունեն և այս խրատների մեջ որը կարող է դժվար ընկալելի և կասկածահարույց լինել: Ավելացվել են նաև սուրբ հայրերի մի քանի քարոզներ: Կատարվեցին անհրաժեշտ սրբագրական և խմբագրական աշխատանքներ և հնարավորինս ուղղվեցին տեղ գտած թերությունները: Մի գրքով ներկայացնելու համար առանձին հատորների առաջաբաններում կատարվեցին որոշակի փոփոխություններ և տեղափոխություններ:

Գրքի հիմնական նպատակը ոչ թե անհավատներին դարձի բերելն է (չնայած ընթերցողների թվում եղել են նաև այդպիսիք), այլ՝ հավատքի մեջ եղող քրիստոնյաների հոգևոր աճին նպաստելը: Քանզի Պողոս Առաքյալն ասում է, թե նրանք դեռ կաթ են ուտում, իսկ հոգևոր՝ ավելի կոշտ կերակուր ճաշակելու համար հարկավոր են ավելի ամուր հոգևոր ծնոտներ՝ այն ծամելու և ստամոքս՝ այն մարսելու համար. *«Եվ ես, եղբայրներ՝, չկարողացա խոսել ձեզ հետ՝ իբրև հոգևորների հետ, այլ խոսեցի իբրև մարմնավորների հետ: Իբրև մանուկներ ի Քրիստոս կաթ տվեցի ձեզ և ոչ՝ կերակուր, քանի որ դեռ կարող էլ չէիք. և հիմա էլ կարող չեք»* (Ա. Կորնթ. 3:1-2):

Սակայն Առաքյալը կոչ է անում չմնալ հոգևոր մանկական վիճակում, այլ անցնել կոշտ կերակրի: Այս գրքի պարագայում էլ հարկ է, որ նորադարձները և նրանք, ովքեր վաղուց դարձի են եկել, սակայն այդպես էլ չեն ընտելացել կոշտ կերակրին, կամաց-կամաց ընտելանան: Իսկ ինչո՞ւ կամաց-կամաց: Որպեսզի հեռու մնալով ոչ օգտակար վախից և նրանից բխող հուսահատությունից՝ օրեցօր մարմնավորից վեր ելնեն դեպի հոգևորը: Կաթից կոշտ կերակրի անցնելով է միայն, որ քրիստոնյան կարող է պտղաբերել փրկարար և Աստվածահաճո պտուղներ. *«Իսկ Հոգու պտուղն այս է՝ սեր, խնդություն, խաղաղություն, համբերություն, քաղցրություն, բարություն, հավատարմություն, հեզություն, ժուժկալություն. այսպիսի բաներին օրենք չկա: Իսկ քրիստոնյանները խաչն են հանում իրենց մարմինները՝ կրքերով և ցանկություններով հանդերձ: Եթե ապրում ենք Հոգով, ըստ*

Հոգու էլ ընթանանք: Եվ սնապարծ չլինենք՝ միմյանց գրգռելով և միմյանց նախանձելով» (Գաղատ. 5:22-26):

Միայն անհավատությունից հավատքի գալը և դրանով բավարարվելը հիշեցնում է այն առակը, երբ դեր դուրս է գալիս մարդուց, սակայն որոշ ժամանակ անց տեսնելով, որ իր նախկին բնակարանը մաքուր է, կարգավորված, բայց՝ թափուր, վերադառնում է՝ իր հետ բերելով իրենից չար ևս յոթ դների, և այդ մարդու վիճակն անհամեմատ ավելի վատ է լինում, քան նախկինում էր: Եվ դա է պատճառը, որ մարմնավոր, այսինքն՝ այդպես էլ կաթից կոշտ կերակրի չանցած քրիստոնյաների մեջ շատ ավելի ուժգնորեն են սկսում գլուխ բարձրացնել կրքերը՝ բարկությունը, դրամապաշտությունը, աշխարհաիրությունը, ցանկասիրությունը և այլն, քան մինչ նրանց հավատքի գալու ժամանակ էր. *«Բայց ասում եմ ձեզ. Հոգու՛վ ընթացեք և մարմնի ցանկությունը մի՛ կատարեք, քանի որ մարմինը Հոգու հակառակն է ցանկանում, իսկ Հոգին՝ մարմնի հակառակը: Եվ քանի որ սրանք միմյանց հակառակ են, մի՛ արեք այն, ինչ ուզում եք: Իսկ եթե Հոգով եք առաջնորդվում, ապա օրենքի տակ չեք. որովհետև մարմնի գործերը հայտնի են. այսինքն՝ շնություն, պոռնկություն, պղծություն, վավաշոտություն, կռապաշտություն, կախարդություն, թշնամություն, կոհիվ, նախանձ, բարկություն, հակառակություններ, երկպառակություններ, բաժանումներ, չար նախանձ, սպանություններ, հարբեցողություններ, անառակություններ և սրանց նման ուրիշ բաներ: Այժմ ասում եմ ձեզ, ինչպես որ առաջ էլ ասում էի, թե նրանք, որ այսպիսի բաներ են գործում, Աստծո արքայությունը չեն ժառանգելու»* (Գաղատ. 5:16-21):

Այս խոսքերով Առաքյալը զգուշացնում է գաղատացի քրիստոնյաներին և ոչ թե սպառնում է հեթանոսներին: Ուրեմն մարմնավոր վիճակում հարատևող քրիստոնյան մեծ վտանգի է ենթարկում իրեն: Իհարկե, հնարավոր է, որ մարմնավոր քրիստոնյաներից ոմանց մոտ էլ ամեն բան խաղաղ լինի, սակայն դա կարող է աշխարհային թմբի լինել՝ ընդամենը փափուկ բարձ, որ չարը դնում է նման քրիստոնյայի գլխի տակ: Քանզի թշնամու համար միևնույնն է, թե ինչ կյանքով կապրես այս աշխարհում, կարևորն այն է, որ հանդերձալում հայտնվես իր մոայլ տիրույթներում:

Հուսանք, որ այս գիրքն իր նպաստը կբերի նեղ ճանապարհով դեպի երկնքի արքայություն քայլել ցանկացողներին, իսկ ովքեր խորշում են կոշտ կերակուրներից, և համարում են, որ սա մեր ժամանակների համար չէ, իրենք գիտեն. *«Մենք չպետք է միշտ երեխա մնանք, այլ հարկ է բարձրանանք և ձեռք բերենք կատարյալ գիտակցություն, ջանանք հասնել տղամարդկային հասակի և ձգտենք ամենաբարձր առաքինությունների»* (Աբբա Հաննա):

Եվ այսպես, «Խրատանի Ապաշխարության» գիրքը նպատակ է հետապնդում քրիստոնյային հավատքի զորացման, հույսի հաստատման և սիրո բորբոքման նոր լիցք հաղորդել՝ նպաստելով նրա հոգևոր աճին, քանի որ. *«Աստծո շնչով գրված ամեն գիրք օգտակար է ուսուցման, հանդիմանության, ուղղելու և արդարության մեջ խրատելու համար, որպեսզի կատարյալ լինի Աստծո մարդը և պատրաստ՝ բոլոր բարի գործերի համար»* (ԲՏիմ. 3:16-17):

Ջանացել ենք Աստվածաշնչյան, Ընդհանրական Եկեղեցու հայրերի, մեր Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու, այլ քույր եկեղեցիների հայրերի, նաև որոշ

Ժամանակակիցների հոգեշահ խրատները գրի առնել ըստ բաժինների՝ որպես հիմք ունենալով Հովհան Ոսկեբերանի հետևյալ ասույթը. «Գրքասերը արդարությամբ կարող է կոչվել Քրիստոսասեր՝ ըստ Տիրոջ այս խոսքի. *«Եթե Ինձ սիրում եք, կպահեք Իմ պատվիրանները»* (Հովհ. 14:15): Մշտապես ձեռքում ունենալով սուրբ գրքերը՝ մարդը երբեք չի մոռանա այն սարսափելի գրվածքները, որոնց մասին գրված է. *«Նա ասոյան նստեց, և գրքերը բացվեցին»* (Դանիել 7:10): Նախանձախնդիր եղեք և սիրեք Սուրբ Հայրերին, նրանցից մի բաժանվեք, նրանց մասին հիշողությունը գիշեր ու զօր թող վառ մնա ձեր սրտերում: Նրանց գրքերը մշտապես ունեցեք ձեր ձեռքում և կարդացեք, որպեսզի նրանցից մեծ օգուտ քաղեք»:

Գիրքը կոչվում է «Խրատանի ապաշխարության», որովհետև սա պարունակում է ընթերցողին ապաշխարության առաջնորդող խրատներ: Հույս ունենք, որ բազում հավատացյալներ այստեղ կգտնեն իրենց հուզող հարցերի պատասխանները:

Միշտ չէ, որ ճգնավոր հայրերի խրատները հասարակ հավատացյալ ժողովրդի համար ընկալելի և կիրառելի են: Այդ պատճառով մենք աշխատել ենք ընտրել այնպիսիները, որոնք հենց մեզ են պետք, իսկ եթե կլինեն բաներ, որոնք մեր ուժերից վեր են, պետք չէ հուսահատվել: Վերջիններս կարող են մեզ միայն ոգևորել՝ հավատարիմ մնալու այն փոքրի մեջ, որ մեզ է տրված:

Սուրբ հայրերն ասում են՝ եթե չճանաչես թշնամուդ, չես կարող նրա դեմ պատերազմել, և միշտ պարտություն կկրես: Այստեղ մենք կտեսնենք, թե որոնք են աներևույթ թշնամու բազում որոգայթներն ու խարդավանքները, որ բացահայտել են սուրբ հայրերը՝ ցույց տալով դիվական հարձակումներին դիմակայելու բազմազան միջոցներ:

Նմանօրինակ գրքեր ընթերցողների դեմ, ըստ սուրբ հայրերի, չարը կարող է պատերազմել՝ մի մասին ջանալով զցել հուսահատության մեջ՝ ասելով, թե քեզ փրկություն չկա, քանի որ այստեղ տեսար բազում մեղքեր, որոնք դու գործել ես և մինչև այսօր էլ գործում ես: Սակայն հարկ է դիմակայել հուսահատության պիղծ դևի հարձակմանը՝ ասելով. «Ոչ, Տերն ում սիրում է, նրան էլ հանդիմանում է: Փառք Աստծո, այսօր Տերն Իր սերը դրսևորեց անարժանիս հանդեպ՝ մատնացույց անելով իմ մեղքությունը, և Իր անսահման Աստվածային ողորմությանը հուսալով՝ պիտի ջանամ օրեցօր համբերությամբ շտկվել և քայլել փրկության նեղ ճանապարհով դեպի հավիտենական կյանք»:

Այո, պետք չէ հուսահատվել, քանզի «Աստծո ողորմությունն անհամեմատ մեծ է, քան համայն մարդկության բոլոր մեղքերը: Այդ պատճառով էլ, երբ ոմանք՝ բազում հանցանքներից բռնված, հուսահատվում և չեն բախում Աստծո ողորմության դուռը, իրենց վրա մեծ բարկություն են բարդում Ահեղ Դատաստանի օրվա համար: Ինչպես որ մեր Տերը խրատում էր մի ճգնավորի՝ ասելով. «Մեղավորները, ովքեր Իմ մարդասիրությունից և քաղցրությունից հույսները կտրում են, ավելի խիստ են Ինձ բարկացնում: Այդ մեղքն առավել աններելի է, քան նրանց գործած բոլոր չարություններն ու անօրինությունները միասին վերցրած: Որովհետև եթե մեկը վիատվում է, ակնհայտորեն արհամարհում է Իմ մարդասիրությունը և անարդարացիորեն իր չարությունն ավելի մեծ է համարում, քան Իմ ողորմությունն է ու բարերարությունը, որովհետև այսպիսի մեղքերով ծանրաբեռնված

լինելով՝ ցավում է ոչ թե նրա համար, որ Աստծուն է բարկացրել, այլ՝ որ անբուժելի է համարում իրեն հասած վնասը: Որովհետև եթե իսկապես գոջար Ինձ բարկացնելու և արհամարհելու համար, ուստի և Իմ ողորմությանը ճշմարտապես հուսացած կլինեի և իսկապես այն կգտներ, քանի որ անընդգրկելի և անսահման մեծ է Իմ ողորմությունը, առավել, քան համայն աշխարհի բոլոր անօրինությունները» (Հայելի վարուց):

Ոմանց վրա կարող է հարձակվել հպարտության դեր՝ նրանց հրահրելով կրկնօրինակել սուրբ հայրերի մեծ ճգնությունները, որպեսզի ուժից վեր բաներ անելով կոտրվեն հավատքի կյանքի մեջ: Այս պարագայում էլ պիտի ջանանք ընդօրինակել ոչ թե սրբերի մեծ ճգնությունները, այլ մեր ուշադրությունը սևեռել նրանց խոնարհությանը, հեգույթանը, Աստծո հանդեպ ունեցած երկյուղի և սիրո վրա, որովհետև հայրերն ասում են. «Ինչ որ ուժից վեր է, չարից է» (Հայր Պիմեն): Այսպես է ասում նաև Հովհաննես Մանդուկը. «Զարմանալ այս սրբերի ճգնության վրա, գովելի արարք է, նախանձախնդիր լինել նրանց հանդեպ՝ փրկարար է, իսկ եթե ցանկանաս դառնալ նրանց կյանքի կրկնօրինակողը՝ արդեն անմիտ և անհնարին գործ է»: Սուրբ հայրերի գրվածքներից օգուտ ստանալու համար այսպիսի խորհուրդ է տալիս Իգնատիոս Եպիսկոպոսը. «Յուրաքանչյուրը հայրերից ընթերցելու համար թող ընտրի իր ապրելակերպին համապատասխան նյութ: Ճգնավորը թող միայնակեցության մասին կարդա, վանքում ապրող վանականը թող կարդա վանական միաբանությանը վերաբերող խրատներ, աշխարհում ապրող քրիստոնյաները՝ սուրբ հայրերի այն խրատները, որոնք վերաբերում են ընդհանրական քրիստոնեությանը: Յուրաքանչյուրը, ինչ կոչում էլ ունենա, թող հայրերից բազում խրատներ քաղի:

Ապրելակերպին համապատասխան ընթերցանությունը պարտադիր է, այլապես կլցվես թեպետ սուրբ, բայց անիրագործելի մտքերով, որոնք կբորբոքեն անպտուղ գործունեություն՝ սոսկ երևակայության և ցանկությունների մեջ, իսկ քո ապրելակերպին վայել առաքինի գործերը ձեռքիցդ դուրս կսահեն: Եվ դեռ ավելին, բավական չէ, որ կդառնաս անպտուղ երագող, այլև անընդմեջ հակասության մեջ գտնվող մտքերդ սրտումդ անպայման կծնեն շփոթմունք, իսկ վարքդ կլինի անորոշ, կճնշի ու կվնասի ոչ միայն քեզ, այլև՝ մերձավորներիդ:

Սուրբ Գրքի և սուրբ հայրերի ոչ ճիշտ ընթերցանությունը դյուրությամբ շեղում է մարդուն փրկության ճանապարհից և զցում անանցանելի թավուտներն ու խոր անդունդները, ինչը և շատերի հետ պատահեց»:

Եվ շարունակում է՝ ասելով. «Սուրբ հայրերի այն գրվածքները, որոնք վերաբերում են վանական կյանքին, պետք է կարդալ մեծ զգուշությամբ: Հայտնի է, որ սկսնակները չեն կարողանում նման գրքերն ընդունել իրենց եղած դիրքի համեմատ, այլ անխուսափելիորեն տրվում են գրքի ընթացքին: Եթե գիրքը պատմում է մենակյացների մասին և ցույց է տալիս հոգևոր պտուղների առատությունը, որը հավաքվում է խոր անապատում, ապա սկսնակի մոտ անպայման ի հայտ է գալիս մեծագույն ցանկություն. հեռանալ անապատ և տրվել մենակյացությանը: Եթե գիրքը պատմում է հոգևոր հորը անվերապահ հնազանդության վերաբերյալ, ապա սկսնակի մեջ իսկույն ի հայտ է գալիս ծայրագույն ճգնության ցանկություն՝ անմնացորդ հնազանդության տրվելու միջոցով:

Բայց Աստված մեր ժամանակների համար չի տվել նման ապրելակերպի հնարավորություն»:

Չարը մի մասին էլ կարող է ներշնչել, թե այս բոլորը ծայրահեղություն է և մեր ժամանակների համար ոչ պիտանի: Բայց հիշենք գրվածը. «*Հիսուս Քրիստոսը նույնն է երեկ, այսօր և հավիտյան*» (Եբր. 13:8), և Նրա պատվիրաններն էլ նույնն են ու անխափան, «*Քանզի պիտի գա ժամանակ, երբ չպիտի անսան ողջամիտ վարդապետությանը, այլ յուրաքանչյուրն՝ ըստ իր ցանկությունների, ուսուցանողներ պիտի հավաքի իր շուրջը՝ իր ականջներին հաճելի բաներ լսելու մարմաջով. և նրանք ականջները պիտի դարձնեն ճշմարտությունից ու պիտի մոլորվեն, զնան առասպելների հետևից*» (Բ Տիմ. 4:3-4):

Եվ մեր Ներսես Շնորհալի հայրապետն էլ նման պարագայի համար այսպես է գրում. «Ինչպե՞ս կարող ենք բժիշկների նմանվել՝ մոլորական վիշապի խայթոցներից հիվանդացած հոգիներին ջանալով բուժել բնական կամ անբնական ախտերից, երբ հիվանդները ոչ միայն չեն փնտրում հոգևոր բժիշկների առողջարար արվեստը, այլև հանդիմանելիս և խրատելիս՝ դառը մաղձերով ապականված, ստամոքսի ցավերից տառապողների պես դժկամում են օգտակար դեղերը խմել: Եվ ոչ միայն այս, այլև ընդդիմաբանում են, թե՛ «Բժի՛շկ, նախ անձդ բժշկիր այդպիսի ցավերից և ապա՝ միայն ինձ մոտեցիր քո հանդիմանական խոսքերով»: Այս ամենի մեջ միայն որպես մխիթարություն ունենք Աստծո կողմից մարգարեին ուղղված այս խոսքը. «*Եթե դու անօրենին զգուշացնես, ու նա հետ չդառնա իր անօրինությունից և իր ճանապարհից, այդ անօրենն իր անօրինության մեջ է մեռնելու, իսկ դու քեզ փրկելու ես*» (Եզեկ. 3:19):

Բայց ոչ ոք թող չմտածի, թե մենք, մեզ մեղքի ախտերից ազատ համարելով, բժշկական այս դեղը ձեզ ենք մատուցում որպես հիվանդների, այլ ամեն ոք թող իմանա, որ մենք ամենքից ավելի կարիք ունենք հոգու բժշկության: Բայց եթե հիմար հիվանդը մերժում է իր առողջության դեղը, որ մատուցում է իրեն մի հիվանդ բժիշկ՝ տեսնելով նրա մարմնի ցավերը, ապա իմաստուն մարդը չի հետաքրքրվում բժշկի բնությամբ՝ առողջ է, թե՛ հիվանդ, այլ քննում է դեղի օգտակարությունը՝ առողջարար է, թե՛ վնասակար:

Արդ, դուք էլ մեր անարժանության և հոգևոր պարտականությունների թերությունների պատճառով մի՛ արհամարհեք, այլ ընդունե՛ք ձեր անձերում հոգիների օգտակար դեղը, որը ձեզ ենք մատուցում: Աղաչում ենք, ընդունե՛ք այն սիրով և հոժարությամբ՝ ոչ թե մեր փառքի և պատվի համար, որը ոչ ոքից չենք պահանջում, եթե նույնիսկ արժանի էլ լինեինք, այլ՝ հանուն Քրիստոսի սիրո, որ մեզ կանչեց դեպի Իր արքայությունը և փառքը: Թեև մենք անարժան ենք, սակայն մեր խոսքն աստվածային է, արժանի է ընդունելու: Եվ ընդունելն ուրիշ բան չէ, եթե ոչ՝ գործով կատարելը»:

Աստվածաշնչյան և սուրբ հայրերի խրատները նման են սառույցի վրա թափված աղի, որ ճայթճայթեցնելով փշրում և հալեցնում է սառույցը: Եվ եթե մենք էլ թույլ տանք, որ մեր հոգիների վրա այս խրատները որպես աղ թափվեն, մեր մեջ էլ նույն ճաքերը կառաջանան և մեծ ցավ կպատճառեն, բայց եթե համբերենք, ապա մեր միջի սառույցը կհալվի, և մեր սրտերը կտաքանան երկնային ջերմությամբ, իսկ եթե մերժենք, ապա կմնանք գաղջության մեջ, որի համար Տերն այսպես է ասում. «*Գիտեմ քո գործերը, դու, որ ոչ սառն ես և ոչ՝ տաք, երանի, թե դու կամ սառը լինեիր և կամ՝ տաք, իսկ դու գաղջ ես՝ ոչ տաք, ոչ էլ սառը. ուստի*

քեզ բերանիցս փսխելու վրա եմ, քանի որ ասում ես. «Հպարտ եմ և առավել հարստացա ու ոչ մի բանի կարոտ չեմ», բայց չգիտես, թե ողորմելի ես դու, թշվառ և աղքատ, մերկ և կույր: Արդ, մի խորհուրդ տամ քեզ, առ, գնիր Ինձանից կրակի բովով անցած ոսկի, որ հարստանաս, գնիր սպիտակ զգեստներ, որ հագնես, որպեսզի քո մերկության անվայելչությունը չերևա, և քո աչքերին դեղ դիր, որ տեսնես: Ում սիրում եմ Ես, նրան էլ հանդիմանում եմ և խրատում: Նախանձախնդիր եղիր, ուրեմն, և ապաշխարիր: Ահավասիկ, Ես դռան առաջ եմ և բախում եմ, եթե մեկն ականջ դնի Իմ ձայնին և բաց անի դուռը, կմտնեմ նրա մոտ և կրնթրեմ նրա հետ, և նա՝ Ինձ հետ: Ով հաղթի, նրան թույլ կտամ նստելու Ինձ հետ Իմ աթոռին, ինչպես որ Ես հաղթեցի և նստեցի Իմ Հոր աթոռին: Ով ականջ ունի՝ թող լսի, ինչ որ Հոգին ասում է» (Հայտ. 3:15-22): Ուրեմն, ոչ թե խուսափենք մեզ ցավ պատճառող խրատներից, այլ ընդառաջ գնանք նրանց, և այդժամ Տիրոջ ողորմությամբ կաճենք առաջին և երկրորդ պատվիրանների մեջ՝ սիրելով մեր Տեր Աստծուն ամբողջ սրտով, ամբողջ մտքով, ամբողջ հոգով և ամբողջ գործությամբ, և մեր մերձավորներին էլ՝ մեր անձի պես:

Աշոտ դպիր Արևշատյան

ՆԱԸԵԿ ԲԱՆ Գ

Նորակերտ մատյանն այս...ուր պատկերված են, նշավակելով, ամենատարբեր կրքերն ամենքի, իբրև ամենայն վիշտ ու ցավերի մասնակից, հաղորդ, մեծապես գիտակ ու ճշմարտացի մի պատվեր, ավանդ, հանձնարարվում է այս երկրի վրա հաստատված համայնատարած քրիստոնյաներին...Նրանցից ոմանց աղերս-աղաչանք, իսկ ոմանց համար բարի խրատներ...Արա՛ այս մատյանն ընթերցողներին սրտերով հստակ, հոգով բժշկված, հանցանքից մաքուր, անպարտ, ազատված մեղքի կապանքից:

Թող առատորեն արցունքներ բխեն սրանով կրթված մարդկանց աչքերից, սրա շնորհիվ ապաշավի իդձ պարզևի նրանց. թող որ նրանց հետ Քեզնից շնորհվի և ինձ գղջման կամք...Թող այս մատյանով՝ նվիրվեն նրանց պաղատանքները նաև ինձ

համար...Մատյանն այս սիրով, հաճությամբ ճաշակողների սրտերում թող որ լույսիդ շնորհը մտած բնակվի:

Եթե պատահի, որ բարեպաշտներ Քեզ ընծայաբեր լինեն սրանով, նրանց հետ, Գթա՛ծ, որոնք Քեզ համար կենդանի են միշտ, ընդունիր և ինձ. եթե ախտաջինջ արցունքներ կաթեն սրա միջոցով մեկի աչքերից, թող որ Քո կողմից, ո՛վ խնամակալ, անձրևեն դրանք նաև ինձ վրա. հաղորդակիցներն այս գրքին, եթե արժանի դառնան փրկության, Քո կամքով, Օրհնյա՛լ, թող որ նաև ես փրկված համարվեմ:

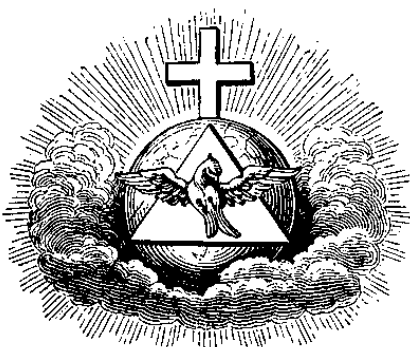
Սրա շնորհիվ թե մեկի սրտի գաղտնաբաններից աստվածահաճո հեծեձանք դուրս գա, թող որ նրա հետ Քեզանով, Բարձրյա՛լ, օգտվեմ նաև ես: Եթե մաքուր ձեռք անուշ խնկարկմամբ կարկառովի առ Քեզ, թող որ հասնի իմ ձայնին միացած՝ մատուցելով և աղերսանքները աղաչողների...Եթե վշտերից լքված, հոգնաբեկ՝ մեկը նվաղի, թող ամրապնդված հառնի վերստին հառաչանքների այս հաստարանով՝ հուսալով ի Քեզ:

Եթե ամբարտակն ապահովության մեղքով խորտակվի, թող որ քարերով այս շնորհաձիր աջովդ հարմարված, կառուցվի դարձյալ: Եթե հանցանքի սուսերով հույսի լարը կտրվի, Ամենակալիդ բարեհաճությամբ՝ ամուր պատվաստմամբ՝ թող կցվի նորեն: Եթե հոգեկան մահաբեր մի ցավ պաշարի մեկին, թող որ սրանով. աղոթելով Քեզ, ստանա կյանքի հույս ու փրկություն:

Թե տազնապահար ու տարակուսված խոցոտվի մի սիրտ, սրանով փրկված՝ թող ապաքինվի՝ մեծիդ քաղցրությամբ: Թե անքավելի մեղանչումներից մեկը կործանված՝ ընկղմված լինի խորքն անդունդների, թող որ այս կարթով դեպի լույս ելնի՝ Քո աջակցությամբ:

Եթե թմրությամբ խաբեպատիր ու խավար գործերի մեկը թալկացած լինի կարեվեր, թող որ զորանա նորից Քեզ համար, միա՛կ գորավիզ, ապավինած Քեզ: Եթե պահպանակն ապահովության լքի մի մարդու, թող ձեռքդ նրան ընդունի նորեն ու ամրապնդի այս միջնորդությամբ: Եթե անտեսված դեզերի մի մարդ, լքված ու մոլոր, թող որ սրանով հույս առնի դարձյալ Քո հոգածության: Եթե սարսուռը դիվային ջերմի խռովի մեկին տենդով մոլեկան, թող որ սթափվի այս նույն նշանով՝ երկրպագությամբ խոստովանելով խաչիդ խորհրդին: Եթե մրրիկն անօրինության խորտակիչ հողմի աշխարհիս ծովում մարդու մարմնեղեն շինվածքն հարվածի ալեբախությամբ, թող որ խաղաղվի կրկին այս դեկով՝ ուղղված դեպի Քեզ:

Թող մատյանն այս, Բարձրյա՛լ, կենաց դեղ լինի արարածներիդ մարմնի ու հոգու վիշտն ու ցավերը բուժելու համար: Թող որ Քո Հոգին խառնվի սրա հետ, Մեծիդ ներգործող շունչը միանա, քանզի Դու ես լոկ տալիս զորություն վհատ սրտերին և ընդունում փառք ամենքից. Ամեն:

**ՀԱՎԱՏՔԻ ՃԵՄԱՐԻՏ ԴԱՎԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՄԱՍԻՆ**

*Իմ ժողովուրդը նմանվեց նրան,
ով իմացություն չունի.
քանի որ դու մերժեցիր իմացությունը,
ես էլ քեզ կմերժեմ (Օսէէ 4:6):*

Մինչ առաքիլությունների մասին խոսելը հարկ է իմանալ և խոստովանել հավատքի ճշմարիտ դավանությունը, քանզի միայն այդ ամուր հիմքի վրա կարող ենք առաքիլությունների կատարման միջոցով կառուցել մեր հոգևոր տունը. «Ամբողջ պատերազմը, որ մղվում է մեր և դևերի միջև, հանգում է Սուրբ Երրորդության ընկալմանը և ճանաչմանը: Նրանք ջանում են մեզ խանգարել գիտություն ձեռք բերելու մեջ, իսկ մենք ջանում ենք սովորել» (Եվագր Պոնտացի):

Եվ ինչպես առաքիլության բոլոր գործերում պետք է զգուշավորություն ցուցաբերել, այդպես էլ դավանաբանական հարցերում պետք է ծայրահեղություններից զգուշանալ: Եվ ինչ տրվել է սուրբ հայրերին և ինչ չափով որ նրանք կարողացել են ընկալել Ամենասուրբ Երրորդության խորհուրդը և ժառանգել մեզ, մենք էլ պետք է ջանանք այդ սահմաններում մնալ և չարի մղմամբ չցանկանանք ավելին իմանալ:

«Երանելի Օգոստինոսը գիրք էր գրում Սուրբ Երրորդության մասին: Նա սովորություն ուներ աշխատանքները կատարելուց և հոգևոր գործերից հետո երեկոյան ժամերին ծովի եզերքին շրջել: Մի անգամ այսպես շրջում էր և տեսավ մի գեղեցիկ մանկան, որ ծովի եզերքին նստել, ավազի մեջ փոս էր փորել, ինչպես որ սովոր են անելու երեխաները խաղալիս, և արծաթյա գդալով ջուրը վերցնելով ծովից՝ լցնում էր փոսը: Այս տեսնելով՝ Օգոստինոսը մոտեցավ և հարցրեց մանկանը.

-Այդ ի՞նչ ես անում:

-Ուզում եմ ամբողջ ծովն այս փոսի մեջ լցնել:

-Որոշակ իմ, ինչպե՞ս կարող ես այդ անել, ծովը լայնատարած է, իսկ գդալդ ու փոսը՝ շատ փոքր:

-Ես կարծում եմ, թե ինձ համար ավելի հեշտ է այս անել, քան՝ քեզ համար այն, ինչ որ մտքովդ անցկացրել ես:

-Ի՞նչ է այդ նշանակում:

-Դու մտադրվել ես մտքիդ սահմանափակ կարողությամբ փոքրիկ գրքի մեջ սահմանել անբաժանելի Սուրբ Երրորդության անճառելի խորհուրդը: Մինչ դու կկատարես այդ, ես ծովը կլցնեմ փոսի մեջ:

Երբ մանուկն այս ասաց, իսկույն աներևույթ եղավ: Օգոստինոսը գոհացավ Քրիստոս Աստծուց և հասկացավ մանկան ասածի ճշմարտացիությունը»:

Հայելի վարուց

ՈՒՍՏԻ և ՄԿՍՈՒՄ ԵՆՔ ՊԱՐԶ և ՀՍՏԱԿ ԽՈՍՔԵՐՈՎ ՑՈՒՅՑ ՏԱԼ ՀԱՎԱՏՔԻ ՃՇՄԱՐԻՑ ԴԱՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հարկ է և պատշաճ, որ Քրիստոսին երկրպագողները և Սուրբ Երրորդության անունով մկրտվածները խոստովանեն համագո Երեք Անձնավորություններին՝ Հորը, Որդուն և Սուրբ Հոգուն՝ որպես մի Բնություն, մի Աստվածություն և մի Իշխանություն՝ համապատիվ և զուգափառ: Որը ոչ թե ուրիշից ստեղծված կամ հետո սկսած, ոչ էլ ցածրությունից՝ բարձրության կամ տկարությունից զորության հասած, այլ բոլոր հավիտյաններից առաջ էր, այժմ է և կլինի անվախճան հավիտյաններում: Անեղ և անմահ էություն է՝ բնությամբ աներևույթ, սակայն արարածների համար՝ երևացող, ամեն ինչ տեսնող և ամենքից անտես:

Հայրն անսկիզբ է և անծին: Որդին ծնված է Հոր բնությունից, սակայն՝ անժամանակ, ոչ թե՝ ըստ մարդկային ախտավոր ու անցավոր ծննդի, որը մտքով իսկ անցկացնելը հայհոյություն է, ուր մնաց թե՝ խոսքով բարբառելը, այլ ինչպես լույսը լույսից է առաջանում, և կրակը՝ կրակից, և բաժանվելով՝ չեն օտարանում միմյանցից, այլ մի են կրակի և լույսի, ծնածի և ծնողի ճառագայթն ու ջերմությունը, և երկուսի բնությունն էլ մի է, թեև անձով զանազանվում են իրարից:

Նույնպես էլ լույս Որդին լույս Հորից է առաջ եկել ծննդյամբ, և Որդու աստվածության կրակը Հոր աստվածության կրակից տարբեր չէ, այլ միևնույնն է բնությամբ:

Իսկ Որդու ծննդյան օրինակը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ՝ խոսքի ծնունդը մարդկային մտքից, թեև այս օրինակը ևս ամբողջությամբ չի համապատասխանում ճշմարտությանը: Այս պատճառով էլ ասվում է Բան՝ ծնունդի անապական լինելու համար, իսկ Որդի՝ քանզի Հոր բնությունից է և ոչ՝ Նրանից օտար կամ արարած՝ ըստ Արիոսի հայհոյության:

Եվ անիմանալին իմանալու միակ միջոցը ոչ թե անքննելին քննելն է, այլ՝ հավատալը Սուրբ Գրքում ասվածներին, որոնք հաստատում են, որ աստվածային ծնունդն անհասանելի է մտքին և խոսքով՝ անճառելի:

Նույնպես և Սուրբ Հոգին, ասվում է, բխում է Հորից և փառակից է Որդուն, կատարյալ Աստված, ինչպես Հայրը և Որդին: Երեք Անձնավորությունները մի կամք ունեն, մի զորություն և մի արարչություն: Հայրը կամեցավ ստեղծել երևելի և աներևույթ արարածները, Որդին անգոյից գոյացրեց, և Սուրբ Հոգին նրանց իմաստությամբ զարդարեց:

Եվ նույն Ինքը Աստծո Բանն է, որ մարդուն Իր պատկերով ստեղծեց և հանցանքից հետո երևաց նրան և բոլոր առաջին արդարներին՝ Նոյին և Աբրահամին, Իսահակին և Հակոբին, Հոբին և Մովսեսին, Ահարոնին, Հեսուին և այլ մարգարեների, և խոսեց նրանց հետ, վերջին ժամանակներում Գաբրիել հրեշտակապետի ավետիսով իջավ Կույս Մարիամի որովայնը և նրա բնությունից մարմին, հոգի և միտք առնելով՝ նոր ու անճառելի միավորությամբ Իր Աստվածությանը միացրեց և մանուկի պես ինն ամիս որովայնի մեջ աճելով՝ ծնվեց որպես կատարյալ Աստված և Մարդ՝ անշփոթ էությամբ և անբաժանելի միավորությամբ, մի Քրիստոս և մի անձնավորություն՝ միացյալ երկու բնությունից:

Կաթնասուն եղավ՝ որպես մարդ, և հրեշտակներից փառավորվեց՝ որպես Աստված: Ամեն ինչի կատարիչն աշխարհի վրա շրջեց երեսուն տարի, մինչև մարդկային կատարյալ հասակին հասնելը, որպես մարդ՝ մկրտվեց ծառայից և Հորից ու Սուրբ Հոգուց վկայվեց՝ որպես Բարձրյալի Որդի: Որպես մարդ՝ փորձվեց սատանայից և որպես Աստված՝ հաղթեց փորձողին: Քաղցեց, ծարավեց, ննջեց, արտասվեց և հոգնեց որպես մարդ՝ մարմնի օրենքներին ենթարկվելով: Կատարեց նշաններ ու հրաշքներ և ցույց տվեց աստվածային գործությունը՝ որպես կատարյալ Աստված:

Կամովին չարչարվելով՝ եկավ, և անչարչարելին մեր չարչարելի բնությամբ չարչարվեց Խաչի վրա, մահվանն անպարտականը մեռավ մեր մահկանացու մարմնով՝ կենդանացնելու մեր՝ մեղքերով մեռած բնությունը: Աստվածությանը միացած մարդկային Իր հոգով գերեզման իջավ և կրկնակի ավերեց դժոխքը՝ դժոխքում գտնվողներին ազատություն շնորհելով, իսկ աստվածային մարմնի հարությամբ մեր մահկանացու բնությանը տրվեց մահվան ապականությունից հարություն առնելու հույսը: Երբորդ օրը իշխանաբար հարություն առավ մեռելներից և երևաց Իր աշակերտներից տասներկուսին, յոթանասունին, հինգ հարյուրին և շատերին, որոնք Իր վկաներն ու քարոզողներն եղան աշխարհում: Եվ քառասուն օրերի ընթացքում երևալով խոսում էր նրանց հետ:

Եվ քառասուներորդ օրը երկինք բարձրացավ և բարձունքներում մեր բնությամբ նստեց Հոր աջ կողմը, որից անբաժանելի էր Իր Աստվածությամբ և պիտի գա նույն մարմնով, Հոր և Իր Աստվածության փառքով՝ մեռելներին հարություն տալու և աշխարհն արդարությամբ դատելու համար՝ բարեգործներին տալով բարիքների ժառանգություն և անվախճան թագավորություն, իսկ չարագործներին՝ իրենց գործածի համեմատ հավիտենական ամոթ և տանջանք:

Եվ արդ, հավատքի այս ճշմարիտ դավանությունը մեր միջի աստվածային տաճարի հիմքն է: Իսկ բարի գործերն այդ հիմքի վրա բարձրացած շինվածքն են, ինչպես որ Տերը Պետրոսի դավանությունը հաստատեց որպես վեմ՝ Իր Եկեղեցու իմանալի հիմք և Իրեն՝ որպես շինողի և բոլոր ազգերից Իր ընտրյալների կատարած բարեգործությունները՝ որպես շինանյութ՝ քարի, փայտի և այլ պետքերի փոխարեն:

Սուրբ Ներսես Շնորհալի

ԱՂԱԹՔ ՍՈՒՐԲ ԵՐՐՈՐԴՈՒԹՅԱՆ

Ով Աստված և Տեր և Հայր և Խնամակալ այս բոլոր ստեղծվածների:

Ով Արարիչ, Ստեղծիչ և Պահապան քրիստոնյաներիս, Հիսուս Քրիստոս, Հոր Որդի և Բան:

Ով Դատավոր, Այցելու և Քննիչ և Հատուցող՝ յուրաքանչյուր մտածության, խոսքի և գործի, Հոգիդ Աստված:

Ով Հայր, Որդի և Սուրբ Հոգի՝ անբաժանելի Երրորդություն: Քո ուղղափառ դավանության խոստովանությունը, որ ավանդեցիր մեզ, հաստատուն և անպոտոր պահիր մեր մեջ: Ոչ այնպես, ինչպես մենք ենք հասկանում և խոսում մեր աղքատամիտ խոսքերով, այլ՝ ինչպես որ Դու գիտես Քո անճառելի և խորին իմաստությամբ և ինչպես որ կաս Քո անփոփոխելի բնությամբ, նույնը մատակարարիր և ճանաչեցրու մեզ: Եվ նույնով բաց մեր բերանները՝ հավատքի խոստովանության: Քանզի մենք մեր իմացությամբ և քննությամբ Քո արարածների ետիններին իսկ չենք կարող իսկապես ճանաչել, ուր մնաց թե՛ արարածների Արարչիդ: Քանզի որքան էլ երբևէ ասում ենք Քո մասին, խոսում ենք Քո շուրջ և ոչ թե՛ ճառում Քո էությունից: Եվ այս բաներում եթե, մարդեղեն տկարությամբ խոսելով Քո անճառ փառքի մասին, անգիտությամբ զառանցում ենք ինչ-որ բան կամ հանցում՝ մարդ լինելով և դյուրագայթ՝ խոսքերում, Դու որպես մարդասեր և ներող, զթա և ներիր մեզ: Եվ որպես ամուր դուռ դիր մեր շուրթերին Քո ճշմարտությունը, որպեսզի երբեք չբացենք այն առանց Քո կամքի հաճության: Եվ Քո այս Եկեղեցու բոլոր անդամների՝ հովիվների և հոտի ընդհանուր ամբողջությունը խնամիր մարմնի մեջ և պահիր նրանց ուղղափառ խոստովանությամբ՝ ըստ առաքելական ավանդությունների, մինչև Քո հաջորդ գալուստը երկնքից: Եվ այնժամ նորոգիր մեր խոնարհության մարմինն՝ ըստ Քո անեղծ փառքի, Քրիստոս Աստված մեր: Եվ Քեզ Հոր և Ամենասուրբ Հոգուդ հետ փառք, իշխանություն, տերություն և արքայություն և երկրպագություն համայն արարածների կողմից այժմ և անվախճան հավիտյաններում և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Սուրբ Սարգիս Շնորհալի

ՀԱՅՐ ՆԻԿՈՂԵՍՈՍԻ ԽՈՍՔԸ ՀՈԳԵՈՐ ԿԱՏԱՐԵԼՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

*Քննեցեք դուք ձեզ՝ տեսնելու, թե նույն հավատի մեջ եք,
փորձեցեք դուք ձեզ. չգիտե՞ք, որ*

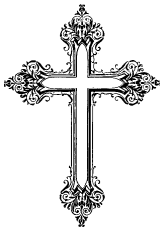
Աստված մեզ պատվիրում է. «Կատարյալ եղեք դուք, ինչպես որ ձեր Երկնավոր Հայրն է կատարյալ» (Մատթ. 5:48): Նա պահանջում է քրիստոնյաներից հասնել կատարելության լրման, կատարյալ լինել բոլոր առաքինություններում: Անկասկած, ամենքս էլ ուզում ենք հասնել այդ բարձրությանը, սակայն առանց նախապես տեղեկանալու, թե ինչն է բաղձալի կատարելությունը, հնարավոր է և շեղվել ճշմարիտ ճանապարհից: Եվ կարծելով, թե ընթանում ես դեպի կատարելություն՝ գնալ բոլորովին հակառակ ուղղությամբ:

Նախ պարզենք մեզ համար, որ ամենակատարյալ և վեհ գործը, որին կարող է միայն ցանկանալ և հասնել մարդ արարածը, Աստծուն մերձենալն ու Նրա հետ մեկ լինելն է: Ոմանց կարծիքով, քրիստոնեական կյանքի կատարելությունն է պահեցողության, հսկումների, ծնրադրումների, գետնի վրա քնելու և այլ նման մարմնավոր խստությունների կիրառումը: Ոմանք էլ համարում են, որ այն ձեռք է բերվում կանոնական բազում աղոթքների ամենօրյա ընթերցումով և եկեղեցական բոլոր արարողություններին մշտական ներկայությամբ: Շատերն էլ այն կարծիքին են, որ կատարելության հասնելու համար անհրաժեշտ է մտային աղոթքը, առանձնությունը, լռակյացությունը: Սակայն հիշենք, որ այս բոլոր առաքինությունները սոսկ միջոցներ և կերպեր են քրիստոնեական կատարելությանը հասնելու համար: Մեծ վտանգ է սպառնում նրանց, ովքեր իրենց հույսը կապում են և իրենց փրկությունը հիմնում նշված առաքինությունների արտաքին կատարման վրա, բայց իրենց սրտերը թողնում սեփական կամայականությունների և սատանայական ներգործությունների ներքո, որովհետև մարդկային ցեղի թշնամին, տեսնելով, որ նրանք շեղվել են ճշմարիտ ճանապարհից, ոչ միայն չի խանգարում շարունակել մարմնավոր ճգնությունները, այլև ամեն կերպ հորդորում է ավելի խստացնել և շատացնել դրանք՝ սնելով նրանց երևակայությունը սին պատրանքներով, թե արդեն հավասարվել են հրեշտակային դասերին կամ հափշտակվել մինչև Երրորդ Երկինք՝ Աստծո ներկայության մեջ: Բայց թե որքանով են նրանք հեռու կարծեցյալ կատարելությունից, հստակ երևում է իրենց կյանքից և բարքից, քանի որ սիրում են զբաղեցնել առաջին տեղերը, հարգանքի և պատվի արժանանալ, սրտնեղում են ուրիշների հաջողություններից, անգամ վարկաբեկում նրանց, մեծ եռանդով քննարկում են ուրիշների թերությունները և ասածները, իսկ սեփական բացթողումների հանդեպ կույր են:

Եթե Աստված փորձում է նեղությունների կամ հալածանքների միջոցով ուշքի բերել նրանց և խոնարհության մղել, այնժամ ի հայտ է գալիս, թե որքան խորն է հպարտությունն արմատացած նրանց սրտերում, և ովքեր են նրանք իրականում: Հենվելով բարեպաշտության արտաքին դրսևորումների վրա, կարծելով, որ հասել են կատարելությանը՝ հպարտությամբ համակված սկսում են դատել ուրիշներին: Ցավոք, այլևս որևէ մեկին չի հաջողվի մարդկային ճիգերով դարձի բերել նրանց, այլ միայն՝ Աստծո գորեղ ներգործությամբ: Ավելի դյուրին դարձի կգա բացահայտ մեղսագործը, քան տեսանելի բարեմասնությունների քողի տակ թաքնվածը:

Այժմ տեսնենք, թե ինչպես են վարվում իրապես առաքինի այրերը: Նրանք պահք են պահում, որպեսզի սանձեն իրենց կրքոտ մարմինը: Հսկում են, որպեսզի պայծառացնեն մտքի աչքերը, մերկ գետնի վրա են քնում, որ քնով չտարվեն, առանձնանում են և լռությամբ կապում իրենց լեզուները, որպեսզի անգամ աննշան մի բանով չվիրավորեն Ամենասուրբ Աստծուն: Աղոթք են անում, մասնակցում եկեղեցական արարողություններին և այլ բարեպաշտական գործեր կատարում, որպեսզի իրենց ուշադրությունը երբեք չշեղվի երկնավոր բաներից, կարդում են մեր Տիրոջ կյանքի և չարչարանքների մասին, որպեսզի ավելի լավ տեսնեն սեփական թշվառությունը և Աստծո անսահման բարությունը, որպեսզի հոժարությամբ հետևեն մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին՝ հանձն առնելով Խաչի ճանապարհով ընթանալը և անձնուրացությունը, որպեսզի ավելի ու ավելի բորբոքվեն Աստծո սիրով և հրաժարվեն սեփական անձի հանդեպ տաժաժ սիրուց:

«Անտեսանելի պատերազմ» գրքից

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. «Պիտի սիրես քո Տեր Աստծուն քո ամբողջ սրտով և քո ամբողջ հոգով և քո ամբողջ զորությամբ և քո ամբողջ մտքով» (Ղուկ. 10:27):

Վա՛յ ինձ, քանզի ես չեմ սիրում իմ Տեր Աստծուն: Եթե ես Նրան սիրեի, ապա ուրախությամբ անդադար կմտածեի Նրա մասին և յուրաքանչյուր միտք ինձ մեծ երջանկություն կպատճառեր, իսկ ես՝ թշվառ, կենցաղային, առօրեականի մասին ավելի հաճախ ու սիրով եմ մտածում, մինչդեռ Աստծուն հիշում եմ հազվադեպ և պաղ սրտով: Եթե ես սիրեի՝ Աստծուն, ապա աղոթքի միջոցով Նրա հետ զրույցը կսներ ինձ, կգմայլեր հոգիս և կձգտեի Նրա հետ անդադար հաղորդակցության մեջ մնալ: Հակառակը, ես ոչ միայն չեմ գմայլվում աղոթքով, այլև աղոթելիս դժվարանում եմ, ծուլանում, պատրաստ եմ հաճույքով որևէ անկարևոր բանով զբաղվել, միայն թե կարճեմ կամ դադարեցնեմ աղոթքս: Ունայն զբաղմունքներում ժամանակս անցնում է աննկատ, իսկ Աստծո առջև կանգնելու յուրաքանչյուր ժամը թվում է տարի: Չէ՞ որ երբ սիրում ես որևէ մեկին, ապա ամբողջ օրվա ընթացքում հիշում ես նրան և անդադար մտածում նրա մասին: Մինչդեռ ես օրվա ընթացքում հազիվ մեկ ժամ եմ տրամադրում Աստծո մասին խորհելուն և աղոթելուն, իսկ օրվա քսաներեք ժամերը, ավաղ, սիրով զոհում եմ իմ ցանկալի կուռքերին: Խանդավառվում եմ և բավականություն ստանում ունայն բաների և հոգու համար ստորին առարկաների մասին զրուցելիս, իսկ Աստծո մասին խոսելիս գաղջ եմ, ծույլ և ձանձրալի: Երբ ակամայից ներքաշվում եմ հոգևոր զրույցների մեջ, ապա շուտով սկսում եմ զրուցել այնպիսի բաների մասին, որոնք հագուրդ են տալիս իմ ցանկություններին: Սիրում եմ հետաքրքրվել քաղաքականությամբ, նորություններով, աշխարհիկ գիտություններով (հեռուստացույցը, ռադիոն, լրագրերը մասն են կազմում իմ կենցաղի), իսկ Տիրոջ օրենքն ուսանելը, Աստծո ճանաչողությունը, աղոթքը կամ որևէ այլ

հոգևոր բան ինձ չեն մտահոգում, չեն սնում իմ հոգին, և այս ամենը ոչ միայն համարում եմ անկարևոր զբաղմունք քրիստոնյայի համար, այլև կողմնակի առարկա, որով կարելի է զբաղվել միայն ազատ ժամին: Քանի որ Աստծո սերը ճանաչվում է պատվիրանապահությամբ. «Եթե սիրում եք Ինձ, պահեք Իմ պատվիրանները», - ասում է մեր Տերը, իսկ ես՝ անմիտս, ոչ միայն չեմ պահում Նրա պատվիրանները, այլև չեմ մտահոգվում այդ մասին, ուստի ճշմարիտ եզրակացությունն այն է, որ ես չեմ սիրում իմ Տեր Աստծուն:

2. Պիտի սիրես քո ընկերոջը, ինչպես քո անձը (Ղուկ. 10:27):

Ավա՛ղ, ես չեմ սիրում ընկերոջս, քանզի ընկերոջս համար ոչ միայն անձս, այլև պատիվս, շահս և հանգստությունս չեմ զոհում: Եթե սիրեի ընկերոջս՝ ըստ Ավետարանի պատվերի, այսինքն՝ ինչպես ինքս ինձ, ապա նրա վշտով կվշտանայի, ուրախությամբ կուրախանայի: Հակառակը, ընկերոջս դժբախտությունների մասին սիրում եմ լսել հետաքրքրությամբ, առանց վշտանալու և անտարբեր, որ առավել մեղադրելի է, կարծես բավականություն եմ ստանում դրանից և ընկերոջս վատ արարքները չեմ ծածկում սիրով, այլ դատելով տարածում եմ: Ընկերոջս երջանկությունն ու հաջողությունը չի ուրախացնում ինձ, նույնիսկ նախանձի և ատելության զգացում է առաջացնում:

3. Ճշմարիտ, Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, որ ով հավատում է, ունենում է Հավիտենական Կյանքը (Հովհ. 6:47):

Ես չեմ հավատում ոչ մի կրոնական բանի՝ ոչ անմահությանը, ոչ Ավետարանին: Եթե ես վստահորեն հավատայի, որ մահվանից հետո կա հավիտենական կյանք և երկրային գործերի հատուցում, ապա անդադար կմտահոգվեի այդ մասին, անմահության և ահեղ դատաստանի մասին միտքը կսարսափեցներ ինձ, և այս կյանքը կապրեի՝ որպես պանդուխտ, որը պատրաստվում է մեկնել իր հայրենիքը: Ցավոք, ես չեմ մտահոգվում այդ մասին և այս կյանքի ավարտը համարում եմ իմ գոյության սահմանը: Գաղտնի միտք է բնակվում իմ մեջ՝ թե ո՞վ գիտի, ինչ կլինի մահից հետո, եթե ասում էլ եմ, որ հավատում եմ անմահությանը, ապա միայն մտքով, սիրտս, ավա՛ղ, այլ համոզմունք ունի, որի վառ ապացույցն է իմ կյանքը՝ մշտապես զգայական կյանքի բարեկեցության համար հոգալը:

Եթե սրտով հավատայի Ավետարանին՝ որպես Աստծո խոսքի, ապա ակնածանքով ու երկյուղով կվերաբերվեի Նրան, գիշեր ու ցերեկ կուսումնասիրեի այն, կսնվեի նրանով, ինչպես ամենօրյա կերակրով և սիրով կկատարեի Նրա օրենքները, և ոչ մի երկրավոր բան չէր կարող բաժանել ինձ Նրանից: Իսկ ես՝ հիմարս, ընթերցում կամ լսում եմ Ավետարանն առանց ուշադրության, անհրաժեշտությունից կամ հետաքրքրասիրությունից ելնելով, որպես թե սովորական ընթերցանություն, և մնում եմ անպտուղ: Ցավոք, աշխարհիկ գրականությունն ինձ ավելի հոգեհարազատ է և հաճելի:

4. Աղաչում եմ ձեզ, որ ընթանաք այնպես, ինչպես վայել է այն կոչմանը, որին կոչվեցիք. կատարյալ խոնարհությամբ, հեզությամբ և համբերությամբ հանդուրժեցե՛ք միմյանց սիրով (Եփես. 4:1-2):

Ես լի եմ հպարտությամբ և անձնասիրությամբ: Այդ է ապացուցում իմ վարքը: Բարիք գործելիս ձգտում եմ ցուցադրել: Ինձ գերադասում եմ ուրիշներից, թեպետև արտաքուստ ձևանում եմ խոնարհ, բայց ներքուստ հիանում եմ ինձանով, ամեն բան վերագրում իմ կարողություններին՝ համարելով ինձ ուրիշներից առավել, ծայրահեղ դեպքում՝ նրանցից ոչ վատ, թերություններս ջանում եմ արդարացնել՝ ծածկելով անմեղության քողով, զայրանում եմ ինձ չհարգողների վրա՝ համարելով նրանց անկարող՝ մարդկանց գնահատելու: Շնորհներով հպարտանում եմ, անհաջողություններն ընդունում որպես վիրավորանք: Ուրախանում եմ թշնամիներիս դժբախտությամբ, եթե որևէ լավ բանի եմ ձգտում, նրա տակ թաքնված է գովեստը, հոգևոր շահախնդրությունը, մխիթարվում եմ աշխարհիկ մխիթարությամբ: Մի խոսքով, ինքս ինձ անդադար պաշտում եմ՝ որպես կուռք, որին և անդով ծառայում եմ՝ ամեն ինչում փնտրելով զգայական հագեցում, անհագ կրքերիս ու ցանկություններիս բավարարում:

Այս ամենից եզրակացնում եմ, որ հպարտ եմ, ինքնահավան, անհավատ, Աստծուն չսիրող և մերձավորին ատող: Կա՞րոյոք ավելի մեղավոր վիճակ: Չար ոգիների վիճակն ավելի լավ է իմ վիճակից, թեև նրանք չեն սիրում Աստծուն, բայց գոնե հավատում են և դողում: Իսկ ես, ի՞նչ սարսափելի հատուցում է սպասվում ինձ իմ այս անհոգ և անմիտ կյանքի համար, որը գիտակցում եմ, ուստի ավելի խիստ և ծանր կլինի դատապարտությունս:

«Ուխտավորի խոստովանությունը» գրքից

ՆԱԲԵԿ ԲԱՆ Ը

Եվ արդ, ի՞նչ պիտի անես, անձ իմ կորուսյալ, ո՞ր պիտի թաքնվես կամ ինչպե՞ս փրկվես կամ ինչպե՞ս դուրս գաս մեղքերի բանտից: Քանզի բազում են պարտքերդ, և անթիվ՝ հատուցումներդ, սաստիկ է կշտամբանքը, և անվախճան՝ նախատինքը, անողորմ են հրեշտակները, և անկաշառ՝ Դատավորը, հզոր է ատյանը, և բեմն՝ անաչառ, քստմնելի են սպառնալիքները, և հատուցումներն՝ անողորմ, անհարկու է հրամանը, և հանդիմանությունները՝ մերկապարանոց, հրեղեն են գետերը, և վտակները՝ անանցանելի, թանձրամած է խավարը, և մառախուղը՝ անթափանց, կործանիչ է գուրը, և տագնապը՝ մշտնջենավոր, ամենակուլ է տարտարոսը, և սառնամանիքը՝ անգերծանելի: Եվ արդ, արդարև, քեզ համար են պահվում այս բոլոր դժնդակ դառնությունները և անտանելի պատուհասների տաժանելի օթևանները, ով անարժան անձ իմ մեղավոր, չարագործ, պոռնիկ, բազմաբիծ և բովանդակ անմաքրության անդաստանի սահմանագիծ: Ահա քո գործերի արդյունքն էս ժառանգելու, շեղվածդ ճշմարտությունից և խոտորվածդ մաքրությունից, տարագրվածդ արդարությունից և պարկեշտությունից, ունայնդ հոգեպարզև հարստությունների լիությունից, որ բարերար և ամենակալ Թագավորի վրեժը շարժեցիր:

Եվ քանզի կառուցեցիր քեզ համար անելանելի արգելարան և անփախչելի որոգայթ՝ ինքդ խոստովանելով քո անբժշկելի վերքերը և անօրինակ հարվածները՝ վկայելով մահվան պարտական անձիդ անբժշկելի վնասվածքը, ով չարդ բարիների մեջ, ով դառնությունդ քաղցրությունների մեջ, ով խավարդ լուսագարմերի մեջ, ով կողոպտվածո՞վ զարդարվածների մեջ, ով պախարակվածո՞վ գովվածների մեջ, ով ամբարիշտո՞վ բարեպաշտների մեջ, ով անբանդ բանականների մեջ, ով անմիտո՞վ մտավորների մեջ, ով անհանճարդ իմաստունների մեջ, ով անմաքուրդ ընտրյալների մեջ, ով մեռյալո՞վ ողջերի մեջ, ով պիղծո՞վ սուրբերի մեջ, ով անառակո՞վ պարկեշտների մեջ, ով կեղծավորո՞վ արդարների մեջ, ով անպիտանո՞վ պիտանիների մեջ, ով անարգո՞վ փառավորների մեջ, ով թերիդ գերազանցությունների մեջ, ով գերիդ գերագույնների մեջ, ով նվաստագույնո՞վ վեհերի մեջ, ով աղքատո՞վ ունևորների մեջ, ով անարժանո՞վ փրկվածների մեջ, ով տնանկո՞վ բարձրերի և հոգով հարուստների մեջ և զատվածո՞վ օրհնյալներից:

Բան ԺԸ

Ահա ճարակող քաղցկեղի նման հանցանքիս վերքերն անցել են բոլոր օրինակներից ու տարածվելով՝ լափել լիովին անդամներս ողջ. չկա սպեղանի, Իսրայելի պես, որ դրվի անչափ իմ խարաններին. հիմնախարսխից ազդրերիս մինչև ծայրագագաթը մարմնիս շինության չկա այլևս որևէ առողջ կամ բժշկության ենթակա մի տեղ: Լսի՛ր, ողորմած, բարերար, օրհնյալ և երկայնամիտ անմահ Թագավո՛ր, վշտագնած սրտիս այս ողորմադերս պաղատանքները, որ անձկության մեջ ուղերձում եմ Քեզ:

Բան ԻԷ

Մեղա՛ մեծիդ բարերարությանը, անարգս մեղա՛, մեղա՛ ծագմանդ ճառագայթներին, խավարս մեղա՛, մեղա՛ շնորհներիդ անբավ երախտիքներին, արդարև մեղա՛, մեղա՛ վերին գթառատ սիրուդ, հայտնապես մեղա՛, մեղա՛ ոչնչությունից ստեղծողիդ, ստուգապես մեղա՛, մեղա՛ գերունական ծոցիդ զգվանքներին, անբավս մեղա՛, մեղա՛ աննվազ լույսիդ վայելմանը, նենգողս մեղա՛, մեղա՛ Քո անճառ կյանքի ճաշակմանը, բազմիցս մեղա՛, մեղա՛ շնորհներիդ պարգևներին, հանապազ մեղա՛, մեղա՛ գովյալ Մարմնիդ Աստծո, մահու չափ մեղա՛, մեղա՛ պաշտելի Արյանն Արարչիդ, իսկապես մեղա՛:

Ահա արդարև օրհնյալ է սրտի համար հուսադրական այս բառը՝ մեղան...Եվ ես կամովին համբուրում եմ՝ դարձյալ կրկնելով խոսքն այս երջանիկ, մկրտությանը հարազատ:

Մեղա՛ երախտիքներիդ մոռացությամբ, վերստին մեղա, մեղա՛ մարմնովս հոգիս սպանելով, հիմարս մեղա, մեղա՛ կյանքիդ դրժողությամբ, իսկ և իսկ մեղա, մեղա՛ խոսքդ արհամարհելով, չարաչար մեղա՛, մեղա՛ ինքս իմ սատակման օրվան աճապարելով, վատթարս մեղա՛, մեղա՛ պարտականս անկենդան մահվան, ձաղկելիս մեղա՛, մեղա՛ անպատկառս Քո բարձրության (հանդեպ), տաղտկալիս մեղա՛: Կրկին ողբում է հոգիս իր

վերջին ողբով, քանզի կորստյան և կործանման ինձ բերեցի, քանզի անդարձ հեռացա և որդիս թշնամի համարվեցի, երկնքի բարձունքից ընկա և վարքի փշեր դիզեցի...

Բան ԻԶ

Թաղված մեղքերի գարշելի տիղմում՝ ո՛չ մեռած եմ ես և ո՛չ կենդանի: Ու պատժապարտի կասկածոտությամբ՝ հայացքս քեզ եմ ուղղել, Բարերա՛ր, որպեսզի կյանքի այս անհույս վիհից դուրս բերես դեպի լույսը անձկալի:

Բան ԻԷ

Եվ եթե այս մահախեղդ հեծության ցավի մեջ մարդասիրելով ժամանես ինձ մոտ, Տեր Հիսուս Քրիստոս՝ կատարելով մարգարեական Սուրբ Գրքի գրվածն իմ հանդեպ, թե Քո բժշկությունը դադարեցնում է մեղքերը մեծամեծ, այնժամ, ամենառատ քաղցրությամբ պատվաստվելով Քեզ, Քո լուսո կերպարանքը նկարելով հոգուս մեջ, վերստին գտնվելով, կհաստատվեմ քավված և կրկին ստեղծված՝ անմահ և անախտ կյանքի փրկությամբ. և Քեզ Հորդ և Սուրբ Հոգուդ հետ փա՛ռք հավիտյանս. Ամեն:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ՄԱՍԻՆ, ԵՐԲ ՆԱ

ԴԵՌ

ԱՆԱՊԱՏՈՒՄ ԷՐ

Երբ Իսրայելն անցավ Կարմիր ծովով, դա նրան մկրտություն համարվեց: Ինչպես որ մկրտվողը խորասուզվում է սուրբ ավազանի ջրում և դուրս հանվում, որպես թե հին մարդը մահացավ, և նորը Քրիստոսով ծնվեց, այդպես էլ Իսրայելը մեռավ Եգիպտոսի համար և ծնվեց Քանանի՝ Ավետյաց Երկրի համար: Անցնելով Կարմիր ծովով՝ Իսրայելը դուրս եկավ Եգիպտոսից, որը խորհրդանշում էր աշխարհը, բայց ինչպես մկրտվողը մկրտվելով որդեգրվում է Աստծուն, բայց միանգամից երկինք չի մտնում, նմանապես և Իսրայելը խոստում ուներ՝ Քանանի երկիր մտնելու, բայց այդ խոստմանն արժանանալու համար նա պետք է անխափան անցներ անապատի միջով, որպեսզի ժառանգեր Ավետյաց Երկիրը:

Բայց տեսնում ենք, որ մկրտությամբ Եգիպտոսից դուրս եկած, քսան տարեկանից բարձր եղողներից միայն երկուսն արժանացան Քանանին, իսկ մնացածների ոսկորները մնացին անապատում: Այս օրինակով տեսնում ենք, որ մկրտված, դարձի եկած հավատացյալը՝ այս հին Իսրայելի նմանությամբ, մեծ նեղությունների և վտանգների միջով անխափան պիտի անցնի, որպեսզի չմնա այս կորուսյալ երկրում առանց փրկության: Քանի որ ասվեց, թե նեղ է այս ճանապարհը, և բազում են թշնամիները՝

մոնչացող առյուծներ, մանր աղվեսներ, միացող նետեր, գառան մորթով գայլեր և այլն: Իսկ ինչո՞ւ զրկվեց Իսրայելը խոստացված Բարիքներից, որովհետև հիշողությունից հանեց Եզրիպտոսի տառապանքները, նաև չհասկացավ, չընկալեց ու չգնահատեց Քանանի արժեքը, և մտնելով անապատ, փոխանակ ամեն բան մոռանալով՝ վազեր դեպի նպատակը՝ դեպի Քանան, դատարկ ու փուչ անապատի մեջ տրվեց բազում կրքերի և ծանրաբեռնեց իրեն բազում ցանկություններով՝ մոռանալով այն ընթացքը, որի վերջը կաթ ու մեղր բխող երկիրն էր: Ինչպես Պողոս Առաքյալն էր ասում. *«Ամեն բան ետևում թողած, վազում եմ դեպի առաջ, դեպի նպատակ, քանի որ մրցողը աջ ու ձախ չի նայում, այլ ակնկալում է առաջինը հասնել նպատակակետին և ստանալ փառաց պսակը»* (Փիլիպ. 3:13-15): Եվ այսպես, մոռանալով գալիք խոստումը և եզրիպտացիների հալածանքը՝ իսրայելացիներն ընկան գաղջության մեջ:

Իսրայելը տարբերվում էր մյուս ազգերից նրանով, որ չունեի կայուն բնակավայր, տների փոխարեն վրանների մեջ էին բնակվում, չէին զբաղվում ինչ-որ բան աճեցնելով կամ կառուցելով, որովհետև նպատակը մեկն էր՝ շուտափույթ հասնել Քանան, ինչպես որ Տերն ասաց՝ Մարդու Որդին գլուխ դնելու տեղ անգամ չունի, այնինչ աղվեսներն իրենց բներն ունեն: Իսրայելը զոհել էր ժամանակավոր հանգիստը, որպեսզի իր ժամանակին ժառանգի կաթ ու մեղր բխող երկիրը, ինչպես որ գրված է, թե՛ այս աշխարհի մեջ պանդուխտների պես ապրել: Սակայն Իսրայելն աչքը տնկեց այն ազգերի ապրելակերպին, որոնք անհոգ ապրում էին, և նախանձեց նրանց հանգստին, դժգոհեց իր վիճակի համար: Չհասկացավ այն երանությունը, որ իրեն էր բաժին հասել, այն ամպի ու կրակի սյունը, որ իր հետ էր գնում, որը և խորհրդանշում էր մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին:

Ահա Իսրայելը տրտնջաց և ջուր ուզեց՝ մոռանալով անմահության Աղբյուրին, որ իրենց մեջ էր, հաց ուզեց՝ անտեսելով երկնքից իջած Հացին, որի ճաշակողները հավիտենական կյանք են ձեռք բերում: Միս ուզեց՝ մոռանալով մեր մեղքերի համար խաչված Աստծո Գառանը, հպարտացավ և փառք փնտրեց անապատում, ինչպես Կորնել և Աբրիոնը, այնինչ գրված է՝ *«Ես քեզ դեմ եմ, ո՛վ հպարտ»* (Երեմ. 50:31), նաև՝ *«Սովորեցեք Ինձնից, որ հեզ եմ և սրտով խոնարհ»* (Մատթ. 11:29): Ցանկացավ աշխարհի հարստությունը, ինչպես՝ Աքարը՝ մոռանալով, որ գանձերը Քանանում, այսինքն՝ երկնքում պիտի դիզել: Երկրպագեց ոսկե հորթին, երկնքի աստղերին և բազում այլ կուռքերի՝ մոռանալով պատվիրանը, որ ասում է. *«Միայն քո Տեր Աստծուն պիտի երկրպագես»* (Ելք 20:5): Անհոգ գտնվեց աստվածաշտության մեջ, ինչպես որ Ահարոնի որդիներն օտար կրակ մատուցեցին Աստծուն, չվստահեցին նաև Աստծո զորությանը՝ զարհուրելով հակառակորդի պարիսպներից ու զորքերից և մոռանալով Եզրիպտոսի տանջանքները և գալիք Քանանի ուրախությունները՝ անապատում տրվեց զվարճությունների, ինչպես որ ասվում է. *«Ժողովուրդը նստեց, որ կերուխում անի, ապա վեր կացավ, որ պարի»* (Ելք 32:6), և բազում այլ սխալներ և մեղքեր գործեց:

Մենք էլ՝ դարձի եկած, մկրտված քրիստոնյաներս, դուրս եկանք աշխարհից, այսինքն՝ Եզրիպտոսից՝ որպես Տիրոջ կողմից կանչվածներ, ցնծությամբ և ուրախությամբ մտանք անապատ, այսինքն՝ մերժեցինք աշխարհը և մեր ընթացքն ուղղեցինք դեպի երկնային Քանան: Բայց, ցավոք, ինչպես Իսրայելը, այնպես էլ շատերս անապատի մեջ հոգնեցինք, ձանձրացանք, հեղգացանք, ծուլացանք և տրտնջացինք, նայեցինք աշխարհին և սրտներին

մեջ ցանկացանք Եգիպտոսի սոխն ու սխտորը: Հին մարդուն կենդանացրեցինք մեր մեջ որկրամոլությամբ, աշխարհսիրությամբ, վավաշոտությամբ, դրամապաշտությամբ, հպարտությամբ, փառամոլությամբ, զվարճանքներով և բազում այլ կրքերով, և սրանք էլ, որպես թե ամեն մեկը մի կուռք, մեր մեջ ունենալով՝ երկրպագեցինք՝ մոռանալով այն կենդանի Ջրի Աղբյուրը, այն Երկնքից իջած հացը, որին հաղորդ եղանք. *«Եթե հարություն առաք Քրիստոսի հետ, ապա փնտրեցե՛ք վերին բաները, այնտեղ, ուր Քրիստոս նստած է Աստծո աջ կողմը: Վերի՛ն բաների մասին խորհեցեք և ո՛չ թե այն, որ այստեղ՝ երկրի վրա է, քանզի մեռած էք, և ձեր կյանքը պահված է Քրիստոսի հետ՝ Աստծո մոտ»* (Կոռն. 3:1-3):

Գրված է, թե կանչվածները շատ են, իսկ ընտրյալները՝ քիչ, Իսրայելն էլ կանչված էր աշխարհի բազում ազգերի միջից, բայց նրանցից էլ շատ քչերն ընտրվեցին: Երկնքի արքայության մասին գրված առակի մեջ Տերը շեշտում է հենց այն, որ իսկապես միայն կանչված լինելով չի փրկությունը, այլ՝ ընտրված լինելով: Քանի որ ասվեց, թե ինչպես ձկնորսները ցանցը դուրս են հանում և ջոկում ձկները, և լավերը վերցնելով՝ անպետքները ջուրն են նետում, այնպես էլ հրեշտակները պիտի ջոկեն և ընտրյալներին ուղեկցեն դեպի կյանք, իսկ մնացածներին՝ որպես անպետքություն, կնետեն կրակե լճի մեջ: Տերն ասաց առաքյալներին, թե դուք մարդկանց որսորդ պիտի լինեք: Դարձի եկած և մկրտված հավատացյալները դրանք հենց առաքելահիմն փրկարար ցանցի մեջ գտնվողներն են, որոնք բոլորն էլ կանչվածներ են, որոնցից և պիտի ջոկվեն ընտրյալները, իսկ հիմար կույսերը, անպիտան ծառաները, ծուլերը, անհոգները, շեղվածները և մեղքից չհրաժարվողները, չնայած՝ անվամբ քրիստոնյա, չնայած կանչված լինելուն, պիտի նետվեն գեհեն: Դրա համար է, որ եկեղեցում քարոզվում և աղոթք է արվում այս մասին այսպես. «Վասն զի մի ընդ խոտանսն գտանիցիմք յաւուրն պատասխանատուութեան՝ զՏէր աղաչեսցուք: Տէր, ողորմեա»: Թարգմանաբար՝ «Որպեսզի խոտան չգտնվենք պատասխանատվության օրը, Տիրոջն աղաչենք»: Եվ ինչպես օվկիանոսի, ծովերի, լճերի, գետերի ձկներից շատ քիչ մասն է, որ ընկնում է ձկնորսների ցանցի մեջ, և նրանց միջից էլ, իր հերթին, ոչ բոլորն են ընտրվում, այսպես մենք էլ՝ մի կողմից կարող ենք ուրախ լինել, որ քրիստոնյա ազգի ներկայացուցիչներ ենք, նաև՝ դարձի եկած և մկրտված, այլակրոն չենք, աղանդավոր չենք, անհավատ չենք, այլ՝ ճշմարտապես կանչվածներ, որին չարժանացան բազմամիլիոն այլակրոններ և անհավատներ, բայց և մյուս կողմից էլ զարհուրենք, որ այսքան առավելություն ունենալով՝ կարող ենք ընտրյալների մեջ չլինել և արժանանալ ցանցում չգտնվող ձկների, այսինքն՝ չկանչվածների ճակատագրին: Հիշենք կանչվածներից նրանց, ում մասին ասվում է սերմնացանի առակում: Կանչվածներն այստեղ չորս մասի են դասվում. առաջինը, որ Խոսքը սրտի մեջ չընդունեց, և թռչունը, այսինքն՝ սատանան, այն հափշտակեց, մյուսը չորացավ՝ ժայռի վրա ընկնելով, այսինքն՝ չդիմացավ վերահաս նեղություններին, մյուսը՝ չնայած բավականին աճ ունեցավ, սակայն խեղդվեց մոլախոտերի մեջ, այսինքն՝ աշխարհի գայթակղությունների և դրամապաշտության գոհ դարձավ, և միայն մեկն էր այս չորսից, որ պարարտ հող էր, որի մեջ սերմն ընկնելով՝ պտղաբեր եղավ, ինչպես որ ամբողջ Իսրայելից՝ միայն Քաղեբը և Հետուն և քսան տարեկանից ցածր եղողները, այն էլ՝ ոչ բոլորը: Այս առակում էլ տեսանք, որ կանչվածները չորսն էին, իսկ ընտրվածը՝ մեկը: Եվ ինչպես Իսրայելը, այնպես էլ մենք, եթե չսթափվենք, չզղջանք, չապաշխարենք, ապա մեր ոսկորներն էլ՝ անկախ մեր մկրտված և դարձի եկած

լինելուց, կմնան այս աշխարհի անապատի մեջ, այն խոսքի համեմատ, թե՛ *«Մկեցիք հոգով, իսկ հիմա մարմնով էք վերջացնում»* (Գաղատ. 3:3), իսկ ըստ Առաքյալի. *«Մարմնավոր խորհուրդը մահ է»* (Հռոմ. 8:6): Ուրեմն, չնայենք և չցանկանանք աշխարհի մարդկանց ժամանակավոր վայելքները, այլ մեր խաչը կրենք անտրտունջ, քանի որ գրված է. *«Եթե արդարը հազիվ է փրկվելու, ապա ամբարիշտը կամ մեղավորը էլ ո՞ր պիտի մնա»* (Ա Պետ. 4:18): Եվ եթե չենք ուզում անհավատների պես անհույս կորչել, ուրեմն մերժենք աշխարհը և այն ամենն, ինչ նրա մեջ է, և սիրենք անապատի նեղությունները, որի վախճանն են հավիտենական հանգիստը, վայելքն ու երանությունները: Ճիշտ է, Իսրայելը ցանկանում էր կաթ ու մեղր բխող երկիրը ժառանգել, բայց չէր ուզում դրա համար մատը մատին խփել, այնինչ այն ժառանգելու համար պետք է ոչ միայն՝ աշխարհը, այլև իրենց ընտանիքներն ու իրենց անձերն ուրանային և իրենց խաչը վերցնելով՝ գնային Ամպի և Կրակե սյան ետևից:

Երբ Տերն առաքյալներին ասաց Իր մոտալուտ խաչելության մասին, նրանցից ոչ մեկը չհամարձակվեց հարց տալ Նրան այդ մասին, քանզի սաստիկ վախեցան և լուռ մնացին, իսկ երբ շարունակում էին ճանապարհը, միմյանց հետ վիճում էին, թե երկնքի արքայությունում իրենցից ո՞րն է ավելի մեծ: Երբ Տերը նրանց հարցրեց, թե ինչի մասին էին վիճում, նրանք նորից լռեցին՝ այս անգամ ամոթից: Ինչո՞ւ, որովհետև խաչելության մասին չուզեցին խոսել՝ հիշելով, որ Տերը ժամանակին ասել էր. *«Եթե տանտիրոջը Բեհեզկեբուդ կոչեցին, որչա՛փ ևս առավել՝ նրա ընտանիքը»* (Մատթ. 10:25): Դրանից եզրակացնում էին, որ եթե Տերը պիտի խաչվի, ապա իրենք էլ՝ որպես տան անդամներ, նույն ճակատագրին պետք է արժանանային: Ճիշտ է, նրանք ցանկանում էին երկինքը ժառանգել, ինչպես Իսրայելը՝ Քանանը, և նույնիսկ վիճում էին, թե իրենցից ով պետք է մեծ լինի երկնքում, սակայն խաչի ճանապարհը բռնել չէին ցանկանում, ինչպես Իսրայելը՝ անապատի նեղությունները: Բայց հարությունից հետո, երբ արժանացան Սուրբ Հոգու զորությանը, կարողացան մերժել թե՛ աշխարհը, թե՛ իրենց անձը և գոհությամբ ու ուրախությամբ կրեցին իրենց խաչը: Մենք էլ պարտավոր ենք մեր խաչը կրել գոհությամբ և առանց տրտունջի, ավելի խորհել խաչի ճանապարհի մասին, քան՝ աշխարհի վայելքների, և ջանալ Տիրոջ առաջ ծնկել՝ ասելով. «Գոհանում ենք քեզանից, մարդասեր Աստված, որ անարժաններիս արժանի ես անում այս կարճ ժամանակամիջոցում կրելու այս փոքր նեղությունները, որով մեզ չարչարանակից ես համարում Քո սուրբ տառապանքներին և սրանով արժանացնում երկնքի արքայության անանց վայելքներին և ուրախություններին: Շնորհիք մեզ, որպեսզի այս անապատում քայլենք՝ ըստ Հետուի և Քաղեբի, որ չգրկվենք խոստումից, և մեր ոսկորները ցրիվ չգան այստեղ: Ո՛վ Տեր, ամեն վիշտ, նեղություն ու ցավ օրհնյալ ձեռքիցդ գոհունակությամբ ընդունելու շնորհ արա մեզ, որպեսզի նմանօրինակ ամեն իրավիճակներում գոհությամբ փառավորենք սուրբ և պատվական անունդ հավիտյանս. Ամեն:

Ա. Արևշատյան

ՆԱՐԵԿ ԲԱՆ Բ

Լսի՛ր ինձ, նախքան ես կղիմեմ Քեզ, ով միակ հզոր.
Մեղքերով ապրած օրերիս չափով
Անվճար թողած տույժն՝ հանցապարտիս
Նոր տանջանքներով վճարել մի՛ տուր:
Փրկի՛ր ինձ, գթա՛՛ծ, լսի՛ր, ողորմա՛՛ծ,
Մարդասե՛ր եղիր իմ հանդեպ, ներո՛ղ:
Խնայո՛ղ եղիր, ո՛վ երկայնամիտ,
Պաշտպանի՛ր, հզո՛ր, օգնի՛ր, ապավե՛ն,
Ազատի՛ր, կարո՛ղ, կյա՛նք տուր, կենարա՛ր,
Նորոգի՛ր, վսե՛մ, լուսավորի՛ր, վե՛հ,
Բուժի՛ր, ձեռնհա՛ս, քավի՛ր, անքնի՛ն,
Պարգևի՛ր, առա՛տ, շնորհագարդի՛ր, ամենագեղո՛ւն,
Հաշտվի՛ր, անարա՛տ, ընդունի՛ր, անո՛խ,
Մաքրի՛ր պարտքերից, ո՛վ ամենօրհնյալ:
Երբ թշվառության պահին աչքերս սևեռած լինեմ
Ինձ սպառնացող զույգ վտանգներին,
Թող որ տեսնեմ քո փրկությունը, հո՛ւյս ու խնամակալ.
Եթե հայացքս դեպի վեր հառած՝
Դիտելու լինեմ ամենագրավ ուղին սոսկալի,
Թող խաղաղության հրեշտակդ ինձ պատահի սիրով:
Վերջին օրը, Տե՛ր, շունչս արձակելիս,
Ցո՛ւյց տուր երկնային երջանիկներից
Մի լուսաթռիչ ու մաքուր հոգի,
Որ հասնի ինձ մոտ սիրուդ պարգևով.
Նաև վախճանված արդարներից ինձ կարեկից հասցրո՛ւ.
Հուսահատ օրս չարագործիս, Տե՛ր,
Քո անակնկալ բարին շնորհի՛ր:
Ո՛վ բարեբանյալ Փրկիչ բոլորի,
Հիվանդ ոչխարիս որպես ուղեկից
Զլինի՛ որ տաս դժնդակ գազան.
Մեղքով մեռածիս պարգևի՛ր, գթա՛՛ծ, անապական կյանք
Ու կործանվածին ծանր պարտքերից՝ փրկությունը Քո:

ԱՐԹՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՍԹԱՓՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

*Խրատը հեռու է վանում աղքատությունն ու անարգանքը,
իսկ հանդիմանության անսացողը պիտի փառավորվի:
Անխելքի պատիժը տեսնելով՝ անմեղն ավելի
խորագետ է դառնում, իմաստունն էլ խորհելով՝
դառնում է առավել գիտուն (Առակ. 13:18, 21:11):*

ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻՑ

1. Ուժգին կանչիր և մի՛ խնայիր, շեփորի պես բարձրացրու ձայնդ, պատմի՛ր Իմ ժողովրդին իր մեղքերի... և անօրինությունների մասին (Ես. 58:1):
2. Տերը երկնքից նայեց բոլոր մարդկանց որդիներին՝ տեսնելու, թե կա՞ մի իմաստուն, որ Աստծուն փնտրի: Բոլորը խոտորվեցին, միասին անպիտան դարձան (Սաղմ. 13:2-3):
3. Ինչպե՞ս դուք Ինձ լքեցիք (Երեմ. 5:19):
4. Ինչպե՞ս խամրեց ոսկին, գունաթափվեց սպիտակ արծաթը, նրանց թանկագին քարերը հալվեցին ու ցրվեցին եկան իրենց ճանապարհների խաչմերուկներում: Միոնի պատվական որդիները, ավելի պատվական, քան թանկագին քարերը, ինչպե՞ս համարվեցին խեցեղեն ամաններ (Ողբ Երեմ. 4:1-2):
5. Տե՛ր, աչքերդ հառած ճշմարտությանը, տանջեցիր նրանց, բայց նրանք չզգացին, ոչնչացրիր նրանց, բայց խրատ ընդունել չկամեցան, իրենց երեսներն ապառաժից ավելի կարծրացրին և չուզեցին դարձի գալ (Երեմ. 5:3):
6. Քանի որ նրանք ոչ թե խելացի, այլ անմիտ որդիներ են (Երեմ. 4:22):
7. Վա՛յ Տիրոջ օրը ցանկացողին. ձեր ինչի՞ն է պետք Տիրոջ օրը, այն խավար է և ոչ թե լույս: Որպես թե մի մարդ փախչի առյուծից, մի արջ պատահի նրան, նա տուն փախչի, ձեռքը պատին հենի և օձը խայթի նրան: Չե՞ որ խավար է Տիրոջ օրը և ոչ լուսավոր, աղջամղջային է, և լույսի ճաճանչ չկա նրա մեջ (Ամոս 5:18-20):
8. Մարգարեները զուր, խաբուսիկ ու անշահ տեսիլքներ տեսան քեզ համար և քեզ չհայտնեցին քո անիրավությունները, որ կարողանայիր վերադառնալ քո գերությունից, այլ քեզ տվեցին սնոտի առասպելներ (Ողբ Երեմ. 2:14):

9. Հավաքվեցե՛ք ու քննեցե՛ք ձեզ, ո՛վ անզգամ ազգեր, քանի դեռ չի եկել Տիրոջ բարկության և սրտմտության օրը: Փնտրեցե՛ք Տիրոջը, երկրի բոլոր խոնարհներ, արդարություն որոնեցե՛ք: Որովհետև Տիրոջ բարկության օրը պիտի թաքնվեք (Սով. 2:1-3):
10. Ահավասիկ Ես դատաստան եմ տեսնելու քեզ հետ, որովհետև դու ասացիր, թե՝ չմեղանչեցի (Երեմ. 2:35):
11. Սրով պիտի վախճանվեն Իմ ժողովրդի բոլոր մեղավորները, որոնք ասում էին, թե՝ «Չարիքները չեն մոտենա մեզ, չեն հասնի մեզ վրա» (Ամոս 9:10):
12. Լսեցեք Տեր Աստծո խոսքը, որով Ես պիտի ողբամ ձեր վրա (Ամոս 5:1):
13. Այնքան ժամանակ, քանի դեռ անմեղները հետամուտ կլինեն արդարության, չեն ամաչելու: Բայց ամբարիշտները, որ թշնամություն են ցանկանում և ամբարշտանալով ատում են իմաստությունը, պիտի դատապարտվեն հանդիմանության: Ահավասիկ, Ես ձեր առջև կբացեմ Իմ հոգու պատգամները և Իմ խոսքերը կսովորեցնեմ ձեզ, որովհետև Ես կանչում էի, բայց դուք չէիք լսում, երկար թախանձում էի, բայց դուք չէիք ունկնդրում Ինձ, այլև զանց էիք առնում Իմ խորհուրդները և չէիք ուզում անսալ Իմ հանդիմանություններին: Ես այսուհետև պիտի ծիծաղեմ ձեր կորստյան վրա, և խնդամ, երբ ձեր նեղությունն ու տագնապը պաշարեն ձեզ: Եվ երբ հանկարծակի խռովություն հասնի ձեզ վրա, և, ինչպես մրրիկ, կործանում գա, կամ երբ ձեր վախճանը հասնի, գուցե դուք կանչեք Ինձ, բայց Ես ձեզ չեմ լսելու, չարերը պիտի փնտրեն Ինձ, բայց չեն գտնելու, քանզի ատեցին իմաստությունը և Տիրոջ երկյուղը չընտրեցին, չկամեցան անսալ Իմ խորհուրդներին, արհամարհեցին Իմ հանդիմանությունները: Այսուհետև նրանք կուտեն իրենց ճանապարհների պտուղները և կհազենան իրենց ամբարշտությամբ: Քանի որ զրկում էին երեխաներին, պիտի կոտորվեն, և կշտամբանքը պիտի սպանի ամբարիշտներին: Իսկ նա, ով Ինձ լսի, կապրի ապահով և երկյուղ չի ունենա ոչ մի չարիքից (Առակ. 1:22-33):

14. Ձեզ եմ կանչում, ո՛վ մարդիկ, և մարդու որդիներին եմ Ես բաշխում Իմ խոսքը: Ո՛վ պարզամիտներ, խորագիտություն իմացե՛ք, խրատ դրեք ձեր սրտերում, ո՛վ անխրատներ: Ունկնդրեցե՛ք Ինձ, քանզի պարկեշտ խոսքեր պիտի ասեմ, և շուրթերս պիտի բանամ ուղիղ բան խոսելու համար, քանզի Իմ կոկորդը միշտ ճշմարտություն է բարբառում, և պիղծ են Ինձ համար ստախոս շուրթերը: Արդար են Իմ բերանի բոլոր պատգամները, և ոչ մի ծուռ ու թյուր բան չկա նրանց մեջ, բոլորն էլ ուղիղ են նրանց համար, որ իմաստուն են և հաճելի են նրանց համար, որ ձգտում են գիտություն ձեռք բերել: Խրա՛տ ձեռք բերեք և ոչ թե՝ արծաթ, գիտություն, քան թե ընտիր ոսկի (Առակ. 8:4-10):
15. Այս ծոպերը ձեր զգեստների վրա պիտի լինեն, որպեսզի տեսնելով դրանք՝ հիշեք Տիրոջ պատվիրանները և կատարեք դրանք: Այսպիսով, դուք չեք շեղվի՝ ձեր մտքի ու աչքերի ցանկություններին հետևելով, ու չեք պոռնկանա: Կհիշեք ու կկատարեք Իմ բոլոր պատվիրանները, ձեր Աստծո առջև մաքուր կլինեք, քանզի Ես եմ ձեր Տեր Աստվածը (Թվ. 15:39-41):

16. Ձեր սրտի անթլպատությունը թլպատեցեք, որովհետև գուցե ձեր չար գործերի պատճառով Իմ բարկությունն իբրև հուր ելնի ու բորբոքվի, և մեկը չգտնվի, որ հանգցնի այն (Երեմ. 4:4):
17. Ետ դարձեք ձեր բոլոր չար ճանապարհներից և ձեր չար ընթացքից (Ձաք. 1:4):
18. Լսեցե՛ք Ինձ, դուք, որ արդարության եք հետամուտ և փնտրում եք Տիրոջը, նայեցեք այն հաստատուն վեմին, որից կերտվել եք և այն հորի փոսին, որից հանվել եք (Ես. 51:1-3):
19. Մի՞թե Տիրոջ ձեռքն անկարող է փրկելու, կամ Նա ծանրացրել է Իր ականջը, որ չլսի. ոչ, ձեր մեղքերն են պատնեշ դարձել ձեր և Աստծո միջև, ձեր անօրինությունների պատճառով է Նա Իր երեսը շրջել ձեզանից, որ չգթա (Ես. 59:1-2):
20. Արդ, ձեր սրտերն ու հոգիները թող փնտրեն մեր Տեր Աստծուն (Ա Մնաց. 22:19):
21. Դրանք գործադրեք այնպես, ինչպես պատվիրել է ձեր Տեր Աստվածը: Չշեղվեք ոչ աջ, ոչ ձախ (Բ Օր. 5:32):
22. Ամբողջ սրտովդ հույսդ դի՛ր Աստծո վրա և մի՛ հպարտացիր քո իմաստությամբ (Առակ. 3:5):
23. Ինչպես մարդ խրատում է իր որդուն, այնպես էլ քո Տեր Աստվածը պիտի խրատի քեզ (Բ Օր. 8:5):
24. Ո՞վ կբարձրանա Տիրոջ լեռը, կամ ո՞վ կկանգնի Նրա սրբավայրում: Նա, ով մաքուր ձեռքեր ու անբիծ սիրտ ունի, ով հանձն չի առել ունայնություն (Սաղմ. 23:3-4):
25. Նրանք, որոնք Տիրոջն են ապավինում, նոր ուժ պիտի ստանան (Ես. 40:31):
26. Ամբողջ օրն ու գիշերը պահապաններ պիտի կարգեմ, որ մինչև վերջ չդադարեն հիշել Տիրոջը: Ձեր նմանը չի լինի, երբ նա վերստին ուղղի և Երուսաղեմը դարձնի պարծանք երկրի վրա (Ես. 62:6-7):
27. Այն օրենքներն ու կանոնները...պետք է կիրառեք, որպեսզի ապրեք, մտնեք ու ժառանգեք այն երկիրը, որ Տեր Աստվածը տալու է ձեզ (Բ Օր. 4:2):
28. Տերը ձեզ հետ է, քանի որ դուք Տիրոջ հետ եք: Արդ, եթե դուք Նրան փնտրեք, Նա կհայտնվի ձեզ (Բ Մնաց. 15:2):
29. Փնտրեցեք Տիրոջն ու հգորացեք, փնտրեցեք Նրա երեսն ամեն ժամ (Սաղմ. 104:4):
30. Ձեզ համար արդարության սերմեր ցանեցեք և կենաց պտուղ քաղեցեք. վառեցեք ձեզ համար գիտության լույսը, փնտրեցեք Տիրոջը, մինչև որ արդարության պտուղները հասնեն ձեզ: Ինչո՞ւ եք փնտրում ամբարշտություն, փխրեցնում նրա անօրինությունները և ուտում ստության պտուղը (Օսեե 10:12-13):
31. «Ես ձեզ վրա չեմ բարկանալու, քանզի Ես ողորմած եմ, - ասում է Տերը, - ձեր դեմ հավիտյան ոխ չեմ պահի: Բայց դու գիտակցիր քո անօրինությունները, որովհետև դու ամբարշտացար քո Տեր Աստծո դեմ...Ինձանից հեռացած որդիներ, դարձեք Ինձ մոտ, որպեսզի Ես ձեզ տիրեմ», - ասում է Տերը (Երեմ. 3:12-14):
32. Դարձեք որդիներ, և Ես կփարատեմ ձեր ցավը (Երեմ. 3:22):
33. Քաջալերվեցեք, ով զավակներ, և ձայն տվեք Աստծուն, որպեսզի Նա, որ ձեզ գերության տարավ, հիշի ձեզ (Բար. 4:27):
34. Մոտեցեք Տիրոջն ու լո՛ւյս առեք, և թող ձեր երեսը չամաչի (Սաղմ. 33:6):

35. Մեր Աստծո առաջ մեղք գործեցինք և մեր Տեր Աստծո ձայնը չլսեցինք (Երեմ. 3:25):
36. Գնանք աղոթենք Տիրոջ առաջ և խնդրենք Ամենակալ Աստծուն (Չաբ. 8:21):
37. Մեր ընթացքը քննության առնվեց ու հանդիմանվեց. դառնանք դեպի Տերը, մեր ձեռքերը մեր սրտերի հետ կարկառենք դեպի երկնքի բարձունքները (Ողբ Երեմ. 3:40-41):
38. Եվ ուխտ արեցին, որպեսզի իրենց Տեր Աստծուն պաշտեն ամբողջ սրտով ու ամբողջ հոգով: Ով որ չպաշտի Իսրայելի Տեր Աստծուն, պետք է մեռնի՝ լինի երիտասարդ թե ծեր, տղամարդ թե կին (Բ Մնաց. 15:12):
39. Ամեն մի գործ, որին ձեռնարկեց թե Տիրոջ տանը ծառայելիս, թե Տիրոջ օրենքն ու պատվիրանը կատարելիս, իր ամբողջ սրտով հարեց Աստծուն, կատարեց և հաջողություն ունեցավ (Բ Մնաց. 31:21):
40. Իրենց անձը Քեզնից հեռացնողները պիտի կորչեն, Դու պիտի կործանես բոլոր նրանց, ովքեր ապստամբեցին Քո դեմ: Ինձ համար բարիք է մերձենալ Աստծուն, հույս դնել Տիրոջ վրա և ավետել Քո ամբողջ օրհնությունը Սիոնի դստեր դռների առաջ (Սաղմ. 72:27-28):
41. Իմ օգնականն ու պաշտպանը Դու ես, Աստված իմ, մի ուշացիր (Սաղմ. 39:18):
42. Քեզ վրա թող հույս դնեն բոլոր նրանք, ովքեր գիտեն անունը Քո, քանզի Դու չես լքի նրանց, ովքեր փնտրում են Քեզ, Տեր (Սաղմ. 9:11):
43. Խրատեցիր ինձ, Տեր, ու ես խրատվեցի, բայց չսովորեցի՝ ինչպես անվարժ արջառ: Դարձրու ինձ, և ես կդառնամ, քանզի Դու իմ Տեր Աստվածն ես: Իմ գերությունից հետո զոջացի. երբ խելքի եկա, իմ ամոթալի օրերի համար հոգոց հանեցի (Երեմ. 31:18-19):
44. Եթե անգամ թզենին իր պտուղը չտա, որթատունկը ծնունդ չունենա, ձիթենին բերք չտա, դաշտերը կերակուր չտան, հոտերը դադարեն արածելուց, և մսուրների մեջ եզներ չլինեն, ես պիտի ուրախանամ Տիրոջով, ուրախանամ իմ փրկիչ Աստծով (Ամբ. 3:17-19):
45. Պիտի օրհներգեմ Տիրոջը, որ իմաստուն դարձրեց ինձ, և գիշերն անգամ երիկամներս ինձ խրատում էին (Սաղմ. 15:7):
46. Եվ Ամենակալ Տերն ասում է. «Նրանք Իմը կլինեն այն օրը, երբ Ես փրկություն կանեմ, կփայփայեմ նրանց, ինչպես հայրն է փայփայում իրեն բարությամբ ծառայած որդուն: Դուք կդառնաք և կտեսնեք այն տարբերությունը, որ կա արդարի ու անօրենի, Աստծուն ծառայածի և չծառայածի միջև» (Սաղաք. 3:17-18):

47. Ժամանակն է, որ սկսվի դատաստանն Աստծո տնից (Ա Պետ. 4:17):
48. Վա՛յ ձեզ կեղծավորներիդ՝ օրենսգետներիդ և փարիսեցիներիդ, որ բաժակի ու պնակի դուրսը մաքրում եք, մինչ ներսից նրանք լի են ձեր գողությամբ և անժուժկալությամբ: Կույր փարիսեցի, նախ մաքրի՛ր բաժակի և պնակի ներսը, որպեսզի դրանց դուրսն էլ մաքուր լինի (Մատթ. 23:25):
49. Վա՛յ ձեզ կեղծավորներիդ՝ օրենսգետներիդ և փարիսեցիներիդ, որ նման եք սպիտակեցրած գերեզմանների, որոնք դրսից գեղեցիկ են երևում, մինչ ներսից լի

են մեռելների ոսկորներով և ամենայն ապականությամբ: Նույնպես և դուք դրսից մարդկանց արդար եք երևում, մինչ ներսից լի եք կեղծավորությամբ (Մատթ. 23:28):

50. Եթե արդարը հազիվ է փրկվելու, ապա ամբարիշտը կամ մեղավորը էլ ո՞ր պիտի մնա (Ա Պետ. 4:18-19):
51. Մտե՛ք նեղ դռնով: Ինչքա՛ն անձուկ է դուռը և նեղ՝ ճանապարհը, որ տանում է դեպի կյանք, և սակավաթիվ են նրանք, որ գտնում են այն (Մատթ. 7:13):
52. Բազում նեղություններ կրելով է, որ մենք պետք է մտնենք Աստծո արքայությունը (Գործք 14:21):
53. Մենք ինչպե՛ս պետք է ազատվենք, եթե անհոգ գտնվենք այնպիսի փրկության հանդեպ, որ հռչակվեց Տիրոջ կողմից (Եբր. 2:3):
54. Ահա թե ինչու մենք պետք է ավելի ևս ուշադիր լինենք ասված խոսքերին, որպեսզի երբեք դրանցից չտարվենք դեպի կորուստ (Եբր. 2:1):
55. Ուրեմն, զգույշ լինենք, որ Նրա հանգստի մեջ մտնելու խոստումից, որ տրված է մեզ, ձեզանից որևէ մեկը չզրկվի (Եբր. 4:1):
56. Ահով ու դողով դուք ձեր փրկության համար աշխատեցե՛ք (Փիլիպ. 2:12):
57. Եթե Հայր եք կոչում Նրան, որ առանց աչառության դատում է յուրաքանչյուրին ըստ գործերի, ապա երկյուղո՛ւմ ապրեցեք այս աշխարհում ձեր պանդխտության ժամանակ...Արդ, մաքրեցե՛ք դուք ձեզ՝ հնազանդվելով ճշմարտությանը, առանց կեղծավորություն խառնելու եղբայրասիրության մեջ՝ մաքուր սրտով ջերմորեն սիրելով միմյանց (Ա Պետ. 1:17-22):
58. Ով ասում է, թե՛ ճանաչեցի Նրան, բայց Նրա պատվիրանները չի պահում, սուտ է, և նրա մեջ ճշմարտություն չկա (Ա Հովհ. 2:4):
59. Չխաբվեք. Աստված չի ծաղրվում, որովհետև ինչ որ մարդս սերմանում է, նույնը և կհնձի. ով սերմանում է իր մարմնի համար, այդ մարմնից էլ կհնձի ապականություն. իսկ ով Հոգու համար է սերմանում, այդ Հոգուց էլ կհնձի հավիտենական կյանք (Գաղատ. 6:7-8):
60. Ինձ այնպես է թվում, թե այս ժամանակի չարչարանքներն արժանի չեն բաղդատվելու գալիք փառքի հետ, որ հայտնվելու է մեզ (Հռոմ. 8:18):
61. Զգույշ եղեք, հսկեցե՛ք ու աղոթեցե՛ք, քանի որ չգիտեք, թե ե՛րբ է ժամանակը...Արդ, արթո՛ւն կացեք, որովհետև չգիտեք, թե տանտերը ե՛րբ կգա՝ երեկոյա՞ն, թե՞ կեսգիշերին, արլորականչի՞ն, թե՞ առավոտյան դեմ: Գուցե հանկարծակի գալով՝ ձեզ քնի մեջ գտնի: Բայց ինչ-որ ձեզ եմ ասում, ամենքին եմ ասում՝ արթո՛ւն կացեք (Մարկ. 13:33, 35-37):
62. Այս էլ իմացեք ներկա ժամանակիս մասին, որովհետև հիմա ճիշտ ժամն է, որ մենք քնից զարթնենք, քանի որ փրկությունն այժմ մեզ ավելի մոտ է, քան երբ որ մենք հավատացինք: Գիշերն անցավ, և ցերեկը մոտեցավ. ուրեմն դե՛ն զգենք խավարի գործերը և հազնենք լույսի զրահը. շարժվենք առաքինությամբ, ինչպես ցերեկով (Հռոմ. 13:11-13):
63. Ինչ որ հայտնի է՝ լույս է: Դրա համար էլ ասում է. «Վե՛ր կաց դու, որ ննջում ես, կանգնի՛ր մեռելների միջից, և Քրիստոս պիտի լուսավորի քեզ»: Տեսեք, թե ինչպիսի

զգուշությամբ պետք է ընթանաք. ոչ թե ինչպես անմիտներ, այլ՝ ինչպես իմաստուններ. ժամանակն օգտագործե՛ք, քանզի օրերը չար են. դրա համար անմիտ մի՛ եղեք, այլ իմացե՛ք, թե ի՛նչ է Տիրոջ կամքը (Եփես. 5:13-17):

64. Ձեզ համբերություն է պետք, որպեսզի Աստծո կամքը կատարելով հասնեք Նրա խոստմանը, քանի որ՝ «Մի փոքր, շատ փոքր ժամանակ ես, և գալու է Նա, ով պիտի գա և չպիտի ուշանա: Արդ, Իմ արդարը պիտի ապրի հավատով, և եթե մեկը երկմիտ է, Իմ Հոգին նրան չպիտի հավանի»: Բայց մենք երկմտելով ոչ թե կորստյան ենք մատնվում, այլ հավատով հասնում ենք հոգիների փրկության (Եբր. 10:36-39):
65. Ամեն ինչի վախճանը մոտեցել է: Զգաստացե՛ք ուրեմն և արթո՛ւն եղեք աղոթքի համար: Ամեն ինչից առաջ միմյանց նկատմամբ ամուր սեր ունեցեք, քանի որ սերը ծածկում է մեղքերի շատությունը (Ա Պետ. 4:7-8):
66. Հարգեցե՛ք բոլորին, սիրեցե՛ք եղբայրությունը, վախեցե՛ք Աստծուց, պատվեցե՛ք թագավորներին (Ա Պետ. 2:17):
67. Որովհետև Աստծո կամքը ա՛յս է. որ դուք սուրբ լինեք (Ա Թեսաղ. 4:3):
68. Սուրբ եղե՛ք, որովհետև սուրբ եմ Ես (Ա Պետ. 1:16):
69. Մենք, որ մեռանք մեղքի նկատմամբ, ինչպե՞ս տակավին ապրենք նրա մեջ (Հռոմ. 6:2):
70. Որովհետև, եթե ըստ մարմնի ապրեք, կմեռնեք. իսկ եթե Հոգով մարմնի գործերը սպանեք, կապրեք. որովհետև նրանք, որ առաջնորդվում են Աստծո Հոգով, նրա՛նք են Աստծո որդիներ (Հռոմ. 8:13-14):
71. Միրելիներ՛, և որովհետև այս խոստումն ունենք, մաքրենք մենք մեզ մարմնի և հոգու ամեն պղծությունից, կատարյալ դարձնենք սրբությունն Աստծո երկյուղով (Բ Կորնթ. 7:1):
72. Հանեցե՛ք ձեր վրայից հին մարդուն իր գործերով և հագե՛ք նորը, այն, որ նորոգված է գիտությամբ, ըստ իր Արարչի պատկերի (Կողոս. 3:9-10):
73. Ուստի եթե մեկն իր անձն անարգ բաներից մաքրի՝ կլինի պատվավոր անոթ՝ սրբագործված և պիտանի իր Տիրոջը, պատրաստված ամեն բարի գործի համար (Բ Տիմ. 2:21):
74. Միրելիներ՛, աղաչում եմ ձեզ իբրև պանդուխտների և օտարականների, որ հեռու մնաք մարմնավոր ցանկություններից, որոնք պայքարում են հոգու դեմ (Ա Պետ. 2:11):
75. Աղը լավ բան է, բայց եթե աղն էլ անհամանա, ինչո՞վ այն պիտի համեմվի: Ո՛չ հողի համար է պիտանի և ո՛չ էլ՝ պարարտանյութի, այլ՝ դուրս թափելու: Ով որ ականջ ունի լսելու, թող լսի (Ղուկ. 14:34-35):
76. Բայց Տիրոջ օրը պիտի գա ինչպես մի գող, երբ երկինքը պիտի անցնի, չքանա շառաչյունով, և տարերքը՝ հրով կիզված, պիտի լուծվի, և երկիրն ու ինչ գործեր որ կան նրա վրա, հայտնի պիտի լինեն: Եվ քանի որ այս ամենն այսպես պիտի լուծվի, ուրեմն ինչպիսի՛ մարդիկ պետք է լինեք դուք. սուրբ վարմունքով և աստվածապաշտ ընթացքով՝ սպասելով և ջանալով հասնել Տիրոջ օրվա գալստյանը, երբ հրավառ երկինքը պիտի չքանա, և տարերքը հրկիզվելով պիտի

հավվի: Բայց մենք, Աստծո խոստման համաձայն, աչքներս հառած սպասում ենք նոր երկնքի և նոր երկրի, որոնցում արդարություն է բնակվում: Ուստի, սիրելիներ, սպասելով այս բաներին՝ ջանք թափեցեք, որ Նա գտնի ձեզ անբիծ և անարատ խաղաղության մեջ: Եվ Տիրոջ համբերությունը փրկություն համարեք (Բ Պետ. 3:10-14)

ՀԱՅՐԵՐԻՑ

1. Ապացույցը, որ մարդն Աստծուն և Քրիստոսին չի սիրում, այն է, որ նա չի պահում Նրա պատվիրանները (Անտոն Անապատական):
2. Քո մեղքերի համար անդադար վշտացիր, որպես թե քո տանը հանգուցյալ ունես (Անտոն Անապատական):
3. Վախեցիր Աստծո հանդեպ ունեցած սիրո սառելուց (Անտոն Անապատական):
4. Անցողիկ բաների պատճառով ետ մի կանգնիր Տիրոջից, այլ հիշիր, թե ինչ խոստացար դու այն ժամանակ, երբ դեռ բոցավառված էր քո մեջ Աստծուն հաճոյանալու ձգտման ջերմությունը (Անտոն Անապատական):
5. Օրինակ մի վերցրու նրանցից, ովքեր թույլ են քեզանից, այլ՝ նրանցից, ովքեր կատարյալ են քեզանից (Անտոն Անապատական):
6. Թող քեզ համար որպես օրինակ լինեն նրանք, ովքեր սիրեցին Տիրոջն իրենց ամբողջ սրտով և միշտ հակված են բարի գործերի: Մի ամաչիր նրանցից խնդրել հոգևոր կյանքի ուսուցում (Անտոն Անապատական):
7. Եկեղեցում մի զբաղվիր քո մեռելի թաղմամբ, այսինքն՝ մի զբաղվիր քո կենցաղային գործերի մասին խորհելով (Անտոն Անապատական):
8. Հոգին կարող է հակառակվել մեղքին, բայց առանց Աստծո չի կարող հաղթել կամ արմատախիլ անել այն (Մակար Մեծ):
9. Որպեսզի ձեռք բերենք կյանքի գինը, պետք է անսասան հավատք ունենանք առ Աստված, հրաժարվենք չարից և ունայնությունից, անդադար աղոթենք, ստիպենք մեզ պատվիրանները պահելու բարի գործին, նույնիսկ եթե դա սրտին հակառակ է (Մակար Մեծ):
10. Մերկ ենք եկել աշխարհ, օ՛ր, եթե միայն այս կյանքից էլ դուրս ելնենք մեղքերից մերկացած (Բարսեղ Մեծ):
11. Տեսական հիվանդությունները բժշկվում են մեծ ջանքերով միայն՝ հարատև ջանք գործադրելով, նույն բանը կարելի է ասել նաև մեղավոր սովորությունների համար (Բարսեղ Մեծ):
12. Պետք է ապրեք այնպես, որ անցյալը երբեք ավելի լավ չլինի ապագայից կամ ներկայից (Բարսեղ Մեծ):

13. Եթե քո մեջ կա մաքրություն, անկրքություն և օտարություն չարից, ապա անկասկած քո մեջ Աստված կա (Գրիգոր Նյուսացի):
14. Ինչպես կրակը փայտ է պահանջում, այնպես էլ մեր ջանքերն են պետք Տիրոջ շնորհը բոցավառելու համար (Հովհան Ոսկեբերան):
15. Հավատացյալը պետք է երևա ոչ միան պարզներով, այլ՝ նոր կյանքով: Հավատացյալն աշխարհի համար պետք է աղ ու լույս լինի: Իսկ եթե ինքդ քեզ չես լուսավորում, քո սեփական նեխածությունը չես կանխում, ապա ինչո՞վ պիտի ճանաչենք քեզ: Մի՞թե նրանով, որ ընկղմվել ես սուրբ ջրի մեջ: Բայց կարող է դա քեզ համար դատապարտություն լինել: Քանզի ոչ քրիստոնեական կյանքով ապրողների համար մեծագույն պատիվների համեմատ մեծանում են նաև պատիժները (Հովհան Ոսկեբերան):
16. Բարի խրատներն ու քարոզն անօգուտ են, եթե Սուրբ Հոգին չդիպչի լսողի սրտին (Հովհան Ոսկեբերան):
17. Աստծուն այնքան չեն բարկացնում մեր կատարած մեղքերը, որքան՝ մեր չուղղվելու ցանկությունը. վաղվան մի թող այն, վաղը երբեք վերջ չունի (Հովհան Ոսկեբերան):
18. Չկա ավելի քաղցր բան, քան Աստծո հանդեպ ունեցած տխրությունը (Հովհան Ոսկեբերան):
19. Նրանք, ովքեր արհամարհեցին դժոխքը, չեն խուսափի դժոխքից: Իսկ դժոխքի մասին հիշողությունը չի թողնի, որ ընկնենք դժոխք (Հովհան Ոսկեբերան):
20. Ովքեր, մեղք գործելով, այստեղ չեն պատժվում, ամենադժբախտ մարդիկ են (Հովհան Ոսկեբերան):
21. Եթե ասում ես, որ Աստված մարդասեր է և այդ պատճառով էլ չի պատժի, ուրեմն քո կարծիքով այնպես է ստացվում, որ եթե Նա պատժի՝ ուրեմն մարդասեր չէ՞ (Հովհան Ոսկեբերան):
22. Ձեռք բեր անարատություն, որպեսզի Սուրբ Հոգին բնակվի քո մեջ (Եփրեմ Ասորի):
23. Հաճելի լինել Աստծուն՝ ահա քո երանությունը: Լինել Նրա հետ միասին՝ ահա քո կոչումը և քո գործերի սկզբունքը (Եփրեմ Ասորի):
24. Յուրաքանչյուր քայլ, որ անում ենք այս կյանքի ճանապարհին, մի քայլ է, որ մեզ մոտեցնում է մեր վերջին քայլին (Եփրեմ Ասորի):
25. Չգիտե՞ք արդյոք, որ մենք ճյուղերն ենք ճշմարիտ Որթատունկի, որը մեր Տերն է: Տեսեք, որ մեզանից որևէ մեկն անպտուղ չգտնվի: Ճշմարտության Հայրը, մշակելով խաղողի այգին, սիրով խնամում է նրանց, ովքեր պտղաբերում են, որպեսզի էլ ավելի պտղաբեր դառնան, իսկ ով չի պտղաբերում, նրանց կտրում և դուրս է նետում այգուց դեպի անշեջ հուրը: Ուշադիր եղեք ձեր հանդեպ, չլինի անպտուղ գտնվելով կտրվեք և կրակը գցվեք (Եփրեմ Ասորի):
26. Մեծ է մահվան ժամի երկյուղը, երբ հոգին բաժանվում է մարմնից, որովհետև այդ բաժանման ժամին հոգու առջև կանգնում են իր գործերը՝ բարի և չար, որոնք նա արել է զօր ու գիշեր: Ահով նայելով իր գործերին՝ ասում է նրանց՝ հեռացե՛ք, թո՛ւյլ տվեք ինձ դուրս գալ: Իսկ գործերը բոլորը միասին ասում են՝ դո՛ւ ես մեզ գործել, քեզ հետ մենք կգնանք Աստծո դատաստանին (Եփրեմ Ասորի):

27. Ի՞նչ է մարդը, ոչինչ: Ի՞նչ է մարդը, որդ: Ի՞նչ է մարդը, մոխիր: Ի՞նչ է մարդը, երազային տեսիլք: Ի՞նչ է մարդը, ստվեր: Ահա ապրեց իր կյանքը, ահա նա էլ չկա, ահա նա անշարժ է, անշունչ, լուռ, ահա վախճանվեց այս մեծ և անհաղթ առյուծը, այս տանջարարը, հզոր, բարձրահասակ, սարսափելի բոլոր իշխանավորների համար, պառկած է և դարձել է հեզ՝ ինչպես ոչխար: Նա թողեց մեզ, հայտնվեց և չքվեց, ծնվեց այնպես, որ կարծես թե ծնված չլիներ, շատերի վրա էր տիրում, և կարծես թե նա երբեք չի էլ եղել (Եփրեմ Ասորի):
28. Ով հույս է դնում իր ամրության վրա՝ նա կընկնի, իսկ ով խոնարհեցնում է իրեն՝ նա կբարձրանա (Եվագր Պոնտացի):
29. Փրկության սկիզբը ինքնադիմադրումն է (Եվագր Պոնտացի):
30. Չասել ճշմարտությունը, նշանակում է ոսկին հողի մեջ թաղել (Եվագր Պոնտացի):
31. Քրիստոնյայի անունը կրելուց ոչ մի օգուտ չունենք, եթե դրան չեն ուղեկցում քրիստոնյային վայել գործեր, հակառակ դեպքում, որպեսզի մեզ էլ չվերաբերվեն այս խոսքերը. *«Եթե Աբրահամի որդիներ լինեիք, Աբրահամի գործերը կգործեիք»* (Կյուրեղ Երուսաղեմացի):
32. Վա՛յ այն հոգուն, որ չի ցանկանում փախչել մեղքերից (Աբբա Փաղաքիա):
33. Արդ, սթափվենք, սիրեցյալ եղբայրներ, որքան կարող ենք և, թոթափելով նախկին ծուլության նիրհը՝ արթուն լինենք Տիրոջ պատվիրանները պահպանելու մեջ: Լինենք այնպիսին, ինչպիսին Տերն Ինքն է մեզ պատվիրել լինել՝ ասելով. *«Թող ձեր գոտիները մեջքներիդ պնդված լինեն, և ճրագներդ՝ վառված: Եվ դուք նմանվեք այն ծառաներին, որոնք սպասում են իրենց Տիրոջը, թե երբ կվերադառնա հարսանիքից, որպեսզի, երբ գա և բախի դուռը, իսկույն բաց անեն: Երանի՛ այն ծառաներին, որոնց արթուն կգտնի Տերը, երբ գա»* (Ղուկ. 12:35-37): Այդպես պարտ է մեզ գոտեպնդվել, որպեսզի արձակման օրը մեզ շփոթահար ու անպատրաստ չգտնի: Թող բարի գործերով շողշողա ու փայլատակի մեր լույսը, որը կառաջնորդեր մեզ այս դարի խավարից դեպի հավիտենական փառքի լույսը: Մշտական խնամքով և զգուշավորությամբ սպասենք Տիրոջ հանկարծակի գալստյանը, որպեսզի, երբ Նա բախի, արթուն լինի մեր հավատը՝ արթնության համար Աստծուց պարզ և ստանալու հույսով: Եթե պահպանենք այս թելադրանքները, պահպանենք այս խրատներն ու պատվիրանները, ապա երբևէ հանկարծակի անակնկալի չենք գա՝ ննջած սատանայական գայթակղությամբ, այլ՝ որպես արթուն ծառաներ, կթագավորենք Քրիստոս Արքայի հետ (Կիպրիանոս Կարթագենացի):
34. Տեր, թույլ տուր ճանաչեմ Քեզ, ճանաչեմ նաև ինձ: Քեզ ճանաչեմ՝ սիրելու համար, ինձ ճանաչեմ՝ արհամարհելու համար (Օգոստինոս Երանելի):
35. Տիրոջ շնորհներն իրենք իրենց են գալիս, եթե նրանց տեղը, այսինքն՝ սիրտը, մաքուր է ամեն տեսակի պղծություններից (Աբբա Եսայի):
36. Այնպես ապրիր, կարծես թե ապրածդ օրը վերջինն է, ու Աստծո առջև մեղք չես գործի (Աբբա Եսայի):
37. Խաչը վերցնելը բովանդակվում է ամեն տեսակի մեղքերից հրաժարվելով (Աբբա Եսայի):
38. Չնչին մոլությունը կարող է քանդել ամբողջ առաքինության շենքը (Աբբա Եսայի):

39. Ամեն առավոտ, երբ արթնանում ես քնից, խորհիր այն մասին, որ Աստծո առջև պատասխան պիտի տաս բոլոր արարքներիդ համար և էլ մեղք չես գործի Նրա առջև, ու Աստծո վախը կբնակվի քո մեջ (Աբբա Եսայի):
40. Պահիր քեզ ճշմարտապես՝ ինքդ քեզ քաջալերելով և հավատալով, թե Քրիստոս մեզ համար մեռավ և հարություն առավ, որպեսզի տիրի առհասարակ ողջերին և մեռյալներին: Եվ Իր արյամբ գնեց մեզ, որպեսզի քեզ համար չապրես, այլ Նրա կատարյալ ծառան լինես: Ուրեմն որքան կարող ես, խեղդիր քո սրտի մեջ եղած անհավատությունը: Ինչպես հեզ անասունն անսխալ լսում է տիրոջը, այնպես էլ պարտավոր ես դու լինել Աստծո առաջ: Եվ որքան կարող ես, սպանի՛ր մարդկային աղտերը քո մեջ ու ամեն տեսակ հեշտություն՝ բնավ քո անձի մեջ չունենալով երկրային կամք ու ցանկություն, այլ հարաժամ Աստծո հետ լինել և Նրա պատվիրանները պահել (Հայր Սրապիոն):
41. Մի կարծիր, թե առաքիություն կստանաս, եթե մարմնով ու արյամբ Նրա համար չճակատամարտես: Քանզի, ըստ աստվածային Առաքյալի, պետք է մինչ ի մահ փութով հակառակվել մեղքերին (Նեղոս Սինայեցի):
42. Հեռու չէ հունձքի ժամը, մաքրենք որովից մեր հոգու արտը (Նեղոս Սինայեցի):
43. Երբ մեկն ընկնի որևէ մեղքի մեջ և չորսումի դրան համապատասխան, ապա նորից հեշտությամբ կընկնի նույն ցանցի մեջ (Մարկոս Ճգնավոր):
44. Ոչ ոք այնքան ողորմած ու բարի չէ, ինչպես Աստված, բայց չզղջացողին Նա չի ներում (Մարկոս Ճգնավոր):
45. Չափազանց արագահոս է մեր կյանքը, բայց նրանում կամ կորցնում կամ ձեռք են բերում Հավիտենական Կյանք (Բարդուղիմեոս Մեծ):
46. Իսկապես, եթե մեկն իր սիրտն ուղղի Աստծո կամքի համաձայն, ապա Աստված կլուսավորի նույնիսկ փոքրիկ երեխային՝ նրան Իր կամքը հայտնելու համար: Իսկ եթե մեկը չի ուզում ճշմարտապես Աստծո կամքը կատարել, ապա եթե անգամ մարգարեի մոտ էլ գնա, Աստված մարգարեի բերանում նրա անառակ սրտին համապատասխան պատասխան կդնի (Աբբա Դորոթեոս):
47. Ներկայացրու Տիրոջը քո բնական տկարությունները՝ խոստովանելով անկարողությունդ, և անշոշափելի կերպով կստանաս Նրանից ողջախոհություն (Հովհաննես Սանդուղք):
48. Երբ անձը, ինքն իրեն դավաճանելով, կորստյան է մատնում երանելի և բաղձալի ջերմությունը, այնժամ թող քննի մանրակրկիտ ձևով, որպեսզի տեսնի, թե ինչ պատճառով զրկվեց դրանից: Եվ այդ պատճառի վերացման վրա թող կենտրոնացնի իր ամբողջ ջանքը և իր բոլոր ունակությունները, քանի որ նախկին ջերմությունը հնարավոր չէ ուրիշ կերպ հետ բերել, եթե ոչ այն դոներով, որոնցով այն դուրս է եկել (Հովհաննես Սանդուղք):
49. Ավելի լավ է վիրավորել ծնողներին, քան Տիրոջը, որովհետև Նա և՛ ստեղծել է մեզ, և՛ փրկել: Իսկ ծնողները հաճախ կորստյան և հավիտենական տանջանքների են մատնել իրենց սիրելիներին (Հովհաննես Սանդուղք):
50. Տեսել եմ երկու մարդու, որոնք գաղտնաբար հետևում էին վանականներին և ականջ դնում սրտից բխած նրանց զղջման հոգոցներին, բայց մեկը հետևում էր նրանց

նմանվելու համար, իսկ մյուսը՝ նրա համար, որպեսզի հարմար պահի լուտանքներ թափելով՝ հրապարակի այդ բանը և Աստծո ծառային հեռացնի բարի ջանքերից (Հովհաննես Սանդուղք):

51. Թող խիղձդ քեզ հնազանդության հայելի լինի, և դա քեզ բավական է (Հովհաննես Սանդուղք):
52. Ինչպես չի կարող սոված մարդը չհիշել հացի մասին, այնպես էլ հնարավոր չէ փրկվել՝ առանց հիշելու դժոխքը, մահը և վերջին դատաստանը (Հովհաննես Սանդուղք):
53. Վախեցիր այն ահավոր օրից ու ժամից, երբ քեզ ոչ ոք չի կարող պաշտպանել՝ ո՛չ եղբայրդ, ո՛չ հարազատդ, ո՛չ փառքդ, ո՛չ հարստությունդ ու իշխանությունդ, այլ կլինես միայն դու ու քո կատարած գործերը (Հովհաննես Սանդուղք):
54. Խավարն աներևույթ է լինում լույսից և առավել ևս՝ բազում լույսից, անգիտությունն աներևույթ է լինում գիտությունից և առավել ևս՝ ավելի մեծ գիտությունից (Դիոնիսիոս Արիսպագացի):
55. Տեսե՛ք, սիրելիներ՛ք, որպեսզի Նրա այսքան շատ բարեգործությունները մեզ համար դատապարտություն չդառնան, եթե մենք Իրեն արժանի եղանակով չկենցաղավարենք և համերաշխությամբ չգործենք այն, ինչը բարի և հաճելի է Իր առջև (Կղեմես Հռոմեացի):
56. Որդյակներս, աղաչում եմ ձեզ, խորհեք ձեր մեջ և շտկվեք ձեր սրտերով և մտքերով՝ Տիրոջը հաճո լինելու համար: Թեկուզ և մենք թաքնվել ենք շատ մարդկանցից և ինքներս մեզ արդար ենք համարում, բայց Աստծուց ոչինչ չես թաքցնի: Դրա համար ջանացեք ամենայն փութաջանությամբ պահպանել հոգու սրբություն և մարմնի մաքրություն: Քանի որ այսպես է ասում աստվածային Առաքյալ Պողոսը. *«Չգիտե՞ք, որ Աստծո տաճար եք դուք, և Աստծո Հոգին է բնակվում ձեր մեջ: Եթե մեկն Աստծո տաճարն ապականի, Աստված էլ նրան պիտի ապականի, որովհետև սուրբ է Աստծո տաճարը, որը դուք եք»* (Ա Կորնթ. 3:16-17) (Նիկողայոս Սքանչելագործ):
57. Հարց. «Հիմա շատ են սրբերը ողջ աշխարհում, այդպես կլինի՞ արդյոք նաև աշխարհի վերջում»: Երանելիի պատասխանը. «Որդյակ իմ, մինչ աշխարհի վերջը չեն նվազի մեր Տեր Աստծո մարգարեները, ինչպես՝ սատանայի ծառաները: Ընդ որում, վերջին ժամանակներին նրանք, ովքեր ճշմարտապես պետք է աշխատեն Աստծո համար, հաջողությամբ պիտի թաքնվեն մարդկանցից և նրանց միջավայրում չեն կատարելու հրաշքներ ու նշաններ, ինչպես այժմ է: Այլ կգնան խոնարհությամբ տարրալուծված գործերի ճանապարհով և Երկնային Արքայության մեջ կլինեն ավելի մեծ, քան հայրերը, որոնք նշաններով են փառավորվել: Այն ժամանակ ոչ ոք մարդկանց առաջ հրաշքներ չի գործի, որոնցից բոցավառվեն մարդիկ և խիզախումների մղվեն: Աշխարհով մեկ քահանայության աթոռներն զբաղեցնողները պետք է անճարտար լինեն և չեն տիրապետելու առաքիներություններ գործելու վարպետությանը: Այդպիսին են լինելու նաև ապագա միաբանները, որովհետև ամեն բան պիտի ստորադասվի որկրամոլությանն ու փառասիրությանը, և մարդկանց համար գայթակղություն պիտի լինեն, քան թե՝ օրինակ. ուստիև առաքիներությունն առավել ևս պետք է արհամարհվի, արծաթսիրությունը պետք է թագավորի: Եվ վա՛յ ոսկով հարստացող միաբաններին, քանզի այդպիսիք պիտի անվանարկեն Տեր Աստծուն և պիտի չտեսնեն կենդանի

Աստծո երեսը: Միաբան լինի թե աշխարհական, եթե իր ոսկին տալիս է վաշխով, եթե ետ չդառնա վաշխառությունից, պիտի նետվի տարտարոսը, քանզի աղքատներին բարեգործություն անելու միջոցով չկամեցավ ընծայաբերել իր ոսկին Աստծուն: Այդպիսով, որոյակ իմ, ինչպես մինչ այդ էի ասում, շատերը ցավագար լինելով, անտեղյակությամբ պիտի անդունդը նետվեն՝ մոլորվելով լայնարձակ ճամփաների մեջ (Նիփոնտիոս Կիպրացի):

58. Մեր ժամանակներում, երբ ուսուցիչների մեծ պակաս կա, սուրբ հայրերի գրվածքները փրկության համար դարձել են միակ ուղեցույցը (Բզնաստիոս եպիսկոպոս):
59. Սրտանց խնդրում եմ ձեզ՝ որպես անկեղծ բարեկամի, մի լցրեք ձեր գլուխները դատարկություններով ու հիմարություններով, այլ ձեր հիշողությունն օգտագործեք առավել հոգևոր և խրատական գրքերի ընթերցանությամբ («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
60. Հաճախ մտածում ենք, որ սրբերի կյանքն անմատչելի և հեռու է մեզանից: Դրանով մենք սահմանափակում ենք մեզ: Մեր կեղծ խոնարհությամբ մենք համարում ենք, որ սրբությունը միայն ուրիշներին է հատուկ, մինչդեռ սրբակենցաղ կյանքը, հոգու մաքրագործումը յուրաքանչյուրիս պարտքն է (Հոգեշահ գրքերից):
61. Մարդ չպետք է վիստվի՝ «տկար եմ» ասելով, որովհետև շատ անգամ հաստատուն ծառերը խորտակվում և արմատախիլ են լինում, մինչդեռ դյուրաբեկ եղեգները փոթորկի դեմ հաստատուն են մնում (Ղևոնդ Ալիշան):
62. Հոգու սիրով զորացած՝ նահատակվենք առաքինության ասպարեզի վրա (Ղևոնդ Ալիշան):
63. «Դյուրություն՝ թուլություն», այսինքն՝ դյուրին բաները մեզ թուլության են առաջնորդում (Ղևոնդ Ալիշան):
64. Որտեղ շատ ներողամտություն կա՝ առաջադիմությունը քիչ է (Ղևոնդ Ալիշան):
65. Այսպես է ասում չղջացող մեղավորը. «Ես թեպետ Աստծո օրենքներին հակառակ ճամփաների մեջ եմ գտնվում, բայց հավատքի կողմից թերություն չունեմ, որովհետև հավատում եմ մեռելների հարությանը, Դատաստանին, Արքայությանը և Սուրբ Գրքի հայտնած բոլոր ճշմարտություններին: Գոնե անհավատության մեղք չեմ ավելացրել մյուս մեղքերիս վրա»: Դու քեզ ճշմարիտ հավատացյալ ես կարծում, ո՛վ մեղավոր, բայց գործերդ քո մասին վկայում են, որ դու կա՛մ անհավատ ես, կամ՝ հիմար (Տեր Գաբրիել քահանա):
66. Երբեմն մեղավորի ապահովության պատճառ է լինում իր արդարության վրա ունեցած վստահությունը: Նա իր պահքերին, ծոմերին, աղոթքներին, ողորմություններին և բարեգործություններին ապավինելով՝ հույս ունի երկինքն իբրև վարձ ընդունել՝ չգիտենալով, որ մեր անձի արդարության մասին մարգարեի բերանով Աստված այսպես ասաց. *«Ձեր բոլոր արդարությունը դաշտանի լաթի պես է»* (Տեր Գաբրիել քահանա):
67. Մեղավորի ապահովության պատճառներից մեկն էլ հույսը միայն Աստծո վրա դնելն է՝ խորհելով, թե Աստված՝ ողորմած լինելով, կորստի չի մատնի իրեն, ինչպես հայրը գթած է իր զավակի հանդեպ: Բայց իմաստուն վարդապետի ասածի համեմատ. «Աստծո ողորմությունն ավելի շատ մարդ է դատապարտել դժոխքի, քան Նրա արդարությունը»: Ուզում է ասել, թե որքան բազում են նրանք, որոնք առանց իրենց

անձերն ուղղելու և Աստծո կամքի համեմատ ապրելու, միայն Աստծո վրա հույս դնելով՝ կորստյան մատնվեցին: Մինչդեռ շատերն Աստծո արդարությունից վախենալով՝ փրկության արժանի եղան (Տեր Գաբրիել քահանա):

68. Չէ՞ որ Քրիստոս՝ մեր Տերը, տասներկու առաքյալներին էլ հայտնեց, թե իրենց անունները երկնքում Կենաց Գրքի մեջ գրված են, և թե դատաստանի օրը տասներկու աթոռների վրա պիտի նստեն՝ դատելու Իսրայելի տասներկու ցեղերին: Այս խոստումն Իսկարիովտացի Հուդային էլ էր պատկանում, բայց նա չարաչար կորսվեց ու դատապարտության որդի եղավ (Տեր Գաբրիել քահանա):
69. Տերը Պողոս Առաքյալին ցույց էր տվել այնպիսի ապահով մի վիճակ՝ կոչելով նրան *«Ընտրյալ անոթ»*, և դեռ նրա մարմնի մեջ եղած ժամանակ հափշտակեց երրորդ երկինք՝ Իր վայելքների փառքի գրավականը ցույց տալով նրան, բայց ինքը՝ Առաքյալը, տակավին չվստահեց այս նշաններին և մեծ երկյուղի մեջ էր իր փրկության առումով. *«Ճնշելով ամրացնում եմ իմ մարմինը և հնազանդեցնում այն, որպեսզի գուցե ես ինքս խոտելի չլինեմ այն բանում, որ քարոզեցի ուրիշներին»* (Ա Կորնթ. 9:27): Այսպես՝ իրենց անձերի փրկության համար Աստծուց հայտնությունն ընդունող սրբերն անգամ միշտ վախի և անվստահության մեջ լինելով, գիշեր ու ցերեկ իրենց անձերի փրկության համար էին աղոթում: Իսկ ի՞նչ է նշանակում արդյոք մեր՝ այս ամենի հանդեպ ունեցած անհոգությունն ու անտարբերությունը (Տեր Գաբրիել քահանա):
70. Սուրբ Գիրքն ամեն բանից առավել մեր փրկության մասին նվազ ապահովության նշաններ է ցույց տալիս, ուրեմն՝ ամեն բանից առավել սրա մասին մտածելու և հոգ անելու պատճառներ ունենք: Դժոխքն ու հավիտենականությունն այնպիսի վիճակ ունեն, որ եթե Աստված հրեշտակների կամ մի որևէ մարգարեի բերանով հայտնած լիներ, թե աշխարհի հազար միլիոն մարդկանց միջից միայն մի մարդ այնտեղ պիտի գնա ու դատապարտվի, դարձյալ մեզ համար մեծ հոգս ու ցավ անելու պատճառ պիտի լիներ այս՝ գուցե թե ես լինեմ այն մեկ դատապարտյալը: Ու եթե ասված լիներ, թե այսքան բազմության միջից երկու կամ երեք մարդ պիտի դատապարտվեն, այս դատապարտյալների թվի համեմատ, իհարկե, ավելի մեծ պիտի լիներ մեր ցավն ու հոգսը: Բայց ի՞նչ ասեմ, երկու կամ երեք կամ չորս, հարյուր, հազար, տաս հազար, հարյուր հազար, միլիոն, թերևս մարդկանց բազմության կեսը կամ կեսից ավելին. ո՛չ, տակավին ավելի կարող ես առաջ գնալ: Այս ահռելի ճշմարտությունը հաստատեց մեր Տիրոջ անսուտ բերանը. *«Կանչվածները շատ են, բայց ընտրվածները՝ քիչ»* (Մատթ. 20:16) (Տեր Գաբրիել քահանա):
71. Բայց որովհետև մարդը մե՛կ անգամ պիտի մեռնի, մե՛կ անգամ դատվի, մե՛կ անգամ դատապարտվի և է՛լ փրկության հնար բնավ պիտի չլինի, և էլ չի լինի ճար ու ճարակ, և չի լինի վախճան տանջանքի. *«Քանզի կրակը չի մարի, և որդը չի մեռնի»* (Մարկ. 9:47). ուստի որչափ խրատեմ քեզ՝ քիչ է դարձյալ, և դու էլ քո կողմից որչափ զգուշություն անես՝ քիչ է դարձյալ: Դառնանք, ուրեմն, ամբողջ սրտով առ Աստված, քանի որ Նա տակավին ողորմության և ոչ թե արդարության աթոռի վրա է նստած, որովհետև մեր դարձը հիմա ընդունելի կարող է լինել (Տեր Գաբրիել քահանա):
72. Հոժարությամբ ընտրենք խաչը, զորանանք փորձության դեմ և հաղթենք նրանց՝ Աստծո շնորհի օգնությամբ, այս տեսակ կյանքն է, որ թե՛ մահվան ժամանակ և թե՛

հավիտենականության մեջ անճառելի մխիթարությամբ պիտի լցնի մեզ (Տեր Գաբրիել քահանա):

73. Ջանացեք մտնել նեղ դռնով: Նայեք, օրինակ, ծառերին ու խոտերին, որոնք եթե ձյուն ու անձրև չտեսնեն, չեն կարող պտղաբերել: Այդպես և մենք, որովհետև այս կյանքը ձմեռ է, եթե ճգնություն ու վիշտ չկրենք, չենք կարող մտնել Աստծո արքայությունը (Թեոփիլոս Եպիսկոպոս):
74. Ովքեր այս աշխարհում երբեք չեն դադարում մեղք գործել, մատնվում են Աստծո արդար դատաստանին ու երբեք զերծ չեն մնում տանջանքներից: «Չենք կամենում ճանաչել քո ճանապարհները. ո՞վ է Ամենակալը, որ ծառայենք Նրան», այսպիսի դառն ու դժնդակ պատասխան են տալիս նրանք, երբ որևէ մեկը խրատում է իրենց: Եվ այս ոչ միայն անհավատներն ու չարագործներն են, այլև՝ բազում չար հավատացյալներ՝ նրանք, ովքեր սոսկ հավատացյալի անունն են կրում, իսկ բարի գործերից հեռացած են: Սրանք թեպետ լեզվով հավատում են, սակայն սրտով հեռացած են և գործով ուրանում են Աստծուն: Ըստ այսմ. *«Զուր են Ինձ պաշտում, լեզվով հավատում, իսկ սրտով հեռացած, մեկուսի են Ինձանից»* (Գրիգոր Տաթևացի):
75. Պետք է Նրանից հաջողություն խնդրել հավատի և գործերի մեջ, քանզի հավատը, հույսը և սերն Աստծո շնորհներն են. ինչպես և՝ խոհեմությունն ու արդարությունը՝ ամեն ինչում: Այս ամենն Աստծո պարգևներն են, որոնք ում կամենում՝ տալիս է և ովքեր խնդրում են, ստանում են: Աստվածային առաքինությունների մասին է ասված. *«Եթե մեկը հաց խնդրի հորից, մի՞ թե նա քար կտա»*: Հացը խորհրդանշում է հավատը, որ կյանքի պատճառ է, իսկ քարը՝ անհավատության: *«Եվ եթե ձուկ խնդրի, մի՞ թե օձ կտա»*: Ձուկը հույսն է, իսկ օձը՝ հուսահատությունը: *«Եվ եթե ձու խնդրի, մի՞ թե կարիճ կտա»*. ձուն խորհրդանշում է սերը, որ բոլորածն է ու կատարյալ, իսկ կարիճը՝ ատելությունը, որ խայթիչ է հոգու համար և ցավաբեր: Նմանապես մարդկային առաքինությունների մասին Տերն ասում է. *«Առանց Ինձ ոչինչ անել չեք կարող»* (Հովհ. 15:5), քանզի *«Նա է, որ հաջողեցնում է մեր մեջ կամենալն ու կատարելը»* (Փիլիպ. 2:13) (Գրիգոր Տաթևացի):
76. Ովքեր ունեն Սուրբ Հոգու տաճար լինելու ցանկությունը և աստվածային սիրո բաղձանքը, նրանք սպասում են Աստծո Որդու գալստյանը և փափագում անմահ փառքը, միշտ խորհում վերինի մասին և հանապազ տենչում այնտեղի ուրախությանը, ուրանում, արհամարհում առօրեական բաները և օրըստօրե վեր բարձրանում ոչ միայն հավատքի ճշմարտությամբ, այլև՝ վարքի առաքինություններով, միշտ հսկում սրտի սրբությամբ և հանապազ պատրաստ լինում հոգիների անարատության համար. նաև ընթանում և ապրում են աշխարհում՝ ոչ ըստ այս աշխարհի հաճույքների, այլ ինչպես այս աշխարհում օտարականներ, թափառականներ և մանուկներ, նեղվում ու մաշվում են բազում կարիքներից, բայց գորանում այն հույսով, թե՝ *«Ուր Ես եմ, այնտեղ կլինի և Իմ ծառան»* (Հովհ. 12:26): Այսպիսին են հոգևորների պատիվները և աստվածասերների պարգևները (Հովհան Մանդակունի):
77. Որքան զրկանք կրես, հոգնես, նեղվես և համբերես՝ այնքան անապական գանձ կպատրաստես քեզ համար երկնքում, իսկ եթե տրտնջում ես ու նեղսրտում՝ զուր ես աշխատում, անվարձ կմնաս (Եզնիկ Կողբացի):

78. Հուսահատների առաջնորդը սաղայելն է, որը ջանում է մարդկանց զգել հուսահատության մեջ, որպեսզի տանի նրանց դեպի անդառնալի հավիտենական կորուստ: Քանզի, եթե մեկը մեղանչի, հնարավոր է, որ զոջմամբ ետ դառնա և թողություն գտնի՝ հուսալով Աստծո ողորմությանը, իսկ ովքեր հուսահատվում են, հակառակվում են Աստծո ողորմությանը, դրա համար դների նման միշտ անզեղ են մնում: Այդ իսկ պատճառով դները տեսնում են, թե որոնք են նեղության մեջ, և նրանց միտքն են զգում տեսակ-տեսակ հուսահատ մտածումներ, որոնք ո՛չ եղել են, ո՛չ կարող են լինել: Մտածել են տալիս նաև, որ հնարավոր է քեզ համար անհնարինը, և դրանով իսկ ծանր բեռներով բեռնավորվելու մտածումներով ընկճում են փորձվողների միտքը, որպեսզի անդարձ հուսաբեկ անեն: Այս պատճառով, հարկավոր է, որ ամենքն արթուն և զգաստ մնան, չանսան դների թելադրանքին, ապավինեն Աստծուն և արիաքար տոկան նեղությունների մեջ (Պողոս Պատրիարք):
79. Սակայն կատարյալ փրկությունն առանց առաքինի գործերի, ինքնըստինքյան չի լինում, քանզի՝ *«Մեռած է հավատն առանց գործերի»* (Հակ. 2:26), - ասում է Առաքյալը, ինչպես գործերը՝ առանց հավատքի: Քանզի գրված է, թե դները ևս հավատում են: Եվ ոչ միայն հավատում են, այլ նաև՝ սարսափում, բայց ոչինչ չեն շահում առանց գործերի (Գրիգոր Նարեկացի):
80. Իզուր չէր նաև Քրիստոս ասում աշակերտներին. *«Եթե դուք միմյանց սիրեք, դրանով բոլորը պիտի իմանան, որ դուք Իմ աշակերտներն եք»* (Հովհ. 13:34): Չասաց թե՝ «Ինձ աշակերտելու նշանն այն է, երբ հիվանդներին եք բժշկում, կամ՝ դներ հանում, կամ՝ մեռելներին հարություն տալիս, կամ՝ լեռներ տեղաշարժում», այլ՝ *«Եթե միմյանց սիրեք»*: Քանզի գիտեք, թե երբ ճշմարիտ սիրով սիրում են Աստծուն և ընկերոջը, դրա հետ նաև պատվիրաններն են կատարում (Գրիգոր Նարեկացի):
81. Եվ ա՛յս է, որ ասում է Որոտման Որդին, թե՝ *«Ամեն ոք, ով ասում է իր եղբորը, մարդասպան է»* (Ա Հովհ. 3:15), քանզի թեպետ մարմնով չսպանեց, սակայն կամքով ու հոժարությամբ սպանեց: Եվ սա կես սպանություն է: Քանի որ մարդ հոգի է և մարմին, և հոգին մարմնից մեծ է, նա հոգով սպանեց, քանզի ինչպես որ մարմինը գործով է սպանվում, այդպես էլ հոգին՝ կամքով ու հոժարությամբ (Գրիգոր Նարեկացի):
82. Ուստի բազում զգուշությամբ ու արթնությամբ պետք է ամեն ոք հսկի իրեն, որպեսզի իր բանական հոգին, որն Աստծո պատկերն է, սեփական առաքինություններով զարդարի, որով կփայլի նախկին լուսատիպ կերպարանքով, որով անվայրափակ էության տաճար ու բնակարան կլինի՝ ըստ Տիրոջ խոսքի. *«Ես ու Հայրը կգանք և նրա մոտ կօրհանենք»* (Հովհ. 14:23) (Գրիգոր Նարեկացի):
83. Ինչո՞ւ որս դարձար մահվան ծուղակին՝ թողած արահետն ամենավստահ. ինչպե՞ս բռնվեցիր պատրանքի կարթով, հաղորդդ մարմնին Կենդանարարի: Սակայն դու, դարձյալ հուսալով Նրան, պաղատիր Իրեն (Գրիգոր Նարեկացի):
84. Արդ, ո՞վ մեզ կազատի անդենական տանջանքներից, կամ ո՞վ մեզ ողորմության կամ քավության կարժանացնի: Աղաչում եմ, արթնանանք և թոթափենք մեր վրայից Դավթի ասած այն քունը, որ մահվան է առաջնորդում, և փառավորենք Աստծուն մեր տկարությամբ (Սարգիս Շնորհալի):

85. Ամեն մարդ, որ բարի գործեր չունի և չարիքի մեջ չի գղջում ու Աստծո սպառնալիքներից չի վախենում, նման է դևի և հավատքից ոչ մի օգուտ չի ստանա: Իսկ եթե Աստծո պատվիրանները պահենք և կատարենք, այն ժամանակ ճշմարիտ հավատացյալներ կդառնանք: Այս մեր Տերն էլ ասաց. *«Եթե դուք Իմ ուսուցմանը հավատարիմ մնաք, Իմ ճշմարիտ աշակերտները կլինեք, և կճանաչեք ճշմարտությունը, և ճշմարտությունը ձեզ կազատի»* (Հովհ. 8:31) (Սարգիս Շնորհալի):
86. Տեսնո՞ւմ ես, որ ամեն տեղ գովելի է նեղությունը, և մեզ համար անհրաժեշտություն է: Երբ մարգական մրցումների ժամանակ առանց դրա, այսինքն՝ առանց մարգումների մնանք, վնասակար կերակուրներից չհրաժարվենք, օրենքների համեմատ մեր անձը չդաստիարակենք և տքնությամբ ու նման բաներով չգորանանք, չենք կարող շահել փառքի պսակը: Իսկ որչափ ավելի մեզ պետք է մարգվել այստեղ՝ հոգևոր պատերազմի ժամանակ՝ անմարմին թշնամիների դեմ ճակատամարտի դուրս գալու համար (Սարգիս Շնորհալի):
87. Մեր կյանքը զգուշությամբ վարենք, որպեսզի մահվան որոգայթի մեջ անպատրաստ չբռնվենք, այլ արթնությամբ քնենք մեր կյանքը, որ չլինի թե ննջենք այն քնով, որի վախճանը տիրական մահն է մարդու համար: Այդ ճանապարհի համար անհրաժեշտ ու պատշաճ պաշար ամբարենք. չլինի թե պետք եղածը չգտնենք ու սովալլուկ կորսվենք (Սարգիս Շնորհալի):
88. Եվ ահա եկել, հասել է ժամանակը, որ ամեն մի կեղտ կոչված բան հեռացնենք մեզանից (Վարդան Մամիկոնյան):
89. Դուք՝ Սուրբ Հոգուց ճշմարտապես ծնվածներդ, Աստծո որդիներ եք և Քրիստոսի ժառանգակիցներ: Թող ոչ ոք ձեր բաժինը ձեզանից չկտրի և ձեզ օտար ու խորթ դարձնելով՝ դատարկաձեռն թողնի (Ղևոնդ Երեց):
90. Ոչ ոք չի կարող երկու տիրոջ ծառայել, և ոչ ոք չի կարող թե՛ Տիրոջ բաժակն ըմպել և թե՛ դևերի: Հնարավոր չէ և՛ Տիրոջ սեղանից վայելել, և դևերի սեղանից: Թող Աստված ձեր կամա և ակամա գործած մեղքերն այլևս չհիշի, այլ ձեզ հաստատի գիտության բովի և արդարության խրատի մեջ: Նա, որ ամբողջ տիեզերքն իսկ լուսավորեց, ձեզ ևս կլուսավորի Իր շողարձակ շնորհներով, միայն թե ինքներդ ձեզ մոտեցրեք Աստծո առաջ աներկյուղ մտքով (Իսրայել եպիսկոպոս):
91. Վերջին օրերին պիտի հանդես գան բազում ուսումնաստյացներ, ծույլեր, դատարկախոսներ, վատաբաններ ու ամբաստանողներ: Եվ որտեղի՞ց պիտի գտնես մարդկանց մեջ ճշմարտություն, երբ նրանք պնդաճակատ, եսասեր, ընկերասոյաց, բամբասող, բանասարկու, ստախոս, մեծամիտ, փառասեր, հարբեցող և հեշտասեր են լինելու: Այսուհետև մարդիկ չեն փառաբանելու Աստծուն, և մարդկանց մեջ չի լինելու ճշմարտություն: Իմ որդիներ, ես լալագին ու ողբագին, հառաչող սրտով խրատում եմ ձեզ, որովհետև շատերը հեռանում են հավատքից և ուրանում Քրիստոսին: Այդ է պատճառը, որ խավարը պատեց բոլոր արարածներին (Հովհաննես Կոզեռն):
92. Ամենայն մարդ, որ կամենում է մոլորվել ու գնալ խոտոր ճանապարհով, թե հնար կա, որպեսզի բռնությամբ կամ աղաչելով, թեկուզ և ընծաներով կարողանամ հետ պահել, անվեհեր հոգով պիտի ջանամ թույլ չտալ, որ այդպիսին մատնվի հավիտենական կորստի (Գյուտ Կաթողիկոս):

93. Ով ուշանում է հաղորդությունից, դներն ուրախանում են, որովհետև նրանց համար դյուրորասալի է փրկական խորհրդից հեռացածը: Իսկ երբ որևէ մեկը հաղորդվում է, զարհուրում են ու խույս տալիս և ավելի հեռու փախչում, որովհետև նրա մեջ իրենց տեղ չեն գտնում: Քանզի նա, ով Քրիստոսի տաճար է լինում, նրանում դներին մեհյան չի՝ հաջողվում ստեղծել: Ուստի, աղաչում եմ ամենքին և հայցում, որ հաղորդվեն Աստծո երկյուղի ու սիրո փափագով, որպեսզի ոչ ոք բնավ անարժանաբար չհաղորդվի և չբարկացնի Աստծուն, կամ հուսահատությամբ չհեռանա և կորստյան չմատնվի, այլ այս երկու ծայրահեղություններից էլ խուսափի՝ թե՛ անառակաբար խիզախելուց և թե՛ հեղգությամբ ու հուսահատությամբ հապաղելուց ու հեռանալուց (Խոսքով Անձևացի):
94. Բազում աղոթքներ են մեզ պետք, բազում արտասուքներ՝ հաճախակի պաղատանքներով և մեծագույն ճգնությամբ հայցելու Աստծուց, որպեսզի արժանի լինենք լուսավոր միտք ստանալու, որով կբորբոքվի մեր մեջ աղոթքի բաղձանքն ու Աստվածային Գրքի վերձանությունը (Խոսքով Անձևացի):
95. Այսպիսին են ցրված միտք ու զբաղված բարք ունեցողները, որոնց մեջ սպառվել է աստվածային Կտակարանների ունկնդրության սերը, որոնք շրջում են աշխարհում՝ ինչպես կույրը: Քանզի կամ բնավ չեն ընթերցում և կամ ինչ որ ընթերցում են՝ ոչ թե սիրով ու փափագով, այլ՝ որպես հարկադիր մի բան և պարտքերի հատուցում: Քանզի ոչինչ ավելի ողորմելի չէ, քան Սուրբ Գրքի հանդեպ սիրո և աստվածային պատվիրանների վերձանության բաղձանքի սպառումը: Եվ այս՝ ի՞նչ պատճառով: Որովհետև սերը սպառվեց, երկյուղը վերացավ, զարտուղի ընթացանք, սիրեցինք աշխարհը և այն, ինչ աշխարհում է, ընթացանք ոչնչի հետևից, կասեցվեցինք հույսից և ցանկացանք միայն առօրեականը, քանզի մարմին դարձանք: Եվ սիրեցինք մարմնավոր բաները և դրանց ետևից գնացինք՝ հեշտության, զբաղմունքների, ծուլության, նախանձի և ատելության և բոլոր մյուս չարիքների, փառքի, պատվի, իշխանասիրության և ազահության: Այս պատճառով աղաչում եմ՝ արթնացե՛ք, արթնացե՛ք և առավել ևս թոթափվեք սատանայական մոլությունների արբեցությունից: Մի կողմ նետեք հրեական քողը (կեղծավորությունը) և լուսափայլ մտքով նայեք Աստծուն (Խոսքով Անձևացի):
96. Չար է մեղքի երևույթը, և առավել չար է գործողի համար, այնքան, որ մինչև իսկ վերացնում է Աստծո երկյուղը մեղանչողի սրտից և չի թողնում նայել Արարչի շնորհին, այլ զբաղեցնում է միայն երկրավոր բաներով ու թմրեցնում խավարի խորքերում: Մեկին՝ աշխարհական ցնորքների, մյուսին՝ արծաթսիրության կամ փառամոլության, երրորդին՝ նախանձի և ատելության մեջ: Եվ մեր կյանքի թշնամին մղում է մեզ չարիք գործել սիրով և հոժարությամբ՝ իբրև թե իրավացիորեն: Որպեսզի, չիմանալով սնոտի սիրո հետևանքը, ոչ ոք չզոջա և ապաշխարությամբ չփրկվի, այլ չարի պատրանքներով զբաղվելով՝ խոր գիշերվա մեջ թմրածի պես, անգիտաբար խավարն իբրև լույս սիրի (Խոսքով Անձևացի):
97. Ո՛վ դուք, Քրիստոսի հոտի հովիվներ՝ և խնամակալներ, չե՞ք լսել Սողոմոնի ասածը. *«Հզորները գորավոր Դատաստան կընդունեն, - ասում է, - իսկ խառնիճաղանջը ներելի ողորմության կարժանանա»*: Քանզի առաջնորդներն ու վերակացուները ոչ միայն՝

իրենց անձի, այլև իրենց հնազանդվողների սխալների համար պատուհասների պատիժներ պիտի հատուցեն (Խոսքով Անձնացի):

98. Զգուշացե՛ք, ուրեմն, հովիվնե՛ր, զգաստացե՛ք և աչալո՛ւրջ եղեք ձեր գործում՝ միշտ ձգտելով աստվածասեր և անարծաթասեր լինել: Քանզի, ինչպես ասում է իմաստունը. *«Չի օգնի ունեցվածքը մեծ Աստանի առաջ»*, այլ միայն արդարակշիռ լինելն է փրկություն շնորհում հավիտենական մահից: Արթնացե՛ք, արթնացե՛ք և առավել ևս զգաստացեք, որպեսզի չլսեք Տիրոջից այն սոսկալի խոսքը, թե՝ *«Ահավասիկ, Ես այդ հովիվներին դեմ եմ ու հոտերս վերցնելու եմ դրանց ձեռքից»* (Եզեկ. 34:10) (Խոսքով Անձնացի):

99. Ուստի աղաչում եմ բոլորիդ, որ արդարության գործերն էլ միացնեք ձեր ճշմարիտ հավատքին, որն ավագանի ծնունդից ստացաք և հաստատությամբ պահում եք, որպեսզի միայն մեկ աչքով չլուսավորեք ձեր հոգիները, այլ երկուսով պայծառանաք: Եվ մի՛ վստահեք անմիտների սնտոյի հույսին, որոնք ասում են, թե միայն հավատքի ճշմարտությունը բավական է քրիստոնյային՝ փրկվելու տանջանքներից և արժանի դառնալու Արքայությանը (Ներսես Շնորհալի):

100. Քանզի թեպետ իմաստություն ունեցողը գիտե արդարության ճանապարհի շավիղները խոսքով ուսուցանել, բայց եթե ինքը գործով արդարության ճանապարհով չի քայլում, չի կարող համոզել ուրիշներին ընթանալ, նմանապես էլ նա, ով առանց Սուրբ Գրքի գիտության միայն սուրբ վարքով է ապրում, թեև անձամբ Աստծո օրենքների ճանապարհով է գնում, բայց քանի որ ուրիշներին ըստ պատշաճի իմաստությամբ առաջնորդել չգիտե, այդ պատճառով բազմաթիվ անկարգություններ են մուտք գործում եկեղեցի (Ներսես Շնորհալի):

101. Սուրբ. առաջին՝ սուրբ է նա, ով մաքուր է հոգու հետ պատերազմող ամեն ախտից, ով սկզբից ո՛չ վերքեր է ընդունում և ո՛չ էլ՝ դեղերի է կարոտ: Երկրորդ՝ սուրբ է նա, ով թեպետ խոցվում է մեղքերի նետերով, սակայն մինչև վերջ չի ենթարկվում թշնամուն, ախտերի հեշտանքին տեղի տալով՝ չի խոցոտում իր հոգին և դա, սովորության վերածելով, իր համար չի դարձնում երկրորդ բնություն, այլ մանավանդ՝ անցյալի խոցերը բժշկում է ապաշխարության դեղերով և առաջիկայում սպասվողներից զգուշանում է աղոթքի ու պահքի զենքերով, զգայարանների պահպանությամբ. ունի սովորական նետերով վերստին չխոցվելու և դրանք այնքան ատելու այն աստիճանը, որ դրանց հիշատակումը ոչ թե հեշտություն, այլ տրտմություն բերի մտքին: Արդ, ով այս առաջինին կամ երկրորդին է պատկանում, նա է սուրբ և առաքելական այս աստիճանին արժանավոր: Իսկ նա, ով հոժարությամբ է տեղի տալիս ախտերին և չի պատերազմում դրանց դեմ, այլև խնամքով չար խմորն իր մեջ է թաքցնում և միշտ խոցված հոգով չի ասում խոցման պատճառները, այլ ավելի է սիրում, չի շտապում խոցերը բժշկել, այլ օրըստօրե նորոգում է վերքերը, այնպիսին ո՛չ սուրբ է, ո՛չ սուրբ է ասվում և ո՛չ էլ Աստծո ընտրությամբ կանչվում է՝ աստվածային գործերին սպասավորելու, այլ իր ախտերից մղված, օգտվելով Աստծո ներողամտությունից, ձգտում է դրանց՝ ի կորուստ իր և ուրիշների անձի (Ներսես Շնորհալի):

102. Առաքինիների ու պղերգների, հավատացյալների ու անհավատների ընտրություն և ըստ արժանիքների հատուցում պիտի լինի: Պատիվը, մեծարանքն ու

երանությունները հաղթողներին են, ովքեր մարտնչեցին մեղքերի դեմ ու հակառակվեցին, հաղթեցին ու պսակվելով փառավորվեցին: Նաև նրանց են, ովքեր ճշմարտապես ապաշխարեցին իրենց հանցանքներից: Մինչ տանջանքների ահավոր սպառնալիքը պաշարում է անիրավներին ու ամբարիշտներին և տանում դեպի պատիժների տոչորումը, որովհետև չապաշխարեցին (Գրիգոր Լուսավորիչ):

103. Տիրոջ խոսքը ծանրաբեռնվածներին խոստովանությամբ դեպի ապաշխարության է կանչում, մոլորվածներին՝ դեպի ճշմարտության գիտություն, արդարության ճանապարհներից շեղվածներին ուղղում, խոստովանությամբ մահաբեր վարքը վերստին նորոգում կյանքի մեջ և սատանայի բոլոր խարդախությունները լուծարում: Քանզի *«Կամենում է, որ բոլոր մարդիկ փրկվեն, - ասում է Առաքյալը, - և հասնեն ճշմարտության գիտությանը»* (Ա Տիմ. 2:4) (Գրիգոր Լուսավորիչ):

104. Տեսնո՞ւմ եք, եղբայրներ, որ Աստված մեզ հետ վարվում է ինչպես որդիների՝ մեզ խրատելու համար, որպեսզի մեզ պիտանի դարձնի, քաջի անուն տա մեզ՝ իբրև ժառանգություն, և մեծամեծ վարձերի արժանացնի: Իբրև հատուցում՝ Նա մեզնից մի փոքր առաքինություն է պահանջում՝ որ Իրեն սիրենք, որի փոխարեն Նա անթիվ, անչափ, անհաշիվ, անհամեմատ բարիք, բարերարություն ու հրաշքներ է գործում և Իր մարդասիրությամբ բարին հատուցում, որովհետև Նա նույնիսկ Իր անձը չխնայեց մեզ համար, այլ դարձավ մեզ համար կերակուր և ըմպելիք (Ներսես Մեծ):

105. Աղաչում եմ, մի անտեսեք Քրիստոսի բարի երախտիքը, այլ մնացեք ուղիղ վարքի մեջ, քանզի Նրա բեմի առջև ենք կանգնելու՝ յուրաքանչյուրս ըստ մեր գործերի հատուցում ստանալու համար: Ձեր անձերից թոթափեցեք չարիքը, մարմիններդ մի խնայեք, որովհետև դրանք հեռացնում են Աստծուց: Եվ արդ, բոլորիդ անունից անպարտ եմ, որովհետև զիշեր – ցերեկ չդադարեցի խոսել, ուսուցանել և հաստատել ձեզ Տիրոջ երկյուղի և սիրո մեջ: Ձեր բոլոր նեղությունների մեջ գոհացող եղեք, հաստատ մնացեք և ամուր բռնելով իմ ուխտի խրատները, մշտապես խորհեք Տիրոջ երկյուղի ու սիրո մասին, որպեսզի համբերողների վարձք ստանաք մեր Աստված Քրիստոսից, Որին փառք հավիտյանս. Ամեն (Հակոբ Մծբնեցի):

ՀԱՅՐԵՐԻ ՎԱՐՔԻՑ

1. Հայր Հովհաննես Կարճահասակը խնդրեց Աստծուն և վերցվեցին նրանից ամեն տեսակի մարմնի պատերազմները, ու դարձավ ազատ ամեն ինչից: Երբ այս եղավ, գնաց մի մեծ ճգնավորի մոտ, պատմեց այդ մասին և ասաց. «Գտնվում եմ մեծ հանգստության մեջ, որովհետև ոչ մի պատերազմ չկա իմ դեմ»: Ասաց նրան ճգնավորը. «Գնա, դարձյալ աղաչի՛ր Տիրոջը, որ պատերազմը թողնի քո մեջ, որովհետև պատերազմելով եմ ուղղվում»: Եվ նա աղաչեց Տիրոջը, ու պատերազմը նորից եկավ, և այլևս չէր աղոթում, որ Տերն այն վերցնի, այլ խնդրում էր, որ համբերություն տա բոլոր փորձություններին դիմանալու (Հարանց վարք):

2. Մի բժիշկ հարցրեց ծերին՝ «Բոլոր հոգևոր ցավերի դեղերը գիտե՞ս, ով հայր»: Ծերը պատասխանեց. «Շատ բան գիտեմ, եթե լսես: Վերցրու ապաշխարության շաքարը, եղբայրսիրության ծաղիկը, աղքատսիրության տերևը, խոնարհության պտուղը, լցրու ողորմության աղացի մեջ և աղա այն՝ ծնրադրելով: Այնուհետև քամի՛ր նեղության սրբիչով և արտասվախառն խմի՛ր ամբողջ գիշերվա ընթացքում: Սա է բոլոր ցավերի դեղը, որ ոչ միայն ներքին մարդուն է բժշկում, այլև արտաքինն է սրբում, նորոգում ու մաքրում» (Հարանց վարք):
3. Կար մի եպիսկոպոս, որը շատ թշվառ մահով հեռացավ աշխարհից: Մեկը երագով տեսավ, որ եպիսկոպոսի հոգին անասելի տանջանքներով քաշեցին նրա մարմնից և կանգնեցրին դների իշխանի առաջ, որը ողջունեց նրան և բաժակը, որ ուներ իր առաջ, տվեց եպիսկոպոսին՝ ասելով. «Ո՛ղջ եղիր, ժողովրդի իշխան, ո՛ղջ եղիր. խմի՛ր իմ բաժակից, որովհետև երկար տարիներ ծառայել ես ինձ՝ հավատարիմ ու հոժարակամ»: Իսկ երբ նա հրաժարվեց, սպասավորներն ուժով ստիպեցին, որ խմի: Հենց խմեց, նույն ժամին ականջներից, քթից, աչքերից և բերանից բոց ելավ ու այսպես տարտարոսի գուրն ընկավ: Ահա այս է վախճանը նրանց, ովքեր անարժանաբար իշխանություն են ընդունում և չարաշահում այն (Հայելի վարուց):
4. Մի եղբայր, որն ապրում էր հայր Պիմենի հարևանությամբ, գնաց մի հեռավոր երկիր և այնտեղ հանդիպեց ճգնավորի, որին սիրում և պատվում էին տեղացիները: Այս եղբայրը ճգնավորին պատմեց հայր Պիմենի վարքի մասին: Երբ նա ետ դարձավ Եգիպտոս՝ իր բնակավայրը, միառժամանակ անց երկար ճանապարհ կտրելով՝ այս ճգնավորը եկավ Եգիպտոս, որպեսզի տեսնի հայր Պիմենին: Եվ երբ այս եղբայրը տեսավ ճգնավորի՝ անսպասելի իրենց երկիր գալը, շատ ուրախացավ և սիրահոժար կատարեց նրա խնդրանքը՝ առաջնորդեց հայր Պիմենի կացարանը: Ներս մտնելով՝ եղբայրը պատմեց հայր Պիմենին իր երկրում ճանաչված և սիրված այս ճգնավորի մասին, և թե եկել-հասել է՝ հայր Պիմենին տեսնելու և հոգեշահ գրույցներ վարելու համար: Հայր Պիմենն ուրախությամբ ընդունեց ճգնավորին: Նրանք ողջագուրվեցին ու սկսեցին հոգևոր գրույց վարել: Հյուրն սկսեց Սուրբ Գրքի խրթին խորհուրդներից և երկնային գաղտնիքներից խոսել: Բայց հայր Պիմենը շուտ տվեց դեմքը և չպատասխանեց: Վերջինս տեսնելով, որ ծերը չի խոսում իր հետ, տխրեց և դուրս գալով խցից՝ ասաց առաջնորդող եղբորը. «Իզուր կտրեցի այսքան երկար ճանապարհ: Եկա ծերի մոտ, իսկ նա չի էլ ուզում խոսել ինձ հետ»: Եղբայրը դարձավ հայր Պիմենի խուցը և հարցրեց. «Աբբա, այս պատվական ճգնավորը հանուն քեզ կտրել-անցել է այսքան ճանապարհ, ինչո՞ւ չես խոսում նրա հետ»: Ծերը պատասխանեց. «Ձավակս, նա բարձրերից է և խոսում է երկնային գաղտնիքներից, իսկ ես ցածրերից եմ և խոսում եմ երկրավոր բաներ: Եթե նա ցանկանար խոսել ինձ հետ անձի հոգևոր տկարությունների և թուլությունների մասին, ես կպատասխանեի, բայց նա խոսում է մեծ-մեծ բաներից, իսկ ես դրանք չեմ հասկանում»: Եղբայրը վերադառնալով ճգնավորին ասաց. «Ծերը չի սիրում խոսել Սուրբ Գրքի խրթին խորհուրդներից, սակայն պատասխանում է նրանց, ովքեր հարցնում են մարդկային կրքերի և թուլությունների մասին»: Այցելուն սաստիկ զղջաց և

դառնալով ծերի կացարանը՝ ասաց. «Աբբա, ինչպե՞ս վարվեմ, ես կրքերով և մեղքերով բռնված մարդ եմ»: Ծերը, դիմելով նրան, զվարթաձայն պատասխանեց. «Այս պահից օրհնյալ է քո գալուստը, բաց արա բերանդ և խոսիր այդ մասին և լցվիր շնորհով»: Ճգնավորն այս զրույցներից մեծ օգուտ քաղեց և ասաց. «Արդարև, այս է փրկության ճշմարիտ ճանապարհը»: Նա վերադարձավ իր երկիրը՝ գոհանալով Աստծուց, որ արժանացրեց իրեն նման մեծ սրբին տեսնելու (Հարանց վարք):

5. Մի անգամ աբբա Սիդվանոսն եղբայրների հետ զրուցելու ժամանակ հանկարծ մտքի հափշտակություն ունեցավ և գետին ընկավ: Երկար ժամանակ գետնին ընկած մնալուց հետո վեր կացավ և սկսեց լացել: Եղբայրները հարցրեցին նրան. «Ի՞նչ պատահեց քեզ, հայր»: Նա լուռ լալիս էր: Իսկ երբ եղբայրները ստիպեցին խոսել, ասաց. «Ես հափշտակվեցի և կանգնեցի Աստծո դատաստանի առջև և տեսա, թե մեր դասից շատերը տանջանքների մեջ մտան, իսկ աշխարհականներից շատերը՝ երկնային արքայություն»: Ծերը շարունակում էր լաց լինել և չէր ցանկանում դուրս գալ իր խցից: Եթե նրան ստիպում էին դուրս գալ, նա միշտ դեմքը ծածկում էր իր վեղարով և ասում. «Ինչո՞ւ նայեմ այս ժամանակավոր լույսին, որից ես ոչ մի օգուտ չունեմ» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):

ԱՂՈԹՔ

Լույս ճշմարիտ Քրիստոս, որ լուսավորում ես ամեն մարդու, լուսավորի՛ր մեղքերով խավարյալիս, բա՛ց իմ սրտի աչքերը և հաստատի՛ր Քո պատվիրանների երկյուղով ու սիրով:

Առաջնորդի՛ր ինձ, Տե՛ր, նեղ և նուրբ ճանապարհով, ինչպես առաջնորդեցիր Քո սրբերին և զորացրո՛ւ ինձ տկարությունից՝ ժուժկալությամբ, համբերությամբ և ջերմեռանդ սրտով գնալու Քո ճանապարհով:

Հալածի՛ր, Տե՛ր, խավարն իմ հոգուց և հազցրո՛ւ Քո արդարության ճառագայթների լույսը: Զարդարի՛ր իմ սիրտը երկյուղով, զղջմամբ և արտասուքով՝ երկնչելու Քո դատաստաններից և պահելու Քո բոլոր պատվիրանները:

Հաստատի՛ր, Տե՛ր, իմ հոգում Կենաց Լույսի խաղաղությունն ու պայծառությունը, որպեսզի չխոտորվեմ աջ կամ ձախ և չդատապարտվեմ Քո Գալստյան Օրը՝ պահանջելով ինձանից մինչև վերջին նաքարակիտը:

Ձեռք մեկնիր, ինչպես Պետրոսին, մաքսավորի պես արդարանալ եմ աղերսում:

Շնորհի՛ր, ինչպես ավագակին, բա՛ց ինձ Կենաց ճանապարհի և մեծ արքունական առագաստի դուռը:

Արձակի՛ր ինձ, Տե՛ր, իմ մեղքերի կապանքներից, վերստին նորոգի՛ր մեղքով հնացածիս և լուսավորի՛ր մարմնիս ցանկությունից խավարյալիս՝ գնալով խաղաղության

ճանապարհով, որպեսզի իմ աչքերը տեսնեն Քո փրկությունը, որ պատրաստեցիր Քո սրբերի համար:

Ազատի՛ր ինձ, Տե՛ր, մեղքերի ծառայությունից և դասի՛ր Քո ծառաների շարքում, ովքեր սիրեցին Քեզ և պահեցին Քո պատվիրանները: Տո՛ւր իմ սրտին նրանց երկյուղը և ուսուցանի՛ր ինձ գնալ նրանց ընթացքի շավիղներով:

Ամրացրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, Քո երկյուղով, զորացրո՛ւ Քո գործությամբ, առողջացրո՛ւ իմ հոգու հիվանդությունը, բժշկի՛ր մարմնիս ցավերը և հաստատի՛ր իմ սրտում Քո սրտի ջերմությունը, որ չարչարանակից լինեմ Քո սրբերին:

Ե՛տ բեր սատանայից գերվածիս և մեղքերով եզիպտական խիստ տանջանքների վաճառվածիս, փրկի՛ր դների բռնակալ չար սպասավորներից, դո՛ւրս բեր փշոտ մեղքերից և դի՛ր Ավետյաց Երկրում:

Մի՛ դատիր և մի՛ դատապարտիր ինձ, Տե՛ր, ըստ իմ անբավ զազիր գործերի, և մի՛ դասիր ինձ ուրիշների հետ, որոնք զայրացրին Քեզ, այլ փառավորի՛ր փառավորյալների հետ և պսակի՛ր պսակյալների հետ և ուրախացրու բերկրյալներիդ հետ, որոնցից շարունակ փառաբանվում է Ամենասուրբ Երրորդությունդ, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐ ՄԱԿԱՐ ԵԳԻՊՏԱՅՈՒ ԽՈՍՔՆ ԱՅՆ ՄԱՍԻՆ, ՈՐ ՔՐԻՍՏՈՆՅԱՅԻՆ ՍՊԱՍՎՈՒՄ Է ԵՐԿԱԿԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄ՝ ՆԵՐՔԻՆ և ԱՐՏԱՔԻՆ

Ով անկեղծորեն ուզում է հաճեցնել Աստծուն և ով հաստատապես ասում է թշնամուն, նա պետք է մղի երկակի պատերազմ՝ մաքառումներով և քաջագործություններով, ընդդեմ այս աշխարհի գործերի և երկրային զվարճանքների, ընդդեմ այն սիրո, որը աշխարհի հետ հարաբերակցության է մղում և ընդդեմ մեղավոր կրքերի: Իսկ անտեսանելի և ծածուկ գործերում պետք է պայքարել հենց չար ոգիների դեմ, որոնց համար ասում էր Առաքյալը. *«Մեր պատերազմը մարմնի և արյան հետ չէ, այլ՝ իշխանությունների, պետությունների հետ, այս խավար աշխարհի տիրակալների հետ և երկնքի տակ եղող չար ոգիների հետ»* (Եփես. 6:12):

Խախտելով պատվիրանը և արտաքսվելով Դրախտից՝ մարդն այս աշխարհում կապվեց երկու ձևով և երկու տեսակի կապանքներով՝ կենցաղային գործերով և աշխարհի հանդեպ եղած սիրով, այսինքն՝ մարմնավոր հաճույքներով և կրքերով, հարստության, փառքի, կնոջ և երեխայի, բարեկամի և հայրենիքի, տեղանքի և հագուստների, մի խոսքով բոլոր տեսանելիների հանդեպ եղած սիրով: Եվ այս կրքերից է, որ Աստծո խոսքը պատվիրում է հրաժարվել սեփական կամեցողությամբ, որովհետև ամեն մեկը տեսանելիներին կապվում է իր սեփական կամքով և պետք է, որ հրաժարվելով և ազատվելով այս

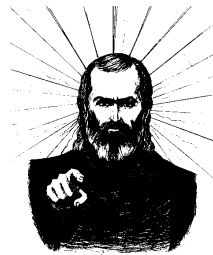

ամենից՝ դառնա պատվիրանների կատարյալ կատարող: Չարության ոգիները մարդուն գաղտնապես կաշկանդում, շրջափակում, փշապատում և խավարի կապանքներով կապում են և այս պատճառով էլ մարդը, որքան էլ ցանկանում է, չի կարողանում սիրել Աստծուն, հավատալ և աղոթել, որովհետև առաջին մարդուց սկսած հակամարտությունն իշխում է մեզ: Եվ այս պատճառով, երբ մեկը լսում է Աստծո խոսքը, պետք է մտնի պայքարի մեջ՝ հեռացնելով իրենից կենցաղային և աշխարհային կապերը, կտրվելով բոլոր մարմնավոր հաճույքներից, իսպառ հրաժարվելով նրանցից, և այնժամ Աստծո մասին խորհելու մշտական ձգտմամբ, նոր միայն կարող է իմանալ, որ իր սրտում կա մի ուրիշ, այլ պայքար, մի ուրիշ ընդդիմություն, մի այլ պատերազմ՝ խորհուրդների և մտածումների միջոցով չար ոգիների կողմից հարուցված, և նոր միայն կտեսնի, որ իրեն սպասվում է մի ուրիշ հոգևոր սխրագործություն: Այսպես, աներկբա հավատով և մեծ համբերությամբ, անդադար կանչելով Տիրոջը և ակնկալելով Նրանից օգնություն՝ արդեն այստեղ կարելի է ազատություն ստանալ ներքին կապանքներից, որոգայթներից, արգելքներից և չար ոգիների մթնդումից, այսինքն՝ կրքերի գաղտնի ներգործությունից: Այս պատերազմը կարող է դադարել միայն Աստծո շնորհով և գործությամբ, որովհետև մարդն ի վիճակի չէ ինքն իրեն ազատել այս հակամարտությունից, խորհուրդների և մտածումների թափառումից, անտեսանելի կրքերից և չար որոգայթներից: Եթե մեկն այս աշխարհում տեսանելի իրերի կողմից կապվածություն ունի, կաշկանդվել է ամենատարբեր երկրավոր կապանքներով և տարվել չար ու վնասակար կրքերով, այդ դեպքում նա չի իմանա, որ իր մեջ կա մի ուրիշ պայքար, ճակատամարտ և պատերազմ: Իսկ եթե մարդը ջանք թափի, թոթափի և ազատի իրեն այս տեսանելի աշխարհային կապանքներից, նյութական հոգսերից, մարմնավոր հաճույքներից և սկսի հարատև ձգտմամբ Տիրոջը փնտրել՝ հեռացնելով իրեն այս աշխարհից, այնժամ նոր կհասնի այն վիճակին, որ կտեսնի իր մեջ մարտնչող կրքերի, ներքին պատերազմի և չար խորհուրդների հորձանուտը: Իսկ եթե մենք, ինչպես արդեն ասացինք, ջանասիրությամբ չհրաժարվենք աշխարհից, ամբողջ սրտով չմերժենք երկրային ցանկությունները և չցանկանանք անմնացորդ մերձենալ Տիրոջը, չենք ճանաչի խաբեությունը, գաղտնապես մարտնչող ոգիների չարությունը, ծածուկ և չարաղետ կրքերի ներգործությունը, ինքներս մեզ օտար կմնանք, որովհետև մեզ հայտնի չեն լինի մեր խոցերը: Մարդն, ունենալով իր մեջ գաղտնի կրքեր, չի կարող գիտակցել այս բոլորը, քանի դեռ կամավորապես կապված է տեսանելիների հետ և կառչում է երկրավոր հոգսերին:

Իսկ ով ի սրտե հրաժարվել է աշխարհից և վայր է գցել իրենից երկրային լուծը, ազատել է իրեն ունայն ցանկություններից, փառքից, պաշտոնավարելու ձգտումից, մարդկային մեծարանքների ցանկությունից, ամբողջ սրտով հեռացել է այս ամենից, այդպիսի մեկի հայտնապես գործվող հոգևոր սխրանքին գաղտնապես աջակցում է Տերը՝ ըստ նրա աշխարհից հրաժարվելու չափի: Եվ երբ նա անմնացորդ, այսինքն՝ մարմնով և հոգով ամրապնդված է և մշտապես հարատևում է Տիրոջը ծառայություն մատուցելու մեջ, այնժամ իր մեջ գտնում է հակամարտություն, թաքնված կրքեր, աներևույթ կապանքներ, ծածուկ պատերազմ, ճակատամարտ, նաև գաղտնի սխրանքներ: Եվ այս կերպ խնդրելով և ստանալով՝ հոգևոր սպառազինությունը համալրվում է այն զենքերով,

որոնց մասին գրեց երանելի Առաքյալը, այսինքն՝ արդարության գրահներ, փրկության հույսի սաղավարտ, հավատի վահան և հոգևոր սուր (Եփես. 6:14-17):

Եվ այս դեպքում է, որ նա կկարողանա դիմակայել սատանայի չարանենգությամբ պատրաստված գաղտնի խարդավանքներին: Ձեռք բերելով այս զենքերը՝ աղոթքով, համբերությամբ, աղաչանքով, պահքով, առավել ևս՝ հավատքով անձն ի վիճակի կլինի փութաջան կերպով մտնելու պատերազմի մեջ՝ իշխանությունների, պետությունների և այս խավար աշխարհի տիրակալների դեմ, և նման ձևով հաղթելով հակառակամարտ ուժերին՝ Սուրբ Հոգու աջակցությամբ և սեփական փութաջանությամբ բոլոր բարեպաշտ գործերում կդառնա արժանի հավիտենական կյանքին՝ փառավորելով Հորը, Որդուն և Սուրբ Հոգուն: Նրան փառք և իշխանություն հավիտյանս. Ամեն:

ՊՈՂՈՍ ԱՌԱՔՅԱԼԻ,

ԴԱՎԹԻ և ՍՈՂՈՄՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

*Դու ես այդ մարդը, որ արել է այդ բանը:
Այսպես է ասում Իսրայելի Տեր Աստվածը
Բ Թագ. 12:7*

Երբ Պողոս Առաքյալը դեռ Սավուղ էր, նա Աստծո Եկեղեցու մեծ հալածիչ էր: Ինչո՞ւ էր հալածում քրիստոնյաներին: Զարմանալի է, բայց դա անում էր Աստծո փառքի համար, քանզի շատ կրոնասեր էր: Նա իրեն համարում էր Աստծո կողմից ընտրված մեկը, ինչի համար շատ ծանրակշիռ պատճառներ ուներ, քանի որ թլփատված էր ութերորդ օրը, Իսրայելի ցեղից էր, եբրայեցի՝ եբրայեցի ծնողներից, Բենիամինի սերնդից, ըստ օրենքի՝ փարիսեցի, ըստ նախանձախնդրության՝ հալածում էր եկեղեցին, ըստ օրենքի արդարության՝ անբասիր, և աշակերտն էր Գամաղիելի: Այդ ամենը նրան մեծ վստահություն էր ներշնչում իր անձի նկատմամբ: Եվ ահա նա՝ Սավուղը, մեծ գործունեություն էր ծավալել՝ իր կարծիքով Աստծո փառքի համար: Նա էր բռնել Ստեփանոսին քարկոծողների հագուստները, նա նաև Տիրոջը խաչողների հետ էր և հալածում էր նոր կազմավորվող Եկեղեցին: Եվ այդ բոլորը, իր կարծիքով, անում էր Աստծո փառքի համար:

Բայց երբ Աստված Դամասկոսի ճանապարհին այցելեց նրան, ի զարմանս Սավուղի ասաց. «Մավո՛ւղ, Մավո՛ւղ, ինչո՞ւ ես Ինձ հալածում»: Իսկ նա զարմացած հարցրեց. «Դու ո՞վ ես, Տե՛ր» (Գործք. 9:4-5). այն Աստծուն, Որին իր կարծիքով ծառայում էր նախանձախնդրորեն, պարզվեց, որ նույնիսկ չի էլ ճանաչում:

Եվ երեք օր նրա աչքերը կուրացած մնացին. ինչպես երեխան է ինն ամիս արգանդում պատրաստվում ծնվելուն, այնպես էլ Պողոսն էր այդ երեք օրվա ընթացքում: Հինը մեռավ, և ծնվեց նորը՝ Քրիստոսով (Փիլիպ. 3:5-6): Եվ իր անձի վրա վստահ եղողն ամբողջովին մաքրվեց իր անձի առանձնաշնորհների վրա հույս դնելուց և ասաց. *«Բայց ոչ թե ես, այլ իմ մեջ ապրում է Քրիստոս»* (Գաղատ. 2:20):

Էլ իր վրա վստահություն չուներ, դրա համար էլ ասում էր. *«Իմ խոսքը և քարոզությունը իմաստության ճարտար խոսքերով չէին, այլ Սուրբ Հոգու համոզիչ զորությամբ»* (Ա Կորնթ. 2:4): Եվ արդեն ճշմարտացիորեն անմնացորդ Տիրոջը նվիրված իր անձը կենդանի գոհ էր մատուցում իր Տեր Աստծուն՝ ասելով. *«Նրանցից (առաքյալներից) բոլորից ավելի աշխատեցի. բայց ոչ թե ես, այլ Աստծո շնորհը, որ ինձ հետ էր»* (Ա Կորնթ. 15:10):

Ուրեմն զգուշանաք, քանզի հնարավոր է գիշեր-ցերեկ Տիրոջ համար վազենք, գործենք, բայց Դատաստանի օրն այն Աստծուց, Ում, կարծես թե, ծառայում էինք և ակնկալում Նրանից լսել երանելի բարբառը. *«Ապրե՛ս, բարի ու հավատարի՛մ ծառա»* (Մատթ. 25:21), հանկարծ լսենք ահավոր ու զարհուրելի խոսքերը. *«Սավո՛ւղ, Սավո՛ւղ, ինչո՞ւ Ինձ հալածեցիր»*: Եվ ինչպես Հեսուն Աքարին ասաց, նույնն էլ մենք լսենք. *«Տերն այսօր քեզ կկործանի»* (Հեսու 7:25): Քանի որ ասվեց. *«Քննեցե՛ք դուք ձեզ՝ տեսնելու, թե նույն հավատի մե՞ջ եք»* (Բ Կորնթ. 13:5), և ինչպես սաղմոսերգուն է խնդրում՝ ասելով. *«Փորձի՛ր ինձ, Աստվա՛ծ, ու ճանաչի՛ր իմ սիրտը, քննի՛ր ինձ ու ճանաչի՛ր իմ շավիղները, և տե՛ս, եթե իմ ճանապարհին անօրինություններ կան, առաջնորդի՛ր ինձ Քո հավիտենական ճանապարհներով»* (Սաղմ. 138:23):

Վա՛յ նրանց, որ թմբիրի մեջ կմնան, և իրենց կթվա, թե արթնության մեջ են, ապրում են հանգիստ, խաղաղ կյանքով և երևակայում, թե Աստծո սիրելիներ են, բայց պարզվում է՝ ավելի վնասակար են, քան Տիրոջ բացահայտ թշնամիները: Անհավատները կամ այլակրոնները կարող էին միայն սպանել քրիստոնյաներին՝ նրանց մեծ տանջանքների մատնելով, բայց դրանով միայն նրանց համար փառաց պսակներ էին պատրաստում երկնքում: Քանի որ ասվում էր. *«Մի՛ զարհուրեք նրանցից, որ մարմինն են սպանում»* (Դուկ. 12:4): Բայց այն գաղջ քրիստոնյաները, որոնք իբրև Աստծուն են ծառայում, բայց առանց Աստծո զորության, ավելի մեծ և ահավոր վնաս են հասցնում Տիրոջ Եկեղեցուն, քանի որ գայթակղության մեծ պատճառ են շատերի համար, մանավանդ որ դա կարող է հոտի ավազը լինել, և շատերը գայթակղվելով կշեղվեն Տիրոջ ճանապարհից՝ կորստի մատնելով իրենց հոգիները:

Հիշենք Դավթին, որի մասին ասվում է, թե՝ *«Ո՞վ կա Դավթի պես հավատարիմ»* (Ա Թագ. 22:14): Դավիթը, որ կարգված էր Տիրոջ ժողովրդի վրա՝ այս մեծ աստվածապաշտն ու սաղմոսերգուն, Տիրոջ անունով մեծ-մեծ գործեր անողը և Տիրոջ թշնամիներին ոչնչացնողը և Իսրայելի ժողովրդի պաշտպանը, հանկարծ դարձավ Աստծո թշնամի, Իսրայելի մեջ ավելի մեծ ավեր գործող, քան՝ Իսրայելի արտաքին թշնամիները:

Երբ նա արդեն ապահովության մեջ էր՝ ազատված Սավուդի հետապնդումներից, արտաքին թշնամիներից, հենց այդ ժամանակ, կարծես թե հոգևոր թմբիրի մեջ լինելով, ահավոր մեղք գործեց. նենգությամբ սպանել տվեց իր իսրայելացի եղբորը և տիրացավ նրա կնոջը: Եվ քանի-քանի մեղքեր գործեց, քանզի ասված էր. *«Աչք մի՛ ունեցիր...քո*

մերձավորի կնոջ վրա» (Ելք 20:17), իսկ նա, տեսնելով Բերսաբեին, իր սրտով ցանկացավ նրան: Երկրորդ՝ ասված էր. *«Մի՛րի՛ր քո մերձավորին քո անձի պես»*, իսկ նա խորհեց սպանել իրեն նվիրված, Աստծո երկյուղն իր սրտի մեջ կրող, Իսրայելի համար իրեն հանգստից և վայելքներից զրկող Ուրիային: Գրված էր. *«Մի սպանի՛ր»* (Ելք 20:13), և նա սպանեց ոչ միայն Ուրիային, այլև Իսրայելի գորքից շատերին՝ իր ցանկությունների բավարարություն տալու համար (Բ Թագ. 11:7): Գրված էր նաև, թե՛ *«Մի՞թե ականջ ստեղծողն՝ ինքը չի լսի, կամ աչք ստեղծողն՝ ինքը չի տեսնի»* (Սաղմ. 93:9): Եվ Դավիթը կարծես բոլորովին մոռացել էր իր Տեր Աստծուն և փսփսում էր Հովաբի ականջին, որ ոչ ոք չլսի այդ խարդավանքի մասին, որը բացարձակ անհավատություն էր: Դավիթը դրանով նմանվում էր կռապաշտից առավել վատի՝ անհավատի: Եվ ահա այս ահավոր մեղքեր գործողը բնավ չէր զարհուրում իր արածների համար, կարծես ոչինչ էլ չէր պատահել ու հանգիստ խղճով ապրում էր:

Եվ Գողիաթին Տիրոջ անունով գետին տապալողին, Տիրոջով առյուծ ու արջ սպանողին, այս մեծ սաղմոսերգուին, Տիրոջ տապանակի առջև մերկ պարողին ու երգողին հարկ եղավ Նաթան մարգարեի հատուկ միջամտությունը, որպեսզի սթափվի և հասկանա, որ իր գործած մեղքերի շարանն իրեն կորստյան է տանում: Եվ երբ Դավիթն անձնաքննությամբ չգբաղվեց, ստիպված մարգարեն նրան մղեց դրան, և երբ ուրիշ մեկի անունից իր մեղքն իր առջև դրեց, այնժամ Դավիթն ինքն իր բերանով իրեն դատապարտեց՝ ասելով. *«Այդպիսի մեկը մահվան է արժանի»* (Բ Թագ. 12:5): Եվ երբ Նաթանն ասաց, թե՛ *«Դու ես այդ մարդը»* (Բ Թագ. 12:7), Դավթի աչքերը կարծես բացվեցին, և նա հանկարծ տեսավ իր գործած մեղքերի ահավոր շարանը, հասկացավ և մեծ ցավ ու զոջում ապրեց:

Լավ, մի՞թե այսպիսի աստվածապաշտ, օրենքին գիտակ մեկի համար պարզ չէր, որ իր արարքներն ահավոր մեղքեր են, մի՞թե Նաթանը նրան մի կերպ պիտի հասկացներ այդ, այն էլ՝ առակի միջոցով:

Այո, Դավիթը զոջաց, սակայն միևնույնն է նրա արարքներն անհետևանք չմնացին: Դավթի գործած մեղքի փոխարեն մահացավ անմեղ մանուկը՝ Դավթի որդին՝ հիշեցնելով մեր Փրկչին՝ Հիսուս Քրիստոսին, քանի որ Նրան էլ շատ հաճախ Դավթի Որդի էին անվանում, այսինքն՝ անմեղ մեկը, որ մահանում է ուրիշի գործած մեղքերի պատճառով. *«Քանի որ դրանով թշնամիներին առիթ տվեցիր Տիրոջը հայհոյելու, քեզանից ծնվելիք որդիդ պետք է մեռնի»* (Բ Թագ. 12:14): Քանի որ ոչ ոք չգիտեր Դավթի այդ արարքների մասին, ապա *«թշնամիներ»* ասվածը պետք է հասկանալ աներևույթ թշնամիներին՝ դևերին, որոնք մեզ մղում են չարագործությունների և ապա դատապարտում ու բերան բացում երկնքի դեմ մեր մեղանշումների հետևանքով:

Տերն էլ այս պարագայում կարող էր ասել Դավթին. *«Դավի՛թ, Դավի՛թ, ինչո՞ւ ես հալածում Բնձ»*, և ահա, ինչպես Աստծո սիրելի Դավիթն ապստամբեց Տիրոջ դեմ, այդպես էլ Դավթի սիրելի որդին՝ Աբիսողոմը, ապստամբեց և հալածեց Դավթին: Նաև Դավթի պատճառով ամբողջ Իսրայելը պատերազմներից դադար պիտի չունենար:

Եվ քանի որ փսփսաց Հովաբի ականջին, կարծես Աստված չի լսում և տեսնում իր գործածները, ապա Դավթի տունը խայտառակ եղավ հայտնապես, երբ Աբիսողոմը Իսրայելի աչքի առջև մերձեցավ իր հոր՝ Դավթի հարճերի հետ:

Եվ եթե Դավիթը չունենար այն զոջացող սիրտը, որով արտասվալից, կուրծքը ծեծելով գրեց 50-րդ սաղմոսը. *«Ողորմիր ինձ, Աստված, ըստ Քո մեծ ողորմության, ըստ Քո բազում գթության, քավի՛ր իմ անօրինությունները»*, ապա կյանքից էլ կզրկվեր, քանզի ինքն իսկ հաստատեց, թե նման մեկը մահվան է արժանի: Բայց Աստված անհուն ողորմությամբ խնայեց Դավթին, թեպետ հետևանքներն, ինչպես տեսանք, շատ ծանր եղան:

Նաև Դավթի՝ Իսրայելի հովվի պատճառով, Իսրայելի մեջ ահավոր մեծ կոտորած եղավ և ժանտախտից ավելի շատ մարդիկ կոտորվեցին, քան Իսրայելի արտաքին թշնամիների սրից, երբ Դավիթն Աստծո գործությունն իրեն վերագրեց՝ մարդահամար անելով (Բ Թագ. 24:12):

Եվ ահա տեսնում ենք, որ նման հզորը կարող է ահավոր ընկնել և չգիտակցել իր անկումը: Ո՞ւր մնացինք մենք՝ տկարներս, որ մեզ բաժին են հասել այս «վերջին օրերը», որոնց մասին հատուկ ասված է, թե չար օրեր են: Բայց մենք էլ պիտի ջանանք հնարավորինս ուշադիր լինել մեր կյանքի հանդեպ, քննել մեր գործերը և խնդրել, որ Տերը թե՛ մարդկանց, թե՛ սուրբ գրքերի և թե՛ այլ միջոցներով մեզ էլ սթափեցնի պատրանքներից և թմբիրից, որ չլինի թե սթափվենք միայն այն ժամանակ, երբ արդեն շատ ուշ կլինի:

Վա՛յ մեզ, եթե անհոգ գտնվեք անձնաքննության մեջ, և երբ մեր արարքները Դատաստանի օրը Նաթանի պես ծածուկ մեր առջև դնեն, որպես ուրիշի կողմից գործած. ի՞նչ կասենք մենք այդ ժամանակ: Միգուցե ասենք, թե այդպիսի մեկը երկրորդ մահվան՝ կրակե լճին է արժանի, և հանկարծ լսենք սարսափելի և ահավոր խոսքեր, թե՛ *«այդ մարդը դու ես»*:

Ուրեմն, քանի դեռ ժամանակ ունենք, քննենք մեր անձերը, և այս գիրքը թող մեզ համար լինի Նաթանի պես մեր մեղքերը մերկացնող, որպեսզի մենք էլ Դավթի պես ընկնենք Տիրոջ առջև՝ արտասվալից ասելով. *«Ողորմիր ինձ, Աստված, ըստ Քո մեծ ողորմության»*, և մաքսավորի պես՝ *«Աստված, ներիր ինձ՝ մեղավորիս»*, նաև՝ աջակողմյան ավագակի պես գիտակցելով մեր մեղավորությունն՝ ասենք, ըստ Գրիգոր Նարեկացու «Եթե իմ մեղքերը նժարի մի կողմը դնես, իսկ մյուսում՝ Արարատ լեռը, իմ մեղքերն ավելի ծանր կլինեն»: Հիմա ցավ զգանք մեր մեղքերի համար, հիմա տանենք վշտերն ու անձկությունները, հիմա տրտմենք ապաշխարության համար, որ այն ահավոր օրը, հանկարծ մեր իրական դեմքը տեսնելով, չզարհուրենք և, մեջտեղից կտրվելով, անհավատների հետ չդասվենք:

Ուրեմն, առանց վարանելու կարդանք այս գրքի խրատները, հանդիմանություններն ու խորհուրդները, որքան էլ նրանք մեզ ցավ պատճառեն: Ում համար ծանր լինի այս գիրքը, և նա ծալելով մի կողմ դնի, կնամանվի Հին Իսրայելին, որ, Մովսեսի դեմքից ճառագող լույսից հանդիմանվելով, ոչ թե այդ լույսի ներքո ջանաց իր աղտեղությունները մաքրել, այլ ավելի հեշտ միջոց գտավ՝ քող գցելով Մովսեսի դեմքին և ծածկելով այդ հանդիմանող լույսը, քանի որ խավարի մեջ թմբիր և հանգստություն կա, մինչդեռ Տիրոջ օրը ոչ թե Մովսեսի լույսը, այլ Աստծո Գառան լույսը պիտի ծագի: Ճիշտ է, այդ լույսը հրեաները նորից ուզեցին ծածկել՝ այս անգամ խաչի միջոցով, որը և մասամբ հաջողվեց նրանց, սակայն դա պատճառ հանդիսացավ, որ հեթանոսները լուսավորվեցին և իրենց

հեթանոսությունից դարձան կենդանի Աստծուն: Իսկ հրեաները՝ ընդհակառակը. միակ ճշմարիտ Աստծուց ետ դարձան և խոնարհվեցին այս աշխարհի իշխանին՝ խավարի թագավորին, քանի որ սա ոչ մի բանով չէր հանդիմանում նրանց, այլ մի բան էլ ոգևորում և բազում առաջարկներ էր անում, թե՛ «ամբողջ աշխարհը ձեզ կտամ»:

Ուրեմն, չնմանվենք այս աշխարհի մեջ վայելք փնտրող Հին Իսրայելին, այլ մերժենք հանգիստն ու ապահովությունը և դա ակնկալենք միայն երկնքում: Չարհուրենք ահավոր դատաստանից և ջանանք ամեն կերպ պատրաստվել այդ օրվան, այլ ոչ թե ջայլամի պես գլուխներս մտցնենք ավազի մեջ՝ ասելով. «Ոչ մի վտանգ էլ չկա, քանի որ մենք Աստծո ողորմությանն ենք հուսացել»: Իսկ դատաստանի օրը կտեսնենք, որ անթիվ-անհամար ժողովուրդներ, Աստծո արդարությունից սարսելով, գիշեր-ցերեկ ջանացել են Տիրոջ շնորհով մաքրել իրենց սրտերը, շտկել իրենց ճանապարհները և Աստծո ողորմությամբ արժանացել հարսանյաց հանդերձներին, իսկ մենք՝ անհոգներս և միայն Աստծո ողորմությանը հուսացողներս, կարող ենք արժանանալ միայն հետևյալ հարցմանը. *«Ընկե՛ր, որ հարսանիքի զգեստ չունեիր, ինչպե՞ս այստեղ մտար»* (Մատթ. 22:12), քանի որ ասվում է. *«Եվ այս մարմնի մեջ հառաչում ենք, որովհետև փափագում ենք երկնքի բնակությունը հագնել: Միայն թե, երբ այն հագնենք, մերկ չլինենք»* (Բ Կորնթ. 5:2-3):

Տա Աստված, որ շատերիս համար այս գիրքը դառնա սթափության, արթնության պատճառ, որպեսզի ոչ թե մեր անձի փուչ ու ունայն գործերով, այլ *«Հոգով և Ճշմարտությամբ»* փառավորենք մեր Տեր Աստծուն:

Սողոմոնն էլ՝ Տիրոջը նվիրված իմաստունը, գլորվեց իր թմբիրի պատճառով և աստվածպաշտության բարձունքներից ընկավ կռապաշտության անդունդը: Եվ ինչպես ասում է Գրիգոր Նարեկացին Սողոմոնի մասին. «Երբեմն որդի, հետո ատելի, նա, որ երբեմն օրենքն էր կենաց, հետո վերածվեց մահվան մուրհակի»: Նրա իմաստությունը լսելու համար աշխարհի բոլոր ծայրերից էին գալիս, իսկ Սաբայի թագուհին երանի տվեց նրա ծառաներին, քանի որ միշտ լսում են նրան: Բայց, ի զարմանս մեզ, այդ իմաստությունն իսկ բավարար չեղավ հաստատուն մնալու: Ուրեմն, մենք որքա՛ն կարիք ունենք գիշեր ու զօր արթնության համար աղոթելու Տիրոջը՝ ջանալով սթափության մեջ հաստատվել:

Եվ շարունակում է Նարեկացին՝ ասելով. «Ձարմանում եմ ու վհատվում՝ ապշած տարակուսանքով, քանզի եթե նա այնքան սայթաքեց, հապա ի՞նչ պիտի պատահի ինձ հետ: Բարձրացրածն ինչպե՞ս ընկավ վայրապար, ամուր հաստատվածն ինչպե՞ս սասանվեց, ինչպե՞ս կործանվեց կանգնածն անհողողող, ճանաչվածն ինչպե՞ս հանկարծ խորթացավ, ընտրյալ զավակն ինչպե՞ս մոլորվեց, մերձավորն ինչպե՞ս թողեց հեռացավ, ճաճանչափայլն ինչպե՞ս մթագնեց, ազատվածն ինչպե՞ս տրվեց պատանդի, ուսուցիչն ինչպե՞ս անօրինացավ, հոչակվածն ինչպե՞ս վայելչագրկվեց, ինչպե՞ս անարգվեց փառավորն հանկարծ, ինչպե՞ս փոքրացավ մեծատունը պերճ, բարեպաշտն ինչպե՞ս ամբարշտացավ, ընտրողն ինչպե՞ս անբարգավաճեց, կատարելությունն ինչպե՞ս սնացավ, ինչպե՞ս խզեց ուխտն իր՝ Բարձրյալի հետ. ամաչում եմ ես ասել՝ մինչևիսկ դժոխապետի հետ մտերմացավ:

Կինը, որ որսաց դեռ նախահորն ու մատնեց կորստյան, տարավ և սրա բարեբաստության երաշխիքը ողջ: Փառամոլությունը հաղթեց գերապանծ իր իմաստությանը, գոռոգությունը գերեց լիովին, հեշտասիրությունը հիմարացրեց, իշխեց արծաթը ստրկացնող, կործանարարի գենքը վաղեմի հոգով սպանեց տոնելի մարդուն և նրան Աստծո գրկից հանելով՝ ստամբակի պիղծ ոտքի տակ նետեց, մեղկությունը ցոփ մեռցրեց նրան, պղերգությունը ընդարմացրեց, շվայտությունն արբեցրեց իսպառ:

Ո՛վ դյուրապատիր մարմին երկրածին, ի՞նչ ողբուկոծով ավաղեմ ես քեզ. քանզի հատուկ է հակասությունն այս ոչ միայն նրան, այլև շատերին, որոնք սխալվում և խոտորվում են ինքնակամորեն:

Սողոմոնն ունի իր դարձի մասին հույժ քստմնելի և ինքնապարսավ կշտամբանքներով հիշատակարան, որպես մի մարդ, որն ինքնասիրության աշխարհն համորեն մեռցրել է իր մեջ:

Ուստի ես էլ եմ աղերսում ահա մեծ վստահությամբ՝ նրա պես ողբիս աղաղակները Քեզ ընծայելով. եթե դատելով ըստ մեր գործերի՝ կորցնես մեզ, փառքդ չի խամրի բնավ, քանի որ արդար վարված կլինես, բայց եթե գտնես՝ կբարձրանաս, Տե՛ր, որքան վայել է լոկ Քո մեծության, զի Դու ավելի ողորմությամբ ես օրհնաբանելի, քան թե սաստկությամբ նախահրաման: Դարձի՛ր, Տե՛ր, դարձի՛ր Քո խնամարկու քաղցր գթությամբ ու ամենառատ՝ սիրուդ պարգևով մխիթարի՛ր մեզ, որ համանման անբժշկելի վիշտ ու տազնապի տապով տոչորված՝ տրտմել ենք հավետ. փրկարար ձեռքդ դնելով՝ կրկին քավի՛ր խորտակումներից այս մեղսակործան: Սկզբիդ միակ և Անսկզբիդ հետի Սկզբիդ և սկզբների Սկզբնավորիդ, Սուրբ Երրորդությանդ՝ մեկ Աստվածությամբ՝ իշխանությո՛ւն, փա՛ռք հավիտյաններից հավիտյանս. Ամեն»:

Ա. Արևշատյան

ՆԱՐԵԿ ԲԱՆ ԻԳ

Թե զինվոր տեսնեմ, մահ եմ սպասում,
Թե պատգամաբեր՝ արհավիրքի բոթ,
Եթե գրագիր՝ կորստյան մուրհակ,
Թե օրինապահ՝ անեծք ու նզովք,
Եթե քարոզիչ՝ ոտքերի փոշու թոթափում միայն,
Եթե բարեպաշտ՝ հանդիմանություն,
Եթե անզգամ՝ կսկիծ ու մորմոք:

Թե ջրով փորձվեմ, պիտի խորտակվեմ,
Թե դեղ ընդունեմ, պիտի մահանամ:
Եթե տեսնում եմ ինձ հասնող բարիք,
Փախուստ եմ տալիս՝ չար կասկածներով,
Թե բարձրացրած ձեռք՝ կորանում նկուն,
Թե մի խրտվիլակ՝ սարսում ահաբեկ,
Ընդոստնում՝ ամեն թեթև թնոյունից,
Դողում, երբ հանկարծ հրավիրվում եմ խրախճանության:
Իսկ եթե Մեծիդ ես ներկայանամ, պիտի սարսափեմ,
Պիտի կարկամեմ, եթե կանչվելու լինեմ հարցումի,
Եթե իրավամբ քննվելու լինեմ, պիտի համբանամ:

Արդ, իրար վրա կուտակված այսքան
Ամենաթշվառ ու ողորմագին վիշտ – տազնապներս,
Որ զգայության խորքերում սրտիս գոյատևելով՝
Անբժշկելի ցավերով՝ ներքուստ
Խոցոտում են այն նետերով անտես,
Որոնք մշտակիր, անարտաքսելի,
Հանապազամուխ ու հարամնաց խրված հոգուս մեջ,
Ամբողջությամբ այն լցրած շարավով
Ու պատճառելով կրկնակի հարված՝
Չարաչար մահս են կանխագուշակում:
Գաղտնի, ծածկապես ներսս մթերված՝
Երկաթը պատող թարախը անվերջ տազնապում է ինձ՝
Շնչառությանս միջոցին ներքուստ
Անբուժելի ու խորը վերքերի ցավեր ազդելով,
Որից նվաղած ձայնից չարաչար աղաղակները,
Արտասավախառն ու կողկողագին
Թախիծով հոգուս, իղձ-աղերսներով,
Այլև ինձ համար՝ ինձ հետ աղոթող՝
Երկրաստեղծ բոլոր նահատակների
Ամենանվեր ողբ ու հեծությամբ՝
Այս ստորային վայրերից դեպի
Ամենահինար բարեգործիդ եմ երկինք առաքում:
Շնորհի՛ր, ո՛վ տեր, անդորրություն ու հանգստավետ կյանք՝
Ջուր աշխատությամբ խեղճ հոգնաբեկիս,
Դո՛ւ, որ համայն ես ամեն ինչի մեջ
Եվ ամեն ինչով միշտ փառաբանված:

Բան ՂԲ

Հղի՛ր պահապան գորությունն աջիդ,
Փրկի՛ր գիշերվա երկյուղից խավար,

Փրկի՛ր չար դևից,
 Որ հիշատակը քո սոսկալի ու սրբազան անվան
 Համբուրելով միշտ շուրթերով հոգուս,
 Շնչիս անձկությամբ,
 Ապրեմ՝ պահպանված բոլոր նրանց հետ,
 Որոնք կանչում են քեզ ամբողջ սրտով:
 Արդ, դրոշմից Քո խաչի նշանի,
 Որ աստվածային արյամբդ ներկելով դու նորոգեցիր,
 Մկրտեցիր մեզ որդեգրության շնորհով նրա
 Եվ հորինեցիր Քո նմանությամբ՝ պատկերիդ փառքով,
 Այդ պարզներից աստվածային թող դևն ամաչի,
 Ի դերև ելնեն խարդավանքները նենգ ու դժնախոհ,
 Խափանվի ամեն վարմ ու որոգայթ,
 Մարտնչողները պարտված կործանվեն,
 Խորտակվեն բոլոր զենքերը սուրսայր,
 Մշուշը ցնդի, մութը փարատվի,
 Եվ մառախուղը չքանա անհետ:
 Թող որ բազուկդ հովանի դառնա և աջդ կնքի,
 Քանզի գթած ես, Տե՛ր, և ողորմած,
 Անվամբդ են կոչվում ծառաներդ Քո:
 Եվ Քեզ, Սուրբ Հոգովդ, բարձրյալ Հորդ հետ,
 Իշխանությո՛ւն, փա՛ռք, հավիտյաններից հավիտյանս. Ամեն:

ԼԵԶՎԻ ՄԱՍԻՆ

*Որդիներ՛ք, լսեք բերանի մասին այս խրատը. ով որ պահի այն, չի որսվի:
 Մեղավորն իր շուրթերով է որսվում, և հայհոյիչն ու ամբարտավանը դրանցով է
 սայթաքում (Միք. 23:7-8):*

*Տեր Աստված ինձ խրատող լեզու տվեց, որ կարողանամ ճիշտ ժամանակին խոսք ասել
 (Ես. 50:4):*

ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻՑ

1. Սակայն Տերն Իր սուրբ տաճարի մեջ է. և ամբողջ երկիրը թող վախենա Նրանից (Ամբ. 2:20):
2. Եվ ամեն մարմին երկյուղ կկրի Տիրոջից, քանի որ Նա արթնացել է Իր սուրբ ամպերի միջից (Զաքար. 2:13):
3. Սակայն համբանաք՝ իմաստությունն էլ ի վերջո կգա ձեզ այցելության (Հոբ 13:5):
4. Ասացի. «Զգուշանամ իմ ճանապարհին, որպեսզի լեզվովս չմեղանչեմ» (Սաղմ. 38:2):
5. Եվ ես ասում եմ. «Վա՛յ ինձ, ես պիղծ շուրթեր ունեմ ու պղծաշուրթ ժողովրդի մեջ եմ ապրում» (Ես. 9:5):
6. Թող քո բերանը չշտապի, և ոչ էլ սիրտդ հապճեպ խոսք ասի Աստծո առջև, որովհետև Աստված երկնքում է, իսկ դու՝ երկրի վրա. դրա համար էլ թող քո խոսքերը սակավ լինեն (Ժող. 5:1):
7. Մի թույլ տուր, որ բերանդ մարմնիդ դրդի մեղքեր գործելու, և Աստծո առջև մի՛ ասա, թե անգիտությունից էր, որպեսզի խոսքիդ համար Աստված չբարկանա և չավերի ձեռքիդ գործերը, որովհետև, ինչպես երազների առատության, այնպես էլ խոսքերի շատության մեջ ևս ունայնություն կա, և դու վախեցի՛ր Աստծուց (Ժող. 5:5-6):
8. Շատախոսությամբ չես խուսափի մեղքից. շուրթերդ եթե զսպես, իմաստուն կլինես (Առակ.10:19):
9. Ստախոս շուրթերը պիղծ են Տիրոջ առջև (Առակ. 12:22):
10. Իր լեզուն զսպողը պիտի պահպանի իր անձը, բայց ում բերանը հանդուգն է, պիտի խռովի իր հոգին (Առակ. 13:3):
11. Բուժող լեզուն կյանքի ծառ է, և ով պահում է այն, նրա հոգին պիտի լցվի (Առակ. 15:4):
12. Բարի խոսքը մեղրի խորիսխ է, և հոգու բժշկություն է նրա քաղցրությունը (Առակ. 16:24):
13. Իր խոսքերը զսպողը իմաստուն է, համբերատարը՝ խելացի (Առակ. 17:27):
14. Անմիտ մարդուն հարցրին, թե ինչ է իմաստությունը, և նա գտնո՞ւմ է արդյոք, որ իմաստություն կա, նա պապանձվեց, և կարծեցին, թե իմաստուն է (Առակ. 17:28):
15. Ով առանց բան լսելու պատասխան է տալիս, դա անզգամություն է նրա համար և նախաստինք (Առակ. 18:13):
16. Մահն ու կյանքը լեզվի ձեռքին են (Առակ. 18:21):
17. Անզգամի շուրթերը նրան հասցնում են չարիքների (Առակ. 18:6):
18. Ով զսպում է իր բերանն ու լեզուն, իր անձը պահպանում է նեղությունից (Առակ. 21:23):

19. Անզգամի բերանը կործանում է նրա համար, և նրա շուրթերը որոգայթ են իր հոգու համար (Առակ. 18:7):
20. Ճշմարտություն ձեռք բեր և չթողնես իմաստությունը, խրատը և խոհեմությունը (Առակ. 23:23):
21. Անզգամին մի պատասխանիր ըստ նրա անզգամության, որ չլինի թե նմանվես նրան (Առակ. 26:4):
22. Երբ հանդգնությամբ խոսող մարդ տեսնես, իմացիր, որ ավելի հույս կա անզգամի, քան նրա համար (Առակ. 29:20):
23. Երանի այն մարդուն, որ չի մեղանչել իր շուրթերով և խոցված չէ մեղքի հարուցած տրտմությամբ: Երանի այն մարդուն, որին չի տանջում իր խիղճը, և որը չի կորցրել իր հույսը (Միք. 14:1-2):
24. Իմաստուն մարդը լռում է մինչև խոսելու պահը, բայց ով անզգամ և ամբարիշտ է, առաջ է վազում: Ով շատախոսում է՝ կարհամարհվի, և ով անչափ սաստում է իր խոսքով՝ ատելի կլինի (Միք. 20:7-8):
25. Ո՞վ ինձ կտար պահապան՝ իմ բերանի վրա և խորագիտության կնիք՝ իմ շուրթերին, որպեսզի չխորտակվեմ, և իմ լեզուն չկործանի ինձ (Միք. 22:33):
26. Հիմարների սիրտն իրենց բերանում է, իսկ իմաստունների բերանը՝ իրենց սրտում (Միք. 21:29):
27. Շատերն են ընկել սուսերի սայրից, բայց ոչ նրանց չափ, որ ընկել են լեզվի երեսից (Միք. 28:22):
28. Եթե երիտասարդ ես, խոսի՛ր, եթե քեզ պետք է, հազիվ մեկ-երկու խոսք ասա, եթե հարցնեն: Ասա գլխավորը, քիչ խոսքով՝ շատը: Եղիր նրա նման, ով իմանում է, բայց լուռ է լինում: Մեծամեծերին մի՛ հավասարվիր, և ուր նրանք խոսում են, մի՛ շաղակրատիր (Միք. 35:10-13):
29. Մի՛ ընտելացրու քո բերանը երդումի: Մի՛ վարժվիր Սրբի անունով երդվել (Միք. 23:9-10):
30. Եթե քո մեջ իմաստություն կա, պատասխա՛ն տուր մերձավորիդ, իսկ եթե ոչ՝ քո ձեռքը թող բերանիդ վրա լինի (Միք. 4:14):
31. Փառքն ու անարգանքը խոսքի մեջ է, և մարդու կործանումն՝ իր լեզվի վրա: Մի՛ ունեցիր բանասարկուի համբավ և քո լեզվով չարիք մի՛ նյութիր (Միք. 4:15-16):
32. Քաղցր բերանը շատացնում է իր բարեկամներին, քաղցրախոս լեզուն մեծացնում է մտերմությունը (Միք. 6:5):
33. Լեզվանի մարդն ահավոր է իր քաղաքում, և ատելի է նա, ով հանդուգն է իր խոսքով (Միք. 9:25):
34. Քանի դեռ չես լսել, մի՛ պատասխանիր և մի՛ միջամտիր խոսակցությանը (Միք. 11:8):
35. Տիմարն իր խոսքից այնպիսի տանջանք է կրում, ինչպես երեխայից ծնվածը: Ինչպես մարդու մարմնի մեջ մխրճված նետն է, այնպես էլ խոսքն է անմիտ մարդու սրտում (Միք. 19:11-12):
36. Հանդիմանություն կա, որ բարի չէ, և լռություն կա, որ իմաստություն է: Կան որ լուռ են, քանզի չգիտեն խոսելու ժամանակը (Միք. 20:28):

37. Լավ է ոտքից սայթաքել, քան լեզվից. այդպես էլ չարերի կործանումը շուտ կհասնի (Միք. 20:20):
38. Անմիտ մարդու շուրթերին առակներն անարժեք են դառնում, քանզի նա չի ասում ժամանակին (Միք. 20:22):
39. Տիմարի խոսքը ճանապարհի բեռան նման է, սակայն իմաստունների շուրթերի վրա այն շնորհ է ստանում: Իմաստունների խոսքերը փնտրվելու են ժողովրդի մեջ, և դրանց մասին խորհելու են իրենց սրտում (Միք. 21:19-20):
40. Ավերված տան նման է հիմարի իմաստությունը, և տիմար մարդու գիտությունը անմիտ խոսք է: Շատախոս օտար բերանները պատմում են, ինչ որ լսել են, իսկ իմաստունների խոսքերը կշռադատված են (Միք. 21:21-28):
41. Բամբաստողը պղծում է իր հոգին, նա ուր էլ բնակվի, ատելի կլինի (Միք. 21:31):
42. Տարադեպ պատմությունը նույնն է, ինչ որ երաժշտությունը սգի ժամանակ, իսկ ծեծն ու խրատն իմաստություն է ամեն ժամանակ (Միք. 22:6):
43. Որդինե՛ր, լսեցե՛ք բերանի մասին այս խրատը. ով որ պահի այն, չի որսվի (Միք. 23:7):
44. Մեղավորն իր շուրթերով է որսվում, և հայհոյիչն ու ամբարտավանը դրանցով են սայթաքում (Միք. 23:8):
45. Ինչպես այն ծառան, որ հաճախ պատժի է ենթարկվում, անպակաս չէ վերքերից, այնպես էլ ով երդվում և մշտապես Սրբի անունն է տալիս, չի մաքրվում մեղքերից (Միք. 23:11):
46. Խոսք կա, որ հավասար է մահվան. թող այն չգտնվի Հակոբի տոհմի ժառանգության մեջ (Միք. 23:15):
47. Մի՛ ընտելացրու քո շուրթերը տգիտության, քանզի դրա մեջ մեղավոր խոսքեր կան (Միք. 23:16):
48. Ծառերի մշակությունը երևում է նրա պտղից, ինչպես խոսքից՝ մարդու սրտի խորհուրդները: Բարեպաշտի զրույցը հարատև իմաստություն է, իսկ անզգամը լուսնի պես այլափոխվում է (Միք. 27:7,12):
49. Մի երրորդ մարդու լեզուն շատերին սասանեց, նրանց ազգից ազգ հալածեց, ամուր քաղաքներ կործանեց և մեծամեծների տներն ավերեց: Մի երրորդ մարդու լեզուն ջանասեր կանանց վռնդեց և նրանց զրկեց իրենց վաստակից: Ով նրան լսի, հանգիստ չի գտնի և վստահ ու ապահով չի ապրի (Միք. 28:16-20):
50. Մտրակի հարվածը վերք է առաջացնում, իսկ լեզվի հարվածը ոսկորներ է փշրում (Միք. 28:21):
51. Ովքեր Տիրոջը թողնեն, կընկնեն չար լեզվի ձեռքը, նրանց մեջ կբորբոքվի այն ու չի մարի, նրանց վրա կուղարկվի իբրև առյուծ ու նրանց կոչնչացնի ինձի նման (Միք. 28:27):
52. Տե՛ս, քո կալվածքն ամրացրո՛ւ փշե ցանկապատով: Պի՛նդ կապած պահիր քո ոսկին և արծաթը, քո խոսքին չափ ու կշի՛ռ տուր և քո բերանին դուռ ու նի՛զ դիր (Միք. 28:28-29):
53. Զգո՛ւյ՜ եղիր, որպեսզի չգայթակղվես լեզվից, չընկնես դարանակալ մարդու առջև (Միք. 28:30):

54. Երբ ունկնդրում են քեզ, խոսքդ մի՛ երկարիր և իզուր մի՛ իմաստախոսիր (Միք. 35:6):
55. Սրինգն ու տավիղը հաճելի են դարձնում նվագը, բայց քաղցր լեզուն երկուսից էլ առավել է (Միք. 40:21):
56. Շատ մեջ մի՛ ընկիր, որ չվնդվես, ոչ էլ շատ հեռու մնա, որ մոռացվես (Միք. 13:13):
57. Մի՞թե ցողը չի զովացնում տոթը. այդպես էլ լավ խոսքն ավելի լավ է, քան նվերը: Շնորհալի մարդը երկուսն էլ ունի (Միք. 18:16):
58. Ասում եմ ձեզ, թե մարդիկ իրենց խոսած ամեն դատարկ բանի համար դատաստանի օրը հաշիվ պիտի տան (Մատթ. 12:36):
59. Եսային լավ մարգարեացավ ձեր՝ կեղծավորներիդ մասին՝ ասելով. «Այս ժողովուրդն Ինձ շրթներով է մեծարում, բայց նրանց սրտերն Ինձնից հեռու են. իզուր են Ինձ պաշտում» (Մարկ. 7:6):
60. Ոչ մի տգեղ խոսք ձեր բերանից թող չելնի, այլ միայն բարի խոսքը, որ շինիչ է և օգտակար, որպեսզի շնորհքով լցվի նա, ով այն լսում է (Եփես. 4:29):
61. Այժմ դուք ևս թոթափեցեք այդ բոլորը...հայհոյությունը և խեղկատակությունը ձեր բերանից: Մի ստեք միմյանց. հանեցեք ձեր վրայից հին մարդուն՝ իր բոլոր գործերով (Կողոս. 3:8-9):
62. Պահիր ավանդը՝ հեռու մնալով պիղծ և նորահնար խոսքերից (Ա Տիմ. 6:20):
63. Այս բաները հիշեցրու նրանց՝ վկայություն տալով Աստծո առաջ, որ բանակոծիվներ չմղեն, որոնք ոչ մի բանի օգտակար չեն, այլ կործանում են լսողներին (Բ Տիմ. 2:14):
64. Իմ սիրելի եղբայրներ, իմացեք այս բանը, թող ամեն մարդ արագ լինի լսելու մեջ, ծանր՝ խոսելու մեջ (Հակ. 1:19):
65. Եթե մեկն ուզում է բարեպաշտ լինել և չի սանձահարում իր լեզուն...այդպիսի մեկի համար զուր է բարեպաշտությունը (Հակ. 1:26):
66. Եղբայրներ՝ իմ, շատերդ ուսուցանողներ լինելու չձգտեք: Իմացե՛ք, որ մեծ դատաստան ենք ընդունելու, քանի որ բոլորս էլ շատ ենք մեղանչում: Եթե մեկը խոսքով չի մեղանչում, նա կատարյալ մարդ է՝ ընդունակ սանձահարելու իր ամբողջ մարմինը (Հակ. 3:1-2):
67. Լեզուն էլ կրակ է, մի աշխարհ՝ անիրավության. մեր անդամների մեջ է հաստատված լեզուն, որ ապականում է ամբողջ մարմինը և կրակով վառում մեր ամբողջ կյանքը, բորբոքված գեհենի կրակով: Գազանների, թռչունների և սողունների ամեն տեսակ, և ինչ որ կա ծովի մեջ, հնազանդված է և հնազանդվում է մարդկային բնությանը, բայց մարդկանց լեզուն՝ այդ չարը, անգսպելին և մահաբեր թույնով լցվածը, ոչ ոք չի կարող հնազանդեցնել: Նրանով օրհնում ենք Տիրոջը և Հորը և նրանով անիծում ենք մարդկանց, որ ստեղծվեցին Աստծո նմանությամբ: Նույն բերանից դուրս են գալիս օրհնություններ և անեծքներ: Եղբայրներ՝ իմ, պետք չէ, որ այդ այդպես լինի: Մի՞թե մի աղբյուր նույն ակից քաղցր և դառը ջուր կբխեցնի (Հակ. 3:6-8):
68. Չարի փոխարեն չար չհատուցեք, կամ նախատինքի փոխարեն՝ նախատինք. այլ ընդհակառակը՝ օրհնեցեք (Ա Պետ. 3:9):

69. Ով ուզում է կյանքը սիրել և լավ օրեր տեսնել, թող լռեցնի իր լեզուն չար բաներ ասելուց և իր շրթունքները՝ նենգություն խոսելուց (Ա Պետ. 3:10):
70. Որոյակներ, խոսքերով և լեզվով չսիրենք, այլ՝ գործով և ճշմարտությամբ (Ա Հովհ. 3:18):

ՀԱՅՐԵՐԻՑ

1. Լեզվիդ պահպանություն արա ու մի բազմապատկիր խոսքերդ: Ով խոսքերն է բազմապատկում, նա չի կարող մեղքից զերծ մնալ (Անտոն Անապատական):
2. Շատախոսությունը կհեռացնի քեզանից Աստծո Հոգին (Անտոն Անապատական):
3. Բարկացած մի խոսիր, ձայնդ մի բարձրացրու, մի ձչա ու մի խոսիր արագ-արագ (Անտոն Անապատական):
4. Շրթունքներդ թող միշտ ճշմարտությունն ասեն (Անտոն Անապատական):
5. Բարի գործերի մասին, որ ուզում ես կատարել, երբեք մի ասա, կատարիր այն՝ նախապես չխոսելով դրա մասին (Անտոն Անապատական):
6. Մի բազմապատկիր խոսքերդ, շատախոսությունը հեռացնում է քեզ Աստծուց (Անտոն Անապատական):
7. Իմաստուն եղիր, լռությամբ փակիր քեզ զրպարտողի բերանը (Անտոն Անապատական):
8. Չար զրույցների սովորույթը ճանապարհ է չար գործերի (Անտոն Անապատական):
9. Լռիր, երբ տեսնում ես, որ խոսքերիդ ուշադրություն չեն դարձնում (Անտոն Անապատական):
10. Լռությունը մեր Տիրոջ ընդօրինակումն է (Անտոն Անապատական):
11. Երբ ճանապարհորդում ես եղբայրների հետ, մի փոքր առանձնացիր նրանցից, որպեսզի պահպանես լռությունը (Անտոն Անապատական):
12. Փախիր լեզվի պատերազմից (Անտոն Անապատական):
13. Երբ նստած ես եղբայրների հետ, շատ մի խոսիր, իսկ երբ նրանց ինչ որ բան ես ուզում հարցնել, ապա հարցրու կարճ և խոնարհաբար (Անտոն Անապատական):
14. Քո խոսակցության առարկան միշտ թող լինեն Աստծո բարերարությունները, դրանով դու Նրա կողմից կարժանանաս ավելի մեծ օրհնությունների (Անտոն Անապատական):
15. Եկեղեցում էլ երբեք չխոսես (Անտոն Անապատական):
16. Համառ մի եղիր և մի պարտադրիր քո խոսքը, որպեսզի չարիքը քո մեջ չներխուժի (Անտոն Անապատական):
17. Երբ մեկին տեսնես, ով, վիճաբանություն սիրելով, քեզ հետ վեճի մեջ է մտնում ճշմարտի և ականայտի դեմ, ապա դադարեցնելով վեճը՝ հեռացիր նրանից: Քանզի ինչպես անպետք ջուրն ամենալավ գինին անպիտան է դարձնում, այդպես էլ չար

գրույցներն ապականում են առաքինասեր մարդկանց կյանքն ու բարքը (Անտոն Անապատական):

18. Բարի խոսքն արձաթ է, իսկ լռությունը՝ ոսկի (Եփրեմ Ասորի):
19. Վախեցիր դատարկախոսությունից, ինչպես կվախենաս վայրի գազաններից ու գիշատիչ թռչուններից: Քանզի վերջիններիս նման այն ոչնչացնում է սուրբ կյանքի արդյունքները (Եփրեմ Ասորի):
20. Այգին առանց ցանկապատի ոտնատակ կլինի ու կամայանա: Եվ ով իր շրթունքները չպահի, կոչնչացնի առաքինության պտուղները (Եփրեմ Ասորի):
21. Երանելի և երիցս երանելի է նա, ով չի վնասել իր լեզուն՝ ուրիշներին չարախոսելով, ով լեզվով չի պղծել իր սիրտը, այլ հասկացել է, որ մենք բոլորս գտնվում ենք դատապարտության տակ, և հաճույք չի ստացել ուրիշներին չարախոսելուց (Եփրեմ Ասորի):
22. Լավ է քնել, քան թե ժամանակն անցկացնել դատարկախոսությամբ (Եվագր Պոնտացի):
23. Ով աղոթում է թշնամիների համար, նա հիշաչար չի լինի, և ով պահում է լեզուն, նա չի վիրավորի մերձավորին (Եվագր Պոնտացի):
24. Սովորեցրու լեզվիդ խոսել այն, ինչ սրտումդ է (Հայր Պիմեն):
25. Եթե մարդ հիշի Ս. Գրքի խրատը. *«Քո խոսքով կարդարանաս և քո խոսքով կդատապարտվես»*, ապա կգերադասի լռել (Հայր Պիմեն):
26. Կան մարդիկ, որոնք կարծես թե լռում են, բայց սրտում դատում են մյուսներին: Այդպիսիները շատախոսներ են: Իսկ ոմանք առավոտից մինչև երեկո խոսում են, բայց իրականում լռում են, որովհետև ոչ մի բան առանց օգուտի չեն ասում (Հայր Պիմեն):
27. Ինչ դժվարության մեջ էլ որ ընկնես, հաղթանակն այնտեղ լռությունն է (Հայր Պիմեն):
28. Լեզուն մարդու ամենաօրհնված և ամենավնասակար անդամն է, քանի որ միայն մեկ հատիկ խոնարհ խոսքը կարող է մեղմել բարկությունը, իսկ կոպիտը՝ կատաղության հասցնել (Մակար Մեծ):
29. Չար խոսքը նույնիսկ բարիներին է չարացնում, իսկ բարի խոսքը չարերին էլ է բարիացնում (Մակար Մեծ):
30. Քեզ սովորեցրու լռություն, գործերի մեջ զսպվածություն, ինչպես նաև զսպվածություն ցուցաբերի ծիծաղկոտության և շարժ ու ձևի մեջ (Մակար Մեծ):
31. Հպարտ ու չար խոսքը չարության է մղում նաև բարի մարդկանց, իսկ խոնարհ և բարի խոսքը բարի է դարձնում նաև չար մարդկանց (Մակար Մեծ):
32. Պահիր լեզուդ, քանի որ հաճախ արտաբերում է այն, ինչ ավելի լավ կլիներ թաքցնել (Նեղոս Սինայեցի):
33. Ով փախչում է մեղավորին չարախոսող լեզվից, ինքը նույնպես կխուսափի չարախոսության ախտից (Նեղոս Սինայեցի):
34. Աստծո հետ շատ խոսիր, մարդկանց հետ՝ քիչ (Նեղոս Սինայեցի):
35. Լռությունը հոգու մաքրման սկիզբն է (Բարսեղ Կեսարացի):

36. Ավելի լավ է քո մասին վատը լսես, քան՝ վատը խոսես ուրիշի մասին (Գրիգոր Աստվածաբան):
37. Սովորաբար նրանք են լավ խոսում, ովքեր ավելի քիչ են խոսում (Գրիգոր Աստվածաբան):
38. Ավելի լավ է շատ լսես, քան խոսես: Շատախոսության պատճառով մեղքից չես խուսափի (Գրիգոր Աստվածաբան):
39. Խոսիր այն ժամանակ, երբ լռությունը տհաճ է (Գրիգոր Աստվածաբան):
40. Որտեղ առատ են խոսքերը, այնտեղ սովորաբար շատ են նաև մեղքերը (Գրիգոր Աստվածաբան):
41. Քրիստոսադավան լեզուն չպետք է չարախոս ու ամբարիշտ լինի, չպետք է չարաբանի և հայիոյի, փառաբանական խոսքերից հետո օձի թույն թափի եղբայրների և Աստծո քահանաների վրա (Կիպրիանոս Կարթագենացի):
42. Ծանր է, երբ շրթունքների վրա սրբություն է, իսկ սրտում անօրինություն և չարություն (Աբբա Եսայի):
43. Սուրբ մարդիկ սովորաբար սուրբ բաներից են խոսում (Աբբա Եսայի):
44. Միրիի ավելի լռել, քան խոսել. լռությունից միտքը կենտրոնանում է ինքն իր մեջ, իսկ շատախոսությունից այն ցրվում է (Աբբա Եսայի):
45. Լեզվի զսպվածությունը մարդու իմաստության նշան է (Աբբա Եսայի):
46. Գերադասիր լռել, քան՝ խոսել: Քանզի լռելը հավաքում է, իսկ շատախոսությունը՝ շռայլում (Աբբա Եսայի):
47. Իմաստությունն այն չէ, որ խոսես, այլ որ իմանաս՝ երբ խոսես (Աբբա Եսայի):
48. Լեզվի սանձերը թուլացնողը ցույց է տալիս, որ ինքը հեռու է առաքինություններից (Աբբա Եսայի):
49. Եթե մեկը սկսի քեզ հետ անօգուտ բաների մասին խոսել, աշխատիր չլսել նրան, որպեսզի չվնասես հոգիդ: Վատ մի զգա, եթե նա վիրավորվի: Թույլ մի տուր, որ նա խոսքը շարունակի, ասա նրան. «Անձն իմ չի կարող տանել քո խոսքերը: Դադարիր այդ մասին խոսել, խնդրում եմ քեզ: Ես հին մարդուց ավելի ամուր չեմ, որին Աստված Իր ձեռքերով ստեղծեց, բայց նա չար զրույցով խաբվեց»: Փախիր հոգեվնաս զրույցներից, մի ցանկացիր ունկնդրել: Տես, եթե փախչում ես մարմնապես, ապա գաղտնապես էլ մի ցանկացիր իմանալ, թե ինչ էր ուզում ասել: Փախիր այնպես, որ իսկույն նեթ մոռանաս այն ամենը, ինչը հասցրել էիր լսել: Եթե լսածներիցդ գեթ մի բան թույլ տաս հիշողությանդ մեջ մնա, այնժամ դները չեն կորցնի ընձեռված հնարավորությունը և կխոցեն քեզ (Աբբա Եսայի):
50. Խելամտորեն բերանի պահպանումն Աստծո մասին խորհելու է մղում, շատախոսությունը պատճառ է ձանձրույթի և դյուրագրգռության (Աբբա Եսայի):
51. Եթե եղբայրների հետ խոսակցության ընթացքում ցանկանում ես, որ քո խոսքը իշխի մյուսների խոսքին, ապա Աստծո երկյուղը չունես (Աբբա Եսայի):
52. Խոսելուց հետո ես հաճախ եմ զոջացել, բայց լռելուց՝ երբեք (Հայր Արսեն):
53. Տեսա շատերին, որոնք իրենց խոսքերի պատճառով ընկել են մեղքի մեջ, բայց լռելու պատճառով՝ գրեթե ոչ ոքի (Ամբրոսիոս):

54. Ինչպես բաղնիքում, երբ հաճախ են դռները բացվում, և գոլորշին դուրս է գալիս, այնպես էլ հոգին է, երբ մարդը ցանկանում է հաճախ խոսել, թեև բարի բան խոսելիս լինի, կորցնում է սեփական ջերմությունը՝ լեզվի դռների միջոցով: Գերադասելի է լռությունը՝ իմաստնագույն մտքերի մայրը (Աբբա Դիադոխ):
55. Պետք չէ վարդապետել ժամանակից շուտ, թե չէ ամբողջ կյանքում թերի կմնաս գիտությունից (Դիոնիսիոս Արիսպագացի):
56. Լռությունն իմաստնության պարիսպն է (Պետրոս Դամասկացի):
57. Ճշմարտապես պահիր քեզ, որպեսզի քեզ համար մեծ ճգնություն և ժուժկալություն լինի հանապազ լուռ լինելը և չխոսել անգամ ամենափոքր բանի համար: Բայց եթե հարկավոր է խոսել, նախ փորձիր, Աստծո կամքն է լռե՞լը, թե՞ խոսելը: Եվ այսպես խոստովանի՛ր պատճառն Աստծո առաջ, թե՛ չեմ կամենում ըստ իմ կամքի կամ հեշտության խոսել, բայց գիտեմ, թե հիմա Աստծո կամքն ավելի խոսելն է, քան լռելը: Եվ ապա բանալ բերանն Աստծո խոսքով և խոսել, ինչպես վայել է Աստծո առաջ, երկյուղով, ահով, կատարյալ նվաստախոհությամբ և հեզությամբ: Եվ հարկ է միշտ հեզ և խոնարհ բարք ունենալ՝ պատվելով ու հնազանդվելով բոլորին:
- Ճշմարտապես պահիր քեզ, որպեսզի այդպես պատահես մեկին, մեկ կամ երկու բան խոսես սիրո մասին և լռես: Եվ եթե նա քննի քեզ, պատասխանի՛ր նրան միայն այն, ինչ պետք է: Եթե վարդապետության մասին է խոսքը, որքան կարող ես, պահի՛ր քեզ, թե՛ տգետ եմ և անարժան, ապա բռնությամբ հագիվ խոսիր մի փոքր: Եվ այսպես, քննի՛ր քեզ առավոտյան ու երեկոյան և կարգ սահմանելով՝ շտկվիր: Եվ եթե գտնես, որ խոսեցիր ավելի, քան պետք էր, և ասացիր մեկին, թե ինչպես, ինչու կամ ինչ է այս բանը, աղոթի՛ր առ Տեր՝ հեծծելով և հառաչելով Նրա առաջ (Հայր Սրապիոն):
58. Փախչենք խոսքի սանձազերծումից, որպեսզի դրանց տապը չայրի մեր աշխատանքի պտուղները (Աբբա Մովսես):
59. Մեր հանդեպ ձեռք բերենք հարգանք, արժանապատվություն, պարգույուն, հեզություն և պատվենք բոլոր մարդկանց՝ փախչելով խոսքի սանձազերծումից՝ բոլոր չարիքների ծնողից (Աբբա Մովսես):
60. Հարց. – Հայր իմ, դու ասացիր, որ լռությունն ամեն դեպքում լավ է: Սակայն ինչ սկսել եմ այդպես վարվել, ինձ թվում է, թե ես ուղղակի ամոթխաճությունից շփոթմունքս թաքցնելու համար եմ լռում և ավելի շատ վնասներ եմ կրում: Ո՞րն է ճիշտ:
- Պատ. – Եթե դու լռում ես հանուն ճգնության, դա լավ է: Իսկ եթե լռում ես այլ պատրվակով, օրինակ, շփոթմունքդ թաքցնելու համար, ապա այս լռությունը վնասակար է (Բարսիլիսկոս Մեծ):
61. Հարց. – Եթե մեկը սկսի չարախոսել դիմացինին, սակայն կեսից սթափվի, ի՞նչ պետք է անի:
- Պատ. – Ով սկսի չարախոսել և սթափվի, պետք է անհապաղ դադարեցնի և փոխի զրույցի թեման: Խոսի հոգևոր բաներից: Սակայն այս զրույցն էլ թող չերկարացնի, որպեսզի շատախոսության պատճառով նորից չգործի չարախոսության մեղքը (Բարսիլիսկոս Մեծ):

62. Հարց. - Եթե ես չեմ ուզում եկեղեցում գրույցի բռնվել, սակայն որոշ վանականներ մոտենան ու ցանկանան գրուցել, ինչպե՞ս վարվել, որպեսզի իմ լռությունից չգայթակղվեն, չմտածեն, թե արհամարհում եմ իրենց:
- Պատ. - Եթե նրանք սկսեն խոսել, պատասխանիր հակիրճ, և սա էլ ընդունիր ոչ այլ կերպ, քան որպես դատապարտություն (սեփական անձի) (Բարսիլիսկոս Մեծ):
63. Հարց. - Եթե այնպիսի գրույց է ընթանում, որը հոգեվնաս չէ, ինչպե՞ս վարվել. լռե՞լ, թե՞ մասնակցել:
- Պատ. - Քանի դեռ քեզ հարց չեն տվել, լուռ մնա: Բայց եթե քեզ դիմեն, ապա խոնարհությամբ ու Աստծո երկյուղով պատասխանիր, ինչ գիտես: Մի գոռոզացիր, եթե քո ասածն ընդունեն և ոչ էլ վշտացիր, եթե համամիտ չլինեն: Ուրեմն, դա է Աստծո կամքը: Եվ որպեսզի քեզ լռակյաց էլ չհամարեն, ասա՝ ինչ գիտես, սակայն՝ շատ սեղմ: Եվ դրանով կազատվես շատախոսությունից ու ունայնամտությունից (Բարսիլիսկոս Մեծ):
64. Հարց. - Եթե այնպես պատահի, որ հայտնվեմ աշխարհիկ մարդկանց շրջապատում, իսկ նրանք սկսեն ունայնաբանել, ինչպե՞ս վարվեմ. մնա՞մ, թե՞ հեռանամ:
- Պատ. - Եթե պատրաստ չես մնալու, ապա հեռացիր: Իսկ եթե հարմար պահ գտնես, մտքումդ աղոթիր նրանց համար՝ չդատապարտելով նրանց, այլ քո տկարությունը գիտակցելով (Բարսիլիսկոս Մեծ):
65. Որքան միտքդ հեռանում է շատախոսությունից, այնքան պայծառանում է՝ իր մեջ ծագած խորհուրդները տարբերելու համար: Նույնիսկ մեծ խելքի տեր մարդիկ շատախոսության պատճառով կորցնում են այս կարևոր հատկությունը (Իսահակ Աստրի):
66. Երբ կշեռքի մի նժարին դնես քո ամբողջ ճգնության գործերը, իսկ մյուսում՝ լռությունը, այնժամ կտեսնես, որ սա բոլորից ծանր է: Մեզ համար շատ բարի խորհուրդներ կան, սակայն երբ մեկն առաջանում է լռության մեջ, նրա համար ավելորդ է դառնում մյուսների պահպանումը (Իսահակ Աստրի):
67. Ում սիրտը կրքերով է լցված, նրա լեզուն էլ շարժման մեջ է մտնում: Եթե նույնիսկ նա սկսի հոգևոր բաների մասին խոսել, ապա դատողություններ կանի կրքերի ներգործությամբ: Իմաստունը հենց առաջին հանդիպումից նկատում է այդպիսի մարդուն, և մաքուրը զգում է նրա գարշահոտությունը (Իսահակ Աստրի):
68. Նրանք, ովքեր քո ուսմունքին հակառակ են շարժվում, մերկացրու նրանց քո առաքինությունների ուժով, այլ ոչ թե՝ համոզիչ խոսքերով (Իսահակ Աստրի):
69. Հարկավոր է, որ խոսքդ խրատական լինի, որպեսզի թողնես լռությունդ (Աբբա Փաղաբիա):
70. Չարախոս հոգին եռաժանիք լեզու ունի, նախ ինքն իրեն է վնասում, հետո՝ լսողին, այնուհետև նրան, ում մասին չարախոսում է (Աբբա Փաղաբիա):
71. Միայն հոգևոր գրույցն է օգտակար ու գերադասելի լռությունից (Աբբա Փաղաբիա):
72. Շատախոսությունը բազմոց է, որտեղ փառամոլությունը սիրում է հայտնվել և հանդիսավորությամբ իրեն ցուցադրել: Շատախոսությունը հիմարության նշան է,

չարախոսության դուռ, ծիծաղի առաջնորդ, ստի ծառա, սրտի խանդաղատանքի ոչնչացում, ձանձրության կանչ, քնի կարապետ, ուշադրության վատնում, սրտի պահպանության ոչնչացում, սուրբ ջերմության սառում, աղոթական վիճակի մթագնում (Հովհաննես Սանդուղք):

73. Խելամիտ լռությունը աղոթքի մայր է, մտքի գերությունից ազատվելու կոչ, աստվածային հրի պահպանության վայր, խորհուրդների հսկիչ, թշնամիների մեջ մտած լրտես, լացի զնդան, արցունքի ընկեր, մահվան մասին հիշողության գործիչ, հավիտենական տանջանքների գեղանկարիչ, գալիք դատաստանի քննիչ, փրկարար տրտմությանը նպաստող, հանդգնության թշնամի, միայնակեցության ամուսին, անհարկի ուսուցման հակառակորդ, բանականության հաղորդակից, աննկատ վերելք (Հովհաննես Սանդուղք):
74. Մեփական մեղքերը գիտակցողը գործություն ունի նաև իր լեզվի վրա, իսկ շատախոսը դեռ չի ճանաչում իրեն, ինչպես հարկն է (Հովհաննես Սանդուղք):
75. Լռություն սիրողը մոտենում է Աստծուն և լուսավորվում Նրա հետ խոսելիս (Հովհաննես Սանդուղք):
76. Մի անգամ մեկն, ինձ հետ խոսելով լռության մասին, ասաց. «Շատախոսությունն անպայման առաջանում է այս պատճառներից որևէ մեկից. կամ վատ ու անժուժկալ կյանքից ու սովորություններից (քանզի լեզուն, լինելով մարմնի բնական անդամ, ինչին սովորում է, դրան էլ, ըստ սովորության, ձգտում է) կամ էլ, ինչն ավելի հաճախ պատահում է ճգնաժամների հետ, փառամոլությունից, իսկ երբեմն էլ՝ շատակերությունից: Այդ պատճառով էլ հաճախ է պատահում, երբ շատերը բռնությամբ ու ուժասպառ անելով սանձում են որովայնը, դրա հետ մեկտեղ սանձահարելով նաև լեզուն ու շատախոսությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
77. Ով մահվան մասին հիշողություն ունի, նա արմատախիլ է անում շատախոսությունը և ով ձեռք է բերում հոգու լաց, նա հեռու է փախչում շատախոսությունից՝ ինչպես կրակից (Հովհաննես Սանդուղք):
78. Առանձնություն սիրողը փակում է իր բերանը, իսկ ով սիրում է դուրս գալ, նա վտարվում է խցից շատախոսության կրքի մղմամբ: Ով ճանաչել է երկնառաք հրի անուշաբույրը, փախչում է մարդաշատ հավաքներից, ինչպես մեղուն՝ ծխից: Քանզի, ինչպես ծուխն է մեղուներին քշում, այդպես էլ սրա համար անտանելի է մարդկանց բազմությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
79. Քչերը կարող են պահել ջուրն առանց պատնեշի և առավել քիչ են նրանք, ովքեր կարող են ժուժկալությամբ պահել բերանը (Հովհաննես Սանդուղք):
80. Թե՛ երկաթը և թե՛ քարը միմյանց հարվածելով կրակ են առաջացնում, իսկ շատախոսությունն ու ծիծաղկոտությունը սուտ են ծնում (Հովհաննես Սանդուղք):
81. Տեսել եմ մարդկանց, ովքեր մեծարվել են ստով, դատարկախոսությամբ և սրամտությամբ ծիծաղ առաջացնելու համար՝ լսողների մոտ ոչնչացնելով լացն ու կոտրած հոգին (Հովհաննես Սանդուղք):

82. Ով խոսակցության ընթացքում համառորեն ցանկանում է պարտադրել իր կարծիքը, թեև նա արդարացի լինի, թող իմանա, որ բռնված է դիվական ախտով (Հովհաննես Սանդուղք):
83. Ով գիտակցում է իր մեղավորությունը, նա պահում է իր լեզուն (Հովհաննես Սանդուղք):
84. Ինչպե՞ս դեկավարենք և սանձենք մեր լեզուն. ահա սա է մեզ վրա դրված ամենամեծ հոգսը: Լեզուն շարժողը սիրտն է, ինչով լեցուն է սիրտը, այն էլ արտաբերում է լեզուն: Եվ հակառակը, լեզվի միջոցով են զգացումները մտնում, հաստատվում և արմատավորվում սրտում: Այս պատճառով էլ լեզուն հանդիսանում է մեր բարքի ձևավորման ոչ աննշան գործոններից մեկը (Հայր Նիկողեմոս):
85. Շատախոսությունը հիմնականում առաջանում է մի ինչ-որ ամբարտավան մեծամտությունից, ըստ որի՝ սկսում ենք երևակայել, թե իբր մենք չափազանց գիտակ ենք, և որ մեր կարծիքը տվյալ առարկայի մասին ամենահամոզիչն է, և ցանկանում ենք արտահայտվելու անհագ մղմամբ, երկար ճառելով ու հաճախակի կրկնողությամբ ուրիշների սրտում էլ նույն կարծիքն արմատավորել: Նման կերպով մեզ ներկայացնում ենք՝ որպես անկոչ ուսուցիչներ, երբեմն էլ երագում ենք որպես աշակերտ ունենալ նույնիսկ այնպիսի անձանց, որոնք ավելի լավ են հասկանում գործից, քան՝ ուսուցիչը (Հայր Նիկողեմոս):
86. Շատախոսությունը շեղում է ուշադրությունը սեփական անձից, ինչի հետևանքով աննկատ սկսում են դեպի սիրտը սողոսկել սովորական կրքոտ զգացումներն ու ցանկությունները, երբեմն այնպիսի հաջողությամբ, որ երբ ավարտվում է դատարկաբանությունը, սրտում ի հայտ է գալիս ոչ միայն կրքոտ գործերի հանդեպ հանդուրժողականություն, այլև՝ իրականացնելու որոշում: Դատարկաբանությունը դատելու և զրպարտության դուռ է, սուտ լուրեր և կարծիքներ տարածող, տարակարծության ու բաժանումների սերմնացան: Շատախոսությունից հետո, երբ ինքնագոհության մոլուցքն անցնում է, միշտ մնում է մի ինչ-որ ծուլության և տաղտուկի զգացում: Արդյոք սա հստակ վկայություն չե՞ անձի կողոպտված լինելու մասին (Հայր Նիկողեմոս):
87. Երբ լեզուն սկսում է իրեն հաճելի բաներ խոսել, այդ ժամանակ շտապում է խոսելու մեջ ինչպես անսանձ ձի և ասում է ոչ միայն լավը և հարիրը, այլև դուրս է տալիս վատն ու վնասակարը: Այս պատճառով էլ Առաքյալն անվանում է այն *«չար, անգսպելի և մահաբեր թույնով լցված»* (Հակ. 3:8) (Հայր Նիկողեմոս):
88. Երկար զրույցներ մի վարիր նրա հետ, ով քեզ չի լսում բարի սրտով, որպեսզի հոգնեցնելով և ձանձրացնելով չդառնաս նրա համար զագրելի, ինչպես որ գրված է. *«Ով շատախոսում է, կարհամարհվի»* (Սիր. 20:8): Զգուշացիր խոսել խիստ և բարձր տոնով, քանզի թե՛ մեկը և թե՛ մյուսը ծայրաստիճան ասելի են և վկայում են այն մասին, որ դու շատ ունայնախոս ես և քո մասին մեծ կարծիք ունես: Երբեք մի խոսիր ինքդ քո մասին, գործերիդ և բարեկամներիդ մասին, բացառությամբ անհրաժեշտության դեպքում, սակայն դա էլ ասա հնարավորինս հակիրճ և արագ: Երբ տեսնում ես, որ ուրիշներն իրենց մասին շատ են խոսում, ստիպիր քեզ

չնամանվել նրանց, եթե նույնիսկ խոսքերը թվում են խոնարհ և ինքնաքննադատական: Իսկ ինչ վերաբերվում է քո մերձավորին և նրա գործերին, այդ մասին մի հրաժարվիր խոսել, եթե դա հարկավոր է նրա օգտի համար, բայց նույնիսկ այդ դեպքում էլ միշտ հակիրճ խոսիր (Հայր Նիկողեմոս):

89. Զրուցելիս հիշիր և ջանա կատարել սբ. Փաղաքիայի պատվիրանը, որ ասում է՝ «Այլոց հետ զրուցելիս խոսակցության հինգ տեսակներից երեքն օգտագործիր խելամտորեն՝ առանց երկյուղելու, չորրորդը հաճախակի մի օգտագործիր, իսկ հինգերորդից ընդհանրապես հրաժարվիր»: Առաջին երեքը սրանք են՝ այո, ոչ, ինքնին կամ միանգամայն պարզ է: Չորրորդը կասկածելի բաներն են, իսկ հինգերորդը՝ բոլորովին անհայտները: Այսինքն՝ ինչի մասին հաստատ գիտես, որ ճշմարիտ է կամ սուտ, կամ ինքնին ակնհայտ է, այդ մասին վճռականորեն ասա որպես ճշմարտության կամ կեղծի, կամ որպես ակնհայտի, իսկ այն, ինչ կասկածելի է, լավ է ընդհանրապես ոչինչ չասես, բայց եթե հարկադրված ես ասել, ապա ասա երկմտանքով, իսկ քեզ համար անհայտ բաների մասին ընդհանրապես մի խոսիր: Այս մասին ասում են նաև, որ մենք ունենք խոսքի հինգ ձև կամ դարձված՝ կոչական, երբ մեկին կոչ ենք անում, հարցական, երբ հարց ենք տալիս, ըղձական, երբ ցանկանում ենք կամ խնդրում, սահմանական, երբ վճռականորեն մեր կարծիքն ենք հայտնում, հրամայական, երբ իշխանաբար պատվիրում ենք: Այս հինգից առաջին երեքն ազատ օգտագործիր, չորրորդը՝ հնարավորինս սակավ, իսկ հինգերորդին ընդհանրապես մի դիպչիր (Հայր Նիկողեմոս):

90. Աստծո մասին բարեհաճությամբ խոսիր՝ հատկապես Նրա սիրո և բարության մասին, սակայն երկյուղածությամբ՝ մտածելով, թե չլինի այդ բանում էլ մեղանչես՝ Աստվածայինի մասին ոչ պատշաճ խոսելով և դրանով պղտորես լսողների պարզ սրտերը: Այդ պատճառով սիրիր առավել ուշադրություն դարձնել ուրիշների զրույցներին՝ հավաքելով նրանց խոսքերը քո սրտի ներքին գանձարանում:

Իսկ երբ խոսում են այլ բաների մասին, այդ դեպքում թող միայն խոսքի ձայնը հասնի քո լսողությանը, այլ ոչ թե իմաստը՝ մտքիդ, որը թող միշտ անսասան ձգտի միայն Աստծուն: Նույնիսկ այն ժամանակ, երբ հարկավոր է լինում լսել խոսողին, որպեսզի հասկանաս, թե ինչումն է բանը և տաս հարկավոր պատասխան, այդ ժամանակ էլ մի մոռացիր խոսակցության ընթացքում մտքիդ աչքերը երկինք հառել, որտեղ քո Աստվածն է, միաժամանակ մտածելով Նրա մեծության և այն մասին, որ Նա քեզանից չի հեռացնում Իր աչքերը, այլ նայում է քեզ մեկ բարեհաճորեն, մեկ անբարեհաճ՝ այն բանի համեմատ, ինչ կա սրտիդ խորհուրդներում, խոսքերում, շարժումներում և գործերում (Հայր Նիկողեմոս):

91. Երբ հարկ է լինում խոսել, նախապես խորհիր այն մասին, որպեսզի արտահայտվելուց առաջ՝ մինչ շուրթերդ բացելը նախ մտնես սրտիդ մեջ, քանզի այնտեղ կգտնես այնպիսի բազում բաներ, որ շատ ավելի լավ կլինեն դրանք բերանիցդ ընդհանրապես դուրս չգալին: Բայց իմացիր նաև, որ այն, ինչ լավ կհամարես, ասա, իսկ մյուսները թող թաղված մնան լռության գերեզմանում (Հայր Նիկողեմոս):

92. Մեր այս աներևույթ պատերազմում լռությունը մեծ ուժ է և հաղթանակ տանելու հաստատուն հույս: Լռակեցությունը շատ սիրալիր է նրա հանդեպ, ով հույսն իր վրա չի դնում, այլ՝ միայն Աստծո: Նա սուրբ աղոթքի պահապան է ու առաքինությունների մեջ վարժվելու հիասքանչ օգնական, միաժամանակ նաև՝ հոգևոր իմաստության նշան (Հայր Նիկողեմոս):
93. Որպեսզի սովորես լռակեցություն, քեզ ցույց կտամ շատ պարզ և ուղիղ միջոց, ձեռնամուխ եղիր այդ գործին և ինքը՝ գործը քեզ կսովորեցնի, թե ինչպես այդ կատարես և կօգնի քեզ: Նման ջանքին նպաստելու համար հաճախակի խորհիր խոսելու անխտիր կորստաբեր հետևանքների և խելամիտ լռակեցության փրկարար հետևանքների մասին: Իսկ երբ հասնես լռության փրկարար պտուղների ճաշակմանը, այն ժամանակ այլևս կարիք չես զգա այս թեմայով որևէ դասախոսություն լսելու (Հայր Նիկողեմոս):
94. Շատախոսությունից և չարաղետ լեզուն չգսպելուց ավելի կործանարար բան չկա և ոչինչ այնքան ուժգնորեն չի քայքայում հոգու հարստությունը (Թեոփիլոս Սինայեցի):
95. Թող հակաճառություններն ու վեճերը, մերժիր դրանք՝ որպես հպարտության և ինքնասիրության նշան (Իգնատիոս Եպիսկոպոս):
96. Պետք է խուսափել վեճերից և զրույցներից, որոնք կարծես թե սկսվում են հոգևոր օգուտի համար, բայց շատ հաճախ հանգեցնում են գլխացավանքների: Պետք չէ հոգևոր ընկալում ակնկալել այնպիսի մարդկանցից, ովքեր Աստծուն չեն հավատում: Ավելի լավ է աղոթել նրանց համար, որպեսզի Աստված ների և լուսավորի նրանց (Փաիսիոս ՍուրբԼեոնեցի):
97. Եթե դու հասնես լռակյացության, մի մտածիր, թե ձեռք ես բերել մի ինչ-որ առաքինություն, այլ ինքդ քեզ ասա. «Ես լռում եմ, քանի որ արժանի չեմ խոսելու» (Հարանց վարք):
98. Ինչպե՞ս սանձել լեզուն: Առանձնությունը լեզուն սանձելու միջոց է («Հազար հարց» գրքից):
99. Պահիր լեզուդ, երբ խորապես վիրավորված ես, և կկանխես խռովությունն ու թշնամությունը («Վանական ուսմունք» գրքից):
100. Շրթունքները փակվում են մահվան հիշողությամբ, որը շատ կարևոր է և գնահատելի, քանի որ շատախոսությունը խլում է մարդուց հավիտենականության մասին մտածումները («Վանական ուսմունք» գրքից):
101. Հոգով ու մարմնով ունայնախոսությանն ու զվարճությանը տրվողը շնացող է: Մարդահաճությունից դրդված՝ դրանց մեջ գտնվողը կռապաշտ է (Հոգեշահ գրքերից):
102. Պահիր լեզուդ, քանի որ կարող է կարճ ժամանակամիջոցում ցիրուցան անել բազում ջանքերիդ պտուղները (Հոգեշահ գրքերից):
103. Կա մի ուրիշ տեսակի և շատ սոսկալի մարդասպանություն, որը կատարվում է լեզվով. այս տեսակի մարդասպաններն իրենց ընկերներին են բամբասում, նախատում և զրպարտում, որոնց համար Դավիթ մարգարեն ասում է. *«Իրենց լեզուները օձի պես սրեցին, իժի թույն կա նրանց շրթունքների տակ»*

(Մաղմ. 139:3): Վա՛յ այն մարդուն, որի դեմ կշարժվեն այս տեսակ թունալից լեզուներ, նա օրհասական վերք ստացող մեկի պես պիտի գալարվի, նրա աչքերն արցունքի և սիրտը վշտերի մեջ պիտի լողան. նա՛ այդ թունալի լեզուն, մահացու ցավերը միշտ կրել է տալիս, բայց չի սպանում միանգամից, այլ տևական տառապանքների է մատնում իր զոհին (Տեր Գաբրիել քահանա):

104. Սուրբ գրվածքների գիտությունն ու մխիթարությունն անտեսողները հաճախ ընկնում են բամբասանքի մեջ, որովհետև ոչ հոգևոր ճշմարտությունից խոսել գիտեն, ոչ էլ որևէ օգտակար մի բանից: Ամենքին անխտիր բամբասում են, որպեսզի ժամանակ անցկացնեն: Եթե նրանց մեջ գտնվի գրագետ և իմաստուն մեկը և սուրբգրային ինչ-որ բան ասի, ապա շուտ ձանձրանում են, դատում են՝ քթի տակ ծիծաղելով, խոսքը շուտ են տալիս և լռեցնում: Ուրախանում են, երբ ոմանք հանդգնում են ասել, թե բավական է, որքան վարդապետություն արեցիր, սպասիր ուրիշներն էլ խոսեն: Եվ զարմանալու բան չկա, ովքեր սովոր են հաճույք ստանալ աղբի զարշառությունից, նրանք զգվում և խորշում են ծաղկի անուշահոտ բուրմունքից (Պողոս Պատրիարք):
105. Չկա ավելի իրավացի բամբասանք, քան երբ մեկը մտքում բամբասում է ինքն իրեն, որով և ազատվում է ընկերներին չարաչար բամբասելուց: Երբ կարողանում ես տեսնել քո թերությունները, ուրիշներինն այնքան էլ չի երևում (Պողոս Պատրիարք):
106. Գավազանի հարվածն այնքան չի ցավեցնում մարդուն, որքան՝ լեզվի հարվածը: Թեկուզ լեզուն ոսկոր չունի, բայց ոսկոր է փշրում: Ինչպես որ կրակը ոչնչացնում է փայտը, այնպես էլ բամբասողի լեզուն՝ անմեղի ոսկորները: Ավելի շատ պետք է զգուշանալ խայթող լեզվից, քան՝ կատաղի շան ժանիքներից (Պողոս Պատրիարք):
107. Եթե այն ամենը, ինչ խոսում է լեզուն, ձեռքը կատարի, շուտով նրա մատները կկոտրվեն: Քանի որ լեզուն ոսկոր չունի, ինչքան որ կամենա՝ կխոսի և անվնաս կմնա, բայց ձեռքը, որ ոսկորներից է կազմված, երբ այդ ամենն անի՝ չարաչար կվնասվի (Պողոս Պատրիարք):
108. Հարկավոր է անարժան և անվայել խոսելուց զուսպ լինել, որպեսզի չդատապարտվես ըստ Տիրոջ վճռի. «*Քո խոսքերով պիտի արդարանաս և քո խոսքերով պիտի դատապարտվես*» (Մատթ. 12:37) (Պողոս Պատրիարք):
109. Չկա ավելի սուրբ լեզու, քան այն, որ գիտի վշտերի մեջ զոհություն հայտնել (Բարսեղ Մաշկևորցի):
110. Ստախոսությամբ բանսարկուի որդիներ չլինենք և բամբասանքներով արքայությունից չտարագրվենք: Դատարկաբանությամբ մեր բերանները չպղծենք և անմտորեն ծաղրանքի չծառայենք (Սարգիս Շնորհալի):
111. Մինչև ե՞րբ պիտի անմտանանք, ասացեք խնդրեմ. մեր չարիքները բավական չե՞ն մեզ տանջելու համար, որ բամբասանքների վնասներն էլ ենք ավելացնում (Սարգիս Շնորհալի):
112. Եվ ի՞նչ ասենք նրանց մասին, ովքեր դատարկաբանելու և շատախոսելու համար են եկեղեցի հաճախում և, արտասովաթոր պաղատանքների ու հաճոյական

աղոթքների փոխարեն, որպես թե թատրոնում, կաքավների պես կարկաչում են ու չեն զարհուրում (Խոսրով Անձևացի):

113. Աղաչում ենք, որ ձեր շրթունքներին ու լեզվին դուռ և դռնապան դնեք, որպեսզի միայն օգտակար ու բարի խոսքերին ազատ ելք տան, իսկ չար, վնասակար և անօգուտ խոսքերը սրտի մեջ բանտարկեն՝ թույլ չտալով, որ միտքը չար մանուկներ ծնի, այլ մանավանդ՝ իր սաղմի մեջ պետք է խեղդել սատանայի սերմանածը (Ներսես Շնորհալի):

114. Թող ոչ ոք չբամբասի՝ ասածը ճիշտ լինի, թե՛ սխալ, ուր մնաց՝ դատարկ տեղը: Քանզի ի՞նչ օգուտ կբերես եղբորդ՝ ուրիշների մոտ նրան բամբասելով. քե՛զ վնասեցիր, և նա էլ ոչնչով չօգտվեց: Եթե ուզում ես օգտակար լինել նրան և քեզ, վարվի՛ր տերունական խրատի համաձայն, նրան սիրով հանդիմանի՛ր, ինչպես հիվանդ անդամին՝ սպեղանիով, նախ՝ առանձնաբար, եթե չանսա՝ երկու-երեք վկաների առջև, եթե նրանցից ևս չպատկառի և չուղղվի, եկեղեցու մե՛ջ ասա, և եթե եկեղեցու մեջ հրապարակորեն նախատվելով էլ չզղջա, այն ժամանակ իրավամբ թող քո կողմից համարվի և հռչակվի՝ իբրև հեթանոս և մաքսավոր (Մատթ.18:15-17) (Ներսես Շնորհալի):

115. Եվ արդ, թող ոչ ոք չվարժեցնի իր լեզուն գուր չարախոսության կամ ունայն անեծքի, անօգուտ կոիվների և վնասակար վիճաբանությունների մեջ հակառակորդին ընդդիմաբանելուն կամ վիճելիս աշխարհականների պես թշնամալից և անհարգալից խոսքերի բարբառմանը, որ վայել չէ սրբերին...Նույնիսկ այնպիսին, որ գիտե իմաստությամբ խոսել, շահավետ և օգտակար խոսքերը հաճախակի ու անտեղի չպետք է արտաբերի, որպեսզի լսողները ձանձրանալով չնողկան, և բարի խոսքերն ատողները չնախատեն, այլ՝ սակավ, այն էլ՝ հեզությամբ և հանդիմանությամբ (Ներսես Շնորհալի):

116. Աղոթքի վայրում պետք չէ զրուցել, որովհետև սատանային է խոսակից նա, ով զրուցում է: Քանի որ մեր խոսակիցն այստեղ Աստված է, իսկ Նրան թողնել և ուրիշ մեկի հետ զրուցել պատշաճ չէ (Գրիգոր Տաթևացի):

117. Ի՞նչ է դուռը, եթե ոչ՝ քո բերանը, քանզի Առաքյալն է ասում. «*Ղուք Աստծո տաճար էք*» (Ա Կորնթ. 3:16): Եվ քո ներքին մարդը, փակելով դռները, որ քո բերանն է, թող մտնի այս տաճարը և սրբի այն բոլոր պղծություններից (Հակոբ Մծբնեցի):

ՀԱՅՐԵՐԻ ՎԱՐՔԻՑ

1. Հայր Ագաթոնի մասին ասում են, որ նա երեք տարի բերանում քար էր պահում, մինչև լռել սովորեց (Հարանց վարք):

2. Հայր Միստյը մի անգամ իր աշակերտին ասաց. «Հավատա, որ ահա երեսուն տարի է այսպես եմ աղոթում Աստծուն. «Տեր Հիսուս Քրիստոս, պահպանիր ինձ լեզվից», բայց մինչև օրս մեղանշում եմ լեզվով» (Հարանց վարք):
3. Վանքում մի կրոնավոր այնքան լռակյաց էր, որ տասնվեց տարի ոչ մի մարդ նրա բերանից խոսք չէր լսել: Մի անգամ իր խցում հրդեհ էր բռնկվել և քանի գնում, այնքան ավելի էր սաստկանում: Այդժամ սուրբը տեսնելով, որ մարդկանցից այլևս օգնություն չի սպասվում, դիմում է Աստծուն, աղոթելով մտքում, ապա թույլ տալիս իր լեզվին երկու բառ ասելու. «Հուր, կաց»: Զարմանալի էր՝ նույն ժամին կրակը դադարեց, ապա՝ ամբողջովին հանգավ (Հայելի վարուց):
4. Սուրբ հայր Պամբոն, որ կարդալ չգիտեր, գնաց, որ մի գրագետից սաղմոս սովորի: Երբ լսեց 39-րդ սաղմոսի առաջին տողը, ուր ասվում է. *«Զգուշանամ իմ ճանապարհին, որ լեզվովս չմեղանշեմ»*, չցանկացավ այլևս լսել և ասաց. «Եթե գործով սաղմոսի այս տողը կարողանամ կատարել, այդ ինձ բավական կլինի»: Երբ ուսուցանող վարդապետը հանդիմանեց նրան, որովհետև վեց ամիս չէր եկել իր մոտ, սուրբը պատասխանեց. «Դեռ գործս չեմ ավարտել»: Սրանից հետո տարիներ անց ծանոթներից մեկը նորից հարցրեց նրան, թե սովորե՞լ է այն 39-րդ սաղմոսի սկիզբը: Իսկ սուրբն ասաց. «Երեսունինը տարում հազիվ կարողանամ գործով սովորել» (Հայելի վարուց):
5. Հայր Պամբոն անչափ մեծ զգուշությամբ էր պահում լռակեցությունը, որ երբ Թեոփիլոս եպիսկոպոսը եկավ նրա մոտ, որպեսզի մի որևէ հոգեշահ խորհուրդ լսի, երանելի այրն իր սովորական լռությունն այնքան պահեց, որ մինչև անգամ մի բառ իսկ չփոխանակեց նրա հետ: Երբ կրոնավորները հանդիմանում էին նրան եպիսկոպոսի հետ չխոսելու համար, նա ասաց՝ «Եթե իմ լռությունը նրան ոչինչ չասաց, իմ խոսքերն էլ ոչինչ չէին ասի» (Հայելի վարուց):
6. Երկու հոգևորական ընկերներից մեկը չարաչար բամբասող էր և ոչ մի բարի բան չէր կարողանում անել: Երբ հիվանդացավ, մյուսը ստիպում էր նրան, որ զոջա և խոստովանի: Իսկ նա մահը ոչինչ էր համարում և չէր ցանկանում շտկվել ու այդպես էլ մեռավ:

Օրեր անց, Աստծո կամոք, ոչ իր փրկության համար, այլ՝ որպեսզի ուրիշներն իր օրինակով խրատվեն, երևաց իր ընկերոջը՝ դժոխքի կրակների մեջ վառվելիս: Երբ հոգևորականը տեսավ նրան, սարսափից սկսեց նվաղել և թուլանալ: Այդժամ մեռելն ասաց նրան. «Ես եմ՝ երբեմնի եղկելի քո ընկերը, իզուր ես ինձ համար աղոթում, քանզի հավիտյանս դատապարտված եմ: Քանզի երբ վերջին շունչս փչեցի, ինձ Դատավորի առջև տարան: Եվ երբ լուռ ու սարսափահար կանգնած էի, տեսա արեգակից առավել պայծառ հոգիների բազմություն, որոնք ձեռքերն իմ կողմ էին բարձրացնում Դատավորի առջև և ասում. «Տեր, վրեժ լուծիր մեր արյան համար այս ստախոս բամբասողից, որ մարդկանց առջև մեզ չարաչար զրպարտում էր»:

Երբ Դատավորն ահեղ ու զայրացած դեմքով ինձ նայեց, ես Նրա հայացքից սարսափահար եղա, ամոթը պատեց ինձ և զրկվելով Աստծո մեծ ողորմությունից՝ այսպես հուսալքված դատապարտվեցի հավիտենապես» (Հայելի վարուց):

7. Մի կրոնավոր կար, որը միայն զգեստով էր կրոնավոր, և ոչ՝ վարքով, անվամբ և ոչ՝ գործով, այլ վարժվել էր միայն ամեն տեսակի բամբասանքների: Երբ հասավ մահվան ժամը, նրան խրատում էին, որ իր հոգու փրկության համար ջանք թափի և խոստովանվի: Սակայն նա ասում էր. «Չեմ կարող»: Եվ երբ բազում խոսքերով հորդորում էին նրան, որպեսզի վերջին շնչում ամբողջ ջանքով և կատարյալ հույսով դիմի Աստծո ողորմությանը և Փրկչի մարդասիրությունն իր վրա դարձնի, նա լեզուն դուրս հանեց և մատով ցույց տալով՝ ասաց. «Այս ամենաչար լեզուն ինձ դատապարտեց»: Եվ երբ այս ասեց, լեզուն այնքան մեծացավ, որ այլևս չէր կարողանում բերանը տանել: Եվ այսպիսի մահվամբ մեռնելով՝ բոլոր բամբաստողներին օրինակ ցույց տվեց (Հայելի վարուց):
8. Մի մարդ՝ ժանտ ու չարաբարո, սովոր էր բոլորին իր չար լեզվով խայթել, այդ պատճառով էլ մահը հանկարծակի վրա հասավ՝ թույլ չտալով նրան խոստովանվել, քանզի արժանի չէր նույն լեզվով այդ թույնը դուրս թափել, որով այդքան անմեղների էր խայթել: Մահվանից հետո որոշ օրեր անց նա երևաց մեկին՝ իր կատարած գործերի արժանի հատուցումը նրան հայտնելով, քանզի հրաբորբոք լեզու ուներ՝ շուրթերից մինչև գետին կախված, որը հաճախակի կծելով՝ կտրում էր, ծամում և բերանից դուրս թքում: Սակայն երբ մինչև վերջ ծամում, դուրս էր թքում, լեզուն նորից առաջվա մեծության չափով աճում էր, և նա նորից նույնն էր անում: Մարդը հարցրեց մեռածին. «Դու ինչո՞ւ մատնվեցիր այդ զարհուրելի տանջանքներին»: Իսկ սա պատասխանեց. «Քանի որ ես իմ կենդանության օրոք այս անիծյալ անդամով բոլորին հալածում էի, այդ պատճառով էլ հավիտյանս այս տանջանքից չեմ ազատվի, քանզի ինչով մեղանչում ես, դրանով էլ տանջվում ես» (Հայելի վարուց):
9. Աբբա Պիմենը պատմում էր աբբա Նիստերիոսի մասին. «Ինչպես Մովսեսի պատրաստած պղնձե օձը բուժում էր ժողովրդին, այդպես էլ այս ծերը: Նա լի էր ուժով և լուրջամբ բժշկում էր բոլորին» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
10. Աբբա Պիմենը հարցրեց հայր Նիստերիոսին, թե ինչպես է նա այդպիսի ուժ ձեռք բերել, որ ինչ հարձակում էլ որ պատահի վանքում, միշտ լուռ է մնում և գործերի մեջ չի խառնվում: Աբբան պատասխանեց. «Ներիր ինձ, աբբա: Սկզբում, երբ այս խուցը եկա, ինքս ինձ ասացի՝ նմանվիր ավանակի: Ինչպես ավանակն է ծեծ կրում և չի խոսում, հայիտություն է լսում և ոչինչ չի պատասխանում, այդպես էլ դու արա, ինչպես սաղմոսն է ասում. «*Քո առջև անասուն համարվեցի, բայց ես միշտ Քեզ հետ եմ*»» (Սաղմ. 72:22-23) («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
11. Մի եղբայր, ապրելով այլ եղբայրների հետ, աբբա Վիսարիոնին հարցրեց. «Ի՞նչ անեմ»: Ծերը նրան ասաց. «Լուռ մնա և մի չափվիր ուրիշների հետ» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
12. Եղբայրն աբբա Մաթոյին խնդրեց. «Խրատ տուր ինձ»: Աբբա Մաթոյն այլ խրատների հետ նաև այս ասաց. «Եթե մեկը որևէ գործի մասին խոսի, մի վիճիր նրա հետ, եթե լավ բան ասի, ասա. «Այդպես է», իսկ եթե վատ բան ասի, ասա. «Դու գիտես»: Մի վիճիր նրա հետ, ինչ էլ որ նա ասի» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):

13. Սուրբ ծերերի մեջ կար մեկը, որին Քրիստոսը շնորհ էր տվել, որ տեսնում էր այնպիսի բաներ, ինչ մյուսները չէին տեսնում: Մի անգամ, երբ եղբայրներով զրուցում էին հոգևոր բաների շուրջ, ծերը տեսնում էր եղբայրների մեջ կանգնած ժպտադեմ սուրբ հրեշտակներին, որոնք հաճույքով ունկնդրում էին Աստծո մասին խոսակցությունը: Երբ խոսակցությունը փոխվում էր ունայն թեմաների շուրջ, հրեշտակները տխրելով հեռանում էին զրուցակիցներից, և նրանց փոխարեն հայտնվում էին վայրի գարշելի, բորոտած խոզեր, որոնք դներ էին: Նրանք ընդունել էին խոզի կերպարանք և զվարճանում էին վանականների շատախոսությամբ ու դատարկաբանությամբ: Այս տեսնելով՝ երանելի ծերը գնաց իր խուցը և ամբողջ գիշեր արտասովեց: Նա ցավով արտասովում էր վանականների հոգևոր սայթաքումների համար: Ծերը տեղեկացրեց և ուսուցանեց վանքում ապրող հայրերին ու եղբայրներին՝ ասելով. «Պահպանեք ձեզ շատախոսությունից և ունայն զրույցներից, որից հոգու համար ծնվում են վնասներ և մահ: Մենք չենք հասկանում, որ նման խոսակցությունների միջոցով դառնում ենք ատելի Աստծուն և Իր հրեշտակներին: Շատախոսությունը տկարացնում է մեր հոգին ու միտքը և այնտեղ ստեղծում մեծ դատարկություն» (Հարանց վարք):
14. Մի ծեր ասաց. «Խնդրեցի ես աբբա Սիսիանոսին, ինձ համար խրատական խոսք ասել», նա ասաց. «Վանականը պետք է իրեն կուռքերից ցածր դասի»: Ես վերադարձա իմ խրճիթը և չհասկանալով, թե ինչ է նշանակում կուռքերից ցածր լինել՝ մեկ տարի անց նորից գնացի ծերի մոտ և ասացի նրան. «Ի՞նչ է նշանակում կուռքերից ցածր լինելը»: Ծերը պատասխանեց ինձ. «Սուրբ Գիրքն ասում է կուռքերի մասին, որ նրանք *«բերան ունեն, բայց չեն խոսում, աչքեր ունեն, բայց չեն տեսնում, ականջ ունեն, բայց չեն լսում»* (Սաղմ. 134:16-17), այդպիսին պետք է լինենք մենք՝ վանականներս: Կուռքերը զազրելի են, այդպես և վանականը պիտի մտածի իր մասին, որ ինքը զազրելի է (Հարանց վարք):
15. Մակար Մեծը, երբ արձակում էր եղբայրների ժողովը, ասաց. «Փախեք եղբայրներ»: Ծերերից մեկն ասաց նրան. «Հայր, այս անապատից այն կողմ էլ ո՞ւր փախչենք»: Այնժամ Մակարը, ցուցամատը դնելով շուրթերին, ասաց. «Սրանից փախեք» (Հարանց վարք):

ԱՂԹՔ

Հեռացրո՛ւ, Տե՛ր, իմ բերանը բամբասելուց և իմ լեզուն՝ չար խոսելուց, իմ ականջները՝ չար լուր լսելուց, ձեռքերս՝ հափշտակելուց և ոտքերս՝ անառակ ճանապարհի գնալուց և բոլոր անդամներս՝ զգաստացրու միշտ Քո կամքը կատարելու:

Տե՛ս, Տե՛ր, իմ տառապանքները և իմ բազմամեղ հոգու ցավերը, դարձի՛ր, ների՛ր և դեպի Քե՛զ առաջնորդիր, ինչպես որ ասացիր. *«Դարձե՛ք դեպի Ինձ, և Ես կդառնամ դեպի ձեզ»*:

Ո՛վ Խորք մեծության և իմաստության, ընդունի՛ր բռնվածիս, որ մեղքերով ընկել եմ ծովի խորքը, պահպանի՛ր և գորացրո՛ւ ինձ՝ գործելու Քո կամքը, օր ու գիշեր սգալու և լալու իմ ողջ անօրինությունն ու հեղգությունը:

Քավի՛ր ինձ, Տե՛ր, մեղքերից և բամբասանքներից և ներիր իմ անժուժկալության ու ծուլության, որկրամոլության և դատարկաբանության համար, մաքրի՛ր աղտեղության ցանկությունը, հայհոյությունը և բոլոր չար բծերը:

Մեղա՛ Քեզ, Տե՛ր, մեղա՛, քանզի խախտեցի Քո պատվիրանները, ելա Կենաց Լույսից և մտա մեղքերի խավարը՝ աղտեղություններ ցանկանալով: Քո սիրուց հեռացա, բռնվեցի չարից և կորստյան որդի եղա. ողորմի՛ր ինձ՝ բազմամեղիս, բարերա՛ր, քանզի միայն Դու ես մարդասեր:

Ուսուցանի՛ր ինձ, Տե՛ր, արդարություն գործել, ճշմարտություն խոսել, սրբություն սիրել և ատել աղտեղությունը, խոտորվել չարից և գնալ բարու ճանապարհով:

Հազեցրո՛ւ, Տե՛ր, իմ հոգու ծարավը Քո առատաբուխ շնորհով և մի՛ անտեսիր իմ սրտի տոչորումը: Պապակում եմ իմ չարիքների տապից. զովացրո՛ւ և լվա՛ Քո ողորմության ջրով իմ ապականված ու հոտած շուրթերը:

Պահի՛ր ինձ, Տե՛ր, խոսքերից և գործերից, տեսումներից և գերիշ խորհուրդներից. և Քո Դատաստանի երկյուղը տպավորի՛ր իմ սրտում՝ անզբաղ հոժարությամբ փութալու և Քո պատվիրանները պահելու համար:

Առաքի՛ր, Տե՛ր, Քո սերովբեներից մեկին, որ, բերելով հրե կայծակը, մերձեցնի իմ շուրթերին և դուրս հանի իմ անօրինությունները, սրբի իմ մեղքերը, մաքրի իմ խորհուրդները, ջնջի իմ աղտեղությունները և լուսավորի իմ միտքը՝ նրանով Հավիտենական Կյանքը ժառանգելու, քանի որ Դու ես իմ օգնականն ու Փրկիչը, և Քեզ վայել է Փառք, իշխանություն և պատիվ, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

ՀԵՍՈՒԻ ԵՎ ԱՔԱՐԻ ՄԱՍԻՆ

*«Կամ ծառը բարի արեք և նրա պտուղն էլ
բարի կլինի, կամ ծառը չար արեք ու
նրա պտուղն էլ չար կլինի.
քանի որ իր պտղից է
ծառը ճանաչվում» (Մատթ. 12:33):*

Իսրայելը Հեսուի առաջնորդությամբ փայլուն հաղթանակներով գրավում էր այն քաղաքները, որոնք Աստված տվել էր նրա ձեռքը. հրաշքով Երիքովը գրավելուց հետո հանկարծ Գայի կոչված փոքրիկ քաղաքի վրա գրոհելիս պարտվեց և մեծ վախի ու խռովքի մեջ ընկավ. *«Ժողովրդի սիրտը դողաց, և նրանք ասես ջուր դարձան»* (Հեսու 7:5):

Հեսուն, իր հանդերձները պատռելով, ընկավ Տիրոջ առջև և մինչև երեկո լաց եղավ, քանի որ չգիտեր պարտության պատճառը: Չէ՞ որ Աստված ասել էր, որ ամբողջ Քանանի երկիրն իր ձեռքը պիտի տա: Սակայն Աստված Երիքովի մեջ ամեն բան նզովել էր և հրամայել, որ ոչինչ չվերցնեն, և պարզվեց, որ հրամանը զանց էր արված, և մեկը ինչ-որ բան գաղտնաբար գողացել և թաքցրել էր, որի պատճառով ողջ Իսրայելը նզովքի տակ էր ընկել:

Սակայն Հեսուն անտեղյակ էր կատարվածից, և Տեր Աստված ասաց Հեսուին. *«Վերկաց...այլևս ձեզ հետ չեմ լինի, քանի այդ նզովվածը չեք վերացնի ձեր միջից...Իսրայելացիներ, դուք չեք կարող կանգնել ձեր թշնամիների առաջ, մինչև որ նզովքը ձեր միջից չվերացնեք»* (Հեսու 7:10, 12-13): Տիրոջ հրահանգով ամբողջ Իսրայելից վիճակով բռնվեց Հուդայի ցեղը: Հուդայի ազգատոհմից Ջարայի տոհմը բռնվեց, Ջարայի տոհմից Ջամբրիի տունը բռնվեց և նրա տանից էլ իր որդի Քամրիի որդին՝ Աքարը բռնվեց: Երբ հայտնաբերվեց նզովվածը՝ Աքարին իր ընտանիքով՝ որդիներով, աղջիկներով, ունեցվածքով և անասուններով դուրս հանեցին բանակից, քարկոծեցին, որից հետո այրեցին. հետո նրանց վրա մեծ քարակույտ դիզեցին:

Եվ Աստծո բարկությունն անցավ, ու Տերը նորից Իսրայելի մեջ վերադարձավ: Եվ Իսրայելը Տիրոջ զորությամբ սկսեց իր հաղթարշավը և գրավեց Քանանի երկիրը:

Ցանկացած քրիստոնյա կարող է իր մեջ կրել թե՛ Հեսուին և թե՛ Աքարին: Ինչպե՞ս պիտի հասնենք երկնային Քանան, եթե բազում թշնամիներ ունենք՝ սատանան, աշխարհը և մեղքը, ինչպե՞ս պիտի հաղթահարենք սրանց առանց Աստծո զորության: Իսկ ինչո՞ւ առանց Աստծո զորության. որովհետև Տերը և Աքարը մի բանակի մեջ լինել չեն կարող, քանի որ գրված է, թե՛ երկու տիրոջ չես կարող ծառայել. մեկին կատես և մյուսին կհարես, կամ հակառակը: Նույն աղբյուրից դառը և քաղցր ջուր միաժամանակ չի կարող բխել: Կամ ի՞նչ ընդհանուր բան ունի խավարը լույսի հետ, կամ Բելիարը՝ Քրիստոսի հետ:

Աստված չի բնակվում աղտեղությամբ լցված անոթների մեջ, ինչպես որ Իսրայելի մեջ չբնակվեց, քանի դեռ այնտեղ նզովք կար: Եվ երբ տեսնում ենք, որ պարտվում ենք փոքր Գայիից, պետք է լրջորեն մտախոզվենք, թե ինչն էր պարտության պատճառը, և Հեսուի պես ընկնենք Տիրոջ առջև՝ արտասվելով և սգալով, մինչև որ Տերը՝ ինչպես Հեսուին, այնպես էլ մեզ այցելի և հայտնի մեր պարտության պատճառը:

Փոքր Գայիից պարտություն կրելն այն է, որ մենք մի փոքր վիրավորանքից իսկույն նեղվում ենք, մի փոքր արհամարհանքից՝ խռովվում, մեր կարծիքին դեմ լինելուց՝ բարկանում, աշխարհային ցանկություններից գայթակղվում, եղբոր բարի գործերից չար նախանձով բռնկվում, աղոթքից՝ ձանձրանում, Սուրբ Գիրքը կարդալուց՝ ծուլանում, գովասանքից՝ փառավորվում, հպարտանում և սկսում ենք բոլորին վերից

նայել, մխիթարվում արտաքին բաներով, նեղության պահին հույսներս կտրում Տիրոջից և ապավինում մեզ կամ ուրիշին և նման բազում այլ բաներ:

Եվ երբ սրանք մեր մեջ ի հայտ գան, ուրեմն պետք է քննենք մեր անձերը և աշխատենք դրանց պատճառները գտնել ու վերացնել, ինչպես որ վարվեց Հեսուին: Մենք էլ մեր ներսի Աքարին հայտնաբերելու համար պետք է Հեսուի պես Տիրոջ առջև ընկնենք, աղոթքով, աղաչելով խնդրենք Իր օրհնությունը՝ նրան հայտնաբերելու և բնաջնջելու, ինչպես որ պատգամեց Պողոս Առաքյալը. *«Հանեցէ՛ք ձեր վրայից հին մարդուն իր գործերով»* (Կոդու. 3:9):

Այս գիրքն էլ, եթե աղոթքով կարդանք, ապա նա էլ կարող է պատճառ լինել մեր միջի Աքարի հայտնաբերման համար: Եվ երբ Աքարին մեր մեջ հայտնաբերենք՝ հպարտության կամ փառամոլության տեսքով, որկրամոլության և արծաթսիրության (դրամապաշտության) տեսքով կամ այլևայլ կրքերի տեսքով, ապա մենք Հեսուի և ողջ Իսրայելի պես առանց խղճի խայթի դուրս հանենք դրանք մեր միջից և քարկոծելով ոչնչացնենք: Եվ քանի որ Աքարին ոչնչացրին ոչ թե սրով կամ կախելով կամ մի ուրիշ ձևով, այլ, հատկապես, քարկոծելով, մենք էլ պետք է դիմենք նույն օրինակին:

Երբ մեր մեջ կտեսնենք հպարտություն, ապա այս Աքարին ոչնչացնենք այն քարերով, որ մեզ վրա կգան վիրավորանքի, արհամարհանքի, հիվանդությունների, այլ նեղությունների և վշտերի տեսքով: Չխուսափենք այս քարերից, այլ գոհությամբ Տիրոջ ձեռքից ընդունենք որպես բուժիչ դեղ՝ թեկուզ դառը և ցավոտ: Իսկ եթե չենք կարողանում, ապա խնդրենք Տիրոջը՝ ասելով. «Ո՛վ Տեր, շնորհի՛ր գործություն, որպեսզի այն բոլոր բաները, որ ինձ ցավ են պատճառում, գոհունակությամբ օրհնյալ ձեռքիցդ ընդունեմ, քանզի Դու ում սիրում ես, նրան էլ խրատում ես»:

Եթե մեր մեջ նկատենք որկրամոլության Աքարին, ապա նրան պետք է քարկոծենք պահքով ու ժուժկալությամբ, արծաթասիրությանը՝ մահվան ու դժոխքի հիշողությամբ: Եվ մնացած բոլոր կրքերին էլ համարժեք քարեր, այսինքն՝ դեղեր, կգտնվեն այս գրքի համապատասխան վերնագրերում, եթե աղոթքով դրանք փնտրենք:

Պետք չէ վշտանալ, եթե Աքարը միանգամից չի մահանում մեր մեջ. Հեսուի ժամանակ էլ նրան միանգամից չզլխատեցին, այլ հազարավոր քարերով քարկոծեցին: Ուրեմն մենք էլ այդ բազմաթիվ քարերը, որ գալիս են մեզ վրա, աշխատենք կրել համբերատարությամբ, մինչև որ տվյալ արատը մեր միջից իսպառ ոչնչանա:

Այնժամ օրեցօր աքարները մեր միջից կվերանան, և Հեսուին, այսինքն՝ նոր մարդը, Քրիստոսով, Աստծո գործությամբ կպատերազմի բարի պատերազմը և կհասնի խոստացված լուսե պսակին: Երբ մի ամրոցի դեմ բազմաթիվ թշնամիներ են դուրս գալիս, որպեսզի գրավեն այն, այդ ամրոցի մարդկանց համար կրկնակի դժվար կլինի պատերազմելը, երբ պարզվի, որ իրենց մեջ դավաճան կա, որը դաշնակից է դրսի թշնամու հետ. և առաջին գործն, ինքնըստինքյան, պետք է լինի այն, որ հայտնաբերեն և ոչնչացնեն ներքին թշնամուն, որպեսզի կարողանան արտաքին թշնամուն էլ դիմակայել ու հաղթել: Բայց այդ թշնամուց՝ հին մարդուց, ազատվելն առանց Տիրոջ օգնության չի լինում: Ուրեմն, երբ մեր մեջ առկա հին մարդը՝ մեզ հպարտության մատնող կրքերը, քարկոծենք, այնժամ մենք նրանց վրա քարեր պիտի դիզենք, որպեսզի նորից չկենդանանան և գլուխ չբարձրացնեն մեր դեմ: Այսինքն՝ առավել սիրենք

արհամարհանքը, քան՝ փառքը, պահքը, քան՝ ճոխ ուտելիքների տենչանքը, Քրիստոսով աղքատանալը, քան՝ այս աշխարհի սերը, արծաթսիրությունն ու այլ և այլ շատ բաներ:

Երբ ազատվենք այս նգովքներից, այնժամ, վերստին նորոգվելով, կարժանանանք Սուրբ Հոգու տաճար լինելուն, Տիրոջ գործությամբ և առաջնորդությամբ կարժանանանք երկնային Քանան մտնելուն և պատճառ կդառնանք շատերի համար ևս՝ այդ ճանապարհով գնալու:

Հիշենք, թե ինչ ասաց Իսրայելի ժողովուրդը Հեսուին, երբ նա նոր սկսում էր դեկավարել Իսրայելին Մովսեսի փոխարեն. *«Ամեն ինչ, որ պատվիրում ես մեզ, կանենք...միայն թե մեր Տեր Աստվածը քեզ հետ լինի»* (Հեսու 1:16-17): Մենք էլ ջանանք ապրել այնպիսի կյանքով, որ կարողանանք Պողոս Առաքյալի պես ասել. *«Այլևս ոչ թե ես, այլ իմ մեջ ապրում է Քրիստոս»* (Գաղատ. 2:20):

Եվ այդ ժամանակ, քանի որ պատերազմը մերը չէ, այլ Աստծունը, ապա Աստված էլ կհաղթի մեր բոլոր թշնամիներին, քանի որ ասվում է. *«Եթե Աստված մեր կողմն է, ո՞վ կլինի մեզ հակառակ»* (Հռոմ. 8:31): Ուրեմն, փնտրենք և կգտնենք, դուռը թակենք, և կբացվի, խնդրենք, և կտրվի: Այնժամ, լինելով ճշմարտապես լուսո որդիներ, կարժանանանք Հոգով և ճշմարտությամբ փառավորելու Հորը, Որդուն և Սուրբ Հոգուն այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Ա. Արևշատյան

ՍՈՒՐԲ ԵՓՐԵՄ

ԱՍՈՐՈՒ

ԽՈՍՔԸ ՀՊԱՐՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Առանց խոնարհամտության անօգուտ են բոլոր տեսակի սխրագործությունները՝ ժուժկալությունը, հնազանդությունը, անշահախնդրությունն ու ձեռք բերած գիտությունները: Որովհետև ինչպես բարիքի սկիզբն ու վերջը խոնարհամտությունն է, այդպես էլ չարիքի սկիզբն ու վերջը մեծամտությունն է: Այդ անմաքուր ոգին՝ մեծամտությունը, հնարագետ է և բազում կերպարանքներ ունի, այդ պատճառով էլ ամեն կերպ ջանում է յուրաքանչյուրին իր թակարդը գցել և հաղթել, անկախ այն բանից, թե ով ինչպիսի ճանապարհով է գնում: Իմաստունին որսում է նրա իմաստությունը գովաբանելով, ամուրին՝ ամրությունը, հարուստին՝ հարստությունը, բարեսեփին՝ որսում է գեղեցկությամբ, պերճախոսին՝ գեղեցիկ խոսքերով, լավ ձայն ունեցողին՝ հաճելի երգեցողությամբ, նկարչին՝ արվեստով, ճարպիկին՝ նրա ճարպկությամբ: Այդպես էլ գայթակղում և մեծամտության մեջ է ներքաշում նաև հոգևոր կյանք վարողներին. աշխարհից հրաժարվածին՝ հրաժարմամբ, ժուժկալին՝ ժուժկալությամբ,

մենակյացին՝ մենակեցությամբ, անշահախնդրին՝ անշահախնդրությամբ, գիտունին՝ գիտունությամբ, երկյուղածին՝ երկյուղածությամբ, բանիմացին՝ իմացությամբ: Այսպիսով՝ մեծամտությունը ջանում է բոլորի մեջ իր որումը ցանել: Այս կրթի վնասակարությունից ելնելով (որովհետև, որտեղ որ այն շուտով արմատակալում է, անպիտան է դարձնում թե՛ մարդուն և թե՛ նրա ամբողջ աշխատանքը), Տերը, որպես դրան դիմակայելու և հաղթելու միջոց՝ մեզ տվեց խոնարհամտությունը՝ ասելով. *«Երբ կատարեք այն բոլորը, որ ձեզ հրամայված է, ասացեք, թե՛ անպիտան ծառաներ ենք, ինչ որ պարտավոր էինք անել, ա՛յն արեցինք»* (Ղուկ. 17:10):

Ուրեմն, ինչո՞ւ ենք ինքներս մեզ ներքաշում թեթևամտության մեջ և վնաս հասցնում մեր դատողությանը: Առաքյալն ասում է. *«Եթե մեկը կարծում է, թե ինքը մի բան է, և սակայն չէ, ինքն իրեն է խաբում: Թող յուրաքանչյուր ոք կշռադատի իր գործը և ապա՝ ինքն իր վրա՝ միայն պարծենա և ոչ թե՛ ընկերոջ հետ համեմատվելով»* (Գաղատ. 6:3-4):

Ինչո՞ւ ենք ինքներս մեզ խաբում աշխարհի նշանավոր մարդկանց պես, ովքեր միմյանց վրա մեծամտանում են ստորացնելով հեզերին: Գիտենք, որ ըստ Աստծո նուսմունքի *«Այն, որ մարդկանց առաջ բարձր է, Աստծո առաջ զազրելի է»* (Ղուկ. 16:15):

Կամ իբրև ժուժկալներ՝ սկսում ենք հպարտանալ տկարների մոտ: Չէ որ այս պարագայում էլ Առաքյալն է մեզ մերկացնում՝ ասելով. *«Ոչ թե նա է ընտրյալ, ով ինքն իրեն է գովաբանում, այլ՝ նա, ում Տերն է գովում»* (Բ Կորնթ. 10:18):

Կամ իբրև ծառայության մեջ գտնվողներ՝ ինքներս մեզ ավելի բարձր ենք դասում հանգիստ վայելողներից, սակայն տեսնում ենք, որ Աստված ավելի շատ գովում էր Մարիամին, որովհետև նա *«լավ մասն է ընտրել»* (Ղուկ. 10:42):

Կամ իբրև միայնակյացներ մեզ ավելի բարձր ենք համարում նրանցից, ովքեր [վանքում] ծառայության մեջ են: Սակայն այս պարագայում էլ տեսնում ենք, թե Տերն ինչ է սովորեցնում. *«Մարդու Որդին չեկավ ծառայություն ընդունելու, այլ ծառայելու և Իր անձը տալու՝ որպես փրկանք շատերի փոխարեն»* (Մատթ. 20:28): Եվ ահա տեսնում ենք, որ ոչ միայն բազմաթիվ են այս չար խորհրդի՝ մեծամտության զենքերը, այլև քիչ չեն նաև սրան դիմակայելու միջոցները:

Ինքներս մեր մասին մե՞ծ կարծիք ունենք, որովհետև ապրում ենք անապատում և ավագոտ վայրերում: Սակայն մեզ ոչ մի օգուտ չի բերի վայրը, եթե մեր գործերը խոնարհամտությամբ չկատարենք, որովհետև Առաքյալն ասում է, թե նայիր ոչ թե տեսանելի բաներին, այլ՝ անտեսանելիներին *«որովհետև տեսանելիները ժամանակավոր են, իսկ անտեսանելիները՝ հավիտենական»* (Բ Կորնթ. 4:18):

Պարծենում ենք նրանով, որ ապրում ենք խորշերի մեջ և խցերո՞ւմ: Այդ ամենը մեր եսը ոչնչացնելու և երկրային հոգսերից ազատվելու համար է: Եվ քանի որ առաքինությունների մեջ առաջադիմելու այդ միջոցն ընտրեցիր, ապա թող դա քեզ համար հպարտության պատճառ չդառնա: Մի նմանվիր անխելք դարբնին, ով չգիտի իր գործը և երկաթե կտորի փոխարեն փորձում է շիկացնել փայտը: Այսպիսով, պետք է ամբողջ ուժով ձգտել պահպանել խոնարհամտությունը:

Դու հարուստ ես և մնում ես բարեպաշտության սահմաններո՞ւմ: Սակայն դեռ չես հասել Աբրահամին, ով իրեն կոչեց *«հող և մոխիր»* (Ծննդ. 18:27):

Քեզ վրա է դրված մարդկանց կարիքները հոգա^լւ: Մովսեսն էլ իր վրա վերցրեց ժողովրդի հոգսը: Աստված Մովսեսի և Ահարոնի ձեռքով հարվածեց Եգիպտոսին՝ չորացնելով Կարմիր ծովը, և նրանք մոտեցան մովաբացիների սահմաններին: Իսկ երբ մովաբացիները տեսան բազմաքանակ ժողովրդին. *«Նրանք ասացին Մադիամի ծերակույտին, թե՝ հիմա իսրայելացիները մեր շրջակայքում գտնվող ամեն ինչ լավում են այնպես, ինչպես արջառն է խժռում դաշտի դալար խոտը»* (Թվոց 22:4): Որովհետև մարդահամար կատարվեց բացի կանանցից, երեխաներից և դևտացիների ցեղից. *«Կատարվեց քսան տարեկան և ավելի բարձր տարիք ունեցող, զենք կրելու ընդունակ իսրայելացիների մարդահամար: Հաշվառման ենթարկվածների ընդհանուր թիվը կազմեց վեց հարյուր երեք հազար հինգ հարյուր հիսուն հոգի»* (Թվոց 1:45-46): Եվ այդ բոլորին ղեկավարում էր Մովսեսը: Եվ դառնալով Աստծո գրուցակիցն ու տեսնելով Տիրոջ փառքը՝ նա չմեծամտացավ իր սրտում և անհոգ չգտնվեց խոնարհամտության հանդեպ: Այդ պատճառով էլ Սուրբ Գիրքը վկայում է՝ ասելով. *«Մովսեսը, սակայն, շատ ավելի հեզ էր, քան երկրի վրա ապրող բոլոր մարդիկ»* (Թվոց 12:3):

Դու գեղեցիկ տեսք ու մեծ ուժ ունես և պսակված ես թանկարժեք գլխազարդերո^ւվ: Սակայն միևնույն է չես հասնի Դավիթ թագավորին, ով խոնարհամտությամբ իր մասին ասաց. *«Բայց ես որդի եմ և ոչ թե մարդ»* (Սաղմ. 21:7):

Դու ունե^ս գիտություն, իմաստություն և ժուժկալություն: Սակայն չես հասնի երեք պատանիներին և Դանիել մարգարեին, որոնցից մեկն ասաց. *«Քոնն է, Տեր, արդարությունը, և մերն է ամոթն այսօր մեր երեսին»* (Դանիել 9:7), մյուսներն էլ ասացին. *«Կոտրված սրտով և տառապած հոգով թող ընդունելի լինենք»* (Դանիել 3:39):

Իսկ եթե արդարներն այդքան խոնարհություն էին ցուցաբերում, ապա որքան առավել խոնարհ պիտի լինենք մենք՝ մեղավորներս: Որովհետև գոռոզանալը և իր մասին մեծ կարծիք ունենալը մարմնական իմաստություն է: Իսկ ըստ Առաքյալի խոսքի. *«Եթե ըստ մարմնի ապրեք, կմեռնեք, իսկ եթե հոգով մարմնի գործերը սպանեք, կապրեք»* (Հռոմ. 8:13): Հնարավոր չէ կրքերին հաղթել՝ առանց այս առաքինության մեջ առաջադիմելու:

Չե^ս լսել արդյոք, թե բարեպաշտության համար ինչ է կրել երանելի Պողոսը: Քանզի Կորնթացիներին ուղղված թղթում գրում է. *«Եթե վաստակով՝ առավել, եթե գանակոծությամբ՝ առավել ևս: Հրեաներից հինգ անգամ քառասունից մեկով պակաս ծեծ կերա, երեք անգամ ձաղկվեցի. մեկ անգամ քարկոծվեցի, երեք անգամ նավաբեկության ենթարկվեցի, մեկ ցերեկ և մեկ գիշեր ծովի անդունդներում տառապեցի: Ճանապարհորդությունների ընթացքում բազմ^ւ անգամ վտանգներ՝ գետերից, վտանգներ՝ քաղաքում, վտանգներ՝ անապատում, վտանգներ՝ ծովում, վտանգներ՝ սուտ եղբայրներից: Բազում անգամ եղա աշխատանքների և հոգնությունների մեջ՝ հաճախ անքուն մնալով, քաղցի ու ծարավի մեջ, առանց մի պատառ հացի, այլև՝ ցրտի մեջ և մերկության»* (Բ Կորնթ. 11:23-27): Կարո^ւղ ենք արդյոք համեմատվել նրա հետ: Եվ տես, թե ինչպիսին է նրա առաքինությունը, այսքան վտանգներից ու այսքան ծառայություններից հետո նա խոնարհամտությամբ ասաց. *«Եղբայրներ, ես ինքս ինձ նպատակին հասած չեմ համարում»* (Փիլիպ. 3:13): Պողոսն այդպես ասաց, որպեսզի

հեռու վանի իրենից սնափառությանը՝ իմանալով, թե ինչպիսի վնասներ է հասցնում այն իրեն սիրողներին:

Ի՞նչ է մեծամտությունը: Մեծամտությունը գրեթե նույն բանն է, ինչ Աստծուն հանդիմանելը սեփական արժանիքներով: Այդպես էլ, երբ մեկը նվեր է տալիս իր մերձավորին, բայց սկսում է նրա առաջ մեծամտանալ, ապա նրա արարքը դառնում է ոչ միայն անօգուտ, այլև վնասակար, քանզի ոչնչացնում է մերձավորի բարեկամությունը՝ դառնալով նրա համար զագրելի: Այդ պատճառով էլ Աստված, հոգ տանելով մեզ համար և ցանկանալով մեզ հեռու պահել այս կործանարար կրքից, ուսուցանում է՝ ասելով. *«Երբ կատարեք այն բոլորը, որ ձեզ հրամայված է, ասացեք, թե՝ անպիտան ծառաներ ենք»* (Ղուկ. 17:10):

Մեզ խրատելու համար էր, որ սովորեցրեց ոչ միայն խոնարհությամբ խոսել, այլև՝ խոնարհամտություն ցուցաբերել: Տերը խրատեց մեզ հենց գործով, երբ գոտեվորվեց սրբիչով և լվաց առաքյալների ոտքերը: Ինչի համար ասում է. *«Սովորեցեք Ինձնից, որ հեզ եմ և սրտով խոնարհ. և ձեզ համար հանգիստ պիտի գտնեք»* (Մատթ. 11:29):

Եվ երբ ակամա վշտի մեջ ընկնես, կրի՛ր այն այնպես, իբր կամավորապես ես այդ վշտին ենթարկվել, և այդ ժամանակ կարող ես համարել, թե հասել ես քաջարի և խոնարհ այրերի մակարդակին:

Բայց զարհուրելի է, երբ անհոգություն ես ցուցաբերում այնպիսի խորհուրդների հանդեպ, որոնք հաստատվելով քո մեջ, ներշնչում են անթույլատրելի բաներ: Շատերը մեծամտության խորհուրդներին տեղի տալու պատճառով վնասեցին իրենց առողջ դատողությունը: Հարցրու ինքդ քեզ, թե ո՞վ ես դու: Ի՞նչ աստիճանի ես հասել: Մի՞թե դու Եդիան ես: Մի՞թե նրա նման հրաշքներ ես գործում, որովհետև նա աղոթքով փակեց երկինքը. *«Երկրի վրա երեք տարի ու վեց ամիս անձրև չտեղաց»* (Հակ. 5:17), և նորից նրա աղոթքներով երկինքն անձրև տվեց և նորից երեք անգամ աղոթելով՝ երկնքից կրակ իջեցրեց: Բայց դու ինչ ե՛ս մի՞թե ձեռք ես բերել ամբողջ հավատքը: Եթե այո, ապա ներկայացրու այդ, ցույց տուր նշաններ և հրաշքներ, աղոթքով մեռելներին հարություն տուր, կույրերի աչքերին՝ տեսողություն, քշիր դևերին, մաքրիր բորոտներին, բուժիր կաղերին, քայլի՛ր ծովի վրայով, ինչպես չոր հողի վրա, ջուրը գինու վերածիր, հինգ հացով և երկու ձկով կշտացրու բազմաքանակ մարդկանց: Չե՞ որ զուր չի ասված. *«Ով հավատում է Ինձ, ինքն էլ կանի այն գործերը, որ Ես եմ անում, և դրանցից ավելի մեծերը կանի»* (Հովհ. 14:12):

Բայց միգուցե ասես. «Ինչ է, եթե մեկը չկատարի այդպիսի աստվածային գործեր, մի՞թե նա չի կարող փրկության հույս ունենալ»: Փրկության հույսը մենք մեր մեջ ունենք այդպիսի գործեր չկատարելով էլ, եթե միայն խոստովանենք մեր տկարությունը և մեր թերահավատությունը: Իսկ տկարները պիտի ակնկալեն գթասրտություն, այլ ոչ թե՝ փառք: Իսկ եթե գթասրտության կարիք ունենք, ապա խոնարհամտության գործեր անենք, որպեսզի խոնարհամտությամբ արժանանանք Աստծո առատաձեռնությանը: Քանզի գրված է. *«Տերը մեզ հիշեց մեր թշվառության մեջ և փրկեց մեզ մեր թշնամիների ձեռքից»* (Սաղմ. 135:23-24): Եվ նորից. *«Ես խոնարհ եղա և Տերն ինձ փրկեց»* (Սաղմ. 114:6): Բայց եթե մեր մասին մեծ կարծիք ունենք, ինչը նման է քամու վրա հենվելուն, ապա ինքներս մեզ կզլորենք անդունդ: Դրա համար մի թող, որ քո մեջ մտնի

հպարտության հիվանդությունը, որպեսզի թշնամին չհափշտակի բանականությունը: Մթափվիր ինքնահաճության ճոռոմ խորհուրդներից: Թակարդ մի սարքիր ոտքերիդ առաջ: Խոնարհամտությամբ մաքրիր միտքդ այդ մահաբեր թույնից:

Թող խրատի քեզ իր տան միջից աղբը մաքրողի օրինակը: Նա կռանում է հատակը մաքրելու համար: Առավել ևս մեզ է հարկավոր մեծ ջանքով կռանալ՝ խոնարհվել հոգին մաքրելու համար և թույլ չտալ նրան այն, ինչ ատելի է Աստծո առջև: Քանզի խոնարհ հոգում բնակվում են Հայրը, Որդին և Սուրբ Հոգին: Գրված է. *«Ի՞նչ կապ ունի արդարությունն անօրինության հետ, և կամ ի՞նչ հարաբերություն լույսի և խավարի միջև. և կամ ի՞նչ միաբանություն Քրիստոսի և Բեյլիարի միջև. կամ ի՞նչ առնչություն ունի հավատացյալն անհավատի հետ. կամ ի՞նչ նմանություն ունի Աստծո տաճարը մեհեանների հետ: Արդարև, կենդանի Աստծո տաճար եք դուք, ինչպես ասաց Աստված. «Պիտի բնակվեմ նրանց մեջ և պիտի ընթանամ նրանց միջով և նրանց Աստվածը պիտի լինեմ, և նրանք պիտի լինեն Իմ ժողովուրդը: Դրա համար դուրս եկեք նրանց միջից և հեռու մնացեք, - ասում է Տերը, - և մի դիպեք պիղծ բաներին. և Ես պիտի լինեմ ձեզ համար Հայր. և դուք պիտի լինեք Ինձ համար որդիներ և դուստրեր», - ասում է ամենակալ Տերը: Միրելիներ, և որովհետև այս խոստումն ունենք, մաքրենք մենք մեզ մարմնի և հոգու ամեն պղծությունից, կատարյալ դարձնենք սրբությունն Աստծո երկյուղով»* (Բ Կորնթ. 6:14-18, 7:1): Այս պատճառով, երբ ճգնությամբ հեռանում ես կենցաղային գործերից և փրկվում ալեկոծ թշվառ կյանքից, ապա առավել ևս ջանա ընդհանուր ոչինչ չունենալ հպարտության անմաքուր ոգիների հետ, որպեսզի Տերն ընդունի քեզ: Քանզի *«Ամեն մեծամիտ պիղծ է Տիրոջ առջև»* (Առակ. 16:5):

Մի՞թե չես խորհում այն կրակների մասին, որոնց միջով անցնելու ենք: Եվ երբ այդ կրակների միջից անցնենք ու պարզվի, որ մաքուր ենք և զերծ հանդիմանանքից, այդ դեպքում նոր կիմանանք մեր մասին, թե ինչպիսին ենք, քանզի. *«Յուրաքանչյուրի գործը, ինչպես որ է, կրակը պիտի փորձի»* (Ա Կորնթ. 3:13): Հետևաբար խոնարհամտությամբ աղոթենք Տիրոջը, որպեսզի ազատի մեզ գալիք բարկությունից և արժանացնի արդարների հափշտակությանը, որոնք *«հափշտակվելու-տարվելու են ամպերի վրայից օդում»* (Ա Թեսաղ. 4:16) փառաց Թագավորի մոտ: Եվ ուրեմն ջանանք հեզությամբ և խոնարհությամբ ժառանգել երկնքի արքայությունը: Քանզի, ինչպես գրված է. *«Երանի հոգով աղքատներին, որովհետև նրանցն է երկնքի արքայությունը»* (Մատթ. 5:3), հետևաբար, վա՛յ հպարտներին և մեծամիտներին, որովհետև նրանց համար է պատրաստվում կրակե հնոցը:

Ահա այսպիսին է հպարտության իրական կերպարը. *«Իմ գործությամբ կկատարեմ և իմ իմաստությամբ ու խելքով կվերացնեմ ազգերի սահմանները, կհափշտակեմ նրանց հարստությունները, կցնցեմ շեն քաղաքները, իմ բազկով կհարձակվեմ բոլոր երկրների վրա՝ ինչպես հավաքնի վրա և բոլորին կվերցնեմ՝ ինչպես մնացած ձկեր և ոչ ոք իմ ձեռքից չի փրկվի, ոչ ոք ինձ չի ընդդիմանա, բերանը չի բացի և ծպտուն չի հանի»:* Այսպես ասաց Տերը. *«Միթե կացինը կբարձրանա՞ առանց փայտահատի, կամ սղոցը վերն կելնի՞՞ առանց մեկի ձգելու. այնպես էլ՝ գավազանը կամ ցուպը, եթե մեկը չբռնի դրանք: Այդպես չի կարող լինել»:* Զորությունների Տերը քո պատվի վրա անարգանք է ուղարկելու, և քո փառքի վրա բոցավառ հուրն է բորբոքելու» (Ես. 10:13-16): Եվ նորից. *«Մտքիդ մեջ ասում*

էիր. «Երկինք կբարձրանամ, իմ գահը կդնեմ երկնային աստղերից ավելի վեր. կնստեմ բարձր լեռան վրա, հյուսիսի բարձր լեռների վրա. կբարձրանամ ամպերից էլ վեր, կնմանվեմ Բարձրյալին»: Բայց ահավասիկ դժոխք ես իջնելու և երկրի խորքերը» (Ես. 14:13-15):

Հետևաբար, փախչենք հպարտությունից, ինչն ատելի է Տիրոջ համար, սիրենք խոնարհամտությունը, որի շնորհիվ բոլոր արդարները հաճելի եղան Նրան: Քանզի մեծագույն պարզև է խոնարհամտությունը, այն ձեռք բերողը մեծ փառք, մեծ հաջողություն և մեծ պատիվ է վաստակել: Նրա հետ կարող ես անսայթաք ընթանալ, նրա մեջ է ամենակատարյալ իմաստությունը: Մեծամտության պատճառով ստորացվեց փարիսեցին, իսկ խոնարհամտության շնորհիվ բարձրացավ մաքսավորը, որի հետ Տերը մեզ էլ արժանացնի հավիտենական մաս ու բաժին ունենալ բոլոր արդարների հետ: Նրան վայել է փառք հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

ՆԱՐԵԿ ԲԱՆ ԻԹ

Ահա ճշգրիտ պատկերն իրական
Հանդիմանարժան վնասապարտիս.
Տխուր կերպարանք, շիջած ճառագայթ,
Իսպառ ցամաքած հյութալիություն,
Չորացած շրթունք, անշքացած տիպ, վշտագնած հոգի,
Բնավ սխալված չէր լինի, եթե մեկն ասեր նաև՝
Անբարձրախոհ միտք ու անհպարտ սիրտ,
Պարզև խնդրելու անիրավասու երկչոտ տառապյալ,
Աղերսանքների իրավունքից զուրկ ծարավատոչոր,
Ինքնանարգելի հապաղկոտ, պղերգ,
Արդարալլուկ մերժված սովահար,
Ինքնանահատակ մահապարտ մի հեզ,
Արժանապատիժ մի վտարանդի,
Անձնանեծ թշվառ:
Սրան օրինակ կարող են լինել
Այն փարիսեցին, որն արդարագործ
Համարեց իրեն, սակայն կշտամբվեց,
Եվ մաքսավորն այն, որ ճանաչելով
Իրեն մեղապարտ՝ բարեհռչակվեց:

Եվ արդ, ինչպե՞ս համարեմ ես ինքս ինձ մարդ,
Երբ կարգն եմ դասված տմարդիների,
Կամ ինչպե՞ս պիտի բանական կոչվեմ,
Երբ անբանների կցորդ եմ դարձել իմ հիմարությամբ.
Ինչպե՞ս կարող եմ անվանվել տեսնող,
Ես, որ իմ ներքին լույսերն եմ մարել.
Եվ ինչո՞ւ պիտի ունենամ համբավ զգայականի,
Երբ իմացության դռներս են փակված.
Ինչո՞վ կարող եմ ինձ ցույց տալ որպես անեղծի տիպար,
Երբ անձնասպան եմ եղել հոգեպես:
Նույնիսկ շարժուն ու շնչավորական
Իրավունք չունեմ ինքս ինձ կոչելու,
Թող թե հոգևոր և կամ բանական,
Անպետքագույնս անոթներից ողջ,
Անարգագույնս որմնաքարերից,
Արհամարհվածս կանչվածների մեջ,
Կոչնականներից վատթարս տրուպ:
Սուրբ Երեմիայի խոսքի համաձայն,
Բռնված ցավերով ու տանջանքներով Երուսաղեմի՝
Ահաբեկվել ու սմբել եմ մահվան արհավիրքներով՝
Բոլորից լքված ու անմխիթար.
Օրերս հատնեցին հեծությամբ անվերջ,
Իսկ տարիներիս ընթացքն՝ անհատնում հառաչանքներից՝
Ըստ սաղմոսողի նվագերգության:
Զերթ ասվին՝ ցեցից ու փայտը՝ որդից,
Ըստ իմաստունի՝ ես էլ հալվեցի խիթերից սրտիս.
Ըստ հոգերգողի՝ սարդոստայնի պես
Մաշվեցի իսպառ ու դարձա խոտան.
Ըստ մարգարեի՝
Ինչպես փութանցիկ առավոտվա ամպ
Ու վաղորդյան ցող, անհետ ցնդեցի:
Սակայն ես հույսն իմ ինչ-որ մի մարդու վրա չեմ
դրել,
Որ մարգարեի անեծքն ստացած՝ վհատվեմ անհույս,
Այլ քեզ վրա լոկ, Տե՛ր իմ ոգեսեր,
Որ անգամ խաչիդ բևեռված պահին,
Առլեցուն սիրով բարեգթության,
Չարչարողներիդ համար մինչևիսկ
Քո բարձրյալ Հորից աղերսում էիր մեծ ողորմություն:

Շնորհի՛ր նաև ինձ հույս քավության, կյա՛նք ու ապավեն,
Որպեսզի թշվառ շունչս փչելիս
Ստացած լինեմ քո բարի Հոգին:
Եվ քեզ, Սուրբ Հոգով, բարձրյալ Հորդ հետ,
Հաղթություն և փա՛ռք հավիտյանս. Ամեն:

ՀՊԱՐՏՈՒԹՅԱՆ, ԽՈՆԱՐՀՈՒԹՅԱՆ, ՓԱՌԱՄՈԼՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՄԱՐԴԱՀԱՃՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

*Հիրավի, հպարտությունից կռիվ է ծագում,
բայց **խրատին** ականջ դնողների մոտ
իմաստություն կա (Առակ. 13:10):*

ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻՑ

1. Կործանմանը նախորդում է թշնամանքը, անկմանը՝ չար բարքը (Առակ. 16:18):
2. Ամբարտավանությունը պիտի նվաստացնի մարդուն (Առակ. 29:23):
3. Հիմարների բերանները թշնամանքի գավազաններ են (Առակ. 14:3):
4. Տերը կործանում է ռիսակալների տները (Առակ. 15:25):
5. Ամեն մեծամիտ պիղծ է Տիրոջ առջև (Առակ. 16:5):
6. Ուր թշնամանք է մտնում, այնտեղ կա նաև անարգանք: Խոնարհների բերանն իմաստություն է խորհում (Առակ. 11:2):
7. Տղամարդու սիրտը գոռոզանում է կործանումից առաջ և խոնարհվում է փառքի հասնելուց առաջ (Առակ. 18:12):
8. Մեծամիտը չի սիրում իրեն հանդիմանողին և չի հաղորդվում իմաստունների հետ (Առակ. 15:12):
9. Ահա ես քեզ վրա եմ գալու, - ասում է Զորությունների Տերը, - ո՛վ դու ամբարտավան, որովհետև հասել է քո օրը, քեզնից վրեժխնդիր լինելու ժամանակը: Հպարտությունդ տեղի պիտի տա և դու պիտի կործանվես. և ոչ ոք քեզ չի բարձրացնելու (Երեմ. 50:31-32):
10. Զորությունների Տիրոջ օրը բոլոր հպարտների ու ամբարտավանների վրա է, բոլոր մեծամիտների ու գոռոզների վրա, որոնք պիտի խոնարհվեն (Ես. 2:12):

11. Քո սրտի լրբությունը քեզ ստիպեց ժայռերի մեջ ծակամուտ լինել և իվեց քո բարձրացած բլրի գորությունը. բայց եթե արծվի պես բարձրացնես քո բույնը, այնտեղից էլ կիջեցնեմ քեզ, - ասում է Տերը (Երեմ. 49:16):
12. Սողոմի անօրինությունն այս էր՝ ամբարտավանություն, հացով լիացածություն, գինու մեջ հղիացածություն: Մեծամտանում էին ու Իմ առջև անօրինություններ անում (Եզեկ. 16:49-50):
13. Մի՛ հպարտացիր, այլ վախեցիր, որովհետև, եթե Աստված բուն ճյուղերին չխնայեց, գուցե երբեք քեզ էլ չխնայի (Հոով. 11:20-21):
14. Ի՞նչ բան ունես, որ ստացած չլինես, և եթե ստացել ես, ինչո՞ւ ես պարծենում չստացողի պես (Ա Կորնթ. 4:7):
15. Իսկ եթե պարծենալ է պետք, իմ տկարությանը վերաբերող բաներով պիտի պարծենամ (Բ Կորնթ. 11:30):
16. Գիտությունը հպարտացնում է, բայց սերը՝ հաստատում: Եթե մեկը կարծում է, թե բան գիտե, դեռ չգիտե իսկ՝ ինչպես պետք է գիտենալ: Բայց ով սիրում է Աստծուն, նա ճանաչված է Նրանից (Ա Կորնթ. 8:1-3):
17. Մերը համբերող է, քաղցրաբար է, սերը չի նախանձում, չի ամբարտավանում, չի գոռոզանում (Ա Կորնթ. 13:4):
18. Մի՛ պարծենաք ու մի խոսեք ամբարտավան բաներ (Ա. Թագ. 2:3):

19. Իմ լուծը ձեր վրա վերցրե՛ք և սովորեցե՛ք Ինձանից, որ հեզ եմ ու սրտով խոնարհ. և ձեր համար հանգիստ պիտի գտնեք, որովհետև Իմ լուծը քաղցր է և Իմ բերը՝ թեթև (Մատթ. 11:29):
20. Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, եթե չդառնաք ու չլինեք մանուկների պես, երկնքի արքայություն չեք մտնի: Արդ, ով իր անձը խոնարհեցնում է, ինչպես այս մանուկը, երկնքի արքայության մեջ նա՛ է մեծ (Մատթ. 18:3-4):
21. Ով իր անձը բարձրացնում է, կխոնարհվի. և ով խոնարհեցնում է իր անձը՝ կբարձրանա (Մատթ. 23:12):
22. Եվ դաշտի բոլոր ծառերը պետք է իմանան, որ Ես՝ Տերս եմ, որ խոնարհեցնում եմ բարձրացած ծառը կամ բարձրացնում խոնարհված ծառը, չորացնում եմ դալար ծառը կամ դալարեցնում չորացած ծառը: Ես՝ Տերս եմ ասել սա, և անելու եմ (Եզեկ. 17:24):
23. Համերաշխ եղեք միմյանց հետ. մի՛ մեծամտացեք, այլ խոնարհ եղեք խոնարհների հանդեպ: Դուք ձեզ իմաստունի տեղ մի՛ դրեք: Մեկի չարի փոխարեն չար մի՛ հատուցեք: Խորհեցե՛ք բարին՝ բոլոր մարդկանց առաջ: Ինչ չափով հնարավոր է ձեզ համար, բոլոր մարդկանց հետ խաղաղություն պահեցե՛ք (Հոով. 12:16-18):
24. Բոլորդ միմյանց հանդեպ խոնարհություն ունեցեք, քանի որ «Աստված հակառակ է ամբարտավաններին, իսկ խոնարհներին տալիս է շնորհ»: Խոնարհվեցե՛ք Աստծո հզոր ձեռքի տակ, որպեսզի ժամանակին Նա ձեզ բարձրացնի: Ձեր բոլոր հոգսերը Նրա վրա զցեք, որովհետև Նա է, որ հոգում է ձեր մասին (Ա Պետ. 5:5-6):

25. Կատարյալ խոնարհությամբ, հեզությամբ և համբերությամբ հանդուրժեցեք միմյանց սիրով, ջանացեք պահել Հոգու միությունը խաղաղության կապով (Եփես. 4:2-3):
26. Մի՛ արեք որևէ բան հակառակության ոգով, ոչ էլ որևէ բան՝ սնապարծությամբ, այլ խոնարհությամբ մեկդ մյուսին ավելի լավ համարեցեք, քան ինքներդ ձեզ (Փիլիպ. 2:3):
27. Խոնարհ հոգին է պատարագն Աստծո, մաքուր սիրտն ու խոնարհ հոգին Աստված չի արհամարհում (Սաղմ. 50:19):
28. Տերը նրանց կողքին է, ովքեր սրտամաշ են եղել, և Նա փրկում է հոգով խոնարհներին (Սաղմ. 33:19):
29. Սիրտս առհավետ խոնարհեցրի, որ հատուցման համար Քո օրենքները կատարեմ (Սաղմ. 119:112):
30. Բարձր է Տերը, Նա տեսնում է խոնարհներին, իսկ բարձրամիտներին՝ հեռվից ճանաչում (Սաղմ. 137:6):
31. Տերը հակառակ է ամբարտավաններին. Նա շնորհ է տալիս խոնարհներին (Առակ. 3:34):
32. Խոնարհների բերանն իմաստություն է խորհում (Առակ. 11:2):
33. Խոնարհ մարդու բոլոր գործերը հայտնի են Տիրոջը, և Տերը դատում է հոգիները (Առակ. 16:2):
34. Ինչպիսի մեծության էլ հասնես, դու քեզ խոնարհ պահիր, և շնորհ կգտնես Տիրոջ առջև (Առակ. 16:3):
35. Ամեն մեծամիտ պիղծ է Տիրոջ առջև (Առակ. 16:5):
36. Փնտրեցե՛ք Տիրոջը, երկրի բոլո՛ր խոնարհներ, իրավո՛ւնք արեք, արդարություն՝ ուրոնեցեք (Սով. 2:3):
37. Ես ո՞ւմ եմ նայելու, եթե ոչ հեզերին ու խոնարհներին և նրանց, ովքեր դողում են Իմ խոսքից (Ես. 66:2):
38. Միշտ խոնարհեցրու քո անձը, որովհետև ամբարշտի վրեժխնդրությունը կրակ ու որդ է (Միք. 7:18-19):
39. Ինչքան մեծ լինես, այնքան խոնարհեցրու քո անձը, և շնորհ կգտնես Տիրոջ առջև, քանզի մեծ է Տիրոջ զորությունը, և Նա փառավորում է Իր կամքը կատարող խոնարհներին (Միք. 3:20):
40. Ամբարտավանների ծաղրն ու նախատինքը, նաև վրեժխնդրությունն առյուծի նման դարանակալ են նրանց: Որոգայթով կբռնվեն նրանք, ովքեր ուրախանում են բարեպաշտների անկումով. իրենց մահից առաջ հեծությունը պիտի մաշի նրանց (Միք. 27:31-32):
41. Երանի հեզերին, որովհետև նրանք երկիրը պիտի ժառանգեն (Մատթ. 5:5):
42. Եթե մեկն ուզում է առաջին լինել, բոլորից վերջինը և բոլորի սպասավորը պիտի լինի (Մարկ. 9:34):
43. Մարդու համար լավ է, եթե իր մանկությունից կրի խոնարհության լուծը: Միայնակ ու լռիկ նա կնստի իր տանը, որովհետև ինքն անձամբ հանձն առավ լուծը: Նա կխոնարհվի՝ իր բերանով համբուրելու հողը, որովհետև նրա համար հույս կա. իր

ծնոտները դեմ կտա հարվածողներին, կկրի շատ նախատինքներ, բայց Տերը նրան ընդմիշտ չի մերժի: Նա, ով տառապանքներ տվեց նրան, Ինքն էլ Իր անսահման ողորմածությամբ կողորմի նրան (Ողբ Երեմ. 3:27-32):

44. Ով ինքն իրենից է խոսում, իր համար է փառք փնտրում, իսկ ով փնտրում է Նրա՝ փառքը, Ով իրեն ուղարկել է, նա ճշմարիտ է, և նրա մեջ սուտ բան չկա (Հովհ. 7:18):
45. Դուք ինչպե՞ս կարող եք հավատալ, քանի որ իրարից եք փառք առնում և չեք որոնում այն փառքը, որ միակ Աստծուց է գալիս (Հովհ. 5:44):
46. Մարդկանցից տրված փառքն ավելի սիրեցին, քան Աստծուց տրված փառքը (Հովհ. 12:43):
47. Ինչպես որ լավ չէ շատ մեղր ուտելը, այնպես էլ հարկավոր է հարգել միայն պատվական խոսքերը: Առանց խորհրդի գործ անող մարդը նման է պարիսպները կործանված քաղաքի (Առակ. 25:27-28):
48. Թող քեզ քո ընկե՛րը գովի և ոչ թե քո բերանը, օտա՛րը և ոչ թե քո շուրթերը (Առակ. 27:2):
49. Եվ նրանց ասաց. «Դուք եք, որ մարդկանց առաջ ձեզ արդար եք ձևացնում, սակայն Աստված ձեր սրտերը գիտե. որովհետև այն, որ մարդկանց առաջ բարձր է, Աստծո առաջ զազրելի է» (Դուկ. 16:15):
50. Արդ՝ մարդկա՞նց եմ ձգտում հաճոյացնել, թե՞ Աստծուն: Կամ մարդկանց հաճելի լինե՞լ եմ ուզում: Եթե ջանայի մարդկանց հաճելի լինել, ապա Քրիստոսին ծառա չէի լինի (Գաղատ. 1:10):
51. Եվ փառք չփնտրեցինք մարդկանցից, ո՛չ ձեզանից և ո՛չ էլ ուրիշներից (Ա Թեսաղ. 2:6):
52. Ծառանե՛ր, հնազա՛նդ եղեք ձեր մարմնավոր տերերին՝ ահով և դողով և անկեղծ սրտով, ինչպես հնազանդ եք Քրիստոսին. ո՛չ թե հսկողության տակ ծառայելով, որպես մարդահաճո անձեր, այլ՝ որպես Քրիստոսի ծառաներ՝ կատարելու համար Աստծո կամքը (Եփես. 6:5-6):
53. Մարդ կա, որ ամոթի պատճառով է հոգին կորցնում. նա կկորչի իր մարդահաճության համար: Մարդ էլ կա, որ բարեկամի պատճառով է ամոթը հանձն առնում և իզուր նրան թշնամի դարձնում իրեն (Միք. 20:24-25):

ՀԱՅՐԵՐԻՑ

1. Գործերդ, ինչպիսին էլ որ լինեն, մի հպարտացիր (Անտոն Անապատական):
2. Հպարտությունն ու մեծամտությունը սատանային երկնքից վտարեցին, իսկ խոնարհությունն ու հեզությունը մարդուն բարձրացնում են երկրից երկինք (Անտոն Անապատական):

3. Սրտի հպարտությունն ատելի է Աստծուն, հրեշտակներին ու սրբերին: Հպարտության համար Աստված ստեղծեց դժոխքը (Անտոն Անապատական):
4. Ինքդ քեզ իմաստուն մի համարիր, ապա թե ոչ՝ մեջդ գլուխ կբարձրացնի հպարտության ոգին, և դու կընկնես քո թշնամիների ձեռքը (Անտոն Անապատական):
5. Հպարտությունը՝ ստորջրյա ժայռի է նման, որին բախվելով՝ կործանվել են նույնիսկ նրանք, ովքեր երկար ժամանակ դիմակայել են զանազան մոլությունների ու փորձությունների (Հովհան Ոսկեբերան):
6. Աստված Իրեն խոնարհեցրեց քեզ համար, իսկ դու քեզ համար չե՞ս ուզում խոնարհվել ու պարծենո՞ւմ ես հպարտանալով (Մակար Մեծ):
7. Հպարտության դևը պատճառ է հոգու դժբախտ անկման: Նա համոզում է, որպեսզի Աստծուն՝ որպես օգնական չխոստովանեն և իրենց համարեն ուղղվելու պատճառ: Եվ բարձրացնում է մարդու անձը եղբայրների վրա, ինչպես տգետների: Հպարտությունը հետևում է բարկությունը, և վերջին չարիքը՝ խելագարությունը, և օդի մեջ դների հայտնապես երևալը (Եվագր Պոնտացի):
8. Տերնի սոսափյունը սարսափեցնում է հպարտին, իսկ ջրի խշշոցը խոցում է նրա հոգին (Նեղոս Սինայեցի):
9. Հպարտությունը հոգու ուռուցք է՝ լեցուն աղտոտված արյամբ, եթե այն հասունանա՝ դուրս պիտի ժայթքի (Նեղոս Սինայեցի):
10. Գլուխգովան մարդու աշակերտ մի դարձիր, որպեսզի խոնարհամտության փոխարեն չսովորես հպարտություն (Մարկոս Ճգնավոր):
11. Հպարտացած անձը վախի ստրուկն է, ինքն իր վրա հույս դնելով՝ վախենում է ձայներից և նույնիսկ սեփական սովերից (Հովհաննես Սանդուղք):
12. Շնացողներին կարող են ուղղել մարդիկ, նենգ մարդկանց՝ հրեշտակները, իսկ հպարտներին՝ միայն Ինքը՝ Աստված (Հովհաննես Սանդուղք):
13. Եթե հպարտության թույնը քեզ ուռճացնի, դիմիր Սուրբ Հաղորդությանը: Այդ օրհնյալ հացը, որի երևույթի տակ Աստված է աներևութացել՝ քեզ խոնարհվել կսովորեցնի (Կյուրեղ Երուսաղեմացի):
14. Ամենահեշտն ինքն իրեն խաբելն է, հպարտանալ փուչ փառքով, ինքն իրեն երևակայել, երբ իրականում ոչինչ էս (Գրիգոր Աստվածաբան):
15. Քրիստոս հեզերինն է և ոչ թե նրանցը, ովքեր իրենց բարձրացնում են Իր հոտի վրա: Աստծո մեծության գավազանը՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս, չեկավ պարծանքի և հպարտության փայլով, թեև կարող էր, այլ՝ խոնարհությամբ (Կղեմես Հռոմեացի):
16. Նա, ով իրեն իմաստուն է համարում, զրկվում է Աստծո իմաստությունից (Իսահակ Ասորի):
17. Չհպարտանանք, քանի որ եթե Աստված Իր շնորհը վերցնի, մենք էլ Սողոմոն-Գոմորին կնմանվենք (Հոգեշահ գրքերից):
18. Չկա ավելի մեծ մեղք, քան հպարտությունը՝ բոլոր չարիքների արմատը, որը մարդուն նմանեցնում է դևի («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
19. Միշտ պետք է վախենալ հոգևոր հպարտությունից, քանի որ նա փուչ է դարձնում մեր բոլոր գործերը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

20. Երբ զգում ես, որ լցվում ես հպարտությամբ, ապա իմացի՛ր, որ դա ուրիշներից ստացած գովեստների արդյունքն է (Հոգեշահ գրքերից):
21. Հայիոյող դեր, չնայած հարձակվում է բոլորի վրա, բայց հպարտներն ավելի շատ են տառապում նրա հայիոյիչ մտքերից (Հոգեշահ գրքերից):
22. Պարծենկոտությունը ջնջում է բարի գործերը (Հոգեշահ գրքերից):
23. Հպարտների սրտում ծնվում են հայիոյական խոսքեր, իսկ խոնարհամիտների հոգիներում՝ երկնային հայտնություններ (Հոգեշահ գրքերից):
24. Առանց Աստծո օրհնության մեր բոլոր բարի և օգտակար գործերում հպարտություն կա, որը հակառակ է Աստծուն (Հոգեշահ գրքերից):
25. Հպարտն ուզում է ամեն բանի մեջ առաջին տեղը բռնել, մարդկանց հիացմունքին և ուշադրությանն արժանանալ, բոլորի սերն ու համակրանքը շահել, բայց իր բոլոր ջանքերին հակառակ՝ նա դառնում է շատերի համար ծաղրի առարկա (Տեր Գաբրիել քահանա):
26. Հպարտությունն ամենավսեմ առաքիությունների մեջ էլ է խցկվում, և ամենազարմանալին այն է, որ նույնիսկ խոնարհության մեջ էլ է ինքն իրեն հայտնում, և սա կոչվում է հոգևոր հպարտություն: Մարմնավոր հպարտության պես հոգևոր հպարտությունն էլ մեծ չարիքներ է առաջ բերում. մանավանդ չարիքներից ամենամեծը, քանի որ Աստծուն իրեն հակառակորդ և թշնամի է դարձնում, ինչպես Սուրբ Գիրքն էլ վկայում է. *«Աստված հակառակ է ամբարտավաններին»*, նաև՝ *«Ահա Ես քեզ դեմ եմ, ո՛վ հպարտ, ասում է Զորությունների Տերը»*, իսկապես, Աստված բոլոր մոլություններից էլ զզվում է, բայց գոնե նրանց Իրեն թշնամի չի հայտարարում: Մարդ որքա՛ն ավելի պատճառ ունի ահ ու դողի մեջ լինելու, երբ Աստված՝ իրեն որպես թշնամի ունենա: Ուրեմն պետք է հպարտության ամեն տեսակ դրսևորումները հաղթահարել և զգույշ լինել. թեպետ այս մեղքը պարտության մատնելը դյուրին չէ: Շատ կարևոր է, որ նրա դեմ գործածվող զենքը ճանաչենք. իսկ դա խոնարհությունն է (Տեր Գաբրիել քահանա):
27. Հիշիր նաև վերջոյ, թե ինչպես հողից ստեղծված մարմինդ դարձյալ հողին պիտի դառնա ու փոշու պիտի վերածվի. վայե՛լ է արդյոք հպարտանալ հող ու մոխրին: Իսկ եթե կյանքդ բարի գործերով ու ծառայություններով լեցուն է, և սրանց համար ես հպարտանում, այդժամ Քրիստոսի պատվիրանի համեմատ պետք է ասես. *«Անպիտան ծառա եմ, ինչ-որ պարտական էի անելու՝ այն արեցի»* (Տեր Գաբրիել քահանա):
28. Շողոքորթներն առավել խաբում են հպարտ առաջնորդներին և նրանց զցում վտանգի մեջ: Նրանք չեն խոսում ճշմարիտը, որ գիտեն, այլ խոսում են այնպես, ինչպես որ հաճո է առաջնորդի կամքին, դրա համար էլ միշտ փոխում են և այլալուր ճշմարիտը, մանավանդ այն, ինչ վերաբերվում է առաջնորդին (հովվին) (Պողոս Պատրիարք):
29. Հպարտությունն ու նախանձն էր, որ սատանային աստվածանալու ցանկությանը մղեց, և այժմ էլ ջանում է բոլոր մարդկանց կողմից երկրպագվել (Գրիգոր Տաթևացի):

30. Խոնարհություն է, որ մարդ բոլոր դրժելի իրերից զարհուրում, զգուշանում և չի հպարտանում՝ ասելով. «Ո՞վ ինձ կհաղթի», որի մասին Սողոմոնն ասում է. *«Սպառնալիքները փշրում են իմաստունների սրտերը, իսկ հպարտն, ինքն իրեն ապավինելով, որոգայթի մեջ է ընկնում»* (Անանիա Նարեկացի):

31. Սովորեցրու լեզվիդ արտաբերել. «Ներիր ինձ», և կխոնարհվես, այդպիսի խոնարհությունը կքանդի սատանայի բոլոր խարդավանքները (Անտոն Անապատական):
32. Միրիր խոնարհություն, և նա կծածկի քո բոլոր մեղքերը (Անտոն Անապատական):
33. Քո ընթացքում հետևիր խոնարհությանը (Անտոն Անապատական):
34. Մի զարմացիր, երբ սիրելիներդ թշնամանում են քեզ հետ: Դա չարի հնարքներն են: Մի նեղացիր, երբ վատ կխոսեն քո մասին, դա չար ոգիների ազդեցությունն է, որոնք ջանում են արգելքներ դնել մարդու հոգևոր առաջադիմությանը, որը ձեռք է բերվում հնազանդությամբ (Անտոն Անապատական):
35. Ամեն բանում խոնարհ եղիր՝ կեցվածքում, հանդերձանքում, նստելիս, կանգնելիս, անկողնում և տանդ (Անտոն Անապատական):
36. Ով առաքինություններով զիջում է քեզ, դու նրան համարիր քեզ հավասար, իսկ ով հավասար է քեզ՝ դու նրան համարիր քեզանից շատ անգամ ավելի բարձր (Անտոն Անապատական):
37. Մի նախանձիր նրանց, ովքեր վեր են բարձրանում, այլ ավելի լավ է, որ բոլոր մարդկանց համարես քեզանից բարձր, այնժամ Աստված կլինի քեզ հետ (Անտոն Անապատական):
38. Մի գնա հպարտների հետ, այլ նախընտրիր խոնարհներին (Անտոն Անապատական):
39. Միրիր աշխատանքը, ենթարկվիր բոլորին, շուրթերդ միշտ փակ պահիր և կհասնես խոնարհության, իսկ խոնարհությունը կթողնի քո բոլոր մեղքերը (Անտոն Անապատական):
40. Ամեն ինչից առաջ մի համարիր, թե ինչ-որ բան ես ներկայացնում քեզանից, քանի որ, եթե այդպես վարվես՝ դա քո մեջ խոնարհություն կծնի, խոնարհությունը կծնի գիտություն (փորձառություն և ողջախոհություն), գիտությունը կծնի հավատ, հավատն էլ իր հերթին կծնի ապավինություն, ապավինությունը կծնի սեր, իսկ սերն էլ իր հերթին կծնի հնազանդություն, իսկ հնազանդությունը կծնի անփոփոխ և մշտական ամրություն՝ բարին գործելու (Անտոն Անապատական):
41. Երբ կսկսեն գովել քեզ քո արած գործերի համար, դու մի ուրախացիր դրանով, և թող այդ բանը քեզ հաճելի չթվա: Թաքցրու քո գործերը, որքանով որ այդ հնարավոր է, թույլ մի տուր քեզ, որպեսզի ինչ-որ մեկին առիթ տաս դրանց մասին խոսելու և ամեն կերպ աշխատիր հասնել այն բանին, որ մարդիկ չգովեն քեզ (Անտոն Անապատական):
42. Եթե մեկը քեզ հանդիմանի մեղքի համար, որին դու անհաղորդ ես՝ խոնարհվիր քեզ հանդիմանողի առջև ու անապականության պսակ կստանաս (Անտոն Անապատական):

43. Եթե գովում են քեզ, ապա Աստծուց չես գովվի (Հովհան Ոսկեբերան):
44. Խոնարհվող մեղավորներն առանց բարի գործերի էլ են արդարանում, իսկ արդարներն իրենց ձեռք բերածն էլ են կորցնում հպարտության պատճառով (Հովհան Ոսկեբերան):
45. Հպարտն անպայման պիտի ցածրանա, իսկ խոնարհը, հակառակը, պիտի բարձրանա, խոնարհի մեծությունը ճշմարիտ և իրական մեծությունն է, այլ ոչ թե միայն խոսքերից և անուններից բաղկացած: Արտաքին մեծությունը երկյուղի և հարկադրվածության արդյունք է, իսկ սա էլ նման է Աստծո մեծությանը: Հանուն դրա մենք հարգում ենք նաև սրբերին, որ նրանք, բոլորից բարձր լինելով, բոլորի առջև իրենց խոնարհեցնում էին (Հովհանն Ոսկեբերան):
46. Նա է իր մասին շատ իմանում, ով իրեն ոչինչ է համարում (Հովհան Ոսկեբերան):
47. Եղիբ խոհեմ, լուրջամբ փակիր չարախոսների բերանները: Մի նեղացիր, երբ որևէ մեկը չարախոսի քեզ, դա չար ոգիների ներգործությունն է, որոնք ջանում են արգելքներ դնել մարդու հոգևոր առաջընթացին (Հովհան Ոսկեբերան):
48. Եթե չես ասում, թե մեղավոր եմ, ուրեմն չես ասում անձդ, քանզի հենց միայն «մեղավոր չեմ» ասելով՝ մեղանչում ես: Բայց մանավանդ ասա՝, թե մեղավորներից էլ ավելի հանցավոր եմ Աստծո պատվիրանների հանդեպ: Այսպես է պետք խորհել ամեն ժամ և ասել, թե անպիտան եմ, նաև միմյանց խոնարհությամբ ավելի մեծարել, քան սեփական անձը: Այսուհետև երկյուղով և խոնարհությամբ մոտեցիր Աստծուն, իսկ երբ մատուցես խոնարհության խոսքը, ասա՝ «Գոհանում եմ Քեզանից, Տե՛ր, քանզի երկայնամտությամբ ներեցիր ինձ և ցայժմ առանց տանջանքների պահեցիր, քանզի, Տե՛ր, ես արժանի էի մեծ պատուհաս կրելու և Քո կողմից արհամարհվելու: Իսկ Քո անոխակալ մարդասիրությունը ներողամիտ գտնվեց իմ հանդեպ: Գոհանում եմ քեզանից, թեպետ արժանի չեմ երկայնամտությանդ գովությանը»: Եվ երբ երկուսն էլ՝ փառաբանությունն ու խոնարհությունը կատարես, այնժամ խնդրի՛ր այն, ինչ որ պետք է խնդրեիր (Բարսեղ Կեսարացի):
49. Խոնարհություն ունենալ նշանակում է նմանվել Հիսուս Քրիստոսին (Բարսեղ Կեսարացի):
50. Ոչ ոքի մի՛ հարցրու բաների մասին, որ քեզ պետք չեն: Սովորի՛ր ամեն մարդու մասին բարին խոսել, իսկ քեզ նվաստացնել, դրանում մեծ խոնարհություն կա, որ հոգին դժոխքից բարձրացնում և հատում է կրքերը, սա մեծ հաղթանակ և զենք է սատանայի դեմ (Եփրեմ Ասորի):
51. Ով ուզում է տեղաշարժել քարը, նա ոչ թե վերևից է դնում լծակը, այլ ներքևից և հեշտությամբ շրջում է այն: Սա խոնարհության օրինակ է (Եփրեմ Ասորի):
52. Հիշիր գորավորների անկումը և խոնարհվիր առաքինություններիդ մեջ (Եփրեմ Ասորի):
53. Խոնարհը, եթե նույնիսկ մեղանչում է, հեշտությամբ է ապաշխարում, իսկ հպարտը, եթե նույնիսկ արդար է, հեշտությամբ մեղավոր է դառնում (Եփրեմ Ասորի):

54. Խոնարհամտություն չէ, երբ մեղավորն իրեն մեղավոր է համարում, այլ խոնարհամտությունն այն է, երբ ինքդ քո մեջ տեսնելով մեծ և շատ բաներ, չերևակայես քեզ (Եփրեմ Ասորի):
55. Ուզում ե՞ս մեծ լինել, բոլորից փոքր եղիր (Եփրեմ Ասորի):
56. Մեծամտությունը մեծագույն ստորություն է, խոնարհությունը՝ մեծագույն բարձրություն և արժանապատվություն (Մակար Մեծ):
57. Եթե քրիստոնյան ունի 5 ունցիա մեղք, պետք է ասի. «Ունեմ քսանը և լցվել եմ չարիքով», Իսկ եթե, օրինակ ունի 20 ունցիա բարիք, պետք է ասի. «Ինձ մոտ ընդամենը կես ունցիա է» (Մակար Մեծ):
58. Եթե ուզում ես ճշմարիտ խոնարհություն ձեռք բերել, ապա քաջաբար համբերի՛ր ուրիշների կողմից հասցրած վիրավորանքներին (Հայր Սրապիոն):
59. Մեր հոգում ոչ մի կերպ չի կարող կառուցվել առաքինությունների շենքը, եթե նախ մեր սրտում չդրվի ճշմարիտ խոնարհության հիմքը, այն էլ շատ ամուր, և միայն դա կարող է պահել կատարելության և սիրո վեր խոյացող շենքը (Հովհաննես Քասսիանոս):
60. Առանց կրքերից ազատվելու հնարավոր չէ խոնարհություն ձեռք բերել, առանց որի էլ ոչ մի կերպ հնարավոր չէ հաստատվել ոչ բարի հնազանդության մեջ, ոչ ամուր համբերատարության, ոչ անխռով հեզության և ոչ էլ կատարյալ սիրո մեջ, իսկ առանց սրանց էլ մեր սրտերը բնավ չեն կարող դառնալ Սուրբ Հոգու բնակարան, ինչի մասին ասում է Տերը մարգարեի միջոցով. *«Ես ո՞ւմ եմ նայելու, եթե ոչ հեզերին ու խոնարհներին և նրանց, ովքեր դողում են Իմ խոսքից»* (Ես. 66:2) (Հովհաննես Քասսիանոս):
61. Խոնարհի աղոթքը խոնարհեցնում է Աստծուն, իսկ հպարտի խնդրանքը վիրավորում է Նրան (Նեղոս Սինայեցի):
62. Ճշմարիտ խոնարհությունն այն է, որ խոնարհվենք բոլորի առջև, քանզի եթե խոնարհվում ենք ոմանց առջև, նշանակում է խոնարհությունը կեղծ է (Նեղոս Սինայեցի):
63. Եթե ինքդ քեզ չափում ես փոքր չափով, քեզ ուրիշի հետ չես չափի (Նեղոս Սինայեցի):
64. Անարգված Դավիթը ոչ մի հակառակ բան չասաց, այլ կանգնեցրեց նույնիսկ Աբեսայի վրեժխնդրությունը (Բ Թագ. 16:10): Դու էլ, երբ ենթարկվում ես անարգանքների, ոչ միայն մի պատասխանիր այդ լուտանքներին, այլ սանձիր նաև նրան, ով ուզում է վրեժխնդիր լինել քո փոխարեն (Նեղոս Սինայեցի):
65. Հանդարտ ծովը հաճելի տեսարան է, բայց ավելի հաճելի է հոգու անդորրը (Նեղոս Սինայեցի):
66. Եթե ուզում ես խոնարհվել և փշրված սիրտ ձեռք բերել, մի կարդա աշխարհիկ գրականություն, մի ծանրացիր նույնիսկ Հին Ուխտի գրքերի վրա, այլ կարդա Նոր Կտակարանը, հայրերի տառապալից վարքը, և այս ամենից մեծ օգուտ ձեռք կբերես (Նեղոս Սինայեցի):
67. Խոնարհություն ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է կարդալ և հիշել սրբերի վարքը ու նրանց կյանքը համեմատել մեր կյանքի հետ (Նեղոս Սինայեցի):

68. Կապանքներ դնելով ծնոտիդ, դու զգալի ցավ կպատճառես քեզ սպառնացողին ու անարգողին (Նեղոս Սինայեցի):
69. Չսպասենք, որ մեզ առաջինը բարենն, և ապա նոր մենք պատասխանենք, դա գոռոզամտության և անմտության նշան է, ընդհակառակը, միշտ առաջինը պետք է բարևել թե՛ բարեկամներին, թե՛ թշնամիներին (Նեղոս Սինայեցի):
70. Առաքինությունները բախում են Աստծո սրտի դռները, բայց խոնարհությունն է բացում դրանք (Օգոստինոս Երանելի):
71. Հոգու խոնարհությունն անպարտելի զենք է (Եվագր Պոնտացի):
72. Խոնարհների խրճիթներում հանգչում է Տերը, իսկ հպարտների տներում ավելանում է անեծքը (Եվագր Պոնտացի):
73. Չարին չարով մի պատասխանիր և վիրավորանքով՝ վիրավորողին, քանի որ դրանցով Աստված խոնարհեցնում է քեզ՝ տեսնելով, որ դու ինքդ չես ուզում խոնարհվել (Եվագր Պոնտացի):
74. Ամենից շատ, ինչպես գեհենի կրակներից, պետք է զգուշանալ այն մտքից, որ մենք աստվածահաճո կյանքով ենք ապրում (Աբբա Դորոթեոս):
75. Ինքն իրեն դատելը խոնարհությունն է: Քրիստոնեական խոնարհության առաջին աստիճանը եղբորն ավելի խելացի և ամեն ինչում քեզնից առավել համարելն է, մի խոսքով, ինչպես ասել են սուրբ հայրերը, համարի՛ր ինքդ քեզ ամենից ցածրը: Խոնարհության երկրորդ աստիճանը բոլոր հոգևոր հաղթանակներդ Աստծուն վերագրելն է: Սա է սրբերի խոնարհությունը և կատարելությունը (Աբբա Դորոթեոս):
76. Ավելի ջանա չտեսնելու և չլսելու այլոց մեղքերը (Աբբա Դորոթեոս):
77. Մեզ համար սովորական է դարձել «ես մեղավոր եմ» ասելը, սա հաճելի է Աստծուն, բայց հոգանք, որ միայն բերանի խոսք չլինի, այլ՝ սրտից բխած (Աբբա Դորոթեոս):
78. Պատահում է, որ մարդ իրեն խոնարհեցնում է, բայց սեփական փառքի համար (Աբբա Դորոթեոս):
79. Խոնարհությունը ոչ ոքի վրա չի բարկանում և ոչ ոքի չի բարկացնում (Աբբա Դորոթեոս):
80. Ամբարտավան ու հպարտացող անձի դեմ միայն խոնարհությամբ կարելի է պատերազմել ու հաղթել (Աբբա Դորոթեոս):
81. Հոգին, երբ խոնարհվում է, միայն այնժամ է պտղաբերում (Աբբա Դորոթեոս):
82. Քեզ միշտ այնպես պահիր, որպես թե հեռու ես ամեն առաքինությունից և Աստծո պատվիրաններից, անարգ, քան ամեն մարդ, և մեղավորներից ամենամեղավորը համարիր քեզ: «Եվ եթե համեմատվեմ քրիստոնյայի հետ, հող և մոխիր լինելով՝ ստվերի պես է իմ ողջ արդարությունը, եթե Աստծո մեծ ողորմությունը և շնորհը չունենամ: Եվ ըստ Գրքի ճշմարտության՝ չեմ ակնկալում ապրել, այլ միայն ընկնել հավիտենական տանջանքների մեջ, եթե կամենա ինձ դատել՝ ըստ իմ մեղքերի կամ՝ ըստ կասկածելի իմ բարության: Չեմ կարող վեր նայել, քանզի լի եմ անարգանքով» (Հայր Սրապիոն):

83. Ով երկնչում է չար ոգիների հարձակումից, ցույց է տալիս իր անհավատությունն Աստծո հանդեպ, իսկ եթե իրեն խոնարհեցնի Քրիստոսի առջև, նրանցից ավելի հզոր կլինի (Հայր Սրապիոն):
84. Եթե ուզում ես ձեռք բերել ճշմարիտ խոնարհություն, ապա սովորիր քաջաբար համբերել ուրիշի կողմից հասցվող վիրավորանքներին (Հայր Սրապիոն):
85. Շատերը փրկության արժանացան առանց մարգարեության, առանց նշանների ու հրաշքների, բայց առանց խոնարհության ոչ ոք չի տեսնի երկնային օթևանները (Հովհաննես Սանդուղք):
86. Ջանասիրաբար խմիր անարգանքները, ինչպես կիսմեր կենաց ջուրը՝ ամեն մեկի ձեռքից, ով կցանկանա քեզ խմեցնել այդ դեղամիջոցից, քանզի այն կմաքրի քեզ շնության կրքից և խորունկ մաքրություն կփայլատակի անձիդ մեջ, և Աստծո լույսը չի մարի քո սրտում (Հովհաննես Սանդուղք):
87. Մի փոքր կրակը կակդեցնում է մոմի մեծ քանակություն: Շատ հաճախ, մի փոքր անպատվությունը, որ հասցվում է մեզ, հանկարծ կակդեցնում ու ոչնչացնում է մեր մեջ եղող բոլոր վայրագություններն ու անզգամությունները և սրտի կարծրացումը (Հովհաննես Սանդուղք):
88. Մեղիկը, եղբայրներ՝, մեզ համար կարող է հնազանդության հոյակապ օրինակ ծառայել. բոլոր հեղուկներից ավելի ցած է իջնում և երբեք չի խառնվում անմաքուր նյութերի հետ (Հովհաննես Սանդուղք):
89. Երանելի են այն աչքերը, որոնք մարդը խոնարհության պատճառով չի համարձակվում Աստծուն բարձրացնել (Աբբա Եսայի):
90. Եթե մեկը խոնարհությամբ ասի. «ների՛ր ինձ», դրանով նա կայրի դևերին (Աբբա Եսայի):
91. Խոնարհությունն այն է, երբ մարդ իրեն Աստծո առջև միշտ մեղավոր է ճանաչում, և համարում է, որ ինքը ոչ մի բարի գործ չի արել Աստծո համար (Աբբա Եսայի):
92. Ինքնաանարգանքն այն տեղն է, որտեղ ձեռք է բերվում հանդարտությունը (Աբբա Եսայի):
93. Հեզությունն ի հայտ է գալիս համբերության մեջ (Աբբա Եսայի):
94. Ում սիրտը մաքուր է, նա բոլոր մարդկանց մաքուր է համարում, բայց ում սիրտը պղծված է մոլություններով, նա ոչ ոքի մաքուր չի համարում և բոլորին իր նման է տեսնում (Աբբա Եսայի):
95. Ե՞րբ և ո՞վ է խոնարհամիտ դառնում: Երբ լեզու չունի որևէ մեկին ասելու, թե նա ծույլ է կամ մատնացույց անել վիրավորվածին, աչքեր չունի՝ ուրիշի մեղանչումները տեսնելու, ականջ չունի՝ իր հոգու համար վնասակար բաներ լսելու, ձեռքեր չունի՝ մեկին հաղթահարելու, ոչ ոքի վրա մեղք չի բարդում, այլ ամեն ինչ իրեն է վերագրում (Աբբա Եսայի):
96. Խոնարհության գործերն այս են. լռությունը, քեզ ինչ-որ մի բան չհամարելը, ինքդ քեզանով չհիանալը, մյուսների հետ մրցակցության մեջ չմտնելը, հնազանդությունը, և այն, որ աչքերդ ներքև նայեն, մահն ունենաս աչքերիդ առջև, պահես քեզ ստախոսությունից, հեռու մնաս դատարկաբանությունից,

չհակաճառես...չպնդես քո կարծիքը, հանդարտությամբ կրես վիրավորանքները, ատես հանգիստը, ստիպես քեզ աշխատել, սթափ լինես, ոչ ոքի չջղայնացնես:

Եղբայր, ջանա կատարել այս բոլոր պատվիրանները, որպեսզի հոգիդ չդառնա ամենատարբեր կրքերի բնակարան: Յուրաքանչյուրի վրա ջանք թափիր, որպեսզի ամբողջ կյանքդ անպտուղ չանցկացնես: Թող արժանացնի մեզ Աստված հավիտենական կյանքին արժանի պտղաբերության (Աբբա Եսայի):

97. Որքան կարող ես նվաստացրու քեզ, այսինքն՝ հանդիմանիր, մեղադրիր ինքդ քեզ մեղքերիդ համար, հարկադրելով քեզ բոլոր մարդկանցից ցածր տեսնել: Մա է ճշմարիտ ճանապարհը, այլ ճանապարհ չկա (Բարսիլիսկոս Մեծ):
98. Չունե՞ս խոնարհություն. խոնարհության գործեր արա: Եթե հակաճառում են՝ զիջիր, եթե վրադ զայրանում են՝ լռիր և քեզ մեղադրիր, իսկ առավել աղոթիր նրա համար՝ ասելով «Փրկիր նրան, Տեր, և ողորմիր: Նրա սուրբ աղոթքներով շնորհիր ինձ խոնարհություն և համբերություն» (Բարսիլիսկոս Մեծ):
99. Երբ քեզ չեն պարզաստրում, երբ քո աշխատությունները չեն նկատում և քեզ վերջինն են համարում, այդ ամենը քեզ համար հոգեշահ համարիր, քանզի քեզ համար խոնարհվելու լավ առիթ է (Բարսիլիսկոս Մեծ):
100. Խոսքերով խոնարհությունը հպարտության ծնունդ է, և նրանցից ծնվում է իրենց մայրը՝ սնափառությունը (Բարսիլիսկոս Մեծ):
101. Միշտ ցանկացիր նախանձախնդրությամբ, մեծ ջանքով և Աստծո օգնությամբ անձդ խոնարհեցնել եղբայրների առջև և նրանց համար հրաժարվել սեփական ցանկություններից (Բարսիլիսկոս Մեծ):
102. Համբերությամբ կրենք ուրիշների անմտությունը, անհասկացողությունը, անարգանքը, բարկությունն ու անհոգությունը (Բարսիլիսկոս Մեծ):
103. Հարց. - Ես դավանական գրականություն ունեմ: Եվ երբ կարդում եմ, միտքս կրքոտ խորհուրդներից տեղափոխվում է դավանական ոլորտը: Երբեմն ներքին մի ձայն արգելում է ինձ կարդալ այդ գրքերը, ես ինչպե՞ս վարվեմ:
Պատ. - Չէի ցանկանա նման գրականություն կարդալի, որովետև դա տառապանք է տալիս մտքին: Ավելի լավ է հայրերի խրատները լսես, որոնք միտքը սանձում են՝ խոնարհեցնելով: Ես սա ասացի ոչ թե դավանաբանական գրականությունը թերագնահատելու պատճառով, այլ այդ քեզ եմ խորհուրդ տալիս, քանզի բազմապիսի է կերակուրը (Բարսիլիսկոս Մեծ):
104. Հարց. - Եթե ես որևէ մեկի դեմ չեմ մեղանչել, այլ ընդհակառակը, իմ դեմ են մեղանչել, ինչպե՞ս կարող եմ հանդիմանել ինքս ինձ: Օրինակ, եթե ճանապարհին ինձ մի մարդ պատահի, որին երբեք չեմ ճանաչել, և հանդիպելիս ոչ մի բառ չարտաբերած, նա ինձ հարվածի, ինչպե՞ս կարող եմ ինքս ինձ մեղադրել:
Պատ. - Կարող ես ասել՝ ես եմ մեղավոր, եթե չգնայի այդ ճանապարհով, չէի հանդիպի այդ մարդուն, և նա չէր խփի ինձ: Տեսնո՞ւմ ես, անգամ այս դեպքում կարող ես քեզ մեղադրել (Բարսիլիսկոս Մեծ):
105. Հարց. - Երբ որևէ մեկի հետ զրուցում եմ սուրբ հայրերի կյանքի վերաբերյալ կամ նրանց պատասխաններն եմ քննում, սիրտս ամբարտավան է դառնում: Ասա ինձ,

ինչպե՞ս կարող եմ հեզ ու իմաստուն վարել զրույցը: Ո՞վ կարող է խոսել նրանց մասին և ի՞նչ նպատակով:

Պատ. - Երբ սուրբ հայրերի կյանքի կամ նրանց տված պատասխանների մասին ես խոսում, պետք է դատես ինքդ քեզ, ասելով՝ վայ ինձ, որ խոսում եմ առաքինություններից, սակայն ինքս ոչ մի բան չունեմ և չեմ վաստակել: Եվ ապրում եմ ուրիշներին սովորեցնելու համար՝ նրանց իսկ օգուտի համար. հանկարծ ես էլ Առաքյալի ասածը չդառնամ. *«Դու, որ ուսուցանում ես ընկերոջդ, ինքդ քեզ չե՞ս ուսուցանում»* (Հռոմ. 2:21): Եվ երբ այսպես ասես, սիրտդ կհնազանդվի, իսկ խոսքդ խոնարհությամբ կհնչի: Սակայն պետք է հաշվի առնես, թե ում ես ասում: Երբ գիտես, որ լսողը օգուտ է քաղում, ապա խոսիր, այլապես չարժե անգամ զրուցել, քանզի գրված է. *«Պայծառ շարված սարդիոն և ոսկի գինդեր են իմաստուն խոսքերը լսող ականջների համար»* (Առակ. 25:12), որ այնպես չլինի, թե. *«Մի տվեք սրբությունը շներին. և ձեր մարգարիտները խոզերի առաջ մի գցեք»* (Մատթ. 7:6): Տերը թող քեզ պահպանի, եղբայր, որպեսզի խոնարհությամբ անցնես ճամփադ (Բարսիլիսկոս Մեծ):

106. Կա արարք և հակվածություն, որն առաջնորդում է խոնարհության՝ լռակյացությունը, իր մասին խոնարհ կարծիքը, խոնարհաբար խոսելը, համեստ հագնվելը, ինքնանվաստացումը, փշրված հոգին և իրեն միշտ վերջինը համարելը (Հարանց վարք):

107. Քո մշտական մտածումների առարկան թող լինի մահը (Հարանց վարք):

108. Սովորեցրու սրտիդ կամաց-կամաց ամեն եղբոր համար ասել. «Իսկապես նա ինձանից լավն է», այսպիսով աստիճանաբար կսովորես քեզ բոլորից մեղավոր համարել (Հարանց վարք):

109. Երբ պատերազմներ չունենք, մեզ առավել է պետք խոնարհվել, որովհետև Աստված տեսավ մեր տկարությունն ու մեզ առանց պատերազմի թողեց: Իսկ եթե պարծենում ենք, վերցնում է Իր օգնությունն ու կործանվում ենք (Հայր Քսաֆոթս):

110. Հավատացյալի զարդը խոնարհությունն է, ինչպես լեռները երբեք շուտ չեն գալիս, նույնպես խոնարհը երբեք չի բարկանում և չի բարկացնում ոչ ոքի (Հայր Քսաֆոթս):

111. Ով խոնարհ է, խոնարհեցնում է դևերին, իսկ ով խոնարհ չէ, ինքն է խոնարհվում դևերին (Հայր Մովսես):

112. Ինչպես առանց աղի ամեն կերակուր անհամ է, այդպես էլ առանց խոնարհության՝ յուրաքանչյուր առաքինություն (Իսահակ Աստրի):

113. Քո հանդեպ արված բարեգործությունները գրիր քարի վրա, իսկ վիրավորանքները՝ ջրի (Հայր Իսիդոր):

114. Մեծ է խոնարհության բարձունքը, խորն է մեծամտության անդունդը, և սրա համար էլ խորհուրդ եմ տալիս ձեզ. սիրեք առաջինը, որպեսզի չընկնեք երկրորդի մեջ (Հայր Իսիդոր):

115. Խոնարհությունը մեր մեջ կյանք չի դառնա, եթե նախ դուրս չնետենք մեր հոգիները սպանող բեռը՝ ամբարտավանությունը (Հայր Հելասիոս):

116. Հպարտները վախենում են կշտամբանքներից, իսկ խոնարհները՝ երբեք (Միդվանոս Աթոսացի):
117. Խոնարհություն է չնեղանալ մարդկանցից, որոնք մեզ թերություններ ու մեղքեր են վերագրում («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
118. Խոնարհություն է ինքն իրեն Աստծո առջև նվաստացնելը՝ որպես մեկը, որը որևէ բարի բան չի գործում: Խոնարհություն է չվիճելը, աչքի առջև մահն ունենալը, դեկավարին չհակաճառելը, բոլոր գործերում ջանալը, ոչ ոքի չզայրացնելն ու չնախանձելը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
119. Խոնարհություն է սովորելու մշտական ձգտումը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
120. Բոլոր դեպքերում ասա. «Ես ո՞վ եմ», և մի դատիր ոչ մեկին: Քո մասին երբեք ոչ մի լավ բան մի ասա («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
121. Խոնարհության երեք խոսքերն են՝ ներիք, օրհնիր և աղոթիր ինձ համար («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
122. Չարը բռնում է այն հոգուն, որը սիրում է հիշել իր բարի գործերը, հպարտանալով ուրիշների առջև և ինքն իր առջև, դրանով իսկ կորցնում է իր ծառայությունը Տիրոջ առջև («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
123. Եթե որևէ մեկը բարկանա քեզ վրա, ասա նրան. «Մեղանչեցի, ներիր հանուն Աստծո»: Եթե այս այբուբենը չսովորես, ոչ մի տեղ հանգիստ չես լինի (Հոգեշահ գրքերից):
124. Խորհուրդ եմ տալիս աղոթքների մեջ հիշել այն մարդկանց, որոնք ձեզ թշնամացած են թվում (Հոգեշահ գրքերից):
125. Ե՞րբ և ինչպե՞ս արտասանել «Ների՛ր» բառը: Ամեն խոսքի և գործի ժամանակ պետք է ասել՝ ների՛ր, ոչ ստիպողաբար, այլ ապաշխարությամբ և խոնարհությամբ (Հոգեշահ գրքերից):
126. Պետք է անձող խոնարհեցնես քեզ վրա իշխանություն բանեցնել ցանկացողի առջև (Հոգեշահ գրքերից):
127. Անհրաժեշտ է ներողություն խնդրել կատարած մեղքի համար, եթե մեղքդ մեծ է՝ խոնարհվիր, եթե փոքր է, ասա բերանով և սրտի զոջմամբ. «Ներիր ինձ, եղբայր» (Հոգեշահ գրքերից):
128. Խոնարհության համար անհրաժեշտ է մտածել մեղքերի մասին, բայց չխորանալ մանրամասնությունների մեջ (Հոգեշահ գրքերից):
129. Վախեցեք ձեզ համարել պահք պահող, երբեմն համտես արեք ինչ-որ համեղ բան, որպեսզի ձեզ պահեցող չհամարեք (Հոգեշահ գրքերից):
130. Պետք է քեզ համարես անմիտ, ցածրագույն և ընդհանրապես ոչինչ չնշանակող մեկը (Հոգեշահ գրքերից):
131. Արդեն որքան ժամանակ է, որ դու քրիստոնյա ես, բայց մինչև հիմա խոնարհություն ձեռք չես բերել, միշտ արդարացնում ես քեզ, և չես կարողանում մեղքդ գիտակցել ու դիմացինին ասել. «Ներիր, և Աստված կների» (Հոգեշահ գրքերից):
132. Ինչպիսի վիշտ էլ քեզ պատահի, բացի քեզանից ոչ ոքի մի՛ մեղադրիր, այլ ասա՝ այս ինձ պատահեց իմ մեղքերի պատճառով (Հոգեշահ գրքերից):

133. Խոնարհությունն առանց ջանքերի շատերին է փրկել: Իսկ ջանքերն առանց խոնարհության գուր են, նրանք կործանում են մարդուն (Հոգեշահ գրքերից):
134. Ավելի գերադասում եմ պարտությունը խոնարհությամբ, քան հաղթանակը՝ հպարտությամբ (Հոգեշահ գրքերից):
135. Քո հանդեպ եղող չարախոսությունները և թյուրիմացություններն Աստծո թույլատու կամքով են լինում՝ քեզ համբերություն սովորեցնելու համար, և դու շատ մի՛ արդարացիր, որպեսզի չզրկվես վարձքից և նախկին մեղքերիցդ էլ մաքրվես (Հոգեշահ գրքերից):
136. «Ինչպե՞ս վերաբերվել ինքնաարդարացմանը»: «Ինքնաարդարացումը մարդուն դժոխք է տանում, ինքնաարդարացումից հրաժարումը խոնարհություն է սովորեցնում» (Հոգեշահ գրքերից):
137. «Ուզում եմ խոնարհ լինել»: «Եթե իսկապես ցանկանում ես խոնարհ լինել, ապա ցանկացիր ամեն տեսակի վիրավորանքներ և նեղություններ, ինչպես որ քաղցածն ուտելիք է ցանկանում» (Հոգեշահ գրքերից):
138. Շատ դժվար է զիջել ուրիշներին: Սա կարող են անել միայն զորեղները, իսկ թույլերը պնդում են իրենցը (Հոգեշահ գրքերից):
139. Առանց խոնարհության բարեգործությունները փոշու են նման, որ թեթև սյուրք հողս է ցնդեցնում (Ներսես Լամբրոնացի):
140. Արդ, ինչպես ասում է Առաքյալը. *«Ամենայն խոնարհությամբ միմյանց պետք է ավելի լավ համարել, քան ինքներդ ձեզ»*: Արդ, *«ամենայն»* ասելով՝ հայտնում է, որ խոնարհության մասերը շատ են. կան ոմանք, որ խոնարհությունից քիչ մաս ունեն, ոմանք՝ շատ, և մյուսները՝ ամբողջը (Անանիա Նարեկացի):
141. Խոնարհություն է, երբ մարդ համբերում է եղբոր բարկության ժամին և իրեն է հանցավոր համարում, քանզի զայրանալը և ընդդիմանալը հպարտություն է, ինչպես ասում է Սողոմոնը. *«Ամբարտավան մարդը նախատինքների չի համբերում»* (Անանիա Նարեկացի):
142. Խոնարհություն է լռությունը, երբ մարդ իրեն արժան չի համարում առաջ գալ և բազմության առջև խոսել, ինչպես ասում է Տերը. *«Ով իր անձից է խոսում, իր անձի փառքն է որոնում»* (Անանիա Նարեկացի):
143. Խոնարհություն է, երբ մեծարում են ընկերոջդ և քեզ անտեսում, դու չես տրտմում, այլ այսպես ես ասում, թե. «Սրան էլ արժանի չեմ, ինչ ունեմ», ինչպես ասում է Սողոմոնը. *«Մեծամեծներին մի ձգտիր, այլ չափի մեջ պահիր քո անձը և Տիրոջ առջև շնորհներ կգտնես»* (Անանիա Նարեկացի):
144. Խոնարհություն է, երբ ընկերոջը ծառա չի պահում, այլ ինքն է նրան ծառայում, ինչպես ասում է Տերը. *«Մարդու Որդին չեկավ ծառայություն ընդունելու, այլ՝ ծառայելու»* (Անանիա Նարեկացի):
145. Խոնարհություն է, երբ տեսնում ես որևէ մեկի հանցանքը և չես բամբասում և ոչ էլ դատում նրան, այլ այսպես ես ասում. «Ես ինքս հանցավոր եմ, ուրիշ մեկին ինչպե՞ս դատեմ», որի մասին Տերն ասում է. *«Մի դատեք, որպեսզի չդատվեք»* (Անանիա Նարեկացի):

146. Հայարսն արժանի չի համարում եղբոր առջև խոնարհվելու, այլ իրեն բոլորից վեր է համարում: Այս մասին գրված է, թե՝ «Խոնարհությունը՝ որպես աղ, համեմիչ է ողջ առաքինության, և ուր սեր ու խոնարհություն չկա, առաքինությունը նեխած է ու անարգ»: Խոնարհություն է, երբ ինչ առաքինություն էլ գործում ես, չես խորհում այդ մասին և հպարտանում՝ ինչպես փարիսեցին, այլ խորհում ես մեղանչումներիդ մասին և խոնարհեցնում միտքդ, ինչպես Առաքյալն էր իրեն հանցավոր համարում և ասում. *«Հայիոյիչ էի և հալածիչ և ողորմություն գտա»*. և դարձյալ. *«Սոռացել եմ հետևում մնացած առաքինությունները և ձգտում եմ դեպի առջևումս եղածները»* (Անանիա Նարեկացի):
147. Խոնարհություն է, երբ մարդիկ քեզ փառաբանում են և պարզկներ տալիս, սակայն դու քո անձի արժանիքներին չես վերագրում, այլ Աստծուն ես փառաբանում, Աստծուց գոհանում և ասում, թե՝ այն Քո ողորմությունից է և ոչ ըստ իմ արժանիքների, ինչպես ասում է Սողոմոնը. *«Որչափ մեծության էլ հասնես, քեզ խոնարհ պահիր և Աստծո առջև շնորհ ու ողորմություն կգտնես»*: Խոնարհություն է, երբ վշտի ես հանդիպում և նեղություն է քեզ վրա հասնում, դու չես տրտմում, այլ գոհանում ես Աստծուց. «Ըստ իմ մեղքերի՝ ես ոչ միայն այսչափ, այլև բազում պատիժների եմ արժանի, և օրհնյալ է Աստված, որ այս անցավոր կյանքում և մահկանացու մարմնի մեջ ինձ վշտի արժանացրեց», ինչպես ասում է Առաքյալը. *«Հոժար եմ նեղությունների, վշտերի, չարչարանքների, որովհետև երբ տկարանում եմ, այդժամ գորանում եմ»* (Անանիա Նարեկացի):
148. Խոնարհություն է, երբ օրը խաղաղությամբ է անցնում, հասնում ես երեկոյին և գոհանում Աստծուց, թե՝ «Մարդկանցից և սուրբերից շատերն իսկ անհանգիստ ու կարոտ են, իսկ ինձ, որ անարժան եմ, հաց ու կերակուր տվեցիր և օրս խաղաղությամբ անցկացրեցիր, այդ Քո ողորմությունից է և ոչ ըստ իմ արժանիքների», որի մասին մարգարեն ասում էր. *«Ով եմ ես, Տեր իմ, Տեր, և իմ ազգականի տունն ինչ է, որ այդչափ սիրեցիր ինձ»*: Խոնարհություն է, երբ կամենում ես առաքինություններ գործել, սկսելու և ավարտելու համար քեզ բավարար չես համարում, այլ Աստծուց ես առաքինություն և օգնականություն խնդրում, թե՝ «Օգնիր իմ տկարությանը, որ կարողանամ կատարել Քո կամքը», ինչպես և Տերն է ասում. *«Ով հաստատված է Իմ մեջ, և Ես՝ նրա մեջ, նա շատ պտուղ է տալիս, որովհետև առանց Ինձ ոչինչ անել չէք կարող»* (Անանիա Նարեկացի):
149. Խոնարհություն է, երբ սիրում ես ոչ միայն նրանց, որ փառավորված են մարդկանցից, այլ խոնարհվում ես աղքատների առջև և մխիթարում պանդուխտներին, ինչպես Տերն էր անում: Պիղատոսը խոսում էր, և Նա պատասխան չէր տալիս, իսկ ավագակի հետ գթառատությամբ խոսում և պարզկներ էր տալիս, երբ կույրերն աղաղակում էին, կանգ առավ և դիպչելով նրանց աչքերին՝ բացեց: Խոնարհություն է, երբ միշտ քո կամքով չես գործում, այլ վարդապետներից և առաջնորդներից խրատ ես վերցնում, ինչպես Մովսեսը, որ չանտեսեց Հոթորի խրատները, այլ ընդունեց և բոլորը կատարեց (Անանիա Նարեկացի):

150. Խոնարհություն է, երբ առաքինությունն էս կատարում, չես խորհում, թե՝ «Իմ անձով և գործությամբ կատարեցի, այլ՝ Աստծո օգնականությամբ», ինչպես ասում է Առաքյալը. *«Ոչ ես, այլ Աստծո շնորհը, որ իմ մեջ է»*: Խոնարհություն է, որ առաջ չես ձգտում և ունեցածիցդ ավելի բարձր աստիճան չես վերցնում, այլ առաջնորդների կողմից կանչվելով ես ընդունում, ինչպես ասում է Առաքյալը. *«Ոչ թե նա է ընտրյալ, ով ինքն է իրեն գովում, այլ ում Աստված է գովում»* (Անանիա Նարեկացի):

151. Արդ, ողջ առաքինության հիմքը խոնարհությունն է, և բոլոր սրբերը խոնարհությամբ են հաճո եղել Աստծուն: Ինչպես Աբրահամն էր խոնարհվում և ասում. *«Ես հող եմ ու մոխիր»*, դրա համար նահապետների գլուխ եղավ: Այսպես և Դավիթն էր ասում. *«Ես որդ եմ և ոչ մարդ, նախատինք եմ մարդկանց համար»*, դրա համար Աստծուց մարգարեության շնորհ ստացավ և կանչվեց ժողովրդին թագավորելու: Այսպես և Եսային էր ասում. *«Վա՛յ ինձ, որովհետև պիղծ շուրթեր ունեմ»*, դրա համար աստվածաբան կոչվեց մարգարեների մեջ: Այսպես և Կարապետն էր ասում. *«Արժանի չեմ արձակելու Նրա կոշիկների կապերը»*, դրա համար արժանի եղավ Քրիստոսին մկրտելու: Այսպես և Պետրոսն էր ասում. *«Հեռու գնա ինձանից, Տեր, որովհետև մեղավոր եմ ես»*, դրա համար երկնքի արքայության բանալիներն ստացավ և Եկեղեցու Հիմք եղավ: Այսպես և Պողոսն էր ասում. *«Արժանի չեմ առաքյալ կոչվելու»*, դրա համար երկինք ելավ և դրախտը տեսավ (Անանիա Նարեկացի):

152. Արդ խոնարհությունն է ողջ առաքինության գլուխը: Եվ վարդապետներից անթիվ վկայություններ կան խոնարհության մասին, քանզի ոչ ոք Աստծուն այնպես սիրելի չէ, ինչպես նա, ով խոնարհ է և իրեն հետին է համարում հանուն Քրիստոսի, որովհետև Նրան վայել է փառք և իշխանություն այժմ և հավիտյանս. ամեն (Անանիա Նարեկացի):

153. Մի եղիր փառասեր և սրտիդ մեջ մի պահիր ինքնագովություն, ասելով. *«Ես այս ու այն բաներն արեցի, և առաջադիմեցի այս ու այն բաների մեջ»*: Այսպիսի մտածումները փառամոլության արդյունք են, և ով որ բոված է նրանցով, նա դարձել է չար ոգիների բնակատեղի (Անտոն Անապատական):

154. Երբ տրվում էս հոգևոր սխրանքների, մի գովաբանվիր դրանցով (Անտոն Անապատական):

155. Երբ որևէ առաքինի գործ էս կատարում, մի մեծամտացիր, ասելով՝ *«Սա ես ինքս արեցի»*: Այդպես վարվելով իմաստուն չես լինի (Անտոն Անապատական):

156. Եթե սկսեն քո գործերի համար քեզ գովաբանել, դրանով մի ուրախացիր և մի վայելիր այդ, որքան կարող ես թաքցրու դրանք, քեզ թույլ մի տուր դրանց մասին որևէ մեկին ասել և ամեն կերպ ջանա հասնել նրան, որ մարդիկ քեզ չգովաբանեն (Անտոն Անապատական):

157. Ամեն կերպ ջանա, որպեսզի քո միջոցով փառավորվի քո Հայրը, Ով երկնքում է (Անտոն Անապատական):

158. Փախի՛ր սնափառությունից, որովհետև շատերը կործանվեցին դրանից: Այն դրդում է մարդուն բազում ջանքերի՝ պահքերի, աղոթքների, շատ անգամ գիշերային հսկումների, մարդկանց առջև տրվող ողորմության և նման բազում բաների, բայց այս ամենով նա ոչ մի ուրիշ բանի չի հասնում, բացի անպատվությունից և անարգանքից: Չջանաք ցույց տալ, որ ում մեկն ենք, կամ մի առանձին մեծ բան ենք, որպեսզի դրա պատճառով չկործանվենք և չմոլորվենք սնափառության բազմաթիվ ճյուղերի մեջ, որովհետև սնափառության դևերը չափազանց շատ են: Իսկ նախանձախնդիրները ձգտում են վաստակել սրբերի փառքը, ինչպես նաև նրանց աղքատությունը, որպեսզի Աստծուց ստանան այս հաճելի գովեստը. *«Երանի հոգով աղքատներին, որովհետև նրանցն է երկնքի արքայությունը»* (Մատթ. 5:3) (Անտոն Անապատական):
159. Յուրաքանչյուր խոսք, որ արտասանում ես՝ քեզ գովաբանելով, վնասակար համարիր (Հովհան Ոսկեբերան):
160. Ինչը կարող է ավելի անմտություն լինել, քան քո գործերի համար ծախու և անուժ մարդկանցից գովասանք ակնկալելը՝ արհամարհելով Նրա գովասանքը, Ով գորություն ունի հատուցելու Իրեն հաճելի եղողների գործերի դիմաց (Հովհանն Ոսկեբերան):
161. Փառք փնտրողը մեկ ուրախությունից վեր է բարձրանում, մեկ էլ նորից հեշտությամբ ընկղմվում է, միշտ տագնապի մեջ է և երբեք հանգիստ չունի (Հովհանն Ոսկեբերան):
162. Երբ փառք ես տենչում, ապա պատկերացրու, որ արդեն ստացել ես այն, մտածիր հետևանքների մասին և այնտեղ ոչինչ չես գտնի: Մտածիր, թե այն ի՞նչ վնաս է պատճառում, որքան և ինչպիսի բարիքներից է զրկում, քանզի դրա պատճառով դու դժվարությունների և վտանգների ես ենթարկվում, իսկ դրանից վարձք ու արդյունք չես ստանում: Հիշիր, որ մարդկանց մեջ չափազանց շատ չարիքներ կան և արհամարհիր նրանց փառքը, մտածիր, թե նրանցից յուրաքանչյուրն ով է և կտեսնես, որ այդ փառքը ծաղրի է արժանի: Երբ որևէ բարի գործ անելով՝ մտածում ես, թե պետք է ցույց տալ դա մարդկանց, փնտրում ես, թե այդ մարդկանցից ում հանդիսատես դարձնես այդ գործին և ջանում ես երևալ, ապա հիշիր, որ քեզ Աստված է տեսնում և կոչնչացնես նմանատիպ բոլոր ցանկությունները (Հովհան Ոսկեբերան):
163. Եթե ուզում ես հաղթահարել փառասիրությունը՝ մի սիրիր գովաբանություններ, ոչ մեծարանք, ոչ լավ հագուստ, ոչ առաջին աթոռներ, ոչ նախապատվություն, այլ ընդհակառակը, սիրիր, որ կշտամբեն և անպատվեն, մեղադրանքները քեզ վրա բարդի՛ր ու կշտամբիր ինքդ քեզ՝ համարելով, որ դու ցանկացած մեղավորից առավել մեղավոր ես (Եփրեմ Ասորի):
164. Եթե շնորհի ես արժանացել, մի մեծամտացիր, քանզի ոչ մի կատարելություն չկա, որ Աստծուց ստացած չլինես, իսկ եթե ըստ Նրա պատվիրանների ու կամքի չբայլես, Նա կվերցնի քեզանից Իր սեփականությունները և կտա լավագույնին: Եվ այդ ժամանակ կնմանվես մարդու, ումից ետ են վերցնում նոր թանաքով թրջած փետուրը (Եփրեմ Ասորի):

165. Փառասիրությունը հոգևոր հիվանդություն է և անհրավ կիրք (Եփրեմ Ասորի):
166. Հոգու հիվանդությունը փառամոլ վարքն է (Եվագր Պոնտացի):
167. Փառամոլ հոգին անջուր հոր է (Եվագր Պոնտացի):
168. Դժվար է խուսափել փառամոլության ոգուց, քանի որ, ինչ ձեռնարկես նրան քշելու համար, հենց այդ էլ սկսում է դառնալ սկիզբ մի նոր սնափառության: Մեր ամեն մի ուղիղ մտքին հակառակում են դևերը, բայց այդ մտքերից որոշներն այդ չար գազանները ողջունում են՝ նպատակ ունենալով դրանով իսկ խաբել մեզ (Եվագր Պոնտացի):
169. Ինչպես ծակ պարկը չի կարող պահել իր պարունակությունը, այնպես էլ սնափառն է ոչնչացնում իր առաքինությունների վարձը (Նեղոս Սինայեցի):
170. Փառասիրությունը ստորջրյա խութի է նման. եթե բախվես նրան, ապա ամբողջ ունեցած բեռդ կարող ես կորցնել (Նեղոս Սինայեցի):
171. Ողջամիտ այրը թաքցնում է գանձերը, իսկ ուղղամիտը՝ առաքինության գործերը (Նեղոս Սինայեցի):
172. Սնափառությունը, բարի գործերը թաքցնելով, ոչնչացնում է (Աբբա Փաղաքիա):
173. Եթե տեսնես, որ մեկը կեղծավորաբար գովաբանում է քեզ, ապա մի այլ ժամանակ նրանից կշտամբանք սպասիր (Մարկոս Ճգնավոր):
174. Եթե մեկը գովաբանում է քեզ և դու մեծ հաճույքով ընդունում ես այդ գովասանքները, ապա քո մեջ Աստծո երկյուղը չկա (Աբբա Եսայի):
175. Շատ հեշտ է ինքդ քեզ խաբելը և դատարկ խոսքերով տարվելով՝ ոչինչ չլինելով հանդերձ՝ ինքդ քեզ ինչ-որ բան համարելը (Գրիգոր Աստվածաբան):
176. Ավելի լավ է պատիժն՝ արդարի ձեռքից, քան փառքը՝ արատավորի ձեռքից (Գրիգոր Աստվածաբան):
177. Ինչպե՞ս խուսափել մարդահաճության և մարդկային գովասանքի կրքից: Անկասկած վստահություն ունեցիր Աստծո ներկայության մասին, անգրաղ ջանքեր՝ Աստծուն հաճելի լինելու համար (Բարսեղ Կեսարացի):
178. Ինչպես մարդկանցից թաքցնում ես մեղքերդ, այդպես էլ թաքցրու նաև ջանքերդ (Մակար Մեծ):
179. Բազմաթիվ հոգիներ օժտված են բնածին առավելություններով, մի մասը բնությունից ստացել է ազնվաբարո միտք, մյուսները՝ գեղեցիկի հանդեպ հակում: Բայց եթե այդ առավելությունները չեն վերագրում Աստծուն՝ Բարերարին, այլ վերագրում են իրենց արժանիքներին, տաղանդին և ուժին, ապա Աստված թողնում է նրանց, և նրանք որս են դառնում զարշելի գործին կամ ամոթալի կրքին (Աբբա Պափնուտիոս):
180. Փառամոլության դևն ուրախանում է՝ տեսնելով մեր առաքինությունների բազմապատկվելը: Որքան շատ են մեր հաջողությունները հոգևոր կյանքում, այնքան ավելի է մեծանում փառամոլության մեջ ընկնելու հավանականությունը (Հովհաննես Սանդուղյ):
181. Ամոթ է պարծենալ ուրիշի զարդերով, և չափազանց անմտություն է հպարտանալ Աստծո պարգևներով (Հովհաննես Սանդուղյ):

182. Մնափառությունը գերադասելիներին հպարտ է դարձնում, իսկ արհամարհվածներին՝ հիշաչար (Հովհաննես Սանդուղք):
183. Երբ գովաբանողները, կամ ավելի ճիշտ, գայթակղեցնողներն սկսում են գովաբանել մեզ, այդ ժամանակ շտապենք հիշել մեր անօրինությունների բազմությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
184. Մնափառ հոգու մեջ նորից վերադառնում են կրքերը, որոնք մի ժամանակ պարտվել և հեռացել էին նրանից (Բսահակ Ասուրի):
185. Որքան իր մտադրություններով մարդ մոտենում է Աստծուն, այդքան էլ Աստված մոտենում է նրան Իր պարգևներով (Բսահակ Ասուրի):
186. Ջանա արհամարհված լինել և կլցվես աստվածային պատվով: Համառորեն մի ձգտիր հարգանքի՝ ներքուստ լցված լինելով խոցերով: Արհամարհիր պատիվը, որպեսզի հարգված լինես և պատիվ մի սիրիր, որպեսզի պատվագուրկ չլինես (Բսահակ Ասուրի):
187. Արեցի՞ր ինչ-որ բան փառասիրությամբ՝ սպասիր անփառունակության (Հոգեշահ գրքերից):
188. Չի կարելի գովել որևէ մեկին առերես: Դրանով կարող ես մեծ վնաս հասցնել նրա հոգուն (Հոգեշահ գրքերից):
189. Հաճախ Տերն անպատվաբեր դիպվածներով բժշկում է փառամոլին փառասիրությունից (Հոգեշահ գրքերից):
190. Մեծ գործ է, երբ հեռացնում ես անձիցդ մարդկային գովասանքները, բայց ավելի մեծ է, երբ հեռացնում ես քեզանից դիվային գովքը (Հոգեշահ գրքերից):
191. Մեծ մարդկանց համար բնական է վիրավորանքներ կրել արժանապատվությամբ և ուրախությամբ, իսկ սրբերի համար լսել գովասանքներ՝ առանց վնասվելու (Հոգեշահ գրքերից):
192. Ո՞վ չի ծիծաղի փառասերի վրա, երբ այս կիրքը ստիպում է նրան ծիծաղել, իսկ երբեմն էլ լացել բոլորի առջև՝ սաղմոսերգության կամ աղոթքի պահին (Հոգեշահ գրքերից):
193. Երբ թշնամին մտքումդ սկսի գովել քեզ քո կողմից արված որևէ գործի համար, դու նրան պատասխանիր. «Ոչ, թշնամի, հիմա ինձ մի գովիր, այլ այն ժամանակ գովիր, երբ Դրախտ կմտնեմ», և նա կանհետանա («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
194. Չկա ավելի չար մտածում, քան ինքնահավանությունը և մեծամտությունը: Սա ուղիղ հարձակվում է կոտրած սրտի վրա և սառեցնում է այն («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
195. Երբ մոտենա թշնամին և սկսի փող հարել ձեր սրտերում, ձեր առջև, որ դուք այնպիսին չեք, ինչ ուրիշները, այս կամ այն բանը շատ անգամ ավելի լավ եք անում մյուսներից, այնժամ վերցրեք ինքներդ ձեզ և սկսեք մտովի ման տալ բոլոր այն մեղքերի և սխալների մեջ, որոնք դուք գործել եք և դարձյալ մտովի ասեք, իսկ այս մեկն ո՞վ է արել, իսկ այս մյո՞ւսը, իսկ սրա մասին ի՞նչ կասեք («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
196. Աստծո՝ ամեն տեսակի պարգև մեզ համար չարիքի է վերածվում, երբ դրանից ոչ թե՛ Աստծո, այլ մեր փառքն ենք փնտրում («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

197. Աստված բանականություն և իմաստություն է տալիս, եթե Նա վերցնի Իրենը, ապա բոլորից հիմար կլինես («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
198. Թող մեզ Աստված գովի և ոչ թե մենք, քանզի Աստված ասում է նրանց, ովքեր իրենք իրենց են փառաբանում: Թող մեր բարի վարքի վկայությունը տրվի ուրիշների կողմից, ինչպես որ այն տրվեց մեր արդար հայրերին: Լկտիությունը, գոռոգությունն ու հանդգնությունը հատուկ են Աստծուց անիծվածներին, իսկ չափավորությունը, խոնարհամտությունն ու համեստությունը՝ Աստծուց օրհնվածներին (Կդեմես Հռովմեացի):
199. Բոլոր առաքիներությունների գլուխը խոնարհությունն է, իսկ ախտերի գլուխը՝ փառասիրությունը (Հովհան Մանդակունի):
200. Ոմանք փնտրում են Աստծո արքայությունը, բայց չեն գտնում: Սրանք սնափառներն են ու մարդահաճները, որոնք պերճանում են փառասիրության հողմով. բարիք են գործում, սակայն փառամոլության պատճառով կորցնում են իրենց վարձը. մարմնով մեռնում են, սակայն հոգով չեն ապրում. չարչարվում են, սակայն չեն հանգստանում. տանջվում են, բայց պսակի չեն արժանանում, քանզի այդ իսկ է նրանց վարձը: Սրանց մասին է ասում Տերը. *«Միմյանցից եք փառք ստանում, իսկ միակ Աստծուց փառք չեք փնտրում»*: Սրանց մասին ասում է Դավիթ մարգարեն. *«Տերը կցրի մարդահաճների ոսկորները»* (Գրիգոր Տաթևացի):

201. Մի՛ աշխատիր դուր գալ որևէ մեկին, բացի Քրիստոսից, և ոչ մի բանից մի՛ սարսափիր, բացի Աստծո բարկությունից (Անտոն Անապատական):
202. Գործերը, որ դրված են մեզ վրա Աստծուց, չի կարելի հետաձգել մարդկանց դուր գալու համար (Անտոն Անապատական):
203. Մարդկանց հանդեպ ունեցած հարգանքից ելնելով՝ Աստծո պատվիրանները մի խախտիր (Անտոն Անապատական):
204. Ոչ միայն մարդկանց առջև արդար երևա, այլ ինքդ քո մեջ եղիր իմաստուն, հեզ, բարեհոգի, համբերատար, նախանձախնդիր (բարին գործելու մեջ) և մարդասեր (Անտոն Անապատական):
205. Մի՛ թող Աստծո կամքը՝ մարդկանց կամքը կատարելու համար (Անտոն Անապատական):
206. Մի եղիր կեղծավոր կամ երեսպաշտ, մանավանդ՝ ստախոս (Անտոն Անապատական):
207. Երբ մեծ մեկի առջև ես ներկայանում, ապա հիշի՛ր, որ Ամենակարողը տեսնում է ամեն բան, ինչ կատարվում է և աշխատի՛ր ավելի հաճո լինել Նրան, քան մյուսին (Անտոն Անապատական):
208. Որքան էլ քարն ուժեղ նետես երկինք, այն տեղ չի հասնի, այնպես էլ մարդահաճի աղոթքը չի հասնի իր նպատակին (Նեդոս Սինայեցի):
209. Մարդահաճությունը թուլացնում է կրոնավորի գորությունը: Մարդիկ կայուն չեն. այսօր կգովեն, վաղը կգլորեն (Պոդոս Պատրիարք):

210. Մարդահաճները սովոր են հիմնականում գովել չարերին, քան՝ բարիներին, քանզի գիտեն, որ պետք է ավելի շատ վախենալ չարերից, քան՝ բարիներից (Պողոս Պատրիարք):
211. Շատ նենգավորներ շողոքորթ քաղցրությամբ սիրելի են դառնում, իսկ մարդասեր և շատ առաքինի մարդիկ իրենց անաչառ ու խիստ վարքով ատելի են լինում, իբրև դաժանաբարո և անպիտան (Պողոս Պատրիարք):
212. Քծնողներն այնքան գեղջուկներին չեն գցում իրենց ցանցը, որքան իշխանավորներին: Որևէ իշխան, որ այդպիսինին չի վնդում և չի սիրում ճշմարտախոսին, իր ձեռքով իր կորուստն է նախապատրաստում (Պողոս Պատրիարք):
213. Մեծամեծ խռովությունները շատ անգամ առաջանում են չնչին պատճառներից, ինչպես մեծ հրդեհները՝ փոքրիկ կայծերից: Ով կամենում է ամենքի հետ հաշտ ու անխռով ապրել, նրբանկատ թող լինի, մինչև իսկ փոքրերի նկատմամբ, որպեսզի խռովություն չծագի իրար մեջ (Պողոս Պատրիարք):
214. Կուռքեր են նաև փառասիրությունն ու մարդահաճությունը, որոնք հալածում են մարդու միջից նույնիսկ հավատը, համաձայն Տիրոջ դատաստանի, որ ասում է. *«Ինչպե՞ս կարող եք դուք հավատալ, երբ իրարից փառք եք փնտրում* (Հովհ. 5:44) (Սարգիս Շնորհալի):
215. Փառասիրության կուռքը խորտակենք նվաստությամբ, մարդահաճությանը՝ անաչառությամբ, սնապարծությանը՝ ճշմարտությամբ, իսկ ամբարտավանության կուռքը՝ խոնարհությամբ: Մեր մտքերից բոլորովին ջնջենք կռապաշտությունը՝ հեգությամբ՝ բոլոր մարդկանցից հետինը նկատելով մեզ և հանցավոր՝ բյուրապատիկ պատժի արժանի (Սարգիս Շնորհալի):
216. Անձի համար մարդկանցից փառք փնտրելը ոչ միայն հակառակ է Աստծո փառքին, ինչպես ասաց Տերը ոմանց մասին, թե՝ *«Մարդկանց փառքն ավելի սիրեցին, քան՝ Աստծո փառքը»* (Հովհ. 12:43), այլև պատճառ է դառնում, որ նրանց առերես գովաբանողներն իսկ իրենց անարգեն՝ որպես ախտավորի, երբ տեսնում են նրանց՝ գովասանքի և փառքի հետամուտ լինելը (Ներսես Շնորհալի):
217. Վերջին ռամիկին դուր գալու համար ընկա աչքից մեծ Թագավորի (Գրիգոր Նարեկացի):
218. Մեզանից ոչ ոք չի ուզում հողեղեն ու մահկանացու մարդուց արժանանալ պատվի, ինչն ուտիճն ու ցեցն են ապականում, և գողն էլ տանում է մի ակնթարթում (Ղևոնդ Երեց):
219. Ծերերից մեկն ասաց. «Խոնարհ է ոչ թե նա, ով արհամարհում է ինքն իրեն, այլ նա, ով ուրախությամբ է ընդունում ուրիշներից ստացած վիրավորանքներն ու վշտերը» («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):
220. Հաճախ է պատահել, որ խոնարհությունը բազում անձանց փրկել է նաև առանց ճգնությունների: Սա փաստում են մաքսավորն ու անառակ որդին, որոնք մի քանի բառ միայն արտասանեցին ու փրկվեցին («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):
221. Ծերերից մեկն ասաց. «Միտքդ կամաց-կամաց վարժեցրու յուրաքանչյուր եղբոր մասին ասելու. «Իսկապես ինձնից գերազանց է Աստծո առաջ»: Դարձյալ.

«Իսկապէս ինձնից ավելի եռանդուն է»: Այսպիսով, վերջ ի վերջո կհասնես քեզ բոլորից ցածր նկատելու և Աստծո հոգին կբնակվի քեզնում: Մինչդեռ եթե արհամարհես թեկուզ մեկ մարդու, Աստծո շնորհը կհեռանա քեզնից և կթողնի քեզ մարմնի ցանկությունների ձեռքում, սիրտդ կկարծրանա և այլևս չի գտնվի քեզանում զոջում («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):

ՀԱՅՐԵՐԻ ՎԱՐՔԻՑ

1. Մի ծեր եղբայրների հետ գնում էր անապատով: Հանկարծ նրանք մի վիշապ տեսնելով՝ փախան, և երբ կանգնեցին, մի եղբայր հարցրեց ծերին. «Հայր, դո՞ւ էլ վախեցար դրանից»: Պատասխանեց ծերը. «Չվախեցա, որոյակ, ուղղակի, եթե չփախչեի, չէի կարողանա հոգուցս հանել հպարտությունը» (Հարանց վարք):
2. Մի դիվահարի բերեցին վանք: Վանահայրը եկավ նրա մոտ մի մեծանուն կրոնավորի հետ, որը ճանաչված էր իր անարատությամբ և մաքրությամբ: Եվ վանահայրն ասաց դևին. «Եթե այս կրոնավորը քեզ հրաման տա դուրս գալ, ինչպե՞ս կարող ես հակառակվել»: Դևը պատասխանեց. «Չեմ վախենում դրանից, քանի որ թեպետև՝ անարատ, բայց հպարտ է» (Հայելի վարուց):
3. Լսել եմ, որ մի երիտասարդ վանական, երբ աբբան նրան հանդիմանեց, թե՝ «Ինչո՞ւ դու թողեցիր խոնարհությունը, երբ աշխարհից հրաժարվելուցդ հետո որոշ ժամանակ հետևում էիր դրան և սկսեցիր հետամուտ լինել սատանայական հպարտությանը», սա ծայրաստիճան մեծամտությամբ պատասխանեց. «Մի՞թե ես այն բանի համար որոշ ժամանակ ինձ խոնարհեցրի, որպեսզի հավերժ մնամ ենթակայի դիրքում»: Այս հանցավոր և սանձարձակ պատասխանից ծերը զարմանքից այնպես քարացավ, որ նրա խոսքը մնաց բերանում, կարծես թե նա այս խոսքերը լսել էր ոչ թե մարդուց, այլ հենց այն հին լուցիֆերից: Նա չէր կարողանում նույնիսկ մի ձայն հանել իր շուրթերից նման հանդգնության դեմ, այլ միայն սրտի խորքից հոգոց էր հանում, լռելյայն մտքով կրկնում էր մեր Փրկչի մասին ասվածը. *«Աստծո կերպարանքով է...Իր անձն ունայնացրեց՝ ծառայի կերպարանք առնելով...հնազանդ լինելով մինչև մահ»* (Փիլիպ. 2:6-8), այլ ոչ այնպես, ինչպես այս՝ սատանայական ոգով բռնվածը (Հովհաննես Քասսիանոս):
4. Պատմում են հայր Արսենի և հայր Թեոդորոս Փիբացու մասին, թե բոլոր մեղքերից առավել ատում էին մարդկանց կողմից գովաբանվելը: Հայր Արսենը երբեք մարդկանց հետ հանդիպման չէր գնում, իսկ հայր Թեոդորոսը թեև հանդիպում էր, սակայն ինչպես մերկացյալ սրի հետ (Հարանց վարք):

5. Մի անգամ Թեբայում մի ծերի մոտ այցելուներ եկան: Նրանց հետ մի դիվահար կար, որին բերել էին, որ ծերը բժշկի: Երկար համոզեցին ծերին, և նա ասաց դին. «Դո՛ւրս արի Աստծո արարածից»: Իսկ դն ասաց. «Դուրս կգամ, բայց նախ պատասխանիր իմ հարցին. ովքե՞ր են այծերը, և ովքե՞ր են ոչխարները»: Ծերը պատասխանեց. «Այծերն իմ նմաններն են, իսկ ովքեր են ոչխարները՝ այդ միայն Աստված գիտի»: Դևը լսելով այդ, բարձր ձայնով բացականչեց. «Դուրս եմ գալիս քո խոնարհության պատճառով»: Եվ անմիջապես դուրս եկավ (Հարանց վարք):
6. Հայր Անտոնն ասաց հայր Պիմենին. «Մարդու մեծ առաքինությունն այն է, որ միշտ թվի իր հանցանքները, դնի դրանք Աստծո առաջ, դիմանա փորձություններին մինչև իր կյանքի վերջը, քանզի առանց փորձությունների ոչ ոք չի կարող մտնել Աստծո արքայություն: Ես տեսա թշնամու բոլոր ցանցերն ու որոգայթները՝ երկրի վրա սփռված, և հառաչելով ասացի. «Ով կարող է ազատվել սրանցից»: Եվ ձայն լսեցի երկնքից, որ ասում էր. «Խոնարհությունը կփրկի և զերծ կպահի այդ ամենից» (Հարանց վարք):
7. Մի անգամ երանելի Անտոն Անապատականն աղոթում էր իր խցում և ձայն լսեց, որն ասում էր. «Անտոնիո՛ւս, դու դեռ չես հասել կաշեգործի մակարդակին, որն ապրում է Ալեքսանդրիայում»: Ծերը, լսելով, վեր կացավ առավոտ կանուխ, վերցրեց ձեռնափայտը և շտապ գնաց Ալեքսանդրիա: Երբ հասավ կաշեգործի մոտ, վերջինս չափազանց զարմացավ՝ տեսնելով իր տանը անապատի զարդ հայր Անտոնին: Ծերը կաշեգործին ասաց. «Պատմի՛ր ինձ քո հոգևոր սխրանքների մասին, քանի որ դրա համար թողել եմ անապատը և եկել հասել եմ այստեղ»: Կաշեգործը պատասխանեց. «Չեմ հիշում, որ ես երբևիցե որևէ լավ բան արած լինեմ, և այդ պատճառով էլ առավոտյան արթնանալով՝ մինչ գործի գնալս ինքս ինձ ասում եմ. «Այս քաղաքի բոլոր բնակիչները՝ մեծից փոքր, կմտնեն երկնքի արքայություն՝ իրենց կատարած բարի գործերի համար, և միայն ես կմատնվեմ հավիտենական տանջանքների՝ իմ գործած բազում մեղքերի համար»: Եվ այս խոսքերը կրկնում եմ նաև քնելուց առաջ»: Լսելով այս՝ երանելի հայր Անտոնն ասաց. «Ուրդյակ իմ, դու նման ես վարպետ ոսկերչի, որը տանը նստած կերտում է իր համար Աստծո արքայությունը: Ես չնայած իմ ամբողջ կյանքս անց եմ կացրել անապատում, սակայն դեռևս ձեռք չեմ բերել այն հոգևոր իմաստությունը և չեմ հասել գիտակցության այն աստիճանին, որ դու արտահայտում ես քո խոսքերում» (Հարանց վարք):
8. Մեծապատիվ և ազնվատոհմ մի իշխան Քրիստոսի սիրո համար դարձավ կրոնավոր և հրաժարվեց իր ողջ ունեցվածքից: Նա ցանկանում էր վանքի շինությանը օգտակար լինել. տնետուն էր ընկնում, եղբայրների ու արհեստավորների համար կաթ մուրում: Մի օր կաթով լի սափորը ձեռքին, փողոցում հանդիպում է իր որդիներին, որոնք շքեղ տեսքով, առոք-փառոք ձիերը հեծած գալիս էին դեմ-հանդիման: Քանի որ խուսափելու էլ տեղ չունեի, սկսեց ամոթ զգալ և շառագունել: Բայց քիչ հետո մտքում իր վրա զայրանալով՝ սրտապնդվեց և նրանց աչքի առջև վերցրեց սափորը և շրջեց իր գլխին և ամբողջ մարմինը թրջեց կաթով: Եվ ասաց ինքն իրեն. «Ով անամոթ, ամոթ համարեցիր

Քրիստոսի աղքատությունը՝ որ կաթը ձեռքիդ էր: Հիմա կաթը գլխիդ թափված ներկայացիր որդիներիդ»: Ո՞վ չի զարմանա այսպիսի ազնվական մարդու քաջության, խոնարհության և համբերության վրա (Հայելի վարուց):

9. Մի եղբայր հարցրեց հայր Քրոնին. «Ի՞նչ գործերով է մարդը հասնում խոնարհամտության»: Ծերը պատասխանեց. «Աստծո վախով»: Եղբայրը նորից հարցրեց. «Իսկ ի՞նչ գործերով է մարդը հասնում Աստծո վախին»: Ծերը պատասխանեց. «Իմ կարծիքով նա պետք է հրաժարվի ամեն բանից, իր վրա մարմնավոր տքնություններ դնի և ամեն կերպ իր մտքում պահի մարմնից հոգու ելքի հիշողությունը» (Հարանց վարք):
10. Հայր Արսենը, վանք հասնելով, երեցներին հայտնեց իր կուսակրոն դառնալու որոշման մասին: Նրան տարան Սուրբ Հոգով լեցուն ծերի՝ Հովհաննես Կոլովի մոտ: Ծերը կամեցավ Արսենին փորձության ենթարկել: Երբ նրանք նստեցին հաց ուտելու, ծերը չհրավիրեց Արսենին, այլ թողեց կանգնած: Նա էլ աչքերը գետնին հառած խորհում էր, որ Աստծո ներկայության մեջ է կանգնած, Նրա հրեշտակների առջև: Երբ սկսեցին ուտել, ծերը մի կտոր չոր հաց գցեց Արսենին: Նա այդ տեսնելով՝ ծերի արարքի մասին մտածեց, թե՝ «Ծերը նման է Աստծո հրեշտակին և իմացավ, որ ես նման եմ մի շան, նույնիսկ ավելի վատն եմ: Այդ պատճառով նա այդ ձևով հացը տվեց, ուրեմն ես էլ հացն ուտեմ, ինչպես շներն են ուտում»: Այդպես խորհելուց հետո Արսենը ծնկների ու թաթերի վրա իջավ և այսպես մոտեցավ հացի կտորին, բերանով վերցնելով մի անկյուն տարավ ու այնտեղ կերավ: Ծերը, տեսնելով նրա մեծ խոնարհությունը, ասաց երեցներին. «Նրանից հմուտ վանական կլինի» (Հարանց վարք):
11. Մի եղբայր հարցրեց ծերին. «Ինչպե՞ս է, հայր, որ ոմանք ասում են, թե հրեշտակներ են տեսնում»: Ծերը հոգոց հանելով ասաց. «Երանի՛ նրանց, զավակս, ովքեր իրենց մեղքերն են տեսնում» (Հարանց վարք):
12. Աբբա Միսիանոսն Ապողոս անվամբ մի աշակերտ ուներ: Թշնամական նենգությունների հետևանքով նրա մոտ, բացի այլ ցանկություններից նաև հոգևորական դառնալու ցանկություն առաջացավ: Երազներում նրան հայտնվում էին դևերը եպիսկոպոսի տեսքով և նրան եպիսկոպոս էին օծում: Նա հաճախ խնդրում էր ծերին, որպեսզի թույլ տա իրեն գնալ քաղաք և եպիսկոպոսապետի կողմից հոգևորական ձեռնադրվել: Սակայն ծերը թույլ չէր տալիս՝ ասելով, որ նա իր արժանիքներից վեր բաներ չփնտրի: Տրտմելով ծերի մշտական խրատներից՝ Ապողոսը գաղտնի փախչում է նրա մոտից Ալեքսանդրիա, որպեսզի շուտափույթ հոգևորական ձեռնադրվի: Երբ նա գնում էր, ճանապարհին նրան հանդիպեց շատ բարձրահասակ մարդու տեսքով մի դև: Նա մերկ էր և սև, զարշելի դեմքով, հաստ շրթունքներով և երկաթյա եղունգներով: Ունենալով գազանանման կերպարանք՝ նա միևնույն ժամանակ նման էր թե՛ տղամարդու և թե՛ կնոջ: Չորս բոլորը զարշահոտություն տարածելով՝ դևն Ապողոսի առջև այնպիսի խայտառակ բաներ էր անում, որ հնարավոր չէ այն գրի առնել: Ընկնելով Ապողոսի վզով՝ դևը նրան իր գիրկն առավ և սկսեց համբուրել: Ապողոսը սկսեց խաչակնքվել և ջանալ նրա գրկից դուրս պրծնել: Սակայն դևն ասում էր նրան. «Ինչո՞ւ ես ինձանից փախչում,

իմացիր, որ դու իմն ես և ես սիրում եմ քեզ, քանզի դու կատարում ես իմ ցանկությունները: Ես այդ բանի համար էլ եկա քեզ մոտ, որպեսզի քեզ առաջնորդեմ, մինչև որ քո բոլոր ցանկություններն ի կատար չածեմ: Եվ էլ չկարողանալով կրել սրա զարշահոտությունն ու անամոթությունները՝ Ապոդոսը, բարձրաձայն բղավելով, ասաց. «Աստված, իմ հոր՝ Սիսիանոսի աղոթքներով, օգնիր ինձ և ազատիր այս հարձակումից»:

Եվ ահա դեր, փոքր-ինչ նահանջելով, վերափոխվեց գեղեցիկ և մերկ կնոջ և ասաց նրան. «Արի և բավարարիր ցանկություններդ, քանի որ դու ինձ շատ ես հանգիստ տվել քո սրտում քո խորհուրդներով: Ես ցանկացա քեզ դարձնել, - ասաց դեր, - հոգևորական և եպիսկոպոս, սակայն Սիսիանոսի՝ այդ ցանկասեր ծերի աղոթքները, ինձ հեռացնում են քեզանից: Այս խոսքերով դեր աներևույթ եղավ: Մեծ սարսափով բռնված՝ Ապոդոսը վերադարձավ ծերի մոտ և ընկնելով նրա ոտքերը՝ խոստովանեց ամբողջ եղելությունը և ներում խնդրեց: Նա պատմեց նաև եղբայրներին, թե ինչ տանջանքներ է կրել դիվական հարձակումից և ինչպես նրան օգնեցին աբբա Սիսիանոսի աղոթքները: Ճշմարտապես նրա աղոթքները շատ հզոր էին դերին քշելու համար: Բոլոր չար ոգիները փախչում էին նրանից՝ չհամարձակվելով մոտենալ Քրիստոսի քաջ և անհաղթ զինվորին (Հարանց վարք):

13. Մի անգամ հարցրեցին հայր Ագաթոնին. «Ո՞րն է ավելի կարևոր. մարմնի հոգնությունները, թե՞ սրտի պահպանությունը»: Ծերը պատասխանեց. «Մարդը նման է ծառի. մարմնի հոգնությունները տերևներն են, սրտի պահպանությունը՝ պտուղները: Արդ, ինչպես որ գրված է. *«Ամեն ծառ, որ բարի պտուղ չի տա, կտրվում և կրակն է գցվում»* (Մատթ. 3:10), պարզ է, որ մեր ամբողջ ջանքը պետք է նպատակաուղղված լինի դեպի պտուղը, այսինքն՝ մեր հոգու պահպանությունը: Բայց անհրաժեշտ են նաև տերևների պաշտպանությունը և զարդարանքը, այսինքն՝ մարմնի հոգնությունները («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):

14. Մի աշխարհական, իր հետ վերցնելով իր անչափահաս տղային, գնաց Անտոնյան լեռները աբբա Սիսիանոսի մոտ՝ նրանից օրհնություն ստանալու: Այնպես պատահեց, որ ճանապարհին տղան հիվանդացավ և մահացավ, սակայն նրա հայրը չխռովվեց և հավատքով մեռածին տարավ ծերի մոտ: Մտնելով սրբի խուցը՝ սա ընկավ ծերի առաջ և իր մահացած որդուն էլ այնպիսի դիրքով դրեց աբբայի ոտքերի մոտ, որ կարծես նրանից օրհնություն և աղոթք էր խնդրում: Այն բանից հետո, երբ ծերն ավարտեց աղոթքը և օրհնեց նրանց, աշխարհականը դուրս եկավ՝ տղային թողնելով այդ մեռած վիճակում ծերի ոտքերի մոտ: Ծերը չնկատեց, որ տղան մահացած է և կարծելով, որ նա սպասում է օրհնության, ասաց նրան. «Վեր կաց, մանուկ և գնա այստեղից»: Եվ մահացածն իսկույն հարություն առավ և հետևեց իր հորը:

Այդժամ այդ մարդը, տեսնելով իր որդուն կենդանի, նրա հետ վերադարձավ ծերի մոտ և խոնարհվելով՝ շնորհակալություն հայտնեց նրան: Ծերն իմանալով, որ հարություն է տվել մեռելի, խիստ տխրեց, քանզի նա խուսափում էր հրաշագործ լինելու փառքից և արգելեց նրան որևէ մեկին պատմել այդ մասին մինչ իր՝ ծերի մահը (Հարանց վարք):

ԱՂԹՔ

Բժշկի՛ր ինձ, Տե՛ր, հպարտությունից և ամբարտավանությունից, սնափառությունից, մարդահաճությունից ու ռիսակալությունից, նախանձից ու ատելությունից և բոլոր չարիքներից:

Բխեցրո՛ւ, Տե՛ր, իմ գլխում վտակների աղբյուրը և ոռոգի՛ր իմ մտքերի անդաստանը, լվա՛ իմ հանցանքների աղտերը և սրբի՛ր իմ վերքերի թարախը, հանի՛ր իմ մեղքերի փուշը և տնկի՛ր կենաց բույսը: Աճեցրո՛ւ, Տե՛ր, արդարությունը և նվաստացրո՛ւ անօրինությունը, մեռցրո՛ւ մարմնիս ցանկությունը և նորոգի՛ր հոգուս կենդանությունը:

Կանչի՛ր, Տե՛ր, իմ մեղանչած անձը Քեզ մոտ, քանզի չեմ համարձակվում մերձենալ Քեզ, պատկառում եմ ամոթից և զարհուրում եմ իմ գործերից, չունեմ համարձակություն Քո առջև, քանզի ես ինքս եմ ինձ կորստյան մատնել: Հեռացա Քո սուրբ պատվիրաններից և մերկացա Քո փառքից, բայց Դո՛ւ, Տե՛ր, գթա՛ ինձ, ողորմի՛ր, քանզի Քո անարատ ձեռքերի ստեղծածն եմ:

Փնտրի՛ր, Տե՛ր, Քո եղծյալ ու կորուսյալ պատկերիս, որ մեղքերի աղբի և տիղմի մեջ եմ ծածկվել, դո՛ւրս բեր Քո շնորհի ավելով և դի՛ր նախկին գանձանակի մեջ, որից ընկա:

Ապրեցրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, երկյուղով ու հառաչանքներով, սիրով ու սրբությամբ, շնորհներով ու ճշմարտությամբ, գիտությամբ և բոլոր առաքինություններով:

Փրկի՛ր ինձ, Տե՛ր, մարդկային գովեստից, փառքից ու մեծարումներից, քանզի լույս կարծելով խավարիս՝ բարին են համբավում իմ՝ եղկելիս ու ողորմելիս մասին: Ինձ առաքինի են համբավում, մինչդեռ ես ողբալի եմ և անթիվ մեղքերով լի: Ծածկի՛ր ինձ, Տե՛ր, սուտ գովեստների և երանինների լույսից, քանզի չգիտեմ իմ մեղքերը: Ինձ սուրբ եմ ցույց տալիս և լի եմ աղտեղությամբ, կերպարանվում եմ առաքինությամբ և անառակությամբ ապրում, փայլում եմ երկյուղածությամբ և ընթանում մարդահաճությամբ, ճանաչում եմ ճշմարտությունը և սուտ խոսում, գիտեմ արդարությունը և անօրինությունն եմ գործում:

Չեմ կարող, Տե՛ր, անհույս լինել, քանզի ողորմած ես և գթած, և անճառ փառք խոստացար դարձի եկած մեղավորին, սակայն ես զարհուրում ու դողում եմ և երկնչում եմ իմ բազում ու անթիվ մեղքերից, քանզի պարտվելով՝ խաբվեցի որսողից և արդ, ի՞նչ կլինեմ եղկելիս, որ տարակուսած եմ կյանքից:

Քո առջև եմ ընկնում և թողություն հայցում իմ մեղքերին. ընդունի՛ր իմ պաղատանքները և քավի՛չ եղիր հանցանքներիս, պայծառացրո՛ւ և լուսավորի՛ր իմ խորհուրդներն ու միտքը, կարո՛ղ դարձրու իմ մարմինը՝ անդադար Քո սուրբ անվան փառաբանության մեջ մնալու:

Հաղո՛րդ դարձրու ինձ, Տե՛ր, Քո աստվածային սիրուն՝ սիրելու Քո պատվիրանները և գալու Քո ճանապարհով, չարչարվելու մինչ ի մահ Քո անվան

համար, մտնելու փառքի մեջ, դասվելու Քո սրբերի շարքը և միշտ ուրախանալու Քո կամարարների հետ:

Շնորհի՛ր ինձ, Տե՛ր, աչքերի լաց, արցունքների հոսում, մեղքերի սուգ, սրտի երկյուղ, ոսկորների սարսափ ու դող՝ տանջանքների ահից, կենաց ճանապարհի և անդադար պաղատանքներ: Փրկիր երևացող և աներևույթ թշնամուց և արժանավորիր գոհությամբ փառավորել Քեզ, Հոր և Սուրբ Հոգուդ հետ, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

ՍԱՐԳԻՍ ՇՆՈՐՀԱԼՈՒ ԽՈՍՔԸ ՍՈՒՐԲ ԳՐՔԻ ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՐՆՈՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Փառավորենք Քրիստոսին, որովհետև հավետ վայելում ենք Նրա շնորհները և Նրա գիտությամբ անճառ բաների հաղորդ լինելով՝ հրավիրվում արքայության: Փառավորենք Նրան ոչ միայն խոսքով, այլև գործով, ոչ սոսկ գործով, այլև ուղիղ հավատքով և ոչ միայն հավատքով, այլև հույսով, սիրով խոնարհությամբ և հեզությամբ:

Գուցե մեկը հարցնի, թե այս ամենով ինչպե՞ս փառավորենք Նրան: Կփառավորենք, եթե Սուրբ Գրքի ընթերցանություններին ուշադրություն դարձնենք և նրանից եկող օգուտը մեր մեջ ամբարենք, որովհետև առանց Սուրբ Գրքի վարդապետության մարդ երբեք չի կարող օգտակար և աստվածային բաներից օգտվել: Այս բանի համար էլ մեր Տերը հորդորում է մեզ քննել Սուրբ Գիրքը, իսկ սաղուկեցիներին կշտամբելով հանդիմանում, քանզի մոլորված էին և չէին իմանում ո՛չ Սուրբ Գիրքը, ո՛չ էլ Աստծո գործությունը:

Տեսնում ես, որ Աստծո գործությունը Սուրբ Գրքի գիտությամբ և վարդապետությամբ է ճանաչվում և ոչ ոք չի կարող ինչպես հարկն է ճանաչել կամ պաշտել Աստծուն, առանց Սուրբ Գրքի գիտության: Լսիր Պողոսին, որ ասում է. «Մինչև իմ գալը հետամտիր Աստծո խոսքն ընթերցել, հորդորել և ուսուցանել հավատացյալներին» (Ա Տիմ. 4:13), «Զանց մի առ շնորհը, որ քո մեջ է» (Ա Տիմ. 4:14) և դարձյալ. «Համբերությամբ և գրքերի պարզևած մխիթարությամբ հույսն ընդունենք» (Հռոմ. 15:4), նաև «Աստծո շնչով գրված ամեն գիրք օգտակար է ուսուցման, հանդիմանության, ուղղելու և արդարության մեջ խրատելու համար» (Բ Տիմ. 3:16): Մովսեսը հրամայում էր խոկալ այս ամենի մասին երբ տանն էս, ճանապարհին քայլելիս, ննջելու և արթնանալու ժամանակ և ասում էր. «Դրանք գրիր տանդ սեմին և դռներիդ վրա, որպեսզի միշտ աչքերից առջև լինեն» (Բ Օր. 6:7), իսկ Դավիթը սաղմոսների մեջ ասում է. «Երանելի է այն մարդը, ով հաճույք է ստանում Տիրոջ օրենքից և գիշեր-ցերեկ խորհում է Նրա պատվիրանների մասին, նա նման է ջրերի

հոսանքի վրա տնկված ծառին, որն իր պտուղը ժամանակին կտա, իսկ նրա տերը չի թափվի ու ամեն բան, ինչ էլ որ անի, կհաջողվի նրան» (Մաղմ. 1:1-3): Արդարև ո՞ր ջուրը այնպես կաճեցնի և սաղարթախիտ կդարձնի ծառը, ինչպես աստվածային գրքերի ընթերցումները՝ մտքին, կամ ո՞ր անձրևն այնպես կսնուցի բույսերին, ինչպես Սուրբ Գրքի գիտությունը՝ աստվածասերների հոգիներին: Տեսնում ես, որքան հոգածու եղավ Քրիստոսն անձամբ, հորդորելով մեզ Սուրբ Գրքի ընթերցումների հանդեպ կրթասեր և խնամակալ լինել, որպեսզի միշտ նրանով պարապենք, գիշեր-ցերեկ նրանով տքնենք, նրա համար հոգանք, նրա մասին խոկանք, այն նկատենք՝ որպես հոգևոր կերակուր և ըմպելիք, և մարգարեի նման ասենք. *«Որքան քաղցր են Քո խոսքերն իմ քիմքին, ավելի քաղցր, քան մեղրն իմ բերանին»* (Մաղմ. 118:103), դարձյալ *«Հիրավի, սիրեցի Քո պատվիրանները ոսկուց և տպագրոնից ավելի»* (Մաղմ. 118:127):

Այսքան հորդորական խոսքերից հետո դարձյալ կան ոմանք, որ չգիտեն, թե ինչ է Սուրբ Գիրքը, կամ ինչի համար է գրված: Իսկ ուրիշները թեն գիտեն, սակայն այնքան տաքտամ են իրենց ընթերցմամբ և ուսումի մեջ, որ երբ խոսում են Սուրբ Գրքի վարդապետությունից, նրանք նույնիսկ մարգարեներից քաղված վկայությունները չեն տարբերում, չգիտեն, թե մարգարեներից որի խոսքն է այն: Ահա սրա համար է, որ երբ կարդում ենք մարգարեներից, նախ մարգարեի անունն ենք հիշատակում և ապա նոր կարդում պատգամները: Սակայն այնպիսի հոգսերով ենք անցկացնում ընթերցման ժամանակը, որ խոսքերից ոչինչ չենք հասկանում և երբ եկեղեցուց դուրս ենք ելնում, աշխարհի հոգսերն ու մեծության պատրանքները խեղդում, անպտուղ են դարձնում Աստծո խոսքը, նաև այն, որ մեր Տերն ասեց. *«Նախ խնդրեցեք Աստծո արքայությունը և Նրա արդարությունը, և այդ բոլորը Աստված ձեզ ավելիով կտա: Այսուհետև հոգ մի արեք վաղվա մասին...քանի որ ձեր երկնավոր Հայրը գիտե, որ այդ բոլորը ձեզ պետք է»* (Մատթ. 6:32-33):

Արդ, քանի որ ամբողջ եռանդով այդ բաներն ենք խնդրում և դրանց համար ենք միայն ջանում, աստվածայինը համարելով ավելորդ, այդ պատճառով այս ամենը մեր մտքում չենք պահում և ընկնում ենք կոիվների ու հակառակությունների, թշնամական հարձակումների, տերերի խստությունների ու հարկահավաքների տմարդությունների մեջ, և ինչքերի բռնագրավումն ու տների ավերումը մրրիկի պես ներս խուժելով՝ խռովեցնում է մեր մտքերը և խեղդում վայելքները:

Ինչո՞ւ է այս ամենը տեղի ունենում, քանի որ անփույթ ենք հոգևոր ջանքերի մեջ և հոգ չենք տանում Սուրբ Գրքի ընթերցանության համար, իսկ Աստված էլ հակառակ բաներով տանջում է մեզ: Մեր մտքերն օտար հոգսերով ծանրաբեռնեցինք և տատանվում ենք խավարի մեջ: Մեկն իր որովայնին է ծառայում իբրև խուժադուժ տիկնոջ և պարծենում է ամոթալի բաներով, մեկ ուրիշը մնում է պոռնկության մեջ և մարմնի ցանկությամբ գերված՝ խոզի պես միշտ թավալվում է տղմի մեջ, ուրիշ մեկը որպես տիրոջ, երկրորդ կռապաշտությանը՝ կորուսիչ արծաթին է ծառայում, իսկ ուրիշները՝ ատելությանն ու ոխակալությանը, նախանձին կամ եղբոր զրպարտությանը և զրկանքներին հետևելով զրկվում են ճշմարիտ հոգսերից՝ Սուրբ Գրքի ընթերցանություններից, զբաղվում են մարմնական բաներով և չեն իմանում այն, որ բոլոր այս չարիքները տգիտության պատճառով են ներս մտնում և ժանգոտեցնում հոգին: Այդպիսի գարշելիները ոչ միայն չեն

կարդում, այլ ավելորդ են համարում Սուրբ Գիրքը, որոնք ողբի և արցունքի են արժանի, որովհետև, ինչպես կույրը արևի ճառագայթներից զրկված լինելով՝ այն ավելորդ բան է համարում, նմանապես և սրանք, Արդարության Արեգակի ճառագայթներից տգիտությամբ զրկված լինելով, անզգա են և այդ իրենց համար մեծ վնաս չեն համարում: Լավ, հարցնենք նրանց, որոնք ավելորդ են համարում Սուրբ Գրքի ընթերցանությունը: Տես Պողոսը, որ խոսում էր Քրիստոսով և անճառելի խոսքեր լսեց, կարոտ էր գրքերի ընթերցանությանը և այդ պատճառով պատվիրում էր աշակերտներին ու ասում. *«Բեր նաև գրքերը, մանավանդ մագաղաթները»* (Բ Տիմ. 4:13), իսկ դու չե՞ս ակնածում, չե՞ս ամաչում ավելորդ համարել այս բաները և կյանքդ անցկացնում ես դատարկությամբ, ի՞նչ պատասխան պիտի տաս և ո՞վ կների քեզ: Ուշադրություն դարձրու, թե ինչպես է քեզ խրատում երանելին. *«Կաթ սովեցի ձեզ և ոչ կերակուր»* (Ա Կորնթ. 3:2), սրանով ակնարկում է հոգևոր վարդապետությունը, որովհետև, ինչպես կաթը մանուկներին սնուցիչ է և նրանց հասցնում է մինչև չափահասների սեղան, նույնպես Ս. Գրքի խոսքերը մեր հոգիները սնուցանում են, մինչև որ հասնեն Քրիստոսի կատարյալ հասակին: Երբ կերակուրը պակասի, մարմինը կտկարանա և կմեռնի, նույնպես և Քրիստոսի վարդապետության կաթը, հոգիների կերակուր է, երբ պակասի, հոգին չի կարող կենդանի մնալ:

Արդ, այսքան երևելի օրինակներից հետո մտքով մանուկ չմնանք, ընդհակառակը, չար բաների մեջ մանուկ լինենք, որպեսզի եբրայեցիների նման Պողոսի կողմից չմեղադրվենք. *«Հակառակ այն բանի, որ դուք ժամանակի ընթացքում ուսուցիչներ պետք է լինեիք, բայց ահա հարկավոր է, որ դուք սովորեք, թե ինչ են Աստծո պատգամի նախատարրերը և դուք կաթի կարիք ունեք և ոչ պինդ կերակուրի, քանի որ ով կաթնակեր է, նա անզիտակ է արդարության խոսքին»* (Եբր. 5:12-13), այսինքն՝ ինչպես որ մանուկը հոռի և պիտանի կերակուրների մեջ չի կարող կողմնորոշվել և շատ անգամ կոշտ բանն իր բերանը դնելով ծամում է և ուտում վնասակար բաներ, բայց արբունքի հասնելով՝ այդպես անմտորեն չի գործում, այլ գիտե իմաստությամբ ընտրել կերակուրները և օգտակարն ուտում է ախորժակով, իսկ վնասակարը՝ թափում, նույնպես մենք Աստծո խոսքի կաթը խմենք Սուրբ Գրքի օրինակներից, մինչև որ մեր քիմքը վարժվի բարու և չարի ընտրությանը, որպեսզի հասնենք Քրիստոսի կատարյալ հասակին:

Թերևս ասես, ինչպե՞ս պիտի վարժվի մեր քիմքը Սուրբ Գրքի գիտելիքներին: Երբ նրանով զբաղվենք, նրա շուրջ դառնանք, երբ մեր զբաղմունքն ու հոգսը, վաստակն ու աշխատանքն այն համարենք, երբ այն մեր հանգիստը, փառքն ու կենդանության կերակուրը և ուրախության գինին նկատենք, երբ Սողոմոնի խրատի համաձայն վարվենք՝ իմաստությանը մեզ քույր համարելով այն զրկենք՝ մեր սրտի մեջ լայն տեղ տալով և բոլոր պատվիրաններից ավելի պատվական համարենք այն: Ահա այսպես է, որ քիմքը կրթվում է բարին ու չարն ընտրելու մեջ, այսպես է, որ կարող ենք զատորոշել կենսատու կերակուրը մահաբերից: Աղաչում եմ, այս ուղղությամբ կրթասեր լինենք, որպեսզի հերձվածողների հավատալիքների կոշտուկը բերան առած չծամենք, կամ դրանց վնասակար դառնությունը չճաշակենք, որովհետև նրանք իրենք իրենց եկեղեցուց օտար չեն համարում, ինչպես հեթանոսները կամ հրեաները, այլ քրիստոնյաների նման ներս մտնելով՝ դառը թույն են թափում և իրենց օտար ուսմունքը գործածելով՝ խաբում են տակավին տղայաբարո մարդկանց: Սակայն այս բոլորի դատաստանը թողենք Քրիստոսի սոսկալի աստանին և

մենք մեր միտքը կրթենք Սուրբ Գրքի ծանոթությամբ, և թող Աստված բոլորիս արժանացնի արքայությանը մեր Տիրոջ և Փրկչի Հիսուս Քրիստոսի շնորհով և մարդասիրությամբ:

ԽՈՐՀՐԴԱԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՄՏՔԻ ՄԱՍԻՆ

Իսկ ինչ վերաբերում է մտքին, ապա սա քրիստոնյաների համար պատերազմի մի ահավոր դաշտ է: Սրանից են ծնվում բարի և չար գործերը: Մեր միտքը, ցավոք, անվարժ է բարի պատերազմի համար, և երբ ուզում ենք այն սևեռել աղոթքի կամ հոգևոր ընթերցանության վրա, ապա միտքն իսկույն ապստամբում է և այս ու այն կողմ փախչելով՝ մեզ անպտուղ թողնում: Պատկերացրեք ձին, որի վրա դեռ ոչ մի մարդ չի նստել, ինչպես կպահի իրեն, երբ պետք լինի նրանով տեղ գնալ: Նա իր հեծյալին ամեն կերպ կաշխատի վայր նետել, որովհետև անվարժ է նստելու համար, այդ պատճառով էլ անհնազանդ է: Նույնն է նաև մեր միտքը, երբ գիշեր ու զօր թափառում է աշխարհական և մարմնավոր ցանկական ոլորտներում, և երբ պետք է լինում այն մի կարճ ժամանակով սանձել և սևեռել հոգևորի վրա, այդ ժամանակ նա մեզ այլևս չի ենթարկվում, ինչպես անվարժ ձի:

Դրա համար է գրված. *«Անձդ վարժեցրու աստվածապաշտության»*, այսինքն՝ թե՛ աշխատանքի, թե՛ զբոսանքի, թե՛ ուտելու և թե՛ մյուս այլ իրավիճակներում պետք է ջանալ հեռու պահել միտքն ունայն տարուբերումներից և հնարավորինս սևեռել հոգևորի վրա: Այսպիսի վարժանքի դեպքում միտքը կամաց-կամաց կսկսի կայունանալ հոգևոր ընթերցանության և աղոթքի պահերին:

Այսօր, ինչպես և քրիստոնեության ծագման շրջանում, բազմաթիվ քրիստոնյաներ հարձակում են կրել և կրում պիղծ դևից, որ հայհոյանքներ է բերում քրիստոնյաների մտքին: Սա հայհոյում է Աստծուն, սրբերին, չի թողնում նայել սրբապատկերներին, կամ հոգևոր ֆիլմեր դիտել, զրկում է աղոթքից, Պատարագին մասնակցելուց, և այնպես թաքուն է բերում այդ պիղծ մտքերը, որ քրիստոնյան չկասկածի, թե դրանք իր՝ դևի ներմուծածն են, այլ ամեն ջանք թափում է, որ մտածել տա, թե դրանք մարդու սեփական մտքերն են, նույնիսկ հոգևոր ընթերցանության, կամ երգերի բառերից էլ օգտվելով՝ հայհոյական մտքեր է հարուցում և ջանում քրիստոնյային գցել իր գործակցի՝ հուսահատության գարշահոտ դևի ցանցը, որից թող փրկի մեզ Աստված: Այս բոլորից խուսափելու համար եկեղեցու սուրբ հայրերը, իրենց փորձառությունից ելնելով, իրենց խրատներում ցույց են տվել այդ թշնամուն բացահայտելու և նրա պիղծ հարձակումները ետ մղելու միջոցները: Հուսով ենք, որ «Մտքի մասին» բաժինն Աստծո ողորմությամբ շատերի համար օգտակար կլինի:

Բացի սրանից, մտքի միջոցով ուրիշ բազում խարդավանքներ է պատրաստում թշնամին, թեկուզ և առանց հայհոյության, սակայն նորից շատ ծանր ու տառապալի և նույնիսկ մահացու, եթե ժամանակին միջոցներ ձեռք չառնենք Տիրոջ ողորմությամբ այն ետ մղելու:

Այս հարձակումը նպատակ ունի քրիստոնյային ըմբոստացնել Աստծո դեմ, մղել ապստամբության և հակառակության: Երբ մենք ընկնում ենք մեղքի մեջ և տկարանում հավատքի կյանքում, այդժամ դեր, որ միշտ ջանում է մոռացության մատնել դժոխքը, հավիտենական տառապանքները, այս անգամ մեծ ջանքով սկսում է մեզ հիշեցնել դրանց ահավորության մասին, բնականաբար, նպատակ ունենալով՝ որ ոչ թե զոջմամբ, ապաշխարությամբ ուղղվենք, այլ որպեսզի ընկնելով հուսահատության մեջ՝ ամբարտաժան դիրք գրավենք Արարչի նկատմամբ՝ մղելով մեզ հետևյալ մտածմունքին. «Ահա ընկել ես մեղքերի մեջ և այդ թշվառ վիճակից էլ չես կարող դուրս գալ, իսկ սրա վերջն ինքնըստինքյան, գեհենի հավիտենական տապն է, հանապազ այրվելն ու չվերջանալը, թունավոր չաստկող որդերը, շոշափելի մշտնջենավոր խավարը, ատամների կրճտոցը և անվերջ լացը: Բայց չե՞ որ դա անարդար է: Մի՞ թե դու ես ցանկացել մարդ ստեղծվել, մի՞ թե Աստված քո համաձայնությունը ստացել է, որ քեզ ստեղծի այս կարճ կյանքի համար: Չե՞ որ դու չես խնդրել, իսկ հիմա էլ կանգնել ես դժոխքի դարպասների մոտ և պիտի դատապարտվես հավիտենական լքման»:

Եվ նմանօրինակ մտածումներ հարուցելով՝ մղում է մեզ կասկածել Աստծո արդարության վրա, գցում մի ապստամբ դիրքի մեջ, որը և իրականում դեպի կորուստ է տանում, եթե ժամանակին չսթափվենք: «*Եղբայրներ, տեսեք, ձեզանից որն է մեկի մեջ թող երբեք չլինի չար ու անհավատ սիրտ և ապստամբի կենդանի Աստծո դեմ*» (Եբր. 3:12): Իսկ ինչպե՞ս դիմակայել այս ահավոր հարձակմանը: Ինչո՞ւ ահավոր. որովհետև մեր մարդկային սահմանափակ միտքը միշտ չէ, որ կարող է այս դիվային մտքերին բացատրություն տալ, քանի որ մեր տկար միտքը չի կարող ամբողջովին պարզ տեսնել՝ գիտակցել և մեկնել աստվածային ճանապարհները և այս պարագաների համար է, որ ասվում է. «*Հավատա ու պիտի փրկվես*» (Գործք 16:31):

Հավատա, որ Աստված արդար է և ողորմած, մի ընդունիր չար դևի բարբաջանքները և ետ մղիր նրա հարուցած մտքերը՝ առանց նրա հետ վեճի բռնվելու, այսինքն՝ առանց քննելու և բացատրություն գտնելու, այլ՝ կարճ, անմիջապես ետ մղիր հարձակումն՝ ասելով. «Ետիս գնա, սատանա, ինչպես որ երկնքում ապստամբեցիր և ցած գլորվեցիր, հիմա էլ ինձ ես ուզում ապստամբության մղել, ես քո ներմուծած մտքերին իմ մարդկային տկարության պատճառով բացատրություն տալ չեմ կարող, բայց գիտեմ, որ Աստված Իր բոլոր գործերում արդար է, ճշմարիտ և ուղիղ, և Նրա կամքն էլ բարի է, կատարյալ և հաճելի: Չնայած ընկած վիճակի մեջ եմ, բայց գիտեմ, որ Նա Իր ծառաներին կանգնեցնելու կարողություն ունի, դրանից ելնելով, չպիտի տեղի տամ հուսահատությանը, այլ Իր անհուն ողորմությանը և մարդասիրությանը հուսալով՝ պիտի ջանամ զոջալ, ապաշխարել, շտկվել և գտնել քավություն ու թողություն մեղքերիս համար, քանի որ Նա իմ համար խաչը ելավ, իսկ դու մաս և բաժին չունես այս մեծ փրկությունից: Դրա համար էլ նախանձից ուզում ես ինձ էլ քեզ հետ հավիտենական հրին ժառանգակից դարձնել: Բայց իմ ժառանգությունը Տիրոջից

է, թեկուզ և անարժան, բայց Նրա Սուրբ Արյան գինն եմ, և հավատով պիտի պաղատեմ Նրանից գործություն՝ քո պիղծ ստահող խորհուրդները ետ մղելու համար: Նա արագահաս օգնական է իմ պէս ընկածներին, և Նրան փառք հավիտյանս: Ամեն:

Պետք է հաշվի առնել, որ նման մտքեր առաջանում են հիմնականում նոր դարձի եկած քրիստոնյաների մոտ, ուստի կարելի է եզրակացնել, որ սրանք սովորական մարդուն բնորոշ մտքեր չեն, այլ թշնամական՝ սատանայական ներմուծումներ: Չարը հիմնականում պատերազմ է մղում հավատավոր քրիստոնյաների դեմ, իսկ անհավատների և այլակրոնների դեմ՝ ոչ, այն խոսքի համեմատ, թե. *«Մեռելները թող թաղեն իրենց մեռելներին»* (Մատթ. 8:22): Այսինքն՝ մեռած մեկի դեմ իմաստ չունի պատերազմել և սրանից կարելի է եզրակացնել, որ նման հարձակումները մեզ վրա ինչքան էլ որ դառն են ու անտանելի, սակայն ապացույց են այն բանի, որ մենք թեկուզ և ընկած, գաղջ, բայց կենդանի ենք հավատի կյանքում և պատկանում ենք Աստծուն, որովհետև Իր Միածին Որդու Արյան գինն ենք: Այլապես մեռելի դեմ ինչո՞ւ պիտի պատերազմեր: Այսպես մտածելով՝ այն մտքերը և խորհուրդները, որ մեզ պիտի մղեին հուսահատության, մեզ կմղեն հույսի հաստատման և հավատքի զորացման: Եվ եթե մենք ամենքս չէ, որ կարող ենք պատասխան գտնել Աստծո հանդեպ նմանօրինակ ապստամբեցնող մտքերին, ապա հիշենք, որ դրանց պատասխանը Երկնքում կստանանք: Բայց նրա համար, ով տարվել է նման մտքերով և դրանք ետ չի մղել, այլ ըմբոստ վիճակի մեջ է մնացել մինչև վերջ, չնայած որ իրեն հուզող բոլոր հարցերի պատասխանը կստանա երկնքում և այնժամ իր բերանով կվկայի, որ Աստծո դատաստաններն իսկապես արդար են, բայց դրանից օգուտ չի ստանա, այլ կմատնվի հավիտենական կորստի: Իսկ հավատքով և վստահությամբ նման խորհուրդներն այստեղ ետ մղողները կմտնեն հավիտենական փառքի մեջ: Սա է վկայում Հայտնության գրքի հետևյալ համարը. *«Ալելուիա՛, փրկություն՛ւն և փա՛ռք և պատի՛վ և զորություն՛ւն մեր Աստծուն, որովհետև ճշմարիտ և արդար են Նրա դատաստանները. Ամեն. Ալելուիա»* (Հայտն. 19:1-2):

Ա. Արևշատյան

ՆԱՐԵԿ ԲԱՆ Ե

Թեպետ շատ անգամ հոգածու ձեռքդ կարկառելով ինձ՝
Ուզեցիր ձգել դեպի Քեզ, սակայն ես չցանկացա,
Իսրայելի պես՝ ըստ մարգարեի ամբաստանության.
Թեև խոստացա Քեզ հաճո լինել,
Սակայն այդ ուխտը նույնպես դրժեցի.

Նույն չարիքները նյութեցի դարձյալ,
Վերադառնալով նախկին կենցաղիս:
Անդաստանները սրտիս հերկեցի
Միայն մեղքերի փշերի համար,
Որ որոմն այնտեղ արգասավորվի:
Ինձ են պատշաճում առակները ողջ
Աստվածարյալ սուրբ մարգարեների.
Քանզի Դու ինձնից հուսացիր խաղող,
Փոխարենը ես ընձյուղեցի փուռ.
Խորթացած այգիս դառն ու անախորժ պտուղներ տվի:
Ապավինեցի անհաստատ հողմին,
Որից հարածուփ տատանումներով
Այս ու այն կողմ եմ միշտ տարուբերվում:
Ըստ Հորի խոսքի՝ զնացի անդարձ մի ճանապարհով.
Հիմարի նման շենքս շինեցի ավազի վրա.
Խաբված՝ կարծեցի լայն արահետով
Կարող եմ հասնել անձկալի կյանքին.
Ինքս փակեցի ելքը ճամփեքիս.
Կամովին բացի վիհս կորստյան:
Իմ լսելիքի պատուհանները խցեցի ամուր,
Որ կենդանարար խոսքդ չլսեմ.
Գոցեցի նայվածքն հոգուս աչքերի,
Որ չնկատեմ դեղս փրկության.
Վեր չցատկեցի մտքիս լքումից ու թմրությունից՝
Ի լուր պատգամիդ ահավոր փողի.
Մեծ դատաստանի հրափորձ օրվա
Գուժաբեր ձայնից չաչալրջացա.
Չարթնացա երբեք կորստի տանող մահաբեր քնից:
Հանգիստ չտվի Հոգուդ մարմնեղեն տաղավարիս մեջ.
Բանական շնչիս հետ չխառնեցի
Մասը՝ պարզևած Քո շնորհների.
Ըստ առակողի՝ ինքս իմ ձեռքով կանչեցի կորուստ
Կենդանի հոգիս մատնելու մահվան:
Բայց ինձ ի՞նչ օգուտ այս նվազ, խղճուկ ու կսկծալի
Չափաբերականն իզուր ոգելուց,
Երբ որ ամեն չափ անցել է արդեն,
Ու անհնար է որևէ բուժում:
Արդ, Դու կարող ես լուկ կյանք ընձեռել հոգով մեռածիս
Եվ անոխակալ ձեռքդ կարկառել
Դատապարտյալիս օգնելու համար,
Որդի՛ կենսատու Աստծո, Քեզ փա՛ռք հավիտյանս. Ամեն:

ՄՏՔԻ ՄԱՍԻՆ

*Քո սիրտը խրատի տուր ու ականջներդ՝ զհտոության խոսքին:
Ճշմարտությունը ծախու առ և այն մի՛ վաճառիր:
Նմանապես իմաստությունը,
խրատն ու հանճարը (Առակ. 23:12-13):*

ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻՑ

1. Միրելինե՛ր, գրում եմ ձեզ այս երկրորդ թուղթը, որով ձեր մաքուր մտքերն եմ արթնացնում հիշեցման համար (Բ Պետ. 3:1):
2. Հիմարություն մտածելը մեղք է (Առակ. 24:9):
3. Տիրոջը զգվելի են չար մտածումները (Առակ. 15:26):
4. Բոլոր ուսուցիչներիցս ավելի իմաստուն եղա, քանզի Քո վկայություններն իմ խոհերն էին (Սաղմ. 118:99):
5. Քո խոսքերի հայտնությունը լուսավորում է պարզամիտներին (Սաղմ. 118:130):
6. Ամբարշտի մտքի մեջ բոլորովին Աստված չկա (Սաղմ. 10:4):
7. Տերը սրտերն է քննում ու ամեն մտքերի խորհուրդները ճանաչում է (Ա Մնաց. 28:9):
8. Մինչև ե՞րբ մտքիս մեջ հոգսեր պիտի ունենամ (Սաղմ. 12:2):
9. Ես՝ Տերս, միտքն եմ քննում, սրտերն եմ փորձում, որպեսզի մարդուն՝ իր ճանապարհների համեմատ ու իր գործերի պտղի համեմատ հատուցում անեմ (Երեմ. 17:10):
10. Հաստատուն միտքը կատարյալ խաղաղության մեջ ես պահում, քանի որ Քեզ է ապավինում (Ես. 26:3):
11. Ո՞վ կապանք կղներ իմ մտքերի վրա և իմաստության խրատ՝ իմ սրտի վրա, որպեսզի դրանք չխնայեն իմ տգիտությանը և թույլ չտան, որ մեղք գործեմ, որպեսզի չճանրանան իմ զանցանքները և չմեծանան իմ մեղքերը, որպեսզի չընկնեմ հակառակորդների առջև, և իմ թշնամին ինձ ոտնատակ չանի (Միր. 23:2-3):
12. Արդարև, շատերին մոլորեցրեց իրենց մասին մեծ կարծիք ունենալը, և դրանով չար մտածումը սողոսկեց նրանց միտքը (Միր. 3:26):
13. Բրուտի անոթները փորձվում են կրակի մեջ, իսկ մարդը փորձվում է իր խորհուրդների մեջ (Միր. 27:6):

14. Ինչպես որ ձեր մտքերով շեղվեցիք Աստծուց, այդպես էլ դուք տասնապատիկ պիտի դառնաք ու փնտրեք Նրան, որովհետև ով ձեզ վրա չարիք բերեց, Նա էլ հավիտենական ուրախություն պիտի բերի ձեզ՝ ձեր հավիտենական բարեկեցությամբ հանդերձ (Բար. 4:28-29):
15. Դու քո մտքում անգամ մի՛ նզովիր թագավորին և քո ննջարանում էլ մի՛ անիծիր մեծավորին (Ժող. 10:20):
16. Եվ Հիսուս նրանց ասաց. «Պիտի սիրես քո Տեր Աստծուն քո ամբողջ սրտով, քո ամբողջ հոգով ու քո ամբողջ մտքով» (Մատթ. 22:37):
17. Նորոգվեցե՛ք ձեր մտքի նորոգությամբ, որպեսզի դուք քննեք լավը, և թե ի՛նչ է Աստծո կամքը՝ բարին և հաճելին և կատարյալը (Հռոմ. 12:2):
18. Եղբայրնե՛ր, մտքով տղա մի՛ եղեք, այլ եղե՛ք երեխա՝ չարություն գործելու մեջ, բայց մտքով եղե՛ք չափահաս (Ա Կորնթ. 14:20):
19. Քանդում ենք գաղտնի մտածումները, Աստծո գիտության դեմ գոռոզացած ամեն ծառացում և գերելով բոլոր մտքերը՝ հնազանդեցնում ենք Քրիստոսին (Բ Կորնթ. 10:5):
20. Բայց երկյուղ եմ կրում, թե միգուցե, ինչպես օձն իր խորամանկությամբ խաբեց Եվային, ձեր միտքը ապականվի ու շեղվի Քրիստոսի հանդեպ ձեր ունեցած անկեղծ ու մաքուր նվիրումից (Բ Կորնթ. 11:3):
21. Թող ձեզ չխաբի ոչ ոք, որին հաճելի է, խոնարհ ձևանալով, հրեշտակներին պաշտամունք մատուցելով, դեռ չտեսած բաներին միջամուխ լինելով՝ անտեղի հպարտանալ՝ մարմնական մտածումներով (Կողոս. 2:18):
22. Եթե հարություն առաք Քրիստոսի հետ, ապա փնտրեցեք վերին բաներն, այնտեղ, ուր Քրիստոս նստած է Աստծո աջ կողմը: Վերի՛ն բաների մասին խորհեցեք և ո՛չ թե այն, որ այստեղ՝ երկրի վրա է, քանզի մեռած եք, և ձեր կյանքը պահված է Քրիստոսի հետ՝ Աստծո մոտ: Իսկ երբ Քրիստոս՝ ձեր կյանքը, հայտնվի, այն ժամանակ դուք էլ Նրա հետ կհայտնվեք փառքով (Կողոս. 3:1-4):
23. Քանի որ Քրիստոս մարմնով չարչարվեց մեզ համար, դուք ևս զինվեցե՛ք նույն մտքով. որովհետև ով մարմնով չարչարվում է, դադարում է մեղանչելուց (Ա Պետ. 4:1):
24. Մենք բոլորս մի ժամանակ ապրում էինք մեր մարմնի կրքերով և կատարում մարմնի ու մտքի ցանկությունները և իսկապես Աստծո բարկության արժանի մարդիկ էինք՝ ուրիշների նման (Եփես. 2:3):
25. Ուստի, գոտեպնդելով ձեր միտքը, զգաստ, կատարյալ հույսով սպասեցե՛ք Հիսուս Քրիստոսի հայտնության ժամանակ ձեզ հասանելիք շնորհին (Ա Պետ. 1:13):

ՀԱՅՐԵՐԻՑ

1. Բոլոր խոհերդ եղբորդ հետ մի կիսիր, որպեսզի նրան գայթակղության մեջ չզցես (Անտոն Անապատական):
2. Ա՛խ, իմ հոգի, ինչո՞ւ ես անհոգ կյանքիդ հանդեպ, ինչո՞ւ ես մտացրիվ անցկացնում քո սակավ օրերը. չգիտե՞ս արդյոք, ահա ուր որ է կկանչեն քեզ (Եփրեմ Ասորի):
3. Ծովի մեջ եղող կղզին կարո՞ղ է արդյոք կանգնեցնել ալիքները, որպեսզի չհարվածեն ափերին, բոլոր դեպքերում կղզին դիմադրում է ալիքներին: Այդպես էլ մենք չենք կարող կանգնեցնել մտածմունքները, Բայց կարող ենք դիմադրել դրանց (Եփրեմ Ասորի):
4. Կրակի սնունդը փայտն է, իսկ գայրույթի սնունդը՝ մտածումները (Եփրեմ Ասորի):
5. Կերակրի հագեցումից միտքը դառնում է կոպիտ, իսկ բարի պահեցողությունը մաքրում է այն (Եփրեմ Ասորի):
6. Ավելի լավ է՝ բարձրացիր կյանքով, քան մտքով, կյանքը քեզ կարող է աստվածանման դարձնել, իսկ միտքը կտանի ցավալի կործանման (Գրիգոր Աստվածաբան):
7. Ինչպես ծոցիդ մեջ կարիճ չես պահի, այնպես էլ մտքումդ չար մտքեր մի՛ պահիր (Եվագր Պոնտացի):
8. Թող չխռովեցնի մեզ և մեր բարի ընթացքը չկասեցնի չար դևը, հափշտակելով մեր միտքը դեպի աստվածհայեցողություն և ամենապիղծ մտապատկերումներ, որը նույնիսկ գրավոր կերպով հայտնելն իսկ ամաչում եմ: Սրտագետ Աստված գիտե, որ նույնիսկ աշխարհիկ ժամանակներում մենք թույլ չէինք տալիս մեզ հիմարանալ նման անմտություններով: Այդ չար դևի նպատակը մեր աղոթքների կասեցումն է, որպեսզի մեր ձեռքերը վեր չկարկառենք առ Նա, ում հանդեպ նմանօրինակ պիղծ մտածմունքներ ենք ունենում (Եվագր Պոնտացի):
9. Հավատա՛, որ չար և ունայն մտքերը սատանայի սերմանածն են, որ պիտի դադարեն, ու սերմանողը պիտի անարգվի (Նեղոս Սինայեցի):
10. Երբ եկեղեցում ես գտնվում, մի սավառնիր մտքով, քանի որ Թագավորի առջև կանգնողները ցրված չեն և չեն ծիծաղում (Նեղոս Սինայեցի):
11. Խորշի՛ր մարդահաճ մտքերից, որովհետև դրանք թե՛ մարմինն են ապականում, թե՛ հոգին են պղծում (Նեղոս Սինայեցի):
12. Ալիքների հարվածից տարուբերվում է չծանրաբեռնված նավը, իսկ շնության մասին մտքերը տարուբերում են անսանձ միտքը (Նեղոս Սինայեցի):
13. Չար մտքերը, երբ գալիս են, չես կարող կասեցնել, ինչպես քամուն չես խանգարի ձեռքիդ շորով: Քո գործն այդ մտքերին հավատքով դիմակայելն է (Հայր Պիմեն):
14. Եթե առանց հակակրանքի ընդունես որևէ ցանկասեր միտք, ապա մտածմունքների միջոցով քո մեջ արմատներ կարձակի ու դեպի իրեն հավաքելով միտքդ՝ կիրապուրի քեզ դեպի չարության հորձանուտները (Կյուրեղ Երուսաղեմացի):
15. Ինչպես գիշերվա խավարը չի կարող երկնքի աստղերը մարել, այդպես էլ աշխարհի ապականությունը չի ստվերում Աստծո խոսքի վրա հիմնված հավատարիմների մտքերը (Օգոստինոս Երանելի):

16. Թույլ մի՛ տուր սրտիդ ցանկասիրաբար հիշել անցյալը, որպեսզի ցանկությունները հոգիդ չսողոսկեն և չպարտադրեն վերադառնալ Եգիպտոս (Օգոստինոս Երանելի):
17. Ինչպե՞ս մարդ կարող է մտքով ճանաչել Աստծուն, երբ դեռ չի հասկանում, թե ինչ է միտքը (Գրիգոր Աստվածաբան):
18. Հարկ է իմանալ, որ չենք կարող առաջխաղացում ունենալ որևէ պատվիրանի պահպանման, ոչ էլ Աստծո և մերձավորի հանդեպ սիրո մեջ, եթե մտքով այս ու այն կողմ թափառենք (Բարսեղ Կեսարացի):
19. Նա մեր մտքերն ու ցանկությունները Քննողն է. Նրա շունչը մեր մեջ է, և երբ կամենա, կվերցնի այն (Կղեմես Հռովմեացի):
20. Խորհենք, թե որքան մոտ է Նա մեզ, և որ մեր մտքերից ու խորհուրդներից ոչ մեկը ծածուկ չէ Իրենից: Ուրեմն, արդարացի է, որ մենք չհեռանանք Նրա կամքից: Ավելի լավ է դիմակայենք հիմարներին ու անմիտներին, մեծամիտներին ու իրենց ամբարտավան խոսքերով պարծեցող մարդկանց, քան թե՝ Աստծուն (Կղեմես Հռովմեացի):
21. Քշի՛ր մտածմունքներդ և մի թող, որ դրանք սողոսկեն սիրտդ, որովհետև այնտեղ ցանկասիրական մտածմունքներ կենդանացնելով՝ կրքերը կսպանեն միտքը: Դրա համար հենց որ հայտնվում է մտքումդ՝ շտապի՛ր դրանք խոցել աղոթքի նետերով (Թեոլիտոս):
22. Հայիոյիչ մտքերը մերժի՛ր, ուշադրություն չդարձնելով դրանց վրա ու կփախչեն քեզանից: Դրանք անհանգստացնում են միայն իրենցից վախեցողներին (Հայր Եղիսե):
23. Ողջ ուշադրությունդ ուղղի՛ր, որ գերծ մնաս ապականող մտքերից (Հայր Լոնգին):
24. Հաղորդությունը մեր մեջ այրում է մեղքերը, ազատում է դևերից և լուսավորում է մեր միտքը (Աբբա Իսիքիա):
25. Միտքը մթազնում է հետևյալ երեք կրքերից՝ արծաթսիրությունից, փառամոլությունից և վավաշոտությունից (Աբբա Իսիքիա):
26. Դիվական միտքը մեր մտքի հետ անտեսանելի կերպով մտնում է պատերազմի մեջ: Դրա համար հոգու խորքից պետք է կանչել Քրիստոսին, որպեսզի Նա վռնդի դիվային միտքը՝ որպես մարդասեր մեզ նվիրելով հաղթանակի ավարը (Աբբա Իսիքիա):
27. Տես, շատ մի երևակայիր ինքդ քեզ և պատերազմի ժամանակ մի գործածիր սեփական ինքնահնար միջոցներ, նմանվելով հին Իսրայելին, հակառակ դեպքում դու կմատնվես մտային թշնամիներին: Քանի որ նա՝ Իսրայելը, Աստծո կողմից ազատված լինելով բազում միջոցներով, իր համար որպես օգնական ձուլածո կուռք սարքեց (Աբբա Իսիքիա):
28. Մոտեցող ամպը մթազնում է արևը, իսկ հիշաչարության խորհուրդները մթազնում են միտքը (Աբբա Իսիքիա):
29. Մեզ պետք է մտքի սրատես ու կենտրոնացած հայացքով նայել մեր ներսը, որպեսզի ճանաչենք այնտեղ մտնողներին. ճանաչելով էլ անհապաղ հակադրվենք՝ ջախջախելով օձի գլուխը, միաժամանակ հառաչանքով կանչենք Տեր Հիսուսին: Այդժամ կստանանք Աստվածային աջակցությունը (Աբբա Իսիքիա):

30. Սուրբ Գրքի ասույթների իմացությամբ մի մեծամտացի, որպեսզի մտքով չընկնես հայհոյության ոգու ձեռքը (Մարկոս Ճգնավոր):
31. Ես ինձ նմանեցնում եմ այս ու այն կողմ վազվզող անհեծյալ մի նժույգի: Եվ ով պատահում է, հեծնում է նրան և քշում՝ որքան ցանկանում է: Երբ սա թողնում է նժույգը, մեկ ուրիշն է նրա հետ նույն ձևով վարվում (Աբբա Եսայի):
32. Հարց. - Հայր իմ, աստվածհայհոյական մտքերով եմ բռնվել, ներքի ինձ, ի սեր Աստծո և աղոթիր, որպեսզի բժշկվեմ:
- Պատ. - Մթափվիր քեզ պատած բերկրաթմբից և թշնամու՝ քեզնից խլած զգացմունքներդ ետ բեր, քանի որ Քրիստոսի ուսմունքը պատվիրում է քեզ նախ մարել ցասումը և դյուրաբորբոքությունը՝ քաջ գիտակցելով, որ դրանք մարդուն առաջնորդում են դեպի աստվածհայհոյություն: Ձեռք բեր հեզություն, որը բաց է անում Աստծո Որդու ճանապարհը դեպի մարդու հոգին, հավատ, որը փրկում է մարդուն, հույս, որն ամոթով չի թողնի, սեր, որը թույլ չի տա մարդուն Աստծուց հեռանալ: Սակայն դու քիչ ես հոգացել այս առաքիլությունների մասին, այլ ընդհակառակը, ընկել ես զայրության, ցասման և դյուրաբորբոքության մեջ, որը տանում է լիակատար կորստի՝ ըստ վերը հիշատակված աստվածհայհոյության (Բարսիլիսկոս Մեծ):
33. Հարց. - Պատահում է, երբ զրուցում եմ ինչ-որ մեկի հետ, ապա հանկարծ այնպես մտացրիվ եմ դառնում, որ թվում է՝ ես իմ մեջ չեմ, և չեմ հիշում, թե ինչի մասին էինք զրուցում: Եվ նույնիսկ միտքս այդ պահին կողմնակի որևէ մի բանի վրա էլ կենտրոնացած չի լինում, և այս պատճառով էլ խռովվում եմ: Սա ի՞նչ է նշանակում, հայր իմ, և ի՞նչ անեմ: Սրա համար շատ եմ ողբում:
- Պատ. - Այդ պատերազմը դիվային է: Չարն ուզում է մարդուն ուրիշների առաջ ամոթահար անել: Եթե մարդկանց անկեղծորեն ասես. ներեցեք ինձ, դեն իմ միտքը հափշտակեց, ապա դեն ամոթահար կլինի, և այս պատերազմը կդադարի: Այդուհետ ուշադրությունդ սևեռիր:
- Սա գուցե թե աննշան բան թվա, բայց չիմացողը կարող է ամաչել: Իսկ Աստծո անունը կանչելով՝ չարը կհալածվի, և մենք կամրապնդվենք (Բարսիլիսկոս Մեծ):
34. Հսկման մեջ հարատևող աչքը սրբում է միտքը, իսկ երկար քունը կարծրացնում է անձը (Հովհաննես Սանդուղք):
35. Անընդմեջ պայքարիր մտքերիդ դեմ, և երբ միտքդ շաղ գա, հավաքիր այն նորից, քանի որ սկսնակներից Աստված չի պահանջում աղոթք՝ առանց մտքի թռիչքի: Ուրեմն, մի վշտացիր, երբ միտքդ հափշտակվում է, այլ ջանա և անընդմեջ մտքերդ հավաքելու ետևից եղիր, քանի որ միտքը միայն հրեշտակների մոտ չի հափշտակվում (Հովհաննես Սանդուղք):
36. Չար ոգիների մեջ կա մի դև, որը նախահարձակ է կոչվում, որը մեր արթնանալու պահից սկսած մոտենում է մեզ փորձության մեջ գցելու և պղծելու մեր առաջին մտքերը: Նվիրաբերիր օրվա սկիզբը Տիրոջը, քանի որ ում առաջինը տաս քո մտքերը, նրան էլ կպատկանի օրը: Մի հանճարեղ այր այս պարագայի համար ասաց ինձ. «Առավոտյան արթնանալիս ես արդեն իմանում եմ իմ ամբողջ օրվա ընթացքը» (Հովհաննես Սանդուղք):

37. Կա նաև մի դեպք, որը մոտենում է մեզ անկողին մտնելու պահին, և սկսում է մեզ նետահարել անօրեն ու անմաքուր մտածումներով, որպեսզի մենք, այդ պահին ծուլանալով, նրանց դեմ չզինվենք աղոթքով և քնելով պղծված մտքերով՝ հետո էլ ընկնենք պիղծ երազների մեջ (Հովհաննես Սանդուղք):
38. Երբ աղոթքի ենք կանգնում, անարտաբերելի պիղծ մտքերը ապստամբում են մեր դեմ, իսկ աղոթքն ավարտելուց հետո՝ հեռանում են, քանզի նրանք սովորություն չունեն պայքարել նրանց դեմ, ովքեր իրենց դեմ չեն զինվում (Հովհաննես Սանդուղք):
39. Ինչո՞ւ են երբեմն հայհոյական մտքեր լինում Աստծո, Աստվածամոր և սրբությունների դեմ: Դադարեցնենք դատել և դատապարտել մերձավորին և չենք վախենա հայհոյական մտքերից. ոչ ոք չպետք է մտածի, որ ինքն է մեղավոր հայհոյական մտքերի համար. եթե դրանք չի կամենում և չի համաձայնում դրանց հետ՝ պետք է վերագրի դներին (Հովհաննես Սանդուղք):
40. Պիղծ ոգիները ոչ միայն Աստծուն են հայհոյում, այլև՝ աստվածայինը և գարշելի ու անարգ են խոսում մեր մեջ, որպեսզի կամ մենք աղոթքը թողնենք, կամ ընկնենք հուսահատության մեջ (Հովհաննես Սանդուղք):
41. Ում տանջում է հայհոյիչ ու պիղծ ոգին, և ով ուզում է դրանից ազատվել, թող նախ անպայման իմանա, որ իր անձը չէ, որ մեղավոր է դրանում, այլ պիղծ ոգին, որն ասել է մեր Տիրոջը. «այս բոլորը քեզ կտամ, եթե ինձ երկրպագես» (Մատթ. 4:9): Այդ պատճառով մենք ևս, ոչինչ համարելով նրա ներշնչումները, նույնպես ասենք՝ ետի՛ս գնա սատանա: Միայն իմ Տեր Աստծուն պիտի երկրպագեմ ու Նրան ծառայեմ, իսկ քո գարշելի խոսքերն ու հիվանդությունները քո գլխին գան, իսկ բռնությունդ՝ քո գագաթին իջնի և այս ու հավիտենական դարերում (Սաղմ. 7:16) (Հովհաննես Սանդուղք):
42. Ով այլ կերպ է ցանկանում հաղթել հայհոյության դևին, նա նման է իր ձեռքերով կայծակը բռնել ցանկացողին: Քանզի ինչպե՞ս կարելի է հասնել, մրցել և հաղթել նրան, ով հանկարծ քամու պես ներթափանցում է սրտի մեջ և մի ակնթարթում ասելով իր խոսքը՝ անհետանում: Մյուս բոլոր թշնամիները կանգնում են, պատերազմում, դանդաղում և իրենց դեմ պայքարողներին ժամանակ են տալիս: Իսկ սա այդպիսին չէ, սա դեռ նոր հայտնվեց և տեղում էլ նահանջեց, ասաց և չքվեց (Հովհաննես Սանդուղք):
43. Ինչպես տանը նստածը լսում է անցորդների խոսակցությունը, չնայած որ ինքը նրանց հետ զրուցակից չի, այդպես էլ ինքն իր մեջ պարփակված անձը, լսելով սատանայի հայհոյությունը, խռովքի է մատնվում այն բանից, որ սա նրա մոտով անցնելիս բացում է իր պիղծ բերանը (Հովհաննես Սանդուղք):
44. Սա այդ բանը գործում է ոչ միայն աշխարհականների նկատմամբ, այլև նրանց, ովքեր տրվել են վանական կյանքին՝ ներշնչելով, որ իրենց համար փրկվելու որևէ հույս չկա և որ նրանք բոլոր անհավատներից և հեթանոսներից էլ չար են (Հովհաննես Սանդուղք):
45. Այս դևը հաճախ հարձակվում է պարզ միտք ունեցողների և չարությունից հեռու եղողների վրա, որոնք մյուսներից ավելի են անհանգստանում և խռովքի

մատնվում այս ամենից: Արդարությամբ պետք է ասել, որ նրանց հետ դա տեղի է ունենում ոչ թե մեծամտության հետևանքով, այլ՝ դևերի նախանձից (Հովհաննես Սանդուղք):

46. Երբեմն սուրբ և անմահ պատարագի ժամանակ ամենաահավոր բոլորին, երբ կատարվում է սուրբ Խորհուրդը, պիղծ հայհոյական մտքեր են առաջանում Աստծո և պատարագվող սուրբ Զոհի հասցեին: Այստեղից պարզ երևում է, որ այս պիղծ, անըմբռնելի և անարտաբերելի հայհոյական մտքերը մեր անձը չէ, որ ասում է, այլ՝ աստվածատյաց դևը, որ երկնքից ցած նետվեց, որովհետև այնտեղ էլ համարձակվեց պիղծ խոսքեր բարբառել:
Իսկ եթե իմն են այս անամոթ ու անտրամաբանական բարբառանքները, ուրեմն ինչպե՞ս են ես երկնային նվերն ընդունելով՝ սիրով և գոհունակությամբ, խոնարհվում Տիրոջ առջև: Մի՞թե հնարավոր է միաժամանակ և օրհնաբանել և չարախոսել (Հովհաննես Սանդուղք):
47. Շատ հաճախ հոգեկործան այս հայհոյող դևը շատերին հասցնում է մտային խանգարման: Ոչ մի բան այնքան դժվար չէ խոստովանել, ինչպես սա: Եվ այս պատճառով սա շատերի մոտ հարատևում է մինչև խոր ծերություն, քանի որ ոչինչ այնպես չի գորացնում մեր դեմ դևերին և չար մտքերը, ինչպես այս երևույթը չխոստովանելն ու սրտում պահելն ու սնելը (Հովհաննես Սանդուղք):
48. Ով արհամարհում է այս թշնամուն, ազատվում է նրա հալածանքներից, իսկ ով ուրիշ եղանակով է ուզում պատերազմել, դրանից չարն առավելություն է ստանում (Հովհաննես Սանդուղք):
49. Այս անօրեն և անմարդկային հալածիչը շատերին է շեղել աղոթքից, շատերին հեռացրել է սուրբ հաղորդությունից, շատերին հյուծել է ծոմով և պահքով՝ չտալով նրանց մի փոքր իսկ հանգստություն (Հովհաննես Սանդուղք):
50. Աստված ոչ միայն արտաքին գործերի, այլև ներքին մտքերի դատավոր է (Աբբա Դորոթեոս):
51. Տիրոջը հավատացողը վախենում է հավիտենական պատժից, պատժից վախեցողը դիմակայում է մոլություններին, մոլություններին դիմակայողը համբերությամբ է տանում նեղությունները, նեղությունները համբերությամբ տանողը՝ հույսը դնում է Աստծո վրա, Աստծուն հուսացողը մտքով հրաժարվում է ամեն երկրային ակնկալիքներից, իսկ դրանցից զերծ միտքը լցվում է սիրով առ Աստված (Մաքսիմոս Վանական):
52. Մի՛ ապականիր միտքդ ցանկասիրության և բարկության խորհուրդներով, այլապես, զրկվելով վայելուչ աղոթքից, կմատնվես հուսահատության ոգուն (Մաքսիմոս Վանական):
53. Միտքն այն ժամանակ է Աստծո հետ հոգեշահ հարաբերություններից զրկվում, երբ զրուցակից է դառնում նենգ ու պիղծ խորհուրդներին: Անկեղծորեն Աստծուն սիրողը խորասուզվում է աղոթքի մեջ, իսկ խորասուզված աղոթողն, անտարակույս, անկեղծորեն սիրում է Աստծուն: Սակայն նա, ում միտքը գամված է որևէ երկրավոր բանի, չի կարող խորասուզված աղոթել: Ուրեմն և չի կարող

Աստծուն սիրել մեկը, ում միտքը գերված է երկրավոր որևէ բանով (Մաքսիմոս Վանական):

54. Տարբեր բաներ են իրը, մտածումը և կիրքը: Օրինակ, իրեր են՝ տղամարդը, կինը, ոսկին և այլն: Մտածում է կոչվում նշված իրերի մասին պարզապես հիշելը: Իսկ կիրքը չափազանց սերն է, կամ էլ կույր ատելությունը նրանց հանդեպ: Պատերազմել պետք է միայն կրքերի դեմ (Մաքսիմոս Վանական):
55. Հայհոյության դեր հարձակվում է Աստծո սիրո մեջ առաջադիմող մտքի վրա՝ հեղեղելով այնպիսի խորհուրդներով, որոնք մարդը չի կարող հորինել, այլ՝ միայն դևերի հայրը՝ սատանան: Նա անում է այդ աստվածասեր մարդու հանդեպ նախանձից դրդված, որպեսզի վիատվելով իրեն պաշարած պիղծ մտքերի առկայությունից՝ չհանդգնի այլևս աղոթելով վեր սլանալ Աստծո մոտ: Սակայն անօրենը ոչ մի օգուտ չի քաղում և իր նպատակին չի հասնում, այլ ընդհակառակը, ավելի է ամրացնում մեզ, որովհետև մարտնչելով թշնամու դեմ և նրա գրոհները ետ մղելով, փորձությունների մեջ կոփվելով՝ էլ ավելի անկեղծ սիրով ենք կապվում մեր Աստծո հետ: *«Բայց իրենց սուրն իրենց սրտի մեջ կմտնի և նրանց աղեղները կփշրվեն»* (Սաղմ. 37:15) (Մաքսիմոս Վանական):
56. Երբ դևերը բռնի կերպով անջատում են միտքդ ողջախոհությունից և ներշնչում անառակության խորհուրդներ, արցունքով աղաղակի՛ր Ամենակալին. *«Ինձ նեղողները պատել են ինձ, ազատի՛ր ինձ իմ նեղիչներից»* (Սաղմ. 17:11, 32:7), և կազատվես (Մաքսիմոս Վանական):
57. Երբ նկատում ես, որ միտքդ հաճույքով զբաղվում է նյութական բաներով, իմացիր, որ սիրում ես դրանք Աստծուց ավելի: *«Որովհետև, որտեղ ձեր գանձն է, առում է Տերը, այնտեղ էլ կլինի ձեր սիրտը»* (Մատթ. 6:21) (Մաքսիմոս Վանական):
58. Այն միտքը, որը միաձուլվում է Աստծուն աղոթքով ու սիրով և հանդարտվում Նրա մեջ, դառնում է իմաստուն, բարի, զորավոր, մարդասեր, գթառատ և երկայնամիտ, կարելի է ասել, պարունակում է իր մեջ համարյա բոլոր աստվածային հատկությունները: Իսկ հեռանալով Աստծուց և հանձնվելով նյութականին՝ միտքը դառնում է կրքոտ, անասնային, գազանային՝ ընդհարվելով մարդկանց հետ նյութականի համար (Մաքսիմոս Վանական):
59. Դևերը պատերազմում են մեզ հետ կամ իրերի, կամ այդ իրերի մասին մոլեգին մտածումներ ներշնչելու միջոցով: Իրերի միջոցով նրանք պատերազմում են այն մարդկանց հետ, որոնք սուղված են նյութական աշխարհի մեջ, իսկ մտածումներով՝ նրանց հետ, ովքեր ներքուստ հեռացել են իրերից (Մաքսիմոս Վանական):
60. Որքան հեշտ է մեղանչել մտքով, քան՝ գործով, այնքան ավելի դժվար է վարել մտքի պատերազմն իրերի միջոցով մղվող պատերազմի համեմատ (Մաքսիմոս Վանական):
61. Իրերը գտնվում են մտքից դուրս, իսկ նրանց մասին մտածումները գտնվում են մտքից ներս: Ահա թե ինչու է մտքից կախված, ինչպես կօգտագործվեն այդ մտածումները, ճի՞շտ, թե՞ սխալ, քանի որ իրերի չարաշահումը հաջորդում է իրերի մեղսալից օգտագործմանը (Մաքսիմոս Վանական):

62. Մտածումների և իրերի խելացի օգտագործումը բերում է ողջախոհության, սիրո և աստվածգիտության, իսկ ոչ խելացի օգտագործումը՝ սանձարձակության, ատելության և տգիտության (Մաքսիմոս Վանական):
63. Երբ միտքը ձգտում է դեպի Աստված, նա իր մարմնի հետ վարվում է՝ որպես ծառայի և թույլ չի տալիս նրան ավելին, քան անհրաժեշտ է կենսունակության համար: Իսկ մարմնականին հակվելու դեպքում գերվում է կրքերից և մարմնի մասին հոգածությունը միշտ վերածվում է վավաշոտության (Մաքսիմոս Վանական):
64. Մեր միտքը գտնվում է երկու գործությունների ազդեցությունների միջև, որոնցից յուրաքանչյուրն առաջացնում է այն, ինչ հատուկ է իրեն: Ես նկատի ունեմ առաքինությունը և ախտը, այսինքն՝ հրեշտակին կամ դևին: Բայց միտքն իշխանություն ունի ընտրելու, և գործություն՝ հետևելու կամ դիմադրելու ծագած ցանկություններին (Մաքսիմոս Վանական):
65. Անուշադրության մի՛ մատնիր կրքերը, եթե ուզում ես հաղթահարել խորհուրդները և վանել մտքիցդ: Օրինակ, շնության դեպքում պահք պահի՛ր, հսկի՛ր, զբաղվի՛ր աշխատանքով և առանձնացի՛ր: Բարկության և տրտմության դեպքում՝ արհամարհի՛ր փառքը, անպատվությունը և նյութական իրերը: Հիշաչարության դեպքում աղոթի՛ր քեզ վիրավորողի համար և կազատվես այդ մոլություններից (Մաքսիմոս Վանական):
66. Ինչպես քաղցածի միտքը երագում է հացի մասին, ծարավինը՝ ջրի, այնպես էլ որկրամոլի միտքը երագում է տարբեր ուտեստեղենների մասին, արծաթասերինը՝ շահույթի, հիշաչարինը՝ վրեժի, նախանձողինը՝ այն դժբախտությունների, որոնք կպատեն նրան, ում ինքը նախանձում է: Նույնը վերաբերվում է և մյուս կրքերին: Քանի որ կրքերին անձնատուր եղող միտքն ընկալում է չար խորհուրդները թե՛ արթուն, թե՛ քնած ժամանակ (Մաքսիմոս Վանական):
67. Բոլոր առաքինություններն աջակցում են մտքին Աստծո հանդեպ սեր տածելու հարցում, բայց ամենից շատ դրան նպաստում է սուրբ աղոթքը: Աղոթքի շնորհիվ միտքը մի կողմ դնելով իրողությունները՝ սլանում է դեպի Աստված (Մաքսիմոս Վանական):
68. Հայիոյիչ մտքերն առաջանում են դևերի ներգործությունից: Հոգևոր կյանքում առաջադիմողներից ոմանք, տանջվելով հայիոյիչ մտքերից, ընկել են հուսահատության մեջ, դրանցից ազատվելու համար նրանք իրենց վրա դրել են մեծ պահքեր և ծոմեր, դադարել են հաճախել Եկեղեցի, ինքնըստինքյան դադարելով հաղորդվել Քրիստոսի կենարար Մարմնի և Արյան հետ՝ համարելով իրենց անարժան, և մխրճվել են սատանայի ցանցի մեջ: Եվ այս բոլորը դևերի ներգործության հետևանքով (Թեոփիլոս Եպիսկոպոս):
69. Հայիոյիչ մտքերն առաջանում են, երբ մեկն իրեն առաքինասեր է համարում, կամ մտածում է, որ աղոթքի մեջ մեծ առաջադիմության է հասել, իսկ մյուսներին դատում է: Սրա համար էլ թույլ է տրվում այս հարձակումը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

70. Մեղսալից մտածումների հարձակումը մեզ վրա թույլատրվում է մեր իսկ օգուտի համար, որովհետև այն մեզ բերում է խոնարհության, փորձով ճանաչելու մեր անկումը և մեղանշականությունը: Հայրերը մեղսալից մտածումների հարձակումն աղոթողի վրա համարում էին լավ նշան, որովհետև մեղսալից մտածումների դեմ պայքարից ստացվում է գործնական միտք և հոգու ամրություն: Մեղսալից մտածումներին պետք է դիմադրել, իսկ նրանցով տարվելու դեպքում՝ իսկույն բժշկվել ապաշխարությամբ: Մեղսալից մտածումները և զգացումները չպետք է ուսումնասիրվեն, որպեսզի նրանք չսողոսկեն մեր հոգին և չվարակեն մեզ: Դրանք պետք է անմիջապես մերժել, իսկ մենք պետք է նետվենք Աստծո ողորմության անհուն հորձանուտի մեջ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
71. Ի՞նչ է նշանակում լինել հոգեպես անփույթ: Նշանակում է ծուլորեն աղոթել, անուշադիր լինել սրտի հանդեպ, չարտասվել մեղքերի համար, չդիմադրել չար մտքերին և զգացմունքներին («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
72. Շարունակ բարու մասին մտածեք, որպեսզի գործադրեք այն («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):
73. Ցանկացած միտք, որը հեռացնում է քեզ Աստծուց, մանավանդ պիղծ մարմնավոր մտքերը, արագ վտարի՛ր սրտիցդ, ինչպես կայծը կթորափեիր հագուստիդ վրայից (Հոգեշահ գրքերից):
74. Հարց - Ինչպե՞ս կարելի է ավելի հեշտությամբ հաղթել մեղքին:
Պատ. - Սուրբ հայրերն ասում են, որ ավելի հեշտ է հաղթել մեղքին՝ սկսելով մտքից: Քանզի աստվածահաճո դիրքը և ծառայությունը հիմնավորվում է մտածումներում (Հոգեշահ գրքերից):
75. Հարկավոր է սրտով համոզվել, որ առանց Աստծո օգնության նույնիսկ բարին մտածել չես կարող (Հոգեշահ գրքերից):
76. Հարց. - Ի՞նչ են նշանակում սաղմոսի այս խոսքերը. *«Բաբելոնի աղջիկ, երանի նրան, ով որ քո երեխաներին կառնի և քարին կգարկի»*:
Պատ. - Բաբելոնի աղջիկը սատանան է, իսկ երեխաները՝ նրա մատուցած չար խորհուրդներն ու մտքերն են: Իսկ երանին նրանն է, ով այդ մտքերը վանում է, որպես թե քարին խփելով ու ոչնչացնելով (Հարանց վարք):
77. Մարդը պետք է ջանասիրաբար հսկի իր մտքերի մաքրությանը, քանի որ իր միտքը նույնպես պատկանում է Աստծուն: Ինչպես որ մենք հոգ ենք տանում մեր սրտերի մաքրության համար, որպեսզի Աստված բնակվի նրանց մեջ, նույն կերպ պետք է ուշադիր լինենք մեր մտքերի հանդեպ:
Մեկը, որ թույլ է տալիս իր սիրտը մեղքով կլանվի, ապացուցում է, որ Աստված չի ապրում իր սրտի մեջ, քանի որ մտքերը ծագում են սրտի միջից: Սուրբ Գիրքն ասում է. *«Բարի մարդն իր սրտի բարի գանձերից բարի բաներ է հանում, իսկ չար մարդն իր սրտի չար գանձերից հանում է չար բաներ»* (Մարկ. 12:30) (Շենուդա Գ):
78. Օրենքը հաշվի չի առնում ձեր մտքերը, սակայն Աստված դատում է ձեզ ձեր մտքերի համաձայն: Սրանից է, որ խիղճն ավելի գորեղ և խորն է, քան՝ օրենքը, քանի որ նա, ով ջանում է մտքով մեղք չգործել՝ կդժվարանա սխալ անել գործով

կամ արարքով: Այսպիսով, մտքի մաքրությունը միջոց է դառնում մարդուն ամբողջապես մաքրվելու (Շենուդա Գ):

79. Եթե ուզում եք մաքուր միտք ունենալ, հեռու մնացեք այն միջոցներից, որոնք քայքայում են միտքը: Հեռու մնացեք այն բոլոր բաներից, որոնք ձեր գիտակցության մեջ ներմուծում են մեղավոր մտքեր: Այդպիսի մտքերը կարող են ծագել՝ որպես հետևանք անառողջ ընթերցանության, չար խոսքերի, որոնց ականջալուր եք եղել, վատ շրջապատի կամ չար ընկերակցության: Չար միտքը կարող է ծագել մեկ այլ չար մտքից: Հեռու պահեք ձեզ այս ամենից, որպեսզի ձեր մտքերը մաքուր մնան: Չար մտքերը կարող են առաջանալ սրտի ցանկություններից կամ չար կրքից: Ըստ էության, ցանկությունները և մտքերը համագործակցում են, յուրաքանչյուրը կարող է լինել պատճառ և հետևանք: Չար միտքը կարող է առաջացնել չար կրքեր, և չար կիրքը կարող է ծնունդ տալ հոռի մտքերի: Շատ դեպքերում ձեր մտքերը կարող են ձեր ցանկությունների արտահայտիչը լինել: Փորձեք սրբել ձեր սիրտը չար ցանկություններից, և ձեր մտքերն էլ կմաքրվեն (Շենուդա Գ):
80. Որոշ դեպքերում չար մտքերը կարող են պարզապես դների կողմից պատերազմի արդյունք լինել՝ ձեր սրտի հանդարտությունը և ձեր ներքին խաղաղությունը խանգարելու համար: Ոչ բոլոր չար մտքերն են պատճառ դիվային հարձակման. մեծ տարբերություն կա մտային պատերազմի և մտքով պարտվելու մեջ: Երբ չար միտքը սոսկ դիվային հարձակման արդյունք է՝ ձեր սիրտը կապստամբի այդ մտքի դեմ, և դուք կփորձեք ամենայն վճռականությամբ հեռու վանել այն, ազատվել դրանից և ամենևին չընդունել: Մտքով ընկած լինելու դեպքում, սակայն, մարդը հաշտվում է չար մտքի հետ կամ վայելում է այն: Նա կարող է նույնիսկ ապաստան տալ այդ մտքին երկար ժամանակով և կարող է վրդովվել, երբ որևէ բան խանգարում է դրան (Շենուդա Գ):
81. Իմ խորհուրդն է դիմադրել չար մտքերին և խուսափել դրանցից: Երբ մի չար միտք հարձակվում է ձեզ վրա, փորձեք ձեր միտքը զբաղեցնել որևէ այլ բանով կամ փախչել դրանից: Կարող եք մտածել որևէ այլ բանի մասին, ինչն ավելի խորն է՝ դրանով շրջելով ձեր մտքերի ընթացքը: Կարող եք զբաղեցնել ձեզ՝ կարդալով կամ որևէ հետաքրքիր բանով, որպեսզի ձեր մտքերը շրջվեն այդ չար նյութից դեպի ընթերցանության նյութը: Կարող եք ծածուկ աղոթել և ձեր սիրտը բացել Աստծո առաջ՝ չար միտքը ձեզանից հեռու պահելու համար կամ, եթե այս եղանակներն ազդեցիկ չեն, կարող եք զբաղեցնել ձեզ որևէ ձեռքի աշխատանքով կամ զրուցել որևէ մեկի հետ չար միտքը հեռու վանելու համար (Շենուդա Գ):
82. Զգույշ եղեք, չհաշտվեք չար մտքերի հետ, քանի որ դա դավաճանություն է Աստծո հանդեպ: Չար մտքից խուսափելը շատ ավելի հեշտ է ձեզ համար, երբ այն դեռ նոր է գալիս ձեր մեջ: Ավելի դժվար է հեռանալ նրանից, երբ դուք արդեն բավականին ժամանակ պահել եք այն ձեր մեջ, որովհետև, քանի դեռ միտքը ձեր ուղեղում է, օգտագործելու է իր իշխանությունը՝ իշխելու է ձեզ, ենթարկելու է ձեր կամքն իրեն, մինչև դառնաք նրա ստրուկը և կատարեք կամքը:

Եթե միտքը շարունակում է ապրել ձեր մեջ, այն կարող է փոխարկվել զգացմունքի, ցանկության կամ կրքի, այն կարող է վերածվել իրագործելի փորձի, և այսպիսով, դուք կարող եք մտային մեղքից ընկնել գործողության մեղքի մեջ (Շենուդա Գ):

83. Մի սպասեք, մինչև չար միտքը գա ձեր ուղեղի մեջ, և դուք դժվարանաք դիմադրել, այլ դուք պետք է նախաձեռնություն հանդես բերեք և զբաղեցնեք ձեր մտքերն արդար գործերով: Ձգտեք ձեռք բերել սուրբ խոկումներ և աստվածային մտքերի գանձ, առ Աստված ունեցած սիրո գանձը, որ ձեր գիտակցությունն ամաչի այն մտքերից և զգացմունքներից, եթե դևը ուզում է աղտոտել այն կամ մղել անկման: Միշտ զբաղվեք օգտակար բաներով և հիշեք, որ Աստված կարդում և քննում է ձեր մտքերը: Ուստի դուք պետք է ամաչեք ձեզանից, երբ տեղ եք տալիս մեղսալից մտքերի: Եվ երբ ընկնեք չար մտքերի մեջ, մի հուսահատվեք կամ պահեք այդ միտքը, այլ սթափվեք շուտով և կարգավորեք ձեր մտքերը (Շենուդա Գ):
84. Ես խորհուրդ եմ տալիս ձեզ անել առաջին քայլը. դուք պետք է շտկեք ձեր մտքերը և թույլ չտաք դրանց իշխելու և կառավարելու ձեզ: Միտքը կարող է զենք լինել ձեր ձեռքին և կարող է զենք դառնալ ձեր դեմ. թող այն ձեր ընկերը լինի և ոչ թե՝ թշնամին: Պետք է գիտենալ, որ ամենանշանակալի և օգտակար նախաձեռնությունները նախապես գաղափար են եղել և բոլոր համամարդկային գործերը ծնունդ են առել գաղափարներից: Թող ձեր գաղափարները գանձ լինեն թե՛ ձեր, թե՛ ուրիշների համար: Թող ձեր մտքերը օրհնություն լինեն այն հասարակության համար, որտեղ ապրում եք: Եթե դուք չեք կարող ձեր մտքերն օգուտի աղբյուր դարձնել ձեր և ուրիշների համար, գոնե թույլ մի տվեք, որ այն ձեր սրտի մաքրության և հավիտենականության կորստյան պատճառ դառնա (Շենուդա Գ):
85. Թող Աստված ձեզ հետ լինի՝ շնորհելով ձեզ մտքի մաքրություն՝ որպես մի սուրբ գանձ (Շենուդա Գ):
86. Աստծո ամենատես աչքի առջև են բոլոր մտածումներդ, և չե՞ս ամաչում ու չե՞ս վախենում Նրանից (Տեր Գաբրիել քահանա):
87. Ինչպես որ ամպերն, իրար շփվելով, էլեկտրականություն են առաջ բերում, այնպես էլ մարդու միտքն Աստվածային մտածումների հետ շփվելով՝ ջերմեռանդություն է ծնում: Այս մտածումները պետք է լինեն մահվան, դատաստանի, դժոխքի ու հավիտենականության, նաև՝ Քրիստոսի կյանքի և Իր սուրբ չարչարանքների շուրջը, որպեսզի սրտներս փշրվի, և նոր սկսենք աղոթել (Տեր Գաբրիել քահանա):
88. Եթե մտքի դիտավորությունը չի ընկերանում աղոթքին, ունայնաբար են շարժվում լեզուն և շուրթերը, քանզի աղոթքի մեջ առանց մտադրության մնալն անպտուղ աշխատություն է (Պողոս Պատրիարք):
89. Կույր է միտքը, եթե չի խոկում Աստծո մասին, համր է, եթե չի աղոթում, խուլ է, եթե չի լսում Աստծո պատվիրանները, մեռած է, եթե չի սիրում Աստծուն, թշնամի է Աստծուն, եթե սիրում է այն, ինչ ատում է Աստված. ամբարշտություն է՝ խնդրել Աստծուց այն, ինչ Նա չի կամենում (Պողոս Պատրիարք):

90. Հոգին թույլ և մեղկ շնչի մեջ հանձն չի առնում բնակվել, այլ պետք է շատ պինդ ու հաստատուն լինի, որպեսզի միտքը հրով հրդեհվի, և ամեն տեսակ հոգևոր գործերի մեջ պրկված լինի: Ինչպես որ, երբ աղոթում ենք, մեր մտքերը դեպի երկինք պետք է պարզենք ոչ թե պարանով, այլ հորդառատ հոժարությամբ: Եվ երբ ողորմություն ենք տալիս, մեր միտքը դարձյալ պետք է մաքրենք, որպեսզի չլինի թե տան հոգսերը, մարմնի խնամքն ու աղքատանալու կասկածը մեր մեջ մտնելով՝ մեր կամքը թուլացնեն: Իսկ երբ մեր միտքն ու մարմինը հանդերձյալի հույսով զորացնենք, Հոգու ազդեցությունը կարող ենք լավապես ընդունել և այն ժամանակ ժամանակավոր ու անպիտան բաներից ոչ մի բան մրրիկի նման չի կարող մեր մեջ մուտք գործել. նույնիսկ, եթե մտնի, ոչինչ չի վնասի, այլ քարին հարվածվածի պես կընկնի ու կփշրվի (Սարգիս Շնորհալի):
91. Արդ, բոլոր խաբեություններից ավելի ողորմելի է մտքի խաբեությունը: Բոլոր այլ խաբեությունների մեջ գտնվողների համար հույս կա, իսկ նա, որ հոգեպես հիվանդ է և ինքն իրեն առողջ է կարծում, մանավանդ ուրիշներին բժշկելու համար դեղ է մատուցում, անկարելի է, որ առողջանա: Ես անձնապես փորձառություն ունեմ, դրա համար էլ գրում եմ վստահությամբ (Սարգիս Շնորհալի):
92. Արդ, նախ, ամենից առաջ, հոգա խորհուրդների մաքրության համար, որի մասին ասում է մարգարեն. *«Աստված փառավորված է Իր սրբերի խորհուրդներում»*: Ինչպես որ ծառան սպասում է իր տիրոջ հրամանին, այնպես էլ բոլոր զգայարանները կառավարվում են խորհուրդների միջոցով, քանզի բարին նախ խորհում են և ապա գործում, ինչպես դարձյալ ասում է մարգարեն. *«Հղացավ ցավեր և ծնեց անօրինություն»* (Անանիա Նարեկացի):
93. Երբ քեզ զսպում ես մարմնավոր խորհուրդներից, այնժամ հարատևում ես հոգևորի մեջ, և միտքդ լուսավորվում է: Երբ խորհուրդները գալիս են, դու զարհուրի, մարտնչիր, խոստովանիր և ապաշխարիր, որ նրանց չընտելանաս ու չսովորես, այլ՝ հաղթես (Անանիա Նարեկացի):
94. Փոքր մի համարիր խորհուրդների հանցանքները, քանզի հպարտությունը, նախանձն ու ատելությունը խորհուրդներով են լինում և սրանք մեծամեծ մեղքեր են: Ինչպես որ քանի դեռ թշնամին ամրոցից հեռու է, դյուրավ կարելի է զգուշանալ նրանից, իսկ երբ հարձակվելով գրավի ամրոցը և ներս մտնի, այնժամ դժվար է այնտեղից նրան հանել, այդպես և դու, քանի դեռ խորհուրդների պատերազմը մտքիդ ամրոցից հեռու է, զգուշացիր նրանից, իսկ երբ հարձակվելով գրավի ամրոցդ և ներս մտնի, այնժամ առավել նեղություն կպատճառի քեզ: Ուստի դու զորացիր ու խորհուրդներդ միշտ աստվածահաճո պահիր, որպեսզի Սուրբ Հոգու տաճար դառնաս, քանզի Նրան վայել է փառք, իշխանություն և պատիվ այժմ և հավիտյանս. Ամեն (Անանիա Նարեկացի):
95. Ժուժկալ պետք է լինել ամեն բանի մեջ, որոնցից աստվածային օրենքները հրամայում են հրաժարվել: Ամենից առաջ մտքում տեղ չտալ վատթար խորհուրդների, այլ՝ ժուժկալությամբ դիմադրել և սրտից հալածել դրանք, որպեսզի դրանց չհետևի նաև կատարումը (Ներսես Շնորհալի):

96. Եվ եթե չհասցնեք այս ամբողջը կատարել բարի ժամանակների ձմեռ լինելու պատճառով, գոնե մեծ մասը գործով կատարեցե՛ք, պակասի հանդեպ կամքի հոծարությո՛ւն ցույց տվեք և զղջո՛ւմ ու տրտմություն՝ թերացումի համար: Քանզի, եթե ձեր միտքն այսպիսի բաների մեջ հաստատեք, բարու հակառակորդ չարը տեղ չի կարող գտնել ձեր հոգիներում: Ուստի և մենք աղաչում ենք Տիրոջը, որ հաջողություն տա առաջնորդներիդ և առաջնորդվողներիդ՝ երկնային ճանապարհով ընթանալու մեզ հետ, որպեսզի բոլորս էլ արժանի լինենք խոստացած բարիքներին, որոնք մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի մեջ են (Ներսես Շնորհալի):
97. Աղոթքի միջոցով հանենք քենն ու ոխը մեր մտքերից, և հետո միայն Աստծուց կարող ենք թողություն խնդրել մեր հանցանքներին: Արդ, սա՛ է ընդունելի աղոթքը, որ հաճելի է Աստծո կամքին (Վարդան Այգեկցի):
98. Մի քանի պատճառով է մթագնում միտքը՝ երբ նեղացնում ես ընկերոջդ, անարգում, նախատում և չարախոսում նրան (Հովհան Մանդակունի):
99. Սրտի սրբությունն առավել է բոլոր բարձրաձայն բարբառող աղոթքներից: Եվ հստակված մտքին խառնված լռությունն առավել է մեկի բարձրաձայն աղաղակից (Հակոբ Մծբնա Հայրապետ):

ՀԱՅՐԵՐԻ ՎԱՐՔԻՑ

1. Եղբայրը հարցրեց ծերին. «Ի՞նչ անեմ ես, ցանկասիրական պիղծ մտքերը սպանում են ինձ»: Ծերը պատասխանեց. «Երբ կինն ուզում է իր երեխային կրծքից կտրել, ապա պտուկներին որևէ դառը բան է քսում: Երբ երեխան սովորության համաձայն դեպի կուրծքն է ձգտում, դառնությունը զգալով՝ հրաժարվում է դրանից: Դու էլ քո մտածմունքներին դառնություն խառնիր»: Եղբայրը հարցրեց. «Ո՞րն է այդ դառնությունը, որ ես պետք է խառնեմ»: Ծերը պատասխանեց. «Մահվան ու այն չարչարանքների մասին հիշողությունը, որ պատրաստված է մեղավորների համար» (Հարանց վարք):
2. Հայր Եսային հարցրեց հայր Պիմենին շնության, անառակ մտածմունքների մասին: Հայր Պիմենը նրան պատասխանեց. «Եթե հագուստով լի սնդուկը մի տարի թողնեն առանց հետևելու, ապա այնտեղ եղած շորերը կփտեն ու կփչանան: Այդպես էլ մտածմունքների հետ է լինում: Եթե չարի ներշնչած մտքերը իրականում չկատարենք, ապա դրանք ժամանակի ընթացքում կթուլանան ու կոչնչանան (Հարանց վարք):
3. Մի եղբայր, որ ճգնում էր իր խցում, եկավ հայրերից մեկի մոտ և խոստովանեց իր պարտությունը զանազան մտածումներից: Ծերն ասաց նրան. «Դու վայր ես դրել մի գորավոր զենք՝ Աստծո վախը, և ձեռքդ ես վերցրել մի թույլ եղեգ՝ մեղավոր մտածումներին հակաճառելը: Թող այդ և զինվիր հրեղեն սրով՝ Աստծո վախով, և երբ մոտենան քեզ մեղավոր մտքերը, ապա Աստծո վախի կրակը կայրի դրանց,

ինչպես հարդ: Ովքեր Աստծո վախն ունեն, ցանկությունները չեն այրի նրանց (Հարանց վարք):

4. Մի ջանադիր վանական հարձակման ենթարկվելով հայհոյիչ մտքեր հարուցող դևից, քսան տարի տանջանքների ենթարկեց իր մարմինը պահքով և հսկումներով, բայց ոչ մի օգուտ չստացավ դրանցից, այդ ժամանակ գրելով այս փորձությունները թղթի վրա՝ գնաց մի սուրբ ճգնավորի մոտ, որպեսզի նրանից բժշկություն ստանա: Եվ հանձնելով թուղթը, խոնարհվեց մինչև գետին՝ չհամարձակվելով նայել նրան: Ծերը կարդալով գրվածը, ժպտաց և բարձրացնելով եղբորն ասաց. «Դիր ձեռքդ, որդյակ, պարանոցիս», և երբ եղբայրն արեց այդ, ծերն ասաց նրան. «Թող իմ պարանոցի վրա լինի այդ մեղքը եղբայր քանի տարի էլ, որ դա շարունակվի, բայց էլ չի շարունակվի, միայն թե դու դրանց բանի տեղ մի դիր»: Այս բանից հետո վանականը հավատացնում էր. «Դեռ չէի հասցրել դուրս գալ ծերի խցից, երբ այս կիրքը իսկույն հեռացավ ինձանից» (Հարանց վարք):
5. Հայր Ամոնին հարցրեցին. «Ո՞րն է նեղություններով լի նեղ ճանապարհը»: Նա պատասխանեց. «Ահա սա է. Աստծո սիրո համար բռնություն գործադրել սեփական մտածումների վրա և արմատախիլ անել սեփական կամեցողությունները: Սա է նաև այս խոսքի նշանակությունը. *«Ահավասիկ, մենք թողեցինք ամեն բան և եկանք Քո հետևից»* (Մատթ. 19:27)» («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):
6. Աբբա Հովհաննես Կոլովն ասաց. «Ես նման եմ մարդու, ով նստել է մի մեծ ծառի տակ և տեսնում է իր վրա հարձակվող բազմաթիվ գազանների և սողունների: Եվ երբ նա չի կարողանում նրանց դիմակայել, բարձրանում է ծառը և փրկվում: Այդպես և ես նստած իմ խցում տեսնում եմ չար խորհուրդներին, որ առաջանում են իմ մեջ, և երբ չեմ կարողանում դրանց հաղթել, աղոթքով մոտենում եմ Աստծուն և փրկվում թշնամուց» (Հարանց վարք):

ԱՂԹՔ

Փրկի՛ր ինձ, Տե՛ր, սատանայի գաղտնաձիգ նետերից, որ բազում մեքենայություններով պատելով՝ պաշարում է ինձ, հափշտակելով իմ միտքը՝ տանում է մեղքերի ցանկության՝ գերության՝ թշնամական ծաղր ու ծանակի ենթարկելով:

Դադարեցրո՛ւ, Տե՛ր, իմ չարաչար խորհուրդները և իմ մտքի ու մարմնի կամքը գործելը, Քո Գալստյան ահեղ Օրը պատկերի՛ր իմ աչքերի առջև, Տե՛ր, որ դողամ և սարսեմ Քո Դատաստանից:

Գթա՛, Տե՛ր, մեղանչած և եղկելի անձիս, խափանի՛ր իմ անառակ ցանկությունները, սրբի՛ր մեղքերի աղտեղությունները և քավի՛ր իմ անօրինությունները, բժշկի՛ր վիրավորված հոգիս և առողջացրո՛ւ իմ հիվանդացած մարմինը, ցրի՛ր ինձանից չարը, ժողովի՛ր բարին և լցրո՛ւ իմ պակասությունները:

Մեկնի՛ր ինձ, Տե՛ր, Քո ձեռքը, նավաբեկյալիս, որ ընկղմված եմ չարիքների խորքերում, փրկի՛ր ինձ իմ մեղքերի ակիքների սաստիկ ծովածուփ բռնությունից: Սանձի՛ր, Տե՛ր, և դադարեցրու իմ անսանձ միտքը կենցաղի զբաղմունքներից և ունայնություններից:

Ջնջի՛ր, Տե՛ր, իմ մեղքերի բազմությունը և թոթափի՛ր իմ հանցանքների դառը մրուրը, պարուրի՛ր իմ սիրտը Սուրբ Հոգուդ արբեցմամբ և իմ փշաբեր մարմինը լցրո՛ւ շնորհներով, զարգացրո՛ւ և պտղաբե՛ր դարձրու:

Մի՛ մերժիր ինձ Քո բազմագույթ ողորմությունից, Քեզ ապավինածիս ամրացրո՛ւ աներկյուղ պահելով սատանայի բոլոր որոգայթներից, որպեսզի գերեվարելով չտանի իմ միտքը զբաղմունքի և չար ծառայության:

Փշի՛ր, Տե՛ր, Սուրբ Հոգուդ շնչի հարավային քաղցր զեփյունն իմ խստացած և թանձրացած սրտի վրա և Քո որոտընդոստ փայլատակմամբ արթնացրո՛ւ իմ սառած և ցամաքած միտքը:

Ցո՛ւյց տուր, Տե՛ր, Քո շնորհները՝ Քո գութն ու ողորմությունը Քո ծառային և տաճարացրո՛ւ ինձ՝ Ամենասուրբ Հոգուդ բնակարան լինելու, այլևս մի՛ թող, որ ծառայեմ մեղքի ու ապականության:

Առաքի՛ր, Տե՛ր, Քո լույսը և լուսավորի՛ր իմ միտքն ու իմ խորհուրդները Քո գիտության լույսով, հալածի՛ր իմ մտքի խավարը և իմ անձի տկարությունը կակղեցրո՛ւ իմ հոգու ջանքերով ու վաստակներով:

Լսի՛ր, Տե՛ր, իմ աղաչանքները և ընդունի՛ր իմ պաղատանքները, քավի՛ր իմ հանցանքները և կատարի՛ր իմ խնդրվածքները, արձակի՛ր իմ կապանքները և բժշկի՛ր իմ հոգին, առողջացրո՛ւ իմ մարմինը և ուղղի՛ր իմ ընթացքը, արագացրո՛ւ ինձ ժամանել Քո սրբերի օթևանը:

Տո՛ւր ինձ, Տե՛ր, սուգ և արտասուքներով զորացրո՛ւ իմ մարմինը, կակղեցրո՛ւ իմ քարացած սիրտը և հավաքի՛ր մտքերս դեպի Քեզ: Ջնջի՛ր իմ հանցանքների բազմությունը և շնորհի՛ր ինձ իմ հոգու շահը: Ընդունի՛ր և մի՛ անտեսիր իմ սրտի հառաչանքները, որպեսզի առաքինության պտուղներ ստանալով՝ արժանի լինեմ Քեզանից օրհնություններ ընդունել և երկնքի սրբերիդ հետ վայելել անճառ բարիքներն ու գոհությամբ փառաբանել Ամենագոր Արքայությունդ, հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

ՓՆՏՐԵՔ ՈՒ ՊԻՏԻ ԳՏՆԵՔ

*Ձարթի՛ք և մի՛ ննջեք, նման հիմար
կուսից նիրհեք, ալելուիա...
Ներսես Շնորհալի*

Նորադարձ քրիստոնյային, ըստ սուրբ հայրերի, Տերը տալիս է առաջին սիրո և ջերմության շնորհ, որոնք և զարդարում են նորադարձին խնդությամբ, երկյուղով, պահքի կամեցողությամբ, անձանձրույթ աղոթքով և Սուրբ Գիրքը սիրով սերտելու մղմամբ, ողորմություն տալու հոժարակամությամբ, նաև՝ հույսով, համբերությամբ և այլն: Այս բոլորը ձրիաբար ստանալով՝ նորադարձը կարծես անարգել հաղթահարում է բոլոր խոչընդոտները և ելնում դեպի երկինք: Բայց փորձառություն չունենալու պատճառով շուտով տեղի է տալիս մեղքերին և զրկվում վերը նշված շնորհներից: Զրկվելով առաջին սիրուց և ջերմությունից՝ քրիստոնյան մեծ ցավ է ապրում, նման մի մարդու, ով կորցրել է իր ողջ ունեցվածքը և, ըստ սուրբ Գրիգոր Նարեկացու, նմանվել հանկարծահաս նավաբեկյալի. «Մինչդեռ չվում էի ես անհոգ, աներկբա մի վստահությամբ՝ փորձության, հազիվ չնչին մի կասկած մտանցելով այն փոքր միջոցից, որ մնում էր դեռ մինչև հանգրվան, համարելով ինձ արդեն ժամանած, ձմեռը հանկարծ ամառ ժամանակ, բքաբեր հողմով վրա հասնելով՝ երեքայան իր դիմահարությամբ խառնեց-խռովեց անդորրն հիմնովին, և ալիքների վայրագ բախումից նավը խորտակվեց» (Նարեկ, Բան ԻԵ):

Եվ քրիստոնյան մեծ ցավ է ապրում վերը նշված բոլոր ձրի շնորհներից մերկանալու պատճառով, որոնցով խնդում ու բերկրում էր իր հոգին: Նարեկացին՝ ներկայացնելով շնորհագրկունը և համեմատելով այն նավաբեկության հետ, շարունակում է մեկ առ մեկ թվել նավի բոլոր պերճանքների ու սարքավորումների կործանումը. «Քայքայվեց սարքը թիավարության, հիմնախիլ եղավ կայմը բարձրաբերձ, առագաստն, ամբողջ իր թռչարանով պատառոտվելով, դարձավ ծվեններ անկարկատելի: Զարդերից զրկվեց շինվածքը շքեղ, առասանները ձգման՝ խզվեցին: Տապալվեց գլխի դիտարանը պերճ, կտրվեց պարանն ապավանդակի, խարսխակայմը քանդվեց հիմնիվեր, բաժանվեցին գույգ կցման լծակները հաստ ու ամրակուռ: Ծովեցին սամիքն ուղղընթացության, սուզվեց հիմնապատ նեցուկը նավի, դեկն իր կազմվածքով ընկղմվեց անհետ, նավարկությունը զրկվեց իր բոլոր հարմարանքներից, ողնափայտն ամուր կոտրվեց իսկույն: Զստակապերը հոշված՝ թափվեցին, ավերակ դարձավ նավագոգն ամբողջ, նավախելը իր եզրաշրթերով՝ խախտված դուրս թռավ: Շքեղ բազմոցներն ընկան, սուզվեցին, հիմնահատակվեց վանդակապատը վայելչակառույց, գահավորանքը հանգստարանի փլված խորտակվեց, տախտակամածը քայքայվեց խապառ, պնդիչ գամերը դուրս թռան տեղից: Որպես արդյունք այդ ավերածության՝ մնաց ողբերիս հուշարձանն այս լոկ»:

Եվ ամեն մի կործանված մասի անվան տակ նա նկատի ունի մի շնորհ, որից զրկվում է նորադարձը՝ մեղքերին տեղի տալու պատճառով: Նմանօրինակ վիճակի համար այսպիսի աղոթք է հղում առ Աստված սուրբ Եփրեմ Ասորին. «Մեկնիր, Տեր, Քո ձեռքը նավաբեկյալիս, որ ընկղմված եմ չարիքների խորքերում, փրկիր ինձ իմ մեղքերի ալիքների սաստիկ ծովածուփ բռնությունից»:

Եվ ինչ վիճակի մեջ կլինեն նրանք, երբ միանգամից զրկվեն, մերկանան այս բոլորից: Իհարկե, մեծ վիշտ ու ցավ կհամակի նրանց հոգուն, ըստ սուրբ Եփրեմի. «Նայիր, Տեր, իմ անձի մերկությանը, որ կողոպտեց ինձ թշնամին: Եվ այժմ խայտառակ և ամոթալից եմ

Քո առջև: Մարդասիրիք և հանդերձ հազցրու ինձ, մտցրու և ուրախացրու Քո ընտրյալների դասի մեջ»:

Սակայն, ըստ հայր Ամոնի, առաջին սերը և ջերմությունը կորցրած անձանց մի մասը, ցավոք, համակերպվում է այդ վիճակին, որոնց համար գրված է, թե. *«Մկսեցիք հոգով, իսկ հիմա մարմնով էք վերջացնում»* (Գաղատ. 3:3): Իսկ մյուսները՝ ցավով և կարոտով հիշելով կորցրածը, մեծ բաղձանքով ջանում են այն վերագտնել, որն և այսպես է արտահայտում Նարեկացին. *«Կլինի՞ արդյոք, որ բազմախորտակ տապանը մարմնիս տեսնեմ նորոգված: Պիտի նկատե՞մ ողբալի հոգուս փշրված նավը ողջացած նորեն: Արդյոք կլինի՞, որ բաժանվածս մեծ տարածությամբ դարձյալ միանամ: Կտեսնե՞մ արդյոք սիրտս վշտագնած ու բազմաթախի՞ժ՝ նորից բերկրելիս: Հուսա՞մ, որ մի օր՝ իսպառ խաթարված բուն էությունն իմ կգտնի իրեն: Պիտի երևա՞ թշվառացյալիս տաղավարն ավեր վերստին կանգուն: Կլինի՞ մի օր տարամերժ գերիս՝ նորից ազատված: Լույսի շնորհից ընկածս արդյոք կարո՞ղ է հուսալ, որ կկազդուրվի: Պիտի ցո՞յց տաս ինձ ողորմածաբար այնքան հարազատ պայծառությունը վայելչանքներիդ: Արդյոք երբե՞տ պիտի երևա՞ ամենատխուր հոգիս ժպտերես: Կլսե՞մ գուժկան ձայնի փոխարեն թշվառիս հասնող ավետիքի լուր: Կտեսնե՞մ արդյոք, իմ բյուրակործան ջարդված անոթը վերանորոգված: Մտքիս աչքերը պիտի նկատե՞ն պարտամուրհակս պատառոտված մի օր: Անձկության ժամին բարեշնորհիդ քավության լույսը կծագի՞ վրաս: Քո ուղեկցությամբ կմտնե՞մ արդյոք լույսիդ խորանի խրախճանքի մեջ: Ըստ Եզեկիելի, կկենդանանա՞ն ցամաքած, անկյանք ոսկորներս գոս՝ զորացած դարձով բանական շնչիս: Կլինի՞ արդյոք, որ նորից նայեմ քո սուրբ տաճարին, հանց կետի փորից մարգարեն գոչեց, ես որ կանգնած եմ դեմդ լուսամերժ և ամոթահար: Խավարասնունդ մթնածիս վրա կծագի՞ արդյոք պայծառ առավոտ: Տազնապահարս հավերժասատույց կարո՞ղ եմ հասնել զարնանամուտին: Կտեսնե՞մ առատ ցողն անձրևային հոգուս արոտը կանաչազարդող, և գազանակուր ոչխարս մերժված կտեսնե՞մ արդյոք նորից գթառատ կամքիդ հոտի մեջ»* (Նարեկ, Բան ԻԵ):

Եվ կորցրած սիրո ու ջերմության հետևանքով սկսվում է մաքառումների և փնտրտուքի անապատային մի շրջան: Ինչպես հրեաները, որ ուրախությամբ և ցնծությամբ դուրս եկան Եգիպտոսից, առանց որևէ դժվարության անցնելով բոլոր արգելքների միջով, նույնիսկ անհնարին թվացող Կարմիր ծովով, սակայն այս ուրախությանը հաջորդեց անապատի տապը, և շատերն այս անապատային փորձություններին չդիմանալով՝ ըմբոստացան և կորստյան մատնվեցին՝ չհասնելով խոստացված կաթ ու մեղր բխող երկրին: Շատ քչերը մնացին հավատարիմ, ինչպես որ՝ Քաղեբը և Հեսուն. այն խոսքի համեմատ՝ թե *«Բազում են կանչվածները, բայց սակավ են ընտրյալները»* (Մատթ. 20:16): Եգիպտոսից դուրս գալու ուրախությունը խորհրդանշում է առաջին սերն ու ջերմությունը, նրանից զրկվելը՝ անապատի ընթացքը և մեծ ջանքով ու տառապանքով այն գտնելը, որը կոչվում է երկրորդ սեր և երկրորդ ջերմություն, արդեն խորհրդանշում է Ավետյաց երկիրը գրավելը, խոսքի համեմատ՝ թե *«Աստծո արքայությունը դրսից տեսանելի կերպով չի գալիս, և չեն ասի, թե՛ տաճարային այստեղ է կամ այնտեղ, որովհետև տաճար Աստծո արքայությունը ներսում, ձեր մեջ է»* (Ղուկ. 17:20-21):

Եվ այստեղ՝ այս անապատային վիճակում է սկսվում բուն բարի պատերազմը սատանայի, աշխարհի, մեղքի և սեփական եսի դեմ: Այս պատերազմում է, որ մարդն սկսում է ճանաչել իր իրական կերպարը՝ տեսնելով իր մեջ մեծ թշնամիների՝ արծաթսիրության, աշխարհսիրության, վավաշոտության, որկրամոլության, բարկության, մեծամտության, հպարտության, փառամոլության, նախանձի և շատ ու շատ այլ կրքերի տեսքով: Այստեղ է սովորում իր անձից հրաժարվել, և իր անկարողությունը տեսնելով՝ հույսը դնել Աստծո վրա, նաև՝ սովորում է համբերել նեղություններին, վշտերին, բարությամբ չարին հաղթելուն, մի խոսքով, սովորում է բարի պատերազմ վարել:

Ձգտելով կորցրած սերն ու ջերմությունը վերագտնել՝ քրիստոնյան ստանում է Տիրոջ աջակցությունը, ըստ Մակար Մեծի. «Երբ Աստված տեսնում է մեզ՝ հոժարությամբ այս պատերազմի մեջ տքնելիս, առաքում է Իր սուրբ զորությունը, հաստատում մեր սրտերը, շնորհում ուրախարար արտասուք և խորհուրդների հանգստություն, զորացնում է մեզ թշնամուց առավել և թույլ չի տալիս չարի խորհուրդներին նեղել մեզ՝ երկյուղել տալով Իր շնորհած զորությամբ, ինչպես որ Պողոսն է ասում. «Ճգնեցեք բազում աշխատությամբ և առեք Աստծո զորությունը»»:

Եվ այս պայքարում հաղթողները ստանում են երկրորդ սեր և ջերմություն, որ առաջինի պես հուզական և վաղանցիկ չէ, այլ, ըստ հայր Ամոնի, ավելի կայուն: Եվ սա նմանվում է նաև սուրբգրային հետևյալ առակին, որ մի մարդ աշխատելով մի հողակտորի վրա՝ գանձ գտավ, բայց քանի որ հողակտորն իրենը չէր, նա իրեն մեծ ուրախություն պատճառած այդ գանձը նորից թաղեց, ապա գնալով՝ վաճառեց այն ամենն, ինչ ուներ, գնեց հողակտորը՝ գանձով հանդերձ:

Առաջին սերն ու ջերմությունը, որ տրվեց, և ուրախության մեծ պատճառ հանդիսացավ, խորհրդանշեց գանձի գտնելը, կորցնելը՝ գանձը նորից հողի մեջ թաղելը, իսկ որպեսզի այն սեփականացվի, արդեն սրա համար գին է պահանջվում: Այդ գինը վճարելու համար պետք է ամեն բան անվերապահ վաճառել: Խոսքը շատ ու քչի մասին չէ: Ինչպես որ այրի կնոջ երկու լուման ընդունելի եղավ, իսկ հարուստների գանձերը՝ ոչ, չնայած որ երկու լումայից չափազանց շատ էին, բայց ընդամենը ունեցվածքի մի մասն էր՝ ինչի համար էլ ընդունելի չեղավ: Չէ՞ որ ասվեց. *«Եթե մեկը Ինձ մոտ գա և չնախընտրի Ինձ իր հորից ու մորից, կնոջից ու որդիներից, եղբայրներից ու քույրերից, նույնիսկ իր անձից անգամ, չի կարող Իմ աշակերտը լինել, որովհետև, ով որ չվերցնի իր խաչը և Իմ հետևից չգա, չի կարող Իմ աշակերտը լինել»* (Ղուկ. 14:26-27):

Պետրոս Առաքյալն էլ ասաց, թե՝ Տեր, մենք ամեն բան թողեցինք: Այսինքն՝ տուն, տեղ, ընտանիք, ձկնորսություն, բայց սա դեռ ամեն ինչ չէր: Ուրանալով այս ամենը՝ Պետրոսը դեռ չէր ուրացել իր անձը, որը և հաստատեց աքաղաղը: Բայց երբ զոջալով՝ ուրացավ իր անձը, այնժամ ստացավ երկրորդ սերն ու ջերմությունը և չխուսափեց հանուն Տիրոջ՝ գլխի վրա խաչվելուց:

Ցավոք, շատերն ընկնելով այս անապատային վիճակի մեջ, փոխանակ անձնուրացության ուղիով ջանան ձեռք բերել կորցրածը, ծուլությունից և այլ մարմնավոր խորհուրդներից բռնված, խաբվելով սատանայից՝ սկսում են այդ անապատից դուրս գալու փոխարեն հենց անապատի մեջ իրենց համար կառուցել Քանանի նմանակը:

Իրականում սա ինքնախաբեությունն է, պատրանք, որը կարծես թե կա, բայց իրականում՝ գոյություն չունի, այն խոսքի համեմատ, թե՛ *«ունեն աստվածապաշտության կերպարանք, սակայն ուրացել են Նրա գործությունը»* (Բ Տիմ. 3:5): Ինչպես որ այն տասներկու հետախույզներից միայն երկուսն Աստծո գործությանը վստահեցին, իսկ տասը՝ ետ կանգնեցին, չնայած Աստծո ժողովրդի ընտրյալներից էին, և իրենց հետ ապստամբեցրին ողջ Բսրայելին, որն էլ դարձավ կորստի պատճառ թե՛ նրանց, թե՛ շատ-շատերի համար: Իսկ Քաղերը և Հեսուն արժանացան Քանանի երկրին, քանի որ չվախեցան պատերազմի մեջ մտնել՝ վստահելով Տիրոջ գործությանը: Թեև իրենք էլ տարան անապատի քառասուն տարվա հոգնությունը, և, կարծես, 40 տարի անց, արդեն անհուսությունից հասան բաղձալի նպատակին. «Քանգի, արդարև, Տերը բարեգութ՝ որպես օրինակ մարդկության, լացեց նաև թաղված այն ազգակցի (Ղազարոսի) համար, լացեց մոլորյալ Երուսաղեմի, նույնիսկ մոլեգնած Հուդայի վրա, որոնցից վերջին երկուսը կորցրին հույսը փրկության՝ ծովում կործանված այս նավակի պես, մյուսը, սակայն, անդնդի հատակն հասնելուց հետո, հույսի առասանն իր ձեռքում պահած, Փրկչի գործությամբ հանգիստ, ապահով դուրս ելավ նորից» (Նարեկ, Բան ԻԵ):

Բսրայելի հեղզանալու պատճառն այն էր, որ Քանանը՝ որպես բուն նպատակ, աչքաթող էր արվել: Քանանը նրանց համար արժեզրկվել էր: Փոխարենն արժևորվել էին լորամարզիները, մանանան, սառը ջուրը, երգն ու պարը, փառամոլությունը, կռապաշտությունը և, նույնիսկ, աստվածապաշտությունը մի ուրիշ ձև էր ուզում ստանալ: Մովսեսը մի նպատակ ուներ. Տիրոջ կամքը կատարելով՝ Բսրայելին հասցնել Քանան, իսկ Դաթանը, Աբրիոնը և Ահարոնի երկու որդիներն ուզում էին աստվածապաշտությունը ծառայեցնել իրենց կրթերին և, անապատի տապի մեջ, զգացմունքներին հագուրդ տալուն:

Ալեկոծ ու մթին ծովում նավը՝ որպես նպատակ և փրկություն, ամեն կերպ ջանում է իր տեսադաշտից չկորցնել փարոսը, որն իրեն խոստանում է խաղաղ նավահանգիստ: Եվ եթե երբեմն ալեկոծության կամ անփութության պատճառով տեսադաշտից կորչում է փարոսը, ապա անհոգ չպետք է լինել, այլ ամեն ջանք թափել՝ այն վերագտնելու համար, խոսքի համեմատ, թե. *«Փնտրեցեք Տիրոջն ու հզորացեք, փնտրեցեք Նրա երեսն ամեն ժամ»* (Սաղ. 104:4), նաև՝ *«Նայենք Հիսուսին՝ հավատի գորագլխին, այն կատարելագործողին»* (Եբր. 12:2):

Այն քրիստոնյաները, որոնք կորցրել են առաջին շնորհները և այն վերագտնելու փոխարեն ստեղծում են դրա կեղծվածը՝ բուտաֆորիան, նրանք սկսում են մեկ այլ ջանասիրությամբ ոչ թե կորածը գտնել, այլ՝ եղած վիճակի մեջ մնալով՝ Աստծուն ծառայություն մատուցել:

Նավաբեկության ենթարկված և իր վայելչություններից զրկված նավն իրեն փրկելու, վերստին նորոգվելու փոխարեն մտածում է այդ վիճակում մեծ ճանապարհորդություններ կատարել, մեծ-մեծ գործեր անել: Նման ջանքը շատ բնորոշ է գնահատվել մի հոգեշահ գրքում. «Աստծո համար, բայց՝ առանց Աստծո»: Ով այս պարագայում ամեն բան կեղծում է, կորցրած խնդրության փոխարեն ձեռք է բերում անզուսպ ծիծաղ, սեր՝ առանց ջերմության, այլ՝ կեղծավորությամբ, չարին բարիով

հաղթելու փոխարեն գլուխ է բարձրացնում բարկությունը, վրեժխնդրությունը, մերձավորին դատելը, բամբասելը, նախանձը, հիշաչարությունը և այլն:

Եվ առաջնորդվելով նման ձևով՝ քրիստոնյաները միայն անունով են լինում քրիստոնյա, որի համար ասվում է. *«Վա՛յ ձեզ կեղծավորներին...որ նման եք սպիտակեցրած գերեզմանների, որոնք դրսից գեղեցիկ են երևում, մինչ ներսից լի են մեռելների ոսկորներով և ամենայն ապականությամբ»* (Մատթ. 23:27): Այս խոսքերը վերաբերում էին փարիսեցիներին, որոնք երկար աղոթում էին, երկրից-երկիր էին ընկնում, որ մեկն ու մեկին քարոզելով՝ դարձի բերեն, պահք էին պահում և այլն, բայց իրենց ներքին՝ սրտի հարցերը անտես էին անում, որի համար և ասվեց. *«Սոդոմացիների երկրի համար դատաստանի օրը ավելի տանելի կլինի, քան քեզ համար»* (Մատթ. 11:24):

Այո, այս պարագայում ամեն բան կեղծված է: Քրիստոնյան գտնվում է բերկրաթմբի մեջ, այսինքն՝ կեղծը դնում է իրականի տեղ և այդ գաղջ վիճակում ինքն իրեն համոզում, որ ամեն բան լավ է: Այդպիսիներին շատ բնորոշ է սուրբգրային այն խոսքը, թե *«Նրանք կարծես կիսաեփ ճակնդեղ լինեն: Նրանց մեջ Տիրոջ բարկությունն է լցված, նրանք խոտորված են Տեր Աստծուց: Դրա համար էլ լսիր, ով տառապյալ, որ հարբած ես, բայց՝ ոչ գինուց»* (Ես. 51:20-21):

Նման վիճակում ումանք՝ փոխարեն ջանան ձեռք բերել Աստծո երկյուղը, ինչը մղիչ ուժ է այս գաղջության ճահճից դուրս գալու համար և պատճառ՝ կորցրած շնորհները գտնելու, «փափուկ բարձ» են դնում իրենց գլխի տակ՝ իրենք իրենց խաբելով և հետևելով չար դիվային վարդապետությանը, թե «Դու արդեն ապաշխարել ես, դարձի ես եկել: Էլ ոչ մի բան քեզ չի սպառնում, կարող ես անհոգ լինել, քո փրկությունն ապահովված է»:

Ինչպես գրում է Սարգիս Շնորհալին. «Համարելով ինձ արդեն իսկ փրկված, կրեցի ես շատ մեծ վնասներ»: Եվ այս վարդապետությունը մղում է սրա-նրա հարցերով զբաղվելու՝ անտես անելով սեփականը: Եվ զարմանալին այն է, որ բազում սուրբգրային համարներ այս պարագայում անտեսվում են. միացող նետեր, մոնչացող առյուծներ, մանր աղվեսներ, որոգայթներ, գայթակղություններ, նաև՝ բարի պատերազմի զրահներ, որով Առաքյալը կոչ է անում զինվել:

Զմոռանանք այն առակները, որոնք ամեն կերպ քրիստոնյային մղում են «ահով և դողով» իրենց փրկությունը գործել, այսինքն՝ հիմար կույսերը, որոնք թեև սպասում էին փեսային, բայց չարժանացան և դրսում մնացին, նաև այն ծառաներից մեկը, որ ծույլ ու անպիտան կոչվեց իրեն վստահված գումարն անհոգության պատճառով պահելու համար. *«Կապեցե՛ք դրա ոտքերն ու ձեռքերը և դո՛ւրս հանեցեք դրան արտաքին խավարը. այնտեղ կլինի լաց և ատամների կրճտում»* (Մատթ. 22:13): Ահա տեսնում ենք, որ այն ամենը, ինչը սպառնում է անհավատին, սպառնում է և իր փրկության գործում անհոգ քրիստոնյային: Նաև սերմնացանի առակը: Զե՞ որ չորս վիճակներից միայն մեկն է փրկության արժանանալու: Մյուս երեքն էլ լսել էին Աստծո խոսքը և, նույնիսկ, երկուսը բավականին աճ էին ունեցել, բայց՝ մնացել անպտուղ, որի համար ասվում է, թե՝ *«Եթե մեր Տեր և Փրկիչ Հիսուս Քրիստոսին ճանաչելու միջոցով աշխարհի պղծություններից փախչելուց հետո դարձյալ նույն բաներով բռնվեն մնան, նրանց վախճանը կլինի ավելի վատ, քան առաջին վիճակը. քանի որ ավելի լավ էր նրանց համար, եթե բնա՛լ ճանաչած չլինեին*

արդարության ճանապարհը, քան այն, որ ճանաչեցին և հետ կանգնեցին այն սուրբ պատվիրանից, որ ավանդվեց նրանց» (Բ Պետ. 2:20-21):

Առաքելական թղթերն էլ հիմնականում մի նպատակ ունեն. արդեն իսկ դարձի եկած քրիստոնյաներին վերջնական փրկության առաջնորդել, ինչպես ասում է Առաքյալը՝ «*ավարտեցի ընթացքս*» (Բ Տիմ. 4:7): Եվ քանի որ մարդուն տրված է մեկ անգամ մեռնել, այնուհետև՝ դատաստան, միգուցե արժե՞ մի փոքր ջանք թափել նմանօրինակ ճահճային, գաղջ, խաբուսիկ վիճակից դուրս գալու համար: Մնում է մի բան՝ կամ վերագտնել կորցրած սերը և ջերմությունը, ըստ Հովհաննես Սանդուղքի, ով այսպես է ասում. «Երբ անձը, ինքն իրեն դավաճանելով՝ կորստյան է մատնում երանելի և բաղձալի ջերմությունը, այնժամ թող ուշադրությամբ քննի, որպեսզի տեսնի, թե ինչ պատճառով զրկվեց դրանից: Եվ այդ պատճառի վերացման վրա թող կենտրոնացնի իր ամբողջ ջանքն ու բոլոր ունակությունները, քանի որ նախկին ջերմությունը հնարավոր չէ ուրիշ կերպ ետ բերել, եթե ոչ այն դռներով, որոնցով այն դուրս է եկել»: Կամ էլ տրվել անհոգության, մինչև հասնի այն օրը, երբ ամեն բան կդրվի արդարադատության կշեռքի նժարներին:

Շատ մոտ է այդ օրը, երբ կորոշվի մեր հավիտենական բնակության վայրը: Որպեսզի պատկերավոր լինի մեր կյանքի տևողության և մեզ սպասվող հավիտենականության իրավիճակը, քնենք մի օրինակ: Ասենք՝ մի մարդու հաղորդեն, թե քո 70-ամյա կյանքի տևողությունից մի ակնթարթ պիտի կրճատվի՝ ինչ-որ հիվանդության պատճառով, ի՞նչ եք կարծում, կտխրի՞ այդ մարդը: Դժվար թե այս լուրը նրան մեծ անհանգստություն պատճառի, քանի որ ակնթարթը 70 տարվա համեմատ չափազանց աննշան տևողություն է, իսկ եթե այժմ այդ 70 տարին համեմատենք մեզ սպասվող հավիտենականության հետ: Կտեսնենք, որ այն ահավոր փոքր, չնչին միջոց է, աներևակայելիորեն փոքր մի բան: Իսկ այն ակնթարթը, որը համեմատեցինք 70 տարվա հետ, չնայած ոչնչի է նման, սակայն միևնույն ժամանակ սա չափազանց մեծ ժամանակ է, քան հավիտենականության հետ համեմատած 70 տարին: Ահա այստեղից կարելի է եզրակացնել, թե ինչ չնչին ժամանակ է մեզ տրված մեր հավիտենական հարցերը լուծելու համար: Սրա համար էլ Պողոս Առաքյալն ասում է. «*Ժամանակն օգտագործեցե՛ք, քանզի օրերը չար են*» (Եփես. 5:16):

Վա՛յ մեզ, եթե անհոգ ու ծույլ գտնվենք, վա՛յ մեզ, եթե շեղվենք ճշմարտության ուղուց: Մի՞թե այս չնչին ժամանակը չարժե գոհել՝ հանուն հավիտենական անվախճան կյանքի, միևնույն ժամանակ՝ խուսափելով անվախճան տանջանքներից, մշտնջենական խավարից, լքումից, գեհենի հրից, ատամների կրճտոցից ու լացից:

Այսպես է գրված. «*Ահա հիմա է ընդունելի ժամանակը, ահա հիմա է փրկության օրը*» (Բ Կորնթ. 6:2):

Ի՞նչ վիճակի մեջ կլինենք մենք, եթե դատաստանի ահավոր օրը պարզվի, որ ոչ թե մեր խաչն ենք կրել, այլ եղել ենք պատրանքի մեջ՝ կրելով ընդամենը խաչի կեղծված օրինակը՝ բուտաֆորիան:

Ուրեմն, ջանանք ելնել այս վիճակից՝ հետևելով սուրբ հայրերի խրատներին և ջանանք ճանաչել մեր շեղումներն ու սխալները: Եվ ըստ սուրբ Գրիգոր Նարեկացու՝ աղերսենք Տիրոջը, որ օգնի մեզ գտնելու կորցրածը. «Եվ այսպես, չարի որոգայթները, ըստ Հոբի խոսքի, անելանելի պաշարել են ինձ: Եթե ցույց տրվի բարերար կամքիդ լույսն ողորմության, եթե գրության դռները բացվեն, եթե ծավալվի ճաճանչը փառքիդ, հայտնվի

ձեռքիդ խնամքը գթած, տարածվի կենաց օրն արեգակիդ, բացվի ըղձալի դեմքն առավոտիդ, թե աղբյուրանա առատությունը մեծիդ քաղցրության, վտակն Արարչիդ կողերից հոսի, ցայտի կայլակը անապակ սիրուդ, շնորհիդ խոստման ծագումն երևա, ծաղկի կենսատու ծառը պարգևիդ, բաշխվի մասունքը մարմնիդ սրբազան, եթե արծարծվի հույսը առկայծուն, լսվի ընդհատված ձայնը ողջույնիդ, և Քո հեռացած խաղաղությունը դարձյալ մոտենա: Այդ երանելի վիճակով այնժամ, զինված հաստատուն հույս ու հավատով, ապավինելով հավետ Սուրբ Հոգուդ, որը պաշտվում է բարձրյալ Հորդ հետ, ու քաղցր ձայնով փառաբանվում է լույսում անմատույց, ես՝ մեղապարտս, կստանամ և կյանք, և երանություն՝ քավությամբ հանդերձ: Եվ դրանք իմ մեջ կպահվեն որպես անկորուստ ավանդ, առհավատյա և ստույգ հիշատակ, անմահության Քո անեղծ պարգևի, անճառ, ահավոր, հզոր, միայն սուրբ, անձնավորումդ անքնին, անհաս եռյակ տերության, որ իսկության մեջ, բարձր ու հարակա, թագավորում ես՝ պսակազարդված միշտ Քո քաղցրությամբ, ողորմությամբ ու մարդասիրությամբ:

Բոլորի հանդեպ, ըստ ամենայնի, ամեն ինչի մեջ կարող ես, գթած, Քեզ վայելում է Փառք և՛ այս կյանքում, և հանդերձյալում մշտնջենական մեծ օրն հայտնության, հավիտյանս. Ամեն» (Նարեկ, Բան ԻԵ):

Ա. Արևշատյան

ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐ ԱՍՈՆԻ ԹՈՒՂԹԸ

Սուրբ Հոգին հանգչում է, ուր որ կամենում է, հանգչում է սրբերի, հանդարտների և մարդկանցից ցածրագույների մեջ, և եթե մեկը քաղցրությամբ լցվում է Սուրբ Հոգով, Հոգին նրան սկզբում տալիս է Աստծո երկյուղը և ջերմություն՝ նրա սրտին: Եվ երբ շնորհում է սրտի ջերմություն, տալիս է նաև շնորհ՝ ատելու աշխարհի պետքերը, ոսկին ու արծաթը և նրա բոլոր հոգսերը՝ հայր ու մայր, կին, որդիներ և եղբայրներ, սիրելիներ և աշխարհի մեջ եղած բոլոր զբաղմունքները: Եվ շնորհում է նրանց լինել ընչազուրկ (անինչք), անուրեք՝ նման Աստծո Որդուն, և քաղցրացնում է նրա համար Աստծո գործերն առավել, քան մեղրախորիսխը. թե՛ աշխատանքները, թե՛ պահքերը, թե՛ հսկումները, թե՛ հանդարտության լռությունը և ողորմածությունը, ամեն ինչ Աստված խաղաղությամբ քաղցրացնում է նրա համար, մինչև որ ամեն բան սովորեցնի նրան: Եվ երբ ամեն բան սովորեցնում է, այնուհետև գալիս են փորձություններ, և ամեն գործ, որ առաջ քաղցրություն էր պատճառում նրան, այժմ ծանր ու դառն է թվում:

Շատերը, որոնք նման փորձության մեջ են ընկնում, նրանց սկսում է քաղցր թվալ մարմնական խորհուրդներից առաջացած խրատները, և սրանք խոցվելով՝ ընկնում են և չունեն արդարության կշիռ: Այս է, որ Պողոսն ասում է. «Հոգով սկսեցիք և հիմա մարմնով եք վերջացնում» (Գաղատ. 3:3) և այդքան իզուր աշխատեցիք:

Իսկ եթե մարդն ընդդիմանա սատանային հենց պատերազմի սկզբում և հաղթի չար դևին՝ Աստծո շնորհով, քանի որ մարդը պարտավոր է իր հաղթությունն Աստծունը համարել, ապա դրանից հետո Աստված տալիս է նրան Իր սիրո հաստատուն ջերմությունը և անխռով համբերությունը, քանզի առաջին ջերմությունը հուզական է և անհաստատ, իսկ երկրորդ ջերմությունն՝ առավել հաստատուն ու անշարժ։ Եվ սրանից ծնվում է երկնավոր գանձերի մեծության տեսությունն ու իմացությունը, որն իր մեջ ունի անխռով և անհույզ համբերություն։

Եվ նավի նման՝ քաղցր ու ազնիվ, հողմերից ջրի երեսին համաչափորեն առագաստը օդով լցրած, թռչնի նման առաջ է սլանում, մինչդեռ նավորդները հանգչում են ուրախությամբ։ Եվ հիմա դուք՝ իմ սիրելիներ՝ և որդիներ՝ ր, ձեր սրտերի խորհուրդներում ստացեք երկրորդ ջերմությունը, որպեսզի հանգստություն ունենաք ամեն ինչում, քանի որ նա, ով ըստ այն երկրորդ ջերմության է ապրում, կարող է խոնարհեցնել բոլոր ախտերի շարժումները։ Սա նորոգում է մարդու ողջ հնությունները, սրբում մարդու իշխանական միտքը չար խորհուրդներից, և սա էլ բնակեցնել է տալիս Աստվածությանը մարդու մեջ, որպեսզի մարդն Աստծո տաճար լինի, ինչպես որ գրված է, թե *«Կրնակվես նրանց մեջ և կրնթանամ նրանց հետ»*։

Իսկ երբ մեկը կամենա փորձությունների պատճառով իրենից հեռացած առաջին ջերմության տեղն ընդունել երկրորդ ջերմությունը, ապա դա առաքինության գործ է։ Նա թող իր և Աստծո միջև ուխտ անի՝ ասելով, թե՝ ներիր ինձ իմ առաջին մեղքերը, որոնցում ծուլացա, այլևս չեմ անցնի Քո խոսքից։ Եվ այնպես պետք է անի, որ որևէ մարմնավոր խորհուրդ չբնակվի իր մեջ ու մնա։ Եվ տեղիք չտա իր մարմնական ցանկություններին կամ սրտի շարժումներին, այլ ամեն ժամ իր խորհուրդները պարզի Աստծո առաջ։ Եվ ուրախարար արտասուքով հանդիմանի իր հոգուն և ասի. «Ինչո՞ւ ծուլացար մինչև հիմա և խոպանացար այսչափ օրեր ու ժամեր»։ Եվ նորից հիշի բոլոր տանջանքներն ու անանց արքայությունը՝ իր հոգուն ամեն ժամ հանդիմանելով և ասելով. «Ինչպե՞ս Աստված շնորհեց քեզ և պատրաստեց այդքան պատիվ, և դու ծուլացար ու կարճատեցիր»։

Եվ երբ այս ամենը հոգին ասի՝ ինքն իրեն հանդիմանելով ցերեկ ու գիշեր և ամեն ժամ, շուտով մարդը կհասնի Աստծո սիրո երկրորդ ջերմությանը, որն առավել լավ է, քան առաջինը։ Քանզի երանելի Դավիթը, երբ տեսնում էր, որ իր վրա է եկել խորհուրդների ծանրությունը, տրտմելով այսպես էր ասում. *«Հավիտենական տարիները հիշեցի և խոսեցի»* (Սաղմ. 76:6)։ Եվ դարձյալ՝ *«Հիշեցի առաջինները և խոսեցի Քո գործերի մասին»* (Սաղմ. 76:11), *«Քո ձեռքերի արարածների մասին խորհեցի և Քեզ տարածեցի իմ ձեռքերն աղոթքներով հանդերձ»*։ Եվ դարձյալ Եսային ասում է. *«Երբ որ դառնաս և հեծեճես, այնժամ կապրես և կիմանաս, թե ուր էիր սկզբում»*։ Եվ արդ, իմ սիրելի՝ որդյակներ, եթե այսպես ամրացնենք մեր խորհուրդները և սանձահարենք մեր հոգին ու մարմինը, խոնարհությամբ և լռությամբ բոլոր ախտերը մեզանից կհանենք Քրիստոսի շնորհով, Որին փառք հավիտյանս. Ամեն։

ՄԵՐ ՍՈՒՐԲ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՀՈՎՀԱՆ ՄԱՆԴԱԿՈՒՆՈՒ ԹՈՒՂԹԸ ԲԱՐԿԱՅՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Մեղքի բոլոր բնություններից և պիղծ ախտերի անօրինություններից առաջացած անիրավություններն անձն ամեն կերպ ջանում է ծածկել մարդկանցից: Իսկ բարկության ախտի մոլությունն այդպես չէ, նա անամոթ է և վայրենաբարո, անպարկեշտ և գազանամիտ, աղաղակելու պահին նա նմանվում է մրգապահների կողմից հալածված հավքի, որն արագ շարժվում, և դեռևս օդ չթռած, սկսում է կարկաչել, ցույց տալով իր բնության թեթևությունը: Այսպիսին է բարկացող մարդը, որ տակավին սրտին չհասած խոսքի ընդդիմությունը, բորբոքվում է՝ աղաղակելով և նմանվում բոցկլտացող կրակի՝ իր բնության անամոթ թեթևությունը բոլորին ցույց տալով և անբարեհամբույր գազանության երեսից չի կարողանում ծածկել իր մոլության անօրինությունը: Այլ՝ կրակի մեջ մտած քամու նման, վառում է իր բարկության անօրինությունը և խոսքով բոլորին ցավ պատճառում, ասպատակողների արշավանքի պես: Քանզի, երբ մեկը բարկության դևին հնազանդվի, վերջինս նրա բոլոր զգայարանները կբթացնի, նրա լեզվին ուզածի պես չարություն խոսել կտա, բերանը թշնամությամբ կլցնի, միտքը ցասումով կգազանացնի, սիրտը բարկությամբ կթնդացնի, լյարդը պնդությամբ կկարծրացնի, արյունը կեռացնի, մարմինը կգազանացնի, աչքերը կայլազունի, գույնը կփոխի, մարդուն կվայրենացնի և նրան բազում անպարկեշտություններ բարբառել կտա՝ վայրենի գազանների գազանությունից ավելի գազանացնելով: Նույնիսկ, խաճոտող գազանների և թունավոր սողունների մեջ չկա այսպիսի չարաբարոյություն և, տակավին, ո՛չ իժերի և ո՛չ էլ քարբի դառնությունը չի հավասարվի բարկացողների ախտերին: Ո՛չ մահաբեր թույները և ո՛չ էլ կարիճի խայթոցները չեն նմանվում բարկության խայթոցներին, ո՛չ սրի կտրածը և ո՛չ կրակի այրուցքը չեն կարող այնքան կսկիծ առաջացնել, որքան բարկացողները, և դեռ պետք է ասել, որ դիվահարները դևերից այնքան չեն չարչարվում, որչափ՝ բարկացողները: Որովհետև դևը, հանապազ նախանձի բարկությամբ վառվելով, միշտ պնդում է անհաշտ ռիսակալության վրա և բարկացկոտի սրտի վրա միշտ թանձր է պահում նախանձի խավարը: Ինչպես որ թունավորները մշտապես իրենց հետ կրում են իրենց թույնը, նույնպես էլ բարկացողներն իրենց հետ կրում են նախանձի քենը և ցասումը: Կատաղի շների նման հարձակվում են բոլորի վրա, կարիճների նման խայթում են՝ լցված բարկության թույնով, քանի որ չեն կարողանում անմիջապես խոնարհվել միմյանց: Նրանք իժեր ու իժերի ծնունդներ են կոչվում, քանի որ միմյանց հետ միշտ անհաշտ են ու անհնազանդ: Շատ են խոսում՝ յուրաքանչյուրն իր անձն արդարացնելու համար, և պատմություններ հորինում՝ իրենց եսը արդար ցույց տալու նպատակով, բոլորի առջև ուզում են իրենց հանցանքն ընկերոջ վրա բարդել, և նրանց մեղավոր դարձնել լսողների առջև: Քանի որ տրտմության պահերին դևը նրան մղում է անզղջության, և խստացնում

նրա միտքը, որպեսզի չապաշխարի, սիրտը քարացնում է, որպեսզի ականջ չկախի եղբոր խրատներին կամ գրվածքների վարդապետությանը: Իր զգայարանները բթացած սատանայի կողմից, այլևս չի ճանաչում իր հանցանքները, այլ՝ այնպես է թվում իրեն, թե ինքը բոլորովին անմեղ է, իսկ ընկերները՝ հանցապարտ: Նմանապես և դիմացինն է իրեն արդար կարծում, իսկ ընկերոջը՝ մեղավոր: Խստացնելով մեկի սիրտը, սատանան համոզում է, որ սա չզիջի, քանի որ նախ դիմացինն է պարտավոր զիջել, քանի որ նա է մեղավոր, իսկ մյուսին պնդել է տալիս, թե՝ պետք չէ նախ դու իրեն հնազանդվես, որովհետև անմեղ ես: Եվ այսպես, երկկողմանի թշնամությամբ, սատանան մարդկանց իրարից անզիջող և անապաշավ ոգով բաժանում է: Ժամանակի ընթացքում ծանրացնում է եղբոր սիրտը և այնպես է կարծել տալիս նրան, թե իր համար ընկերոջ առջև խոնարհվելը ամոթ ու նախատինք է, քանի որ, ասում է սա մտովին, եթե նախ ես զիջեմ, ամեն ոք ինձ հանցավոր պիտի կարծի, իսկ նրան՝ անմեղ, և այս պատճառով, գազանացած մնում է անհնազանդության մեջ: Քանզի բարկության անօրեն ախտը, եթե երբևէ տիրի մարդու մտածմունքին, իրենից կհափշտակի իր միտքը, կգազանացնի իրեն և կհեռացնի նրանից Աստծո երկյուղն ու ահեղ դատաստանի սարսափը: Եվ այսպիսով, հեռանալով արդարությունից՝ սա էլ դատաստանը երբեք մտքով չի անցկացնում և չի մտաբերում իր մահվան օրն ու սարսափելի բեմի արհավիրքները, այլ՝ պնդելով, մաքառում է, որպեսզի իր անձի կամքը կատարվի: Ոչ եղբոր տված ամոթանքը, ոչ վարդապետների խրատը, ոչ պատվիրանների հրամանները, ոչ Աստծո երկյուղը, ոչ Արքայության փափկությունները և ոչ էլ տանջանքների արհավիրքները պատկառանք չեն առաջացնում նրա մեջ՝ զղջումի ու ապաշխարության համար: Նաև, նա համարձակվում է եկեղեցի մտնել՝ Աստծուն աղոթք մատուցելու համար, որը ոչ ընդունելի, ոչ էլ Աստծո մոտ լսելի կլինեն: Տերն Ինքն է քեզ ասում. *«Եթե քո ընծան պատարագի սեղանին բերես և այնտեղ հիշես, որ քո եղբայրը քո դեմ քեն ունի, թող ընծադ սեղանի վրա, գնա հաշտվիր եղբորդ հետ, ու ապա արի՝ ընծադ մատուցելու»* (Մատթ. 5:23), և այն ընդունելի պիտի լինի:

Յուրաքանչյուր մարդու աղոթք, որն ինքնին պատարագ է, անընդունելի կլինի Աստծո մոտ, եթե նա, նախ չգնա ու չհաշտվի իր տրտմած եղբոր հետ, իսկ աղոթքը ընդունելի կլինի, եթե, նախ հաշտվի նրա հետ: Ինչպես որ ասված է. *«Արևը թող ձեր բարկության վրա մայր չմտնի»* (Եփես. 4:26), որպեսզի չպատահի, որ զիջերվա մեջ դները մոտո գան և դրդեն քեզ՝ մյուս օրն էլ չհաշտվելու եղբորդ հետ, և մտքիդ մեջ արթնացնեն չար խորհուրդներ ու նախանձ, և տեսակ-տեսակ նենգություններ: Այլ՝ դեռ ցերեկը չմթնած, գնա ու հաշտվիր եղբորդ հետ: Մինչդեռ աշխարհի մեջ ես, բարեկամացիր ոսոխիդ հետ, որպեսզի չլինի, որ նա քեզ դատավորին մատնի, դատավորը՝ դահճին, դահիճը՝ բանտին, և այնտեղից էլ դուրս չելնես: Նույնպես էլ դու, տակավին զիջերը վրա չհասած, փութա հաշտություն կնքել ընկերոջդ հետ, առանց մյուս օրվան հետաձգելու, որովհետև անհայտ է մեզ համար այս աշխարհից մեր ելքի օրը, և չզիտենք, թե հաջորդ օրը պիտի ժառանգե՞նք, թե՞ ոչ, թեպետ Տիրոջ ողորմությամբ ժառանգում ենք հաջորդ օրը, սակայն չենք շտապում հաշտվելու եղբոր հետ: Սրանով նմանվում ենք հեթանոսներին, որովհետև չկա քրիստոնեություն՝ առանց եղբոր և ընկերոջ հետ հաշտության:

Իսկ ինչպիսի՞ դառը տանջանքներով պետք է դատվեն նրանք, որ ընկերոջ հանդեպ թշնամության զգացում են տածում և սրբազան Խորհրդին են մոտենում:

Ինչպիսի՞ հուր և ինչպիսի՞ խավարային գեհեններ են արդյոք իրենց սպասում: Հաղորդվում էս Տիրոջ մարմնին, ի՞նչ է, ուզում էս Աստծուց գողանա՞լ՝ ընկերոջդ դեմ ունեցած թշնամությունդ թաքցնելով: Այո՛, Կայենը ևս ուզում էր Աստծուց գողանալ՝ թաքցնելով եղբոր սպանությունը, բայց նայիր նրա տագնապը և տատանումը, որ պտուղն էր իր չար խորհուրդների:

Նրա համար, ով Տիրոջ մարմնին մոտենա և թշնամություն սնուցի բարեկամի դեմ, Փրկչի մարմնին իր համար կենարար չի լինի, այլ՝ կիզող հուր, որովհետև նա իր անձի դատաստանն է ըմպում և ճաշակում: Ումանք էլ, հաղորդությանը չեն մոտենում՝ մերժելով եղբոր հետ հաշտվելը, այլ երկար ժամանակ հեռանում են սուրբ Խորհրդից, ու եղբորն աղաչելը և նրա հետ հաշտվելն ավելի ծանր բան են համարում, քան՝ Քրիստոսի մարմնից և արյունից հեռանալը և այն չընդունելը: Ընկերոջը չխոնարհվելու համար արհամարհում են Տերունական խորհուրդը:

Եվ չի՞ մտածում, թե Քրիստոսի փափագելի մարմնի սիրույն ընկերոջ հետ չհաշտվելով ավելի ևս արհամարհում է Աստծուն, ինչպես որ Պողոսն է ասում. *«Ո՞վ կարող է բաժանել մեզ Քրիստոսի սիրուց՝ նեղությո՞ւնը, թե՞ մահը»*, սրանցից և ոչ մեկը չի կարող զատել Քրիստոսի սիրուց: Իսկ քո ունեցած մի կտոր թշնամությունը ընկերոջդ դեմ, քեզ բաժանեց Քրիստոսի սիրուց, և Սուրբ խորհուրդը մերժելով՝ հեռացրեց: Քանզի եթե մեկը հակառակվի քեզ, և դու Աստծո պատվիրանի համեմատ խոնարհեցնես քեզ, մի՞թե որևէ բան վնասած կլինես, ընդհակառակը, մեծապես կվարձատրվես: Եթե մեկը քեզ անարգի և արհամարհի, դու դրա վրա ավելացրու՝ ասելով ինքդ քեզ, թե՛ հող ու մոխիր էլ եմ:

Եթե մեկը քեզ գծուծ ու քրջոտ-ցնցոտիավոր կոչի, դու ասա, թե՛ մերկ եկա աշխարհ, մերկ էլ կգնամ այստեղից:

Այսպիսի խոնարհությամբ կկապես անօրենների լեզուն, կխցես թշնամիների բերանները, կքայքայես սատանայի ջղերը, կցրես նրա խորհուրդները, և քո թշնամիներից և ոչ մեկը չի կարող քեզ վնաս հասցնել, եթե միայն առողջ միտք ունենաս: Ահավասիկ, շատ շատերը թշնամություն կրեցին և համբերեցին, նույնիսկ, թշնամիների համար աղոթեցին: Ստեփանոսն իրեն քարկոծողների համար աղոթում էր, Մովսեսը, Սամուելը և, մանավանդ, Աստծո որդին՝ Քրիստոսը, թշնամություն կրեցին, բայց իրենց թշնամիների համար աղոթք էին մատուցում: Ու հիմա դու էլ նմանվիր այս երևելի մարդկանց և Աստվածորդուն: *«Դադարիր բարկանալուց և վերջ տուր սրտմտությանը և չարերի հետ մի նախանձիր»* (Սաղմ. 27:8), ասում է մարգարեն, քանի որ ուր որ բարկություն ու սրտմտություն կա, այնտեղ Սուրբ Հոգու շնորհները չեն հանգրվանում և բարկացող սրտից արդարության խորհուրդներ դուրս չեն գալիս, ինչպես որ ասվում է. *«Մարդու բարկությունն Աստվածային արդարությունը չի կարող գործել»* (Հակ. 1:20):

Կա նաև արդար ցասում և արդար բարկություն, օրինակ, երբ Սամուելի և Փենեհեսի նման, Աստվածային պատվիրանների համար փափագում էս վրեժ լուծել և կամ զրկյալ եղբոր վրեժխնդրությունն էս ուզում առնել: Իսկ նա, որ սրանից ավելի բարկանա և ցանկանա իր անձի վրեժը լուծել, ապա սա հանիրավի բարկանալ

կնշանակի, որի համար Քրիստոսն ասում էր, թե այդպիսին պիտի պարտավոր դառնա զեհենի հրին: Քանզի հանիրավի բարկությունը բազում ախտերի համար դուռ է բացում, որովհետև բարկության պատճառ է աղաղակը, կոփվը, ատելությունը, թշնամությունը, նախանձը, ոխակալությունը, վրեժխնդրությունը, սպանությունը և բազում այլ չարությունները: Նա, որ հաղթահարի այս բարկությունը, այս բոլոր ախտերը կմարի՝ նման վառելանյութը սպառած կրակի: Քանի որ, երբ մեկը բարկանա, և դու համբերությամբ կրես այն, բնականաբար, կտանես նրա բարկությունը: Իսկ եթե մեկը քեզ դիվահար կոչի, բնավ մի բարկացիր, եթե բարկանաս՝ թշնամուն արդարացրած կլինես, որովհետև բարկությունը դնին է պատկանում, այլ ոչ թե՝ Աստծուն: Ահա մեր Տիրոջն էլ դիվահար կոչեցին, և Նա բնավ չբարկացավ, այլ հեգույթամբ պատասխանեց, թե դև չկա իր մեջ: Մեկը թշնամանալով արհամարհեց քեզ, մտաբերիր, թե որքան առավել մեր Տիրոջ հանդեպ թշնամություն արեցին և արհամարհեցին: Մեկը կովեց ու ապտակեց քեզ, մեր Տիրոջն էլ խփեցին, ապտակեցին, և նույնիսկ չարչարեցին ու խաչեցին, որոնց դու դեռ չենթարկվեցիր: Ուրեմն, այս բոլորը հիշիր այն պահին, երբ ցասումդ կբորբոքվի:

Սատանան ինքնին մեր դեմ բավական զորավոր թշնամի է, այնպես որ մեր եղբայրներին էլ մեզ թշնամի չդարձնենք, այլ փութանք հաշտվել նրանց հետ՝ նրանց կանխելով և նրանց առջև ծունկի գալով՝ ընդունենք նահատակության պսակը: Քանզի ոսոխների և վեճերի մեջ փառքի պսակներ են գտնվում: Նա, ով առաջինը նահատակվի և խոնարհվի իր եղբոր առջև՝ հաշտության համար, նա էլ կհափշտակի պարզևն ու պսակը՝ իր նախախոնարհ նահատակության համար, քանի որ իր խոնարհումով նա չար թշնամուն՝ սատանային վիրավորեց, իր և իր եղբոր կյանքը փրկեց սատանայի ձեռքից և հավիտենական մահվանից: Եվ սրա համար պիտի արժանանա բազմաթիվ վարձքի և անսպառ բարիքների վայելչությանը:

Ու հիմա, մի փոքր խոնարհության պատճառով չկորցնենք հավիտենական փրկությունը, որովհետև շատերը հավիտենական կյանքի համար արհամարհեցին իրենց անձերը և ինչքը, ամուսնության սերն ու որդիների գուրթը, համբերեցին զանազան տանջանքների և մատնվեցին կրակի, որպեսզի միայն ժառանգեն Աստծո արքայությունը: Իսկ քո առջև ոչ հուր կա, ոչ սուր և ոչ էլ զանազան տանջանքների համբերել, այլ միայն խոնարհվել տրտմած եղբոր առջև, աղաչանքով հաշտվել նրա հետ և ընդունել նահատակության պսակը:

Ինչո՞ւ ես եղբորդ աղաչելու համար սիրտդ կարծրացնում, կրակի չե, որ պիտի դիմես, այլ՝ խոնարհությանը:

Ուրեմն, շտապիր աղաչանքով ընկերոջդ առջև ընկնել և արժանանալ նահատակության պարծանքին, լուսո պսակին և երկնքի արքայության անսահման վայելչությանը: Այս բոլոր բաները լսելով՝ մեր տրտմությունը մեղմացնենք, բարկությունը շիջենք, աղաղակը դադարեցնենք, սեր տենչանք, խոնարհություն ստանանք, հնազանդություն ընդունենք և ընկերոջ հետ հաշտվելու համար առաջ նետվենք, որպեսզի համարձակությամբ երկնքի բարիքները ժառանգենք, մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի հետ, որին փառք հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

ՆԱՐԵԿ ԲԱՆ ԾԶ

Իմ դժոխարմատ մահառիթ ծառի պտուղները դառն,
Որոնք ընտանի թշնամիներ են,
Հակառակորդներ մոտ ու հարազատ,
Դավաճան որդիք,
Ստորև պիտի նշեմ մեկ առ մեկ իրենց անունով.
Ահա և դրանք.
Միտք նանրախորհուրդ, բերան չարախոս,
Տարփահայաց աչք, ականջ թյուրալուր,
Մահաձիգ ձեռքեր, երիկամ անթոր,
Մոլորուղի ոտք, աներկյուղ ընթացք, խոտոր ճանապարհ,
Ծխախառն շունչ, երթ խավարային,
Քարազանգված լյարդ, հեղհեղուկ մտքեր,
Անհաստատուն կամք, չարիք անփոփոխ,
Բարեմասնություն՝ խախտված հիմնովին,
Տարագիր հոգի, վաճառված ավանդ,
Վիրավոր գազան, նետահար թռչուն,
Փախչող գահավեժ, բռնված հանցապարտ, ծովահեղձիկ հեն,
Անպատրաստ մարտիկ, նենգավոր զինվոր,
Ցոփ սպառազեն, թուլամորթ մշակ,
Անսիրտ աղոթիչ, ստոր բեմական,
Անխունկ քահանա, անձիր վարդապետ,
Կշտամբված դպիր, ցնդած իմաստակ, բռն ճարտասան,
Լպիրշ կերպարանք ու անպատկառ դեմք,
Անամոթ երես, անմարդկային տիպ,
Ծանակելի գեղ, անհրապույր գույն,
Փչացած խորտիկ, զազրաթորմի համ,
Գաղձախեղդ այգի, որդնահարված որթ,
Ուտիճակեր հասկ, փշաբեր պարտեզ,
Մեղր, որ դարձել է մկներին ճարակ,
Անպաշտպան անկյալ, սնապարծ անհույս,
Անճար նգովյալ, անհաշտ բաժանված,
Դատարկ շաղակրատ, հավամիտ գոռոզ,
Գազան ապիրատ, դժնդակ ագահ,
Սանձագերծ լկտի, մոլագար դժխեմ, գոփող մարդասպան,
Որոմ ու տատասկ ցանող երկրագործ,

Հեգ երջանկություն, մեծություն սմբած,
Բարեգարդություն՝ զրկված պերճանքից,
Տկարացած ուժ, ընկած բարձրություն,
Փառավորություն՝ արված ոտնակոխ,
Անդուլ զանցառու, ինքնակամ գայթող,
Նենգ խորհրդակից, կամակոր տնտես,
Գժոված բարեկամ, գողամիտ հսկիչ,
Մերձավոր կծծի, ժլատ բաշխատուր, գծուծ տնօրեն,
Ըղձանքներ անսեր, սիրտ անկարեկից,
Ամենատյաց բարք, աղիքներ անգույթ,
Անխոհեմ ընթացք, անարգ դիպվածներ,
Հոռի գաղտնիքներ, ծածկություններ պիղծ,
Զեխ վաճառական, շվայտ շահարար,
Արբշիտ պաշտոնյա, խարդախ գանձապետ,
Բանսարկու դեսպան, դոնապան քնկոտ,
Աղքատ հպարտ ու ճղճիմ մեծատուն,
Ժանտ ատենապետ, մատնիչ պահապան, չարախոս դրկից,
Անհաս սուրհանդակ, մեղապարտ բանբեր,
Առաքյալ սաղրիչ ու խռովարար, թանձրամիտ միջնորդ,
Տարագիր արքա, անարգ թագավոր, կայսր հոգեկործան,
Տիրադավ իշխան, գորավար զրկող,
Խտրող դատավոր, անաշխատ ռամիկ,
Նախատողի ծաղր, բարեկամի ողբ,
Գրողի պարսավ, հանդիմանողի ամբաստանություն:
Կար ժամանակ, որ կրում էի ես
Շատերն այդ «վսեմ» հորջորջումներից,
Իսկ հետո վատթար որակումների
Աստիճանաբար արժանի դարձա.
Այնքա՛ն բազմադեպ ապականարար այդ չարիքների
Մի մասից, իրոք, խաբվեցի որպես հիմար ու անգետ,
Իսկ մյուսներին իմ տկարությամբ հպատակվեցի՝
Կամովին ինքս ինձ մատնելով մահվան:
Քեզ ատելի ու ինձ կորստաբեր
Վերոգրյալի ո՞ր մասը արդյոք
Ընծայեմ ի սպաս քո պաշտամունքին,
Որպիսինե՞րը ներկայացնեմ
Քո ամենասուրբ մեծության առաջ
Ամփոփարանս ապականության,
Եվ կամ դու ինչպե՞ս, ի՞նչ համբերությամբ
Այդքան մտքերս պիտի հանդուրժես,
Ներես ու լռես կամ լսես նույնիսկ,

Չենթարկես մահվան արժանավորիս գանակոծության:
Սակայն աննշույլ մթամածության
Խավարով պատած այս հոգիներին
Քո ողորմության լույսով ընդունիր՝
Նրանց բուժելու, կենսագործելու, քավելու համար,
Ո՛վ դու, զորություն անվթարելի,
Քեզ փառատրություն՝ ևն հավիտյանս. Ամեն:

ԲԱՐԿՈՒԹՅԱՆ, ԴԱՏԵԼՈՒ ԵՎ ՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

*Ամբարիշտին խրատողն ինքն իրեն արատ
կվաստակի...Իմաստունին խրատ տուր
և ավելի իմաստուն կլինի (Առակ. 9:7):*

ԱՍՏՎԱԾԱՇՆՉԻՑ

1. Դադարի՛ր բարկանալ և զայրույթդ վերջացրու, մի՛ նեղացիր և չարություն անել չփորձես (Սաղմ. 37:8):
2. Լսե՛լ եք, թե ինչ ասվեց նախնիներին. «Մի՛ սպանիր», որովհետև, ով որ սպանի, ենթակա կլինի դատաստանի: Իսկ Ես ձեզ ասում եմ, թե՛ ամեն մարդ, որ զուր տեղը բարկանում է իր եղբոր վրա, ենթակա կլինի դատաստանի, և ով որ իր եղբորն ասի հիմար, ենթակա կլինի ատյանի, և ով որ իր եղբորն ասի ապուշ, ենթակա կլինի գեհենի կրակին (Մատթ. 5:21-23):
3. Բարկությունը հիմարին սպանում է, ու նախանձը անմիտին մեռցնում է (Հոբ 5:2):
4. Իմ սիրելի՛ եղբայրնե՛ր, իմացե՛ք այս բանը. թող ամեն մարդ արագ լինի լսելու մեջ, ծանր՝ խոսելու մեջ և ծանր՝ բարկանալու մեջ, որովհետև մարդու բարկությունն Աստծո արդարությունը չի կատարում (Հակ. 1:19-20):
5. Թե բարկանաք էլ, մեղք մի՛ գործեք. արեգակը ձեր բարկության վրա թող մայր չմտնի, և սատանային տեղիք մի՛ տվեք (Եփես. 4:26-27):
6. Ամեն դառնություն, բարկություն, զայրույթ, աղաղակ և հայհոյություն թող վերանա՛ ձեզանից՝ իրենց չարությամբ հանդերձ: Միմյանց հետ եղեք քաղցր, գլխած՝ ներելով միմյանց, ինչպես որ Աստված ներեց մեզ Քրիստոսով (Եփես. 4:31-32):

7. Այժմ դուք ևս թողափեցե՛ք այդ բոլորը՝ բարկություն, զայրույթ, չարություն, հայհոյություն և խեղկատակություն՝ ձեր բերանից (Կողոս. 3:8):
8. Հիմար և անկիրթ վիճաբանություններից ետ քաշվիր. իմանալով, որ կռիվներ են ծնում: Բայց Տիրոջ ծառային պետք չէ կռիվ անել, այլ ամենի հետ հեզահոգի լինել, սովորեցնող, ոխ չպահող (Բ Տիմ. 23:26):
9. Զգուշացե՛ք, չլինի որ մեկը Աստծո շնորհից զրկվի, չլինի թե բարկության արմատ վեր ելնի՝ ձեզ նեղելով, և նրանով շատերը պղծվեն (Եբր. 12:15):
10. Իսկ եթե ձեր սրտերում դառը նախանձ և հակառակություն ունեք, մի՛ պարծեցեք, որ սուտ եք հանում ճշմարտությունը... Որովհետև, ուր հակառակություն և նախանձ կա, այնտեղ կա անկարգություն և ամեն չար բան (Հակ. 3:14-16):
11. Միրալիր պատասխանը մեղմացնում է զայրույթը, բայց խիստ խոսքը բարկություն է հարուցում (Առակ. 15:1):
12. Կովի սկիզբը ջրերի արձակման նման է, բայց վեճը չբորբոքված դու ետ քաշվիր (Առակ. 17:14):
13. Շուտ բարկացողը հիմարություն է անում, իսկ իմաստուն մարդը՝ համբերում է (Առակ. 14:17):
14. Ընկեր մի՛ լինիր բարկացկոտ մարդուն և մի՛ առնչվիր դյուրաբորբոք բարեկամի հետ, որ չլինի թե սովորես նրա ճանապարհները (Առակ. 22:24-25):
15. Քարը ծանր է, ավազը դժվար է բարձրացնել, բայց երկուսից էլ առավել ծանր է անզգամի բարկությունը: Անողորմ է զայրույթը, բարկությունը՝ սաստիկ, բայց ոչ մեկից էլ պակաս չէ նախանձը (Առակ. 27:3-4):
16. Անօրեն մարդիկ քաղաքը մատնում են կրակի, բայց իմաստունները վանում են բարկությունը (Առակ. 19:8):
17. Ուրիշի դատ ու վեճին խառնվող մարդը նման է նրան, ով ձեռքը գցում է շան պոչը բռնելու (Առակ. 26:7):
18. Ինչպես կատաղած մարդը, որ կրակի կայծեր, նետեր ու մահ է ցանում, այնպես է այն մարդը, որ իր բարեկամին նենգություն է անում և հետո ասում. «Կատակ արի» (Առակ. 26:18-19):
19. Կրակը շիկանում է ածուխից, փայտը բորբոքում է կրակը, բանսարկուն էլ հրահրում է կռիվ (Առակ. 26:21):
20. Շողորթների խոսքերը փաղաքշող են, բայց դառնում են կովի բուն (Առակ. 26:22):
21. Հանցանքը ծածկողը բարեկամություն է փնտրում, բայց պատմողը՝ մտերիմ բարեկամներին է բաժանում (Առակ. 17:16):
22. Եթե խոսքը ձգձգես, դատաստան ու կռիվ դուրս կգա (Առակ. 30:33):
23. Մի՛ շտապիր հոգուդ մեջ բարկանալ, որովհետև բարկությունը հանգչում է հիմարների ծոցում (Ժող. 7:9):
24. Եթե բարկանաք՝ մի՛ մեղանչեք, ձեր անկողնու մեջ ինչ էլ որ ասեք՝ ձեր սրտում գղջացեք (Սաղմ. 4:5):
25. Մարդը մարդու հանդեպ բարկություն է կուտակում, իսկ Տիրոջից բժշկություն է խնդրում: Իր նման մարդու հանդեպ նա չունի ողորմածություն, բայց աղերսում է իր մեղքերի թողության համար: Ինքը ևս հողեղեն է, բայց ոխ է պահում: Ո՞վ

քավություն կտա նրա մեղքերին: Հիշիր քո վախճանը և դադարիր թշնամություն անել, հիշիր ապականացու լինելդ ու մահդ և մնա՛ պատվիրանների մեջ: Հիշիր պատվիրանները և ոխ մի՛ պահիր մերձավորիդ հանդեպ (Միր. 28:3-8):

26. Հեռու մնա վեճից և դու կնվազեցնես մեղքերդ, քանզի զայրացած մարդը կռիվ է բորբոքում, մեղավոր մարդը գժտեցնում է իր բարեկամներին և նրանց մեջ, ովքեր խաղաղությամբ են ապրում, բանսարկություն է գցում (Միր. 28:10-11):
27. Կրակը վառվում է՝ ըստ իրեն սնող նյութի, իսկ կռիվն էլ բորբոքվում է՝ ըստ նրան գրգռող սաստկության. մարդու զայրույթը լինում է՝ ըստ նրա զորության և ըստ նրա հարստության՝ սաստկանում է նրա բարկությունը (Միր. 28:12):
28. Անզիջում հակառակությունը կրակ է բորբոքում, և անզիջում կռիվը արյուն է հեղում: Եթե կայծի վրա փչես, կբորբոքվի, եթե նրա վրա թքես՝ կմարի, այդ երկուսն էլ քո բերանից են դուրս գալիս: Քսուս և երկերեսանին թող անիծվեն, քանզի բազում խաղաղ ապրողներ կործանվեցին (Միր. 28:13-15):
29. Եթե...քո բերանով բարկության ոչ մի խոսք չասես, այն ժամանակ կարող ես ապավինել Տիրոջը (Ես. 58:13):

30. Մի՛ դատեք, որ Աստծուց չդատվեք, մի՛ դատապարտեք և չպիտի դատապարտվեք, ներեցեք և ներում պիտի գտնեք Աստծուց...Ինչո՞ւ քո եղբոր աչքի միջի շյուղը տեսնում ես, իսկ քո աչքի միջի գերանը չես նշմարում...Կեղծավոր, նախ քո աչքից գերանը հանիր, ապա լավ կտեսնես՝ քո եղբոր աչքի շյուղը հանելու համար (Ղուկ. 6: 37-41):
31. Ինչ չափով, որ չափում եք, նրանով պիտի չափվի ձեր համար (Մատթ. 7:1):
32. Ուստի, ո՛վ մարդ, դու, որ դատում ես, չես արդարանալու այն բանի համար, որ ընկերոջդ ես դատում, դրանով իսկ ինքդ քեզ ես դատապարտում: Քանի որ դու նույնն ես անում, ինչի համար որ դատում ես նրան: Քանզի գիտենք, որ Աստծո դատաստանը ճշմարտությամբ է գործադրվում նրանց նկատմամբ, ովքեր այսպիսի բաներ են գործում: Իսկ արդ, ո՛վ մարդ, դու, որ դատում ես նրանց, ովքեր այդպիսի բաներ են գործում, և դու էլ նույնն ես գործում, կարծում ես, թե ազատվելո՞ւ ես Աստծո դատաստանից (Հռոմ. 2:3-4):
33. Դու ո՞վ ես, որ դատում ես ուրիշի ծառային. կանգնած լինի, թե ընկած՝ իր տիրոջ համար է, բայց նա կկանգնի, որովհետև կարո՞ղ է Տերը նրան կանգուն պահել...Դու ինչո՞ւ ես դատում քո եղբորը, կամ ինչպե՞ս ես արհամարհում քո եղբորը, քանի որ բոլորս էլ կանգնելու ենք Քրիստոսի ատյանի առաջ...որովհետև գրված է. «Կենդանի եմ Ես, - ասում է Տերը, - որպեսզի ամեն ծունկ Ինձ ծնրադրի և ամեն լեզու Աստծուն դավանի»: Ապա ուրեմն՝ մեզանից յուրաքանչյուր ոք Աստծուն հաշիվ է տալու իր համար: Ուստի, միմյանց չդատենք (Հռոմ. 14:4-13):
34. Եղբայրներ, միմյանց մի՛ բամբասեք. ով բամբասում է եղբորը կամ դատում է եղբորը, չարախոսում է օրենքի մասին և դատում է օրենքը. իսկ եթե օրենքն ես դատում, օրենքը պահող չես, այլ՝ դատավոր: Կա մե՛կ Օրենսդիր և Դատավոր, որ կարող է փրկել և կործանել. դու ո՞վ ես, որ դատում ես քո մերձավորին (Հակ. 4:11-12):

35. Մի՞թե Տիրոջ համար ավելի հաճելի են ողջակեզներն ու զոհերը, քան Տիրոջ ձայնին անսալը: Հնազանդությունն ավելի լավ է, քան՝ խոյերի ճարպը (Ա Թագ. 15:22):
36. Որովհետև, ինչպես մեկ մարդու անհնազանդությամբ շատ մեղավորներ եղան, նույնպես և մեկի հնազանդությամբ շատ արդարներ պիտի լինեն (Հռոմ. 5:19):
37. Հնազանդվեցե՛ք միմյանց Քրիստոսի երկյուղով: Կանայք իրենց մարդկանց թող հնազանդ լինեն, ինչպես կհնազանդվեն Տիրոջը, որովհետև մարդն է գլուխը կնոջ, ինչպես որ Քրիստոս գլուխն է եկեղեցու, և ինքն է Փրկիչն այդ մարմնի: Եվ ինչպես եկեղեցին հնազանդվում է Քրիստոսին, նույնպես և կանայք թող հնազանդվեն իրենց մարդկանց՝ ամեն ինչում (Եփես. 5:21-24):
38. Լսեցե՛ք ձեր առաջնորդներին և հնազանդվեցե՛ք նրանց, որովհետև նրանք հսկում են ձեր հոգիների համար, քանի որ հաշիվ են տալու ձեր փոխարեն: Եվ նրանք ուրախությամբ թող անեն այդ բանը և ո՛չ հոգոց հանելով, քանի որ այն ձեր օգուտի համար չէ (Եբր. 13:17):
39. Պետք է առավել Աստծուն հնազանդվել, քան՝ մարդկանց (Գործք 5:29):
40. Զգիտե՛ք, թե ում համար, որ դուք ձեզ ծառայության մեջ եք դնում՝ հնազանդության համար, ծառա եք, ում որ հնազանդվում եք. եթե՝ մեղքին՝ մահվան է տանում, իսկ եթե՝ Աստծո հնազանդությանը՝ արդարության (Հռոմ. 6:16):
41. Ամեն մարդ, որ իշխանության տակ է, թող հպատակի նրան, քանզի չկա իշխանություն, որ Աստծուց չլինի. և եղած իշխանությունները Աստծուց են կարգված: Հետևաբար, ով հակառակում է իշխանությանը, Աստծո հրամանին է հակառակում. և նրանք, որ հակառակում են, իրենց դատաստանն են ընդունում, քանի որ իշխանավորները վախ չեն ազդում բարի գործերի համար, այլ՝ չար գործերի: Ուզո՞ւմ ես չվախենալ իշխանությունից. բարի՛ն գործիր և նրանից գովասանք կստանաս, որովհետև նա Աստծո պաշտոնյա է քեզ՝ բարի գործերի համար. իսկ եթե չար գործես, վախեցի՛ր. քանի որ սուրը մեջքին իզուր չէ կապված. Աստծո սպասավոր է նա, վրեժխնդիր՝ բարկության համար, նրա դեմ, որ չարն է գործում. դրա համար պետք է հնազանդվել ոչ միայն բարկության համար, այլ նաև խղճմտանքի պատճառով. ահա թե ինչու հարկեր եք վճարում. որովհետև նրանք Աստծո սպասավորներ են՝ այդ բանին կանխապես նշանակված: Արդ, հատուցե՛ք յուրաքանչյուրին իրենց պարտքերը. որին հարկ՝ հարկը, որին մաքս՝ մաքսը, որին երկյուղ՝ երկյուղը, որին պատիվ՝ պատիվը (Հռոմ. 13:1-6):

ՀԱՅՐԵՐԻՑ

1. Զգուշացիր որևէ մեկի վրա բարկանալուց, ների՛ր բոլորին (Անտոն Անապատական):
2. Երբ քեզ վրա է հարձակվում բարկությունը, շտապ քշիր, հեռացրու նրան քեզանից և կուրախանաս քո կյանքի բոլոր օրերում (Անտոն Անապատական):
3. Եթե մեկն անարդարացի կերպով հանդիմանի կամ լռեցնի քեզ, դու դրանից մի տաքացիր (Անտոն Անապատական):
4. Մի շտապիր բարկանալ և ոխ մի պահիր նրա հանդեպ, ով քեզ բարկության մեջ է գցել (Անտոն Անապատական):
5. Երբ վիրավորանք ստանաս մեկից, նրա հանդեպ մի սառիր, այլ ասա. «Ես արժանի եմ, որ բոլոր եղբայրներն արհամարհեն ինձ» (Անտոն Անապատական):
6. Թե մեծերը և թե փոքրերը թող աղոթեն, որպեսզի չլինի թե ընկնեն բարկության բռնակալ լծի տակ (Անտոն Անապատական):
7. Ով մյուս երեսն է դարձնում ապտակողին, նա ուրախ է նաև անարգանքների ու լուտանքների ժամանակ: Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս երբեք չի թողնի այդպիսինին, քանի որ Նա բարի է և օգնում է այն անձանց, որոնք համբերում են Իր անվան համար, և փնտրում են Նրան, Ով տալիս է նրանց ուժ և ամրություն, մինչև որ նրանք հաստատվեն երանելի անկրքության հանգրվանի մեջ: Եվ այսպես, ուրախացիր, երբ կհանդիպես վշտերի ու խռովությունների, քանի որ նրանց հաջորդում են քաղցր պտուղներ (Անտոն Անապատական):
8. Անպատվաբեր է, երբ վիրավորում ես անարգվածին: Ինքդ քեզ ասա. «Ես արժանի եմ, որ բոլոր եղբայրներն ինձ վրա թափեն ամեն տեսակի անպատվություններ» (Անտոն Անապատական):
9. Դժբախտությունը չար գործերի հետևանք է, իսկ բարեհաջողությունը՝ չարիքը կրելու (Հովհան Ոսկեբերան):
10. Եթե ուզում ես չբարկանալ քեզ վիրավորողի վրա, ապա ջանասիրաբար ամբողջ սրտով աղոթիր Աստծուն նրա համար ու որևէ բան ընծայիր և բոլորին ասա, որ նա բարի է (Եփրեմ Ասորի):
11. Չես կարողանում կրել վիրավորանքները, լռիր և կհանդարտվես (Եփրեմ Ասորի):
12. Ով իր սրտում հիշաչարություն է պահում, նա նման է իր կրծքի տակ իժ կերակրողին (Եփրեմ Ասորի):
13. Եղբայրների միակամությունը Տիրոջ բնակարանն է, իսկ նրանց միջև թշնամությունն ուրախացնում է անիրավին (Եփրեմ Ասորի):
14. Հեզն, իր վրա վերցնելով բոլոր հարվածները, պինդ է դառնում, վիճաբանության ժամանակ՝ հանգիստ, հնազանդության ընթացքում՝ ուրախ, հպարտներից չի խոցվում, ստորացումների դեպքում ցնծում է, ծառայությունների ընթացքում չի մեծամտանում, չի պարծենում, բոլորի հետ խաղաղություն է պահում (Եփրեմ Ասորի):

15. Եթե քո հոգում բարկություն մտնի, ապա քո կյանքի այդ օրն արդեն ոչնչացրեց, ծայրահեղ դեպքում թույլ մի տուր բարկությանը հաջորդ օր տեղափոխվել, որպեսզի այն չկործանի քո ամբողջ կյանքը (Եփրեմ Ասորի):
16. Եթե դու որևէ մեկին նկատողություն ես անում բարկությամբ, ապա դու սեփական մոլուցքդ ես բավարարում: Այսպիսով, որպեսզի ուրիշին փրկես, ինքդ քեզ ես կործանում (Մակար Մեծ):
17. Երբեք ոչ մի բան մի պնդիր, որ քո կամքով լինի, քանզի դրանից բարկություն է ծնվում (Մակար Մեծ):
18. Չարիքը չարությամբ չի ոչնչանում: Այլ եթե մեկը քեզ չարիք է պատճառում, նրան դու բարիք արա, որպեսզի բարի գործով ոչնչացնես չարը (Աբբա Պիմեն):
19. Բարկությունը և ատելությունը սրտում բազմապատկում են խռովքը, իսկ ողորմածությունը և հեզությունը մարում են այն (Եվագր Պոնտացի):
20. Արևը թող մայր չմտնի մեր բարկության վրա, որպեսզի գիշերը դևերի հարձակումները չգարհուրեցնեն մեզ, և մեր միտքը չդարձնեն ավելի երկչոտ՝ հաջորդ օրը պատերազմ մղելու համար: Ջարհուրելի երազները սովորաբար առաջանում են բարկության տագնապալի բռնկումներից հետո, և ոչ մի այլ բան այնքան չի շեղում մեր մտքերն իր ընթացքից, ինչպես տագնապալի բարկությունը (Եվագր Պոնտացի):
21. Ուշադիր եղիր քո հանդեպ, որպեսզի բարկացած վիճակում չվռնդես որևէ եղբոր: Դրա համար ամբողջ կյանքում չես փախչի թախիծի դևից, որը աղոթքի ժամանակ միշտ քո առջև կբերի այդ արարքդ՝ գարշանք պատճառելով քեզ (Եվագր Պոնտացի):
22. Բարկությունը և գրգռվածությունը հեռացնում են սերը, իսկ հիշաչարությունը ոչնչացնում է շնորհները (Եվագր Պոնտացի):
23. Սաղմոսերգությունը սանձում է բարկությունը և մեծահոգաբար քշում է վախը (Եվագր Պոնտացի):
24. Քո մեջ ոչնչացրու երկու բան՝ քեզ ոչ մի բարձր բանի պիտանի մի՛ համարիր և մի՛ մտածիր, որ ուրիշ որևէ մարդ ավելի ցածր է քեզանից, այդ դեպքում քեզ հասցրած անարգանքը երբեք բարկության չի տանի (Բարսեղ Կեսարացի):
25. Ջղայնությունը հոգու գինովությունն է. խելքահան է անում ինչպես գինին: Պատկերացրու բարկացկոտին. նա ինքն իր տերը չէ և իրեն իսկ չի ճանաչում, չի ճանաչում և ներկաներին, հարձակվում է բոլորի վրա, ասում է մտքին եկածը, անսանձ է, հայիոյոդ, հարվածող, սպառնում է, երդվում, գոռոգոռում և դուրս է գալիս ավերից (Բարսեղ Կեսարացի):
26. Երբ այս կիրքը տիրում է հոգուն, այնժամ մարդուն դարձնում է կատարյալ գազան և թույլ չի տալիս նրան մարդ մնալ՝ զրկելով մտքի աջակցությունից: Ինչը որ թունավոր կենդանիների համար թույնն է, նույնն էլ բարկացկոտների համար ջղայնությունն է: Նրանք շան պես կատաղում են, կարիճի պես նետվում և օձի պես գալարվում: Այդպես էլ Սուրբ Գիրքն այդ կրքով բռնվածներին անվանում է այն կենդանիների անվամբ, որոնց նրանք նմանվում են իրենց արատներով: Այն նրանց անվանում է համր շներ (Ես. 56.10), օձեր, իժերի ծնունդներ (Մատթ. 23. 33):

Եվ միմյանց կորստի մատնելու և ցեղակիցներին վնասելու պատրաստակամության համար արդարացի է նրանց դասել զազանների և թունավոր կենդանիների հետ, սրանց շուրթերը չեն փակվում, ձեռքերին ազատություն է տրված, վիրավորում են ու հանդիմանում՝ ատելություն տածելով մարդկանց հանդեպ (Բարսեղ Կեսարացի):

27. Բարկության պատճառով եղբայրներն ուրացել են միմյանց, ծնողներն ու երեխաները մոռացել են իրենց բնական կապերը: Բարկացածները սկզբում չեն ճանաչում իրենք իրենց, իսկ հետո սկսում են չճանաչել նաև իրենց բոլոր մերձավորներին: Ինչպես որ լեոնային հեղեղատները, որ հոսում են դեպի ցածրադիր վայրեր և իրենց ճանապարհին քշում տանում են հանդիպած ամեն բան, այդպես էլ բարկացածների բռնադատող և անսանձ տենչանքները համատարած վնասում են բոլորին: Ջղայնությունը չի հարգում ոչ սպիտակ մազերը, ոչ առաքինասեր կյանքը, ոչ ազգակցական կապը, ոչ նախկին գթասրտությունները և ոչ էլ մնացած այլ բաները, որոնք ինչ-որ արժեք ունեն: Ջղայնությունը կարճաժամկետ կատաղություն է (Բարսեղ Կեսարացի):
28. Սրանց բարկությունն այնքան ժամանակ չի դադարի, մինչև որ անչափավորությունից և չբժշկված չարությունից նրանց բարկությունը փուչիկի նման չպայթի և տաքացած վիճակը չսկսի սառչել: Բարկությունից կատաղած անձին ոչ սրասույր թրերը, ոչ կրակը և ոչ մի այլ սարսափելի բաներ չեն կարող զսպել, ինչպես որ չեն կարող զսպել դիվահարին, ումից բարկացածը ոչ արտաքին տեսքով և ոչ էլ հոգեվիճակով չի տարբերվում (Բարսեղ Կեսարացի):
29. Ով ցանկանում է վիրավորանքը հատուցել վիրավորանքով, նրա արյունը սրտում է, ինչպես ուժեղ կրակի վրա և տարածվելով մարմնի մակերեսով՝ նա բարկացածին ներկայացնում է մի այլ տեսքով և նրա սովորական ու հայտնի արտաքին հատկանիշները փոխարինում է ուրիշով և ի ցույց դնելով՝ խայտառակում նրան: Նրա մոտ էլ չես տեսնում բնական աչքեր, որ հատուկ է իրեն, նրա հայացքը թափառում է և կրակի պես փայլատակում, ատամները կափկափում են, դեմքը գունատ է, ամբողջ մարմինը ուռչում է, ջղերը քիչ է մնում պայթեն, քանի որ հոգին խռովվել է ներքին փոթորիկներից: Ձայնը խիստ է և լարված, բառերը՝ անկապ, խոսում է ավել-պակաս, անկարգ, անհասկանալի (Բարսեղ Կեսարացի):
30. Մի բուժեք չարիքը չարիքով, մի ջանացեք այդ կործանարար ասպարեզում միմյանց գերազանցել: Վիրավորե՞լ է քեզ բարկացած մեկը, կանգնեցրու չարիքը լռությամբ: Թշնամուն մի դարձրու քեզ համար ուսուցիչ, մի ձգտիր այն բանին, ինչն ատելի է քեզ համար: Մի դարձիր բարկացածի համար՝ որպես հայելի՝ քեզ վրա ի ցույց դնելով նրա պատկերը: Նրա դեմքը մուգ կարմիր է, իսկ դու, ինչ է, չե՞ս կարմրել: Նրա աչքերը լցվել են արյամբ, բայց, ասա ինձ, արդյոք քո աչքերում անդո՞րր է: Նրա ձայնը խիստ է, իսկ քոնը արդյոք հե՞զ է (Բարսեղ Կեսարացի):
31. Անապատային արձագանքն այնպես լիությամբ չի պատասխանում խոսողին, ինչպես որ վիրավորանքները վերադառնում են վիրավորողի մոտ: Ճիշտ կլինեք ասել, որ արձագանքը կրկնում է այն, ինչ ասում են, իսկ վիրավորանքը

վերադառնում է ավելիով: Ի՞նչ են ասում միմյանց վիրավորողները: Մեկն ասում է. «Դու ստոր ես և անարգ ցեղից», մյուսը պատասխանում է. «Իսկ դու ստրուկների ստրուկն ես», մեկը՝ տգետ, իսկ մյուսը՝ հիմար և այլն: Իսկ երբ լեզվով նետահարված՝ վիրավորանքները վերջանում են, անցնում են գործով վրեժ լուծելուն: Քանի որ դյուրաբորբությունը վեճ է բորբոքում, վեճը ծնում է վիրավորանքներ, վիրավորանքներից էլ՝ ծեծկոտուք, իսկ սրանից էլ՝ վերքեր, վերքերից էլ հաճախ մահ է առաջանում (Բարսեղ Կեսարացի):

32. Չարիքի դեմն առնենք հենց սկզբից՝ ամեն կերպ ջանալով հոգում ոչնչացնել բարկությունը: Այդ դեպքում կարող ենք կրքի հետ մեկտեղ ոչնչացնել՝ արմատախիլ անել չարիքի մեծ մասը: Վիրավորե՞ց նա քեզ, իսկ դու օրհնիր: Ծեծե՞ց, իսկ դու համբերիր: Արհամարհո՞ւմ է, քեզ ոչնչություն է համարո՞ւմ, իսկ դու մտածիր, որ հողից ես ստեղծված ու հողին պիտի դառնաս: Ով իրեն պատսպարում է նման մտածողությամբ, նա կտեսնի, որ բոլոր անպատվություններն իր իրական վիճակից շատ ավելի չնչին են: Այս միջոցով թշնամու վրեժն էլ ի չիք կդարձնես՝ ցույց տալով, որ նրա վիրավորանքները քեզ չեն խոցում, քեզ համար էլ կպատրաստես համբերության մեծ պսակ, երբ ընկերոջդ կատաղությունը քո սեփական բարօրության պատճառ դարձնես: Այս պատճառով, եթե ինձ լսես, ապա նրա ասած խոսքերին քո կողմից էլ մի բան կավելացնես: Նա քեզ անվանե՞ց ստոր, անպատիվ, բոլոր գործերում անպիտան, իսկ դու քեզ անվանիր հող ու մոխիր: Դու մեր հայր Աբրահամից ավելի բարձր չես, որ իրեն այդպես անվանեց: Նա քեզ անվանե՞ց տգետ, աղքատ, և ոչ մի արժանիք չունեցող, իսկ դու ասա քեզ Դավթի խոսքերով, թե դու որդ ես և ոչ թե՝ մարդ (Բարսեղ Կեսարացի):

33. Այդպիսով, դու թշնամուն կամ քո հեգության օրինակով օգուտ կտաս, կամ էլ նրանից վրեժ կլուծես արհամարհանքով: Կարո՞ղ է նրա համար ավելի ցավոտ լինի, երբ տեսնի, որ իր թշնամին վիրավորանքից վեր է կանգնած: Մի կորցրու խելամտությունդ և մի թույլ տուր, որ վիրավորողները կարողանան քեզ խոցել: Ով հարվածում է ցավ չզգացողին, նա ինքն իրեն է պատժում, քանի որ ոչ թշնամուն է վնասում, ոչ էլ իր բարկությունն է մեղմացնում, և ով խոսքերով վիրավորում է այն մարդուն, ով վիրավորանքներից չի նեղվում, նա չի կարող բավարարվածություն տալ իր այդ կրքին, այլ հակառակը, ինչպես ասացի, սա պայթում է սրտնեղությունից:

Իսկ ինչպե՞ս կանվանեն ներկաները ձեզանից յուրաքանչյուրին. նրան՝ վարկաբեկող, իսկ քեզ՝ մեծահոգի, նրան՝ բարկացկոտ և անտանելի, իսկ քեզ՝ համբերատար և հեզ: Նա կզոջա իր ասածների համար, իսկ դու երբեք մեղա չես գա առաքինությանդ համար: Պե՞տք է արդյոք երկար խոսել: Երկնքի արքայության ճանապարհին նրա վիրավորանքներն իր համար արգելք հանդիսացան. *«Չգիտե՞ք, թե անիրավներն Աստծո արքայությունը չեն ժառանգում»* (Ա Կորնթ. 6:9): Իսկ լռությունը քեզ համար ճանապարհի հարթեց դեպի արքայություն. *«Ով մինչև վերջ համբերի, նա պիտի փրկվի»* (Մատթ. 10:22) (Բարսեղ Կեսարացի):

34. Բարկությունը յուրաքանչյուրի համար վտանգավոր խորհրդատու է, ինչ որ ձեռնարկվում է բարկության ժամանակ, երբեք չի կարող ողջամիտ լինել (Գրիգոր Աստվածաբան):
35. Բարկացկոտությունը ցուցանակ է, որ մարդու կամքից անկախ ինքն իրեն է ցուցադրում (Գրիգոր Աստվածաբան):
36. Մարդու հեգությունը հիշվում է Աստծո առաջ, և անբարկացկոտի հոգին դառնում է Սուրբ Հոգու տաճար (Նեղոս Սինայեցի):
37. Բարկացկոտի աչքերը պղտոր են և արյունոտ, սրանք ի հայտ են բերում սրտի վրդովմունքը, իսկ համբերատարի դեմքը հանգիստ է, աչքերն էլ բարյացկամ են և նայում են ուղիղ (Նեղոս Սինայեցի):
38. Քշիռ բարկություն բորբոքող մտքերը, հեռացրու քեզանից և մի թող վրդովմունքը հորձանք տա սրտիդ մեջ: Եվ չես խռովվի աղոթքի պահին (Նեղոս Սինայեցի):
39. Բարկացկոտի մտքերը իժերի ծնունդներ են, որոնք հոշոտում են իրենց իսկ ծնած սիրտը (Նեղոս Սինայեցի):
40. Ճգնելով բարկության դեմ՝ Տիրոջ խնամակալության տակ կլինես, իմաստուն կերևաս մարդկանց աչքին, աստվածպաշտությամբ կապրես (Նեղոս Սինայեցի):
41. Ով հաշտեցնում է միմյանց վրա բարկացողներին, նա հաղթում է բարկության ոգուն (Նեղոս Սինայեցի):
42. Ով խաղաղությունը պահելու համար համբերում է զայրացկոտին, իրականում հենց նա է խաղաղության որդին (Նեղոս Սինայեցի):
43. Բարկությունը թախիժ և անբարյացկամություն է հարուցում, իսկ սերը երեքին էլ վնդում է (Նեղոս Սինայեցի):
44. Բարկությունը և ատելությունը սրտի հրդեհ են, իսկ անհիշաչար հոգին ոռոգվում է հոգևոր ցողով (Նեղոս Սինայեցի):
45. Ով հիշաչար է դների հանդեպ, նա մարդկանց հանդեպ հիշաչար չէ, իսկ նա, ով դների հետ խաղաղություն է պահպանում, նա հիշաչար է եղբայրների նկատմամբ (Նեղոս Սինայեցի):
46. Համբերի ամենամեծ չարախոսություններին և ծանր վիրավորանքներին, մի եղիր հիշաչար, այլ օրհնաբանող (Նեղոս Սինայեցի):
47. Համբերությամբ կրիր անարգանքները և շրթունքներով փակիր բարկության դռները և կառաջադիմես (Նեղոս Սինայեցի):
48. Սպառնացողին ընդհանրապես ոչինչ մի պատասխանիր, որպեսզի լռությամբ պատնեշես բոց շնչող բերանը (Նեղոս Սինայեցի):
49. Անբնական է աղվես տեսնել հավերի մեջ, բայց ավելի անբնական է տեսնել բարկացկոտ հովվի, քանի որ աղվեսը ոչնչացնում է հավերին, իսկ սա վրդովվեցնում և կորստի է մատնում բանական հոգիներին (Հովհաննես Սանդուղք):
50. Ինչպես քամիներն են ալեկոծում ծովը, այնպես էլ բարկությունն ամենից առաջ խռովում է միտքը (Հովհաննես Սանդուղք):

51. Եթե Սուրբ Հոգին անվանվում է խաղաղության Հոգի, իսկ զայրույթը՝ սրտի վրդովմունք է, ապա ոչինչ այնքան չի խոչընդոտում Սուրբ Հոգու գալստյանը, ինչպես բարկացկոտությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
52. Տխուր տեսարաններ եմ ես տեսել բարկացկոտ մարդկանց շրջանում, ինչն առաջ է գալիս թաքուն ինքնամեծարումից: Քանզի բարկության մեղքի մեջ ընկնելուց հետո նրանք դարձյալ բարկանում էին, ինչ է թե հաղթվել են բարկությունից: Ես զարմանում էի՝ տեսնելով, թե ինչպես են նրանք անկում անկումի ետևից գործում, և ցավում էի՝ տեսնելով, թե ինչպես են մեղքի համար իրենք իրենց պատժում մեղքով և սարսափելով դևերի ներգործությունից՝ ես քիչ էր մնում հուսահատվելի (Հովհաննես Սանդուղք):
53. Բարկացկոտ մարդը ժամանակ առ ժամանակ կամավոր տրվում է այս կրքին, դրա համար էլ արդեն սովորության ուժով, անկախ իր կամքից պարտություն է կրում սրա կողմից: Եվ ինչպես ջուրը, կամաց-կամաց լցվելով կրակի վրա, ամբողջովին հանգցնում է այն, այդպես էլ ճշմարիտ լացի արցունքները հանգցնում են դյուրաբորբոքությունը և բարկությունը: Այս պատճառով էլ կարգավ խոսենք այս մասին (Հովհաննես Սանդուղք):
54. Անբարկությունն անարգանքներ կրելու անհագ ցանկությունն է, ինչպես որ փառամոլ մարդկանց մեջ լինում է գովաբանություն ստանալու անօրեն ցանկություն: Անբարկությունը հաղթանակ է բնությանդ դեմ, անզգայության, անարգանքների և արհամարհանքների հանդեպ, որը ձեռք է բերվում սխրանքներով և քրտինքով (Հովհաննես Սանդուղք):
55. Հեզի հոգին բանականությամբ է լցված, իսկ բարկացկոտի միտքը խավարի բնակիչ է (Հովհաննես Սանդուղք):
56. Հեզությունը հոգու հանդարտությունն է թե՛ անպատվության և թե՛ պատվի արժանանալու դեպքում (Հովհաննես Սանդուղք):
57. Անբարկության սկիզբը լեզվի զսպումն է խռովված սրտի ժամանակ: Միջինը՝ խորհուրդների լուրջությունն անձի թեթև խռովքի ժամանակ: Իսկ վերջը՝ անշարժ լուրջությունն անմաքուր քամիների ժամանակ (Հովհաննես Սանդուղք):
58. Ոմանք դյուրաբորբոքության հանդեպ ունենալով թուլություն՝ ծուլանում են բժշկվելուց և այդ չարիքը ոչնչացնելուց: Բայց այս խղճուկները չեն խորհում ասվածի մասին. *«Նրա զայրույթի ընթացքը նրան տանում է դեպի կործանում»* (Միք. 1:28): Մեզանից թաքնված թող չմնա, բարեկամներ, և այն, որ երբեմն բարկության ժամանակ անիրավ դևերը շուտով հեռանում են մեզանից այն նպատակով, որպեսզի մենք այս մեծ կրքերի հանդեպ ծույլ գտնվենք, ինչպես որ ոմանք ասում են՝ արդարացնելով իրենց. «Ես թեև բռնկվող եմ, բայց այն շուտ է անցնում»: Այսպիսով, այն ոչ կարևոր համարելով՝ իրենց հիվանդությունը դարձնում են անբուժելի (Հովհաննես Սանդուղք):
59. Ով ցանկանում է Տիրոջը ներկայացնել մաքուր մարմին և մաքուր սիրտ, նա պետք է պահի անբարկություն և ժուժկալություն, որովհետև առանց այս երկու առաքինությունների, մեր բոլոր ջանքերն անօգուտ կլինեն (Հովհաննես Սանդուղք):

60. Ինչպես որ կարծր և սուրանկյուն քարը, բախվելով ու հարվածներ ստանալով ուրիշ քարերից, զրկվում է իր սուր անկյուններից, անհարթություններից և անողորկությունից ու դառնում է կլորավուն, այնպես էլ բռնկվող և համառ մարդը՝ հարաբերվելով այլ կոպիտ մարդկանց հետ, ստանում է երկուսից մեկը. կամ համբերությամբ բժշկում է այս խոցը, կամ նահանջում է և այս կերպ հայտնապես տեսնում է իր տկարությունը, որը և ինչպես հայելու մեջ, երևում է իր փոքրոգի փախուստով (Հովհաննես Սանդուղք):
61. Եթե ծայրագույն հեզության նշանն այն է, երբ բարկացնողի ներկայությամբ պահպանվում է սրտի հանդարտություն և սեր նրա հանդեպ, ապա, անկասկած, բարկության գագաթնակետն այն է, երբ մարդը միայնության մեջ ինքն իր հետ խոսելով և մարմնի շարժումներով, կարծես իրեն բարկացնողի հետ բորբոքված վիճում է (Հովհաննես Սանդուղք):
62. Վավաշոտը վնասում է միայն իրեն, միգուցե նաև ևս մեկին՝ իսկ բարկացկոտը նման է գայլի, որը հաճախ խռովքի է մատնում հոտը և շատ հոգիների է տրտմեցնում (Հովհաննես Սանդուղք):
63. Եթե ուզում ես հանել շյուղը մերձավորիդ աչքից, ապա բժշկական գործիքի փոխարեն գերան մի օգտագործիր: Գերանը կոշտ խոսքերն են և կոպիտ վարմունքը, իսկ բժշկական գործիքը հեզությամբ հասկացնելն է և համբերատարությամբ հանդիմանելն ու ուսուցանելը (Հովհաննես Սանդուղք):
64. Երանելի անբարկության սկիզբն անպատվություն կրելն է, թեկուզ և՛ տրտմությամբ ու ցավով: Միջինը՝ գտնվելն է այդ վիճակի մեջ՝ առանց նեղվելու և թախիծի: Իսկ վերջը, իհարկե, եթե սա վերջ ունի, ընդունել վիրավորանքները՝ ինչպես գովասանքներ: Թող ուրախանա առաջինը, երկրորդը՝ ցնծա, իսկ երրորդը երանելի է Տիրոջով, և թող բերկրի նա (Հովհաննես Սանդուղք):
65. Այն, որ վիրավորանքներ կրելը հոգու լվացում է կրքերից, ապացուցում է ժողովրդական ասացվածքը, երբ աշխարհային մարդկանցից ոմանք, երբ դիմացինի գլխին են թափում հայհոյանքներ, ապա ասում են. «Ես լավ լվացի սրան», և դա իրավացի է (Հովհաննես Սանդուղք):
66. Ինչպես մարմնի ջերմությունը բարձրանում է հիվանդության պատճառով, և դա լինում է ամենատարբեր հիվանդությունների ժամանակ, և անկախ ջերմությունից, բուժումներն էլ տարբեր են լինում՝ ըստ հիվանդության, այնպես էլ բարկության և այլ կրքերի բուժման համար միևնույն բուժիչ դեղը չի կարելի բոլորին անխտիր առաջարկել, այլ քննել և տեսնել, թե ինչն է պատճառը, և երբ կհայտնաբերվի, այնժամ պետք է հոգևոր բժշկություն փնտրել՝ ըստ բարկություն առաջացնող հիվանդության (Հովհաննես Սանդուղք):
67. Եվ այսպես, ասա մեզ, բարկության անմիտ ու անամոթ կիրք, քո հոր անունը և անվանումը քո չար մոր, նաև՝ քո պիղծ որդիների և դուստրերի: Ասա մեզ նաև, ով է քեզ դիմակայում և ոչնչացնում, և որպես այս հարցմանը պատասխան, բարկությունն ասում է. «Իմ մայրերը շատ են, և հայրն էլ մեկը չէ, իմ մայրերն են սնափառությունը, արծաթսիրությունը, որկրամոլությունը, երբեմն էլ՝ շնության կիրքը, իսկ իմ հորն անվանում են ամբարտավանություն: Իմ աղջիկներն են

հիշաչարությունը, ատելությունը, թշնամությունը, ինքնաարդարացումը: Իսկ ինձ դիմակայող թշնամիները, որոնք ինձ պահում են սանձերի մեջ, անբարկությունն է և հեգությունը: Ինձ չարախոսող թշնամին խոնարհամտությունն է, իսկ թե ումի՞ց է նա ծնվում, հարցրեք իրեն իր ժամանակին» (Հովհաննես Սանդուղք):

68. Հիշաչարությունը բարկության կատարումն է, մեղանշման թաքցնումը, ճշմարտության հանդեպ ատելությունը, առաքինությունների կործանումը, հոգու ժանգը, մտքի որդը, աղոթքի աղտոտումը, խնդրվածքների մերժումը, սիրո խորթացումը, մեխ է՝ խրված հոգու մեջ, տհաճ զգացում, չդադարող մեղք, անքանակ օրինազանցություն, ամենժամյա չարություն (Հովհաննես Սանդուղք):
69. Հիշաչարության թարախից ազատվելու համար բավական չէ աղոթես վիրավորողիդ համար, կամ չարի փոխարեն նրան բարիք անես, կամ հրավիրես ճաշկերույթի, այլ երբ լսես, որ նա ընկել է հոգևոր կամ մարմնավոր փորձության մեջ, հոգաս նրա համար, ինչպես ինքդ քո վրա՝ արցունքներ հեղելով (Հովհաննես Սանդուղք):
70. Հիշաչար միայնակյացը նման է իժի, որ թաքնվել է բնում և իր մեջ մահացու թույն է կրում (Հովհաննես Սանդուղք):
71. Հիսուսի տառապանքների հիշողությամբ բժշկվում է հիշաչարությունը, որը հզոր հարված է ստանում և խայտառակվում Տիրոջ անհիշաչարությունից: Ծառը, որի ներսը փտել է, իր մեջ կրում է որդեր, իսկ միայն արտաքինից հեզերը, որոնք իրականում այդպիսին չեն, իրենց մեջ կրում են թաքնված շարունակական բարկություն: Ով իր վրայից ցած է նետում բարկությունը, նա գտնում է մեղքերի թողություն, իսկ ով կպչում-մնում է նրանից, զրկվում է Աստծո ողորմությունից (Հովհաննես Սանդուղք):
72. Երբ տեսնում ենք, որ ոմանք սիրում և հարգում են մեզ՝ Տիրոջով, ապա նրանց հանդեպ մենք էլ պիտի առավել համեստություն դրսևորենք, քանի որ ոչինչ այնպես չի սննկացնում սիրուց և հարգանքից և ոչինչ այնքան շուտ ատելություն չի առաջացնում, որքան՝ ազատ վարվելակերպը (Հովհաննես Սանդուղք):
73. Թույլ մի՛ տուր, որ բարկությունը մինչև կոկորդո հասնի (Աբբա Իսիդոր):
74. Սրբերի իմաստությունն Աստծո կամքը ճանաչելու մեջ է: Այնքան սարսափելի չեն բոլոր դևերը, որքան սեփական սրտի ցանկությունները կատարելը, անձի խորհուրդներին հետևելը, և ոչ թե Աստծո օրենքներին հետամուտ լինելը: Կյանքի վերջում մարդը շատ պիտի ողբա այն բանի համար, որ չճանաչեց քրիստոնեության էությունը, չգտավ սրբերի ճանապարհը և չջանաց առաջնորդվել դրանցով (Հայր Իսիդոր):
75. Հարց. - Կարելի՞ է արդյոք մեղանշելիս բարկանալ և դժգոհել ինքս ինձնից:
Պատ. - Եթե որևէ բան այնպես չարեցիր կամ մեղանշեցիր, ապա մի՛ բարկանա, կամ մի՛ տրտնջա, այլ խոնարհվիր և ներում խնդրիր Աստծուց: Այսպես արա միշտ. մերթ օգնություն խնդրի՛ր, մերթ՝ ներում (Վանական ուսմունք):
76. Եթե մեկը մեկ կամ երկու դիտողությունից հետո չի զգաստանում, դու նրա հետ մի վիճիր, այլ ամեն ինչ Աստծուն հանձնիր, որ գիտի չարից բարիք անել, որպեսզի կատարվի Իր կամքը և փառավորվի Իր ծառաների մեջ (Հոգեշահ գրքերից):

77. Եթե ուզում ես քեզ հանդուրժեն, դու էլ ուրիշներին հանդուրժիր: Տե՛ս, թե ինչքան հեռու ես ճշմարիտ եղբայրսիրությունից և խոնարհությունից, որը եթե երբևէ նույնիսկ զայրանում է կամ բարկանում, ապա միայն ինքն իր դեմ (Հոգեշահ գրքերից):
78. Բարկության տագնապից մշուշ է բարձրանում և իջնում հոգու մեջ, ու պատում է թանձր վարագույրի նման և մթագնում հոգին (Տեր Գաբրիել քահանա):
79. Բարկությունը ծնունդ է հպարտության. խոնարհ մարդը հեզ է լինում, հեզն էլ չի բարկանում, որով այս երկու գեղեցիկ առաքինությունները միշտ ուրիշների օրինավոր կամքին տեղի են տալիս: Իսկ հպարտը, որ ամեն մարդու և ամեն բան միշտ իր կամքին հպատակեցնել ու գերի անել է ուզում, բարկանում և զայրանում է, երբ իր կամքին հակառակ բան է տեսնում կամ լսում (Տեր Գաբրիել քահանա):
80. Բարկությունն առաջ է գալիս նաև տգիտությունից: Իմաստունն արդեն գիտի, որ մանուկի բնությունը չարին հակամետ է, որ երիտասարդն անփորձ է, ծառան՝ սխալական, կինը՝ համառ, ծերն՝ անուղղելի, օտարը՝ չարալեզու. սրանցից մեկի հանցանքը կամ սխալն անակնկալ չի լինի իր համար, ու բարկությանը տեղի չի տա, այլ վեհանձնությամբ կյտրիի ու կասի. «Ես գիտեի արդեն, որ այս բանը այսպես պիտի լիներ» (Տեր Գաբրիել քահանա):
81. Դարձյալ բարկությունն առաջ է գալիս չներող հոգուց, որովհետև ներողամիտ մարդը, երբ տեսնում է ուրիշի հանցանքը կամ սխալը, փոխանակ բարկանալու, սկսում է իր անձի վրա մտածել, թե քանի-քանի անգամներ ինքն էլ նմանօրինակ հանցանքների մեջ է գտնվել, բայց աչքերից անտես ու անպատիժ է մնացել, և թե այդպիսի պարագայում ինչպես է Աստծուց և մարդկանցից ներում գտնել փափագել: Հարկ է, ուրեմն, ներել հանցավորին՝ առանց բարկանալու և վրեժխնդիր լինելու, չե՞ որ Աստված մեզ պիտի չափի այն չափով, որով մենք չափում ենք ուրիշներին (Տեր Գաբրիել քահանա):
82. Եթե բարկությունը կրակի նմանեցնենք, հեզությունը նրա վրա թափված ջուր է (Տեր Գաբրիել քահանա):
83. Մի անգամ փիլիսոփա Սոկրատեսն իր ծառաներից մեկի վրա բարկանալով՝ ձեռքը բարձրացրեց, որ խփի նրան, սակայն հիշելով, որ այս հուզված վիճակի մեջ պետք չէ խփել, ձեռքը օդի մեջ բարձրացրած թողեց ու ասաց ծառային. «Տեսնո՞ւմ ես այս բռունցքը, հիմա գլխիդ պիտի իջներ, եթե բարկացած չլինեի»: Մեր ընտանիքներից ներս, ազգականների ու դրացիների միջև, որքա՛ն կռիվներ ու ատելություններ կպակասեր, եթե միայն սովորեինք բարկության ժամանակ չխոսել ու չգործել (Տեր Գաբրիել քահանա):
84. Սակայն կա արդար բարկություն, որը ներելի է, այն է՝ նախանձախնդրություն կամ բարկություն Աստծո փառքի համար: Աստծուն և իր պատվիրաններին հակառակ, կամ Նրան անպատվություն բերող բան, երբ տեսնի մարդ, չպետք է անտարբեր մնա, բայց՝ առանց մեղանչելու: Ինչպես սրբազան Պողոս Առաքյալն է ասում. «*Երբ բարկանաք՝ մեղք մի գործեք*»: Սակայն պետք է միշտ զգուշությամբ գործել, քանի որ Աստված սրտերն է քննում և գիտի, թե Ի՞նչ փառքի համար, թե՞ քո

բարկության և վրեժխնդրության կիրքդ հագեցնելու համար ես բարկանում (Տեր Գաբրիել քահանա):

85. Բարկությունը մայրն է բազմաթիվ մեղքերի, որի չարածնունդ զավակներն են նախատինքը, հայիոյությունը, ռխակալությունը, կռիվը, սպանությունը և սրանց հետևանք հանդիսացող ամեն տեսակ այլ չարիքներ: Այս մեղքերից ազատ լինելու համար կացինն արմատին իջեցնենք, այսինքն՝ բարկության մեղքը վերացնենք մեջտեղից: Օձի մարմինը կտոր-կտոր անելը բավական չէ, երբ գլուխը ողջ է, որտեղ գտնվում է թույնը և կարող է իր մահացու ազդեցությունն ի գործ դնել, բայց, երբ գլուխը ճզմվի, այլևս վախենալու բան չի մնա (Տեր Գաբրիել քահանա):
86. Ջանում է վառողով հուրը մարել նա, ով ջանում է բարկացածին բարկությամբ հանդարտեցնել (Պողոս Պատրիարք):
87. Ոչ մի բարկացող չի կարող լինել իմաստուն, որովհետև բարկությունը իմաստնության հետ չի բնակվում: Իսկ Աստծո բարկությունը ոչ միայն արդար վրեժխնդրություն է անիրավների հանդեպ, այլ նաև պատճառ՝ նրանց բարիքների, որովհետև բազում անգամ տանջելով, չարին բարի է դարձնում և անպիտանին՝ պիտանի (Պողոս Պատրիարք):
88. Բարկացողն անտանելի վիշտ է իր ընկերների համար, որովհետև ինչ-որ ուրիշները խոսում են կամ անում, անարգանք է թվում նրան: Ինչպես որ ցուլերը կատաղում են կարմիր գույնից, կամ գազանները խռովվում են իրենց ստվերից, կամ գրաստները խրտնում ճանապարհին ընկած դիակներից, այնպես էլ բարկացկոտն ունայն և սնոտի պատճառներից վրդովվում է և աղմուկ բարձրացնում (Պողոս Պատրիարք):
89. Բարկությունը հաճախ տեսնվում է ծերերի և հիվանդների մեջ, որոնք ստեպ-ստեպ տրտնջում են ընտանիքի անդամների սպասավորությունից: Սակայն ոչ պակաս վարձք կառնեն Աստծուց նրանք, որոնք համբերությամբ խնամում են ծերին, հիվանդին, որովհետև խնամվողները համարվում են մանուկներ, ովքեր տկարամիտ են և ի վիճակի չեն ճանաչելու մարդու երախտիքները և գոհանալու նրանցից (Պողոս Պատրիարք):
90. Ով ընկերոջ հետ բարկությամբ վարվի, դեռի մոտ խաղաղություն կունենա. լավ է ասել իմաստունը, թե *«Ընկերոջ դեմ ոխ պահողը դեռի հետ դաշինք կնքած կլինի»* (Սարգիս Շնորհալի):
91. Բարկությունը մեր բնությունից դուրս՝ չարի հնարքն է, որ մեզ վնաս է հասցնում և մեծապես տառապեցնում, իսկ մենք, ցավոք, միշտ դրա ետևից ենք գնում: Արդարև, որն է մեր միջի առավել սաստիկ կիրքը, եթե ոչ նախատելը և նախատվելը, անպատվելը և անպատվվելը, ատելը և ատելության արժանանալը, խփելը և խփվելը, տրտմեցնելը և տրտմելը, բամբասելը և բամբասվելը: Ահա սրանք են բանսարկուի գործերը և անդենական տանջանքների առհավատյան (Սարգիս Շնորհալի):
92. Պետք է սիրես քեզ անպատվողին: Մեկ անգամ զայրանալով՝ մի՛ կորցրու սիրո բարիքը, որովհետև դուրին է այդ, լավ է սանձել բարկությունը, քան Աստծո սիրուց ընկնել: Նա մեկ անգամ անպատվեց, իսկ Աստված քեզ բյուրավոր անգամ

կպատվի. արդ, ո՞րն է ավելի նախընտրելի. մեկ անգամվա պատճառով ամբողջ պատիվը կորցնե՞լ, թե՞ համբերությամբ կրկնակին ստանալ (Սարգիս Շնորհալի):

93. Բարկացողը չի մտաբերում Աստծուն, ոչ էլ Նրա դատաստանը, հատուցումը, սպառնալիքն ու քաղցրությունը, և այդ պատճառով, միշտ գազանության մեջ է մնում՝ խռովված վիճակում, խռովեցնելով իր հետ նաև ուրիշներին: Շատ անգամ տեսնում ենք վայրի գազաններին՝ արջերին, հովազներին, առյուծներին ու գայլերին, որոնք որոշ ժամանակ ընտելացվելուց հետո, հանդարտված, մարդամոտ են դարձել, իսկ բարկացկոտները՝ երբեք:

Ինչպես որ կարիճը կամ քարբը, ում որ մոտենում են՝ խայթում կամ վիրավորում են, այնպես էլ նաև բարկացողը, նույնիսկ, նրանցից էլ ավելի վատ:

Եվ ինչպես հովազի մասին ասում են, թե նրա ճիրանները բերանից ավելի վատ են պատառոտում, սրանցն էլ այդպես է, որովհետև բարկության մագիլները մահ են և սպանություն (Սարգիս Շնորհալի):

94. Չկա ավելի դառը բնություն, քան՝ բարկությունը: Սա որքան ավելանա, այնքան կցավեցնի ու կդժգունեցնի մեր կերպարանքը, որով հոնքերը վայր են իջնում, երեսը դեղնում է ու ապականվում, շրթունքները սևանում են ու թառամում, քիթը երկար ու սուր է երևում, ձայնը խոժոռվում ու ծանրանում է, աչքը դառնում է հրանման, խոսքերը՝ ընդդիմացող ու անախորժ, իսկ տեսնողի աչքին՝ ամբողջությամբ ահարկու ու դժոխատեսիլ է երևում: Նմանվում է վայրենի ու անընտել գազանի, այսպես էլ իմացիր, որ բարկասիրտը այս օրինակից ավելի վատն է (Սարգիս Շնորհալի):

95. Արդարև, կրակը մարելու համար ջուր է պետք, իսկ բարկությունը մարելու համար նախ պետք է Աստծո երկյուղը, դատաստանի տանջանքների ակնկալությունը, և ապա հեգություն ու խոնարհություն, սեր ու համբերություն, հնազանդություն՝ եղբայրների նկատմամբ, և ինքն իրեն ամենահետինն ու մեղավորը համարել (Սարգիս Շնորհալի):

96. Խոնարհություն է, երբ սիրտդ զայրանում է, դու արգելում ես ցասումը, և քեզ արժանի չես համարում ընդդիմանալ եղբորը, ինչպես ասում է Սողոմոնը. *«Խոնարհամիտը միայն ողորկիչ խոսքերով է աղաչում, իսկ հպարտը հանդուգն պատասխան է տալիս»* (Անանիա Նարեկացի):

97. Ով եղբոր նկատմամբ ոխ ունի, դաշնակից է սատանային: Ով կասկածով է քննում, բարկացնում է Աստծուն (Եզնիկ Կողբացի):

98. Ով բարկանում է եղբոր վրա, և դա Աստծո համար չէ, նրան անողորմ հրեշտակ կպատահի (Եզնիկ Կողբացի):

99. Մի դատիր ոչ ոքի, քանի որ դա է քո անկման պատճառը (Անտոն Անապատական):

100. Մի դատապարտիր մահկանացուներից ոչ ոքի, որպեսզի Աստված չնողկա քո աղոթքներից (Անտոն Անապատական):

101. Ոչ մեկին մի դիր ի ցույց բոլորի՝ իր թերություններով հանդերձ, և ոչ մի պատճառով (Անտոն Անապատական):

102. Ոչ մեկի հանդեպ չար բան մի արա և մի դատիր ոչ ոքի (Անտոն Անապատական):
103. Երբ տեսնես, որ մի որևէ եղբայր ընկել է մեղքի մեջ, մի արհամարհիր նրան, և երես մի դարձրու նրանից և մի դատիր նրան ու մի չարախոսիր, թեկուզ և նրան տեսնես բոլոր պատվիրանները խախտելիս, հակառակ դեպքում, ինքդ կընկնես քո թշնամիների ձեռքը (Անտոն Անապատական):
104. Քրիստոնյան ինքնահանդիմանման ժամանակ բոլոր մարդկանց սուրբ հրեշտակներ է տեսնում, իսկ իրեն՝ մեղավորների մեղավորը և կարծես անդունդն ընկղմված, մշտապես խանդաղատանքի մեջ է (Անտոն Անապատական):
105. Ուրիշին մի դատապարտիր, այլ աշխատիր ինքդ քեզ ուղղել, որպեսզի կշտամբանքի չարժանանաս (Հովհան Ոսկեբերան):
106. Մյուսներին չհանդուրժելու պատճառով դատելով՝ թույլ չես տալիս Տիրոջը հանդուրժող լինել քո մեղքերի հանդեպ (Հովհանն Ոսկեբերան):
107. Եթե ցանկանում ես քննել ուրիշների գործերը, ապա տես նրանց բարի գործերը, այլ ոչ թե՝ չար (Հովհանն Ոսկեբերան):
108. Եթե տեսնես, որ եղբայրդ մեղանչել է և առավոտյան հանդիպես նրա հետ, ապա մտքումդ նրան մեղավոր մի համարիր, հնարավոր է, որ քո հեռանալուց հետո նա իր մեղքերի դիմաց որևէ բարի բան է արել և շարժել է Տիրոջ ողորմածությունն իր հոգոցներով ու դառնազին արցունքներով (Եփրեմ Ասորի):
109. Բացակայող եղբորդ հանդեպ ոչինչ մի ասա՝ վատաբանելու միտումով, դա զրպարտանք է, թեկուզ ասածդ արդարացի լինի (Բարսեղ Կեսարացի):
110. Մի՛ աշխատիր ուրիշի գործերը քննել, քո մեջ էլ կգտնվի այն, ինչի մեջ դու ուրիշին ես կասկածում (Նեղոս Սինայեցի):
111. Հառաչիր մեղավոր մերձավորիդ համար, որպեսզի քեզ համար էլ հառաչես, որովհետև բոլորս հանցավոր ենք մեղքերի պատճառով և դատապարտության արժանի (Նեղոս Սինայեցի):
112. Երբ մենք ծածկենք եղբոր մեղքերը, Աստված էլ մեր մեղքերը կծածկի, իսկ եթե մենք ի հայտ բերենք եղբոր մեղքերը, Աստված էլ մեր մեղքերը կհայտարարի (Հայր Պիմեն):
113. Քրիստոնյան չպետք է դատի ոչ բացահայտ անառակին, ոչ մեղավորին, ոչ անիրավ մարդուն, այլ պարզությամբ, մաքուր աչքերով նայի (Մակար Մեծ):
114. Քեզ քա՛ջ պահիր, հաստատուն, քանզի ինչպես հրաժարվում ես արյուն հեղելուց և հայիոյելուց, նույնպես ժուժկալի՛ր և պահի՛ր քեզ, որպեսզի բերանով և մտքով չդատես քո ընկերոջը և չչարախոսես կամ զրպարտես մեկին՝ փոքր լինի թե մեծ: Այլ, եթե որևէ բան տեսնես այլոց մեջ, կամ եթե մեկը մեկ ուրիշի մասին խոսի, մի՛ ունկնդրիր, այլ քեզ քա՛ջ ու պի՛նդ պահիր և ամեննին մի՛ չարախոսիր ընկերոջդ, այլ ասա, թե՝ գրված է. «Մեզանից յուրաքանչյուրն իր անձի համար է հաշիվ տալու»: Արդ, եղբայրնե՛ր, մի՛ դատեք միմյանց, այլ առավել ա՛յս դրեք ձեր մտքում՝ գայթակղություն չդնել եղբոր առաջ, քանզի դու ո՞վ ես, որ դատում ես ուրիշի ծառային, նա Տիրոջով մնում կամ ընկնում է (Հայր Սրապիոն):

115. Վատ արատներից չմաքրված հոգու նշան է, որ մեկը, կարեկցելու զգացողություն չունենալով դիմացինի արարքի հանդեպ, դաժանորեն դատապարտում է նրան: Քանզի նման մարդն ինչպե՞ս կարող է կատարյալ սիրտ ունենալ, երբ չունի այն, ինչն, ըստ Առաքյալի խոսքի, օրենքի լրումն է. *«Միմյանց բեռը կրեցե՛ք և այդպիսով կատարեցե՛ք Քրիստոսի օրենքը»* (Գաղատ. 6:2): Դատապարտողը չունի նաև այն սիրո առաքինությունը, որը *«չի նախանձում, չի ամբարտավանանում, չի գոռոզանում, անվայել վարմունք չի ունենում, իրենք չի փնտրում, բարկությամբ չի գրգռվում, չար բան չի խորհում...ամեն բանի դիմանում է, ամեն բանի հավատում է, մշտապես հույս է տածում, ամեն բանի համբերում»* (Ա Կորնթ. 13:4-5, 7): Քանզի *«Արդարը խղճում է իր անասունին, բայց ամբարիշտներն անողորմ են»* (Առակ. 12:10) (Հովհաննես Քասսիանոս):
116. Իմացիր, դատավոր, որ ինքդ ես դատվելու և քիչ մեղանչիր (Գրիգոր Աստվածաբան):
117. Ով դատում է մեղավորին, նա վանում է իրենից ապաշխարությունը (Աբբա Եսայի):
118. Փոքրոգությունը և մերձավորին կշտամբելն ավելոծում են մտքերը և թույլ չեն տալիս տեսնել Աստծո լույսը (Աբբա Եսայի):
119. Ով արհամարհում է ծույլերին, նա ոչնչացնում է իր մեջ ապաշխարությունը (Աբբա Եսայի):
120. Ով հավատում է, որ մի օր մարմնից դուրս գալով՝ պետք է Աստծո դատաստանի առջև ներկայանա, նա ոչ մի դեպքում մերձավորին չի դատի, որովհետև ինքն անձամբ պետք է պատասխան տա իր բոլոր արարքների համար (Աբբա Եսայի):
121. Երբ միտքդ պարտադրում է եղբորդ վատ բան ասել, մտածիր՝ ինչքան վնասակար է դա հոգու համար ու տհաճ է Աստծուն և կիսադադվես (Աբբա Եսայի):
122. Մերձավորի հանդեպ սիրո վկայությունը մերձավորին չդատելն է (Աբբա Եսայի):
123. Փորձով հաստատված է՝ ինչ մեղքի համար, որ դատում ենք մերձավորին՝ լինի մարմնավոր թե՛ հոգևոր, նույնի մեջ ինքներս ենք ընկնում (Հովհաննես Սանդուղյ):
124. Ես տեսա հայտնապես մեղանչողին, բայց գաղտնաբար ապաշխարողին և նրան, ում ես դատեցի՝ որպես անառակի, արդեն անարատ էր Աստծո առջև, քանզի ի սրտե գղջալով շահել էր Նրա գթասրտությունը (Հովհաննես Սանդուղյ):
125. Ով ցանկանում է պարտության մատնել չարախոսության ոգուն, նա թող մեղքը վերագրի ոչ թե՛ մեղանչողին, այլ՝ նրան սովորեցնող դներին (Հովհաննես Սանդուղյ):
126. Երբեք մի ամաչիր նրանից, ով քեզ մոտ չարախոսում է մերձավորին, այլ ավելի լավ է ասա. «Դադարիր, եղբայր, ես ամեն օր ընկնում եմ ծանր մեղքերի մեջ և ինչպե՞ս կարող եմ նրան դատել»: Այդպիսով դու երկու բարիք կգործես և մի սպեղանիով կբուժես թե՛ քեզ և թե՛ մերձավորիդ: Սա, այսինքն՝ ոչ ոքի չդատելը, մեղքերի թողություն ստանալու համար ամենակարճ ճանապարհներից մեկն է,

քանզի գրված է *«Մի՛ դատեք, որ Աստծուց չդատվեք»* (Ղուկ. 6:37) (Հովհաննես Սանդուղք):

127. Ինչպես որ կրակը հակառակ է ջրին, այդպես էլ ապաշխարողին հատուկ չէ դատելը: Եթե տեսնես որևէ մեկին մեղանշելիս, թեկուզ իր վերջին շնչին, միևնույն է մի դատիր նրան, քանի որ Աստծո դատաստանն անհայտ է մարդկանց: Ոմանք հայտնապես ընկել են մեծ մեղքերի մեջ, սակայն ծածուկ առաքինության մեծ գործեր են կատարել և նրանք, ովքեր սիրում էին ծաղրել նրանց, խաբվեցին՝ վազելով ծխի ետևից և չտեսնելով արևը (Հովհաննես Սանդուղք):
128. Լսե՛ք ինձ, լսե՛ք ուրիշների գործերի չար դատավորներ, եթե ճշմարիտ է այն, այսինքն՝ *«Ինչ դատաստանով, որ դատեք, նրանով եք դատվելու»* (Մատթ. 7:2), ապա, իհարկե, ինչ մեղքի համար դատենք մերձավորին, լինի դա հոգևոր թե մարմնավոր, նույնի մեջ կրնկենք և մենք, այլ կերպ չի կարող լինել (Հովհաննես Սանդուղք):
129. Արագ և խիստ են մեղանշող մերձավորների դատավորները: Սրանց՝ այդ կրքով բռնված լինելու պատճառն այն է, որ չունեն կատարյալ և մշտական հիշողություն ու հոգածություն իրենց մեղանշումների համար: Քանզի եթե մարդն ուղղակի՝ առանց եսասիրության ծածկոցի տեսնի իր չար գործերը, ապա երկրավոր կյանքին վերաբերվող ոչ մի այլ բանի մասին այլևս չի հոգա, մտածելով, որ սեփական անձի վրա լացելու համար ժամանակը սուղ է, եթե նույնիսկ հարյուր տարի էլ ապրի, եթե նույնիսկ իր աչքերից հոսեն արցունքներ ամբողջ Հորդանանի չափ: Ես հետևել եմ ճշմարիտ ապաշխարության լացին և նրա մեջ չարախոսության ու դատելու հետք նույնիսկ չգտա (Հովհաննես Սանդուղք):
130. Մարդասպան դները մեզ մղում են կամ մեղանշելու կամ, եթե չենք մեղանշում, մեղանշողներին դատելու, որպեսզի երկրորդով պղծենք առաջինը (Հովհաննես Սանդուղք):
131. Իմացիր, որ հիշաչար ու նախանձ մարդու նշան է այն, երբ հիշաչարության ոգով բռնված՝ սա հեշտությամբ ու հաճույքով կշտամբում է մերձավորի գիտելիքները, գործերն ու առաքինությունները (Հովհաննես Սանդուղք):
132. Տեսել եմ այնպիսի մարդկանց, որոնք գաղտնաբար և թաքուն գործել են ծանր մեղքեր՝ միևնույն ժամանակ իրենց համարելով ուրիշներից լավը: Այդ ամենով հանդերձ սրանք անխղճաբար հարձակվում էին նրանց վրա, որոնք տարվել էին թեթև, սակայն բոլորի համար տեսանելի արարքներով (Հովհաննես Սանդուղք):
133. Դատել նշանակում է ամոթաբար հափշտակել Աստծո պաշտոնը, իսկ դատապարտել նշանակում է կորստի մատնել սեփական անձը (Հովհաննես Սանդուղք):
134. Եթե քո աչքերով իսկ տեսնես մեղանշողին, մի դատիր, քանզի հաճախ աչքերն էլ են խաբվում (Հովհաննես Սանդուղք):

135. Չկա ավելի ծանր ու չար բան, քան՝ դատապարտությունը: Մերձավորիդ մի դատապարտիր, քանզի դու նրա մեղքերին ես տեղյակ, իսկ ապաշխարությանը՝ ոչ (Աբբա Դորոթեոս):
136. Ուրիշին դատապարտողն իր չար գործերի վրա կնիք է դնում: Երկյուղենք, որպեսզի ինքներս չմերկացվենք մեր իսկ խոսքերով (Մարկոս ճգնավոր):
137. Չդատելը սիրո արգասիք է: Ճշմարիտ սեր նա ունի, ով ընկերոջը սիրում է Աստծով, իսկ թշնամուն՝ հանուն Աստծո (Գրիգոր Երկխոս):
138. Իրեն տեսնողը եղբոր թերությունները չի տեսնում (Հայր Ստրատիգ):
139. Հանդիմանելով քեզ՝ կդադարես ուրիշներին հանդիմանել (Հայր Հովհաննես):
140. Ինչպես մեռելը չի ուտում, այնպես էլ խոնարհը չի դատում մարդուն (Հայր Լոնգին):
141. Եթե ի վիճակի չես փակել սեփական ընկերոջը դատապարտող շուրթերը, ապա գոնե ծայրահեղ դեպքում զգուշացիր նրա հետ շփումից (Բսահակ Աստրի):
142. Երբ եղբորդ մեղքը բացահայտ կդառնա, այդ ժամանակ էլ ջանա դրա պատճառը տեսնել ոչ թե նրա մեջ, ինչը դատապարտելու չար կիրք կառաջացնի, այլ՝ ինչը նրա հետ հարաբերության ընթացքում եղբայրսիրություն կառաջացնի (Նիկողեմոս Սուրբլեոնեցի):
143. Երբ եղբորդ որևէ ոչ բարի արարքի պատճառով գայթակղվես, չքնես այնքան ժամանակ, մինչև սրտիցդ չվանես այդ գայթակղությունը և լիովին չհանդարտվես (Նիկողեմոս Սուրբլեոնեցի):
144. Ավետարանյան պատվիրանները կատարողի միտքը մշտապես կենտրոնացած է իր մեղքերի վրա՝ դրանք Աստծո առաջ խոստովանելուն, և նա լացով հոգ է տանում՝ իր մեջ նոր վերքեր և բծեր գտնելու: Մերձավորների մեղանշումների վրա նա ուշադրություն չի դարձնում: Եթե հանկարծ պատահի, որ նկատի մերձավորի մեղքը, ապա նրա հայացքը լինում է չափազանց մակերեսային և հարևանցի (Բզնատիոս Եպիսկոպոս):
145. Զգուշացիր քեզ գովաբանող եղբայրներից և մերձավորներին վատաբանող մարդկանց խորհուրդներից, քանզի ոչ ոք ոչինչ չգիտի: Ավագակը գտնվում էր խաչի վրա և մի խոսքի համար արդարացավ: Հուդան առաքյալների շարքում էր և մի գիշերում կործանվեց ամբողջապես և երկնքից գահավիժեց դժոխք: Հետևաբար ոչ ոք, որ բարի գործ է անում, թող չգովաբանվի, քանզի սեփական անձի վրա հույս դնողները մի ակնթարթում ընկան (Հարանց վարք):
146. Քսան տարի ես պայքարել եմ խորհուրդների դեմ, որպեսզի բոլոր մարդկանց նայեմ հավասարապես (Հարանց վարք):
147. Եթե աչքերովդ տեսնես եղբորդ մեղանշելիս և միտքդ ասի՝ դատիր նրան, քշիր այդ միտքը և ասա. «Անեծք քեզ, սատանա, այդ դու ես մեղավոր, եղբայրս ի՞նչ է արել», և հաստատ որոշիր, որ եղբորդ չես դատելու, այլապես Աստծո ողորմությունը կհեռանա քեզանից («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
148. Եթե քո ներկայությամբ եղբայրդ բամբասում է մեկ ուրիշ եղբորից, մի ասա. «Այո, այդպես է», այլ ասա. «Ես ինքս էլ մեղավոր եմ, այդ պատճառով ուրիշներին չեմ կարող դատել, քանզի ինքս էլ եմ դատապարտյալ» (Հոգեշահ գրքերից):

149. Ուրիշին դատողը նմանվում է նեռին, քանի որ հափշտակում է Աստծո դատաստանը (Հոգեշահ գրքերից):
150. Հիմնականում հեռու մնա մերձավորներին դատապարտելուց: Երբ հանկարծ գլխումդ դատապարտելու մտքեր առաջանան, ապա անմիջապես ուշադրությամբ հետևյալն ասա. «Տեր, պարզևի՛ր ինձ իմ մեղքերը տեսնել և եղբորս չդատապարտել» («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
151. Երբ նկատես այլոց տկարությունները և մյուսների առաջ մտքով հպարտանաս, դիվական խորհուրդներին ասա. «Ես բոլորից վատն եմ» («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
152. Նախանձոտը, տեսնելով ուրիշների բարիքները, նախանձի կրքով բորբոքված՝ այրվում է՝ ինչպես հնոց, և չարաչար կարծիքներով դատաստան է անում, թե անարժան են նրանք, որ այս բարիքները վայելում են (Պողոս Պատրիարք):
153. Սիրելիներ, սթափվենք մեր խելագարությունից և որևէ մեկին անիրավությամբ չդատենք, իսկ եթե արդարությամբ, ապա ոչ անողորմաբար, որպեսզի չլինի թե անողորմների դատաստանն ընդունենք: Իսկ եթե հանցավորին դատելու իշխանություն չունենք, որչա՛փ առավել՝ արդարին:
- Վախենանք Քրիստոսի դատաստանից, որ սաստիկ հանդիմանում է բոլոր նրանց, ովքեր իրենց մեղքերը ոչինչ համարելով՝ իրենց ընկերների փոքրագույն սխալին իսկ դատախազ ու հանդիմանիչ են լինում (Սարգիս Շնորհալի):
154. Արդ, եթե մեղքից հեռացնելու միտումով հանդիմանես եղբորդ, ո՛չ ոք չի արգելի կամ մեղադրի արարքդ. այդ անելով՝ զովասանքի կարժանանաս և ոչ թե՛ մեղադրանքի, որովհետև նա, ով պատվականը զատում է անարգից՝ Աստծո բերան է կոչվում: Ինչը տիրապես արգելված է անել, այս է՝ չձաղկել նրան շատերի ներկայությամբ և չհրապարակել հանդիմանությունը, որպեսզի չլինի, թե ավելի վիրավորես վիատված հոգուն կամ դարձյալ լրբության առաջնորդես: Այլ պետք է կիրառես հեզ և մարդասեր Քրիստոսի օրենքները, որ մեր տկարություններն առավ և մեր ցավերը վերցրեց: Ո՞րն է այդ օրենքը. եթե եղբայրդ մեղանչի, գնա հանդիմանիր նրան, երբ երկուսդ էլ առանձին եք: Ինչպե՞ս պետք է հանդիմանել. ոչ խստությամբ, այլ՝ քաղցրությամբ (Սարգիս Շնորհալի):
155. Ինչպես որ ջանում ես հանցանքներդ մարդկանցից ծածկել, որպեսզի չնախատվես, բյուրապատիկ ավելի փութա՛ եղբորդ ամոթալի գործերը ծածկել:
- Եղբորդ մեղքերը որչափ էլ ջանաս ծածկել, կարող ես միայն տասը, հարյուրը կամ հազարը մարդկանցից պահել, մինչ քո գործերը պիտի ծածկվեն տիեզերական հրապարակի վրա, ուր Ադամի բոլոր սերունդները միասին, նաև դևերի բնությունն ու հրեշտակների բազմությունը պիտի հավաքվի: Տեսնո՞ւմ ես, թե ինչպիսի հատուցում կստանաս՝ եղբորդ կարեկցելով (Սարգիս Շնորհալի):
156. Եվ եթե չպիտի դատես եղբորդ, ապա որչափ առավել՝ վարդապետին: Իսկ եթե սուտ էլ լինի՝ սաստիկ տանջանք և պատիժ պիտի կրի բամբասողը, որովհետև եթե ամեն դատարկ բանի համար հաշիվ պիտի տրվի, որքան առավել՝ պարապ բամբասանքների համար (Սարգիս Շնորհալի):

157. Նրանց գայթակղեցնելու համար իրենք են դատապարտվելու: Ամենքի ականջին եղբոր մասին չար կարծիք հնչեցնողների մասին [Գիրքն] ասում է. *«Վա՛յ նրան, ով դատում է, և եղո՛ւկ նրան, ով իր դատաստանն ուրիշին է հայտնում»*: Տերն է Հատուցողն ու Դատավորը. բարի գործողներին՝ բարիք, չարիք գործողներին՝ չարիք: Դու ինչո՞ւ ես դատում քո եղբորը, ինչո՞ւ ես արհամարհում ու բամբասում նրան. ահա Դատավորը դռան մոտ է և յուրաքանչյուրին հատուցում է՝ ըստ գործերի: Եվ արդ, ինչպիսի՜ տանջանքների պիտի դատապարտվեն նրանք, ովքեր կբամբասեն ոչ միայն եղբայրներին, այլ նաև՝ վարդապետներին ու քահանաներին, քանզի անօրինացել ու սաստիկ անառակությամբ են լցվել և ամբողջովին սատանային են հնազանդվում (Հովհան Մանդակունի):
158. Մի՛ ասա, թե՛ ճիշտ է բամբասանքս, և բոլորը գիտեն: Քանզի եթե ճիշտ է, ապա ոչ թե՛ մեր, այլ Դատավորի քննելու բանն է: Տե՛ս, որ մահապարտին բոլորը չէ, որ քննում ու դատում են, այլ միայն՝ դատավորները: Ուրիշի դատաստանը դու մի՛ դատիր, ոչ մեկի մասին մի՛ խոսիր և մի՛ լսիր ուրիշի մասին: Իսկ եթե եղբորդ մասին ինչ-որ բան լսեցիր, սպանի՛ր այն քո սրտում, որ չծակի և դուրս չելնի (Հովհան Մանդակունի):
159. Եվ արդ, դու՛ դատվա՛ծդ ու մեղքերով դատապարտվա՛ծդ, չե՞ս սոսկում ու դողում ուրիշի դատաստանը դատելուց, որ ո՛չ թե մարդու արհամարհեցիր ու անարգեցիր, այլ՝ Աստծուն, և հափշտակելով Նրա պատիվն ու իշխանությունը՝ Նրա դատաստանն ես դատում՝ չհիշելով Սուրբ Ավետարանի այն խոսքը, որ ասում է. *«Մի՛ դատեք, որպեսզի չդատվեք, որովհետև ինչ դատաստանով որ դատում եք, նույնով դուք եք դատվելու»* (Մատթ. 7:1): Սուրբերինն է դատելը, և անարատներինն է հանդիմանելը, և այն էլ՝ առանձին և աղաչանքներով, այլ ոչ թե՛ հրապարակավ հանդիմանելով որևէ մեկի մեղքը և կամ նրանից գաղտնի ուրիշի մոտ բամբասելով նրան: Եվ [այդ] մեղքերն ու անօրինություններն ահավոր են. քանզի եթե մեկը խեղված է և անարգում է ուրիշներին խեղության համար, մի՞թե նրանից առաջ ինքն իրեն չի անարգում: Նաև, եթե ինքը բյուր չարիքներ է գործում, ծածկում-քողարկում է դրանք, իսկ եթե եղբայրն է փոքր-ինչ մեղանչում, հուզվում է, շրջում, բոլորին պատմում է և իր եղբոր հանցանքների դառը դահիճ ու դաժան քննիչ է դառնում: Իր աչքում գերան կա, որը ծածկում է, և որոնում է եղբոր աչքի շյուղը. այդպիսիներին Քրիստոս ոչ միայն մեղավոր, այլ նաև կեղծավոր է անվանում՝ ասելով. *«Կեղծավո՛ր, հանի՛ր նախ գերանը քո աչքից և ապա կմոտենաս՝ հանելու եղբորդ աչքից շյուղը»* (Մատթ. 7:5) (Հովհան Մանդակունի):
160. Սարսափում էի Հակոբոսի պես հզոր մարդուց, որը միշտ բողոքում է, թե՛ *«Շատ վարդապետող մի եղեք, եղբայրներ, իմացեք, որ մեծ դատաստան եք ընդունելու»* (Հակ. 3:1): Եվ դարձյալ, չի կարելի նմանվել պիղծ ու վատթար գործերով լցված մարդկանց, որոնք իրենց աչքի գերանը չտեսնելով, ուրիշի աչքն են զննում, որ շյուղ հանեն (Ղազար Փարպեցի):

161. Երանելի է նա, ով ձեռք է բերել ճշմարիտ և անկեղծ հնազանդություն, քանի որ այդպիսի մարդը նմանվում է մեր Փրկչին, որ մինչ ի մահ հնազանդ եղավ (Եփրեմ Ասորի):
162. Հնազանդն արագ առաջընթաց է ունենում և կարճ ժամանակամիջոցում հասնում հաջողությունների (Եփրեմ Ասորի):
163. Հնազանդը բոլորի կողմից ընդունելի է, գովելի և բոլորի կողմից՝ փառավորվող: Բայց նգովքի է արժանի և դժբախտ է նա, ով ձեռք չի բերել հնազանդություն և տրվում է տրտունջին: Քանի որ տրտունջը վանքում մեծ ցավ է, գայթակղություն և սննկացում սիրուց, համախոհության խարխլում, խաղաղության խաթարում (Եփրեմ Ասորի):
164. Տրտնջացողը, երբ հրաման է ստանում, հակաճառում է գործի համար: Անպիտան է այսպիսինը, որովհետև ծույլ է, իսկ ծուլությունն անբաժան է տրտունջից: Եվ սրա համար էլ, եղբայրներ, չտրտնջանք հրամաններից, որոնք տալիս են մեզ, չհակաճառենք, և մեր իրավունքները հանդես չբերենք՝ որպես գիտուններ (Եփրեմ Ասորի):
165. Եթե մարդ ձեռք չբերի հնազանդություն, խոնարհություն և համբերություն, չի կարող դուրս գալ անբնական վիճակից, եթե նույնիսկ պահի բոլոր պատվիրանները (Հայր Եսայի):
166. Հնազանդությունը սեփական կամքի անմնացորդ մերժումն է, որն ի հայտ պիտի գա մարմնավոր գործերում, կամ հակառակը՝ հնազանդությունը մարմնավոր անդամների մահացումն է՝ կենդանի մտքի առկայության դեպքում: Հնազանդությունը կամավոր մահ է, խորթ կյանք՝ հետաքրքրությունից, անտխրություն դժբախտության ժամանակ, անվախություն՝ մահվան հանդեպ, անխափան նավարկություն, քնածների ճանապարհորդություն: Հնազանդությունը սեփական կամքի գերեզման է և խոնարհության հարություն: Հնազանդը՝ ինչպես լեռ, չի հակաճառում, չի քննարկում ո՛չ բարին, ո՛չ էլ թվացյալ չարը, քանի որ այդ բոլորի համար պետք է պատասխան տա նա, ով մահացրել է հնազանդվողի անձը: Հնազանդությունը քննարկման հետաձգում է՝ մտքի հարուստ պաշարների առկայության դեպքում (Հովհաննես Սանդուղք):
167. Տեսա ես մի հնազանդվողի (սկսնակ վանական կամ մոնթ), որն ընդհատելով իր հոգևոր հորը՝ շարունակեց խոսակցությունը նրա փոխարեն, և ես տեսա, որ ոչ մի օգուտ չկա հնազանդության այդպիսի ուսուցումից, քանի որ սա ոչ թե խոնարհություն է ձեռք բերում, այլ՝ հպարտություն: Ուսուցչի ներկայությամբ սովորեցնենք մեզ ծայրագույն լռակեցության և անգիտության, քանի որ լռակյաց մարդը որդին է իմաստության, որը միշտ ձեռք է բերում խելամտություն (Հովհաննես Սանդուղք):
168. Հնազանդվողը նա է, ով մարմնով ծառայում է մարդկանց, իսկ մտքով ու աղոթքներով՝ ելնում երկինք (Հովհաննես Սանդուղք):
169. Հոգուտ հնազանդության կվկայեն նրանք, ովքեր հեռացել են հնազանդությունից, քանզի միայն հիմա են հասկանում, թե ինչ բարձունքի վրա են եղել (Հովհաննես Սանդուղք):

170. Հայրերը սաղմոսերգությունը համարում են զենք, աղոթքը՝ պարիսպ, մաքուր արցունքները՝ լվացարան, իսկ երանելի հնազանդությունը՝ խոստովանություն, առանց որի՝ կրքոտներից ոչ ոք չի տեսնի Տիրոջը (Հովհաննես Սանդուղք):
171. Խելամիտ հնազանդվողը, եթե նույնիսկ մեռելներին հարություն տա և արտասուքի շնորհ ունենա, թշնամական հարձակումներից ազատության հասնի, ամեն կերպ մտածում է, որ այդ բոլորի պատճառն իր հոգևոր հոր աղոթքների հետևանքն է, և խորթ է իրեն ու հեռու է մնում ունայն ինքնամեծարումից: Եվ արդյոք կարո՞ղ է նա մեծարվել, երբ ինքն է խոստովանում, թե արել է ուրիշի միջոցով և ոչ՝ իր սեփական ջանքով (Հովհաննես Սանդուղք):
172. Զավակս, երկար չես ջանա երանելի խաղաղություն ձեռք բերել, եթե ի սկզբանե, ամբողջ հոգով տրվես համբերությամբ անարգանքներ կրելուն (Հովհաննես Սանդուղք):
173. Հնազանդությունից վեհագույն առաքինություն չկա (Ներսես Լամբրոնացի):

Հայրերի վարքից

1. Եղբայրը հարցրեց հայր Պիմենին. «Ի՞նչ է նշանակում եղբոր վրա իգուր տեղը բարկանալ»: Ծերը պատասխանեց. «Զուր տեղը բարկանալը համարվում է ամեն առիթով բարկությունը: Ինչի համար էլ որ եղբայրդ քեզ բարկացնի, նույնիսկ, եթե աջ աչքդ հանի կամ աջ ձեռքդ կտրի, ու դու նրա վրա բարկանաս՝ կլինի գուր: Միայն նրա վրա իրավունք ունես բարկանալու, ով քեզ փորձի Աստծուց հեռացնել» (Հարանց վարք):
2. Եղբայրը հարցրեց հայր Իսիդորին. «Հայր, ինչո՞ւ են դները քեզանից այդպես սաստիկ սարսափում»: Ծերը պատասխանեց. «Այն ժամանակից ի վեր, ինչ ես վանական եմ դարձել, թույլ չեմ տվել, որ բարկությունը մինչև կոկորդս հասնի» (Հարանց վարք):
3. Մի եղբայր, ապրելով վանքի հանրակացարանում, հաճախ պարտվում էր բարկության կողմից և ինքն իրեն ասաց. «Գնամ անապատ, այնտեղ հանգստանամ այս կրքից, քանի որ միայնության մեջ բարկության պատճառներ չեն լինի, և չեմ վիճի մարդկանց հետ»: Դուրս գալով վանքից՝ սկսեց ապրել անապատում:
Մի անգամ նա ջրով լցրեց ջրամանը և դրեց գետնի վրա: Ջրամանը հանկարծ շուտ եկավ: Երկրորդ անգամ նորից նույնը կրկնվեց: Եվ երբ երրորդ անգամ կուծր շուտ եկավ, վանականը բարկացած կուծր խփելով գետնին՝ ջարդուփշուր արեց:

Եղբայրը սկսեց մտածել և հասկացավ, որ թշնամին նորից հաղթել է իրեն: Այնժամ նա ասաց. «Ահա ես մենակ եմ, սակայն նորից պարտվում եմ Բարկոյթյան կրքից, վերադառնամ վանք, քանի որ պատերազմն ամենուրեք է. թե՛ վանքում և թե՛ անապատում: Եվ պետք է ամենուրեք պայքարել Բարկոյթյան դեմ՝ հուսալով Աստծո օգնությունը»:

Բարկոյթունը բժշկվում է, եթե մարդն, ամեն անգամ Բարկոյթյան մեջ ընկնելով, ներողություն է խնդրում ու զոջում և ոչ թե՛ արդարացնում ինքն իրեն՝ մեղադրելով ուրիշներին (Հարանց վարք):

4. Մի ծեր հարատևում էր մշտական խաղաղության մեջ, և խորթ էր նրա համար սրտմտությունն ու Բարկոյթունը: Մի եղբայր հարցրեց ծերին՝ ասելով. «Հայր, ինչպե՞ս ես խաղաղությունդ պահպանում և երբեք չես ընկնում Բարկոյթյան մեղքի մեջ»: Իսկ ծերը պատասխան տվեց. «Զավակս, ինչ որ ասում են ինձ, համաձայնվում եմ և չեմ հակաճառում, դրանով էլ պահպանում եմ անդորրս»: Եղբայրը, զարմանալով պատասխանից, ասաց. «Հայր, միգուցե սխալ է այդպես վարվելը»: «Միգուցե սխալ է», - պատասխանեց ծերը՝ դարձյալ չհակաճառելով» (Հարանց վարք):

5. Սկիթի անապատում ապրող մի վանական եկավ այցելելու անապատի այլ վայրում ապրող սուրբ հայրերին: Եվ քանի որ այդ ժամանակ հանգրվանելու համար ազատ խուց չկար, ծերերից մեկը ժամանակավորապես նրան տվեց իրեն պատկանող մի ազատ խուց և ասաց. «Հանգստացիր այստեղ մինչև որ քեզ համար տեղ կգտնես»:

Սկիթացու մոտ սկսեցին հաճախել բազմաթիվ եղբայրներ՝ նրանից փրկության համար խոսք լսելու, քանզի նա Աստծո խոսքը քարոզելու շնորհ ուներ: Այդ տեսնելով՝ նրան տեղ հատկացրած ծերը նախանձեց և սկսեց դժգոհել ու ասել. «Այսքան ժամանակ ես ապրում եմ այս վայրում, իսկ ինձ մոտ շատ հազվադեպ են եղբայրներ գալիս, այն էլ միայն տոնական օրերին, իսկ այս շողոքորթին համարյա ամեն օր բազմաթիվ եղբայրներ են այցելում»: Այնուհետև նա իր աշակերտին ասաց. «Գնա և ասա նրան, որ դուրս գա խցից, քանզի այն ինձ հարկավոր է»: Աշակերտն էլ, գալով սկիթացու մոտ, ասաց նրան. «Իմ հայրն ուղարկեց ինձ Ձերդ սրբության մոտ, լուր իմանալու, քանզի լսել էր Ձեր հիվանդության մասին»: Նա էլ, շնորհակալություն հայտնելով, խնդրեց, որ իր համար աղոթեն, քանի որ ստամոքսի ցավերից տանջվում է: Աշակերտը, վերադառնալով ծերի մոտ, ասաց. «Նա շատ է խնդրում քո սրբությանը, որ դու երկու օր համբերես, որպեսզի նա այդ ընթացքում իր համար տեղ գտնի»: Երեք օր անց ծերը նորից ուղարկեց աշակերտին սկիթացու մոտ՝ ասելով. «Ասա նրան թող ազատի իմ խուցը, իսկ եթե նորից ուզենա ժամանակը երկարացնել, ես անձամբ կգամ և իմ գավազանով նրան դուրս կքշեմ»: Աշակերտը, գալով սկիթացու մոտ, ասաց. «Իմ հայրը շատ անհանգստացավ՝ իմանալով, որ դուք հիվանդացել եք և ցանկանում էր իմանալ, թե արդյոք չե՞ք ապաքինվել»: Նա պատասխանեց. «Ասա նրան, թե շնորհակալ եմ, սուրբ հայր, քո ցուցաբերած սիրո համար, քանի որ աղոթքներովդ արդեն ինձ լավ եմ զգում»: Աշակերտը վերադառնալով՝ իր ծերին

ասաց. «Այժմ էլ նա խնդրեց քո սրբությանը համբերել մինչև կիրակի, այդ ժամանակ նա անհապաղ դուրս կգա խցից: Եկավ կիրակին, իսկ սկիթացին իր համար հանգիստ ապրում էր խցում: Ծերը, նախանձով ու բարկությամբ բորբոքված, ձեռքն առնելով գավազանը, ելավ, որպեսզի բռնությամբ վտարի սկիթացուն: Այդ տեսնելով՝ աշակերտը մոտեցավ ծերին և ասաց. «Եթե կպատվիրես, հայր, ես առջևից կգնամ և կտեսնեմ, միգուցե նրա մոտ եղբայրներ այցելած լինեն, որոնք քեզ տեսնելով՝ կարող են գայթակղվել»: Ստանալով թույլտվություն՝ աշակերտն առաջ անցավ և մտնելով սկիթացու մոտ՝ ասաց նրան. «Ահա իմ հայրը գալիս է, որ այցելի քեզ: Շտապիր շնորհակալություն հայտնելու համար նրան ընդառաջ ելնել, քանի որ նա այս ամենն անում է քո հանդեպ ունեցած բարեհաճության և մեծ սիրո պատճառով»: Սկիթացին իսկույն մեծ ուրախությամբ վեր կացավ և ելավ նրան դիմավորելու: Տեսնելով ծերին, մինչ նա կմոտենար, նրա առջև գետին ընկավ և խոնարհվելով ու շնորհակալություն հայտնելով՝ ասաց. «Թող Տերը քեզ հավիտենական բարիքներով հատուցի, սիրելի հայր, քո այս խցի համար, որ տրամադրեցիր ինձ հանուն Նրա: Թող Քրիստոս Տերը քեզ համար երկնային Երուսաղեմում փառավոր և լուսավոր կացարան պատրաստի»: Ծերն, այս ամենը տեսնելով և լսելով, հանդարտվեց ու մի կողմ գցելով գավազանը, գրկախառնվեց սկիթացու հետ, նրանք միմյանց համբուրեցին Տիրոջով, և ծերը հրավիրեց սկիթացուն իր խուցը, որպեսզի միասին ճաշեն՝ գոհություն հայտնելով Աստծուց: Այնուհետև ծերը, մի կողմ տանելով աշակերտին, հարցրեց. «Ասա ինձ, որդիս, դու հաղորդե՞լ էիր եղբորն իմ խոսքերը, որ հրամայել էի քեզ»: Այդ ժամանակ աշակերտը նրան ասաց ճշմարտությունը. «Հայր իմ, կասեմ քեզ ճշմարտությունը, քո սրբությանը նվիրված լինելու պատճառով ես չհամարձակվեցի նրան հաղորդել քո կողմից ինձ հրամայված խոսքերից և ոչ մեկը»: Ծերն, այս լսելով, ընկավ աշակերտի ոտքերը և ասաց. «Այսօրվանից դու ես իմ հայրը, իսկ ես՝ քո աշակերտը, քանի որ քո խելամտություն շնորհիվ Քրիստոս Տերը մեղքի ցանցից ազատեց թե՛ իմ և թե՛ եղբոր անձը, ինչը լեցուն է Աստծո երկյուղով ու սիրով»:

Տերը նրանց Իր շնորհին արժանացրեց և նրանք ապրում էին Քրիստոսի խաղաղությամբ, ինչն արդյունքն էր աշակերտի սուրբ հոգատարության, որը սիրելով իր ծերին Քրիստոսի կատարյալ սիրով՝ շատ էր վախենում, որ իր հոգևոր հայրը, նախանձի ու բարկության կրքով տարված լինելու պատճառով չընկնի մի արարքի մեջ, ինչը կարող էր ոչնչացնել նրա բոլոր ջանքերը, որ դեռ երիտասարդ հասակից գործում էր՝ ծառայելով Քրիստոսին, որպեսզի հավիտենական կյանքում վարձք ստանա (Հարանց վարք):

6. Աբբա Անտոնի աշակերտ աբբա Պիթիրիոնն ասում էր. «Ով ցանկանում է դևերին քշել, նախ պետք է իրեն ենթարկի կրքերին: Քանզի նա, ով հաղթահարում է որևէ կրքի, նա վտարում է նաև դրա դևին: Օրինակ՝ դևը գալիս է բարկության հետ: Եթե դու սանձես բարկությունը, ապա բարկության դևը վտարված է: Նույնը կարելի է ասել յուրաքանչյուր կրքի մասին» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):

7. Աբբա Եսայուն հարցրին. «Ի՞նչ է բարկությունը»: Նա պատասխանեց. «Վեճ, սուտ և տգիտություն» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
8. Եղբայրներն աբբա Անտոնի մոտ մի եղբոր գովաբանեցին: Երբ այս վանականը եկավ, Անտոնը ցանկացավ փորձել նրան, թե արդյոք կարողանո՞ւմ է վիրավորանքներ կրել և տեսնելով, որ չի կարողանում՝ ասաց նրան. «Դու նման ես մի գյուղի, որն առջևից գեղեցիկ է, իսկ ետևից՝ ավազակների կողմից թալանված» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
9. Աբբա Իսիդորն իր մասին պատմում էր. «Մի անգամ ես շուկա գնացի՝ փոքր կողովներ վաճառելու: Տեսնելով, որ բարկությունը սկսում է հաղթահարել ինձ, թողեցի կողովները և փախա» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
10. Աբբա Հովհաննես Կոլովը պատմում էր. «Մի անգամ իմ հյուսած զամբյուղներով փողոցով գնում էի և մի ուղտապանի հանդիպեցի: Նա իր խոսքերով ինձ բարկացրեց և ես, թողնելով իմ զամբյուղները, փախա» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
11. Աբբա Քասիանոսը պատմում էր. «Վանահայր Հովհաննեսը եկավ աբբա Փաիսիոսի մոտ, ով 40 տարի անցկացրել էր հեռավոր անապատում: Նրա հանդեպ մեծ սեր ունենալով և այդ սիրուց մղված ազատ խոսելով նրա հետ՝ Հովհաննեսը հարցրեց նրան. «Այսքան ժամանակվա ընթացքում ի՞նչ սխրագործություն ես կատարել այսպիսի առանձնության մեջ՝ ոչ ոքի կողմից անհանգստություն չկրելով»: Աբբա Փաիսիոսը պատասխանեց. «Այս ընթացքում, ինչ ես առանձնացել եմ, արևը երբեք ինձ հաց ուտելիս չի տեսել»: «Իսկ ինձ երբեք բարկանալիս չի տեսել», - ասաց աբբա Հովհաննեսը («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
12. Աբբա Իսիդորն ասում էր. «Արդեն 40 տարի է, որ ես, թեև զգում եմ մեղավոր խորհուրդներ, սակայն երբեք չեմ տրվել ոչ ցանկություններին և ոչ էլ բարկությանը» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
13. Աբբա Ագաթոնի մասին հետևյալն էին պատմում. «Լսելով նրա խոհականության մասին, եկել էին նրա մոտ: Եվ ցանկանալով փորձել նրան, թե արդյոք չի զայրանում՝ հարցրեցին նրան. «Ագաթոն, մենք լսել ենք, որ դու անառակ ես և հպարտ»: Նա պատասխանեց. «Այո, դա ճիշտ է»: Նրանք նորից հարցրեցին նրան. «Ագաթոն դու դատարկախոս և զրպարտի՞չ ես»: Նա պատասխանեց. «Այո»: Եվ նորից ասում են. «Ագաթոն, դու հերետիկո՞ս ես»: Նա պատասխանում է. «Ոչ, ես հերետիկոս չեմ»: Այնուհետև նորից հարցնում են նրան. «Ասա մեզ, ինչո՞ւ առաջին հարցերի հետ համաձայն էիր, իսկ վերջինին՝ ոչ»: Նա պատասխանեց նրանց. «Առաջին արատները խոստովանում եմ, որ իմ մեջ կան, քանզի այդ խոստովանությունն օգտակար է իմ հոգու համար, իսկ հերետիկոս լինել նշանակում է հեռացած լինել Աստծուց, իսկ ես չեմ ցանկանում Աստծուց հեռացած լինել»: Լսելով այս՝ նրանք զարմացան նրա խոհականության վրա և խրատ ստացած՝ հեռացան («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
14. Ես տեսա երեք ձգնավորների՝ միևնույն ժամանակ անպատվություն կրելիս: Նրանցից մեկը վիրավորվեց, բայց լռեց, երկրորդն ուրախացավ իր համար, բայց տխրեց իրեն վիրավորողի համար, իսկ երրորդը՝ պատկերացնելով վնասը, իրեն

անպատվող մերձավորի համար ջերմ արցունքներ հեղեց: Այսպես. այստեղ կարելի էր տեսնել երկյուղածություն, վարձատրություն և սեր (Հովհաննես Սանդուղք):

15. Մի ճգնավոր, ապրելով վանքում, անտարբերությամբ էր անցկացնում իր կյանքը: Երբ այն աշխարհի փոխվելու ժամանակը եկավ, նա մահը դիմավորեց արդարի ուրախությամբ, ինչը և շատ զարմացրեց այդ պահին նրան շրջապատող եղբայրներին: Եվ խնդրեցին նրան, որ նա իրենց խրատի համար ասի այդ ժպիտի և ուրախության պատճառը: Մեռնողը՝ նստելով անկողնում, հայտնեց եղբայրներին, որ հրեշտակներն իր մահից առաջ բերեցին իր մեղքերի ցուցակը ու իրենից արդարացման պատասխան պահանջեցին դրանց համար: Բայց ինքը միայն կարողացավ ասել. «Ես մեղավոր եմ, բայց այն ժամանակվանից ի վեր, ինչ ճգնավոր դարձա՝ ոչ մեկին չդատեցի և ոչ մեկի հանդեպ չարություն չունեցա, և այդ պատճառով, հույս ունեմ, որ իմ վրա Տիրոջ խոսքը կիրականանա, որ ասաց. *«Մի դատեք, որպեսզի չդատվեք»*: Եվ հրեշտակները պատռեցին իմ մեղքերի ցուցակը» (Հարանց վարք):
16. Հայր Պափնուտիոսը պատմում է իր մասին. «Մի անգամ ճանապարհորդելիս մոլորվեցի, որովհետև մառախուղ էր ու հայտնվեցի ինչ-որ գյուղի մոտ: Այնտեղ ես մի քանի հոգու տեսա, որոնք անամոթաբար չար բաներ էին խոսում միմյանց հետ: Կանգ առնելով՝ ես սկսեցի աղոթել իմ մեղքերի համար: Եվ ահա ինձ սուրը ձեռքին հրեշտակ հայտնվեց ու ասաց. «Պափնուտիոս, բոլոր եղբայրներին դատողներն այս սրով կսպանվեն, բայց դու չդատապարտեցիր, այլ խոնարհվեցիր Տիրոջ առջև, ինչպես մեղավոր, այդ պատճառով քո անունը գրվեց կյանքի գրքի մեջ» (Հարանց վարք):
17. Լսելով, որ ոմանք չարախոսում են մերձավորին՝ ես արգելեցի նրանց, իսկ այս չար արարք կատարողները, ներողություն խնդրելով, պատասխանեցին, որ նրանք այդ անում են նրա հանդեպ սիրուց և հոգատարությունից մղված: Սակայն ես ասացի նրանց. «Թողեք այդպիսի սերը, որպեսզի կեղծիք չհամարվի ասվածը, թե՛ *«Ով ծածուկ խոսեց իր ընկերոջ դեմ, նրան բացեփրաց հալածեցի»*» (Սաղմ. 100:5): Եթե իսկապես սիրում ես մերձավորիդ, ինչպես ասում ես, ապա մի ծաղրիր նրան, այլ թաքուն աղոթիր նրա համար, քանզի նման սերը հաճելի է Աստծուն: Մեղանչողին դատապարտելուց կզգուշանաս, եթե միշտ հիշես, որ Հուդան գտնվում էր Քրիստոսի աշակերտների մեջ, իսկ ավագակը՝ մարդասպանների շարքում, սակայն մի ակնթարթում նրանց հետ տեղի ունեցավ զարմանալի փոփոխություն (Հովհաննես Սանդուղք):
18. Մի վանական, երբ տեսավ իր մեղանչող եղբորը, հոգոց հանելով ասաց. «Վա՛յ ինձ, ինչպես որ նա այսօր մեղանչեց, վաղն էլ ես կընկնեմ մեղքի մեջ»: Տեսնո՞ւմ ես ամբողջությունը, տեսնո՞ւմ ես, ինչպես էր տրամադրված ուրիշին դատելուց խուսափելու՝ «Վաղն էլ ես կընկնեմ մեղքի մեջ» ասելով: Սրանով նա իրեն զգոնացնում էր, որ թերևս ինքն էլ կարող է մեղանչել, և սույնով խուսափեց մերձավորին դատելուց: Եվ սրանով էլ չբավարարվելով, նա կարծես իրեն նետեց եղբոր ոտքերի առաջ՝ ասելով. «Նա գոնե կապաշխարի իր մեղքի համար, իսկ ես,

ինչպես որ հարկն է, չեմ զոջա և չեմ հասնի ապաշխարության»: Նա ոչ միայն հասցրեց խուսափել մերձավորին դատելուց, այլև իրեն նետեց նրա ոտքերի առջև: Իսկ մենք՝ թշվառներս, առանց խտրության դատում ենք, նվաստացնում, երբ վատ բան ենք տեսնում կամ լսում, կամ որ ավելի վատ է՝ կասկածում: Եվ ցավալի է, որ մեր հոգուն հասցված վնասով չենք բավարարվում, այլ հանդիպելով մեկ այլ եղբոր՝ նրան էլ ենք հաղորդ դարձնում՝ մեղքը խցկելով նրա սրտի մեջ: Եվ չենք վախենում ասվածից. *«Վա՛յ նրան, ով ընկերոջը պղտոր հրապույրներով է արթեցնում»* (Ամբակ. 2:15) (Աբբա Դորոթեոս):

19. Ահա թե ինչ պատահեց հայր Իսահակ Փիբացու հետ. «Հարևան վանքում գտնվելով, - իր մասին պատմում է հայր Իսահակը, - ծույլ-ծույլ պտտվող մի վանական տեսա ու մտքումս դատապարտեցի նրան: Իսկ երբ վերադառնում էի իմ խուցը, ապա դռների մոտ ինձ մի հրեշտակ հանդիպեց և կանգնեցնելով՝ հարցրեց խստությամբ. «Փրկիչը հրամայեց ինձ քո կարծիքն իմանալ, թե ինչ պետք է անել այն վանականի հետ, որին դու դատապարտեցիր»: Իսահակը, գիտակցելով իր մեղքը և գետին փոկելով հրեշտակի առաջ, զոջաց ու իր համար աղոթք խնդրեց: «Վեր կաց, - ասաց հրեշտակը, - այս անգամ Տերը ներում է քեզ, բայց մյուս անգամ փախիր եղբորդ դատելուց, մինչև որ Աստված չդատի նրան, ապա թե ոչ, այլևս չեմ թողնի խուց մտնես» (Հարանց վարք):
20. Մի ծեր կար վանքում, որն ապրում էր անհոգ ու ամբարտավան վարքով: Նա մի աշակերտ էր ձեռք գցել Ակաքիոս անվամբ, որն ուներ հասարակ վարք, բայց իմաստուն միտք: Աշակերտը չափազանց դառնություններ կրեց ծերից, որը լսողներին անհնարին կարող է թվալ, քանի որ ծերը նրան չարչարում էր ոչ միայն սպառնալիքներով ու հայհոյությամբ, այլև՝ ծեծ ու ջարդով, իսկ հնազանդվող Ակաքիոսի համբերությունն անմտությամբ չէր: Նա, ինչպես գնված ստրուկ, ամենուր չափազանց մեծ տառապանքներ էր կրում: Ես հաճախ նրան տեսնելիս ասում էի. «Դե, եղբայր Ակաքիոս, այսօր ինչպե՞ս ես», իսկ նա, որպես պատասխան, երբեմն ցույց էր տալիս աչքի տակ եղող կապտուկները, երբեմն էլ՝ գլխի կամ մարմնի վրա եղող վերքերը, որն ստացել էր ծերից: Իսկ ես ասում էի. «Լավ է, լավ է, դիմացիր և մեծ օգուտ կստանաս»: Ապրելով այս անողորմ ծերի մոտ ինը տարի՝ Ակաքիոսը տեղափոխվեց երկինք՝ Տիրոջ մոտ, թաղվելով ծերերի համար նախատեսված դամբարանում: Հինգ օր անց ամբարտավան ծերը գնում է այնտեղ ապրող մի սրբակենցաղ ճգնավորի մոտ և ասում. «Գիտե՞ս, Ակաքիոսը մահացավ»: Ճգնավորը զարմացավ և չհավատալով, անմիջապես տեղից ելավ ու այս ծերի հետ գնաց գերեզմանոց: Երբ հասան տեղ, ծերը ձայնեց՝ դիմելով գերեզմանին, կարծես կենդանի մարդուն. «Եղբայր Ակաքիոս, դու իսկապե՞ս մահացել ես»: Եվ նա, որ հնազանդության մեջ իմաստուն էր, մահվանից հետո էլ հնազանդվելով՝ ճգնավորին պատասխանեց. «Հայր, ինչպե՞ս կարող է մահանալ հնազանդվողը»: Իսկ ծերը, որ առաջ երանելի Ակաքիոսի ուսուցիչն էր համարվում, վախից սարսափեց և արցունքաթաթախ ընկավ գետնին: Նա Ակաքիոսի գերեզմանի կողքին խուց սարքեց և մինչև իր կյանքի վերջն

ապաշխարեց՝ ջանալով առաջանալ առաքինի գործերի մեջ, և միշտ ասում էր մյուս հայրերին. «Ես մարդասպան եմ» (Հովհաննես Սանդուղք):

Աղոթք

Դարձրո՛ւ ինձանից, Տե՛ր, Քո բարկության ցասումը, որ իմ բազում մեղքերով Քեզ տրտմեցրի: Ողորմի՛ր Քո դեմ ապստամբածիս և ցրի՛ր իմ մեղքերի սաստիկ դիզված կույտերը, բևեռի՛ր իմ միտքը՝ Քեզ ծառայելու քաղցր լծին:

Ողորմի՛ր ինձ՝ լքվածիս, օգնի՛ր ինձ՝ եղկելիիս, ճառագայթի՛ր ինձ՝ մոլորյալիս, որ լի եմ մեղքերով և անթիվ հանցանքներով և տարուբերվելով՝ ծփում եմ անօրինության հորձանքներում:

Դարձրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, իմ մեղքերի համար սգացող և արտասվող, քանզի ծանրացած եմ անօրինության բեռով և հազեցած՝ աղտեղի խորհրդով, շատ ներեցիր ինձ, քանզի չպատժեցիր մարմնի մեջ. արդ, սարսելով դողում եմ, թե ինձ համար աններելի չե՞ն մնա այսպիսի չարիքները: Աղաչում եմ, բարերա՛ր Տե՛ր, մի՛ կանչիր ինձ ատյան և մի՛ մատնիր ինձ տանջանքների, այլ փրկի՛ր գեհենի հրից, ազատի՛ր վտանգներից և ողորմի՛ր ինձ, քանզի միայն Դո՛ւ ես մարդասեր:

Ե՛կ, Տե՛ր, տեսության՝ իմ հիվանդացած հոգուն, դի՛ր Քո ձեռքն ինձ վրա, բժշկի՛ր՝ ասելով. «Զորացի՛ր, վերցրո՛ւ քո մահիճը և գնա՛ արդարության տունդ»:

Դատի՛ր, Տե՛ր, ինձ դատապարտողին, որ հանդգնում է գորածողով լինել ինձ վրա՝ մարտնչելով ինձ հետ ցանկությամբ և անժուժկալությամբ, ծուլությամբ և որկրամոլությամբ, փառասիրությամբ և մարդահաճությամբ, բարկությամբ և զայրույթով, ատելությամբ և չարաչար հայհոյությամբ, սնափառությամբ և սնապարծությամբ, հպարտությամբ և ամբարտավանությամբ, խոսքերով, գործերով ու խորհուրդներով և ընկղմում չարիքների խորքը:

Արեգակդ արդարության՝ Փրկի՛չ իմ և ազատի՛չ Հիսուս Քրիստոս, Քո լույսին եմ ապավինում, լուսավորի՛ր և ջերմացրո՛ւ իմ սիրտը: Հրկիզի՛ր իմ չար խորհուրդները և հալեցրո՛ւ իմ մեղքերի սառնամանիքը: Գարո՛ւն շնորհիր, Տե՛ր, իմ հոգուն՝ ծաղկեցնելու և պտղաբերելու արդարության պտուղը:

Ողորմի՛ր, Տե՛ր, մեղավորիս, անթիվ բազմությամբ հանցավորիս, և ապաշխարությամբ դարձի՛ բեր վտարանդի գերուս և մտցրո՛ւ ինձ արքունական փառքի մեջ: Առաջնորդի՛ր ինձ՝ Քեզ մոտ գալ վերին ճանապարհով, քանզի եթե Դու չառաջնորդես ինձ, ես չեմ կարողանա գալ: Որովհետև Դո՛ւ իսկ հրամայեցիր, թե՛ *«Ոչ ոք չի կարող գալ Ինձ մոտ, եթե Հայրս չկանչի նրան»*: Եվ արդ, Տե՛ր իմ գրած, մի՛ հիշիր իմ բազում պիղծ մեղքերը և մի՛ թող ինձ մնալ նույն չարիքի մեջ և դեգերել աշխարհիկ կյանքում, այլ, ինչպես փախած ծառայի ետևից ընթանալով, այնպես ինձ ե՛տ բեր և թողություն՝ ևն տուր իմ հանցանքներին

ու հաղորդ դարձրու Քո սուրբ կամարարներին, և նրանց հետ գոհանալով՝ պիտի փառավորեմ Հորը և Որդուն և Սուրբ Հոգուն, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Մեր սուրբ հայր Գրիգոր Տաթևացու խոսքը Սուրբ Հոգու գալստյան մասին

*«Նրանց երևացին բաժանված լեզուներ,
նման բոցեղեն լեզուների,
և բոլորը լցվեցին Սուրբ Հոգով» (Գործք 2:3-4):*

Սույն խոսքերի կապակցությամբ չորս բան կարելի է ասել: Նախ՝ թե ինչպես է մարդը լցված Հոգով, երկրորդ՝ ինչպե՞ս է նա լցվում Սուրբ Հոգով: Երրորդ՝ թե ինչպե՞ս առաքյալները լցվեցին, չորրորդ՝ թե ինչպե՞ս է, որ Սուրբ Հոգին կյանք է:

Առաջինի մասին պետք է ասել, թե ինչպե՞ս է իմացվում, որ մարդը լցված է Սուրբ Հոգով: Վարդապետներն ասում են հինգ նշան կա, որոնցով ճանաչում են, որ մարդը լցված է Սուրբ Հոգով. ինչպես որ զգալի հինգ նշաններով են իմանում՝ անոթը լիքն է, թե՛ դատարկ:

Առաջին նշան՝ եթե ամանը լիքն է, ապա ինչ էլ որ մեջը լցնում ես, չի տանում: Նմանապես էլ, եթե մարդը լցված է Սուրբ Հոգով, ապա նրա սրտում որևէ մարմնավոր ցանկություն չի հանգրվանում, և բացի Աստծուց ամեն ինչ խոտան է համարում: Իսկ եթե մարդն իր սրտում մեծ ագահություն ունի, նշան է՝ որ լցված չէ Սուրբ Հոգով:

Երկրորդ նշան՝ երբ հարվածում ես անոթին, ապա՝ եթե լիքն է, ձայն չի հանում, իսկ եթե դատարկ է՝ ձայն է տալիս: Այդպես էլ, եթե մարդը տանջվում և չարչարվում է Քրիստոսի համար և չի տրտնջում, այլ համբերում է, նշան է, որ լցված է Սուրբ Հոգով:

Երրորդ նշան՝ եթե անոթը լիքն է, ապա երբ այն շրջում են՝ դատարկվում է: Այդպես էլ, երբ մարդն իրենից բխեցնում է Սուրբ Հոգու շնորհները, այսինքն՝ բերանից ելնում են օգտակար խոսքեր, սրտից՝ բարի խորհուրդներ, իսկ աչքերից՝ բարի նայվածքներ, ապա այս ամենը նշան է, որ լցված է Սուրբ Հոգով:

Չորրորդ նշան՝ երբ ամանը լիքն է, չի շարժվում, այլ կանգուն է մնում, իսկ երբ դատարկ է, հեշտությամբ շուռ է գալիս: Այդպես էլ նա, ով հաստատուն է աստվածային սիրո մեջ, նեղություններից և չարչարանքներից չի սասանվում, որը ցույց է տալիս, թե լցված է Սուրբ Հոգով: Ինչպես Պողոս Առաքյալն է ասում. «Ո՞վ կարող է հեռացնել մեզ Քրիստոսի սիրուց. նեղությո՞ւնը, անձկությո՞ւնը, թե՛ վիշտը» (Հռոմ. 8:35): Իսկ նա, ով շուտով փորձություններից խարխվում է, հայտնի է, որ չունի Սուրբ Հոգի:

Հինգերորդ նշան՝ երբ անոթը լիքն է, այն իջնում է ծովի հատակը, իսկ դատարկը լողում է ջրի վրա: Այդպես էլ նա, ով լցված է Սուրբ Հոգով, խոնարհությամբ հույժ իջնում է, իսկ ով չունի Սուրբ Հոգու շնորհները, լողում է ջրի երեսին, այսինքն՝ ապրում է փառասիրությամբ և հպարտությամբ: Այսքանը առաջինի մասին:

Երկրորդ հարցն է՝ թե՛ ինչպե՞ս են լցվում Սուրբ Հոգով:

Պատասխանում ենք՝ ինչպես որ նյութեղեն կարասը, որը լցնելու համար չորս բան է հարկավոր: Նախ՝ պարտ է, որ այն դատարկվի ներսում եղած զարշելի իրերից: Երկրորդ՝ պարտ է, որ լվացվի: Երրորդ՝ պարտ է, որ անվնաս լինի, իսկ եթե կոտրված է՝ ամուր կպցվի: Չորրորդ՝ պարտ է, որ դրված լինի բերանը դեպի վեր: Այդպես էլ՝ ով լի է զարշելի մեղքերով և կամենում է լցվել Սուրբ Հոգով, նախ անհրաժեշտ է, որ խոստովանությամբ սիրտը դատարկի զարշելի մեղքերից: Ինչպես ոմն փիլիսոփա ասաց Ալեքսանդր Մակեդոնացուն. «Պատրաստ է Աստված հեղել Իր իմաստությունը, քանզի չի խնայում, սակայն դու պատրաստ չես, քանի որ սիրտդ լցված է հպարտությամբ և աշխարհի փառքերով: Դատարկի՛ր սիրտդ աշխարհիկ հոգսերից և կլցվես աստվածային իմաստությամբ»: Եվ ինչպես օձը, երբ ջուր է խմում, նախ թափում է թույնը և հետո՝ ըմպում, նույնպես և մեզ անհրաժեշտ է նախ սիրտը դատարկել նախանձից, ցանկություններից և ամենայն մեղքերից, նոր միայն ընդունել Սուրբ Հոգուն:

Երկրորդ՝ պարտ է, որ մարդն արտասուքներով, աղոթքներով և պահքով լվանա իր սիրտը:

Երրորդ՝ պարտ է, որ սիրտն անվնաս լինի, չլինի մեղքերի կամքը, քանզի նա, ով գործերով հեռացել է մեղքերից, սակայն մտովի դրանց հավանում է, նման է կոտրված ափսեի, որը չի պահում Սուրբ Հոգու շնորհները: Դարձյալ պարտ է, որ անվնաս լինի, այսինքն՝ կուսությամբ և ողջախոհությամբ իրեն անարատ պահի: Նաև պարտ է, որ հինգ զգայարանները կոծկի Աստծո երկյուղով: Երբ պատրաստում են կարասի նման մի փայտե անոթ՝ եզերքը եզերքին ձգված և փայտյա օղակապով ամրացված, նրա մեջ ինչ էլ որ լցնում են՝ պահում է: Այդպես էլ մենք պետք է մեր սրտերն ամրացնենք տասը գոտիներով, այսինքն՝ տասը պատվիրանների պահպանությամբ, որպեսզի լցվենք Սուրբ Հոգու ուրախարար գինով:

Չորրորդ՝ պարտ է, որ մեր սրտերն ուղիղ հաստատենք՝ դուռը դեպի վեր, այն է՝ մեր սրտերի փափագն առ Աստված ուղղենք, իսկ եթե սրտի դուռը դեպի ներքև լինի, այն է՝ սիրել աշխարհի հեշտությունները, այդ դեպքում մարդը չի լցվում Սուրբ Հոգով, այլ պիղծ ոգով: Այսքանը երկրորդի մասին:

Երրորդ հարցն է, թե՛ ինչպե՞ս լցվեցին առաքյալները: Վարդապետներն ասում են, որ առաքյալները վեց կերպով պատրաստվեցին Հոգուն:

Նախ՝ պատվիրանապահությամբ:

Երկրորդ՝ քանզի միմյանց հետ սիրով էին կապված, ինչպես որ առաքյալների գործերում է ասվում, թե՛ *«Աշակերտները միասին էին»*: «Աշակերտներ» ասելով՝ ցույց է տալիս նրանց հնազանդությունը, իսկ *«միմյանց հետ»* ասելով՝ իրար հանդեպ ունեցած սերը, քանզի ամենքը միակամ և միախորհուրդ էին:

Երրորդ՝ պատրաստվեցին խոնարհությամբ, ինչպես որ Ղուկաս Ավետարանիչն է ասում, թե՛ *«Նստեցեք Երուսաղեմ քաղաքում, մինչև որ երկնքից գորությամբ*

զգեստավորվեք» (Ղուկ. 24:49): «Նստել» խոնարհություն է նշանակում, քանզի Սուրբ Հոգին խոնարհներին է սիրում՝ ինչպես որ Եսայի մարգարեն է ասում. «*Ո՛ւմ մոտ Ես հանգրվանեցի, եթե ոչ՝ հեզերի և խոնարհների և նրանց, ովքեր դողում են Իմ խոսքերից*» (Ես. 66:2):

Չորրորդ՝ պատրաստվեցին, քանզի խաղաղ վայրում էին, այսինքն՝ վերնատանը և ոչ թե՛ դրսում և աղմուկի մեջ, քանի որ Սուրբ Հոգին աղմուկ և ամբոխ չի սիրում:

Հինգերորդ՝ քանզի Համբարձման օրից մինչև Պենտեկոստե՝ Սուրբ Հոգու գալստյան օրը, պահքի և աղոթքի մեջ էին, ինչպես որ առաքյալների գործերի մեջ է ասվում, թե՛ «*Սրանք բոլորը միասիրտ, հարատևորեն աղոթքի մեջ էին կանանց և Հիսուսի մոր՝ Մարիամի ու Նրա եղբայրների հետ*» (Գործք 1:14):

Վեցերորդ՝ հեշտությամբ և խաղաղությամբ պատրաստվեցին, քանզի Երուսաղեմում էին, որը թարգմանվում է «խաղաղություն»: Եվ եթե մենք էլ նրանց նման այսպես պատրաստվենք, մենք էլ կընդունենք Սուրբ Հոգին:

Չորրորդ հարցն է, թե՛ ինչպե՞ս է դրոշմում Սուրբ Հոգին: Պետք է ասել, որ Սուրբ Հոգին հավատացյալներին տրվեց՝ որպես կնիք, որպես գրավ և որպես օծություն: Առաջին երկուսի մասին Պողոս Առաքյալն ասում է եփեսացիներին ուղղված թղթում, թե՛ «*Առհավատյալ ժառանգության համար կնքվեցին Սուրբ Հոգով*»: Եվ առաջինի մասին պետք է իմանալ, որ աննյութական այս կնիքը, որը Սուրբ Հոգին է, երկու բան է կատարում:

Նախ՝ զատում է դնում Աստծո որդիների և սատանայի որդիների միջև: Քանզի նա, ով մկրտված է Սուրբ Հոգով, Աստծո որդիներից և Քրիստոսի ոչխարներից է, իսկ ով այս դրոշմով կնքված չէ, սատանայի ոչխարներից է, ինչպես որ Պողոս Առաքյալն է ասում. «*Ով չունի Քրիստոսի Հոգին, նա Նրանը չէ*»:

Երկրորդ՝ Սուրբ Հոգին խաղաղություն է շնորհում հավատացյալներին: Եվ ինչպես որ բեռնավորված վաճառականը, որն ունի թագավորի կնիքը, ճանապարհին իր խաղաղությամբ է գնում, այնպես էլ նա, ով ունի Սուրբ Հոգին, խաղաղությամբ է գնում երկնային արքայություն: Իսկ ով չունի կնիքն այս, չափտի ազատվի սատանայի և դևերի ձեռքից:

Իսկ երկրորդի մասին պետք է գիտենալ, որ Սուրբ Հոգին գրավական է Երկնային Արքայության, քանզի, երբ գրավը թանկարժեք է լինում, գրավ վերցնողը չի անհանգստանում, որովհետև գիտի, որ փոխ տված իր ոսկին չի կորչի, քանի որ գրավի թանկարժեք լինելը տիրոջը ստիպում է, որ հետ վերցնի իր գրավը: Այսպես էլ հոգևորն է. երբ ճշմարիտ հավատքով և սուրբ սրտով բարիքներ ենք գործում, Աստված մեզ պարտական է լինում, քանզի Ինքն Իր կամքով մեզ երկնային արքայություն խոստացավ: Եվ որպեսզի անտարբեր չլինենք, Աստված, որպես գրավ, տվեց Սուրբ Հոգուն: Եվ եթե գրավն այս պահենք, կժառանգենք երկնային արքայությունը: Իսկ Սուրբ Հոգին հույժ պատվական է, քանզի Հոգի է Աստծո և Հոգի՝ Քրիստոսի: Ինչպես որ ամեն մարդու համար իր հոգին պատվական է: Դրա համար էլ Աստված կամենում է մեզ տալ խոստացված արքայությունը: Իսկ ով գրավն այս կորցնում է՝ երկնային արքայությունն է կորցնում, քանզի հայտնի է, որ Սուրբ Հոգին հավատացյալներին է տրվել՝ որպես կնիք և որպես գրավ:

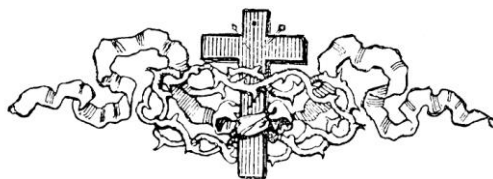
Սուրբ Հոգին տրվեց՝ նաև որպես օծություն, ինչպես որ Հովհաննես Առաքյալն է ասում ընդհանրական թղթում. *«Դուք օծված եք Սուրբ Հոգու կողմից, և օծությունը սովորեցնում է ձեզ ամեն ինչ»* (Ա. Հովհ. 2:20): Եվ պետք է գիտենալ, որ չորս նշաններով է երևում, որ մարդն օծված է Սուրբ Հոգով: Ինչպես որ և չորս նշանով է երևում, որ առարկան յուզված է:

Առաջին նշան՝ երբ փայտը ձեռով կամ յուղով է պատված, արագ է այրվում կրակի մեջ: Այդպես էլ նա, ով օծված է Սուրբ Հոգով՝ Աստծո պատվիրանները ջերմեռանդ սիրով է կատարում:

Երկրորդ նշան՝ եթե որևէ մեկն իր վրա ձեթ է քսած լինում, ապա հակառակորդի ձեռքը չի կարողանում բռնել նրան, այլ սահում է, ինչպես որ անում են ըմբշամարտիկները: Այդպես էլ՝ եթե մարդը չի բռնվում սատանայի կողմից և փորձություններից չի պարտվում, նշանակում է, որ օծված է Սուրբ Հոգով:

Երրորդ նշան՝ եթե իրը յուզված է, ապա փայլվում է: Այդպես էլ, երբ մարդն օծված է Սուրբ Հոգով, միտքը նրա լուսավոր է և ճանաչել է տալիս բարին ու չարը:

Չորրորդ նշան՝ եթե սայլի սոնին յուզված է, ապա թեպետ ծանր էլ բարձված լինի, ձայն չի հանում, այլ հանդարտորեն ընթանում է: Իսկ երբ յուզված չէ, խիստ ճոնչում է: Այդպես էլ, եթե մարդն օծված է Սուրբ Հոգով, բոլոր ծանր բեռները, այսինքն՝ աղքատությունը և նեղությունները տանում է գոհությամբ և ոչ թե՝ տրտնջալով: Իսկ եթե չի կատարում Աստծո պատվիրանները, ընկնում է սատանայի փորձությունների մեջ: Եվ կույր է նրա միտքը, քանզի բարին չար է տեսնում, իսկ չարը՝ բարի: Իսկ երբ վրա են հասնում նեղությունները, և մարդը դժվարությամբ ու տրտնջալով է դրանք կրում, ապա նշան է, որ օծված չէ Սուրբ Հոգով: Այլ Ինքը՝ Սուրբ Հոգի Աստված, թող արժանի դարձնի մեզ օծման ողորմությանը և Իր շնորհներին ու պարգևներին: Եվ Նրան փառք հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Մարմնավոր քրիստոնյայի և գերգեսացի դիվախարի մասին

Գերգեսացիները կռապաշտներ էին՝ հեռու ճշմարիտ աստվածապաշտությունից, և կարծես որևէ ընդհանուր բան չի կարող լինել քրիստոնյայի և նման կռապաշտների միջև: Բայց ըստ Տիրոջ խոսքի՝ երբեմն հավատավոր քրիստոնյան կարող է նույնիսկ այնպես գլորվել, որ ավելի վատթար վիճակում հայտվի, քան՝ սովորական կռապաշտն ու հեթանոսը, այսինքն՝ նմանվել դիվախարի, ավելի ստույգ՝ նմանվել լեգեոնակիր գերգեսացուն, ըստ այնմ. *«Երբ պիղծ դևը ելնում է մարդուց, շրջում է անջրդի տեղերում, հանգիստ է փնտրում. և երբ չի գտնում, ասում է՝ վերադառնա՛մ իմ տունը, որտեղից ելա՛:*

Եվ գալիս է ու գտնում այն՝ մաքրված և կարգի բերված: Այն ժամանակ գնում և վերցնում է իրենից ավելի չար յոթն այլ դերեր և մտնում, բնակվում է այնտեղ. և այն մարդու վերջին վիճակը լինում է ավելի վատ, քան՝ նախկինը» (Ղուկ. 11:24-26):

Այս առակը խոսում է այն մասին, որ երբ մարդը դարձի է գալիս, նրա հոգին Աստծո շնորհով լուսավորվում է և մաքրվում: Սակայն դա չի նշանակում, որ ամեն բան այդքանով ավարտվեց, և էլ անհանգստանալու ոչինչ չկա: Ընդհակառակը, քրիստոնյան մինչ դարձի գալը ոչինչ չունեի կորցնելու, իսկ այժմ ձեռք է բերել մեծ գանձ և ամեն ջանք պիտի թափի այն պահպանելու համար, քանզի գողերն ու ավազակները աղքատներին չէ, որ ցանկանում են կողոպտել, այլ՝ հարուստներին, այդպես էլ սատանան զինվում է փրկության ուղին բռնած քրիստոնյայի դեմ՝ ցանկանալով նրան նորից ետ բերել փրկության նեղ ճանապարհից դեպի կորստյան լայն ճանապարհ: Չարը քրիստոնյային անհոգություն է ներշնչում՝ հիմնավորելով նրանով, որ իր մեղքերը ներված են, և Աստված էլ ողորմած ու մարդասեր է, այնպես որ իր փրկությունն ապահովված է: Այդպիսի և նմանօրինակ այլ խորհուրդներին տեղի տալով՝ քրիստոնյան այլևս չի ջանում իր հոգու մաքրված տանն առաքինություններ բնակեցնել, և այն մնում է մաքուր, լուսավոր, սակայն՝ դատարկ: Եվ թե ինչ ցավալի հետևանքների կարող է հանգեցնել նման վիճակը, տեսանք վերը բերված առակում: Իսկ եթե մարդն առաքինության գործերի մեջ առաջանում է և լցվում Աստծո շնորհներով, նրա մեջ էլ չարը տեղ չի գտնում. «Ճգնավորի մոտ բերում են մի դիվահարի և խնդրում, որ նա իր աղոթքներով դուրս քշի դևին: Նա էլ, նայելով դիվահարի կողմն, ասում է. «Դուրս ելիր Աստծո արարածից», իսկ դևն ասում է. «Դուրս կգամ, եթե ցույց տաս, թե ում մեջ մտնեմ»: Ճգնավորն էլ ասում է. «Մտիր իմ մեջ», իսկ դևը ոռնալով դուրս է գալիս դիվահարի միջից՝ ասելով. «Ինչպե՞ս կարող եմ Աստծո տաճարը մտնել»»: Իհարկե, դև ասելով՝ տվյալ պարագայում կարող ենք նկատի ունենալ կրքերին, որոնք Աստծո շնորհով նորադարձի մոտ գտնվում են ճնշված, արգելափակված վիճակում, բայց ոչ՝ արմատախիլ եղած: Երբ քրիստոնյան անհոգություն է ցուցաբերում, այդժամ կրքերը, որ ամեն կերպ ջանում են ազատվել, վերջ ի վերջո դուրս են պրծնում և էլ ավելի կատաղի բնույթ են ստանում՝ նմանվելով առակի յոթ չար դևերին. «Եվ այն մարդու վերջին վիճակը լինում է ավելի վատ, քան՝ նախկինը» (Ղուկ. 11:26):

Երբ քննում ենք գերգեսացի դիվահարի վիճակը, տեսնում ենք, որ շատ բաներում մենք՝ քրիստոնյաներս, երբ անհոգ ենք գտնվում և նորից գերվում ենք կրքերի կողմից, նմանվում ենք այս դիվահարին: Այս խոսքերը, միգուցե, զարմանք և վրդովմունք պատճառեն, բայց քանի որ ասվում է. «Փորձեցե՛ք ամեն ինչ, բարին ամո՛ւր պահեցեք» (Ա Թեսաղ. 5:21), մենք էլ աշխատենք քննել և համեմատություն անցկացնել այս դիվահարի և մարմնավոր, այսինքն՝ հոգևոր վիճակից ընկած, քրիստոնյաների միջև:

«Եվ Հիսուս եկավ ծովի հանդիպակաց կողմը՝ գերգեսացիների երկիրը, և գերեզմաններից Նրան ընդառաջ եկավ պիղծ ոգուց բռնված մի դիվահար, որի բնակավայրն իսկ գերեզմանն էր: Ոչ ոք նրան շղթաներով անգամ չէր կարող կապել, որովհետև շատ անգամ շղթաները պոկել և ոտնակապերը ջարդել էր: Ոչ ոք նրան չէր կարողանում զսպել, որովհետև գիշեր ու ցերեկ գերեզմանում և լեռներում աղաղակում էր, ինքն իրեն քարերով ծեծում» (Մարկ. 5:1-20):

Նախ՝ նրա ապրած տեղը գերեզմանն էր, և ամեն անգամ շղթաները պոկում և տանից փախչում էր այնտեղ:

Առաքյալն ասում է. *«Աշխարհը խաչված է ինձ համար, ես էլ՝ աշխարհի համար»* (Գաղատ. 6:14), այս խոսքերն Առաքյալի կողմից նաև որպես պատվիրան են հնչում, այսինքն՝ *«Աշխարհը թող ձեզ համար խաչված լինի, դուք էլ՝ աշխարհի»*: Այս պատվիրանը կարծես այն շղթան է, որով կապված էր գերգեսացին, որը և կապում է մեզ: Բայց մենք ամեն կերպ պոկում ենք այն և փախչում աշխարհ, այսինքն՝ գերեզման: Քանի որ հոգևոր կյանքում աշխարհը գերեզմանն է, որտեղ թաղված պիտի լինի հին մարդն իր կրքերով հանդերձ: Բայց եթե մեկն ասի, թե՝ մենք աշխարհի մեջ չենք և այն չենք սիրում, ապա թող քննի իր անձը, թե օրը քանի՞ ժամ է նստում հեռուստացույցի առջև, քանի ժամ՝ թերթեր և ամսագրեր կարդում, որքան՝ քաղաքականության շուրջը զրուցում և ամենակարևորը՝ թե միտքն օրվա մեջ ինչքան ժամանակ է ցնորական պտույտներ գործում աշխարհային՝ մարմնավոր ոլորտներում և ինչքան՝ աստվածայինի մասին խոկում և մտածում: Չէ՞ որ ասվեց. *«Պիտի սիրես քո Տեր Աստծուն...քո ամբողջ մտքով»* (Մատթ. 22:37):

Եվ եթե անկեղծորեն քննենք ինքներս մեզ և տեսնենք, որ շատ բաներում իսկապես մենք առավել աշխարհն ենք սիրում, այսինքն՝ մահն ու գերեզմանը, ապա զարհուրենք, քանի որ *«սերն այս աշխարհի հանդեպ՝ թշնամություն է Աստծո դեմ»* (Հակ. 4:4): Տերն ասաց. *«Ես իսկ եմ հարություն և կյանք»* (Հովհ. 11:25): Ուրեմն, չփախչենք կյանքից դեպի մահ, այլ խնդրենք, որ Տիրոջ շնորհը մեզ բժշկի աշխարհսիրությունից: Ջանանք միշտ հիշել մեր Տիրոջը, Ով ասաց. *«Իմ թագավորությունն այս աշխարհից չէ»* (Հովհ. 17:36), նմանվենք Նրան, Ով Իր աշակերտների հետ աշխատում էր առանձնանալ աշխարհի թոհ ու բոհից, այլ ոչ թե՝ գիշեր ու ցերեկ գերեզմանում, այսինքն՝ աշխարհում մնանք դիվահարի պես, քանի որ գրված է. *«Որովհետև ով կամենա իր անձը փրկել, այն կկորցնի. և ով Ինձ համար իր անձը կորցնի, կգտնի այն»* (Մատթ. 16:25):

Կարդում ենք նաև, որ նա լեռներում աղաղակում էր: Շատերս էլ կարծես նույն բանն ենք անում. սիրում և ձգտում բարձր տեղերի, առաջին աթոռների՝ փառք փնտրելով մարդկանցից՝ քայլելով անմիտ հպարտության բարձունքներում, այնինչ ասվեց. *«Բարձր է Տերը, Նա տեսնում է խոնարհներին, իսկ բարձրամիտներին՝ հեռվից ճանաչում»* (Սաղմ.137:6), նաև՝ *«Ով խոնարհեցնում է իր անձը, կբարձրանա»* (Մատթ. 23:12): Եվ պետք է իմանալ, որ հպարտության այդ բարձունքներում որքան էլ խոսակցությունը հավատքի շուրջ լինի, որքան էլ քարոզները գիտական մեծ հազեցվածություն ունենան, դրանք կնկատվեն որպես հպարտության լեռից հնչող աղաղակ և ուրիշ ոչինչ:

Շատ անգամ կտեսնենք, որ քրիստոնյաներիս մեջ, երբ մեկտեղ ենք հավաքվում, ավելի աշխարհային զրույցներ են տարվում, երբեմն մեկն ընկնում է բարկության մոլուցքի մեջ և սկսում աղաղակել, մյուսը մի գվարձալի բան է պատմում և դրանից առաջանում է անգուսպ ծիծաղ, և այս բոլորը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ գերգեսացու աղաղակը: Եթե մեր մեջ նման բան նկատենք, ապա հեռվում՝ աղանդավորների մեջ չփնտրենք գառան մորթով գայլերին, այլ դա տեսնենք ինքներս մեր մեջ, քանի որ անարժանաբար Տիրոջ սուրբ անունն ենք վերցրել մեր վրա և շատերին երևում ենք որպես լուսո որդիներ, բայց իրականում մենք ավելի նման ենք հպարտության, փառամոլության,

ինքնավստահության, մեծամտության և աշխարհափրության լեռներից աղաղակող գերգեսացի դիվահարին: Եվ ինչպես ասում է Գրիգոր Նարեկացին. «Կռապաշտ է նա, ով ծածկված քողով՝ ձևացնում է իրեն բարեպաշտ, բայց կատարում է Արարչի համար անախորժ գործեր»:

Ուրեմն, եթե նման վիճակում մեզ տեսնենք, ապա անհոգություն չցուցաբերենք, այլ Եզեկիա թագավորի պես լաց լինենք Տիրոջ առջև, Նրանից ապաշխարության ժամանակ խնդրենք, ջանանք իջնել խոնարհության ձորը, որպեսզի Տերը մեզ բարձրացնի Իր սուրբ լեռը:

Եվ ապա կարդում ենք, որ գերգեսացին ինքն իրեն քարերով ծեծում էր: Այստեղ էլ բազում նմանություններ կգտնենք մարմնավոր ընթացքով քայլող քրիստոնյաների և գերգեսացու միջև:

Շատ հաճախ կտեսնենք քրիստոնյային՝ ահավոր բարկության մեջ: Այնքան կարևոր չէ պատճառը, քանի որ բարկությունը մահացու մեղք է, և մենք, կարծես վերցնելով բարկության քարը, դրանով ինքներս մեզ ենք ծեծում՝ ավերելով մեր հոգևոր կյանքը: Երբեմն վերցնում ենք նախանձի քարը և դրանով զանահարում ինքներս մեզ: Նախանձը դիմացինին չի վնասում, իսկ նախանձողի համար ասում են, թե՝ նախանձը ոսկորների փտություն է բերում: Ահա թե ինչու մեր հոգիներն անդամալույծ են դառնում հոգևոր փտախտի պատճառով: Երբեմն էլ վարպետորեն օգտագործելով ծիծաղկոտության և կատակասիրության քարերը՝ ջախջախում ենք մեր մեջ այն երանելի զոջման հոգոցներն ու արցունքները, որոնք թե յուր են մեր լապտերների համար և թե պատճառ՝ մեղքերի թողության: Քանի որ թե՛ Պետրոսը և թե՛ Եզեկիան ապրեցին արտասուքների պատճառով: Նաև ասվում է. *«Երբ դարձի գաս և հոգոց հանես, այն ժամանակ կապրես»* (Ես. 30:15):

Այս գրքում կտեսնենք, թե ուրիշ քանի՜ - քանի՜ տեսակ քարերով զիշեր ու զօր ծեծում ենք ինքներս մեզ և զարմանում, թե ինչու չի գործում Աստծո զորությունը մեր մեջ, ինչու չկա սեր, խոնարհություն, հավատք, հույս: Ուրեմն, դադարենք դիվահարին կրկնօրինակելուց, դեն նետենք այս հոգեսպան քարերը, որպեսզի բժշկություն գտնենք Տիրոջից և սրանից հետո կարողանանք գիտակցել՝ որն է բարին և որը՝ չարը, քանի որ գրված է. *«Վա՛յ նրանց, որոնք չարը բարի կանվանեն և բարին՝ չար»* (Ես. 5:20):

Եվ երբ Հիսուս հարցրեց գերգեսացուն, թե անունն ինչ է, սա պատասխանեց՝ Լեզեոն, քանի որ շատվոր էին:

Մեր մեջ էլ, կրքերի և չար սովորությունների բազում լեզեոններ կան՝ հպարտության, որկրամոլության, վավաշոտության, բարկության, ծուլության, աշխարհափրության, դատարկաբանության, մարդահաճության, սնափառության և այլն: Եվ սրանցից ազատվելու համար, նախ պիտի գիտակցենք, որ սրանք չար ու մահաբեր բաներ են և մեծ արգելքներ՝ երկնքի արքայության ճանապարհին: Բոլոր սուրբ հայրերի նպատակը մեկն էր՝ հասնել անկրքության երկիրը. *«Իսկ նրանք, որ քրիստոնյաներ են, խաչն են հանում իրենց մարմինները՝ կրքերով և ցանկություններով հանդերձ»* (Գաղատ. 5:24):

Իսկ ի՞նչ էին խոգերը, եթե ոչ այն առարկաները, որոնց հանդեպ կիրք է առաջանում մեր մեջ. դա կարող է լինել հագուստ կամ կերակուր, պաշտոն կամ գեղեցիկ կերպարանք, աշխարհիկ գրքեր կամ ինչ-որ հավաքածու, հեռուստացույց և աշխարհային այլ բազում բաներ:

Բայց մենք պարտավոր ենք մեռած լինել այս բոլորի հանդեպ, որպեսզի մեր պանդխտության օրերն այս անցավոր կյանքում կարողանանք Տիրոջ ողորմությամբ հասցնել հաղթական ավարտի և հասնել բուն հայրենիք՝ «ի վերին Երուսաղեմ»: Բայց մինչև այս բոլոր վտանգները չտեսնենք և ի սրտե չաղաղակենք առ Աստված, սրանցից փրկություն չկա: Մեր անելիքը սա է՝ փնտրել, որպեսզի գտնենք, բախել, որպեսզի բացվի, և խնդրել, որպեսզի տրվի: Մուրբ հայրերն ասում են. «Դու սկսի՛ր, և Աստված կսկսի քո փրկագործությունը»: Իսկ եթե հույսդ դրել ես Աստծո ողորմության վրա և անհոգ ես կրքերիդ հանդեպ, ապա կդասվես գերգեսացիների հետ, որոնք Տիրոջն իրենց երկրից դուրս հանեցին: Ուրեմն մենք մեր գործերով Տիրոջը մեր սրտերից չհանենք: Իսկ եթե Աստված տեսնի մեր թեկուզ թույլ ու տկար ջանքերը, մեր հոգու մեջ եղող ներքին պատերազմում, ապա Նա էլ Իր ողորմության և մարդասիրության համեմատ միջամուխ կլինի մեր այդ ձգտմանը և կօգնի մեզ պայքարել կրքերի, ցանկությունների և չար սովորությունների դեմ, որոնք մեղք են ծնում, իսկ սա էլ իր հերթին՝ մահ:

Եվ երբ Տիրոջ ողորմությամբ կմաքրվենք և կբժշկվենք, այնժամ կարող ենք հանդարտ նստել Տիրոջ ոտքերի մոտ՝ բժշկված գերգեսացու պես: Եվ այնժամ, ինչպես գերգեսացիները, տեսնելով բժշկված դիվահարին, վախեցան, մենք էլ կդառնանք ահ ու սարսափ՝ դևերի դասերի համար, որովհետև նրանք պատերազմում են մեր դեմ մեր կրքերի և չար սովորությունների օգնությամբ, իսկ նրանցից ազատված վիճակում նրանց գործությունը տկարանում է: Իսկ քանի որ մաքուր ու սուրբ անոթների մեջ Աստված է բնակվում, ուրեմն, մեր հաղթարշավը դեպի Քանան չափազանց հեշտանում է: Եվ այս բժշկված վիճակում է միայն, որ կարող ենք լսել Տիրոջ ձայնը և դառնալ պատճառ՝ բազում մարդկանց փրկության: Ինչպես որ Տերն ասաց արդեն բժշկված գերգեսացուն. *«Գնա՛ք տունը՝ հարազատներիդ մոտ և պատմի՛ր նրանց այն ամենը, ինչ Տերը քեզ արեց... Եվ նա գնաց ու սկսեց տարածել Դեկապոլսում, ինչ որ Հիսուս իր համար արել էր: Եվ ամենքը զարմանում էին»* (Մարկ. 5:19-20):

Ուրեմն, մեր քարոզներով ու վկայություններով չնմանվենք աղաղակող գերգեսացուն, այլ մեր կյանքի ճշմարիտ փոփոխությամբ քարոզենք երկնքի արքայությունը, որպեսզի Հոգով և ճշմարտությամբ փառավորվի Ամենասուրբ Երրորդությունը. Ամեն:

Ա. Արևշատյան

Նաբեկ

Բան ԽԶ

Ո՛վ անձդ իմ գերի, ի սպառ կշտամբված.
Ճիշտ է, առաջին նմանությունից,

Կյանքի դրախտում մեղանչելով սուրբ
Պատվիրանի դեմ՝ դու կողոպտվեցիր,
Բայց ավազանի լույս շնորհներով՝
Հոգու փշման հետ չե՛ որ ստացար
Նաև պատկերի նմանությունը:
Արդ, ինչո՞ւ կորցրիր փառքը երկնային,
Ինչպես երբեմն Եդեմ-դրախտում
Նախաստեղծը այն՝ վիճակն երկնավոր.
Ինչո՞ւ փակեցիր ինքդ քո ձեռքով երկինքը քո դեմ,
Վերելքիդ դուռը կողպեցիր իսպառ.
Ինչո՞ւ խառնեցիր մաքուր ջրի հետ
Ախտն արցունքների քո տաժանաբուխ.
Ինչո՞ւ լվացված ձորձը ծածկույթիդ
Աղտեղեցիր քո զազիր գործերով.
Ինչո՞ւ մեղքերիդ պատմուճանը, որ մի կողմ էր դրված,
Անառակ վարքով՝ հագար վերստին.
Ինչո՞ւ ժանտերի ճանապարհներով
Ապականեցիր մաքրությունը քեզ կրող ոտքերի.
Ինչպե՞ս վերստին ուխտագանգ եղար իրավադատին՝
Մեղանչելով հին պատվիրանի դեմ.
Ինչո՞ւ զրկվեցիր շնորհի պտղից,
Ինչպես Ադամը՝ ծառից կենարար.
Ինչո՞ւ նենգեցիր ինքդ կամովին
Հավերժությունը անսովեր հույսի.
Ինչպե՞ս օգնեցիր, որ անհամարձակ
Ամոթը սաստիկ ծածկի դեմքը քո.
Ինչպե՞ս զինվեցիր ինքդ ընդդեմ քեզ,
Ո՛վ ընդունարար խելագարության.
Ինչո՞ւ որս դարձար մահվան ծուղակին՝
Թողած արահետն ամենավստահ.
Ինչպե՞ս բռնվեցիր պատրանքի կարթով
Հաղո՛րդդ մարմնին կենդանարարի:
Սակայն դու դարձյալ հուսալով նրան՝ պաղատի՛ր իրեն.
Ապավեն և Լույս, Քավիչ, Նորոզիչ,
Փրկիչ, Կեցուցիչ և Կենդանարար,
Ողորմած, Գթած, Մարդասեր, Անոխ,
Բազմագույթ, Օրհնյա՛լ հավիտյանս. Ամեն:

ԾԻԾԱՂԻ ԵՎ ԼԱՅԻ ՄԱՍԻՆ

*Խրատը պահողը կյանքի ճանապարհի մեջ է,
բայց հանդիմանությունը մերժողը կմոլորվի (Առակ. 10:17):*

*Գիտունի համար խրատը նման է ոսկեղեն զարդի
և աջ բազկի ապարանջանի (Միք. 21:24):*

Աստվածաշնչից

1. Վա՛յ ձեզ, որ այժմ ծիծաղում եք, որովհետև պիտի սգաք ու պիտի լաք (Ղուկ. 6:25):
2. Երանի նրանց, որ այժմ լալիս են, որովհետև պիտի ծիծաղեն (Ղուկ. 6:21):
3. Նրանք, որ արցունքով են ցանում, ցնծությամբ պիտի հնձեն: Նա, որ լացով է գնում՝ տանելով ցանելու սերմը, անշուշտ ցնծությամբ ետ պիտի դառնա՝ իր ցորենի խրձերը բերելով (Սաղմ. 125:5-6):
4. Ծիծաղի համար ասացի. «Հիմար է»: Եվ ուրախության համար՝ «Սրա արածը ի՞նչ է» (Ժող. 2:2):
5. Ծիծաղում են և չարությունով բռնություն խոսում. բարձրից են խոսում: Իրենց բերանը երկնքում են դնում, բայց իրենց լեզուն երկրի մեջ է ման գալիս (Սաղմ. 72:8-9):
6. Ծիծաղելու ժամանակ էլ մարդու սիրտը տրտմություն է զգում, և ուրախության վախճանը սուգ է լինում (Առակ. 14:13):
7. Իմաստունի սիրտը սուգի տուն է, իսկ հիմարինը՝ ուրախության (Ժող. 7:5):
8. Տրտմությունը ծիծաղից լավ է, քանի որ երեսի տրտմությունից սիրտն է զվարճանում (Ժող. 7:4):
9. Ինչպես փշերի ձայնը՝ կաթսայի տակ, հիմարների ծիծաղն էլ այնպես է (Ժող. 7:6):
10. Սուգի տուն գնալը խնջույքի տուն գնալուց լավ է (Ժող. 7:3):
11. Ծիծաղելիս տխմարը բարձրացնում է իր ձայնը, իսկ խորագետ մարդը հազիվ ժպտում է հանդարտ (Միք. 21:23):
12. Գուրգուրիր որդուդ, և նա քեզ կվախեցնի, խաղա նրա հետ, և նա քեզ կտրտմեցնի: Մի ծիծաղիր նրա հետ, որպեսզի ցավ չպատճառի քեզ, և հետո ատամներդ չառնեն դառնությունից (Միք. 30:9-10):
13. Եվ այն մարդիկ, որ նրան պահպանում էին, ծիծաղում էին նրա վրա և խփում (Ղուկ. 23:11):

14. Հերովդեսն էլ, իր զորականներով հանդերձ, արհամարհեց Նրան և ծիծաղելով Նրա վրա՝ սպիտակ զգեստներ հագցնել տվեց ու վերստին հանձնեց, որ տանեն Նրան Պիղատոսի մոտ (Ղուկ. 23:11):
15. Դուք պիտի լաք և պիտի ողբաք, իսկ աշխարհը ուրախ պիտի լինի (Հովհ. 16:20):
16. Ո՞վ կտար իմ գլխին ջուր և իմ աչքերին՝ արտասուքի աղբյուրներ (Ողբ Երեմ. 9:1):
17. Մենք իսկ, որ Հոգու առաջին պտուղն ունենք, մենք ևս մեր մեջ հեծեծում ենք՝ սպասելով որդեգրությանը՝ մեր մարմնի փրկությանը (Հռոմ. 8:23):
18. Մեղավորներ՝, մաքրեցե՛ք ձեր ձեռքերը. երկմիտներ՝, ուղղեցե՛ք ձեր սրտերը, տառապեցե՛ք, սգացե՛ք և լացե՛ք. ձեր ծիծաղը սուգի թող վերածվի, և ձեր ուրախությունը՝ տրտմության (Հակ. 4:9):

Հայրերից

1. Որքան հնարավոր է, փախիր կատակներից և հետաքրքրաշարժ գրույցներից (Անտոն Անապատական):
2. Վառիր քո լապտերը արցունքներիդ յուղով (Անտոն Անապատական):
3. Լավ է դեմքդ միշտ տխուր լինի, որպեսզի քո մեջ բնակվի Աստծո երկյուղը (Անտոն Անապատական):
4. Քեզ ինչ-որ բան մի կարծիր, այլ միշտ լացիր մեղքերիդ համար (Անտոն Անապատական):
5. Ահա թե ինչ են ասում այս մարդիկ, կարծրացած սրտով տրված ստությանը: «Զվարճություններից ոչ մի չարիք չկա: Ի՞նչ վնասակար բան կա խաղերի (հեռուստատեսային, աշխարհի երգ ու պարի) մեջ: Օ՛, ծայրագույն անմտություն, օ՛, դիվային չար ներշնչանք: Չար և շնացող ազգ, այսպե՛ս եք ձեր երախտապարտությունը հայտնում Տիրոջը: Ամենասուրբ Տերը պատվիրում է, որպեսզի քրիստոնյաներն ընդհանրապես չկաշեն աշխարհիկ զվարճություններին, իսկ դու ասում ես՝ ի՞նչ վնաս կա դրա մեջ: «Վայ նրանց, որոնք չարը բարի կանվանեն և բարին՝ չար, որոնք լույսը խավար կհամարեն և խավարը՝ լույս, որոնք դառը քաղցր կհամարեն, իսկ քաղցրությունը՝ դառը» (Ես. 5:20): Ոչ ոք թող ձեզ չհաբի, իմ եղբայրներ, որքան դուք տրվեք հաճույքներին, այնքան կընկնեք շնորհից (Հովհան Ոսկեբերան):
6. Երբ մեզ համար մտերիմ ու սիրելի մարդ է մահանում, մենք տխրում և լաց ենք լինում, իսկ երբ մահանում է մեր հոգին լայն ճանապարհով գնալու պատճառով, մենք ծիծաղում ենք (Հովհան Ոսկեբերան):
7. Քրիստոսը խաչվեց քո չարագործությունների պատճառով, իսկ դու ծիծաղո՞ւմ ես (Հովհան Ոսկեբերան):

8. Լսի՛ր այժմ ծիծաղի մասին. ծիծաղը հեռացնում է մեզանից սգավորներին խոստացված երանությունները և քանդում է կառուցվածք: Ծիծաղը վիրավորում և տրտմեցնում է Սուրբ Հոգուն, օգտակար չէ մեր հոգուն և քայքայում է մարմինը: Ծիծաղը հեռացնում է առաքինությունները, մահվան և տառապանքների հիշողությունները (Եփրեմ Ասորի):
9. Լսում ենք, որ Ինքը՝ Բանն Աստված, մեր մեղքերի համար գամվեց փայտին ու անշնչացավ, իսկ մենք ծիծաղում ենք՝ հանձնվելով ցրվածությանը: Արևը, չտանելով ամենակալի անարգանքը, իր լույսը խավարի փոխեց, իսկ մենք մեր մեղքերի խավարից չենք ուզում ելնել: Տաճարի վարագույրը, որը երբեք չէր մեղանչել, ինքն իրեն պատռվեց, իսկ մենք չենք ուզում, որ մեր սիրտը զոջմամբ պատռվի մեր մեղքերի համար: Ապաշխարենք, վերջապես, եղբայրներ, որպեսզի Աստծո ողորմածությանն արժանանանք (Եփրեմ Ասորի):
10. Հոգևոր ապականության սկիզբը ծիծաղն ու ինքնակամությունն է: Երբ քո մեջ կտեսնես այս, իմացի՛ր, որ չարիքների խորքն ես հասել: Անդադար աղոթի՛ր Աստծուն, որ ազատի քեզ այսպիսի մահվանից: Ծիծաղն ու ինքնակամությունը ոչ միայն՝ երիտասարդին, այլև ծերին մղում են ամոթալի կրքերի, սրանք ցրտաշունչ քամու նման ոչնչացնում են հոգևոր պտուղները (Եփրեմ Ասորի):
11. Ետ պահիր քեզ կատակներից, որպեսզի նրանք քեզ անամոթության չհասցնեն, քանի որ անամոթությունը մայրն է անպիտանության (Եփրեմ Ասորի):
12. Երբեք քեզ թույլ մի՛ տուր ծիծաղել՝ ատամներդ մերկացնելու աստիճան, դա հոգու ցրվածության և սնափառության նշան է՝ զերծ Աստծո վախից (Աբբա Եսայի):
13. Մի ծիծաղիր մարդկանց վրա, ու ամբողջ կյանքում ծաղրի չես ենթարկվի (Նեղոս Սինայեցի):
14. Այն, որ մարդկանց կյանքը լեցուն է ողբով ու լացով, պարզ հասկանում ես՝ տեսնելով, ինչպես են լացում նորածինները՝ հազիվ դուրս գալով մոր որովայնից, և ինչպես ողբի է արժանանում խեղճ մարդն իր մահվանից հետո (Նեղոս Սինայեցի):
15. Հարկավոր է ուրախանալ այնպես, որպեսզի հիշողությունից երբեք դուրս չգա գալիք դատաստանի դառնությունը (Գրիգոր Երկխոս):
16. Անպարկեշտ է ծիծաղը, և կշտամբելի է աչքերի անամոթ նայվածքը, ամեն մի անմիտ ընկնում է նրա մեջ (Եվագր Պոնտացի):
17. Հաճույք մի փնտրիր ծիծաղկոտության մեջ և համամիտ մի եղիր բամբասողների և դատողների հետ, քանի որ հեռանալու է նրանցից Տերը (Եվագր Պոնտացի):
18. Եթե ուզում ես իմանալ՝ երկյուղ ունե՞ս Աստծուց, թե՛ ոչ, հարցրու արցունքներիդ (Եվագր Պոնտացի):
19. Արդ, երբ տեսնես, որ ամեն ժամ գործառնությամբ հանդերձ, սփռում ես քո խորհուրդները Տեր Աստծո և միայն Նրա հայացքի առաջ, այնժամ Ինքը՝ Տերը, կհայտնվի քեզ, Իրեն անճառապես ցույց կտա, Իր ցանկալի գեղեցկությամբ կպայծառացնի, Իր օգնականությամբ առլեցուն կդարձնի, Իր ողջ հաղթությունը

կտա և կազատի քեզ քո աներևույթ թշնամիներից՝ հայելով քո՝ նախապես Իրեն ուղղված անգբաղ խնդրվածքներին, մտքիդ անսխալ ակնկալությանը և սրտիդ՝ Իր հանդեպ միշտ աննվազ տածվող սիրուն: Ահա այսպես կուսուցանի և կտա քեզ ճշմարիտ աղոթքը, հավատքի և ճշմարտության սերը, երկնային և ճշմարիտ խնդությունը, որն Ինքը՝ Քրիստոսն է, որ ամենուրեք քեզ հետ է (Մակար Մեծ):

20. Մեղքի հետևանքով առաջացած արցունքները գործնական միջոց են՝ հանգցնելու այն կրակը, որ մեղքերի համար է պատրաստված (Աբբա Պիմեն):
21. Քեզ պահիր ճշմարտությամբ, որպեսզի ամեն օր հիշես քո մեղքերը և թե՛ որքան հեռու ես Աստծո պատվիրաններից, և միշտ հիշես և աչքի առաջ ունենաս անշեջ հուրը, արտաքին խավարը և հավիտենական տանջանքները և նրանց, որ այնտեղ տանջվում և հեծեծում են հառաչանքներով: Եվ որքան գործություն ունես, հառաչել և տրտմել ու սգալ, և այսպես ամեն օր մահն ակնկալել: Արդ, այսպես սգա ինքդ քեզ, օրըստօրե աշխատելով տրտմությամբ և հեծությամբ, երբեք չզվարթանալով, չծիծաղելով: Այլ ամենայն ժամ քո ծիծաղը թող սուգ դառնա, և քո խնդությունը՝ տրտմություն: Եվ միշտ տխուր ու տրտում շրջիր, քանի որ անձդ լցվեց չարչարանքներով (Հայր Սրապիոն):
22. Ով անկաշկանդ վարվեցողությանը խառնում է զազրախոսություն, անտարակույս, նրա ծիծաղի մեջ էլ հայհոյախոսությունից մասնիկ կա: Արդեն ասել ենք, որ անկաշկանդ վարվեցողությունն օգտակար չէ, ուստիև, ծիծաղն էլ պիտի չերկարի և ազատություն չստանա: Խոսքի պահեցողությունը կօգնի արժանավայել շրջանցելու ծիծաղը: Քանզի նրանք, ովքեր իրենց ազատություն են տալիս այս հարցում, թող իմանան, որ սրա հետևանքով անառակության մեջ են ընկնում (Բարսիլիսկոս Մեծ):
23. Հարց. - Տերն ասել է. *«Երանի սգավորներին»* (Մատթ. 5:4), իսկ Խոսքի համաձայն, պետք է միշտ ուրախ լինել (Ա. Թեոսաղ. 5:16), (Հռոմ. 12:10): Ասա ինձ, ի՞նչը կարող է մարդու համար սգո առիթ լինել, ինչը՝ մշտական ուրախության: Եվ հնարավո՞ր է այս երկուսը՝ սուգը և ուրախությունը մեկտեղել:
Պատ. - Սուգն Աստծո առջև մեղքերի համար տրտմելուց է առաջանում, որը մարդուն մղում է ապաշխարության, իսկ ապաշխարության նշաններն են. պահքը, սաղմոսերգությունը, աղոթքը, Աստծո Խոսքի ուսումնասիրությունը: Ուրախությունը, Աստվածային ուրախությունն է, որը երևում է թե՛ մարդու պահվածքից, թե՛ խոսքից: Թող սիրտը սգի մեջ մնա, իսկ մարդու դեմքին և խոսքերի մեջ արժանավայել ուրախություն լինի (Բարսիլիսկոս Մեծ):
24. Եթե ոչինչ այնքան համահունչ չէ խոնարհամտությանը, ինչպես լացը, ուրեմն, անկասկած, ոչինչ այնքան չի խոչընդոտում նրան, ինչպես ծիծաղը (Հովհաննես Սանդուղք):
25. Եթե ձեռք ես բերել լաց, ապա ամբողջ ուժով պահպանիր այն, քանի որ մինչև կատարելապես քոնը չդառնա, հեշտությամբ կարող ես կորցնել, և ինչպես մոմը հալվում է կրակից, այդպես էլ այն դյուրին ոչնչանում է՝ մարմնական հոգսերից և հաճույքներից, հատկապես՝ շատախոսությունից և ծիծաղից (Հովհաննես Սանդուղք):

26. Խոնարհության ձեռքով մերժիր քեզ վրա եկող ուրախությունը, որպես թե անարժան ես դրան, որպեսզի չտարվես դրանով և գայլին Հովվի տեղ չընդունես (Հովհաննես Սանդուղք):
27. Ես հանդիպել եմ մարդկանց, որոնք մեծարվել են՝ որպես ստախոսներ և դատարկաբաններ և իրենց սրամտություններով ծիծաղ են գրգռել լացողների շրջանում՝ կործանելով նրանց լացը և ողբը (Հովհաննես Սանդուղք):
28. Եղբայրներ, մենք չենք դատվի մեր շունչը փչելիս, ինչ է՝ հրաշքներ չենք գործել, չենք քարոզել կամ վկայել, տեսիլքներ չենք տեսել, բայց, անկասկած, պատասխան պետք է տանք Աստծուն այն բանի համար, որ անդադար չենք լացել մեր մեղքերի համար (Հովհաննես Սանդուղք):
29. Անժամանակ ծիծաղը երբեմն առաջանում է շնության դևի կողմից, իսկ երբեմն էլ՝ փառասիրությունից, երբ մարդը ներքուստ ինքն իրեն անամոթաբար գովում է, երբեմն էլ ծիծաղն առաջանում է կերակրի հագեցումից (Հովհաննես Սանդուղք):
30. Ով հանդերձավորվել է երանելի և բարերար լացով՝ իբրև հարսանեկան զգեստով, նա ճանաչել է հոգևոր ծիծաղը և ուրախությունը *«Ուրախ եղեք Տիրոջով, դարձյալ եմ ասում ձեզ, ուրախ եղեք»* (Փիլիպ. 4:4) (Հովհաննես Սանդուղք):
31. Ով ներքուստ հպարտանում է իր արցունքներով և իր մտքում դատում չլացողին, նման է նրան, ով թագավորից զենք է խնդրում իր թշնամուն խոցելու համար, բայց դրանով սպանում է ինքն իրեն (Հովհաննես Սանդուղք):
32. Հաճախ մի խոսքը հեռացնում է լացը, բայց հրաշալի կլիներ, եթե մի բառով էլ կարելի լիներ վերադարձնել այն (Հովհաննես Սանդուղք):
33. Ով հարատևում է Աստծո հանդեպ ունեցած մշտական լացի մեջ, նա չի դադարում հոգևորապես ուրախանալուց: Իսկ ով միշտ մարմնական տոների մեջ է, նրան սպասում է հավիտենական լացը (Հովհաննես Սանդուղք):
34. Ով երբեմն լացում է, իսկ երբեմն էլ՝ խոսում ծիծաղաշարժ բաների մասին և բավականություն ստանում դրանից, նա քարի փոխարեն հաց է նետում վավաշոտության շան վրա, առերես, կարծես թե, քշում է նրան, բայց իրականում հրապուրում է իր կողմը (Հովհաննես Սանդուղք):
35. Ոչ թե հարսանյաց հանդեսի, օ՛ր բարեկամներ, ոչ թե հարսանյաց հանդեսի ենք մենք հրավիրված, այլ մեզ այստեղ Կանչողը ճշմարտապես կոչ է անում, որպեսզի լանք ինքներս մեզ վրա (Հովհաննես Սանդուղք):
36. Օրհնյալ և արդար մեր Դատավորը. ինչպես ամեն ինչում, այնպես էլ, անկասկած, և լացի խնդրում դատում է՝ ըստ բնական կարողությունների, քանի որ ես տեսել եմ ոմանց, որոնք քամում են արցունքի նվազ կաթիլներ, նման արյան կաթիլների: Իսկ ոմանք էլ առատությամբ, այն էլ առանց մեծ ջանքի, արտասուքի աղբյուրներ են հեղում: Բայց ես դատում եմ՝ ըստ ջանքի, և ոչ թե՝ ըստ արցունքների քանակի: Կարծում եմ, որ Տերը նույնպես այդպես է դատում (Հովհաննես Սանդուղք):

37. Ինչպես որ կրակն այրում է ծղոտը, այնպես էլ մաքուր արտասուքը ոչնչացնում է բոլոր տեսակի արտաքին ու ներքին ախտերը (Հովհաննես Սանդուղք):
38. Ինչպես որ չի կարելի մեկ բույսում հագեցնել որովայնի պահանջը, այնպես էլ չի կարելի միանգամից հաղթել վախկոտությանը: Մեր լացի զորացման հետ մեզանից հեռանում է այն, իսկ լացի սակավության հետ գորանում է վախը (Հովհաննես Սանդուղք):
39. Երբ արտասվում ես մեղքերիդ համար, երբեք մի լսիր շանը (ղևին), որ ներշնչում է քեզ, թե Աստված մարդասեր է, քանզի նա այդ անում է, որպեսզի քեզ հեռացնի լացից և երկյուղից: Աստծո ողորմության մասին միտքն ընդունիր միայն այն ժամանակ, երբ ընկնում ես անհուն հուսահատության մեջ (Հովհաննես Սանդուղք):
40. Մկրտությունից հետո եղած արցունքների աղբյուրը մեծ է մկրտությունից: Չնայած որ, այս խոսքերը կարծես թվում են փոքր-ինչ հանդուգն: Մկրտությունը մաքրում է մեզ մեր առաջվա ունեցած չարությունից, իսկ արցունքները սրբում են մեղքերը, որոնք գործել ենք մկրտությունից հետո: Մանուկ հասակում ընդունելով մկրտությունը՝ հետո այն պղծել ենք մեր մեղավոր ընթացքով, իսկ արցունքներով այն նորից սրբում ենք (Հովհաննես Սանդուղք):
41. Մեր հոգոցները և վշտերը աղաղակում են առ Աստված, իսկ այն արցունքները, որոնք առաջանում են երկյուղից, բարեխոսում են մեզ համար, իսկ նրանք, որ առաջանում են ամենասուրբ սիրուց, մեզ ավետում են, որ մեր խնդրանքները լսվեցին (Հովհաննես Սանդուղք):
42. Մի դադարիր երևակայել և հիշել խավարային կրակների անդունդները, անողորմ խոշտանգողներին, անգութ Դատավորին, անվերջանալի խորքերը բոցածավալ գեհենի և անորշիբիմյան վայրերի նեղ ուղիները, սարսափազդու վիհերը, և նմանօրինակ մյուս բաները, որպեսզի մեր մեջ բույն դրած ցանկությունները ոչնչանան մեծ վախի պատճառով, և հոգին միանա անապական մաքրության հետ, ընդունի իր մեջ աննյութական Լույսի փայլը՝ ցանկացած կրակից առավել պայծառանալով (Հովհաննես Սանդուղք):
43. Ինչպես ամուսնուց զրկված այրու միևնույն օրդին Տիրոջ կողմից իրեն տրված մխիթարություն է, այնպես էլ ընկած հոգու համար մարմնից ելնելու ժամանակ չկա այլ մխիթարություն, բացի պահեցողության ջանքից և ապաշխարության արցունքներից (Հովհաննես Սանդուղք):
44. Երբ դները տեսնում են, որ մենք հենց սկզբից ջանում ենք հեռանալ վնասակար պատմողի ծիծաղաշարժ զրույցներից, ինչպես կորուսիչ վարակից, այնժամ հարձակվում են մեզ վրա՝ փորձելով մեզ գայթակղեցնել երկակի մտքերով. «Մի նեղացրու պատմողին», ներշնչում են նրանք մեզ, կամ. «Քեզ մի ցուցադրիր՝ որպես ավելի աստվածասեր, քան՝ մյուսները»: Իսկ դու արագ կտրիր հեռացրու այդ մտքերը և մի դանդաղեցրու, իսկ եթե այդպես չանես, ապա աղոթքի պահին քո մեջ կծնվեն ծիծաղաշարժ մտքեր: Եվ ոչ միայն փախիր նման զրույցներից և նմանօրինակ չար հավաքներից, այլև առաքինաբար խափանիր դրանք՝ առաջարկելով այդ հավաքվածների միջավայրում հիշողություններ և զրույցներ՝

մահվան և վերջին դատաստանի մասին, քանի որ ավելի լավ է քեզ համար մի փոքր տուժել սնամիառությունից, փոխարենը՝ ընդհանուրի համար օգտակարության պատճառ դառնալով (Հովհաննես Սանդուղք):

45. Ինչպես որ խեցգետինները հեշտ որսվում են, որովհետև մեկ առաջ են գնում, մեկ էլ ետ դառնում, այնպես էլ անձը, որը երբեմն լաց է լինում, երբեմն էլ՝ ծիծաղում և հետամուտ է վայելքներին, ոչ մի օգուտ չի կարող ստանալ (Հովհաննես Սանդուղք):

46. Եթե մենք բարկություն և հպարտություն ենք տեսնում նրանց մեջ, ովքեր արտասվում են Աստծո համար, ապա այդպիսիների արտասուքները պետք է կեղծ համարել (Հովհաննես Սանդուղք):

47. Ով սիրում է ծիծաղը և մարդկանց առջև իրեն ցուցադրելը, այդպիսինին մի ընկերացիր, հակառակ դեպքում նա կգցի քեզ թուլության տրվելու չար սովորության մեջ (Իսահակ Աստրի):

48. Հանդգնությունը դրսևորվում է ամենատարբեր կերպերով՝ խոսքով, շարժումներով և հայացքով: Ոմանք հանդգնության պատճառով ընկնում են դատարկախոսության մեջ, խոսում աշխարհային և ծիծաղաշարժ բաներ՝ ուրիշների մեջ էլ ծիծաղ առաջացնելով: Եվ ահա հանդգնությունից ավելի վնասակար բան չկա, որովհետև սա բոլոր կրքերի մայրն է, որ դուրս է մղում ակնածանքն ու վերացնում Աստծո երկյուղը մարդուց և անհոգություն ծնում (Աբբա Դորոթեոս):

49. Ոչ մի բան այնպես չի քայքայում բարի տրամադրվածությունը, ինչպես՝ ծիծաղը, կատակները և դատարկաբանությունը: Եվ ոչինչ այնքան չի նորոգում խարխլված անձը և չի աջակցում Աստծուն մերձենալուն, ինչպես՝ Աստծո հանդեպ ունեցած երկյուղը, բարի ուշադրությունը, մշտական կրթությունն Աստծո խոսքով, աղոթքով զինվելը, պտղաբեր գործերի խստապահանջությունը (Հովհաննես Կառթանցի):

50. Զգուշացիր ծիծաղից, դատարկախոսությունից և անլուրջ սրամտություններից, որպեսզի լացով հավաքածը ցիրուցան չարվի: Անվայելույ ծիծաղը ցրում է հավաքած բարին, հեռացնում Աստծո շնորհից, սպանում է մահվան մասին հիշողությունը, մոռացության է մատնում Ահեղ դատաստանը: Ծիծաղը մանկամտության նշան է, նշան վավաշոտ սրտի, թույլ և ոչ տղամարդկային հոգու: Ծիծաղը ոչ մի պարագայում պիտանի չէ (Դիմիտրիոս եպիսկոպոս):

51. Զգուշացիր ծիծաղից, որպեսզի այն չծառայի ի վնաս լացի, և որպեսզի անձդ չդատարկվի ամեն տեսակի առաքինասեր գործերից, քանի որ լացը դեպի բարին է քեզ առաջնորդում: Արթուն եղիր, որպեսզի ծիծաղը չընդգրկի քեզ վտանգի հանդեպ կորուսիչ արհամարհանքի դիվային ցանցի մեջ:

Լացը անհամեմատ լավ է ծիծաղից: Ծիծաղ հրահրողները պիտի ամաչեն դատաստանի օրը և ուրախության ժամանակ կլացեն ու կողբան (Դիմիտրիոս եպիսկոպոս):

52. Դու, ո՛վ մարդ, ի՞նչ ունես այս աշխարհում արժանի ծիծաղի, ուրախության ու զվարճության: Ի՞նչ բան ունես, որում կարողանաս մխիթարվել: Կյանքդ լի է

վշտերով, տրտմությամբ և հոգոցներով, իսկ դու անցկացնում ես ժամանակդ ծիծաղկոտությամբ և կատակներով: Կյանքդ լի է տխրությամբ և ողբով, իսկ դու ուրախանում ես և բարվոք կյանք վայելում: Այդ քո վիճակը խելամիտ չէ, չես հասկանում, թե ինչով ես մխիթարվում: Չգիտես, թե ինչն է քեզ օգտակար և ինչն է պիտանի՝ հավիտենական կյանք ձեռք բերելու համար: Մխիթարություն մի փնտրիր նմանօրինակ բաների մեջ, այլ մխիթարություն փնտրիր Տիրոջ մեջ (Դիմիտրիոս Եպիսկոպոս):

53. Փախիր ծիծաղից, դատարկախոսությունից և սրբապիղծ սրամտություններից, որպեսզի չգրկվես Աստծո շնորհից, և որպեսզի հոգիդ չդարձնես չոր անապատ: Քանի որ ծիծաղը և կատակները դուրս են մղում Աստծո շնորհը, սառեցնում սիրտը, ճնշում հոգին, մթազնում են խիղճը, տխրեցնում են հրեշտակներին, ներքնակեցնում դևերին, պատճառ են ամեն տեսակի հանդգնության, արտադրող են մեղքերի, դեկավար՝ շնության և առաջնորդ՝ ամեն տեսակի աղտեղության (Դիմիտրիոս Եպիսկոպոս):

54. Դեռ չազատված սգից՝ արդեն մխիթարություն ես փնտրում ծիծաղի, դատարկախոսության և սրբապիղծ կատակների մեջ: Այս սին աշխարհում ոչինչ չունես ուրախության արժանի, բայց ահա հարատևում ես ծիծաղի մեջ: Չեմ հասկանում քո մտադրությունները, մի՞թե չես հասկանում, որ այս աշխարհն ամեն ինչից առավել արժանի է լացի և ոչ թե՝ ծիծաղի, արժանի է ողբի և ոչ թե՝ ուրախությունների: Քանի որ դու գտնվում ես լացի երկրում, այլ ոչ թե՝ մխիթարության, պանդխտության մեջ ես և ոչ թե՝ հայրենիքում և դրա համար պետք է սգաս, այլ ոչ թե՝ ուրախանաս, լացես ու ողբաս, այլ ոչ թե՝ ծիծաղես և սրամտես (Դիմիտրիոս Եպիսկոպոս):

55. Կորցնելով մի փոքր առարկա՝ հուզվում ես և չափազանց վշտանում: Իսկ կորցնելով հավիտենական հայրենիքդ՝ ծիծաղում ես և ուրախանում, և մի փոքր անգամ չես սգում դրա համար և չես փնտրում այն: Լինելով այս պանդխտության վայրում՝ հանգիստ ես վայելում, կարծես թե, գտնվում ես հավիտենական հայրենիքում: Որտեղ պետք է լացել ու ողբալ, այնտեղ դու ծիծաղում ու զվարճանում ես, որտեղ քեզ պետք է հոգալ և ջանալ ստրկությունից ազատվելու համար, այնտեղ տրվում ես անհոգության ու նինջի: Մի երկրից մի ուրիշ տեղ գերվածը ողբում և հույժ տազնապում է իր վիճակի համար, իսկ դու՝ վտարված լինելով դրախտից աշխարհ, կյանքի փոխարեն դատապարտված մահվան, զրկված ազատությունից, տքնում ես ստրկական աշխատանքից հեռավոր մի երկրում, և այս ցավալի վիճակը քեզ վրա ոչ մի ազդեցություն չի թողնում, և դու ոչինչ չես զգում: Չես ողբում քո խաղաղ, սիրելի, ազատ, հավիտենական հայրենիքի համար, չես սթափվում և չես հոգում քո քավության և ազատության համար: Սա հաստատում է քո անմտությունն ու կուրությունը (Դիմիտրիոս Եպիսկոպոս):

56. Եվ այսպես, վանիր քեզանից ծիծաղը, որպեսզի չհասնի քեզ հավիտենական լացը: Զգուշացիր շատախոսությունից և անարգ սրամտություններից, որպեսզի հետո չփռվանես դառնությամբ այնժամ, երբ հոգիդ մարմնիցդ դուրս գալու

ժամը կհասնի, և երբ կտեսնես հոգուդ աղքատությունը, երբ էլ ոչ մի հնարավորություն չես ունենա ինքդ քեզ օգնելու: Ա՛խ, եթե գիտակցեիր, ա՛խ եթե տեսնեիր, թե ինչ է լինելու այս ամենից հետո, այնժամ երբեք չէիր ցանկանա անհոգ գտնվել, երբեք չէիր սպանի ժամանակդ ծիծաղկոտությամբ և անմիտ կատակներով: Ծիծաղեցին ոմանք երբեմն, իսկ հիմա լացում են, ուրախանում էին, իսկ հիմա ողբում են և երբեք չեն դադարելու ողբալ (Դիմիտրիոս եպիսկոպոս):

57. Հատկապես զգուշացիր ծիծաղից այն ժամանակ, երբ հագեցել ես կերակրով ու ըմպելիքով, քանի որ ծիծաղը սովորաբար այդ ընթացքում ավելի մեծ գործությամբ է հարձակվում: Եթե կպատահի քեզ ինչ-որ ժամանակ մեղանչել այս բանում, ապա անպայման զղջա (Դիմիտրիոս եպիսկոպոս):
58. Լացիր, քանի որ ծնվել ես մի աշխարհում, որը լեցուն է մեղքերով և քանի որ ամեն օր անդադար մեղանչում ես Աստծո առջև: Լացիր, որովհետև ունես բազում հակառակորդներ և չար իշխողներ՝ անտեսանելի, աննյութեղեն, անքուն հալածիչներ, որոնց ձեռքին կրակ է, որով կամենում են այրել Քրիստոսի Եկեղեցին: Լացիր, հիշելով մահը, քանի որ մահանալու ես և դառնալու հող ու մոխիր: Լացիր, քանի որ պիտի անցնես չար ոգիների օդային սարսափազդու մաքսատներով և այնտեղ պիտի խոշտանգվես, մինչև իսկ բերանիցդ ելած ամեն մի պարապ խոսքի և մտքովդ անցկացրած ամեն մի չար մտածմունքի համար (Դիմիտրիոս եպիսկոպոս):
59. Եթե քո գործած մեղքն անցել է ամեն տեսակի մեղանչումից էլ այն կողմ, էլի պիտի չհուսալքվես ու անմխիթար սգաս, քանի որ չկա մեղք, որ կարող լինի հաղթել Աստծո ողորմությանը: Մեր մեղքերը չեն կարող համեմատվել Աստծո հորդահոս առատաձեռնության հետ (Դիմիտրիոս եպիսկոպոս):
60. Լացիր և ողբա մինչև մահվանդ օրը, հիրավի, եթե տխուր ես և արտասվում ես, չես քայլում տրտմությունից դեպի տրտմություն, այլ ընթանում ես դեպի բերկրանք («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):
61. Ծիծաղն ու հանդգնությունը նման են եղեգն այրող կրակի (Հարանց վարք):
62. Երկնքի և երկրի առաջ հաշիվ պիտի տանք Աստծուն մեր ամբողջ կյանքի համար, իսկ դու ծիծաղո՞ւմ ես (Հարանց վարք):
63. Ծիծաղկոտությունն ու անբռնազբոսիկ վարվելակերպը պոռնկության դևի գործն է («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
64. Ծիծաղել՝ նշանակում է դևին ուրախացնել («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
65. Ծիծաղը ոչ մի պարագայում պիտանի չէ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
66. Ծիծաղը Եկեղեցում դատապարտելի է («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
67. Լինում է և առանց խոնարհության լաց, այսպիսի լացը չի մաքրում մեղքը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
68. - Ինչպե՞ս ազատվել ծիծաղից:
- Հիշիր Աստծուն ու Ահեղ դատաստանը («Հարց ու պատասխան» գրքից):
69. Եթե լաց ես լինում, երբ քեզ վշտացնում են և վիրավորում, այդ արցունքներն օգտակար չեն: Իսկ եթե լալիս ես, որ ծույլ ես, նեղացկոտ, որ չես սիրում

- Աստծուն, ինչպես պետք է, այդ արցունքներն օգտակար են, և պետք է աղոթել նման արցունքներ ստանալու համար («Հարց ու պատասխան» գրքից):
70. Ծիծաղը դևի հայտնագործությունն է (Հոգեշահ գրքերից):
71. Դատարկախոս կատակասերի վերջը հավիտենական տանջանքն է (Հոգեշահ գրքերից):
72. Ուշադի՛ր եղիր. մեկը ծիծաղում է, իսկ ընկերը սաստում է նրան, մեկ ուրիշն առարկում է, թե ծիծաղելուց ի՞նչ վնաս կա: Սակայն ծիծաղից է, որ ծնվում են խեղկատակությունները, անպարկեշտ զրույցներն ու պոռնկության գործերը (Բարսեղ Մաշկևորցի):
73. Պողոսը նույնպես ասում է. «Ուրախ՝ միշտ Տիրոջով՝՝ ակնարկելով արցունքներից ծնված ուրախությունը: Մարգարեն էլ նույնն է ասում. «Նա, ով արցունք ցանի՝ ուրախություն կհնձի»: Ինչպես որ արտասուք ցանողը ուրախություն պիտի հնձի, նմանապես նա, որ ծաղրանք ցանի, ավստույն ու տրտմություն կհնձի՝ համաձայն այն խոսքի. «Վայ ձեզ, որ ծիծաղում եք, որովհետև պիտի լաք» (Բարսեղ Մաշկևորցի):
74. Ինչպես որ այս աշխարհի ուրախությունը տրտմություն է ծնում, և սա հայտնի է բոլորին, որովհետև երբ մեկը շատ է ծիծաղում, ասում են. «Աստված վերջը բարին անի», նմանապես, երբ Աստծո համար լանք, այսինքն՝ մեր մեղքերի համար, ապա այդ արցունքներից ուրախություն կծնվի: Օրինակ, պոռնիկ կինը Քրիստոսի ոտքերն արցունքով լվաց և փոխարենը՝ իր բազմաթիվ մեղքերին թողություն ստացավ (Բարսեղ Մաշկևորցի):
75. Արդարև, ինչպես որ սաստիկ անձրևներից հետո օդը պայծառանում է, նույնպես, երբ արտասվենք, մեղքի խավարը կփարատվի և հոգին կպայծառանա (Բարսեղ Մաշկևորցի):
76. Ջղջումի արցունքը թե՛ տանը և թե՛ եկեղեցու մեջ պետք չէ, որ ի ցույց լինի, այլ՝ մեղմ ու անձայն, սրտի խորքից, նեղությամբ և տառապանքով, միայն Աստծո համար, ինչպես՝ Աննայինը (Ա. Թագ. 1:13), որի միայն շրթունքներն էին շարժվում, իսկ ձայնը ոչ ոք չէր լսում: Արդարև, միայն այդպիսի արցունքներն են, որ փողից ավելի բարձր են շեփոքում: Դու ևս, եթե նույն ձևով լաս, Քրիստոսին կնմանվես, որ լացեց Ղազարոսի, Երուսաղեմի և Հուդայի վրա (Բարսեղ Մաշկևորցի):
77. Ավետարանիչներից ոչ ոքի մոտ չի նշված, թե Հիսուսը ծիծաղեց, կամ՝ մեղմիկ ժպտաց, նույնպես ոչ մի սրբի մասին չի հիշատակված, թե նա ծիծաղել է՝ բացի Սառայից (Ծննդ. 18:12-15), որի համար էլ պատժվեց, ինչպես նաև Նոյի զավակից, որ կորցնելով իր որդիական պատիվը՝ ծառա դարձավ (Բարսեղ Մաշկևորցի):
78. Ծիծաղի ճանապարհով սաստանային քո մեջ մեծ տեղ ես տալիս: Ծիծաղելով՝ այլայլում ես քրիստոնյայի դեմքդ, դու, որ հրաման առար սուգի մեջ լինել: Արդարև, ուրիշի մեղքերի համար չտրտմողը, եթե պիտի պատժվի, ապա ինչպիսի տանջանքներ պիտի կրի նա, ով իր մեղքերի համար իսկ ցավ չի

քաշում: Քահանան կանգնած, բոլորի համար աղաչում է Աստծուն, իսկ դու՝ ծիծաղում ես և չես վախենում (Բարսեղ Մաշկևորցի):

79. Կանայք, հակառակ նրան, որ իրենց գլուխները ծածկում են քողով, սակայն քրքջում են: Ով կին, եկել ես եկեղեցի, որպեսզի մեղքերդ խոստովանես և թողություն խնդրես, իսկ դու ծիծաղում ես, ապա ինչպե՞ս պիտի կարողանաս Աստծուն հետո հաշտեցնել (Բարսեղ Մաշկևորցի):

80. Արդյոք խնդուք չա՞ր բան է՝ հարցնում ես: Չար չէ, բայց մեղադրելի է, երբ անտեղի և անչափ լինի: Խնդուք մեր մեջ դրված է, որպեսզի սիրտը զվարթանա, երբ բարեկամներ տեսնենք՝ ուրախանանք, իսկ սգավորներին մխիթարենք մեղմիկ ժպիտով և ոչ թե՝ քրքջալով (Բարսեղ Մաշկևորցի):

81. Ասա, ինչո՞ւ ես ծիծաղում, դու որ այնչափ պատժի պարտապան ես, չե՞ր քրիստոսի ահեղ ատյանին ներկայանալով՝ մտածումներովդ, խոսքերովդ և գործերովդ, որ խորհեցիր, խոսեցիր և գործեցիր, բոլորի համար հաշիվ պիտի տաս: Նաև կամա և ակամա գործած մեղքերիդ համար պատասխան պիտի տաս, ինչպես Տերն ասաց. *«Նա, որ Ինձ ուրանա մարդկանց առջև, Ես ևս նրան պիտի ուրանամ Հորս առջև»*: Թեև ակամա լինի այդ ուրացումը, միևնույն է, տանջանքներից չես փրկվի, նմանապես, երբ գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար մեղանչենք՝ պատիժ պիտի կրենք, ինչպես Առաքյալն է ասում. *«Իմ մասին ոչինչ չգիտեմ, բայց դրանով չեմ արդարանում»*, և թե՝ *«Վախենում եմ, միգուցե ինչպես որ օձը խաբեց Եվային, նույնպես դուք էլ խաբվեք»*: Ահա նման պատիժների պիտի ենթարկվես, իսկ դու ծիծաղում ես (Բարսեղ Մաշկևորցի):

82. Դատարկախոսությունը, թեև ամեն տեղ էլ վնասակար է, սակայն ավելի եկեղեցու մեջ, պարապ բաներ խոսելու համար չէ, որ գալիս ենք եկեղեցի, այլ՝ ավելի հեծեծելու և հառաչանքներով արքայություն ժառանգելու համար: Երբ թագավորի մոտ գնաս, չես համարձակվի խնդալ, իսկ այստեղ՝ Աստծո առջև լինելով հանդերձ, չես վախենում, ծիծաղում ես, երբ Նա ցատումի մեջ է (Բարսեղ Մաշկևորցի):

83. Ոմանք այնքան անզգա են, որ այս բաները լսելուց հետո էլ ասում են. ես երբեք չեմ սիրել լացել, այլ ուզում եմ, որ Աստված ինձ միշտ ուրախություն՝ խնդալ և պարել տա: Սրանից ավելի չար ուրիշ ի՞նչ կա:

Պարելն ու քրքջալը մեզ հատուկ չէ, այլ անառակներին ու գուսաններին, որոնք Աստծո արքայության բաժնեկից չեն, որովհետև նրանք սատանային են իրենց մեջ կրում և վնասում Քրիստոսի հավատացյալներին: Արդարև, ինչպես որ աղբը և կավը ծեփում են մարմնի աչքերը, նույնպես և պոռնկական երգերը (ռոք, դիսկո, ռեպ, ջազ, ռաբիս և այլն) փակում են հոգու և մտքի աչքերը: Մեղքի աղբը նույն ձեռնակների մեջ է, և այս պոռնկական երգերը ձեզ պիտի չարչարեն: Եվ ավելի ահավորն այն է, որ երբեք չենք դժգոհում, երբ լսում ենք նման բաներ, այլ նույնիսկ ուրախանում ենք այն բաներով, որոնցից պիտի գարշեինք: Արդարև, երբ գուսաններն ու ծաղրածուները զանազան անտեղի բաներ են խոսում, բազմաթիվ անմիտներ ծիծաղում և գովում են այն, մինչդեռ պետք էր նրանց քարկոծել: Նրանք, որ նման բաների համար գովում են կամ գովում, գեհեների

կրակների մեջ պիտի տանջվեն՝ համաձայն այն խոսքի. «Ոչ միայն զարշելի բաներ խոսողները պիտի պատժվեն, այլև նրանք, որ լսելով այդ բաները՝ հաճույք են ստանում» (Բարսեղ Մաշկևորցի):

84. Տրտմենք այն տրտմությամբ, որ մայրն է ուրախության, և ոչ թե ցնծանք այն ուրախությամբ, որ ատամների կրճտոց է ծնում: Երկրի վրա մի քիչ հոգնենք, որպեսզի հավիտենապես երկնքի մեջ փափկանանք: Պողոսից ավելի լավը չէ, ոչ էլ Պետրոսից առավել ազնվական, որոնք միշտ անոթի, ծարավ ու մերկ էին: Եթե ուզում ես այն քաղաքը գնալ, ուր նրանք գնացին, դու ևս գնա այն ճանապարհով, որ տանում է այնտեղ: Հանգստի ճանապարհն այնտեղ չի առաջնորդում, այլ՝ նեղության, հետևաբար, նեղությամբ ապրենք, որպեսզի հավիտենական կյանքը ժառանգենք մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի շնորհով (Բարսեղ Մաշկևորցի):
85. Զվարճասեր կրոնավորը գերզեսացի դև է (Եզնիկ Կողբացի):
86. Մի՛ լինիր ծաղրածու և խեղկատակ, որ անվախճան լացը չժառանգես (Եզնիկ Կողբացի):
87. Ով սաղմոսելու ժամանակ ծիծաղի կամ մարմնական խոսք մեջ բերի, թող սրբությունից դուրս մնա, մինչև առողջանա (Եզնիկ Կողբացի):
88. Քանզի, եթե դատարկ խոսքերի համար հաշիվ է պահանջում Քրիստոս, ինչպես հրամայեց (Մատթ. 4:22), ապա ի՞նչ պիտի լինեն նրանք, ովքեր անխտրաբար զարշելի ու վատ բաներ են խոսում: Մանավանդ նրանք, ովքեր խեղկատակության ու ծիծաղաշարժ խոսքերի են վարժեցնում իրենց լեզուն՝ նմանվելով խեղկատակների և ծաղրածուների, որոնք ծիծաղելիս այլայլում են դեմքը և անմտաբար քրքջում: Ուստի, աղաչում եմ, ձեր խոսքերն անհամ և անալի թող չլինեն անմիտ ռամիկների խոսքերի պես, այլ աղով համեմված՝ ըստ Առաքյալի խրատի (Կող. 4:6), որպեսզի լսողներին շահ և օգուտ բերեն և ոչ թե գայթակղություն ու զզվանք պատճառեն (Ներսես Շնորհալի):
89. Եթե առայժմ հուրը, երկնքից ընկնելով, արագապես չի այրում, արդյո՞ք վախճանի օրը հատուցում չի լինի, երբ ոչ միայն գործերի քննություն է լինելու, այլև՝ խոսքերի ու խորհուրդների: Եվ գռեհիկ դատարկաբանության ու ծաղրածության համար ստուգապես պատիժ և պատուհաս է պատրաստված (Խոսրով Անձևացի):
90. Աղոթքի վայրում չպետք է ծիծաղել, այլ՝ լալ, որովհետև այն լալու, արտասվելու տեղ է, քանզի «Վա՛յ ձեզ, որ այժմ ծիծաղում եք», - *ասում է Տերը, և «Երանի՛ նրանց, որ այժմ լալիս են»* (Ղուկ. 6:21, 25) (Գրիգոր Տաթևացի):
91. Ուրախանում ենք, խնդում և ծիծաղում, մինչ որպես մեռելի վրա՝ պետք է սգայինք մեր անձերի համար: Մարդ, որքան էլ անզգա լինի, երբ մեռած մարմին տեսնի, չի կարող իր արցունքները զսպել, իսկ ինչպե՞ս չլացենք, երբ հոգին ենք մեռած տեսնում (Սարգիս Շնորհալի):
92. Նմանվեցի գերեզմանների, որոնք արտաքուստ հարդարված են, իսկ ներքուստ լի են աչքով, լեզվով ու ականջով, հոտոտելիքով ու շոշափելիքով, գործված մեղքերի ժանտահոտությամբ: Սովորությամբ միշտ սրանց կողմն եմ դառնում և

չեմ ուզում ձերբազատվել, այլ խոզի պես լվացված լինելով հանդերձ, տիղմի մեջ եմ թավալվում: Արցունքի և ողբի այս գործերի մեջ պարարտացած եմ մնում ու հանգիստ վայելում, մարդկանցից ռաբբի եմ կոչվում և այս կյանքը վարում եմ՝ զվարճանալով ու կեղծավորելով (Սարգիս Շնորհալի):

93. Մեծագույն աղետը սակայն այն է, որ հրաման ստացանք ուրիշների մեղքերի համար սգալ, իսկ մենք ոչ միայն մեր մեղքերի համար չենք ապաշխարում, այլ օրեցօր ավելի ենք մեղանչում և աշխարհիկ ուրախություններով ենք զվարճանում, որ շատ շուտով կանցնի և բազմաթիվ ցավեր կծնի: Տրտմենք այն տխրությամբ, որ մայրն է ուրախության, և ոչ թե ցնծանք այն ուրախությամբ, որ նեղություն է ծնում: Թափենք այնպիսի արցունքներ, որոնք ուրախություն են սերմանում. *«Ուրախ եղեք, քանի որ Քրիստոսի չարչարանքներին հաղորդակից եք»* (Ա Պետ. 4:13), և ոչ թե ծիծաղենք այն խնդրով, որ ատամների կրճտոց է ծնում. *«Վա՛յ ձեզ, որ այժմ ծիծաղում եք, որովհետև պիտի սգաք ու պիտի լաք»* (Դուկ. 6:25): Այնպիսի նեղություն կրենք, որ հանգստի պատճառ լինի, և ոչ թե՝ ուրախանանք այն փափկությամբ, որտեղից նեղություն և ցավ է ծնվում (Սարգիս Շնորհալի):

Հայրերի վարքից

1. Մի օր հայր Եսային ասաց. «Եթե գինով լցված անոթը մնա բացված վիճակում, այնժամ անոթի վրա կհավաքվեն մոծակներն ու մլակները, որից և գինին կփչանա: Նմանօրինակ վնասի է ենթարկվում անձը, երբ տրվում է շատախոսության, կատակների ու դատարկաբանության» (Հարանց վարք):
2. Հայր Անտոնը վանական կյանքում ծիծաղն անհարիր էր համարում, և երբ մի օր աշակերտները հարցրին նրան. «Հայր, կարելի՞ է երբևիցե ծիծաղել», ծերը պատասխանեց. «Մեր Տերը դատապարտում է ծիծաղողներին, երբ ասում է. *«Վա՛յ ձեզ, որ ծիծաղում եք, որովհետև պիտի լաք և ողբաք»*: Եվ այսպես, նվիրված վանականը չպիտի ծիծաղի, մեզ պետք է հաճախ արցունք թափել նրանց համար, ում կողմից անարգվում է Աստծո անունը: Նրանք խախտում են օրենքը և իրենց ամբողջ կյանքն աղտոտում մեղքերի մեջ: Լանք ու ողբանք անդադար՝ խնդրելով Աստծուն, որպեսզի թույլ չտա նրանց՝ կարծրանալ մեղքի մեջ, և մահը վրա չհասնի մինչև ապաշխարելը» (Հարանց վարք):
3. Մի որսորդ, անապատում տեսնելով հայր Անտոնին եղբայրների հետ կատակելիս, գայթակղվեց: Իսկ ծերն, այս իմանալով, կամեցավ նրան համոզել, թե պետք է երբեմն զիջել եղբայրներին: Եվ ասաց նրան. «Դիր քո նետը աղեղին և ձգիր», և այնպես արեց: Ծերը դարձյալ ասաց, որ էլի ձգի, և նա արեց: Երրորդ

անգամ ասաց, որ էլ առավել ձգի, իսկ որսորդն ասաց. «Եթե չափից ավելի ձգեմ, աղեղը կկոտրվի»: Ծերն ասաց նրան. «Այսպես է նաև, եղբայր, Աստծո գործը, եթե չափից ավելի նեղենք եղբայրներին՝ եռանդը կվերանա, դրա համար պետք է երբեմն զիջել նրանց»: Այս լսելով, որսորդը շատ շահեց և գնաց իր տուն: Եղբայրները նույնպես ուրախությամբ լցվեցին և գոհացան Աստծուց (Հարանց վարք):

4. Կ. Պոլսում 394 և 404 թվականներին եկեղեցու հայրապետն էր զարմանալի ու պայծառ ջահ սուրբ Հովհան Ոսկեբերանը, որ Քրիստոսի համընդհանուր եկեղեցին լուսավորում էր կենաց խոսքի վարդապետությամբ: Սա մկրտվելուց հետո գինի չիմեց, չծիծաղեց, չերդվեց և ոչ ոքի չնզովեց (Վարք սրբոց):
5. Աբբա Պամբոյի մասին պատմում էին, թե երբեք նրա դեմքին ժպիտ չեն տեսել: Մի անգամ դևերը, ցանկանալով նրան ծիծաղեցնել, փայտի վրա փետուր կապեցին և իբր մեծ դժվարությամբ, աղմուկ-աղաղակով այն մի կերպ բարձրացրեցին: Տեսնելով այդ՝ աբբա Պամբոն ծիծաղեց: Դևերը սկսեցին հաղթանակած աղաղակել. «Վա՛հ, վա՛հ, Պամբոն ծիծաղեց»: «Ծիծաղեցի ոչ թե ձեր արարքի վրա, - պատասխանեց նա, - այլ՝ ձեր անգործության» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):
6. Սա է Ղազարոսը՝ Քրիստոսի բարեկամը, որ չորս օրվա մեռած էր և հարություն առավ: Եվ Սուրբ Հոգու գալուստից հետո՝ առաքյալների կողմից եպիսկոպոս ընտրվեց և ուղարկվեց Կիպրոս՝ Կիտուան քաղաքը: Իր առաջին մահից 15 տարի հետո մահացավ և կյանքի ամբողջ տևողության ընթացքում չծիծաղեց (Վարք սրբոց):
7. Վարդապետներից մեկը վերջին փողի մասին ասում է. «Այն այնքան սարսափելի է, որ թե՛ ուտելիս, թե՛ խմելիս, և ինչ էլ որ անելիս լինեմ, ինձ այնպես է թվում, թե այն փողը գոչում է ականջիս՝ ասելով. «Ելեք, բոլոր մեռյալներ և տվեք հաշիվը ձեր գործերի»: Ինչպես այն թագավորը, որ բնավ չէր ծիծաղում և շատ հազվադեպ էր ուրախ լինում, բայց արդար դատաստան էր տեսնում: Իշխանները և նախարարները աղաչեցին այս թագավորի եղբորը, որ հարցնի թագավորից տխրության պատճառը, թե ինչո՞ւ երբեք չի ծիծաղում և միշտ օրն անցկացնում է տխուր-տրտում: Եվ արքան ասաց. «Վաղը կտամ պատասխանը»: Եվ մյուս օրը հրամայեց եղբոր տան մոտ դատապարտություն ազդարարող փողեր հնչեցնել՝ երկար և շատ բարձր: Նաև հրամայեց շատ խորը փոս փորել և մինչև կեսը կրակ վառել, հորի վրա հին, փտած աթոռ դնել՝ աթոռի վերևում բարակ թելով երկսայրի սուր կախել: Սրա մոտ սեղան դնել պատրաստված զանազան խորտիկներով, ուտելիքներով և անուշահամ գինով: Այնժամ եղբորը նստեցրեց աթոռին, չորս կողմից սուսերակիրներ կանգնեցրեց՝ առջևից, թիկունքից, աջից և ձախից: Հրամայեց, որպեսզի բոլորը քնարներ և նվագարաններ նվագեն: Եվ ասաց թագավորն իր եղբորը. «Ուրախ եղիր և զվարճացիր, կեր, խմի՛ր, և սիրտդ թող բերկրանքի մեջ լինի»: Եղբայրն ասաց. «Ինչպե՞ս կարող եմ ուրախանալ կամ ծիծաղել, երբ ամեն կողմից մեծ նեղության մեջ եմ»: Այնժամ թագավորն ասաց. «Ինչպես դու ես հիմա, այնպես ես եմ ամեն ժամ: Ինչպես դու իմ փողի ձայնից

վախեցար, չնայած, իմ հանդեպ ոչ մի հանցանք չես գործել, նույնպես և ես երկնչում եմ վերջին՝ Տեառնագալուստ փողից, քանի որ մեղավոր և հանցավոր եմ Աստծո առաջ: Փտած աթոռը՝ մարմինս է, իսկ երբ նայում եմ վեր, տեսնում եմ արդար Դատավորին, որին հաշիվ եմ տալու ամեն մի խոսքի, գործի և խորհուրդի համար: Ցած եմ նայում ու միտքս եմ բերում դժոխքի հուրը, և դատապարտյալների տանջանքները, նայում եմ առջևս և տեսնում եմ մեղքերս, որ գործեցի և ժամանակս իզուր անցկացրի: Նայում եմ ետ՝ միտքս եմ բերում մահը, որին շարունակ մոտենում եմ և ոչ ժամը գիտեմ, ոչ տեղը: Չախ եմ նայում. տեսնում եմ դներին, որ գիշեր-ցերեկ իմ անձն են փնտրում, և դեմ են իմ փրկությանը: Աջ եմ նայում. տեսնում եմ Աստծո հրեշտակներին, որ միշտ բարի խորհուրդ են տալիս, չար ճանապարհից դարձնում են ինձ, որոնք, ավա՛ղ, ոչ միշտ կատարեցի, և չընթացա նրանց բարի խրատների համեմատ: Եվ այս պատճառով էլ, չեմ կարողանում ծիծաղել և իմ սիրտը զվարճության տալ:

Եվ այսպես, ամեն մարդ պետք է իր ականջը վերջին օրվա փողին պահի և չուրախանա այս աշխարհի ուրախությամբ (Հայելի վարուց):

8. Մի օր ես հարցրեցի երանելի Հուլիանոսին, թե ո՞վ է այստեղ փչացնում գրքերը, քանզի որտեղ գրված էր Աստված կամ Հիսուս Քրիստոս կամ Փրկիչ, այնտեղ տառերի ուրվագծերը գրեթե ջնջված էին: Երանելին պատասխանեց ինձ՝ ասելով. «Չեմ թաքցնի քեզանից ոչինչ: Անառակ կինը, որ եկավ Փրկչի մոտ, ողողեց Նրա ոտքերն արցունքով և սրբեց իր մազերով: Եվ ես, երբ կարդալիս հանդիպում եմ իմ Աստծո անվանը՝ հեղեղում եմ իմ արցունքներով, որպեսզի ես էլ պոռնիկ կնոջ նման Նրանից ստանամ մեղքերի թողություն»: Իսկ ես սիրով ասացի նրան. «Աստված, որպես մարդասեր, կընդունի քո մտադրությունը, բայց խնդրում եմ, խնայիր նաև գրքերը»: Նա պատասխանեց ինձ և ասաց. «Չի ոռոգվում սիրտն իմ, եթե չարտասվեմ իմ Տեր Աստծո առջև» (Եփրեմ Ասորի):
9. Պատմում են հայր Արսենի մասին, երբ զբաղված էր լինում ձեռքի աշխատանքով, մշտապես թաշկինակը ծնկների վրա էր պահում այն արցունքների պատճառով, որոնք իջնում էին նրա աչքերից (Հարանց վարք):
10. Երբ վախճանվեց Արսեն Մեծը, սուրբ Պիմենն այդ լուրը լսելով՝ արտասովալից ասաց. «Երանելի ես դու, հայր Արսեն, որովհետև դու այս կյանքը լացով անցկացրեցիր: Քանի որ անկարելի է չլացել այստեղ կամավորապես, կամ կամքիցդ անկախ՝ դժոխքի վիհերում» (Հարանց վարք):
11. Եղբայրը հարցրեց հայր Պիմենին, թե ինչպիսին պետք է լինի վանականի գործունեությունը: Ծերը պատասխանեց. «Երբ Աբրահամը եկավ Ավետյաց երկիր, նա առաջին հերթին իր համար գերեզման գնեց և գերեզմանից սկսեց իր մուտքն Ավետյաց երկիր»: Եղբայրը հարցրեց. «Ի՞նչ է նշանակում գերեզմանը», ծերը պատասխանեց. «Դա լացի և հեկեկոցի տեղ է» (Հարանց վարք):
12. Պատմում էր աբբա Իսահակը. «Մի անգամ ես նստած էի հայր Պիմենի մոտ և տեսա, որ նրա միտքը հափշտակվեց: Ես՝ մինչև գետին խոնարհվելով, խնդրեցի, որ ասի ինձ, թե որտեղ էր հայտնվել նա այդ պահին: Ստիպված լինելով հայտնել իր գաղտնիքը, նա ասաց. «Ես մտովին հայտնվել էի Փրկչի խաչի մոտ, երբ

- այնտեղ կանգնած էր Մարիամ Աստվածածինն ու լացում էր, ես շատ կցանկանայի միշտ այդպիսի լացի մեջ լինել» (Հարանց վարք):
13. Եղբայրն ասաց հայր Պիմենին. «Տուր ինձ հոգեշահ խրատ»: Ծերն ասաց. «Հայրերի մոտ ամեն բան ուղեկցվում էր լացով» (Հարանց վարք):
14. Մի անգամ հայր Պիմենն անցնում էր հայր Անուվի հետ Դիոկլաս քաղաքի մատույցներով: Տեսնելով այնտեղ մի կնոջ, որը իրեն ծվատում էր և դառնորեն լացում մի գերեզմանի վրա՝ նրանք մի պահ կանգ առան այդ կնոջ մոտ, ապա մի փոքր հեռանալով՝ հարցրեցին մի անցորդի. «Ի՞նչ է պատահել այդ կնոջը, ինչո՞ւ է նա այդպես դառնորեն սգում»: Անցորդը պատասխանեց. «Մահացել են նրա ամուսինը, որդին և եղբայրը»: Այնժամ հայր Պիմենը՝ դիմելով հայր Անուվին, ասաց. «Ասում եմ քեզ, եթե մարդը չսպանի իր բոլոր մարմնավոր ցանկությունները և ձեռք չբերի այսպիսի լաց, չի կարող դառնալ վանական: Վանականի ամբողջ կյանքը լաց է» (Հարանց վարք):
15. Աբբա Լոնգինը մեծ խանդաղատանքով էր կատարում աղոթական կարգն ու սաղմոսերգությունը: Նրա աշակերտը մի օր հարցրեց. «Արդյո՞ք այնպես է հոգևոր կարգը, որ վանականն աղոթքների ժամանակ մշտապես լա»: Ծերն ասաց. «Ճշմարիտ որ այդպես է, որդիս, այդպիսի կարգ է պահանջում Աստված: Աստված մարդուն չի ստեղծել լացի համար, այլ՝ ուրախության և խնդության, որպեսզի նա փառավորի Աստծուն մաքրությամբ ու անմեղությամբ, ինչպես որ Նրան փառավորում են հրեշտակները, բայց անկում ապրած մարդը լացի կարիք ունի: Որտեղ չկա մեղք, այնտեղ լացի կարիք էլ չկա» (Հարանց վարք):
16. Մի ճգնավոր եղբայր կատարում էր աղոթական կարգը մի այլ եղբոր հետ միասին, սա, արցունքներից հաղթվելով, երբեմն թողնում էր սաղմոսների ընթերցումը և տրվում լացի: Մի անգամ երկրորդ եղբայրը հարցրեց առաջինին. «Այդ ի՞նչ մտածմունք ես ունենում կարգի ժամանակ, որի պատճառով այդպես դառնորեն լալիս ես»: Առաջինը պատասխանեց. «Երբ կանգնում եմ կարգը կատարելու, միշտ ինձ կարծես զգում եմ դատավորի առջև և ինձ տեսնում եմ դատապարտված ու խոշտանգված Նրա կողմից, ով ասում է. «Ինչո՞ւ մեղանչեցիր»: Իսկ ես ոչինչ չեմ գտնում պատասխանելու, շուրթերս էլ չեն բացվում, և թողնելով սաղմոսների ընթերցումը՝ տրվում եմ լացի: Ներիր եղբայր, ես քեզ խոսվքի եմ մատնում, եթե ցանկանում ես, կարգն առանձին անենք»: Երկրորդ եղբայրը պատասխանեց. «Ոչ հայր, թեև ես չեմ լացում, սակայն նայելով քեզ՝ զգաստանում եմ»: Աստված, տեսնելով երկրորդ եղբոր խոնարհությունը, նրան էլ լաց շնորհեց (Հարանց վարք):
17. Մի անգամ լեռնաբնակ ծերերը մի վանականի ուղարկեցին Սկիթ՝ աբբա Մակարի մոտ՝ նրան խնդրելով այցելել իրենց: Եվ վանականը, տեղ հասնելով, ասաց. «Որպեսզի չծանրաբեռնենք քեզ, քանզի քեզ մոտ շատ-շատերն են գալիս, խնդրում ենք, որ դու գաս մեզ մոտ, որպեսզի տեսնենք քեզ, նախքան այս աշխարհից քո մեկնելը»: Երբ Մակարը եկավ լեռ, նրա մոտ բազմաթիվ եղբայրներ հավաքվեցին: Ծերերը խնդրեցին, որ եղբայրներին խրատ տա: Մակարը, լսելով խնդրանքը, ասաց. «Լացենք, եղբայրներ, թող մեր աչքերն

արցունքներ հեղեն այստեղ՝ նախքան այս աշխարհից գնալը, որպեսզի այնտեղ արցունքները չվառեն մեր մարմինները»: Եվ բոլորը հեկեկացին, երեսն ի վայր գետին ընկան և ասացին. «Հայր, աղոթիր մեզ համար» («Սկիթյան հայրեր» գրքից):

Աղոթք

Հեռացրո՛ւ ինձանից, Տե՛ր, ծիծաղը և պարզևի՛ր ինձ լաց և ողբ, որը Դու, ով Աստված, պահանջում ես ինձանից:

Պարզևի՛ր ինձ, Տե՛ր, Դավթի լացը և Երեմիայի ողբը, Պետրոսի հառաչումը և պոռնիկ կնոջ արտասուքների հորդառատ վտակը, որպեսզի նստած անդադար լամ օր ու գիշեր, որ արժանանամ սրբվելու ախտից և թարախից, ազատվելու որդնած վերքերից, թեթևանալու բազմաբեռ չարիքներից և դասվելու Քո սրբերի հետ:

Վա՛յ ինձ, Տե՛ր, վա՛յ ինձ, քանզի կործանվեցի մեղքերով և իմ մտքերով աղտեղացա, ունայնացա բարիքներից և ցամաքեցի սիրուց, խավարեցի լալուց և դադարեցի առաջ գնալուց: Աչք չունեմ լալու և արտասվելու, ծփում եմ տարակուսած, քանզի չունեմ բարու հույս և ակնկալություն:

Հիշեցրո՛ւ, Տե՛ր, իմ զբաղված և մոռացկոտ մտքին Քո ահավոր ու սոսկալի դատաստանը, արդարների պատիվն ու փառքը և մեղավորների աններելի տանջանքները և, նրանցով զարհուրեցնելով՝ դողացրու իմ մարմինը, որ իմ աչքերի առջև հանապազ տեսնեմ մահը:

Դարձրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, իմ մեղքերի համար սզացող և արտասվող, քանզի ծանրացած եմ անօրինության բեռով և հագեցած՝ աղտեղի խորհրդով, շատ ներեցիր ինձ, քանզի չպատժեցիր մարմնի մեջ. արդ, սարսելով դողում եմ, թե ինձ համար աններելի չե՞ն մնա այսպիսի չարիքները: Աղաչում եմ, բարերա՛ր Տե՛ր, մի՛ կանչիր ինձ ատյան և մի մատնի՛ր ինձ տանջանքների, այլ փրկի՛ր գեհենի հրից, ազատի՛ր վտանգներից և ողորմի՛ր ինձ, քանզի միայն Դու ես մարդասեր:

Իմ գլուխն արտասուքների բխման աղբյուր դարձրու, Տե՛ր, լվա իմ հոգու թարախը, սրբի՛ր իմ զգայարանները: Եվ չարություններ գործողիս դարձրո՛ւ դեպի Քո ջերմ սիրո զղջումը՝ զգաստ մարմնով ապրելու՝ ըստ Քո պատվիրանի:

Հալածի՛ր, Տե՛ր, խավարն իմ հոգո՛ւց և հագցրու Քո արդարության ճառագայթների լույսը: Զարդարի՛ր իմ սիրտը երկյուղով, զղջմամբ և արտասուքով՝ երկնչելու Քո դատաստաններից և պահելու Քո բոլոր պատվիրանները:

Ազատի՛չդ Քրիստոս, ազատի՛ր ինձ ձմեռային մեղքերի դառնաշունչ քամիներից, պայծառացրո՛ւ և ջերմացրու խավարած և սառած հոգիս, և ցողի՛ր Քո շնորհի ջերմության ցողը՝ իմ սրտի խորհուրդների անդաստաններում:

Հասունացրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, բարին գործել ամեն ժամ, և խափանի՛ր իմ չար մտքից բոլոր չարիքները, ե՛տ պահիր ինձ պիղծ ու անխրատ ընթացքից ու չար սովորություններից և հաստատի՛ր Քո պատվիրանների երկյուղի ու սիրո մեջ և շնորհի՛ր ինձ հավատով ապավինել Ամենասուրբ Երրորդությանդ՝ Հորը և Որդուն և Սուրբ Հոգուն, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Սուրբ Կյուրեղ Ալեքսանդրացու խոսքը հոգու ելքի և ահավոր դատաստանի մասին

Վախենում եմ մահվանից, քանզի այն դառն է: Դողում եմ անվախճան գեհենից: Սարսափում եմ տարտարոսից, որտեղ չնչին տաքություն իսկ չկա: Վախենում եմ խավարից, որտեղ չկա լույսի ամենաչնչին առկայծում:

Սարսռում եմ որդերից, որոնք անդադար պիտի ծվատեն, և որոնց պատճառած տանջանքը վախճան չի ունենալու: Զարհուրում եմ ահեղ հրեշտակներից, որոնք պիտի ներկա գտնվեն դատաստանին: Սարսափը պատում է ինձ, երբ խորհում եմ անաչառ և արդար դատաստանի, նաև՝ ահեղ ատյանի օրվա մասին: Ահն ու դողն է պատում ինձ՝ կրակե գետից, որը հոսում է գահի առջևից և եռում է՝ սարսափազդու բոցեր արձակելով, նման սրասույր թրերի: Վախենում եմ անդադար տանջանքներից:

Դողում եմ վերջ չունեցող պատիժներից: Զարհուրում եմ մթությունից: Վախենում եմ շոշափելի խավարից: Վախենում եմ կապանքներից, որոնք երբեք չեն արձակվելու, ատամների կրճտոցից, անմխիթար լացից, անխուսափելի մերկացումներից:

Արդար Դատավորը չի պահանջի ոչ ամբաստանողների, ոչ վկաների, կարիք չի ունենա կողմնակի ցուցմունքների կամ հանցանշանների, այլ բոլորը, ինչ որ մենք արել ենք, ինչի մասին խոսել ենք, ինչի մասին մտածել ենք, այդ ամենն ի հայտ կբերի մեր՝ մեղավորներիս աչքերի առջև: Այնժամ ոչ ոք չի բարեխոսի մեզ համար, ոչ ոք չի ազատի տանջանքներից, ո՛չ հայրը, ո՛չ մայրը, ո՛չ աղջիկը, ո՛չ բարեկամներից որևէ մեկը, ո՛չ հարևանը, ո՛չ ընկերը, ո՛չ բարեգործը: Եվ ոչինչը չի ազատի՝ ո՛չ ինչքերի բաժանումը, ո՛չ մեծ հարստությունը, ո՛չ կարողության հպարտությունը: Այս բոլորը որպես հող հողին պիտի դառնա: Եվ դատապարտյալը միայնակ պիտի սպասի դատավճռին, որն՝ ըստ գործերի, կամ կազատի իրեն պատժից, կամ՝ կդատապարտի հավիտենական տանջանքների:

Օ՛, վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ: Խիղճս ինձ պիտի մերկացնի, Սուրբ Գիրքը պիտի վկայություն տա իմ դեմ՝ դիմակազերծ անելով ինձ:

Ո՛վ անձ իմ անարժան, շնչող պղծությամբ և զագրելի քո գործերով: Ավա՛ղ ինձ, ես ապականեցի մարմնավոր տաճարը և տրտմեցրի Սուրբ Հոգուն: Ո՛վ Աստված, ճշմարիտ են Քո գործերը, ուղիղ են ճանապարհները Քո և անքննելի՝ Քո դատաստանները: Հանուն ժամանակավոր և մեղավոր հաճույքների հավիտյան տանջվում եմ, մարմնավոր ցանկասիրության պատճառով տրվում եմ կրակին: Արդար է դատաստանն Աստծո, որովհետև, երբ ինձ կանչեցին՝ ես չլսեցի, սովորեցրին՝ չընդունեցի խրատները, ապացուցում էին ինձ, իսկ ես քամահրանքով էի վերաբերվում: Իսկ ինչ որ կարդացի և իմացա, հավատքի չարժանացրի: Ես ինձ համար վնասակար չհամարեցի անհոգության մեջ մնալը, ծուլությունն ու ձանձրությո՜ւն, այլ ժամանակն անցկացնելով անօգուտ թափառումներով և դատարկախոսությամբ՝ սիրում էի հաճույք ստանալ ու հագենալ աշխարհի ունայնությամբ և իրարանցմամբ:

Աշխարհիկ ուրախություններով և զվարճություններով անցկացրեցի կյանքիս տարիները, ամիսներն ու օրերը, աշխատեցի, ջանացի, չարչարվեցի, բայց բոլորը դատարկ հոգսերի, ժամանակավորի, ապականյալի և երկրավորի համար:

Բայց ինչպիսի սարսափի և դողի է ենթարկվում անձը, ինչպիսի պայքար է նրան սպասում, և ինչպիսի պաշար պիտի կուտակի նա՝ մարմնից հոգու ելքի անխուսափելի օրվա համար: Սրա վրա ես ուշադրություն չդարձրեցի և ժամանակին չմտածեցի: Իսկ այդ միջոցին, երբ հոգին ելնում է մարմնից, մեզ շրջապատում են մի կողմից երկնային բանակները և գործությունները, իսկ մյուս կողմից՝ խավարի պետերը, թշնամական գործությունները, որ իրենց իշխանության տակ ունեն այս չար աշխարհը, այստեղ են նաև օդային մաքսատների իշխանները, օդային խոշտանգիչները և մեր գործերի վերակացուները, և նրանց հետ՝ առաջին մարդասպան սատանան, իր չարության մեջ զորավոր, որի լեզուն, մարգարեի խոսքի համեմատ, նման է սուր ածելու (Մաղ. 51:4), և որ նստած է՝ որպես դարանակալ առյուծ (Մաղմ. 9:29-30), մեծ օձը, ուրացողը, դժոխք, որը բացել է իր երախը, խավարի իշխանության պետը, մահվան տիրապետության տերը, որը ինչ-որ հատուկ ձևով խոշտանգում է հոգին՝ ներկայացնելով և թվարկելով բոլոր մեղքերը և անօրինությունները, որ գործվել են մեր կողմից գործով, խոսքով, կամա և ակամա, երիտասարդությունից մինչև վախճանը, երբ հոգին բարձրանում է Աստծո դատաստանին:

Պատկերացնո՞ւմ ես, ո՞վ անձ իմ, ինչպիսի՞ վախ և սարսափ պիտի պատի քեզ այն օրը, երբ տեսնես սարսափելի, վայրենի, դաժան, անխիղճ ու անամոթ դներին, որոնք պիտի կանգնեն քո առջև, որպես մոայլ խոշտանգիչներ: Միայն նրանց տեսքն իսկ բոլոր տանջանքներից զարհուրելի է: Նայելով նրանց՝ հոգին ընկնում է խռովքի և անհանգստության մեջ, տագնապում է, աշխատում է թաքնվել, որպեսզի չտեսնի նրանց, ապավինելով Աստծո հրեշտակների օգնությանը:

Հոգին, ստանալով հրեշտակների աջակցությունը, վեր է բարձրանում՝ անցնելով օդային տարածքով, իր ճանապարհին հանդիպելով մաքսատներին, որոնք դների գատորոշված խմբեր են, որ ներկայացնում են հոգուն այն մեղքերը, որոնք հատուկ են յուրաքանչյուր մաքսատանը:

Առաջին մաքսատունը խոսքի և սև ատելությանն է: Այստեղ ոգիների կողմից ներկայացվում են այն մեղքերը, որոնք անձը գործել է խոսքով, ինչպիսիք են՝ սուտը, զրպարտությունը, նզովքը, ուխտադրությունը, ունայնախոսությունը, չարախոսությունը, դատարկաբանությունը, սրբապիղծ խոսքերը, հայհոյությունը: Նրանց միանում են որկրամոլության, շնության, հարբեցողության, անգուսպ ծիծաղի, անպարկեշտ ու անմաքուր համբույրների և անառակ երգերի մեղքերը:

Սրանց հակառակ, սուրբ հրեշտակները, որոնք ժամանակին խրատում և առաջնորդում էին մարդուն բարի գործերի մեջ, ի հայտ են բերում այն, ինչ բարի բան որ խոսվել և ասվել է նրա կողմից: Մատնացույց են անում աղոթքները, գոհությունները, սաղմոսերգությունն ու հոգևոր երգերը, Սուրբ Գրքի ընթերցումը, մի խոսքով, ներկայացնում են այն ամենը, ինչ մենք լեզվով և շուրթերով մատուցել ենք՝ ի փառս Աստծո: Երկրորդը՝ շողոքորթության և աչքի տեսածով գայթակղության մաքսատունն է: Սրանք վեր են հանում այն, ինչով խոցվել է մեր տեսողությունը, ինչ հաճո է եղել աչքին, և իրենց կողմ են քարշ տալիս նրանց, ովքեր հակում են ունեցել անպիտան հետաքրքրության, անպարկեշտ, սանձարձակ հայացքներ գցելու:

Երրորդը՝ ականջներին քրթմնջացողների, լսողության զգացումին հագուրդ տվողների մաքսատունն է: Այն ամենը, ինչը սրանց տնօրինությամբ շողոքորթաբար զրգոում է մեր լսողությունը և կրքոտորեն բերկրանք պատճառում մեզ, այսինքն՝ բոլորը, ինչին լսելու տենչանքով կապված են եղել նման բաների սիրահարները, գրանցված են նրանց կողմից, և պահում են այն՝ մինչ Դատաստանի օրը:

Չորրորդ մաքսատունը հոտառությամբ հմայողների և հմայվողների համար է: Սրանք հոտառության միջոցով կրքոտորեն հաճույք են ստացել, օրինակ, անուշահոտություններով՝ օծանելիքներով, և նմանօրինակ այլ բաներով, որոնք հիմնականում օգտագործում են անառակ կանայք՝ գայթակղելու համար: Եվ այս ամենը գրանցվում է այս մաքսատան հսկիչների կողմից:

Հինգերորդ մաքսատունը հսկում է բոլոր չար և անպիտան բաները, որ արվել են ձեռքի շոշափումով:

Մյուս մաքսատներն են՝ ոխակալության, նախանձի, խանդի, փառամոլության, հպարտության, դժգոհության, բարկության, դյուրաբորբոքության, ցասումի, պոռնկության, շնության, ձեռնաշարժության (օնանիզմ), նաև՝ սպանության և կախարդության և Աստծո առջև այլ զազրելի և պիղծ գործերի, որի մասին այս անգամ

մանրամասն չենք խոսում, որովհետև կպատմենք մի ուրիշ անգամ, ճշգրիտ հերթականությամբ, քանի որ ամեն մի հոգևոր կիրք և ամեն մի մեղք ունեն իրենց ներկայացուցիչները և խոշտանգիչները:

Տեսնելով այս ամենը, և ավելին ու առավել վատթարը՝ անձը սարսափում է, դողում, երերում և ընկնում խռովքի մեջ, մինչև որ չհրապարակվի դատավճիռը՝ ազատ արձակման կամ դատապարտության: Ի՛նչ դժնդակ, հիվանդագին, ողբալի և անմխիթար է այդ սպասման ժամը, երբ տառապում ես անհայտությունից ու սպասում, թե ինչ կլինի:

Երկնային գործությունները կանգնած են անմաքուր ոգիների դիմաց և բերում են հոգու բարի գործերը, որ արվել են խոսքով, մտադրությամբ, դիտավորությամբ և մտքերով, բարի և չար հրեշտակների միջև կանգնած է հոգին՝ ահով և դողով, մինչև իր խոսքերի և արած գործերի համար տրվելով դատապարտության՝ կկապկպվի, կամ՝ արդարացվելով, ազատ կարձակվի, քանի որ յուրաքանչյուրը պիտի կապվի իր իսկ գործով, սեփական մեղքերի կապանքներով:

Եվ եթե հոգին իր ապրած առաքինի կյանքի համար այս ժամին արժանի և աստվածահաճո լինի, այնժամ ընդունում են նրան Աստծո հրեշտակները, և արդեն առանց տրտմության, շարունակում է նա իր երթը՝ որպես ուղեկից ունենալով սուրբ գործություններին, ինչպես ասում է Սուրբ Գիրքը. *«Որքան պիտի ուրախանան Քեզանով բոլոր նրանք, որոնց բնակությունը Քեզանից է»* (Սաղմ. 86:7):

Եվ կատարվում է գրվածը. *«Պիտի վերադառնան ու ցնծությամբ գան Սիոն, և նրանց գլխի վրա հավիտենական ուրախություն պիտի լինի, օրհնություն և ցնծություն պիտի լինի, նրանց գլխի վրա ուրախությունը պիտի դիմավորի նրանց, ցավը, տրտմությունն ու հեծությունը պիտի անհետանան»* (Ես. 35:10):

Հոգին՝ ազատվելով նենգ, չար և սարսափելի ոգիներից, ժառանգում է անպատմելի խնդություն: Իսկ եթե պարզվի, թե որևէ հոգի ապրել է անհոգությամբ և ցոփությամբ, ապա նա կլսի այն ահավոր ձայնը, թե. *«Ով երկրի վրա արդարություն չի ուսանում, նա ճշմարիտ բան չի կատարի: Թող կորչի ամբարիշտը, որպեսզի չտեսնի փառքը Տիրոջ»* (Ես. 26:10):

Եվ կսկսվեն նրա համար օրեր՝ բարկության, ողբի, կարիքի և նեղության, օրեր՝ մթի ու խավարի:

Սուրբ հրեշտակները թողնում են նրան, և նա տրվում է մթագնած դևերի իշխանությանը, որոնք սկզբում անխղճորեն տանջում են նրան և հետո՝ անքակտելի կապանքներով նետում մութ և խավար երկիրը, նրա ստորին մասերը, սանդարամետային գնդանները, դժոխքի բանտախցերը, որտեղ գտնվում են բոլոր ժամանակների մահացած մեղավորների հոգիները, մթության և մոայլության երկիրը, երկիր հավիտենական խավարի *«...մինչև այնտեղ գնամ, որտեղից երբեք չեմ դառնալու՝ երկիրն այն խավարին ու մթին, երկիրը, ուր հավերժ աղջամուղջ է տիրում, և որտեղ լույս չկա, ու ոչ ոք չի կարող տեսնել կյանք մարդկային»* (Հով 10:21-22):

Որտեղ հաստատված է հավիտենական ցավ, անվերջանալի տրտմություն, անդադար լաց, ատամների չնվազող կրճտոց և անընդմեջ հոգոցներ: Այնտեղ սուգ է, հավիտենական սուգ: Վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ՝ ձայնում է հոգին, և չկա օգնական, աղաղակում են, և ոչ ոք չի ազատում: Անհնար է վերապատմել այն ծայրահեղ, դժնդակ և խղճալի վիճակը, լեզուն

հրաժարվում է արտահայտել բանտարկված հոգիների ցավերը և տանջանքները: Մարդկանցից ոչ ոք չի կարող պատկերացնել վախը և սարսափը, ոչ մի մարդկային լեզու չի վիճակի չէ արտահայտելու այն դժբախտությունը և նեղությունը, որ կրում են բանտարկյալները: Հեծեծում են նրանք մշտապես և անդադար, և չկա ողորմացող: Կանչում են, և ոչ ոք չի լսում: Հեկեկում են, և ոչ ոք չի մխիթարում, ոչ ոք չի շտապում օգնության: Աղաղակում են և մորմոքում, բայց ոչ ոք չի ցուցաբերում ողորմություն և կարեկցանք: Այնժամ, որտե՞ղ պիտի գտնվի այս աշխարհի գովքը, որտե՞ղ՝ փառամոլությունը, որտե՞ղ՝ կերակուրը, ո՞ր է վայելքը, ո՞ր՝ գոհունակությունը և գերհագեցումը, ո՞ր են ապագա ծրագրերի երազանքները, ո՞ր է հանգիստը, ո՞ր՝ խաղաղությունը, ո՞ր է ազնվականությունը, ո՞ր է գեղեցկությունը, ո՞ր է մարմնի ամրությունը, ո՞ր՝ կանացի խաբուսիկ և կորուսիչ գեղեցկությունը, ո՞ր է հանդուգն անպատկառությունը, ո՞ր են գեղեցիկ հագուստները, ո՞ր՝ մեղքի անմաքուր և նողկալի քաղցրությունը, ո՞ր է արվամոլության զազրելի հաճույքը, ո՞ր է անուշահոտություններով օծման բուրմունքը, ո՞ր են թմբուկներով և տավիղներով խրախճանքները, ո՞ր է նրանց մեծամտությունը, ովքեր ապրում էին առանց որևէ երկյուղի, ո՞ր է դրամի և ունեցվածքի հանդեպ կիրքը և նրանից ելնող անողորմությունը, ո՞ր է անմարդկային հպարտությունը, որ զարշում է բոլորից և ներշնչում հարգել միայն ինքն իրեն, ո՞ր է դատարկ և ունայն մարդկային փառքը, ո՞ր է պիղծ և անհագուրդ վավաշոտությունը, ո՞ր է մեծությունը և տիրակալությունը, ո՞ր է թագավորը, ո՞ր է իշխանը, ո՞ր է քահանան, ո՞ր է ուսուցիչը, ո՞ր է բազում հարստությամբ հպարտացող և աղքատների հանդեպ անողորմն ու Աստծուն արհամարհողը, ո՞ր են թատրոնները, զվարճություններն ու հանդիսությունները, ո՞ր են վավաշոտները, ծիծաղկոտները, ծաղրողները և անհոգ ապրողները, ո՞ր են փափուկ հանդերձները և անկողինը, ո՞ր են բարձրահարկ տները և լայն դարպասները, ո՞ր են անվախ ապրողները:

Այնժամ, տեսնելով իրենց առանց այս բոլորի՝ զարհուրում են և զարհուրած աղաղակում, խռովված շարժումներ անում, ահը, դողը և ցավը պատում են նրանց, ինչպես ծննդաբերող կնոջը, և ինչպես փոթորկի կողմից դեպի կործանում քշվածին:

Ո՞ր է իմաստունների իմաստությունը, հոետորների ճարտասանությունը և ունայն գիտությունը: *«Խռովվեցին նրանք, երերացին հարբածի պես, և նրանց ողջ իմաստությունը կուլ գնաց»* (Մաղմ. 106:27):

«Ո՞ր է իմաստունը, ո՞ր՝ բանգետը, ո՞ր՝ այս աշխարհի քննողը: Չէ՞ որ Աստված հիմարացրեց այս աշխարհի իմաստությունը. քանզի *«Աշխարհն իր իմաստությամբ չճանաչեց Աստծուն՝ Նրա իմաստությամբ»* (Ա Կորնթ. 1:20):

Ով եղբայրներ, մտածեք, թե ինչպիսին է վայել մեզ լինել, մեզ, որ պարտավոր ենք մանրամասն հաշվետվություն տալ մեր յուրաքանչյուր վարմունքի համար՝ և՛ մեծի, և՛ փոքրի: Նույնիսկ, ամեն պարապ խոսքի համար մենք պատասխան պիտի տանք արդար Դատավորին (Մատթ. 12:36): Մյուս կողմից, ինչպիսի՞ն պետք է լինենք, որպեսզի այդ ահավոր ժամին ստանանք Աստծո ողորմությունը, որպեսզի մեզ միմյանցից բաժանելու ժամանակ, արժանանանք դասվելու երկնավոր Թագավորի աջ կողմում: Ի՞նչ աստիճանի է պետք մեզ պատրաստվել այն անճառելի ուրախությանը, որպեսզի արժանանանք լսելու թագավորների Թագավորի երանավետ ձայնը, ուղղված նրանց, ովքեր կլինեն Նրա

աջ կողմում. «Այն ժամանակ Թագավորը պիտի ասի նրանց, որ Իր աջին են. «Եկեք, Իմ Հոր օրհնյալնե՛ր, ժառանգեցե՛ք աշխարհի սկզբից ձեզ համար պատրաստված արքայությունը» (Մատթ. 25:34):

Այնժամ կժառանգենք երանությունը. «Ինչ որ աչքը չտեսավ, և ականջը չլսեց, և մարդու սիրտը չընկավ, Աստված այն պատրաստեց Իր սիրելիների համար» (Ա. Կորնթ. 29): Եվ այնժամ, մեզ էլ չեն խոսվի ոչ մի տրտմություն, ոչ մի հիվանդություն և անհանգստություն: Հաճախ խորհենք այս մասին:

Պատկերացնենք նաև մեղավորների անվերջանալի տանջանքները, և այն, թե ինչպիսի ամոթ պիտի կրեն նրանք արդար Դատավորի առջև, երբ տրվեն ահավոր ատյանին: Նրանք ի վիճակի չեն լինելու ասել և ոչ մի խոսք իրենց արդարացման համար: Ինչպիսի խայտառակության պիտի ենթարկվեն, երբ զատվելով՝ դրվեն Թագավորի ձախ կողմը: Ինչպիսի՞ խավար պիտի պատի նրանց, և ինչպիսի՞ խոսք, երբ Տերն Իր բարկությամբ և զայրությամբ դիմի նրանց. «Այնժամ կխոսի նրանց հետ Իր բարկությամբ և Իր զայրությամբ կսարսափեցնի նրանց» (Մաթ. 2:5):

Այն ժամանակ Նա պիտի ասի նրանց, որ Իր ձախ կողմում են. «Անիծյալնե՛ր, զնացե՛ք Ինձանից հավիտենական կրակը, որ պատրաստված է սատանայի և Իր հրեշտակների համար» (Մատթ. 25:41):

Ավա՛դ ինձ, ավա՛դ, ինչպիսի՞ ողբ ու ցավ, ինչպիսի՞ նեղություն, ինչպիսի՞ ահ ու դող կպատի նրանց հոգուն, երբ լսեն ահեղ ձայնը բոլոր երկնային զորությունների. «Մեղավորները կրկին դժոխք կընկնեն, նաև բոլոր հեթանոսները, որոնք մոռացան Աստծուն» (Մաթ. 9:18):

Օ՛, վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, ինչպիսի՞ լաց պիտի բարձրանա, վայնասուն, սուգ ու շիվան պիտի հետևի հավիտենական դառը տանջանքներին:

Ինչպես սրտակտոր պիտի հառաչեն, կուրծք ծեծեն և խոշտանգեն:

Ավա՛դ, ավա՛դ ինձ, ինչպիսին է այն տեղը, որտեղ լաց ու հեծկլտոց է, ատամների կրճտոց, այսպես կոչված, տարտարոս, որից ինքը՝ սատանան է սարսռում: Օ՛ վիշտ ու պատուհաս, ինչպիսին է գեհենը՝ իր անշեշ կրակով, որը վառվում է և լույս չի արձակում:

Վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, ինչպիսի՞ն է այն անքուն և թունավոր որդը:

Ավա՛դ, ավա՛դ, ինչպիսի՞ն է այնտեղի հավիտենական շոշափելի խավարը, երբեք չլուսավորվող:

Օ՛ դառնություն և վիշտ, ինչպիսի՞ն են անողորմ և դաժան հրեշտակները, որոնք մշտապես ներկա են գտնվելու տանջանքներին, քանի որ նրանք այնտեղ դաժանորեն խայտառակում և կատաղի ծեծում են: Տանջվողներն ամբողջ ուժով օգնություն են կանչում, և չկա ոչ մեկը, որ փրկի նրանց, աղերսում են Տիրոջը, և Նա չի լսում:

Այնժամ կհասկանան, որ բոլոր երկրային և կենցաղային գործերը դատարկ բաներ էին, և այն, ինչն այստեղ համարում էին բարիք, հիմա արդեն նողկանք է պատճառում, ինչով հաճույք էին ստանում, դառնում է լեղուց և ամեն տեսակի թույնից առավել դառը:

Վա՛յ մեղավորներին, ահա արդարները կանգնած են Թագավորի աջ կողմում, իսկ նրանք ողբում են: Հիմա, երբ արդեն մեղավորները ողբ ու կոծ են անում, արդարները ցնծում են: Այժմ, երբ արդարները զովանում են, մեղավորները տոչորվում և տապակվում են:

Վա՛յ մեղավորներին, նրանք դատապարտվում են, իսկ արդարները՝ փառավորվում:
Վա՛յ մեղավորներին, երբ արդարները բերկրում են ամեն տեսակի երանություններով,
նրանք՝ ամեն ինչից զրկված, արտասվում են:

Վա՛յ մեղավորներին, որովհետև եթե արդարներին սիրաշահում են, ապա իրենց
ստորացնում են: Արդարները սրբության մեջ են, մեղավորները՝ կրակե հնոցի:
Արդարները գովաբանվում են, իսկ մեղավորները՝ պախարակվում: Արդարները սուրբ
կացարաններում են, իսկ մեղավորները՝ հավիտենական արտաքսման մեջ: Արդարները
կլսեն. *«Եկեք Իմ Հոր օրհնյալներ, ժառանգեցեք աշխարհի սկզբից ձեր համար
պատրաստված արքայությունը»:*

Իսկ մեղավորները. *«Հեռացե՛ք Ինձանից, անիծյալներ, հավիտենական հուրը, որ
պատրաստված է սատանայի և իր չար հրեշտակների համար»:*

Արդարները՝ դրախտում, իսկ մեղավորները՝ անմար հրում: Արդարները բերկրում են,
մեղավորները՝ չարաչար տառապում: Արդարները ցնծում են, իսկ մեղավորները՝
կապկպված տանջվում:

Արդարները երգում են, մեղավորները՝ լացում: Արդարներն ազդարարում են
երեքսրբյանը, մեղավորները ողբում են իրենց երիցս նգովքը: Արդարները ճաշակում են
երգերի քաղցրությունը, մեղավորները քաշում են իրենց աղետալի կորուստը:
Արդարները՝ Աբրահամի գոգում, մեղավորները՝ բելիարի եռացող ալիքներում:
Արդարները՝ հանգստի, մեղավորները՝ խռովքի: Արդարները ցողվում են, մեղավորները
տոչորվում են բոցով: Արդարներն ուրախանում են, մեղավորները պապակվում են դառը
տրտմությամբ: Արդարները՝ մեծության, մեղավորներն՝ ապականության: Արդարները
բարձրացվում են, մեղավորներն ավելի ու ավելի խորն են ընկղմվում: Արդարները
շրջապատված են լույսերով, իսկ մեղավորները տեղ են գտնում խավարում: Արդարները
երանություն են ապրում, մեղավորները՝ ճմլվում:

Արդարները հազենում են Աստծո տեսությամբ, իսկ մեղավորները տապակվում են
կրակե բոցերով:

Արդարները ընտրյալ անոթներ են, իսկ մեղավորները՝ անոթներ գեհենի:

Արդարները՝ մաքուր ոսկի, փորձված արծաթ, թանկարժեք քարեր, մեղավորները՝
փայտ, եղեգ և ծղոտ, արժանի միայն կրակը նետվելու: Արդարներն՝ արքայական ցորեն,
մեղավորները՝ կորուսյալ որոմ:

Արդարներն՝ ընտրյալ սերմեր, մեղավորները՝ որպես մոլախոտ, կրակի կերակուր:
Արդարներն՝ աստվածային աղ, մեղավորները՝ գարշանք և ժանտահոտություն:
Արդարները՝ մաքուր, աստվածային տաճար, մեղավորները՝ դների պիղծ բնակարան:
Արդարները՝ լուսավոր ապարանքներում, մեղավորները՝ անհատակ անդնդում:
Արդարները՝ պայծառափայլության և ճաճանչափայլ լույսերի մեջ, մեղավորները՝
փոթորկող խավարում: Արդարները՝ հրեշտակների հետ, մեղավորները՝ դների:
Արդարները խրախճանքների մեջ են հրեշտակների հետ, մեղավորները՝ հեծկլտում են
դների հետ: Արդարները՝ լույսի մեջ. մեղավորները՝ խավարի: Արդարները մխիթարվում
են Սուրբ Հոգով, մեղավորները տանջանքների մեջ մորմոքվում են դների հետ:
Արդարները կանգնած են Տիրակալի Գահի առջև, մեղավորները կանգնած են
անանցանելի խավարի առջև: Արդարները միշտ բացեիբաց պիտի նայեն Քրիստոսի

դեմքին, մեղավորներն անհերթափոխ պիտի կանգնեն սատանայի առջև: Արդարները սովորում են Աստծո գաղտնիքները հրեշտակներից, մեղավորներին բացահայտում են իրենց գաղտնիքները դները: Արդարներն աղոթքներ են հղում, մեղավորներն՝ անդադար լաց: Արդարները գտնվում են վերին կացարաններում, մեղավորները սողում են ձորերում: Արդարները՝ երկնքում, մեղավորներն՝ անդնդում: Արդարները հավիտենական կյանքում, մեղավորները՝ մահացու կործանման մեջ: Արդարներն՝ Աստծո արքայությունում, մեղավորներն՝ այնտեղ, ուր սատանան է: Արդարները հաղորդակցվում են Աստծո հետ, մեղավորները՝ սատանայի:

Վա՛յ մեղավորներին, երբ նրանք կբաժանվեն արդարներից: Վա՛յ մեղավորներին, որովհետև նրանց գործերն ի հայտ են գալիս, և սրտի խորհուրդները՝ հրապարակվում: Ավա՛ղ մեղավորներին, որովհետև նրանց խորամանկ մտադրությունները մերկացվում են, և նրանց չար խորհուրդների հուլովածքը քանդվում է և լլկվում, և մտքերը կշռվում: Ավա՛ղ մեղավորներին, որովհետև նրանք ատելի են սուրբ հրեշտակների համար և զարշելի՝ սուրբ նահատակների համար: Ավա՛ղ մեղավորներին, որովհետև նրանք վնդվում են ապարանքից: Ավա՛ղ, ինչպիսին է այնժամ զոջումը: Ավա՛ղ, ինչպիսին է այնժամ ողբը, ինչպիսին է այնժամ կարիքը, ավա՛ղ, ինչպիսին է այնժամ փոթորիկը: Զարհուրելի է սրբերից բաժանվելը, էլ առավել զարհուրելի է բաժանվելն Աստծուց:

Արդ, խայտառակություն է՝ կապված ձեռքերով և ոտքերով կրակի մեջ գցվելը: Տառապագին է և ողբալի արտաքին շոշափելի խավարը նետվելը, որպեսզի այնտեղ կրճտացնեն ատամները և մաշվեն՝ ծանր ու հավիտենական տառապանքով: Մարսափելի է, երբ լեզուն տապակվում է բոցերից, տրտմագին է խնդրել մի կաթիլ ջուր և չստանալ: Դառնագին է՝ լինել կրակների մեջ, պաղատել և չստանալ օգնություն: Անանցանելի են թավուտները, և անձայրածիր է վիհը: Բանտարկյալը չի փախչի այնտեղից, կալանավորի համար ելք չի լինի, անանցանելի են բանտի պատերը, դաժան է պահակախումբը, աղջամղջային է գնդանը, անքակտելի են կապանքները, շղթաները՝ անարձակելի: Դժոխային կրակների ծառաները վայրենի են և մոլեգին: Զարհուրելի և մեծ տառապանք պատճառող են տանջող գործիքները: Ճիրաններն ամուր են և անկոտրում: Զիլերն ամրապինդ են և կարծր: Կուպրը պղտոր է և եռացող: Թարախոտ է երևույթը հրապարակների: Կարմրած քարածխի պես շիկացած են մահիճները: Տապն անտանելի է: Որդը նողկալի է և գարշահոտ: Դատարանը փակ է՝ ներումի և ողորմության համար: Դատավորն անկողմնակալ է, դատավճիռն՝ անբեկանելի: Հզորների դեմքերը ծածկված են ամոթով ու խայտառակությամբ: Տիրակալները դարձել են խղճուկներ, թագավորներն՝ աղքատներ: Իմաստունները դարձել են սգեւորներ: Բարձրախոս ճարտասանները՝ համր և տհաճ, հարուստներն՝ անմիտներ: Չի լսվում շողոքորթների կեղծավոր ճողոմախոսությունը: Մերկացած է նենգության ծուրությունը: Ստությունը վաշխառուների ի հայտ է բերված: Ժանտահոտությունը խեղդում է դրամապաշտների հոտոտելիքները:

Զրի երես է հանված կեղծավորների թաքցրած փտությունը: Տրվող վերքերը հասցվում են՝ ըստ հանցանքի չափի, որոնք ի հայտ են բերված և հրապարակված: Ավա՛ղ մեղավորներին, որովհետև նրանք մաքուր չեն, պիղծ են և զագրելի Աստծո առջև: Ինչպե՛ս են ցեխոտվել և պղծվել նրանց հոգիները: Ինչպե՛ս է զարշահոտում նրանց մարմինը շնությունից, անառակության և վավաշոտության հագեցումից:

Ինչպես են նրանք պղծել հոգին ու մարմինը՝ չպահպանելով Մկրտության սուրբ հանդերձները: Ինչպե՞ս, առանց ամոթի և խայտառակության, տրվեցին որկրամոլությանը և անառակ հարբեցողությանը, լցնելով իրենց անտակ ստամոքսները՝ չամրապնդվեցին ժուժկալության մեջ և չսահմանափակվեցին միայն իրենց անհրաժեշտ կարիքների բավարարմամբ, այլ գործածելով իրենց հարստությունը զգայական հաճույքների համար՝ ինչպես խոզեր՝ թավալվում էին ցանկական բերկրությունների մեջ: Անցկացրեցին իրենց կյանքի օրերը և տարիները պիղծ խորհուրդներով, չար մտադրություններով, դատարկախոսությամբ և անառակ երգեցողությամբ: Ինչպես կուրության մեջ փոխվեցին նրանց սրտերն՝ ի միտ չբերելով այն, որ ժամանակին ներդաշնակ էին Քրիստոսի հետ և հրաժարված՝ սատանայից: Ինչպե՞ս շեղվեցին ուղիղ ճանապարհից՝ քայլելով անհայտության խավարում, տրվելով ծուլության քնին, ընկղմվեցին գեհենի հատակը: Ինչպե՞ս խորթացան առաքինասեր գործերի լույսից՝ սիրելով մեղանչական խավարը, որպեսզի քայլեն լայն և ընդարձակ չարության ճանապարհով: Ինչպե՞ս մոռացան գալուստը մեր Տեր Աստծո և Փրկչի՝ Հիսուս Քրիստոսի, մոռացան նաև Նրա անհամար և անքննելի շնորհները: Եվ մաքրվելով Աստվածային մկրտության ջրով, լուսավորվելով Սուրբ Հոգով և զարդարվելով հոգևոր խաղաղության խնդությամբ՝ նրանք հանուն փուչ, զագրելի և աննախանձելի հաճույքների, անհոգ գտնվեցին այսպիսի մեծ շնորհների հանդեպ և դարձան ստրուկ պոռնկության և շնության ոգուն: Ավա՛դ, Աստծո որդեգրությունը թողնողներին և աշխարհի հաճույքներին տրվողներին: Ավա՛դ, աշխարհի իմաստությանը հետևողներին: Ավա՛դ, մեղանչական խավարը սիրողներին: Ավա՛դ, ճշմարտության լույսից հեռացողներին: Ավա՛դ, մեղքի գիշերում քայլողներին: Ավա՛դ, շնորհած լուսավոր օրերը թողնողներին: Ավա՛դ, ծիծաղի չար սովորությանը տրվողներին: Ավա՛դ, զարդարվողներին այն բանի համար, որպեսզի խոցեն հոգիները՝ շնության անմաքուր հաճույքներով: Ինքնազարդարումը սատանայական հրաշագործություն է, իսկ նրանց համար, ովքեր ցանկանում և փնտրում են փրկություն, այդ ամենը զագրելի բաներ են: Ավա՛դ, միմյանց զրպարտողներին: Վա՛յ, ականջներին փսփսացողներին և բաժանումներ ու խռովություններ առաջացնողներին: Ավա՛դ, վավաշոտության պատճառով երդում տվողներին: Ավա՛դ, երդմնազանցներին: Ավա՛դ, որկրամոլներին, քանի որ նրանց աստվածն իրենց ստամոքսն է (Փիլիպ. 3:19): Ավա՛դ, հարբեցողներին:

Երանելի է նա, ով այս կյանքում նվաստացնում և խոնարհեցնում է իր անձը հանուն Աստծո: Նա կմեծարվի ամենագոր Աստծո կողմից՝ փառավորվելով հրեշտակների հետ, նա էլ չի կանգնի այն ահավոր դատաստանի առջև: Երանելի է այն մարդը, ով հարատևում է աղոթքների մեջ, համբերող է պահքի մեջ, պատրաստակամ է հսկումներին, պայքարում և վանում է քունը, ծունկ է խոնարհեցնում՝ Աստծուն փառաբանելու համար, ծեծում է կուրծքը, ձեռքերը բարձրացնում է դեպի լեռները, աչքերը բարձրացնում է երկինք՝ Աստծուն, խորհում է փառքի գահին Նստողի և սրտերն ու երիկամները քննողի մասին (Հայտն. 2:23):

Քանի որ այդպիսինը պիտի քաղցրանա հավիտենական օրհնություններով և դառնա բարեկամ, եղբայր, որդի և ժառանգորդ Աստծո, դատաստանի օրը երկնքի արքայությունում նրա դեմքը կփայլի՝ ինչպես արև: Ով սիրում է ճշմարտությունը, նա

դառնում է բարեկամ Աստծո, իսկ ով մշտապես ստում է՝ նա ընկեր է դերի: Շողոքորթություն ասողն ազատվում է անեծքից: Ով կրում է փորձություններ, պսակվում է՝ որպես վկա Քրիստոսի Գահի առջև: Ով հարձակումների ժամանակ քրթմնջում և դժգոհում է, վրա հասած վշտերի պահին տրտմում է և պարսավում, այդպիսին ընկնում է խաբկանքի մեջ և չունի ապավինություն: Հեզը, հանդարտը, խոնարհամիտը գովաբանվում է Աստծո կողմից, հրեշտակների կողմից սիրաշահվում է, մարդկանց կողմից՝ հարգվում: Բարկացկոտ, ցասումնալից և զայրացկոտ մարդուն Աստված ասում է: Այսպիսինը սնվում է դիվային դառնությունից, խմում է օձերի ցասման գինին և իժերի անբուժելի թույնը: Սրտով մաքուրներն ընկալում են Աստծո փառքը, իսկ մտքով պղծվածները և չարիք գործողները տեսնում են սատանային: Մերձավորի հանդեպ անպիտան և վնասակար խորհուրդները հեռացնում են մեզ Աստվածայինի հետ հաղորդակցվելուց: Անուշահոտ շաքարներով շաքարվողներն իրենց դեմքը դիմափռելով սպիտակեցնողները և կարմրացնողները, թանկարժեք քարերով զարդարվողները, որոնք նպատակ ունեն հմայելու և որսալու ուրիշների հոգին՝ անմաքուր ցանկություններով և անպիտան կրքերով՝ ի հաճություն սատանայի, այսպիսիներին դատաստանի օրը տեղ չի լինելու առաքինիների և հավատարիմների մեջ, այլ պիտի տանջվեն Աստծո պատվիրաններն անարգողների հետ: Ով կրքոտությամբ է նայում ուրիշի բարիքներին և գեղեցկությանը, այսպիսինը կզրկվի Դրախտի գեղեցկությունից: Ուրիշի մեղանչումով ուրախացողներն, իրենք են ընկնում մեղքի մեջ: Ուրիշինը ցանկացողները, զրկվում են իրենց ունեցածից էլ և կործանվում: Հպարտները, փառամուլները, մարդահաճոները դատապարտվում են սատանայի հետ:

Կեղծավորները նույնպես պիտի տանջվեն սատանայի հետ: Մարմինը չափից և անհրաժեշտից ավելի կերակրողները հոգին մատնում են հավիտենական սովի: Ով մտադրված և առանց ստիպողության մեղանչում է, և չի զղջում, նա մատնվում է տառապանքի՝ անհավատների հետ: Նրանք, ովքեր ասում են. «Երիտասարդության ժամանակ մեղանչենք, իսկ ծերությանը՝ ապաշխարենք», գտնվում են սատանայական հմայության և անարգանքի մեջ, որովհետև գիտակցաբար և ազատ կամքով են մեղանչում: Սրանք բարեհաճությամբ են տրվում մեղքին և ապաշխարության չեն արժանանում, այլ երիտասարդ տարիներին մահվան մանգաղով հնձվում են, ինչպես՝ Հուդայի թագավոր Ամոնը (Բ Մնաց. 33:21-25), որ բարկացրեց Աստծուն՝ իր սրբապիղծ մտադրություններով և գարշելի մտածումներով: Ունայնամիտ են դարձել և մթագնել տղայամիտ սրտերը նրանց, ովքեր ասում են. «Վաղը կապաշխարենք, իսկ այսօր՝ մեղանչենք»: Այդպիսիները կորստյան են մատնում ժամանակը և պղծելով՝ ապականում են մարմինը, աղտոտում են իրենց հոգին և մթագնում մտածումները, խավարեցնում միտքը և լռեցնում խիղճը: Չեն մտածում, որ վաղը, միգուցե, մահն իրենց հափշտակի: Ով չի լացում շնության մեղքի մեջ ընկնելուց, ով չի ողբում անառակության մեղքի պատճառով, ով ցավ չի քաշում պիղծ արվամուլության համար, դառը չի լացում աղտեղի ձեռնաշարժության համար, այդպիսի մեղսագործներից ոչ ոք ընդունակ չէ ի սրտե զղջալ գործած մեղքերի համար և ոչ էլ՝ խուսափել հետագա մեղքերից: Նրանք, ովքեր չեն փնտրում, թե ինչ է կորցրել իրենց հոգին, ձեռք չեն բերում և այն, ինչն առաջնորդում է փրկության: Նրանք, ովքեր չեն քննում, թե իրենք ինչպիսին են՝ վնասի վրա վնաս են

ավելացնում, ոչ միայն շահ չեն ստանում, այլև գլուխներն էլ են կորցնում: Նրանք, ովքեր խելամոռեն չեն ջանում և արթուն չեն աղոթքների մեջ, գերի են ընկնում իրենց ունայն և անպիտան մտածումների ձեռքը, իսկ այդպիսի գերիները թեկուզև չուզենալով, անկախ իրենց կամքից, ընկնում են չար սովորության լծի տակ: Ով անուշադրությամբ է մասնակցում աստվածապաշտությանը, նա շատ մեծ բաներից է զրկվում: Ով ուշադրությամբ և փափագով չի լսում աստվածային ընթերցանությունը, այլ տրվում է քնկոտ ծուլության, նա հինգ հիմար կույսերի հետ դուրս կմնա Երկնավոր Փեսայի ապարանքներից: Պահքի հանդեպ՝ որպես փրկության միջոց, անհոգ եղողները մխրճվում են որկրամոլության մեջ և հաղթվում մեղքից, որի հետևանքով, շնության կիրքը հարձակվում է նրանց վրա: Աստծո պատվիրանները չպահողները որսվում են դևերի կողմից և դատապարտվում գեհենի հրին: Սուրբ Եկեղեցուց և Սուրբ Խորհուրդներից (Հաղորդությունից) հեռացողները դառնում են Աստծո թշնամիներ և դևերի բարեկամներ: Անաստված աղանդավորների հերձվածները կխայտառակվեն, այլադավան ազգերը կծաղրվեն, աստվածամարտ հրեաների բերանները կպապանձեցվեն: Երբ սրտեր և երիկամներ քննող Ահեղ Դատավորը նստի դատելու, Որի խոսքը երկսայրի սրից առավել սուր է, նույնիսկ բաժանում է հոգին՝ մարմնից, անդամներից և ուղեղից, որը դատում է սրտի խորհուրդներն ու մտածումները, այնժամ կտեսնես ոչ միայն մի մասն ամբողջից, այլ՝ բոլորը բացեիքաց, ամեն ինչը՝ ջրի երես ելած: Այնժամ գայլը չի ծածկվի գառան մորթով, և դրսի արտաքին գործերը չեն ծածկի ներքին խորհուրդները: Չկա արարած, որ հայտնի չլինի Արարողին, այլ բոլորը մերկ և բացահայտված են Նրա աչքերի առջև: Ուրեմն, կրքերի դեմ մարտնչենք Աստծո պատվիրաններով, խոնարհեցնենք հպարտ խորհուրդները, ելնենք պատերազմի՝ սատանայի դեմ, պայծառանանք հոգևոր սթափությամբ, ճնշենք մեղավոր տենչանքները, հոգանք ձեռք բերել պատրաստակամություն և սեր՝ աղոթքի հանդեպ, մտքի արթնությամբ, մաքուր խղճմտանքով, մշտական ժուժկալությամբ, պահքի ջանասիրությամբ, անկեղծ սիրով, իրական մաքրությամբ, չպղծված ողջախոհությամբ, անշոդոքորթ խոնարհությամբ: Ջանանք ձեռք բերել սաղմոսերգություն, ընթերցանություն՝ առանց փառամոլության, ծնրադրություն՝ առանց հպարտության, աննվազ աղաչանք, մաքուր վարք, խոսքերի ճշմարտացիություն, ջանասիրություն՝ հյուրընկալության մեջ, ողորմություն՝ առանց խորհրդածության, աստվածահաճո համբերություն: Կանգնեցնենք մաղձոտության գետերը, ոչնչացնենք բարկությունը, հեռացնենք մեզանից ձանձրությունը, կտրենք ցատումը, մերժենք տրտմությունը, չորացնենք արծաթսիրությունը (դրամապաշտությունը), որպեսզի չվախենանք համընդհանուր մահվանից, մարդկային ցեղի այս հնձվորից, չվախենանք մարդկանց այս կորուսչից:

Իրական մահն այն չէ, որ բաժանում է հոգին մարմնից, այլ՝ այն, որ հեռացնում է հոգին Աստծուց: Աստված է կյանքը, և ով հեռացնում է իրեն Նրանից, նա մահանում է և չունի համարձակություն Աստծո առջև, որովհետև հեռացվել է կյանքից: Իրական մահը սատանայից է: Մահվան հայրը՝ սատանան, կանգնած է՝ ինչպես ամուր զինված ռազմիկ, պատրաստ՝ հարձակվելու մեզ վրա սուրբ օրերին, որպեսզի գցի իր իշխանության տակ և հետո էլ ասի. «Հաղթեցի Քրիստոսի զինվորին՝ ցույց տալով նրան կանացի գեղեցկություն, հմայեցի նրա լսողությունը, կործանեցի հպարտությամբ և

որկրամոլությամբ, ոտնատակ արեցի կրքերի մեջ, գայթակղեցի հարբեցողությամբ՝ հեռացնելով նրան Աստծուց, և գցեցի թափառումների անդունդը»:

Թույլ չտանք պիղծ դներին՝ ծաղրելու մեզ, քանի որ Աստված ունենք, որը մեր Փրկիչն է, իսկ դեր՝ մեր կորուսիչը: Ունենալով այս մահկանացու մարմինը՝ մենք չենք խուսափի մահվանից, բայց չխռովվենք, այլ համարձակությամբ ելնենք պայքարի՝ չար դների դեմ հաղթանակ տանելու բաղձանքով: Եթե մենք մեր սրտերի մեջ ունենանք Աստծո երկյուղը և հոգում կրենք մահվան հիշողությունը, այնժամ մեզ վրա թող սպառազինված ելնեն բոլոր դները, որովհետև նրանք էլ չեն կարող մեզ հասցնել և ոչ մի վնաս, այլ՝ կնամանվեն խոյերի, որոնք առանց որևէ հաջողության խոյահարում են պարիսպը: Մեր պարիսպն անխորտակելի է, քանի որ մեզ հետ է մեր Տեր Աստվածը, Որին վայել է փառք, պատիվ և իշխանություն հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

**Մեր սուրբ հայր Հովհան Ոսկեբերանի հորդորական
խոսքը՝ քառասնորյա սուրբ
պահքի վերաբերյալ**

Ուրախանում եմ և ցնծում, որ այժմ Աստծո եկեղեցին գեղեցկանում է իր բազմաթիվ զավակներով, և որ դուք բոլորդ այստեղ եք գալիս մեծ ուրախությամբ: Երբ նայում եմ ձեր լուսավոր հայացքներին, տեսնում եմ ձեր հոգևոր ուրախության անհերքելի ապացույցը, ինչպես իմաստունն է ասում. «Մրտի բերկրանքից ծաղկում է դեմքը» (Առակ. 15:13): Այդ պատճառով էլ ես այսօր վեր կացա մեծ ձգտումով, որպեսզի մասնակցեմ ձեզ հետ այս հոգևոր ուրախությանը՝ միևնույն ժամանակ ցանկանալով ձեզ համար հոչակողը լինել գալիք քառասնորյա սուրբ պահոց շրջանի՝ որպես մեր հոգիների սպեղանու: Եվ մեր բոլորի Տերը՝ որպես որդեսեր Հայր, ցանկանալով մեզ մաքրել մեղքերից, սուրբ պահքի միջոցով բժշկություն է շնորհել: Եվ այսպես, ոչ ոք թող չտխրի, ոչ ոք թախծոտ չերևա, այլ ցնծա, ուրախանա և փառավորի մեր հոգիների համար Հոգացողին, որ բացել է մեզ համար այս սքանչելի ճանապարհը, և դուք մեծ խնդությամբ ընդունեք պահքի սկսվելը: Թող ամաչեն հույները (փիլիսոփաները), խայտառակվեն հրեաները՝ տեսնելով, թե ինչ ուրախությամբ և պատրաստակամությամբ ենք մենք ողջունում պահքի գալուստը, և թող գործնականում տեսնեն, թե ինչ տարբերություն կա մեր և իրենց միջև: Նրանք իրենց տոները և հանդիսությունները համարում են հարբեցողության և ամեն տեսակի անամոթության ու թեթևալիկության ժամանակ, որը և սովորաբար գործում են այդ շրջանում: Իսկ Աստծո եկեղեցին, հակառակ նրանց, տոն է անվանում պահքը՝

արհամարհելով ուտեստեղենի հաճույքը, և հետևում ամենատարբեր առաքինությունների: Եվ սա է ճշմարիտ տոնը, որտեղ հոգիների փրկությունն է, որտեղ խաղաղությունն ու համերաշխությունն է, որտեղից վնդված է ամեն տեսակի կենցաղային ցուփություն, որտեղ չկա ոչ աղաղակ, ոչ աղմուկ, ոչ խոհարարների իրարանցում, ոչ անասունների մորթ, այլ այս բոլորի փոխարեն տիրում է բացարձակ հանդարտություն, լռություն, սեր, ուրախություն, խաղաղություն, հեզություն և այլ անհամար առաքինություններ:

Այսօր տարբերություն չես տեսնի հարուստի և աղքատի բացած սեղանների միջև, որովհետև ամենուր կերակուրը պարզ է, խորթ՝ ամենատարբեր շոայլություններից և ճոխություններից: Եվ հենց սրա համար էլ ցանկանում եմ, որ այս տոնին մի փոքր զրուցենք ձեր՝ սիրելիներիդ հետ, նախօրոք խնդրելով, որ մեր խոսքը լսեք հանդարտությամբ, որպեսզի այստեղից գնալով՝ ձեզ հետ բարի պտուղներ տանեք տուն: Մենք հավաքվում ենք այստեղ ոչ հենց այնպես և ոչ իզուր, միայն նրա համար, որպեսզի ձեզանից մեկը խոսի, իսկ մյուսը ձեռքը թափ տա մյուսի ասածի վրա, և հետո բոլորը ցրվեն այստեղից: Այլ, որպեսզի և՛ մենք խոսենք օգտակար ինչ-որ բան՝ պիտանի ձեր հոգիների փրկության համար, և դուք ստանաք պտուղ ու մեծ օգուտ մեր խոսքերից, և սրանով էլ դուրս գանք այստեղից: Եկեղեցին հոգևոր առողջարան է, և այստեղ եկողները պիտի ստանան համապատասխան դեղամիջոցներ, որպեսզի այն դնեն իրենց վերքերին և նոր հեռանան այստեղից: Իսկ ինչի՞ է պետք լսելը, եթե գործնականում այն չենք կատարելու: Չէ՞ որ ոչ մի օգուտ չի լինի դրանից: Այս մասին լսիր երանելի Պողոսին, որ ասում է. *«Որովհետև օրենքը լսողները չեն, որ արդար են Աստծո առաջ, այլ օրենքը կատարողները պիտի արդարացվեն»* (Հռոմ. 2:13): Եվ Քրիստոսն էլ Իր քարոզում ասում էր. *«Ոչ ամեն մարդ, որ Ինձ Տե՛ր, Տե՛ր է ասում, երկնքի արքայություն կմտնի, այլ նա, ով կատարում է կամքը Իմ Հոր, որ երկնքում է»* (Մատթ. 7:22):

Եվ այսպես, սիրելիներ, իմանանք, որ մենք ոչ մի օգուտ չենք ստանա լսելուց, եթե սրան չհետևի գործնականում կատարելը: Չլինենք միայն լսողներ, այլև՝ կատարողներ, որպեսզի խոսքին համապատասխանող գործի ծառայենք և խոսքը ոգեշնչման աղբյուր դառնա: Այժմ բացեք ձեր հոգին և ընդունեք խոսքը պահքի մասին: Ինչպես որ պատրաստվում են ընդունել առաքինի և գեղեցիկ հարսնացուին՝ հարսանյաց սրահը զարդարելով ծածկոցներով, մաքրում են ամբողջ տունը, թույլ չեն տալիս, որ այնտեղ մտնի ոչ մի անպիտան աղախին, և հետո արդեն առաջնորդում են հարսնացուին հարսանյաց հարկաբաժին: Սրա նմանողությամբ, ցանկանում եմ, որպեսզի դուք ևս, մաքրելով ձեր հոգիները, հրաժեշտ տաք զվարճանքներին և ամեն տեսակի անծուժկալություններին՝ գրկաբաց ընդունելով բոլոր օրհնությունների մորը՝ ողջախոհությանը և բոլոր առաքինությունների ուսուցչուհուն՝ պահքին, որպեսզի դուք էլ բավականություն և մեծ հաճույք ստանաք, և պահքն էլ ձեզ համապատասխան սպեղանու արժանացնի: Բժիշկները, երբ մտադրվում են դեղամիջոց տալ նրանց, ովքեր ցանկանում են մաքրվել նեխած ու փչացած հյուրերից, պատվիրում են ձեռնպահ մնալ սովորական կերակուրից, որպեսզի այն արգելք չհանդիսանա դեղամիջոցի ներգործության համար: Առավել ևս, մենք, պատրաստվելով ընդունել այս հոգևոր դեղամիջոցը, այսինքն՝ այն օգտակարությունը, որ առաջանում է պահեցողությունից,

պետք է ժուժկալությամբ մաքրենք մեր միտքը և թեթևացնենք մեր անձը, որպեսզի անժուժկալությամբ աղտոտված պահեցողությունը չդառնա մեզ համար անօգուտ ու անպտուղ:

Տեսնում եմ, որ շատերին տարօրինակ է թվում իմ խոսքը, բայց խնդրում եմ ձեզ, անգիտակցաբար չտրվենք սովորության ստրկամտությանը, այլ մեր կյանքը դասավորենք համապատասխան մեր գիտակցության: Արդյոք մենք որևէ շահ կարո՞ղ ենք ունենալ, եթե ամբողջ օրը տրվենք կերակրով հագեցմանը և հարբեցողությանը: Ինչպես որ մարդկային ցեղի համար անժուժկալությունը կերակրի մեջ դառնում է պատճառ և աղբյուր անհամար չարությունների, այնպես էլ պահքը, և արհամարհանքը հաճելի ուտեստեղենների հանդեպ դարձել են պատճառ անպատմելի օրհնությունների:

Չարահնար դևը և մարդկային ցեղի թշնամին, տեսնելով, որ առաջին ստեղծվածը Դրախտում անհոգ կյանք էր վայելում, և մարմնով հանդերձավորվածը երկրի վրա ապրում էր հրեշտակի պես, որոշեց գայթակղել և տանել նրան դեպի անկում՝ ավելի մեծ բարիքներ խոստանալով, և սրանով գրկելով մարդուն նաև նրանից, ինչը նա արդեն ուներ: Ահա թե ինչ է նշանակում սեփական չափանիշների մեջ չմնալ և ցանկանալ ավելին: Այս մատնացույց անելով՝ իմաստունն ասաց. *«Մահն աշխարհ է եկել բանասարկուի նախանձով»* (Բմաստ. 2:24):

Տեսա՞ր, սիրելիս, թե ինչպես անժուժկալության հետևանքով մահ եղավ: Տես, ինչպես է հետազայում Աստվածային Գիրքը դատապարտում զվարճությունները և ասում. *«Ժողովուրդը նստեց, որ կերուխում անի, ապա վեր կացավ, որ պարի»* (Ելք 32:6), իսկ մի այլ տեղ. *«Կերավ ու հագեցավ, ճարպակալեց ու ըմբոստացավ այդ սիրելի մարդը»* (Բ Օր. 32:15): Սողոմի բնակիչներն այս բանով և այլ հանցանքներով, իրենց վրա բերեցին Աստծո ահավոր բարկությունը: Լսիր, թե ինչ է ասում մարգարեն. *«Սողոմի անօրինությունն այս էր. ամբարտավանություն, հացով լիացածություն, գինու մեջ հղիացածություն»* (Եզեկ. 16:49), այս արատը կարծես թե հանդիսանում է ամեն չարիքների արմատը: Տեսնո՞ւմ ես անժուժկալության չարիքը: Իսկ այժմ տես պահքի մեծ և բարենպաստ ներգործությունը: Անցկացնելով քառասուն օր պահքով՝ մեծ Մովսեսն արժանացավ ստանալու օրենքը, և երբ իջավ սարից ու տեսավ ժողովրդի անօրինությունը, նետեց այդ քարե տախտակները, որոնք ստացել էր մեծ ջանքով, և դրանք ջարդեց՝ անհնար համարելով հայտնելու Աստծո պատվիրանները հարբեցողությամբ և անօրինությամբ տարված ժողովրդին: Եվ սրա համար սքանչելի այս մարգարեն պետք է նորից քառասուն օր պահեցողության տրվեր, որպեսզի արժանանար վերստին ստանալու և ժողովրդին բերելու քարե տախտակները՝ ժողովրդի անօրինության պատճառով ջարդվածների փոխարեն (Ելք 24, 32, 34):

Եվ մեծ Եղիան էլ, նույնքան ժամանակ պահք պահելով խուսափեց մահվան տիրապետությունից ու վեր բարձրանալով կրակե զրահակառքով երկինք՝ մինչ այժմ մահ չճաշակեց (4 Թագ. 2:1, 11): Այն ցանկալի այրն էլ՝ Դանիելը, երկար օրեր անցկացնելով պահեցողությամբ, արժանացավ սքանչելի տեսիլքի (Դան. 10:3): Նա սանձեց առյուծների կատաղությունը՝ վերափոխելով այն ոչխարների հեզության, չփոխելով նրանց բնությունը, այլ միայն տրամադրվածությունը՝ մինչդեռ նրանց գազանությունը մնաց նույնը:

Նինվեացիներն էլ ծոմապահությամբ բեկանեցին Տիրոջ վճիռը՝ ստիպելով ծոմ պահել ոչ միայն մարդկանց, այլև՝ անբան անասուններին, և այս կերպ հեռանալով բոլոր չար գործերից՝ արժանացան տիեզերքի Արարչի մարդասիրությանը (Հովն. 3:7):

Կարող ենք թվարկել և բազմաթիվ այլոց, որոնք փառավորվեցին պահեցողությամբ թե՛ Հին, և թե՛ Նոր ուխտի ժամանակաշրջանում: Բայց ինչի համար ես դիմեմ միայն ծառաներին: Հարկ է նաև նայել մեր բոլորի Տիրոջը: Մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսն էլ քառասնօրյա ծոմապահությունից հետո մարտի մեջ մտավ սատանայի հետ, և մեզ բոլորիս օրինակ տվեց այն բանի, որ մենք էլ նույն պահեցողությամբ զինվենք, և Նրա միջոցով գործություն ձեռք բերելով՝ ելնենք պատերազմի սատանայի դեմ (Մատթ. 4:2): Այստեղ կարող է ինչ-որ մեկը իր սուր և արթուն մտքով հարցնել, թե ինչու Տերն այնքան ժամանակ պահք պահեց, որքան որ ծառաները, և ոչ ավել նրանցից: Այդպես արվեց ոչ հենց այնպես և ոչ իզուր, այլ իմաստությամբ և Իր անձատելի մարդասիրությամբ, որպեսզի չլինի մտածեն, թե Նա հայտնվեց ոչ իրական, և մարմին չառավ Իր վրա, և կամ՝ չուներ մարդկային բնություն, այդ էր պատճառը, որ Նա այդքան օր պահք պահեց: Այդպիսով փակվում են նաև վիճաբանություն սիրողների անամոթ բերանները: Եվ Նա հաճեցավ պահք պահել այդքան ժամանակ և ոչ ավելի ծառաներից, որպեսզի գործնականում սովորեցնի մեզ, որ հանդերձավորված է այնպիսի մարմնով, ինչպիսին որ մերն է, և որ Իրեն խորթ չէ մեր բնությունը: Ահա պարզ դարձավ մեզ և՛ ծառաների օրինակից, և հենց Տիրոջ օրինակից, որ մեծ է պահքի գործությունը, և մեծ է հոգու օգուտը: Եվ սրա համար էլ, խնդրում եմ ձեր սերը, որպեսզի իմանալով պահեցողության օգտակարությունը՝ չզրկվեք դրանից՝ անհոգության պատճառով և պահքի գալստյամբ չտրտմեք, այլ ուրախանաք ու ցնծաք երանելի Պողոսի խոսքի համեմատ. *«Նրա համար էլ չենք տկարանում, այլ թեպետ, մեր այս արտաքին մարդը քայքայվում է, բայց մեր ներքին մարդը նորոգվում է օրըստօրե»* (Բ Կորնթ. 4:16):

Պահքը հոգու սնունդ է: Եվ ինչպես մարմնավոր կերակուրը պարարտացնում է մարմինը, այնպես էլ պահքն ամրացնում է հոգին, հաղորդ է անում նրան թեթև թռիչքի, ընդունակ է դարձնում վեր բարձրանալու և երկնայինը խորհելու՝ բարձրացնելով վեր այս կյանքի հաճույքներից և քաղցրություններից: Ինչպես որ թեթև նավերը՝ արագ ընթանալով, անցնում են ծովը, իսկ ծանրաբեռնվածները հաճախ խորտակվում են, այնպես էլ պահքը մեր միտքը դարձնում է ավելի թեթև և աջակցում է՝ արագ անցնելու այս այժմեական կյանքի ծովով, օգնում հասնելու երկինք՝ երկնային խորհուրդներին, չդողդղալով ներկայի համար, համարելով այն միայն չնչին ստվեր և երազ: Քանի որ հարբեցողությունը և որկրամոլությունը ծանրացնում են մեր միտքը և մարմինը՝ գերության մատնելով հոգին: Փոթորկելով բոլոր կողմերից՝ թույլ չի տալիս, որ մարդն ամուր հիմք և դատողություն ձեռք բերի, ստիպում է նրան քարշ գալ և ամեն ինչ գործել հոգու փրկության դեմ: Միրելիներ, ուրեմն, անհոգ չլինենք մեր փրկության գործում, և իմանալով, թե որքան չարիքներ են առաջանում անժուժկալությունից՝ ջանանք խուսափել վնասակար հետևանքներից: Շքեղությունն ու ճոխությունը արգելված է ոչ միայն Նոր Կտակարանում, որտեղ պահանջվում է բարեպաշտություն, առաջարկվում է առավել հոգևոր սխրանքներ, մեծ ջանքեր, նաև բազմաթիվ պարգևներ և անպատմելի լուսապսակներ, այլ դա արգելվում էր նաև Հին Կտակարանում: Երբ դեռ ստվերի մեջ էին,

և միայն ճրագի լույսով էին առաջնորդվում, հոգևոր գիտակցությունն էլ այնքան մեծ չէր, այլ այնպես, ինչպես՝ կաթնակեր երեխաներինը: Որպեսզի մեզ չթվա, թե մենք առանց հիմք ունենալու ենք այսպես դատապարտում զվարճությունները, լսենք մարգարեին, որն ասում է. *«Դուք, որ գալիս եք դեպի չարիքների օրը, մոտենում եք հասնելու ստությունների շաբաթին, դուք, որ ննջում եք փղոսկրյա գահավորակներին, մեղկանում ձեր անկողիններում, հոտերից ուլերն եք ուտում և նախիրներից՝ պարարտ հորթերը, դուք, որ պարում եք սրինգների նվագի տակ, դրանք մնայուն բան համարելով և ոչ՝ անցավոր, դուք, որ խմում եք անխառը գինի և օծվում անուշ յուղերով»* (Ամոս 6:3-6): Տեսնո՞ւմ եք, թե ինչպես է մերկացնում մարգարեն ճոխությունը և դրա հետ մեկտեղ, հրեաներին համարում անզգա, անմիտ և հանապազօր որկրամոլությանը տրված: Ուշադրություն դարձրեք այս արտահայտությանը, որը մերկացնում է նրանց անհոգությունը՝ կերակրի և գինու օգտագործման մեջ՝ ցույց տալով, որ կերակրով և խմիչքով բավականություն ստանալը սահմանափակվում է միայն կոկորդով և բերանով, և ավելի չի տարածվում: Հաճույքները կարճաժամկետ են և ոչ՝ շարունակական, իսկ նրանից առաջացած սուգը մշտական է ու անվերջ: Եվ սա ասում է՝ փորձով իմանալով. *«Դրանք մնայուն համարեցի և ոչ՝ անցավոր»*: Այսինքն՝ համարում էին մշտական, և ոչ՝ անհետացող, և մի վայրկյան իսկ չկանգնող: Այսպիսին է ամեն մարդկայինը և մարմնավորը. չի հասցնում ի հայտ գալ, արդեն իսկ չքվում է: Այսպիսին է զվարճությունը, այսպիսին՝ փառքը և մարդկային իշխանությունը, այսպիսին՝ հարստությունը, և ընդհանրապես, այսպիսին են այս կյանքի հաջողությունները: Այն իր մեջ չունի ոչ մի ամուր, ոչ մի մշտական և ոչ մի հաստատուն բան, այլ փախչում է ավելի արագ, քան գետերի հոսքը, և ձեռնունայն ու դատարկ է թողնում նրանց, ովքեր կառչում-մնում են նման բաներից: Իսկ հոգևորը, ընդհակառակը, այդպիսին չէ: Այն ամուր է ու անսասան, փոփոխության չի ենթարկվում և մնում է հավիտյան: Ինչ անմտություն կլինե՞ր կայունը փոխել անկայունի հետ, հավիտենականը՝ ժամանակավորի, մշտապես եղողը՝ վաղանցուկի, գալիքում մեծ ուրախությունների արժանացնողը նրա հետ, ինչը մեզ համար պատրաստում է ահավոր տանջանքներ: Խորհելով այս ամենի մասին, սիրելիներ, և դողալով մեր փրկության համար՝ արհամարհենք անպտուղ և կործանարար զվարճանքները, սիրենք պահքը և ամեն տեսակի այլ առաքինություններ և շտապենք ամեն օր բարի գործեր անելու, որպեսզի քառասնօրյա սուրբ պահքի ընթացքում հոգևոր գնումներ կատարենք՝ մեծ հարստություն հավաքելով առաքինի գործերից:

Իսկ երբ մոտենանք քառասնօրյա սուրբ պահքի վերջին, ավարտելով պահոց նավարկությունը, և Աստծո ողորմությամբ վերջապես հասնենք խաղաղ նավահանգստին, այդժամ պետք չէ, որ տրվենք անհոգության, այլ ավելի մեծ ջանք և զգոնություն ցուցաբերենք:

Նավավարը, երբ նավարկելով անցնում է անթիվ ծովային անդունդներով և պատրաստվում արդեն իջեցրած առագաստներով մտնելու նավահանգիստ, այնժամ հատուկ ուշիմություն և հոգատարություն է ցուցաբերում, որպեսզի ինչ-որ կերպ նավը չբախվի ժայռերին ու քարերին և չկորցնի իր կատարած աշխատանքի պտուղը: Այս կերպ և վարվում են վագորդները, երբ արդեն մոտենում են մրցասպարեզի վերջին, այնժամ

ավելի մեծ ճիգ են գործադրում, որպեսզի որքան հնարավոր է, շուտ հասնեն վերջնագծին և արժանանան պարգևների: Հավասարապես և ըմբշամարտիկները. բազում ջանքերից և հաղթություններից հետո, երբ հասնում են վերջնական փուլին, դափնեպսակ ստանալու փափագով, ավելի մեծ ջանք են թափում, որպեսզի դուրս գան հաղթական դափնեպսակով: Եվ այսպես, ինչպես նավավարը, վագորդը և ըմբշամարտիկը այդ ժամին ավելի են լարում իրենց ճիգերն ու զգոնությունը, երբ մոտենում է իրենց ջանքերի ավարտը, այսպիսի եղանակով էլ մենք, երբ Աստծո ողորմությամբ հասնենք Ավագ շաբաթին, պետք է հատկապես էլ ավելի զորացնենք պահքի սխրանքը՝ այն ավարտելով աղոթքի ջանասիրությամբ, կատարելով մեղքերի ընդհանրական և անկեղծ խոստովանություն, բարի գործեր, առատաձեռն ողորմություններ, հանդարտություն, հեգություն և ամեն տեսակի առաքինություններ ցուցաբերելով, որպեսզի նմանօրինակ բարի գործերով արժանանանք հասնելու Տիրոջ Հարությանը և բերկրելու Նրա առատաձեռնությամբ:

Ավագ են անվանում այս շաբաթը ոչ այն բանի համար, որ նրա օրերն ավելի երկար են, քան մյուս շաբաթներինը: Կան շատ ավելի երկար օրեր ունեցող շաբաթներ: Եվ ոչ նրա համար, որ նրա օրերի թիվն ավելի է, քան մյուսներիինը: Օրերի քանակը նույնն է, ինչ՝ մյուսներիինը: Այդ դեպքում, ինչո՞ւ են այն անվանում Ավագ: Որովհետև այդ ընթացքում կատարվել է մեծ և անճառելի բարերարություն: Այս շաբաթվա մեջ է, որ վերջանում է երկարաժամկետ պատերազմը, ոչնչացվում է մահը, կործանվում՝ երդումը, ավերվում է սատանայի իշխանությունը, հափշտակվում են նրա զենքերը, և Աստված հաշտվում է մարդկանց հետ: Երկինքը նրանց համար դարձնում է մատչելի, մարդիկ միանում են հրեշտակներին, բաժանվածները մերձենում են, պատը քանդվում է, և արգելքն՝ ավերվում: Խաղաղության Աստվածը հաշտեցնում է երկինքը և երկիրը: Սրա համար էլ, այս շաբաթն անվանում ենք Ավագ, քանի որ Տերը շնորհել է մեզ այս շաբաթվա մեջ այսքան շատ բարիքներ: Եվ այս պատճառով էլ, շատերն այս շաբաթվա ընթացքում ավելի են խստացնում պահքը և առավել ճգնում սուրբ հսկումներում և գիշերային աղոթքներում: Շատ ավելի առատաձեռն են դառնում ողորմություն տալու մեջ՝ ցանկանալով իրենց այս գործերով ցուցաբերել այն հարգանքը, որ նրանք տածում են այս շաբաթվա հանդեպ: Եթե Տերը մեզ այս շաբաթվա մեջ շնորհել է այսքան բարիքներ, արդյոք պետք չէ՞, որ մենք էլ, ինչով կարող ենք, ցույց տանք մեր հարգանքը և մեծարանքը: Թագավորները ևս իրենց գործերով ցույց են տալիս, թե ինչպիսի ակնածանք են տածում այս արժանապատիվ օրերի հանդեպ: Նրանք պատվիրում են, որ այս օրերին հանգիստ առնեն նրանք, ովքեր զբաղված են քաղաքացիական գործերով: Փակվում են դատարանների դռները, դադարեցվում՝ ամեն տեսակի վեճերը և մրցությունները, որպեսզի բոլորը կարողանան մեծ լռությամբ և հանդարտությամբ մոտենալ հոգևոր գործի ավարտին: Բացի սրանից, նրանք ցուցաբերում են նաև այլ ողորմածություններ. ազատ են արձակում շղթաներից զնդաններում փակվածներին, և հնարավորինս ջանում են նմանվել իրենց Տիրոջը: Եվ իսկապես, ինչպես որ Նա ազատում է մեզ մեղքի ծանր բանտից և տալիս բազում բարիքների բերկրություն, այդպես էլ մենք, ասում են թագավորները, ինչով կարող ենք, պետք է նմանվենք մեր մարդասեր Տիրոջը:

Տեսնո՞ւմ եք, թե ինչպես է մեզանից յուրաքանչյուրն ամեն կերպ ջանում հարգանք և ակնածանք ցուցաբերել այն օրերի հանդեպ, որոնք դարձել են բազում բարիքների պատճառ: Սրա համար էլ, խնդրում եմ, որ այդ օրերին, առավել քան երբեք, գալ այստեղ՝ եկեղեցի, մտքի բարի և մաքուր աչքով՝ հետաձգելով ամեն կենցաղային մտածում: Մտնելով եկեղեցի՝ ոչ ոք իր հետ թող ներս չմտցնի կենցաղական հոգսեր, որպեսզի գնալով այստեղից՝ մեզ հետ տուն տանենք մեր ջանքերի համեմատ ստացված պարգևներ:

Եվ այս միջոցով էլ արժանանանք հասնելու Տիրոջ օրվան՝ Սբ. Զատիկի տոնին և արժանապես մոտենանք հոգևոր ճաշկերույթին, մաքուր խղճմտանքով հաղորդվենք անճառելի և անմահ բարիքի հետ և լցվենք երկնավոր օրհնությամբ, նրանց աղոթքներով և բարեխոսությամբ, ովքեր հաճելի եղան հենց Իրեն՝ Քրիստոսին, մեր մարդասեր Աստծուն, Որի հետ և Հորը և Սուրբ Հոգուն փառք, իշխանություն, պատիվ, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Նարեկ

Բան ԾԷ

Արդ, դու, ողորմա՛ծ Աստված բոլորի, Տե՛ր Հիսուս Քրիստոս,
Եթե գթաս ինձ, այժմ էլ ելքի մի հնար կգտնես.
Հանուն օրհնյալ Հորդ փառքի մեծության
Եվ Քո Սուրբ Հոգու գթառատ կամքի՝
Տե՛ս տառապանքներն իմ տաժանելի,
Որոնք բացել եմ ահա Քո առաջ,
Լսի՛ր և սրտիս խորքերից բխած
Ամբաստանությունն այս ինքնամատույց.
Գթությա՛մբ նայիր իմ այս ցնորված ու խակ բնությանը
Եվ պարզևի՛ր իմ վերքերին բուժում,
Եղծմանս՝ նորոգում, կորստիս՝ մի ճար,
Այս բազմակործան մահվանից՝ զերծում,
Ապականվածիս՝ կյանքի ճանապարհ
Եվ հույսի մի դուռ՝ ամբարշտյալիս:
Արդ, եթե ես ինձ հակաբնույթ կամք ցուցաբերեցի,
Որքա՛ն առավել Դու պիտի ցույց տաս
Մեծիդ ընտանի ու ինքնահատուկ բարերարություն.
Եթե փշերից ընծայաբերվեց քաղցրախորժ պտուղ,
Որչա՛փ ավելի կենացդ ծառից
Անմահական համ պիտի ստացվի.

Եթե թշվառս ինձ ատողների
 Համար խնդրեցի ողորմածություն,
 Դու ինձ, որ Քոնն եմ, ո՛վ ամենագոր,
 Ինչպե՞ս կրկնակին պիտի չընծայես
 Քո այդ աննվազ առատությունից:
 Այժմ տե՛ս, Բարձրյա՛լ, մեծությունը Քո
 Եվ նայելով իմ այս փոքրկության՝
 Ընդունի՛ր սակավ խոստովանությունն անթիվ մեղքերիս.
 Դու, որ տեսնում ես անթյուր ամեն ինչ բովանդակապես,
 Բայց անտեսեցիր գայթումը Վեմի,
 Անտե՛ս արա և սասանումները փոքրիկ ավազիս.
 Ինչպես որ Դավթի պատժապարտությունն
 Իսկույն վերացրիր, երբ ասաց՝ մեղա՛,
 Նու՛յնն արա և ինձ, ո՛վ երկայնամիտ՝
 Հեծեծանքներիս ձայնին անսալով.
 Դու, որ բոլորին շնորհատրում ես
 Անաչառությամբ ու առատորեն՝
 Որպես բարի ու բազմիմաստ հաղթող,
 Եվ չես նախատում հետին ստրուկին՝
 Որպես ողորմած ու ամենաստեղծ,
 Ստացի՛ր կրկին և մի՛ կորցրու Քո
 Արյամբ բուժվածիս, Ո՛վ ամենագութ.
 Քանզի միայն Դու կարող ես փրկել ու տալ քավություն,
 Քեզ վայել է փա՛ռք ըստ ամենայնի հավիտյանս. Ամեն:

ՈՐԿՐԱՄՈԼՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՊԱՀՔԻ ՄԱՍԻՆ

*Որդիներ՛ր, ձեր հոր խրատը լսեցե՛ք ու ականջ դրե՛ք,
 որ իմաստությունը ճանաչեք, որովհետև
 Ես ձեզ բարի ուսում եմ տալիս.
 Իմ օրենքը մի՛ մերժեք (Առակ. 4:1-2):*

Աստվածաշնչից

1. Տեր Աստված պատվիրեց Ադամին ու ասաց. «Դրախտում ամեն ծառի պտուղներից կարող ես ուտել, բայց բարու և չարի գիտության ծառից մի կերեք, որովհետև այն օրը, երբ ուտեք դրանից, մահկանացու կդառնաք» (Ծննդ. 2:16-17):
2. Կինը տեսավ, որ ծառի պտուղը լավ է ուտելու համար...Նա առավ պտղից, կերավ և տվեց իր մոտ կանգնած ամուսնուն, և նրանք կերան (Ծննդ. 3:6):
3. Ինչպես որ մեկ մարդով մեղքն աշխարհի մտավ, և մեղքով էլ՝ մահը, այնպես էլ բոլոր մարդկանց մեջ տարածվեց մահը, որովհետև բոլորն էլ մեղանչեցին (Հռոմ. 5:12):
4. Եսավն իր անդրանիկությունը վաճառեց Հակոբին, իսկ Հակոբը Եսավին տվեց հաց ու ոսպապուր: Սա կերավ, խմեց ու վեր կացավ-գնաց: Այսպիսով, Եսավն արհամարհեց իր անդրանիկությունը (Ծննդ. 25:33-34):
5. - Եսավը Հակոբի եղբայրը չէ՞ր, - ասում է Տերը, - Ես սիրեցի Հակոբին, բայց Եսավին ատեցի (Մաղաք.1:2):
6. Ուտելիքը որովայնի և որովայնը ուտելիքի համար է: Բայց Աստված և՛ այս, և՛ այն պիտի կործանի (Ա Կորնթ. 6:13):
7. Նրանց վախճանը կորուստ է. նրանց Աստվածն իրենց որովայնն է, և փառքը՝ իրենց ամոթը, նրանք միայն երկրավոր բաներ են խորհում (Փիլիպ. 3:19):
8. Մեկը հավատում է, թե կարելի է ուտել ամեն բան, իսկ ով տկար է հավատի մեջ, բանջարեղեն է ուտում. ով ուտում է, թող չարհամարհի նրան, որ չի ուտում, իսկ ով չի ուտում, թող չդատի նրան, ով ուտում է, քանզի Աստված նրան ընդունեց (Հռոմ. 14:2-3):
9. Որովհետև Աստծո արքայությունն ուտելիք և ըմպելիք չէ, այլ՝ արդարություն և խաղաղություն և խնդություն՝ Սուրբ Հոգով (Հռոմ. 14:17):
10. Արդ՝ ուտեք թե խմեք, կամ ինչ էլ անեք, ամեն ինչ արե՛ք Աստծո փառքի համար (Ա Կորնթ. 10:31):
11. Իսրայելը կերավ ու հագեցավ, ճարպակալեց ու ըմբոստացավ...Գիրացավ, հաստացավ ու լայնացավ, լքեց Տեր Աստծուն՝ իր Արարչին, ապստամբեց Աստծո՝ իր Փրկչի դեմ (Բ Օր. 32:15):
12. Վայ ձեզ, որ այժմ հագեցած եք, որովհետև քաղցած պիտի մնաք (Ղուկ. 6:25):
13. Երանի՛ նրանց, որ քաղցած են այժմ, որովհետև պիտի հագնան (Ղուկ. 6:21):
14. Աշխատեք ո՛չ թե կորստական կերակրի համար, այլ այն կերակրի, որ տանում է հավիտենական կյանք (Հովհ. 6:27):
15. Եվ դուք մի՛ մտահոգվեք, թե ինչ եք ուտելու կամ ինչ եք խմելու, և մի՛ մտատանջվեք, որովհետև այդ ամենն աշխարհի հեթանոսներն են, որ փնտրում են: Իսկ ձեր Հայրը գիտե, որ այդ ամենը պետք է ձեզ: Այլ դուք հետամուտ եղեք Աստծո արքայությանը, և այդ ամենն ավելիով կտրվի ձեզ (Ղուկ. 12:29-31):
16. Ծոմապահության օր որոշեցեք (Հովել 1:14):
17. Իմ անձը խոնարհեցրի՝ ծոմ պահելով (Մաղմ. 68:11):
18. Ծնկներս ծոմապահությունից տկարացան ու մարմինս պարարտությունից մաշվեց (Մաղմ. 108:24):

19. Երբ ծով պահեք, տրտմերես մի՛ լինեք կեղծավորների նման (Մատթ. 6:16):
20. Երբ ճոխ սեղան ես նստում, քո կոկորդը բաց մի արա ուտելու համար, մի՛ ասա՝ ինչքա՛ն շատ բան կա սրա վրա: Հիշիր, որ վատ է չար աչքը, ի՞նչ կա չար աչքից ավելի չար...Ուր որ նայես՝ ձեռքդ մի երկարիր: Մի՛ փութա ձեռքդ երկարել նրա ամսեի մեջ...Մարդու պես կեր այն, ինչ կա քո առջև, և մի ծամծմիր, որպեսզի ատելի չլինես (Միք. 34:12-19):
21. Ի սեր բարեկրթության, առաջինը դու դադարիր ուտելուց և ագահություն մի՛ արա, որպեսզի չգայթակղվես: Եթե շատերի մեջ նստես, նրանցից առաջ ձեռքդ մի երկարիր: Բարեկիրթ մարդը բավարարվում է քչով և իր անկողնում ծանր չի քնում: Առողջ քունը լինում է չափավոր ստամոքսի դեպքում. մարդ վեր է կենում արշալույսին, և նրա հոգին էլ թեթև է լինում: Անկուշտ մարդն ունենում է անքնության ցավեր, սրտխառնուք և որովայնի խիթեր...Լսիր ինձ, որոյա՛կ, մի՛ արհամարհիր ինձ և վերջում կհասկանաս իմ խոսքերը (Միք. 34:20-26):
22. Երբ հզորների հետ սեղան նստես ընթրիքի, ուտելուց առաջ լա՛վ իմացիր, թե ինչ են դրել քո առաջ, և նոր միայն ձեռքդ մեկնի՛ր...Եվ եթե դու ախորժակի տեր մարդ ես, մի՛ ցանկացիր նրա խորտիկները, քանի որ դրանք էլ կանցնեն-կգնան սուտ կյանքի հետ (Առակ. 23:1-3):
23. Եթե մեռելները հարություն չեն առնում. «Ուտենք, խմենք, քանզի մեռնելու ենք»: Մի՛ խաբվե՛ք. վատ խոսքերն ապականում են լավ բարքերը (Ա Կորնթ. 15:32-33):

Հայրերից

1. Պահեցողությունը պետք է զգուշությամբ գործել, քանի որ սատանան կարող է կորստի մատնել թե՛ պահեցողությունը, թե՛ պահողին՝ մղելով նրան անպարկեշտ բամբասանքների՝ ինքն իրեն գերադասելով մյուսներից (Անտոն Անապատական):
2. Օգտագործիր ամենահասարակ և էժանագին կերակուրը (Անտոն Անապատական):
3. Քո հացը կեր լռությամբ և չափավորապես, նաև տես, որ կերակուրդ լինի համեստ (Անտոն Անապատական):
4. Մի կեր այնքան, որ ամբողջովին հագենաս (Ատոն Անապատական):
5. Չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերի պահքը մի լուծիր (Անտոն Անապատական):
6. Մի շտապիր գնալ հավաքությունների և հյուրասիրությունների (Անտոն Անապատական):
7. Եթե ջահել ես, ձեռքդ ուտելիքներին մի մեկնիր մյուսներից առաջ (Անտոն Անապատական):

8. Իսկույն մի մեկնիր ձեռքդ քեզ առաջարկված ուտելիքին (Անտոն Անապատական):
9. Մարմնի պահքը հոգու սնունդն է (Հովհան Ոսկեբերան):
10. Ճարպակալած որովայնը նուրբ մտքեր չի ծնի (Հովհան Ոսկեբերան):
11. Փորձությունների ժամանակ պետք է դիմել պահեցողությանը (Հովհան Ոսկեբերան):
12. Հագեցվածությունը մոտեցնում է ծերության, բթացնում է զգացումները, մթագնում է միտքը, կուրացնում է գիտակցության խորաթափանցությունը, մարմինը լեցունացնում է խոնավությամբ, շարավ է կուտակում, բազմաթիվ հիվանդությունների պատճառ դառնում, առաջացնում է մեծ ծանրաբեռնվածություն և անհարկի պարարտություն (Հովհան Ոսկեբերան):
13. Մի լսիր ինքնահաճո մարդկանց, որոնք իրենց դարձրել են որովայնի և մարմնական կրքերի ստրուկներ (Եփրեմ Ասորի):
14. Գինին մի խմիր մինչև գինովնալդ, չնայած, որ քեզ համոզում են ընկերներդ (Եփրեմ Ասորի):
15. Եթե ուզում ես հաղթահարել որկրամոլությանը, սիրի՛ր չափավորություն, Աստծո վախն ունեցիր ու կհաղթես (Եփրեմ Ասորի):
16. Կերակրի և խմիչքի չափից ավելի օգտագործումը միայն տվյալ պահին է հաճելի, իսկ հաջորդ օրը տհաճությամբ ենք մտածում այդ մասին (Եփրեմ Ասորի):
17. Հոգու հարստությունը պահեցողությունն է (Հայր Պիմեն):
18. Երբ Դավիթը կռվում էր առյուծի դեմ, ապա նրա կոկորդից էր բռնում: Մենք էլ, եթե մեր կոկորդն ու որովայնը զսպենք, ապա Աստծով կհաղթենք անտեսանելի թշնամուն (Հայր Պիմեն):
19. Հոգին ոչնչով այնքան չի խոնարհվում, ինչքան, երբ մեկը զսպում է իրեն կերակրից (Հայր Պիմեն):
20. Եթե թագավորն ուզում է թշնամու քաղաքը գրավել, ապա նա ամեն բանից առաջ կտրում է այդ քաղաքը սնող ճանապարհները, ու քաղաքացիները սովից նեղվելով՝ հանձնվում են, որպեսզի չմեռնեն: Այսպես է լինում մարմնավոր ցանկությունների հետ, երբ մարդը կենցաղավարում է պահքով և ծոմով, ապա ցանկություններն ուժասպառ են լինում նրա հոգում (Հովհաննես Կոլով):
21. Քանի որ պահք չպահելով՝ վռնդվեցինք դրախտից, այդ պատճառով էլ պահեցողություն անենք, որ նորից դրախտ մտնենք (Բարսեղ Կեսարացի):
22. Ատի՛ր ուտեստեղենի տենչանքը (Աբբա Եսայի):
23. Եթե մարդը չարհամարհի իր մարմինը, չի կարող աստվածային լույսը տեսնել (Աբբա Եսայի):
24. Ոչ մի տեսակի կերակուր՝ թե հասարակ, թե համեղ, ցանկապիրաբար մի կեր (Աբբա Եսայի):
25. Պահքը սանձ է մեղքի համար (Հայր Եպարքոս):
26. Պահեցողությունը մաքրում է հոգին, վեհացնում միտքը, չափի ու հակակշռի տակ է պահում կրքերը, ցրում է ցանկության ամպերը, մարում է սեռական կրակը և վառում է ճշմարտության լույսը (Օգոստինոս Երանելի):

27. Ես ամեն օր պայքարում եմ որկրամոլության դեմ: Այս պարագայում չի կարելի այնպես վարվել, ինչպես որ ես կարող եմ վարվել մարմնավոր այլ կապերի հետ՝ մեկ անգամ ընդմիջտ այն կտրել հեռացնելով և էլ չվերադառնալով դրան: Կոկորդը պետք է սանձել, և ըստ չափի՝ ձգել ու թողնել սանձը (Օգոստինոս Երանելի):
28. Հացը կշռով կեր, իսկ ջուրը՝ չափով, ու շնության ոգին կփախչի քեզանից (Եվագր Պոնտացի):
29. Վախկոտ զինվորը դողում է փողի ձայնից, իսկ որկրամոլը՝ մոտակա պահքի ազդարարումից (Նեղոս Սինայեցի):
30. Համ ու հոտի հաճույքը մեռնում է, երբ կերակուրն անցնում է կոկորդով, բայց հասնելով գերեզման՝ (ստամոքս), այնտեղ կենդանացնում է կրքերին (Նեղոս Սինայեցի):
31. Կերակրի չափավոր օգտագործումը, հայրերի կարծիքով, այնպես պետք է լինի, որ կերակրի ամենօրյա օգտագործումից հետո դեռ քաղց զգաս: Կերակրի այսպիսի օգտագործումը կպահի հոգին և մարմինը հավասարակշռված վիճակում, և ետ կպահի մարդուն ծայրահեղորեն պահքին ու ծոմապահությանը տրվելուց, որով տկարանում է մարմինը, ետ կպահի նաև գերհագեցումից, որը ճնշում է հոգին (Հովհաննես Քասիանոս):
32. Սրբերից մեկն ասել է. «Եթե տրվում ես հիշաչարությանը, ապա հիշաչար եղիր դևերի դեմ, թե թշնամանում ես, ապա թշնամություն տաժիր մարմնիդ հանդեպ, քանի որ մարմինը, ստանալով իրենը, մեծ պատերազմ է մղում հոգու դեմ» (Աբբա Իսիքիա):
33. Պահքի գործությունը և նրա նշանակությունը մենք հասկանում ենք թեկուզ և այն բանից, որ այն համեմատաբար ավելի ատելի է թշնամու համար: Երբ գալիս են ինձ մոտ՝ խղճի խայթից մղված կամ խոստովանության նպատակով, ես մյուս պատվերների հետ միասին, միշտ խորհուրդ եմ տալիս պահել Սուրբ պահքերը: Ամեն ինչի հետ համաձայնվում են, միայն թե, երբ գործը հասնում է պահքին, սկսում են. «Չեմ կարող, չեմ ուզում» և այլն: Թշնամին միշտ հրահրում է, նա չի ուզում, որպեսզի պահվեն Սուրբ պահքերը (Բարսիլիսկոս Մեծ):
34. Հարց. - Ինչի՞ց է լինում, որ ես ուզում եմ զսպել որովայնս և քչացնել կերակուրը, բայց չեմ կարողանում: Եթե անգամ քչացնում եմ, ապա նորից, որոշ ժամանակ անց, վերադառնում եմ իմ նախկին չափին, նույնը նաև խմիչքին է վերաբերվում:
 Պատ. - Թող Աստված հիշի քո սերը, եղբայր իմ, որ հիշեցրեցիր ինձ իմ կրքերի մասին, քանզի ես ինքս էլ տառապում եմ դրանով: Ոչ ոք չի կարող ձերբազատվել սրանից, բայց միայն նա, ով այս չափին հասնելով՝ ասաց. *«Հեծությանս ձայնից հաց ուտելս մոռացա: Ոսկորս մարմնիս կպալ»* (Մատթ. 101:5-6): Այսպիսի մարդը շատ շուտով կկարողանա նվազեցնել սնունդն ու խմիչքը, քանզի արցունքը նրա համար հաց կդառնա, և կսկսի սնվել Սուրբ Հոգով: Հավատա ինձ, եղբայր, ես այդպիսի մի մարդ գիտեմ, որ նման հոգևոր սննդից այնպիսի հիացմունք է ապրում, ինչի քաղցրությունից ամբողջ շաբաթ մոռանում է մարմնավոր սննդի մասին: Եվ երբ հասնում է հացի ժամը, մի տեսակ զզվանքով, չի կամենում ուտել: Իսկ ուտելիս, դատապարտում է ինքն իրեն՝ ասելով. ինչո՞ւ ես մշտապես այս

հոգևոր վիճակում չեմ կարողանում մնալ: Եվ կամենում է այս դիրքի մեջ ավելի առաջանալ: Իսկ մենք, եղբայրս, որտե՞ղ ենք գտնվում, գնանք մեռնենք: Ներիր ինձ, որ սեփական գործերիցս ոչինչ չգտա գլուխ գովելու, և ի ավստասանք ինձ, ուրիշի գործով եմ հպարտանում (Բարսիլիսկոս Մեծ):

35. Կերակրով հագենալը՝ շնության մայրն է, իսկ ճնշված որովայնը՝ մաքրության (Հովհաննես Սանդուղք):
36. Թշնամին հզոր պատերազմ է մղում մեր սրտերում՝ հագեցած որովայնի միջոցով (Հովհաննես Սանդուղք):
37. Իմացիր, որ դևը հաճախ գրգռում է ստամոքսը և մարդուն չի թողնում կշտանալ, եթե նույնիսկ մարդ խժռի Եգիպտոսի ամբողջ ուտելիքը և խմի Նեղոսի ողջ ջուրը: Որկրամուրը պահքի ժամանակ հաշվում է, թե ինչքան է մնացել մինչև Զատիկ, և շատ օրեր առաջ ուտեստեղեն է պատրաստում: Որկրամուրության ծառան խորհում է, թե ինչ ուտելիքներով պիտի մեծարի տոնը, իսկ Աստծո ծառան մտածում է, թե ինչ շնորհներով ինքը հարստանա (Հովհաննես Սանդուղք):
38. Երբ օտարական է գալիս, որկրամուրը՝ որկրամուրության կրքից մղված, ամբողջովին ծանրաբեռնվում է սիրո վրա: Ուրիշների գալուստը նա համարում է գինի օգտագործելու թույլտվության պատճառ և իբր ծածկելով դիմացինից իր պահեցողությունը՝ դրանով դառնում է որկորի ստրուկ (Հովհաննես Սանդուղք):
39. Որկրամուրների սրտում երազանքներ են կերակրի մասին, իսկ արտասովորների սրտում՝ մտածումներ են վերջին օրվա և տանջանքների մասին (Հովհաննես Սանդուղք):
40. Տիկը, երբ այն փափկացնում են, շատ ավելի հեղուկ է իր մեջ կրում, իսկ եթե աչքաթող անեն այն՝ կչորանա և առաջվա տարողունակությունը չի ունենա: Որովայնը ծանրաբեռնողը լայնացնում է այն, իսկ ով պատերազմում է որկրամուրության դեմ, նրա որովայնը կամաց-կամաց սկսում է ձգվել, իսկ ձգված վիճակում այն էլ չի կարող շատ կերակուր ընդունել, և այդժամ, բնականորեն, իր այդ վիճակից ելնելով, կդառնա պահեցող (Հովհաննես Սանդուղք):
41. Դների պետն ընկած արուսյակն է, իսկ կրքերի գլուխը՝ որկրամուրությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
42. Երբ նստում ես սեղանի շուրջ, որը լի է ուտեստեղենով, քո մտավոր աչքերով պատկերացրու մահը և դատաստանը, քանի որ նման ձևով կարող ես գոնե մի քիչ զսպել շատակերության կիրքը: Երբ խմում ես, միշտ հիշիր քո Տիրոջ քացախն ու լեղին, և այս ձևով կարող ես հասնել ժուժկալության սահմանագծին, կամ ծայրահեղ դեպքում, կխոնարհեցնես խորհուրդներդ (Հովհաննես Սանդուղք):
43. Ոմանք ասում են, երբ մեր անձը ցանկանում է տարբեր ուտեստներ, ապա պետք է նրան ճնշել հացով ու ջրով, սակայն սա նույնն է, թե փոքր երեխային ասես, որ մի քայլով բարձրանա հոգևոր աստիճանի ամենավերին գագաթը: Եվ այսպես՝ որպես այս խորհրդի հերքում, ասենք. եթե անձը ցանկանում է ամենատարբեր ուտեստեղեն, ապա նա փնտրում է իր բնությանը բնորոշ բաներ և սրա համար հակառակ մեր խորամանկ որկորի, պետք է ցուցաբերել խելամիտ զգուշավորություն: Եվ երբ չկա զորեղ պայքար մարմնի կողմից և ընկնելու առիթ

չի նախատեսվում, այդժամ հեռացնենք առաջնահերթ, պարարտացնող կերակուրը, հետո՝ այրող, բորբոքող կերակուրը և հետո նոր՝ հաճույք պատճառողը: Թե հնարավոր է, տուր որկորիդ չափավոր և հեշտամարս կերակուր, որպեսզի դրանցով հագենաս և ազատվես նրա անկուշտ ազահությունից, և արագ մարսողության միջոցով ազատվես բորբոքումից, ինչպես պատուհասից: Եթե ուշադիր լինենք, կտեսնենք, որ կերակուրներից շատերը, որոնք փքում են փորը, վավաշոտություն են բորբոքում (Հովհաննես Սանդուղք):

44. Որովայնին իշխողը չորացնում է հեշտանքը, և նրա միտքը չի գերեվարում տուփանքը (Աբբա Փաղաքիա):
45. Ծերերից մեկն ասաց. «Ով որովայնը լցնում է կերակուրներով ու ըմպելիքներով, անհոգության է մատնում աղոթքը և այլևս չի կարողանում պատերազմ մղել սեփական մտածումների դեմ: Քաղցը և հսկումները սիրտը մաքրում են չար մտքերից և մարմինը՝ թշնամու հարձակումներից՝ այն դարձնելով Սուրբ Հոգու բնակավայր («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):
46. Սիրում ես համեղ կերակուր: Իսկ ո՞վ չի սիրում, միայն նա, ով համտեսել է երկնային խաղաղությունը և սանձում է որովայնը, ինչը բազում չարիքների աղբյուր է (Հոգեշահ գրքերից):
47. Ի՛նչ ճարակորեն է կարողանում թշնամին վիժեցնել մեր բարի գործերը: Պահքից հետո հաղթում է անժուժկալությամբ և անչափավորությամբ, երկյուղալի և գորովալից աղոթքի թուլեններից հետո՝ ծիծաղով և դատարկաբանությամբ: Եվ այսպես, ամեն ինչում, ամենուր և միշտ կանի իրենը՝ մեր անվճռականության, անհոգության և անզգուշության պատճառով (Հոգեշահ գրքերից):
48. Ժուժկալությունը սովի է մատնում դներին, որովհետև նրանց կերակուրը համեղ ուտեստներն են: Սակայն ումանք հյուծվելով չափազանց պահեցողությունից և ժուժկալությունից՝ հեռացել են Աստծուց (Հոգեշահ գրքերից):
49. Ճաշի ժամանակ մտքում աղոթելը կկանխի շատակերությունը (Հոգեշահ գրքերից):
50. Մի նստիր ճաշի՝ զայրացած վիճակում, թշնամին ինչ-որ մեկի հանդեպ զայրույթ է գրգռում քո մեջ, որպեսզի ի վնաս քեզ դարձնի կերակուրդ և ըմպելիքդ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
51. Պահեցողության պատճառով մեծամտանալն անմտություն է, քանի որ կարո՞ղ է արդյոք վարպետը մեծամտանալ նրանով, որ ինքը շատ գործիքներ ունի, եթե նա դրանցով ոչ մի օգտակար բան չի անում: Այդպես էլ պահքը և մնացած բոլոր մարմնավոր ջանքերն առաքինություն ձեռք բերելու միջոց են, այլ ոչ թե իրենք են առաքինություններ հանդիսանում (Հայր Զոսիմոս):
52. Մի՛ նեղիր ինքդ քեզ պահքերով ու ծոմապահությամբ, ընդհակառակը, պարարտացրու մարմինդ կերակուրներով, արածդ որդերի համար փառավոր ճաշկերույթ պատրաստելուց այլ բան չէ, զվարճացրու ինքդ քեզ ոգելից ըմպելիքներով, բայց մի օր մի կաթիլ ջրի կարոտ պիտի քաշես և այն էլ՝ հավիտյանս հավիտենից: Ինչպես առածն է ասում. «Որկրամուկներն իրենց գերեզմաններն իրենց ատամներով են փորում» (Տեր Գաբրիել քահանա):

53. Երբ պահեցողությունը լինում է նիհարելու և առողջությունը վերականգնելու նպատակով, որքան էլ որ օգտակար լինի, այն կրոնական արժեք չի ներկայացնում (Շնորհք Պատրիարք):
54. Զոջումը, աղոթքը, ապաշխարությունն անբաժան պետք է լինեն պահեցողությունից, քանի որ սրանք են հիմնական պայմանները, որտեղ գործում է Աստծո բուժիչ ու քավիչ գործությունը (Շնորհք Պատրիարք):
55. Պահքն ու հաճույքն իրար հակադիր երևույթներ են (Շնորհք Պատրիարք):
56. Ծոմապահությամբ և պահեցողությամբ է լինում մարմնի առողջությունը: Ով առողջ և գորավոր է, նա կարող է չափավորապես հեռու մնալ համեղ ու սննդաբար կերակուրներից և ըմպելիքներից՝ դրանով ճնշել մարմինը, սպանել ախտավոր կրքերը, զգայական բաղձանքների անկարգ ցանկությունները, որպեսզի կարողանա իր մարմնի անդամները ծառայեցնել Աստծուն՝ սպասավորելով հիվանդներին, թաղելով անտեր մեռելներին, ուխտի գնալ սրբավայրեր, համբերել վշտերին, ճգնություններին, մինչև իսկ մարմինը տալ գանակոծության կամ մահվան՝ Աստծո սիրո համար: Սրանցով նվաճված մարմինը կհնազանդվի հոգու կամքին: Ինչպես որ մարմնի՝ կերակուրներով գորանալուց տկարանում է հոգին, այնպես էլ պահեցողությամբ մարմնի տկարանալուց գորանում է հոգին: Ըստ այնմ. «Երբ տկարանում եմ՝ այն ժամ գորանում եմ» (Բ Կորնթ. 12:10), ուրեմն պետք է ճնշել մարմինը ծոմով, պահեցողությամբ և չափավորությամբ, որ հլու հնազանդ ծառայի Աստծուն մինչև վերջ (Պողոս պատրիարք):
57. Բոլորն էլ պարտավոր են պահել պահեցողության կանոնները, որ կարգել է սուրբ Եկեղեցին: Իսկ եթե մեկը պահքն ավելորդ և անօգուտ համարի, կգայթակղվի և կգայթակղեցնի մեծապես մեղանչելով, որովհետև դատեց սուրբ հայրերին, որոնք Սուրբ Հոգով կարգեցին եկեղեցու կանոնները (Պողոս պատրիարք):
58. Հովիվը, եթե իր շանը շարունակ ոչխարի մտով կերակրի, նրան գայլ կդարձնի, իսկ եթե մեկն իր մարմինը հարատև պարարտ կերակրով սնի, ապա կդարձնի իրեն գազան և արդեն ըմբոստացած, այլևս չի հնազանդվի հոգու կամքին, այլ բռնադատելով՝ կծառայեցնի իր հաճույքներին (Պողոս Պատրիարք):
59. Վա՛յ նրան, ով ծառայում է և անվարձ մնում, բայց էլ ավելի վա՛յ նրան, ով ծառայում է որկրամոլությանը և մարմնին ու տուժում է դրանից: Եվ վա՛յ նրան, ով ոչ սանձ է դնում նծույզի բերանին, ոչ վախենում է գահավեժ լինելուց, և ոչ ժուժկալությամբ նվաճում է մարմինը, այլ անտարբեր է վերահաս գլորման հանդեպ (Պողոս Պատրիարք):
60. Որովայնամոլության և արբեցության կուռքերը փշրենք ժուժկալությամբ, քաղցով և ծարավով, որպեսզի չլինի թե հարուստի հետ շիկացած հնոցի մեջ այրվենք և մի կաթիլ ջրի անարժան գտնվենք (Սարգիս Շնորհալի):
61. Առաջին պատվիրանը պահքն է, որ Աստված տվեց Ադամին՝ ասելով. «*Բոլոր պտուղներից կեր*», սա ուտիքի համար էր: «*Բայց միայն մեկ պտղից մի կեր*» (Ծննդ. 2:16-17), սա էլ պահքի համար էր: Ադամը, քանի որ պահեցողություն չարեց, զրկվեց Դրախտից և չարչարանքների այս աշխարհը ժառանգեց: Ուստի, եթե մենք

սրբությամբ պահք պահենք, կվերադառնանք Դրախտ՝ մեր հայրենի տունը (Հովհաննես Երզնկացի):

62. Եթե մեկը չորեքշաբթին և ուրբաթը, շաբաթապահքը և կամ այլ պահք լուծարի...թող ապաշխարի: Որովհետև չորեքշաբթին Քրիստոսի մատնության օրն է, իսկ ուրբաթը՝ խաչելության. իսկ բոլոր պահքի օրերը սահմանված են սուգի ու տրտմության և մեր մեղքերի համար ապաշխարելու նպատակով (Հովհաննես Երզնկացի):
63. Մի սիրիք ուտելիքը և ըմպելիքների հագուրդը, եթե ոչ՝ մարմինդ կդարձնես պոռնկության քաղաք ու սատանայի ամրոց (Եզնիկ Կողբացի):
64. Ով այս կյանքում մարմինն է գիրացնում, հավիտենական հանգիստ չի մտնի (Եզնիկ Կողբացի):
65. Տրտմեցնող բնավորությունդ սանձի՛ր չորակերությամբ և սրտիդ խստությունը փափկացրու տքնությամբ, մարմնիդ ցանկությունը վերացրո՛ւ նեղությամբ, ապա կկարողանաս վերցնել Քրիստոսի Խաչը: Սիրտդ սովորեցրու սիրել ցեղակցիդ, մարմինդ էլ այնպես սիրիք, ինչպես կսիրես նենգավոր մարդուն (Եզնիկ Կողբացի):
66. Ուստի աղաչում եմ՝ եթե անգամ շատ ուտելիք և ըմպելիք ունենաք ձեր ձեռքում և տանը, ձեր հոգիները խնայելով՝ ազահությամբ ու որկրամոլությամբ մի՛ վարվեք դրանց հետ, այլ...պարկեշտությամբ և օրինավոր կերպով: Եվ ինչ ձեզանից նվազեցնում եք ըստ Աստծո պատվիրանի՝ ի սեր կարոտյալ և չքավոր եղբայրների, ծերերի և տկարների, նրա՛նց տվեք և ձեր հոգիների համար կրկնակի բարիք կամբարեք (Ներսես Շնորհալի):
67. Առաջին սրբերը, երբ կամենում էին մերձենալ Աստծուն, նախ մաքրվում էին պահքով, ապա մերձենում Մաքուրին և աստվածատեսներ լինում: Իսկ ովքեր հեռացան պահքից, հեռացան Աստծո շնորհներից և բազում չարիքներով չարչարվեցին: Ահա Ադամը հեռացավ պահքի պնդությունից և դուրս ելավ Դրախտից դեպի տատասկոտ երկիրը: Նոյի ժամանակների ազգի որդիները հեռացան պահքի պնդությունից և համաջինջ ջրհեղեղով սատակվեցին ու հեղձվեցին: Եբրայեցի ժողովուրդը հեռացավ պահքի պնդությունից, և ընտիրները սատակվեցին (Սաղմ. 67:31): Սողոմի բնակիչները հեռացան պահքից, և կայծակների հրացայտ անձրև տեղաց նրանց վրա: Եվ տուժեցին բոլոր նրանք, ովքեր արհամարհվեցին Աստծուց և Նրա ողորմությունից հեռացան (Հովհան Մանդակունի):
68. Պահք է նաև, երբ մարդ բնական քնի կարիքը միայն սպառի և ցանկության քուն չունենա, այլ միայն առաջինով գոհանա և ապա, վեր կենալով, գործի կամ աղոթի (Հովհան Մանդակունի):
69. Ովքեր որովայնին են ծառայում, հնարավոր չէ, որ լինեն Աստծո հավատարիմ ծառա, քանզի ովքեր պահքով սրբանում և սրբվում են, ոչ միայն անօրինությունների պղծություններն են սրբում, այլև սուրբ Աստծուն իրենց մեջ են բնակեցնում (Հովհան Մանդակունի):
70. Այս է սուրբ և աստվածահաճո պահքը, և սրանով են ընդունելի լինում բոլոր վշտաբեր ճգնությունները, որ բժշկում են մեղքերով վիրավորվածներին,

սատանայից գերվածներին, կանգնեցնում անօրինությամբ կործանվածներին, հարություն տալիս ամբարշտությամբ հիվանդացածներին, սրբում պղծությամբ աղտոտվածներին, մաքրում ու արդարացնում պահողներին և մեծապայծառ լույսով կանգնեցնում Աստծո ահավոր ու լուսավոր Բեմի առաջ. և պահեցողները Նրա հետ ժառանգում են անանց բարության վայելչություններն ի Քրիստոս Հիսուս՝ ի Տեր մեր: Նրան փառք հավիտյանս հավիտենից. Ամեն (Հովհան Մանդակունի):

71. Վարդապետներն ասում են, որ ամեն կերակուր բաժանվում է երկու մասի: Մեկը, որ երկրի տարերքից՝ այսինքն, տունկերից և բույսերից է առաջ գալիս, պահոց կերակուր է: Մյուսը կենդանական է և կամ առաջանում է կենդանուց, ինչպիսիք են միսը, կաթը և նման այլ բաները, հանդիսանում են, որպես ուտիքի կերակուր: Պետք է իմանալ և այն, որ պահոց կերակուրը հասարակ է և ամեն օր էլ կարելի է օգտագործել թե՛ պահքի, թե՛ ուտիքի ժամանակ: Իսկ ուտիքի կերակուրը միայն ուտիքի ժամանակ է թույլատրելի և ոչ՝ պահքի, քանի որ ուտիքի կերակուրն ունի զանազանություն, այսինքն՝ կենդանու մարմինը և այն, որ առաջանում է կենդանուց: Պահքն էլ ունի զանազանություն: Առաջինը կոչվում է պահք, երկրորդը՝ սրբապահք և երրորդը ծոմապահք: Պահքն այն է, որի ժամանակ ուտիքի կերակուր չի օգտագործվում, ինչպես որ ասացինք, այլ պետք է ուտել միայն այն, ինչը պտուղներից և բույսերից է: Իսկ սրբապահքն այն է, որի ժամանակ պահոց կերակուրից է որոշ բան զատվում: Չնայած տունկերից է առաջ գալիս, սակայն պարարտացնում է մարմինը, ինչպիսիք են ձեթը, գինին և նմանօրինակ այլ բաներ: Ըստ Սուրբ Գրքի, ձեթը և յուղը միանման կերպով պարարտացնում են մարմինը, իսկ գինին առաջացնում է հարբեցողություն և բորբոքում է մեղքի ցանկությունը: Սրանցից պետք է հրաժարվել սրբապահքերի ժամանակ: Ծոմապահքի ժամանակ օգտագործվում է միայն հաց և ջուր, իսկ մնացած ամեն բաներից պետք է հրաժարվել: Եվ այս միջոցով անձը մաշեցնում է մարմինը սովով և ծարավով՝ Աստծո սիրուց ելնելով, և բերանին արգելք է դրվում փափուկ, անուշահամ կերակուրների համար, ու մարմինն սկսում է տկարանալ մեղքի գործեր գործելու համար: Սա է պահքի արժանիքը (Գրիգոր Տաթևացի)*:
72. Բարեկենդանը պահքի սկիզբն է: Ինչպես մենք այսօր ստանում ենք պահքի պատվիրանը մարգարեներից, առաքյալներից ու ավետարանիչներից, այնպես էլ առաջին մարդը Դրախտում Տիրոջից պատվիրան ստացավ. *«Դրախտում ամեն ծառի պտուղներից կարող ես ուտել, բայց բարու և չարի գիտության ծառից մի կեր»* (Ծննդ. 2:16:17): Եվ ըստ այդ օրենքի՝ ամեն ծառից ուտելը խորհրդանշում է բարեկենդանը, իսկ մեկից չուտելը, որը Դրախտի մեջտեղում է, խորհրդանշում է պահքը, որը բարեկենդանի և Զատկի մեջտեղում է: Արդ, բարեկենդանի ու Զատկի օրերը պահքի հետ միասին կազմում են հիսուն օրը, որը հոբելյանական թիվ է և խորհրդանշում է մեր ազատությունը մեղքերի ծառայությունից ու դարձը՝ դեպի մեր հայրենին, ըստ հոբելյանի օրենքի (Ղևտ. 25:10): Բարեկենդանի օրը վանքերում, անապատներում, ամենուր չափավոր վայելքներ է թույլատրվում, որը վերցված է Եղիային ուղղված հրեշտակի խոսքից. *«Ելի՛ր, կե՛ր, որովհետև երկար*

Ճանապարհ ես գնալու» (Գ Թագ. 19: 7), և այդ երկար ճանապարհը քառասնօրյա պահքի շրջանն է: Ինչպես օրինակ՝ հասնելով լեռան ստորոտին՝ գրաստի վրայից վերցնում ենք բեռները՝ թույլ տալով մի որոշ ժամանակ արածել, նույնպես և վարվում ենք բարեկենդանի ժամանակ, քանի որ պահքի լեռն ենք բարձրանալու: Բարեկենդանը խորհրդանշում է հոգու ամբողջովին փաթթամացած առաքինությունները, իսկ պահքը՝ չարությունը, որովհետև չարությունից հոգին նվազում է ու կարոտում ամեն բարիքների, ինչպես մարմինն է նվազում պահքից (ըստ եկեղեցական օրացույցի, բարեկենդանի օրը պահք է, և եկեղեցում կատարվում են պահոց ժամակարգություններ, սակայն կերակրի տեսանկյունից այդ օրը ուտիք է) (Վարդան Արևելցի):

73. Նավակատիքը թարգմանվում է ուրախության և նորոգման տոն: Ամբողջ տարում երեք տեսակի օրեր կան՝ պահք, ուտիք և սրա միջինը, որը նավակատիք է կոչվում, քանի որ մարդը երեքից է գոյացել. հոգուց, մարմնից և երկուսի խառնուրդից՝ անձից: Պահքը հոգու համար է, ուտիքը՝ մարմնի, իսկ նավակատիքը՝ անձի: Նմանապես և կերակուրը երեք տեսակի է լինում, նախ՝ միսը, որը կատարյալ կենդանուց է առաջ եկել: Կենդանին կատարյալ է կոչվում, երբ շնչավոր է, ունի հինգ զգայարաններ և շարժվում է: Եվ այս կերակուրը ուտիքին ուտելու համար է: Իսկ խոտը, ընդեղենը և պտուղները պահքի կերակուրներ են, քանի որ անզգա են և անշարժ, այսինքն՝ տեղից տեղ չեն տեղափոխվում և չունեն շունչ: Իսկ նավակատիքի կերակուրը այս երկուսի, այսինքն՝ կենդանիների և բույսերի միջինն է, ինչպես ձուկը, ձուն և կաթնամթերքը: Քանի որ ձուն և կաթը կենդանուց են, սակայն կենդանիներ չեն, իսկ ձուկը կենդանի է կատարյալ զգայարաններով ու շարժմամբ, սակայն օդ չի շնչում, որի համար էլ պակաս է (Ստեփանոս Օրբելյան):

Հայրերի վարքից

1. Հայր Պախոմի մասին ասում էին, որ մի անգամ, երբ մի մահացածի դի էին տանում, ճանապարհին նրանց հանդիպելով՝ հայր Պախոմը տեսավ երկու հրեշտակների, որոնք ուղեկցում էին մահացածին, գնալով թափորի ետևից: Այս մասին խորհելով ծերը խնդրեց Աստծուն, որպեսզի Նա բացի իրեն այս խորհուրդը: Այդժամ հրեշտակները մոտեցան նրան, և ասաց նրանց հայր Պախոմը. «Ինչո՞ւ եք ուղեկցում մահացածին»: Հրեշտակները պատասխանեցին նրան. «Մեզանից մեկը չորեքշաբթիի հրեշտակն է, իսկ մյուսը՝ ուրբաթի: Իսկ նա մինչ իր մահը երբեք չդադարեց չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը պահք պահելուց, դրա համար էլ մենք ուղեկցում ենք նրա աճյունը: Մահվան մահճում իսկ նա չզլացավ պահքերը

պահել, մենք էլ հիմա փառավորում ենք նրան իր ջանքերի համար, որ արեց հանուն Աստծո» (Հարանց վարք):

2. Մի ոմն տկար ու որկրամոլ միայնակյաց, մշտապես գողանում էր ծերի ձմեռվա հացի պաշարից: Ծերը, տեսնելով այդ, ոչինչ չէր ասում, և երբ պաշարը վերջացավ, ծերն, ուժասպառ լինելով, պառկեց՝ պատրաստվելով մահվան: Այնժամ եղբայրները շրջապատեցին նրան, որ հրաժեշտ տան: Նա կանչեց այդ միայնակյացին և նրա ձեռքերը համբուրելով ասաց. «Սրանց շնորհիվ ես ժամանակից շուտ եմ գնում իմ Տիրոջ մոտ» (Հարանց վարք):
3. Հայր Հովսեփը հարցրեց հայր Պիմենին. «Ինչպե՞ս պետք է պահք պահել»: «Ես նախապատվությունը տալիս եմ նրանց, ովքեր ամեն օր են կերակուր օգտագործում, բայց մնում են քիչ հագեցած: Ես կերակուր օգտագործել եմ և երեք օրը մեկ, և չորս օրը մեկ, նաև՝ շաբաթը մեկ, բայց զորավոր հայրերը բոլորը փորձեցին և ընդունեցին ամենաօգտակարը՝ ամենօրյա կերակուրի օգտագործումը, բայց՝ չհագենալով, մեզ տալով արքայական ուղին՝ ամենահարմարը» (Հարանց վարք):
4. Մի անգամ հայր Եվագրը, գալով Մակար Մեծի խուցը, ջուր խնդրեց՝ ծարավը հագեցնելու համար: Իսկ ծերը պատասխանեց նրան՝ ասելով. «Բավարարվիր սովերով» (Հարանց վարք):
5. Մի ճգնավոր եղբայր, որ ուտելու ժամանակ հաց չէր օգտագործում, եկավ մի մեծանուն ծերի մոտ: Այնտեղ կային նաև այլ հյուրեր: Ծերը նրանց համար պատրաստել էր մի փոքր եփած կերակուր: Երբ նրանք նստեցին ճաշելու, ճգնավոր եղբայրն իր առջև դրեց միայն թրջած ոսպ, և նրանք ճաշեցին: Երբ վեր կացան, ծերն ասաց նրան. «Եղբայր, երբ դու գնում ես որևէ մեկի մոտ, ի հայտ մի բեր քո կենցաղավարությունը ներկաների առջև, իսկ եթե չես ուզում այն խախտել, ավելի լավ է մնաս խցումդ և ոչ մի տեղ չգնաս»: Ընդունելով ծերի խոսքը, նա սկսեց ավելի զիջող լինել եղբայրների հետ հանդիպման ժամանակ:
Այսպիսի մի բան էլ պատահեց անապատի ճգնաբաններում: Երբ մի անգամ տոն օրը եղբայրները նստած էին ճաշի, նրանց մեջ կար մեկը, որ չէր ուտում եփած կերակուր: Վերակացուին ասացին, որ այս եղբայրը կերակուր չի ճաշակում, այլ միայն աղ ու բանջարեղեն: Իսկ սա էլ իր հերթին, բոլորի ներկայությամբ ձայնեց մատուցողին, ասելով, որ այս եղբայրը եփած բան չի ուտում, նրան աղ ու բանջար բեր: Այնժամ ծերերից մեկը, վեր կենալով, ասաց այդ եղբորը. «Ավելի լավ էր քեզ համար նստեիր քո խցում և միս ուտեիր, քան թե, բոլոր եղբայրների մոտ ի հայտ գար քո կենցաղավարությունը»:
Անապատի այս ճգնավորների մասին ասում էին, որ երբ մեկը տեսնում էր իրենց գործերը, նրանք դա այլևս առաքինության գործ չէին համարում, այլ՝ մեղք (Հարանց վարք):
6. Եթե մեկը աստվածային և սոսկալի խորհրդի ժամանակ տարվի մտքերով, ոչ միայն անվարձ կմնա, այլև կդառնա դևերի համար նախատիկն և ծաղրի առարկա: Ինչպես որ մի քահանա, որ առավել հոգում էր իր մարմնի համար, քան հոգու փրկության: Մի անգամ սա մի պատվական մարդու հրավիրեց իր տուն և

ծառային պատվիրեց, որ թանկարժեք ձուկ գնի և համեղ կերակուր պատրաստի: Եվ այդ հանդիպման մասին խորհելով՝ մտազբաղ և ցամաքած սրտով սկսեց սուրբ աստվածային խորհուրդը մատուցել շտապողականությամբ և անփութությամբ: Եվ երբ հասել էր Պատարագի միջնամասին, երբ հարկ էր տոչորվել, ջերմորեն աստվածային սիրով վառվել, նա անալիտան մտածումների գիրկն էր ընկել՝ իր սրտում խորհելով, թե գուցե ձկնապուրը աղի կամ անալի լինի: Եվ նման մտքերով տարված՝ անփութորեն էր անցկացնում աստվածային պաշտամունքի ժամը: Եվ ահա դեր գարշելի կերպարանքով հայտնվեց՝ ձեռքին բռնած ձկներով լի կաթսան և դնելով Աստծո սեղանին՝ ասաց. «Խոհարար և ոչ քահանա, ինչո՞ւ ես անմիտ բաներով տարվել և նանիր զբաղմունքներով միտքդ ցրել: Ահա ձկները, ահա և աղը, որքան ցանկանում ես լցրու»: Այսպես թշնամու կողմից ծաղրվեց քահանան: Քանզի ահա երկինքը բացվել էր նրա պաշտոնի համար, ահա Ամենասուրբ Երրորդությունը և երկնային բոլոր գնդերը հնազանդվում են նրան, իսկ նա եղկելի, թեթևամտությամբ խորհում էր անալիտան բաներ (Հայելի վարուց):

Աղոթք

Անոխակալ Տե՛ր, մի՛ անտեսիր ինձ իմ բազում չարիքների պատճառով, այլ դարձի՛ր դեպի ինձ և իմ բոլոր ցանկությունները դարձրո՛ւ դեպի Քեզ և ինձ ամբողջ սրտով միայն Քե՛զ սիրել տուր: Ողջ պահիր իմ մարմինը նվազ և անպաճույճ կերակուրներով:

Ճանաչեցրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, Քո ճանապարհը, և ուսուցանի՛ր ինձ Քո արդարությունը: Հեռացրո՛ւ Տե՛ր, իմ մարմինը չար խորհուրդներից և հաստատի՛ր բարի երկյուղի մեջ, որպեսզի մշտապես սուրբ և անարատ ապրեմ Քո առաջ:

Տե՛ս, Տե՛ր, իմ որովայնի ընդվզումը, որ գորացել է ինձ վրա, հանապազ ցանկանում է կերակուր, ըմպելիք և խորտիկների համեղություն: Սակայն Դո՛ւ, Տե՛ր Ամենակարող, կտրի՛ր մարմնիս տենչանքների ցանկությունը:

Ազատի՛ր ինձ, Տե՛ր, մեղքերի ծառայությունից և դասի՛ր Քո ծառաների շարքում, ովքեր սիրեցին Քեզ և պահեցին Քո պատվիրանները: Տո՛ւր իմ սրտին նրանց երկյուղը և ուսուցանիր ինձ գնալ նրանց ընթացքի շավիղներով:

Եվ քանզի ճաշակման ցանկությունն ամբողջապես զբաղեցնում է իմ միտքը, արդ, հալածի՛ր ինձանից որկրամոլությունը, որից միշտ խաբվեցի, և կերակրիր ինձ Քո սուրբ երկյուղով, քանի որ Դու գալու ես և հատուցես յուրաքանչյուրին՝ ըստ գործերի:

Տո՛ւր ինձ իմաստնություն և հաստատի՛ր, Տե՛ր, իմ սրտում Քո ահն ու երկյուղը: Լուսավորի՛ր իմ խորհուրդները, կարո՛ղ դարձրու իմ մարմինը՝ հարաժամ ժուժկալությամբ մնալու Քո պատվիրանների մեջ:

Ջնջի՛ր, Տե՛ր, իմ անօրինությունները, ամրացրո՛ւ միտքս բարի հույսով և Քո երկյուղով՝ սիրով լցված սպասելու և ակնկալելու Քո մեծ Գալուստը:

Հասցրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, Քո արդարների օթևանը և պարգևի՛ր ինձ սուրբ հայրերի ճգնության բնակավայրը, անտեսի՛ր իմ հանցանքները և պայծառացրո՛ւ՝ դասելով Քո սուրբերի և Քո անվան սիրելիների հետ:

Մի՛ հապաղիր տալ ինձ հոգու փրկություն և սիրո ջերմություն, կերակրի պարկեշտություն և մարմնի ժուժկալություն, արտասուքների բխում, անդադար աղոթք, հնազանդություն և լույսի համբերություն:

Ցո՛ւյց տուր, ինձ, Տե՛ր, Քո շնորհները՝ Քո գութն ու ողորմությունը Քո ծառային և տաճարացրո՛ւ ինձ՝ Ամենասուրբ Հոգուդ բնակարան լինելու, այլևս մի՛ թող, որ ծառայեմ մեղքի և ապականության:

Ողորմի՛ր ինձ, Տե՛ր Կենաց և Քավիչ մեղքերի, Կատարի՛չ խնդրվածքների և Արձակի՛չ կապվածների, Բաշխո՛ղ պարգևների և Տվիչ բոլոր շնորհների, և Քեզ վայել է փառք, իշխանություն և պատիվ, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Մովսեսի մասին

*«Ես բոլորից շատ աշխատեցի, բայց ոչ թե ես,
այլ Աստծո շնորհը, որ ինձ հետ էր»
(Ա Կորնթ. 15:10)*

Եգիպտոսի գերության ժամանակ ծնվեց Մովսեսը և, մանուկների կոտորածից փրկվելով, Տիրոջ կամքով որդեգրվեց փարավոնի աղջկան: Եվ մեծանալով այդ միջավայրում՝ կրթվեց Եգիպտոսի ամբողջ իմաստնությամբ և գորավոր էր իր խոսքով ու գործերով (Գործք 1:21-22):

Երբ նա դարձավ 40 տարեկան, որոշեց մտնել իր իսրայելացի եղբայրների մեջ և տեսավ նրանց չափազանց ծանր վիճակը: Եվ երբ տեսավ, որ մի եգիպտացի անիրավությամբ է վարվում իսրայելացու հետ, վրեժխնդիր եղավ և սպանեց եգիպտացուն:

Եվ Մովսեսը հայտնությունն ուներ, թե ինքը պիտի լինի Իսրայելի փրկիչը (Գործք 7:25), դրա համար էլ համարձակորեն սպանեց եգիպտացուն, քանի որ մտածում էր, թե. «Էլ ո՞վ պիտի լինի փրկիչ, եթե ոչ՝ ես», փարավոնի դստեր տղան, հարուստ, իշխանության տեր, 40 տարեկան ամրակազմ տղամարդ, վարժ պատերազմի արվեստին, ունի Եգիպտոսի ամբողջ գիտությունը և խոսքով էլ՝ հզոր: Եվ այս բոլորը պատճառ էր Մովսեսի ինքնավստահ քայլին: Եվ վստահ լինելով խոսքով գորավոր լինելուն՝ սկսեց քարոզել և վարդապետել իսրայելացիների մեջ՝ նրանց կոչ անելով, որ որպես Աստծո ժողովուրդ՝ բարեպաշտ կենցաղ ունենան և իրար մեջ խռովություններ չառաջացնեն: Բայց երբ մի իսրայելացի սպառնաց Մովսեսին, թե նրան կմատնի սպանության համար, հանկարծ ինքնավստահ Մովսեսն իսկույն վերափոխվեց՝ զարհուրելով, որ կարող են իրեն սպանել եգիպտացուն սպանելու համար: Եվ մոռանալով իր բոլոր առավելությունները՝ ամեն ինչ թողեց ու փախավ Սինայի անապատ և 40 տարի անցկացրեց անապատում: Ամուսնանալով և երկու երեխա ունենալով՝ այս իշխանագունը որպես մի հասարակ հովիվ ապրեց:

Եվ երբ նա 80 տարեկան մի ծեր էր և միգուցե կասկածում էր, թե հայտնությունն արդյոք իսկապես իրեն էր վերաբերվում, թե՞ սխալմունք էր, քանի որ այս 40 տարում սննկացավ, կորցրեց իր իշխանությունը, 40 տարեկան ամրակազմ տղամարդուց վերածվեց 80 տարեկան ծերունու: Արդեն մի կողմ թողած պատերազմական զենքերը, դրա փոխարեն հովվի գավազանը վերցնելով՝ գիտությունից զրկվեց, քանի որ Եգիպտոսում գիտությունը և իմաստությունը 40 տարով առաջ էին գնացել, իսկ ինքն անապատում մնացել էր հին իմաստության չափանիշներով, և խոսքով գորավորը դարձել էր ծանրախոս, նաև ամուսնացել էր այլազգի կռապաշտ կնոջ հետ, որ դեմ էր Աբրահամի պատվերին: Ինչ խոսք, որ աչքի տեսածով և մարդկային մտածողությամբ նման մարդն արդեն ոչնչի պիտանի չէր կարող լինել: Բայց Աստծո խոսքն ասում է. *«Աչքներիդ երևացածի պես մի՛ դատեք»* (Հովհ. 7:24), և՛ *«Իմ խորհուրդները նման չեն ձեր խորհուրդներին, և ոչ էլ Իմ ճանապարհները՝ ձեր ճանապարհներին»* (Ես. 55:8): Այս 40 տարին Մովսեսին սնանկացրեց ամեն ինչից՝ ինքնավստահությունից, հպարտությունից, մեծամտությունից, ինքնակամությունից, փառամոլությունից, մարդահաճությունից և այլ ուրիշ՝ մեղավոր մարդուն հատուկ կրքերից:

Բայց Աստված այս սնանկացած Մովսեսի վրա էլի բան տեսավ, որ խանգարում էր Մովսեսին Իր կամքի համեմատ օգտագործելու, և այրվող մորենու մոտ ասաց նրան. *«Հանի՛ր ոտքերիցդ այդ կոշիկները, քանի որ այս երկիրը, որի վրա կանգնել ես, սուրբ է»* (Ելք 3:5): Այսինքն՝ քո կամքն էլ թոթափի՛ր քեզ վրայից և այս ոտքերով կգնաս այնտեղ միայն, ուր որ Իմ կամքը քեզ կառաջնորդի: Եվ ահա արդեն սրբված մի անոթ էր Տիրոջ առջև՝ զրկված իր մարդկային գորությունից և պատրաստ՝ Աստծո գորությունն իր մեջ կրելու:

Եվ երբ Աստված Իր փրկարար ծրագիրը հայտնեց Մովսեսին՝ ասելով, որ ինքը պիտի լինի Իսրայելին Եգիպտոսից հանողը, Մովսեսը զարմացավ, չհասկացավ, ապշեց ու ասաց. *«Ես ո՞վ եմ, որ գնամ եգիպտացիների արքա փարավոնի մոտ և իսրայելացիներին հանեմ եգիպտացիների երկրից»* (Ելք 3:11):

Եվ Տերը նրան ասաց, որ Իր գործությունը կտա Մովսեսի փուչ ու անպիտան անձի գործության փոխարեն, որ նա ուներ Եգիպտոսում: 80 տարեկան ծերուկին կտա Իր գործությունը, քանի որ *«Աստծո գործությունը տկարության մեջ է ամբողջական դառնում»* (Բ Կորնթ. 12:9): Ջենքերի փոխարեն գավազանին հրաշագործ գործություն կտա, քանի որ *«Մեր պատերազմը մարմնի և արյան հետ չէ, այլ...երկնքի տակ եղող չար ոգիների հետ»* (Եփես. 6:2)՝ «անմարմին փարավոնի» դեմ: Մնափառության փոխարեն Աստված կփառավորի Եգիպտոսում և Իսրայելի մեջ: Եգիպտոսի աշխարհական իմաստության փոխարեն կընդունի երկնայինը: Եվ իր անձի փոխարեն կրակե և ամպե սյունը կառաջնորդի: Եվ իր խայտառակ փախուստի փոխարեն ամբողջ Իսրայելը հաղթական դուրս կգա Եգիպտոսից դեպի անապատ և դեպի Քանան:

Բայց Մովսեսն այն աստիճան էր իր անպիտանությունը տեսել այս 40 տարվա մաքրման շրջանում, որ չէր հավատում, թե ինքը կարող է պիտանի լինել նման ծրագիրն իրականացնելու համար: Եվ ասաց. *«Աղաչում եմ Քեզ, Տե՛ր, մի այլ կարող մարդու ընտրիր, նրա՛ն ուղարկիր»* (Ելք 4:13), մինչև որ Տերը բարկանալով՝ նրան օգնական կարգեց Ահարոնին:

Եվ շատերս էլ այսօր, ցավոք, քայլում ենք այն հին Մովսեսի պես՝ գործելով մեր անձի ջանքերով, և մեր բազում վրիպումներն ու սայթաքումները մեզանում Մովսեսի պես վախ չեն առաջացնում, որպեսզի ամեն բան թողնելով՝ փախչենք անապատ՝ մարդկանց քարոզելու, վարդապետելու փոխարեն: Լավ է, եթե մենք մեր անձերը քննենք. արդյոք մենք ինքներս քայլո՞ւմ ենք այդ ճանապարհով, թե՞ ոչ: Արդյոք, Տիրոջ շնո՞րհն է մեր մեջ գործում, թե՞ հին մարդը՝ իր կրքերով հանդերձ:

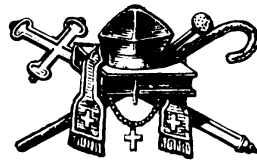
Վա՛յ նրան, ով իր տկարությունը տեսնելով՝ չի փախչի ամեն բանից և չի ջանա մաքրվել իր հին մարդուց, որպեսզի արժանի լինի 80 տարեկան Մովսեսի պես մաքուր անոթ լինելու Տիրոջ ձեռքում: Որովհետև գիշեր ու զօր գործել Աստծո փառքի համար՝ ոչ Աստծո առաջնորդությամբ և գործությամբ՝ նշանակում է՝ գիշեր ու զօր վնաս հասցնել Աստծո գործին և վերջում էլ լսել զարհուրելի խոսքեր, թե՛ *«Ես ձեզ երբեք չեմ ճանաչել, հեռո՛ւ կացեք Ինձանից»* (Մատթ. 7:23), և կամ՝ *«Կապեցե՛ք դրա ոտքերն ու ձեռքերը և դո՛ւրս հանեցեք դրան արտաքին խավարը. այնտեղ կլինի լաց և ատամների կրճտում»* (Մատթ. 22:13):

Ուրեմն, իմաստուն լինենք, հատկապես մեր ներսում փնտրենք թշնամուն և ոչ թե դրսում, ինչպես Մովսեսն անապատի 40 տարում ազատվեց ներքին թշնամուց՝ հին Մովսեսից՝ իր կրքերով հանդերձ: Մենք, ըստ Մակար Մեծի, մտնենք մեր սրտերի մեջ և այնտեղ պատերազմենք բարի պատերազմը սատանայի դեմ: Եվ եթե մենք չենք տեսնում մեր մեջ հին մարդուն, ապա ուշադիր լինենք այս գրքի վերնագրերի հանդեպ, և սրանք կօգնեն տեսնելու մեր մեջ հին մարդուց բազում բաներ, որոնցից եթե չմաքրվենք, անպիտան գործիքներ կլինենք միայն, և հիմար կույսերի պես կմնանք դռան ետևում:

Ուրեմն, խնդրենք Տիրոջն՝ ասելով. «Ո՛վ ամենագոր Աստված, ինչպես Քո բարի կամոք շնորհ արեցիր և մեզ քաջեցիր դեպի փրկություն՝ դեպի Միածին Որդիդ, Որի Արյան քալչարար գործությամբ արժանացրիր մտնել փրկարար տապանի դռնով ներս, այժմ էլ խնդրում ենք Քեզ. տապանի հին բնակիչներին՝ մեր սուրբ հայրերին, նմանվելու շնո՞րհ արա: Մտցրո՛ւ մեզ ապաշխարության բովը, այրի՛ր մեր միջի աղտեղությունը, մաքրի՛ր,

սրբի՛ր և վերստին նորոգելով՝ արժանի արա մաքուր և սուրբ գործիք լինելու Քո օրհնյալ ձեռքում, անկամք գործիք, որպեսզի Քո փրկարար կամքը լինի մեզ համար առաջնորդ: Շնորհի՛ր Մովսեսի 40 տարվա անապատը, որի ընթացքում նա թոթափվեց անձի խաբուսիկ գորությունից և արժանացավ Քո ճշմարիտ և սուրբ, ամենահաղթ գորությամբ պատերազմելու և լինելու պատճառ փրկության՝ թե՛ իր և թե՛ ամբողջ Բարայելի համար: Նմանօրինակ ընթացքով շնորհի՛ր մեզ էլ փառավորել Ամենագոր Տերությանդ, հավիտյանս. Ամեն»:

Ա. Արևշատյան

Մեր սուրբ հայր Հովհան Ոսկեբերանի իններորդ գրույցը ապաշխարության մասին

Ինչպես որ սերմնացանները ոչ մի օգուտ չեն ստանում սերմը ճանապարհի վրա գցելուց, այնպես էլ մենք ոչ մի օգուտ չենք ստանա քրիստոնյա կոչվելուց, եթե չենք արդարացնում այդ կոչումը համապատասխան գործերով: Եթե ցանկանում եք, կարող եմ ձեզ ներկայացնել Տիրոջ եղբայր Հակոբոսի վկայությունը, որն ասում է. *«Հավատքը առանց գործի մեռած է»* (Հակ. 2:20):

Եվ այսպես, պետք է անձն ամեն օր վարժեցնել բարի գործերի, առանց որի միայն քրիստոնյայի անունը մեզ ոչ մի օգուտ չի տա: Եվ մի զարմացեք: Ասացեք խնդրեմ, ի՞նչ օգուտ զինվորին այն բանից, որ նա՝ գտնվելով զինվորական ծառայության մեջ, իր վարքով չհամապատասխանի իր կոչմանը և բանակում ապրելով թագավորի հաշվին՝ չմարտնչի հանուն թագավորի:

Միգուցե ծանր է իմ խոսքը, բայց լավ կլիներ, եթե այդպիսինն ընդհանրապես չմտներ զինվորական ծառայության մեջ, քան թե մտնելով՝ անհոգ գտնվեր թագավորական պատվի հանդեպ: Ինչպե՞ս կարող է խուսափել պատժից նա, ով ապրելով թագավորի հաշվին, չի ուզում պատերազմել նրա համար:

Եվ հիմա կհարցնես, թե ապրելով աշխարհում, բազում հոգսերի մեջ, կարո՞ղ եմ արդյոք պատերազմել, հոգ տանել և փրկվել: Ի՞նչ ես ասում, ո՞վ մարդ, ուզո՞ւմ ես քեզ համառոտ ցույց տամ, որ ոչ թե տեղն է փրկում, այլ՝ ապրելակերպը և հոժարակամությունը:

Ադամը Դրախտում այնպես էր, ինչպես՝ նավը խաղաղ նավահանգստում, բայց նավաբեկության ենթարկվեց, իսկ Ղովտը, ապրելով սողոմագիների մեջ՝ ինչպես ալեկոծ ծովում, փրկվեց: Հոբն արժանացավ արդարացման, լինելով հալածանքների մեջ, իսկ Սավուղը, ապրելով պալատներում, զրկվեց թե՛ այս և թե՛ գալիք թագավորությունից:

Արդարացում չեն կարող լինել «Չեմ կարող ապրել այս աշխարհում այսքան հոգսերի մեջ և փրկվել» խոսքերը:

Իսկ գիտե՞ք, թե որտեղից է առաջանում նման ինքնաարդարացումը. նրանից, որ հաճախակի չեք գալիս, մի մասդ՝ աղոթքի, մյուսներդ՝ աստվածային Սուրբ Պատարագին:

Մի՞թե չեք տեսնում, թե ինչպես են ջանում նրանք, որոնք երկրավոր թագավորից ուզում են արժանանալ մեծարանքի և ինչպես են փնտրում թագավորի մոտ իրենց համար բարեխոսներ, որպեսզի չգրկվեն այն բանից, որին համառորեն ձգտում են:

Սա ասվում է նրանց համար, ովքեր սրբազան հավաքներն անտեսելով, խորհրդավոր ընթրիքի ահավոր պահին տրվում են գրույցների և դատարկախոսության:

Ի՞նչ ես անում դու, ով մարդ, չլսեցի՞ր սուրբ բեմից եկող ձայնը. «Դռները, դռները ծածկեցեք ամենայն իմաստնությամբ և զգուշությամբ: Ձեր մտքերը դեպի վեր բարձրացրեք աստվածային երկյուղով»: Իսկ դու բոլորի հետ միասին չասացիր, թե. «Մեր ամբողջ միտքն ու հոգին քեզ հետ են, ով ամենակալ Աստված»: Դու վախ չես զգում, չես ամաչում հանկարծ ստախոս դուրս գալ ամենաահավոր պահին: Ջարմանալի է, երբ պատրաստված է խորհրդավոր ընթրիքը, երբ մոռնվում է Աստծո Գառը, երբ քեզ համար ջանում է քահանան, երբ հոգևոր կրակը դուրս է ճառագում ամենասուրբ ընթրիքից, ներկայացել են քերովբեները, թոչում են սերովբեները, վեցթևյանները ծածկում են իրենց դեմքերը, բոլոր անմարմին գորությունները խնդրում են քեզ համար Պատարագի քահանայի հետ միասին, հոգևոր հուրն իջնում է երկնքից, ամենասուրբ կողից լցվում է սկիհի մեջ արյունը քո քավության համար, և դու չե՞ս վախենում ու չե՞ս ամաչում այս ահավոր պահին ստախոս երևալ (քանի որ խոստումը ոչ թե՝ լեզվով, այլ գործով է ապացուցվում):

Շաբաթվա հարյուր վաթսուներե ժամից ընդամենը երկու ժամ է Աստված առանձնացրել Իր համար, մի՞թե այդ ժամն էլ դու պիտի վատնես կենցաղային հարցերի, ծիծաղի և շատախոսության վրա:

Եվ այս ամենից հետո ի՞նչ համարձակությամբ պիտի մոտենաս Սուրբ Հաղորդությանը նման ապականված խղճմտանքով: Մի՞թե դու կարկատած հնոտիներով կհամարձակվեիր մոտենալ և կաչել երկրավոր թագավորի հանդերձի եզրին, իհարկե՝ ոչ, ոչ մի դեպքում (իսկ որքան առավել պետք է երկյուղել այս պարագայում):

Եվ մի կարծիր, թե սա սովորական հաց է և մի մտածիր, թե ուղղակի գինի է, իմացիր, որ նրանք մնացած այլ կերակուրների նման մարդուց դուրս չեն ելնում:

Մի՛ խորհիր այդպես: Այլ, ինչպես մոմը, մերձենալով կրակին, իրենից ոչինչ չի թողնում, ոչինչ չի վերցնում և իրեն ոչինչ չի կաշում, հենց այսպես էլ մտածիր նաև այս պարագայում. որ սուրբ խորհուրդներն անմնացորդ լուծվում են մարմնի էության հետ:

Եվ մոտենալով՝ մի մտածեք, թե Սուրբ Հաղորդությունը վերցնում ենք մարդու ձեռքից, այլ պատկերացրեք, որ ընդունում եք աստվածային մարմինը, ինչպես այն կրակը, որ գտնվում էր սերովբեների ձեռքում եղած աքցանում, որ տեսավ Եսային (Ես. 4): Իսկ Փրկչական արյունը նույնպես ընդունենք, կարծես թե շուրթերով հավում ենք Փրկչական սրբասուն և աստվածային կողին: Եվ այս պատճառով էլ, եղբայրներ, չթողնենք սուրբ հավաքները, և այնտեղ էլ չտրվենք դատարկաբանության, այլ՝ կանգնենք երկյուղով և

սրտի թրթիռով, հայացքի խոնարհումով, իսկ հոգում ունենանք վիշտ ու սրտի խորքից ելնող հոգոցներով բացականչենք, այլ ոչ թե ձայնեղությամբ:

Արդյոք չե՞ք տեսել նրանց, ովքեր կանգնում են տեսանելի, ժամանակավոր և փտման ենթակա երկրավոր թագավորի առջև: Չե՞ որ նրանք լինում են անշարժ, լռակյաց, հանգիստ, հայացքով չեն թափառում այս ու այն կողմ, այլ կանգնում են գլխիկոր, զգաստ և երկյուղով:

Այս բաները թող քեզ օրինակ ծառայեն, ո՛վ մարդ: Խնդրում եմ, դու էլ նույն կերպ կանգնիր Տիրոջ առջև, գոնե այնպես, ինչպես որ կկանգնեիր երկրավոր թագավորի առջև, չե՞ որ երկնավոր Թագավորի առջև պետք է կանգնել էլ ավելի մեծ երկյուղով:

Չեմ դադարի կրկնել այն, ինչը հաճախ առաջ էլ ասում էի, մինչև որ ձեզ չտեսնեմ ուղղված: Եվ այսպես, գալով եկեղեցի՝ մտնենք այնպես, ինչպես պատշաճ է կանգնել Աստծո առջև՝ չսնելով մեր հոգիները չարությամբ, որպեսզի աղոթքի ժամանակ այնպես չստացվի, որ աղոթենք ինքներս մեր անձերի դեմ՝ ասելով. «Թող մեր մեղքերը, ինչպես և մենք ենք թողնում մեզ պարտք եղողներին»: Սարսափելի է այս խոսքը, և ով արտաբերում է այն, կարծես թե կոչ է անում Աստծուն՝ ասելով. «Ես թողեցի, ով Տեր, և Դու էլ թող: Թողեցի ես, թող և Դու, ներեցի, ներիր և Դու, ես չներեցի, մի ներիր և Դու, եթե ես չեմ թողել մերձավորիս, Դու էլ մի թող իմ մեղսագործությունները: Ինչ չափով չափեցի ես, թող նույն չափով և չափվի ինձ»:

Իմանալով այս ամենը և խորհելով այն ահավոր օրվա մասին և պատկերացնելով այն դաժան կրակն ու սարսափելի պատիժը՝ ետ դառնանք այն ճանապարհից, որում թափառում էինք:

Կհասնի ժամը, և կդադարի այս աշխարհի հանդիսախաղը, և այլևս հոգևոր սխրանքներ գործելու ժամանակ չի լինի:

Հնարավոր չէ կյանքի վերջում զբաղվել հոգևոր գործերով, անհնար է այս հանդիսախաղի ավարտին ձեռք բերել լուսապսակներ:

Այս ներկա ժամանակը ժամանակ է ապաշխարության, իսկ գալիքը՝ դատի, հիմա է ժամը հոգևոր սխրագործությունների, իսկ գալիքը՝ լուսապսակների, այժմ պահն է աշխատանքի, իսկ այնժամ՝ հանգստի և ուրախության, հիմա է ժամը հոգնատանջ լինելու, իսկ այնժամ՝ վարձատրության: Արթնացեք, խնդրում եմ ձեզ, արթնացեք և լսեք ջանասիրությամբ այն, ինչ որ ասվում է ձեզ:

Մենք ապրում էինք մարմնավոր կերպով, հիմա արդեն սկսենք ապրել հոգևոր ձևով, ապրում էինք մարմնավոր հաճույքների մեջ, այժմ ապրենք առաքինությամբ, ապրում էինք մեղքերի հանդեպ անհոգությամբ, հիմա ապրենք ապաշխարությամբ: Ախր ի՞նչ ունես հպարտանալու, ո՛վ հող ու մոխիր:

Ինչո՞ւ ես գոռոզանում, ով մարդ: Ինչո՞ւ ես այդպես անհագորեն գովաբանություն փնտրում: Աշխարհային ո՞ր մի փառքի և հարստության վրա ես հույսդ դրել: Խնդրեմ, գնանք գերեզմանները և տեսնենք այնտեղ կատարվող ահասարսուռ և խորհրդավոր իրավիճակը, տեսնենք քայքայվող էությունը, ցեցոտած ոսկորները, նեխած մարմինը: Եթե դու իմաստուն ես՝ խորհիր, և եթե խելացի ես՝ ասա ինձ, ո՞վ է այստեղ թագավորը, իսկ ով՝ ռամիկը, ով՝ ազնվականը և ով՝ ստրուկը, ով է իմաստունը և ով՝ անմիտը: Որտե՞ղ է երիտասարդության գեղեցկությունը, ո՞ր է հմայիչ հայացքը, ո՞ր է գեղեցիկ

քիթը, ո՞ր են վարդագույն շուրթերը, ո՞ր է այտերի գույնը, ո՞ր է ճակատի փայլը: Մի՞թե ամեն բան հող ու մոխիր չէ, մի՞թե ամեն բան որդ ու գարշահոտություն չէ: Եվ ահա ամեն ինչ փտում է: Պահելով այս ամենը մտքում և խորհելով մեր վերջին օրվա մասին՝ դարձի գանք, եղբայր, մեր խոտոր ճանապարհներից, քանի դեռ ժամանակ ունենք:

Սուրբ արյամբ ենք մենք գնված (Ա Պետ. 1:19), և այդ նպատակով իսկ Աստված երկրի վրա հայտնվեց՝ քեզ գնելու համար, ով մարդ, Աստված երկրի վրա հայտնվեց՝ անգամ գլուխ դնելու տեղ չունենալով (Ղուկ. 9:58):

Օ՛ հրաշք, Դատավորը դատապարտյալների փոխարեն ներկայանում է դատի, Կյանքը ճաշակում է մահ, Արարիչն ապտակներ է կրում արարածներից: Մերովբեների համար աներևույթը, թուք է ընդունում ստրուկներից, քացախ ու լեղի է ճաշակում, գեղարդով խոցվում և դրվում է գերեզման: Իսկ դու, ով մարդ, անհոգ ես, ննջում և քամահրանքով ես վերաբերվում այս հրաշքներին: Չգիտես, որ եթե դու արյունդ էլ հեղես Նրա համար, նույնիսկ այդ ժամանակ էլ դեռ քո պարտականություններն ամբողջովին կատարած չես լինի, որովհետև ուրիշ է Տիրակալի արյունը, ուրիշ՝ ծառայինը:

Եվ այսպես, ջանա ապաշխարությամբ և ուղղվելով՝ պատրաստվել հոգեվարքիդ ահավոր պահին, երբ մոտենա մահը, որովհետև միայն այստեղ՝ երկրի վրա է, որ ապաշխարությունը ուժ ունի, իսկ դժոխքում այն արդեն ուժը կորցնում է: Աղաղակենք առ Աստված, քանի դեռ ժամանակ ունենք: Բարիք անենք, որպեսզի ազատվենք գալիք անվախճան գեհենից և արժանանանք երկնքի արքայությանը շնորհով և մարդասիրությամբ մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի, որին փառք, իշխանություն, հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Նարեկ

Բան ԼԷ

Կշտամբանքներս գալիս են, ավա՛ղ,
Ըստ Հոբի խոսքի՝ ոչ թե մարդկանցից,
Այլ ամենատես աչքերից վերին հրամանի Քո,
Որի երկյուղից սոսկում եմ, դողում՝
Խղճով վարանած ու տագնապահար.
Եվ արդ, սրտաբեկ ապավինում եմ
Հույսիդ հաստատուն, կենդանի, անեղծ,
Որպեսզի նայես ինձ ողորմությամբ՝
Իբրև կորստյան դատապարտվածի,
Երբ ներկայանամ երկնավոր մեծիդ բարերարության
Իսպառ անպաշար, ձեռնունայն, դատարկ,
Երախտիքներն անպատում փառքիդ

Բերելով ինձ հետ՝ Քեզ հիշեցնեմ,
 Քեզ, որ չես նիրհում մոռացմամբ տարված,
 Ոչ էլ երբևէ գեթ մի ակնթարթ
 Հեծեճանքներս ես անտեսում վշտի:
 Վերացրո՛ւ ինձնից, աղաչում եմ Քեզ,
 Խաչովդ լուսավոր՝ խեղդը վտանգիս,
 Հոգածությամբ Քո՝ տխրություններս ամենավարան,
 Փշե պսակովդ՝ բողբոջը մեղքի,
 Գանահարությամբ՝ հարվածը մահու,
 Ապտակի հիշմամբ՝ տանջանքն ամոթի,
 Թքի անարգմամբ՝ գարշություններս ամբաստանելի,
 Լեղու ճաշակմամբ՝ դառնությունն հոգուս:
 Քոնն են այս բոլոր բարությունները,
 Միածի՛ն Որդի միակ Աստծո,
 Որոնց համեմատ չարություններն իմ հիշատակելով՝
 Քո ամենօրհնյալ անվանն եմ դիմում, արդ, բարձրադադակ
 Պաղատանքներով մտքիս ու հոգուս:
 Նայի՛ր այս զղջման խոստովանության
 Մեղապարտությամբ ամոթահարիս.
 Սատակման որդուս ողորմիր՝ անմահ մահով մեռնելու,
 Որպեսզի անթիվ մեղքերիս չափով՝
 Ողորմությունդ բազմապատկվելով առավելապես՝
 Կրկին ու կրկին ավետարանվի,
 Բարեհոչակված հնչի վեհորեն
 Թե՛ երկնքում և թե՛ երկրի վրա.
 Եվ Քեզ, Քո Հոր և Սուրբ Հոգուդ հետ փա՛ռք հավիտյանս. Ամեն:

ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

*Ես չեի լսում ո՛չ իմ խրատատուի ձայնը,
 ո՛չ էլ ականջ էի դնում իմ ուսուցչի խոսքերին.
 քիչ էր մնացել, որ ժողովի ու ժողովրդի մեջ
 մասնակից դառնայի ամեն չարիքի (Առակ. 5:13-14):*

Աստվածաշնչից

1. Ապաշխարեցե՛ք, որովհետև երկնքի արքայությունը մոտեցել է (Մատթ. 3:2):
2. Ասում եմ ձեզ, սակայն, եթե չապաշխարեք, ամենքդ էլ նույնպես պիտի կորչեք (Ղուկ. 13:3):
3. Ամեն մեկդ ձեր անձը փրկեցեք Տիրոջ ցասումից ու բարկությունից (Երեմ. 51:45):
4. Ես արդարներին կանչելու չեմ եկել, այլ՝ մեղավորներին (Մատթ. 9:13):
5. Ասում եմ ձեզ, որ այսպես ուրախություն կլինի երկնքում մի մեղավորի համար, որն ապաշխարում է, քան իննսունինն արդարների համար, որոնց ապաշխարություն պետք չէ (Ղուկ. 15:7):
6. Արհամարհում ես Նրա բարության առատությունը, ներողամտությունն ու համբերությունը, չգիտե՞ս, որ Աստծո բարությունը քեզ ապաշխարության է տանում: Եվ քո խստասրտությամբ ու անզիղջ սրտով քո անձի դեմ բարկություն ես դիզում բարկության օրվա և Աստծո արդար դատաստանի հայտնության օրվա համար (Հռոմ. 2:4-5):
7. Տերը չի ուշացնի Իր խոստումը, ինչպես կարծում են ոմանք, թե՝ ուշացած է, այլ համբերատար է ձեր հանդեպ, քանզի չի ուզում, որ որևէ մեկը կորստյան մատնվի, այլ ուզում է, որ ամենքն ապաշխարեն (Բ Պետ. 3:9):
8. Կան մարդիկ, որոնց մեղքերը հայտնի են նախքան որևէ դատաստանի ենթարկվելը: Մարդիկ էլ կան, որոնց մեղքերը հետո են հայտնի դառնում (Ա Տիմ. 5:24):
9. Եթե ասենք. «Մենք ոչ մի մեղք չունենք, մենք մեզ ենք խաբում, և ճշմարտություն չկա մեր մեջ: Իսկ եթե խոստովանենք մեր մեղքերը, հավատարիմ է Նա և արդար՝ մեր մեղքերը ներելու և մաքրելու համար մեզ ամեն անիրավությունից: Եթե ասենք՝ «Չենք մեղանչել», սուտ ենք հանում Նրան, և Նրա խոսքը մեր մեջ չէ (Ա Հովհ. 1:8-10):
10. Որոշյալնե՛ր իմ, այս բանը գրում եմ ձեզ, որպեսզի չմեղանչեք. իսկ եթե մեկը մեղանչի, Աստծո առաջ բարեխոս ունենք Հիսուս Քրիստոսին՝ Արդարին և Անարատին. և Նա՛ է քավությունը մեր մեղքերի, և ոչ միայն մեր մեղքերի, այլև՝ ամբողջ աշխարհի (Ա Հովհ. 2:1-2):
11. Ուստի մեղքն այլևս թող չթագավորի ձեր մահկանացու մարմնի վրա, որ նրա ցանկություններին հնազանդվեք: Եվ ձեր անդամները մեղքի մի՛ ընծայեք, անիրավության գործիք լինելու համար, այլ ձեր անձերն Աստծուն ընծայեք՝ մեռելներից կենդանացածների պես և ձեր մարմնի անդամները՝ արդարության գործիքներ՝ ի ծառայություն Աստծուն: Քանզի մեղքը ձեր վրա պիտի չիշխի, քանի որ օրենքի տակ չեք, այլ՝ շնորհի (Հռոմ. 6:12-14):
12. Կտրի՛ճ եղե՛ք, ու ձեր սիրտը թող գորանա՛, դուք ամենքդ, որ Տիրոջն եք հուսացել (Սաղմ. 31:17):

13. Տիրոջ փրկությանը սպասելն ու լռությամբ հուսալը բարի է (Ողբ Երեմ. 3:24):
14. Եթե Տիրոջը դառնաք, Նա ձեզանից երես չի թեքի (Բ Մնաց. 30:7):
15. Պատվիրում եմ քեզ, գորացի՛ր ու քաջ եղի՛ր. Տերը քեզ հետ է (Հեսու 1:9):
16. Օգնելու կամ կործանելու գորությունն Աստծո ձեռքին է (Բ Մնաց. 25:8):
17. Մի՛ լռիր, մի՛ դադարիր, աչքդ արտասուքից թող հանգիստ չառնի: Վե՛ր կաց խոստովանության գիշերը, քո պահեցողության սկիզբը, քո սիրտը, ինչպես ջուր թափի՛ր Տիրոջ առաջ (Ողբ Երեմ. 2:9):
18. Ի՛նձ դարձեք ձեր բոլոր սրտով, ծոմապահությամբ, լալով ու սգալով ձեր սրտերը պատռե՛ք և ոչ թե ձեր հանդերձները (Հովել 2:12):
19. Ինձ փնտրե՛ք, որպեսզի ապրեք (Ամոս 5:4):
20. Մի՞թե Ես ամբարիշտի կորուստն եմ ուզում: Ես ուզում եմ, որ նա իր ճանապարհներից ետ դառնա ու ապրի (Եզեկ. 18:23):
21. Ձեր հանցանքները նետեցե՛ք, նոր սիրտ ու նոր հոգի ստացե՛ք. ինչո՞ւ մեռնեք, ով Իսրայելի տուն, քանի որ մեռնողի մեռնելը չեմ ուզում (Եզեկ. 18:31):
22. Կենդանի եմ Ես՝ ասում է ամենակալ Տերը և ամբարշտի մահը չեմ ուզում, այլ նրա հետ կանգնելն իր չար ճանապարհից ու ապրելը: Դարձե՛ք, հե՛տ դարձեք ձեր չար ճանապարհներից, ինչո՞ւ մեռնեք, ո՛վ տուն Իսրայելի (Եզեկ. 33:11):
23. Դո՛ւ էլ, մարդո՛ւ որդի, ասա՛՜ք ժողովրդի գավակներին. «Արդարի արդարությունը նրան չի փրկելու այն օրը, երբ մոլորվի, անօրենի անօրինությունն էլ նրան չի չարչարելու այն օրը, երբ հետ կանգնի իր բոլոր անօրինություններից: Արդարը չի կարողանալու ազատվել իր մեղքերի օրը: Երբ Ես արդարին ասեմ՝ ապրելով ապրելու ես, իսկ նա էլ, հույսը դնելով իր արդարության վրա, անօրինություն գործի, նրա բոլոր արդար գործերը չեն հիշվելու, այլ իր կատարած անօրինության համար մեռնելու է: Իսկ երբ Ես ամբարշտին ասեմ՝ հաստատ մեռնելու ես, բայց նա հետ կանգնի իր մեղքերից, իրավ դատաստան և արդար գործ կատարի, պարտապանին ետ տա գրավը, վերադարձնի հափշտակվածը, անիրավություններ չգործի, հաստատ ապրելու է ու չի մեռնելու: Նրա գործած բոլոր մեղքերը չեն հիշվելու, որովհետև իրավ դատաստան ու արդար գործ է կատարել, դրա համար էլ ապրելու է (Եզեկ. 33:12-16):
24. Ես սիրում եմ Ինձ սիրողներին: Ինձ վաղ փնտրողներն Ինձ կգտնեն (Առակ. 8:35):
25. Երանի՛ այն մարդուն, որ Ինձ լսում է, ամեն օր հսկում է Իմ դռների մոտ և Իմ դրանդիքի մուտքերն է պահում, քանի որ Ինձ գտնողը կյանք կգտնի և Տիրոջից շնորհ կստանա: Բայց Իմ դեմ մեղանչողն իր հոգու դեմ անիրավություն է անում: Բոլոր Ինձ ասողները մահն են սիրում (Առակ. 8:34-36):
26. Երբ դարձի գաս և հոգոց հանես, այնժամ կապրես և կիմանաս, թե որտեղ ես գտնվում: Որովհետև հույսդ դրել էիր սնտոի բաների վրա, դրա համար էլ սնտոի դարձավ և ձեր գորությունը (Ես. 36:5):
27. Նախ, դու քո անօրինությունները պատմիր, որպեսզի փրկվես (Ես. 43:26):
28. Նեղության օրը Ինձ կանչիր. Ես քեզ պիտի ազատեմ, ու դու Ինձ պիտի փառավորես (Սաղմ. 50:15):

29. Ամաչում եմ և իմ երեսը վեր չեմ բարձրացնում, քանի որ մենք մեղավոր եղանք (Եզր. 9:6):
30. Ոսկորներիս մեջ հանգստություն չկա՝ մեղքերիս պատճառով (Սաղմ. 37:3):
31. Մեկն իմ գլուխը բազում ջրերի շտեմարաններ դարձներ և աչքերս՝ արտասուքների հորդ աղբյուրներ (Երեմ. 9:11):
32. Աչքս արցունք է թափում իմ հոգու համար (Ողբ Երեմ. 3:51):
33. Եվ ահա Դու բարկացար, որովհետև մենք մեղք գործեցինք և դրա համար էլ մոլորվեցինք: Մենք ամենքս պիղծ դարձանք և մեր ամբողջ արդարությունը դաշտանի շորերի նմանվեց, մեր անօրինությունների պատճառով մենք ամենքս ցած թափվեցինք ինչպես տերև, հողմերը քշեցին մեզ: Ոչ մեկը չի կանչում Քո անունը, ոչ ոք չի մտածում Քեզ ապաստան դարձնել. ահա թե ինչու Քո երեսը մեզնից շրջեցիր և մեր մեղքերի համար մեզ դատապարտեցիր (Ես. 64:5-7):
34. Ինչո՞ւ մեզ թողեցիր, որ մոլորվենք Քո ճանապարհներից, ո՞վ Տեր, ինչո՞ւ կարծրացրիր մեր սրտերը, որ Քեզանից չվախենանք. դարձիր, ի սեր Քո ծառաների, դարձիր, ի սեր Քո ժողովրդի, որ Քո ժառանգությունն է: Գուցե Քո սուրբ լեռը չկարողանանք ժառանգել: Մեր թշնամիները նեղեցին մեզ և ոտնակոխ արին Քո սրբությունը: Եղանք, ինչպես առաջ էինք, երբ Դու մեզ չէիր տիրում, և մենք Քեզ չէինք պատկանում (Ես. 63:17-19):
35. Նա պիտի դառնա ու գթա մեզ, պիտի թաղի մեր մեղքերը և ծովի խորքը պիտի նետի մեր բոլոր անօրինությունները (Միք. 7:19):
36. Ով Տեր, Դու իմ վիճակը գիտես, ինձ հիշի՛ր և ինձ այցելություն արա (Երեմ. 15:15):
37. Ով Տեր, բժշկի՛ր ինձ ու պիտի բժշկվեմ (Երեմ. 17:14):
38. Քո ականջն իմ աղաչանքներից մի՛ ծածկիր, ազատություն տուր ինձ, փրկիր ինձ (Ողբ Երեմ. 3:55):
39. Ես ասացի. «Ով Տեր, ողորմի՛ր ինձ, բժշկի՛ր իմ անձը, քանի որ ես Քո դեմ մեղանչեցի» (Սաղմ. 40:4):
40. Ինձ մի՛ թող, ով Տեր, ով իմ Աստված, ինձնից մի՛ հեռացիր, ինձ օգնելու շտապի՛ր, ով Տեր, իմ փրկություն (Սաղմ. 37:21):
41. Ո՞վ Զորաց Աստված, մեզ դարձի՛ր ու Քո երեսը փայլեցրո՛ւ, ու պիտի ապրենք (Սաղմ. 79:7):
42. Ցերեկը աղաղակում եմ ու գիշերը Քո առջև եմ, իմ աղոթքը թող Քո առջև բարձրանա (Սաղմ. 87:1):
43. Ինչո՞ւ ես տրտում, ով անձ իմ, և ինչո՞ւ ես շփոթված ինձանում. Աստծուն հուսա (Սաղմ. 42:5):
44. Թեև Նա ինձ սպանի, ես Նրան պիտի հուսամ (Հոբ 13:15):
45. Ով Տեր, ինձանից մի՛ հեռացիր, ինձ օգնելու հասի՛ր (Սաղմ. 70:12):
46. Ով իմ անձ, միայն Աստծուն սպասի՛ր, քանի որ Նա է իմ հույսը (Սաղմ. 61:6):
47. Տառապանքի գուրից Քո անունը կանչեցի, Տե՛ր, և Դու լսեցիր իմ ձայնը: Քո ականջն իմ աղաչանքներից մի՛ ծածկիր, ազատություն տուր ինձ, փրկի՛ր ինձ: Դու մոտեցար, որպեսզի ինձ օգնես, և ասացիր, թե. «Այն օրը, երբ Ինձ կանչես, չվախենաս» (Ողբ Երեմ. 3:55-57):

48. Սպասելով սպասեցի Տիրոջը, որ խոնարհվեց դեպի ինձ և լսեց իմ աղաղակը և ինձ կորստյան փոսից, տղմալից կավից հանեց ու ոտքերս վեմի վրա ամրացրեց ու քայլվածքս հաստատեց (Սաղմ. 39:1):
49. Քանի դեռ վշտացած չեի՝ սխալվում էի, բայց հիմա Քո խոսքը կպահեմ: Բարի ես Դու ու բարերար...Լավ եղավ ինձ, որ վշտացա, որպեսզի Քո կանոնները սովորեմ: Ինձ հազարավոր ոսկուց ու արծաթից ավելի լավ է Քո բերանի օրենքը (Սաղմ. 119:67, 71):
50. Թիկունքս հարվածի տվեցի, ծնոտներս՝ ապտակի, և երեսս շուռ չտվի նախատիքներից: Տեր Աստված եղավ ինձ օգնական, դրա համար էլ ամոթ չզգացի, այլ իմ երեսը դարձրի՝ ինչպես կարծր քար: Գիտեմ, որ չեմ ամաչելու, քանզի մոտ է Նա, ով արդարացնելու է ինձ: Ո՞վ է իմ ոսոխը, թող գա և կանգնի մեջտեղը. ո՞վ է նա, որ դատապարտելու է ինձ, թող մոտենա ինձ. քանզի ահավասիկ Տերը, Տերն է ինձ օգնական, և ո՞վ է, որ չարչարելու է ինձ: Ահա դուք բոլորդ, ինչպես ձորձեր, պիտի հնանաք, ցեցն ու որդը պիտի ուտեն ձեզ (Ես. 50:6-9):
51. Այս բոլոր խոսքերի վախճանը լսեցե՛ք: Աստծուց վախեցի՛ր, ու Նրա պատվիրանները պահի՛ր, քանի որ մարդու բոլոր պարտականությունն այս է: Քանի որ Աստված ամեն գործ, ամեն ծածուկ բաների հետ, թե՛ բարին և թե՛ չարը դատաստանի պիտի բերի (Ժող. 12:13-14):

Հայրերից

1. Ապաշխարիւր յուրաքանչյուր մեղքի համար և մահվանից առաջ տաքակուսանք չես ունենա (Անտոն Անապատական):
2. Նախկինում կատարած մեղքերիդ մասին հոգումդ հիշողություններ մի թող, որպեսզի նորից չկրկնվեն: Համոզված եղիր, որ երբ ապաշխարությամբ Աստծո ձեռքը հանձնեցիր՝ ներվեցին: Համոզված եղիր (Անտոն Անապատական):
3. Ասացեք, որ դուք մեղավորներ եք և ողբացեք անհոգության վիճակում ձեր բոլոր արածները: Դրա համար Աստծո բարեհաճությունը ձեզ հետ կլինի և կգործի ձեր մեջ, քանզի Նա բարի է և թողություն է տալիս Իրեն դիմողների մեղքերին, ով էլ նրանք լինեն, այնպես որ այլևս դրանց մասին չի հիշի: Միայն Նա ուզում է, որ նրանք (ողորմություն գտածները) իրենք հիշեն մինչ այդ կատարած իրենց մեղքերի ներման մասին, որպեսզի չլինի թե դրա մասին մոռանալով՝ իրենց վարքի մեջ թույլ տան այնպիսի բան, որի հետևանքով ստիպված լինեն պատասխան տալ նաև այն մեղքերի համար, որոնք արդեն ներվել են, ինչպես դա պատահեց այն ծառայի հետ, որին տերը թողեց ամբողջ պարտքը: Որովհետև երբ այդ ողորմության մասին մոռանալով՝ նա անարդար վարվեց իր ծառայակցի հետ,

տերը նրանից պահանջեց նրա ունեցած ամբողջ պարտքը, որն արդեն ներվել էր, այն պատճառով, որ նա չիղճաց իր ծառայակցին և չթողեց նրան 100 դինարը՝ իրեն թողածի համեմատ չնչին այդ գումարը (Մատթ. 18:23): Նայենք Դավիթ մարգարեին: Երբ նա մեղանչեց Ուրիայի կնոջ հետ, Նաթան մարգարեն նրան հանդիմանեց դրա համար և Դավիթ մարգարեն, լսելով հանդիմանությունը, անմիջապես գղջաց և խոնարհվեց: Ուստի Նաթան մարգարեն նրան ասաց. *«Աստված արդեն ներեց քո մեղքերը»* (Բ Թագ. 12:13): Բայց Դավիթը, մեղքերի թողություն ստանալով, չէր մոռանում դրանց մասին և դրանց հիշողությունը փոխանցեց սերունդներին: Դա արվեց սերնդեսերունդ հիշելու համար. *«Անօրեններին կսովորեցնեմ Քո ճանապարհը»* (Սաղմ. 50:15), ասում է նա, որպեսզի բոլոր մեղավորները սովորեն նրա օրինակից, նրա նման խոստովանեն իրենց մեղքերը և երբ ներում ստանան, չմոռանան դրանց մասին, այլ միշտ հիշեն: Նույն բանն ասաց Ինքն Աստված՝ Եսայի մարգարեի միջոցով. *«Ե՛ւ եմ, որ ջնջում եմ Իմ հանդեպ կատարած քո անօրինությունները և քո մեղքերն այլևս չեն հիշելու: Բայց դու հիշի՛ր»* (Ես. 43:25-26): Այսպիսով, երբ Աստված ներում է մեր մեղքերը, մենք ինքներս մեզ չպիտի դրանք ներենք, այլ միշտ հիշենք՝ խոստովանությունը նորոգելու միջոցով (Անտոն Անապատական):

4. Ասում են՝ փրկվելը դժվար է, բայց և ամոթ է ու աններելի, եթե չփրկվես քեզ տրված բոլոր հնարավորություններից հետո (Հովհան Ոսկեբերան):
5. Ոչ հուսահատվենք մեղքերի մեջ ընկնելիս, ոչ էլ ավելորդ հույս դնենք մեր բարի գործերի վրա (Հովհան Ոսկեբերան):
6. Երբեք մի վախեցիր պատժից, այլ վախեցիր մեղքից, որ այդ պատիժն է ծնում (Հովհան Ոսկեբերան):
7. Ով մեկին տխրեցնի ապաշխարության համար՝ բարություն արած կլինի (Հովհան Ոսկեբերան):
8. Հնարավոր չէ, որ կրակը ջրի մեջ վառվի, հնարավոր չէ նաև ապաշխարությունն առանց պահքի (Հովհան Ոսկեբերան):
9. Ապաշխարությունն այնտեղ տանող աստիճաններն են, որտեղից որ ընկանք (Եփրեմ Ասորի):
10. Երբ մոտենում է մահվան ժամը, ուղարկվում են հոգեառ հրեշտակներ, որպեսզի վերցնեն հեռացող հոգին և ներկայացնեն Աստծո դատաստանին: Տեսնելով նրանց՝ խեղճ մարդը, եթե նույնիսկ թագավոր է կամ իշխանավոր, կամ աշխարհակալ, ամբողջովին համակվում է սարսափով՝ ինչպես երկրաշարժի ժամանակ, դողում է, ինչպես տերևը՝ քամուց, թփրտում է՝ ինչպես բռնված թռչուն՝ տեսնելով անհավոր գործությունները, իր համար նոր և հզոր երևույթները, նաև տեսնելով անհեղ ու խիստ դեմքեր, տեսնելով բաներ, որոնք առաջ չի տեսել: Այդ ամենը տեսնում է միայն նա և մեզ վրա այլևս ուշադրություն չի դարձնում: Ինքն իր մեջ աղոթում է, որքան որ ուժերը ներում են: Նրա վիճակից մենք էլ եզրակացնում ենք, որ նա տեսնում է վերին գործությունների, և միմյանց ասում ենք. լռեք և մի անհանգստացրեք այլևս պառկածին, որպեսզի նրան խոովության չմատնեք: Ավելի

լավ է աղոթենք նրա համար, որպեսզի խաղաղությամբ ավանդի հոգին և ողորմություն գտնի Դատավորից (Եփրեմ Ասորի):

11. Մահացավ, այլևս նա չկա, ապրեց իր դարը և պառկած է անշարժ, անշունչ և լուռ: Ի՞նչ է մարդը, երազային տեսիլք և ստվեր: Հոգեառ հրեշտակները, առնելով հոգին, բարձրանում են օդով, որտեղ գտնվում են թշնամու իշխանությունները, պետությունները և տերությունները: Սրանք մեզ չարախոսողներ են, այստեղ մեզ գայթակղող և մեր չար գործերը գրի առնող, իսկ այնտեղ՝ տանջահար անող: Սրանք ճանապարհին դիմավորում են վեր ելնող հոգուն, գնում են նրան և հաշվում նրա մեղքերն՝ ըստ իրենց գրառումների՝ երիտասարդության և ծերության մեղքերը, կամա թե ակամա գործածները, նաև գործով, խոսքով և մտքով գործվածները: Օ՛, ինչ սարսափ և ինչ երկյուղ խեղճ հոգուն: Աննկարագրելի է սարսափը, որ կրում է նա իրեն զրպարտող անհամար խավարային թշնամիներից, որոնք ջանում են չթողնել նրան երկինք բարձրանալ, մտնել կյանքի դռներով և բնակվել ողջերի երկրում (Եփրեմ Ասորի):
12. Արթնանանք քնից: Դադարենք ինքներս մեզ սին ու փուչ հույսերով խաբելուց: Թույլ չտանք այլևս խորամանկ թշնամուն մեզ ծաղրել: Եվ թող երկար ապրելու հույսի խորամանկ միտքը չխաբի մեզ: Շատերը շատ բաներ ծրագրեցին, սակայն չապրեցին նույնիսկ մինչև առավոտ, այլ հանկարծակի մահվամբ խլվեցին, ինչպես թռչունը բազեի կողմից: Ոմանք երեկոյան առողջ քնելով՝ չարթնացան, ոմանք ճաշկերույթի մեջ ավանդեցին իրենց հոգին, ուրիշները զբոսանքի և զվարճության, ոմանք էլ բաղնիքում լողանալիս՝ մահանալով, այնտեղ գտան իրենց թաղման լվացումը, ուրիշները մահը գտան ամուսնության ժամանակ և հարսանեկան զգեստները դարձան մահվան զգեստներ, հարսանեկան ուրախությունը վերածվեց սգի:
Այս ամենը մենք գիտենք, բայց, այնուամենայնիվ, չենք դադարում ինքներս մեզ խաբել: Դրա համար էլ ոչ մի զիջում չենք գտնի մենք Աստծո մոտ, որովհետև ոչ թե՝ անգիտությամբ, այլ իմանալով ենք տրվում խաբկանքներին: Աղաչում եմ ձեզ, դարձեք վերջապես ձեզ տրված ուսմունքի ոչ միայն լսողներ, այլև՝ կատարողներ (Եփրեմ Ասորի):
13. Վախեցիր նորից ընկնել այն մեղքերի մեջ, որոնք ողորմած Աստված ներել է քեզ ապաշխարության խորհրդով, բայց եթե տկարության պատճառով նորից մեղանչես, մի ընկիր հուսահատության փոսը (Եփրեմ Ասորի):
14. Ինքը՝ Տերը, հանձնարարում է բոլորին այստեղ պատրաստվել հաջորդ կյանքի համար: Այդպես էլ անենք, իսկ եթե սայթաքելով մեղանչենք, բժշկենք այն արցունքներով, քանի դեռ ապաշխարության ժամանակ կա: Ապաշխարության ժամանակը կարճ է, իսկ երկնքի արքայությունը վախճան չունի (Եփրեմ Ասորի):
15. Փորձությունների և ընկած վիճակի մասին պատմելը մյուսներին, հատկապես հոգևոր հորը, հաճախ բավարար է լինում, որ փորձությունն անցնի: Չար ոգիները վախենում են լույսից, վախենում են իրենց հայտնաբերումից և հեռանում են, երբ իրենց հնարքներն ուրիշների առջև ի հայտ են բերվում: Ահա թե ինչու, վանքերում գնահատվում է խորհուրդներն ու մտքերը հայրերին խոստովանելը (Մակար Մեծ):

16. Տերը ողորմում և համբերում է, սպասելով մեր դարձին, իսկ եթե մեղանշում ենք, համբերում է՝ սպասելով մեր ապաշխարությանը, և եթե ընկնում ենք, ամոթ չի համարում ընդունել մեզ նորից, ինչպես ասել է Մարգարեն. «Նա, որ գլորվում է, միթե չի՞ ելնում, կամ նա, որ շեղվում է, հետ չի՞ դառնում» (Երեմ. 8:4): Միայն թե սթափվենք, ձեռք բերենք բարեխոհություն, շուտափույթ և անկեղծորեն դառնանք դեպի Նա՝ հայցելով Նրա օգնությունը: Իսկ Նա պատրաստակամ է փրկելու մեզ, որովհետև սպասում է հավատից և ջերմեռանդությունից մեր կարողության չափով բարի դարձած մեր կամքի՝ դեպի Իրեն դառնալու ջերմագին փափագներին, իսկ ամեն մի առաջխաղացում Ինքն է կատարում մեզանում: Այդ պատճառով էլ, թոթափելով ամեն տեսակ նախապաշարում, ծուլություն, անփութություն՝ ձգտում ենք դառնալ անվեհեր և պատրաստ՝ Նրա ետևից գնալու: Չհետաձգենք դա օր օրի վրա, հրապուրվելով արատներով, քանզի չգիտենք, թե երբ է լինելու մեր ելքը մարմնից (Մակար Մեծ):
17. Զոջումը փրկարար փայտ է նավաբեկությունից հետո (Կյուրեղ Երուսաղեմացի):
18. Երբ ինքդ քեզ արդարացնես՝ Աստված քեզ կմեղադրի, բայց երբ դու քեզ մեղադրես՝ Աստված քեզ կարդարացնի (Օգոստինոս Երանելի):
19. Չկա ոչ մի ակնթարթ, որ չկարողանա լինել վերջինը մեր կյանքում, միգուցե ոմանք, որ այսօր կարդացին այս տողերը, չտեսնեն վաղվա օրը (Օգոստինոս Երանելի):
20. Բարի է մեղքերի խոստովանությունը, երբ դրան հետևում է ուղղվելը: Բայց ի՞նչ օգուտ, երբ վերքդ ցույց տաս բժշկին, սակայն բժշկարար միջոցներ չօգտագործես (Օգոստինոս Երանելի):
21. Փորձությունների ժամանակ անհնար է, որ Տերն ու Նրա սուրբ հրեշտակները օգնության չհասնեն, միայն թե դու մի դադարիր խոնարհությամբ կանչել Նրան (Հայր Պիմեն):
22. Ով չի լացում մեղքերի համար, նա կլացի մեղքերի պատժի համար (Հայր Արսեն):
23. Վշտերն անտանելի են, ես էլ եմ դրան համաձայն, բայց և մեծ է դրանց վարձը, որ պատրաստել է Աստված համբերողներին (Բարսեղ Կեսարացի):
24. Սուրբ Հոգին մեզ սովորեցնում է փախչել մեղքից և այլևս չընկնել նրա մեջ, դա է ապաշխարությունը (Աբբա Եսայի):
25. Առաքինության պսակը սերն է: Մոլորության պսակը՝ սեփական մեղքերի արդարացումը (Աբբա Եսայի):
26. Եթե ապաշխարություն չլիներ՝ չէին լինի նաև փրկվողներ (Աբբա Եսայի):
27. Ով արդարացնում է ինքն իրեն, նա հեռացնում է իրեն ապաշխարությունից (Աբբա Եսայի):
28. Ապաշխարությունը վերադարձ է հակաբնական վիճակից՝ բնականի, սատանայից՝ Աստծուն (Հովհաննես Սանդուղք):
29. Մարդ չի կարող որևէ բարի գործ անել, եթե չմտածի, որ այդ օրն իր կյանքի վերջին օրն է (Հովհաննես Սանդուղք):

30. Եթե ընկել ենք մեղքերի խորխորատը, ապա այնտեղից չենք կարողանա դուրս գալ, մինչև չընկղմվենք ապաշխարողների խոնարհության անդունդը (Հովհաննես Սանդուղք):
31. Պատկերով անկողնում՝ պատկերացրու քեզ դագաղի մեջ և կսկսես քիչ քնել: Երբ նստես սեղանի առջև, հիշիր չսատկող որդերի ողբալի ճաշկերույթը և կսովորես չափավորություն: Երբ ջուր ես խմում, մի մոռացիր անշեջ կրակների մեջ լինելիք ծարավի մասին և, անկասկած, կգսպես քո իսկ բնական կրքերը (Հովհաննես Սանդուղք):
32. Միևնույն մեղքը, որ կատարվել է մեկի կողմից, երբեմն հարյուր անգամ ավելի է արժանի պատժի, քան եթե այդ նույն մեղքը գործած լիներ մեկ ուրիշը՝ դատելով մեղսագործի բնավորությունից, այն վայրից, որտեղ մեղքը գործվել է, հոգևոր աճից, որի մեջ եղել է մեղք գործողը և էլի ուրիշ շատ այլ պատճառներից (Հովհաննես Սանդուղք):
33. Ինչպես մահացածի համար անհնար է քայլելը, այնպես էլ հուսալքվածի համար՝ փրկվելը (Հովհաննես Սանդուղք):
34. Չնայած, ոչ բոլորը կարող են ազատվել կրքերից, բայց փրկվել և հաշտվել Աստծո հետ՝ բոլորի համար էլ հնարավոր է (Հովհաննես Սանդուղք):
35. Ինչպես ջուրն է ճնշումից վեր բարձրանում, այդպես էլ փորձություններով հալածված հոգին է ապաշխարությամբ մոտենում Աստծուն (Հովհաննես Սանդուղք):
36. Մինչ մեղանչելը դներն Աստծուն ներկայացնում են որպես մարդասեր, իսկ մեղանչելուց հետո՝ անողորմ (Հովհաննես Սանդուղք):
37. Հաճախակի ընկնելն ուղղել է ամբարիշտներին, անկախ իրենց կամքից՝ նրանց նվիրելով փրկություն և անհիշաչարություն (Հովհաննես Սանդուղք):
38. Ով չի ուզում կրել ապաշխարության կամավոր տրտմությունը, նրան Աստծո նախախնամությունն ակամա վշտերի է ենթարկում (Աբբա Փաղաքիա):
39. Ոմանց շուրթերին մաքսավորի խոսքն է, իսկ սրտինն ու մտքինը՝ փարիսեցունը (Գրիգոր Երկխոս):
40. Ապաշխարությունը բժշկում է հոգիները (Իսահակ Աստրի):
41. Ինչպես ծովի մեջ նետված մի բուռ ավազը, այդպիսին են յուրաքանչյուր մարդու մեղքերն Աստծո ողորմության և նախախնամության համեմատ (Իսահակ Աստրի):
42. Ապաշխարությամբ մաքրվում ենք մեղքերի թույնից ու ապականությունից (Աբբա Ստիփատ):
43. Աստծո շնորհի սպասավորները Սուրբ Հոգու միջոցով խոսեցին զոջման մասին և Ինքը՝ ամեն ինչի Տերը, զոջման մասին խոսեց երդմամբ. *«Կենդանի եմ Ես, - ասում է Տերը, - չեմ կամենում մեղավորի մահը, այլ՝ զղջումը»*: Եվ Նա կցեց հետևյալ բարի միտքը. *«Տո՛ւն Իսրայելի, հե՛տ դարձիր քո անօրինություններից»*: *«Ասացի Իմ ժողովրդի որդիներին՝ թեև ձեր մեղքերը ձգվեն երկրից մինչև երկինք և թեև լինեն որդան կարմրից ավելի կարմիր և ավելի սև, քան քուրձը, սակայն եթե դուք ամբողջ սրտով դառնաք դեպի Ինձ և ասեք՝ Հա՛յր, Ես կլսեմ ձեզ՝ որպես սուրբ ժողովրդի»*: Եվ մի այլ տեղում այսպես է ասում. *«Լվացվեցե՛ք, սրբվեցե՛ք, ձեր*

հոգիներից դեն նետեք չարիքն Իմ աչքերի առջև, հե՛տ կանգնեցեք ձեր չարիքներից. սովորեցե՛ք բարիք գործել, արդարություն փնտրեցեք, սատարե՛ք զրկվածին, որքի դա՛տը պաշտանեցեք, արդարացրե՛ք այրուն. և եկեք քննենք միասին, - ասում է Տերը, - և եթե ձեր մեղքերը բոսորագույն լինեն, ձյան նման սպիտակ կդարձնեմ, և եթե որդան կարմիրի պես լինեն, ճերմակ գեղմի նման կսպիտակեցնեմ. և եթե ախորժեք լսել Ինձ, երկրի բարիքները կճաշակեք, իսկ եթե չկամենաք Ինձ լսել, ապա սուրը կուտի ձեզ, քանզի Տիրոջ բերանը խոսեց այս ամենը»։ Եվ այսպես, Նա Իր բոլոր սիրելիներին կամենում է զոջման մասնակիցներ դարձնել, և այդ հաստատեց Իր ամենակարող կամքով (Կդեմես Հռովմեացի)։

44. Խոստովանության մասին մտածող հոգին կարծես սանձով հեռու է պահում իրեն մեղանչելուց (Աբբա Դորոթեոս)։
45. Յուրաքանչյուր մեղք գործվում է հաճույքի համար և յուրաքանչյուր մեղքի թողություն տրվում է տառապանքների և տրտմության միջոցով (Աբբա Փաղաբիա)։
46. Մեր Տեր Աստված Հիսուս Քրիստոսը ամբողջ աշխարհի մեղքն Իր վրա վերցրեց, և բոլոր ապաշխարողներին թողություն է տալիս, իսկ դու մտածում ես, որ չի ներվի մեղքերը միայն մի մարդու, և այն էլ՝ հատկապես քոնը։ Ամբողջ աշխարհի համար Նա հեղեց Իր Արյունը, իսկ դու ինչո՞ւ ես կարծում, թե միայն քո մեղքերին չի տա թողություն՝ Իր Արյամբ։ Միայն թե դադարիր մեղանչելուց, միայն թե ապաշխարիր, միայն թե խոստովանիր մեղքերդ և արդարացման կարժանանաս. «Մեղքերս Քեզ ցույց կտամ, և անօրինությունս չեմ ծածկի Քեզանից։ Ասացի, թե կխոստովանեմ մեղքերն իմ, և Դու թողություն կտաս իմ մեղքերի ամբողջ ամբարշտությանը» (Սաղմ. 31:5) (Եպիսկոպոս Դիմիտրիոս)։
47. Եթե մարդն առաջնորդ չունի, կարող է առաջնորդվել՝ ըստ իր խղճի և բանականության։ Իսկ եթե մտքի պակասություն ունի, կարող է առաջնորդվել՝ ըստ Սուրբ Գրքի («Հոգևոր բժիշկ» գրքից)։
48. Մի՛ վհատվիր, Տերը մոտ է։ Նրա առջև բեր քո բոլոր վշտերն ու տարակուսանքները։ Որտեղ չի բավարարում մարդկային՝ ընկալելու ընդունակությունը, այնտեղ Աստծո օգնությունն անմիջապես բարի միտք է տալիս, երբ դիմում ենք Նրան, ինչպես երեխաները՝ հորը («Հոգևոր բժիշկ» գրքից)։
49. Աղոթքից առաջ անհրաժեշտ է հիշել մեր ոչնչությունը և սգալ մեղքերի համար, դա փրկարար է անմահ հոգու համար։ Սակայն ով չափազանց ողբա իր պղծության համար և, հետևաբար, չիուսա Աստծո ողորմության վրա, այնպիսինին, իբր բարի պատրվակով, դները կարող են ենթարկել ծայրագույն տխրության և անհուսության առ Աստված՝ մինչև իսկ, հասցնելով ինքնասպանության, դների այսպիսի հարձակումը պետք է ետ մղել՝ ասելով. «Հենց այսպիսի մեղավորի համար, ինչպիսին ես եմ, Տեր Աստված իջավ երկնքից երկիր և խաչի մահը կրեց բոլորի և հատկապես ինձ համար» («Վանական ուսմունք» գրքից)։
50. Ահա թե որոնք են Սուրբ Հոգու դեմ գործվող մեղքերը՝ ա) չափից դուրս հույս ունենալ Աստծո ողորմության վրա, բ) հուսահատություն՝ սեփական փրկության

հանդեպ, գ) ակնհայտ ընդդիմություն՝ հաստատված ճշմարտության և ուղղափառ հավատքի մերժում, դ) Աստծուց ստացած հոգևոր բարիքների համար մերձավորին նախանձելը, ե) մեղքերի մեջ հարատևելը և չարության մեջ քարանալը, զ) մինչև կյանքի վերջն ապաշխարության և զղջման մասին չհոգալը (Հոգեշահ գրքերից):

51. Ինձ անհանգստացնում է այս միտքը. արդյոք Աստված կների՞ ինձ:

Դու հարցնում ես. «Կների՞ արդյոք ինձ Տերը»: Սա դիվային միտք է: Նա իր չարությամբ վախեցնում է քեզ, մի՛ լսիր նրան: Չկա այնպիսի մեղք, որ գերազանցի Աստծո ողորմությանը («Հազար ու մի հարց» գրքից):

52. Երբ խղճիդ կամ Աստծո օրենքի շնորհիվ քո մեջ նկատես մտքի, խոսքի, մտածումի մեղք կամ որևէ կիրք կամ չար սովորություն, նույն պահին, թեկուզ մտովի, ապաշխարի՛ր՝ այսպես դիմելով Աստծուն. «Տեր, ներիր և օգնիր»: Այսինքն, ներիր, որ մեղանչեցի և օգնիր, որ չմեղանչեմ Քո հանդեպ: Այս աղոթքով դիվային ազդեցությունները վանում ենք մեզանից: Եթե նորից կրկնվի, նորից այս աղոթքով անհրաժեշտ է վանել և դրանով հետզհետե կնվազեն չար մտքերը և մեղսալից սովորությունները:

Քնից առաջ հիշիր՝ ինչպես ես անցկացրել օրդ, որտեղ ես եղել, ինչ ես տեսել, ինչ ես խոսել և ինչ վատ բան ես արել հակառակ Աստծո, հակառակ մերձավորիդ, հակառակ խղճիդ, և եթե կտեսնես մեղքդ՝ ապաշխարի՛ր, իսկ եթե ոչինչ չես հիշի, չի նշանակում, թե մեղք չես գործել, այլ ցրվածության պատճառով մոռացել ես: Այդ դեպքում պետք է ապաշխարել նաև մոռացության համար՝ ասելով. «Մոռացել եմ ես Քեզ, Տեր, վա՛յ ինձ, մի մոռացիր ինձ, Քեզ մոռացողիս»: Եվ այս աղոթքը. «Տեր, ներիր և օգնիր»: Ասա դանդաղ, զղջումով, մի քանի անգամ, մինչև որ ճշմարիտ զղջման հոգոցներ դուրս գան սրտիցդ:

Երեկոյան ապաշխարության այս աղոթքը շուտով սովորույթ կդառնա նաև օրվա ընթացքում, ապա և մեղք գործելիս կսովորես անմիջապես զղջալ և ապաշխարել: Այսպիսի ապաշխարությունն առաջնորդում է կատարելության՝ առանց հատուկ ճգնությունների: Ինչպես և ասում են սուրբ հայրերը, Աստված չի պահանջում մեզանից արտակարգ ճգնություններ, այլ՝ փոքր, բայց՝ հարատև՝ ըստ Հովհան Ոսկեբերանի («Վանական ուսմունք» գրքից):

53. Տիրոջ հետ լինելը Թաբոր լեռան վրա շատ հաճելի է, բայց երբ պետք լինի հայտնվել Գողգոթայի վրա, այն ժամանակ՝ դիմացի՛ր (Հոգեշահ գրքերից):

54. Կան մարդիկ, որոնք վշտացյալներին մխիթարելու փոխարեն, անհեթեթ խոսքերով զցում են տարակուսանքի մեջ և հասցնում հուսահատության: Այսպիսի մարդիկ կամ տգետ են, կամ դևերի կողմից դրդված չարամիտ թշնամիներ (Պողոս Պատրիարք):

55. Եթե չես կամենում հուսահատվել, մի հայտնիր քո սրտի ցավն այնպիսիներին, որոնք համբերությամբ չեն կրում իրենց վշտերը, կամ տկար ու երկչոտ են, կամ անտեղյակ են վիճակների դյուրափոփոխ հանգամանքներին, կամ բնավ չեն տառապել: Քանզի այդպիսիք անփորձ և անգետ լինելով վշտերին ու փորձությունների մեջ եղողների որպիսությանը և իրավիճակին, այլ և այլ բաներ

են խոսում՝ դրանով ավելի խորացնելով վերքերը, հուսահատական կամ անտեղի խոսքերով, քան թե՝ բժշկում: Որովհետև չգիտեն, թե ինչպես կարելի է մեկին համոզել՝ համբերատար լինել վշտերի մեջ, կամ թե ինչպես կարելի է հուսադրական քաջալերությամբ թեթևացնել դիմացինի ցավերի և կրքերի ծանրությունը: Նրանք, որոնք փորձ չունեն նեղություն և վիշտ կրելու, ինչպե՞ս կարող են փորձվողներին օգնական լինել: Սրանք և սրանց նմանները կարող են հավիտյան հուսաբեկ անել՝ մխիթարելու փոխարեն, դրա համար նեղության մեջ ընկածները չպետք է իրենց ցավը հայտնեն այդպիսիներին (Պողոս Պատրիարք):

56. Աստված ողորմած է՝ ասենք, ոչ թե այն հույսով, որ չարիք գործենք, այլ որպեսզի մեղանչելիս ապաշխարանքի հույս ունենանք (Բարսեղ Մաշկևորցի):
57. Հաճախակի դժոխքի մասին ենք խոսում, որպեսզի վախի միջոցով ձեր սրտերը փափկացնենք և ձեզ պատրաստենք՝ արքայությանն արժանանալու: Ինչպես մուրճն իր ծանրությամբ ծուռ բաները շտկում է, նույնպես և մեր խոսքերը, եթե ծանր չլինեին, չէին կարող հոգիներն ուղղել: Թեև գիտենք, թե ինչպես Աստծո շնորհով սաստում ու հարվածում ենք՝ ոչ թե փշրելու, այլ՝ Տիրոջ համար ընտրյալ անոթ պատրաստելու և այցելության օրը ջինջ ու սուրբ ներկայացնելու, երբ հրեղեն գետը պիտի հոսի: Լավ է մի քիչ մեր խոսքով տոչորվեք, քան թե այնտեղ բոցով այրվեք (Բարսեղ Մաշկևորցի):
58. Աստված ինչո՞ւ անմիջապես չի պատժում, որովհետև քեզ զոջալու առիթ է տալիս, նա մեղավորի մահը չի ուզում, այլ՝ զոջալն ու ապրելը (Բարսեղ Մաշկևորցի):
59. Խաղաղություն հաստատենք և՛ մեր անձերում, և՛ Աստծո, և՛ մարդկանց մեջ: Քանի որ մեր մեղքերը մեզ թշնամացնում են Աստծո հետ, ուրեմն պարզ է, որ բարի գործերով խաղաղություն ենք հաստատում Նրա հետ: Քանզի նախ Նա՝ խաղաղություն հաստատեց Իր խաչով և արյամբ, այժմ էլ, ըստ Իր կատարածի, մեզանից նույնն է պահանջում: Իսկ ինչպե՞ս է այս լինում. երբ սիրենք միմյանց, երբ տանենք միմյանց բեռները, երբ ընկերոջ կարիքները սեփական անձինը համարենք, երբ լաց լինենք լացողների հետ և ուրախացողների հետ զվարճանանք, երբ վերացնենք մեր միջից թշնամությունը և լինենք Աստծո որդիներ և Քրիստոսի նման խաղաղարար: Երբ համարձակ ասենք. «Ես եղբայրն եմ, և եղբայրը՝ ես»՝ թե՛ վշտի և թե՛ ուրախության մեջ (Խոսրով Անձևացի):
60. Բազմաթիվ են նրանք, որոնք առանց խոստովանության ու հաղորդության են մնում: Արդ, մի՛ անգիտանաք, խոստովանությունը բժշկություն է հոգիների համար, փախուստ է դժոխքից, ազատություն է սատանայից և հարություն՝ մահից: Հետևաբար, պատվիրում ենք, որ ամեն կիրակի եկեղեցի գնաք և խոստովանվեք: Ողորմեք ձեզ, ով քրիստոնյաներ, և մի՛ մնացեք մեղքի մեջ: Մեղավորը նման է հիվանդի, որ եթե ծածկի իր ցավերը և չխոստովանի բժշկին, հիվանդության դեմ դեղ չի գտնի (Հովհաննես Երզնկացի):
61. Եթե մեր բազմաթիվ մեղքերի պատճառով անհուսությամբ տանջվում ենք՝ կարծելով թե Նրանից ողորմություն չենք գտնի, չհուսահատվենք, այլ հույսով ամրանանք, որովհետև Նա ողորմած է ու գրած և ցավում է մարդկանց չարիքների համար: Նա մեր մեղքերի համեմատ չի վարվում, մեր անօրինության համեմատ չի

հատուցում և հավիտյան ռիս չի պահում, որովհետև անոխակալ բնություն է: Թեև մեր կողմից արհամարհվում է, անարգվում, նախատվում, սակայն չի զայրանում, ոչ էլ ռիս պահում, ընդհակառակը՝ աղաչում է, աղերսում և մեր դարձն ուզում, որովհետև հեզահամբույր, ողորմած և անհիշաչար բնություն է (Սարգիս Շնորհալի):

62. Արդ, չդադարենք ապաշխարության համար ճգնելուց, դուռը կրկին բախելուց, որը մեղքով փակեցինք, թերևս բացվի մեզ համար (Սարգիս Շնորհալի):
63. Նա մեզ ապաշխարության է կանչում՝ խոսքով և գործով: Խոսքով, երբ ասում է. *«Մեղավորի մահը չեմ ուզում, այլ՝ նրա դարձը և ապրելը»* (Եզեկ. 18:32). և թե՛ *«Բնձ մոտ եկեք բոլոր հոգնածներ և բեռնավորվածներ, և Ես պիտի հանգստացնեմ ձեզ»* (Մատթ. 11:29): Իսկ գործով՝ երբ ապաշխարած Ենովքին այս աշխարհից երկինք փոխելով՝ պատվեց (Ծննդ. 5:24), երբ Դավթին ընդունեց ապաշխարությամբ և Մանասեի մեղքը ներեց, մաքսավորին արդարացրեց, պոռնիկին ընդունեց և ավագակին Դրախտ մտցրեց, ախտահարված Պետրոսին արցունքով լվաց և երեք անգամ կատարված խոստովանությամբ նրան բժշկեց, և նման ուրիշ բյուրավորների ապաշխարությամբ ընդունեց, ոմանց հորդորական խոսքերով, իսկ ուրիշներին՝ տպավորիչ օրինակով (Սարգիս Շնորհալի):
64. Արդ, սիրելիներ, հիշենք Աստծուն Իր գթությամբ և չհուսահատվենք մեր անձի փրկությունից, այլ Դավթի հետ դարձյալ ասենք. *«Արդ, ինչո՞ւ ես տրտմում, հոգի՛ իմ, կամ ինչո՞ւ ես խռովեցնում ինձ. հույսդ դի՛ր Աստծո վրա, օրհներգի՛ր նրան, իմ անձը փրկողն Աստված է»* (Սաղմ. 41:6):
- Այս հույսով, աներկմիտ հավատով ու սիրով գործենք Աստծո պատվիրանների մեջ և նրանցով ավարտենք մեր կյանքը, որպեսզի խոստացված բարիքներին արժանի լինենք մեր Տիրոջ ու Փրկչի Հիսուս Քրիստոսի շնորհով և մարդասիրությամբ (Սարգիս Շնորհալի):
65. Ապաշխարությունն ընկած հոգիներին կանգնեցնում և բարձրացնում է Աստծո մոտ, մեղքերով աղտոտված մարմինը լվանում է և ձյունից ավելի ճերմակ դարձնում: Ապաշխարությունը մեղքերից մեռած հոգուն հարություն է տալիս և նրան մշտնջենավոր անմահություն է պարգևում. դժոխքի հատակն ընկղմված հոգիներին արծվի նման սլացնելով դեպի բարձունքներն է հանում և Աստծո Դրախտին արժանացնում. հոռետեսներին հույսով է լցնում: Ապաշխարությունը մարդկանց բանսարկուի ձեռքից կորզելով՝ ընծայում է Աստծուն, բացում է երկնքի դռները և մեղքով տարագրվածներին արքայություն մտցնում, մարդկանց հրեշտակ է դարձնում և երկնավորներին պսակակից և համապատիվ է անում (Սարգիս Շնորհալի):
66. Ուղիղ մտքով եղած խոստովանությունն ու ապաշխարությունը մխիթարում է սգավոր հոգին, առողջացնում է վիրավոր մարմինը, թերևսացնում է ծանրաբեռնված հոգիները և արծվի ձագերի նման զարդարում առաքինության թռիչքներով: Տաք սրտից բխած ապաշխարությունն ու արցունքները լվանում են մեղքերի թարախը, բժշկում խոցվածները և չարի նետն ու մուխը մարում: Անկեղծ հավատից բխած ապաշխարությունն ու խոստովանությունը քանդում են մեղքի

կապը, խզում անօրինության պարանները, տանջանքների փակ դռները բացելով՝ մարդկանց հանգստության մեջ են պահում: Հեծությամբ և արցունքով ապաշխարությունն Աստծուն խոնարհեցնում է դեպի մարդը, որովհետև Բարերարը, տեսնելով մեզ լացի մեջ, չի կարող մեզ անտեսել (Սարգիս Շնորհալի):

67. Խոստովանությունն ու ապաշխարությունը մեզ մոտեցնում են Սուրբ սեղանին և հաղորդակից դարձնելով հոգևոր հացին՝ կատարյալ սրբություն են պարգևում մեզ: Ապաշխարությունն ու արցունքը մեզ՝ դատապարտվածներիս, սպասվող ահավոր Դատավորի սարսափելի դատաստանն անգործ են դարձնում, որովհետև ապաշխարությամբ մենք մեզ արդեն դատապարտել ենք: Ապաշխարությունը ներկայի և հանդերձյալի համար բյուրավոր բարիքների պատճառ է. և ո՞վ կարող է թվել նրա շնորհները, որոնք Արարչի կողմից մեզ են շնորհվել և ոչ՝ հրեշտակներին: Արդարև, մեղանչած հրեշտակը չի կարող ապաշխարել, և սա հայտնի է մեղանչած և չապաշխարած բանասարկուից, մինչդեռ մարդը, երբ մեղանչի, բյուր դատապարտության կենթարկվի, սակայն ապաշխարությամբ մեղքերը դարձյալ ջնջելով՝ նորից կարող է մտնել երկնքի արքայություն (Սարգիս Շնորհալի):
68. Չկա մի բան, որ ավելի ցավ և խռովք պատճառի բանասարկուին, որքան՝ ապաշխարությունը. նա ապաշխարության համար եղած գովեստից խռովվում և տազնապում է, որովհետև ապաշխարությունն իրապես խլում է նրանից իր մեծագույն զենքերը: Ո՞ր զենքերը՝ պոռնիկին ու մաքսավորին, ազահին ու կռապաշտին, ավազակին ու հմայողին և այլն: Արդարև, ապաշխարությունը սրա պողպատյա զենքերը կորզելով, նրան մերկ, կողոպտված և խայտառակ է թողնում: Արդ, եթե այսպիսին է ապաշխարությունը, ամբողջ գորությամբ նրանով վարենք մեր կյանքը և դեպի մեզ հրավիրենք, որպեսզի նրա միջոցով մեղքերի թողություն գտնենք և Աստծո արքայությանն արժանի լինենք, մեր Տիրոջ և Փրկչի՝ Հիսուսի Քրիստոսի շնորհքով և մարդասիրությամբ (Սարգիս Շնորհալի):
69. Աստված չի կամենում մարդուն փորձության տանել, այլ՝ ազատել փորձությունից և փրկել մահվանից: Քանզի նա, Ով Իր Որդուն չինայեց, այլ մեր բոլորի համար մահվան մատնեց, Նրանով շնորհում է ամեն տեսակ բարիքներ բոլոր նրանց, ովքեր խնդրում են Իրենից: Թեպետ մենք ի վիճակի չենք փոխհատուցելու Աստծուն, սակայն չծուլանանք, այլ ջանանք, որչափ որ մեր կարողությունն է, քանի որ մեր սակավակերությունը որպես պահք է դիտում, չափավոր ըմպելը՝ գինեհատություն, միջին հանդերձը՝ համեստություն և անհրաժեշտ ստացվածքը՝ աղքատություն: Բոլորին է վայել փութաջան լինել Աստծո պատվիրանները պահելու և գործելու մեջ՝ տղամարդկանց և կանանց, ծառաներին և ազատներին, քանի որ մեր Տերը բոլորի թողության համար եկավ (Եղիշե):
70. Այս տոթ քարանձավում՝ իբրև կամավոր բանտում և կապանքներում փակված, խոսքի փոխարեն մեր գրածով ենք խոսում բոլոր նրանց հետ, ովքեր լսելու ականջ ունեն: Ձեր լսողությանն ենք երկրորդում ոչ թե մեր խոսքը, այլ՝ առաքյալների, մարգարեների և եկեղեցու վարդապետների խոսքի գորությունը: Եթե դրանք լսելու հոժարությամբ ձեր մտքի մեջ պահեք, ինչպես բարի և պարարտ հողում

սերմացուն, և գործելով պտղաբերեք Աստծուն, թե՛ ձեր փրկության և թե՛ մեր վարձատրության պատճառ կլինեք: Իսկ եթե մեկը հոժարությամբ չլսի, այլ արհամարհի այն՝ որպես Աստծո դեմ ապստամբող, կամ թե լսելով հանդերձ, գործով արդարություն չպտղաբերի, այլ անզեղջ հոգով, անզգամ սրտով և անհուսությամբ մինչև վերջ անդարձ մնա մեղքի մեջ, Աստծո և Իր բոլոր հրեշտակների և ձեր՝ բոլոր լսողներիդ վկայությամբ՝ Քրիստոսի առջև մենք անհատույց կլինենք նրա արյան համար, քանզի չխորշեցինք և ոչ էլ դադարեցինք նրան Աստծո խոսքը պատմելուց (Ներսես Շնորհալի):

71. Եվ որովհետև հասանք առաքինության սկզբին ու մորը՝ խոստովանությանը՝ զղջմամբ և ապաշխարությամբ հանդերձ, որն Աստծո սուրբ Եկեղեցու բարձրագույն աշտարակն է և սուրբ Ավագանի բոլոր ծնունդների հույսը, որը շատ է կամենում և սիրում Աստծուն և գովում Հին և Նոր Կտակարաններով, և բոլոր սուրբերն իրենց գրվածքներով հորդորում են մեղավորներիս դառնալ, ապաշխարել և ընկնել Աստծո առաջ: Որովհետև Աստված շատ է կամենում, սիրում և գործով կանչում ամեն մեկին և ուրախությամբ ցնծում մեղավորի դարձի համար: Եվ խիստ տրտմում է, երբ Իր անարատ ձեռքի ստեղծածն անզեղջ է մնում: Արդ, Աստծո կողմից մարդկանց համար ստեղծած բոլոր բարիքներից առավել մեծ և զարմանալի են խոստովանությունը և զղջման հույսը (Գրիգոր Վկայասեր):
72. Աստված ուրախանում է, և հրեշտակները ցնծում են մարդկանց զղջումով, որ արտասուքներով և խոստովանությամբ է լինում, ցնծում են և արդարների դասերը երկրի վրա, երբ տեսնում են սրտանց և անկեղծ ապաշխարությունը: Ով դու, մարդ, մի հապաղիր և մի ասա, թե՛ «Վաղը կելնեմ մեղքերից և կգնամ առ Աստված»: Մի խորհիր այդ քո մտքում, որովհետև չար դևն է սերմանում այն խորհուրդներիդ մեջ, որ հապաղես և հանկարծակի անհույս մեռնես և իր հետ այրվես հավիտենական հրում (Գրիգոր Վկայասեր):
73. Այն սիրտը, որը չի զղջում և ապաշխարում, նման է սատանայի սրտին՝ դարբնի սալի պես անզեղջ ու անփոփոխ: Որ բոլոր սրբերը, աստվածային խոսքերով՝ որպես մտրակով, հանդիմանում են նրան և զարկում, բայց դրանք ամենևին չեն ազդում և հետք չեն թողնում նրա մեջ, ինչպես փարավոնի, Հուդայի և սողոմացիների և Նոյի ժամանակակիցների սրտերում (Գրիգոր Վկայասեր):
74. Այնքան կարևոր և բարձրագույն գործ են խոստովանությունն ու զղջումը, որ ոչ միայն եկեղեցու վարդապետները և աստվածային գրքերն են գովում այն, այլև արտաքին իմաստասերները սրա համար ասպարեզ մտան և հույժ գովեցին նրան, ով առավել ունի այն: Որովհետև կռապաշտ էին, բայց այս բարվոք խորհեցին, քանզի Պյութագորասն ասում է. «Մի ծածկիր քո մեղքերը, այլ խոստովանիր, որ բժշկվես»: Տիմոսթենեսն ասում է. «Ով մարմնի ցավերը թաքցնում է բժիշկներից, չի կարող առողջ լինել, նույնպես էլ, ով թաքցնում է մեղքերը՝ չի բժշկվի»: Արիստոտելն ասում է. «Ով հեգությամբ խոստովանում է, հավասար է լինում անմեղներին»: Կլիտարքոսն ասում է. «Մի տախտակի վրա հուրը հանդերձի հետ մի դիր, նույնպես և, մի պահիր մեղքերը քո սրտում»: Թեոդիմոսն ասում է.

«Աշխարհում կան մեղքեր, որոնք խափանում են Աստծո բարերարությունը» (Գրիգոր Վկայասեր):

75. Քանզի Տիրոջ խոսքը ծանրաբեռնվածներին խոստովանությամբ դեպի ապաշխարություն է կանչում, մեղքերով խավարածներին՝ դեպի արդարության լույսը, մոլորվածներին՝ դեպի ճշմարտության գիտությունը, արդարության ճանապարհներից շեղվածներին ուղղում՝ խոստովանությամբ մահաբեր վարքը վերստին նորոգելու և սատանայի բոլոր խարդավանքները լուծարելու: Քանզի *«Կամենում է, որ ամեն մարդ ապրի, - ասում է Առաքյալը, - և ճշմարտության գիտությանը հասնի ամենագյուտ սիրո տեսչություններով»* (Բ Պետ. 3:9) (Գրիգոր Լուսավորիչ):
76. Ճշմարիտ խոստովանողներն ու ապաշխարողներն ազատվում են Քրիստոսի փրկավետ Մարմնով ու Արյամբ: Քանզի դա է մեր հույսն ու քավության առիթը, և դրանով են լինում ազատություն և մուտք դեպի արդարների ուրախություն ու ժառանգություն՝ Քրիստոսի սուրբ սիրո երախտիքներով, որն արդարացնում է ապաշխարող մեղավորներին (Գրիգոր Լուսավորիչ):
77. Ապաշխարություն է սեփական անձն ամբաստանելը և վնասակար ու չար ցանկություններից հրաժարվելը (Գրիգոր Լուսավորիչ):
78. Ում մեղքերի վերքերը սաստիկ են, և ինքնակամ է բռնվել նրանցից, ով օրենքով ունի Տիրոջից տրված քրիստոնեության անունն ու կարգը, այդպիսին ունի սպառնալիքների հանգամանքներ: Ուստի, ըստ հանցանքների չափի, թող մեծ ջանք, ջերմեռանդ արտասուք, սրտի փշրվածություն ձեռք բերի՝ որոշակի ժամանակով հեռացվելով Եկեղեցուց՝ խափանելու համար խիստ մեղքերի դժնդակ ձևերը: Որպեսզի Հոգու հարավային տաք քամու փչմամբ ժամանի հոգևոր գարունը, սաստիկ անձրևների պես վերից թափվեն արտասուքի հոսանքները, որ թարմ հողը ծլեցնի բույսեր ու ծաղիկներ, տունկերը սաղարթավորվեն ու պտուղներ տան, որոնք վայելելով՝ թագավորներն ու ռամիկները զվարճանում են: Նույնպես էլ, ով Հոգու ջերմությամբ հեղում է արտասուքի հոսանքներ և խզում ձմեռային մեղքերի կապանքները, առաքինության բույսեր է արձակում, և արդարության պտուղներ տալիս, որով ուրախանում են երկնավորներն ու երկրավորներն Աստծո փառքի համար (Գրիգոր Լուսավորիչ):
79. Ապաշխարողներն այնպիսի միտք և բարք պետք է ունենան, որպեսզի ազատվեն գեհենի անշեջ հրից և անմահ որդերից: Եվ հաստատվելով արտասուքի ավազանով՝ ստույգ ապաշխարությամբ, արքայության ժառանգավորներ լինեն՝ հագնելով սրբության լույսով ճառագայթող, առաքինության վկայություններով զարդարված պատմուճանը՝ սրբերի հետ պսակվելու և վայելելու անվախճան երանությունները (Գրիգոր Լուսավորիչ):
80. Եվ այսպես, ապաշխարության կյանքի դուռը չի փակվելու մինչև աշխարհի վախճանը: Որպեսզի ապաշխարության ավազանի արտասուքով լվանանք ու սրբենք մեր գործած ամենօրյա սխալները, որովհետև ամեն օր մեղանչում ենք՝ թե՛ խորհրդով, թե՛ խոսքով, թե՛ լսելով, թե՛ տեսնելով և թե՛ որևէ շարժմամբ: Ուստի,

թող հարատև աղոթքներն ու արտասուքով լվացումները չպակասեն (Գրիգոր Լուսավորիչ):

81. Ցանկանում եմ գոջալ, խոստովանել, իսկ թշնամին հապաղեցնում է, ցանկանում եմ մտնել ապաշխարության վարքի մեջ, իսկ թշնամին ծուլացնում է, ցանկանում եմ Աստծո առաջ ընկնել, իսկ թշնամին հեռացնում է, ցանկանում եմ պաղատել, աղերսել, աղաչել, իսկ թշնամին կարծրացնում է, ցանկանում եմ ողբալ ու արտասուքներով լալ, իսկ թշնամին ցամաքեցնում է, ցանկանում եմ ողորմել աղքատին, իսկ թշնամին հիշեցնում է իմ աղքատությունը, ցանկանում եմ մաշել ինձ պահքով, իսկ թշնամին հիշեցնում է ինձ մարմնով տկարանալը, ցանկանում եմ խոնարհվել և հնազանդվել եղբորը, իսկ սիրտս խստանում է ամբարտավանությամբ, քանզի ինչով որ կարող եմ մեղքերս քավել, նրա դեմ պատրաստված եմ գտնում թշնամու չար որոգայթները (Հովհան Մանդակունի):
82. Գող է այն օրը, հափշտակող է վախճանի օրը. անտեսանելի է այս աշխարհից ելքը, հանկարծահաս և ստիպող, և չի թողնում աղաչել ու աղերսել, լալ ու ողբալ, ողորմել ու ապաշխարել: Բռնում է ինչպես որոգայթ, հափշտակում ինչպես առյուծ և, անողորմ վարելով, տանում ինչպես գերեվարների գերի. արտասվելով հառաչում ես և ողբալով հեծում, սակայն օգուտ չես գտնում: Քանզի, ժամ առ ժամ հետաձգելով՝ բաց թողեցիր ապաշխարության ժամանակը, որով կարող էիր մեղքերիդ բեռները թեթևացնել և անօրինությունների տիղմը մաքրել, լինել արդարներին երամակից, երկնավոր Հոր որդի և անանց բարիքների ժառանգորդ: Եվ արդ, կա՛մ ըղձալի փափկության բաղձանքով, կա՛մ ահեղ տանջանքների սպառնալիքներով փութանք ապաշխարել և բեռը բեռի վրա չկապենք և ցավը ցավի վրա չավելացնենք: Եվ թող չխաբի մեզ սատանան, թե երկար է այս կյանքը, չսպասենք աններելի վախճանին և անողորմ պահանջողներին, անվաստակ չծուլանանք և անվարժ չգնանք (Հովհան Մանդակունի):
83. Եվ արդ, դու ի՞նչ ունես ասելու, ա՛նձ իմ բազմամեղ, եթե այսքան դեղերով չես բժշկվում: Սակայն փութա՛, մի՛ հապաղիր, զարթնի՛ր դառնանիքի քնիցդ, դարձի՛ր կորստական ճանապարհիցդ, փարատի՛ր անգիտության խավարը, սթափվի՛ր անզգամ մոլորությունից և ուշքի՛ եկ, թոթափի՛ր մեղքերիդ սաստկությունը, թեթևացրո՛ւ անօրինության բեռներիդ ծանրությունը, քավի՛ր հանցանքներիդ անթիվ բազմությունը, բժշկի՛ր չարաչար վերքերիդ խոցվածքները և լվա՛ ամբարշտությանդ տիղմի ժանտահոտությունը, որպեսզի սրբված և մաքրված հոգով, լուսազարդված և մեծապայծառ մարմնով կարողանաս համարձակադեմ և զվարթերես անցնել տիեզերական ահեղ և անթիվ բանականների միջով, կանգնել Աստծո ահավոր ու մեծ Բեմի առաջ և լսել Նրանից երանության քաղցրալուր բարբառը և աշխարհատես հրապարակի ավետիսը. *«Եկե՛ք, Իմ Հոր օրհնյալնե՛ր, և մտե՛ք, ժառանգեցե՛ք երկնքի բարության վայելչությունը Հոր, Որդու և Սուրբ Հոգու հետ»* (Հովհան Մանդակունի):
84. Առաքի՛նությունների գլուխը սերն է, իսկ ախտերի գլուխը՝ ինքնաարդարացումը (Հովհան Մանդակունի):

85. Դու մի՛ հուսահատվիր մարդասեր Աստծո ողորմությունից, այլ հիշի՛ր, թե քանի՛-քանի՛ մաքսավորներ արդարացան, պոռնիկներ սրբացան, ավագակներ մաքրվեցին և Դրախտ մտան (Հովհան Մանդակունի):
86. Ուստի մեղքերի բազմությունից մի՛ երկնչիր ապաշխարության մեջ մտնել, միայն Աստծո առաջ ընկիր. Նա ոչ թե դատավոր է, այլ բժիշկ, ոչ թե սպանող դահիճ է, այլ՝ գորովագին Հայր: Քեզ ընդառաջ է ելնում, ինչպես անառակ որդուն, քո պարանոցով է ընկնում, որ դարձար դեպի ապաշխարություն, երկնավոր Հայրը համբուրում է քեզ՝ բերանը հպելով աչքերիդ, հրամայում է քեզ հագցնել անմեղության առաջին պատմուճանը, ամրացնում է քեզ կոշիկներով՝ թշնամու հետագա թույների դեմ: Կերակրվում ես Որդու Մարմնի Պատարագով, քեզ հետ պատարագից վայելում են ընտրյալ ծառաները, քո անառակությունից դառնալու առթիվ բոլոր սրբերը երգում և պարում են, որից սարսափած փոքր-ինչ նախանձում է առաջին թլպատված ժողովուրդը՝ չմտնելով Աստծո Որդու զենման ուրախության մեջ. որոնց մոտ ելավ էական Աստված Մարմնով՝ աղաչելու Հորը հավատացող հրեային, հավատի կոչելու ապաշխարող հեթանոսին և ուրախ լինելու իր անառակ եղբոր դարձով, միասին վայելելու Աստծո Որդու զենումից և ժառանգելու անանց բարիքների վայելչությունը Հոր, Որդու և Սուրբ Հոգու հետ. Նրան փառք և պատիվ հավիտյանս հավիտենից. Ամեն (Հովհան Մանդակունի):

Հայրերի վարքից

1. Եղբայրներից մեկն ասաց հայր Պիմենին. «Հայր, ես մեծ մեղք եմ գործել և ուզում եմ երեք տարի ապաշխարել»: Ծերն ասաց. «Դա շատ է»: Եղբայրը հարցրեց. «Իսկ մեկ տարվա ընթացքո՞ւմ», «Դա էլ շատ է», - ասաց ծերը: Եղբայրը նորից ասաց. «Հայրերը ապաշխարության համար քառասուն օր են նշանակել»: Այդժամ ծերը պատասխանեց. «Շատ է նաև դա: Ես հավատում եմ, որ եթե մեղք գործողն ամբողջ սրտով զոջա և այլևս չընկնի այդ մեղքի մեջ, ապա Աստված նրա ապաշխարությունը երեք օրում էլ կընդունի» (Հարանց վարք):
2. Եղբայրը հարցրեց հայր Սիսոյին. «Հայր, ի՞նչ անեմ, ընկել եմ»: Ծերը պատասխանեց. «Վե՛ր կաց, կանգնի՛ր»: Եղբայրն ասաց. «Ես վեր կացա, բայց նորից ընկա»: Ծերը պատասխանեց. «Նորից վեր կաց»: Եղբայրը հարցրեց. «Մինչև ե՞րբ վեր կենամ ու ընկնեմ»: Պատասխանեց նրան ծերը. «Մինչև կյանքիդ վերջը» (Հարանց վարք):
3. Երբ հայր Ագաթոնի մահվան ժամանակը եկավ, նա երեք օր բաց աչքերով անշարժ պառկեց անկողնում: Եղբայրերը հարցրեցին նրան. «Հայր, դու որտե՞ղ ես»: Նա պատասխանեց. «Կանգնած եմ Աստծո դատաստանի առջև»: Եղբայրներն ասացին. «Մի՞թե դու էլ ես վախենում, հայր»: Պատասխանեց ծերը. «Չնայած ամեն ջանք

արել եմ, որ կատարեմ Աստծո պատվիրանները, բայց ես մարդ եմ ու չգիտեմ, արդյոք Աստծուն հաճելի՞ են եղել իմ գործերը, որովհետև ուրիշ են Աստծո դատաստանները և ուրիշ են՝ մարդկանցը»: Երբ եղբայրները նորից էին ուզում հարց տալ, նա ասաց. «Ներողամիտ եղեք ու մի խոսեք ինձ հետ, որովհետև զբաղված եմ»: Այս ասելով՝ նա ուրախությամբ ավանդեց հոգին: Եղբայրները տեսան, որ նա ննջելիս կարծես սիրելիներին ողջունեց (Հարանց վարք):

4. Մի ավագակ փախչում էր իր թշնամիներից և տեսնելով, որ արդեն շրջապատվել է, և փրկություն չկա՝ ընկավ գետին, ձեռքերը վեր բարձրացնելով բազկատարած ասաց. «Արժանի եմ այս մահվանը, որովհետև բազում և պես-պես անօրինություններով բարկացրեցի Աստծուն»: Եվ լացով խոստովանում էր իր բոլոր մեղքերը՝ մեծ աղաչանքով խնդրում էր հետապնդողներին, որ Աստծո կողմից վրեժխնդիր լինեն իր յուրաքանչյուր անդամի համար՝ չարչարանքով մաշեցնելով նրանց: Եվ հայտնություն եղավ մոտակայքում մեծ ժուժկալությամբ ու ապաշխարությամբ ապրող մի ճգնավորի: Նա տեսավ, որ հրեշտակների գնդերն ավագակի հոգին փառքով երկինք տարան: Ճգնավորը չփառավորեց Աստծուն այս բանի համար, այլ նախանձով լցված՝ զայրացավ և թողեց իր խուցը, գնաց աշխարհ, այսպես ընկավ սատանայի ճիրանները և կորցրեց իր թշվառ հոգին (Հայելի վարուց):

5. 390 թ. Թեսաղոնիկե քաղաքում մեծ խռովություն ծագեց: Երբ, չարախոսների միջոցով լուրը Թեոդոս թագավորի ականջը հասավ՝ բարկությամբ լցված՝ զորք ուղարկեց Թեսաղոնիկեի վրա:

Նրանք գազանաբար հարձակվեցին թե՛ փոքրերի, թե՛ մեծերի, թե՛ տղամարդկանց և թե՛ կանանց, ծերերի և մանուկների, բնիկների և եկվորների վրա, և անխտիր կոտորեցին անմեղին ու մեղավորին, սպանեցին յոթ հազար հոգի և վիրավորեցին շատ ուրիշների: Եվ սուգ պատեց ողջ քաղաքը:

Մի որոշ ժամանակ անց Թեոդոսը գնաց Իտալիայի Մեդիոլան (Միլան) քաղաքը և, ըստ սովորության, ուզեց եկեղեցի մտնել: Այդ պահին նրա առջև ելան քաղաքի եպիսկոպոսն ու քաջ հովիվ Ամբրոսիոսը: Նա, բռնելով թագավորի ծիրանին, կանգնեցրեց տաճարի արտաքին սրահում և չթողեց, որ տրորի Աստծո տան հատակը՝ ասելով.

- Ո՞ւր ես գնում, այր արյունարբու, չե՞ս ամաչում, որ արյունով շաղախված՝ ուզում ես Աստծո տաճարը մտնել ու տրորել սուրբ եկեղեցու գավիթը: Չգիտե՞ս քո գործած անիրավությունները, թե՞ արքունականի փառքն է կուրացրել հոգուդ աչքերը, որ այլևս երկինք չնայես և չտեսնես արդարադատ Աստծո վերին դատաստանը: Եվ ի՞նչ աչքով պիտի համարձակվես նայել Տիրոջ սուրբ տաճարին և անմեղների արյան մեջ թաթախված ձեռքերդ վեր բարձրացնես՝ աղոթելու համար: Կամ ինչպե՞ս պիտի պիղծ ձեռքերով ընդունես Տիրոջ պատվական մարմինը և ինչպես պիտի քո շրթունքներին մոտեցնես Աստծո Որդու արյունը, դու, որ բարկությանդ մեջ այդքան արյուն թափեցիր: Դարձի՛ր, ե՛տ դարձի՛ր և ընդունիր այն կապանքները, որ Աստված է տալիս քեզ իմ բերանով, մինչև որ երկնավոր Բժշկի կողմից քո թարախտված վերքերը ապաքինվեն:

Թագավորը սարսուռաց Աստծո մարդու կրակոտ խոսքերից և ամոթահար ետ դարձավ՝ գլխիկոր ու հեծեծանքներով և ասաց.

- Հնազանդ եմ քո աստվածադիր հրամաններին, ո՛վ սուրբ հայրապետ. միայն թե թող, որ ինձ ապաշխարության տեղ տրվի:

Այդ պահին բոլոր ներկա գտնվողները սքանչացան և չգիտեին՝ սուրբ հայրապետի աներկյուղ համարձակության վրա՞ զարմանան, թե՞ աստվածասեր թագավորի խոնարհ հպատակության:

Այս դեպքից ութ ամիս էր անցել, երբ եկավ Քրիստոսի հրաշափառ Ծննդյան տոնը, և մինչ հավատացյալների բազմությունը խուռներամ գնում էր դեպի եկեղեցի, Թեոդոս արքան պալատի մեջ նստած դառնապես լալիս էր: Երբ Ռուփինոս Մագիստրոսը (կառավարիչը) ներս մտավ, թագավորին տեսավ ողբի ու արտասուքի մեջ, ասաց նրան.

- Թագավոր իմ, ինչո՞ւ ես լալիս:

Թագավորը հառաչելով պատասխանեց.

- Ինչո՞ւ ես հարցնում իմ դառնացած հոգուն, իբրև թե տեղյակ չես իմ անտանելի ցավերին: Ահա իմ ծառաներն ու երկրի մուրացիկներն ազատ են, իսկ ես՝ թագավորս, կապված եմ երկնքի մեջ և երկրի վրա, քանի որ լավ գիտեմ տերունական հրամանը՝ թե նա, ում կկապեք երկրի վրա, կապված կլինի նաև երկնքում, դրա համար երկնքի դռներն էլ առջևս փակված եմ տեսնում, ինչպես որ երկրի վրա՝ Աստծո տան դուռը: Այսօր տեսնում եմ ահա, որ ամեն մարդ Աստծո տունն է մտնում ու վայելում է օրվա տոնի երկնավոր պարգևները, և ես եմ միայն զրկված Աստծո շնորհներից:

Ռուփինոսն ասաց.

- Արքա՛, անմիջապես հայրապետի մոտ կգնամ և կաղաչեմ նրան, որ կապանքներդ բացի: Ութ ամիս չանցա՞վ ապաշխարությունիցդ:

- Ոչ, այդպես չի լինի. ես անձամբ պիտի գնամ իմ հովվի և հոգուս տեսուչի մոտ և նրանից պիտի առնեմ հանցանքներիս արժանի նախատինքը:

Հասնելով եկեղեցու սրահը՝ թագավորը ներս չմտավ, այլ դռնից դուրս մնալով՝ բարձրաձայն գոռում էր և կապանքների արձակում էր խնդրում: Իսկ սուրբ հայրապետը, որ նստած էր եկեղեցու աստյանում, թագավորի ձայնից դուրս եկավ ու ասաց նրան.

- Ամբարտավանորեն հանդգնում ես բռնի մտնել Աստծո եկեղեցին և ոտնակոխ անել Տիրոջ օրենքնե՞րը:

Եվ թագավորը ասաց.

- Ո՛չ, հայր սուրբ, առանց քո կամքի ոչինչ չեմ անի: Միայն աղաչում եմ, արձակես ինձ մեղքի կապանքներից ու իմ առջև չփակես տաճարի դուռը, որ Աստված բացեց բոլոր ապաշխարողների առջև:

Ամբրոսիոսն ասաց.

- Դու ի՞նչ ապաշխարություն ես ցուցաբերել, որ ես քեզ ցույց տամ Աստծո եկեղեցին: Եվ ի՞նչ դեղ ես առել կարեվեր խոցերդ բժշկելու համար:

Թագավորն ասաց.

- Դո՛ւ պետք է ցույց տաս դեղը և պատրաստես սպեղանին, իսկ ես պարտավոր եմ առանց դիմադարձության ընդունել այն: Պահքերը, աղոթքներն ու ողորմությունը, որ պատվիրեցիր, հա՛յր, բոլորն էլ ահա, ութ ամիս է կատարում եմ: Եվ ինչ որ պիտի հրամայի սրբությունդ՝ ահա պատրաստ եմ:

Այնժամ սուրբ հայրապետն ասաց նրան.

- Բարկասիրտ ես և խիստ՝ հանցավորների նկատմամբ, և դյուրահավատ՝ զրպարտիչների, վնասախոսների ու քսուների հանդեպ. և դատաստանի վճիռը բարկության թելադրության ներքո ես արձակում, որով՝ ոչ թե բանականությունը, այլ բարկությունն է լինում վճռատու: Ուրեմն քո ձեռքով մի արքունական հրամանագիր գրիր, որպեսզի ամբաստանողների չարախոսությունը երեք օր քննվի, և անգամ հայտնի մահապարտներին 30-40 օր պահեն, մինչև որ հարցուփորձ անեն ամեն բանի մասին, և քո խիղճն էլ հանդարտվի: Եթե այդքան ժամանակ անցնելուց հետո ուրիշ համոզման գաս, ծանր թող չթվա քեզ նախապես տված վճիռդ բեկանել: Եվ այս օրենքը պետք է պահեն նաև այն բոլոր դատավորներն ու իշխանները, որոնք քո հրամանի տակ են:

Երբ Թեոդոս արքան լսեց այս ամենը, զարմացավ սուրբ եպիսկոպոսի իմաստուն խրատների վրա, և անհապաղ նրա պատվերը գործի դնելով՝ հրովարտակներ գրել տվեց ու իր ստորագրությամբ վավերացնելով՝ ուղարկեց բոլոր դատավորներին:

Ապա եպիսկոպոսը թագավորի կապանքներն արձակեց ու եկեղեցի մտնելու հրաման տվեց:

Թագավորը ներս մտավ ահով ու դողով և երեսի վրա ընկնելով՝ արցունքներով թրջեց տաճարի հատակը: Եվ աղոթք անելով՝ Դավթի ձայնով ասում էր.

- Իմ անձը հողին մերձեցավ, Տեր, ապրեցրու ինձ Քո խոսքի համաձայն:

Այս ասելով՝ կուրծքն էր ծեծում ու ճակատին էր խփում. մազերն էր պոկոտում՝ Աստծուց թողություն խնդրելով:

Ժողովրդի բազմությունն, այս տեսնելով, ձայնակցում էր գորովագին և դառնապես լալիս էր թագավորի հետ:

Այս ասելով՝ թագավորը խոնարհությամբ ու զվարթ դեմքով ելավ և ետին տեղերը գնալով՝ ապաշխարողների շարքերում մնաց:

Այսպիսին էր թագավորի հավատն ու երկյուղն առ Աստված և սերն ու հնազանդությունը Նրա քահանաների հանդեպ (Վարք սրբոց):

6. Երկու եղբայր գնացին շուկա՝ վաճառելու իրենց գործերը, և երբ մեկը մյուսից բաժանվեց, ընկավ պոռնկության մեջ: Մյուսը, կամենալով շահել նրան, սկսեց ասել. «Նույնը պատահեց նաև ինձ հետ, բայց այժմ գնանք, ապաշխարենք մեր ամբողջ ուժով և Աստված կների մեզ»: Եվ ինքը սկսեց ապաշխարել մյուսի համար, թեև չէր մեղանչել: Աստված, տեսնելով նրա սիրո ջանքը, քիչ օրեր անց հայտնեց ծերերից մեկին, որ չմեղանչած եղբոր սիրո պատճառով թողություն էր տվել մեղավորին: Ահա սա է նշանակում եղբայրների համար նվիրել սեփական հոգին («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):

7. Մի եղբայր ասաց աբբա Պիմենին. «Ինձ խռովեցնում են խորհուրդները և թույլ չեն տալիս խորհել իմ մեղքերի մասին, այլ ստիպում են ինձ տեսնել միայն եղբորս

թերությունները: Աբբա Պիմենը պատմեց նրան աբբա Դիասկորոսի մասին, որ նա խցում լացում էր իր վրա, և երբ աշակերտը եկավ նրա մոտ և նրան տեսավ լաց լինելիս, ասաց. «Ինչո՞ւ ես լացում»: Իսկ նա պատասխանեց. «Լացում եմ իմ մեղքերիս համար, զավակս»: Աշակերտն ասաց նրան. «Դու մեղքեր չունես, հայր իմ»: Սակայն ծերը պատասխանեց նրան. «Հավատացնում եմ քեզ, որդյակ իմ, եթե ինձ հնարավոր լիներ տեսնել իմ մեղքերը, ապա չորս մարդն էլ քիչ կլինեին՝ այդ ամենի համար լացելու» (Հարանց վարք):

8. Եղբայրն ասաց աբբա Պիմենին. «Երբ ես ենթարկվում եմ ծանր անկման, մտքերն ինձ տանջում են և հանդիմանում՝ ասելով. «Ինչո՞ւ ընկար»: Ծերը պատասխանեց նրան. «Երբ մարդն ընկնի մեղքի մեջ և ասի. «Ես մեղանչեցի», մեղքը նույն պահին կանցնի (Հարանց վարք):

Աղոթք

Տե՛ս, Տե՛ր, ողորմելիիս և ողբալիիս, պաղատելիիս և եղկելիիս, ողորմի՛ր ինձ՝ անօրինացածիս, և շնորհի՛ր ինձ գիշերը հորդ արտասուք և առավոտյան՝ շնորհներիդ շողը: Բա՛ց իմ սրտի խավարած աչքը և բժշկի՛ր իմ հիվանդացած հոգին, ընդունի՛ր մեղավորիս դարձը և մի՛ բարկացիր բազմամեղիս վրա, Տե՛ր իմ Հիսուս: Եվ քանզի անթիվ չարիքներ ունեմ, ջնջի՛ր ինձանից և տո՛ւր ինձ բարի շնորհները:

Տո՛ւր ինձ, Տե՛ր, ապաշխարության վայր, ճգնության օթևան, խաղաղության հոգի և արդարության ճանապարհ, ամրության սպառազինություն, հաստատության հույս և տոկունության երկյուղ:

Աղբյո՛ւրդ կենդանության, հագեցրո՛ւ իմ ծարավ հոգին Քո առատաբուխ վտակից, որ ցամաքած տոչորվում եմ բազում անօրինություններից: Ցնցի՛ր իմ քարացած սիրտը և ինձանից ապաշխարության արցունքնե՛ր քամիր:

Մի՛ հանդիմանիր ինձ, Տե՛ր, մեծ Օրը ահեղ և մի՛ կանգնեցրու հրապարակի ամոթալի Ատյանում և մի՛ խայտառակիր ինձ, մի՛ կշտամբիր Դատաստանի Ատյանում և մի՛ թող ինձ լսել «չեմ ճանաչում»-ը և ահավոր բարբառն ահաբեկ, որ ասում է. «Գնացե՛ք Ինձանից գեհենի հուրը»: Եվ մի՛ վտարիր ինձ ծույլ և չար ծառայի հետ ու մի՛ մատնիր ինձ անօրեն կապողի ձեռքը, մի՛ դարձրու կերակուր՝ թունավոր որդերին, բորբոքված բոցի մեջ, և մի՛ նետիր ինձ տարտարոսի սառնամանիք խավարը: Այլ փրկի՛ր ինձ հրի սաստիկ կայծակներից, բոցեղեն գետերի արշավանքներից, սաստիկ լալագին ու խիստ տանջանքներից և տարակուսական ողբերից, ատամների կափկափումից ու սարսռելի կսկիծներից, խավարային բոցի տոչորումից և խորովվելուց դժնդակ, դառն աղետներից, բոցածավալ ու պարուրող հրից. և կողկողաձայն ու անդադար վայից փրկի՛ր և ազատի՛ր ինձ, Տե՛ր:

Եվ այժմ, Տե՛ր, մի սպասիր, այլ փութապես նետի՛ր ապաշխարության և մաքրողական հրի բովը՝ սրբելով և ազատելով մեղքերից: Մեծ ջերմով եռացրո՛ւ և տո՛ւր հորդ արտասվել, պաղատել ու խնդրել և պատկերի՛ր իմ մեջ նախկին լուսավոր կերպարանքը:

Սրբուհի Աստվածածնիդ՝ միշտ սուրբ Կույսիդ և Հովհաննես Կարապետի, առաջին մարտիրոս Ստեփանոսի, սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի և Քո բոլոր սուրբ վկաների բարեխոսությամբ լսի՛ր ինձ՝ եղկելիս: Եվ ձեռք մեկնի՛ր գլորվածիս, առաջնորդի՛ր մոլորվածիս, հանի՛ր ինձ խավարից դեպի լույս և ազատություն շնորհի՛ր իմ հոգուն: Հաստատի՛ր Քո սիրո մեջ և բնեռի՛ր Քո երկյուղին: Մաքրի՛ր իմ հոգու տաճարը և օթևանի՛ր ինձ մոտ: Փակի՛ր իմ մեղքերի դուռը և շուրջբոլորս պարսպապատի՛ր իմ ոսոխից, չար ու անիրավ մարդուց փրկի՛ր ինձ, առաքինությամբ ազատի՛ր և պարգևի՛ր ինձ Քո անճառ երանությունը: Ողորմի՛ր մեզ՝ ողջերիս և պայծառացնելով լուսավորի՛ր մեր ննջեցյալների հոգիները:

Երբ գաս երկնքից ահեղ փառքով և հրեշտակների անթիվ դասերով, զարհուրելով կողողան ողջ տարերքը, երկնայինները և երկրայինները, նայելով Քո զորությանը՝ կսարսեն անմահ Թագավորիդ անճառ Դատաստանիդ և աններելի պատուհասիդ ահեղ փառքից:

Այն Օրը և ինձ ընդունիր, Տե՛ր, Քո արդարների և կատարյալների հետ, կարգի՛ր աջակողմյան դասում, պսակի՛ր Քո սրբերի հետ, շնորհի՛ր ինձ հավիտենական կյանք և պարգևի՛ր ինձ Քո անճառ բարիքները և զուգահավասար դարձրո՛ւ Քո սրբերին՝ միշտ արժանավայել օրհնաբանելու, հանապազ պայծառացրո՛ւ Քո աստվածային անստվեր լույսով: Եվ անդադար երգով կփառավորեմ Ամենասուրբ Երրորդությանդ այժմ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Սուրբ Հայր Եփրեմ Խուրի Ասորու
ԱՊԱՇԽԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՀՈՐԴՈՐԱԿԸ

1. Այսպես է ասում երանելի մարգարե Եզեկիելը. «Եթե անօրենն իր գործած անօրինություններից ետ դառնա և արդարություն ու ողորմություն անի, ապրելով կապրի և չի մեռնի»: Իր կատարած բոլոր հանցանքները և գործած անօրինությունները չի հիշեցվի, այլ ողորմությամբ, որ արել է՝ պիտի ապրի:

Սրա համար զանց արեք ձեր զբաղվածությունները, փութացեք հասնել ամենակալ Հոր առատաձեռն Որդուն, Որի անունն է՝ Կյանք, Լույս և Փրկիչ: Որին հավատացիք և մկրտվելով՝ լուսավորվեցիք: Ով Հորից առնում և յուրայիններին է հազցնում. «Փառքը, որ տվեց Ինձ, տվեցի նրանց»: Որ բռնելով յուրայինների ձեռքից, մտցնում է ամենակալ Հոր մոտ. «Կամենում եմ, որ ուր ես լինեմ, սրանք էլ այնտեղ Ինձ հետ լինեն»:

Ո՛վ հրաշալիք, ով ավետիս երջանկության, ով անչափ մարդասիրություն:

Մատթեոսը, որ երեկ կողոպտիչ և անողորմ մաքսավոր էր, այսօր ելած բազմել է երկնքում, Պետրոսը՝ Հիսուսին ուրացողը, այսօր փառավորվում է փառքի լուսեղեն գահին բազմած: Պողոսը, որ հալածիչ էր և հայիոյիչ եկեղեցու, այսօր անձառելի փառքը մտնելով՝ հանգչում է Աստծո մոտ:

Էլ ինչո՞ւ եք դանդաղում, փութալով ելեք դեպի այսպիսի ողորմած Տերը, մի՛ հեղգացեք, և մի՛ հապաղեք: Ավելի արագ և ավելի ջանքով պետք է ընկնել Նրա գթության ու մարդասիրության առջև, թեկուզ պետք լինի դրա համար անցնել բազում երկրներով և գավառներով:

2. Նա՝ գիտենալով մեր հեղգությունը և անփույթ ծուլությունը, դուրս է գալիս, մոտենում շեմին, ձայնում է մեզ՝ ուժգին գոչելով. «Եկե՛ք Ինձ մոտ, բոլոր հոգնածներ ու բեռնավորվածներ, և Ես ձեզ կհանգստացնեմ: Վարանյալներ և ձանձրացողներ, հանգիստ կգտնեք ձեր անձերին, որովհետև Իմ լուծը քաղցր է և Իմ բեռը՝ թեթև: Ոչ պահանջող եմ և ոչ էլ՝ դատող, ոչ՝ կշտամբող և ոչ՝ հանդիմանող, միայն թե շարժիր լեզուդ և խոստովանիր ինչ որ արել ես. բեռն Իմ փոքր է, թեթև, անաշխատ, եթե կամենաս՝ դուրսից կտանես: Իսկ դու ինչո՞ւ ես տարակուսում, դանդաղում և վախվորում, կարծես թե մեծ տանջանքների մեջ ես մտնելու և կամ նեղության, կամ վտանգի և չես ուզում շտկվել»:

Դարձյալ նայելով մեր տկարությանը՝ հարցնում է՝ ցույց տալով Իր ամենակալությունն. «Ի՞նչ ես կամենում, ո՞րն է քո բաղձանքը, հիվա՞նդ ես դու, բժիշկ եմ Ես ճարտար, առողջներին պետք չէ բժիշկ, այլ՝ հիվանդներին: Ձրի եմ բժշկում և չեմ պահանջում քեզանից ոչինչ, ոչ վաճառականի մոտ եմ ուղարկում՝ ունեցվածքդ վաճառելու, ոչ ուրիշներից մի բան աղերսելու: Մտիր միայն քո սրտի սենյակը և Ինձ արտասուք տուր կարողությանդ չափ, մի կաթն էլ բավ է քեզ մկրտելու և երկրորդ անգամ արժանացնելու առաջին փառքին: Թե մեղավոր ես՝ ողորմած եմ Ես, չեկա կանչելու արդարներին, այլ մեղավորներին՝ ապաշխարության: Ովքեր Ինձ դարձան՝ նրանք չամաչեցին: Եվ նրանցից չկորսվեց ոչ ոք, այլ՝ միայն նրանք, ովքեր շեղվեցին ճշմարտությունից: Մաքսավորին իր մի խոսքով Ես արդարացրի, պոռնիկին իր արտասուքով սրբագործեցի և բժշկություն ու ողորմություն ամենքին պարգևեցի:

Ես երեք անգամ Ինձ ուրացողի՝ Պետրոսի դառնապես հեղած արցունքները տեսնելով՝ ողորմեցի. Ինձ մոտ կանչեցի և առաքյալների կարգի մեջ նրան պահեցի: Ինձ ձաղկեցին ու խաչեցին, դատապարտեցին, իսկ Ես խաչ հանողների համար աղոթք էի անում: Նրանք բարկությամբ և ցասումով իրենց գլուխներն էին շարժում, իսկ Ես քաղցրությամբ և ողորմությամբ թողություն էի խոստանում:

Եվ ահա՝ ինչ եղավ վախճանը, բոլոր հեթանոսներին կանչեցի որդեգրության, օտար ոչխարներին Իմ սրբության գավթում հավաքեցի, և եղավ մի հոտ և մի հովիվ: Եվ Ես նույնն եմ երեկ, այսօր և հավիտյան:

3. Ծարա՞վ ես՝ մի՛ դանդաղիր: Ես եմ աղբյուրը կենաց, քաղցրաբուխ և անուշաճաշակ: Թե մեկը ծարավ է, թող գա Ինձ մոտ և խմի, և ով որ խմի՝ հավիտյան չի ծարավի, այլև նրա որովայնից կենդանի գետի ջրեր կբխեն: Քաղցա՞ծ ես՝ մի հեռացիր, Ես եմ հացը կենաց, երկնքից իջած, թե մեկը ուտի՝ կապրի հավիտյան:

Մերկացա՞ր, ով մեղավոր, Ես քեզ համար պատմուճան եմ և վերարկու, միայն թե չարիքներիցդ հեռացիր, և Ես կհագցնեմ քեզ հանդերձն առաջին, որովհետև, եթե Քրիստոսով եք մկրտված, Քրիստոս եք հագած:

Եթե կոշիկի կարիք ունենաս, Ես կհագցնեմ քեզ լավագույն կոշիկները, որով կկոխոտես օձերին, կարիճներին և թշնամու բոլոր գորություններին:

Եթե դարձար մեղքերի ծառա, Ես քեզ կազատեմ, քանի որ, ով մեղք է գործում, ծառա է մեղքին, իսկ եթե ձեզ ազատի Աստծո Որդին, ճշմարտապես ազատ կլինեք:

4. Ով մեղավոր, խուսափում ես Իմ ահեղ և հրատեսիլ գորությունից, մի երկնչիր, օտար չեմ, ազգականն եմ քո, Որդին եմ Դավթի, թոռն Աբրահամի, խոսակից և մարմնակից եմ քեզ և ապա, ասա Ինձ, ինչ բարի բան որ կամենում ես քեզ համար, և Ես կկատարեմ անհապաղ, քանզի չեկա, որ Ինձ ծառայեն, այլ՝ ձեզ ծառայելու և բազմաց փրկության համար Իմ անձը մատնելու:

Ի՞նչ ես կամենում, որ Ես անեմ քեզ համար, ասա Ինձ, չեմ հրաժարվի, քանի որ սովոր եմ անել: Եթե Ինձ մահվան մատնողի ոտքերը լվացի և չզլացա, ապա որչափ առավել Ինձ խոստովանողիդ գլուխը և ոտքը կլվամ առանց դանդաղելու: Այլ բաներից չեմ լվանում, այլ մեղքերդ եմ սրբում ու վերստին մաքրում: Դու արտասուքի մի շիթ հեղիր կոնքի մեջ, և Ես իմ շնորհը կհեղեմ քեզ վրա, ավելի հորդառատ, քան ջրերը Հորդանանի, և կլուսավորեմ ավելի պայծառ, քան առաջին մկրտությունդ:

Ով մեղավոր, հաճախ մեղանչեցիր, զազրացար, երկնչեցիր Քննողիցս, մի կապիր խոստովանությունդ, և Ես կարձակեմ բարերարությունս, ինչպես Պետրոսին չափ սահմանեցի, նորից քեզ համար էլ այն կսահմանեմ: Կամենում ես, որ հաշտվե՞մ քեզ հետ, հեռացիր չար սովորություններից, և Ես կհեռանամ Իմ ցասումից:

Դու խնդրում ես քո յոթնյակ մեղքերի համար թողություն: Ես կպատասխանեմ քեզ. յոթանասուն անգամ յոթին էլ կշնորհեմ թողություն, քանի որ այն, ինչ ելավ Իմ բերանից, սուտ չի կարող լինել:

Ճանաչիր չափդ, իմացիր վիճակդ ու հաշիվդ և մի տրտնջա Տանտիրոջիցս: Կամենո՞ւմ ես թողնեմ պարտքերդ, ժլատ չեմ, այլ առատ, ընչավետ Հոր մեծատուն Որդի, տոկոս չեմ դնում, պարտապանիցդ պարտքս չեմ պահանջում, չեմ ճնշում, դու միայն հանձն առ և խոստովանիր, ինչ-որ գործել ես, և Ես չորս հարյուր իննսուն քանքարդ կթողնեմ և կարձակեմ քեզ ուրախ:

5. Ով մեղավոր, ինչո՞ւ ես փախչում Ինձանից. քանի որ շատ մեղանչեցիր, եկ Ինձ մոտ, Իմ ողորմելի որդյակ, չեմ բարկանա, չեմ մեղադրի, քանզի Իմ ստեղծածն ես,

Իմ պատկերն ես, Իմ նմանությամբ, Իմ անարատ ձեռքով ստեղծված: Եվ դրա համար խնայում եմ, չեմ եղծանում պատկերդ, չեմ անարգում ստեղծվածդ, չեմ ապականում նմանությունս, որովհետև ողորմած և գթած եմ, երկայնամիտ և բազմողորմ, դժվարին բան չեմ խնդրում քեզանից, ինչո՞ւ ես տարակուսում, միայն դարձիր Ինձ, և Ես կդառնամ քեզ, միայն փութա ապաշխարության, միայն խոստովանիր մեղքերդ, միայն ասա՝ «մեղա»՝

Իմ առաջ ընկնելով, և Ես փառքով կպատվեմ քեզ:

Արդ, արի Ինձ մոտ և մի ամաչիր, քանզի չեմ հայտնի մեղքերդ, չեմ անգոսնի գործողիդ, չեմ հանդիմանի մեղավորիդ, խայտառակությունդ երես չեմ հանի, բազում չարիքներդ չեմ հիշի, թշվառիդ չեմ մեղադրի, այլ կողորմեմ հանցավորիդ, կգթամ կողոպտյալիդ, կկենդանացնեմ մեռյալիդ:

Քո անդարձությամբ մի տրտմեցրու Արարչիդ, մեղքերդ մի պատճառաբանիր, մի արդարացիր, ապաշնորհ մի արա Իմ մարդասիրությունը, մի խանգարիր Իմ արարչությունը, Ինձ Իմ տաճարից դուրս մի պահիր, մի զրկիր Ինձ Իմ բնակությունից, մի կողոպտիր Իմ ստացվածքից, թափուր մի թող Ինձ Իմ գանձից:

Ոչ թե ուրիշ մի բան, այլ Իմ Արյունը տվեցի՝ որպես գին, և նրանով ճշմարտապես ստացա քեզ: Եվ եթե նայես Ինձ, սուգ ունեմ քո կորստյան համար, զոջա քո չարությունը, այնպես ծարավ եմ քո փրկությանը, ինչպես եղջերուն՝ աղբյուրի ջրերին:

6. Ով մեղավոր, շնորհիր Ինձ Իմ խնդրանքը,

Տուր Ինձ, ինչ որ կամենում եմ՝ ապաշխարություն,

Տուր Ինձ, ինչ որ սիրում եմ՝ զոջում,

Տուր Ինձ, ինչ որ ցանկանում եմ՝ մի կաթիլ արցունք,

Տուր Ինձ, ինչ որ փափագում եմ՝ հոգոց սրտի խորքից,

Տուր Ինձ, որից ուրախանում եմ՝ ձեռքերիդ բարձրացումը և մատներիդ տատանումը,

Տուր Ինձ, ինչից որ ցնծում եմ՝ բերանով խոստովանելդ, և Ես սերովբեներին ու քերովբեներին հավասար կբարձրացնեմ քեզ:

Արդ, ասա Ինձ, ի՞նչ վնաս եմ արել քեզ, որ այսքան սուգի և լացի մեջ ես պահում Ինձ, քո Արարչին՝ չարիքից քո ետ չդառնալով: Նրա համա՞ր, որ անգոյությունից գոյացրի, որ անկենդաններից քեզ առանձնացրի, անասուններից բաժանեցի, որ մարդ արարեցի, որ Իմ նմանությամբ ստեղծեցի, որ ձեռքերովս արարեցի, որ Ինձ պատկերակից անվանեցի, որ բանականությամբ պատվեցի, որ իմաստությամբ զարդարեցի, որ բազում խելամտություններով ճոխացրի, որ տարբեր արհեստներով լիացրի, որ իշխանությամբ մեծացրի, որ ամենայնի վրա կարգեցի, որ երկինքը լուսավորներով, օդը թռչուններով, ծովը ձկներով և բույսերով քեզ հնազանդության և վայելչության համար տվեցի, և այժմ այս ամենի հետ էլ խոստանում եմ հավիտենական կյանք և երկնքի արքայություն:

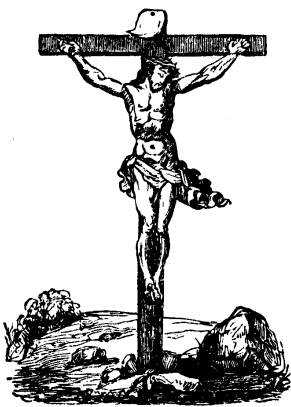
7. Արդ, հարցնում եմ քեզ, քաղցրությամբ և ոչ խստությամբ, ով մեղավոր, հիմա ասա Ինձ, քեզ վնա՞ս եմ տվել, թե՞՞ երախտիքներ: Թե արդարությամբ խոսես, շնորհատու եմ Ես, ոչ թե՞ վնասատու, իսկ եթե երախտավոր եմ, ապա ինչո՞ւ ես միաբանվել Իմ թշնամի սատանայի հետ և խոցում ես լյարդս ամեն օր քառասայր սրով:

Իմացիր և հասկացիր, որ մեղավորի մեղքերի սուրն ավելի է Ինձ խոցում և վիրավորում, քան կողքիս բացվածքը, որ գեղարդով խոցեցին խաչի վրա:

Մաստիկ կսկծեցնում է ավելի, քան՝ խաչը հանողների մեխերը, որով մեխեցին ձեռքերս և ոտքերս: Ուժգին մորմոքեցնում է Ինձ առավել մեղավորի մեղքերի սուրը, քան փշե պսակը՝ ծածկոցը գլխիս, որ կսկծեցնում էր՝ հասնելով մինչև ոսկորս և ուղեղս: Առավել դառնացնում է քիմքս մեղավորի դառնությունը և գարշահոտությունը, քան լեղին և քացախը, որ խաչի վրա խմեցի: Գիտեմ, որ խաչը հանողների խմբին ատում ես և անարգում, նույնիսկ կամենում ես սպանել, քանի որ Տիրոջդ են խաչ հանել, և դու անմտությամբ ամեն օր ես նրանց գործը անում՝ Իմ դեմ չարաչար մեղանշելովդ: Արդ, դադարեցրու չարությունդ և եկ զոջման, Իմ սիրելի որդյակ, որպեսզի դառնության բաժակը, որ նրանց եմ խմեցնելու, քեզ չպարտադրեմ:

8. Ո՛վ դաս մեղավորների, ասացեք Ինձ, ի՞նչ չար բան արեցի Ես մարդկանց, որ

այսպես երես եք շրջել Ինձանից՝ ձեր քաղցրաբարո Արարչից, ինչպես թշնամուց: Արդյո՞ք մարդը չէր, որ ոտնահարեց Արարչի հրամանը և ցանկացավ աստվածանալ, իսկ Ես նրա փոխարեն մարդ եղա և աստվածացրի մարդուն:

Մարդը չէր արդյո՞ք, որ մերձեցավ ծառին, և Ես փայտե խաչին Ինձ բարձրացրի:

Մարդը չէր արդյո՞ք, ոտքով ընթացավ, և Ես ոտքերիս մեխեր ընդունեցի:

Մարդը չէր արդյոք, ձեռքը երկարեց ծառին, և Ես ձեռքերս խաչին տարածեցի:

Մարդը չէր, որ քաղցրացավ պտղից, և Ես քացախ ու լեղի խմեցի:

Մարդը չէ՞ր արդյոք, որ իր կողակցին հավատաց և կերավ պտուղը, և Ես կողս նրա համար խաչի վրա բացեցի:

Մարդը չէ՞ր, որ անեծքի գործ կատարեց, և Ես նրա համար անեծք կոչվեցի:

Մարդը չէ՞ր, որ մեղա չասաց, և Ես խաչի վրա «Էլի, էլի»՝ Հորս գոչեցի:

Մարդը չէ՞ր, որ մահվան դատապարտվեց, և Ես խաչի մահը հանձն առա: Եվ դուք, մեղավորներ, այսքան բարերար ձեր Արարչից երես եք դարձնում, որ քաղցրությամբ աղաչում եմ գալ ձեզ զոջման և ապաշխարության, որպեսզի թողություն ստանաք:

9. Ո՛վ մեղավոր, Իմ դատաստանը տամ քո ձեռքը, և դու դատիր Ինձ, եթե Ես քեզ չեմ սիրում, դու էլ Ինձ իրավունք ունես չսիրելու, իսկ եթե սիրում եմ, ինչո՞ւ ես փախչում Ինձանից: Իսկ եթե մտքումդ ասես, թե կատարյալ չես սիրում ինձ, իմացիր, կարծիքդ ճիշտ չէ, որովհետև ամբողջ աշխարհը քեզ համար ստեղծեցի, Դրախտը քեզ համար հորինեցի, երկնքի արքայությունը քեզ համար պատրաստեցի, ընկած հրեշտակների տեղը քո ժառանգության համար թողեցի, միայն դու դարձիր մեղքերիցդ, և Ես կարժանացնեմ քեզ, որ տեսնես և վայելես այդ ամենն Իմ հրեշտակների հետ:

Տես, քեզ համար երկնքից երկիր խոնարհվեցի, Աստվածս մարդ եղա և Տերս՝ ծառա, քեզ համար ատյանում կանգնեցի իբրև չարագործ, հրեաներից դատապարտվեցի, Պիղատոսի կողմից գանահարվեցի, Հերովդեսից ծաղրվելով՝

արհամարհվեցի: Քեզ համար զինվորներից ձաղկվեցի, ծառաներից ապտակվեցի, քահանաներից երեսիս թուք ընդունեցի, ժողովրդից նախատվեցի: Քեզ համար խաչը ուսիս բարձած հանեցի Գողգոթա, քո սիրո համար հայհոյվեցի թշնամիներից և խաչվեցի: Քեզ համար մեխվեցի և տեգով խոցվեցի, փշե պսակ դրեցի, քացախ և լեղի խմեցի, նախատինքների հագուստ հագա, աստվածային գլուխս խոնարհեցրի, հոգիս Հոր ձեռքը ավանդեցի: Քեզ համար մարդկանցից պատանքվեցի, մարմնով գերեզման իջա, հոգով դժոխք գնացի և բանտարկված հոգիներն ազատեցի, երրորդ օրը հարություն առա և քեզ մեղքերի մահվանից հարություն տվեցի:

10. Ով մեղավոր, տես, թե ինչպիսի սիրով սիրեցի քեզ, որովհետև, այնժամ, երբ քեզ համար մահը կրեցի խաչի վրա, Հայրս սրտնեղում էր, և Սուրբ Հոգին տրտմում էր մարդ ստեղծվածի համար: Ի՞նչ կասեք հրեշտակների դասին, գիտե՞ք, թե ինչպիսի անտանելի սուգ եղավ նրանց մեջ, քանզի կիզվում էր երկինքը երկնավորներով, երբ տեսնում էին իրենց Արարչին խաչի վրա մահացած: Եվ թե ինչպես արարածները սուգ էին անում, ողբում էին անմխիթար, երբ տեսան իրենց Արարչին՝ մերկացած խաչի վրա և մահը հանձն առած: Արեգակը, լուսինն՝ աստղերով հանդերձ, իրենց լույսից մերկացան և խավար հագան, և երկիրը հիմքից սասանվեց ու դողաց, քարերը բացվեցին, և տաճարի վարագույրը պատռվեց երկու մասի, և մեռյալները գերեզմանում հանգիստ չկարողացան մնալ, այլ հարուցյալ՝ ողբում էին արարածների հետ և վկայում էին Իմ հարության համար:
11. Գիտե՞ս արդյոք, թե գիշերը, որ բռնվեցի, որքան սուգ ու լաց կար Իմ սիրեցյալ աշակերտների մեջ, և տես սուրբ առաքյալների սաստիկ տրտմությունը, քանզի մինչդեռ զինվորները չէին բռնել իրենց վարդապետին, նրանք չէին կարողանում արթուն մնալ, այլ խիստ տխրությունից ընկան խոր քնի մեջ, ինչպես թմրածներ: Իսկ Ես հեռացա նրանցից՝ քարընկեցի չափ և Հորն էի աղոթում:
Իհարկե, մարդ, երբ մահվան երկյուղ է կրում, քրտինքը որպես ջուր է հոսում, իսկ Ես քո սիրո համար թույլ տվեցի մեծ երկյուղի մեջ ընկնել Իմ Աստվածային մարմնին, և քրտինքն Իմ արյունախառն վտակ-վտակ իջնում էր Իմ ճակատով, և մարմինս սասանվում էր ահավոր երկյուղից և դողում էր ոտից գլուխ: Ես երեսնիվայր գետին ընկած բարձր ձայնով գոչում էի առ Հայր և աղոթում՝ ասելով, եթե հնարավոր է՝ հեռացրու այդ բաժակն Ինձանից:
12. Ո՛վ մեղավոր, իմացիր, թե ինչքան սիրեցի քեզ, քանի որ այն ժամանակ, երբ հրեաները պաշարեցին Ինձ՝ սրերով և բրիչներով, ջահերով և լապտերներով, չկարողացան Ինձ ճանաչել, որովհետև այնքան ծարավ էին Իմ արյանը, որ ուղարկեցին նրանց Ինձ բռնելու համար, որոնք ծանոթ չէին Իմ հրաշագործություններին և Ինձ, որ չլինի՞ թե Ինձ ողորմեն և ազատ արձակեն:
Իսկ Ես հարցրեցի նրանց քաղցր ձայնով՝ ո՞ւմ եք փնտրում, և նրանք ասացին՝ Հիսուսին, ասացի՝ Ես եմ, իսկ նրանք Իմ ահից ընկան գետին: Եվ Ես գթալով վեր կացրի նրանց, իսկ նրանք Ինձ չողորմեցին: Խփեց Պետրոսը և սրով կտրեց

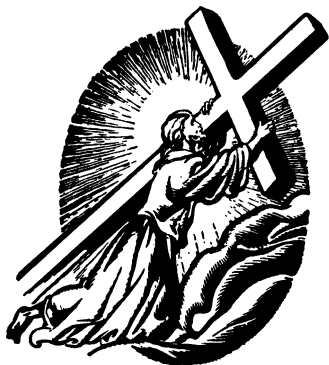
քահանայապետի ծառայի ականջը, իսկ Ես Պետրոսի սուրը ետ դարձրի, և կտրված ականջը տեղը դրեցի ու բժշկեցի, և սրանից հետո էլ չգթացին Ինձ:

13. Եվ ինչ ասեմ նրանց անողորմ բարքի համար, քանզի այն անդամալույծը, որ երեսունութ տարի մնացել էր Բեթհեզդայի սրահում, քանի որ տեր չունեի, որ ջուրը մտցնեին բժշկվելու համար, մինչ ուրիշները վաղուց սուզվել էին ջուրը և բժշկված գնացել, իսկ Ես, տեսնելով նրա տառապանքները, գթացի նրան և ողորմեցի, և բժշկելով՝ առողջացրի: Եվ Ես նրան դարձյալ տեսա տաճարի մեջ և պատվիրեցի՝ ասելով. «Այլևս չմեղանչես, որ քեզ էլ ավելի չար բան չպատահի»:

Իսկ այն գիշերը, երբ դեռ զինվորները դուրսն էին և չէին մոտեցել Ինձ, այն անդամալույծն Ինձ տեսնելով՝ ճանաչեց, որովհետև բժշկել էի, իսկույն թոյլչով հասավ Ինձ և առաջին ապտակն ինքը խփեց երեսիս, և Ես ոչինչ չարեցի նրան, որովհետև մարդասեր եմ, այլև երբ զղջաց, նրան արժանացրի Իմ երկնային արքայությանը:

Արդ, եթե նա այսպես վարվեց Ինձ հետ, ապա անծանոթ հրեաները և զինվորներն ի՞նչ կանենին Ինձ այն գիշերը, և քո՝ մեղավորիդ, սիրո համար այսքան համբերեցի, և դու այսպիսի բարի Արարչից երես ես դարձնում և դառը սգի մեջ ես պահում Ինձ:

14. Ո՛վ մեղավոր, տես Իմ սերը քո հանդեպ: Այն ժամանակ, երբ բռնեցին Ինձ, աշակերտներս Ինձ մենակ թողեցին և փախան: Գառը մենակ էր, և գայլերը՝ շատ,

գառնուկը մեկ էր, և արնախումները՝ շատ, անապատի անմեղս մենակ էր, և շնաբարո որսողները բազում, պարարտ եզր մի էր, և մորթողները՝ շատ, արդար աղավնիս մենակ էր, և վայրի թռչունները՝ անթիվ, ողջախոհ տատրակս մեկ էր, և սևամորթ ագռավները՝ բազմեբամ:

Ասեմ նաև այն, թե ինչ արեցին այնժամ: Նախ՝ մերկացրին Իմ անկար պատմութանից, ապա հանեցին Իմ պարեգոտը, բացին գլուխս, կապեցին ձեռքերս

թիկունքիս, պարան գցեցին պարանոցիս և սկսեցին տանել, և թե ինչպես՝ լսիր: Նրանք, որ առաջն էին, Ինձ քարշ էին տալիս երեսիս վրա, իսկ որոնք ետնն էին, ձաղկում էին թիկունքից, որոնք աջ կողմն էին, ապտակում էին ծնոտիս, իսկ նրանք, որ ձախ կողմն էին՝ թքում էին երեսիս, որոնք հեռու էին՝ հող էին լցնում գլխիս, իսկ ոմանք բարձր ձայնով հայհոյում ու անարգում էին: Որոնք մի քիչ մոտ էին, ծաղրում էին և նախատում, մի մասն էլ արագ գնաց քահանայի ապարանքը՝ ավետելու: Երբ լսեցին լրաբերներին, իրար ձայն արձակեցին, թե՝ կապել են Հիսուսին և կապած բերում են, եկեք շտապենք Նրան ընդառաջ:

Իսկ բազմությունից ո՞վ էր, որ չհարվածեց Ինձ, ո՞վ էր որ չձաղկեց Ինձ, ո՞վ էր որ չթքեց երեսիս, ո՞վ չխփեց գլխիս, ո՞վ չհարվածեց Իմ պարանոցին, ո՞վ բրիչով չհարվածեց թիկունքիս: Ով խոսքով չանարգեց կամ չնախատեց, կամ չարհամարհեց, կամ չծաղրեց, մինչև հասցրին Կայիափայի և Աննայի ապարանքը: Քո սիրո համար այս ամենը կրեցի, և դու ատում ես Ինձ և մեղքն ես սիրում:

15. Իսկ որ ասեմ, թե ինչ արեցին Ինձ հետ, երբ տարան Աննայի և Կայիափայի ապարանքը, կգարհուրես լսելուց: Ասացին, որ անօրինաբար չենք դատում մենք Հիսուսին, այլ՝ օրենքով և դատաստանով, և տվին ատյան: Ու նստեցին քահանայապետները՝ ծերերով հանդերձ և սուտ վկաներ բերեցին, թե Աստծո հակառակ է, թե օրենքի խափանիչ է, թե շաբաթի լուծիչ է, թե տաճար քանդող է, թե Աստծո հայհոյիչ է, թե ծերերի ավանդն արհամարհող է, և այլն և այլն: Եվ սրանից հետո սկսեցին աղաղակ բարձրացնել, թե մահապարտ է, ոմանք, թե արժան է խաչ հանելու, ուրիշները հանդերձներն էին պատռում, ասելով, թե՝ Աստված հայհոյեց, ոմանք՝ թե չարագործ է, և Ես տարա այս ամենը՝ համբերելով մեղավորիդ համար: Եվ այնտեղից տարան Աննայի մոտ, այնտեղից՝ Պիղատոսի ապարանքը, այնտեղից՝ Հերովդեսի իջևանը, այնտեղից դարձյալ Պիղատոսի ապարանքը, և գիշերը չտվին հանգիստ աչքերիս, այլ պտտեցնում էին ապարանքից ապարանք: Էլ չեմ պատմում, թե որչափ անտանելի անարգանք և չարչարանք անցավ Իմ գլխով այն գիշեր:

16. Այնպես, ինչպես Ես քեզ սիրեցի, կա՞ ավելի մեծ սեր, քանզի նույնիսկ մորս՝ Մարիամին չողորմեցի: Այնժամ, երբ տեսնում էր մայրս իր Միածին Որդուն, երկրի և երկնքի Արարչին՝ խաչի վրա մերկացած և մարմինն արյունով շաղախված, կողը՝ ծակված, երեսն՝ այլանդակված, գլուխը՝ խոնարհած, հոգին՝ ավանդած:

Արդ, կարո՞ղ է մարդկանցից կամ հրեշտակներից մեկն իմանալ, թե ինչքա՞ն էր սգում նա, ինչպե՞ս էր կսկծում, սրտով այրվում, մորմոքում, հեծեծում, ինչպե՞ս էր հառաչում, որչափ տխրում, խռովվում և տագնապում, որքան հոգոց էր հանում:

Ինչպե՞ս էր ողբում, որքա՞ն արտասուք էր թափում, ի՞նչ երգ էր երգում, ի՞նչ ձայն

էր արձակում, ինչպիսի՞ բառեր էր բարբառում: Ինչպե՞ս էր խաչը գրկում, ինչպե՞ս էր բազուկներն Ինձ ձգում և չէր հասնում, ինչպե՞ս գետին էր ընկնում, հողը գլխով էր տալիս, ինչպե՞ս լաց լինում, ինչպե՞ս թախանձում, ինչպե՞ս խանդաղատում մահացող Միածնի առջև, ինչպե՞ս էր երկնային գորքերը

խոնարհեցնում իր ողբով, ինչպե՞ս էր մարմնավորներին հուզում, ինչպե՞ս յուղաբեր կանայք իր հետ գետին էին ընկնում: Այդ ժամին մայրն Իմ, որ այսպիսի կսկիծ ուներ, մեռած էր, թե՞ կենդանի, արթուն էր, թե՞ երագում, սթափ էր, թե՞ թմրության մեջ, այսքան աղետի մեջ չողորմեցի մորս հանուն քեզ, և դու երես Ես շրջում Ինձանից, և թշնամուս կողմն ես դառնում:

17. Ո՛վ մեղավոր, իմացիր, որ այժմ քաղցրությամբ կանչում եմ քեզ ապաշխարության, և դու չես լսում Ինձ: Զգուշացիր, թերևս մեռնես առանց գոջալու: Մի՛ երկնչիր այդքան քո մեղքերի շատությունից, որքան՝ Իմ երախտիքներից և չարչարանքներից: Քանզի, որպես քո մեղքերի հատուցում՝ հազարապատիկ ավելի եմ տանջելու քեզ հնոցի կրակներում, որ արհամարհեցիր Իմ չարչարանքները և ունայնացրիր Իմ մարդեղությունը և իզուր համարեցիր երկնքից երկիր իջնելս քեզ համար:

Զարչարանքը, որ կրեցի մեղավորների համար, պարտք է նրանց վրա և եթե ապաշխարությամբ չվճարեն Իմ չարչարանքների պարտքը և թողություն չստանան, Իմ դատաստանի ժամանակ մեղքերի հատուցումն այնքան եմ տալու, որքան որ գործել են, իսկ Իմ չարչարանքների պարտքը՝ հարյուրապատիկ, որովհետև արհամարհեցին Ինձ:

18. Ով մեղավոր, ասա՛ Ինձ, ի՞նչ վնասակար բան ես տեսել քո Արարչից՝ Քրիստոսից,

որ այսքան ատում ես Ինձ, կամ ի՞նչ բարություն ես տեսել սատանայից, որ այդքան սիրում և նրա կամքն ես կատարում, զազիր գործերովդ, եթե Ինձ ականջ դնես, հիմա ես քեզ ցույց կտամ սատանայի բարությունը, որ քեզ արել է: Սատանան չէ՞ր, որ քո մորը խաբեց օձի միջոցով, և նրանով էլ քո հորը՝ Ադամին: Սատանան չէ՞ր, որ տվեց պտուղը քո հորն ուտելու: Սատանան չէ՞ր, որ նրանց մերկացրեց լուսեղեն պատմուճանից: Սատանան չէ՞ր, որ նրանց փախցրեց Աստծո երեսից և թաքցրեց թզենու տակ:

Սատանան չէ՞ր, որ անեծքի մատնեց քո հորը և մորը: Սատանան չէ՞ր, որ արտաքսել տվեց աստվածավայել անմահության Դրախտից և մատնեց մահվան: Սատանան չէ՞ր, որ ինն հարյուր տարի կսկծեցրեց անմահական Դրախտի մոտ սաստիկ արտասուքով: Սատանան չէ՞ր, որ քո հոր լուսեղեն պատմուճանի պայծառությունը փոխարինեց մաշկեղեն հանդերձներով: Սատանան չէ՞ր, որ Դրախտի անաշխատ պտղի վայելումը դարձրեց երեսի քրտինքի ջանքով ուտելու: Սատանան չէ՞ր, որ զրկեց հրեշտակային աճից՝ և դարձրեց անասնական աճի, և այն էլ՝ ցավով և տրտմությամբ: Սատանան չէ՞ր, որ քո հոր հոգին իր ծնունդներով արգելված պահեց դժոխքում հինգ հազար տարի, մինչ ես գթալով՝ ողորմեցի և գալով, խաչովս նրանց ազատեցի: Արդ, եթե քո նախահորը՝ Ադամին, այս արեց, ապա քեզ ի՞նչ կկամենա անել, որ այդքան սիրում ես սատանային, դու ինքդ մտածիր այդ մասին:

19. Ո՛վ մեղավոր, կամենում է սատանան քեզ ջնջել Հոր Աստծո որդեգրությունից, կամենում է բաժանել Սուրբ Հոգու բնակությունից: Կամենում է բաժանել քեզ Աստծո որդիների եղբայրությունից: Կամենում է Հոր Աստծո քաղցր սերը, որ Միածնին տվեց քեզ համար մահվան, փոխել ատելության: Կամենում է Սուրբ Հոգու երթը քեզանից արգելել: Կամենում է աստվածային անճառ շնորհների վայելչությունից զրկել: Կամենում է տիրական տաճարդ հիմնահատակ քանդել:

Կամենում է Արարչի իմաստությամբ հորինված պատկերդ գետին գցել: Կամենում է Երրորդության ցանկալի տիպարդ չար մեղքերով եղծանել և նման այլ բաներ:

20. Ո՛վ մեղավոր, որ սիրում ես սատանային, տե՛ս, դրա ցանկությունները քեզ համար: Ցանկանում է սատանան քեզանից վերցնել ավագանի շնորհը, որ ընդունեցիր Սուրբ Հոգուց: Ցանկանում է մերկացնել մկրտության լուսապայծառ պատմութանից, որ հագար: Ցանկանում է Իմ կենարար մարմնից ու արյունից սովամահ՝ քեզ սպանել: Ցանկանում է երկնային հարսանյաց հանդերձ աղտոտել: Ցանկանում է քո կուսության լապտերը հանգցնել: Ցանկանում է Երկնավոր Փեսայիս հարսնարանի դռները փակել քո առաջ:

Ցանկանում է անդենական Դրախտի վայելուչ տունկդ արմատախիլ անել: Ցանկանում է սրով հատել գեղեցիկ որթդ, որ հաստատված ես ճշմարիտ որթատունկ Հիսուսի վրա: Ցանկանում է Արարչի անթառամ ծաղկիդ մեղքերի խորշակով թառամեցնել և այլ՝ ըստ կարգի:

21. Ո՛վ մեղավոր, քննիր և սատանայի չարանալը, որ սիրում ես նրան: Չարանում է սատանան, երբ զղջում ես քո կատարած մեղքերի համար, չարանում է, երբ գործածդ հանցանքներն ես խոստովանում: Չարանում է, երբ մեղա ասելով, դեպի քո Տերն ես դառնում: Չարանում է, երբ գետին ընկնելով՝ արտասվագին Ինձ ես պաղատում:

Վիրավորվում է դառնապես, երբ Ինձանից մեղքերիդ թողություն ես ստանում: Հրաբորբոք նախանձում է, երբ ապաշխարությամբ վերստին Տիրոջը հոգուդ մեջ ես ընդունում: Տոչորվում է կսկիծով, երբ Արարչիցդ պատվով մեծարվում ես: Տագնապում է մեծ տանջանքներով, երբ պայծառանում ես անթառամ պսակներով: Կատաղում է չարաչար բարկությամբ, երբ Իմ երկնային փառքով ես պսակվում: Մեռնում է չարությամբ, երբ անվախճան կյանքով Իմ հրեշտակների հետ պարուրված, երկնքի արքայությունում բերկրությամբ հրճվում ես:

22. Տե՛ս, ով մեղավոր, որ սիրում ես սատանային և կատարում նրա կամքը, թե ինչ է խոստանում քեզ: Խոստանում է քեզ սատանան բարություն՝ անդունդների անդնդում: Խոստանում է քեզ վայելչություն՝ իր բորոտած և թարախոտ, տաղտկալի և զագրելի կերպարանքի տեսությամբ, որ դառնագույն է, քան գեհենի հուրը: Խոստանում է քեզ ժանտատեսիլ և զարշահոտ դների դասի պարակցությունը: Խոստանում է քեզ՝ որպես հանգիստ, անդնդային եռման կաթսան և հրաբորբոք կրակարանը: Խոստանում է քեզ՝ որպես պատմութան, արտաքին խավարը, որ թանձր է և շոշափելի, ուր աչքերի լաց է և ատամների կրճտում: Խոստանում է քեզ սեղան՝ դժոխքի հատակի լայն ծոցում: Խոստանում է քեզ անքուն որդերին և հրեղեն ծովի մեծ վիշապներին: Խոստանում է քեզ՝ որպես կերակուր, սաքսեղի դժոխքի քուրաների հալոցների հալույթը: Խոստանում է քեզ՝

որպես ըմպելիք, հրեղեն գետերի սարսափելի հոսանքները: Խոստանում է քեզ՝
որպես լապտերներ, շանթերի ցուլումը և կայծակների հրաբորբոք փայլատակումը:
Թող տարտարոսը և այն ամենը, ինչ խոստանում է սատանան՝ իրեն սիրողներին
ու կամարարներին:

23. Ով մեղավոր, ինչո՞ւ քո Արարչի երախտիքները չես ճանաչում, քանզի սատանան
ամեն օր մահվանդ է սպասում, որպեսզի մեղքերիդ մեջ մեռնես, իսկ Ես Իմ

աներևույթ գորությամբ,
մշտապես կիզում եմ
նրան, ինչպես հրով, և
Իմ հրեշտակները
խոցում են նրան հրեղեն
սրով և հեռու
փախցնում քեզնից,

որպեսզի քեզ մահացու վնաս չտա: Գիտե՞լ չարը, որ Ես մարդասեր եմ, և երկնչում եմ,
թե մեղավոր մարդը, կենդանի մնալով, հանկարծ կզոջա և ողորմություն կգտնի
Աստծուց և իր ձեռքից կզնա: Ուրեմն, ինչո՞ւ ես հեռու փախչում քո քաղցր
Քրիստոսից, որ հրեշտակներն անդադար տեսնելով՝ չեն հագնում Իմ
քաղցրությունից, ի՞նչ չար բան եմ կամենում քեզ, որ այդպես հրաժարվում ես
Ինձանից: Նրա համար, որ մոլորվածիդ եմ փնտրում, որ կորուսյալիդ եմ գտնում,
որ վիրավորվածիդ եմ սփոփում, որ հարվածյալիդ եմ բժշկում, որ ընկղմողիդ ձեռք
եմ մեկնում, որ հողմերից տարուբերվածիդ եմ հանգստացնում, որ ալիքների
խռովություններից ծփյալիդ նավահանգիստ եմ հասցնում:

24. Ո՞վ մեղավոր, հիշիր, թե ինչ եմ կամենում քեզ անել, և սիրիր Ինձ, որ սիրեցի քեզ, և
սիրում եմ ու կսիրեմ: Կամենում եմ հիվանդությունիցդ բժշկել, կամենում եմ
մեղքերիդ մեռելությունից հարություն տալ: Կամենում եմ անփարատելի սգիցդ
հանել: Կամենում եմ դառն տրտմությունիցդ մխիթարել: Կամենում եմ սաստիկ
վերքերիցդ բժշկել, կամենում եմ չար տառապանքներիցդ ազատել: Կամենում եմ
մեղքերիդ կապանքներից արձակել: Կամենում եմ չարի ծառայությունից ազատել:
Ով մեղավոր, տես, թե անհիշաչար Տերս ինչ եմ խորհում քեզ համար: Խորհում եմ,
որ անձամբ գալով՝ հոգուդ անբուժելի վերքերը տեսնեմ: Խորհում եմ, որ դրա
գարշությունն Իմ ձեռքով լվամ: Խորհում եմ, որ դրա աղտեղությունն Իմ
վարշամակով սրբեմ: Խորհում եմ, որ դրա նեխվածությունն ու փտածությունը
հեռացնեմ: Խորհում եմ, որ հոգուդ մեջ բուն դրած թարախը քամեմ: Խորհում եմ,
որ աստվածային արտասուքը հոգուդ աղտեղության վրա առատորեն հեղեմ:
Խորհում եմ, որ բոլոր չարիքներիդ բազմությունը ջնջելով, մաքրեմ և առաջին
փառքին քեզ հասցնեմ, միայն թե զոջա և դադարեցրու չարիքներ գործելդ:
Խոստովանիր հանցանքներդ և «մեղա» ասա, և Ես կջնջեմ քո մեղքերի
բազմությունը, թեպետ և հույժ սաստիկ ես մեղանչել:

25. Ով արդարների դասեր, Իմ հավատարիմ ծառաներ, մի զարմացեք ձեր անոխակալ Փրկչին ի տես, թե ինչո՞ւ է այսքան մեր Տիրոջ և Արարչի սիրտը ճնշվում մեղավորների համար: Արդ, միտ դրեք, որ

հայտնեմ ձեզ Իմ սերը, որ ունեմ մեղավորների հանդեպ: Հրեշտակների ինը դասերի երամները, որոնց քանակը մարդկանց կողմից անթվելի է և անընկալելի, այդքան հրաբուխ էությունները և լուսապսակ բազմությունները, երբ տեսնում են Իմ սաստիկ սուգը, որ անում եմ մի անդարձ մեղավորի վրա, ամենքը միաբան, մեծ դողով ջանում են մխիթարել Ինձ և չեն կարողանում փոքր-ինչ հանդարտեցնել Իմ սուգը, քանզի այն բանի համար խաչի մահը հանձն առա, որ ոչ մեկը երբեք չկորչի: Նաև բոլոր արդարների գնդերը, որ Ինձ մոտ են՝ Իմ արքայության մեջ, ողբալով դողում են Իմ առաջ և բավական չեն՝ փոքր-ինչ փարատելու Իմ տրտմությունը:

26. Լսի՛ր մի այլ ահավոր բան, որ կպատմեմ քեզ, քանզի Իմ մայր Աստվածածինը, երբ տեսնում է Ինձ այսքան տարակուսանքների մեջ, ծնկի է գալիս Իմ առաջ և ստինքները բացած, որոնցով սնվեցի, ողբալով աղաղակում է և դողացնում է մատները՝ ասելով. «Որդյակ իմ, Միածին, մի թե բավական չեր այն վիշտն ու տրտմությունը, որ կրեցիր աշխարհում հրեաների և խաչ հանողների կողմից, և դեռես տրտմո՞ւմ ես, ինչո՞ւ չես ողորմում Քո լալագին մորը և փոքր-ինչ չես հանդարտում տխրությունիցդ: Բավական չե՞ր տառապյալ մորդ այն կսկիծն ու մորմոքը, երբ տեսա Միածինս խաչի վրա՝ արնաներկ մարմնով մահացած, և դեռես հրով կիզում ես իմ սիրտը սուգ պահելովդ»:

Եվ այսուամենայնիվ, Իմ սրտում ուրախություն չի գալիս, քանի դեռ տեսնում եմ անդարձ մեղավորին գավթից դուրս ելած և Իմ հոտից հեռացած ու սատանայի ձեռքն ընկած:

Քանի որ այնքան է կսկծում Իմ սիրտը, և տրտմում՝ Իմ հոգին մի անդարձ մեղավորի համար, որ երկինքը երկնավորներով և երկիրը երկրավորներով և ծովն իր ամբողջ լրմամբ ոչինչ են համարվում Իմ աչքում:

27. Եվ մի զարմացիր մեղավորների հանդեպ այսքան սրտացավությանս վրա,

իմացիր, ով մարդ, որ երբ մի այգի տնկես, և սա երեք տարի քեզ պտուղ չտա, դու կտխրես դրա համար, իսկ թե չորանա, կսգաս մեծ տրտմությամբ, թե երեք տարի իզուր աշխատեցի,

և իմ ջանքերը կորան: Եվ ինչպե՞ս Ես չտրտմեմ մեղավորի վրա, որ նրա համար երկնքից երկիր իջա, կույսից մարմին առա, Աստվածս՝ մարդ եղա, Տերս՝ ծառա, երեսուներեք տարի երկրի վրա շրջեցի, կենարար վարդապետությամբս մեղավորներին միշտ քարոզեցի, աստվածային նշանովս շատերին բժշկեցի, ամեն տեսակի չարչարանք և նախատինք կրեցի, խաչը բարձրացա, Իմ արյունը փրկագին տվի և գերողից առնելով՝ փրկեցի:

Արդ, Իմ այս չարչարանքների պտուղը մեղավորի փրկությունն է: Իսկ եթե մեղավորը մեղքի մեջ մեռնում է, Իմ չարչարանքների պտուղը կորչում է, և Ես չարաչար խոցոտվում եմ և վիրավորվում, քանի որ ունայն եղավ Իմ տնօրինությունը նրա համար: Իսկ երբ մեղավորը զոջում է իր մեղքերի համար և ուղղվում, ուրախանում, ցնծում եմ. այն ժամանակ Ինձ հետ ցնծում են նաև Իմ Հայրը և Սուրբ Հոգին: Ուրախանում են և Իմ բոլոր հրեշտակները, հրճվում են արդարների բոլոր գնդերը և ցնծալով բերկրում է Իմ թագուհի մայրը, և միասին պարելով՝ Իմ առաջ մեծ տոնախմբություն են կատարում երկնքում, որովհետև Իմ չարչարանքների պտուղը չկորավ:

28. Ով մեղավոր, սիրի՛ր Ինձ, որ սիրում եմ քեզ, հրավիրի՛ր Ինձ քեզ մոտ, հրեշտակների և հրեշտակապետների սիրելիս և արդարների ցանկալիս: Չեմ գարշում հողեղեն հարկիցդ, չեմ խորշում աղքատությունիցդ, չեմ մերժում անմաքրությունդ:

Մաքրի՛ր սրտիդ առագաստը, ջանա բուրել աղոթքի անուշահոտություն, վարքդ՝ որպես սեղան, պատրաստիր, ողորմությունդ՝ որպես գինի, պարգևիր, խոստովանությունդ սփռիր՝ որպես բեհեզ, սերդ՝ որպես վարդ, ծաղկեցրու, ապաշխարությունդ դիր՝ որպես ճրագ, լարի՛ր մատներիդ տասնադեղն Իմ առաջ քնարահարության համար, կանչի՛ր սրբերին՝ քեզ բարեխոսելու և Ինձ մեծարի՛ր՝ որպես հյուր, ճաշդ բավական է, սեղանդ առատ է, կոչումդ՝ պայծառ: Եվ եթե կամենաս, Հորս Ինձ հետ կբերեմ, և Ես ու Իմ Հայրը կգանք և կօթևանենք քո մոտ: Եթե այս ամենն այսպես անես, Ինձ Իմ Հոր առաջ, որպես երախտավոր՝ կկանգնեցնես, քանզի Իմ աշխարհ գալու խորհուրդն ունայն չի երևա, այլ մարդկային բնությունը կմեծարվի առավել, քան հրեշտակներինը և հրեշտակապետներինը: Եվ Իմ ուրախացած Հայրը կօրհնի քեզ Իր բերանով այնպիսի օրհնությամբ, որն անվախճան է և քեզ համար տեղ կպատրաստի հրեշտակների բնակությունից վեր, քանզի ուր որ Ես եմ, այնտեղ Իմ պաշտոնյան կլինի, և ձեր կյանքն Իմ մեջ է պահված առ Աստված: Եվ Իմ մյուս անգամ գալստյանը, Իմ Հորից օրհնվածներին կմոտեցնեմ Իմ Հորը և կասեմ՝ ահավասիկ

Ես և Իմ մանուկները, որ տվեցիր Ինձ:

29. Ով մեղավոր, ինչո՞ւ չես երկնչում Իմ ահեղ զորությունից և չես ուղղվում, մինչ սիրով ու քաղցրությամբ կոչում եմ քեզ

ապաշխարության: Իմացիր, որ Իմ հայացքից երկիրը հիմքից դողում է, լեռները մոմի նման հալվում են, և ծովերը խոփվի նման չորանում, և դժոխքը խորագույն անդունդի մեջ է ընկղմվում: Եվ ինչպես չես զարհուրում, քանզի Իմ գործությունը հատում է հողմը և հուրը: Եվ կամ ինչպես չես սոսկում, որ անճառ բնությունն ունեցող ահեղակերպները, մաշվելով, այրվում են Իմ ահավոր փայլատակումների հրկիզումից: Կամ ինչպես չես սարսափում, երբ սերովբեններն ու քերովբեններն Իմ ահավորությունից ծածկում են իրենց երեսները բոցանյութ թներով: Եվ ինչպես չես դողում, քանզի, եթե հնար լիներ փախչելու, երկինքը չէր կարող Իմ առջև կանգնել, նաև բոլոր նյութական տեսակները և երկիրն իր լրմամբ՝ անդնդային հաստատությամբ հանդերձ, Իմ երկյուղից հեղվում են դեպի անհուն խորություն: Եվ կամ ինչպե՞ս չես սասանվում, քանզի եթե երկինքների երկինքը թաքնվելու տեղ ունենար, Իմ ահից չէր հանդուրժի մնալ Իմ ոտքերի պատվանդանի տակ: Եվ կամ ինչպե՞ս չես զարհուրում, քանզի եթե ծածկվելու հնար լիներ, անմահների բանակները, դրան դիմելով, կթաքնվեին Իմ երկյուղալի արփիափայլ ճառագայթներից: Եվ նրա համար եմ ներում քեզ, որ չկորչես հավիտենական կորստով, այլ գղջալով՝ փրկվես գեհենի հրից: Իսկ դու արհամարհում ես քո Արարչին և չես երկնչում և դողում Իմ ահեղ գործությունից:

30. Ով մեղավոր, երկյուղիւր Ինձանից, քանզի դեռ Ես քաղցրությամբ եմ խոսում քեզ հետ, որովհետև եթե չխնայեցի Իմ հրեշտակներին, որ հպարտացան Իմ դեմ, այլ երկնքից անդունդ իջեցրի Իմ բարկությամբ, մի՞թե կողորմեմ քեզ: Եվ հիշիր, Նոյի ժամանակ, մարդկանց այդքան բազմությանը, որ աճեցին պոռնկության մեջ, բոլորին էլ ջրհեղեղով խեղդեցի: Սողոմը և Գոմորը, որ բնությունից դուրս չարիքներ էին գործում, երկնատեղած բոցով կիզելով մաշեցրի: Գոռոզ փարավոնին, որ խստացավ Իմ դեմ, իր գորքերի բազմության հետ Կարմիր ծովի մեջ խորտակեցի: Կորիսյաններին և աբրիոնյաններին, որ Իմ քահանայությունը կամենում էին բռնությամբ հափշտակել, երկու հարյուր հիսունին բուրվառների հրով այրեցի և Աբրիոնի բանակը, երկիրը պատռելով, անդունդի մեջ խորտակեցի: Իմ դեմ թշնամի դարձած, Երիքովի պարիսպները ջրի նման սփռեցի, և նրա բնակիչներին Իմ Հեսու ծառայի ձեռքով սրի մատնեցի: Ասորեստանի Սենեքերիմ արքայի հարյուր ութսունհինգ հազարանոց բանակը, երբ Իմ սուրբ անունը հայհոյեց Իմ Երուսաղեմ քաղաքի դռան առաջ, Ես հրամայեցի Իմ հրեշտակին, որ գիշերվա մեջ մի ականթարթում կոտորի նրանց հրեղեն սրով:

Իսկ արդ, ո՞վ է, որ Իմ կամքին հակառակ է գործում և չարաչար չի պատուհասվում, նույն Աստվածն եմ, եթե շատերին չխնայեցի, նույնպես մեկիդ էլ չեմ խնայի: Եթե Իմ ձայնի քաղցրությանը չլսես և չգղջաս ու մեղքերիցդ չդառնաս, քեզ հարյուրապատիկ եմ տանջելու գեհենի հրում, քան նրանց, ինչպես ասացի, թե սողմագիների և գոմորացիների համար դատաստանի օրն ավելի հեշտ կլինի, քան այս քաղաքի համար:

31. Իսկ եթե ասես ինձ, Տեր իմ, այսուհետև ես մեծ երկյուղով սպասում և դողում եմ Քո ահեղ գործությունից, ինչպես և բոլոր արարածները, բայց ի՞նչ անեմ, քանզի

տարակուսում եմ իմ մեղքերի բազմությունից և խորհում տրտմած, թե ինչպե՞ս կողորմես ինձ ու կթողնես իմ բազում մեղքերը: Իսկ արդ հիշիր Իմ անունը և ուրախ եղիր և մի տարակուսիր քո

մեղքերի բազմությունից:

Քանի որ Իմ անունը Ողորմած է, Իմ անունը Երկայնամիտ է, Իմ անունը Բազումողորմ է, Իմ անունն Անոխակալ է, Իմ անունն Անհիշաչար է, Իմ անունը Քաղցր է, Իմ անունն Ամենաբարի է, Իմ անունը Մարդասեր է: Իմ անունը հիվանդների Բժիշկ է, Իմ անունն ընկածների Հարություն է, Իմ անունը մահացածների Կյանք է, Իմ անունը խավարածներին Լույս է, Իմ անունը գերյալների Փրկիչ է, Իմ անունը հնացածների Նորոգիչ է, Իմ անունը մոլորյալներին Գտնող է, և դու ինչո՞ւ ես տարակուսում քո մեղքերի բազմությունից:

32. Եվ որովհետև Ինձ խոստացար՝ ասելով, թե այսուհետև ես ևս պիտի երկնչեմ իմ Քրիստոսից, և թե քո տարակուսանքը մեղքերիդ բազմության համար էր, նմանապես և Ես պիտի առատացնեմ Իմ սերը, Իմ գույթը և Իմ ողորմությունը քո վրա և պիտի խրատեմ՝ ցույց տալով քեզ, թե ինչ պետք է անես: Ո՛վ մեղավոր, միայն այս պետք է անես, որ հրաժարվես սատանայի չար կամքին հնազանդվելուց և հեռանաս պիղծ գործերիդ սովորությունից. եկ և զղջա Ղամբի նման, ասա քո Հորը՝ մեղա, ինչպես անառակ որդին, խոստովանի՛ր քո մեղքերի բազմությունը՝ ինչպես Դավիթ մարգարեն, ապաշխարի՛ր քո անօրինությունները՝ ինչպես Մանասեն, մաքսավորի նման աղոթիր առ Աստված, ասելով՝ Աստված, ների՛ր ինձ՝ մեղավորիս: Արտասվի՛ր քո հանցանքների համար՝ ինչպես Պետրոսը, դադարեցրու քո չար գործերը, ինչպես պոռնիկ կինը, ավազակի նման ասա. «Հիշիր ինձ Քո Արքայության մեջ», և տե՛ս, թե ամենագոր Տերս ինչ կանեմ քո մեղքերի բազմության հետ:

33. Ով մեղավոր, եթե կյանքիդ ընթացքում յոթանասուն անգամ յոթ ես մեղանչել և թե անթիվ են քո չարիքները, քան երկնքի աստղերը, կամ անհամար են քո անօրինությունները, քան ծովի ալիքները և կամ շատ են, քան տիեզերքում տարածված ավազը և թե ավելի հաճախ են, քան անձրևի շիթերը կամ բազում են, քան մանրամաղ փոշիները, որոնք համատարած տարուբերվում են օդում: Եվ թե մեծ ու ծանր են քո չարիքները, քան երկրի երեսին եղած բոլոր լեռները: Եվ թե

անօրինություններդ երկնքից էլ բարձր են, կամ երկրի ծագերի սահմաններից էլ ավելի լայն են, կամ տարածված են եթերական օդի շրջաններից էլ այն կողմ: Արդ, եթե քո մեղքերը և չարիքներն ասածիս չափ լինեն, եթե զոջաս՝ աչքերիդ թարթումից և շնչիցդ և արտաշնչումիցդ, արեգակի ճառագայթների արագությունից և օդում կայծակի երևումից և մտքիդ ընթացքից առավել ևս բյուրապատիկ արագ քավություն կշնորհեմ քո մեղքերի ամբողջ բազմությանը, քանզի ամենակարող Արարիչ եմ և մեղքերդ ներելու համար ժամանակի կարիք չունեմ: Եվ ինչպես ջրի պղպջակը չի կարող դիմանալ այնպիսի հողմին, որ աշտարակներ է քանդում և ծառեր է արմատից խլում, այնպես և ամբողջ տիեզերքի մեղքերը զոջալուց բյուրապատիկ առավել չեն կարող դիմակայել Իմ ամենակարող զորությանը:

34. Ո՛վ մեղավոր, իմացիր, որ դու չափավոր մարդ ես և մեղքերդ, թեկուզ շատ թվան

քեզ, սակայն այն էլ է չափավոր՝ ըստ քո նմանության: Այնպես որ, իմացիր, որ Ես Աստված եմ անսահման, նմանապես, ըստ Իմ անչափության՝ նաև Իմ ողորմությունն անսահման է:

Արդ դու, երբ քո մեղքերը խոստովանության միջոցով Իմ անչափ ծով ողորմության մեջ գցես, այնպես և հեշտությամբ կհանգչի, ինչպես մի փոքր կայծ՝ համատարած ծովի մեջ:

Արդ, ինչպես բազմազան են մեղքերը, նույնպես և զանազան են ապաշխարության դեղերը, քանզի ոմանք հող ու մոխրով արդարացան, ոմանք՝ լալով և արտասուքով Տիրոջը հաշտեցրին: Ոմանք միայն պահքով և աղոթքով ապրեցին, ոմանք ողորմությամբ ողորմություն գտան Ինձանից: Ոմանք մարդասիրությամբ և տկարներին ծառայելով, ոմանք՝ գետնախշտությամբ, ոմանք՝ խոնարհությամբ մեղքերի թողություն ստացան:

Եվ դու ընտրիր սրանցից մեկը, որը քեզ թվում է հեշտ ու թեթև, և նրանով կարող ես բժշկել քո մեղքերի բոլոր հիվանդությունները: Ոչ թե տարիների թվով և կամ բազում ժամանակով, այլ միայն ուղիղ դարձով և ճշմարիտ սրտով չարիքներից հեռանալով՝ կարող ես արդարանալ:

35. Դրա համար և դու շտապիր, առաջ քան աշխարհից ելնելդ, ինչ-որ կկարողանաս՝ առաքիր երկինք: Թե աղոթք՝ արտասուքով, թե տքնություն՝ մաքուր, թե սաղմոսերգություն՝ ապաշխարանքի, թե ժուժկալություն՝ խոնարհությամբ, թե հրաժարում՝ երկրային ինչքերից, թե սեր՝ անկեղծ, թե փափագ՝ Քրիստոսին, և թե պահք և ողորմություն: Թե առաջնահերթ սրանք երկինք առաքես, վստահ եղիր, գալու ես հանգստության և վայելքի, իսկ թե ոչ՝ ապա երկյուղիր:

36. Այս ամենը լսելով և իմանալով՝ ինչպե՞ս եք պատրաստվում Աստծուն պատասխան տալ: Նայիր՝ Նա թախանձանքով և Իր անհիշաչար գութով յուրաքանչյուրիս պարտքերի պարտապանն է:

Եվ Իր գորովալից գթությամբ դարձյալ փարվում է մեզ, աղաչում է ու պաղատում, խնամարկում է և խանդաղատում, պարզևներ խոստանում, ինչպես Հայր, մեզ կարեկցում և մեզ համար մորմոքում: Չարերի վրա առավել է տարածում Իր խնամքը, ինչպես որ ծնողներն իրենց ըմբոստացած որդիներին, երբ տեսնում են՝ իրենց գիրկն են առնում, զգվում, համբուրում, երեսը երեսին դնում, թախանձագին կարեկցում, ձայնով երգում և ծափ են տալիս: Ամեն կերպ հնարք են փնտրում մանկանը հաշտեցնելու, որ լացն ու հեկեկոցը խափանեն: Թեպետ նրանք լացակումած դեմքերը շրջում են, հայիոյում, երեսն են ճանկոռտում, սակայն դա չի զայրացնում ծնողներին: Պարզևում են մանկանն իր ուզած խաղալիքը, պատվական անոթները, եթե կոտրում է՝ չեն ցավում, թե կորցնում է՝ չեն տրտմում, միայն թե տեսնեն մանկանը հաշտված: Սա առավել ցույց է տալիս մեզ Աստվածախնամ կարեկցանքը: Այս փորձառությունն ապրելով, հոգերգող Դավիթը մարդկանց հանդեպ Աստծո ունեցած անչափ սիրո մասին ասում է. *«Ինչպես որ հայրը կգթա իր որդիներին, այնպես գթած է Տերը Իր երկյուղածներին»:*

37. Նա՛ Իր անչափ և անեզր սիրո անպատմելի և անիմանալի հոգատարության մասին ավանդում է մեզ Ղուկաս ավետարանչի ձեռքով, որը և ասում է. *«Ձեզանից ո՞վ է այն հայրը, որի որդին, եթե ձուկ*

ուզի, մի՞ թե ձկան փոխարեն օձ կտա նրան և կամ ձու ուզի, մի՞ թե կարիճ կտա նրան: Իսկ եթե դուք, որ չար եք, գիտեք բարի պարզևներ տալ ձեր որդիներին, որչափ ևս առավել, ձեր երկնավոր Հայրը բարիք կտա նրանց, որոնք ուզում են Իրենից»:

38. Տեսե՛ք, որքան գեղեցիկ են Նրա սիրո պարզևներն Իր արարածներին, եթե ցանկանաք, նաև դուք կլինեք Նրա սիրո որդիները, որ անընդհատ հոգում, համոզում է զազանացած մարդկային բնությանը: Արդ, մի՞ թե քարից էլ կարծր եք, որ նյութերով քայքայվում, փափկում է, գործիքով տաշվում է և դառնում պիտանի շինության համար: Կամ երկա՞թ եք, այն էլ է հալվում հրից և արհեստավորի ձեռքին դառնում պիտանի անոթ: Կամ գազա՞ն, այն էլ ընտելացված, հարկադրված և պապանձված է թագավորական դռների առջև՝ պատրաստ հնազանդվելու և ծառայելու նրանց: Վիշապների չարամտությունը և թունավոր օձերի ցասկոտ բարքերը հնազանդվում են ճարտար թովչի հմայքներին, և դառնալով ձեռնասուն՝ ընտանությամբ դարմանվում են մեկտեղ: Եվ արդ, մարդկային իմացական և բանական հնությունը, ինչո՞ւ գեթ նրանց չի նմանվում, որ թողնի իր անզգամությունն ու ապրի: Եվ ահա Սաղմոսերգուի պատգամը կշտամբում է մարդկային բնությանը՝ հանդիմանելով և նմանեցնելով օձին, քարբին և կարիճին՝ ասելով. *«Նրանց կատաղությունը նման է օձի թույնի, վիշապ օձի թույնի, ու խցել է*

իր ականջները, որպեսզի ճարտար օձահմայի ձայնը չլսի և դեղ չառնի իմաստուն դեղատուից»:

39. Բայց դու, ո՛վ մեղավոր, նմանվիր Դավիթ մարգարեին, որ ասում է. «Մի՞թե, որ ընկնեն, էլ չեն վեր կենա», ինչպես և այստեղ տեսաք, որ կատարեց մարգարեն. ընկավ ցանկության ձեռքը և բարձրացավ ապաշխարության ձեռքով: Աչքերով մեղանչեց, շնացավ, սպանեց, լեզվով քավեց. և որովհետև խոստովանեց, ապրեց: Խոստովանությունը թեթևացնում է մեղքերի ծանրությունը: Խոստովանությունը մեղքերի դեզը ցրում է՝ իբրև փռչի: Խոստովանությունը մեղքերի փշերի սարն այրում է՝ ինչպես հուր: Խոստովանությունը որտեղից ելնում է, այն դարձնում է՝ ինչպես պայծառ ոսկի անոթ, և ով անզոջում է մնում, չի սրբվում: Խոստովանությունն է, որ զորացնում է ապաշխարությունը, և առանց նրա որչափ որ գործի, հավիտյան կտկարանա: Խոստովանությունը՝ զոջման դուռն է, ապաշխարության սկիզբը, առաքինության և արիության գլուխը, հաղթողի զենքը, մեղքերի դեմ վահանը: Խոստովանությունն ապաշխարության առիթ է, ապաշխարողների պարիսպ, գլորվածներին ոտքի կանգնեցնելու միջոց, տատանվողների գավազան, շնացողների ցուպ: Խոստովանությունը՝ մեղքերի աղտեղությունը սրբող, անմաքուրներին մաքրող, տանջանքներից ազատող, զեհենի ահից փարատող է: Խոստովանությունը՝ երկինքը բացող, Տիրոջ առջև տանող, ապաշխարողներին հավաքող, մեղավորներին ապաշխարության հրավիրող, մոլորվածներին կանչող, դեպի երկնային քաղաք առաջնորդող է: Խոստովանությունը՝ խավարյալներին լույս է, ովքեր աչք ունեն՝ ճառագայթ, մանուկների դաստիարակ, անհույսներին՝ հույսի օրինակ: Խոստովանությունը եկեղեցու զարդ, քահանային՝ քարոզող, գործողին՝ պսակ, մանուկներին՝ առագաստի զգեստ, և հարսանյաց մուտքը բացողն է: Խոստովանությունը մահվան դռներից փրկող է, Աստվածային սեղանին հրավիրող, Տիրոջ մարմնից սնող, պատվական արյունից խմեցնող և տրտմածներին ուրախացնող է: Խոստովանությունն ապաշխարության դուռ է, հանցանքների քավիչ, այն ընդունողներին մաքրիչ, թագավորներին պիտանի, աղքատներին ընդունելի: Խոստովանությունը մեծամեծների և տնանկների պատսպարանն է, պոռնիկների քավարան, ավազակների պաշտպանարան: Խոստովանությունը բանական մեղուների հավաքող է, քաղցր գործերի վաստակող, դառնությունը քաղցրացնող և ամեն առաքինություններով զարդարող: Եվ արդ, ինչպես կկարողանամ գովել խոստովանությունը, քանզի որտեղ հանցանք լինի, առանց սրա, թե բյուրապատիկ առաքինություններ գործեն, ոչինչ չի օգնի, եթե պահք պահես, աղոթես, ճգնես, ողորմություն անես, թե ամեն առաքինություն գործես, հնարավոր չի քեզ առանց սրա քավել հանցանքդ և թողություն գտնել:

40. Դու, ո՛վ մեղավոր, որչափ կարողություն ունես, մարտնչիր քո մեղսավոր սովորությունների դեմ զորեղ աղոթքով և բարեխոսության կանչի քեզ սուրբ հրեշտակների դասը և ամենայն սուրբերին և արդարներին, մանավանդ սուրբ Աստվածածնին և առավել, Քրիստոսի չարչարանքները, և աղաղակիր առ Աստված անդադար, որ ողորմի քեզ, և Սուրբ Հոգու ձեռքով տա քեզ կարողություն՝ ընդդիմանալ մեղքերին:

Եվ եթե պատահի, որ հաղթվես՝ որպես տկար մարդ, դարձյալ կանգնիր, և ինչքան ընկնես, այնքան արագ ջանա վերստին կանգնել, և Աստված այնպես կընդունի քեզ, կարծես բնավ չես ընկել: Քանզի եթե հագուստդ ընկնի ցեխը և կեղտոտվի, այնժամ օձառով կմաքրվի և չի թվա հագնողի աչքին խոտան, և որչափ առավել ևս հոգին, որ ընկած է մեղքի մեջ, և եթե բարձրանա այնտեղից, խոտան չի համարվի Աստծո առջև: Քանի որ Նա կարող է առավել սիրել մարդկանց, քան մարդն իր հագուստը: Եվ տես, Նրա անչափ սերը, որ մեր՝ մարդկանց համար մարդացավ, և անմահ Աստվածը մարմնով մեռավ: Եվ Նա ոչ միայն սիրում է, այլև

ուրախությամբ վերցնում և դնում է Իր ուսերին:

Արդ, ով ունի լսելու ականջ՝ թող լսի և իմանա և վայելի ապաշխարության և խոստովանության միջոցով ստացվող պարգևների բարիքներից, որ փառքով պսակում է և մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի գահին է նստեցնում: Եվ Նրան՝ Որդուն, և Հորը, և Սուրբ Հոգուն վայել է փառք, իշխանություն և պատիվ, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորու ապաշխարության

աղոթքը

Տե՛ր երկնքի և երկրի, Հիսուս Քրիստոս, իշխան կյանքի և մահվան, դատավոր կենդանիների և մեռյալների, հույս և ապավեն իմ հոգու, Քեզ եմ մատուցում իմ աղոթքի երկրպագությունը: Լսիր ինձ և քավիր իմ մեղքերը, որ միակդ ես առանց մեղքերի, որ միակդ ես սուրբ և սուրբերի մեջ ես բնակվում, որ միակդ ես գլխավորում: Ողորմիր ինձ, Ստեղծիչ իմ, և օրհնիր ինձ: Հաշտվիր ինձ հետ, կենսատու իմ, և Արքայությանդ մեջ հիշիր ինձ, ինչպես ավագակին: Դարձիր դեպ ինձ, Փրկիչ իմ Աստված, և դարձրու ինձանից Քո ցասումը: Բարկությամբ մի խրատիր ինձ և Քո ցասումով մի հանդիմանիր:

Մի բարկացիր ինձ վրա հավիտյան և մի հիշիր իմ չարիքները և մի պարտավորիր ինձ՝ ըստ իմ անօրինությունների: Մի վարվիր ինձ հետ՝ ըստ իմ մեղքերի և մի հատուցիր ինձ՝ ըստ իմ անօրինության: Մի զրկիր ինձ Քո երեսից և մի դատապարտիր ինձ, քանի որ ես ինքս գիտեմ, որ հանցավոր եմ իմ մանկությունից և անպատասխան եմ Քո առջև:

Բայց Դու, Թագավոր հզոր և անոխակալ, որ մեղավոր կնոջ հանցանքները ներեցիր, ներիր իմ՝ մեղավոր և անօրեն Քո ծառայի պարտքերը: Քանզի Քո առատ բարերարությունն այնժամ է երևում, երբ ողորմում ես ինձ, որ արժանի չեմ Քո ողորմությանը, երբ ինձ ցույց ես տալիս գթությունդ, որ արժանի եմ բյուր տանջանքների, քանի որ իմ բոլոր օրերն անցկացրի չարության մեջ և չմնացի Քո հրամանով:

Արդ, քաղցրացիր իմ նկատմամբ, բարի և քաղցր Թագավոր, հաշտվիր բազմամեղիս հետ և մի դարձրու Քո երեսն ինձանից և բարկությամբ մի հեռացիր Քո ծառայից: Մի անարգիր ինձ և մի թող ինձ, իմ Փրկիչ Աստված, քանի որ թեպետ ես Սուրբ Հոգուդ տաճարն ապականեցի անառակ վարքով, բայց Դու գթա ինձ, Ստեղծիչ իմ՝ ողորմած և անհիշաչար, և մի ապականիր իմ հոգին գեհենի հրում հավիտենական այրմամբ: Ներողամիտ եղիր իմ հանդեպ, մարդասեր, և շնորհիր ինձ ապաշխարության ժամանակ և արցունքով զղջում, և զորացրու սիրտն իմ՝ իմաստությամբ՝ խորհելու Քո օրենքների մասին օր ու գիշեր, բարություն և արդարություն գործելու Քո առջև:

Բարձրացնում եմ դեպի Քեզ իմ աչքերը և իմ ամբողջ սրտով կանչում Քեզ, Տեր Քրիստոս, Միածին Որդին Աստծո, որ Քո մարդասիրությունից հաղթվելով՝ կամովին խոնարհվեցիր անճառ փառքից և առար ծառայի կերպարանք, խաչի ու մահվան չարչարանքների համբերեցիր՝ Քո ստեղծածների փրկության համար:

Արդ, որ այսպիսի սեր ունես մարդկանց հանդեպ և կամենում ես, որ ամեն մարդ ապրի և ճշմարիտ գիտությանը դառնա, գթա և ինձ՝ բազմամեղիս, մարդասեր Տեր, և կամեցիր իմ փրկությունը և արա ինձ ողորմություն, որ առավել եմ մեղանչել, քան բոլոր մարդիկ: Քանի որ Քեզ չսիրեցի իմ ողջ սրտով և իմ ողջ զորությամբ չպահեցի Քո պատվիրանները, այլ ունայնությամբ անցկացրի իմ օրերն ու կատարեցի իմ սրտի կամքը: Իմ օրերը պակասեցին, և անօրինությունները շատացան, և ինձ համար չկա հույս փրկության և տեղ՝ ապավինության Քեզանից բացի, քանի որ միայն Քո բարերարությանն եմ հուսացած և Քո առատ ողորմությանն՝ ապավինած:

Եվ արդ, արտասուքների բխմամբ, աղաչում եմ քեզ, քանի դեռ իմ ժամանակը չի հասել, քանի դեռ իսպառ կորուսյալ չեմ, շնորհիր ինձ ապաշխարություն և վախճանիցս առաջ արձակիր ինձ իմ մեղքերի կապանքներից և անտեսիր իմ անթիվ անօրինությունները:

Որ ամեն բարու Տեր և մեղքերը ներող Իշխան ես, ծածկիր իմ բոլոր հանցանքները Քո բարեգթությամբ և մխիթարիր իմ վշտացած ու տարակուսած հոգին և առաջնորդիր ինձ այսուհետև ըստ Քո կամքի՝ ապրել իմ պանդխտության մնացած ժամանակը, և մի թող ինձ իմ անձի կամքով ապրել, մինչև տանես, բնակեցնես երկնքիդ արքայության օթևաններում:

Լսիր, Տեր, Քո անարժան ծառայի աղոթքներն ու խոնարհեցրու Քո ունկն իմ պաղատանքներին, որ ասացիր. *«Փնտրեցեք և կգտնեք, բախեցեք, և կբացվի ձեզ համար»*: Եվ այժմ, բաց իմ առջև, Տեր, Քո ողորմության դուռը, որ ողբալով կանչում եմ Քեզ, և մի անտեսիր իմ մեղավոր անձի աղաչանքները, որ չեկար կանչելու արդարներին, այլ մեղավորներին՝ ապաշխարության:

Եվ արդ, խոնարհված հոգով, փշրված սրտով, ամոթալից երեսով պաղատում եմ Քո անոխակալ տերությանը և աստյան դնելուց առաջ աղաչում և նախքան դռան փակվելը և անփոփոխելի վճիռ սահմանելն իմ արտասուքը Քո առջև հեղում, ողորմած Տեր, քաղցր և

անհիշաչար և ներողամիտ՝ արարածներիդ հանդեպ: Հիմար կույսերի հետ մի՛ դատապարտիր ինձ՝ փակելով ողորմությանդ դուռը, չար ու վատ ծառայի հետ մի՛ առաքիր ինձ արտաքին խավարն, ուր աչքերի լաց է և ատամների կրճտում: Մի՛ հեռացրու ինձ Քո սիրելիների դասից և տարագիր մի՛ արա երանավետ հավիտենական կյանքից: Անբաժին մի՛ հանիր ինձ հայրենի ժառանգությունից, որ պատրաստել ես Քո սուրբերի համար աշխարհի սկզբից, և մի գրկիր ինձ երկնավոր հարսնարանից:

Եվ հանուն Քո մեծ ու փառավորյալ թագավորության դատաստան մի մտիր Քո ծառայի հետ և մի հատուցիր ինձ՝ ըստ իմ բազում անօրինությունների: Այլ շնորհիր ինձ աջակողմյան դասի արժանավոր և կատարյալ հոգիների հետ, լուսեղեն ամպերին բազմած, բարձրանալ օդի միջով Քեզ ընդառաջ, և Քո սիրելիների և կամարարների հետ ուրախացրու հարազվարճ ուրախություններում և առատապարզ փառքովդ փառավորիր ինձ արդարների երամներում՝ նրանց հետ բնակեցնելով Քո երկնային արքայության մեջ՝ վերին Երուսաղեմում: Որպեսզի նրանց ձայնակցելով՝ փառավորեմ Քեզ Հոր և Սուրբ Հոգու հետ այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Ճանաչենք մեր իրական թշնամուն

Հոգևոր պատերազմում քրիստոնյաների պարտությունների պատճառը հիմնականում մեկն է. մենք սթափ չենք սուրբգրային այն համարի նկատմամբ, որն ասում է. *«Մեր պատերազմը մարմնի և արյան հետ չէ, այլ՝ իշխանությունների հետ, պետությունների հետ, այս խավար աշխարհի տիրակալների հետ և երկնքի տակ եղող չար ոգիների հետ»* (Եփես. 6:12):

Երբեմն, երբ մեզ վիրավորում են, մենք իսկույն պատասխանում ենք հին ուխտի պատգամի համեմատ՝ *«Ատամի դիմաց՝ ատամ»* (Բ Օր. 20:21)՝ անտեսելով Նոր Կտակարանի պատվիրանը. *«Եթե մեկը քո աջ ծնոտին ապտակ տա, նրան մյուսն էլ դարձրու»* (Մատթ. 5:39): Առաջինի դեպքում մենք պատերազմում ենք մարդու դեմ՝ հաղթելով նրան և պարտվում սատանայից, որն այս պարագայում, ցնծում է իր հաղթությամբ: Երկրորդի դեպքում՝ մյուս երեսը դարձնելով խփողին, չնայած տհաճություն ենք պատճառում մեր անձին, սակայն պարտության ենք մատնում մեր բուն թշնամուն՝ սատանային: Ինչպես Պետրոսը Մաղթոսի ականջը կտրելով չէ, որ պիտի հաղթեր սատանային, այլ այնպես, ինչպես մեր Տերը՝ խաչի անարգ մահն անտրտունջ կրելով, որով ջախջախեց սատանայի գլուխը և մեզ էլ պատվիրեց՝ *«Ինձ նմանվեք»*: Նման

կերպով, այսինքն՝ Տիրոջ պատվիրանին հետամուտ լինելով, աներևույթ թշնամու դեմ պատերազմում էին մեր սուրբ հայրերը:

«Մի մեծահարուստի աղջիկ դիվահարվում է, և ոչ ոք չի կարողանում նրան բժշկել: Որոշում են շուկայում իր զամբյուղները վաճառող մի ճգնավորի կանչել՝ աղջկան այդ ցավից ազատելու համար՝ առանց նրան հայտնելու բուն նպատակը, որպեսզի չլինի թե իր խոնարհության պատճառով հրաժարվի, այլ ասում են, թե տանտերը ուզում է քո զամբյուղները գնել: Եվ երբ բանից անտեղյակ վանականը մտնում է ներս, դիվահարը, աղաղակ բարձրացնելով, հարձակվում և ապտակում է նրան: Սակայն վանականը անսպասելի հարձակումից խուճապի չի մատնվում, այլ՝ Տիրոջ պատվիրանի համաձայն, մյուս երեսն է դարձնում, և դնն աղաղակելով դուրս է թոչում աղջկանից, քանի որ Տիրոջ պատվիրանի կատարումն այրում է նրան»:

Եվ եթե հիշենք, որ ամեն բան պարտավոր ենք Տիրոջ օրհնյալ ձեռքից գոհությամբ վերցնել, այնժամ և կտվորենք չարին հաղթել: Ինչպես որ Հոբբը, թեև չարն էր իրեն հարվածներ հասցնում, սակայն նա լավ գիտեր, որ դա առանց Տիրոջ թույլատու կամքի չէր կարող լինել, և սատանային արհամարհելով ու իր կնոջ չար առաջարկը մերժելով՝ ամեն բան գոհությամբ ու համբերությամբ Տիրոջ ձեռքից էր ընդունում, և վերջ ի վերջո, հասավ հաղթանակի և էլ ավելի մեծ օրհնություն վայելեց՝ ըստ գրվածի. *«Համբերությամբ պիտի շահեք ձեր հոգիները»* (Ղուկ. 21:19):

Մենք էլ, եթե մեր վրա եկած հիվանդությունները, վշտերն ու նեղություններն ընդունում ենք Տիրոջ ձեռքից և անտրտունջ ու համբերությամբ կրում, եթե նույնիսկ դրանք բացահայտ չարի հարձակման հետևանքներ են, ըստ սուրբ հայրերի, արժանանում ենք նահատակների փառքին:

Եվ եթե մեզ իզուր վիրավորում են, և մենք խոնարհեցնում ենք մեր անձը՝ համարելով, որ էլ ավելի մեծ վիրավորանքների էինք արժան մեր մեղքերի համար, և խնդրում Տիրոջից, որ օրհնի վիրավորողին, որ այսքան մեղմ վարվեց մեզ պես մեղավորի հանդեպ, այնժամ անիրավը ոտնատակ է լինում, և Տիրոջ խաղաղությունը՝ որպես պարգև, պարուրում է մեր հոգին:

Հոգևոր պատերազմի ամեն պարագայում պիտի կարողանանք կողմնորոշվել՝ մեր անձը աստվածապաշտության վարժեցնելով, օրինակ, եթե մեր վերևի հարևանը անփութության պատճառով ջուրը բաց է թողել և վնասել մեր տան պատերը և հատակը, պետք չէ իսկույն խռովվել և պատրաստվել պատերազմի հարևանի դեմ, այլ ծնկի գալով Տիրոջ առջև՝ գոհություն հայտնել՝ ասելով. «Գոհանում եմ Քեզանից, ով Տեր, որ հոգատար ես անարժանիս հանդեպ և կրթում ու դաստիարակում ես ինձ, քանզի տեսնելով հոգևոր կյանքում իմ ծուլությունը և թմրած վիճակը՝ արթնության ես մղում ինձ՝ այս միջադեպով հիշեցնելով Նոյի ժամանակվա հանկարծահաս ջրհեղեղը: Այո, Տեր, ես ընդամենը մի փոքր նեղության էի արժանի՝ իմ տկարության պատճառով: Եվ ոչ այնպես, ինչպես Քո սրբերը՝ Հոբբը և մյուսները: Շնորհակալ եմ այդ մեծ սիրո համար, որ ցուցաբերում ես անարժանիս նկատմամբ: Օրհնիր նաև այս հարևանին՝ իր բարի գործի համար, նրան էլ Քեզ դառնալու շնորհ արա, և նրա սուրբ աղոթքներով էլ ինձ ողորմիր. Ամեն»:

Եվ ապա սիրով ու խաղաղությամբ գնա և խնդրիր, որ փակի ջուրը՝ մխիթարելով նրան, որ վատ չգգա իրեն այդ միջադեպի համար: Այո, մենք վնաս կրեցինք նյութական, բայց

դրա վրա կարող էր գումարվել նաև հոգևոր վնասը, եթե բարկանայինք, կովեինք, հուզվեինք, տրվեինք հիշաչարության և վրեժխնդրության, և այդպիսով կպարտվեինք սատանայից, որ հենց այս էր ծրագրել: Իսկ եթե անձը խոնարհեցվի, վնասված տան փոխարեն կարժանանա երկնային անձեռակերտ լուսեղեն կացարաններին, և այս կյանքում էլ կրկնակի կօրհնվես՝ ըստ Հոբ Երանելու: Եվ նմանօրինակ տարբեր դեպքերում էլ կարելի է աստվածահաճո դիրք գրավել՝ հաղթանակներ տանելով չարի դեմ:

Այս գրքում կծանոթանաք չարի բազում խարդավանքների հետ, սակայն դրանց բազմազանությունը տեսնելով՝ պետք չէ հուսահատվել, քանի որ Տերը ոչ ոքի իր մարդկային կարողություններից ավելի չի թողնում փորձություն կրել, և եթե մեր չափի մեջ եղածը կրենք համբերությամբ ու Տիրոջը հուսալով, ապա հաղթանակած դուրս կգանք: Այս խրատները մեծ ճգնաժամների փորձառություններից են վերցված, բայց ամեն մեկը, ինչպես որ ասացինք, իր չափով է պատերազմ մղելու՝ մինչև մահ և ոչ ավելի, այնպես որ, պետք է զգոն լինել, բայց ոչ երբեք՝ հուսալքվել:

Երբեմն նման մի վարդապետություն է գլուխ բարձրացնում, թե Տերը հաղթել է սատանային և նա՝ սատանան, արդեն նման է մի անթույն օձի, և մենք առանձնապես նրանից վախենալու պատճառ չունենք: Սակայն սա հենց սատանայի հորինած վարդապետությունն է, որպեսզի մեզ զցի անհոգության և ինքնավստահության մեջ, և արձակելով իր միացող նետերը՝ մեզ շատ հեշտությամբ մահացու վերքեր հասցնի:

Ճիշտ է, Տերն Իր խաչով ջախջախեց չարի գլուխը, բայց չասաց, թե երգ ու պար անելով՝ եկեք Իմ ետևից, այլ՝ ձեր խաչը վերցրեք և Ինձ հետևեք, այսինքն՝ ինչպես որ Ես պատերազմեցի, նույնն էլ դուք արեք: Եվ ինչ խոսք, Տերը մեզ շնորհ, զորություն պիտի տա, եթե Իր ուղով քայլենք և հավատարիմ մնանք Իրեն. *«Ես ձեզ հետ եմ՝ բոլոր օրերում՝ մինչև աշխարհի վախճանը»* (Մատթ. 28:20): Այո, Տերը հաղթել է, բայց չի նշանակում, որ մենք էլ անելիք չունենք պատերազմի դաշտում, ապա թե ոչ, ինչի համար պիտի փառքի պսակներ բաժանվեին հաղթողներին:

Ստորև Մակար Մեծի՝ համայն վանականության մեծ ուսուցչի՝ հոգևոր պատերազմի մասին քարոզում կտեսնենք, որ այս պատերազմը երկակի բնույթ ունի՝ արտաքին և ներքին: Եվ ըստ սուրբ հոր՝ մինչև քրիստոնյան իր հարցերը չլուծի արտաքին հոգևոր պատերազմում, նա երբեք չի կարող իմանալ, որ իր մեջ կա մի այլ՝ ներքին՝ առավել մեծ պատերազմ: Իսկ արտաքինն այն է, որ հարկ է նախ ձերբազատվել աշխարհային բոլոր կապվածություններից: Սակայն, կարծես մնալով աշխարհի մեջ՝ անհնար է արտաքին պատերազմում հաղթական ավարտի հասնել, քանզի աշխարհայինից ձերբազատվելը կարծես հատուկ է միայն վանքի պարիսպներից ներս գտնվող վանականներին: Բայց չէ՞ որ Պողոս Առաքյալն ասաց. *«Աշխարհը խաչված է ինձ համար, ես էլ՝ աշխարհի համար»* (Գաղատ. 6:14), իսկ առաքելական շրջանում դեռ չէր ձևավորվել վանական կյանքը:

Սրանից ելնելով՝ տեսնում ենք, որ իր քարոզը սուրբ հայրը միայն վանականներին չի ուղղում, այլև՝ աշխարհի մեջ եղող քրիստոնյաներին: Ինչպես ասվեց, մինչև երկրորդ դարը չեն եղել վանքեր, բայց առաքյալներից սկսած մարդիկ ապրում էին այս մղումով, որի մասին գրում է հայր Մակարն իր քարոզում: Հիշենք Հոբին, որ ունենալով ամեն բան, ոչնչի հետ կապվածություն չունեի, դրա համար էլ, երբ զրկվեց ամեն ինչից,

հանդարտությամբ ասաց. «Տերը տվեց, Տերն էլ հետ առավ» (Հոբ 1:22): Ուրեմն, կարելի է ապրել կենցաղական աշխարհում, սակայն նրանից հրաժարված վիճակի մեջ լինել, ինչպես ասում է Պողոս Առաքյալը. «Բայց այս եմ ասում, եղբայրներ, թե այսուհետև ժամանակը կարճ է: Նրանք, որ կին ունեն, այնպես ապրեն, որպես ունեցած չլինեին, և նրանք, որ լաց են լինում, որպես թե՝ լաց չլինեին, և նրանք, որ ուրախանում են, որպես թե՝ ուրախացած չլինեին, և նրանք, որ բան են գնում, որպես թե՝ ունեցած չլինեին, և նրանք, որ աշխարհիկ կյանք են վարում, որպես թե՝ վայելած չլինեին, որովհետև այս աշխարհը, այնպես, ինչպես որ է, անցնելու վրա է» (Ա Կորնթ. 7:29-31): Եվ երբ մարդը կարողանա, ըստ սուրբ հոր պատվերի, հեռանալ երկրավոր կապվածությունից և իր իղձերը կապել երկնավորի հետ, այդժամ նոր կսկսի նկատել ներքին պայքարը, այսինքն՝ իր ապականված սրտի վիճակը, թե ինչպես է սիրտը նախանձում, ցանկանում, թշնամանում, գոռոզանում, հպարտանում և այլն: Տիրոջ այս խոսքի համեմատ. «Բնչ էլնում է բերանից, սրտից է գալիս, և այն է մարդուն պղծում, քանի որ սրտից է, որ էլնում են չար խորհուրդներ, սպանություններ, շնություններ, պոռնկություններ, գողություններ, սուտ վկայություններ, հայհոյանքներ: Այս բոլորն են, որ պղծում են մարդուն» (Մատթ. 15:18-19):

Եվ երբ մարդը տեսնում է այդ, այնժամ սկսում է լալ ու սգալ իր մեղավորությունը, ինչպես՝ բազմաչարչար Հոբը, քանզի նա մինչ իր ունեցվածքի կորուստն, իրեն համարում էր բարեպաշտ, իմաստուն, ողորմած, գիտուն և Աստվածաճանաչ, սակայն երբ անմնացորդ կորցրեց ամեն տեսակի նյութական, բարեկամական, մարմնավոր և այլ կապեր, և երկար մնալով այդ վիճակի մեջ՝ նոր սկսեց տեսնել իր իրական վիճակը, այսինքն՝ հասու եղավ ներքին հոգևոր պատերազմին և ապա Աստծո լույսով լուսավորված՝ ասաց. «Ինքս ինձ հող ու մոխիր եմ դիտում» (Հոբ 42:6): Իսկ նրանք, ովքեր չեն հասնում իրենց իրական վիճակը ճանաչելու աստիճանի, ինչպես գրված է. «Տերը տրտմեց նրանց սրտի կուրության համար» (Մարկ. 3:5), քայլում են ինքնագոհ, բոլորին վերևից նայելով, իբրև թե՝ իրենք արդեն լուսո որդիներ են, իսկ մյուսները՝ մոլորված մեղավորներ: Եվ սա մեծ խաբկանք է, որ ուրախացնում է մեր թշնամուն: Բայց մենք ջանանք, ըստ մեր սուրբ հայրերի օրինակի, թոթափել մեր վրայից աշխարհային լուծը՝ թեկուզև մնալով աշխարհի մեջ: Հոբը, ըստ Պողոս Առաքյալի, մինչ փորձության մեջ ընկնելը գտնվում էր աշխարհի համար խաչը ելած վիճակում, իսկ փորձություններից հետո նոր հասավ այն վիճակին, որ աշխարհն էլ իր համար խաչը ելավ:

Վանք եկողներն ամեն ինչից հրաժարվում էին և նոր մտնում վանք, այսինքն՝ աշխարհի համար խաչվում էին, սակայն վանքում նրանք արդեն ջանում էին իրենց սրտերում աշխարհը խաչը հանել: Քանզի աշխարհային է համարվում նախանձը, ազահությունը, ցանկասիրությունը, ծուկությունը, հպարտությունը, դատարկաբանությունն ու կատակասիրությունը և նման այլ բաներ:

Մեր ժամանակներում, ցավոք, վանք և անապատ հեռանալու որևէ հնարավորություն չկա, թե՛ այն պատճառով, որ շատերն ընտանիքի տեր են և թե՛ այն պատճառով, որ այս վերջին՝ չար օրերում մենք գործող վանքեր չունենք, որոնք ճշմարտապես գտնվեին իրենց դերի մեջ: Բայց գրված է. «Ուր որ մեղքը շատացավ, շնորհն առավել ևս շատացավ» (Հռոմ.

5:20), այսինքն՝ մեր վիճակի մեջ կարող ենք Աստծո շնորհով ներքին պատերազմի հասնել, եթե ճշմարտապես ձգտենք այն ձեռք բերել՝ ըստ սուրբ հայրերի:

Հիշենք Դավթին, որը ոչ վանական էր, ոչ էլ ճգնավոր, այլ՝ մի ամբողջ երկրի թագավոր, սակայն այդ մեծ մարգարեն և սաղմոսերգուն հասավ այն վիճակին, որ սկսեց տեսնել իր սրտի վիճակը, երբ լալով ու սգալով իր վիճակը՝ բերեց Տիրոջ առջև՝ աղաղակելով առ Աստված. *«Միբոս սուրբ հաստատիր իմ մեջ, ով Աստված, և հոգի ուղիղ նորոգիր իմ փորում»* (Սաղմ. 50:12):

Տա Աստված, որ մենք էլ հասնենք այն վիճակին, որպեսզի տեսնելով մեր սրտի վիճակը՝ Դավթի պես աղաղակենք Տիրոջը, որ մենք էլ արժանանանք հասնել հոգևոր քարձույնների, մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի շնորհով և մարդասիրությամբ. Ամեն:

Ա. Արևշատյան

Հայր Նիկողոսի

խոսքն այն մասին, որ

պատերազմը

պետք է մղել անդադար և քաջությամբ

Եթե ցանկանում ես, ով եղբայր, հաղթել թշնամիներիդ որքան հնարավոր է արագ և հեշտ, պետք է պայքարես կրքերիդ դեմ՝ անդադար և համարձակությամբ, հատկապես և առավելապես եսասիրության դեմ, այսինքն՝ այն անմիտ սիրո, որ տածում ես քո հանդեպ ինքնագոհությամբ և ինքնախղճահարությամբ:

Քանի որ այս կիրքը ծառայում է՝ որպես հիմք և աղբյուր, բոլոր կրքերի համար, ապա սրան այլ կերպ արմատախիլ անել չի լինի, եթե ոչ միայն՝ անդադար ինքնակամորեն ինքդ քեզ վրա չարանալով, նաև սիրով ընդունելով քեզ վրա եկող վշտերը, զրկանքները, անիրավությունները, աշխարհի և անհավատների կողմից հասցված նեղությունները:

Ինքդ քո հանդեպ անողորմ վերաբերմունքը տեսադաշտիցդ կորցնելն այս հոգևոր պատերազմում կա և միշտ մնում է անհաջողության պատճառ: Եվ այսպես, մեր հոգևոր պատերազմը մենք պետք է մղենք մշտապես և անդադար, և այն պետք է վարել հոգու կայտառությամբ և համարձակությամբ, որը կարող ենք ձեռք բերել, եթե խնդրենք այն Աստծուց: Ուրեմն, ելիր այս մարտադաշտում պատերազմելու՝ առանց տատանվելու, և եթե քո մեջ կառաջանան շփոթեցնող խորհուրդներ՝ քո դեմ պատերազմող դևերի կատաղության և մշտական չարության վերաբերյալ, որ տածում են քո հանդեպ այս չար թշնամիները, նաև նրանց գնդերի բազմազանության և մեծաքանակության վերաբերյալ, այդժամ դու էլ աշխատիր խորհել Աստծո անսահմանորեն մեծ զորության և քո հանդեպ

Նրա տաճած սիրո մասին, նաև՝ երկնային հրեշտակների անհամեմատ ավելի մեծ քանակության ու զորության և սրբերի բարեխոսական աղոթքների մասին:

Նրանք բոլորը ոչ հայտնապես պայքարում են մեզ համար մեր թշնամիների դեմ, ինչպես գրված է Ամադեկի վերաբերյալ. *«Քանի որ Տերն Իր անտեսանելի ձեռքով պատերազմում է ամադեկացիների դեմ սերնդից-սերունդ»* (Ելք 17:16):

Որքան տկար կանայք և քանի-քանի դեռահաս երեխաներ արժանացել են այսպիսի հզոր և ամենօրյա արագահաս օգնության՝ նմանօրինակ չար դիվային խորհուրդներին դիմակայելու համար: Նրանք, նման օգնության արժանանալով, առավելության հասան թշնամու դեմ և հաղթեցին այս աշխարհի ամբողջ իմաստնությանը, թշնամի սատանային, նրա բոլոր խարդավանքներին և դժոխքի ամբողջ չարությանը:

Եվ այսպես, քեզ այսուհետև պետք չէ սարսափել վրադ թափվող այն խորհուրդների հոսքից, որոնք հարուցում են այսպիսի մտքեր. *«Թշնամիների կողմից քո դեմ սկսված պայքարը չափազանց հզոր է, այն վերջ չունի և կշարունակվի քո ամբողջ կյանքի ընթացքում, և չես խուսափի սրանց հետևանքով հաճախակի անկումներից՝ նրանց զանազանության և պարբերականության պատճառով: Իմացիր, որ մեր թշնամիներն իրենց բոլոր որոգայթներով հանդերձ գտնվում են մեր Աստվածային Զորապետի՝ Տեր Հիսուս Քրիստոսի ձեռքում, Որի պատվի և փառքի համար դու մղում ես այս պատերազմը: Քանի որ Նա ինքն է քեզ մտցնում մարտի մեջ, դրա համար էլ թույլ չի տալիս թշնամիներիդ վերջնականորեն բռնանալ և հաղթել քեզ, եթե իհարկե, դու ինքդ քո կամքով չանցնես թշնամու կողմը, Նա անձամբ կմարտնչի քո թշնամիների դեմ, և քո ձեռքը կմատնի պարտված ոսոխներին: Ինչպես գրված է. *«Քո Տեր Աստվածը շրջում է քո բանակատեղում, որպեսզի փրկի քեզ, և քո թշնամիներին քո ներկայությամբ մատնի քո ձեռքը»* (Բ Օր. 23:14):*

Եթե Տերը դանդաղի թշնամիների հանդեպ կատարյալ հաղթանակ շնորհել քեզ և հետաձգի այն մինչև քո կյանքի վերջին օրերը, այդժամ իմացիր, որ սա անում է հանուն քո բարօրության, միայն թե դու մի նահանջիր և մի դադարիր մղել մարտը ամբողջ հոգովդ: Ոչինչ, որ երբևէ կվիրավորվես, դրանից պետք չէ զենքերը ցած դնել և դիմել փախուստի:

Մի նպատակ ունեցիր. պատերազմել մեծ խանդավառությամբ և արիությամբ, որովհետև այս պատերազմն անխուսափելի է: Չկա մեկը, որին անտեսի պատերազմն այս կյանքի ընթացքում կամ մահվան ժամանակ: Եվ ով չի կրում այս մարտը կրքերին և թշնամիներին հաղթելու համար, նա անխուսափելիորեն գերի կընկնի այստեղ կամ արդեն այնտեղ և կտրվի մահվան: Անօգուտ չէ քեզ համար իմանալ նաև, թե ինչ նպատակով է Աստված մեզ պահում այսպիսի պատերազմական վիճակում: Ինչպես հնում Աստված, առաջնորդելով Իսրայելին Ավետյաց երկիր, ոչ բոլոր ազգերին ոչնչացնելու հրաման տվեց, այլ թողեց տեղում հինգ օտար և Իսրայելի հանդեպ թշնամությամբ տրամադրված ազգերի, և սա նախ և առաջ այն բանի համար, որպեսզի փորձով տեսնի, թե Իր հանդեպ ունեցած հավատքն ամո[՞]ւր է ընտրյալ ազգի կողմից, և արդյոք պահվո[՞]ւմ են Իր պատվիրանները, նաև այն բանի համար, որպեսզի Իր ժողովրդին սովորեցնի պատերազմ վարելու արվեստը (Դատ. 2: 21-23, 3:1-2):

Եվ այսպես, Նա միանգամից չի ոչնչացնում մեր բոլոր կրքերը, այլ թողնում է դրանցից մեր մեջ, որպեսզի մեր դեմ պատերազմեն մինչև մահ, և սա հատկապես այն նպատակի համար, որպեսզի փորձի այն սերը, որ տածում ենք Իր նկատմամբ, և արդյոք հնազա՞նդ ենք Իր կամքին, նաև, որպեսզի սովորեցնի մեզ այս հոգևոր պատերազմում վարժ լինել:

Ավելի մանրամասնորեն այս մասին շարադրում է երանելի Թեոդորոսը:

Ահա թե ինչու է Աստված այս անում, ասում է նա.

1. Որպեսզի չտրվենք անհոգության և ծուլության, այլ լինենք արթուն, ջանասեր և ուշադիր:
2. Որպեսզի չմոռանանք միշտ մեզ սպառնացող հարձակման մասին և որպեսզի կրքերից պարտվելով՝ չընկնենք թշնամական շրջափակման մեջ:
3. Որպեսզի մշտապես հարատևենք Աստծուն ապավինելու և Նրանից օգնություն փնտրելու և հուսալու մեջ:
4. Որպեսզի չհպարտանանք, այլ միշտ խոնարհաբար մեր մասին խոսենք:
5. Որպեսզի սովորենք ամբողջ սրտով ատել կրքերը և թշնամիներին, որոնք այսպիսի համառությամբ հարձակվում են մեզ վրա:
6. Որպեսզի ի հայտ գա, թե մինչև վերջ արդյո՞ք պահպանում ենք Աստծո պատվերը՝ սերը և հավատը:
7. Որպեսզի մղի մեզ ճշտությամբ կատարել Աստծո բոլոր պատվիրանները և չխախտել նույնիսկ ամենափոքրերը:
8. Որպեսզի կարելի լինի գործնականում հասկանալ, թե որքան թանկարժեք է առաքինությունը, որպեսզի ձեռքից բաց չթողնենք այն՝ ընկնելով մեղքի մեջ:
9. Որպեսզի անդադար պայքարը մեզ մեծամեծ պսակներ ձեռք բերելու հնարավորություն ընձեռի:
10. Որպեսզի Աստծուն փառավորենք, իսկ սատանային և մեղքն առավելագույնս խայտառակ անենք մեր համբերությամբ՝ մինչև վերջ:
11. Որպեսզի հմտացած լինելով այս պատերազմում, որը մղեցինք մեր կյանքում՝ մահվան ժամին, երբ մեր դեմ մղվում է ամենադաժան մարտը, անվախ լինենք:

Այսպիսով, շրջապատված լինելով բազում թշնամիներով, որոնք այսպիսի ռիսկալությամբ և ատելությամբ լցված պատերազմում են մեր դեմ՝ չենք կարող նրանցից սպասել ո՛չ խաղաղություն, ո՛չ զինադադար, ո՛չ ընդմիջում, ո՛չ պատերազմի հետաձգում, այլ ամեն մի ակնթարթ պետք է պատրաստ լինենք պատերազմի և իսկույն նեթ քաջաբար մտնենք մարտի մեջ, երբ թշնամիներն այն սկսեն:

Իհարկե, լավ կլինի, որ ի սկզբանե չբացենք մեր էության դռները և չթողնենք թշնամիներին և կրքերին մտնել մեր մեջ, մեր հոգիների և սրտերի մեջ, բայց այն բանից հետո, երբ նրանք ճանապարհ հարթեցին մեր ներսը, ապա հարկ չէ մատնվենք անհոգության, այլ պետք է զինվել դրանց դեմ, որպեսզի վռնդենք սրանք մեր միջից: Քանի որ սրանք անամոթ են և համառ, և չեն հեռանա, եթե նրանց չվռնդենք՝ նրանց դեմ պատերազմ մղելով:

Նարեկ

Բան ԾԹ

Առողջ անդամներ ունեցող մարդիկ
Կարիք չեն զգում բնավ բուժվելու,
Ոչ էլ տեսնողներն՝ անհրաժեշտություն առաջնորդների.
Ընչաշատները չեն հաճում երբեք
Լիացածների դռների առաջ,
Ու չեն սպասում հղիացածները ամեն բարիքով՝
Թափափուկներին սեղանի հացի.
Վարքով սրբերը կարիք չեն զգում ողորմածության.
Արդ, գթա Դու ի՛նձ, ողորմի՛ր, բարձրյալ, երկնավոր հզո՛ր,
Ինձ, վարանյալիս ամենատխուր:
Զի եթե Հոբին ես նմանվեի,
Կհամարեի ինձ էլ նրա պես արդար, անարատ.
Եթե լինեի Մովսեսի նման,
Ինքս էլ նրա պես վստահ կասեի՝
«Տերը պետք է որ ճանաչի նրանց, ովքեր Իրենն են».
Իսկ եթե Դավթին ես նմանվեի, կասեի անշուշտ՝
«Հաստատեցի կարգ ու արդարություն»
Եվ խոսքն այս մարմնի, բնությունից վեր՝
«Եթե սրտիս մեջ մեղքեր նկատեմ,
Թող որ Տերն ինձ բնավ չլսի».
Եթե լինեի Եղիայի նման,
Կհամարեի ինձ այր Աստծո.
Թե Երեմիայի նման լինեի,
Կօրինակեի ճշմարտությունդ.
Եթե լինեի Եզեկիայի պես,
Կպարծենայի իրավամբ, որ ես
Արդարությամբ եմ քայլել Քո առաջ.
Եթե Պողոսի նման լինեի,
Կհամարեի ինձ բնակարան,
Մի ընդունարան ու ազդարարան Աստծո խոսքի:
Բայց անօրենս, օրենքին գիտակ լինելով հանդերձ,
Ահա ոչ միայն չեմ կարող անձս Քեզ ներկայացնել

Մեծարու խոսքով, ինչպես որ նրանք,
 Եվ չարս համակ՝ բարիների պես հիշվել Քո առաջ,
 Այլև ամենուր բոլոր գոյերից
 Բարեհոշակված անունդ, հզո՛ր,
 Ամբարշտյալիս լեզվով ներբողել:
 Բայց կարող ես Դու և ամեն ինչի հնարներ ունես.
 Մատուցի՛ր ինձ, Տե՛ր, ոգի փրկության,
 Պաշտպանության աջ և օգնության ձեռք,
 Բարի հրաման, ողորմության լույս,
 Նորոգության խոսք, քավության պատճառ
 Եվ կյանքի նեցուկ՝ օգնող գավազան.
 Քանզի Դու ես հույսն ապավինության, Տե՛ր Հիսուս Քրիստոս,
 Օրհնյալ՝ Հորդ հետ, Սուրբ Հոգովդ, ընդմիշտ,
 Հավիտյաններից հավիտյանս. Ամեն:

ՀՈԳԵՎՈՐ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԱՍԻՆ

*Տիրոջ խրատը մի՛ անարգիր,
 Նրա հանդիմանությունից մի՛ թուլացիր,
 քանի որ Տերն Իր սիրելիին է խրատում (Առակ. 3:11):*

Աստվածաշնչից

1. Պատերազմի՛ր հավատքի բարի պատերազմը (Ա Տիմ. 6:12):
2. Լեռների վրա բազմության ձայն կա, մեծ ժողովրդի ձայնի պես, մեկտեղ հավաքված ազգերի թագավորությունների աղմուկի ձայն կա: Զորքերի Տերը պատերազմի համար Իր զորքերն աչքի է անցկացնում (Ես. 13:4):
3. Պատերազմ հայտարարեք, զորավարներին արթնացրեք, բոլոր ռազմիկները թող մոտենան: Ձեր խոփերից սրե՛ր կռեցեք և ձեր գերանդիներից՝ գեղարդներ: Տկարը թող խրախուսվի՝ ասելով, թե՛ ես հզոր եմ (Հովել 3:9-11):
4. Ո՛ւժ առեք, լքվա՛ծ ձեռքեր ու տկարացած ծնկներ, մխիթարվեցեք, թուլասի՛րտ մարդիկ, գոտեպնդվեցեք և մի՛ երկնչեք (Ես. 35:3-4):

5. Ուրախացե՛ք ու քաջ եղեք, մի՛ վախեցեք ու նրանց երեսից մի՛ զարհուրեք, քանի որ ձեր Տեր Աստվածը Ինքը ձեզ հետ պիտի լինի, Նա ձեզ չի թողնի և չի լքի ձեզ (Բ Օր. 31:6):
6. Ձեր Տեր Աստվածը, որ ձեր առջևից է գնում, Նա ձեզ համար պիտի պատերազմի: (Բ Օր. 1:30):
7. Դուք մի՛ վախեցեք ու այս մեծ բազմության երեսից մի՛ զարհուրեք, քանզի պատերազմը ձերը չէ, այլ Աստծունն է (Բ Մնաց. 20:15):
8. Տերը պիտի պատերազմի ձեր փոխարեն, դուք լուռ մնացեք (Ելք 14:14):
9. Նրանք ունեն մարմնավոր բազուկներ, իսկ մեզ հետ է մեր Տեր Աստվածը, որ մեզ կփրկի ու մեր պատերազմն Ինքը կմղի (Բ Մնաց. 32:8):
10. Տերը հզոր պատերազմող է (Ելք 15:3):
11. Նա քամիները հրեշտակներ դարձրեց Իրեն և կիզիչ հուրը՝ սպասավորներ (Սաղմ. 103:4):
12. Եվ վերջապես, զորացե՛ք Տիրոջով և Նրա զորության կարողությամբ և Աստծո սպառազինությունը հագե՛ք, որպեսզի կարողանաք դիմանալ սատանայի հնարքներին, որովհետև մեր պատերազմը մարմնի ու արյան հետ չէ, այլ՝ իշխանությունների հետ, պետությունների հետ, այս խավար աշխարհի տիրակալների հետ և երկնքի տակ եղող չար ոգիների հետ:
Ուստի, առե՛ք Աստծո սպառազինությունը, որպեսզի կարողանաք չար օրում դեմ կանգնել չարին. և երբ ամեն ինչ կատարեք, հաստատուն կացե՛ք՝ տեղում պինդ կանգնած, ձեր մեջքերը գոտեպնդած ճշմարտությամբ և հագած արդարության զրահը՝ ձեր ոտքերը ամրացրե՛ք խաղաղության Ավետարանի պատրաստությամբ: Եվ այս բոլորի վրա առե՛ք հավատի վահանը, որով պիտի կարողանաք հանգցնել չարի բոլոր մխացող նետերը: Եվ առե՛ք փրկության սաղավարտն ու Հոգու սուսերը, որ է՝ Աստծո խոսքը (Եփես. 6:10-17):
13. Քանի որ մեր զինվորության զենքերը մարմնավոր չեն, այլ Աստծուց զորություն առած՝ քանդելու համար ամրությունները (Բ Կորնթ. 10:4):
14. Նայենք Հիսուսին՝ հավատի զորագլխին, այն կատարելագործողին, որն Իր առաջ դրված ուրախության համար հանձն առավ խաչը, արհամարհեց ամոթը և նստեց Աստծո աթոռի աջ կողմում:
Ապա ուրեմն՝ մտաբերե՛ք Հիսուսին, որ այսպես համբերեց Իր հանդեպ մեղավորների ունեցած հակառակությանը, որպեսզի չլինի թե հոգնեք և հուսալքվեք, դուք, որ կովի մեջ արյուն թափելու չափ չհակառակվեցիք մեղքին (Եբր. 12:2-4):
15. Արդ, նեղությունների համբերի՛ր Հիսուս Քրիստոսի բարի զինվորի պես: Ոչ ոք, զինվոր դառնալով, չի զբաղվի աշխարհիկ կյանքի գործերով, որպեսզի զորավարին հաճելի լինի (Բ Տիմ. 2:3-4):
16. Արթո՛ւն եղեք, հսկեցե՛ք, քանի որ ձեր ուսիքը՝ սատանան, մոնչում է առյուծի պես, շրջում և փնտրում է, թե ո՛ւմ կուլ տա: Դիմադրեցե՛ք նրան՝ հաստատուն լինելով հավատի մեջ. իմացե՛ք, որ ձեր եղբայրներն էլ աշխարհում կրում են նույն չարչարանքները (Ա Պետ. 4:8-9):

17. Աստված՝ Փրկիչը մեր, պիտի առաջնորդի մեզ: Աստված մեր կենարար Աստվածն է, և Տիրոջ ձեռքում է ելքը մահվան: Սակայն Աստված պիտի փշրի մեր թշնամիների գլուխը և կարճամազ պիտի պահի նրանց (Սաղմ. 67:20-22):
18. Ու նրա թշնամիները փռշի պիտի լիզեն (Սաղմ. 71:9):
19. Նրա առջևից հուր պիտի ընթանա՝ այրելով Իր շուրջն եղող թշնամիներին (Սաղմ. 96:3):
20. Աստծո համար դյուրին գործ է շատ մարդկանց մատնել քչերի ձեռքը: Երկնավորի համար տարբերություն չկա շատի ու քչի միջև, որովհետև հաղթանակը ձեռք է բերվում ոչ թե շատ զորքով, այլ՝ այն զորությամբ, որ երկնքից է գալիս: Նրանք մեզ վրա են գալիս ամբարտավանության գոռոզությամբ և անօրինությամբ, որպեսզի կոտորեն մեզ...և Տերը նրանց սատկեցնելու է մեր ոտքերի առաջ: Գոտեպնդվեցե՛ք, քա՛ջ եղեք, մի՛ վախեցեք (Ա Մակար. 3:18-22):
21. Փնտրեցե՛ք Տիրոջն ու հզորացե՛ք, փնտրեցե՛ք Նրա երեսն ամեն ժամ (Սաղմ. 104:4):
22. Ով որ վախկոտ ու թուլասիրտ է, թող ետ տուն դառնա. չլինի թե իր եղբայրների սիրտն էլ իր սրտի պես թուլացնի (Բ Օր. 20:8):
23. Ինչ որ է երկնային Տիրոջ կամքը, այդպես էլ թող կատարվի: Նա թող հիշի մեր հայրերի հետ կնքած ուխտը և մեր ոտքերի առաջ թող կոտորի այս զորքը, որպեսզի հեթանոսները գիտենան, թե գոյություն ունի մե՛կ Աստված, որ փրկում է Իսրայելը (Ա Մակար. 3:60-61):
24. Զորացրո՛ւ ինձ այսօր, Իսրայելի՛ Աստված (Հուդիթ 13:9):
25. Օրհնյալ է Տեր Աստվածն իմ, որ ձեռքերս վարժեցրեց պատերազմի և մատներս՝ ճակատամարտի (Սաղմ. 143:1):
26. Թշնամիներիցս ավելի խելացի դարձրիր ինձ Քո պատվիրաններով, քանզի նրանք միշտ իմ մոտ էին (Սաղմ. 118:98):
27. Վե՛ր կաց, Տե՛ր, որ ցանուցիր լինեն Քո թշնամիները, փախուստի մատնվեն բոլոր Քեզ ատողները (Թվ. 10:35):
28. Օգնի՛ր ինձ, Տե՛ր Աստված իմ, և փրկի՛ր ինձ Քո ողորմությամբ: Թող իմանան, որ Քո ձեռքն այս է, և որ, Տե՛ր, Դո՛ւ արեցիր այս: Թող նրանք անիծեն, բայց Դու օրհնի՛ր. ինձ վրա հարձակվողները թող ամոթահար լինեն, բայց Քո ծառան թող ուրախանա Քեզանով: Իմ մասին չարախոսողները թող ամոթ հագնեն և իրենց ամոթը թիկնոցի պես կրեն իրենց վրա (Սաղմ. 108:27-29):
29. Ով՛ Տեր, իմ թշնամիները որչա՛փ շատացան, և շատերը ելան իմ դեմ: Շատերն էին ասում իմ մասին. «Սա փրկություն չունի իր Աստծուց»: Բայց Դու, Տե՛ր, իմ օգնականն ես, իմ փառքը և գլուխս բարձր պահողը...Չեմ սոսկա ես նրանց բյուրավոր զորքերից, որոնք ամեն կողմից պատել ու պաշարել էին ինձ: Արի՛, Տե՛ր, փրկի՛ր ինձ, Աստվա՛ծ իմ, Քանզի կործանեցիր բոլորին, ովքեր իզուր թշնամացել էին ինձ հետ. Դու մեղավորների ատամները կփշրես (Սաղմ. 3:1-4 և 7-9):
30. Քո ողորմությամբ կործանի՛ր իմ թշնամիներին, կորստյա՛ն մատնիր բոլոր ինձ նեղողներին, քանզի ես ծառան եմ Քո (Սաղմ. 142:12):
31. Ես պիտի հալածեմ իմ թշնամիներին, նրանց պիտի կոտորեմ ու հետ պիտի չդառնամ, մինչև որ իսպառ չոչնչացնեմ նրանց: Ես խորտակելու եմ նրանց, որ

նոքի չկանգնեն: Նրանք պիտի ընկնեն իմ ոտքերի տակ: Դու ինձ գործությամբ պիտի օգնես, որ պատերազմեմ, և Դու իմ դեմ ելնողներին իմ ձեռքը պիտի հանձնես (Բ Թագ. 22:37-40):

32. Օրհնյալ է բարձրյալն Աստված, որ քո թշնամիներին մատնեց քո ձեռքը (Ծննդ. 14:19):
33. Վերջին թշնամին, որ պիտի կործանվի, մահն է (Ա Կորնթ. 15:26):
34. Հնազանդվեցե՛ք ուրեմն Աստծուն և դիմադրեցե՛ք սատանային, ու նա կփախչի ձեզանից: Մոտեցե՛ք Աստծուն, և Նա կմոտենա ձեզ: Մեղավորնե՛ր, մաքրեցե՛ք ձեր ձեռքերը. երկմիտնե՛ր, ուղղեցե՛ք ձեր սրտերը (Հակ. 4:7-8):
35. Գոհությո՛ւն մատուցեք Տիրոջը, քանզի քաղցր է Նա, քանզի հավերժ է ողորմությունը Նրա: Այսպես թող ասեն Տիրոջից փրկվածները, որոնց Նա ազատեց թշնամու ձեռքից (Սաղմ. 106:1-2):
36. Եվ գահի վրա նստողն ինձ ասաց. «Ահա՛ վասիկ ամեն բան նոր եմ դարձնում»: Ապա ինձ ասաց. «Գրի՛ր. այս խոսքերը ճշմարիտ և վստահելի են»: Դարձյալ ինձ ասաց. «Ես եմ Ալֆան և Օմեգան, Սկիզբը և Վախճանը. Ես ծարավածներին ձրի պիտի տամ կյանքի ջրի աղբյուրից: Ով հաղթի, պիտի ժառանգի այս ամենը. և Ես նրանց համար Աստված պիտի լինեմ, և նրանք Ինձ համար պիտի լինեն որդիներ: Իսկ գալով ծույլերին ու անհավատներին, ոճրագործներին և պոռնիկներին, կախարդներին և կռապաշտներին, հմայողներին և բոլոր ստախոսներին, ամբարիշտներին՝ նրանց բաժինը ծծմբով և հրով այրվող լճի մեջ է, որ երկրորդ մահն է» (Հայտ. 21:5-8):

Հայրերից

1. Դիմադրենք սատանային և աշխատենք ճանաչել նրա դավերը (Անտոն Անապատական):
2. Նա, ով ծանոթ է սատանայի խարդավանքներին, նենգություններին և խորամանկություններին, պարտավոր է մյուսներին էլ զգուշացնել այդ մասին (Անտոն Անապատական):
3. Երբ մենք ընդհանրապես մերժում ենք դևերի կորուսիչ ներշնչումները, այնժամ նրանք թողնում են մեզ և էլ չեն համարձակվում մոտենալ: Չար ոգիները գիտեն, որ երբ Աստված թույլ է տալիս փորձել Իրեն նվիրված մարդկանց, հենց այդ մարդկանց միջոցով էլ իրենց համար մեծ պատիժ է պատրաստում (Անտոն Անապատական):
4. Ես գիտեմ ոմանց, որոնք բազում ջանքերից հետո շեղվել են ճանապարհից և մտավոր խանգարում ստացել, որովհետև իրենց հույսը դրել էին իրենց իսկ գործերի վրա՝ համարելով, որ դրանք աստվածահաճո բնույթ են կրում, դրանով և

խեղաթյուրել են Նրա պատվիրանը, Ով ասաց. «Հարցրո՛ւ քո հայրերին, և քեզ կպատմեն, քո ծերերին՝ և նրանք քեզ կասեն» (Բ Օր. 32:7) (Անտոն Անապատական):

5. Արիությունը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ՝ անտեսանելի թշնամիների՝ հակառակության ժամանակ ճշմարտության մեջ մնալ (Անտոն Անապատական):
6. Ջանք մի գործադրիր ճակատագրի մասին Աստծո գաղտնիքների մեջ խորանալու, այդ բանը չեն համարձակվել անել նաև սրբերը: Մենք տգետ ենք, որպեսզի մեր կարծիքն ունենանք Աստծո անհաս դատաստանների մասին (Անտոն Անապատական):
7. Ատիր այն ամենը, ինչը վնասակար է հոգուդ (Անտոն Անապատական):
8. Ամեն ջանք թափիր, որպեսզի հեռանաս այն մարդկանցից, որոնք օտար հայացքներ և խորհուրդներ ունեն (Անտոն Անապատական):
9. Մեծ սխրանք է մարդու կողմից մեղքերի համար Աստծո առջև զոջալը և մինչև վերջին շունչը փորձություններին պատրաստ լինելը (Անտոն Անապատական):
10. Չար ոգիները հաճախակի, հատկապես ներկա ժամանակներում, մեղավորին անհավատություն են ներշնչում հենց իրենց՝ չար ոգիների գոյության հանդեպ, որպեսզի ավելի մեծ գործությամբ ներքաշեն նրանց իրենց կործանարար ազդեցության տակ (Հովհան Ոսկեբերան):
11. Պատերազմը սատանայի դեմ դադարեցնում է մյուս պատերազմը, որը մղվում է Աստծո դեմ: Եթե թշնամանում ենք սատանային, նշանակում է հաշտվում ենք Աստծո հետ (Հովհան Ոսկեբերան):
12. Նրանց, որոնք մշտապես արթուն են և զգաստ, սթափ են և ուշադիր իրենց նկատմամբ, սատանան ոչ միայն չի վնասում, այլև օգուտ է տալիս, ոչ թե իր ցանկությամբ, որը չար է, այլ մշտական արթնությամբ նրանց, որոնք նրա չարությունն իրենց օգտին են բանեցնում: Մենք պարտվում ենք ոչ թե դիվային գործությունից, այլ մեր սեփական թուլությունից (Հովհան Ոսկեբերան):
13. Չար ոգին առավել ուժգին հարձակվում է հոգևոր կյանքում առաջադիմել ցանկացողների վրա: Այնտեղ են շատ ցանցեր հյուսվում, որտեղ առաքինություններ կան (Հովհան Ոսկեբերան):
14. Միայն սկսենք, ու Աստված էլ կսկսի մեր փրկությունը (Հովհան Ոսկեբերան):
15. Դները մեզ մղում են հուսահատության, քանի որ գիտեն, եթե զոջանք, առանց վարձքի չափտի մնանք: Ինչպես որ մի բաժակ սառը ջուր տվողը վարձքն Աստծուց պիտի ստանա, այնպես էլ՝ իր գործած մեղքերի համար զոջացողը: Եթե նույնիսկ մեղքերի համար արժանապես չուղղվի, այնուամենայնիվ, նույնիսկ զոջման համար վարձք կունենա (Հովհան Ոսկեբերան):
16. Հոգևոր կյանքին մերձեցողին սպասվում է պատերազմ ոչ մարդկանց հետ, այլ՝ դևերի և անմարմին ուժերի: Այս պատճառով էլ նրանց առաջնորդը ոչ թե որևէ մարդ է կամ հրեշտակ, այլ Ինքը՝ Աստված: Եվ այս պատերազմի զենքերն էլ համապատասխանում են պատերազմի բնույթին՝ սրանք պատրաստված են ոչ թե կաշվից և երկաթից, այլ արդարությունից, ճշմարտությունից, հավատից և ողջախոհությունից (Հովհան Ոսկեբերան):

17. Հնում քրիստոնյաները խաչ էին պատկերում դռների, ամանեղենի և նույնիսկ կենդանիների վրա (Հովհան Ոսկեբերան):
18. Թռչնորս է սատանան, վեր եղիր նրա խայծից (Հովհան Ոսկեբերան):
19. Սուրբ Գիրքը կարդալով՝ նախ պետք է կատարենք մեր հասկացածը (Հովհան Ոսկեբերան):
20. Տեսնում եմ շատերին, որոնք հաճախակի չեն հաղորդվում: Այս բանը սատանայից է: Սա նրա արած գործն է, որպեսզի մեզ ետ պահի Քրիստոսի Մարմնի հետ հաճախակի հաղորդվելուց: Եվ ճշմարիտ է այս բանը, թե ով հաճախակի չի հաղորդվում, դրանով իրեն դնում է սատանայի իշխանության տակ, իսկ սա էլ իր հերթին մարդուն առաջնորդում է դեպի չարը (Հովհան Ոսկեբերան):
21. Առանց անձնաքննության հաղորդության մոտենալը վտանգավոր է, իսկ չհաղորդվելը՝ սով է և մահ (Հովհան Ոսկեբերան):
22. Երբեք դուրս մի արի՝ առանց ասելու. «Հրաժարիմք ի սատանայե ...»: Եվ եթե քեզ հանդիպի չար մարդ կամ նույնիսկ սատանան, խաչակնքվիր ու անսասան կմնաս (Հովհան Ոսկեբերան):
23. Մի հպարտացիր, որ կանգուն ես, այլ զգուշացիր ընկնելուց (Հովհան Ոսկեբերան):
24. Առաքինության ճանապարհին որքան վերև բարձրանաս, այնքան ճանապարհը քեզ ավելի հեշտ կթվա (Հովհան Ոսկեբերան):
25. Աղոթքը դների դեմ լավագույն զենքերից մեկն է, հատկապես կարճատև և հաճախական աղոթքը. «Կհալածեմ թշնամիներիս, կհասնեմ նրանց և ետ չեմ դառնա, մինչև չսպառեմ նրանց», կամ՝ «Տեր Հիսուս Քրիստոս, Որդի Աստծո, ողորմիր մեղավորիս», և կամ՝ «Մեղունների պես շուրջս լցվեցին, վառվեցին, բորբոքվեցին, ինչպես հրաճարակ փուշ, բայց Տիրոջ անվամբ վանեցի նրանց» (Մակար Մեծ):
26. Երբեմն նույնիսկ մեկ անգամ ուրիշներին փորձությանդ մասին պատմելը բավական է լինում, որպեսզի փորձությունը խափանվի: Խավարի ոգիները վախենում են լույսից, վախենում են իրենց բացահայտ մերկացումից և չքվում են, երբ իրենց խարդավանքները բացահայտվում են ուրիշների ներկայությամբ (Մակար Մեծ):
27. Մտիր սրտիդ մեջ և այնտեղ պատերազմիր բարի պատերազմը սատանայի դեմ (Մակար Մեծ):
28. Եթե մենք պատվենք Միակին, այդ դեպքում բոլորն էլ մեզ կպատվեն, իսկ եթե արհամարհենք Միակին, այսինքն՝ Աստծուն, բոլորն էլ մեզ կարհամարհեն, և մենք կորստի կմատնվենք (Հովհաննես Կոլով):
29. Ահա թե ինչն է հեռացնում հոգուց Աստծո մասին հիշողությունը. բարկությունը, անհոգությունը, սովորեցնելու ցանկությունը, այս աշխարհի դատարկաբանությունը, իսկ համբերատարությունը, հեզությունը և աստվածահաճո այլ գործերը մոտեցնում են Աստծո սիրուն (Աբբա Վիսարիոն):
30. Քանի դեռ դու գտնվում ես մարմնիդ մեջ, սրտումդ մի բարձրամտացիր, որպես մի ինչ-որ լավ բան արած մեկը: Ինչպես որ մարդը չի կարող վստահ լինել իր արտի արդյունքի վրա մինչև հունձքը՝ չիմանալով, թե դեռ ինչ կարող է պատահել,

այդպես և վանականը չպիտի իր սրտի մեջ խորհի, որ մի ինչ-որ բարի բան գործել է կատարելապես, քանի դեռ այս կյանքում շնչում է (Աբբա Վիսարիոն):

31. Պիղծ դևերից ոմանք միշտ նստում են կարդացողների մոտ և ամեն կերպ ջանում են նրանց միտքը շեղել: Հաճախ, որպես առիթ օգտագործում են աստվածային գրվածքները և այն շեղում են դեպի չար մտքերը: Պատահում է, որ հակառակ բնության, ստիպում են հորանջել, կամ խոր քուն են բերում, որը շատ է տարբերվում սովորականից: Սա ես իմ վրա եմ զգացել, բայց լավ չէի հասկանում պատճառները, չնայած որ հաճախ էի ընկնում դրանց մեջ: Սուրբ մարդկանցից լսել եմ, որ անժամանակ հորանջումներն ու քունը դևերից են, և որպես ապացույց՝ նրանք բերում են մի սովորույթ, որ օգտագործվել է հնում և մեզ է հասել հին ավանդություններից: Նրանք հորանջելիս խաչ էին հանում իրենց շուրթերին: Այս բոլորը մենք կրում ենք նրանցից այն բանի համար, որ չենք պահում սթափ ուշադրություն և երկյուղ՝ Կենդանի Աստծո սուրբ խոսքը կարդալիս (Եվագր Պոնտացի):
32. Մխացող նետն այրում է հոգին, իսկ առաքինասեր այրը հանգցնում է այն (Եվագր Պոնտացի):
33. Ով շատ է հոգում իր հոգու մասին, նրա մասին Աստված էլ է հոգում (Եվագր Պոնտացի):
34. Աղանդավորների ճառերը մահվան գուժկաններ են, ով ընդունում է նրանց, կործանում է իր հոգին: Հեռացրու քեզնից ստահող գիտությունները: Ես շատ եմ զրուցել այդ մոլորյալների հետ, նրանց մթագնած ճառերը հետազոտել և նրանցում գտել եմ իժի թույն: Ով ընդունում է այն, կործանվում է, ով սիրում է նրանց՝ կլցվի չարիքով (Եվագր Պոնտացի):
35. Աստված է միայն սրտագետ, իսկ սատանան այն քննել չի կարող. *«Թե ես մեղք գործեցի՝ ի՞նչ կարող եմ անել Քեզ, որ միտքն ես մարդկանց քննում միշտ»* (Հոբ 7:20), *«Նա, որ ստեղծել է նրանցից յուրաքանչյուրի սիրտը, հաշվի է առնում նրանց բոլոր գործերը»* (Սաղմ. 32:15): Բայց այն խոսքերից, որ մենք արտաբերում ենք, կամ մարմնի ինչ-որ շարժմամբ նրանք հասկանում են, թե ինչ է կատարվում մեր սրտում: Օրինակ, երբ մենք խոսակցության մեջ մերկացնում ենք նրանց, ովքեր մեզ չարախոսել են, մեր այդ խոսքերից դևերը հանգում են այն բանին, որ մենք նրանց հանդեպ սիրով չենք տրամադրված, և սկսում են նրանց դեմ չար մտքեր հարուցել մեր մեջ և ընդունելով այն՝ մենք ընկնում ենք հիշաչարության դևի բռնակալության տակ, իսկ սա մշտապես վրեժխնդրության մտքեր է հարուցում: Եվ սրա համար Սուրբ Հոգին մերկացնում է մեզ՝ ասելով. *«Նստած չարախոսում էիր եղբորդ մասին և մորդ որդու վրա գրպարտություն բարդում»* (Սաղմ. 49:20): Սրանք բացելով մտքերի դուռը՝ հիշաչարությամբ խռովում են միտքը՝ աղոթքի ժամանակ անընդմեջ պատկերելով թշնամու դեմքը մեր առջև, և նրան միշտ մեր առջև ենք տեսնում՝ Աստծո փոխարեն նրան ունենալով՝ որպես աստված: Քանի որ աղոթքի ժամանակ ով մեր մտածմունքի առարկան է, նա էլ մեր աստվածն է: Դրա համար էլ խուսափենք չարախոսության հիվանդությունից, ոչ ոքի չհիշենք չարությամբ, նաև չծամածոենք մեր դեմքը, երբ հիշեցնում են որևէ մերձավորի

մասին: Քանի որ չար դները հետաքրքրությամբ հետևում են մեր բոլոր շարժումներին և ուսումնասիրում այն ամենը, ինչը կարող են օգտագործել մեր դեմ: Ոչ մեր վեր կենալը, ոչ նստելը, ոչ կանգնելը, ոչ արարքները, ոչ խոսքերը, ոչ հայացքը բաց չեն թողնում. *«Ինձ հետապնդողները բռնադատեցին ինձ, իմ դեմ չարիք նյութողներն անօրինություն խոսեցին և գիշեր-ցերեկ նենգություն մտածեցին»* (Սաղմ. 37:13), որպեսզի աղոթքի ժամանակ աղտոտեն խոնարհ միտքը և հանգցնեն երանելի լույսը (Եվագր Պոնտացի):

36. Անարդար դատավորն ապականված խիղճն է (Եվագր Պոնտացի):

37. Կանգնիր, սիրելիս, կայտառացիր, ջանա մշտապես կարդալ Աստվածային գրքերը, որպեսզի նրանցից սովորես, թե ինչ պետք է անել, որպեսզի խուսափես թշնամական ցանցերից և ստանաս հավիտենական կյանքը (Եվագր Պոնտացի):

38. Հավատացյալի աղոթքը մեծագույն տառապանք է պատճառում չար ոգիներին: Եթե աղոթում ես ընդդեմ ախտերի կամ քեզ հետ մարտնչող դների, հիշի՛ր ասվածը. *«Կհալածեմ իմ թշնամիներին և կհասնեմ նրանց և չեմ դառնա, մինչև չսպառեմ նրանց»* (Սաղմ. 18:38-39): Սա այդ ժամին կասես մեծ խոնարհությամբ՝ անձդ սպառազինելով հակառակորդի դեմ (Նեղոս Սինայեցի):

39. Ուզում ես թշնամուն հալից գցել, հատիր մեղքը, և այդ ժամանակ կարող ես նրա վրա ծիծաղել, ինչպես փետրած ճնճղուկի (Նեղոս Սինայեցի):

40. Դները հոգու դեմ պայքարում են մտածմունքների միջոցով, որոնց պետք է դիմակայել համբերությամբ, ու նրանք, տեսնելով ճակատամարտի այդ գորավոր առաջնորդին՝ արդեն վախով են պատերազմի մտնում (Նեղոս Սինայեցի):

41. Մի ասա, թե չես կարողանում պատվիրանները պահել, որովհետև հայրդ կամ մայրդ, կինդ կամ երեխաներդ, կամ ուրիշ որևէ մեկը խոչընդոտում է: Նրանք չեն կարող քեզ ազատել գալիք բարկությունից ու չսատկող որդերից: Առաքիլությունների ու Աստծով հարստանալու ճանապարհին ով էլ որ քեզ խոչընդոտ հանդիսանա, նրան համարի՛ր գարշելի ևատելի (խոսքը նրանց մասին չէ, ովքեր կարող են մարդուն մեղքի մեջ գցելու պատճառ հանդիսանալ (բարկության, բամբասանքի, նախանձի և այլն), այլ նրանց, ովքեր թեկուզ սիրով համոզում են մի կողմ թողնել փրկության նեղ ճանապարհը և մտնել աշխարհային վայելքների լայն ճանապարհ) (Նեղոս Սինայեցի):

42. Երանելի է նա, ով իր մահվան ժամին Աստծուն հաճելի սուրբ գոհի է նման, ով մեծ ուրախությամբ է բաժանվում մարմնից և ունայն կյանքից: Հրեշտակները, տեսնելով նրան երկնքում, գովում են, ինչպես իրենց նմանին (Նեղոս Սինայեցի):

43. Աշխատիր միշտ լսել ու խոսել սրբերի կատարած գործերի մասին, որովհետև դրանք հոգուն մղում են նրանց նմանվելու (Նեղոս Սինայեցի):

44. Վշտերի մեջ գոհացիր Աստծուց, և մեղքերիդ բեռը կթեթևանա (Նեղոս Սինայեցի):

45. Հառաչիր, երբ մերձավորիդ կտեսնես մեղք գործելիս, որպեսզի քեզ համար էլ հառաչես, քանզի բոլորս էլ մեղավոր ենք (Նեղոս Սինայեցի):

46. Եթե չլիներ մեզ փորձող և նեղող սատանան, ապա հայտնի չէր դառնա, թե ով է ջանասեր և ով՝ ծույլ ու անբարեսեր (Նեղոս Սինայեցի):

47. Եթե քեզ դները չափից ավելի սխրագործության մղեն, դու նրանց մի՛ լսիր (Աբբա Եսայի):
48. Երբ տակառում նույնիսկ մի փոքր անցք է հայտնվում, ապա գինին դուրս է հոսում, և եթե տերն անհոգ է, այդ մասին չի էլ իմանում: Այդպես էլ ինչ-որ առարկայի կամ իրավիճակի հանդեպ եղած ամենափոքր անհոգությունը կարող է կործանել ծույլ մարդու աշխատանքը (Աբբա Եսայի):
49. Հինգ բանի պատճառով է սաստկանում պատերազմը՝ ա) դատարկախոսության, բ) փառասիրության, գ) շատ քնելու, դ) գեղեցիկ հագուստներ սիրելու և ե) գերհագեցման (Աբբա Եսայի):
50. Մարդ, քո կատաղի թշնամիները չեն քնում, նրանք անդադար քո կործանման մասին են հոգում, դու ևս անհոգ մի եղիր (Աբբա Եսայի):
51. Մահվան ժամին թշնամին վախեցնում է անցած սայթաքումների հիշողությամբ (Աբբա Եսայի):
52. Սուրբ Գիրքը չիմանալը մեծ ու մութ խորխորատի է նման (Աբբա Եսայի):
53. Մի վստահիր ինքդ քեզ, քանի դեռ պանդուխտ ես այս աշխարհում և քանի դեռ չես անցել օղային խավար իշխանությունների միջով (Աբբա Եսայի):
54. Չնայած դները փորձություններ են բերում մեզ վրա, սակայն առանց մեր թույլտվության դրանք իրականացնել չեն կարող (Աբբա Եսայի):
55. Մոլորությունների պատճառը չիմացողը հեշտությամբ է ընկնում (Մարկոս Ճգնավոր):
56. Մարդու փառքի հանդեպ ունեցած նախանձից ցանկանալով կործանել մարդկային ցեղը՝ սատանան մտածել է տարբեր խորամանկ միջոցներ. նախ անգիտություն, ապա՝ կռապաշտություն, հետո՝ անառակ ապրելակերպ, իսկ ներկայումս աղանդների միջոցով խաբեությամբ և մոլորությամբ ջանում է ամեն կերպ հեռացնել մեզ երկնքից (Եպիփան Կիպրացի):
57. Սատանայի դեմ ամենասուր զենքերից մեկը սաղմոսն է քրիստոնյայի շուրթերին (Եփրեմ Ասորի):
58. Սուրբ Հաղորդությունից և Եկեղեցուց հեռացողները դառնում են Աստծո թշնամի և դների բնակարան (Եփրեմ Ասորի):
59. Մարմնական հեշտությունը սատանայի խայծն է, որի միջոցով մեզ որսում ու դժոխք է տանում (Բարսեղ Կեսարացի):
60. Չարը ոչ մի դեպքում չարին չի ոչնչացնում, այդ պատճառով էլ, եթե մեկը չարիք անի քեզ, դու նրան բարություն արա, որպեսզի բարությամբ հաղթես չարին (Աբբա Պիմեն):
61. Ով տրտնջում է իր բախտից, նա Քրիստոսի զինվորը չէ (Աբբա Պիմեն):
62. Ահա գլխավոր երեք կանոնները. վախեցիր Աստծուց, անդադար աղոթիր և բարիք արա մերձավորիդ (Աբբա Պիմեն):
63. Մարդը, որ սովորեցնում է ուրիշներին, իսկ ինքը չի կատարում այն, ինչը սովորեցնում է, նման է աղբյուրի, որը բոլորին հագեցնում է և լվանում, սակայն ինքն իրեն չի կարողանում մաքրել, և նրա մեջ մնում են տարբեր աղտեր ու անմաքրություն (Աբբա Պիմեն):

64. Սատանայի համար կարևորը դեպի մեղքն ուղղված առաջին քայլերն են (Հերոնիմոս Երանելի):
65. Հանցագործը երբեմն կարող է խուսափել դատաստանից, բայց սեփական խղճի դատաստանից երբեք չի խուսափի (Գրիգոր Աստվածաբան):
66. Մենք Սամսոնից ավելի ուժեղ չենք, ոչ էլ Սողոմոնից ավելի իմաստուն, և ոչ էլ երանելի Դավթից ավելի ողջախոհ, ու Պետրոսից առավել չենք սիրում Աստծուն: Ուրեմն չապավինենք ինքներս մեզ, քանի որ Սուրբ Գրքում ասվում է, թե՝ ինքն իրեն հուսացողը գլորվում է սարսափելի անկումով (Աբբա Իսիքիա):
67. Բարձրաստիճան հրեշտակների դասից ընկնելով՝ սատանան դատապարտված է մնալ օդում՝ ինչպես բանտում (Օգոստինոս Երանելի):
68. Այս կյանքում, որը կոչվում է «անընդմեջ փորձություն», ոչ ոք չի կարող ապահով լինել, քանզի եթե մարդը կարողանում է վատից լավը վերափոխվել, դա դեռ չի նշանակում, որ նա չի կարող լավից վատին դառնալ (Օգոստինոս Երանելի):
69. Մեզ՝ Աստծուն սիրողներին, հարկ է ցանկանալ և աղոթել, որպեսզի մեր՝ այս կյանքից հեռանալու պահին ոչ մի տեսակի վախի հաղորդ չլինենք, որովհետև ում որ այդ ժամանակ վախը պատի, նա անխռով չի կարող անցնել դժոխային իշխանների միջով, որովհետև հոգու երկչոտությունը նրանք համարում են նշան չար բաների հետ հաղորդակցության, ինչպես որ այդ կա իրենց մեջ (Աբբա Դիադոխ):
70. Երբ մեզ վրա են հասնում հիվանդությունները, այդ ժամանակ կատարելագործվում են մեր առաքինությունները, իսկ հավատը փորձությունների մեջ հաստատ պահելով՝ արժանանում ենք պսակի: Հենց սրանում է մեր և մնացած մարդկանց միջև եղած տարբերությունը, որոնք չեն ճանաչում Աստծուն և չարչարանքների մեջ բողոքում են ու տրտնջում (Կիպրիանոս Կարթագենացի):
71. Երբ սատանան տեսնում է, որ Աստված ողորմում է մարդուն և պատրաստ է ներել նրան՝ թեթևացնելով կրքերի լուծը Իր Խոսքով կամ Իր ծառաներից մեկի միջոցով, այնժամ սատանան ավելի մեծ պատերազմ է մղում նրա դեմ՝ կրքերը բորբոքելով: Հայրերը, այս բանը լավ իմանալով, ամրապնդում են մարդուն իրենց երկերի միջոցով և թույլ չեն տալիս նրան երկնչել: Մեկն ասել է. «Դու ընկա՞ր: Կանգնիր, և եթե նորից ընկնես, նորից կանգնիր՝ ապաշխարության միջոցով»: Մեկ ուրիշն էլ՝ «Ով ցանկանում է առաջադիմել առաքինասեր գործերի մեջ, չպետք է փոքրոգություն անի, և եթե պատահի, որ այդ ճանապարհին ընկնի, չպետք է հուսալքվի, այլ նորից պայքարի»: Մի խոսքով, նրանցից յուրաքանչյուրը տարբեր կերպերով՝ մեկն այսպես, մյուսն՝ այնպես, ձեռք են մեկնում մարտնչողներին և թշնամու կողմից վիրավորվածներին (Աբբա Դորոթեոս):
72. Երբ թշնամին ուզում է մեկին մեծ մեղքի մեջ գցել, նախ նրան մղում է փոքր և գաղտնի մեղքերն արհամարհելու (Պետրոս Դամասկացի):
73. Փոքր ինչ ջանալով՝ կհաղթենք թշնամուն, իսկ փոքր-ինչ ծուլանալով և մթազնելով՝ կպարտվենք (Պետրոս Դամասկացի):
74. Այս բոլորը, սիրելիներ՛ք, մենք գրում ենք ոչ միայն ձեզ խրատելու, այլ նաև մե՛զ հիշեցնելու համար. քանզի մենք ևս գտնվում ենք նույն ասպարեզում և միևնույն

պայքարն է վիճակված մեզ: Ուրեմն թողնենք դատարկ ու սին հոգսերը և դիմենք մեր պայծառ ու արժանավայել ավանդության օրենքներին: Տեսնենք, թե ինչն է բարի, ինչն է հաճելի և ընդունելի մեր Արարչին (Կդեմես Հռոմեացի):

75. Հարց. - Ասա ինձ, հայր, մե՞նք ենք տառապում անհավատությամբ, թե՞ դներն են մեզ այս վիճակին հասցնում:

Պատ. - Դները նախանձից մեզ անհավատության մեջ են գցում: Եվ եթե մենք ընդունում ենք այս, ապա դառնում ենք նրանց ծառան ու հանցակիցը (Բարսիլիսկոս Մեծ):

76. Հարց. - Մեկից շատ նեղություններ եմ կրում, ի՞նչ անեմ:

Պատ. - Բարիք արա նրան (Բարսիլիսկոս Մեծ):

77. Մարդը երբեք չի կարող ճանաչել Աստծո գործությունը՝ գտնվելով մարմնավոր հանգստության մեջ (Բսահակ Ասորի):

78. Անհնար է առանց փոքր բաները հաղթահարելու մեծերը հաղթահարել (Բսահակ Ասորի):

79. Սատանան փոքր մեղքերը մեր աչքին՝ որպես չնչին մի բան է ցույց տալիս, քանզի այլ կերպ նա չի կարող մեզ ավելի մեծ մեղքի մեջ գցել (Բսահակ Ասորի):

80. Անհնար է, որ Աստված Իր հետ լինել ցանկացողներին որևէ բարերարություն անի՝ առանց ճշմարտության համար փորձության ենթարկելու (Բսահակ Ասորի):

81. Յուրաքանչյուր առաքինություն խաչակրություն է, քանզի այն հանդիպում է դաժան և սաստիկ վշտերի (Բսահակ Ասորի):

82. Որտեղ մենք թշնամիների կողմից հարձակման ենք ենթարկվում, այնտեղ, անկասկած, նրանց դեմ ամենաուժեղ պայքարն ենք մղում, իսկ ով այդ պայքարը չի զգում, նա թշնամու հետ ընկերական հարաբերության մեջ է գտնվում (Հովհաննես Սանդուղք):

83. Ջինվորը, որ պատերազմի դաշտում ստացել է ծանր վերքեր իր երեսի վրա, ոչ միայն չի հեռացվում զորքից թագավորի հրամանով, այլ, ընդհակառակը, պարգևատրվում է, որպեսզի էլ ավելի նախանձախնդիր լինի համարձակ պատերազմ վարելու մեջ: Այդպես էլ Երկնավոր Թագավորը փառաց պսակ է տալիս նրան, ով շատ փորձություններ և ցավեր է կրում դներից (Հովհաննես Սանդուղք):

84. Եթե ձեռք բերես համբերության գավազանը, ապա դժոխքի շները կդադարեն անամոթաբար պտտվել շուրջդ (Հովհաննես Սանդուղք):

85. Մի վախեցիր դների աղմուկից և դոփյունից, քանզի լացը չգիտի, թե ինչ բան է վախը և չի ընկնում սարսափի մեջ (Հովհաննես Սանդուղք):

86. Ամենից առաջ քնենք, թե որտեղից է փչում քամին, որ չլինի թե մեր առագաստները բացենք՝ ուղղություն վերցնելով հակառակ կողմ (Հովհաննես Սանդուղք):

87. Այն, ինչ մեկի համար դեղամիջոց է, մեկ ուրիշի համար թույն է: Իսկ երբեմն էլ դա երկուսի համար էլ դեղ է, եթե այն տրվում է ճիշտ ժամանակին (Հովհաննես Սանդուղք):

88. Երբ պատրաստվում ենք վեր կենալ՝ աղոթքի կամ եկեղեցի գնալու, այդ ժամանակ դներից ոմանք մոտենում են մեր անկողնուն և համոզում են, որպեսզի նորից պառկենք՝ ասելով. «Համբերիր, երբ վերջանա սկզբնական երգեցողությունը եկեղեցում, այն ժամանակ կգնաս»: Մյուսներին, որոնք արդեն կանգնել են աղոթքի, ընկղմում են քնի մեջ: Կան նաև դներ, որոնք առաջացնում են անժամանակ և ուժեղ քաղցի զգացում: Ոմանք էլ եկեղեցում խոսակցության մեջ են ներքաշում: Ուրիշները շեղում են մեր մտքերը պիղծ մտածումներով: Կան այնպիսիները, որոնք ստիպում են մեզ՝ որպես տկարների, եկեղեցում հենվել պատին, իսկ երբեմն էլ մղում են չափազանց հաճախ հորանջել: Ոմանք էլ աղոթքի ժամանակ ծիծաղ են գրգռում, որպեսզի դրա միջոցով Աստծո դժգոհությանն արժանացնեն մեզ: Եվ մի՞թե կարելի է թվարկել բոլոր խարդավանքները խավարի իշխանի, որն ամեն մի նենգության դիմում է, որպեսզի շեղի մեզ աղոթքից (Հովհաննես Սանդուղք):
89. Օրվա ընթացքում թող ոչ ոք իր մտքում չպատկերացնի երազում տեսած պղծությունները, քանի որ դների մտադրությունն է դա է՝ երազներով պղծել մեզ՝ արթուններիս (Հովհաննես Սանդուղք):
90. Վտանգավոր է հագուստով լողանալը, անվտանգ չէ նաև մոտենալ աստվածաբանությանը նրա համար, ով որևէ մոլություն ունի (Հովհաննես Սանդուղք):
91. Ով դարձել է Աստծո ծառա, նա վախենում է միայն իր Տիրակալից, իսկ ում մեջ չկա Տիրոջ երկյուղը, նա հաճախ վախենում է իր իսկ սովերից (Հովհաննես Սանդուղք):
92. Երբ փորձության հանդիպես, մի ձգտիր իմանալ, թե որտեղից և ինչու այն եղավ, այլ աշխատիր փորձությունը կրել գոհությամբ ու անհիշաչարությամբ (Մարկոս Ճգնավոր):
93. Պետք է շատ զգոն լինել, որովհետև մեր թշնամին չի քնում: Սկզբում նա պատճառ դարձավ մեր՝ Դրախտից վտարվելուն, իսկ հիմա արգելք է հանդիսանում մեր՝ երկինք ելնելուն (Հովհաննես Պահեցող):
94. Հոգևոր կյանքը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ՝ անընդմեջ պատերազմ աներևույթ թշնամիների դեմ (Թեոդորոս Ստուդիտ):
95. Բոլոր խորամանկությունները և բոլոր խարդավանքները, որ նյութում է մեր դեմ սատանան, նպատակ ունեն քրիստոնյային դուրս կորզել Քրիստոսի ձեռքից: Նա այնպիսի մի դիրքի մեջ է ներքաշում մարդուն, որ ինքնախաբեությամբ ասի կամ գոնե մտածի, թե այս կամ այն բարի գործն ինքը գործեց և խելամիտ բաներն ինքնուրույն մտածեց կամ իմաստուն բաներ խոսեց: Ուրեմն, չվերագրենք մեզ Աստծունը, թեկուզ աննշան, չնչին հարցերում: Ահա սրա դեմ մշտապես պատերազմ մղելը մեծ հերոսություն է քրիստոնյայի համար (Սիմոն Նոր Աստվածաբան):
96. Աստված պահանջում է մարդուց, որպեսզի նա Իրենից հոգևոր իմաստություն խնդրի՝ չարի խարդավանքները ճանաչելու համար (Սիմոն Նոր Աստվածաբան):
97. Խիղճը ճշմարիտ ուսուցիչ է, նրան լսողը գայթակղության չի հանդիպի (Աբբա Փաղաքիա):

98. Մինչև սիրտդ չմաքրվի՝ մի հնազանդվիր նրան (Մարկոս Ճգնավոր):

99. Մեծ երջանկություն է, երբ մտային հարձակումների ժամանակ կա մեկը, ում առջև կարող ես խոստովանել դրանք: Մարդկային ցեղի թշնամին ատում է մտածումների բացահայտման ուղին և ամեն կերպ ջանում է արգելք հանդիսանալ Աստծո ծառային, որը ցանկանում է արժանանալ Տիրոջ ողորմությանը՝ մեղքերի անհատական խոստովանությամբ: Այսպիսի ընթացքը կամաց-կամաց սպանում է կրքերը մեր մեջ (Գրիգոր Երկխոս):

100. Շատերը պատերազմում ընկնելով և վերստին նորոգվելով՝ հաղթանակ տարան այն կրքերի դեմ, որոնցից նախկինում, ինչպես խոստովանեցին, պարտություն էին կրել (Իսիդոր Պելուսիոտ):

101. Մահվան պահին եղող թշնամական չորս փորձությունների և այն հաղթահարելու միջոցի մասին:

ա. Առաջինը փորձությունն է հավատքի դեմ:

Այս դեպքում թշնամին աշխատում է ներմուծել անհավատության մտքեր, կամ հայտնվելով՝ տեսանելիորեն սկսում է խոսել հավատքի դեմ, դու նրա հետ վեճի մի բռնվիր, այլ ինքդ քո մեջ ամրապնդիր հավատք այն բանի հանդեպ, ինչի դեմ նա հարձակում է գործում, և ասա նրան սուրբ վրդովմունքով. «Կորիր աչքիցս, սատանա, ստի հայր: Ես չեմ ուզում քեզ լսել, ամբողջ հոգով միշտ հավատացել ու հավատում եմ այն ամենին, ինչին որ հավատում է իմ սուրբ մայրը՝ եկեղեցին: Եվ սա ինձ բավական է»: Եվ երբեք թույլ մի տուր անհավատության մտքեր և ամուր կանգնիր Սուրբ Գրքի խոսքերի համեմատ:

Եթե չարահնար այս օձը հարցնի քեզ՝ ասելով. «Իսկ ի՞նչ է սովորեցնում եկեղեցին», մի պատասխանիր և ուշադրություն մի դարձրու նրա խոսքերի վրա՝ արհամարհելով նրան և ամուր գիտակցելով, որ նա իրենից միայն սուտ և նենգություն է ներկայացնում, քանի որ քեզ հետ խոսում է, որպեսզի բռնացնի խոսքի վրա, բայց դու սրտիդ մեջ խորացիր և ծանրացիր հավատքի վրա:

Իսկ եթե քեզ հավատքի մեջ ամուր ես զգում և ուզում ես խայտառակ անել թշնամուն, ապա ասա նրան, որ եկեղեցին սովորեցնում է, թե՛ մի է ճշմարտությունը: Իսկ եթե հարցնի, թե ո՞րն է ճշմարտությունը, պատասխանիր նրան այն, որ Տեր Հիսուսն Իր խաչով ջախջախեց գլուխդ և կործանեց իշխանությունդ: Իսկ հետո մեզ համար խաչված Տիրոջ վրա սևեռվիր հոգով և աղոթիր՝ ասելով. «Աստված իմ, Արարիչ իմ և Քավիչ, շտապիր ինձ օգնության, և Քո սուրբ հավատի ճշմարտության մեջ մի թող երկմտեմ, նույնիսկ աննշան, այլ օրհնիր, որպեսզի ես, որ ծնվեցի Քո շնորհով այս ճշմարտության մեջ, այնպես էլ սրա մեջ մնալով՝ ավարտեմ իմ մահկանացու կյանքը Քեզ փառավորող մահով» (Հայր Նիկողեմոս):

բ. Մահվան ժամանակ երկրորդ փորձությունը, որով ուզում է մեզ խոցել թշնամին, հուսահատությունն է, որ մեր մեջ ջանում է առաջացնել վախի միջոցով՝ մեր բազում մեղքերի հիշողությամբ: Այս վախից խուսափելու միայն մի միջոց կա. հավատքը Քրիստոսի քաղաքար մահվան հանդեպ, որ եղավ մեր մեղքերի համար:

Թշնամին, նսեմացնելով այս հավատքը, մեր մեղքերի հանդեպ վախն այնքան է ուռճացնում, որ ճնշում է մեր մեջ փրկության ամեն հույս և կործանում հուսալքությամբ ու անհուսությամբ:

Որի համար էլ, եղբայր իմ, նախօրոք պատրաստվիր այս հարձակմանը դիմակայելու համար, որպեսզի մահվան դարպասներին հասնելու ժամանակ կարողանաս ամուր բռնել մեր հաղթական դրոշը՝ Քրիստոսի խաչը, այսինքն՝ Քրիստոսի քալչարար մահվան հանդեպ սրտի մեջ ամուր հավատք ունենալ: Երբ արդեն կմտնես մահվան դարպասներով և կզգաս նման հարձակում, ապա առաջին գործդ այն է, որ դա համարես մեղքերիդ հիշողությունը, ոչ թե անձիցդ եկող բնական մի բան, այլ՝ թշնամական հարձակում:

Ընկալելով այս ամենը՝ դու չես կարող չխոստովանել, թե ինչ արագ մեղքերի հիշողությունը սկսում է ճնշել քեզ և գցել հուսահատության մեջ, մարում է փրկության ամեն մի հույս և կործանում մերժվածության վախով, սակայն այս ամենը դիմադրելով հարձակումներ են: Այս բոլորը գիտակցելով՝ քեզ համար արդեն դժվար չի լինի հուսալ և վանել ամեն հուսահատություն: Ապավինելով հուսալը՝ ամրապնդում է հույսը Աստծո ողորմածության հանդեպ, որի անհունության մեջ անհետանում են մեր անհամար մեղքերը՝ հաստատելով ամուր վստահություն, որ Աստված մեր փրկությունն է ցանկանում, այլ ոչ թե՝ կորուստը:

Այս համոզմունքը կարող է միշտ ամրապնդվել, առավել ևս այն ժամանակ, երբ ապավինում ենք մեր Փրկչի խաչի մահվան անսահման զորությանը:

Ահա, թե ինչպիսի աղոթք է պատշաճ քեզ անել, երբ մտնում ես մահվան դարպասներից ներս. «Տեր, բազում են պատճառները, որպեսզի ես մտավախություն ունենամ, թե Դու Քո արդարությամբ՝ կդատապարտես ինձ և կմերժես՝ իմ մեղքերի պատճառով, բայց առավել համարձակություն ունեմ՝ Քո անչափ ողորմածությանը հուսալով, Հիսուս Քրիստոսով՝ մեր Քավիչով ու Փրկչով: Եվ այս պատճառով, աղաչում եմ՝ հուսալով շնորհիդ վրա, խնայիր ինձ, թշվառ արարածիս, իմ գործած բազում մեղքերիս պատճառով դատապարտվածիս, բայց մաքրված Քո Որդու և մեր Աստծո անգին արյամբ, և թող փառավորեմ Քեզ հավետ: Ամբողջովին հանձնում եմ ինձ Քո ձեռքը. վարվիր ինձ հետ Քո ողորմածության համեմատ: Դու ես իմ կյանքի միակ Տիրակալը» (Հայր Նիկողեմոս):

- գ. Մահվան ժամին երրորդ փորձությունը լինում է փառամոլությամբ և ինքնագնահատանքով, որը մղում է մարդուն իր կատարած գործերին ապավինել: Եվ այս պատճառով միշտ, առավել ևս մահվան ժամին, ոչ մի դեպքում թույլ մի տուր, որպեսզի ուշադրությունդ քեզ վրա սևեռես, գոհ լինես ինքդ քեզանից և քո գործերից, անգամ եթե քո առաքիլություններով բոլոր սրբերից առաջ անցած լինես: Գոհացիր Տիրոջով և հույսդ անմնացորդ դիր Նրա ողորմածության և Տիրոջ փրկարար տառապանքների վրա և կփրկվես՝ ամեն կերպ, մինչև վերջին շունչդ փչելը, ինքդ քեզ նսեմացրու:

Եվ եթե միտքդ գա կատարածդ բարի գործերից մեկը, իսկույն ստիպիր քեզ մտածել, որ Աստված է քո միջոցով կատարողը, այլ ոչ թե դու, և որ դա միմիայն Նրանից է բխել:

Պատասպարվիր Աստծո ողորմածությամբ, սակայն թույլ մի տուր ենթադրել, որ Տերը քեզ կողորմի՝ քո բազում բարի գործերի, հոգևոր պատերազմում քո տարած հաղթանակների և համբերությանդ համար: Ամուր պահիր քեզ փրկչական երկյուղի մեջ՝ անկեղծորեն խոստովանելով, որ քո բոլոր ջանքերն ու սխրանքները սին ու անպտուղ կլինեին, եթե Աստված Իր շնորհատու աջով չհովանավորեր, չհամագործակցեր և չներգործեր: Աստծո այս օրհնյալ ողորմածությանը հուսա և ամբողջ էությամբդ Նրան ապավինիր:

Եթե իմ այս խորհուրդներին հետևես, ապա վստահ եղիր, որ թշնամիներդ մահվան շեմին իրենց հարձակումներով ոչ մի հաջողության չեն հասնի: Եվ քո առջև կբացվի լայնահուն ճանապարհ, որով ուրախությամբ կանցնես երկրային ժամանակավոր կացարանից դեպի Երկնային Երուսաղեմ՝ քո հավիտենական և մշտնջենական հայրենիքը (Հայր Նիկողեմոս):

դ. Չորրորդ փորձությունը մահվան ժամին՝ ուրվականներն են:

Մեր չար, նենգ և համառ թշնամին երբեք չի հազենում՝ մեզ փորձությունների մեջ գցելու, և եթե կամենա մահվան պահին քեզ խռովության մատնել և գայթակղեցնել որևէ ուրվականով, տեսիլքով, լուսե հրեշտակի տեսք ընդունելով՝ դու ամուր կանգնիր քո տկարությամբ և ոչնչության գիտակցությամբ: Եվ սրտով արիացիր և խիզախորեն ասա. «Դարձիր, անիրավ, դեպի քո խավարը: Ինձ նման անարժանին վայել չէ տեսիլքներ և հայտնություններ տեսնել: Մի բան է ինձ պետք միայն. իմ Տեր Հիսուս Քրիստոսի անընդգրկելի շնորհը, նաև մեր Տիրամոր՝ սուրբ Կույս Մարիամ Աստվածածնի և համայն սրբերի բարեխոսական աղոթքները»: Եթե նույնիսկ որևէ հաստատ պատճառով, քեզ թվում է, թե ճշմարիտ է տեսիլքը, Աստծո կողմից քեզ առաքված, այս դեպքում էլ մի շտապիր հավատալ դրան, այլ անմիջապես համակվիր քո անարժանության և ոչնչության գիտակցությամբ:

Մի վախեցիր, թե դրանով կվիրավորես Աստծուն, որովհետև Նրան երբեք խորթ չեն մեր խոնարհ զգացումները: Եթե այսպիսի տեսիլքներ տեսնես, ապա Աստված գիտի, թե ինչպես վարվել, որպեսզի հայացքդ չկտրես այդ տեսիլքից՝ հաստատելով քո հավատքն այն բանում, որ այդ տեսիլքն Աստծուց է: Նա է տալիս շնորհ՝ խոնարհներին և ետ չի վերցնի քեզանից տեսիլքը՝ քո զգացումների պատճառով, որոնք դրսևորվում են խոնարհությունից մղված: Այսպիսին են թշնամու առավել գործածելի զենքերը, որոնցով հարձակվում է մեզ վրա՝ մեր վերջին ժամին, մահվան շեմին գտնվելիս:

Բայց նա օգտագործում է նաև ուրիշ այլ կրքեր, առավելապես այնպիսիք, որոնցով մահացողն ավելի շատ է տարվել իր կյանքի ընթացքում և որի մեջ ավելի հաճախ է ընկել: Թշնամին ջանում է այս վերջին պահին անգամ նրա մեջ բորբոքել այդ նույն կիրքը, որպեսզի այս աշխարհից հեռանա նույն կրքոտ տրամադրությամբ, որով պիտի որոշվի նրա վախճանը: Եվ այս պատճառով էլ մինչև պատերազմի վերջին, ահավոր ժամին հասնելը մենք պետք է, սիրելիներս, զինվենք մեր զորեղ կրքերի դեմ և համարձակորեն պատերազմի մեջ մտնենք նրանց դեմ և հաղթենք, մաքրվենք, որպեսզի հեշտացնենք մեր հաղթանակը և պատրաստ լինենք մեր վերջին ժամին, որն ամեն ակնթարթի կարող է վրա հասնել: Ամենքին Տերն ասում

Է. «Գնա՛ և Իմ դեմ մեղանշած Ամաղեկի ժողովրդին կոտորիր, պատերազմ մղիր, մինչև որ բնաջնջես նրանց» (Ա Թագ. 15:18) (Հայր Նիկողեմոս):

102. Վեց տեսակի մտածողությամբ անձը հաղթում է թշնամուն և սրանցով պահպանում է իրեն՝ խորհելով և մտածելով Աստծո, Քրիստոսի չարչարանքների, մահվան օրվա, ահեղ դատաստանի, սարսափելի տանջանքների և հավիտենական կյանքի մասին (Աբբա Օրսիսիոս):
103. Դիվային ձայների մասին եկեղեցու հին հայրերի խորհուրդներն այսպիսին են՝ ուշադրություն չդարձնել դրանց վրա, չխորանալ պատճառների մեջ: Դուք էլ այդպես վարվեք և մյուսներին էլ սովորեցրեք: Դրանց վրա ուշադրություն չդարձնելը կամաչեցնի թշնամիներին, և նրանք կդադարեցնեն իրենց փուչ հրաշքները (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
104. Երբ թշնամին վախ է պատճառում մեզ, միննույն ժամանակ նաև միտք է բերում, թե մենք չենք կարող դիմանալ այս հարձակմանը: Իսկ մենք պետք է պատասխանենք այսպես. «Չեմ էլ պատրաստվում դիմանալ, այլ հույս ունեմ, որ Ողորմած Տերն ինձ չի թողնի մենակ, այլ կօգնի, որպեսզի կանգուն մնամ, ինչպես որ օգնել է մինչև օրս» (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
105. Ավելի շատ կարդա Սուրբ Գիրքը, հատկապես՝ Ավետարանը: Այնտեղ Աստծո Հոգին է շրջում՝ վռնդելով աստվածամարտ և գարշելի ոգիներին (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
106. Նա, ով ասում է, թե իր մոտ միշտ հրեշտակ է գտնվում, թող փորձի այդ հրեշտակին հարցնել, թե հավատում և դավանո՞ւմ է Տեր Հիսուս Քրիստոսին, և թող խաչի նշանն իր վրա պատկերի: «Հարանց վարք»-ում գրված է, որ հրեշտակները, որոնց փորձել են այս եղանակով, գովել են փորձողներին: Թշնամին տանել չի կարող խաչի նշանը (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
107. Մահացածների համար չկա ավելի մեծ մխիթարություն, քան երբ նրանց համար մատուցվում է անարյուն զոհ: Նույնպես լավ է սաղմոսներ ընթերցելը, քանի որ սաղմոսները, որ գրված են սուրբ Դավթի կողմից, քշում են չար ոգիներին, որոնք մաքսատներում ցուցադրում են մահացածի բոլոր մեղքերը՝ ջանալով կորստի մատնել նրան և զցել դժոխք (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
108. Դուք միշտ ախ ու վախ եք անում, կարծում եմ՝ դրա պատճառն այն է, որ ձեր հույսը կապել եք ձեր արած գործերին՝ որպես ձեր փրկության արգասիք: Դա հրեական ճանապարհ է: Իսկ քրիստոնեականն արցունքաթաթախ ապաշխարելն է և խնդրելը. «Տեր, որ տնօրինում ես ամեն ինչ, փրկիր ինձ»: Չէ՞ որ փրկության համար Տիրոջն ապավինելը քրիստոնյաների պարտականությունն է և իրենց հոգու փրկության գրավականը: Այս կետը շատ կարևոր է: Երբ Տիրոջ հանդեպ ունեցած ապավինությունը կամաց-կամաց վերանում է, այդժամ բոլոր գործերը խափանվում են, քանզի այդժամ Տերը ետ է կանգնում՝ ասելով. «Դե մնա այն բանի հետ, ինչի վրա որ հույս ես դրել»: Տիրոջն ապավինելու զգացումը մեծ գործ է (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
109. Պետք է այնպես քեզ զգաս, ինչպես զգում է ծովում խեղդվողը, որ բռնվել է տախտակամածից և պառկել նրա վրա, որով մնում է ու քշվում անդունդների

վրայով: Նա միշտ զգում է, որ պատրաստ է կործանվել, բայց այդ զգացումի հետ միասին զգում է նաև իր տակ փրկարար փայտը: Սա է ճշմարիտ պատկերը բոլոր հոգիների, որոնք ճշմարտապես փրկվում են Տիրոջով: Նրանք տեսնում են, որ իրենք իրենցով կորսվում են, բայց միևնույն ժամանակ, զգում են, որ Տիրոջով փրկություն կա՝ հավատով առ Աստված (Թեոփիլոս Միայնակյաց):

110. Բազում են դիվային նենգ ցանցերը: Դեռ չհասցրած անձը շեղել աղքատությամբ, բռնում են նրան հարստությամբ: Դեռ չգերած նրան վիրավորանքներով և անարգանքներով, դևը զինվում է նրա դեմ գովաբանություններով և փառասիրությամբ: Չկարողանալով գայթակղել անձը հաճույքներով՝ նա հարձակվում է անձի դրա քեզանից անկախ՝ ամենատարբեր վշտերով: Եվ եթե մարդ այս բաների մեջ հաղթանակ է տանում սատանայի հանդեպ, այդ ժամանակ սատանան նրա վրա է հարձակվում հիվանդություններով՝ նպատակ ունենալով փոքրոգի մարդկանց տկարացնել Աստծո սիրո մեջ (Հարանց վարք):
111. Քո թշնամին սատանան է, իսկ դու տուն ես: Նա չի դադարում նետել քեզ վրա ամեն տեսակի աղտեղություն: Քո գործը դրանք ընդունել կամ չընդունելն է: Եթե ծուլանաս, ապա տունդ կլցվի այդ աղտեղություններով, և դու ուժ չես ունենա մտնել ներս: Դրա համար էլ առաջինն իսկ, ինչ նա զգում է, դու ետ նետիր նրա կողմ և քո տունը մաքուր կմնա Տիրոջ շնորհով (Հարանց վարք):
112. Ինչպես զինվորները, մտնելով պատերազմի դաշտ, չեն մտածում այն մասին, թե կվիրավորվեն կամ կենդանի կմնան, այլ բոլորն էլ մտածում են միայն սխրագործության մասին, այդպես և պետք է լինի վանականը (Հարանց վարք):
113. Ինչ նենգությամբ է անօրեն թշնամին կարողանում չար օգուտներ քաղել մեր բարի գործերից: Պահքից հետո մեզ զգում է անժուժկալության և անչափավորության մեջ, օրհնաբեր և խաղաղ աղոթքից հետո խռովում է ծիծաղով և դատարկաբանությամբ: Եվ այսպես ամեն ինչում և ամեն տեղ միշտ վերցնում է իրենը՝ մեր ամենափոքր անզգուշության և ծուլության պատճառով («Ճգնավորի օրագիր» գրքից):
114. Ինչի՞ համար է Աստված սատանային թույլ տալիս մեզ փորձել: Նրա համար, որ զգուշանալով և սպասելով նրա հարձակումներին՝ մենք մշտապես հսկման, արթնության և սրբության մեջ մնանք, որպեսզի հաղթանակ տանելով նրա հանդեպ՝ ավելացնենք մեր պսակները («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
115. Փրկության թշնամին շեղում է մեզ աղոթքից: Նրա առաջին խորամանկությունն սկսվում է առավոտից. «Պառկիր, դեռ վաղ է», հետո պատկերում է բազում անհետաձգելի գործեր, որպեսզի աղոթողը շտապողաբար կամ անուշադիր կատարի աղոթքը, կամ կրճատի այն և վերջապես թողնի աղոթական կարգը: Այդպես վարվում է նա նաև երեկոյան կարգի ժամանակ՝ բնեռելով ուշադրությունը հոգնածության և քնի վրա («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
116. Երբեմն թշնամին մղում է մեզ ոչ խելամիտ լռակյացության, որպեսզի եղբայրը մտածի, թե մենք նեղացած ենք իրենից, այդժամ տեղին է, որ մենք առաջինը խոսենք նրա հետ, և խոսենք սիրալիր («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

117. Փրկության թշնամին չի թողնում մարդուն մինչ ի մահ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
118. Նույն հոգին կարող է լինել կամ դների բնակարան, կամ՝ Աստծո և հրեշտակների: Եվ եթե շնանում է դևի հետ, դառնում է անպիտան Երկնավոր Փեսայի համար («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
119. Չարի հարձակումները ետ մղելու համար բավական է խաչակնքվելը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
120. Ճոխությունը զենք է չարի ձեռքում՝ մարդկանց կործանելու համար («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
121. Մեր տրտունջները ուրախացնում են թշնամուն: Ուզո՞ւմ ես հաղթել նրան, հանուն Քրիստոսի՝ համբերությամբ կրիր վշտերդ և ուրախություններդ՝ խոնարհությամբ գոհանալով Նրանից ամեն ինչի համար և կհաղթես դևին («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
122. Խորհուրդ է տրվում խուսափել չար ոգիներով բռնվածներից, քանի որ եղել են դեպքեր, երբ նրանց միջոցով թշնամին շփոթեցրել կամ ներգործել է նաև հոգևոր մարդկանց վրա («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
123. Մեղքերին հաջորդում են անհոգությունը, ծուլությունը և ցանկությունը, քանի որ անհոգությունը առաջ է բերում ծուլություն, ծուլությունից առաջ է գալիս ցանկություն, իսկ ցանկության պատճառով մարդը մեղանչում է («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
124. Աղոթքի ժամանակ երազելը դիվային փորձություն է («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
125. Դևը երկու չարիք է պատճառում՝ նախ մղում է մեղքի և ապա ետ է պահում ապաշխարությունից («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
126. Չհուսահատվելը զենք է չարի դեմ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
127. Դևերը սարսափում են ինքնամփոփ վիճակից: Ամփոփվիր ինքդ քո մեջ և մի սիրիր արտահայտվել («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
128. Պատերազմը, որ մղվում է մեր դեմ դևերի կողմից, նպատակաուղղված է Սուրբ Հոգու շնորհները մեզանից հեռացնելուն («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
129. Երբեմն միայն արհամարհանքը քշում է թշնամուն, իսկ դիմադրելը գրգռում է նրան և բազմացնում նրա խարդավանքները («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
130. Ով կարծում է, թե ինքը խորաթափանց է և ունի հոգևոր տեսողություն և կարծում է, թե կարող է ինքնուրույն քայլել առանց հոգևոր առաջնորդի, այդպիսինը բոլոր կույրերից ամենակույրն է և գտնվում է դիվային խաբկանքի, այսինքն՝ ինքնազավթված մեջ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
131. Բոլոր ոգիներից ամենաչարը համառության ոգին է: Սա իսկական սատանայական ոգի է («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
132. Երբեմն փրկության թշնամին մեր կատարած բարի գործին փաթաթում է չարը, ինչպես որ մոլախոտն է փաթաթվում պտղաբեր ծառին: Դու աստվածային հոգեշահ խոկումների մեջ ես, իսկ նա քեզ մղում է մտածելու աստվածաշնչյան մեծ գաղտնիքների շուրջ, որը միայն սառեցնում է և առաջ բերում կործանարար

մեծամտություն: Դու ջանում ես չվիրավորել ոչ ոքի, իսկ նա քեզ կշեղի դեպի կորուսիչ մարդահաճություն: Դու ջանում ես չդատել ոչ ոքի, իսկ նա շտապում է քեզ վրա բերել անտարբերություն՝ թե բարու և թե չարի հանդեպ, այսպես է նաև շատ ուրիշ պարագաներում («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

133. Չար ոգիների ներկայության նշաններն են. աղմուկը, թակոցները, ձայները և աղաղակները: Նրանց ներկայությունից հոգում առաջանում է վախ, մտքում՝ խռովք և շփոթ, ձանձրույթ, ծուլություն՝ առաքինասեր վարքի հանդեպ, վիատություն, երազանքներ և հիշողություններ, մահվան սոսկում և մեղավոր ցանկություններ, բարի գործերի հանդեպ նախանձախնդրության մարում: Դևերից ամենևին պետք չէ վախենալ, նրանք բացի սպառնալուց և վախեցնելուց ոչինչ անել չեն կարող («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
134. Ինչպես շունը, երբ տեսնում է այն փայտը, որով իրեն խփել են, փախչում է նրանից մեծ արագությամբ և շատ հեռու, այնպես էլ սատանան, երբ տեսնում է խաչակնքվողին՝ սարսափահար է լինում: Քանի որ տեսնում է իր գործությունը ոչնչացրած Քրիստոսի Խաչը, այդ պատճառով դողալով փախչում է Տիրոջ նվիրյալներից («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
135. Պետք է հավատալ, որ առանց Աստծո թույլատու կամքի մեզ հետ ոչինչ չի կարող պատահել: Եվ հենց սրա համար էլ չպետք է տրվել ոչ տրտմության, ոչ փոքրոգության, այլ՝ ամեն ինչի համար շնորհակալ լինել Աստծուց («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
136. Դևը սիրում է խեղաթուրել ուրիշների խոսքերն ու գործերը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
137. Տեսնելով նրանց, ովքեր սիրում են երազներ, երազանքներ և տեսիլքներ՝ դևերը հայտնվում են նրանց՝ կերպավորվելով Սուրբ Երրորդության, Քրիստոսի, Աստվածամոր, սրբերի կամ հրեշտակների կերպարանքով: Այս բոլորը դիվային հմայքներ են, սրանցով հրապուրվողներն ընկնում են դիվային կապանքների մեջ: Դու մի հավատա այս բաներին: Չարը կռահում է քո մտքերը, և ինչ ցանկանում ես, այն էլ առաջարկում է քեզ: Եթե դու չհավատաս, չընդունես, նա քեզ նմանօրինակ տեսիլքներով ու երազանքներով չի հայտնվի («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
138. Խորամանկ և նենգ է մեր թշնամին: Անկարևոր գործերը նա մեզ է ներկայացնում՝ որպես կարևոր, և շեղվելով այս մանրուքներով, մենք հետաձգում ենք ամենակարևոր գործերը և երբեմն էլ մոռացության ենք մատնում դրանք («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
139. Երբեմն թշնամին խարդավանքներ է լարում մեր դեմ հետևյալ կերպ. երբ մենք տեսնում ենք ինչ-որ մեղք կամ արատ մեր եղբոր կամ հասարակության մեջ, այդ ժամանակ նա ջանում է մեր սրտերը խոցել անտարբերությամբ և սառնությամբ, ավելի ճիշտ, ամոթալի երկշտությամբ, որպեսզի չասենք դառը և մերկացնող ճշմարտության խոսքը՝ դրանով իսկ կոտրելով մեղանշողի եղջյուրը:
«Քրիստոս Թագավոր, շնորհիք ինձ առաքելական նախանձախնդրություն և Սուրբ Հոգու հուրն իմ սրտում, որպեսզի համարձակորեն մշտապես

հակառակվեմ անպատկառ, հատկապես շատերին վարակող արատների դեմ: Եվ չինայեմ ոչ ոքի իրենց իսկ փրկության և Քո մնացած մյուս ժողովրդի կանգուն մնալու համար, որպեսզի այնպես չլինի, որ նրանք էլ, տեսնելով արատի տարածումը, գայթակղվեն և իրենք էլ գլորվեն» («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

140. Երբ դժվարանում ես պատերազմել, և տեսնում ես, որ ինքդ չես կարող հաղթել չարին, շտապիր իսկույն հոգևորականի մոտ, խնդրիր նրան, որպեսզի քեզ հաղորդություն տա: Սա հզոր և ամենահաղթ զենք է թշնամու դեմ պատերազմելիս: Պահք պահելն անհրաժեշտ է, քանի որ այն զարհուրելի է սատանայի համար: Չէ որ սատանան վրնդվում է պահքի միջոցով (Մատթ. 17:21): Թող գիտակցեն պահքը մերժողները, թե ում են նրանք հաճոյանում, ում մղումով են նրանք այն մերժում: Ասում են, թե կերակուրը չի, որ մոտեցնում է մեզ Աստծուն: Ճիշտ է, կերակուրը չի մոտեցնում, նա ինքն իրենից ոչ բարի է, ոչ՝ չար: Մեղքը կերակուրի մեջ չէ, այլ անժուժկալության, եկեղեցուն չհնազանդվելու և այդ հոգևոր սխրանքից՝ պահքից հեռանալու մեջ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
141. Թշնամին հզոր պատերազմ է մղում մեր սրտի դեմ՝ հազեցած ստամոքսի միջոցով («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
142. Որդյակ իմ, ջանա չմեծամտանալ, կարծելով, թե արդեն հասել ես այս կամ այն սրբի մակարդակին, այլ միշտ ասա ինքդ քեզ. «Գիտես, ով անձ իմ, որ մենք մեր մեղքերի բազմությամբ դներից անցել ենք, իսկ ոչ մի բարի գործ չենք արել Աստծո սիրո համար, վա՛յ մեզ, անարժաններիս, ի՞նչ երեսով պիտի կանգնենք Դատաստանի օրը» («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
143. Չկա ավելի ցավագին վիճակ դների համար, քան պահքի շրջանը, այդ պատճառով էլ նրանք առանձնահատուկ կատաղությամբ են հարձակվում այդ ժամանակ և հատուկ դաժանությամբ են հալածում հոգևորականներին, որոնք Աստծո մարդկանց առաջնորդում են անկեղծ զոջման՝ իրենց գործած մեղքերի համար: Առանձնահատուկ վայրագությամբ են գործում տաճարում և բարեպաշտ քրիստոնյաների տներում, որոնք մեծ նախանձախնդրությամբ են աղոթում, պահք պահում և ապաշխարում («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
144. Մեր ժամանակներում Սուրբ Հայրերի աշխատությունների տարածումը հատուկ դիմադրության է արժանանում մերժված ոգիների կողմից, նրանք մարմնավոր իմաստությամբ առաջնորդվող մարդկանց ներշնչում են ամենատարբեր մտքեր՝ ջանալով հակառակվել և դիմադրել այդ հոգեշահ գրքերի տարածման գործին («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
145. Թշնամու գործելակերպն այսպիսին է. հոգևոր կյանքում առաջադիմողների մասին կարծիք է ստեղծում, թե նրանք շեղված են հոգևոր ուղուց և հմայված սատանայի կողմից, այլոց մասին կարծիք է ստեղծում, իբր թե նրանք խռովարարներ են, ստիպում է նրանց արցունքներում տեսնել խորամանկություն, իսկ աղաչանքներում՝ կեղծավորություն («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
146. Աստծո առջև սատանան մեղադրում է մարդկանց, մարդկանց առջև՝ Աստծուն, նաև մի մարդուն՝ մյուսի առջև («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

147. Ինչպես ասում է Հովհաննես Սանդուղքը, չարը չի հարձակվում նրանց վրա, ովքեր արդեն լիովին հիմնավորվել են մեղքի մեջ: Աշխարհում անհոգությամբ ապրողների վրա նույնպես սատանան սակավ հարձակումներ է գործում, նա հարձակվում է հոգևոր կյանքում առաջադիմողների և իրենց կյանքն Աստծուն նվիրածների վրա:
- Գողը չի գնա դեպի աղքատի խրճիթը, այլ կնախընտրի հարուստի ամբարները՝ ամենատարբեր գանձերով լի, որոնցով նա կարող է հագնալ: Բայց դները փորձում են մարդկանց այն չափով, որ չափով Աստված նրանց թույլ է տալիս («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
148. Երբ գիշերը կանհանգստացնեն քեզ դիվային երազները, այնժամ հարյուր անգամ ասա այս աղոթքը՝ «Փառք Սուրբ Խաչիդ, Ալելուիա» («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
149. Երազելն աղոթքի ժամանակ ավելի վտանգավոր է, քան՝ անուշադրությունը: Մտացրիվ աղոթքը մնում է անպտուղ, իսկ աղոթքի ժամանակ երազանքներին տրվելը տալիս է խաբեության պտուղներ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
150. Ումանք թշնամին ներշնչում է, որ եթե մարդ այս կյանքում չի արժանանում որոշ շնորհների, ապա երկնքում էլ նրանցից զերծ կմնա: Այդպիսիներից մեկին թշնամին ցույց է տվել սրբապատկերից ճառագող լույս և հրամայել բացել բերանը և կուլ տալ այն՝ որպես օրհնյալ շնորհ: Իսկ սա անփորձության պատճառով անում է այդ բանը, իսկ հետո վնասվելով՝ մեկ շաբաթ անց մահանում: Եվ սրա նման ամենատարբեր խաբկանքներով սատանան կործանում է նրանց, ովքեր ցանկանում են իրենց անձերը զարդարել ամենատարբեր շնորհներով, այլ ոչ թե զղջմամբ և արտասուքներով:
- Մեր անձերի համար պետք է ցանկանալ միայն կոտրած սիրտ և խոնարհ հոգի, իսկ ինչ վերաբերվում է շնորհներին, ապա Տերը գիտի ում, երբ և ինչպիսի շնորհ տա եկեղեցու շինության համար («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
151. Երբ դևին սաստում են մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի անունով, ապա մեզ համար քաղցր և դևերի համար ահավոր այս անունը գործում է մեծ զորությամբ՝ ինչպես երկսայրի սուր: Որտեղ հավատով և սրբությամբ օգտագործվում է Աստծո անունը, այնտեղ նա անում է իր գործը, քանի որ Աստծո անունն իսկ զորություն է («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
152. Երբեմն հավատացյալներից ոմանք եկեղեցուց հեռանում են պիղծ մտքերի պատճառով: Սա խելամիտ չէ, քանի որ չարը պատերազմում է մեր դեմ նաև մտքերի միջոցով՝ նպատակ ունենալով մեզ դուրս բերել եկեղեցուց («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
153. Սրբություններն հայիոյելը և մարմնավոր պիղծ մտքերը մեզ ներշնչում են դևերը: Երբ այս դժոխային բաները քեզ կանհանգստացնեն, սրտանց հավատա, որ դա դևի ներգործությունն է, և կհեռանա քեզանից այս պղծությունը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
154. Մերձենալն առարկայականին կամ մարմնականին՝ ունայնություն է, դիվային հմայություն և սատանայի կամք («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

155. Թեոդորայի վարքից տեղեկանում ենք, որ նրա մեղքերը գրառած դներն իրենց ցուցակում չգտան այն մեղքերը, որոնք Թեոդորան խոստովանել էր հոգևորականին: Քանի որ այն մեղքերը, որոնց համար մարդն անկեղծորեն զղջացել է և թողություն ստացել հոգևորականից, ջնջվում են («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
156. Միբիր սուրբ հայրերի գրվածքները, և իմաստությունը քեզ կսիրի («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
157. Եղիբ՝ որպես տգետ, քո իմաստության մեջ և մի ձևացիր իմաստուն՝ լինելով տգետ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
158. Առանձնությունն իմաստության ուսուցիչն է: Առանձնությունը երկնային դրախտ է երկրի վրա («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
159. Պիղծ խորհուրդները վոնդիր Սուրբ գրքերի ընթերցանությամբ և երկարատև աղոթքով («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
160. Հաճախակի ասա. «Ներիր ինձ և աղոթիր ինձ համար» («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
161. Երբ պատրաստվում ենք մոտենալ Սուրբ Հաղորդությանը, այդժամ թշնամին սկսում է ներգործել մեր խղճմտանքի վրա («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
162. Վախեցիր չար սովորություններից առավել, քան՝ դներից («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
163. Չամաչենք Քրիստոսի խաչից: Թող ուրիշները թաքուն խաչակնքվեն, իսկ դու՝ ակնհայտ, որպեսզի դները, տեսնելով Թագավորի նշանը, փախուստի դիմեն («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
164. Չարը հարձակվում է հոգևոր գործերով զբաղվողների վրա: Այնտեղ է ավելի որոգայթներ լարում, որտեղ շատ են առաքինությունները («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
165. Ով չի ձգտում իմանալ, թե ինչպես պետք է խուսափել թշնամու ցանցերից, նա կընկնի նրանց մեջ և էլ երբեք չի ազատվի նրանցից: Նույնիսկ մեռնելիս՝ հոգեվարքի մեջ լինելով, պետք է իմանալ թշնամու խորամանկությունները և զգոն լինել («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
166. Աղոթքը և Սուրբ Հաղորդությունը երբեք չպետք է հետաձգել, թշնամու ոչ մի հարձակում չպետք է արգելք հանդիսանա աղոթքին և Սուրբ Հաղորդությանը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
167. Չարին վնասելու հզորագույն զենքը հնարավորին չափ մաքուր սրտով և երկյուղով Քրիստոսի կենդանարար Խորհրդին հաղորդվելն է («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
168. Եթե չարը քեզ հայտնվի որևէ կերպարանքով, ուշադրություն չդարձնես, այլ խաչակնքիր և շարունակիր գործդ, առանց Աստծո թույլտվության ոչինչ չի կարող անել («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
169. Ինչո՞ւ ենք կարդում Սուրբ Հայրերի գործերը: Որպեսզի նրանցից սովորելով՝ կարողանանք տեսնել մեր կրքերը և տկարությունները, և թե ում հետ է մեր

պատերազմը, ինչպես օգտագործել զենքերը և ինչպես պատերազմ մղել մեր թշնամիների դեմ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

170. Նույնիսկ նամակով արված խոստովանությունն ուժ ունի, քանզի այս ձևով նույնպես ի հայտ է գալիս ամեն ինչ: Հենց գրեք, այդ ժամանակ էլ ամեն դիվային ներգործություն հոդս կցնդի («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
171. Թշնամին մահացու հարված է հասցնում մարդկային սրտի վրա նաև բնության միջոցով՝ ինչպես Հոբի վրա քամիներով, ջրով ու կրակով: Թշնամական խարդավանքների միջոցով երբեմն վառվում են կացարանները, ջրի տակ են անցնում նավերը և տները, քամիները մոլեգնում են շինությունների վրա: Երբեմն թշնամին խոնավ եղանակին, մեզի, մառախուղի և գազերի ծածկույթի ներքո, նենգորեն գործում է՝ մեր մեջ առաջացնելով ճնշող տրամադրություն և նեղսրտություն, և սրանով մեզ ամեն մի արդար և սուրբ բանի հանդեպ անզգա սառնությամբ է խոցում («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
172. Ա՛խ, ինչ բազմատեսակ են օդային տերության իշխանների խարդավանքները, և ինչ դժվար է երբեմն ճանաչել դրանք («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
173. Եթե մեկը հնազանդվում է սատանային և ամեն ինչում կատարում է նրա կամքը՝ գործելով մեղքեր և անօրինություններ, և երբ պատահի, որ մենք հանդիպենք այդպիսի մեկին, այդ ժամանակ պետք է զգույշ լինենք, քանի որ նա կարող է վարակել մեզ իր մեղավոր էությամբ: Այսպիսի մարդը կարող է զենք լինել սատանայի ձեռքում, որի միջոցով նա կարող է մեզ զցել իր որոգայթը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
174. Իր ատամները կրճտացնելով Աստծո սուրբ մարդկանց վրա՝ սատանան վշտացնում է նրանց, հարձակվում է հատկապես նրանց վրա, ում Տերն Իրենն է համարում («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
175. Տոն օրերին Աստծո թույլտվությամբ թշնամին միշտ ջանում է տհաճություն պատճառել և վշտացնել: Մեկին հարվածում է, մեկին՝ կամթում: Եվ որքան ավելի խիստ ես լինում ինքդ քո հանդեպ, այնքան ավելի գորեղ կերպով է զինվում թշնամին («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
176. Երբեմն մեր փրկության թշնամին ջանում է մեզ հրահրել անհարկի սխրանքների: Կամ չափազանց խիստ պահեցողության և ծոմապահության, կամ ինչ-որ այլ բանի, որը մեր ուժերից վեր է, և որոնք ինքներս ենք մեզ նշանակում և որպես կարգ ենք սահմանում մեր հոգևոր կյանքի համար: Նման անչափավորությունից միշտ առաջանում է ուժերի ջլատում և թուլություն, կամաց-կամաց սկսվում է քանդվել մեր սահմանած կարգը, հետո վրա է հասնում խռովքը, որի ժամանակ էլ թշնամին հեշտությամբ հաղթում է մեզ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
177. Քո ի՞նչ բանն է խառնվել ուրիշի գործերին: Քո հիմար միտքը չարն ուղղորդում է դեպի ուրիշի գործերը: Դու կորցնում ես թանկագին ժամանակդ, որը տրված է քեզ փրկությանդ համար, իսկ դու օգտագործում ես քո կորստի համար («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

178. Եթե ցանկանում ես փրկվել, ապա այսպես արա. երբ տեսնես մարդու ընկնելը մեղքի մեջ, աղաչիր Աստծուն, որպեսզի ների այդ մեղքը նրան: Ինչքան աղոթես, այնքան բարի գործ արած կլինես: Ոմանք, չիմանալով այս դիվային խորամանկությունը, ջանում են դատել մեղանչած մարդուն: Բայց պետք է իմանալ, թե քանի անգամ մարդ դատի մեղանչողին, այնքան անգամ չար գործ կգրանցեն դները նրա հաշվին («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
179. Երբեք մի պարծեցիր, երբ պատրաստվում ես մի որևէ բարի գործ անել, թե չէ թշնամին կվնասի քեզ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
180. Միշտ ամեն ինչից առաջ առավել վախեցիր մարդկանց գովեստներից, որոնք ոմանք ընդունում են թշնամու աջակցությամբ՝ ի վնաս իրենց հոգու, քանի որ հոգևոր կյանքում փորձառություն չունեն: Քանզի շատ հաճախ այնպես է պատահում, որ գովեստների միջոցով հոգու մեջ են սողոսկում հպարտությունը և սնափառությունը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
181. Պետք է գիտակցել, որ մեզ վիրավորանքներ հասցնում են ոչ թե եղբայրները, այլ դները: Նրանք ջանում են շեղել մեզ Աստծուց («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
182. Վիրավորողի համար աղոթողը սարսափի է մատնում դներին («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
183. Քո մանկամիտ վախը, թե ինչ-որ վիուկի պատճառով կարող ես սատանայի իշխանության տակ ընկնել, վկայում է, թե ինչքան անգրագետ են պատկերացումներդ Աստծո, քրիստոնյայի և սատանայի մասին: Եթե դները խոզերի մեջ առանց Տիրոջ թույլտվության չհամարձակվեցին մտնել, ապա ինչպե՞ս կմտնեն մարդու մեջ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
184. Այսպիսի պատասխան է պետք տալ դներին. «Թեկուզև ես բազմամեղ մեկն եմ, բայց իմ փրկության համար չեմ հուսալքվի, քանի որ իմ հույսն Աստծո ողորմածության վրա է: Իմ Աստծո առջև եմ միայն մեղանչել, Նրա առջև և մեղա եմ գալիս: Միայն Նա է իմ Դատավորը, և ոչ թե դուք՝ նգովյալ դներ, դուք ինձ հետ ոչ մի գործ չունեք» («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
185. Մասնավորապես, չար ոգիների մասին հայտնի է, որ Աստված նրանց պատրաստ է ընդունել, բայց իրենք չեն ցանկանում՝ իրենց կարծրացած հպարտության պատճառով («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
186. Հառեք ձեր մտքերն ու սիրտը դեպի երկինք, դեպի հավիտենություն և չեք բռնվի սատանայի որոգայթներով: Թռչունը, որքան վեր է թռչում, այնքան ապահով է լինում, իսկ երբ ներքև՝ դեպի երկիր է իջնում, այնժամ հեշտությամբ որսվում է կամ խփվում («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
187. Մեր փրկության թշնամին՝ որպես օրենք, գործում է այսպես. երբ մենք ապրում ենք անօրեն կյանքով, նա այդ ժամանակ պատկերում է մեզ մեղքը, որպես թե մի անկարևոր բան, որի հանդեպ երկինք ու երկիր արարող Թագավորն իր անմերձենալի բարձունքից նույնիսկ ուշադրություն չի դարձնում: Իսկ երբ տեսնում է, թե մենք սկսում ենք զղջալ մեղքերի համար և որոշում ենք քանդել անարգ կրքերի կապերը, այնժամ նա մեզ պատկերում է Աստծուն՝ որպես

անողորմ Դատավոր, իսկ մեր մեղքերն այնքան մեծ, որ դրանց համար կարծես էլ հնարավոր չէ թողություն գտնել («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

188. Հավատացյալն ունի բազում օրհնաբեր միջոցներ՝ իր հոգևոր և մարմնավոր բժշկությունների, մխիթարության, սրբացման, նաև աներևույթ թշնամիների և վոնդելու համար: Դրանք են՝ խոստովանությունը, Սուրբ Հաղորդությունը, Սուրբ Գրքի ընթերցումը, ջերմեռանդ աղոթքը, Աստծո տուն հաճախելը, սրբերի և պահապան հրեշտակների օգնությանը դիմելը, հաճախակի Հիսուսի անունը կանչելը, սրբերի մասունքները, հրաշագործ խաչերը և ավետարանները, Աստվածհայտնության ջուրը, նշխարը, մասը, օրհնված յուղը և այլ ուրիշ շատ բաներ, որոնք հավատացյալի համար մեծ օգնություն են սգի, վիատության, հիվանդության և թշնամական հարձակումների ժամանակ:

Իսկ որքան քիչ մարդիկ են իրենց նեղությունների մեջ դիմում այս միջոցներին («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

189. Եթե մերձավորիդ հանդեպ ինչ-որ բարի բան ես անում հանուն Աստծո, իսկ դրան հետևում է փորձություններ, տհաճություն և դժբախտություն, այդժամ մի մտածիր, թե պետք չէր քեզ բարի գործ անել: Ընդհակառակը, իմացիր, որ այս բոլորը պատահեց մեր փրկության թշնամու կողմից մեր կատարած բարի գործի հանդեպ ունեցած նախանձից: Եվ հենց այս պատճառով էլ մի մեղադրիր քեզ բարիք անելուդ համար, այլ թշնամուդ՝ իր քինախնդրության համար («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

190. Մեր փրկության թշնամին միշտ չէ, որ մեծ չարություններով է մեր դեմ պատերազմում, այլ բավարարվում է՝ մեր ուշադրությունը մանր-մունր բաներով շեղելով: Նրա համար կարևորն այն է, որ մեզ շեղի գլխավորից և օգտակարից՝ սպանելով մեր ժամանակը («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

191. Ինքնուս սովորեցնում է նա, ով չի ղեկավարվում սուրբ հայրերի գրվածքների ոգով: Այդ իսկ պատճառով պետք չէ հավատալ նրան, ում խոսքը հակասում է սուրբ հայրերի խոսքին: Պետք չէ ընդունել նրան, այլ ընդհակառակը՝ խուսափել նրանից («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

192. Հանգցրու կայծը, քանի դեռ չի բորբոքվել, և սպանիր թշնամուն, քանի դեռ այն փոքր է («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

193. Փորձությունից և տարած հաղթանակից հետո հարկ է գոհություն հայտնել Աստծուն՝ ոչինչ չվերագրելով սեփական անձին, այլ՝ միայն Նրան, որ թույլ չտվեց թշնամուն ծիծաղել մեզ վրա: Քանզի դիվական խարդավանք է նաև այն, որ պարտությունից հետո չարն իրեն հաղթողին մեծամտության և սնափառության մեջ է գցում («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

194. Մարդկանցից հարկավոր է թաքցնել անձնական ապրումները (և՛ հոգևոր, և՛ մարմնավոր), հուզաշխարհը չցուցադրել, այլ կիսվել միայն համախոհի կամ հոգևոր հոր հետ (Հոգեշահ գրքերից):

195. Հոգևոր հայրերը հորդորում են մեզ անհապաղ շտկել մեր հոգևոր կյանքը, որպեսզի հասցնենք ձեռք բերել փորձառություն՝ հավիտենական կյանքի համար (Հոգեշահ գրքերից):

196. Հարգի՛ր բոլոր քահանաներին, բայց դիմիր միայն բարի համարում ունեցողներին: Գնահատիր իմաստուն, բարի և հոգևոր կյանքում փորձառու հովիվներին և մտերիմ եղիր նրանց հետ: Մեղքերից արձակել կարող է ամեն մի քահանա, սակայն կրթել հոգևոր կյանքում՝ ոչ բոլորը (Հոգեշահ գրքերից):
197. Մեր փրկության թշնամին միշտ չէ, որ չարություն է ներշնչում, այլ բավարարվում է նաև՝ մեր ուշադրությունը դատարկ բաներով զբաղեցնելով: Միայն թե գլխավորից շեղելով՝ մեր ժամանակն իզուր տեղը վատնվի (Հոգեշահ գրքերից):
198. Ինքնուրույն մի՛ մեկնիր Ավետարանը և սուրբ գրքերը, այլ դիմիր սուրբ հայրերի մեկնություններին: Սուրբ Ոսկեբերանն ասում է, որ բոլոր աղանդներն առաջացել են Սուրբ Գրքի ոչ ճիշտ մեկնություններից (Հոգեշահ գրքերից):
199. Եթե ուզում ես մերձենալ Աստծուն, մի՛ հաղորդակցվիր աշխարհին սերտ կապված մարդկանց հետ: Իսկ Աստվածճանաչության մեջ խորանալու համար հաճախ գերադասիր առանձնությունը (Հոգեշահ գրքերից):
200. Սատանան առավել ատում է Սուրբ հայրերի գրվածքները, որովհետև նրանք բացահայտում են իր բոլոր որոգայթները, խորամանկություններն ու նենգությունները (Հոգեշահ գրքերից):
201. Անհրաժեշտ է, սակայն, վերահսկել հատկապես փորձության սկիզբը, որովհետև մարդն ավելի հեշտ է հաղթում թշնամուն, երբ չի թողնում նրան իր հոգու մեջ ներթափանցի, և ետ է մղում, երբ փորձում է ներխուժել:
Հայրերից մեկն արդարացիորեն ասել է. «Սկզբից եթե չարին դիմադրիր, քանի որ մինչև հասնի սպեղանին՝ ուշ կլինի, որովհետև չարը երկար ժամանակ մի տեղ հաստատված մնալով՝ ավելի է հզորանում» (Որատիոս):
202. Տերը մեզ չի հրամայում մարմնով զորանալ, այլ՝ հոգով, ոչ թե պատերազմական (մարմնական) մեքենայություններով, այլ նեղությունների մեջ համբերելով՝ հաղթել մեր թշնամիներին: Թող ձեզ հովանի լինի Տիրոջ աջը և հաստատի ճշմարիտ հավատքի մեջ, որ ընդունեցիք Սուրբ Հոգու շնորհներով: Եթե սիրեք Նրան ձեր ողջ սրտով, նույն Ինքն այս կյանքում ձեզ համար փրկություն կլինի և Իր բոլոր սրբերի հետ հավիտենական կյանքին կարժանացնի (Սուրբ Սարգիս Զորավար):
203. Չար դևը փոքր պատճառներով մեծ վնասներ է հասցնում (Բարսեղ Մաշկևորցի):
204. Մարդու մարմինը պարսպապատ քաղաքի նման է, որն ունի հինգ դուռ՝ աչքը, ականջը, բերանը, ձեռքն ու ոտքը, այսինքն՝ շոշափելիքները: Բոլոր չար ու բարի բաներն այս հինգ դարպասներից են մտնում ներս և դուրս գալիս այնտեղից: Հոգին այս քաղաքի բնակիչն է, իսկ մարդու բարի գործերը՝ քաղաքի գանձերը: Միտքը թագավորն է այս քաղաքի ու գանձերի պահապանը, սատանան ու իր դևերը թշնամիներն են, որոնք ուզում են գրավել քաղաքը և հափշտակել հոգևոր գանձերը (Հովհաննես Երզնկացի):
205. Աստված, երբ բարիք է տալիս, և մարդիկ այդ մեծարանքի պատիվը չեն հասկանում ու գոհություն չեն հայտնում, Նա ետ է առնում Իր տված բարիքները,

ինչպես Ադամին հանեց Դրախտից, իսկ հրեաներին՝ Երուսաղեմից (Հովհաննես Երզնկացի):

206. Ահա ես տեսնում եմ շատ ավելի մեծ պատերազմ և շատ ավելի երկար և անպատում տանջանքների արհավիրք, ինչն առավել շատ ցավ է պատճառում, քան՝ բոլոր տեսակի այլ տանջանքները: Այս պատերազմն անմարմին է, որովհետև անմարմին է նաև նա, ով այս պատերազմը մեզ վրա է հարուցում: Մարմնի և արյան հետ չէ մեր կռիվը, այլ՝ իշխանությունների, պետությունների, խավարի աշխարհակալ դերի հետ, որոնք արեգակի ներքևում են գտնվում (Եփես. 6:12) (Սարգիս Շնորհալի):
207. Հետևաբար, զորանանք, անմարմին զենքեր հագնենք և դիմադրելու ելնենք չար ախոյաններին, որոնք սովորություն ունեն խավարի մեջ նետ ու մուխ արձակելու սրտով ուղիղների վրա: Բանսարկուի ճակատին պարսատիկով քար արձակենք և նրան ընկճենք, ինչպես Դավիթը Գողիաթին. առնենք այլազգիների ավարը և ոտնատակ տանք նրանց բնակարանները: Պոռնկության երեսին նետենք ողջախոհության քարը, համբերենք լեզվի հարվածներին, ինչպես սրասայր սուսերին, և եղբոր գազանությանը՝ ինչպես գազանների ժանիքներին, համբերենք նախատինքի, բամբասանքի և զրպարտության, ինչպես երկաթե եղունգների, աղքատության մեջ կախված մնանք, ինչպես խաչափայտին, մարենք մեր ընկերոջ զայրույթը, ինչպես հնոցը և մեր գազանական բարկությունը զգոնացնենք և արյան եռը ցամաքեցնենք: Մեր աչքերը թող չտեսնեն զարշելի բաներ, մեր ականջները չլսեն պոռնկական երգեր, և լեզուն չխոսի աղտոտ խոսքեր, ձեռքերը չխառնվեն ամոթալի բաների, մեր սիրտը թող չիմանա չար բաներ, և որովայնը չպարարտանա խորտիկներով (Սարգիս Շնորհալի):
208. Այսպես է մղվում այս պատերազմը, որ ավելի երկար և տանջալի է, քան մեծ ճիգով մղված պատերազմները. ա՛յս ձևով է մարդ տանում մարտիրոսների մարտնչումը և ստանում հոգու սրբությունն ու մաքրությունը. ա՛յս կերպով է, որ զգետնում է ու սպանում չար ախոյանին իր անդամների մեջ և կենդանացնում է մեղքերով մեռած հոգուն (Սարգիս Շնորհալի):
209. Թեև ահավոր է պատերազմը, սաստիկ են հարձակումները և հրեղեն՝ նետերը, սակայն չվախենանք, որովհետև մեզ մոտ է գտնվում հավատքի զորագլուխը՝ Հիսուս, որի անունով նահատակվում ենք (Սարգիս Շնորհալի):
210. Արդ դադար չառնենք այս հոգևոր պատերազմների մեջ և ուշացած չերևանք, այլ նահատակվենք անմարմին Գողիաթի՝ Բելիարի դեմ, սաղմոսարան և քնար վերցնենք չար այսերի դեմ (Ա Թագ. 16:23), խոնարհությամբ չարչարենք մեր մարմինն Աստծո փառքի համար, մտնենք ապաշխարության հրի բովի մեջ, գամվենք Քրիստոսի խաչին՝ մեղքի ծառի փոխարեն քացախ և լեղի խմենք, անիվների վրա պրկվենք և բանտ մտնենք, զգալի կամ իմանալի կապանքները համբերությամբ կրենք, և այս բոլորը Քրիստոսի սիրո և, մանավանդ, մեր անձերի համար: Քրիստոսի համար, որպեսզի կցորդ լինենք Նրա չարչարանքներին և հաղորդ՝ Նրա փառքին, իսկ մեզ համար, որպեսզի մաքրենք

մեր անձերը, ծածկենք մեր եսի ամոթը և դատաստանի օրը համարձակությամբ կանգնենք տիեզերական ատյանի ահավոր բեմի առջև (Սարգիս Շնորհալի):

211. Արդ, Հիսուսի անունով պատերազմենք, Նրա անվան համար արժանի նահատակներ լինենք, վստահությամբ Նրան ասենք. *«Բոլոր ազգերը շուրջս պատեցին, և Տիրոջ անվամբ վանեցի նրանց»* (Սաղմ. 117:13): Ապստամբ և ահավոր վիշապը թող չհաղթի մեզ իր խաբկանքներով, հորձանուտ ջրերը, այսինքն՝ անօրինության ուղիները չկլանեն մեզ, չլինի որ նա մեզ հաղթի ծուլությամբ, ծանր քնով, հարբեցողությամբ, որոնք առաջանում են այս աշխարհի հանդեպ ունեցած սիրուց, այլ ոչ թե՝ գինուց և օղուց: Չլինի թե բանսարկուն եսասիրության պատճառով մեզ խաբի, և մենք ազահությամբ կռապաշտ դառնանք, կամ բոլոր չարիքների մայր արծաթսիրությամբ տարվենք: Չար նախանձով չնմանվենք թշնամի բանսարկուին, նենգությամբ աչք չտնկենք ընկերոջ բարիքների վրա, ոչ էլ նրա փրկությանը նախանձենք, ատելությամբ՝ որպես մարդասպաններ, չերևանք և չերկարաձգենք, որ սատանան ռիսակալությամբ մեր մեջ չդարանակալի: Ստախոսությամբ բանսարկուի որդիներ չլինենք և բամբասանքներով չտարագրվենք արքայությունից, այլ մաքուր սրտով, առանց նենգության աշխարհի մեջ շրջենք և մեղքից զերծ կյանքով ապրենք, որպեսզի ազատ մարդկանց պես կարողանանք պնդակազմ լինել հոգևոր ճակատամարտի մեջ և չարչարանակից նրանց, որոնք սրով սպանվեցին, և իրենց պարանոցի արյունն Աստծուն անուշահոտ պատարագ մատուցեցին, որպեսզի, մասնավորաբար, նրանց խոստացված բարիքներին արժանի լինենք մեր Տիրոջ և Փրկչի՝ Հիսուսի Քրիստոսի շնորհքով և մարդասիրությամբ (Սարգիս Շնորհալի):
212. Այս պատճառով, մենք՝ ճանաչելով նենգավորի խորամանկությունները, միշտ սիրով, ահ ու դողով փութանք առ Աստված, դաստիարակենք մեր միտքն ու զգայությունները՝ միշտ բորբոքելով առ Աստված՝ գոհությամբ և երկյուղով: Գիշերն իջնելու հետ փարատենք մեզանից տխրատեսիլ մեղքերի խավարը, և առավոտյան լույսի ծագելու հետ՝ սիրով ընդունենք մեր մեջ խաղաղության առավոտ Քրիստոսին: Միշտ աղաչենք մարդասեր Աստծուն, որ վերստին վերադարձնի մեզ գերությունից՝ հարավի առունների պես (Սաղմ. 125:4), և բորբոքի մեր հոգիներում Իր սիրո հուրը (Խոսրով Անձևացի):
213. Տեք, եթե Մարմնիդ հետ հաղորդվում է մարդ, ազատ կլինի ամոթի բոլոր կասկածներից (Գրիգոր Նարեկացի):
214. Կան առաքինություններ, որոնք հաճելի չեն Աստծուն, և դա չարի խաբեությունն է (Եզնիկ Կողբացի):
215. Վախը թերահավատության նշան է. թերահավատությունը մենք վաղուց ենք մերժել մեզանից, նրա հետ վախն էլ թող փախչի մեր մտքերից ու խորհուրդներից (Վարդան Մամիկոնյան):
216. Սուրբ խորհուրդներին մոտենալիս, քահանայի պղծությունը բնավ քեզ չի վնասի, իսկ նա, որ պղծությամբ մոտենա, այդ պարագայում քահանայի սրբությունը նրան չի օգնի (Հովհան Մանդակունի):

217. Տերունական Սուրբ Մարմնին մերձենալը սրբերի համար լույս է, որ լուսավորում է հոգով մոտեցողներին, իսկ պիղծերի համար՝ հուր, որ այրում է ու ապականում մեղքով մոտեցողներին (Հովհան Մանդակունի):
218. Մարդը, որ մարդ է սպանում, մարդասպան է կոչվում, իսկ նա, որ անարժանաբար Տիրոջ Մարմնին է հաղորդվում, Աստվածասպան կլինի, քանզի նորից՝ մեկ անգամ ևս Աստծո Որդուն խաչն է հանում (Հովհան Մանդակունի):
219. Եվ արդ, սատանան այսպես բոլորի համար մահվան որոգայթներ է հնարում և Աստծո ուղիղ կարգից և վարքից հանում: Արդյունքում՝ չար պտուղ և անօրեն վարձ, որով կարծում են ստանալ արքայությունը, նույնով պիտի ժառանգեն տանջանքները: Եվ սատանան այնպիսի հափշտակումով է հիմարացնում, որ նույնիսկ աղոթքի, պահքի և ողորմության ժամանակ է գցում մեղքի մեջ: Եվ չենք ջանում մեզանից թոթափել սատանայի թմբիրը և պաղատանքներով, ապաշխարությամբ Տիրոջը չենք հաշտեցնում, քանզի ապաշխարությունը կարող է սպիտակեցնել մեղքերով սևացածներին և մաքրել զարշաթաթախներին, լուսավորել մեղքերով խավարյալներին և փարատել անօրինության մթերումները (Հովհան Մանդակունի):
220. Ո՛չ երբևէ մտաբերում ենք Օրը, ո՛չ Դատաստանի արհավիրքները և հավիտենական դառն ամոթը: Եվ ամենևին իսկ չենք հիշում, թե ինչ պիտի կրենք հետմահու և մեծ զգուշությամբ և հանապազ երկյուղով չենք մտաբերում սատանայի ամենահնար պատերազմը, որը միշտ զաղտնի, անդադար մարտնչում է և հարաժամ աներևույթ վիրավորում, և չենք սգում և չենք զգուշանում նրա չար նետերից ու խստավեր հարվածներից, այլ ամբողջովին ցանկությունների մեջ անհոգ վայելում ենք և անխոհեմ հանգստանում (Հովհան Մանդակունի):
221. Իսկ ես չարի բազում նետերից վիրավորվեցի և հաղթվելով պարտվեցի. խոստովանում եմ իմ պարտությունը և ծանուցում իմ ամբարշտությունը, պատմում եմ իմ անթիվ մեղքերը և ողբում իմ ահեղ անօրինությունները: Քանզի վերքերիս ցավերը հարկադրում են ինձ պատմել, և իմ աղետների վարանումները ստիպում են ինձ պաղատել, մեղքերս լալ և վերքերս բժշկել (Հովհան Մանդակունի):

Հայրերի վարքից

1. Սուրբ հայրապետ Փիլիպպոսի կաթողիկոսությունը օրավուր զորանում ու հաստատվում էր, որովհետև Տերը նրա հետ էր, քանզի վարքով խիստ ճգնող,

պահք պահող, մտքով սրբախորհուրդ, աղոթքներում՝ անձանձիր, խոսակցությունն աստվածային էր. ինչ-որ Աստծուց խնդրում էր, Աստված ամենն անյերի պարգևում էր: Մեր աչքերով հենց տեսանք, որ բազում դիվահարներ նրա աղոթքներով ազատվեցին, հիվանդներ, պես-պես ցավագարներ, անդամալուծներ առողջացան, ամուլ կանայք նրա աղոթքներով զավակներ ծնեցին:

Մինչ միաբաններ էինք մեծ միաբանությամբ բնակված Սուրբ Էջմիածնում, Փիլիպպոս կաթողիկոսի ժամանակ, պատահեց, որ միաբաններից մեկն այսահարվեց: Չարն այնքան ուժեղացավ, որ մինչև անգամ նրան առած՝ տանում էր շինությունից դուրս՝ դաշտ, հանդեր, այստեղ-այնտեղ մարդկանցից հեռու շրջել էր տալիս: Նրան միշտ բռնում, բերում էին վանք: Ապա նրա ոտքերը երկաթա ոտնակապեր դրին և այդպես պահելով՝ ամեն օր քահանաներն Ավետարան էին կարդում. և երկարեց այսպես մինչև հիսուն օր: Ապա մի կիրակի, Փրկական խորհրդի Սուրբ Պատարագը մատուցելուց հետո, երբ ժողովուրդը եկեղեցուց դուրս գալով գնաց, Փիլիպպոս հայրապետը հրամայեց այսակիր միաբանին եկեղեցի բերել, որպեսզի պատարագիչ քահանան ատյանի մեջ սրբության զգեստով նրա վրա Ավետարան կարդա: Տեր Փիլիպպոսն այս ասաց և ինքը ելավ, գնաց տուն, որովհետև անհրաժեշտ գործ ուներ, պատվավոր ինչ-որ մարդիկ նրան հյուր էին եկել: Գնաց նրանց մոտ, սեղան բացեց նրանց առջև և մի քիչ մնաց նրանց հետ՝ նրանց սիրտը շահելու համար, ապա թողեց նրանց հացկերույթի սեղանին, ինքը վերադարձավ եկեղեցի. եկեղեցու արևմտյան դռնից հանդարտ մտնելով՝ խաղաղորեն եկավ ատյանի մոտ և այնտեղ ընկավ իր ծնկների վրա՝ իր դեմքը սուրբ սեղանի կողմն ուղղած: Մի գուրդայի չափով սաղմոսի սրտառուչ պաղատանքով և հորդ արտասուքով աղոթեց: Այդ ժամանակ այսակիր մարդը կամենում էր ազատվել, փախչել բռնողների ձեռքից: Եվ երբ չկարողացավ ազատվել, ուժգին բարձրաձայն գոչումով աղաղակեց, ընկավ գետին, փսխեց և դարձավ՝ ինչպես մեռել: Այնուհետև տեր Փիլիպպոսը դադարեց աղոթել և մոտականերին հրամայեց վերցնել նրան և տուն տանել: Եկեղեցու սպասավորները մոտեցան, սրբեցին փսխած տեղը: Այդ օրից և հետագայում Քրիստոսի շնորհներով և Աստծո մարդ տեր Փիլիպպոսի աղոթքներով այդ միաբանն ազատվեց հիվանդությունից: Ազատված միաբանն ինքն էր պատմում. «Մինչդեռ միաբաններն ինձ բռնել էին Ավետարանի ներքո, որ ժամարարը կարդում էր, տեսնում էի, որ մի ահագին սև վիշապ օձ պատել էր իմ մեջքը, պարանոցս և ամբողջ մարմինս: Նաև տեսա Փիլիպպոս հոգևոր տիրոջը, որ իր ձեռքում բռնել էր խիստ մեծ մերկ սուսեր, սրընթաց հարձակումով մտավ եկեղեցու դռնով և հասավ ինձ մոտ, այդ սրով զարկեց օձին, որ փաթաթվել էր ինձ, և կտրատելով՝ ինձնից ցած թափեց: Օձի գլուխը և կտորները մեծ փութով փախուստի դիմելով՝ ելան եկեղեցուց ու կորան»: Ոչ միայն այս, այլև նման շատերին բժշկեց, բայց այս միայն գրեցի՝ իբրև օրինակ նաև մյուսների համար (Առաքել Դավրիժեցի):

2. Ճգնավորը վախճանվում էր: Երբ ավանդում էր հոգին, եկավ սատանան և ասաց. «Կարողացար փախչել ինձանից»: Իսկ ճգնավորը պատասխանեց՝ ասելով. «Դեռևս

չգիտեմ»: Արի ու տես հայրերի զգուշությունը, թե որքան զգաստ էին մինչև մահ (Հարանց վարք):

3. Մի ոչ հմուտ վանական մեծ նեղություններ էր կրում դներից: Երբ դները հարձակվում էին նրա վրա, նա փախչում էր սրանցից, իսկ սրանք էլ իրենց հերթին հետապնդում էին վանականին:

Եթե քեզ հետ կպատահի նման բան, մի վախեցիր և մի փախիր, այլ կանգնիր տղամարդավարի, խոնարհեցնելով անձո՛ր Աստծո առջև՝ ասա. «Տեր, ողորմիր ինձ, բազմամեղիս», և դները կչքվեն, իսկ եթե սկսես վախկոտի պես փախչել, նրանք քեզ կքշեն դեպի անդունդ: Հիշիր, որ Տերը քեզ է նայում, թե ինչպես ես դու ապավինում եմ:

Նման հարձակումը թշնամու կողմից թույլ է տրվում փառամոլության և հպարտության պատճառով («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

4. Մի ծեր վանական պատմում էր իր մասին, որ իր հայրը եղել է կռապաշտ քուրմ:

Մանուկ հասակում նա, նստած լինելով մեհյանում, տեսնում է, թե ինչպես հայրն ամեն անգամ անասուն է բերում կուռքին զոհաբերելու համար:

Մի անգամ, երբ հայրը դուրս է գալիս մեհյանից, նա գաղտնի մտնում է մեհյան և այնտեղ տեսնում է սատանային՝ բազմած գահին, բազմաթիվ զորականներով շրջապատված:

Եվ ահա իշխաններից մեկը մոտենում է նրան՝ խոնարհվելով ասում. «Ես եղա այսինչ երկրում և այնտեղ մեծ պատերազմ հրահրեցի, և մեծ խռովություն և արյունահեղություն եղավ: Ես եկա քեզ հայտնելու այդ մասին»:

Սատանան հարցնում է նրան. «Ինչքա՞ն ժամանակում արեցիր այդ ամենը»: «Երեսուն օրում», - պատասխանում է դեր:

Սատանան հրամայում է մտրակել նրան՝ ասելով. «Ընդամենն ա՛յդ ես արել այդքան երկար ժամանակում»:

Այնուհետև գալիս է մեկ ուրիշը և խոնարհվում սատանայի առջև:

«Դու որտեղի՞ց եկար», - հարցնում է նրան սատանան:

Դեր նրան պատասխանում է. «Ես ծովի վրա էի և փոթորիկ առաջացրեցի, խորտակեցի նավերը և բազմաթիվ մարդկանց խեղդամահ արեցի և եկա քեզ տեղեկացնելու»:

«Դու որքա՞ն ժամանակում արեցիր այդ ամենը», - հարցնում է նրան սատանան:

«Քսան օրում», - պատասխանում է դեր:

Սրան էլ սատանան հրամայում է ծուլության համար մտրակել:

Եվ գալիս է երրորդ դեր, խոնարհվելով ասում. «Ես եղա այսինչ քաղաքում, որտեղ հարսանիք էին անում: Ես վեճ հրահրեցի և մեծ արյունահեղություն եղավ, և դեռ ավելին, սպանեցի փեսային և եկա քեզ հայտնելու»:

Եվ երբ սատանան իմանում է, որ տաս օրում է արել այդ ամենը, հրամայում է սրան էլ մտրակել:

Եվ մի ուրիշ դեր գալով խոնարհվում է նրա առաջ, և սատանան հարցնում է նրան.

«Դո՞ւ որտեղից եկար»:

«Անապատից, լրացավ քառասուն տարի, որ ես պատերազմում եմ մի վանականի դեմ և մի կերպ հաղթեցի նրան՝ այս գիշեր գցելով շնության մեղքի մեջ»:

Լսելով այս՝ սատանան վեր է կենում գահից, համբուրում դևին և, արքայական պսակը հանելով իր գլխից՝ դնում դևի գլխին, նստեցնում իր կողքին՝ ասելով. «Դու մեծ և փառավոր գործ ես կատարել»:

Տեսնելով և լսելով այս ամենը՝ երեխան ինքն իրեն ասում է. «Վանականության դասը պետք է, որ մեծ խորհուրդ ունենա», և ընդունելով քրիստոնեություն՝ մտնում է վանք (Հարանց վարք):

5. Մի ծերի, որին եղբայրները խնդրում էին առավել չափավոր լինել ճգնություններում, պատասխանում է. «Որդյակներս, ասում եմ ձեզ, որ Աբրահամը, երբ տեսավ Աստծո մեծամեծ պարգևները, զոջաց՝ առավել պայքարած չլինելու համար» (Աբբա մի խոսք ասա ինձ՝ գրքից):

Աղոթք

Հաղթի՛ր, Տե՛ր, իմ հակառակորդին և զորացրո՛ւ՝ դիմակայելու իմ դեմ պատերազմողին, հազցրո՛ւ ինձ հավատքի զրահը, որ պահքով և աղոթքով սրբեմ ցանկության աղտերը և մարմնական խորհուրդները և ստանամ փրկական շնորհները:

Առաքի՛ր, Տե՛ր, Քո խաղաղության հրեշտակին իմ անձին վերակացու և պահապան, որպես իշխանություն՝ գնալու համար իժի և քարբի վրայով՝ ոտնակոխ անելու թշնամու ամենայն զորություն: Եվ պահի՛ր ինձ, Տե՛ր, որպես աչքի բիբ Քո թևերի հովանու տակ:

Արիացրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, պատվիրանների պահպանության մեջ, որով հայտնի է լինում ժուժկալությունը պատերազմի մարտերում, հաղթությունը բանսարկուի հանդեպ, մարմնի մեջ մեռնելը մեղքի համար և ճգնության մեջ պայծառանալը:

Կանգնեցրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, հաստատուն և անշարժ՝ պատերազմի փորձությունների մեջ՝ առանց երկյուղի, քաջ և ամուր հավատքով և հորդորական սիրով զորանալու՝ ինձ վրա եկող դևերի դեմ: Զինի՛ր ինձ Քո ամրակուռ զենքով՝ պատերազմելու և հաղթելու հակառակամարտ թշնամուն, որ կամենում է ինձ որսալ իսպառ:

Մեղքով ընկածիս կանգնեցրո՛ւ, Տե՛ր, և թշնամուց խոցվածիս դարմանի՛ր, վերցրո՛ւ մեղքերիս ցավը և վերացրո՛ւ հանցանքներիս կսկիծը, հափշտակի՛ր դառը մահճից և ազատի՛ր անողորմ տանջանքներից, հեռացրո՛ւ մարմնական հղիություններից և կարգի՛ր ճգնավորների դասում:

Մինչև ե՞րբ ես, Տե՛ր, հանդուրժելու չարագործին, որ չի հագնում իմ կորստյամբ, այլ հանապազ չարիքներ է հարուցում և օտարացնելով խափանում ինձ բարուց և առաքիճություններից, հեռացնում ինձ սրբությունից և դուրս հանում հավիտենական կյանքից: Խավարեցնում է իմ աչքերի լուսավորությունը և ապականելով գերում իմ միտքը, մղում ինձ հանցանքների չար ծառայության և մատնում ինձ անօրեն դահիճների ձեռքը, տանում չարչարանքների վայր և նետում մահվան կապանքների բանտ, դնում

խավարասեր սպասավորների մեջ և կապում մեղքերի պարաններով. և արդ, ի՞նչ կլինեմ ես՝ եղկելիս, եթե Դո՛ւ, Տե՛ր, չօգնես ինձ:

Քե՛զ եմ ապավինում, Տե՛ր, որ քավարան ես մեղավորների և դարան՝ հալածվածիս. փախստակա՛ն դարձրու իմ թշնամուն: Չունեմ այլ օգնական, այլ միայն Քեզ ունեմ պահապան իմ անձին. փրկի՛ր վտանգից, ազատի՛ր որոգայթներից և արժանացրո՛ւ ինձ լինել հավերժի որդի:

Վերակացու և պահապա՛ն եղիր իմ անձին, ով Տե՛ր իմ Հիսուս, պահի՛ր ինձ դներից և փրկի՛ր ինձ մարդկային փորձանքներից: Հաղթի՛ր հակառակորդին և հաստատի՛ր ինձ՝ պատերազմողների մեջ քաջ և ընտիր լինելու, գործակցի՛ր ինձ՝ մեղքերի քավարան լինելու և համբերելու վշտերի, առաքինի գործերով մերձենալու Քո աստվածային շնորհներին: Եվ Քեզ, Հոր և Ամենասուրբ Հոգուդ հետ փա՛ռք, իշխանությո՛ւն, տերությո՛ւն և արքայությո՛ւն և երկրպագությո՛ւն համայն արարածների կողմից, այժմ և անվախճան հավիտյաններում և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Բաղամ եվ Փենեհես

(Թվոց 2:5)

Երբ Իսրայելը պատրաստվում էր հարձակվել Մովաբի վրա, Բաղակը՝ Մովաբի թագավորը, զարհուրեց՝ տեսնելով Իսրայելի հաղթարշավը, քանզի հասկացավ, որ մարդկային ոչ մի զորություն չի կարող կասեցնել Իսրայելի ընթացքը և որոշեց այդ հոգևոր պատերազմում ինքն էլ հոգևոր զենքերով պատերազմել, քանզի տեսավ, որ Իսրայելի համար Աստված է պատերազմում: Ինքն էլ որոշեց դիմել Բաղամ հարցուկին, որպեսզի Իսրայելին անիծի: Բայց քանի որ անեծքի փոխարեն միշտ օրհնություն էր դուրս գալիս Բաղամի բերանից, Բաղակը զայրացավ և հուսահատվեց, քանզի չհասկացավ, որ Արարչից բացի չկա ուրիշ Աստված: Եվ Իսրայելն էլ անհոգ էր, քանի որ ասվում է. *«Տերն է իմ լույսն ու փրկությունը. ես ումի՞ց եմ վախենում: Տերն է իմ կյանքի ապավենը. ես ումի՞ց եմ դողում»* (Մաղմ. 26:1):

Բայց քանի որ Բաղակը խոստացել էր վճարել Բաղամին, Բաղամն էլ սովորեցրեց Բաղակին, թե ինչպես կարելի է հաղթել Իսրայելին, այն էլ այնպես, որ Մովաբի բանակից մի հոգի իսկ չտուժի, այսինքն՝ Իսրայելն իր ձեռքով իրեն կոտորի: Սա էր խորհուրդը, թե՛ Իսրայելի Աստվածը սուրբ Աստված է և չի հանդուրժում մեղքը, և եթե Իսրայելին գցեք մեղքի մեջ, Աստված նրանցից կհեռանա, իսկ առանց Աստծո դրանք ընդամենը թույլ, տկար, վախկոտ մի խառնամբոխ էն, որոնց կոտորելու համար առանձնապես մեծ ջանք չի պահանջվի:

Եվ Բաղամն իսկույն գործի անցավ. ընտրեց իր ազգի կանանցից գեղեցիկներին, նույնիսկ իշխանագուններին, և նրանց կարգադրեց, որ գուզվեն, զարդարվեն և մտնեն Իսրայելի բանակի մեջ՝ իրենց հետ վերցնելով նաև կուռքերին:

Եվ Իսրայելը չկարողացավ այս փորձությանը դիմակայել, շատերն ընկան շնության մեղքի մեջ և այս կանանց գայթակղության պատճառով խունկ ծխեցին Բերփեգովրին, ինչպես որ հետագայում նույն պատմության մեջ ընկավ Սողոմոն թագավորը:

Եվ հրաման եղավ, որպեսզի կոտորեն բոլոր նրանց, ովքեր շնացան և խոնարհվեցին կուռքի առջև: Եվ մեծ կոտորած սկսվեց Իսրայելի մեջ: Սովաբի աչքի առջև միմյանց կոտորում էր Իսրայելի ժողովուրդը, Բաղակը ցնծում էր, իսկ Իսրայելի մեջ սուգ կար:

Եվ երբ Իսրայելի իշխաններից մեկը մի մովաբացի կնոջ հետ մտավ իր եղբոր վրանը, Ահարոնի որդի Զաքարիայի որդի Փենեհեաը, վերցնելով նիզակը, վրեժխնդիր եղավ, քանզի նախանձախնդիր էր իր Տեր Աստծո համար, և՛ այդ կնոջը, և՛ այդ իշխանին սպանեց՝ նիզակով նրանց գետնին գամելով: Եվ դա նրան արդարություն համարվեց, և Աստծո բարկությունը դադարեց, և Իսրայելը մեծ վնաս կրելուց հետո սթափվեց, արթնացավ թմբիրից, մաքրվեց Սովաբի ներմուծած ախտից և շարունակեց իր հաղթարշավը՝ ոչնչացնելով մովաբացիներին, նաև Բաղամ հարցուկին՝ իր նենգ խորհուրդների համար:

Եվ ո՞վ կարող է մեր՝ քրիստոնյաներիս դեմ ելնել, եթե մենք ինքներս մեր դեմ չելնենք. *«Եթե Աստված մեր կողմն է, ո՞վ կլինի մեզ հակառակ»* (Հռոմ. 8:31): Բայց ինչո՞ւ բազում քրիստոնյաներ շեղվում են Տիրոջ ճանապարհներից և փրկության ուղուց: Դեռ առաքելական շրջանից սկսած մինչ օրս՝ մեկը շեղվեց 12 առաքյալներից, երկուսը՝ 70 աշակերտներից և շատերը՝ նորաստեղծ եկեղեցիներից:

Սա բարի պատերազմ է, և այս պատերազմի ժամանակ մեր թշնամիները բազում և ամենատարբեր հարձակումներ են գործում մեր դեմ, որպեսզի շեղեն մեզ և գլորեն այն գուրը, որից Տիրոջ շնորհիվ դուրս եկանք:

Բայց մի՞թե մեր թշնամիներն ավելի զորեղ են մեզանից: Այո, շատ ավելի, քանի որ նրանց գլուխը սատանան է, որը միայն իր պոչի շարժմամբ աստղերի մեկ երրորդ մասն է իր ետևից քարշ տալիս, այսինքն՝ այն հրեշտակների, որ դրա գլխավորությամբ ապստամբեցին: Ո՞վ ենք մենք, որպեսզի կարողանանք, մեր մարդկային զորությանը հուսալով, հաղթել նրան: Նրան կարողացավ հաղթել միայն Աստվածամարդը՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս՝ Իր խաչով ջախջախելով նրա գլուխը: Ուրեմն, մենք մեր մարդկային կարողություններով ոչինչ ենք, բայց երբ մեր մարդկային չնչին զորությանը գումարվում է աստվածային անհաղթ զորությունը, այնժամ մեր հաղթանակը ապահովված է: Բայց տեսնում ենք, որ Աստված հեռանում է հավատացյալից, երբ նա, գայթակղվելով չարից, ընկնում է մեղքի մեջ. *«Աստծո տաճար եք դուք, և Աստծո Հոգին է բնակվում ձեր մեջ: Եթե մեկն Աստծո տաճարն ապականի, Աստված էլ նրան պիտի ապականի»* (Ա Կորնթ. 3:16-17): Սատանան մեզ ոչինչ պարտադրել չի կարող, սակայն իշխանություն ունի՝ մեզ վրա փորձություններ բերելու և շատ գայթակղիչ բաներ առաջարկելու: Ինչպես որ Տիրոջ թույլտվությամբ զրկեց Հոբին իր ունեցվածքից, ընտանիքից ու առողջությունից և տեսնելով, որ ոչինչ դուրս չեկավ դրանից՝ կնոջ միջոցով ստիպեց Հոբին՝ բերան բացել Տիրոջ դեմ, սակայն խայտառակվեց, քանզի Հոբը տեղի չտվեց թշնամուն:

Եվային էլ օձը համոզեց, գայթակղեց և խաբելով հաղթեց, բայց նա չէր կարող ուժ գործադրել և ուժով ստիպել, որպեսզի Ադամն ու Եվան ճաշակեն արգելված պտղից: Նույնն էլ Իսրայելի պարագան էր. ո՛չ Բաղամբ, ո՛չ Բաղակը չէին կարող ստիպել, որպեսզի Իսրայելը շնանա և կուռքերի առջև խոնարհվի:

Մենք էլ, որ ելել ենք և ընթացք վերցրել դեպի երկնային Քանան, զգուշանանք մեր թշնամուց, բայց չվախենանք նրանից, այլ վախենանք մեր Տեր Աստծուն մեր մեղքերով ու անօրինություններով վշտացնելուց: Քանի որ չարը գիտի մեր մարդկային թուլությունները և պատերազմ է մղում մեր դեմ՝ մեր բնությանը հատուկ կրքերի միջոցով. վավաշոտին գայթակղում է գերիչ տեսարաններով, պիղծ երագներով, որկրամուլին՝ կերակուրների տեսակներով ու համեղությամբ, արծաթասերին՝ հարստության տենչանքով, և այսպես, ով ինչ թուլություն ունի, այդ ուղղությամբ էլ աշխատում է:

Ուրեմն, ջանանք արթնանալ, որպեսզի աշխարհի բազում գայթակղությունները և դիվային պիղծ առաջարկները չընդունենք, որ չլինի թե հեռանա մեզանից փրկարար շնորհը, քանի որ ասվում է. «Մի՛ տրտմեցրեք Աստծո Հոգին, որով կնքվեցիք» (Եփես. 4:30): Եվ քանի որ շատերն ընկան, ուրեմն, մենք էլ անհոգ չլինենք, չխաբվենք չար խորհուրդներից, թե իբր ամեն բան լավ է, Աստված մեզ համար փրկություն է պատրաստել, մենք այլևս անելիք չունենք:

Ուրեմն, քանի դեռ ժամանակ կա, ամեն մեկս աշխատենք քննել, թե մեր սրտերի մեջ ինչպիսի կուռքերի ենք խոնարհվում և խունկ ծխում, և եթե այս գիրքը կօգնի հայտնաբերել մեր սրտերի մեջ նման բաներ, ապա Փենեհեսի պես վճռական լինենք և այդ կուռքը ոչնչացնենք նիզակի հարվածով, որքան էլ դա մեզ համար ցավոտ լինի, քանզի այն հրեշտակները, որ ուրախացան մեր ապաշխարությամբ և մեր դարձով, այժմ սգում են մեր մեղավոր ընթացքի համար, ինչպես որ սուգ էր Իսրայելի մեջ: Ուրեմն, նախանձախնդիր լինենք՝ կացինը դնենք արմատին, ոչնչացնենք և մեր սրտերից դուրս նետենք կուռքերը, և Տերը դա մեզ Փենեհեսի պես արդարություն կհամարի, և Իրեն փառք հավիտյանս. Ամեն:

Ա. Արևշատյան

Բարսեղ վարդապետ Մաշկևորցու խոսքը սիրո մասին

*«Բարի վարդապետ, ի՞նչ պետք է անեմ, որ
հավիտենական կյանքը ժառանգեմ» (Մարկ. 17:21):*

Ո՞ր են նրանք, որոնք ասում են, թե ինչու սատանան եղավ: Թեև այս բաներն ասելու իրավունք ունեին ավելի միայնակյացները, որոնք իրենց մտածումները մաքրել են և ինչքերն ու այլ բաներն արհամարհելուց հետո

հանձն առել՝ հրաժարվելու իրենց հայրերից ու մայրերից, տներից ու այլ շատ բաներից, սակայն նրանք նման խոսքեր չասացին, այլ միայն նրանք, ովքեր ասելու պատճառ չունեին, և սրանք են ասում, թե սատանան է ընչասիրության պատճառը և նա է մեր մեջ առաջացնում պոռնկության չար խորհուրդը: Եթե իսկապես նա է պատճառը, պետք է փախչեիր, այլ ոչ թե՝ հանձն առնեիր, իսկ երբ հոժարում ես, այնժամ ոչ թե սատանան է մեղադրելի, այլ՝ դու: Երբ մեկն աղբն իր տանից դուրս թափի, իսկ մեկ ուրիշն ամբողջությամբ այն իր տունը տանի, ոչ թե՝ աղբ թափողին, այլ վերցնողին պիտի մեղադրենք և անմիտ անվանենք: Այսպես էլ հիմա գիտես, որ արծաթսիրությունը բանասարկուից է, նաև ժահահոտ ու գարշելի աղբի նման չար և աղտոտ շնության խորհուրդը նա է մեջդ սերմանում, իսկ դու առանց երկմտելու պատրաստակամությամբ այն ընդունում ես: Պետք է նմանօրինակ ամեն բանից էլ խույս տալ և կամաց-կամաց ձերբազատվել: Ինչպես որ մեր ճամփան շեղելով՝ հեռանում ենք աղբանոցից, նույնպես և դու փախիր ընչասիրությունից և աղտեղի խորհուրդներից: Թերևս հարցնես. «Ինչո՞ւ փախչեմ»: Եթե հակառակն ասած լինեի, թե՝ ինչքեր ցանկացիր և մարմնի հեշտանքը սիրիր, կարող էիր տարակուսել, օրինակ, առջևդ ոսկի ու թանկարժեք քարեր եթե լինեին, և քեզ ասեի սրանք անարգիր և փոխարենը կապար վերցրու, այն ժամանակ կարող էիր չհամոզվել և ասել, թե ինչպես կարող եմ այդ անել: Իսկ եթե ասեի կապար մի ցանկացիր, այլ՝ ոսկին, հարցը կոյուրանար: Նմանապես, այս և անդենական կյանքի հեշտության տարբերությունը ոչ միայն ոսկու և կապարի միջև գոյություն ունեցող տարբերության չափն է, այլ՝ շատ ավելին: Ուստի, պետք է զարմանանք ոչ թե այս կյանքի հեշտություններն արհամարհողների վրա, այլ՝ չարհամարհողների, որովհետև զարշահոտ աղբը և անուշահոտ յուղը միմյանցից զանազանել չկարողանալը չափազանց անմտության նշան է:

Եվ ի՞նչ, ցանկանում ես հավիտենական կյանքը ժառանգել և առարկում ես, թե ինչպես ներկա կյանքն արհամարհե՞մ: Ուզում ես արքայական ծիրանի հագնել և ասում ես, թե ինչպե՞ս մերկանամ ցնցոտիներիցս: Թագավորի պալատում պետք է բնակվես ու բազմես և ասում ես, թե ինչպե՞ս ատեն աղքատիկ հարկս: Իսկապես, ամեն ինչի պատճառը մենք ենք, որ չենք ուզում մեր հայացքը մի քիչ վեր բարձրացնել, մինչ նրանք, որ փորձեցին, շատ հեշտությամբ հաջողության հասան: Դուք ևս հավատ ընծայեք ասածներիս և նախանձախնդիր եղեք ուղիղ բաներին՝ ընկերոջը ձեր անձի պես սիրելով, որի մասին միայն խոսում եք, իսկ գործով ցույց չեք տալիս: Մտածիր, թե բոլոր բարիքներից որքան ավելի մեծ է ընկերասիրությունը. ոչ օրենքի և ոչ էլ տանջանքների պետք կունենայինք, եթե բոլորն էլ ուրիշներին սիրեին այնպես, ինչպես իրենք կուզեին սիրվել, ոչ ոք ուրիշին չէր զրկի, այլ կռիվներն ու հափշտակությունները, չար նախանձն ու բարկությունը, ինչպես նաև այլ ախտերն ամբողջությամբ կանհետանային: Արդարև, սերը բուսնում է առաքինի հոգիների մեջ, իսկ այնտեղ, ուր չարություն կա, այս բույսը չորանում է՝ համաձայն այս խոսքի. «*Երբ անօրինությունը բազմանա, սերը կցամաքի*» (Մատթ. 24:12): Ինչպես որ մարդն իր անձին չարիք չի ուզում հասցնել, նույնը կանի և իր ընկերոջ համար, եթե սեր ունենա: Սրա համար է, որ Քրիստոս ճշմարիտ սիրո նշանն ընկերասիրությունը նկատեց և ասաց. «*Պետրոս, եթե Ինձ սիրում ես, արածեցրու Իմ ոչխարներին*» (Հովհ. 21:17): Տես, ընկերոջ հանդեպ սերը մարտիրոսությունից վեր համարեց, որովհետև չասաց.

«Իմ համար մեռիր, այլ՝ Ինձ հավատացողներին ծառայիր»: Ահա թե ինչու, առաջին պատվիրանի նման պահանջեց նաև երկրորդը՝ այսպես ասելով Աստծո համար. *«Քո ամբողջ սրտով Նրան սիրիր»*, իսկ ընկերոջ համար ասաց, *«քո անձիդ պես սիրիր»*: Եթե իսկապես կարողանայիք այս գործադրել, ապա սատանան ոչ հարուստին և ոչ աղքատին, ոչ ամուսնուն և ոչ կնոջը չէր կարող վնասել: Նույնիսկ, հազար սատանա եթե լիներ, և մենք սեր ունենայինք, մեզ ոչինչ չէին կարող անել: Այժմ սովորենք, թե ինչպես կարող ենք իրար սիրել: Ի՞նչն է մարմնական ցանկությունների առաջացում, եթե ոչ՝ մարմնի վայելչությունը: Ուրեմն մեր հոգին ևս գեղեցկացնենք, այն ժամանակ էլ իրար կսիրենք, որովհետև մարդը ոչ միայն պիտի սիրի, այլ նաև պիտի սիրվի: Ինչպես որ մարմնով գեղեցիկները սիրվում են շատերի կողմից և իրենց նման ուրիշներին են սիրում, այսպես էլ նրանք, որ հոգով գեղեցիկ են, շատերի կողմից սիրվում են և իրենք էլ ուրիշներին են սիրում: Իսկ մենք իրար չենք սիրում, քանզի հոգով գեղեցիկ չենք: Ուստի մեծ իմաստուն է նա, որ սեր է գոյացնում: Արդ, ինչպես առաքյալները քարոզով, մարգարեները՝ սովորեցնելով, նույնպես և դուք Աստծուց մեծ պարգև կստանաք, եթե ճշմարիտ սիրով սիրելիներ բազմացնեք: Ինչպես որ թագն ու ծիրանին ցույց են տալիս, թե ով է թագավորը, իսկ առանց նրանց, եթե նույնիսկ ոսկյա հագուստ էլ ունենաս, միևնույն է թագավոր լինելդ չի իմացվի, նմանապես, եթե ամեն տեսակի առաքինություններ ունենաս և եթե նույնիսկ կարողանաս հրաշքներ գործել, սակայն սեր չունենաս, չի իմացվի, թե արդյո՞ք դու պատկանում ես Քրիստոսին: Սա է կնիքը, այսինքն՝ Քրիստոսի նշանը, այն խոսքի համաձայն, թե՛ *«Իմ աշակերտներն եք, եթե իրար սիրեք»* (Հովհ. 13:35): Ինչպես որ յուրաքանչյուր ոչխար իր կնիքով, այսինքն՝ նշանով ենք ճանաչում, նույնպես և քրիստոնյան ճանաչվում է իր սիրով, որ կնիք է, այսինքն՝ Քրիստոսի նշանն է: Իսկ կարող ենք այն ունենալ, երբ օգնենք զրկյալներին, ինչը որ անելուց այնքան հեռու ենք:

Մարդիկ ինչքերի պատճառով նեղվում են, և շատերի համար դառնում ատելի, իսկ մենք Աստծո համար մի կտոր բան մեր բերանից չենք ուզում կտրել, որպեսզի օգնենք զրկյալներին, որպեսզի ոչ ոքի ատելի չլինենք: Շատերը հաճախ կրկնում են. «Իզուր սիրիր, բայց զուր տեղն ատելի մի եղիր», թեև Աստծո համար ուրիշների կողմից ատելի դառնալուց ավելի լավ բան չկա: Աստծո համար հանձն առած ատելությունն ավելի շահավոր է, քան՝ Աստծո համար սիրված լինելը: Երբ Աստծո սիրո համար սիրվենք, մենք պարտապան կգտնվենք Նրա սիրուն, իսկ երբ ատելի լինենք Իր համար, Նա պարտապան կգտնվի մեզ: Որքան որ ագահները սիրում են հարստություն, ցավոք, նույնքան էլ մենք չենք սիրում Քրիստոսին, և ինչ օգուտ կստանանք, երբ ինչքեր չենք սիրում, սակայն չենք սիրում նաև Քրիստոսին: Արդարև, ոչ միայն պետք է հավատանք Քրիստոսին, այլև՝ սիրենք Նրան, ինչպես Պողոսն է գրում. *«Քրիստոսի հանդեպ ունեցած մեր հավատքով ու սիրով»* (Բ Տիմ. 1:13): Ինչպե՞ս կարող է մեկը համարձակվել և ասել, թե սիրում է Քրիստոսին, երբ սիրելիի կեցվածք չի դրսևորում: Ուստի, ինչպես որ մեկը սիրում է մտերիմ բարեկամի, գոնե այդպես սիրենք Քրիստոսին, ինչը երբեք չեմ տեսնում: Հաճախ բարեկամների համար անարգվում ենք, իսկ Քրիստոսի համար ոչ ոք չի ուզում նախատվել: Երբ տեսնում ենք, որ բարեկամը հեռու երկիր է մեկնում, լացում ենք և նեղվում, իսկ երբեք չենք ցավում, երբ Քրիստոս մեր մեղքերի պատճառով հեռանում է մեզանից: Նրան՝ որպես բարեկամ, չունենալն այնքան մեծ չարիք չէ դեռ, քանզի շատ

ավելի վատթարը կա. այն, որ նույնիսկ Նրան թշնամի ենք դառնում, ինչպես որ ասում է Առաքյալը. *«Քանզի մարմնավոր խորհուրդը թշնամություն է առ Աստված»* (Հռոմ. 8:7): Մենք, միշտ մարմնի կամքը կատարելով, թշնամություն ենք ցուցաբերում: Նա միշտ մոտենում է մեզ, իսկ մենք, անարգելով Նրան, հեռացնում ենք մեզանից՝ մեր չար գործերով: Հետևաբար, աղաչում եմ, սիրենք Աստծուն, ինչպես որ Ինքը սիրում է մեզ: Եթե Նա մեզ սիրեց, երբ Իրեն ատում էինք, որքան ավելի պիտի սիրի մեզ, երբ այսուհետև մենք ևս սիրենք Իրեն: Պետք չէ միայն խոսքերով սիրել, որովհետև Ինքը ևս ոչ միայն՝ խոսքով, այլև գործով ցուցաբերեց Իր սերը: Արդ, դու ևս գործով ցույց տուր՝ կատարելով Իր կամքը: Ինչպես որ Մովսեսը ևս գրում է. *«Աստված ի՞նչ է խնդրում մեզանից, եթե ոչ այն, որ սիրենք Իրեն՝ հետևելով Իրեն»* (Բ Օր. 10:12): Երբ Նա խնդրում է, որ սիրենք, դրանով հայտնում է, որ Ինքը ևս սիրում է քեզ: Ոչ մի բան չի կարող մեզ Աստծո շնորհին արժանացնել, բացի սիրուց, երբ Նրան և միմյանց սիրենք: Այս բոլորի համար վարձք պիտի ստանանք, ինչպես որ ասված է. *«Աղոթիր և վարձքդ առ, բարին խնդիր և վարձքդ ստացիր»*: Երբ զավակներն առաքինի են լինում, հայրերը վարձատրում են նրանց, նույնը և անում է Աստված, որ ասում է. *«Եթե առաքինի լինես, վարձքդ կստանաս և Հորդ կուրախացնես, իսկ երբ չար լինես՝ կզայրացնես ծնողիդ»*: Արդ, մտածենք այս ամենի մասին: Աստծո բոլոր հրամանները մեր հանգստի համար են, որովհետև Նա, երբ երանի է տալիս աղքատներին, հեզերին ու սգավորներին, ողորմածներին և ուրիշներին, այս բոլորից ոչ մի օգուտ չի ակնկալում Իր համար, ուղղակի նրանցով մեզ է զարդարում: Երբ ասում է՝ «անոթեցա», Նա տվածիդ կարոտ չէ, Ինքը կարող է աղքատներին կերակրել: Սակայն այդ խոսքով քո բարիքն է ցանկանում, ինչպես որ արևը կարիք չունի մեր կողմից տեսնվելու, և եթե մեկը չնայի նրան, միևնույն է, սա իր պայծառությամբ կմնա, այլ մենք ենք, որ օգտվում ենք նրա ներկայությունից: Այս իրականությունը շատ ավելիով պատշաճում է Աստծուն: Այս մեկը ևս սովորիր, մեր և մժեղի միջև որքան որ տարբերություն կա, նույնքան և առավել կա մեր և Աստծո միջև: Արդ, եթե մենք, որ փառքի կարոտ ենք, սակայն չենք ցանկանա մժեղներից պատիվ ընդունել, որչափ ավելի Աստված, որ անկարոտ բնություն է, չի ուզենա մեր կողմից պատվվել: Սակայն, Աստծո համար պատիվ է, երբ մենք փրկության արժանանանք, քանզի Նա Իր պատիվը թողած, մերն է փնտրում: Նա ասում է. *«Եթե մեկից նեղված ես, հրամայում եմ, որ նա, թողնելով իր պատարագը, նախ զա քեզ մոտ և ապա նոր պատարագը մատուցի»* (Մատթ. 5:23): Նույնը տեսնում ենք և բյուր քանքարներ պարտք ունեցողի ողորմություն գտնելու օրինակով, քանզի երբ նա իր նման ծառայից հարյուր դահեկան պահանջեց, Տերը, նրան չար ծառա կոչելով, պատժեց: Նաև՝ Պողոսը, երբ հալածում էր առաքյալներին, նրան ասաց. *«Ինչո՞ւ ես Ինձ հալածում»,* իսկ Սամուելին ասաց. *«Ոչ թե քեզ անարգեցին, այլ՝ Ինձ»*:

Արդ, մտածենք այս բոլորի մասին, մանավանդ Նրա, որ մեզ ճանաչեցրեց Իրեն՝ բոլոր բարիքների Գլխին, որ մեզ սովորեցրեց առաքինի գործեր, բոլոր արարածներին մեզ համար ստեղծեց, Իր սիրելի Որդուն մեզ համար մատնեց և երկնքի արքայությունը խոստացավ: Ամեն ինչ անենք, որպեսզի Իր սիրուն արժանանանք, չսպասենք, որ ուրիշները նախ մեզ ողջունեն, այլ մենք կանխենք նրանց ու մրցենք՝ իրար պատիվ տալու մեջ, և սա նվաստացում չհամարենք: Նաև մեզ չարիք գործողներին երբեք չհիշենք, այլ՝ միայն այն, ինչը բարի է: Եթե այս բաներն ուղղենք, կարող ենք սատանայի որոգայթից

ազատվել և հասնել Աստծո կողմից խոստացված բարիքներին, մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի շնորհով, Ում վայել է փառք, իշխանություն և պատիվ, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Սարգիս Շնորհալու խոսքը բարի պատերազմի մասին

Ինչպես մարտիրոսներին, մեզ ևս նույնօրինակ և ավելի չարչարանքներ են սպասվում. ուստի նրանցից ետ չմնանք և ավելի տկար չգտնվենք: Եթե արդարները չարչարվեցին ու համբերեցին բանտերի և կապանքների, խոշտանգումների և կախաղանի, բյուրապատիկ բամբասանքների և նեղությունների մեջ, որքան առավել մենք՝ մեղավորներս, պիտի ենթարկվենք չարչարանքների, բազմապատիկ նախատինքների և անարգանքների:

Նրանք չարչարվում էին, որպեսզի ավելիով արդարության արժանանան, իսկ մենք չարչարվենք, որպեսզի մեր մեղքերից ձերբազատվենք և անօրինության մատախուղը մեր անձերից փարատենք: Հետևաբար, անարգալի նախատինքներ կրելով՝ լուծարենք մեղքերի նախատինքը և մեր շղթաների կապանքով՝ անօրինությունների շղթաները, երկաթե քերիչներով քերենք մեր մեղքերի թարախը և մեր անդամների մահվամբ սպանենք երկրորդ՝ մեղքի մահվանը: Այս բաները լսելով՝ թերևս մեկը տարակուսի և ասի, թե ինչ ես խոսում, չէ որ վաղուց անցել է բռնակալ թագավորների ժամանակը, դադարել են հալածանքները և այժմ խաղաղություն ենք վայելում. քրիստոնեական արևը պայծառ փայլում է ամբողջ տիեզերքով մեկ և արևելքից մինչ արևմուտք Քրիստոսի անունն է պատմվում, պաշտվում ու երկրպագվում:

Եթե չարչարանքները հոգիների համար բժշկություն են, և մեղքերի սևությունը պարանոցների արյամբ է լվացվում, իսկ մշտնջենավոր մահը մեր ժամանակավոր մահվամբ է լուծարվում, ապա եթե սրանց ժամանակն անցնի-հեռանա, և զրկվենք թողությունից, արդյոք մեզանից ավելի ողորմելի և թշվառական մեկը կարո՞ղ է լինել: Արդ դու, որ տարակուսանքների մեջ ես, ուշադրությամբ և իմաստությամբ հետևիր խոսքերիս, և ես չարչարանքի այլ պատճառներ կբերեմ, որոնք ավելի գորավոր են, քան նախորդ՝ բռնակալ թագավորների կողմից գործածվածները: Առաջինը ժամանակավոր էր, իսկ երկրորդն ուղեկցում է մարդու կյանքի ամբողջ ընթացքում, առաջինը բռնության դեմ էր, իսկ մյուսը՝ կամքի: Մեկը թշնամուն դիմադրելու համար էր, իսկ մյուսը՝ հեշտությունների, որ սաստիկ խռովեցնում են մեր բնությանը:

Ոչ թե Դիոկղետիանոսի առջև պիտի տարվենք, այլ՝ բանսարկուի, որը նրանից ավելի չար և բոլոր բռնավորներից ավելի թշնամի է մեր բնությանը: Հնարավոր չէ մարդկանց մեջ ավելի չար մեկին գտնել, որքան բանսարկուն, որ տեսնելով Աստծո հանդեպ մեր ջերմ բարեպաշտությունը, սպառնում է սաստելով, ատամներն է

կրճտացնում, բռնությամբ կապում է մեր կյանքը, որպեսզի մեզ նետի ցանկության կրակի մեջ, որոնք հոգին ու մարմինն ավելի են այրում, քան եռացող կաթսան: Արդարև ո՞ր կրակն է այնպես ուժգնորեն խորովում մարմինը, ինչպես ախտերի հեշտությունները՝ հոգուն կամ ո՞ր բոցն է այնպես լափում եղեգը, ինչպես ցանկությունը՝ միտքը:

Ոչ թե Ադրիկոդայոսը, աթոռի վրա նստելով, մեզանից պիտի պահանջի, որպեսզի մեռելոտի պատկերներին երկրպագենք, այլ՝ պոռնկության դևը, որ սաստիկ տազնապեցնում է մեր բնությունը և գիտե հեշտությամբ գերել և քիչ-քիչ մեր զգայարանները ողորդելով՝ խաբել: Պատերազմի պատճառը ոչ թե դրսից է, այլ մեր բնության մեջ լինելով՝ այն չի դադարում ցանկության գրգիռով հեշտացնել, մինչև որ վնաս հասցնի:

Արդ, չերկրպագենք աղտերի գարշությանը և խոզերի նման տիղմի մեջ չթավալվենք, այլ արիանանք հոգևոր պատերազմի մեջ: Մարենք մեր մեջ ցանկության բոցը, որ Բաբելոնի բոցից ավելի է տոչորում մեր հոգին, և հաջողության կհասնենք, եթե ժուժկալությամբ ապրենք, հաճախ աղոթենք և պարկեշտությամբ պահք պահենք, ողբով և արցունքներով անցկացնենք մեր ժամանակը և ողջախոհությանը խնամքով մեր կողմ հրավիրենք, եթե սանձ դնենք մեր անդամներին, դռներ՝ մեր զգայարաններին և մեռցնենք երկրավոր անդամները երկրի վրա: Ահա սրանցով կմարի ցանկության բոցը և կհաղթենք մարմնավոր կրքերին, որովհետև հոգևոր պատերազմի համար ո՛չ սուր սրեր և գեղարդներ, ո՛չ բորբոքված կրակ և եռացող տապակ, ո՛չ անիվ և փշոտ գավազան է գործածվում, ո՛չ զինվորներ, ո՛չ կախաղաններ ու գերաններ, ո՛չ բանտեր ու շղթաներ, ո՛չ էլ իշխանների սաստը և բռնավորների վախը, որոնց տեսքը միայն արդեն սարսափազդու է, թեև որքան սրանք մարմինը ցավացնեն և ապականեն, այնքան հոգին օրեցօր կնորոգեն, լուսանման կգարդարեն, ինչպես սրբերինը և երանելիներինը, որոնք սրանցով դեմ հանդիման ելան թագավորներին և իշխաններին: Սակայն ուրիշ շատ ավելի սաստիկ պատերազմ եմ տեսնում և շատ ավելի երկար ու անպատում տանջանքի արհավիրք, ինչն ավելի ցավ կպատճառի հոգուն և մարմնին, քան բոլոր տեսակի տանջանքները: Այս պատերազմն անմարմին է, որովհետև անմարմին է նաև նա, ով այս պատերազմը մեր դեմ է հարուցում: Մարմնի և արյան հետ չէ մեր կռիվը, այլ իշխանությունների, պետությունների, խավարի աշխարհակալ չար այսերի հետ, որոնք արեգակի ներքևում են (տե՛ս Եփես. 6:12):

Հետևաբար, մենք մեզ հարատև պրկենք ժուժկալության անիվի վրա, թոթափենք մեզանից չարի մասերը և կապենք մեր զգայությունները ողջախոհության պարանով, մեր աչքերը չտեսնեն գարշելի բաներ, մեր ականջները չլսեն պոռնկական երգեր և լեզուն չխոսի աղտոտ խոսքեր, ձեռքերը չխառնվեն ամոթալի բաների, մեր սիրտը թող չիմանա չար բաներ և որովայնը չպարարտանա խորտիկներով:

Դաստիարակենք մեր բոլոր անդամները, սանձ դնենք բոլոր այն զգայարանների վրա, որոնցից մեր մեջ մահ է ծնվում: Սգի մեջ մտնենք, ինչպես բանտի, նահատակների արյան փոխարեն մեր ցավով լի կյանքը ողբանք, ողբանք վերքերով լի մեր հոգիների վրա, հառաչենք մեղքով ապականված մեր մարմինների համար, արիանանք դևերի զորության դեմ, որոնք թեև չարչարում և խոցոտում են չար զենքերով և մեր կյանքը գերում զորությամբ, որպեսզի նետեն ցանկության բոցի մեջ, թեև մեզ բարկությամբ բորբոքեն,

ագահությամբ տազնապեցնեն, տրտմությամբ մաշեցնեն, ծուլությամբ գերեն, փառասիրությամբ մոլորեցնեն, ամբարտավանությամբ երկնաթռիչ անեն, հպարտությամբ գոռոզացնեն, սակայն մենք չդադարենք պատերազմելուց և ընդդիմամարտ զինվոր լինելուց:

Որովայնամոլությունը ժուժկալությամբ լուծարենք, վավաշոտ ցանկությունը ողջախոհ սովով ու ծարավով ճնշենք, արծաթսիրությանն աղքատությամբ ամաչեցնենք, ագահությամբ հավաքվածն աղքատներին բաժանենք: Տրտմությունը հանդերձյալի լույսով մխիթարենք և ձանձրությունն աղոթքների գործությամբ թեթևացնենք, մարմնի ցանկությունները ճնշելով և համեստ հագուստներով ոչնչացնենք փառասիրությունը, հպարտությունը խոնարհությամբ մարենք, ամբարտավանությունը հալածենք աղքատությամբ և մեզ հետինը համարելով՝ կեղծավորության գերանը հանենք մեր աչքից: Այսպես է չարչարվում մարդը, այսպես է մղվում այս պատերազմը, որ ավելի երկար և տանջալի է, քան մեծ ճիգով մղված պատերազմները, այս կերպ մարդը կրում է մարտիրոսների մարտնչումը և ստանում է հոգու սրբություն և մաքրություն, այս կերպով է, որ մարդն իր անդամներում տապալում ու սպանում է չար թշնամուն և կենդանացնում մեղքերով մեռած հոգուն:

Արդ, դադար չառնենք այս հոգևոր պատերազմի մեջ և ուշացած չհամարվենք, այլ նահատակվենք անմարմին Գողիաթի՝ Բելիարի դեմ, սաղմոսարան և քնար վերցնենք չար այսերի դեմ (Ա Թագ. 16:23), խոնարհությամբ չարչարենք մեր մարմիններն Աստծո փառքի համար, կախվենք Քրիստոսի խաչից՝ մեղքի ծառի փոխարեն, քացախ և լեղի խմենք, անիվների վրա պառկենք և բանտ մտնենք, զգալի կամ իմանալի կապանքների համբերենք և այս բոլորը Քրիստոսի սիրո և մանավանդ՝ մեր անձերի համար, Քրիստոսի համար, որպեսզի կցորդ լինենք Նրա չարչարանքներին և հաղորդ Նրա փառքին, իսկ մեզ համար, որպեսզի մաքրենք մեր անձերը, ծածկենք մեր երեսի ամոթը և դատաստանի օրը համարձակությամբ կանգնենք տիեզերական ատյանի ահավոր բեմի առջև:

Թեև ահավոր է պատերազմը, սաստիկ են պատերազմները և հրեղեն նետերը, սակայն չվախենանք, որովհետև մեզ մոտ է գտնվում հավատքի գորագլուխը՝ Հիսուս, Ում անունով նահատակվում ենք: Նախ Ինքն առաքինացավ հոգևոր պատերազմի մեջ և փորձով սովորեց փորձվողներին օգնել, խրախուսեց մեզ՝ ասելով. *«Քաջալերվեցեք, Ես հաղթեցի աշխարհին»* (Հովհ. 16:33), *«Ձեզ իշխանություն տվեցի՝ տրորելու իժերի և կարիճների վրա և ընկճելու թշնամու բոլոր գործությունները»*: Եթե չարչարանքները պսակեցին մեր Տիրոջը և փառավորեցին Նրա սրբերին ու աշխարհի սկզբից ընտրյալներին, ապա որքան բյուրապատիկ երանության պատճառ պիտի լինի մեզ, եթե նույն հոժարությամբ դիմակայենք չար ախոյանին: Արդ, Հիսուսի անունով պատերազմենք, Նրա անվանն արժանի նահատակվենք, վստահությամբ ասենք. *«Բոլոր ազգերը շուրջս պատեցին... Մեղունների պես շուրջս լցվեցին, վառվեցին բորբոքվեցին ինչպես հրաճարակ փուշ, բայց Տիրոջ անվամբ վանեցի նրանց»* (Սաղմ. 117:12): Ապստամբ և ահավոր վիշապը թող չհաղթի մեզ իր խաբկանքներով, հորձանուտ ջրերը, այսինքն՝ անօրինությունները չընկղմեն մեզ, չլինի թե նա մեզ հաղթի ծուլությամբ, ծանր քնով, հարբեցությամբ, որոնք առաջանում են ոչ գինուց և ոչ էլ օղուց, այլ՝ այս աշխարհի սիրուց: Չլինի թե բանսարկուն եսասիրության պատճառով մեզ խաբի և մենք ագահությամբ կուռքերին երկրպագենք կամ

բոլոր չարիքների մոր՝ արծաթսիրության մեջ ընկղմվենք: Չար նախանձով չնմանվենք թշնամի բանասարկուին, նենգությամբ ընկերոջ ունեցած բարիքի վրա աչք չտնկենք, ոչ էլ նրա փրկությանը նախանձենք, ատելությամբ մարդասպաններ չհամարվենք և չձգտենք, որ սատանան ռիսկալությամբ մեր մեջ դարանակալվի: Ստախոսությամբ բանասարկուի որդիներ չլինենք և բամբասանքներով արքայությունից չտարագրվենք: Դատարկաբանությամբ մեր բերանները չպղծենք և անմտորեն ծաղրանքի չծառայենք, այլ մաքուր սրտով, առանց նենգության, աշխարհի մեջ շրջենք և մեղքից գերծ կյանք վարենք, որպեսզի կարողանանք ազատ մարդկանց նման ամրակազմ լինել հոգևոր պատերազմում և չարչարանակից նրանց, ովքեր սրով սպանվեցին և իրենց պարանոցի արյունն Աստծուն անուշահոտ պատարագ մատուցեցին, որպեսզի մասնավորաբար նրանց խոստացված բարիքներին արժանի լինենք մեր Տիրոջ և Փրկչի Հիսուս Քրիստոսի շնորհով և մարդասիրությամբ:

Նարեկ

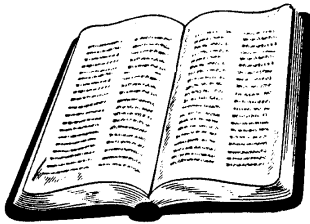
Բան ԿԶ

Միայն թագավոր, հզոր ինքնակալ,
Արարիչ երկնի, երկրի և բոլոր
Զարդարանքների, որ կա նրանց մեջ,
Տե՛ր Հիսուս, ահա Քեզ ապավինած՝
Սպասում եմ ես գալստյան Փրկչիդ՝
Քո ողորմության ակնկալիքով.
Ոտներդ ընկած՝ զարշապարներիդ հետքն եմ համբուրում,
Խոստովանում եմ պարտությունը իմ,
Հրապարակում մեղքերս բոլոր,
Կշտամբանքներիս քարերով ծեծկվում,
Այրվում եմ սրտիս հառաչանքներով,
Խոցոտվում եմ խոր խղճիս խայթերով
Ու սրտիս բոցով լափված՝ տապակվում,
Եփվում եմ ցողով աղի արցունքիս,
Երիկամներիս հրայրքով կիզվում,
Ցամաքում՝ օդով հուսահատության
Եվ նվաղում եմ հողմով դառնաշունչ,
Ցնցվում եմ վշտից ու կողկողագին հեծությամբ դողում,
Տառապում՝ անլուր տվայտանքներով

Ու տատանվում եմ տագնապով հոգուս,
 Մրրկակոծ ծփում ու սասանվում եմ ալեբախումից.
 Սարսում եմ, երբ որ լուր է սպասվում,
 Գալիքն հիշելով՝ կորչում ահաբեկ,
 Ատյանի տեսքից հալվում եմ իսպառ
 Ու մեռնում՝ Մեծիդ սպառնալիքով:
 Լսի՛ր, բարեգո՛ւթ, քավիչ, մարդասեր ու երկայնամիտ,
 Քաղցրություն անճառ, բարեպարզ օր և տիվ տենչալի,
 Քանզի կարող ես ամեն ինչի մեջ,
 Կարող ես նաև շունչս փչելիս ինձ փրկագործել:
 Եվ քեզ Սուրբ Հոգուդ ու Հորդ հետ փա՛ռք հավիտյանս. Ամեն:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՔԻ ԵՎ ՇՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

*Խրատը լսեցե՛ք և իմաստուն եղե՛ք և մի՛ մերժեք:
 Երանի այն մարդուն, որ Ինձ է լսում (Առակ. 33:34):*

Աստվածաշնչից

1. Վայելչությունը սուտ է ու գեղեցկությունն՝ ունայն, սակայն Տիրոջից վախեցող կինը պիտի գովվի (Առակ. 31:30):
2. Մի՛ կերպարանվեք այս աշխարհի կերպարանքով, այլ ձեր մտքի նորոգությամբ նորոգվեցե՛ք (Հռոմ. 12:3):
3. Թող ձեր արտաքի՛նը զարդարված չլինի հյուսքերով, ոսկեհուռ վարսակալներով կամ պճնագեղ զգեստներով, այլ սրտի ներսի մարդը՝ հեզ և հանդարտ հոգու անեղծութեամբ, ինչ որ շատ ավելի արժեք է ներկայացնում Աստծո առաջ (Ա Պետ. 3:3-4):
4. Նայեցե՛ք շուշանին՝ ինչպես է աճում. ո՛չ աշխատում է և ո՛չ հյուսում: Ասում եմ ձեզ՝ Սողոմոնն իսկ իր ամբողջ փառքի մեջ նրանցից մեկի նման չհագնվեց: Իսկ եթե խոտը, որ այսօր բաց դաշտի մեջ է, իսկ վաղը հնոց է նետվելու, Աստված այդպե՛ս է հագցնում, որչա՛փ ևս առավել ձեզ պիտի հագցնի, թերահավատնե՛ր (Ղուկ. 12:27-28):
5. Նույնպես և կանայք, վայելուչ հագուստով, ամոթխածությամբ ու պարկեշտությամբ թող զարդարվեն. ոչ թե հյուսվածքներով կամ ոսկով, կամ մարգարիտներով, կամ

պճնագարդ հանդերձներով, այլ՝ բարի գործերով, ինչպես վայել է աստվածապաշտությունը հանձն առած կանանց (Ս Տիմ. 2:9-10):

6. Մարդուն մի՛ գովիր իր գեղեցկության համար և մի՛ արհամարհիր իր խեղճ տեսքի համար (Սիր. 11:2):
7. Քո գեղեցկության համար սիրտդ հպարտացավ, քո վայելչության պատճառով քո իմաստությունն ապականեցիր: Ես էլ գետին նետեցի քեզ (Եզեկ. 28:17):

8. Մի՛ շնացիր (Ելք 20:14):
9. Կնոջ հետ շնություն անողի խելքը պակաս է: Այս բանն անողն իր հոգին կկորցնի: Նա վերք ու անարգանք կգտնի, և նրա նախատինքն անջնջելի է (Առակ. 6:32-33):
10. Որոյա՛կ, թող քեզ չհաղթի կնոջ գեղեցկության ցանկությունը, թող չբռնվեն քո աչքերը նրանով, մի՛ հրապուրվիր նրա թարթիչներով (Առակ. 6:24):
11. Օտար կանանց բերանը խորունկ փոս է, Տիրոջն ատելի եղողն այնտեղ կընկնի (Առակ. 22:14):
12. Մի՛ նայիր ամեն մարդու գեղեցկությանը և մի՛ նստիր կանանց մեջ, քանզի ինչպես շորից ծնվում է ցեցը, այնպես էլ կնոջից՝ չարությունը (Սիր. 42:12-13):
13. Երկար մի նայիր կույսին, որպեսզի չգայթակղվես նրա հմայքով: Դեսուդեն մի՛ գցիր աչքերդ քաղաքի փողոցներում և մի՛ թափառիր նրա ավերակների մեջ: Աչքերդ հեռացրու գեղեցիկ կնոջից և երկար մի նայիր օտարի գեղեցկությանը: Շատերը մոլորվեցին կնոջ գեղեցկությունից. դրանից կրակի նման սեր է բորբոքվում: Ամեննին մի՛ նստիր ամուսնացած կնոջ մոտ և նրա հետ զինի մի՛ խմիր. գուցե քո անձը շեղվի դեպի նա և քո հոգով կորստյան մատնվես (Սիր. 9:5-12):
14. Մի՛ նայիր կնոջ գեղեցկությանը և մի փափագիր: Բարկություն է, լրբություն և մեծ ամոթ, եթե կինն է ամուսնուն հրամայողը (Սիր. 25:28-30):
15. Բոզաբարո մարդը չի դադարի իր մարմնի անդամների հետ անատակություն անել, մինչև որ կրակը վառի նրան: Մարդը, որ մեղք է գործում իր մահճի դեմ, իր սրտում ասում է. «Ո՞վ կտեսնի ինձ: Իմ շուրջը խավար է, պատերը ծածկում են ինձ, ոչ ոք չի տեսնում ինձ. ինչո՞ւ կասկածեմ, չե՞ որ Բարձրալը չի տեսնում իմ մեղքը»: Նրա երկյուղը մարդկանց աչքն է: Նա չգիտի, որ Տիրոջ աչքը բոլոր անգամ լուսատու է արեգակից, տեսնում է մարդկանց բոլոր ճանապարհները և նկատում նրանց բոլոր գաղտնի տեղերը (Սիր. 23:23-28):
16. Դաշինք կնքեցի աչքերիս հետ ես, ու չնայեցին նրանք մի կույսի (Հոբ 31:1):
17. Լսել եք, թե ինչ ասվեց. «Մի՛ շնանա»: Իսկ Ես ձեզ ասում եմ. ամեն մարդ, որ կնոջը նայում է նրան ցանկանալով, արդեն շնացավ նրա հետ իր սրտում: Եթե քո աջ աչքը քեզ գայթակղեցնում է, հանի՛ր այն և դե՛ն գցիր քեզանից. որովհետև քեզ համար լավ է, որ քո անդամներից մեկը կորչի, և քո ամբողջ մարմինը չընկնի գեհեն: Եվ եթե քո աջ ձեռքը քեզ գայթակղեցնում է, կտրի՛ր այն և դե՛ն գցիր քեզանից, որովհետև քեզ համար լավ է, որ քո անդամներից մեկը կորչի, և քո ամբողջ մարմինը չընկնի գեհեն (Մատթ. 5:27-30):
18. Արդարև ասվել է. «Ով որ արձակի իր կնոջը, թող նրան արձակման թուղթ տա»: Իսկ Ես ձեզ ասում եմ. ամեն մարդ, որ իր կնոջն արձակում է առանց պոռնկության

պատճառի, նա՛ է, որ նրան շնության է մղում. և ով որ արձակվածին է առնում, շնանում է (Մատթ. 5:31-32):

19. Զգույշ վարվեցեք ձեր հոգու հետ. քո երիտասարդության օրերի կնոջը մի՛ թող (Մաղաք. 2:17):
20. Ես ձեզ վրա պիտի գամ արագ դատաստանով ու արագ վկա պիտի լինեմ կախարդների և շնացող կանանց դեմ (Մաղաք. 3:5):
21. Իսկ արդ դու, որ ուսուցանում ես ընկերոջդ, ինքդ քեզ չես ուսուցանում. քարոզում ես չգողանալ՝ գողանում ես, ասում ես՝ չշնանալ, շնանում ես (Հռոմ. 2:21-22):
22. Մարմնի գործերը հայտնի են. այսինքն՝ շնություն, պոռնկություն, պղծություն, վավաշոտություն...անառակություններ և սրանց նման ուրիշ բաներ: Այժմ ասում եմ ձեզ, ինչպես որ առաջ էլ ասում էի, թե նրանք, որ այսպիսի բաներ են գործում, Աստծո արքայությունը չեն ժառանգելու (Գաղատ. 5:19-21):
23. Երբ գամ, գուցե դարձյալ իմ Աստվածն ինձ նկուն դարձնի ձեր առաջ, և սուգ անեմ նախապես մեղանչած շատերի համար, որոնք չեն ապաշխարել իրենց գործած պղծության, պոռնկության և վավաշոտության համար (Բ Կորնթ. 12:21):
24. Ամուսնությունն ըստ ամենայնի հարգելի է, և ամուսնական անկողինը՝ սուրբ: Եվ Աստված պիտի դատի շնացողներին և պոռնիկներին (Եբր. 13:4):

Հայրերից

1. Մի՛ հագիր հագուստներ, որոնցով կարող ես գովաբանվել ու մեծարվել, որոնք կարող են քեզ հպարտացնել ու փառավորել (Անտոն Անապատական):
2. Այս կյանքում ով սիրում է զարդարել մարմինը և փոփոխել հագուստը, նա փառք է ակնկալում մարդկանցից: Իսկ ով անտարբեր է սրա հանդեպ և ուշադրություն է դարձնում միայն մարմնի անհրաժեշտ կարիքներին, նա փառք է ձեռք բերում երկնքում (Եփրեմ Ասորի):
3. Նայենք գերեզմանի մեջ և կտեսնենք մեր էության գաղտնիքները՝ իրար վրա շարված ոսկորների կույտ և մարմնից մերկացած գանգ: Նայելով նրանց՝ կտեսնենք ինքներս մեզ: Ո՞ւր է ծաղկող գեղեցկությունը, ո՞ւր է անուշ բուրմունքը: Այս բաների մասին մտածելով՝ հրաժարվենք մարմնավոր ցանկություններից, որպեսզի հարության ժամանակ ամոթահար չլինենք (Եփրեմ Ասորի):

4. Սրբերից մեկն ասել է «Վավաշոտության կիրքը նման է շանը, եթե նրան շոյես, նա քեզանից չի հեռանա, եթե քշես՝ կփախչի»: Ուշադիր եղիր քո հանդեպ, որ չլինի թե մի փոքր հաճույքի համար կորցնես քո ամբողջ ջանքերի պտուղը: Մի նմանվիր մարդու, ով իր ստացած վարձը լցնում է ծակ քսակի մեջ: Պարսպապատիր քեզ Աստծո երկյուղով (Եփրեմ Ասորի):
5. Ով զարդարում է իր զգեստները և լցնում իր որովայնը, նա շատ մեծ հարձակումների թիրախ կդառնա, իսկ սթափը սարսափելի է թշնամու համար (Եփրեմ Ասորի):
6. Մարմնին տուր այն, ինչ պետք է, ոչ թե՝ ինչ որ ուզում է (Նեղոս Սինայեցի):
7. Հագնելով ու հանվելով՝ աչքերիդ ազատություն մի տուր (Աբբա Եսայի):
8. Երբ բաժանվես մարմնիցդ, այն ժամանակ կափսոսաս, որ այնքան հոգս ես արել այնպիսի բաների համար, որոնք քեզ ոչ մի օգուտ չեն տվել (Աբբա Եսայի):
9. Հագուստներով գեղեցկացողը կորցնում է նաև խոնարհ նայվածքի ամոթխածությունը (Եվագր Պոնտացի):
10. Ով տրվում է հագուստի շքեղությանը և լցնում է իր որովայնը, նա ձեռք կբերի աղտեղի մտածումներ և չի հանգչի սրբերի օթևանում (Եվագր Պոնտացի):
11. Շքեղ հագուստը վիրավորում է Աստծուն, մարմնի զարդերը դիվային հայտնագործություններ են (Կիպրիանոս Կարթագենացի):
12. Երբ մարմնի գեղեցկությունը հրապուրում է սիրտդ, ապա մտածիր, թե ինչպիսի գարշահոտություն պիտի տարածի այն, և կհանդարտվես (Երանելի Հերոնիմոս):
13. Մարմնի համար հոգ տար, բայց ոչ այնքան, որ թվա, թե քո հոգին է (Աբբա Փաղաքիա):
14. Զարդարիր ինքդ քեզ փառավոր և գունագեղ հանդերձներով, բայց մի օր սպիտակ կտավով փաթաթված՝ փոսի մեջ պիտի դրվես (Տեր Գաբրիել քահանա):
15. Հանդերձն այն է, ինչ ծածկում է մարմինը, պահում ցրտից, իսկ զանազան կերպերով զարդարվելը և չափից ավել ուտելն ու ըմպելը չարից է և հեթանոսներինը, ոչ թե՝ մերը (Գրիգոր Տաթևացի):
16. Քո հագուստը թող չլինի պճնվելու, այլ միայն մարմնի պետքերի համար, ինչպես այն շորը, որ մեռելին են ծածկում: Իսկ եթե սիրես ավելորդն ու անպատշաճը, կզրկվես երկնային զարդից (Եզնիկ Կողբացի):
17. Պճնասեր կրոնավորը դևերի հյուրընկալ է (Եզնիկ Կողբացի):
18. Այրե՛ր և կանա՛յք, մենք ոչ փափուկ մարմինների կարիք ունենք և ոչ էլ զարդարված հագուստների, այլ ներքին զարդերի և փափկության: Չի կարելի միաժամանակ և՛ հոգին և՛ մարմինը փափկացնել ու զարդարել, ինչպես որ չի կարելի Աստծուն և ինչքերին ծառայել (Բարսեղ Մաշկևորցի):
19. Տգեղությունը վնաս չի, այլ՝ գեղեցկությունից է, որ ծնվում է վիշտն ու վնասը (Բարսեղ Մաշկևորցի):
20. Այն կինը, որ թեկուզև զարդեր չի կրում, պճնասեր չէ, բայց ինքն իրեն չի զարդարում բարի գործերով, այդպիսինը պիտի պատժվի (Բարսեղ Մաշկևորցի):
21. Որքան այրեր և կանայք կան, որոնք գեղեցիկ հագնվելով՝ իսկապես մերկ են մնում առաքինության զգեստներից: Սակայն հիմա որքան էլ ասենք, այդ մերկությունը

հայտնի չի լինի, բայց երևան կգա այնտեղ, ուր առաքինություններից մերկ՝ չարության հագուստով, բոլորն էլ կերևան: Ուր աղքատները փառքով կգարդարվեն, իսկ զարդարվածներն ու փափկակենցաղները մերկ և խայտառակված գեհեներ կնետվեն (Բարսեղ Մաշկևորցի):

22. Պատվիրում եմ նաև ձեզ՝ կանայք, որ պարկեշտ և բարեձև լինեք ամեն ինչում, ինչպես վայել է քրիստոնյաներին: Ոսկուց ու արծաթից ավելի ամոթխածությամբ և պատկառանքով ձեր անձերը զարդարեք: Եվ թող ոչ ոք օտար ներկերով իր երեսը չայլագունի (Ներսես Շնորհալի):

23. Խոնարհություն է անշուք հանդերձը, որ մարդ թանկարժեքն ու փառավորը չի հագնում, որովհետև մարդիկ փառքը հանդերձից են որսում. այս մասին գրված է. *«Մի ցուփացեք մեղկ և ամբողջովին պճնված զգեստներով, որոնց գեղեցկությունն ապաշնորհ է»* (Անանիա Նարեկացի):

24. Քանզի, ո՛վ թշվառական, եկար՝ հեծծելու և պաղատելու առ Աստված, արտասուքներ հեղելու և աղերսագին ողբալու, հայցելու, հառաչելու և թողություն խնդրելու. և արդ, ա՛յդ է քո խնդրվածքների կերպարանքը՝ ի ցույց նայողների պաճուճվելդ, օծանվելդ և լվացվելդ: Ա՛յդ է մեղքերիդ թողություն խնդրելու և հայցելու կերպարանքը՝ արատավորվելդ, շողոքորթելդ և պիղծ ցանկությամբ ակնարկելդ, ա՛յդ է Տիրոջը քո չարիքների վրա հեշտացնելու կերպարանքդ՝ կրքոտ ցանկությամբ բոզահումանիների գեղեցկությունդ և հասակդ զննելը: Ինքդ քեզ սատանայացնում ես և աղաչում ես սատանայից ազատվել, կամովին դիվահարվում ես և խնդրում ես փրկվել դներից: Ինչպե՞ս կարող ես Աստծո առջև հեծծել այդպիսի կերպարանքով, կամ ինչպե՞ս հառաչել այդպիսի խորհուրդներով: Նաև համարձակվեցիր նույնիսկ մտնել Աստծո առաջ՝ զազրելի մտքով և սատանայական կերպարանքով, Աստծո եկեղեցին պռոնկանոց դարձնել, և չես սոսկում ու դողում սրբերի Սրբից և Աստծո ահեղ դեմքից: Զգիտե՛ս, որ Սրտագետը քննում է քո խորհուրդները և գիտի ամեն ինչ. չե՞ս լսել, որ Աստված դատելու է մտածմունքի համար և հաշիվ է պահանջելու աչքերի արատավոր նայվածքների համար:

Եվ արդ, սթափվի՛ր և դե՛ն գցիր քեզանից մտքի պաճուճանքների կեղծավոր խաբեությունը, ապա մտիր Աստծո առաջ և լսիր (Հովհան Մանդակունի):

25. Մի՛ նայիր հաճոյաշահ երեսին, որ գրգռում է սատանայական ցանկություն, ավելի զգույշ եղիր նրա խայթող պոչից (Հովհան Ոսկեբերան):

26. Եթե մեջդ մեղավոր ցանկության կրակ կա, դիր այն դժոխքի մեջ եղող կրակի առջև, և քո միջինը կհանգչի (Հովհան Ոսկեբերան):

27. Ինչքան էլ մեծ լինի ցանկության զորությունը, եթե քեզ ցանկապատես Աստծո վախով՝ նրա մոլեգնությանը կհաղթես (Հովհան Ոսկեբերան):

28. Մի՛ ասա. «Ի՞նչ կա գեղեցիկ կնոջը ուշադիր նայելու մեջ»: Եթե շնանում ես սրտով, ապա շուտով կհամարձակվես նաև դա գործով իրականացնել (Հովհան Ոսկեբերան):

29. Ով չի դիմակայում ցանկասիրությանը, այլ իր աչքերին ազատություն է տալիս, այդպիսինն, իհարկե, մտքով արդեն խոնարհվել է կրքի առաջ, և եթե չլիներ մարդկային ամոթը, բազմիցս կպղծեր նաև մարմինը (Եփրեմ Ասորի):
30. Ճնշիր քո մեջ տոփանքը, քանի դեռ նա քեզ չի տապալել, քանի որ այս կիրքը իրեն հնազանդվողներին իջեցնում է մինչև դժոխքի խորքերը (Եփրեմ Ասորի):
31. Ինչպես որ խոզի համար հաճելի է թավալվել ցեխի մեջ, այնպես էլ դներն իրենց համար հաճույք են գտնում շնության և անմաքրության մեջ (Եփրեմ Ասորի):
32. Մաքրության մեջ բնակվում է մեծ լույս և ուրախություն, նաև խաղաղություն ու համբերություն, իսկ վավաշոտության մեջ տխրություն, վհատություն, անհագ քուն և թանձր խավար (Եփրեմ Ասորի):
33. Եթե աշխատանքի ժամանակ կանհանգստացնի քեզ շնության ոգին, մի՛ ծուլացիր ձեռքերդ պարզել աղոթքի համար, հավատքով արված աղոթքը կվանի նրան (Եփրեմ Ասորի):
34. Սարսափելի դավաճան է մեր թափառող հայացքը: Սրբերից մեկն ասել է. «Ցանկությունը նման է շանը, եթե շոյես նրան՝ չի հեռանա քեզանից, իսկ եթե քշես՝ կփախչի» (Եփրեմ Ասորի):
35. Գրգիռի բռնկման ժամանակ չդիպչես մարմնիդ, որպեսզի ավելի գորեղ կիրք չբորբոքես (Եփրեմ Ասորի):
36. Փախչում ես մարմինը վնասող օձից, առավել փախիր այն կնոջից, որը հոգիդ է տակնուվրա անում (Եփրեմ Ասորի):
37. Եթե քեզ անհանգստացնում է շնության ոգին, սաստիր նրան՝ ասելով. «Տերը թող քեզ սաստի, զարշառնոտությամբ լեցուն, աղտեղության դև» (Եփրեմ Ասորի):
38. Թույլ մի տուր աչքերիդ այս ու այն կողմ շրջել, և մի նայիր ուրիշի գեղեցկությանը, որպեսզի աչքերիդ օգնությամբ չտապալի քեզ քո հակառակորդը (Եփրեմ Ասորի):
39. Դիվային երաժշտությունները շարժման մեջ են գցում մեր կրքերը և մեր անձը գցում են աղտեղի երազանքների մեջ: Իսկ սաղմոսները և հոգևոր երգերը միշտ միտքը սևեռում են առաքինի գործերի վրա, նաև սառեցնում են բարկության եռքը և հանգցնում են կիրքը (Եվագր Պոնտացի):
40. Կանացի հայացքը թունավոր նետ է, վիրավորում է հոգին և լցնում այն թույնով, և ինչքան երկար է մնում այդ վերքը, այնքան ավելի է խորացնում վնասվածքը: Ով աշխատում է գերծ մնալ այս նետերից, նա չի մասնակցում մարդաշատ հավաքներին, ցրված չի թափառում տոնակատարությունների ժամանակ, քանի որ ավելի լավ է հանգիստ մնալ տանը և հարատևել աղոթքի մեջ, քան թե տեղիք տալ տոնակատարություններին՝ դառնալով թշնամու համար դյուրին որս (Նեղոս Սինայեցի):
41. Ավելի լավ է մոտենաւս այրվող խարույկին, քան թե ջահել կնոջը, երբ դուք երկուսով եք, մանավանդ, եթե դուք երկուսով էլ դեռ ջահել եք: Ցավ զգալով կրակից՝ իսկույն ետ կթռչես, իսկ տրվելով կանացի զրույցին, իսկույն չես հեռանա (Նեղոս Սինայեցի):
42. Եթե խնայես հակառակորդին, ձեռք կբերես թշնամի: Եվ եթե խնայես այս կրքին, ապա նա կըմբոստանա քո դեմ (Նեղոս Սինայեցի):

43. Ինչպես որ ծղոտի վրա երկար ժամանակ մնացած կայծը բոց է առաջացնում, այդպես էլ կանանց մասին երկարատև հիշողությունը վավաշոտություն է բորբոքում (Նեղոս Սինայեցի):
44. Պատժիր մտածմունքը կերակրի սակավությամբ, որպեսզի սևեռվի ոչ թե շնության, այլ՝ սովի վրա (Նեղոս Սինայեցի):
45. Ամենից վտանգավորն այն է, երբ սիրտը կեղտոտվում է վավաշոտության կրքով, քանի որ շատ ջանքեր են պետք այս ախտն արմատախիլ անելու համար (Նեղոս Սինայեցի):
46. Աղոթական հսկմանը խառնիր արցունքներ, որպեսզի օգնություն ստանաս պայքարում (Նեղոս Սինայեցի):
47. Երանելի է նա, ով ոտնահարում է հաճույքները: Այդպիսիներից սարսափում են դևերը (Նեղոս Սինայեցի):
48. Զուգված կնոջ տեսքը խորտակում է մրրկածուփ ծովից ավելի արագ: Մրրկածուփ ծովից դեռ կարելի է մի կերպ լողալով ափ հասնել: Սակայն կանացի տեսքը հմայում է և ստիպում անփույթ լինել (Նեղոս Սինայեցի):
49. Ով չի լացում շնության մեղքի մեջ ընկնելուց, ով չի ողբում անառակության մեղքի պատճառով, ով ցավ չի քաշում պիղծ արվամոլության համար, դառը չի լացում աղտեղի ձեռնաշարժության համար, այդպիսի մեղսագործներից ոչ ոք ընդունակ չէ ի սրտե գղջալ գործած մեղքերի համար և ոչ էլ՝ խուսափել հետագա մեղքերից (Կյուրեղ Ալեքսանդրացի):
50. Հարց. - Հայր, եթե երազախաբության մեջ ընկնեմ, օգտակա՞ր է արդյոք եղբայրներից որևէ մեկին խոստովանել այդ մասին, և նրա առաջ երկրպագելով, աղոթք խնդրել:
- Պատ. - Երազախաբության մասին ճիշտ է պատմել նրան, ով կարող է առանց գայթակղվելու լսել այդ մասին, և երկրպագելով՝ հարկ է աղոթք խնդրել:
- Քանզի Սուրբ Գիրքն ասում է. *«Ձեր մեղքերը միմյանց խոստովանեցեք և միմյանց համար աղոթք արեք, որպեսզի բժշկվեք»* (Հակ. 5:16) (Բարսիլիսկոս Մեծ):
51. Հարց. - Երբ պատահի, որ երազային փորձության պատճառով ընկնեմ պղծության մեջ, իսկ առավոտյան պիտի մոտենամ Սուրբ Հաղորդությանը, ապա ինչպե՞ս պետք է վարվել այդ դեպքում:
- Պատ. - Մոտենանք՝ որպես խոցվածներ, այլ ոչ թե՝ քամահրանքով: Որպես բժշկի կարիք ունեցողներ, և Նա, որ բժշկեց արնահոսությամբ տառապողին, կբժշկի նաև մեզ: Շատ սիրենք, որպեսզի մեզ էլ շատ ներվի: Իսկ երբ մոտենաս Հաղորդությանը, ասա. «Թող այս Սրբությունը, ով Տեր, չդառնա ինձ դատ կամ դատապարտություն, այլ հոգուս ու մարմնիս սրբացում»: Եվ այնժամ մոտեցիր երկյուղով, և մեր Տերն Իր մարդասիրության ողորմությունը կծագեցնի մեզ վրա. Ամեն (Բարսիլիսկոս Մեծ):
52. Գիշերային պատերազմը երկակի է, մեկն առաջանում է վավաշոտությունից, իսկ մյուսը՝ դիվային փորձությունից: Երբ այսպիսի պատերազմից ընկնում ես նման փորձության մեջ, յոթ անգամ յոթակի երկրպագություն արա մինչև գետին, այսինքն՝ քառասունինն անգամ, ամեն անգամ ասելով. «Տեր, Քո Սուրբ անվան

համար, ներիր ինձ»: Իսկ եթե փորձությունը քեզ կպատահի հիվանդության ժամանակ կամ կիրակի օրը, երբ պետք չէ մինչև գետին երկրպագություն անել, ապա քառասունինը երկրպագությունների փոխարեն յոթանասուն անգամ ասա միայն այդ աղոթքը: Փորձությունների տարբերությունը կայանում է հետևյալում. դիվայինը լինում է գոռոզամտությունից, իսկ վավաշոտությունից եղած փորձությունը՝ որկրամոլությունից (Բարսիլիսկոս Մեծ):

53. Երբ սատանան ուզում է միացնել երկու անձանց՝ անպատկառ սիրո միությամբ, այնժամ փորձում է այս և այն կողմերը և նոր սկսում է վառել կրքի հուրը (Հովհաննես Սանդուղք):
54. Ամբողջ գործությամբ փախչենք, որպեսզի չտեսնենք և չլսենք այն պտղի մասին, որի համար մենք խոսք ենք տվել երբեք չճաշակել: Զարմանում եմ, որ մենք մեզ համարում ենք Դավիթ մարգարեից ավելի զորեղ, չե՞ որ դա անհնարին է (Հովհաննես Սանդուղք):
55. Ով ուզում է շատակերությամբ և հագնալով հաղթել շնության դևին, նա նման է յուղով կրակ հանգցնողին (Հովհաննես Սանդուղք):
56. Ամենաօրհնյալ Տերը մեծ հոգածություն է հանդես բերում՝ կանացի սեռի անպատկառությունն ամոթխածությամբ կասեցնելով, ասես մի աներևույթ սանձով: Քանի որ, եթե կանայք իրենք իրենց ոտքով վազեին տղամարդկանց մոտ, ապա ոչ մի մարմին չէր փրկվի (Հովհաննես Սանդուղք):
57. Բոլորը՝ հատկապես ընկածները, պետք է զգուշանան, որպեսզի իրենց սրտերի մեջ տեղ չտան անաստված Որոգիների թունոտ ուսմունքին, քանի որ նրա պիղծ ուսմունքն Աստվածային մարդասիրության մասին, շատ հաճելի է վավաշոտ մարդկանց (Հովհաննես Սանդուղք):
58. Ճշմարտապես երանելի է նա, ով ձեռք է բերել կատարյալ անզգայության վիճակ ամեն մարմնականի, արտաքինի և գեղեցկության հանդեպ (Հովհաննես Սանդուղք):
59. Մի մտածիր մերժումներով և ապացույցներով տապալել շնության դևին, քանի որ նա ունի բազում համոզիչ արդարացումներ, ինչպես մեր բնությունը, որի միջոցով և պատերազմում է մեր դեմ (Հովհաննես Սանդուղք):
60. Ոմանք հաստատում են, որ շնության դեմ եղող այս պատերազմի ժամանակ քնի մեջ սերմնածորումը լինում է միայն կերակրից: Բայց ես տեսել եմ, որ մեկը լինելով ծանր հիվանդության մեջ, իսկ մյուսները՝ խիստ պահքի մեջ, հաճախ պղծվել են սերմնածորումով: Մի անգամ ես հարցրեցի այս մասին մի հմուտ և խոհական ճգնավորի, և այս երանելին տվեց ինձ շատ պարզ և հասկանալի պատասխան. «Լինում է, - ասաց նա, - սերմնածորում քնի մեջ՝ կերակրի գերհագեցումից և ավելորդ հանգստից, երբեմն հպարտությունից, երբ մենք երկար ժամանակ գերծ ենք լինում սերմնածորումից, սրանով մեծամտանում ենք, երբեմն այն բանից է լինում, երբ դատում ենք մերձավորին: Վերջին երկու պատճառից սերմնածորում կարող է լինել նաև հիվանդների մոտ, նաև կարող է լինել բոլոր երեքից էլ»: Եթե մեկը զգում է, որ մաքուր է այս բոլոր պատճառներից, այդ դեպքում այդ երանելին այսպիսի անկրքության պատճառով հարձակում է կրում դևերի նախանձության

պատճառով, երբ Աստված թույլ է տալիս այն բանի համար, որպեսզի սա ձեռք բերի մեծագույն խոնարհություն (Հովհաննես Սանդուղք):

61. Կերակրի հագեցման ժամանակ որկրամոլության այս անմաքուր ոգին հեռանում է՝ մեզ վրա ուղարկելով շնության ոգուն, և նրան հաղորդում է, թե ինչ վիճակում ենք մենք գտնվում այդ պահին և ասում է. «Գնա, խոովեցրու սրան, նրա որկորը հագեցած է, և քեզ արդեն քիչ բան է մնում»:

Եվ այս եկողը ժպտում է և քնով կապկպելով մեր ձեռքերը և ոտքերը՝ մեզ հետ անում է այն, ինչ ուզում է, պղծելով մեր անձը զարշելի երազներով, իսկ մարմինը՝ սերմնածորումով (երազախաբությամբ) (Հովհաննես Սանդուղք):

62. Երբեմն չափավոր հոգևոր երգեցողությունը հաջողությամբ հանգստացնում է դյուրագրգռությունը, իսկ երբեմն էլ, չափից շատ և անժամանակ երգեցողությունը առաջ է բերում վավաշոտություն: Եվ այսպես, օգտվենք երգեցողությունից իմաստությամբ և ճիշտ ժամանակ ընտրելով (Հովհաննես Սանդուղք):

63. Շատերը, որոնք փորձվում են վավաշոտությամբ, մարմնով չմերձենալով, մտքով են շնանում: Պահում են մարմնի մաքրությունը, սակայն ապականում են հոգին: Միրելիներս, պետք է հրաժարվել վավաշոտ մտքերով և երազանքներով տարվելուց, նրանցից հաճույք ստանալուց, առհասարակ, նրանց վրա ուշադրություն դարձնելուց, ըստ Սուրբ Գրքի. *«Ամենայն զգուշությամբ պահիր և պահպանիր քո սիրտը, որովհետև նրանից է բխում կյանքի աղբյուրը»* (Առակ. 4:23) (Աբբա Հերոնտիոս):

64. Մի՛ շնացիր: Այս պատվիրանի դեմ գործած մեղքերը շատ ահավոր են: Այսպիսի մեղավոր հիվանդությունը մարդուն ախտահարում է դեռ վաղ մանկությունից և չի թողնում մինչև իսկ մահվան օրը: Ինչո՞ւ է սաստանան այսպիսի մեղքով պատերազմ մղում մարդու դեմ: Որովհետև նա՝ մեր փրկության թշնամին, մեզանից լավ գիտի, որ սուտ չեն Առաքյալի խոսքերը. *«Ոչ պոռնիկները, ոչ շնացողները, ոչ իզացողներ, ոչ արվամոլները Աստծո Թագավորությունը չեն ժառանգելու»* (Ա Կորնթ. 6:9:10) («Խոստովանության կերպ» գրքից):

65. Ինչ մեծ վիրավորանք ենք հասցնում Տիրոջը, եթե մեր մարմինը, որ գնված է սրբության համար, ապականում ենք շնության պիղծ կրքին տեղի տալով: *«Դուք Աստծո տաճար եք, և Աստծո Հոգին ապրում է ձեր մեջ, - ասում է Պողոս Առաքյալը, - եթե մեկն Աստծո Տաճարն ապականի, Աստված էլ նրան պիտի ապականության մատնի»* («Խոստովանության կերպ» գրքից):

66. Եթե ապրում եք ամուսնական միությամբ, որ սրբագործված չէ եկեղեցու խորհրդով, ապաշխարե՛ք դառն արտասուքներով, քանի որ դուք ձեր կյանքն անցկացնում եք շնության մեջ: Խնդրեցե՛ք Տիրոջը, որպեսզի սրբագործի ձեր ամուսնական կապը եկեղեցու խորհրդով, ինչ տարիքում էլ որ դուք լինեք («Խոստովանության կերպ» գրքից):

67. Դուք, որ ամուսնական կապի մեջ եք, արդյոք չե՞ք դավաճանել ձեր սրտի մեջ՝ անմաքուր հայացք նետելով հակառակ սեռի ներկայացուցիչներին, էլ չենք խոսում հայտնապես շնության մասին: Ամուսնության մեջ քրիստոնյան պետք է

պահպանի ժուժկալություն և խոհեմություն: Արդյո՞ք ժուժկալում եք կիրակի և տոն օրերին («Խոստովանության կերպ» գրքից):

68. Տեր, մենք մեղք ենք գործում Քո «Մի՛ շնացեք» պատվիրանի դեմ՝ չափից դուրս ազատ վարվելով հակառակ սեռի ներկայացուցիչների հետ, աչքներս կրքոտությամբ հառելով գեղեցիկ արտաքինին, սիրային երաժշտությամբ, անամոթ շարժումներով, սեթևեթանքով, չափից դուրս կապվածությամբ, չարաշահելով ուտելիքը և խմելիքը, կարդալով գրքեր և նայելով նկարներ, որոնք բորբոքում են մեր մեջ մեղավոր մտածումներ: Դիտում ենք գայթակղող ֆիլմեր և պիեսներ, նախօրոք իմանալով, որ նրանցում լինելու են շնության մեղքի թույնով հագեցած տեսարաններ, զգեստների ավելորդություններով ուրիշներին դուր գալու և գայթակղեցնելու համար: Մեզ վրա եղող Աստծո պատկերի ոչ բնական աղավաղմամբ, այսինքն՝ օգտագործելով ամեն տեսակի դիմաներկեր («Խոստովանության կերպ» գրքից):
69. Մեղքերն ի սրտե խոստովանելը քանդում է թշնամու բոլոր մտադրությունները, որոնց մեջ ընկղմված է խեղճ մեղավորը: Եվ եթե մեկն ունի դեռ յոթերորդ պատվիրանի դեմ գործած չխոստովանած մեղքեր, թող լցվի արիությամբ և պատմի այն հոգևորականի, Խաչի և Ավետարանի առջև: Շտապե՛ք, որովհետև Տերն ասաց. «*Ինչ բանում որ գտա, նրանում էլ պիտի դատեն*» («Խոստովանության կերպ» գրքից):
70. Երբ ցանկության կիրքը սկսում է բորբոքվել քո մեջ, ապա անմիջապես աղոթքով նրա առաջն առ կամ մի որևէ այլ գործով զբաղվիր: Ինչպես որ կայծը կարելի է հեշտությամբ և արագ հանգցնել, իսկ եթե հապաղես, ապա ցանկության կիրքը կայծից կվերածվի բորբոքված կրակի, և նրա առաջն էլ առնել չես կարող. «*Ահա մի փոքր կրակը որքան բան բոցի կտա*» (Հակ. 3:5) (Հոգեշահ գրքերից):
71. Ցանկության կրակները կամքիդ համեմատ վառիր ու բորբոքիր, բայց մահվան ձեռքը երբ վրադ դրվի, պիտի մարեն նրանք և դժոխքի հավիտենական կրակները նրանց պիտի հաջորդեն (Տեր Գաբրիել քահանա):
72. Մեր ապականյալ բնության մեջ չկա ուրիշ այլ կիրք, որ այնքան բռնությամբ տիրած լինի մեր սրտին, որքան ցանկության կիրքը, որի անկարգ բաղձանքներից առաջ է գալիս ուրիշների պատիվը բռնաբարելու և արատավորելու մեղքը, այսինքն՝ շնությունը (Տեր Գաբրիել քահանա):
73. Աստված, որ իր բնության մեջ սուրբ է ու անարատ, ատում և զզվում է այս գարշելի մեղքից, որովհետև մյուս մոլությունները մարմնից դուրս են, միայն շնությունն է, որ մարմնի մեջ է կատարվում (Տեր Գաբրիել քահանա):
74. Ահա ցանկության անվայել փափագներդ հագեցնելու համար առանձնություն ես փնտրում, որպեսզի ծածկվես մարդկանց տեսադաշտից, սակայն Աստծո աչքերը քեզ առանձնության մեջ էլ են տեսնում, որտեղ էլ որ լինես՝ Նա ներկա է: Ինչո՞ւ ուրեմն չես երկյուղում Աստծո ներկայությունից:
Հիշի՛ր ու ասա ինքդ քեզ. ես մարդկանց աչքերից ծածկվելու համար առանձին տեղ քաշվեցի, բայց Աստծո ամենատես աչքերն ինձ տեսան, ուրեմն պետք է մեզ Աստծուց վախենալ ու երկյուղել: Այս մտածումները կրակի վրա թափված ջրի պես

պիտի մարեն ներսումդ բորբոքված մեղքի կրակները, բայց այս բոլորից առավել չար կրքերիդ հաղթելու համար պետք է նաև խնդրես Աստծո շնորհքի օգնականությունը, ապա թե ոչ՝ ամեն դարման անօգուտ կլինի. *«Եթե Տերն ինձ ժուժկալություն չտա, հասկացա, որ ուրիշ ճանապարհով չեմ կարող ժուժկալ լինել»*, - ասաց Սողոմոն Իմաստունը (Տեր Գաբրիել քահանա):

75. Ուրեմն այս յոթերորդ պատվիրանի դեմ չմեղանչելու և սպառնացող պատիժներից զերծ մնալու համար ոչ միայն շնության ու ցանկասիրության մեղքերից պետք է պահել մեր անձերը, այլ նաև զգուշանալ բոլոր չար խորհուրդներից, աչքի հրացայտ նայվածքներից, պղծալից պատմություններ ունկնդրելուց, գայթակղեցուցիչ վեպերից, ցանկահարույց պատկերներ դիտելուց: Երբ փորձության մեջ ես՝ հիշիր մահդ, այսինքն՝ երևակայիր, որ մեռար, անշունչ ու անզգա դարձար, սիրտդ դադարեց բաբախել ու հոգիդ բարձրանում է Աստծո ատյանի առջև և դատում ու դատապարտում է քեզ հավիտենական կրակի, այդժամ ինքդ քո մեջ մտածիր, թե ինչպես ցանկության կրակները շուտով անցան ու մարեցին, բայց այս կրակները հավիտյան մարել չունեն և սիրտդ կրծող որդերը հավիտյան չեն մեռնելու (Տեր Գաբրիել քահանա):

76. Մոլագար սիրով բորբոքվածները լինում են կույր և խուլ, որովհետև ոչ զգում են, ոչ տեսնում ուրիշներին, այլ միայն նրան, ում սաստիկ սիրահարված են: Հրաժարվում են ամեն բարիքից, որպեսզի միայն չհրաժարվեն նրանից, ոտնակապ գերի են, բայց իրենց համարում են ազատ, առավել հոժար են մեռնել, քան՝ ազատվել այդ մոլագարությունից (Պողոս Պատրիարք):

77. Նավաբեկությունը և մահը սակավ աղետալի են, քան մարմնական հեշտասիրությունը: Պետք է ավելի վախենալ վավաշոտությունից, քան՝ ծովի կարծր ժայռերից: Երիտասարդները թող զգույշ լինեն հեշտանքի քաղցրությունից, ինչպես գեղեցիկ ծաղիկների ներքո սողացող օձերից, որոնց մահաբեր խայթոցները չեն բժշկվում: Նմանօրինակ սերը զարշամոլություն է, նենգավոր և դավաճան, որն իր դառնությունը ծածկում է քաղցրության քողի տակ (Պողոս Պատրիարք):

78. Այսպիսիներից (սողոմական մեղք գործողներից), իբրև մարդացած դևերից, պետք է խույս տալ և փախչել: Այսպիսիների հետ խոսքով անգամ պետք չէ հաղորդակցվել, եթե նույնիսկ բարեկամական կապ լինի: Թերևս այնպիսի ժանտագործների համար գրեց աստվածային Հովհաննեսը. *«Նրանց տուն չընդունել և նրանց ողջույն չտալ»*. ապա ավելի խիստ է խոսում և ասում. *«Ով որ նրան ողջույն տա, հաղորդ կլինի նրա չար գործերին»* (Բ Հովհ. 10:11) (Սարգիս Շնորհալի):

79. Աստվածային օրենքը սովորեցնում է հետևյալը. Պետք չէ մերձենալ կնոջը, երբ նա դաշտանի մեջ է. այսինքն՝ երբ կինը կանանց ամսաբյուրնի մեջ է, ամուսինը չպետք մերձենա նրան:

Ի՞նչն է պատճառը:

Ինչպես որ մշակը ճահճուտ վայրերում չի ցանում սերմը, որպեսզի ողողմամբ չփչանա, նույնպես երբ կնոջը նկատի ունենանք՝ որպես դաշտ, և այրին՝ մշակ, եթե

այդ ժամանակ հարաբերության մեջ մտնի, անպտուղ կմնա. բեղմնավորվելու պարագային էլ զանազան հիվանդությունների դուռ է բացվում մանուկի համար, այսպես՝ բորոտություն, քոստություն, դիվահարություն և այլ գարշելի ու անբժշկելի ցավեր: Հետևաբար, նա որ այս շրջանի մեջ մոլեգնաբար հարաբերվի, այս չարիքներին պարտական կլինի, մանուկներին սպանող է նա և արժանի մահվան: Եթե կինը ծածկի ամուսնուց իրողությունը, ինքը պարտական կլինի (Հովհաննես Երզնկացի):

80. Նույնպես, քրիստոնյաները պետք է գիտենան, որ երբ այր ու կին Աստծո հրամանով ու օրենքով և Սուրբ պսակով միացած են իրար, հրաման չունեն բաժանվելու, ինչպես Քրիստոս ևս հրամայեց. *«Այն, որ Աստված միացրեց, մարդը թող չբաժանի»* (Մատթ. 19:5): Առաջնորդները թող սովորություն չանեն և չթույլատրեն բաժանումը և Աստծո հրամաններին դեմ դուրս չգան (Հովհաննես Երզնկացի):
81. Շնացողները թող զրկվեն հաղորդությունից և հանդերձյալ կյանքի մեջ արքայությունից, ինչպես Պողոսն էլ գրում է. *«Շնացողներն Աստծո արքայությունը չեն ժառանգի»* (Ա Կորնթ. 6:9) (Հովհաննես Երզնկացի):
82. Երբ մարդ գեղեցիկ դեմք է տեսնում և կամ պոռնկական երգեր լսում, այնժամ ցանկությունը բորբոքվում է և ստիպում մեղանչել: Ուստի, դու արգելիք տեսանելիքդ ու լսելիքդ, որպեսզի խորհուրդների պատերազմ չբարձրանա քո դեմ: Արդ, ինչպես որ արծիվը թռչում է և թակարդի մեջ կերակուր տեսնում, զորությամբ իջնում է կերակուրը ճանկելու, և մագիլի ծայրը մնում է թակարդում, և այդ փոքրիկ մասի պատճառով նրա ողջ զորությունը թուլանում է, այնպես էլ պատահում է մարդու հետ, որ բռնվում է մի չնչին նայվածքով (Անանիա Նարեկացի):
83. Ցանկությունը կանցնի, բայց նրա որդը չի մեռնի (Մաշտոց):
84. Չորս պատճառով է լինում պոռնկությունը. անժուժկալ ուտելուց և խմելուց, քնի հագեցումից, պարապ թրև գալուց և դատարկաբանելուց, երգելուց և ծիծաղից, նաև՝ զարդարուն հանդերձներից (Հովհան Մանդակունի):
85. Աղոթքի տեղում պետք չէ ոչ միմյանց նայել և ոչ կնոջ, որպեսզի աղոթքի փրկությանը հակառակ արատ չներմուծվի մեր մեջ (Գրիգոր Տաթևացի):

86. Որովայնից պտղի վիժեցման նպատակով դեղ ընդունելը հավասարազոր է մարդասպանության, ինչպես որ՝ թունավորելով երեխային սպանելը (Բարսեղ Մեծ):
87. Ինչի համար ցանել այնտեղ, որտեղ ինքը՝ հողը այնպիսին է, որ գորեղ է միայն պտուղը կործանելու համար, որտեղ բազում պատճառներ կան՝ ծննդաբերության դեմ: Որտեղ մինչ ծնվելը սպանություն է գործվում, դու ոչ միայն պոռնիկին պահում ես անառակության մեջ, այլև դարձնում ես մարդասպան:
- Դեռ չի՞ նշանակում, որ դու հայիություն ես գործում Աստծո շնորհի դեմ և հակառակվում Աստվածային պատվիրանին:

Վազում ես, որպես թե օրհնության ետևից, այն բանի համար, որ իրականում անեծք է: Այն, որ օրհնության պատճառ է՝ դարձնում ես անեծքի վայր: Ծննդաբերության գանձարանը դարձնում ես սպանության որջ: Կնոջը, որ ստեղծված է որդեծնության համար, դարձնում ես մանկասպան (Հովհան Ոսկեբերան):

88. Մարդու կյանքն սկսվում է հենց հղիության բուլեից, և այդժամ նրան տրվում է անմահ հոգի, այնուհետև գնում է զարգացումը և աճը՝ սկսելով ստանալ ավելի կատարյալ ձև: Հղիության արհեստական ընդհատումը, որ պահից էլ, որ արվի, համարվում է կյանքի ընդհատում: Որ պահին էլ, որ հղիությունը սկսվի, սա արդեն անթերի մարդ է, անմահ հոգի ունեցող: Եվ այն մայրերը, որոնք հանձն են առնում աբորտի միջոցով հեռացնել երեխային, կատարում են ահավոր մարդասպանություն: Եվ ես սարսափում եմ՝ պատկերացնելով ահավոր դատաստանի ժամանակ այն մայրերին, որոնց սպանված երեխաները պիտի ելնեն և նայելով այդ մայրերի աչքերին՝ պիտի ասեն. «Ինչի՞ համար դուք մեզ սպանեցիք» (Ավագ երեց Անդրեաս):
89. Նրանք, ովքեր անգիտակցաբար են գործել նման հանցանք (վիժեցում) և իրենց հանցավոր են ճանաչում, այդպիսիները պարտավոր են զղջումով և ապաշխարությամբ մեղա գալ Աստծո առջև ու թողություն խնդրել Տիրոջից, քանզի չկա մեղք, որ չներվի մարդասեր Աստծո կողմից, եթե, իհարկե, զղջանք ու խոստովանենք, միայն թե այլևս չկրկնելու պայմանով (Հոգեշահ գրքերից):

Հայրերի վարքից

1. Մի օր Անտիոքի անապատի ճգնավոր սուրբ Պետրոսի մոտ, ով հայտնի էր իր բժշկության շնորհով, եկավ երանելի եպիսկոպոս Թեոդորիտի մայրը, որ տառապում էր աչքի սաստիկ ցավով: Այդ կինը դեռ երիտասարդ էր և սիրում էր զարդարել իրեն ոսկե օղերով, թանկագին վզնոցներով, շպարել իր դեմքը և հագնել հարուստ մետաքսե զգեստներ: Եվ նման տեսքով նա կանգնեց սուրբ Պետրոսի առաջ՝ թախանձելով բժշկություն: Սուրբը, տեսնելով նրա պճնվելու հակումը, որոշեց նախ բժշկել նրան այդ հոգևոր ախտից: «Ասա ինձ, - դիմեց նա կնոջը, - եթե որևէ հանճարեղ գեղանկարիչ մի բարձրարվեստ դիմանկար ներկայացներ ցուցահանդեսում, իսկ որևէ տգետ, արվեստի կանոններին անտեղյակ մեկը ոչ միայն չհավաներ այդ արվեստի գործը, այլ անգամ հանդգներ ուղղել պատկերված դեմքի գեղեցկությունը՝ օրինակ, երկարացնելով հոնքերը և թարթիչները, սպիտակեցնելով մաշկը, գունավորելով այտերը, ի՞նչ ես կարծում, չէ՞ր զայրանա

գեղանկարիչը՝ տեսնելով, թե ինչպես է սանձարձակ ձեռքն այլափոխում իր ստեղծագործությունը: Հասկացիր, ուրեմն, թե ինչ վիրավորանք ես հասցնում քո զարդարվելու և պճնվելու մոլուցքով բոլոր իրերի Արարչին, սքանչելի Ստեղծագործողին, Ով կերտել է մեր գեղեցկությունը, որովհետև մի՞թե դու կներկերի տարբեր ներկերով քո դեմքը, եթե չհամարերի, որ Աստծո ստեղծագործությունը թերի է և անհրապույր: Իսկ այդպես մտածելով՝ դու անխոհեմաբար մեղադրում ես ամենակարող և ամենատես Աստծուն՝ անկարողության և անմտության մեջ:

Մինչև սրտի խորքը չափազանց ազդված այս դասից, երանելի Թեոդորիտի մայրն ընկավ ճգնավորի ոտքերը՝ աղաչելով ներել իրեն թեթևամտության համար և չմերժել բարեխոսելու իր բժշկության համար: Սուրբը Խաչի նշանով բժշկեց կնոջը («Հոգևոր ցանքս» գրքից):

2. Երեք կույսեր պատարագի ժամանակ մտան եկեղեցի աղոթելու: Պատարագիչ քահանան իր հոգևոր աչքերով տեսավ, թե ինչպես երկնքից մի հրեշտակ իջավ և կարմիր պսակ դրեց առաջին կույսի գլխին: Քիչ անց հայտնվեց երկրորդ հրեշտակը և մի լուսեղեն սպիտակ պսակ դրեց երկրորդի գլխին, հետո հայտնվեց մի պիղծ դև և մի դժոխային վերարկու առած՝ զցեց երրորդի գլխին և սկսեց ցատկոտել նրա շուրջբոլորը: Պատարագի վերջում քահանան հարցրեց առաջինին. «Ինչի՞ մասին էիր մտածում աղոթքի պահին»: «Մտածում էի Փրկչի մասին, թե ինչպես մեր փրկության համար հանձն առավ փշե պսակը», իսկ քահանան ասաց. «Ես էլ տեսա, թե ինչպես կարմիր պսակ դրեցին քո գլխին»: Երկրորդը նույն հարցին պատասխանեց այսպես. «Ես էլ մտածում էի, թե ինչպես երկնքի Արարիչն իջավ, մարդացավ և որպես մանուկ հնազանդությամբ ապրում էր մեր փրկության համար»: Քահանան էլ ասաց. «Ես էլ տեսա, թե ինչպես սպիտակ պսակ դրեցին քո գլխին»: Երրորդ կույսն այդ հարցին այսպես պատասխանեց. «Ես մտածում էի, թե երբ պիտի ավարտվի պատարագը, որպեսզի դուրս գամ և ինձ համար մի գեղեցիկ վերարկու գնեմ»: Իսկ քահանան ասաց. «Ես էլ տեսա, թե ինչպես դները դժոխային վերարկու էին զցել գլխիդ և քարշ էին տալիս իրենց ետևից» (Հայելի վարուց):
3. Մեծ Ներսեսը Հունաստան գնալիս Խաղ սարկավագին ձեռնադրել էր Բագրևանդի և Արշակունիքի եպիսկոպոս: Այս Խաղը Մեծ Ներսեսին էր նման ամեն բանով, մանավանդ, աղքատների խնամակալության գործում, որի շտեմարաններն էլ հենց աղբյուրի նման առատացան սքանչելի կերպով, ինչպես Եղիայի և Եղիսեի ժամանակ, և թագավորին հանդիմանելու մեջ էլ նա խիստ էր և ահավոր ու աներկյուղ: Մատանան ոչ մի կերպ նրան դիպչել չկարողացավ, բացի մի բանից. նա հագնվելու առումով պճնասեր էր և ձիասեր, որի պատճառով նրան պարսավում և ծաղրում էին: Այս պատճառով նա հրաժարվեց շքեղ զգեստներից և մազեղեն հագնելով՝ էշով էր ման գալիս մինչև իր մահվան օրը (Մովսես Խորենացի):
4. Մի սուրբ և առաքինի այր կանգնել էր աղոթքի և հանկարծ զարմացավ՝ տեսնելով բացված երկինքն իր առջև, որից և հույժ խնդաց և զվարճացավ իր հոգին: Մինչդեռ

բազում մարդիկ մտնում էին այդ ճանապարհով երկինք, երկու ահագին և հույժ զարհուրելի վիշապ մեծ և ընդարձակ ցանց էին գցել բացված երկնքի այդ մասում և արգելք էին հանդիսանում նրանց, ովքեր ուզում էին մտնել: Այնժամ Աստծո հրեշտակը մոտեցավ նրան և բացատրեց տեսիլքի խորհուրդը. «Մի վիշապը բղջախոհությունն է, իսկ մյուսը՝ սնափառությունը, իսկ ցանցը, որ տեսար, անառակ կանանց գայթակղությունները, որով նրանք անչափ մեծ վնաս են հասցնում, քանզի գործում են՝ այս աշխարհի սիրուց ելնելով, արգելք հանդիսանում երկնային բարության համար՝ փակելով այն դուռը, որը Քրիստոս բացել է Իր Արյամբ մարդկության փրկության համար: Սրանց պատճառով է, որ բազմաթիվ մարդկանց հոգիները չեն կարողանում մտնել երկնային ուրախության մեջ: Ես ասում եմ քեզ, ավելի շատ է դատապարտվածների թիվը, որոնք ընկել են այս խորամանկ կանանց խարդախության ցանցը և գայթակղվել նրանց զարդերից, քան նրանց, ովքեր գայթակղվեցին երկնքից ընկած մյուս բոլոր դներից» (Հայելի վարուց):

5. Մբ. Եպիփանն առավ իր աշակերտներին՝ լեռնաբնակ անապատական մենակյաց մարդկանց, և ճանապարհ ընկավ Հունաց աշխարհը: Երբ գնում էին, նրանց մի կին հանդիպեց: Երբ այդ կնոջ մոտով անցան, Եպիփանը սկսեց փորձել աշակերտներին և ասաց. «Վա՛հ, ինչ գեղեցիկ ու վայելուչ կին է»: Նրա աշակերտներից մանկահասակ մեկն ասաց. «Քո գոված կնոջ մի աչքը կույր է»: Մուրբ Եպիփանն ասաց. «Իսկ դու ինչո՞ւ նրա վրա նայեցիր, որ երեսը տեսնես, քո մեջ, ուրեմն, չար խորհուրդներ կան»: Անմիջապես այդ մանուկին իրենից հեռացրեց (Փավստոս Բուզանդ):
6. Մի վանական, հարձակում կրելով շնության դեկից, սաստեց նրան՝ ասելով. «Կորիք ինձանից դեպի խավարը, սատանա, մի՞թե չգիտես, որ թեկուզ և անարժան, սակայն անդամն եմ Քրիստոսի մարմնի»: Եվ նույն պահին, ինչպես որ փչելով հանգցնում են լամպը, այնպես էլ ակնթարթորեն դադարեց բորբոքված կիրքը: Վանականն ինքն էլ զարմացավ և փառավորեց Աստծուն (Եփրեմ Ասորի):
7. Հայրերից մեկը պատմում էր. «Մի վանական, որին խայթել էր օձը, գնաց քաղաք բժշկվելու: Մի բարեպաշտ և աստվածավախ կին նրան իր տանն ընդունեց և սկսեց բուժել: Եվ երբ վանականի մոտ ցավը մի փոքր մեղմացավ, սատանան սկսեց նրան շնության մտքեր ներշնչել: Եվ մի անգամ նա բռնեց այդ կնոջ ձեռքը. «Ոչ հայր, - ասաց կինը, - վախեցիր Քրիստոսից: Հիշիր այն վշտերի և ծանր զոջման մասին, որոնք պիտի կրես քո խցում, հիշիր այն արցունքների և հոգոցների մասին, որոնք սպասվում են քեզ»: Նման շատ այլ բաներ կինն ասաց վանականին և այդ պատերազմը դադարեց նրա մեջ: Ամոթից վանականը չէր կարողանում նայել կնոջը և ցանկանում էր փախչել այդ տնից: Սակայն կինը, խղճալով վանականին, հանուն Քրիստոսի ասաց նրան. «Մի՛ ամաչիր և մի՛ հեռացիր, հայր: Քեզ դեռ բժշկվել է պետք: Իսկ այդ խորհուրդը քո մաքուր հոգունը չէր, այլ՝ չարանենգ սատանայի խարդավանքն էր»: Բժշկելով վանականին՝ նա առանց որևէ գայթակղության նրան խաղաղությամբ արձակեց» («Հոգևոր մարգագետին» գրքից):

8. Մեզ պատմեցին մի եղբոր մասին, որին ուղարկում էին տարբեր վայրեր՝ վանքի կարիքները հոգալու համար: Մի բնակավայրում ապրում էր բարեպաշտ աշխարհական, որը վանականին միշտ սրտաբաց ընդունում էր: Աշխարհականը մի աղջիկ ուներ, որն ամուսնությունից երկու տարի անց այրիացել էր: Նրանց մոտ գնալ-գալով վանականի մոտ մարմնավոր պատերազմ սկսեց: Աղջիկը խելամիտ կին էր, տեսնելով այդ, զգուշանում էր վանականից և աշխատում նրա աչքին չերևալ: Մի անգամ հայրը քաղաք էր գնացել՝ աղջկան թողնելով տանը: Հենց այդ ժամանակ էլ, սովորության համաձայն, վանականը նրանց մոտ եկավ և աղջկան միայնակ գտնելով՝ հարցրեց. «Իսկ ո՞ւր է քո հայրը»: Աղջիկը պատասխանեց. «Գնաց քաղաք»: Վանականը մարմնական ցանկությունից ալեկոծվելով մտադրվեց ուժ գործադրել նրա հանդեպ, սակայն կինը չկորցրեց հոգու զգոնությունը և ասաց նրան. «Մի՛ հուզվիր և մի՛ կորցրու քեզ, հայրս դեռ երկար կբացակայի և մենք այստեղ միայնակ ենք: Ես գիտեմ, որ դուք՝ վանականներդ, ոչինչ չեք անում առանց աղոթքի: Վե՛ր կաց, աղոթիր Աստծուն և այն, ինչ Նա կդնի քո սրտի մեջ, դա էլ մենք կանենք»: Սակայն վանականը չէր կարողանում հանդարտվել՝ կիրքն ամբողջովին տիրել էր նրան: «Դու իսկապես երբևիցե կնոջ հետ չե՞ս եղել»: «Երբեք, - պատասխանեց վանականը և ես ուզում եմ իմանալ, թե դա ինչ է»: «Դրա համար էլ դու այդպես հուզվել ես, քանի որ դեռ ծանոթ չես անմաքուր կնոջ զարշահոտությանը»: Եվ ցանկանալով սանձել այդ կիրքը, նա ջանում էր իր հանդեպ խորշանք ներշնչել: «Ես գտնվում եմ ամսեկան մաքրման մեջ և ոչ ոք ինձ չի կարող մոտենալ առանց ապականվելու»: Այդպիսի և նման այլ խոսքերը ներգործեցին վանականի վրա և ուշքի գալով, նա հորդ արցունքներ հեղեց: Տեսնելով, որ վանականը հանդարտվեց, կինն ասաց նրան. «Ահա տեսնում ես, եթե լսելով տրվեի քեզ, մենք մեղանչելուց հետո իրարից բաժանված պիտի նստեինք և ի՞նչ աչքերով կնայեիր իմ հոր երեսին: Գնալով վանք՝ դու կարող էի՞ր լսել Աստծուն փառաբանող երգերը: Խնդրում եմ քեզ, սթափվիր և մի ձգտիր այն բանին, որը մի ինչ-որ բուրբաղի հաճույքի պատճառով կորստի կմատնի քո բոլոր սխրանքները և կգրկի քեզ հավիտենական բարիքներից»: Լսելով այս խոսքերը՝ եղբայրը վերադարձավ վանք և ապաշխարեց իր գործած մեղքի համար՝ գոհություն հայտնելով Աստծուն, որ Նա կնոջ խելամտության և ողջախոհության միջոցով թույլ չտվեց իրեն վերջնականապես ընկնել («Հոգևոր մարգագետին» գրքից):
9. Մի վանամայր մենաստան ընդունեց որբ աղջկա: Աղջիկը երգում էր և կարդում դասում, իսկ երբ լրացավ նրա տասնութ տարին, անսպասելի մահացավ: Վանամայրը 40 օր պահեցողությամբ աղոթեց Աստծուն, որպեսզի Տերը ցույց տա իրեն, թե Դրախտի որ դասում է գտնվում իր սանուհին: Եվ 40-րդ օրը նա տեսավ, որ հողը պատռվեց և կրակի լեզուները դուրս նետեցին աղջկան: «Աղջիկս, դու կրակների մեջ ես, - սարսափահար աղաղակեց վանամայրը, - ինչո՞ւ դու ընկար այդտեղ»: «Մայր իմ, աղոթիր ինձ համար, - ասում է նա, - ես արժանի եմ այս պատժին: Քանի որ, երբ ես երգում էի դասում, տաճար էր մտնում մի երիտասարդ, և ես մտքում նրա հետ շնանալով՝ վայելք էի ստանում, սակայն չէի խոստովանում ամոթից: Եվ ահա հիմա տանջվում եմ կրակների մեջ» (Հայելի վարույց):

10. Երբ եղբայրները հարցրեցին սբ. Կյուրեղ Ալեքսանդրացուն շնության խորհուրդների մասին, նա պատասխանեց այսպես. «Եթե քեզ մոտ չկան նման խորհուրդներ, ուրեմն, դու անհույս ես, քանի որ, եթե չունես այդպիսի խորհուրդներ, ուրեմն, ունես շնության գործեր, քանի որ ով չի պատերազմում մեղքի դեմ մտքում և չի դիմակայում նրան, նա այն գործում է մարմնավորապես, իսկ ով գործում է նման մեղք գործով, իր անզգայության պատճառով, ինքնըստինքյան, նա էլ չի խոովվում շնության խորհուրդներից» (Հոգեշահ գրքերից):

11. «Մի օր միջօրեին, երբ շոգը հասել էր իր գագաթնակետին, - պատմում էր աբբա Եղիան, - իմ քարանձավի դուռը թակեցին: Դուրս գալով՝ ես տեսա մի կնոջ և հարցրեցի նրան. «Քեզ ի՞նչ է պետք»: «Հայր իմ, ես էլ եմ ապրում նույն կյանքով, ինչ դու: Իմ փոքրիկ քարանձավը մի քարընկեցի հեռավորության վրա է գտնվում քոնինից»:

Եվ նա ցույց տվեց ինձ հարավային կողմում գտնվող իր քարանձավը:

«Անցնելով անապատով, - շարունակեց նա, - սաստիկ տապից ես ծարավեցի, խնդրում եմ ինձ մի քիչ ջուր տուր: Դուրս բերելով գավաթը՝ ես տվեցի նրան: Նա էլ խմելով՝ հեռացավ: Իսկ նրա հեռանալուց հետո սատանան իմ դեմ մարմնավոր սաստիկ պատերազմ սկսեց՝ անմաքուր խորհուրդներ բերելով մտքիս: Այդ պատերազմից հյուծվելով և էլ անկարող լինելով հանգցնել մարմնավոր կրակը, ես վերցրեցի գավազանս և ելա քարանձավից, այն ժամանակ. երբ տապից նույնիսկ քարերն էին սաստիկ տաքացել, ես շտապեցի գնալ այդ կնոջ մոտ՝ մարմնավոր այդ կրքին բավարարություն տալու համար: Ես համարյա մոտեցել էի նրա քարանձավին, իսկ կիրքն այրում էր ինձ: Եվ հանկարծ ես ընկա զմայլանքի մեջ և տեսա, որ հողը բացվեց և կլանեց ինձ: Եվ ահա տեսնում եմ, որ ամենուր փռված են մեռած մարմիններ՝ նեխած և քայքայված, որոնք անտանելի գարշահոտություն էին արձակում: Մեկը, որ փայլում էր սրբությամբ, մատնացույց արեց այդ մարմինների կողմ և ասաց. «Ահա սա կնոջ մարմինն է, իսկ սա տղամարդու: Բավարարիւր կիրքդ, ինչպես կուգես և ինչքան կուգես...Եվ այսպիսի հաճույքի համար տես, թե որքան սխրագործություններ ես ցանկանում կորցնել: Հանուն մի ինչ-որ մեղքի ցանկանում ես քեզ զրկել երկնքի արքայությունից: Օ՛, թշվառ մարդկություն: Մեկ ժամվա մեղավոր հաճույքի համար դուք պատրաստ եք կորստի մատնել ձեր ամբողջ կյանքի սխրանքները:

Իսկ այդ ընթացքում ահագնացող գարշահոտությունից ես ընկա գետին: Մոտենալով՝ սուրբ այրն ինձ վեր բարձրացրեց և սանձեց իմ մեջ բորբոքված այդ պատերազմը: Եվ ես վերադարձա իմ խուցը՝ գոհություն հայտնելով Աստծուն» («Հոգևոր մարգագետին» գրքից):

12. Աբբա Ամմոյը հարցրեց աբբա Պիմենին որոշ անմաքուր մտքերի և ունայն ցանկությունների մասին, որոնք առաջանում են մարդու սրտում: Իսկ աբբա Պիմենը պատասխանեց նրան՝ ասելով. «*«Մի՞թե կացինը կբարձրանա առանց փայտահատի, կամ սղոցը վեր կելնի՞ առանց որ մեկը ձգի այն. այնպես էլ՝*

զավազանը կամ ցուպը, եթե մեկը չբռնի այն» (Ես. 10:15), ձեռք մի մեկնիր, և մի տարվիր այդ հաճույքներով և դրանք կանցնեն» (Հարանց վարք):

Աղոթք

Նայի՛ր, Տե՛ր, իմ անձի մերկությանը, որ կողոպտեց թշնամին: Եվ այժմ խայտառակ ու ամոթալից եմ Քո առջև: Մարդասիրի՛ր և հանդերձ հագցրու ինձ, մտցրու և ուրախացրու Քո ընտրյալների պատվի մեջ:

Դո՛ւրս բեր ինձ, Տե՛ր, խորաթոփչ ծովահեղձ ցանկական կենցաղի մեղքերի անվերջ արկածներից և շնորհի՛ր ինձ աչքերի լույս և մտքի տեսություն, կյանքի հանդարտություն, շնորհների մերձեցում, արդարության ճանապարհների շավիղներ:

Հագցրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, առաջին պատմուճանը, որ մերկացա իմ մեղքերով, ցույց տուր Քո անոխակալությունն իմ հանդեպ և Քո լուսավառ ողորմությամբ զարդարիր իմ մերկությունը:

Մի՛ նայիր, Տե՛ր, իմ եղկելի սրտին և զագրասեր մարմնին, քանզի հող եմ և մոխիր, սիրում եմ երկրավորները և չեմ փափագում նայել երկնայիններին, այլ միշտ հեշտանում եմ չարիքների մեջ ու չեմ տեսնում անվախճան փառքը: Եվ չեմ հիշում առաջին երանելի սուրբ հայրերին, այլ թավալվում եմ այս աշխարհի տիղմում և մաքրվելով չեմ բարձրանում՝ դասվելու առաքինիների կողքին: Եվ քանզի մոռանում եմ Դատաստանի երկյուղը և չեմ դողում ահեղ, սուկալի, դառը տանջանքներից, որ պահված են մեղավորների համար, և ծուլանում եմ՝ անհոգ լինելով կյանքի փրկության հանդեպ. շնորհի՛ր ինձ, Տե՛ր, անհանգիստ սուգ ու կոծ, և ապաշխարության արցունքներ:

Լսի՛ր, Տե՛ր, անառակիս աղաղակը, որ ամոթով կանգնած եմ Քո առջև. հայրենի գանձը վատնած՝ կորչում եմ սովամահ: Անասուն խոզերին հավասար կերակրվեցի և նմանվեցի նրանց:

Մի՛ մերժիր ինձ, Տե՛ր, Քո հայրենի գույթը, համարձակվում եմ Քո Սիրո խնամքին ապավինել: Ծնողիցդ հեռացա և իմ որդիությունն ուրացա: Հայր, մեղա՛ երկնքի և Քո առաջ, արժանի չեմ Քո որդին կոչվելու, դարձրու ինձ՝ որպես մեկը Քո վարձկաններից:

Մեղքերի խորքերն ընկղմվածիս հանիր և բե՛ր դեպի Քո պատվիրանների լույսը, Քեզ մո՛տ կանչիր Քեզանից հեռացածիս և ների՛ր իմ անառակ գործերը, Քեզ ապավինածիս մխիթարի՛ր, Քո պատվիրանների կապից արձակվածիս բռնի՛ր Քո սիրո լուծով:

Բխեցրո՛ւ, Տե՛ր, իմ գլխում վտակների աղբյուր և ոռոգի՛ր իմ մտքերի անդաստանը, լվա՛ իմ հանցանքների աղտերը և սրբի՛ր իմ վերքերի թարախը, հանի՛ր իմ մեղքերի փուշը և տնկի՛ր կենաց բույսը: Աճեցրո՛ւ, Տե՛ր, արդարությունը և նվաստացրո՛ւ անօրինությունը, մեռցրո՛ւ մարմնիս ցանկությունը և նորոգի՛ր հոգուս կենդանությունը:

Զարդարի՛ր ինձ, Տե՛ր, Քո մեծ երկյուղով և դարձրու անառակությունից դեպի արդարություն, աղտեղությունից՝ սրբություն, ծուլությունից՝ զգաստություն, ժուժկալությամբ գնալու Քո ուղիղ ճանապարհով, քավիր մեղքերս Քո ողորմությամբ և

միացրու ինձ Քո սուրբերին, որպեսզի նրանց հետ փառաբանեմ անոխակալ մարդասիրությունդ այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Սուրբ և Աստվածակիր հայր Աթանաս Մեծի ուղերձը վանական Ամոնին

Աստծո բոլոր արարածները բարի են և մաքուր. Աստծո Խոսքը չի ստեղծել ոչ մի անմաքուր և անպիտան բան: Քանի որ մենք, ըստ Առաքյալի. *«Քրիստոսի բուրմունքն ենք Աստծո առաջ և փրկվածների մեջ»* (Բ Կորնթ. 2:15): Բայց սատանայի նետերը տարբեր են և տարատեսակ, սրանք պարզամիտ մարդկանց մեջ շփոթմունք և խռովք են առաջացնում, արգելք են հանդիսանում եղբայրներին՝ սովորական հոգևոր վարժանքի մեջ՝ նրանց ներշնչելով անմաքուր և պիղծ մտածումներ: Բայց մեր Փրկչի շնորհով ետ մղենք չարի խաբկանքները, ամրացնենք պարզամիտ մարդկանց մտքերը, քանզի. *«Ամեն ինչ մաքուր է խղճմտանքով մաքուր եղողների համար»* (Տիտ. 1:15), իսկ անմաքուրների թե՛ խիղճը, և թե՛ ամեն ինչ պղծված է: Բայց զարմանում եմ սատանայի խորամանկության վրա, քանզի սա, լինելով աղտեղություն և կորուստ, կարծես թե մաքրության մղող մտածումներ է հարուցում: Սակայն նրա գործած այս հնարքներն իրականում միայն խարդավանքներ են և որոգայթ, որպեսզի շեղի աստվածապաշտներին սովորական դարձած փրկարար զբաղմունքներից, և նման ձևով իշխի նրանց վրա: Հենց սրա համար էլ սա սկսում է նրանց ականջներին փսփսալ այնպիսի բաների մասին, որոնք ոչ մի լավ բանի չեն բերում, այլ առաջացնում են միայն դատարկ մտածումներ և ունայնաբանություն, որից և պետք է խուսափել:

Օրինակ, ասա ինձ սիրելի և երկյուղած մարդ, ի՞նչ մեղք կամ անմաքրություն կա մարդու բնական պահանջները կատարելու մեջ: Կցանկանա՞, արդյոք, մեկնումեկը հանցանքների շարքում մտցնել քթանցքներից ելնող խոնավությունը կամ բերանից դուրս եկող թուքը, կամ սրանցից ավելի կարևորը՝ որովայնի դատարկումը, որ կենդանի արարածի համար անհրաժեշտ է կյանքի պահպանման համար: Եվ եթե հավատում ենք, որ մարդը Սուրբ Գրքի համեմատ Աստծո ձեռքի գործն է, ապա մի՞ թե հնարավոր է այդ Սուրբ Զորության կողմից ինչ-որ պիղծ բան առաջանա: Եվ եթե աստվածային առաքյալների Գործքում ասվածի պես է, թե՛ *«Աստծո զարմ ենք»* (Գործք 17:21), ուրեմն, ոչ մի անմաքուր բան չունենք մեր մեջ, և պղծվում ենք միայն այն ժամանակ, երբ գործում ենք չարաղետ մեղքեր: Իսկ այն արտաթորանքները, որոնք լինում են՝ ըստ բնական պահանջի, սրանք մենք համբերությամբ կրում ենք մյուս կարիքների հետ միասին: Բայց նրանք, ովքեր ցանկանում են միայն հակաճառել, օրինակ են բերում Ավետարանի այն ասույթը, թե՛ մարդուն պղծում է ոչ թե մտնողը, այլ՝ դուրս ելնողը: Սակայն պետք է

դատապարտության մատնել սրանց անմտությունը, և չեմ ասի, թե՛ դա իրենց գործն է, ինչպես ուզում են, թող մտածեն, ինչպես կուզեն, թող այնպես վարվեն: Դեռ հաստատված չլինելով հավատի մեջ՝ սրանք Սուրբ Գիրքը սկսում են մեկնել իրենց սեփական տգիտության համեմատ: Նախ ասենք, որ ոմանք այս սուտ մեկնիչների նման, կասկած ունեն նաև կերակրի հանդեպ: Սակայն Ինքը՝ Տերը, ցրեց սրանց անգիտությունը և մոլորությունը՝ ասելով. *«Ներս մտնողը չի, որ պղծում է մարդուն, այլ՝ դուրս ելնողը»*, և որտեղի՞ց դուրս ելնողը՝ *«սրտից»* (Մատթ. 15:15), ասում է՝ վերը նշվածին ավելացնելով: Քանզի գիտի, որ այնտեղ է պիղծ խորհուրդների և մեղքերի չար գանձարանը: Իսկ Առաքյալն այս բանի մասին ասում է ավելի համառոտ. *«Ուտելիքը չէ, որ մեզ Աստծո առջև է կանգնեցնում»* (Ա Կորնթ. 8:8): Եվ հիմա մեկը կարող է արդարացիորեն ասել. «Այն, ինչ բնական արտաթորանք է, մեզ դատապարտության չի մատնի»: Բժիշկները նույնպես կասեն՝ ի պաշտպանություն այս բանի, որ կենդանի մարմնին տրված է որոշ անհրաժեշտ արտաթորումներ, որով և մեր ամեն մի սնուցվող անդամ հեռացնում է իրենից ավելորդը: Այսպիսին է, օրինակ, գլխի ավելորդությունները՝ մազերը և գլխից ելնող խոնավությունը, նաև որովայնի դատարկումը և սերմային հյուսվածքների ավելորդությունները: Սրա համար էլ, ով աստվածասեր ծեր, ի՞նչ մեղք կա Աստծո առջև այս բաներում, երբ Ինքը՝ ամենակալ Տերն է այսպես ստեղծել կենդանի արարածներին: Այսպես ցանկացավ Նա և ստեղծեց այս անդամները, որպեսզի սրանք կարողանան ավելորդություններն իրենցից հեռացնել: Բայց հարկ է զգուշացնել նենգավոր մարդկանց, որոնք կարող են ասել. «Ուրեմն, կարելի է այնպես հասկանալ, որ այդ առումով ընդհանրապես ոչինչ մեղք չէ, քանի որ մարմնավոր անդամները ստեղծված են Արարչի կողմից»: Բայց ստիպենք սրանց լռել՝ քանզի միայն այնպիսի օգտագործումն է պետք հասկանալ, ինչը որ թույլատրել է Աստված՝ ասելով. *«Աճեցեք և բազմացեք և լցրեք երկիրը»* (Ծննդ. 1:28), ինչի մասին ասում է նաև Առաքյալը. *«Ամուսնությունն, ըստ ամենայնի, հարգելի է, և ամուսնական անկողինը՝ սուրբ»* (Եբր. 13:4), իսկ չնայած բնական, սակայն գաղտնի գործվողը՝ շնություն: Կարող ենք սրանց տարբերությունն առավել հստակ տեսնել հետևյալ բացատրությունում՝ սպանելն արգելված է, բայց ոչնչացնել թշնամուն պատերազմի դաշտում, օրինական է և արժան գովասանքի: Պատերազմում աչքի ընկածներն արժանանում են մեծ փառքի, նրանց համար կանգնեցնում են արձաններ, որոնք պատմում են այն սխրանքների մասին, որ գործել են սրանք: Այսպես, նույն բանը, որ կատարվում է, մի դեպքում՝ կախված իրավիճակից, անթույլատրելի է, իսկ մի այլ դեպքում՝ կախված այլ իրավիճակից, արգելված չէ, այլ՝ թույլատրելի: Այս նույն օրենքը գործում է նաև մարմնավոր միացության մասին խորհելիս:

Երանելի է նա, ով երիտասարդության ժամանակ մտնում է ազատ և թույլատրելի միության մեջ և իր բնական ուժերը ներդնում որդեճնության համար: Իսկ եթե այդ անում է վավաշոտությունից, այնժամ պոռնիկների և շնացողների պատժին է արժանանալու: Քանզի այստեղ այս իրավիճակում կյանքի երկու ուղի կա, առաջին՝ չափավոր և կենցաղային, նկատի ունեմ ամուսնությունը, մյուսում՝ հրեշտակային և դժվարանցանելի, այսինքն՝ կուսակրոնությունը: Եթե մեկն ընտրում է աշխարհային ուղին, այսինքն՝ ամուսնությունը, չնայած այն բանին, որ նա դրա համար չի արժանանա

նախատինքի, սակայն չի արժանանա նաև բազում շնորհների: Այլ միայն այն չափով, որքանով որ ինքը կարող է պտուղ բերել այդ վիճակում, այսինքն՝ «երեսուն» (Մատթ.13:23): Իսկ ով սիրի մաքուր, նեղ և անձուկ ճանապարհը, չնայած առաջինի համեմատ սա խիստ է և դժվար, սակայն սրանով գնացողը ձեռք է բերում սքանչելի շնորհներ, որովհետև կունենա կատարյալ պտղաբերություն, այսինքն՝ «հարյուր»: Այսպիսով, սրանց անմաքուր և նենգ հարցերին կան լուծումներ, որոնք վաղուց արդեն տվել է Սուրբ Գիրքը: Այս ամենից ելնելով, ով Հայր, հաստատիր քո խնամքին տրված հոտը՝ մխիթարելով առաքելական գրվածքներով, ոգևորելով ավետարանական խոսքերով, առաջարկելով խորհուրդներ սաղմոսներից: Իսկ Խոսքը հանձնարարում է ծառայել Իրեն մաքուր սրտով. «Ապրեցրու ինձ Քո խոսքի համեմատ» (Սաղմ. 118:107): Մա գիտեր նաև մարգարեն, որ ասում է. «Սուրբ սիրտ հաստատիր իմ մեջ, Աստված» (Սաղմ. 50:12), որպեսզի չխռովեցնեն ինձ պիղծ խորհուրդները: Եվ էլի ասում է Դավիթը. «Եվ Քո տիրական Հոգով հաստատիր ինձ» (Սաղմ. 50:14), որպեսզի եթե ինձ խռովեցնեն խորհուրդները, ամուր պահես ինձ հաստատուն վեմի վրա Քո ամենակարող զորությամբ: Այսպիսով, դու էլ, տալով այս և նման խորհուրդներ՝ ուղղիր ճշմարտության առջև խոնարհվողներին. «Կտվորեցնեմ անօրեններիս Քո ճանապարհը» (Սաղմ. 50:15): Եվ ամուր վստահելով Տիրոջը՝ կհամոզես նրանց, որպեսզի հեռու մնան նման չարիքներից: Եվ երգիր այսպես. «Եվ ամբարիշտները դարձի կզան դեպի Քեզ» (Սաղմ. 50:15): Ախ, եթե չարամտությամբ հարցեր տվողները, թողնեին այդ ունայն ճանապարհը, և իրենց պարզության պատճառով, կասկածանքների մեջ ընկնողներն ամրանային ամենակալ Հոգով: Իսկ դուք, ճշմարտություն իմացողներդ, պահեք այն անխախտ և անսասան, մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսով: Նրա հետ փառք և իշխանություն, Հորը և Սուրբ Հոգուն հավիտյանս. Ամեն:

Իրակա՞ն, թե կեղծ թիրախ

Աթանաս Մեծի այս ուղերձի բովանդակությունն առաջին հայացքից կարող է զարմանալի թվալ, թե՛ ինչպես կարող են նման հարցեր ծագել և խոչընդոտել քրիստոնյայի հոգևոր ընթացքին: Սակայն եթե այն քննենք Տիրոջ ողորմությամբ, կտեսնենք, որ մեծ օգուտներ կարող ենք քաղել այս ուղերձի բուն իմաստն ընկալելուց, իսկ եթե այն անտեսենք՝ շատ մեծ վնասներ կստանանք: Այստեղ սուրբ հայրը քրիստոնյաների համար ջանում է բացահայտել նենգ թշնամու՝ սատանայի խարդավանքները, որով սա ցանկանում է շեղել քրիստոնյային փրկարար ուղուց: Եվ քանի որ մեր պատերազմը մարդկանց, այսինքն՝ «մարմնի և արյան» դեմ չէ, այլ՝ սատանայի, դրա համար էլ շատ կարևոր է իմանալ թշնամու պատերազմելու ոճը և

ջանալ, ըստ այնմ, դիմադրել նրան, նաև հուսալով առ Աստված՝ անցնել հակահարձակման: Հոգևոր պատերազմում զուրկ լինելով այս գիտությունից՝ մենք շատ հաճախ ընկնում ենք թշնամական խաբեության մեջ, և մեր բոլոր ջանքերը վատնում ենք իզուր և անօգուտ: Իսկ ամենաահավոր խաբկանքն այն է, որ այդ ունայն ջանքերի մեջ լինելով, համարում ենք, որ մեծ-մեծ գործեր ենք անում, և այսպես մնում ենք անպտուղ: Երկրորդ, ընկնում ենք ինքնագոհության մեջ՝ համարելով, որ վաստակավորներ ենք Տիրոջ այգու մեջ, սակայն իրականությունը, ցավոք, շատ է տարբերվում նման կարծիքից. *«Ասում ես՝ մեծատուն էի և առավել հարստացա ու ոչ մի բանի կարոտ չեմ, և չգիտես, թե ողորմելի ես դու, թշվառ և աղքատ, մերկ և կույր»* (Հայտ. 3:17):

Թշնամին մեր մեջ հարուցում է ամենատարբեր մտքեր և խորհուրդներ, իսկ մենք մեր կողմից պարտավոր ենք դրանք քննել, և եթե դրանք չեն համապատասխանում սուրբ հայրերի տեսակետին, ապա պարտավոր ենք դրանք անմիջապես մերժել, քանզի սուրբ հայրերը մեծ փորձառություն են ունեցել այս անտեսանելի պայքարում: Եվ ինչու առաջնային չենք համարում այս պարագայում Սուրբ Գիրքը և առավել տեղ ենք տալիս սուրբ հայրերի մեկնությանը, սա այն պատճառով, որ իրենք՝ հայրերն իսկ ասում են, որ Աստվածաշնչի ինքնակամ մեկնություններից են առաջանում բազում շեղումներ և աղանդներ: Դրա համար էլ արհամարհել նման փորձառու մարտիկների փորձառությունը և պատերազմել ինքնակամ, դա միշտ էլ պիտի բերի ցավալի անկումների: Եվ այսպես, ըստ սբ. Աթանաս Մեծի, չարը կարող է մարդուն մղել կասկածելու, թե նույնիսկ բնական պահանջները, որ տրված են մարդ արարածին, դրանք էլ կարող են մեղք համարվել: Տրվելով նման մտածմունքների և դրանք միանգամից չմերժելով՝ մարդն սկսում է գիշեր ու զօր խորհել անօգուտ բաների մասին: Չարը մեր առջև դնում է կեղծ թիրախներ և մեզ մղում նրանց դեմ պատերազմել՝ ներշնչելով, թե հենց այդ է սատանայի դեմ մղված պայքարը: Սրանով նա մեր թանկագին ժամանակը, որի համար գրված է, թե. *«Ժամանակն օգտագործեցե՛ք, քանզի օրերը չար են»* (Եփես. 5:16), ստիպում է վատնել դատարկ բաների վրա: Նա, մեզ խաբելով, աշխատում է համոզել, որ մենք, այդպես վարվելով, մեծամեծ վնասներ ենք հասցնում իրեն և երկնքում բազում գանձեր դիզում: Այսպիսով, մեզ ոչ միայն բարի պտուղներից է զրկում, այլ այնպես է անում, որ պտղաբերենք չար պտուղներ, որոնք են՝ ինքնահավանությունը, փառամոլությունը, հպարտությունը, մարդահաճությունը, ինքնավստահությունը և սրանցից էլ, իրենց հերթին ծագած բազում այլ չարիքներ: Այդ խաբեությունը կարող է իր մեջ գրավել այնպիսի ոլորտներ, որոնց մեջ, առաջին հայացքից, չեն կարող չար բաներ լինել: Օրինակ՝ աղոթքը համարվում է ամենամեծ առաքինությունը, սակայն բավարար է աղոթքի զենքը ճիշտ ուղու վրա չդնել, և սա ոչ միայն՝ բարիքի, այլ մեծ չարիքի պատճառ կարող է դառնալ: Այսինքն՝ աղոթքով, եթե չի փնտրվում սեփական մեղքերի տեսություն, նրանցից ձերբազատվելու շնորհ, երկյուղ, խոնարհություն, դժոխքից խուսափում և երկնքի արքայությանն արժանանալու ուղի, այլ, մոռանալով իր անձի համար վերը նշված խնդրանքները, տրվել ունայնաբանության, այսինքն՝ ամբողջ ջանքով աղոթել այս կամ այն պետության քրիստոնյա դառնալու համար և նմանօրինակ այլ բաներ: Սրանք իրականում չարի խարդավանքներ են, ո՛չ Գրիգոր Նարեկացու «Աղոթագրքի» և ոչ էլ Ներսես Շնորհալու և այլ հայրերի աղոթքների մեջ նմանօրինակ բաներն առաջնային չեն

եղել: Նրանք լացել են իրենց մեղքերի համար և մեզ համար էլ դարձել օրինակ, քանի որ հայրերի մոտ ասված է. «Փրկվիր դու, և շուրջդ կփրկվեն շատերը»:

Իսկ չարի մղմամբ, մեր անձի փրկության հարցերն արդեն իսկ լուծված համարելով, սկսում ենք աղոթել այլ բաների համար՝ մնալով անպտուղ և ոչ մի բանով օգուտ չենք տալիս նաև նրանց, ում համար աղոթում ենք: Շատ հաճախ աղոթքն արվում է՝ որպես ճգնություն և ոչ որպես փրկություն գտնելու միջոց: Նման աղոթքները կարող են ժամեր տևել, որովհետև աղոթքի բուն նպատակից շեղվելով՝ թշնամին չի հակառակվում այդ աղոթքին, այլ էլ ավելի է մղում նմանօրինակ աղոթողին առաջանալու նման աղոթքի մեջ: Իսկ ճշմարիտ աղոթական վիճակի մեջ լինելու ժամանակ չարն ամեն կերպ սկսում է խոչընդոտել ձանձրության, հիվանդությունների, ամենատարբեր այցելությունների, պիղծ և ունայն մտքերի, նաև՝ այլևայլ շատ բաների միջոցով: Իսկ ինչպես արդեն ասվեց, եթե աղոթքը ցավ ու անհանգստություն չի պատճառում թշնամուն, վերջինս նման աղոթքին ոչ միայն չի դիմակայում, այլև խրախուսում է: Այսինքն՝ աղոթքի զենքը անգիտության պատճառով գործածվում է ոչ ճիշտ նպատակի, այլ՝ կեղծ թիրախի վրա:

Նմանօրինակ ձևով երկրպագությունները հոգուն մեծ շահ են բերում, եթե կատարվում են այնպես, ինչպես հարկն է. «Աղոթական կարգիդ ընթացքում սիրիր նաև երկրպագություններ անել» (Իսահակ Աստրի): Եվ փոխանակ երկրպագությունները մեղավորության զգացումով արվեն՝ այն գործելով ահով և դողով, գիտակցելով, թե Ում առաջ են դրանք կատարվում, շատ հաճախ տրվում են մոլորության և ընկնում ահավոր մի վիճակի մեջ: Սկսում են Աստծո առջև ոչ թե ըստ պատշաճի երկրպագություններ անել, այլ մեծ ջանքով ու եռանդով քրտնաթաթախ մարմնամարզություն են կատարում: «Ցրվածությամբ երկրպագություններ անողը նման է քամուց տատանվող եղեգի» (Թեոփիլոս ճգնավոր): Եվ կարծում են, թե դա աստվածաշտություն է, բայց կողքից դիտողի համար իսկ տհաճ է, քանի որ ընդամենը զգացմունքներից զուրկ տարօրինակ վարժությունների մի շարան է, ուր մնաց՝ Աստծո մոտ: Չէ որ Աստված սրտագետ է և արտաքին բաներին չէ, որ նայում է, որի վրա և մեր ուշադրությունն է սևեռում նույն Թեոփիլոսը: «Սիրեցիք դուք երկրպագություններ անելը, և դա շատ լավ է: Սակայն մի մոռացեք, որ երկրպագությունների խորքում պիտի ընկած լինեն սրտից ելնող աղոթքներն առ Աստված՝ ի սրտե գոհությամբ և խնդրանքներով քո խոսքերով կամ անգիր սովորած աղոթքներով: Կարևորը, որ ամեն պարագայում էլ գործի սիրտը»: Եվ նորից, չարը ոչ միայն խափանում է նման ձևով ճշմարիտ երկրպագությունը, այլ զցում է մեղքի մեջ՝ մղելով դատել նրանց, որոնք իրենց պես ջանասեր չեն այդ ունայն վարժությունների մեջ: Չարի խարդավանքներին տեղի տալը շեղել է ճանապարհից ոչ միայն սովորական քրիստոնյաներին, այլև՝ վանքի պատերից ներս գտնվող ճգնավորներին: Վերջինների մասին մոտավորապես այսպիսի բան է գրում հայր Նիկողեմոսը. կան վանականներ, որոնք գիշեր ու զօր գտնվում են ծոմապահության, աղոթքի, երկրպագությունների մեջ, նաև գիշերն անքուն անցկացնում են ոտքի վրա և թափում են այլ ջանքեր: Եվ քանի որ այս բոլոր ջանքերը նպատակ չունեն խոնարհություն, երկյուղ և այլ բարիքներ ձեռք բերելու, այլ արվում են ուղղակի՝ որպես ճգնություն, վանականներին զցում են հպարտության և ինքնահավանության մեջ: Իբր իրենք արդեն հասել են մեծ բարձունքների: Եվ ըստ հայր Նիկողեմոսի՝ ոչ մի մարդկային

ուժ չի կարող նրանց շտկել այս շեղումից, այլ միայն՝ Աստծո ամենակարող գործությունը: Ամբողջ կյանքն անցկացնելով վանքում, հրաժարվելով ամեն տեսակ աշխարհային մխիթարություններից և տրվելով նման խստակրոն վարքի՝ սրանք ամեն ինչ գոհում են՝ ցավոք, կեղծ թիրախի դեմ պատերազմելով և մնում ձեռնունայն: Վանականների դասը երկնքում ամենամեծը և պայծառներից է, սակայն եթե այդ ճգնությունները ճիշտ նպատակին ուղղված լինեն:

Նաև շատ հաճախ Սուրբ Գիրքն ընթերցվում է և սերտվում մեծ ջանասիրությամբ, ոչ այն բանի համար. «*Քննեցե՛ք դուք ձեզ՝ տեսնելու, թե նույն հավատի մե՞ջ եք*» (Բ Կորնթ. 13:5), այլ ուղղակի ժամանակը կարծես ինչ-որ հոգևոր բաներով անցկացնելու նպատակով: Սրանից հիմնականում ծագում են միայն վեճեր և բարկություններ, նաև գլուխը լցվում է բազում այնպիսի գիտելիքներով, որոնք հոգուն շահ չեն բերում, այլ միայն այն, ինչի մասին ասում է Առաքյալը. «*Գիտությունը հպարտացնում է*» (Ա Կորնթ. 9:1), կամ, ինչպես ասում է Իսահակ Ասորին. «Ամեն մի ընթերցում չէ, որ օգտակար է»:

Մեծագույն սրբերից հայր Պիմենի մասին ասում էին, որ նա ընդհանրապես չէր խոսում, երբ խոսքը գնում էր աստվածաշնչյան խրթին հարցերի և երկնային գաղտնիքների մասին: Խոսում էր, երբ հարցնում էին մեղքերից ազատվելու, կրքերից ձերբազատվելու, մի խոսքով ճշմարիտ սրբության կյանքի մեջ առաջանալու մասին: Քանզի գիտեր, որ Դատաստանի օրը Տերը չի հարցնի, թե ինչո՞ւ այս բաները չսերտեցիր, այլ ինչո՞ւ չջանացիր, որ Սուրբ Գրվածքները պատճառ դառնային, որ անձը մաքուր և սուրբ անոթ լիներ Աստծո ձեռքին ծառայելու համար: Քանզի Սուրբ Գրքի նման ուսումնասիրությունը հիշեցնում է այն հիվանդին, որը կենարար դեղը խմելու փոխարեն, ջանասիրաբար զբաղվում է միայն այն ուսումնասիրելով՝ համարելով, որ դա բավական է բժշկվելու համար: Եվ նման ուսումնասիրությունը նույնպես կեղծ թիրախի դեմ պայքարի մի վիճակ է:

Նման ձևով նաև ողորմությունը, եթե ըստ Սուրբ Գրքի չի տրվում, միայն դրամի իզուր վատնում է, փառամոլության և մարդահաճության պատճառ: Եվ այն, ինչի համար ասվում է, թե. «*Երանի ողորմածներին, որովհետև նրանք ողորմություն պիտի գտնեն*» (Մատթ. 5:7), սրա սխալ օգտագործումը կարող է ավելի մեծ վնասներ պատճառել, քան եթե այն ընդհանրապես չարվեր:

Շատ անգամ էլ մարդիկ, իրենց անձնական հոգևոր կյանքն անտեսելով, ամբողջովին ծանրաբեռնվում են ուրիշներին քարոզելու և դարձի բերելու խնդրով և շատ քիչ, կամ ընդհանրապես ոչ մի օգուտ չեն բերում ոչ իրենց հոգուն, ոչ էլ նրանց, ում քարոզում են: Սբ. Իսահակ Ասորին ասում էր իր ժամանակների համար, որ վանքերում կային բազում այնպիսի ճգնավորներ, որոնք ամիսներով և նույնիսկ տարիներով դուրս չէին գալիս իրենց խցից և միայն զբաղվում էին իրենց հոգու փրկության գործով: Բայց երբ նրանց մոտ մեծ քանակությամբ ժողովուրդ էր հայտնվում, նրանք այդ երկարաժամկետ առանձնությունից դուրս էին գալիս այս մարդկանց հոգևոր կարիքները բավարարելու համար: Սակայն նրանք, ըստ սուրբ հոր, համարյա թե ոչինչ չէին խոսում, քանզի միայն նրանց ներկայությունը և իրենց հոգուց և դեմքից բխող ջերմությունն օրհնության պատճառ էր այդ բազում ուխտավորների համար, որոնք մեծ խնդությամբ, օրհնությամբ և բավարարվածությամբ էին հեռանում այդ ճգնավորների մոտից: Ուրեմն, սեփական

փրկության հարցերը լուծած համարելը և միայն ուրիշներին քարոզելը նույնպես կեղծ թիրախի վրա ջանք թափել է նշանակում: «Հարանց վարքում» մի պատմություն կա, որը շատ լավ բնորոշում է այս խաբեությունները. «Մի մարդ, ապրելով աշխարհում, աչքի էր ընկնում իր աստվածպաշտությամբ՝ երկարատև աղոթքներով, ծոմապահությամբ, ողորմությամբ, և այլ բարի վկայություններով: Սա մի օր մտածեց, որ եթե այսքան առաջադիմություն ունի հոգևոր կյանքի մեջ, էլ ինչ է անում աշխարհում: Լավ է գնալ վանք և էլ ավելի առաջանալ այս ճգնությունների մեջ: Գալով վանք՝ միառժամանակ հետո մեծ վիատությամբ և տրտմությամբ գալիս է վանահոր մոտ և խոռոված ասում. «Հայր, ես աշխարհում մեծ առաջադիմություն ունեի, իսկ այստեղ՝ վանքում, ինձ մոտ ամեն բան վերացավ. ոչ կարգին աղոթք եմ կարողանում անել, ոչ կարդալ, և ընդհանրապես, ոչ մի լավ բան»: Իսկ վանահայրը պատասխանում է՝ ասելով. «Զավակս, աշխարհում կատարած քո բոլոր այդ գործերն արժեք չունեին, քանզի դրանք արվում էին մարդահաճության և փառամոլության ծածուկ մղումներով: Դրա համար էլ չարը չէր դիմակայում քո հոգևոր ջանքերին, իսկ այստեղ դու արդեն սկսում ես ճշմարտության մեջ հաստատվել, դրա համար էլ քո դեմ մեծ ընդդիմություն է ելել»: Վանականը զարմացած ասում է. «Բայց ես հիմա այս վիճակով ինձ կատարյալ ոչնչություն եմ զգում», իսկ վանահայրը պատասխանում է. «Լավ է, զավակս, միշտ քեզ այդպես ոչնչություն համարիր ու կփրկվես»:

Զգարմանանք այս բանի վրա, քանզի մեծ վանական և ճգնավոր Գրիգոր Նարեկացին իր բոլոր ճգնություններն ուղղում էր՝ հասնելու ճշմարտապես իրեն բոլոր արարածներից հետին և ոչնչություն համարելուն: Եվ ոչ միայն՝ նա, այլև՝ բոլոր սուրբ հայրերը, քանզի գիտեին, որ ինչքան կարողանային խոնարհեցնել իրենց հանուն Աստծո, այնքան Աստված իրենց վեր կբարձրացներ: Նրանց սուրբ աղոթքներով թող Աստված մեզ էլ նման իմաստություն պարգևի, որպեսզի թշնամու կողմից դրված կեղծ թիրախների դեմ պատերազմելով՝ ունայնությամբ չանցկացնենք մեր կյանքը և ձեռնունայն կանգնենք Տիրոջ առջև. *«Զգո՛ւյ՛շ եղեք ինքներդ ձեր հանդեպ, որպեսզի չկորցնեք, ինչ որ վաստակեցիք, այլ՝ ստանաք բովանդակ վարձք»* (Բ Հովհ. 1:8):

Բազում են այդ կեղծ թիրախները, և եթե ջանանք նրանց ի հայտ բերել, Աստծո ողորմությամբ կհաջողենք և կխուսափենք դատարկ ջանքերից:

Նույնիսկ, եթե միտք է գալիս, թե այս կամ այն մարդը քո ետևից ծիծաղեց, կամ բամբասեց և այլն, մենք նեղսրտում ենք, արդեն կեղծ թիրախ է, որովհետև այդ բանն իրականում կարող է եղած չլինել, այլ կարող է միայն չարի ներգործության արդյունք լինել: Բայց եթե իրականում անգամ ծաղրեն կամ վատաբանեն, վիրավորեն ու այդ ամենին մենք նշանակություն տանք, ապա կընկնենք հիշաչարության մեղքի մեջ և մշտապես կսկսենք մտածել այդ վիրավորողի մասին: Այսինքն, մեր պատերազմը, որ մղում ենք սատանայի դեմ, շուտ կգա կեղծ թիրախի, այսինքն՝ մարդու դեմ: Իսկ ինչպե՞ս կարելի է խուսափել այդ խաբեություններից: Չե՞ որ մարդու սիրտը տկար է և իսկույն վշտանում է նման բաներից, շուտ վիրավորվում, և շատ դժվար է նրա դեմն առնել: Մակայն դրա դիմաց, ըստ հայրերի, շատ լավ պաշտպանական միջոց կա: Այսպիսի մի ասացվածք կա. «Մեպը սեպով են հանում», այսինքն՝ ցավը ցավեցնելով են բժշկում, ինչպես հիմնականում անում են բժիշկները:

Երբ մեկի կողմից վիրավորանք ես ստանում, ջանա լռել: Միտոդ կստիպի, որ նույն ձևով պատասխանես վիրավորողին: Ջանա այդ ցավը ցավով բժշկել, այսինքն՝ լռիր և ինքդ քո մեջ ասա. «Գոհանում են քեզնից, Տեր, որ այս հոգատար եղբոր կամ քրոջ միջոցով խրատում ես անարժանիս, քանզի ես էլ ավելի վիրավորանքների էի արժանի իմ բազում մեղքերի պատճառով: Սակայն Դու այս փոքր վշտով միայն ինձ հանդիմանեցիր, որով և ցույց տվեցիր Քո սերն իմ հանդեպ՝ ըստ Քո խոսքի. «Ում որ սիրում եմ, նրան էլ հանդիմանում և խրատում եմ: Եթե խրատի համբերող եք, ուրեմն, հարազատ որդիների պես եք»: Շնորհիք ինձ գոհությամբ և համբերությամբ Քո օրհնյալ ձեռքից ընդունել այս վիրավորանքը, որպեսզի ես էլ արժանանամ այստեղ անտրտունջ Քո սուրբ տառապանքներին մասնակից լինել, որպեսզի երկնքում էլ արժանանամ Քո փառքին: Այս եղբորն էլ օրհնիր այն բարի գործի համար, որ արեց իմ հանդեպ, և նրա սուրբ աղոթքներով էլ ինձ ողորմիր»: Մա, իհարկե, նմանօրինակ վիճակից ելնելու աղոթքի մի ոճ է: Վարժեցնելով սրան մեր անձը՝ նմանօրինակ ամեն մի իրավիճակում էլ կարելի է ձևակերպել նման մի աղոթք: Համոզված եղեք, որ սա մեծ հարված կլինի ոչ թե կեղծ թիրախին, այլ՝ բուն թշնամուն՝ սատանային և նրա դաշնակից մեր հին մարդուն, որն ամեն կերպ արգելք կհանդիսանա նման աղոթքին և կստիպի անպայման պատասխանել կամ գոնե մտքի մեջ հայհոյել վիրավորողին: Սակայն եթե վարժվենք այս բանում, Տիրոջ ողորմությամբ առաջընթաց կարող ենք ունենալ և նմանօրինակ ամեն մի հաջող աղոթքից հետո մեր հոգիներում ջերմություն և խնդություն կզգանք, որը և ապացուցում է. հաղթանակը ոչ թե՝ կեղծ, այլ իրական թիրախի, այսինքն՝ սատանայի դեմ է:

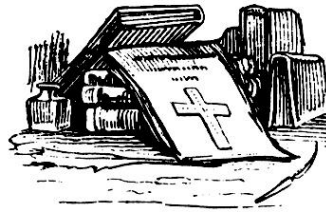
Երբեմն էլ մարդիկ սատանայի դեմ իրենց թշնամությունն արտահայտում են՝ նրան հայհոյելով, նզովելով և բարկանալով, բայց դա նույնպես չարի կողմից դրված կեղծ թիրախների վրա կրակել է նշանակում:

Եվ այսպես, մենք էլ, ընթերցելով Աթանաս Մեծի ուղերձը, աշխատենք չտրվել թշնամական խաբեություններին, և մեր ժամանակը և ջանքերը ընդունայն չծախսենք՝ կռվելով բազում կեղծ թիրախների դեմ, այլ աշխատենք քայլել արքայական պողոտայով՝ չշեղվելով նրանից:

Եվ առավել կարող ենք հաստատվել փրկարար նեղ ճանապարհի վրա, եթե ջանանք հետամուտ լինել նաև ստորև բերված աղոթքի և ողորմության բաժիններին, քանզի աղոթքը և ողորմությունն առաջնային դեր են խաղում քրիստոնյայի կյանքում, սրանք պատճառ են, որպեսզի մահկանացու և հողեղեն մարդը հիշվի Ամենակալ Արարչի առջև. *«Մարդն ի՞նչ է, որ հիշում ես նրան, կամ մարդու որդին, որ այցի գաս նրան»* (Մաղմ. 8:5): Ինչպես որ այս առաքինություններին հետևելու պատճառով Տիրոջ առջև հիշվեց Կոռնելիոսը. *«Քո աղոթքներն ու ողորմությունները հիշատակվելով՝ Աստծո առաջ ելան»* (Գործք 10:4):

Եվ սուրբ հայրերի այս խրատներով և բարեխոսական աղոթքներով, ջանանք ամուր կանգնել բարի պատերազմում և փառավորել Ամենասուրբ Երրորդությանը, Հոգով և ճշմարտությամբ, հավիտյանս. Ամեն:

Ա. Արևշատյան

Սուրբ Հովհան Ռսկեբերանի տարբեր աշխատություններից ծաղկաքաղ աղոթքի վերաբերյալ

Այն մասին, որ աղոթքի համար տեղը
պիտի արգելք չհանդիսանա

Մշտապես ջանանք մերձենալ Աստծուն և ամեն ինչ խնդրենք Նրանից: Աղոթքին հավասար ոչինչ չկա, նա անհնարինն էլ դարձնում է հնարավոր, դժվարինը՝ հեշտ, անհարմարը՝ հարմար: Հարատևում էր աղոթքի մեջ երանելի Դավիթը, քանզի ասում էր. «Օրվա մեջ յոթ անգամ Քեզ պիտի օրհնեմ Քո արդար դատաստանների համար» (Սաղմ. 118:164): Եվ եթե թագավորը, ծանրաբեռնված անհամար հոգսերով և ամեն կողմից զբաղվածությամբ, այդքան անգամ օրվա մեջ աղոթում էր Աստծուն, ուրեմն, ի՞նչ արդարացում կամ ներում կարող ենք ստանալ մենք, որ այսքան պարապ ժամանակ ունենք ու չենք աղոթում Նրան անդադար և հատկապես, երբ կարող ենք դրանից մեծագույն օգուտ ունենալ: Քանզի անհնար է, որ մարդն աղոթի պատշաճ ջանասիրությամբ՝ կանչելով Աստծուն անդադար, և երբևէ ընկնի մեղքի մեջ: Իսկ ինչո՞ւ է այդպես, ես հիմա կասեմ: Ով բոցավառում է իր միտքը, բորբոքում հոգին, տեղափոխվում երկինք և նման ձևով Աստծուն համարում է իր Տերը, նա, հիշելով իր մեղքերի մասին, գրուցում է Նրա հետ իր ներման համար և խնդրում ողորմած և հեզ լինել: Այդպիսինը նման գրույցի վարժության ժամանակ հետաձգում է ամեն մի կենցաղային հոգս և թևավորվում ու վեր է ելնում մարդկային ամեն մի կրքից: Եթե աղոթքից հետո աղոթողը տեսնում է թշնամի մեկին, այլևս՝ որպես թշնամու չի, որ տեսնում է: Եթե տեսնում է գեղեցիկ կնոջ, էլ չի գայթակղվում, որովհետև բոցը, որ բռնկվել է աղոթքից, դեռ մնում է նրա մեջ, և քշում, դուրս է հանում նրանից ամեն մի ապականյալ միտք: Բայց քանի որ՝ որպես մարդ, մեզ բնորոշ է ընկնել անհոգության մեջ. և երբ աղոթքից մի քանի ժամ է անցնում, և դու նկատում ես, որ աղոթքի միջոցով քո մեջ առաջացած ջերմությունը սկսում է սառչել, իսկույն նորից աղոթքին դիմիր և ջերմացրու քո սառչող հոգին: Եվ եթե դա անես ամբողջ օրվա ընթացքում՝ հաճախակի աղոթքներով ջերմացնելով այն, այդ դեպքում սատանային թույլ չես տա մոտենալ քո

մտքերին: Ինչպես ճաշելու ժամանակ, երբ տեսնում ենք, որ պատրաստված կերակուրը և կամ հեղուկը սառչում է, այն նորից դնում ենք կրակին, որպեսզի նորից տաքանա: Այդպես էլ վարվենք այս դեպքում, աղոթքի վրա, ինչպես վառվող ածուխի, դնենք մեր շուրթերը, որպեսզի նման ձևով բոցավառվի մեր հոգին երկյուղածության մեջ: Սակայն հարց կառաջանա, թե ինչպես է հնարավոր աշխարհիկ մարդուն, որ ծանրաբեռնված է կենցաղային գործերով, օրը երեք ժամ աղոթել և եկեղեցի գնալ: Հնարավոր է, և բավական հեշտությամբ: Եթե հնարավոր չէ գնալ եկեղեցի, սակայն հնարավոր է դատարան կանչվածի համար աղոթել՝ կանգնելով դատարանի մոտ, որովհետև սրա համար այնքան խոսք չի, որ հարկավոր է, որքան՝ միտք: Ոչ այնքան ձեռքերի պարզելը, այլ անձի տրամադրվածությունը, ոչ այնքան մարմնի աղոթական դիրքը, որքան հոգու կեցվածքը: Աննան էլ՝ Սամուելի մայրը, լավեց ոչ այն բանի համար, որ բարձրաձայն և ուժգնորեն աղոթեց, այլ՝ որ ամբողջ ներքնապես աղաղակում էր իր սրտում: «*Նրա ձայնը չէր լսվում*», - ասում է Սուրբ Գիրքը (Ա Թագ. 1:13), սակայն Աստված լսեց նրան: Այս բանը հաճախ անում էին և շատ ուրիշները:

Երբ ամբաստանողը դատարանի ներսում աղաղակում և սպառնում է, ամբաստանյալները՝ կանգնած դռան առաջ, խաչակնքելով իրենց, մտովի և կարճ աղոթքով, մտնում են դատարան և փոխում դատավորի տրամադրվածությունը՝ սանձելով ու դարձնելով նրան հեզ:

Ո՛չ ժամանակը, ո՛չ տեղը, ո՛չ լռությունը արգելքներ չեղան նման աղոթքների կատարման համար: Այսպես արա և դու, դառնապես հոգոց հանիր, հիշիր քո մեղքերի մասին, նայիր դեպի երկինք և ասա մտովի. «Ողորմիր ինձ, Աստված»: Ահա սրանով և ավարտվեց քո աղոթքը: Ով որ ասաց՝ ողորմիր, նա խոստովանվեց՝ գիտակցելով իր մեղքերը, որովհետև ցանկացավ ողորմություն, որը հատուկ է մեղավորներին: Ով ասաց՝ ողորմիր ինձ, նա ստացավ մեղքերի թողություն: Ով թողություն է ստանում, նա պատժից զերծ է մնում: Ով ասաց՝ ողորմիր ինձ, նա ստացավ Երկնքի արքայությունը: Քանի որ ում Աստված ողորմում է, նրան ոչ միայն ազատում է պատժից, այլև արժանացնում է գալիք երանություններին: Ուրեմն, չասենք մեզ արդարացնելու համար, թե աղոթքի տունը հեռու է: Հոգու շնորհը մեզ արդեն դարձրել է Աստծո տաճարներ, և եթե միայն արթուն ենք, այնժամ կարող ենք մշտապես և շատ հեշտությամբ աղոթել: Մեր աստվածապաշտությունն այնպիսին չէ, ինչպես նախկին հրեաներինն էր: Քանզի նրանք ունեին շատ զգայական բաներ, և պահանջվում էին բազում ծեսեր: Այնտեղ աղոթողը պարտավոր էր մտնել տաճար և գնել տատրակ, իր հետ պետք է բերեր փայտ և կրակ՝ վերցնելով նաև դանակ, պետք է կանգներ զոհասեղանի առջև ու կատարեր բազում այլ հաստատված կարգեր: Իսկ այժմ կարիք չկա ոչ մի այդպիսի բանի, այլ որտեղ էլ որ լինես, քեզ հետ է զոհասեղանը, դանակը և զոհը, որովհետև դու ինքդ ես և զոհ մատուցողը և թե զոհասեղանն ու զոհը: Որտեղ էլ որ լինես, ամենուր կարելի է զոհասեղան դնել: Միայն ցույց տուր առույգ կամք, և տեղանքը քեզ համար արգելք չի հանդիսանա ու ոչ էլ կիսանգարի ժամանակը: Եթե նույնիսկ ծնկի չես գալիս, չես ծեծում կուրծքդ և չես պարզում ձեռքերդ դեպի երկինք, այլ միայն ցուցաբերում ես ջերմեռանդ հոգի, այդժամ ամեն բան արած կլինես աղոթքի համար: Այս ասում եմ ձեզ, որպեսզի համոզեմ, որ հաճախակի գաք եկեղեցի, և տանն էլ աղոթեք՝ լռության մեջ ծնրադրելով և ձեռքերը վեր

բարձրացնելով: Եթե ինչ-որ մի ժամանակ կգտնվեք որևէ մի տեղ, բազմաթիվ այլ մարդկանց շրջապատում, այնժամ էլ մի թողեք աղոթքը, այլ աղոթեք՝ կանչելով Աստծուն և իմացեք, որ նման աղոթքից մեծ օգուտ կստանաք: Եթե մենք այսպես տրամադրենք մեզ, այնժամ թե՛ այս կյանքը կանցկացնենք հանդարտությամբ, և թե՛ կստանանք երկնքի արքայությունը:

Աննայի մասին գրույցից

Այն մասին, որ Աստծուց պետք է խնդրել հոգևոր բարիքներ

Գոհանանք Աստծուց, սիրելիներ, նյութական և զգայական բարիքների համար, բայց առավել ևս՝ հոգևորի համար: Այս է ուզում և Նա: Տալով նյութականը՝ Տերն աշխարհի հետ ամուր կապվածներին ներքաշում է նաև հոգևորի մեջ: Սակայն, երբ ստանալով այս զգայական բարիքները՝ նրանք դրա վրա էլ կանգ են առնում, այդժամ տրվում են դատապարտության և պատժի: Սակայն հավատացնում եմ ձեզ, որ այս բանը մեզ հետ չի պատահի, եթե հոգևոր բարիքները լինեն մեր մտահոգության առարկան: Ինչո՞ւ, որովհետև, երբ կան հոգևոր բարիքներ, ոչ մի վնաս չենք կրի մարմնավորի պակասությունից: Իսկ եթե հոգևորը չունենանք, ի՞նչ հույս կմնա մեզ և կամ ի՞նչ մխիթարություն: Դրա համար էլ այս բանի համար պետք է մշտապես աղոթել Աստծուն և այն խնդրել: Հոգևորի մասին աղոթել սովորեցնում է մեզ նաև Քրիստոսը: Եվ երբ մենք ուսումնասիրում ենք այս (Տերունական) աղոթքը, տեսնում ենք, որ ոչ թե մարմնավոր, այլ միայն հոգևոր բաներ է պարունակում այն: Եվ նույնիսկ այն մի փոքր զգայականը, որ խնդրում ենք այդ աղոթքի ժամանակ, խնդրելու ձևից դա էլ է հոգևոր դառնում: Եվ միայն ուսուցանում է հանապազօրյա հացից ավելին չուզել, չխնդրել, որովհետև նման ձևով խնդրելը հոգևոր մտածողության նշան է: Հիմա տես, թե ինչ է այդ խնդրվածքից առաջ. *«Սուրբ թող լինի Քո անունը, Քո թագավորությունը թող գա, թող Քո կամքը լինի երկրի վրա, ինչպես որ երկնքում է»* (Մատթ. 6:9-10): Եվ այս բոլորից հետո նոր ասաց զգայականի մասին: Սակայն նույն պահին խուսափեց զգայականից՝ անցնելով հոգևորին, ասելով. *«Թող մեզ մեր պարտքերը, ինչպես որ մենք թողնում ենք մեր պարտապաններին»*: Եվ չխնդրեց ո՛չ պաշտոնի, ոչ հարստության, ոչ փառքի, ոչ էլ իշխանության, այլ միայն՝ հոգու օգուտի համար: Ոչ մի երկրային բան, այլ միայն երկնային: Եվ այսպես, եթե մեզ պատվիրված է ժուժկալել կենցաղային և ներկա ժամանակում եղող այլ բաներից, ի՞նչ խղճուկ և դժբախտ կլինենք, եթե սկսենք Աստծուց խնդրել այն, ինչ Նա մեզ պատվիրել է մերժել: Իսկապես, աղոթքի ժամանակ նման բաներ խնդրելը միայն դատարկաբանություն է: Սրա համար էլ աղոթում ենք և չենք գտնում հաջողություն: Իսկ ինչպե՞ս են հարստանում չար մարդիկ: Ինչպե՞ս են հարստանում խարդախները, հանցագործները, կողոպտիչները և ագահները: Աստված չի, որ տալիս է այդ նրանց: Իսկ ինչպե՞ս է Աստված այդ թույլ տալիս: Այնպես, ինչպես թույլ տվեց հարուստին՝ պահելով նրան մեծ պատժի համար: Ահա լսիր, թե ինչ ասաց նրան (Աբրահամը). *«Որդյա՛կ, հիշի՛ր, դու քո բարիքները ստացար այնտեղ՝ քո կյանքի*

ընթացքում, իսկ Ղազարոսն էլ՝ չարիքները: Հիմա այստեղ սա մխիթարվում է, իսկ դու այդտեղ տանջվում ես» (Ղուկ. 16:25): Եվ այսպես, մենք էլ, որ ունայնության և անմտության մեջ ենք անցկացնում մեր կյանքի օրերը՝ տրվելով ճոխությունների, մեղք մեղքի վրա կուտակելով, ջանանք ձեռք բերել ճշմարիտ հարստություն և կատարյալ ողջախոհություն, որպեսզի չլսենք հարուստին ուղղված այդ խոսքերը, այլ արժանանանք խոստացված բարիքներին:

Հովհաննու Ավետարանի մասին 43-րդ գրույցից

Այն մասին, որ սրտի խորքից հղած աղոթքը մեծ ուժ ունի

Հարկ է աղոթել ոչ միայն շուրթերով, ոչ միայն՝ լեզվով, քանզի խոսքերը հեղվում են նաև այն ժամանակ, երբ մտքերը թափառում են, այլ պետք է աղոթել սրտի խորքից, հոգու հիմնաքարերից մեծ ջանասիրությամբ և նախանձախնդրությամբ: Այսպիսին են սգավորների հոգիները: Նրանք կենտրոնանում են սրտի վրա և դիմում Աստծուն՝ մեծ զղջումով: Դրա համար էլ լսելի են լինում: Այսպիսի աղոթքները մեծ ուժ ունեն: Սրանք ցրվածության չեն ենթարկվում և չեն տարուբերվում, եթե նույնիսկ սատանան հարձակվում է մեծ ուժգնությամբ: Ամուր ծառը, որն ունի խոր արմատներ, դրանցով ամուր բռնվում է ընդերքից, և դիմակայում է քամու ուժգնությանը, իսկ այն ծառը, որ մակերեսի վրա է ամրացված, օրորվում է քամու մի փոքր շարժումից, դուրս քաշվում արմատներով, և ընկնում գետնին: Ըիշտ այդպես էլ այն աղոթքները, որոնք դուրս են գալիս հոգու խորքից և ունեն խորունկ արմատներ, ամուր են մնում և տկարանալով այս ու այն կողմ չեն շարժվում, եթե նույնիսկ մոտենում են նրանց անհամար մտքեր և դևերի բազում գնդեր: Իսկ աղոթքը, որ դուրս է ելնում միայն շուրթերից և լեզվից, այլ ոչ՝ հոգու խորքից, չի հասնի Աստծուն՝ աղոթողի անհոգության պատճառով, որովհետև փոքրիկ թխկոցն իսկ խռովքի է մատնում նրան և ամեն մի աղմուկ շեղում է աղոթքից: Նրա բերանը ձայն է հանում, սակայն սիրտը դատարկ է, և միտքը՝ անգործ: Այդպես չէին աղոթում սրբերը, այլ՝ այնպիսի նախանձախնդրությամբ, որ խոնարհվում էր նրանց ամբողջ մարմինը: Երանելի Եղիան, պատրաստվելով աղոթել, առաջին հերթին փնտրում էր առանձնություն, հետո գլուխը խոնարհեցնելով ծնկների մեջ՝ բոցավառում իրեն մեծ ջերմով և նոր միայն այդ կերպով կատարում էր իր աղոթքը: Եթե ուզում ես տեսնել կանգնած աղոթողի, նորից նայիր նրան, երբ նա դիմում էր երկինք և աղոթում այնպիսի լարվածությամբ, որ երկնքից կրակ իջեցրեց: Նմանապես և ցանկացավ կենդանացնել այրի կնոջ որդուն, ամբողջովին տարածվեց նրա վրա և կատարեց այդ հարությունն առանց ցրվածության և ոչ մեր պես՝ հորանջելով, այլ բոցավառվեց նախանձախնդիր աղոթքով: Սակայն ինչո՞ւ խոսել Եղիայի և մյուս սրբերի մասին: Ես շատ հաճախ տեսել եմ կանանց, որոնք ամուսինների բացակայության կամ երեխաների հիվանդության ժամանակ այնպես էին աղոթում հոգու խորքից և հեղում արցունքների այնպիսի վտակներ, որ սրանց աղոթքներն անխափան հասնում էին իրենց նպատակին: Եթե այսպիսի ջերմեռանդությամբ աղոթում է կինն իր երեխայի կամ ամուսնու բացակայության համար, մի՞թե կարող է իր մեղքերի համար աղոթողը ներում ստանալ, երբ աղոթում է հեղգությամբ: Սրա համար էլ մենք շատ հաճախ աղոթքից հեռանում ենք

անպտուղ: Հիշիր, թե ինչպես էր Աննան հոգու խորքերից աղոթում, ինչպիսի արցունքներ էր հեղում և ինչպես էր բոցավառվում: Նման ձևով աղոթելիս, մինչև աղոթքի խնդրվածը ստանալը, աղոթողը մեծ բարիք է ստանում հենց միայն աղոթքի բուն կատարումից: Քանզի սանձահարում է բոլոր կրքերը, խոնարհեցնում բարկությունը, քշում նախանձը, ճնշում տոփանքը, տկարացնում սերը կենցաղային իրերի նկատմամբ, հոգուն տալիս մեծ հանդարտություն և բարձրանում երկինք:

Հոգին ինքն իրենով նուրբ է և դուրսընկալ, սակայն ինչպես ջուրը սառում է և քարանում, այնպես էլ մեր հոգին մեղքի և անհոգության պատճառով կարծրանում է և դառնում քարեղեն: Դրա համար էլ մեզ պետք է մեծ ջերմություն, որպեսզի փափկացնենք նման կարծրությունը: Սա առավելապես անում է աղոթքը: Ուրեմն, աղոթքի ժամին հոգ մի տար միայն խնդրվածի մասին, այլ ջանա, որ հենց այդ աղոթքի ժամանակ հոգիդ ավելի լավը դարձնես, քանզի աղոթքն ունի դրա կարողությունը: Նման ձևով աղոթողը բարձր է կանգնում ամեն մի կենցաղայինից, թևավորում է միտքը՝ դարձնելով այն թեթև և կրքերից չշեղվող:

129-րդ սաղմոսի մասին զրույցից

Այն մասին, որ պետք է աղոթել թշնամիների համար

Քրիստոսը ցույց տվեց Իր անսահման մարդասիրությունը, երբ Իրեն խաչողների, անարգողների և ծաղրողների համար աղոթում էր՝ ջանալով փրկել նրանց. «*Հայր, - ասում էր Նա, - ներիր նրանց, քանի որ չեն հասկանում, թե ինչ են անում*» (Լուկ. 23:34): Ինչ, ներե՞ց նրանց Աստված այդ մեղքը: Այո, բայց ներեց միայն նրանց, ովքեր ապաշխարեցին: Մենք էլ նմանվենք մեր Տիրոջը և աղոթենք մեր թշնամիների համար: Տեսնելով կատարվածի մեծությունը՝ օրինակ վերցնենք Տիրոջից: Նա խաչված էր, սակայն աղոթում էր խաչողների համար: Բայց ես ինչպե՞ս կարող եմ նմանվել Ամենակալին: Եթե ցանկանաս, կարող ես, եթե դա անհնարին լիներ, Նա չէր ասի. «*Սովորեցեք Ինձանից, որ հեղ եմ և սրտով խոնարհ*» (Մատթ. 11:29): Եթե մարդու համար անհնարին լիներ նմանվել Նրան, Պողոսը չէր ասի. «*Ինձ նմանվեք, ինչպես որ ես՝ Քրիստոսին*» (Ա Կորնթ. 11:1): Եթե դու չես ուզում նմանվել Ամենակալին, այնժամ աշխատիր նմանվել քեզ նման ծառային, այս ասում եմ Ստեփանոսի մասին, որն առաջինը բացեց նահատակության դռները, ահա նա նմանվեց Տիրոջը: Քանզի, ինչպես Տերը, գամված լինելով խաչին, աղոթում էր խաչողների համար, այնպես էլ այս ծառան, գտնվելով իրեն քարկոծողների մեջ և իր վրա ընդունելով քարերի ամպերը, ուշադրություն չդարձրեց իրեն պատճառած տառապանքներին, այլ ասաց. «*Տեր, սա մեղք մի համարիր դրանց*» (Գործք 7:60): Տեսնո՞ւմ ես, թե ինչպես է Որդին զրուցում և ինչպես ծառան աղոթում... Ուզո՞ւմ ես ցույց տամ քեզ նման մի ուրիշ ծառայի, առավել մեծ մեկին, որ նույնպես աղոթում էր թշնամիների համար: Լսիր երանելի Պողոսին, որ ասում էր, թե որքան նեղություններ է կրել. «*Հրեաներից հինգ անգամ քառասունից մեկով պակաս ծեծ կերա, երեք անգամ ձաղկվեցի, մեկ անգամ քարկոծվեցի: Այլև՝ վտանգներ ազգականներից... վտանգներ սուտ եղբայրներից*» (Բ Կորնթ. 24:25): Թվարկելով այս վշտերը և խարդավանքները, որոնք

կրում էր նրանցից ամեն օր՝ ասում է. *«Ես ինքս երդումով փափագում էի նզովվել Քրիստոսից իմ ազգակից եղբայրների համար, որ խորայելացիներ են»* (Հռոմ. 9:3): Ուզո՞ւմ ես տեսնել նաև ուրիշներին, ոչ միայն՝ նոր, այլև հին ուխտի շրջանում, որոնք էլ նույն բանն արեցին: Սա հատկապես զարմանալի է, քանի որ այնժամ չունենալով թշնամուն սիրելու պատվիրան, այլ ունենալով ուսմունք՝ աչքի փոխարեն՝ աչք և ատամի փոխարեն՝ ատամ, այսինքն՝ հավասարապես վրեժխնդիր լինել՝ նրանք հասան առաքելական բարձունքների: Լսիր, թե ինչ է ասում Մովսեսը, որի վրա հաճախ քարեր էին նետում հրեաները. *«Արդ, եթե ներելու ես իրենց մեղքերը, ներիր, իսկ եթե չես ներելու, ուրեմն, իմ անունն էլ ջնջիր Քո մատյանից, որ գրել ես ինձ»* (Ելք 32:32): Տեսնո՞ւմ ես, թե ինչպես արդարներից ոչ մեկն իր անձի անվտանգությունն ավելի չէր գերադասում ուրիշների փրկությունից... Ես բերում եմ բազում օրինակներ, որպեսզի գոնե այս կերպով մենք շտկենք մեզ և դուրս վանենք մեր միջից այս ծանր հիվանդությունը, այսինքն՝ թշնամուն չար ցանկանալը: Լսիր երանելի Դավթին, ինչ էր ասում նա, երբ Աստված բարկացավ և ուղարկեց հրեշտակին՝ ժողովրդին պատժելու համար: Երբ նա տեսավ հրեշտակին, որն իր ձեռքին ուներ երկաթյա սուր և պատրաստվում էր հարվածի, ասաց. *«Ահավասիկ, ես եմ մեղավոր, ես՝ հովիվս եմ հանցավոր, այս ոչխարներն ի՞նչ են արել: Թող քո ձեռքը բարձրանա իմ ու իմ հոր տան վրա»* (Բ Թագ. 24:17): Սամուել մարգարեն այնպես էր վիրավորվել, արհամարհվել և ստորացվել հրեաների կողմից, որ Աստված, ցանկանալով նրան մխիթարել, ասաց. *«Նրանք ոչ թե քեզ անարգեցին, այլ չուզեցին, որ Ես թագավորեմ իրենց վրա»* (Ա Թագ. 8:7): Իսկ ի՞նչ արեց նա, որին հարգանքի չեն արժանացրել, այլ արհամարհել, ստորացրել և վիրավորել են: Լսիր, թե ինչ է ասում նա. *«Քավ լիցի, որ ես մեղանչեմ Տիրոջ դեմ՝ հրաժարվելով ձեզ համար աղոթելուց»* (Ա Թագ. 12:23): Նա մեղք էր համարում թշնամիների համար չաղոթելը: Թող իմ վրա այդպիսի մեղք չծանրաբեռնվի, որ ես չաղոթեմ ձեր համար: Տեսնո՞ւմ ես, թե ինչպես էին բարեպաշտներից ամեն մեկը ջանում նմանվել Տիրոջն այս բանում: Իսկ ինչպիսի՞ արդարություն պիտի գտնենք մենք, երբ բոլորը, թե՛ նոր և թե՛ հին ուխտի ժամանակվա ապրողները մղում են մեզ աղոթել թշնամիների համար, ուրեմն, մենք էլ ջանանք մեծ պատրաստակամությամբ կատարել այն: Եվ այսպես, հորդորում եմ ձեզ անհոգ չլինել: Որքան շատ են օրինակները, այնքան մեծ կլինի պատիժը, եթե չնմանվենք նրանց: Ավելի կարևոր է աղոթել թշնամիների համար, քան՝ բարեկամների: Լսիր Քրիստոսին, որ ասում է. *«Եթե սիրեք միայն նրանց, որոնք ձեզ են սիրում, ձեր վարձն ի՞նչ է: Զե՞ որ հեթանոսներն էլ նույնն են անում: Եվ եթե միայն ձեր բարեկամներին ողջուն տաք, ի՞նչ ավելի բան եք անում, չե՞ որ մաքսավորներն ու մեղավորները նույնն են անում»* (Մատթ. 5:46): Եվ այսպես, եթե մենք աղոթում ենք բարեկամների համար, դեռ ավելին չենք, քան մաքսավորները: Իսկ եթե սիրենք և աղոթենք թշնամու համար, այնժամ կնմանվենք Աստծուն: Նմանվեցեք ձեր Հորը՝ ասում է Նա. *«Միրեցեք ձեր թշնամիներին, օրհնեցեք ձեզ անիծողներին, բարություն արեք ձեզ ատողներին և աղոթեցեք նրանց համար, որ չարչարում են ձեզ և հալածում, որպեսզի որդիները լինեք ձեր Հոր, որ երկնքում է»* (Մատթ. 5:45): Այսպիսով, թե՛ Տիրոջ և թե՛ ծառաների մեջ մենք օրինակ ունենք, ուրեմն, նմանվենք նրանց, ջանանք կատարել այս առաքինությունը, որպեսզի մենք էլ արժանանանք ստանալ երկնքի արքայությունը:

**Այն մասին, թե ինչպես պետք է աղոթել,
որպեսզի լսելի լինենք Աստծուն**

Մենք չգիտենք, թե որքան մեծ է աղոթքի օգտակարությունը, դրա համար էլ այն չենք անում ամբողջ ուշադրությամբ և ջանասիրությամբ և չենք վարժվում նրանով Աստծո օրենքի համեմատ: Երբ մենք մտադրվում ենք խոսել մարդկանցից մեկի հետ, որը բարձր է մեզանից, այնժամ կարգի ենք բերում մեր արտաքին տեսքը, անգամ մեր քայլվածքը, մեր հագուստը և ամեն ինչ, և նոր խոսակցության մեջ ենք մտնում: Իսկ երբ մոտենում ենք Աստծուն, սկսում ենք հորանջել, քորվել, այս ու այն կողմ շրջվել, լինում ենք անփույթ, ծնրադրում ենք, իսկ ինքներս մտովի թափառում ենք: Բայց եթե մոտենայինք համապատասխան երկյուղածությամբ, այնպես, ինչպես հարկն է զրուցել Աստծո հետ, կհասկանայինք, թե ինչ մեծ օգուտ կարող ենք ստանալ հենց միայն աղոթքի կատարումից, դեռ աղոթքի պատասխանը չստացած... Իսկ Աստծո կողմից լսելի լինելը կախված է հետևյալ պայմաններից. նախ, եթե արժանի ենք ստանալու խնդրվածը, երկրորդ՝ եթե աղոթում ենք Աստծո օրենքի համաձայն, երրորդ՝ եթե աղոթում ենք անդադար, չորրորդ՝ եթե չենք խնդրում ոչ մի կենցաղային բան, հինգերորդ՝ եթե խնդրում ենք օգտակարը, վեցերորդ՝ եթե կատարում ենք մեզանից պահանջվող պարտավորությունները: Այս կերպ շատերը լսելի եղան: Կոռնելիոսը լսելի եղավ իր վարքի համար, փյունիկացի կինը՝ աղոթքի պնդության համար, Սողոմոնը՝ խնդրվածքի բնույթի համար, մաքսավորը՝ խոնարհության համար, ուրիշներն էլ՝ ուրիշ այլ բաների համար: Ինչպես որ այս ամենի կատարումից է կախված աղոթքի լսելի լինելը, այնպես էլ սրանց չկատարելուց կախված է այն լսելի չլինելը, եթե նույնիսկ աղոթողներն արդարներ են: Ո՞վ էր Պողոսից առավել բարեպաշտ, բայց երբ նա խնդրեց անօգտակարը, լսելի չեղավ. *«Երեք անգամ աղաչեցի Տիրոջը, որ Նա ինձանից հեռացնի: Բայց ասաց ինձ, - Իմ շնորհը քեզ բավ է, որովհետև Իմ գործությունը տկարության մեջ է ամբողջական դառնում»* (Բ Կորնթ. 12:8-9): Ո՞վ էր նաև Մովսեսից արդար, բայց նա էլ լսելի չեղավ, և Տերը նրան ասաց. *«Բավական է, այլևս Ինձ հետ այդ մասին չխոսես»* (Բ Օր. 3:26): Նա խնդրում էր Ավետյաց երկիր մտնելու համար: Բայց դա անօգուտ էր, դրա համար էլ Աստված թույլ չտվեց նրան: Բացի այս մենք լսելի չենք լինում նաև այլ պատճառով, երբ աղոթում ենք՝ չհրաժարվելով մեր մեղքերից: Այս բանը մատնանշեց Տերը և ասաց Երեմիային Իսրայելի մասին. *«Դու մի՛ աղոթիր այս մարդկանց համար, մի՛ թե չես տեսնում, թե ինչ են անում»* (Երեմ. 7:16): Նրանք ասում են, որ չեն հեռանա անմաքրությունից, իսկ դու խնդրում ես նրանց համար: Բայց Ես չեմ լսի քեզ: Նմանապես, երբ մենք խնդրում ենք ինչ-որ բան՝ մեր թշնամիների դեմ, այդժամ ոչ միայն լսելի չենք լինում, այլև վիրավորում ենք Աստծուն: Աղոթքը բժշկարար սպեղանի է, և եթե մենք չենք իմանում, թե ինչպես պետք է օգտագործվի այդ սպեղանին, այդժամ չենք էլ ստանա նրանից ոչ մի օգուտ:

7-րդ սաղմոսի մասին զրույցից

Այն մասին, որ չպետք է խուսափել եկեղեցում

արվող աղոթքներից

Ես ուզում եմ սիրելիներիդ ասել մի բան՝ եկեղեցում եղող մի ծանր հիվանդություն արմատախիլ անելու վերաբերյալ: Ի՞նչ հիվանդություն է դա: Ահա այսօր աներևակայելի քանակությամբ ժողովուրդ է հավաքվել եկեղեցում, և ի՞նչ ուշադրությամբ է լսվում այս զրույցը, սակայն ես հույժ տրտմում եմ, քանզի ամենաահավոր պահին, երբ ծառայողը զրույց է անցկացնում, այնժամ լսում են մեծ ջերմեռանդությամբ, լարված նախանձախնդրությամբ, և մնում են մինչև վերջ: Բայց երբ հասնում է Սուրբ Խորհուրդներում Քրիստոսի հայտնության ժամը, այնժամ եկեղեցին դատարկվում է մարդկանցից: Կարո՞ղ է այս բանը ներման արժանանալ: Նման անհոգության պատճառով դուք զրկվում եք նաև այն գովքից, որ ուշադրությամբ լսել եք հոգևոր ուսուցումը: Բայց ինչպիսի՞ սառն արդարացում են բերում ոմանք: Աղոթել կարող եմ նաև տանը, իսկ լսել քարոզ և ուսուցում, տանն անհնարին է: Ինքդ քեզ ես խաբում, ով մարդ, իհարկե, աղոթել կարելի է և տանը, բայց աղոթել այնպես, ինչպես եկեղեցում, որտեղ այդքան հոգևոր հայրեր կան, որտեղ միահամուռ կերպով երգեր են հղվում առ Աստված, անհնար է: Այնքան լսելի չես լինի Տիրոջ առաջ տանը, ինչքան եկեղեցում՝ եղբայրների հետ:

Անումեականների դեմ եղած զրույցից

Այն մասին, որ պետք է խնդրել անձանձրությամբ

Երբ ես մեկին ասում եմ. «Խնդրիր Աստծուց, աղոթիր Նրան, մոտեցիր Իրեն աղոթքով», ինձ պատասխանում է. «Ես խնդրեցի մի անգամ, երկու անգամ, երեք, տաս և քսան անգամ և դեռ չստացա խնդրածս»: Մի՛ դադարիր խնդրելուց, մինչև որ չստանաս, աղոթքի վերջը խնդրվածքի ստացումն է: Դադարիր այնժամ, երբ կստանաս, կամ ավելի լավ է այնժամ էլ չդադարես, այլ հարատև մնաս աղոթքի մեջ: Եթե չստացար, աղոթիր, որ ստանաս, իսկ եթե ստանաս, հայտնիր գոհությունդ՝ ստանալու համար: Շատերը գալիս են եկեղեցի և նրանց բերաններից աղոթքի հազարավոր բառեր են դուրս գալիս, սակայն արտաբերելով այդ բառերը՝ նրանք չեն իմանում, թե ինչ են աղոթում: Նրանց բերանը շարժվում է, սակայն չի հասնում սեփական ականջներին: Դու ինքդ չես լսում քո աղոթքները, իսկ ինչպե՞ս ես ուզում, որ Աստված այն լսի: Դու ասում ես, թե ծնրադրում ես, սակայն մտքերդ թափառում են դրսում, բերանդ աղոթքի խոսքեր է բարբառում, իսկ միտքդ խորհում եկամուտներիդ, պայմանագրերիդ, դաշտերիդ, ունեցվածքիդ և ընկերական հարաբերություններիդ մասին: Չար է սատանան և գիտի, որ մենք աղոթքի ժամանակ ձեռք ենք բերում մեծ օրհնություններ, դրա համար էլ հենց այդ պահին հարձակվում է մեզ վրա: Հաճախ անկողնին հանգիստ պառկած, մենք ոչ մի բանի մասին չենք խորհում, իսկ երբ ելնում ենք աղոթելու, այնժամ հայտնվում են հազարավոր մտքեր, որպեսզի մենք աղոթքից ձեռնունայն ելնենք: Եվ այսպես, սիրելիս, իմանալով, որ նման բաներ են լինում աղոթքի պահին, նմանվիր քանանացի կնոջը: Չնայած տղամարդ ես, սակայն օրինակ վերցրու այս այլազգի, տկար, մերժված և արհամարհված կնոջից: Դու

չունենա այսահար աղջիկ, բայց ունենա մեղավոր հոգի: Ի՞նչ ասաց քանանացի կինը. «Ողորմիր ինձ, քանզի իմ աղջիկն այսահար է»: Այսպես ասա և դու. «Ողորմիր ինձ, քանզի իմ անձն այսահարվում է»: Քանզի մեղքը մեծ դե է: Դիվահարը խղճահարություն է առաջացնում, իսկ մեղավորը՝ ատելություն, նա արժանի է ներման, իսկ սա չունի արդարացում: «Ողորմիր ինձ», սա կարճ նախադասություն է, սակայն արժանացնում է ծով մարդասիրության, քանզի որտեղ ողորմությունն է, այնտեղ են նաև բոլոր բարիքները: Եթե նույնիսկ եկեղեցում էլ չես, միևնույն է, կանչիր և ասա. «Ողորմիր ինձ», ասա թեկուզ և առանց շուրթերդ իսկ շարժելու, դիմիր մտովի: Աստված լսում է և նրանց, որոնք լսում են: Աղոթքի համար ոչ թե տեղն է կարևոր, այլ՝ հոգևոր տրամադրվածությունը: Երեմիան գտնվում էր տղմոտ գուբի մեջ և իր վրա հրավիրեց Աստծո ուշադրությունը: Դանիելը գտնվում էր առյուծների մեջ և իր հանդեպ բարի տրամադրվածությունն առաջացրեց Աստծո մոտ: Երեք մանուկները գտնվում էին հրաբորբոք փռի մեջ և փառավորվելով արժանացան Աստծո ողորմությանը: Ավագակը գամված էր խաչին, և խաչն արգելք չհանդիսացավ նրան, այլ բացեց Դրախտի դռները: Հոբբը նստած էր փտության վրա և օգտվեց Աստծո ողորմությունից: Հովնանը գտնվում էր կետի որովայնում, և Աստված լսեց նրան: Դու էլ, գտնվելով լվացարանում, աղոթիր, կլինես ճանապարհին կամ կպառկես անկողնին և որտեղ էլ որ լինես՝ աղոթիր: Դու Աստծո տաճար ես, տեղ մի փնտրիր: Միայն պետք է հոգևոր տրամադրվածություն: Եթե դատավորի առջև ես գտնվում, աղոթիր: Ժամանակին նեղության մեջ լինելով՝ Մովսեսը ոչինչ չարտաբերեց, սակայն Աստված ասաց նրան. «*Ինչո՞ւ ես Ինձ աղաղակում*» (Ելք 14:15): Նրա շուրթերը չէին շարժվում, իսկ միտքը ձայնում էր: Այդպես արա և դու, սիրելիս, երբ կանգնած ես անգուր և անողորք դատավորի առջև, և մրրկածուփ ալիքները կհանդարտվեն: Մի՞թե Աստված մարդ է, որ փնտրես Նրան ինչ-որ տեղ: Աստված միշտ մոտ է:

Քանանացի կնոջ մասին գրույցից

Գիշերը կատարվող աղոթքների մասին

Գիշերը տրված չէ ամբողջովին քնով և անգործությամբ անցկացնելու համար... Արթնացիր, ուրեմն, ասում եմ սա թե՛ տղամարդկանց և թե կանանց: Ծնրադիր, հոգոց հանիր, աղոթիր քո Տիրոջը, որ ողորմած լինի քո հանդեպ: Նա հատկապես գթասրտության և կարեկցանքի կողմն է դառնում գիշերային աղոթքների ժամանակ, երբ դու հանգստի ժամը դարձնում ես աղոթքի ժամ: Հիշիր թագավորին, թե ինչպես էր նա ասում. «*Ես հոգնեցի իմ հառաչանքներից, ամեն գիշեր հեծեժանքներով լվացի մահիճն իմ և արտասուքով անկողինս թրջեցի*» (Սաղմ. 6:7): Որքան էլ բարիքներ ունենաս, նրանից առավել չես ունենա, որքան էլ հարուստ լինես, միևնույն է, Դավթից հարուստ չես լինի: Ահա նա մի ուրիշ տեղ էլ ասում է. «*Կեսգիշերին ելնում էի՝ գոհություն մատուցելու Քեզ, Քո արդար դատաստանների համար*» (Սաղմ. 118:62): Այդ ժամին փառամոլությունը չի անհանգստացնի քեզ, քանզի անհնար է, որովհետև բոլորը քնած են: Այնժամ չեն հարձակվի ծուլությունն ու անհոգությունը, քանզի շատ բաներ են անձին այդ

Ժամին աղոթքի մղում: Նման հսկումներից հետո քունն էլ հաճելի է լինում և երազներն էլ սքանչելի: Սա թող անի նաև տղամարդը, այլ ոչ միայն կինը... Քանի որ, երբ երկու հոգին մեկտեղ աղոթում են, Տերն այնտեղ է՝ նրանց մեջ (Մատթ. 18:20), իսկ որտեղ ներկա է Քրիստոս, այնտեղ են և՛ հրեշտակները, և՛ հրեշտակապետերը և՛ մնացած գործությունները: Ուրեմն դուք միայնակ չեք, քանզի բոլորի Տերը ձեզ հետ է: Եվ լսիր, թե ինչ է ասում Իմաստունը. «*Հավ է մի արդարը, քան բազում մեղավորները*» (Միր. 16:3): Եթե երեխաներ ունես, արթնացրու նաև նրանց, և թող գիշերն ամբողջ տունը վերածվի եկեղեցու: Եթե նրանք անչափահաս են և չեն կարող տանել գիշերային հսկումը, այդժամ թող ծայրահեղ դեպքում գոնե մի կամ երկու աղոթք կատարեն կամ լսեն և թող հանգստանան: Իսկ դու արթնացիր և դարձրու դա քեզ համար բարի սովորություն: Ավելի գեղեցիկ բան չկա այն բնակավայրից, որտեղ նման աղոթքներ են կատարվում: Լսիր, թե ինչ է ասում մարգարեն. «*Երբ Քեզ հիշում էի իմ անկողնում, առավոտյան կանուխ խոսում էի Քեզ հետ*» (Սաղմ. 62:7): Սակայն դու կասես, թե ցերեկվա գործերից հոգնել եմ և չեմ կարող, դա լոկ պատրվակ է և պատճառաբանություն... Ամաչենք, եթե ոչ ուրիշ շատերից, գոնե գիշերային պահակներից. նրանք, ենթարկվելով մարդկային օրենքին, շրջում են սառնամանիքին՝ երբեմն բարձր աղաղակելով, շատ հաճախ անձրևի տակ սառելով ցրտից՝ քո ապահովության և քո ունեցվածքի պահպանման համար: Սա նյութական բաների համար այսքան ջանք է թափում, իսկ դու չե՞ս ուզում այդ անել քո հոգու համար: Բայց ես քեզ չեմ ստիպում, որ նրա պես շրջես բաց երկնքի տակ, ոչ բարձր աղաղակես, ոչ էլ ուժասպառ լինես, այլ գտնվելով քո իսկ բնակարանում, քո ննջարանում՝ ծունկ խոնարհեցնես և աղոթքով դիմես Աստծուն: Ինչի՞ համար Ինքը՝ Քրիստոս, լեռան վրա անցկացրեց ամբողջ գիշերը (Ղուկ. 16:12): Այն բանի համար, որ մեզ օրինակ ցույց տա: Գիշերը բուսականությունը վերականգնում է իր ուժերը, այդժամ նաև հոգին առավել ցողվում է հոգևոր ցողով: Այն, ինչ ցերեկը տոչորվում է արևից, թարմանում է գիշերով: Գիշերային աղոթքներն ամեն տեսակի ցողից էլ առավել են իջնում ամենատարբեր ցանկությունների՝ բորբոքուն կրքերի վրա և թույլ չեն տալիս, որ անձը որևէ վնասակար բան կրի: Եթե նա (հոգին) չկերակրվի այս ցողով, կայրվի օրվա ընթացքում: Եվ թող ոչ ոք ձեզանից չտրվի այրման այն կրակի (գեհենի) կողմից, այլ մնա զովության մեջ՝ պահպանությամբ Աստծո մարդասիրության, և թող արժանանանք մենք բոլորս՝ ազատվել մեղքի լծից՝ շնորհով և մարդասիրությամբ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի, որի հետ և Հորը, Սուրբ Հոգու հետ միասին, փառք, իշխանություն և պատիվ, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Գործք Առաքելոցի մասին զրույցից

Ապաշխարության Աղոթք՝ ասված Հովհանն Ռսկեֆերանի կողմից

Տեր իմ և Աստված իմ, մեծ, ահավոր և փառավորյալ, Արարիչ բոլոր արարածների՝ երևելիների և աներևույթների, այժմ և մշտապես շնորհակալ եմ Քեզանից իմ հանդեպ ցուցաբերած հայտնի և անհայտ բարերարություններիդ համար: Եվ մինչ օրս գովաբանում, փառաբանում և մեծարում եմ Քեզ, քանի որ զարմացած եմ իմ հանդեպ ցուցաբերած Քո առատ ողորմության և Քո գթասրտության համար, քանզի ընտրեցիր ինձ իմ մոր որովայնից, ամեն ինչ կանխավ որոշելով Քո բարությամբ, մարդասիրությամբ և սրբությամբ: Դու չարհամարհեցիր նվաստիս՝ իմ անարժանությամբ և կրքոտությամբ հանդերձ, Հիսուս Քրիստոս, սքանչելի անուն, իմ քաղցրություն, իմ բաղձանք և իմ հույս: Դու մեզ համար մարմնացար և կրեցիր խաչի մահը և ամեն ինչ իմաստությամբ նախատեսեցիր և կարգավորեցիր մեր փրկության համար: Խոստովանում եմ Քեզ՝ Տեր իմ Աստված, և իմ ամբողջ սրտով, հոգով և մարմնով խոնարհվում եմ Քո առջև, և խոստովանում եմ Քեզ՝ իմ Աստծուն, իմ բոլոր մեղքերը: Եվ Դու խոնարհեցրու Քո ականջն իմ խնդրանքին և ներիր իմ սրտի անօրինությունները: Ես մեղանչեցի, անօրինություն գործեցի, սխալվեցի, զայրացրի, վշտացրի իմ բարի Տիրոջը, իմ սնուցողին և խնամակալին: Չկա այնպիսի մեղք՝ ասված կամ չասված, որ ես գործած չլինեմ խոսքով կամ գործով, գիտակցաբար և անգիտակցաբար, ցանկությամբ և մտքով: Ավելի ու ավելիով մեղանչեցի և հաճախ խոստանալով ապաշխարել՝ բազմիցս ընկա նորից նույն մեղքի մեջ: Ավելի հեշտ է հաշվել անձրևի կաթիլները, քան՝ իմ մեղքերի բազմությունը. դրանք իմ գլխից վեր են բարձրացել և ծանրացել են՝ ինչպես ծանր բեռ:

Դուռ բացելով հիմար ցանկությունների առջև՝ մանկությունից մինչ օրս ես տրվեցի դրանց անսանձ ու անկարգ եռանդով՝ պղծելով վերից սուրբ մկրտությամբ հյուսված զգեստս, արատավորելով մարմնիս տաճարը, անհամար կրքերով ապականելով իմ դժբախտ հոգին և գործելով բազում այլ անօրինություններ և սխալներ, որոնց մասին, եթե մասամբ ցանկանամ հիշել, ժամանակն իսկ չի բավարարի պատմելու համար: Փշրվում է սիրտս և հոգուս ոսկորները և ամբողջությամբ խորասուզվում եմ կասկածների մեջ, մտածում եմ իմ մասին, որ լինելով այսքան մեղավոր, ես ոչ մի ապաշխարության գործ չարեցի: Մերձ է իմ հեռանալու ժամանակը, մոտ է ինձ համար սահմանված մահվան պահը, սակայն երբևիցե ապաշխարության ժամանակ չգտա: Այդ պատճառով էլ շփոթված է հոգիս տանջանքների ահից և ամբողջովին լցված ամոթով՝ լինելով անպատրաստ, խորհելով և քննելով վիճակս, արդարանալու արժանի ոչինչ չեմ գտնում, ոչ մի միջոց և հնար չեմ տեսնում, որոնցով կարողանամ փրկվել հավիտենական կրակներից: Եթե արդարներն են մի կերպ փրկվելու (Ա Պետ. 4:18), ես՝ մեղավորս, որտե՞ղ կհայտնվեմ: Եվ եթե երկնքի արքայությանն արժանի են դառնում բազում վշտերի միջոցով (Գործք 14:22), քանզի կյանքի ճանապարհը նեղ է և վշտալի (Մատթ. 7:14), ապա ես, որ վատնեցի ամբողջ ժամանակս հաճույքների և անառակության վրա, ինչպե՞ս կարժանանամ փրկության: Եվ

Եթե մարդու ամբողջ արդարությունը կնոջ կեղտոտ լաթի պես է (Ես. 64:6), ապա որպես ի՞նչ պիտի համարվեն իմ այսքան պղծություններն ու սխալները: Եթե պիտի պատասխան տանք նույնիսկ պարապ խոսքի համար (Մատթ. 12:36), ապա ի՞նչ պատշաճ արդարացում պիտի գտնեմ այսքան մեղքերի համար: Վա՛յ ինձ, քանզի կարճ է կյանքը, վաղանցուկ և սահմանափակ, արագ անցնում է այն և մերձեցնում մահվան՝ մեղավորներին հավերժ պատժի, իսկ արդարներին՝ արքայության, և այլևս թե մեկի և թե մյուսի կյանքը էլ չի ընդհատվի մահվամբ: Այսպիսով, ի՞նչ անեմ, ի՞նչ գործեմ, ո՞ր անդունդը գցվեմ: Սարսափելի է մահը՝ հատկապես մեղավորների համար, քանի որ. *«Մեղավորների մահը չարաչար է»* (Սաղմ. 33:22), ահավոր են նաև հետմահու սարսափները, բայց ամենաահավորը կենդանի Աստծո ձեռքն ընկնելն է, Որից ոչ ոք քեզ չի կարող ազատել: Այսպիսով, երբ Նա գա, Իր փառքով Իր սրբերի հետ և հատուցի յուրաքանչյուրին՝ ըստ իր գործերի, երբ կդրվի գահը, և անկաշառ ու ահեղ Դատավորը կնստի, այնժամ Նրա առջև կսկսի հոսել կրակե գետը, արդարների համար կպատրաստվեն սքանչելիքներն ու ուրախությունները, անհամար հրեշտակները և բոլոր ժամանակների մարդիկ, բոլոր երևելի և աներևույթ արարածները երկյուղածությամբ հանդես կգան, այդ ժամանակ ի՞նչ պետք է անեմ ես՝ ամոթահարս, դատապարտված խղճով, համարձակությունից և արդարացումից զրկված: Այդժամ չորս կողմից կլսվեն հառաչանքներ թե՛ բարիքներից զրկվելու և թե՛ վշտալի տանջանքների, անսահման պատժի և հատկապես Աստծուց հեռանալու համար: Լացիր, դժբախտ հոգի՝ մտածելով այս մասին և այն ամենի, ինչը պիտի հանդիպի քեզ հոգուդ ելքի ժամանակ, քանզի ծանր է այն և տառապագին, և ուրեմն աղաչիր. *«Աստված գործության, Աստված հավիտենական, Աստված ողորմության և գթասրտության, «մի լքիր ինձ, մի արհամարհիր ինձ, մի թող ինձ առանց Քո գթության. «Ուշ դարձրու, որ ինձ օգնես, ով իմ Փրկիչ Տեր»* (Սաղմ. 37:23): Լինելով այս վիճակում և այսպես մտածելով՝ չեմ հրաժարվում բարի հույսից և չեմ հուսահատվում իմ փրկության համար: Գիտեմ իմ Տիրոջ բարի կարեկցությունը, գիտեմ Մարդասերի անհիշաչարության մասին և, որ Նա ողորմություն ցանկացող է, և չի կամենում մեղավորի մահը, այլ՝ նրա դարձի գալը և ապրելը (Եզեկ. 30:11)՝ ցանկանալով, որ բոլորը փրկվեն և ճանաչեն ճշմարտությունը (Ա Տիմ. 2:4) և հատկապես հետ դառնան մեղքից: Դու չես եկել՝ *«Արդարներին կանչելու, այլ՝ մեղավորներին»* (Մարկ. 2:17), *«Առողջներին բժիշկներ պետք չեն, այլ՝ հիվանդներին»* (Ղուկ. 5:31), *«Հիմա համարձակվում եմ խոսել Տիրոջ հետ, թեև ես հոդ եմ ու մոխիր»* (Ծննդ. 18:27), *«Բայց ես որդ եմ և ոչ թե՛ մարդ, մարդկանց համար նախատինք եմ և անարգանք՝ ժողովուրդներին»* (Սաղմ. 18:27): Տուր ինձ *«խոսք»*, և համարձակություն *«իմ բերանը բացելու»* (Եփես. 6:19), պատասխան տուր խնդրողների աղոթքներին. չե՞ որ Քեզանից է *«Ամեն բարի շնորհ, և ամեն կատարյալ պարգև վերից է իջած»*՝ Քեզանից՝ *«Լույսի Հորից»* (Հակ. 1:17), որպեսզի ես արժանապես աղոթեմ և օգտակարը խնդրեմ: Թող որ չստորացվեմ և անարգվելով վտարվեմ, այլ, հրճվեմ սրտիս լիությամբ՝ ստանալով խնդրածս. *«Ողորմիր ինձ, Աստված, ըստ Քո մեծ ողորմության»* (Սաղմ. 50:1), *«Քանզի հույսս դրի Քեզ վրա»* (Սաղմ. 56:1), *«Ողորմի՛ր ինձ, Տե՛ր, քանզի հիվանդ եմ ես»* (Սաղմ. 6:3), ո՛վ հոգու և մարմնի Բժիշկ:

Կարծես թե ներկայացած Քո ահեղ գահի առջև, կարծես թե դիպչելով Քո անարատ ոտքերին՝ այդպես խնդրում եմ, պաղատում և աղերսում՝ կոտրած ու խոնարհ սրտով. *«Տեր,*

ողորմիր ինձ՝ մեղավորիս» (Ղուկ. 18:13), բարեհաճ եղիր իմ՝ անպիտանիս և ստորիս հանդեպ: Քո սուրբ բնակարանից նայիր իմ թշվառության վրա, նայիր Քո սուրբ բարձրությունից Քո նվաստ ծառային և մի արհամարհիր իմ խնդրանքները, թողություն տուր ինձ, նախքան իմ հեռանալը, որտեղից այլևս ետ չեմ դառնա: Մեղանչեցի ես՝ որպես մարդ, սակայն Դու բարեհաճ եղիր՝ որպես Աստված: Դու գիտես, Տեր, մարդկային բնության անկայունությունը և որ մարդու խորհուրդները պատանեկությունից ի վեր ջանասիրաբար ուղղված են դեպի չարը: Հիշիր, որ մենք հոգ ու մոխիր ենք, հիշիր, որ միայն Դու ես անբիծ, մաքրամաքուր և անարատ, իսկ մենք բոլորս պատժի ենք արժանի, հիշիր Քո հավիտենական գթասրտությունը և ողորմությունը և մի դատիր ինձ՝ ըստ իմ անօրինությունների, մի հատուցիր ինձ՝ ըստ իմ մեղքերի: Դու գիտես իմ բազում անօրինությունները, որոնք անթիվ են ու անհաշիվ, բայց ես գիտեմ նաև Քո մարդասիրության չափը, որն աննկարագրելի է և անհաղթելի: Դու, վերցնելով աշխարհի մեղքը (Հովհ. 1:29), երկնքից երկիր իջար, որպեսզի փնտրես մոլորյալ և կորուսյալ ոչխարին, ո՛վ սքանչելի Հովիվ, որ անձո՞ւ մատնեցիր ոչխարների համար (Հովհ. 10:11) և աշխարհ եկար մեղավորներին փրկելու համար, որոնց գլուխը ես եմ (Ա Տիմ. 1:15): Ողորմիր, ողորմիր Քո ձեռքի գործին, մի խորշիր անարժանիցս, այլ գթասիրտ եղիր Քո ստեղծածների հանդեպ: Դու, որ ինձ համար խաչը կրեցիր և տառապալի վերքեր ընդունեցիր՝ բուժելով և հարթելով ամեն բան Քո բուժիչ կարեկցությամբ և Քո մեծ մարդասիրությամբ. «Գիտեմ, պատում է ուժդ ամեն ինչի, ու չի թուլանում Քո մեջ ոչ մի բան» (Հոբ 42:2): Փափկացրու իմ քարացած սիրտը, թեթևացրու ծանրաբեռնված խիղճս, ընդունիր իմ արցունքները և հառաչանքները, և իմ այս փոքրիկ խոստովանությունն ու ապաշխարությունը, ինչպես անառակին և ինչպես Պետրոսին՝ առաքյալների գլխավորին: Դու, որ խաչի վրա ընդունեցիր խելամիտ ավագակին, ընդունիր նաև իմ շուրթերի պտուղները՝ որպես կենդանի զոհ, որպես հաճելի ու անուշահոտ բույր: Մեղանչեց նաև այն թագավորը՝ Մանասեն, բայց ապաշխարեց ու չկործանվեց, նրանից առաջ մեղանչեց նաև Դավիթը, բայց ողբալով իր մեղքը, ողորմություն գտավ: Բազում նման օրինակներ ունեմ, որոնք մխիթարում և քաջալերում են իմ փոքրոգությանը՝ դուրս վանելով ինձանից հուսահատությունը և ինձ փրկության հույս ներշնչելով: Մխիթարիր իմ սիրտը՝ Հայր գթասրտության և Տեր ամենայն մխիթարության, ամրացրու հոգիս և բարի դարձրու նրան՝ ո՛վ ողորմության և բարության Աղբյուր: Ի սկզբանե Դու բազում մեծ, զարմանալի, փառավոր և անսովոր գործեր կատարեցիր, որոնց թիվ ու համար չկա, բայց եթե փրկես ինձ՝ անառակիս, եթե Քեզ մոտ առնես ինձ՝ անարժանիս, առավել զարմանալի կլինես, քանզի այնքան մեծ է Քո ողորմության ու մարդասիրության ուժը, որ նույնիսկ ցեխից մարգարիտ ես սարքում՝ գեհենի որդուն դարձնելով արքայության որդի: Եվ նորից դիմում եմ իմ Տիրոջը և աղոթում եմ իմ Աստծուն՝ առաջնորդիր իմ կյանքի մնացած ժամանակը՝ ըստ Քո կամքի, հաստատիր ինձ Քո երկյուղով, ամրացրու Քո սիրով և արժանացրու Քո բազում բարիքներին, պարգևիր ինձ բարի և Քո մարդասիրությանն արժանի վախճան, նայիր իմ ողջ էությանը՝ ըստ Քո ողորմության և մարդասիրության, հասցրու իմ թշվառ հոգուն հանգիստ ու խաղաղ վայր, քանի որ Քեզ մոտ բազում առանձնացված օթևաններ կան (Հովհ. 14:2), որ շնորհում ես յուրաքանչյուրին՝ ըստ իր արժանիքի: Նորից աղոթում և խնդրում եմ, Տեր, տուր իմ անարժանությանը խելամտության շնորհ, որպեսզի ճանաչեմ,

Թե որն է Քեզ հաճելին, իսկ ինձ՝ օգտակար, և ոչ միայն ճանաչեմ, այլ նաև կատարեմ, որպեսզի առանց սնապարծության խոնարհվեմ ցածրերի հետ, տառապեմ տառապյալների հետ և ներողամիտ լինեմ մեղավորների հանդեպ: Գիտեմ, որ եթե չներեմ, ներում չեմ գտնի, այդ պատճառով էլ խնդրում եմ. ներիր բոլոր նրանց, ովքեր մեղանչել են իմ դեմ, նրանք մեղավոր չեն, այլ՝ ես, դժբախտս, Քո կամքը չկատարողս և Քո պատվիրաններն անտեսողս: Իսկ մեզ սիրողներին հատուցիր Քո հարուստ պարգևներով: Իմ այս աղոթքի խոսքերը թող իմ խնդրանքը լինեն թե կյանքում և թե մահվան ժամանակ, այս խոստովանությունը և արցունքները թող Քեզ ուղղվեն՝ որպես խունկ, քանզի ես ամեն օր սպասում եմ անխուսափելի մահվանը: Եվ ահա իմ դժբախտ մարմինը՝ մատնված կործանման, ոչնչանում է, վերածվում նրան, ինչից ստեղծվել էր, որին Դու հարության օրը անապականություն կշնորհես, իսկ իմ հոգին հանձնում եմ Քո ձեռքը:

Սուրբ Տեր, բնակեցրու ինձ լույսերի մեջ ուրախացողների՝ իմ ծնողների, նախնիների և եղբայրների՝ Քո երախտապարտ ծառաների բնակարանում, քանի որ թեև մեղանչել ենք մենք, բայց չենք հեռացել Քեզանից և ձեռքներս չենք տարածել օտար աստվածների, այլ ճանաչել ենք Քեզ և մնում ենք Քո սիրո մեջ, Քո հանդեպ ունեցած հավատքի մեջ և Քեզ՝ Սուրբ Երրորդությանն ենք միայն երկրպագում, Քեզ ենք աղոթում և Քո կամքին ենք թողնում մեր փրկության հույսը: Ողորմիր մեզ՝ Քո մեծ ողորմության համեմատ և փրկիր մեզ ու արժանացրու Քո երկնային հավիտենական թագավորությանը:

Ճշմարտապես, Տե՛ր իմ, Տե՛ր, թող այդպես լինի մեզ համար, որ հուսացել ենք Քեզ, Քո բազում և անհաղթելի բարությանը և Քո անասելի գթասրտությանն ու մարդասիրությանը՝ բարեխոսությամբ ամենօրինյալ և ամենասուրբ Աստվածածնի և միշտ կույս Մարիամի, երկնային և բանական գորությունների և բոլոր նրանց, ովքեր հավիտենից հաճո եղան Քեզ. Ամեն:

Նարեկ

Բան ԻԲ

Ահա կամովին ինքս իմ հանդեպ
 Եղա անձնամատն ու մարմնակործան,
 Ընդմիշտ մտախաբ ու հոգեկորույս,
 Սաստիկ կամակոր, սրտաբեկ ու խենթ,
 Անզգա, անմիտ ու խելացնոր,
 Հայրատահայաց ու եղեռնալուր:

Բոլոր կողմերից համակ մահաբեր երկունքով լափված՝
Պիտանի չեմ ես, Տե՛ր իմ, ոչնչով ընտիր գործերիդ.
Ողբում եմ հիմա այն որովայնը, որ ծնել է ինձ,
Ստինքները այն, որ ինձ սնեցին.
Ինչո՞ւ կաթի տեղ ես չծծեցի մակարդված լեղի,
Քաղցրի փոխարեն, ինչպե՞ս չստացա դառը կերակուր:
Եթե ես ինքս եմ կանգնել իմ հանդեպ
Այսքան խոսքերով դժնի դատախազ,
Եվ բարկությանս սուրն է տակավին անխոնարհելի,
Երկրածիններից ո՞վ, ո՞վ կարող է էլ ինձ ողորդել:
Պիտի ծանակեմ, ինչ որ կա իմ մեջ,
Պիտ պատժապարտեմ էությունս ողջ
Ու գանակոծեմ այս վնասակար գնդերը համայն,
Պիտի ընդվզեմ անձս խոցոտող բանակների դեմ,
Զգայությանս գլխավորներին պիտի կշտամբեմ:
Մեղանչեցի ես ամեն ինչի մեջ
Եվ ամեն ինչով, ողորմի՛ր, գրա՛ծ.
Նոր չէ, որ գտար իմ մեջ մառախուղն հանցապարտության,
Այլ նույնն եմ հավետ, մեղապարտության նույն արատներով.
Անկարկատելի ձորձերով ահա
Նույն հանցավորն եմ՝ կանգնած Քո առաջ:
Եվ Դո՛ւ, միայն Դո՛ւ, իսկապես գրա՛ծ, օրհնյալ մարդասեր,
Անայլայլելի Քո ներողությամբ
Շտապեցիր ինձ փրկելու համար աջ կողմս կանգնել:
Արդ, ինամակալ, երկնավոր, բարի,
Հաստիչ ամենքի՝ անգոյությունից,
Կայծակը հզոր Քո իմաստության,
Մատուցի՛ր լեզվիս ներագդող բոլոր գործարաններին՝
Մաքրելու համար Քո ձեռակերտած
Զգայարաններն իմ գոյացության,
Որ կարողանամ ես էլ նրանցով,
Որոնք ստեղծել ու բուծել ես Դու,
Նոր պատրաստությամբ, աննվազ ձայնով, անհատ բարբառով
Վերընծայել Քեզ գովաբանություն՝
Ի փառս մեծության Քո Հոր՝ մեր Աստծո, հավիտյանս. Ամեն:

ԱՂՈԹՔԻ ՄԱՍԻՆ

Խրատ մերժողն իր հոգին կանարգի,

Աստվածաշնչից

1. Այսպես, մեկ ժամ էլ չկարողացաք Ինձ հետ արթուն մնալ: Արթո՛ւն մնացեք, աղոթք արե՛ք, որպեսզի փորձության մեջ չընկնեք (Մատթ. 26:40-41):
2. Ամենայն աղոթքներով և աղաչանքներով ամեն ժամ աղոթեցե՛ք Հոգով. և այդ քանի մեջ հսկեցե՛ք կատարյալ հարատևությամբ և աղաչանքներով (Եփես. 6:18):
3. Ամբարիշտի գոհը Տիրոջ առջև պիղծ է, բայց արդարների աղոթքը Նրա մոտ ընդունելի է (Առակ. 15:8):
4. Արդարը թող ինձ խրատի և հարվածի ողորմությամբ, բայց անօրինության յուղը թող չօծի իմ գլուխը, քանի որ անդադար նրանց չարության դեմ պետք է աղոթեմ (Սաղմ. 140:5):
5. Զգույշ եղե՛ք, արթուն մնացե՛ք և աղոթք արեք, քանի որ չգիտեք, թե երբ է ժամանակը...Եվ ինչ որ ձեզ եմ ասում, բոլորին եմ ասում. Արթուն մնացե՛ք (Մարկ. 13:33):
6. Աղոթելուց առաջ նախապատրաստիր քեզ և մի՛ եղիր այն մարդու նման, որ փորձում է Տիրոջը: Հիշիր վախճանի օրվա ցասումը և վրեժխնդրության ժամանակը, երբ Տերը քեզանից կշրջի Իր երեսը (Սիր. 18:23-24):
7. Պետք է արեգակի ծագելուց առաջ ելնել գոհություն տալու և աղոթքի կանգնել լույսը բացվելուց առաջ (Իմաստ. 16:28):
8. Երկու մարդ տաճար ելան՝ աղոթքի կանգնելու. մեկը՝ փարիսեցի, մյուսը՝ մաքսավոր: Փարիսեցին կանգնած էր մեկուսի և ինքն իրեն այս աղոթքն էր ասում. «Աստված իմ, շնորհակալ եմ քեզանից, որ ես նման չեմ ուրիշ մարդկանց, ինչպես՝ հափշտակողները, անիրավներն ու շնացողները, և կամ ինչպես այս մաքսավորը. այլ շաբաթը երկու անգամ ծոմ եմ պահում և տասանորդ եմ տալիս իմ ամբողջ եկամտից»: Իսկ մաքսավորը կանգնած էր մեկուսի և չէր իսկ կամենում իր աչքերը երկինք բարձրացնել, այլ ծեծում էր կուրծքը և ասում. «Աստվա՛ծ, ների՛ր ինձ՝ մեղավորիս»: Ասում եմ ձեզ, սա՛ իջավ իր տունը արդարացած, ոչ թե մյուսը. որովհետև, ով որ բարձրացնում է իր անձը՝ կխոնարհվի, և ով որ խոնարհեցնում է իր անձը՝ կբարձրացվի» (Ղուկ. 18:1-8):
9. Մի առակ էլ ասաց նրանց այն մասին, թե նրանք ամեն ժամ պետք է աղոթեն ու չձանձրանան (Ղուկ. 18:1-8):
10. Արթո՛ւն կացեք այսուհետև, ամեն ժամ աղո՛թք արեք, որպեսզի կարողանաք զերծ մնալ այն ամենից, որ լինելու է, և արժանի լինեք կանգնելու Մարդու Որդու առաջ (Ղուկ. 21:36):

11. Միմյանց համար աղոթեցե՛ք, որպեսզի բժշկվեք. քանզի արդարի աղոթքը խիստ գորավոր է՝ օգնելու համար (Հակ. 5:16):
12. Աղոթեցե՛ք նրանց համար, որ չարչարում են ձեզ և հալածում, որպեսզի որդիները լինեք ձեր Հոր, որ երկնքում է (Մատթ. 5:44):
13. Եվ երբ աղոթես, չլինե՛ս կեղծավորների նման, որոնք սիրում են ժողովարաններում և հրապարակների անկյուններում աղոթքի կանգնել, որպեսզի մարդկանց երևան. ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, ա՛յդ իսկ է նրանց վարձը: Այլ դու, երբ աղոթես, մտի՛ր քո սենյակը, փակի՛ր քո դռները և ծածո՛ւկ աղոթիր քո Հորը, և քո Հայրը, որ տեսնում է...ինչ որ ծածուկ է, կհատուցի քեզ հայտնապես (Մատթ. 6:5-6):
14. Գրված է՝ իմ տունը բոլոր ազգերի համար աղոթքի տուն է կոչվելու, իսկ դուք այն դարձրել եք ավազակների որջ (Մարկ. 11:17):
15. Ասում եմ ձեզ. ամեն ինչ, որ աղոթք անելով խնդրեք և հավատաք, թե կստանաք, կտրվի ձեզ: Եվ երբ աղոթքի կանգնեք, թե մեկի դեմ բան ունեք, ներեցե՛ք, որպեսզի ձեր Հայրն էլ, որ երկնքում է, ների ձեզ ձեր հանցանքները (Մարկ. 11:24-25):
16. Տիրոջը ծառայեցեք. հույսով ուրախացեք. նեղության համբերեցեք, հաճախակի աղոթեցեք (Հռոմ. 12:11-12):
17. Եղբայրնե՛ր, աղաչում եմ ձեզ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսով և Հոգու սիրով՝ մարտակից լինել ինձ, ինձ համար Աստծուն ուղղված աղոթքների մեջ (Հռոմ. 15:30):
18. Արդ՝ ամենից առաջ աղաչում եմ աղոթք անել, խնդրել, պաղատել, գոհություն մատուցել բոլոր մարդկանց համար, մանավանդ, թագավորների և բոլոր իշխանավորների համար, որպեսզի խաղաղությամբ և հանդարտությամբ վարենք մեր կյանքը, կատարյալ աստվածապաշտությամբ և սրբությամբ. ա՛յդ է բարին և ընդունելին մեր Փրկչի՝ Աստծո առաջ (Ա Տիմ. 2:1-3):
19. Ամեն տղամարդ, երբ աղոթքի կանգնի կամ մարգարեանա և գլուխը ծածկած պահի, անպատվում է իր գլուխը...Պետք չէ, որ տղամարդն իր գլուխը ծածկի, որովհետև նա պատկերն ու փառքն է Աստծո. իսկ կինը ի՛ր մարդու փառքն է, որովհետև ոչ թե մարդն է կնոջից, այլ կինը՝ մարդուց. քանզի մարդը չստեղծվեց կնոջ համար, այլ կինը՝ մարդու համար: Դրա համար կինը պարտավոր է քող դնել գլխին...Եվ դուք ինքներդ դատեցեք. վայե՛լ է կին արարածին գլխաբաց աղոթքի կանգնել Աստծո առաջ (Ա Կորնթ. 11:4, 9-13):
20. Ուզում եմ, որ տղամարդիկ աղոթեն ամեն տեղ, սուրբ ձեռքերը բարձրացնեն դեպի վեր, առանց բարկության և երկմտության (Ա Տիմ. 2:8):
21. Պաշարում եք, կովում և ձեռք չեք բերում, որովհետև չեք խնդրում: Խնդրում եք և չեք ստանում, որովհետև չարամտորեն եք խնդրում, որպեսզի այն ծառայեցնեք ձեր ցանկություններին (Հակ. 4:2-3):
22. Սաղմոս ասացեք Տիրոջը, ով Նրա սրբեր, և փառաբանեցեք Նրա սրբության հիշատակը (Սաղմ. 29:4):
23. Տիրոջը կօրհնեմ ամեն ժամանակ. Նրա փառաբանությունը միշտ իմ բերանում պիտի լինի (Սաղմ. 33:1):
24. Բարի է գոհանալ Տիրոջից և սաղմոս ասել Քո անվանը, ով Բարձրյալ: Առավոտյան պատմել Քո ողորմությունը և գիշերը՝ Քո ճշմարտությունը (Սաղմ. 91:1-2):

25. Եկե՛ք երկրպագենք Նրան, խոնարհվենք ու լաց լինենք մեր Արարչի՝ Տիրոջ առջև (Մաղմ. 94:6):
26. Չորս կենդանիներն ու քսանչորս երեցներն ընկան Գառան առաջ. և յուրաքանչյուրն ուներ քնար և խնկով լի ոսկե բուրվատ, որ սրբերի աղոթքներն են (Հայտ. 5:8):

Հայրերից

1. Անփութորեն ու ծուլությամբ կատարված աղոթքը դատարկախոսություն է (Անտոն Անապատական):
2. Ամենից առաջ անդադար աղոթք հղի՛ր և միշտ գոհունակություն հայտնիր Աստծուն այն ամենի համար, ինչ կատարվում է քեզ հետ (Անտոն Անապատական):
3. Մի՛ դադարիր աղոթական արտասուք հեղելուց, և Աստված կգթա քեզ, կթեթևացնի քո բոլոր ցավերը, որոնցով տառապում է հոգիդ (Անտոն Անապատական):
4. Մահկանացուներից ոչ մեկին մի՛ դատիր, որպեսզի Աստված քո աղոթքները չանտեսի (Անտոն Անապատական):
5. Խորհի՛ր Աստծո գործերի մասին և մի՛ ծուլացիր աղոթքում (Անտոն Անապատական):
6. Ճի՛գ արա անդադար արտասվալի աղոթքներ հղել, որպեսզի Աստված գթա քեզ և վրայիցդ հանի հին մարդուն (Անտոն Անապատական):
7. Ձեր աղոթքների մեջ ներում խնդրեք նրանց համար, ովքեր ձեզ նեղություններ են պատճառում, ինչպես Աստված աղոթեց Իրեն խաչողների համար՝ ասելով. «*Հայր, ներիր նրանց*» (Դուկ. 23:34), և ինչպես երանելի Ստեփանոսը մեր Աստծուց ներում խնդրեց նրանց համար, ովքեր քարկոծում էին նրան՝ ասելով. «*Տեր, սա մեղք մի համարիր դրանց*» (Գործք 7:60) (Անտոն Անապատական):
8. Հաճախակի ծնրադրի՛ր և մի՛ ծուլացիր, որ չար մահով չմեռնես (Անտոն Անապատական):
9. Երբ մի տեղ գնաս, ամեն ինչ արա՝ շուտ վերադառնալու քո մենարանը, որպեսզի տրվես աղոթքներիդ (Անտոն Անապատական):
10. Աղոթի՛ր որոշակի ժամերի՝ ոչ մեկը բաց չթողնելով, որպեսզի դրա համար չդատապարտվես (Անտոն Անապատական):
11. Մինչև եկեղեցի գնալը աղոթի՛ր քո մենախցում (Անտոն Անապատական):
12. Եղբայրների հետ ընդհանրական աղոթքներից առաջ և հետո միշտ աղոթիր նաև քո խցում և երբեք մի՛ ծուլացիր անել դա (Անտոն Անապատական):
13. Դռների ետևում են մնում այն աղոթքները, որոնք իրենց մեջ սեր չեն պարունակում, որովհետև միայն սերն է բացում աղոթքի դռները (Եփրեմ Ասորի):

14. Թող քո շուրթերը միշտ սաղմոսեն, որովհետև Աստծո անվան արտաբերումը փախուստի է մատնում դներին: Եթե ձեռքերդ աշխատում են, թող լեզուդ սաղմոսի, իսկ միտքդ՝ աղոթի (Եփրեմ Ասորի):
15. Հիասքանչ է հոգոցներով լի և արտասովալից աղոթքը, հատկապես եթե լուռ ենք արտասվում: Ամենքին լսելի լինելու համար ճշալը մարդկանց հաճո լինելու նշան է, իսկ ով աղոթում է տնօրինաբար և հավատով, նա իր առջև տեսնում է Աստծուն. *«Քանի որ նրանով ապրում ենք և շարժվում ենք և կանք»* (Գործք. 17:28) (Եփրեմ Ասորի):
16. Ջանադրաբար աղոթի՛ր Տիրոջը, որպեսզի քեզ կատարյալ անարատության ոգի պարգևի: Որպեսզի անգամ գիշերվա երազներում փախչես սատանայի խարդավանքներից (Եփրեմ Ասորի):
17. Վանական, քեզ խուց է տրված. հաճախ աղոթիր խոնարհ սրտով, ինչպես երեք մանուկները՝ հրաբոց վառարանում, և մի՛ դարձրու քեզ ավազակաորջ, որպեսզի Դատաստանի օրը չամաչես, երբ կբացվեն մարդկային գաղտնիքները (Եփրեմ Ասորի):
18. Աստված դուռը չի փակում Իր ծառաների առջև, եթե աղոթքով են մոտենում Նրան: Ընդհակառակը, այդ դուռը միշտ բաց է Աստծուն փնտրողների առջև, քանզի Նա ասում է. *«Խնդրեցե՛ք Աստծուց և Նա կտա ձեզ, փնտրեցե՛ք և կգտնեք, բախեցե՛ք և կբացվի ձեր առաջ»* (Մատթ. 7:7)՝ դրանով արտահայտելով խնդրողին ամեն բան տալու Իր պատրաստակամությունը: Դաժան մի՛ եղիր ինքդ քո հանդեպ, դժբա՛խտ, անմարդկայնություն մի՛ վերագրիր Աստծուն (Եփրեմ Ասորի):
19. Ով առանց հեզության է հսկում և աղոթում, նա քնկոտից լավ չէ, իսկ խոնարհի աղոթքը, թեկուզ ննջի էլ, անուշահոտ բուրվառ է Աստծո առջև (Եփրեմ Ասորի):
20. Եթե թույլ տաս մտքերիդ թափառել, կնմանվես մարդու, ով ձեռքն է առել նետն ու աղեղը, սակայն չի կարողանում այն ուղղել հակառակորդի կողմ և այն մոտավորապես է արձակում:
Մի՞թե քո թշնամուն կվախցնի նման հարվածը, եթե ձեռքումդ պահել ես նետն ու աղեղը, սակայն այն արձակում ես՝ բախտի քմահաճույքին հուսալով, այլ ոչ թե ուղղում նրա կողմ: Օրինակ, երբ մեկն աղոթում է ուշադրությամբ և նպատակաուղղված, նա թույլ չի տալիս մտքերին թափառել, քանզի հասկանում է, թե ով է ինքը և Ում առջև է գտնվում և Ում հետ է զրուցում, և երբ նրա աղոթքները մոտենում են Աստծուն, այդժամ թշնամին էլ մեծ տանջանք է ապրում, ինչպես՝ սրտից խոցված: Մարդն ավելի ու ավելի է առաջադիմում շնորհով, իսկ թշնամին փախչում է, որպես փոշի՝ քամուց՝ քշվելով Աստծո հրեշտակի կողմից: Ահա թե ինչու է ստիպում տանջվել թշնամուն նա, ով աղոթում է ուշադրությամբ և նպատակաուղղվածությամբ և քաջաբար տքնում է՝ սանձելով իր մտքերը (Եփրեմ Ասորի):
21. Այսպիսով, եղբայր իմ, աղոթիր նպատակաուղղված: Եվ եթե աղոթքի ժամանակ ինչ-որ բան կամ աչքերի միջոցով, կամ մի այլ պատճառով ցրում են մտքերդ, ապա իմացիր, որ դա թշնամու գործունեության հետևանք է: Այդ ժամանակ մի արագացրու վերջացնել աղոթքդ, այլ դատելով ինքդ քեզ՝ աշխատիր մտքերդ

հավաքել, և սկսիլ աղոթել ուշադրությամբ, որպեսզի ինքդ հասկանաս, թե ինչ ես խնդրում Աստծուց և ինչի համար ես խնդրում Նրան, որպեսզի իզուր ավելորդություններ չարտաբերես և չշատախոսես: Դա էլ սատանայի գործ է, որ մտքերդ նմանվեն աղեղից արձակված նետի, որը նպատակաուղղված չէ, այլ արձակվել է մոտավորապես, և դա թույլ չի տալիս մարդուն սևեռվել այն բանի վրա, ինչի մտահոգությունն ունի: Քանզի թշնամին գիտի, որ եթե մարդը շարունակի աղոթքը, ապա նրա Արարիչը կլսի նրան, եթե նա նույնիսկ բազմամեղ մեկն է: Այս պատճառով էլ թշնամին նրան ներքաշում է շատախոսության և ավելորդաբանության մեջ, որպեսզի մտքերը չթռչեն այն նետի նման, որ անճշտությամբ է արձակված թիրախի կողմ (Եփրեմ Ասորի):

22. Եթե մեկը չունի հոգևոր աղոթք, պետք է իրեն ստիպի աղոթել: Այդ դեպքում Աստված, տեսնելով, որ մարդն այդչափ ջանքեր է գործադրում իր սրտի կամքին հակառակ, և ուժերի լարումով զսպում է իրեն, կտա նրան ճշմարիտ հոգևոր աղոթք, կտա ճշմարիտ սեր, ճշմարիտ հեզություն, ճշմարիտ բարություն, մի խոսքով կլցնի նրան հոգևոր պտուղներով (Մակար Մեծ):

23. Եթե մեկն իրեն ստիպում է աղոթել, որպեսզի աղոթքի շնորհի արժանանա, բայց իրեն չի նվիրում հեզության, խոնարհամտության, սիրո, և Տիրոջ մյուս պատվիրանների կատարմանը և հոգ չի տանում, աշխատանք ու ջանք չի թափում առաջադիմելու դրանցում, ապա նրա հոժարության և ազատ կամքի չափով՝ ըստ նրա խնդրանքի, նրան երբեմն տրվում է ինչ որ չափով աղոթքի շնորհ, բայց նա վարքով մնում է այնպիսին, ինչպիսին առաջ էր: Նա հեզություն չունի, քանզի չի ջանացել և իրեն չի նախապատրաստել հեզ լինելու, չունի խոնարհամտություն, քանի որ չի խնդրել և չի ստիպել իրեն այդ բանին, չունի սեր ամենքի հանդեպ, քանզի աղոթքներ խնդրելով՝ այդ մասին չի հոգացել և ջանքեր չի դրսևորել:

Մակայն ով չունի այդ առաքինությունները, իրեն չի վարժեցրել և չի նախապատրաստել դրան, նա, եթե ընդունի էլ աղոթքի շնորհը, ապա կորցնում է այն ստանալուց հետո և սայթաքում է մեծամտությունից, կամ էլ չի առաջադիմում և չի աճում իրեն ընծայված շնորհի մեջ, քանի որ իրեն ողջ հոժարությամբ չի նվիրում Տիրոջ պատվիրանների կատարմանը: Քանզի Հոգու համար օթևան և հանգստություն են ծառայում՝ խոնարհամտությունը, սերը, հեզությունը և Տիրոջ մնացյալ պատվիրանները (Մակար Մեծ):

24. Իսկ ամեն տեսակ բարի ջանադրության մեջ գլխավորը և վաստակներից առաջնայինը ջերմեռանդ աղոթքի մեջ հարատևելն է: Դրանով դիմելով Աստծուն՝ օրեցօր ձեռք կբերենք և մնացյալ առաքինությունները: Այդտեղից է արժանացածների մեջ տեղի ունենում Աստվածային սրբության հետ հաղորդությունը՝ հոգևոր գործունեության մեջ, և նվիրագործված մտքի միությունը՝ Տիրոջ անձառելի սիրո մեջ: Քանզի ով ամեն օր ստիպում է իրեն աղոթքի մեջ լինել, նա առ Աստված ունեցած հոգևոր սիրով բոցավառվում է աստվածպաշտությամբ և հրաբորբոք ցանկությամբ և ընդունում է հոգևոր կատարելության սրբագործող շնորհը (Մակար Մեծ):

25. Մենք պետք է աղոթենք ոչ թե մարմնական հակումներով, ոչ թե՝ աղաղակելու, աղերսելու, լռելու, ծունկի գալու սովորությամբ, այլ՝ մտքի զգաստությամբ, սթափությամբ սպասելով, թե Աստված երբ կգա և կայցելի: Այսպիսով, երբեմն պետք է լռել, երբեմն էլ պետք է աղերսել և ողբալով աղոթել, միայն թե միտքը հաստատվի Աստծո մեջ: Քանզի, ինչպես մարմինը, երբ ինչ-որ գործի վրա ջանադրաբար աշխատում է, ամբողջովին զբաղված է լինում, և նրա բոլոր անդամները մեկը մյուսին օգնում են, այդպես և հոգին թող ամբողջովին նվիրվի աղոթքի և Տիրոջ սիրուն, չցնորվելով և չխճճվելով մտածումների մեջ, այլ բոլոր սպասումները կապի Քրիստոսի հետ: Եվ նման դեպքում Տերն Ինքը կլուսավորի նրան՝ ուսուցանելով ճշմարիտ աղերսանք, տալով մաքուր, հոգևոր և Աստծուն արժանի աղոթք և երկրպագություն հոգով ու ճշմարտությամբ (Մակար Մեծ):
26. Տիրոջը մերձեցողները պետք է աղոթեն լռության մեջ, խաղաղության և մեծագույն հանգստության մեջ և ունկնդրեն Տիրոջը ոչ թե անպարկեշտ և խառնաշփոթ աղաղակներով, այլ՝ սրտի անձկությամբ և խորհուրդների զգաստությամբ: Աստծո ծառան պետք է լինի ոչ թե խառնաշփոթության, այլ՝ ամենայն հեզության և իմաստության մեջ, ինչպես ասաց Մարգարեն. *«Ես ո՛ւմ եմ նայելու, եթե ոչ հեզերին ու խոնարհներին և նրանց, ովքեր դողում են Իմ խոսքից»* (Ես. 66:2): Նմանապես տեսնում ենք նաև, որ Մովսեսի և Եղիայի ժամանակ, երբ Աստված երևաց նրանց, Տիրոջ մեծության առաջ ծառայում էին բազում փողեր և զորություններ, սակայն Տիրոջ գալուստը տարբերվեց և նշանավորվեց նրանով, ինչը թվարկված է վերում, այսինքն՝ խաղաղությամբ, լռությամբ և հանգստությամբ: Քանզի ասված է. *«Կրակից հետո մեղմ օդի ձայն կլինի»* (Գ Թագ. 19:12): Իսկ դրանով ցույց է տրվում, որ Տիրոջ հանգիստը խաղաղության և բարեկարգության մեջ է (Մակար Մեծ):
27. Աղոթքի ճշմարիտ հիմքն այսպիսին է՝ խորհուրդների հանդեպ լինել ուշադիր և աղոթել լիակատար լռության և խաղաղության մեջ: Աղոթող մարդուն անհրաժեշտ է իր ուշադրությունը սևեռել խորհուրդների վրա և արմատախիլ անել այն ամենը, ինչը սնունդ է չար խորհուրդների համար, մտքով սևեռվել դեպի Աստված և խորհուրդների ցանկությունները չկատարել, այլ ցրված խորհուրդներն ամեն կողմից ի մի հավաքել՝ տարբերելով իրական խորհուրդները կեղծերից: Մեղքի տակ գտնվող հոգին կարծես նմանվում է լեռնային մեծ անտառի, կամ էլ գետեզրում եղող եղեգի, կամ ինչ-որ փշերի և մացառների թավուտի: Այդ պատճառով էլ այդ տեղանքով անցնել մտադրվողները պետք է ձեռքերն առաջ պարզեն և ճիգով ու ջանքով միմյանցից հեռացնեն իրենց առջևի ճյուղերը: Այդպես և հոգուն շրջապատում է հակառակ ուժի կողմից ներշնչված խորհուրդների մի ամբողջ անտառ, ինչի պատճառով պահանջվում է մեծ ջանադրություն և մտքի զգաստություն, որպեսզի մարդը տարբերի հակառակ ուժից ներշնչված օտար խորհուրդները: Խորհուրդների նկատմամբ զգաստություն ունեցողներն աղոթքի սխրանքը ներքնապես են կատարում: Այդպիսիներն իրենց իմաստությամբ և խոհեմությամբ կարող են առաջադիմել, վանել ըմբոստացող խորհուրդները և ընթանալ Տիրոջ կամքի համաձայն (Մակար Մեծ):

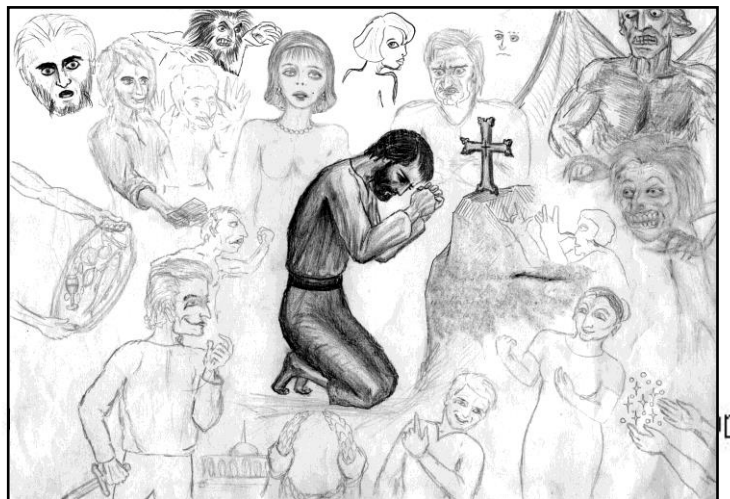
28. Առաքյալն ասում է. «Ուզում եմ, որ տղամարդիկ աղոթեն ամեն տեղ, սուրբ ձեռքեր բարձրացնեն դեպի վեր, առանց բարկության և երկմտության» (Ս Տիմ. 2:8), քանի որ, ըստ Ավետարանի, խորհուրդները սրտից են դուրս գալիս (Մատթ. 15:19): Այդ պատճառով էլ ձեռնամուխ եղիր աղոթելու և ուշադրություն դարձրու քո սրտին և մտքին, ցանկացիր, որպեսզի քեզնից մաքուր աղոթք հղվի առ Աստված, առավելապես հետևիր թե, չկա՞ արդյոք աղոթքին խոչընդոտող բան, մաքո՞ւր է արդյոք աղոթքը, արդյոք քո միտքը Տիրոջով զբաղվա՞ծ է այնպես, ինչպես հողագործին՝ հողագործությամբ, ամուսնունը՝ կնոջով, վաճառականին՝ առևտրով, և երբ ծնկի ես գալիս աղոթելու, արդյոք ուրիշները չե՞ն հափշտակում, կողոպտում քո խորհուրդները (Մակար Մեծ):
29. Երբ աղոթում ես, ասա սրտումդ թշնամական մտքերի և ներգործությունների դեմ. «Տերն ամեն ինչ է ինձ համար», և այսպես, ամբողջ կյանքում, երբ կրքերը գլուխ կբարձրացնեն, և երբ բոլոր թշնամական ներգործությունները քո վրա կելնեն, այսինքն՝ հիվանդության, հուսալքության, դժբախտությունների և այլ հարձակումների ժամանակ միշտ ասա. «Ամեն ինչ է ինձ համար Տերը, ես ինքս ոչինչ անելու կարողություն չունեմ, ոչնչի չեմ կարող համբերել, դիմակայել և հաղթահարել: Նա է իմ գործությունը» (Մակար Մեծ):
30. Երբ միտքը սկսում է կենտրոնացած, առանց ցրվածության աղոթել, այնժամ պատերազմի ուղղությունը փոխվում է, և այն գիշեր ու գոր սկսվում է մղվել անձի ջղազրգիռ կողմի վրա (Եվագր Պոնտացի):
31. Երբ միտքն աղոթքի պահին չի պատկերացնում ոչ մի աշխարհային բան, ուրեմն նա ամրապնդվել է (Եվագր Պոնտացի):
32. Մեծ բան է, երբ աղոթում ես անզբաղ, բայց առավել մեծ բան է, երբ երգում կամ սաղմոսում ես անզբաղ (Եվագր Պոնտացի):
33. Սաղմոսների բառերը ոչ միայն լեզվով արտաբերիր, այլև երգիր սրտիդ մեջ (Եվագր Պոնտացի):
34. Գիշերն աղոթական ջանքերով անցկացրու, և հոգիդ մխիթարություն ձեռք կբերի (Եվագր Պոնտացի):
35. Հարկադրիր քեզ գիշերվա մեջ բազում աղոթքների, քանզի աղոթքը լույս է քո անձին: Հանապազ խորհի՛ր, թե որտեղ ես սայթաքել, և եթե աղոթես դրանց համար, Աստված քեզ թողություն կշնորհի (Հայր Սրապիոն):
36. Եթե քեզ մոտենա մտքիդ հետ պատերազմող խորհուրդ, զգո՛ւյշ եղիր, որպեսզի աղոթքի մեջ անհրաժեշտի փոխարեն այլ բան չխնդրես, այլ աղոթքիդ սուրը սրի՛ր ընդդեմ թշնամու՝ նրա հետ ընդդիմամարտելու համար (Եպիփան Կիպրացի):
37. Աղոթքով փնտրե՛ք Աստծո թագավորությունը և Նրա արդարությունը, որ մեր ներսում է (Մարկոս Ճզնավոր):
38. Սակայն ինչպե՞ս ես ասում, թե բազում հոգսեր ունեցող աշխարհիկ մարդը չի կարող օրը երեք ժամ աղոթել և եկեղեցի այցելել: Հնարավոր է, և շատ հեշտությամբ: Նույնիսկ եթե անհնար է եկեղեցի գնալ, կարելի է աղոթել ամենուրեք: Ոչ այնքան խոսքն է կարևոր, որքան՝ միտքը, ոչ այնքան՝ մարմնի դիրքը, որքան՝ սրտի տրամադրվածությունը: Սամվելի մորը՝ Աննային, Աստված

լսեց ոչ թե բարձր ձայնով աղերսելու, այլ՝ սրտում ունեցած աղաղակի շնորհիվ (ԱԹագ. 1:13): Շատերի համար աղոթքի արգելք չեն եղել ո՛չ վայրը, ո՛չ ժամանակը, ո՛չ լռության բացակայությունը: Դու էլ այդպես արա: Հառաչիր դառնորեն, հիշիր մեղքերդ և մտքումդ ասա. «Ողորմիր ինձ, Աստված»: Ահա և աղոթեցիր:

Նույնիսկ, եթե ծունկի չես եկել, եթե կուրծքդ չես ծեծում, եթե ձեռքերդ չես պարզել դեպի երկինք, բայց սրտումդ ջերմեռանդ ես, աղոթքդ կարող է լսելի դառնալ: Կինը խոհանոցում կամ կար անելիս, տղամարդը արհեստանոցում կամ ճանապարհին, շուկայում թե ծառայության մեջ կարող է ջերմեռանդ աղոթել: Հիշիր, ինչպես բանտախցի հատակին պառկած աղոթեց Պողոսը, և սասանվեց բանտը, սարսափեց բանտապետը և ի վերջո մկրտվեց: Հիշիր Եզեկիային, որ պառկած էր հիվանդ և այդ վիճակում ջերմորեն աղոթեց, ու Աստված փոխեց իր վճիռը և առողջացրեց նրան: Նույնիսկ մեծ մեղավորներն աղոթքով Աստծո ողորմությունն ստացան: Ավագակը եկեղեցում ծունկի եկած չէր, այլ գամված էր խաչին և Երկնքի արքայությանն արժանացավ: Մեկը՝ հոտի, մյուսը՝ գազանների մեջ, մյուսը՝ ձկան որովայնում Աստծուն կանչելով՝ ազատվեցին և Աստծո հաճությանն արժանացան: Հաճախեք եկեղեցի, ծունկի եկեք և ձեռքերը պարզած աղոթեք: Նաև տանը աղոթեք՝ առանձնության մեջ: Սակայն, երբ անհնար է այդպիսի աղոթքը, մի՛ թողեք այն, և ինչպես ասացի, ջերմեռանդ աղոթեք և օգուտ կստանաք: Եթե այսպես տրամադրվեք, թե՛ այս կյանքում խաղաղություն կունենաք, թե՛ երկնքի արքայությանը կարժանանաք (Հովհան Ոսկեբերան):

39. Ո՛չ թե՛ մարմնի կեցվածքով և մեծաձայն խոսքերով, այլ կամավոր հոժարությամբ աղոթք մատուցենք: Ո՛չ թե՛ հանդուգն աղաղակով և ի ցույց մարդկանց, այլ հեգույթամբ ու հանդարտությամբ, մտքերի ստրջանքով ու մեղմ արտասուքով պետք է սիրտն արթնացնել (Հովհան Ոսկեբերան):
40. Առանց աղոթքի մեր հոգևոր կյանքը թռչնում, ծարավում ու մեռնում է (Հովհան Ոսկեբերան):
41. Ունենալ շրթունքներին մաքսավորի խոսքն է, բայց սիրտն ու մտքերը՝ փարիսեցունը (Գրիգոր Երկխոս):
42. Ով սրտում մի բան ունի, իսկ լեզվին՝ մի ուրիշ, նրա ջանքերն ու աղոթքներն իզուր են (Հայր Եսայի):
43. Նա է կարողանում լավ ապրել, ով կարողանում է լավ աղոթել (Օգոստինոս Երանելի):
44. Աղոթքը մինչև վերջին շունչն ուղեկցվում է ծանր պայքարով (Հայր Ագաթոն):
45. Ինչպես տեսողությունը պատվական է բոլոր զգայարանների մեջ, այնպես էլ աղոթքն ամենաբարձրն է առաքիներությունների մեջ (Նեղոս Սինայեցի):
46. Նախ աղոթի՛ր, արտասուքներ ստանալու համար, որպեսզի սգի միջոցով կակղեցնես անձիդ վրա ներգործած խստությունները և խոստովանելով անձիդ անօրինությունը Քո Տիրոջը՝ Նրանից մեղքերի թողություն ստանաս (Նեղոս Սինայեցի):
47. Ջանա աղոթքի ժամանակ միտքդ խուլ ու համր պահել, անսայթաք մնալ ամեն տեսակ արկածներից, որպեսզի աղոթքն ընդունելի լինի (Նեղոս Սինայեցի):

48. Աղոթքը հեգության, անբարկության, անհիշաչարության և սիրո բխումն է (Նեղոս Սինայեցի):
49. Աղոթքը տրտմությունից, տարակուսանքներից և վշտերից ազատվելու դեղամիջոց ու սփոփանք է (Նեղոս Սինայեցի):
50. Ցանկանո՞ւմ ես աղոթել ինչպես պետք է, մի՛ տրտմեցրու որևէ մեկի անձը, ապա թե ոչ՝ ունայն կլինի քո վաստակը և այդ ընթացքը (Նեղոս Սինայեցի):
51. Զգո՛ւյշ եղիր, միգուցե, փորձելով բժշկել ուրիշներին, քեզ անբժշկելի դարձնես Տիրոջ առաջ և խափանես քո աղոթքը (Նեղոս Սինայեցի):
52. Եթե ցանկանում ես աղոթել, հրաժարվի՛ր ամեն ինչից, որպեսզի շահես այն (Նեղոս Սինայեցի):
53. Աղոթիր նախ՝ ախտերից սրբվելու, երկրորդ՝ անգիտությունից և մոռացումից, երրորդ՝ բոլոր փորձություններից և ծուլությունից ազատվելու համար (Նեղոս Սինայեցի):
54. Ով սիրում է Աստծուն, Նրա՝ որպես Հոր հետ միշտ զրուցում է՝ հեռանալով բոլոր ախտավոր խորհուրդներից դեպի հոգևորը (Նեղոս Սինայեցի):
55. Չես կարող մաքուր աղոթել՝ պաղատելով մարմնավոր իրեր, քանզի աղոթքը հեռացնում է այս աշխարհի նյութական ակնկալությունից (Նեղոս Սինայեցի):
56. Ոչ թե՝ փարիսեցու պես, այլ մաքսավորի պես աղոթի՛ր տաճարում, որպեսզի դու էլ արդարանաս Աստծուց (Նեղոս Սինայեցի):
57. Մի՛ ցանկացիր որևէ կերպարանք կամ ձև կամ գույն աղոթքի ժամանակ (Նեղոս Սինայեցի):
58. Երջանիկ է այն միտքը, որ աղոթքի ժամին աննյութական և անստացիկ է լինում՝ սրբվելով ամեն ինչից (Նեղոս Սինայեցի):
59. Ամբողջովին հեռու մնա ստությունից, երդումից և բարկությունից և աղոթել փափագիր (Նեղոս Սինայեցի):
60. Եթե կամենում ես հոգով աղոթել, ոչ մեկին մի՛ ատիր և չես ունենա մառախուղ, որ դիմադրում է քեզ աղոթքի լուսավորության ժամին (Նեղոս Սինայեցի):
61. Եթե կանգնել ես աղոթելու ամենակալ Աստծո և Արարչի առջև, ինչո՞ւ ես այդպես անասնաբար կանգնել. մի կողմ ես թողել Նրա երկյուղը և ճանճից ու մժեղից ես երկնչում: Կամ չե՞ս լսել՝ «*Քո Տիրոջից երկյուղիր*» (Բ Օր. 10:20) (Նեղոս Սինայեցի):
62. Թեպետև կարծես թե Աստծո հետ ես, զգո՛ւյշ եղիր պոռնկության դևից, քանզի հույժ պատրող ու նախանձ է և կամենում է ավելի սրընթաց լինել, քան քո մտքերի շարժումն ու սթափությունը, որպեսզի նրան Աստծուց անջատի, երբ Աստծո առջև ահով ու երկյուղով կանգնած ես

(Նեղոս Սինայեցի):

63. Ով հոգ է տանում մաքուր աղոթքի համար, նա կլսի դևերի ճայթյուններ, թնդյուններ, սոսափյուններ և խշխշոցներ և դիվային հեծեծանքներ, սակայն չպետք է վարանի և մատնվի այդ խորհուրդներին, այլ՝ ասի Տիրոջը. *«Չերկյուղեցի չարից, քանզի Դու, Տեր, ինձ հետ ես»* (Սաղմ. 22:4): Ինչպես նաև սրանց նման աղոթքի խոսքեր (Նեղոս Սինայեցի):
64. Եթե դևերը, հանկարծակի երևալով, սպառնան և զարհուրեցնեն քեզ և հափշտակեն միտքդ կամ գազանների պես վնասեն մարմինդ, մի՛ սարսափիր նրանցից և ուշադրություն մի՛ դարձրու նրանց սպառնալիքներին, քանզի փորձելով վախեցնում են՝ արդյոք ուշադրության կարժանացնե՞ս նրանց, թե՞ արհամարհում ես (Նեղոս Սինայեցի):
65. Երբ աղոթելիս զգում ես ուրախություն, որ վեր է այս աշխարհի ուրախություններից, այնժամ իսկապես ձեռք ես բերում սուրբ աղոթքը, որ կատարվում է ի փառս Ամենասուրբ Երրորդության այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն (Նեղոս Սինայեցի):
66. Հարց. - Երբ ինչ-որ բանի համար ողբում եմ, աղոթում եմ և Աստծո անսպառ ողորմությունն եմ ստանում, ապա սկսում եմ ամբարտավանորեն մտածել՝ աղոթքս լավեց: Ինչպե՞ս վարվել:
- Պատ. - Երբ աղոթես, ստանաս խնդրածդ և գոռոզանաս, ապա ակնհայտ է դառնում, որ աղոթքդ Աստծուն չէր հղված և Աստծուց չէր, որ օգնություն ստացար, այլ դևերը հապճեպորեն օգնեցին քեզ, որպեսզի սիրտդ ամբարտավանությամբ լցվեր: Քանզի եթե օգնությունն Աստծուց է, հոգին չի գոռոզանում, այլ ավելի է հաստատվում հեգության մեջ և սքանչանում է Աստծո անսահման ողորմությամբ: Ինչպե՞ս է Նա ողորմում մեղավորներին, անտարակույս անարժաններին և միշտ զայրացնողներին, և սրանք էլ անսահման գոհություն են հայտնում Նրան՝ փառավոր և անճառելի օգնության համար, որ ոչ թե ըստ մեր մեղքերի է մեզ տալիս, այլ համբերում և ողորմում է համաձայն Իր անսահման ներողամտության: Այդ իսկ պատճառով, հոգին չի գոռոզանում, այլ թրթռում և փառաբանում է (Բարսիլիսկոս Մեծ):
67. Հարց. - Բազմաթիվ անգամ սաղմոսերգելիս համակվում եմ բարձրախոհությամբ, ի՞նչ պետք է ասեմ ես այդ ժամանակ այս ծածուկ մտքերիս:
- Պատ. - Երբ սիրտդ գոռոզանում է սաղմոսերգելիս, հիշիր գրվածը. *«Թող նրանք չպարծենան իրենց հոգուս»* (Սաղմ. 65:7): Նաև ստուգիր, թե սաղմոսերգելիս արդյոք միտքդ զբաղված չի՞ այլ մտածումներով, և անպայման կտեսնես, որ միտքդ հափշտակվում է, հետևաբար վշտացնում ես Աստծուն (Բարսիլիսկոս Մեծ):
68. Հարց. - Եթե սաղմոսերգելիս, աղոթելիս կամ էլ ընթերցելիս մեղսալից խոհեր են առաջանում, հա՞րկ է, արդյոք, միառժամանակ ընդհատել սաղմոսերգությունը, աղոթքը կամ ընթերցանությունը՝ այդ մտքերին ընդդիմանալու համար:
- Պատ. - Խուսափիր այդ խոհերից, ավելի խորացիր սաղմոսերգության, աղոթքի և ընթերցանության մեջ, որպեսզի գորանաս աղոթքիդ արտաբերած խոսքերից: Իսկ եթե սկսենք մարզվել հակառակորդի թշնամական մտադրությունները քննելու

մեջ՝ միշտ խորամուխ լինելով, թե ինչ է թշնամին ներշնչում, ապա երբեք ի վիճակի չենք լինի որևէ բարի բան անելու: Երբ տեսնում ես, որ նրա որոգայթները խանգարում են սաղմոսերգությանը, աղոթքին, ընթերցանությանը, ապա նրա հետ բանավեճի մի բռնվիր: Որովհետև դա քո ուժերից վեր է: Սակայն աշխատիր Աստծո անունը կանչել, և Աստված կօգնի քեզ՝ քանդելու թշնամու որոգայթները, քանի որ Նրանն է զորությունը և փառքը հավիտյանս հավիտենից. Ամեն (Բարսիլիսկոս Մեծ):

69. Հարց. - Երբ ես փորձում եմ ամենայն մանրամասնությամբ թափանցել սաղմոսի խոսքերի մեջ, այդ ժամանակ պատահում է, որ սաղմոսի խոսքերի համեմատ մտքովս չար խորհուրդներ են անցնում:

Պատ. - Եթե կտեսնես, որ թշնամին նենգորեն, սաղմոսի բառերով քո գլխին լուտանք է թափում, ապա հարկ չկա առանձնահատուկ ջանադրությամբ խորամուխ լինել սաղմոսների խորհուրդների մեջ, այլ պետք է կարդալ ուշադիր և միտքն այլ բաներով չզբաղեցնել: Քանզի եթե միայն արտաբերես սաղմոսի բառերը, ապա թշնամիները, գիտենալով դրանց զորությունը, չեն կարող դիմակայել քեզ: Եվ նման սաղմոսերգությունը կծառայի քեզ՝ որպես աղոթք և թշնամիներին հաղթելու միջոց (Բարսիլիսկոս Մեծ):

70. Հարց. - Երբ սաղմոսերգության ժամանակ կամ մարդկանց հետ զրուցելիս ինձ անհանգստացնում են չար մտքեր, և ես հնարավորություն չունեմ շուրթերով առ Աստված աղաղակելու, կարելի՞ է օգնություն հայցել մտքիս մեջ, կամ միայն հիշել Տիրոջ մասին, և սա արդյո՞ք բավական չէ օգնություն ստանալու համար:

Պատ. - Եթե սաղմոսերգության ժամանակ կամ մարդկանց հետ հանդիպելիս ստիպված լինես Աստծուն աղաղակելու, մի կարծիր, թե առանց բանավոր արտաբերման չես կարող կանչել Նրան:

Սակայն հիշիր, որ Նա սրտեր քննող է, և սիրտն է քննում, ուստի և սրտիդ մեջ Նրան դիմիր: Հենց սա է Սուրբ Գրքի վկայակոչումը. *«Փակիր քո դռները և ծածուկ աղոթիր քո Հորը»* (Մատթ. 6:6) (Բարսիլիսկոս Մեծ):

71. Հարց. - Լա՞վ է արդյոք, միշտ Աստծո մասին խորհել, կամ սրտանց աղոթել Նրան՝ առանց լեզվի մասնակցության: Երբ պատահում է, որ ես այս վարժանքների մեջ եմ լինում, միտքս ցրվում է, ծանրություն եմ զգում և աչքիս կարծես առարկաներ և տեսիլքներ են երևում: Եվ ընկնում եմ երազային անուրջների գիրկը:

Պատ. - Մտացրվածությունից զերծ մնալ և չթաղվել երազային անուրջների մեջ, կարող են միայն կատարելության հասածները, որոնք կարողանում են դեկավարել իրենց մտքերը և միշտ Աստծո վախի ներքո մնալ: Իսկ նա, ով Աստծո հանդեպ հարատև սթափ վիճակում չէ, և մտքում աղոթելիս մտքերը ցրվում են, այդժամ թող սկսի բարձրաձայն աղոթել և քիչ անց նորից թող անցնի մտքով աղոթելուն, մինչև որ կամաց-կամաց ամրապնդվի մտքով անզբաղ աղոթելու մեջ: Այս նույնը կարելի է տեսնել ծովում լողացողների օրինակով: Նրանք, ովքեր ավելի փորձառու են, համարձակորեն առաջ են մղվում՝ իմանալով, որ վարժված լողորդը ծովում չի կարող խեղդվել: Իսկ սկսնակները, որոնք լողալ են սովորում, համակվում են խեղդվելու վախով, ուստի և խոր տեղերից շտապում են ավի դուրս գալ: Փոքր-ինչ

հանգստանալով՝ նորից նետվում են խոր տեղերը, և այսպես մարզվելով, տիրապետում են լողի արվեստին (Բարսիլիսկոս Մեծ):

72. Հարց. - Երբ աղոթում եմ տարբեր հարցերի շուրջ, կարիք կա՞ աղոթքի մեջ առանձին-առանձին հիշատակելու բոլորը:

Պատ. - Եթե ցանկանում ես տարբեր հարցերի շուրջ աղոթել, հիշիր, որ Աստված գիտի ինչի կարիք ունենք և այսպես աղոթիր. «Տեր մեր Հիսուս Քրիստոս, առաջնորդիր ինձ՝ ըստ Քո կամքի»: Եթե խոսքը կրքերին է վերաբերվում, ապա. «Բժշկիր ինձ՝ համաձայն Քո կամքի»: Իսկ երբ գայթակղությանը՝ ասա. «Դու գիտես, թե որն է բարի: Օգնիր իմ տկարությանը և, համաձայն Քո կամքի, շնորհիր ինձ ազատվել գայթակղությունից» (Բարսիլիսկոս Մեծ):

73. Հարց. - Երբ ընթերցանությամբ եմ զբաղված կամ որևէ գործ եմ անում, և այդ պահին ուզում եմ աղոթել, միտքս հուշում է դեպի արևելք դառնալ, ինչպե՞ս վարվեմ, հայր իմ:

Պատ. - Նստած ես, թե քայլում ես կամ թե զբաղված ես որևէ բանով, ուտում ես կամ մարմնական պետքերդ հոգալու համար որևէ այլ բանով ես տարված, արևելք ես նայում, թե՛ արևմուտք, մի երկմտիր աղոթել, քանզի մեզ պատվիրված է անդադար և ցանկացած տեղում աղոթել: Սուրբ Գիրքն ասում է. *«Ճանապարհ տվեք Նրան, Ով նստում է արևմուտքում, և Տեր է անունը Նրա»* (Սաղմ. 67:5): Իսկ դա վկայում է, որ Աստված ամենուր է: Եթե անգամ գլուխդ ծածկված է, մի թող աղոթելը, այլ միայն հետևիր, որ այս բանն առանց քամահրանքի արվի (Բարսիլիսկոս Մեծ):

74. Հարց. - Եթե աղոթքի ժամանակ միտքս շեղվի՝ ի՞նչ անեմ:

Պատ. - Երբ աղոթում ես, և միտքդ շեղվում է, ապա ջանա նույն աղոթքը կրկնել այնքան ժամանակ, քանի դեռ առանց ցրվածության չես աղոթել: Եվ աշխատիր միտքդ արթուն պահել, որպեսզի չշեղվես: Եթե այս մտացրիվ վիճակը երկար տևի, ապա գոնե աղոթքի վերջում հանդիմանիր ինքդ քեզ և թախանձագին խնդրիր՝ ասելով. «Տեր Աստված, ողորմիր ինձ և ներիր իմ բոլոր մեղքերը»: Եվ աղոթքի ժամանակ գործած բոլոր մեղքերիդ և ցրվածությանդ համար թողություն կատանաս (Բարսիլիսկոս Մեծ):

75. Հարց. - Աղոթիր ինձ համար, հայր իմ, և ասա ինձ, թե ինչ է սա նշանակում, երբ ուզում եմ սաղմոսերգել, ծուլություն եմ զգում, և առավել ևս այն ժամանակ, երբ ցուրտ է: Այդ իսկ պատճառով, արդեն քանի գիշեր նստած եմ սաղմոսերգում և աղոթում: Վախենամ, ծուլության արդյունք լինի: Այսպես, հայր իմ, արժանի արա քո խրատին և աղոթիր, որպեսզի անեմ այն ամենը, ինչ կպատվիրես ինձ:

Պատ. - Բոլորին պատվիրված է միմյանց համար աղոթել (Հակ. 5:16): Իսկ ի՞նչ է տեղի ունենում: Իմացիր, հաճախ դիվային հարձակման արդյունք է դա, կամ էլ մարմնական տկարության և թուլության արգասիք: Եվ այսպես, եթե պետք է նստած սաղմոսերգես կամ նստած աղոթես, սրտաբուխ արա, և դա չի խանգարի, որ ծառայությունդ Աստծուն հաճելի լինի: Քանզի նա, ով կանգնած է աղոթում, սակայն մտացրիվ, ապարդյուն է աշխատում: Թող Աստված օգնական լինի քեզ, եղբայր (Բարսիլիսկոս Մեծ):

76. Հարց. - Ո՞րն է ինձ ավելի օգտակար. «Տեր Հիսուս Քրիստոս, Որդի Աստծո, ողորմիր ինձ» աղոթքի մեջ մարզվե՞լ, թե՞ սերտել Սուրբ Գիրքն ու սաղմոսերգել:
Պատ. - Հարկ է երկուսն էլ հերթականությամբ անել՝ գրվածքին հետևելով, թե՛
«Հարկ էր այս անել և այն չթողնել» (Մատթ. 23:23) (Բարսիլիսկոս Մեծ):
77. Հարց. - Երբ ես ծառայության ժամանակ աչքերս փակում եմ, մտքերս ժողովվում են: Բայց արդյո՞ք սա լավ է: Միգուցե, կողքիս կանգնած իմ եղբայրների տարօրինակ թվա, և նրանք գայթակղվեն:
Պատ. - Եթե դու իսկապես կենտրոնանում ես, երբ ծառայության ժամանակ հանուն Աստծո փակում ես աչքերդ, ապա ոչ մեկի վրա ուշադրություն մի դարձրու, անգամ եթե դա տարօրինակ թվա որոշ եղբայրների (Բարսիլիսկոս Մեծ):
78. Հարց. - Երբ աշխատանքի ժամանակ նիրհի մեջ ենք ընկնում, որը խոչընդոտում է մեր կատարելիք գործին, պե՞տք է արդյոք վեր կենալ, թե շարունակել նստած մնալ և գործն անել:
Պատ. - Պետք է ոտքի կանգնել և Տիրոջն աղոթել, և Տերը նիրհն աղոթքով կփոխարինի (Բարսիլիսկոս Մեծ):
79. Հարց. - Ինչպե՞ս կարող է մարդ հարատև աղոթել:
Պատ. - Երբ որևէ մեկը մենության մեջ է, ապա պետք է վարժանքներ անի՝ սաղմոսերգելով, բարձրաձայն ու սրտաբուխ աղոթելով: Իսկ եթե որևէ մեկն առևտրի է գնացել, կամ առհասարակ ուրիշ մարդու հետ է, ապա կարիք չկա բարձրաձայն աղոթելու, այլ՝ միայն մտքով: Եվ այս պարագայում պետք է ուշադրությունը չսևեռել շրջապատի վրա, որպեսզի միտքը չշեղվի և չընկնի թշնամու որոգայթը (Բարսիլիսկոս Մեծ):
80. Պետք է խուսափել թշնամու այն խորամանկությունից, երբ նա աղոթողից աշխատում է աննկատ հափշտակել աղոթքը՝ ոչ ճիշտ տրամադրվածության մեջ գցելով նրան: Շատ նրբորեն է սրտի մեջ մղվում այն միտքը, թե աղոթելով Աստծո համար մի կարևոր և հաճելի բան ենք անում: Աստված մեր աղոթքների կարիքը չունի, այլ մենք աղոթքի կարիք ունենք, այնպես, ինչպես աղքատը կարիք ունի հարուստից ողորմություն հայցելու, այլ ոչ թե հարուստը՝ աղքատից (Բարսիլիսկոս Մեծ):
81. Հարց. - Հայր, արդյոք օգուտ կա՞ այն բանից, երբ ես աղոթում եմ կամ սաղմոսերգության վարժանքներ անում և չեմ զգում իմ արտասանած բառերի զորությունը սրտիս անզգայության պատճառով:
Պատ. - Թեպետև չես զգում (քո արտասանածի ուժը), բայց դներն զգում են, լսում և դողում են: Եվ այսպես, մի դադարիր սաղմոսերգության վարժանքներ կատարել, աղոթել: Եվ քիչ-քիչ, Աստծո օգնությամբ, քո անզգայությունը կփոխարկվի փափկության (Բարսիլիսկոս Մեծ):
82. Հարց. - Իսկ եթե ընթրիքի սեղանի շուրջն աշխարհիկ մարդիկ լինեն, ինչպե՞ս վարվենք, երբ ընթրիքի սեղանն օրհնող չլինի:
Պատ. - Աշխարհիկ մարդկանց էլ չէր խանգարի ուտելուց առաջ գոհանալ Աստծուց, քանզի ուղղակի Աստծուն հիշելով էլ կերակուրը սրբվում է: Սակայն այս օրհնությունը նույնը չէ, ինչ քահանայի օրհնությունն է: Առաջինը միայն

փառաբանում և հիշատակում է Աստծուն, որովհետև հարկ է բոլորը հիշեն ու փառք տան Նրան: Հետևաբար, լավ է աշխարհիկ մարդիկ էլ նույնն անեն, եթե իրենց մեջ չկա մեկը, որ օրհնի սեղանը (Բարսիլիսկոս Մեծ):

83. Հարց. - Արդյո՞ք լավ է եկեղեցի գնալ գիշերը (հսկում անելու), թե տանը ուժերի ներածի չափով հսկում անել:

Պատ. - Լավ է տանը հսկում անել, քանի որ եկեղեցում հաճախ զրույցի են բռնվում (Բարսիլիսկոս Մեծ):

84. Թեպետև բարձրանաս առաքինության բոլոր աստիճաններով, աղոթի՛ր մեղքերիդ թողության համար, ինչպես լսեցիր Պողոսից, որն աղաղակում էր մեղավորների մասին, և ասում, թե ինքն է նրանցից առաջինը (Ա Տիմ. 1:15) (Հովհաննես Սանդուղք):

85. Ա՛յլ է աղոթքի աղտեղությունը, ա՛յլ՝ խանգարումը, ա՛յլ՝ գողացումը և ա՛յլ՝ բիծը: Աղոթքի աղտեղությունն Աստծո առջև կանգնելն ու չար խորհուրդներ խորհելն է: Խանգարումն աղոթքի ժամին սնոտի հոգսերից գերված մտքերն են: Գողացումը՝ միտքն անզգայացնելն (բթացնել) ու ցրելն է: Եվ բիծն այն ժամին մեզ մերձեցած ունայն խորհուրդներն են (Հովհաննես Սանդուղք):

86. Սրտում վառվող սիրո հուրը հարություն է տալիս աղոթքին, իսկ երբ հարուցյալ աղոթքը երկինք է ելնում, աստվածային լույսն իջնում է հոգու տաղավարը (Հովհաննես Սանդուղք):

87. Երբ գնաս կանգնելու Տիրոջ առջև, թող քո հոգու հարսանյաց հանդերձն անհիշաչարությամբ հյուսված լինի, ապա թե ոչ՝ նման աղոթքից ոչ մի օգուտ չկա (Հովհաննես Սանդուղք):

88. Մեր մաղթանքներում ամենից առաջ հոժարությամբ ներառենք գոհությունը, երկրորդ տողում՝ խոստովանությունը, երրորդում՝ հոգու և զգայարանների զղջումը, ապա միայն խնդրվածքները ծանուցենք ամենքի Տիրոջն ու Աստծուն, քանի որ աղոթքի ընտրված կարգն այս է՝ ինչպես ոմն եղբոր ծանուցվեց Աստծո հրեշտակից (Հովհաննես Սանդուղք):

89. Եթե քաղցրանում է աղոթքը և կամ աղոթքի խոսքերում այդ պահին զղջում ես ապրում, մի դադարեցրու և շա՛տ կրկնիր խոսքը, քանզի այդ պահին մեր պահապանը (հրեշտակը) մեր աղոթակիցն է (Հովհաննես Սանդուղք):

90. Աղոթքի սկիզբն ընդդիմակաց խորհուրդների արտաքսումն է, միջինը՝ միտքն ու ուշադրությունը սևեռելը, իսկ աղոթքի կատարելությունը՝ առ Աստված հափշտակությունն է (Հովհաննես Սանդուղք):

91. Ինչպես երկրավոր թագավորին զարշելի է նա, ով իր առջև կանգնած, երեսը շուռ տված, խորհրդակցում է թագավորի թշնամիների հետ, այնպես էլ Տիրոջը զարշելի է նա, ով կանգնած է աղոթելու և սրտում պիղծ խորհուրդներ է գործում ու խորհում (Հովհաննես Սանդուղք):

92. Երբ թշնամիներդ մոտենում են, ընդդիմացի՛ր նրանց և անդադար աղաչի՛ր Տիրոջը և վստա՛հ եղիր, որ բնավ չես չարչարվի, քանի որ իրենք իրենց անձերով կհեռանան քեզանից, քանզի չար հոգիները չեն կամենում քեզ աղոթքների շնորհի պսակազգեաց տեսնել, որոնք կատարում ես նրանց պատերազմների պատճառով,

այլ քո աղոթքների հրից սաստկապես գանահարված, փախստական կլինեն (Հովհաննես Սանդուղք):

93. Մթափությամբ քննիր քեզ աղոթքից հետո, և կտեսնես, որ աղոթքի ժամանակ մեր կողմից պարտված դերի ունակները ջանում են աղոթքից հետո պղծել մեզ անմաքուր անուրջներով (Հովհաննես Սանդուղք):
94. Մի վստահիր արցունքներիդ մինչև որ վերջնականապես չմաքրվես կրքերից (Հովհաննես Սանդուղք):
95. Երբ աղոթքի ժամանակ թեթևություն, ջերմություն և քաղցրություն ես զգում, դա ցույց է տալիս, որ Աստված մխիթարում և պարգևատրում է այդ ջանքի համար, իսկ եթե՝ ծանրություն, մռայլություն և չորություն, ապա դա նշանակում է, որ Աստված մաքրում և զորացնում է հոգին և այդ օգտակար համբերությամբ փրկում նրան՝ պատրաստելով քեզ խոնարհությամբ հաղորդ լինել գալիք փորձություններին (Աբբա Դիադորոս):
96. Աղոթքը և Աստծո մասին հիշողությունը միմյանց համագոր են: Կարելի է քայլել կամ ինչ-որ բան անել և մտածել Աստծո մասին. սա նույնպես աղոթք է (Հովհաննես Միայնակյաց):
97. Ոչ ճիշտ աղոթքի ամենավտանգավոր կերպն այն է, որ աղոթողն իր երևակայական ուժով երազանքներ կամ այլ պատկերներ է հորինում՝ վերցնելով դրանք Սուրբ Գրքի դրվագներից, իսկ իրականում այն վերցնում է իր սեփական հոգեվիճակից, իր ընկած, մեղանչական և պատրված վիճակից, այդ պատկերներով շողոքորթելով իր ինքնասիրությունն ու փառամոլությունը, իր մեծամտությունն ու հպարտությունը՝ այսպես խաբելով ինքն իրեն (Իգնատիոս Եպիսկոպոս):
98. Թո՛ղ նախկին աղոթելուդ կերպը և մի՛ համարձակվիր մտքով երկինք բարձրանալ և պատկերացնել Աստծո անընկալելի բնությունը: Երկյուղածությամբ խոնարհվիր Սուրբ Երրորդության պատկերի առջև, բայց մտքով Աստվածությանը մի պատկերացրու նման տեսքով, դա, ըստ սուրբ հայրերի ուսմունքի, վտանգավոր է: Աղոթելիս մաքսավորին նմանվիր, ում մասին հենց Տերն է ասում, թե չէր համարձակվում նույնիսկ մարմնավոր աչքերը երկինք բարձրացնել (Տե՛ս Ղուկ. 18:13), էլ ուր մնաց՝ միտքը («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
99. Ինքնապարտադրմամբ աղոթելը մեր կամքից է կախված, իսկ խանդաղատանքով աղոթելը՝ Աստծո («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
100. Աղոթքի ժամանակ օգտակար չէ բարձր զգացմունքների ձգտելը: Պետք է միայն ներթափանցել արտասանվող խոսքերի իմաստի մեջ և ուշադիր աղոթել («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
101. Քեզ համար՝ որպես քաղցր աղոթքի պահ, ընտրիր մշտական գիշերային հսկումը, որով բոլոր հայրերը ձերբազատվեցին հին մարդուց և հասան մտքի նորոգման:
- Այդ գիշերային ժամերին անձը զգում է անմահ կյանքը, թոթափում է իր վրայից խավարային հանդերձը և ընդունում Սուրբ Հոգուն (Հարանց վարք):
102. Ուշադիր եղիր քո հանդեպ և կտեսնես հետևյալը:

Երբ Աստված ողորմություն է անում անձիդ և ուղարկում աղոթքի շնորհ, այնժամ սատանան հիշեցնում է որոշ առօրեական գործեր՝ ասելով, որ սրանք կարևոր գործեր են, դրանք հիմա արա կամ գնա այցելության եղբորդ, որովհետև նա հիվանդ է:

Եվ նմանօրինակ բաներ է մտցնում մեր միտքը: Չարն այս ամենն անում է, որպեսզի արգելք հանդիսանա աղոթքով և քաղցր լացով հագենալու:

Եթե մարդ գլխի է ընկնում, որ դրանք լոկ սատանայական խարդավանքներ են, և մերժում է այդ մտքերը, և է՛լ ավելի ամրապնդվում աղոթքի մեջ, այդ դեպքում անմիջապես հետևում է փորձություն մարդկանց կամ դևերի կողմից, որոնք աղոթքից հետո աշխատում են նրան գցել բարկության և խռովության մեղքի մեջ, քանի որ բարկությունը և ցասումը դուրս են մղում լացն ու խանդաղատանքը և մարդու հոգուց արմատախիլ են անում հեգությունը:

Երբ նստած ես լինում սենյակումդ, պատահում է, որ չար մտքերը գազանի պես հարձակվում են վրադ, դու մի՛ երկնչիր նրանցից, այլ արհաբար կանգնիր և ջանադիր աղոթի՝ ը Աստծուն կամ աղոթելով զբոսնիր բակում, քանի որ նրանք չեն դիմանում աղոթքին և իսկույն չքվում են (Հարանց վարք):

103. Անդադար աղոթել չի նշանակում ամբողջ օրը կանգնել սրբապատկերի առջև և աղոթել, թեև դա անհրաժեշտ է որոշակի ժամերի: Այլ անհրաժեշտ է բոլոր գործերի ընթացքում աղոթել: Այսպես, զբաղվելով կենցաղային գործերով՝ կարելի է աղոթել տեսանելի առարկաների միջոցով՝ միտքը տեղափոխելով անտեսանելիներին: Այսպես օրինակ, նայում ես կրակին, ասա. «Փրկեա զիս, Տէր, ի հրոյն հաւիտենից», լվանում կամ մաքրում ես որևէ առարկա, ասա մտովի. «Առաւել լուս զիս ի յանօրէնութիւնէ իմմէ, եւ ի մեղաց իմոց սուրբ արա զիս»: Ճաշակում ես ուտելիք կամ խմում ես որևէ բան, հիշիր Տիրոջը և ասա. «Ետուր ըմպել Քեզ զլեղին եւ զքացախ ի ծարաւին»: Պառկում ես քնելու, հիշիր, որ Տերը զլուիս դնելու տեղ չունի: Արթնանալիս, երբ տեսնում ես լույսը, ասա. «Առաւօտ լուսոյ, Արեգակն արդար, առ իս լոյս ծագեա»: Հագնվելիս՝ «Զգեցո զիս զպատմութեանս զառաջին, զոր մերկացայ մեղօք»: Մազերդ սանրելիս, հիշիր Փրկչի չարչարանքները, երբ հռոմեացի զինվորները Նրա մաքրամաքուր մազերն էին քաշում, երբ տանում էին խաչելության և ասա. «Փառք Սուրբ Խաչիդ, Ալելուիա, չարչարանացդ, Ալելուիա»: Լվացվելիս խաչակնքվիր՝ վոնդելու համար ջրից չարի ներգործությունները, նաև ասա. «Յողեա յիս մշտկաւ, եւ սուրբ եղեց, լուս, եւ քան զձիւն սպիտակ եղեց»: Դուռը բացելիս. «Դուռն ողորմութեան, դաւանողիս բաց, դասեցոյ վերնոցն»: Երբ լուսավորում ես տունդ՝ ասա. «Լոյս ճշմարիտ Քրիստոս, արժանավորե՛ա զհոգի իմ ուրախութեամբ տեսանել զլոյս փառաց Քոց ի կոչման ատուրն», երբ կհանդիպես ավագաթմբի, ասա. «Այլ եղեր ապաշխարութիւն վասն իմ՝ մեղավորիս, զի մեղայ ավելի, քան զաւագ ծովու, եւ բազմացան անօրէնութիւնք իմ»: Երբ մի որևէ փոս կտեսնես, ասա մտովի. «Մի յաւիտեան բարկանար ինձ, Տէր, եւ մի՛ յիշեր զչարիսն իմ եւ մի պարտաւորեր զիս ընդ իջեալսն ի ներքոյ երկրի չարեօք»: Քնից առաջ հիշիր հավիտենական մահվան մասին:

Եվ այսպես, սովորեցրու ինքդ քեզ նյութեղենից անցնել հոգեղենին և կամաց-կամաց կսովորես հարատև աղոթքի մեջ մնալ (հեղինակի կողմից):

104. Սաղմոսներ կարդալիս, երբ խոսվում է թշնամիների մասին, պետք է նկատի ունենալ ոչ թե մարդկանց, այլ՝ աներևույթ թշնամիներին՝ խորամանկ, չար ոգիներին, որոնք անհանգստացնում են մեզ մեղսալից խորհուրդներով և դրդում են դեպի մեղքը (հեղինակի կողմից):
105. Մի անտեսեք սաղմոսերգությունը, որովհետև սաղմոսները վանում են հոգուց նենգ ոգիներին և ներքնակեցնում Սուրբ Հոգուն («Հարց ու պատասխան» գրքից):
106. Հրեշտակները, ննջեցյալ արդարներն աղոթում են ողջերի համար և այդ իսկ հիմքն է սրբոց բարեխոսության: Այս մտքով կարելի է մեկնել նաև Հայտնության այն խոսքը, ուր նկարագրված են քսանչորս երեցները, որոնք իրենց ձեռքերում ունեն *«խնկով լի ոսկե բուրվառ, որ սրբերի աղոթքներն են»* (Հայտ. 5:8) (Մաղաքիա արքեպիսկոպոս Օրմանյան):
107. Պետք է առաջ գնալ աղոթքի մեջ և տեղում չդռնել, եթե ոտքի վրա կանգնած էիր աղոթում, հիմա ծունկի իջած աղոթիր: Եթե առաջ պահեցողությամբ էիր աղոթում, հիմա ծոմապահությամբ էլ աղոթք արա: Առաջ եթե ցերեկներն էիր աղոթում, հիմա գիշերներն էլ աղոթիր, մինչև որ Քրիստոսի ասած փոփոխություններն ընդունես սրտիդ մեջ: Քանի որ այս բանից կախված է հանդերձյալ աշխարհի մեջ ունենալիք վիճակդ: Ահա այս սրտով ու եռանդով սկսիր աղոթել և քիչ ժամանակ անց քո սրտի մեջ կզգաս այդ երանելի փոփոխությունները (Տեր Գաբրիել քահանա):
108. Ըստ սուրբ վարդապետների՝ ինչպես որ երկիրը երկնքի կարիքն է զգում, որ ընդունի նրանից ցող, անձրև, ջերմություն և այլն, որովհետև առանց դրանց զոյատևել չի կարող, այնպե՛ս էլ մարդը կարոտ է աստվածային պես-պես շնորհների և օգնությունների՝ առանց որոնց ասես մեռած է հոգով, թեպետ և մարմնով կենդանի լինի: Ուրեմն՝ ինչպես որ դիմում են աղքատները՝ հարուստներին, հիվանդները՝ բժիշկներին, թույլերն՝ ուժով կարողներին և ծարավներն՝ աղբյուրին, այնպես էլ մարդն, ամեն ինչի կարոտ լինելով, ըստ հոգու և մարմնի անգոր, պարտավոր է միշտ դիմել Աստծուն ու մնալ աղոթքի մեջ և Նրանից օգնություն խնդրել (Միմոն Երևանցի կաթողիկոս):
109. Աղոթքների մեջ Տերունական աղոթքից ավելի մեծը չկա, այսինքն՝ «Հայր մեր»-ից, որ նույն Ինքը Քրիստոս՝ մեր Տերն ուսուցանեց, որից հետո՝ սաղմոսները, որ Դավիթ մարգարեն գրեց Սուրբ Հոգու ազդմամբ, ապա՝ եկեղեցական աղոթքներն ու երգերը, որ սուրբ հայրերը Սուրբ Հոգու շնորհով խորհրդաբար կարգեցին: Եվ թեպետ աղոթքները հույժ բազում են, բայց նրանց մեջ արեգակի պես փայլում է մեր սուրբ Գրիգոր Նարեկացու աղոթական մատյանը: Ազդու է և պարզ սուրբ Շնորհալու «Հավատով խոստովանիմ»-ը, որը թե՛ տղամարդ և թե՛ կին պարտավոր են ուսանել և նրանով առ Աստված աղոթել ամեն օր, ուր էլ գտնվեն (Պողոս Պատրիարք):
110. Մարմնական տրտմություններն ու կենցաղային հոգսերը խափանում են աղոթքի զորությունը և անպտուղ դարձնում այն: Իսկ մեղքերի համար զղջացող

սրտից ելնող տրտմությունն՝ ապաշխարության կանոնի հետ օգնում է աղոթքի զորությանը և արդյունավորում շնորհների պարգևները (Պողոս Պատրիարք):

111. Առանձնական աղոթքը հույժ օգտակար է, բայց անհրաժեշտ է նախ հրապարակայինը կատարել եկեղեցում և ապա՝ առանձնականը: Իսկ եթե որևէ մեկը ծուլության պատճառով չգնա եկեղեցի և համարի, որ առանձնական աղոթքով ազատվում է պարտքերից, մեծապես խաբվում է, քանզի եթե կա եկեղեցին, և ինքը կարող է գնալ այնտեղ, ապա զանց առնելով՝ մեղանշում է (Պողոս Պատրիարք):
112. Որքան մարդիկ օտարանում են աղոթքից, այնքան Աստծո շնորհը հեռանում է նրանցից՝ մինչև մեծամեծ մեղքերի մեջ ընկնելը, որ հոգու մահն է (Պողոս Պատրիարք):
113. Ով չի աղոթում Աստծուն, անբաններից էլ անբան է, անարժան՝ Աստծո խնամքին, ապերախտ և ապաշնորհ՝ իր Բարերարի հանդեպ, քանզի ստանում է բարիքներն ու վայելում և չի ճանաչում բարիքները Տվողին ու չի փառավորում (Պողոս Պատրիարք):
114. Աղոթքն անպարտելի զենք է դևերի դեմ՝ պատերազմում, և քանզի դևերը գիտեն, թե աղոթքով պարտվում են մարդկանցից, այդ իսկ պատճառով առավելապես ջանում են խափանել կամ անպտուղ դարձնել մարդկանց աղոթքը:
Ուստի, ով աղոթելիս ինչ-ինչ ձանձրույթ և նեղություն է զգում, թող գիտենա՝ այն դևերի որոգայթն է, և ոչ մի դեպքում չթուլանա աղոթելուց, այլ առավել ջանք անելով՝ զորանա՝ օգնություն հայցելով Տիրոջից: Եվ Աստված, որ մերձ է նրանց, ովքեր փշրված սրտով են աղոթում Իրեն, անմիջապես օգնության կհասնի, իսկ դևերն իսկույն կհալածվեն ու կչքվեն (Պողոս Պատրիարք):
115. Աղոթքի մեջ կարևոր է և օգտակար դիմել Աստծո սուրբերին՝ բարեխոսելու առ Աստված, մանավանդ, սուրբ Աստվածածնին: Ուստի և եկեղեցին իր բոլոր պաշտամունքներում կարգել է արժանավոր մաղթանքներ սուրբ Աստվածածնին՝ ապավինելով նրա անմերժելի բարեխոսությանը (Պողոս Պատրիարք):
116. Աղոթելիս պետք է խնդրել, որ Աստված մեզ ջերմեռանդության շնորհ տա, քանզի ինչպես խունկն առանց հրի չի բուրում իր հոտը, նույնպես էլ աղոթքն առանց ջերմեռանդության արդյունք չի տալիս (Պողոս Պատրիարք):
117. Ինչպես խունկը, հրին չհավելով, անուշ հոտ չի բուրում, այնպես էլ աղոթքի խունկը, սրտի սիրո ջերմությանը չհավելով, հաճելի չէ Աստծուն: Եվ ինչպես խնկի ծուխը դրսից երևում է, իսկ անուշ հոտը՝ ո՛չ, այնպես էլ աղոթքի խոսքերը, առանց սրտի բաղձանքի, անբույր ծուխ են միայն և ընդունելի չեն (Գրիգոր Տաթևացի):
118. Աղոթքը հոգու կենդանության նշանն է, ուստի և պետք է միշտ եռանդուն լինել աղոթելու մեջ, իսկ եթե աղոթքը դադարում է, նշանակում է, թե մեռած է հոգին (Գրիգոր Տաթևացի):
119. Մեր բոլոր գործերն աղոթքներով հաջողվում են և կատարվում, քանի որ ամեն գործում մարդ օգնականի կարիք է զգում, և երբ աղոթում ենք, Աստված

օգնական է լինում՝ լինի վաստակ, թե՛ ձեռագործ, թե՛ ճանապարհի և այլն: Իսկ եթե չենք աղոթում, սատանան ամեն գործում հակառակում և խանգարում է (Գրիգոր Տաթևացի):

120. Չպետք է ննջել աղոթքի տեղում, այլ՝ արթուն մնալ, ըստ այնմ՝ *«Արթուն կացեք, քանի որ չգիտեք...»*: Եվ եթե այնտեղ ննջում ես, ի՞նչ տարբերություն տանը ննջելուց, եթե քնի համար ես գալիս՝ ավելի լավ է չգաս (Գրիգոր Տաթևացի):
121. Չպետք է առանձնական աղոթքն աղաղակելով ասել, այլ՝ սրտում գոչել, ինչպես Մովսեսը ծնկեց երեսն ի վայր և սրտում աղոթեց. և այս մասին է ասում. *«Ինչո՞ւ ես աղաղակում Բնձ»* (Գրիգոր Տաթևացի):
122. Եթե միայն մեր անձերի համար խնդրենք, անձնասեր և անողորմ կլինենք, ուստի անհրաժեշտ է նաև այլոց համար աղոթել: Առաջին հերթին պետք է խնդրել թագավորների և աստվածասեր իշխանների համար: Որպեսզի խաղաղությամբ կատարենք մեր աստվածպաշտությունը: Պետք է աղոթել նաև հոգևոր առաջնորդների համար: Պետք է հայցել նաև խաղաղություն և միաբանություն՝ համայն աշխարհի և Եկեղեցու համար, օղի բարեխառնության, անձրևի ու բերքի առատության, ինչպես նաև պատուհասների և մարդկանց միջից ամեն տեսակ խռովությունների վերացման համար (Գրիգոր Տաթևացի):
123. Պետք է խնդրել հավատացյալ ննջեցյալների համար, քանզի եթե աղքատներն ու չքավորները կարոտ են ողորմության, առավել ևս՝ նրանք, որ զրկվել են բոլոր բարիքներից ու հայտնվել անճարության մեջ: Եվ եթե հաշմանդամներին ենք ողորմություն անում, որքա՞ն առավել պետք է նրանց ողորմել, որոնց ողջ մարմինն է ապականվել ու տարածվել հողի մեջ: Եվ եթե մարդկանց ձեռքը գերի ընկածներին ենք ողորմում, որքա՞ն առավել պետք է նրանց ողորմել, ովքեր մեղքերի պատճառով մատնվել են սատանային: Եվ քանի որ իրենք չեն կարող ապաշխարել մեղքերի համար, և մեռելներն էլ չեն կարող օգնել մեռելներին ու տալ խնդրածը (ինչպես որ Աբրահամը հարուստին մի կաթիլ ջուր իսկ չտվեց), ուստի միայն մարդասեր և գթած Աստծո ողորմությունն են ակնկալում և կարոտում ողջերի աղոթքներին, ինչպես երանելի Հորն էր ասում նրանց անունից. *«Ողորմե՛ք, ողորմե՛ք ինձ, բարեկամնե՛ր, քանզի Տիրոջ ձեռքը դիպավ ինձ»*: Հետևաբար, մենք պետք է ողորմենք և աղոթենք նրանց համար, ովքեր հույսով և հավատով ննջեցին ի Քրիստոս և աշխարհի սխալներից ինչ-ինչ բաներ մնացին նրանց մոտ (Գրիգոր Տաթևացի):
124. Նաև նրանց համար պետք է մեղքերի թողություն խնդրել, ովքեր, հանկարծակի մեռնելով, չկարողացան խոստովանել իրենց մեղքերը և սուրբ պսակի արժանանալ: Եվ այսպես, պետք է հիշել սրբերին ու արդարներին՝ որպես բարեխոսների, իսկ մեղավորներին՝ նրանց համար ներում խնդրելով: Եվ առհասարակ, պետք է հիշել բոլորին՝ թե՛ ծանոթներին, թե՛ անծանոթներին, թե՛ մեր խնամքին հանձնված երախտավորներին և սուրբ պատարագի ընթացքում, և ամենօրյա աղոթքներում (Գրիգոր Տաթևացի):
125. Պետք է խնդրել թշնամիների համար՝ ըստ Տիրոջ հրամանի. *«Մի՛րել ատելիներին և աղոթել թշնամիների համար»*: Եվ պետք է գիտենալ, որ թշնամիները երեքն են.

նախ՝ սատանան, որ ատելի է թե՛ Աստծո, թե՛ մեզ համար. երկրորդ՝ անհավատներն ու մեղավորները. և երրորդ՝ մեր վնասարարներն ու թշնամիները: Արդ, սատանային, որ ատելի է Աստծուն, պետք է մենք ևս ատենք ու անիծենք, ինչպես մարգարեն է ասում. *«Քեզ ատելիներին, Տե՛ր, ատեցի և Քո թշնամիներից զարշեցի»* (Սաղմ. 138:21): Պետք է տրտմել մեղավորների և անհավատների համար, որ դեպի կորուստ են ընթանում: Իսկ վերջիններին ո՛չ օրհնել է պետք, ո՛չ էլ անիծել (Գրիգոր Տաթևացի):

126. Մեր թշնամիները երկուսն են: Եթե մեր անձնական թշնամին է՝ մարմնի կամ ունեցվածքի պակասություն է պատճառել, մի՛շտ պետք է օրհնել և ոչ թե անիծել, ինչպես գրված է. *«Օրհնեցե՛ք ձեզ անիծողներին, բարի՛ք արեք ձեզ ատողներին»*: Եվ պետք է մերժենք մեր սրտերից քենն ու ոխը՝ ըստ այսմ. *«Եթե թողնենք մարդկանց իրենց հանցանքները, ձեր Հայրն էլ կթողնի ձեր հանցանքները»*: Իսկ եթե թշնամի են ու վնասակար ընդհանուր Եկեղեցու և հավատի նկատմամբ, պետք է աղոթել նրանց համար, որպեսզի ետ դառնան չարիքից: Սակայն եթե անգեղջ մնան, ինչպես չար ու մեղավոր մարդիկ և հերձվածողները, պետք է նախատել, այլ ոչ՝ օրհնել, քանզի նրանք ևս Աստծո հավատի ու կրոնի թշնամիներն են (Գրիգոր Տաթևացի):
127. Այսպես պետք է ընտրողաբար խնդրել և աղոթել: Եվ Ինքը՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոս, որ առատաձեռն է յուրաքանչյուրիս բարիքներ շնորհելու մեջ, որ փոքր խնդրանքի դիմաց մեծամեծ պարգևներ է տալիս, որ գիտե նախքան մեր խնդրելը և պարգևում է նախքան աղերսելը, մեր բոլոր խնդրվածքները թող ի բարին կատարի: Քանզի տեսնում է անհոգներիս և մեր միտքն ու կամքը դեպի բարին շարժում: Եվ թող Իր արարչական խնամքով թողնի մեր հանցանքները և բոլորիս առատապես լցնի հոգևոր ու մարմնավոր բարիքներով. և Նրան Փա՛ռք և գոհություն և երկրպագություն Իր Հոր և Ամենասուրբ Հոգու հետ. Ամեն (Գրիգոր Տաթևացի):
128. Մեծ գործություն ունի աղոթքը, մանավանդ՝ գիշերային աղոթքը: Պետք է միշտ հիշել Աստծուն, մանավանդ՝ գիշերը, երբ միտքը բաժանվում է զգայարաններից: Թեև ցերեկն էլ ենք հիշում, սակայն այլ հոգսեր, մեր մեջ մտնելով, ջնջում են Նրա հիշատակը: Իսկ գիշերը դյուրին է Նրա մասին մտածելը, ինչպես ասում է Դավիթ մարգարեն. *«Ինչ որ ասեք ձեր սրտերում, գիշերն անկողնում զղջացեք»* (Բարսեղ Մաշկևորցի):
129. Ըստ վայելուչ խրատների՝ աշխատում ենք մեր անձերում ճանապարհի բացել իդձերի ու փափագման, հառաչման ու արտասուքների համար. որպեսզի չլինի թե միայն լեզվով լինենք աղոթքի մեջ և մտքով անպտուղ մնանք նրանից, այլ, մտքի տեսության առջև քննելով աղոթքի վայելչությունը՝ թերևս, ցանկանք ձեռք բերել այն մտքի մաքրությամբ, հառաչմամբ և արտասուքով (Ներսես Լամբրոնացի):
130. Քրիստոնյան պարտավոր է ամեն օր երեք առիթով աղոթել, առավոտյան, երբ քնից արթնանա, ճաշի ժամին, և գիշերը՝ քնելու պահին: Յուրաքանչյուր աղոթքի ժամանակ այր մարդիկ պետք է 12 անգամ ծնրադրեն, որն անում է օրը 36

անգամ, իսկ կանայք և աղջիկները պետք է 20 անգամ ծնրադրեն, որն անում է օրը 60 անգամ (Հովհաննես Երզնկացի):

131. Աղոթենք անդադար, քանզի սա է անուշահոտ խունկը, որ ծխվում է Աստծո առաջ ոսկե բուրվառով, որն էլ հաճելի է Աստծուն: Աղոթքով միշտ բախենք Արարչի գթառատության դուռը: Աղոթքը սանդուղք է երկրից մինչև երկինք, լույս է խավար ճանապարհին, մնայուն պաշար է մշտնջենավոր կյանքի համար: Ուստի ջանանք սուրբ մտքով արիաբար աղոթել այս կյանքում, որպեսզի սրանից հետո արժանանանք անպատում բարիքներին ու հավիտենական կյանքին՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի շնորհներով ու մարդասիրությամբ (Վարդան Այգեկցի):
132. Աստված կամենում և ուրախանում է, երբ մենք աղոթում ենք ողջ աշխարհի համար՝ արդարների ու մեղավորների, կենդանիների, ննջեցյալների, հեռավորների ու մերձավորների, առավել ևս՝ նրանց համար, ովքեր չարիք են կամենում կամ գործում մեր նկատմամբ (Վարդան Այգեկցի):
133. Աղոթքով մարդ զրուցում է Աստծո հետ և հավասարվում հրեշտակներին: Առավել ևս այն ժամանակ, երբ ջերմ արծաթափայլ արտասուքը բխելով իջնում և լվանում է աչքն ու մորուքը և միևնույն ժամանակ ջնջում մարդու ներսում եղած մեղքերի շարավը: Եվ սիրտն սկսում է ճնշվել ու բորբոքվել Աստծո սիրո կրակով: Ապա միտքը, համբառնալով առ Աստված, տեսնում է հանդերձյալ աշխարհն ու արդարների հանգիստը (Վարդան Այգեկցի):
134. Աղոթքն առավել հարազատ և մերձավոր է Աստծուն, քան ամեն մի առաքինություն, քանզի բոլոր մյուսները՝ որպես հանդերձանք և պատրաստություն են Աստծո մոտ մուտք գործելու համար, իսկ սա դեմ-հանդիման զրույց է Աստծո հետ (Գրիգոր Նարեկացի):
135. Եթե Պողոսն աշակերտների աղոթքների կարիքն ուներ, որչափ առավել մենք կարիք ունենք միմյանց համար աղոթելու: Ուրիշների համար աղոթելով՝ ուրիշների աղոթքները կշահենք մեզ համար (Խոսրով Անձևացի):
136. Աղոթքներում չճառենք ունայն խոսքերով, ինչպես արձագանքների սոսկ հնչումը, կամ կապիկների պես՝ ըստ սովորության, միշտ բերանով պաղատելով, այլ հոգով և մտքով Աստծո կամքի համաձայն պատրաստենք մեզ աղոթքի ժամին: Քանզի նա, ով աղոթքի վայրում մարմնով լինի, իսկ մտքով՝ անկապ, անասունների պես դրսում թափառի, ոչ միայն աղոթքից վարձք չի ստանա, այլև կդատապարտվի անզգույշ աղոթքի համար (Խոսրով Անձևացի):
137. Ուր պետք էր մեղքերը քավել և հաճոյական աղոթքով Աստծուն հաշտեցնել, այնտեղ շատախոսությամբ և ծաղրածությամբ բարկացնում են Աստծուն և դատապարտված դուրս գալիս աղոթարանից՝ վարձք ստանալու և հոգևոր շնորհներ շահելու փոխարեն: Էլ չեմ ասում աղոթքի ժամին հակառակությամբ և նախանձով, նաև կեղծավորությամբ ու փառասիրությամբ միմյանց հանդեպ վարվելու մասին կամ չարությամբ լռելու, կամ երգերը նախանձով եղանակելու: Աստված աղոթքների այդպիսի պտուղներ չի ընդունում, այլ առավել զայրանում է ու դատապարտում (Խոսրով Անձևացի):

138. Հարաժամ աղոթքի փութալը տերունական պատվեր է, միշտ և անդադար պետք է աղոթել Նրան: Քանզի, թեպետ այլ առաքինությունների համար չափ ու սահման ունենք, այսինքն՝ պահոց պնդությունն ու մարմնի ճնշումն ըստ կարողության են, իսկ ողորմությունը՝ ըստ ունեցվածքի և ժամանակի պատշաճության, սակայն աղոթքի պտուղն Աստված պահանջում է ամեն ժամ և ամեն տարիքում ու դիպվածում (Խոսքով Անձևացի):
139. Աղոթքը սանդարամետական դևերի հալածիչ է, Բելիարին ջախջախող, քանսարկուին կործանող, նրա բոլոր արկածները խափանող: Եվ քանի որ սատանան գիտի, որ մարդն աղոթելիս շնորհ է ստանում Աստծուց, ուստի ջանում է աղոթքի ժամին ցնորել մարդկանց մտքերը, որպեսզի զրկի շնորհներից, որոնք մարդ ստանում է մաքուր աղոթելիս (Խոսքով Անձևացի):
140. Ուսուցանելիս ասաց. «Մի՛ եղեք շատախոս հեթանոսների պես» (Մատթ. 6:7), և որպեսզի չկարծեն, թե երկար աղոթելն անշնորհ բան է, նույնիսկ Ինքը, որ աղոթքի կարիք չուներ, ողջ գիշեր աղոթում էր Աստծուն, որպեսզի սովորենք, թե շատախոսություն է ոչ թե բազում աղերսները, այլ՝ դատարկ ու անհաճո բարբառելը (Իգնատիոս վարդապետ):
141. Աղոթականին պետք չեն շատ խոսքերի հյուսվածքներ. մաքսավորը մի բարբառ արձակեց, և նրա աղոթքն ընդունելի եղավ, և մեղքերի բազմաքանքար բեռները թեթևացրեց (Հովհան Մանդակունի):
142. Շատերը բազում բարիքներ ստացան աղոթքի միջոցով և հաճելի եղան Աստծուն, որով մեղքերի թողություն և հոգիների փրկություն գտան: Եվ մանավանդ նրանք, ովքեր արտասուքներով և տնանկներին գթալով են աղոթում, ոչ միայն մեղքերի թողություն են գտնում, այլև ստանում են մարմնի խնդրանքները և երկնքի բարիքները (Հովհան Մանդակունի):
143. Ահա Եդիայի աղոթքը երկինքը փակեց ու բացեց, Դավթի աղոթքը հրեշտակի սուրը կանգնեցրեց, Հովնանի աղոթքն իրեն կենդանի հանեց կետի փորից, քանանացու աղոթքը հալածեց դևին իր դստեր միջից, աղոթքը սրբեց պոռնիկներին, բժշկեց հիվանդներին, մաքրեց բորոտներին, լուսավորեց կույրերին և արդարացրեց մեղավորներին (Հովհան Մանդակունի):
144. Ով քեն ունենա ընկերոջ նկատմամբ, անհնար է, որ նրա աղոթքները ելնեն առ Աստված (Հովհան Մանդակունի):
145. Եկեղեցու ներսում ծունկի ենք եկել աղոթելու համար, իսկ մեր միտքը շրջում է՝ բազում ցնորքներով թափառելով դրսում: Քանզի աղոթելիս խորհում ենք տան և անդաստանների հոգսերի մասին. աղոթելիս հաշվում ենք դաշտերի արոյունքները և այգիների պտուղները, թե քանի աման կլինի իմ հացը կամ քանի սափոր՝ գինին. նաև աղոթելիս մտաբերում ենք հոտերն ու նախիրները, թե քանի արջառ կամ քանի ոչխար կա. այնտեղ նաև հիշում ենք վարձկանների գործն ու վարձը, թե՛ ափսոս, որ այս կամ այն ելնում է իմ տանից: Այլև աղոթելիս հիշում ենք նույնիսկ ընկերոջ դատաստանները և իսկույն դատում Աստծո առաջ. և մինչդեռ աղոթքի ենք կանգնած, տակավին նաև ամբաստանություններ ենք խորհում եղբոր մասին և եկեղեցուց դեռ չարձակված՝ սկսում ենք ուտիսին

ամբաստանել՝ ասես լեղիով դառնացնելով աղոթքի քաղցրությունը: Եվ այնպես է սատանան մեր միտքը հափշտակում, որ աղոթելիս մինչև իսկ աղտեղի խորհուրդներն է հիշեցնում: Աղոթելիս հաշվում ենք փողերի վաշխերը և տոկոսները, աղոթելիս հիշում ենք ընկերոջ նկատմամբ թշնամանքը և նախանձը: Այս ամենն արժանի չէ՝ արդյոք Աստծո ահեղ բարկությանը և գեհենի բորբոքված բոցին, բազում տանջանքների և աննշույլ խավարի, որովհետև այսչափ անօրինություններ ենք գործում Աստծո առաջ և դատապարտությամբ պատուհասված՝ դուրս ելնում աղոթքից և ո՛չ թե՝ որպես աղոթականներ, պատվում, այլ՝ որպես հայիոյիչներ և արհամարհողներ՝ պարտավորվում և պատժվում (Հովհան Մանդակունի):

146. Երբ աղոթում ես, նպատակդ որոշի՛ր, ապա սաղմոսիր (Եզնիկ Կողբացի):
147. Եթե մեկից որևէ բան ես ստանում, հիշի՛ր սովորական աղոթքի մեջ (Եզնիկ Կողբացի):
148. Աղոթքի ժամանակ հեռու չես հրեշտակներից, այլ նրանց հետ ես, որպեսզի նրանց հետ փառավորես Աստծուն. ինչպես որ դու նրանց հետ ես միաբանվում, նույնպես էլ նրանք քեզ հետ երգակից են լինում աղոթքների և օրհնությունների ժամանակ (Եղիշե):
149. Մի՛ շտապեք (աղոթքի ժամանակ) մարմնավոր աչքով տեսնել Աստծուն, որպեսզի տարածամ չկործանվեք (Եղիշե):
150. Դու աղոթում ես, որ թողնվի քեզ և խոստովանում, որ դու ևս թողնում ես: Խորհի՛ր քո մտքում նախ՝ թողնո՞ւմ ես դու, և սուտ մի՛ լինիր Աստծո առաջ՝ ասելով՝ թողնում եմ, բայց չես թողնում: Մի՞թե մարդ է քեզ համար Աստված, որ ստում ես Նրան: Եթե մարդ իր ընկերոջ դեմ մեղք է գործում, Տիրոջից է խնդրում քավություն, ապա եթե Աստծո դեմ մեղք գործի, ումի՞ց խնդրի քավություն: Մի՛ դատապարտիր անձդ քո աղոթքներով (Հակոբ Մծբնա Հայրապետ):
151. Այսպես պետք է հուսալ և հավատալ սրբերի ժողովին և բարեխոսություններին՝ որպես քահանաների, որոնք կանգնած են Նրա առջև, ով նստած է Հոր աջ կողմում, և աղոթքի պատարագ են ընծայում կենդանի ու վախճանված հավատացյալ ժողովրդի կամա և ակամա գործած սխալների հաշտության համար (Գրիգոր Լուսավորիչ):
152. Ամենուր անխափան կատարի՛ր աղոթքի ծառայությունդ՝ թե՛ տանը նստած, թե՛ ճանապարհ գնալիս, թե՛ աշխատելիս, թե՛ ննջելիս և թե՛ արթնանալիս (Գրիգոր Լուսավորիչ):

Հայրերի վարքից

1. Անտոն Անապատականը աղոթել սովորեցնում էր իր օրինակով, որովհետև բոլորը գիտեին, թե որքան երկար էր նա աղոթում: «Մենք գիտենք, - ասում էին նրա աշակերտները, - որ երանելի ծերը երբեմն այնպես էր խորասուզվում աղոթքի մեջ, որ ամբողջ գիշեր հարատևում էր նրանում, և երբ ծագող արևն ընդհատում էր նրա՝ վերացած մտքով բոցավառ աղոթքը, մենք լսում էինք, թե ինչպես էր նա ասում. «Ինչո՞ւ ես խանգարում ինձ, արև: Դու կարծես նրա համար ես դուրս գալիս, որ հեռացնես ինձ աստվածային իմանալի լույսից» (Հարանց վարք):
2. Այսպիսի բան իմացանք Հովհաննեսի մասին, որ գուրի մեջ հանդարտում էր (խաղաղությամբ ճգնում էր), որ մանուկ էր հասակով, առույգ՝ շնորհով, կամավորապես միայնացյալ և անքակտելի՝ Աստծո կցորդությունից: Դեր վիշապի տեսքով փաթաթվել էր նրան, ծամում էր նրա մարմինը և սաստիկ փսխում երեսին, իսկ նա իր ընթացքից (աղոթքից) ամեննին չէր սասանվում (Նեղոս Սինայեցի):
3. Ընթերցե՞լ ես արդյոք տաբենեսացի միայնակյացների վարքը, ինչպես պատմում են՝ մինչդեռ աբբա Թեոդորոսը խոսում էր եղբայրների հետ և ուսուցանում, երկու իժեկան, մնացին նրա ոտքերի մոտ, իսկ նա, անխռով մնալով, դնելով ոտքը նրանց վրա, անշարժ մնաց մինչև հոգևոր խրատների ու աղոթքի ավարտը, և ապա ցույց տվեց նրանց եղբայրներին և պատմեց այնպիսի բաներ, որ չգիտեին (Նեղոս Սինայեցի):
4. Լսեցինք, որ սրբերից մեկը, երբ աղոթքի էր կանգնում, չարն այնքան էր հակառակում, որ երբ նա (աղոթքի ժամանակ) տարածում էր ձեռքերը, առյուծի տեսք էր ստանում և, կանգնելով նրա դիմաց, իր ճիրանները երկու կողմից խրում էր ջանացողի ցցված թիակների մեջ և չէր ուզում անջատվել նրանից, մինչև ձեռքերը չիջեցնի: Իսկ սուրբը բնավ չէր զիջում, քանի դեռ սովորական աղոթքն էր կատարում (Նեղոս Սինայեցի):
5. Դարձյալ մեկ այլ հոգևոր եղբոր մասին ընթերցեցինք, թե աղոթելիս մի իժեկավ, մերձեցավ նրա ոտքերին, իսկ նա չիջեցրեց ձեռքերը մինչև սովորական աղոթքն ավարտելը և բոլորովին չվնասվեց, քանզի Աստծուն իրենից առավել սիրեց (Նեղոս Սինայեցի):
6. Երկու աբեղա գիշերը մտել էին իրենց անկողինները և աղոթքի գիշերային կարգն էին կատարում: Եվ ահա հայտնվեց սատանան, սաստիկ զարշառուտությամբ լցնելով սենյակն, ասաց. «Նման աղոթական կարգին, նման խնկարկություն է վայել» (Հայելի վարուց):
7. Մի սրբասեր և աստվածահաճո քարոզիչ էշով շրջում էր գյուղեգյուղ և Կենաց խոսքը սերմանում: Մի օր մտել էր եկեղեցի և էշը թողել էր դռանը: Մինչ «Հայր մեր» էր ասում, նրա միտքը մի քանի անգամ շեղվեց աղոթքից՝ էշի մասին մտածումներով. «Միգուցե մեկը կգողանա»: Այս և նման խորհուրդները խափանում էին նրա աղոթքը: Տեսնելով այս՝ նա ելավ եկեղեցուց և էժան գնով վաճառեց էշը: Նա չէր կամենում, որ իր միտքն աղոթքի ժամին զբաղված լինի և իրեն հեռացնի Աստծուց (Հայելի վարուց):
8. Մի վանահայր, ունենալով հոգևոր տեսության շնորհ, եկեղեցի գնալու ճանապարհին անցնում է մի խցի մոտով, որտեղ ապրում էր մի եղբայր: Նա այնտեղ

տեսնում է նաև բազմաթիվ դերձեր՝ կանացի տեսքով և տարբեր գայթակղիչ կերպարանքներով: Նրանք խոսում էին անպիտան բաներ, ծիծաղում և ցնծում էին: Ծերը, հոգոց հանելով, ինքն իրեն ասաց. «Այս եղբայրը տրվել է ծուլությանը և դրա համար էլ չար ոգիները շրջապատել են նրան և դարձրել իրենց ձեռքի խաղալիք»:

Ավարտելով աստվածային պատարագը՝ հետդարձի ճանապարհին ծերը մտնում է եղբոր խուցը և ասում. «Եղբայր իմ, ես մի վիշտ ունեմ, բայց հավատում եմ իմ Աստծուն, որ նա ինձ կազատի այդ վշտից, եթե դու ինձ համար աղոթես»: Այս խոսքերից եղբայրն ընկնում է մտածմունքի մեջ և ասում ծերին. «Հայր, արժան չեմ քեզ համար աղոթելու»:

Սակայն ծերն սկսում է համոզել նրան՝ ասելով. «Չեմ հեռանա քեզանից, եթե դու խոսք չտաս ինձ համար աղոթել գիշերները»: Եվ եղբայրը խոստանում է կատարել ծերի խնդրանքը: Այդպես արեց ծերը, որպեսզի նրան դնի Աստվածային վարքի ճանապարհին և հաստատի գիշերային աղոթքի մեջ: Առաջին իսկ գիշերը եղբայրը ելավ քնից, որպեսզի ծերի համար աղոթի: Աղոթքի վերջում վանականն ասաց ինքն իրեն. «Անձ իմ եղկելի, ծերի համար աղոթք արեցիր, իսկ քեզ համար ինչո՞ւ չես աղոթում Աստծուն»: Եվ իսկույն իր համար էլ սկսեց աղոթել: Այսպես նա վարվեց մի շաբաթ. մի աղոթք ծերի համար անելով, մի աղոթք՝ իր համար: Հաջորդ կիրակի եկեղեցի գնալիս, ծերը դարձյալ տեսավ դերձերին, արդեն մի տեսակ ձանձրության մեջ ընկած: Ծերը հասկացավ, որ եղբոր աղոթքը դերձերին վշտացրել է: Նա, մտնելով եղբոր խուցը, խնդրեց, որ ամեն գիշեր երկու աղոթք անի իր համար: Եղբայրը երկու աղոթք սկսեց անել ծերի համար, և նորից ինքն իրեն ասաց. «Օ՛, թշվառ անձ, մի աղոթք էլ ավելացրու քեզ համար»: Եվ այսպես անցկացրեց ևս մեկ շաբաթ: Հաջորդ անգամ անցնելիս, ծերը տեսավ դերձերին ավելի վիհատված ու պապանձված: Գոհանալով Աստծուց՝ նա մտավ եղբոր մոտ և ասաց, որ նորից մի աղոթք ավելացնի իր համար: Այսպես մեկ շաբաթվա ընթացքում վեցական աղոթք արեց եղբայրը իր և ծերի համար: Եվ նորից ծերը եկավ եղբոր մոտ: Այնժամ դերձերը բարկացան ծերի վրա եղբոր փրկության համար, իսկ նա փառավորեց Աստծուն, մտավ եղբոր մոտ, սովորեցրեց նրան չծուլանալ և անդադար աղոթել Աստծուն: Իսկ դերձերը, տեսնելով, որ եղբայրը հաստատվել է աղոթքի և ճգնության մեջ, հեռացան նրա խցից (Հարանց վարք):

9. Մի վանական իր խցում կատարում էր իր ամենօրյա աղոթական կարգը, հանկարծ նրա մոտ ահավոր գլխացավ սկսվեց, և միանգամից բարձրացավ ջերմությունը, ու ամբողջ մարմինը բռնվեց ցավով: Վանականը կարծեց, որ սա մահվան հիվանդություն է, սակայն մտածեց, որ եթե պիտի մահանա, գոնե աղոթական կարգը մի կերպ ավարտին հասցնի: Եվ երբ վերջացրեց, նույն պահին ցավերն ու ջերմությունն անցան, և նա հասկացավ, որ սա թշնամական հարձակման արդյունք էր, որպեսզի իրեն շեղի աղոթական կարգից (Հարանց վարք):
10. Սուրբ Հովհան Ոսկեբերանը՝ զարմանալի քահանան և Կ. Պոլիսի պատրիարքը, որ լուսաճաճանչ ճառագայթ էր համայն աշխարհի համար, Աստծո տան մեջ մշտապես տեսնում էր հրեշտակների բազմություն, հատկապես այն ժամանակ, երբ կատարվում էր Տիրոջ աստվածային և անարյուն պատարագը: Նա

հիացմունքով և մեծ ուրախությամբ իր սիրելի բարեկամներին և հատկապես եկեղեցականներին պատմում էր հետևյալը. «Երբ քահանան սկսում է սուրբ զոհը մատուցել, երկնային զորությունների բազմությունը՝ հանդերձավորված լուսեղեն զգեստներով, բոկոտն, խոնարհ դեմքով, մեծ լռությամբ ու պատվով սուրբ սեղանի շուրջն են պատում, մինչև աստվածային և գերահրաշ խորհրդի ավարտը, և ապա երբ դեռ եպիսկոպոսները, քահանաները և սարկավագները սուրբ մարմինը և Աստծո Որդու պատվական արյունը բաշխում են ժողովրդին, նրանք եկեղեցում այս ու այն կողմ շրջելով՝ մեծ զգուշությամբ սպասավորում են և օգնում»: Այս ամենը նա պատմում էր, որպեսզի աստվածային Պատարագի մեծությունը հասկանան և հեղգությամբ Աստծո երկյուղն անտեսելով՝ թույլ չտան իրենց բանակոծիվներ անել եկեղեցում, կամ անփութորեն մերձենան սուրբ խորհուրդին, կամ հանդգնաբար տեղաշարժվեն, կամ այս ու այն կողմ նայեն և կամ որևէ այլ անպատշաճ բան անեն (Հայելի վարուց):

Աղոթք

Վայ ինձ, Տե՛ր, քանզի տարակուսանքների ծփանքն է ինձ պատում և ալեկոծում իմ սիրտը: Չգիտեմ, թե ինչ աղոթեմ. սաղմոսում եմ և չեմ հասկանում, շուրթերս բարբառում են, իսկ միտքս ճողոպրելով այս ու այն կողմ է թափառում և չունի դադար, կամենում եմ, որ այնտեղ լինի, սակայն կանգ չի առնում, չի տեսնում արդարև և չի ըմբռնում, զուր եմ աշխատում ու չեմ շահում ոչինչ, պղնձի և ծնծղայի ձայնի պես թափուր և ունայն եմ համարվում ու անպտուղ գտնվում բոլոր բարիքներից:

Շնորհիք ինձ, Տե՛ր, սրբության և սուգի երկյուղ և հորդորի՛ր իմ մեջ արտասուքների աղբյուրներ, թեթևացրո՛ւ իմ բեռների ծանրությունը և աճեցրո՛ւ իմ մեջ սուրբ աղոթքը: Շտապի՛ր, Տե՛ր, և ե՛կ՝ փնտրելու մոլորյալիս, որ մերձեցել եմ կորստյան վախճանին, քանզի խավարեցի լույսից և խափանվեցի Քո պատվիրանների սիրուց, հաղթվեցի չար թշնամուց և նվազեցի Քո երկյուղից: Տապալվեցի չարի չար խորհուրդներից և ցամաքեցի Քո սիրո արտասուքների շնորհից, խաբվեցի ունայն խոսքերից և մոլորվեցի մտքի լուսավորությունից, աղտեղացա մեղքերով և մոռացա վախճանի օրը:

Հալածիր, Տե՛ր, իմ բազում ախտաժետությունները, մարմնիս ցավերը և հոգուս ախտերը, գլխիս քունը և որկորիս հագեցումը: Պահի՛ր խորհուրդներս անգրադ, սիրտս՝ սուրբ և միտքս՝ լուսավոր, ցանկությունս՝ դեպի Քեզ և հոժարությունս՝ աղոթքի մեջ օր ու գիշեր:

Ընդունիր, Տէ՛ր, իմ ունայնախոս սակավ աղոթքները, որ կանգնած եմ Քո առաջ դատապարտված, նաև ծույլ՝ զգաստությունից, մոլորված՝ մտքերից և ունայնացած՝ երկյուղից: Բերանս անկապ բաներ է բարբաջում, աչքս՝ ապուշ կտրած նայում, և միտքս՝ թափառում: Չեմ աղոթում անգրոս և չեմ խնդրում, չեմ կանչում Քեզ հավատքով և չեմ աղոթում երկյուղով, չեմ հայցում արցունքներով և չեմ դողում ու սարսում պատասխանատվության օրվա համար:

Բայց մի այլ՝ առավել վատթար բան եմ կրում՝ մարմնի անզղջությունը, որ ավելի դառն է, քան բոլոր չարիքները: Եվ քանզի աղոթելիս ձանձրանում եմ և սաղմոսելիս չեմ հասկանում, երանություն խնդրելիս ծուլանում եմ և շնորհների երկյուղից՝ դատարկվում, տկարանում եմ մարմնով, սիրտս աղի արձան է լինում, և չի ծագում իմ ներսում անշեջ լույսը:

Իջեցրու, Տէ՛ր, Սուրբ Հոգուդ շնորհներն ինձ վրա, որ մենակ եմ պատերազմի մեջ՝ առանց օգնականի: Սրբի՛ր, Տէ՛ր, իմ հոգու տաճարը և ինձ հե՛տ եղիր երեկոները: Բա՛ց իմ հոգու աչքերը և լուսավորի՛ր իմ միտքն ու խորհուրդները: Զորություն տու՛ր ինձ, Տէ՛ր իմ Հիսուս, և ընդունի՛ր իմ բերանի օրհնաբանությունը: Արթնացրո՛ւ ինձ գիշերվա խոր քնից՝ գոհանալու և օրհնելու Քեզ, որով քավեմ իմ մեղքերը: Շնորհի՛ր ինձ սուգ և արտասուք՝ լալու, սգալու և անդադար Քո առջև աղոթելու, որպեսզի Քեզանից ընդունելով իմ խնդրանքները, Քրիստոս Աստված մեր, միշտ առաքեմ ամենագոր տերությանդ մեծ վայելչական փառաբանություն, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Մեր սուրբ հայրապետ

Հովհան Մանդակունու

թուղթը

աղքատներին ողորմություն տալու մասին

Թեև մահու չափ դժվար է հարուստներին ողորմության մղել, սակայն պետք է ասել, ողորմությունն ավելի շահավետ է ու օգտակար, քան՝ բարեպաշտ արարքների առաքիներությունը, և ավելի վսեմ է, քան՝ պարկեշտության ճգնությունը, որ մինչև իսկ բարեպաշտ գործերի առաքիներությունը կարող է նսեմանալ ողորմության պտուղների լուսավորության մեջ: Ի՞նչ ավելացնենք տակավին այլ առաքիներությունների մասին: Կուսության սրբությունը, որը թե՛ Հին և թե՛ Նոր ուխտի ժամանակների մեջ միշտ պատվված էր, սակայն արհամարհվեց և ստորագնահատվեց, երբ նրան չընկերացավ

ողորմությունը: Ոչ նրա համար, որ ընդհանրապես ողորմություն չտվեցին, այլ նրա համար, որ ըստ պատշաճի՝ չտվեցին և այս պատճառով կեսգիշերին յուղի պակասությունից հանգեց նրանց լապտերը: Այսպես էլ նա, ով ունևոր է և քիչ է ողորմություն տալիս, իր տվածը բավական չի լինի իր փրկության համար, քանզի ողորմությունն արժեք է ստանում հարստության համեմատ: Նա, ով շատ հարստություն ունի, նրանից շատ ողորմություն է ակնկալում, իսկ նա, ով նվազ՝ ավելի քիչ: Ինչպես խորանի զարդարման համար հարկավոր էր ոսկի, պետք էր նաև ծաղիկ, և նրանք, որ ոսկի ունեին և ծաղիկ բերեցին, անընդունելի եղավ, և պիղծ համարվեցին: Իսկ նրանք, որ աղքատ էին և ծաղիկ մատուցեցին, նրանց ընծան ընդունելի էր, և Աստծուն հաճո թվաց, և Նրա օրհնությանն արժանացան: Որովհետև Աստված տվածի չափին չէ, որ նայում է, այլ՝ տվողի տրամադրվածությանը: Շատ ունեցողից շատ է ընդունվում՝ որպես նվեր, իսկ քիչ ունեցողից՝ քիչ: Քանզի նա, ով տասը դահեկան ունի և նրանից մեկը՝ որպես ողորմություն, տա աղքատին, իսկ այդտեղ մի աղքատ, որ ընդամենը տաս լումա ունենալով հանդերձ, մի այլ ավելի խեղճ աղքատի մի լումա տա, իր այս արարքով Աստծուն ավելի հաճեցրած կլինի: Չքավորի համար նման բանն ավելի զարմանալի է, քանի որ աղքատ լինելով հանդերձ՝ իր ունեցածը վատնեց: Նման բանի վրա նույնիսկ Հիսուս զարմացավ, երբ երկու լումա ունեցող այրի կինը գանձանակի մեջ նետեց իր ամբողջ ունեցածը: Հիսուս ասաց իրեն շրջապատողներին. *«Մեծահարուստներն իրենց հարստության ավելցուկից տվեցին, իսկ այդ տառապած այրին ինչ որ ուներ, աղքատներին բաժանեց: Քանի որ ունեցածը միայն երկու լումա էր»*: Այսպես սատանան խաբում է ունևորներին ու հարուստներին, որպեսզի նրանք չտան իրենց հարստության համեմատ ու մեծամեծ ողորմություններ չբաշխեն, այլ չքավորների նման, չնչին բան նետեն, այնպես հավաստիացնելով, որ այդ քիչը բավարար է իրենց անձի փրկության համար: Իսկ ոմանք իրենց հարստության կեսն աղքատներին բաշխեցին և եղբայրաբար բաժանեցին հասարակ մարդկանց միջև: Ոմանք էլ իրենց ամբողջ ունեցվածքը բաշխեցին՝ իրենք իրենց աղքատացնելով, որովհետև նրանք հավիտենական հարստության ձգտեցին: Առաջինները տասանորդ էին վճարում, եկեղեցուն բաժին էին հանում, զոհաբերություններ էին անում, ողջակեզ էին զոհում ու իրենց մեղքերի համար նվիրաբերում էին մարդկանց ու անասունների անդրանիկներին, կալի հունձքի և պտղի առաջին բերքն Աստծուն էին նվիրաբերում: Սրանցից բացի, տարվա ընթացքում բազմաթիվ տոներ էին կատարում Աստծո համար և շատ օրեր ու ամսագլուխներ մեծ ընծաներով երկնավոր Հորն էին նվիրում: Կարոտյալ աղքատներին էին կշտացնում, անթիվ որբերի և այրիների էին կերակրում, տառապյալներին էին մխիթարում և անդամալուծների պետքերն էին մատակարարում: Արդ՝ եթե Աստված կիսակատար հին ժամանակների մեջ, այս արդարության բարեգործություններն էր ակնկալում մարդկանցից, ուրեմն որքան և ավելի ողորմություն ու արդարություն կպահանջի Նա մեզանից, երբ ապրում ենք ավելի կատարյալ և ավելի նոր ժամանակների մեջ: Քանզի. *«Եթե ձեր արդարությունն ավելի չլինի, քան՝ դպիրներինը և փարիսեցիներինը, չեք կարող արքայություն մտնել»* (Մատթ. 5:20):

Ապա թե՛ ոչ, ո՞ր մի ներումով պիտի թողություն ստանանք Քրիստոսի վարդապետության հետևողներս, կատարյալ և նոր քրիստոնյաներս, բայց միայն՝

գերազանցելով թերակատար հներին և ավելի ողորմություն տալ, քան՝ հրեաները: Եթե միայն հրեայի արդարություն պիտի գործադրենք, իրավ մեզ համար գուր է Քրիստոսի աշխարհի գալը: Քանզի այլևս թե՛ հարուստները, և թե՛ աղքատները մեկ մարմին են Քրիստոսով: Եթե Քրիստոսի ծառան ես, պիտի պահես Նրա պատվիրանները, ապա ուրեմն պարտավոր ես խնամակատար լինել ընկերոջդ՝ որպես քո մարմնի անդամի, քանզի երբ մարմնի մեկ անդամը ցավի, բոլոր անդամներն էլ նրա հետ ցավ կզգան: Ուրեմն, եթե Քրիստոս գլուխն է, և մենք՝ Նրա մարմինն ու անդամները, պետք է որ մենք՝ հասարակ անդամներս, մեր ամբողջ ունեցածը Քրիստոսինը համարենք: Ինչպես առաքյալների օրոք հասարակաց էր հարստությունը, և հավատացյալները նույն մարմնի անդամներ էին, ոչ ոք չէր կարող ասել, թե այս ստացվածքն իմն է, այլ բերում էին և բաշխում բոլոր նրանց, որոնք կարոտ էին այդ առարկային: Այն էր ահավասիկ սրտագին ողորմությունը, այն էր աստվածաշնորհությունը և կատարյալ մարդասիրությունը: Նրանք այնպիսի գթասրտությամբ էին բաշխում, որ մինչև իսկ աղքատի ինչ բանի կարոտ լինելն էին հարցնում, և այնքան նշանակալից էր աղքատների երևումը առաքյալների շուրջը, որ մինչև իսկ նրանք իրենց քարոզության ընթացքում Քրիստոսի պես ողորմություն էին ուսուցանում: Իսկ ունևորներն իրենց հարստությունը բերում և դիզում էին նրանց ոտքերի առջև, որոնց համար մատակարար կարգվեցին ստեփանոսյան սարկավազները: Իսկ նրանք, որոնք աղքատների հանդեպ գթասրտության մղումից չէ, որ բերել էին, այլ՝ պարտականությունից ելնելով, այդպիսիներն Անանիայի և Սափիրայի նման սատկեցին: Իսկ Տաբիթան, որ գթառատությամբ և խնամքով էր կերակրում ու հազցնում որբերին և այրիներին, այս վերջինների աղոթքով էլ մեռելներից հարություն առավ: Պողոս Առաքյալն ասում էր. *«Այս բանը մեզ հրամայվեց. որ աղքատներին հիշենք, որը և ես փութացի կատարել»*, որովհետև սա է Աստվածային գրքերի պատվիրանը: Ինչպես որ Քրիստոս ասաց հարուստին. *«Եթե ուզում ես կատարյալ լինել, գնա բոլոր ունեցածդ ծախիր ու տուր աղքատներին և երկնքի մեջ գանձեր պիտի գտնես»* (Մարկ. 10:21): Իսկ ազահներին ասաց. *«Ավելի դյուրին է ուղտն ասեղի ծակով անցնի, քան հարուստը արքայություն մտնի»* (Մարկ. 10:21): Քանզի նրանք, որ երկրի վրա հարստություն են դիզում և ողորմություն չեն սերմանում, պարապ և ունայն են մեկնում աշխարհից և զցվում անողորմ ու աններելի կրակների մեջ: Այս ծանուցելով՝ Տերն ասում է. *«Դուք ձեր համար բարեկամներ շահեցեք անիրավ մամոնայի միջոցով, որպեսզի երբ այն պակասի, ձեզ ընդունեն հավիտենական հարկի մեջ»* (Դուկ. 16:9): Նաև Պողոսը նույնպես ասում է. *«Գնացեք սիրո ետևից, նախանձախնդիր եղեք աղքատներին ողորմություն տալու մեջ, քանի որ դուք էլ Քրիստոսից պիտի ստանաք»* (Ա Կորնթ. 14:1): Իսկ մի ուրիշ տեղ էլ ասում է. *«Միտեց և տվեց աղքատներին, Նրա արդարությունը հավիտյանս հավիտենից պիտի մնա»* (Բ Կորնթ. 9:9): Պողոսն էլ, հարուստներին պատվիրում է՝ ասելով. *«Ձեր հարստության ավելորդը թող աղքատների կարիքները բավարարի, իսկ աղքատների աղոթքների ավելորդը ձեր մեղքերին թողություն պիտի հայցի»* (Բ Կորնթ. 9:14): Քանզի ոչ մի բան չի կարող մեղքերի ծանրությունն այնքան թեթևացնել, որքան աղքատների հանդեպ գուրն ու ողորմությունը, ինչպես որ սուրբ Դանիել մարգարեն սովորեցնում էր Նաբուգոդոնոսորին, երբ այս վերջինս հիվանդ ընկած էր մեղքերի պատճառով: Նա հարցնում էր մարգարեին, թե ինչ միջոց կարող է գտնել իր ցավերն ամոքելու համար:

Իսկ Դանիելը, որպես բժիշկ մոտենալով, ասում էր. *«Արքա, ո՛չ պահքը, ո՛չ հսկումը, ո՛չ քուրձը և ոչ էլ մենակեցությունը չեն կարող օգնել: Գնա, մեղքերդ՝ ողորմությամբ, և անօրինություններդ՝ աղքատներին գթալով քավիր»*, որովհետև սա կաշառք է, որ արդարացնում է քեզ, ճանապարհ, որ հավիտենական կյանք է առաջնորդում: Տեսնում ես, որքան մեծ է ողորմության գործությունը և որչափ համարձակ երեսով այն կկանգնեցնի մեզ ողորմած Աստծո առջև, հատկապես նրան, որ ի սրտե կերակրում է անօրիններին, ինչպես Եսային էլ ասում է. *«Քաղցածներին բաժանիր քո հացը և անօթևան աղքատներին տար քո տունը, եթե մերկ մարդ տեսնես՝ հագցրու նրան, ազգիդ տառապյալներից երես մի դարձրու, և այն ժամանակ Աստված պիտի լսի քեզ, երբ Իրեն կանչես, և տակավին չաղաղակած՝ քեզ պիտի ասի՝ ահա Ես»* (Ես. 58:7):

Այսպես արագաթև է ողորմությունը, որ օգնում է ողորմածին և փութապես հասնում Աստծուն: Տակավին Աստված ոչ միայն երկրի վրա է օգնում և փրկում ողորմածին, այլև հանդերձյալ կյանքի մեջ բազմապատիկ առատությամբ նրան կվերադարձնի իր տված ողորմությունները: Քանզի Տերն ասում է, թե աղքատների տված ձեր ողորմության համար Ես եմ պարտական և Ես եմ ձեր դրամների փոխատուն: Քանզի նա, ով ողորմում է աղքատներին, դրամ է փոխ տալիս Աստծուն՝ փոխարենը հազարապատիկ ստանալով ու արժանանալով հանդերձյալի անսպառ բարությանը, նաև նրա մեղքերը կքավվեն և ահեղ տանջանքներից կփրկվի: *«Երանի նրան, որ խորհում է տնանկի համար և աղքատի մասին, քանզի նեղության օրը Տերը պիտի փրկի նրան»* (Սաղմ. 40:2): Բայց ի՞նչ է նշանակում խորհել աղքատի և տուն չունեցողի մասին: Երբ մտածում ես աղքատի տառապանքների մասին, խորհում ես, թե նա իմ եղբայրն է, իմ անդամից է և իմ մարմնից, իմ նման զանազան պետքեր ունի, կարոտ է ինչքի և պատսպարանի, թե՛ անոթության վտանգի բռնությունից անհանգստորեն շրջում է հեծելով, տաքից պապակվում է, ցրտից դողում, երբ դատարկ է փորը և մարմինը մերկ, մազերը թաղիքի պես կարծրացած են ու դեմքը դալկացած ու դեղնած, մարմինը՝ անխնամ ու հալումաշ եղած: Թափառում է, տազնապում, դռնեդուռ է ընկնում, իջևանելու տեղ փնտրում և իր վշտի ու տազնապի միջից աղեխարշ ողորմուկներ ձայնում: Գիտենալով մեր մտքերի անտարբերությունը՝ իր ամոթալի ու տգեղ անդամները հանում է ցուցադրության, որպեսզի մեր անողորմությունը գթով շարժի: Հանդգնում է, լրբանում և նման ծանր աշխատանքով մի կտոր կերակուր է ձեռք գցում, վախով է մտնում դռնից, գավիթներից, որովհետև սարսափում է տունը պահպանող շներից և ահաբեկվում անասուններից: Ձիերը նրան արացի են տալիս, եզները սպառնալի շարժում են եղջյուրները, շները կծում, իսկ չար ու անողորմ մարդիկ բամբասում և թշնամանում, նետի պես սիրտն են խոցոտում, մանավանդ, երբ ենթական խեղանդամ կամ ցավագար է ու անսվաղությունից (բացարձակ ոչինչ չուտելուց և չխմելուց) տազնապում է, ալեկոծվում է, դիմում անողորմներին՝ ինչպես որ պիտի դիմեր գազաններին, ու նրանցից նախ նախատվում է, և ապա բազում բամբասանքներ կրելով՝ ջանում է մի բան ձեռք բերել: Արդ, այս է աղքատների և տնանկների մասին խորհելը, երբ մեկը մտածում և քաղցրաբարբառ խոսքերով գթագին ողորմածությամբ կարոտյալին մխիթարում է և նրա համար հեծծում և հոգոց հանում: Ահա այսպիսիներին է, որ երանի է տալիս մարգարեն. սրանք որքան գթասրտությամբ և ողորմանքով ընդունում են աղքատներին, այնքան զերծ պիտի մնան

նեղության օրերից: Իսկ ի՞նչ է նեղության օրը մեղավորների ու անողորմների համար: Այն Ահեղ Դատաստանի օրն է, երբ երկինքը կասասանվի, և երկիրը կդողդա, երբ արեգակը կխավարի, և լուսինն ու աստղերը կչքվեն, երբ արհավիրքներն իրար կբախվեն, և ահարկու սոսկումը կասատկանա, երբ շեփորի հնչունները կգորանան ու կգարհուրեցնեն, և երբ հրեշտակների ձայնը կապշեցնի: Երբ գորությունները, իշխանություններն ու պետությունները կշարժվեն և հրեշտակների հյուլերը երկրի վրա կտարածվեն, երբ աթոռները կկործանեն, և Քրիստոս Արքայի էջքը կտեսնենք: Երբ Դատավորի փառքի ահավորությունից՝ սերովբեններն ու քերովբենները կսարսափեն: Երբ քարերը կպատռվեն և գերեզմանները կբացվեն, և բազմագունդ ննջեցյալները հարություն կառնեն, և բազմաթիվ ողջերը կնորոգվեն, երբ սրբերի դասերը կցնծան, և արդարների խմբերը կպայծառանան, այնժամ համայն մարդկությունն ի մի կխմբվի, ու կրակը կտարածվի ամբողջ տիեզերքի մեջ և կծավալվի: Ահա այնժամ, մեղքով կաշկանդված մեղավորները և անօրինությամբ կապկպվածներն առաջ պիտի բերվեն խավարային մեղքով մթապատված աշխարհատես հրապարակի վրա, ծաղր ու ծանակով և անտանելի ամոթով պիտի ցուցադրվեն և ահարկու բեմի վրա դեմ հանդիման պիտի գան մեծ ու ահավոր Դատավորի առջև: Որի հուրը վառելով պիտի տոչորի և բորբոքվելով պիտի բարձրանա մինչև կայծակների հնոցը և հրեղեն գետերի հորձանուտները, որտեղից բորբոքված կրակը, վայր իջնելով բոցածավալ խարույկների ներքնամասի մեջ, պիտի տարածվի: Այնտեղ խավարային գուրբեր կան և աղջամղջային տարտարոսներ, չարատանջ գեհեն և դառնության որդեր, որոնք սպառնում են և սպանում մեղավորներին, նրանցից վերջին ահեղ օրվա վրեժը լուծելու համար: Ահավասիկ, այս է չար օրը մեղավորների համար, որից կփրկվի ողորմածը՝ շնորհիվ աղքատներին բաշխած իր ողորմության և տուն ու տեղ չունեցողների հանդեպ ցուցաբերած գթության, որոնց համար մեր Տերը երանի է ասում՝ ավելացնելով. *«Երանի ողորմածներին, որովհետև նրանք ողորմություն պիտի գտնեն»* (Մատթ. 5:7):

Քանի որ դատաստանն անողորմ պիտի լինի նրա համար, որ ողորմություն չի անում, քանզի միայն ողորմությունը կարող է պարծենալ դատաստանի դիմաց (Հակ. 2:18):

Անողորմ են դատաստանի դատախազները, անողորմ են տանջանքները, անողորմ է հուր-հնոցի մեջ կիզումը, անողորմ՝ խորովումը և բոլորովին ու աններելի և անսպառելի՝ ահեղ տագնապների չարչարանքները: Այս է ահավասիկ չգթացողների համար անողորմ դատաստանը և աններելի տանջանքը: Ուր անողորմ մեծահարուստը ենթարկվեց ահեղ կրակի խորովման և աննվազ տաքության, որովհետև բնավ չողորմեց աղքատներին, անօթիներին, մերկերին և հիվանդներին, ու հենց սրա համար էլ ենթարկվեց անողորմ հատուցման: Այս ամենն իմանալուց հետո մի հապաղեք ողորմություն հասցնել աղքատներին, առավել ևս՝ խեղանդամներին և հիվանդներին, որբերին և այրիներին, վշտահարներին և օտարներին, հյուրերին և ծերերին և բոլոր կարոտյալներին՝ հոգալու համար իրենց անհրաժեշտ պետքերը, որոնցով հնարավոր լինի նրանց տալ իրենց օրապահիկն այս աշխարհի մեջ: Եթե աստվածապաշտ ես, նրա համար եղիր հոգաբարձու և վերակացու: Եթե ցանկանում ես մեղքերդ փարատել, նրանց կերակրիր և հագցրու, եթե պայծառ դեմքով ուզում ես տեսնել Քրիստոսին, կարոտյալների և նեղյալների երեսը մի տրտմեցրու: Եթե ուզում ես սրբերի խորանները և օթևանները

մտնել, անսպառ բարությունները ժառանգել, օթևան տուր և ասպնջական եղիր կարոտյալներին, հիվանդներին և վշտահարներին, նրանց հագցրու և մխիթարիր երկրային պետքերով, որպեսզի դու էլ քո վիճակից հանգստանաս և վայելես հոգևոր կերակուրը և մշտատև փրկությունը: Քանզի աստվածաշտությունը կայանում է առատ ողորմությամբ, նեղության ու վշտի մեջ եղողներին այցելությամբ, այդպիսին անիմանալի բարության վայելչությանը կարժանանա նաև երկրի վրա՝ իր բարեգործության փոխարեն առատ բարություն գտնելով:

Եթե երկրի վրա աղքատներ չլինեին, ո՞վ պիտի կարողանար իր բազմաթիվ մեղքերի բեռը թեթևացնել կամ ալեկոծյալ ու ծովածուփ անօրինությունների միջից փրկված դուրս գալ: Աղքատներին տված ողորմությունը մեզ կանցկացնի այս աշխարհի սահուն ու ծփուն կյանքի միջից և կհասցնի խաղաղության նավահանգիստը: Վշտահարների աղոթքները մեր մարմնից հանում են մեղքի փշերը, մաքրում են մեր մեղքերի պղծության թարախը, բժշկում և առողջացնում են սատանայի հասցրած վերքերը, ցրում և թեթևացնում են անօրինության ծանրությունը և արդարացածներիս ու քավվածներիս երկինք ուղարկում: Սրանք են ողորմության գործությունները, որ դառը բանտից և հանցանքների խորքերից դուրս են հանում մարդուն, շնորհիվ կարոտյալների համար ծախսված մի քիչ դրամի: Բնավ մի տխրիր ունեցվածքներիդ նվազման համար, որովհետև նրանց նվազման համեմատ մեղքերդ էլ պիտի նվազեն: Երբ դրամը քեզանից հեռու էս վանում, դրա հետ միասին մեղքերդ էլ վանած կլինես և պիղծ գործերիդ անօրինությունը՝ սրբած, ինչպես որ ասում է. *«Ողորմություն տվեք, և ահա ձեր ամեն ինչը մաքուր կլինի»* (Ղուկ. 11:41):

Քանի որ ողորմություն անելով՝ սրբանում է ողորմածի մարմինը և հոգին, օրհնվում են նրա ինչքերը, հաջողվում՝ աշխատանքները, շատանում են արտերը, բազմանում՝ ոչխարները և պտղավորվում են անդաստանները, եթե միայն նա աստվածային կամքի համեմատ կատարի ողորմությունը: Որովհետև տալով աղքատներին՝ Աստծուն է փոխ տալիս, և միայն տվածը չէ, որ Աստված երկնքի մեջ կվերադարձնի, այլ նաև կփրկի ողորմածին սատանայի թակարդներից, կազատի դժոխքից և երկնքի արքայություն կշնորհի նրան: Թեպետև մեծ սրբություն է կուսությունը, սակայն առավել ևս պատվական է ողորմածությունը: Թեպետև մեծ է խիստ պահեցողությունը և մեծամեծ ու շատ առաքինություններ ունի, սակայն ավելի մեծ և աստվածահաճո է ողորմությունը. *«Մեծ և պատվական է ողորմած մարդը»* (Առակ. 20:6):

Իսկ նա, ով ողորմություն չի գործում, այնպիսինին Աստվածաշունչը մարդ չի անվանում, այլ՝ խոզ, շուն և միայն ուտող գազան: Քանի որ առանց լույսի ճրագ և առանց տեսողության աչք են բոլոր նրանք, որոնք միայն անուն ունեն և ոչ մի օգտակարություն: Արդ, ինչպե՞ս պետք է իմանանք, անողորմ մա՞րդ է, թե՞ ոչ: Քանի որ աղբյուրն իր ջրի համար է, որ աղբյուր է անվանվում, իսկ ճրագը՝ իր լույսի, նույնպես էլ մարդն իր ողորմության համար է, որ ճանաչվում է՝ որպես մարդ՝ մշտապես իր սրտի մեջ սեր և գուր թածելով աղքատների հանդեպ, ձեռքերը ողորմության համար կարոտյալներին երկարելով և անոթի աղքատների միջոցով Քրիստոսին կերակրելով, քանզի Քրիստոսն աղքատների հանդեպ ցույց տրված ընդունելությունը համարում է Իրենը. *«Անոթի էի, - ասում է Նա, - և Ինձ կերակրեցիք, ծարավ էի և խմեցրիք, օտար էի, ընդունեցիք Ինձ,*

հիվանդ էի ու բանտի մեջ՝ և այցի եկաք ինձ» (Մատթ. 25:36): Արդ, եթե հավատում ես Աստծո խոսքին ճշմարտապես, մտածիր նրա մասին, որովհետև երբ անոթիներին կերակրես, Քրիստոսին կերակրած կլինես, եթե ծառավիճի ջուր տաս, Քրիստոսին տված կլինես, եթե հյուր ընդունես՝ Քրիստոսին ընդունած կլինես, եթե օտարին ասպնջական ոգի ցույց տաս, Քրիստոսին հյուրընկալած կլինես, եթե հիվանդին տեսության գնաս, Քրիստոսին տեսնելու գնացած կլինես, եթե նեղվածներին սփռվես, Քրիստոսին մխիթարած կլինես, եթե անօգնականին օգնես, Քրիստոսին օգնած կլինես, եթե տկարներին սպասավորես, Քրիստոսին սպասավորած կլինես և ինչ որ անոթիներին մատուցես, մատուցած կլինես Քրիստոսին, որ բազմապատիկ պիտի հատուցի քեզ վերջին դատաստանի օրը, ուր ոչ սրբերը կարող են օգնել, ոչ էլ արդարները՝ բարեխոսել, ոչ հայրերը կգթան և ոչ եղբայրները կողորմեն, այլ միայն աղքատներին տված ողորմությունը և բարի վարքը կարող են օգնել: Արդ՝ չսպասենք վերջին օրվան, չլինենք ազահ, աղքատներին կարոտ չձգենք, Քրիստոսին չտրտմեցնենք, այլ որբերին կերակրենք, այրիներին խնամարկենք, պանդուխտներին ժողովենք, անոթիներին կերակրենք և Քրիստոսին մխիթարենք: Երկրի վրա առատատուր մխիթարություն սերմանենք և երկնքի մեջ ողորմություն հնձենք, երկնային խորանները բարձրանանք և մեծապայծառ խնդությամբ անսպառ ուրախությունը վայելենք մեր Տիրոջ՝ Քրիստոսի հետ, որին վայելում է փառք և պատիվ հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Նաբեկ

Բան է

Վա՛յ մեղավորիս, որ բարկացրի ինձ Ստեղծողին,
 Կորստյան որդուս, որ անմահության ձիրը մոռացա,
 Վա՛յ պարտապանիս անհամար ու բյուր այն քանքարների,
 Որոնք հատուցել չկարողացա,
 Վա՛յ բեռնակրիս դժնի մեղքերի,
 Զի անկարող եմ հանգստարարի մոտ վերադառնալ,
 Վա՛յ հանցապարտիս Տիրոջ նկատմամբ,
 Որ հնար չունեմ այլևս Հգորին ներկայանալու,
 Եղեգնախոփվ դյուրավառ նյութիս,
 Որ գեհենի մեջ պիտի տոչորվեմ,
 Վա՛յ, որ մտքիս մեջ շողում են անդուլ

Աստծո բարկության նետերն հրեղեն,
Վա՛յ հիմարիս, որ չմտառեցի
Հանդեսն այն, որտեղ ծածկությունները
Հրապարակավ պիտի տարփողվեն,
Վա՛յ ամբարշտիս, որ միշտ, անդադրում
Չարությունների ոստայն հյուսեցի,
Վա՛յ ինձ, որ մարմինն իմ պարարեցի
Անմահ որդերին իբրև կերակուր.
Ինչպե՞ս թունավոր այդ կտտողներին տոկամ, դիմանամ.
Վա՛յ ինձ, երբ մահվան բաժակը ըմպեմ
Ինչպե՞ս կրեմ այդ տույժն հավերժական.
Վա՛յ, երբ եղկելի մարմնիցս ելնի անարժան հոգիս.
Ինչպե՞ս ճշմարիտ Դատավորին ես պիտի երևամ.
Վա՛յ, երբ սպառվի յուղը լապտերիս.
Զի եթե մարեց, չի վառվի այլևս.
Վա՛յ ինձ բռնելիք այն խուճապահար
Ու տազնապալի ահ ու սարսափին,
Երբ առագաստի մուտքը կփակվի.
Վա՛յ, երբ երկնավոր Արքայի վճռով
Կնքված ահարկու, սահմոկեցուցիչ այս խոսքը լսեմ՝
«Քեզ չեմ ճանաչում»:

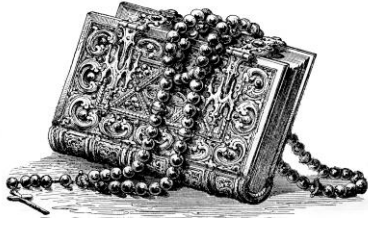
Բան ԽԵ

Արդ, ինչպե՞ս հիմա պիտի բժշկվես, ա՛նձն իմ եղկելի,
Երբ խոցոտված ես այսքան տեղերով,
Ըստ մարգարեի՝ ձգված ու լքված,
Տարագիր մի մարդ անամոք ու հեզ.
Կուտակված անթիվ ցավերից միայն
Մեկն իսկ լիովին բավական է քեզ
Չարաչար մահվան մատնելու համար.
Այնինչ դեռ որքա՛ն դժնի, սպանող,
Ժանտ դահիճների հրոսակներ են շրջապատում քեզ:
Բայց այս էլ քիչ է՝ արտահայտելու
Տաժանավորիս վիճակը թշվառ:
Ինչպես վխտացող բազմությունն անթիվ ժանտ կարիճների,
Որոնք կրում են պոչի վերջույթում թույն օրհասական,
Պահած մաշկեղեն մի անոթի մեջ,
Արգելարանի թույնամուղ ուղին՝
Խայթոցն, ամփոփած շրջափակությամբ,
Արտաքուստ թեև բարի են թվում,

Սակայն ներքնապես ամբար են չարի,
Կորստյան պահեստ, կսկիծի կույտեր,
Մշակներ մահու և սպանության գործոններ դժխեմ,
Այդպիսին ես և դու՝ տաժանագին
Անօրինությամբ ամբարած բոլոր
Թշվառաքրտինք քո վաստակներով,
Ա՛նձն իմ, պարտական կրկնակի մահվան:
Կամավոր քո մեջ ընդունեցիր դու
Այն բոլորն, ինչ որ թշնամին ցանեց
Աշխարհի արտում ցորենի վրա,
Ո՛վ այր անմաքուր,
Ծույլ ու ամբարիշտ, ատելի իսպառ,
Ախորժահոժար սիրող ամենի,
Ինչ որ լցված է անառակությամբ,
Ինչ Առաքյալն է թվել մեկ առ մեկ
Իր սարսափելի կշտամբանքներով՝
Վերջում գրելով նաև կանոնն այս.
Նրանք, ասում է, որ վերահասու
Լինելով հանդերձ Աստծո օրենքին՝
Գործում են դարձյալ այսպիսի բաներ
Կամ կամակից են, արժան են մահվան:
Արդ, ես ինքս եմ ինձ արժանի գտնում կրկնակի պատժի՝
Կորչել՝ սատկելով որպես մահապարտ:
Սակայն ինայի՛ր ինձ ողորմությամբ,
Բարեգո՛ւթ, հզոր, կամարար, կարող,
Կենսաձիր, օրհնյա՛լ հավիտյանս. Ամեն:

ՈՂՈՐՄՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՏԱՍԱՆՈՐԴԻ ՄԱՍԻՆ

*Խրատ անարգողը աղքատություն և անարգություն կկրի,
բայց հանդիմանության ականջ դնողը
պատիվ կգտնի (Առակ. 13:18):*

Աստվածաշնչից

1. Աղքատին ողորմություն տվողը երանելի է (Առակ. 14:21):
2. Ով որ աղքատին տա, կարոտ չի մնա, բայց ով որ աչքերը թաքցնի, շատ անեծքներ կան նրա համար (Առակ. 20:27):
3. Ողորմությամբ և ճշմարտությամբ անօրինությունը կքավվի, Տիրոջ վախով մարդը չարությունից կհեռանա (Առակ. 16:16):
4. Աղքատին ողորմություն տվողը Տիրոջը փոխ է տալիս (Առակ. 19:17):
5. Եթե թշնամիդ քաղցած է, նրան կերակրի՛ր, եթե ծարավ է, նրան ջուր տուր, քանի որ այսպես անելով, նրա գլխին կրակի կայծեր կդիզես, և Տերը քեզ պիտի բարություն հատուցի (Առակ. 25:21-22):
6. Քո դրացուն երբեք մի՛ ասա. «Գնա, կգաս վաղը՝ կտամ», երբ քո մոտ կա (Առակ. 3:28):
7. Աղքատին զրկողը նրա Ստեղծողին է անարգում, բայց տնանկին ողորմություն անողը Նրան է պատվում (Առակ. 14:31):
8. Ով իր ականջը փակում է աղքատին չլսելու համար, ինքն էլ, երբ կանչի Տիրոջը, Տերն էլ իրեն չի լսի (Առակ. 21:13):
9. Աստված սիրում է ուրախ և առատաձեռն մարդուն. աղքատին ողորմություն անողն ինքն էլ պիտի կերակրվի, որովհետև տնանկին իր հացից է բաժին հանել (Առակ. 22:9):
10. Մի՛ բռնացիր աղքատի վրա, որովհետև նա խեղճ է, և մի՛ անարգիր տնանկին դատարանի մեջ, որովհետև Տերն է նրա դատն ու դատաստանն անելու, և Տերն է, որ անկորուստ պիտի փրկի քո հոգին (Առակ. 22:22-23):
11. Իր ստացվածքը տոկոսով և վաշխով ավելացնողն աղքատին ողորմություն տվողի համար է հավաքում (Առակ. 28:8):
12. Ով ցորենը խնայի ժողովրդից, այն պիտի թողնի օտարներին. ով ազահորեն կուտակի, պիտի արժանանա ընդհանուրի անեծքին, բայց ով բաշխի առատորեն, օրհնված կլինի: Ով բարիք է անում, նա բարության շնորհ կգտնի, իսկ ով չարիք է նյութում, չարիք կհասնի նրան (Առակ. 11:26-27):
13. Տերը քեզանից ի՞նչ է պահանջում՝ ողորմություն սիրել (Միք. 6:8):
14. Երանի՛ ողորմածներին, քանի որ ողորմություն պիտի գտնեն (Մատթ. 5:7):
15. Իսկ բարիք գործելուց չձանձրանաք, որովհետև հարմար ժամանակ պիտի հնձենք, եթե չթուլանանք: Ահա թե ինչու, քանի դեռ ժամանակ կա, բարին գործենք բոլորի հանդեպ, մանավանդ հավատի մեջ մեր հարազատների հանդեպ (Գաղատ. 6:9-10):
16. Բարերարությունն ու կարոտյալներին ողորմություն տալը մի՛ մոռացեք, քանի որ Աստված այսպիսի պատարագներ է հավանում (Եբր. 13:16):

17. Դատաստանն անողորմ կլինի նրան, ով որ ողորմություն չի տալիս, և ողորմությունը կպարծենա դատաստանի դիմաց (Հակ. 2:13):
18. Սուրբ և անարատ բարեպաշտությունն Աստծո և Հոր առաջ այս է. այցելել որբերին և այրիներին իրենց նեղության մեջ, անարատ պահել իր անձն աշխարհից (Հակ. 1:27):
19. Երանի նրան, ով աղքատի համար հոգ է տանում: Նեղության օրը Տերը պիտի փրկի նրան (Սաղմ. 40:1):
20. Ջուրը հանգցնում է բորբոքված կրակը, և ողորմածությունը քավում է մեղքերը: Ով բարիք է հատուցում, պիտի հիշվի հետագայում, իսկ սայթաքելիս նեցուկ պիտի գտնի (Սիր. 3:33-34):
21. Որոյակ, մի՛ զլացիր օգնել աղքատներին և թույլ մի՛ տուր, որ տվայտեն կարոտյալների աչքերը: Քաղցած մարդուն մի՛ տրտմեցրու և մի՛ զայրացրու մարդուն իր չքավորության մեջ: Մի՛ խռովիր արդեն նեղված սիրտը և մի՛ դանդաղիր օգնել կարոտյալներին: Մի՛ մերժիր նեղության մեջ եղողի տառապանքը և քո երեսը մի՛ դարձրու տնանկից: Քո հայացքը մի՛ շրջիր կարոտյալից և առիթ մի՛ տուր, որ մարդն անիծի քեզ, քանզի, երբ նա իր հոգու դառնության պահին քեզ անիծի, նրա խնդրանքը կլսի Տերը (Սիր. 4:1-6):
22. Ողորմության շնորհը թող բաշխվի բոլոր ողջերին, բայց և մեռածների համար մի՛ խնայիր շնորհներդ (Սիր. 7:37):
23. Մի՛ հապաղիր հիվանդին տեսության գնալ, և դա շնորհ կհամարվի քեզ համար: Քո բոլոր գործերի մեջ հիշիր վախճանդ և չես մեղանչի երբեք (Սիր. 7:39-40):
24. Օգնիր բարեպաշտին և ձեռք մի՛ երկարիր մեղավորին: Բարիք արա խոնարհին և մի օրհնիր ամբարիշտին (Սիր. 12:4-5):
25. Մինչև վախճանվելդ բարիք արա քո բարեկամին, ձեռք մեկնիր՝ ըստ քո կարողության և տուր նրան (Սիր. 14:13):
26. Քիչ է տալիս, բայց շատ է նախատում, և իր բերանը բացում է՝ իբրև քարոզիչ: Հիմա փոխ կտա, իսկ վաղը հետ կպահանջի. այդպիսին Տիրոջ և մարդկանց համար ատելի է (Սիր. 20:15-16):
27. Տիմարն այսպես է ասում. «Ես բարեկամ չունեմ, և իմ բարի գործերի համար հատուցում չկա: Իմ հացն ուտողները կեղծավորներ են»: Որքա՛ն հաճախ և ինչքան շատերը պետք է ծիծաղեն նրանց վրա (Սիր. 20:18-19):
28. Ի սեր պատվիրանի՝ ձեռք մեկնիր աղքատին՝ ըստ նրա կարոտության, և ձեռնունայն մի՛ վերադարձրու նրան: Արծաթը ծախսիր եղբորդ և բարեկամիդ վրա և մի՛ թող, որ ժանգոտվի քարի տակ՝ ի կորուստ: Քո գանձն օգտագործիր համաձայն Բարձրյալի պատվիրանների և դա քեզ օգուտ կլինի ոսկուց ավելի (Սիր. 29:12-14):
29. Ողորմություն հավաքիր քո շտեմարաններում, և այն կփրկի քեզ զանազան չարչարանքներից: Թշնամու դեմ կճակատի քեզ համար հզոր վահանից և ծանր նիզակից ավելի (Սիր. 29:15-16):
30. Եղբայրներն ու օգնությունը փրկում են նեղության ժամանակ, բայց այս երկուսից ավելի՝ ողորմածությունը (Սիր. 40:24):

31. Թող իմ խորհուրդը հաճելի թվա քեզ, քո մեղքերը քավիր ողորմությամբ և քո անօրինություններն՝ աղքատներին գթալով, թերևս Աստված համբերատար լինի քո հանդեպ (Դան. 4:24):
32. Քաղցածներին բաժանիր քո հացը և անօթևան աղքատներին տար քո տունը. եթե մերկ մարդ տեսնես՝ հագցրո՛ւ նրան, բայց քո ընտանիքի զավակին մի՛ մոռացիր: Այն ժամանակ այգաբացի պես պիտի ծավալվի քո լույսը, և արագորեն պիտի հասնի քո ապաքինումը, քո առջնից պիտի ընթանա քո արդարությունը, և Աստծո փառքը պիտի պահպանի քեզ: Այն ժամանակ պիտի կանչես, և Աստված պիտի լսի քեզ. մինչև դու խոսես, Նա պիտի ասի, թե՝ «Ահա հասել եմ» (Ես. 58:7-9):
33. Եթե դու քո միջից հեռացնես խարդախությունը, ձեռնաձգությունն ու տրտունջի խոսքը, քո հացը հոժար սրտով քաղցածներին տաս և չքավոր մարդկանց կշտացնես, այն ժամանակ խավարի մեջ կծագի քո լույսը, քո խավարը կվերածվի միջօրեի, և քո Աստվածն ամեն ժամ քեզ հետ կլինի (Ես. 58:9-11):
34. Դու կդառնաս քո Աստծուն, կպահպանես ողորմությունը և արդարությունը, և ամեն ժամ կմերձենաս քո Տեր Աստծուն (Օսէէ 12:6):
35. Բարություն արե՛ք ձեզ ատողներին ու փո՛խ տվեք նրան, ումից ետ առնելու ակնկալություն չունեք, և ձեր վարձը շատ կլինի, և դուք Բարձրյալի որդիներ կլինեք...Գթասի՛րտ եղեք, ինչպես որ ձեր Հայրը գթասիրտ է (Դուկ. 6:35-36):
36. Տվե՛ք, և պիտի տրվի ձեզ. ձեր զոգը պիտի լցնեմ առատ չափով՝ թաթախուն, շարժուն, լեփ-լեցուն. այն չափով որ չափում եք, նույն չափով պիտի չափվի ձեզ համար (Դուկ. 6:38):
37. Դեռ մի բան պակաս է քեզ. ինչ որ ունես, վաճառի՛ր և տուր աղքատներին և երկնքում գանձեր կունենաս, և արի՛ Իմ ետևից (Դուկ. 18:22):
38. Երբ ճաշ կամ ընթրիք ես տալիս, մի՛ կանչիր ո՛չ քո բարեկամներին, ո՛չ քո եղբայրներին, ո՛չ քո ազգականներին և ո՛չ էլ քո հարուստ հարևաններին, որպեսզի նրանք էլ փոխարենը քեզ չհրավիրեն, և քեզ հատուցում լինի: Այլ, երբ ընդունելություն անես, կանչի՛ր աղքատներին, խեղանդամներին, կաղերին ու կույրերին և երանելի կլինես, որովհետև փոխարենը քեզ հատուցելու ոչինչ չունեն: Եվ դրա փոխարեն քեզ կհատուցվի արդարների հարության օրը (Դուկ. 14:12-13):
39. Մի՛ վախեցիր, փոքրի՛կ հոտ, որովհետև ձեր Հայրը հաճեց տալ ձեզ արքայությունը: Վաճառեցե՛ք ձեր ինչքերը և ողորմություն տվեք. և ձեզ համար շինեցե՛ք չինացող քսակներ և անհատնում գանձեր երկնքում, ուր ո՛չ գողն է մոտենում և ո՛չ ցեցը՝ փչացնում. որովհետև, ուր որ ձեր գանձն է, այնտեղ և ձեր սրտերը կլինեն (Դուկ. 12:32-34):
40. Եվ ոչխարներն Իր աջին պետք է կանգնեցնի, իսկ այծերը՝ ձախին: Այն ժամանակ Թագավորը պետք է ասի նրանց, որ Իր աջին են. «Եկե՛ք, Իմ Հոր օրհնյալնե՛ր, ժառանգեցե՛ք աշխարհի սկզբից ձեզ համար պատրաստված արքայությունը. որովհետև քաղցած էի, և Ինձ ուտելիք տվեցիք, ծարավ էի, և Ինձ ջուր տվիք խմելու. օտար էի, և Ինձ ձեր մեջ առաք, մերկ էի, և Ինձ հագցրիք, հիվանդ էի, և Ինձ տեսնելու եկաք, բանտում էի, և Ինձ այցի եկաք»: Այն ժամանակ արդարները պետք է պատասխանեն Նրան ու ասեն. «Տե՛ր, ե՞րբ տեսանք Քեզ քաղցած ու

կերակրեցինք, կամ՝ ծարավ և ջուր տվեցինք. ե՞րբ տեսանք Քեզ օտար և մեր մեջ առանք, կամ՝ մերկ և հագցրինք. ե՞րբ տեսանք Քեզ հիվանդ կամ բանտի մեջ ու եկանք այցի»։ Թագավորը պետք է պատասխանի ու ասի նրանց. «Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, քանի որ Իմ այս փոքր եղբայրներից մեկին արեցիք, այդ Ի՛նձ համար արեցիք»։

Այն ժամանակ Նա պետք է ասի նրանց, որ Իր ձախին են. «Անիծյալնե՛ր, գնացե՛ք Ինձանից հավիտենական կրակը, որ պատրաստված է սատանայի և իր հրեշտակների համար, որովհետև քաղցած էի և Ինձ ուտելիք չտվիք, ծարավ էի և Ինձ ջուր չտվիք, օտար էի և Ինձ ձեր մեջ չառաք, մերկ էի և Ինձ չհագցրիք, հիվանդ էի ու բանտի մեջ և Ինձ տեսնելու չեկաք»։ Այն ժամանակ նրանք էլ պետք է պատասխանեն ու ասեն. «Տե՛ր, ե՞րբ տեսանք Քեզ քաղցած կամ ծարավ, կամ օտար, կամ մերկ, կամ հիվանդ, կամ բանտի մեջ ու Քեզ չծառայեցինք»։ Այն ժամանակ պետք է պատասխանի նրանց ու ասի. «Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, որովհետև այս փոքրերից մեկին ա՛յդ չարեցիք, Ինձ համար էլ չարեցիք»։

Եվ նրանք պետք է գնան դեպի հավիտենական տանջանք, իսկ արդարները՝ հավիտենական կյանք (Մատթ. 25:33-46):

41. Ով որ մի բան սերմանում է խնայելով, խնայողությամբ էլ կհնձի. և ով առատաձեռնորեն է սերմանում, առատությամբ էլ կհնձի։ Յուրաքանչյուրը թող տա, ինչպես հոժար է սրտով և ոչ թե կարգադրաբար և տրտմությամբ, որովհետև Աստված սիրում է զվարթառատ տուրքը (Բ Կորնթ. 10:6-7):
42. Պատվիր Տիրոջը քո արդար վաստակից և քո արդար բերքից պտուղ հատկացրու Նրան, որպեսզի քո շտեմարանները լցվեն առատ ցորենով, և քո հնձաններն ավելի հորդ գինի բխեն (Առակ. 3:9):
43. Տիրոջ առջև ձեռնունայն մի՛ երևա, լիառատ աչքով փառավորի՛ր Տիրոջը և Նրա համար մի՛ պակասեցրու քո ձեռքի պտուղը։ Քո դեմքը թող զվարթ լինի ամեն տեսակ պտուղ և ընծա մատուցելիս և ուրախությա՛մբ ընծայիր տասանորդը (Միր. 32:6, 10-11):
44. Բարձրյալին տո՛ւր՝ ըստ Նրա տվածների և լիառատ աչքով տո՛ւր քո ձեռքի բարիքներից, քանզի Տերը հատուցող է և յոթնապատիկ կհատուցի քեզ։ Մի՛ տուր կաշառքի նման, քանզի այն ընդունելի չի լինի (Միր. 32:12-14):
45. Եվ Հիսուս նայեց ու տեսավ մեծահարուստներին, որոնք տաճարի գանձանակի մեջ իրենց նվերներն էին զգում։ Տեսավ և մի աղքատ այրի կնոջ, որ երկու լումա գցեց այնտեղ։ Եվ ասաց. «Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, որ այդ աղքատ այրին ավելի զցեց, քան՝ բոլորը։ Նրանք ամենքն իրենց կուտակածներից զցեցին Աստծուն տրված նվերների մեջ, իսկ նա իր կարոտության մեջ իր ունեցած ամբողջ ապրուստը զցեց» (Դուկ. 21:1-4):
46. Դարձեք դեպի Ինձ, և Ես կդառնամ դեպի ձեզ, - ասում է Ամենակալ Տերը։ - Դուք ասում եք. «Ինչո՞վ դառնան»։ Մարդ Աստծուն կիսաբի՞, քանի որ դուք խաբեցիք Ինձ և ասացիք, թե՛ «Ինչո՞վ խաբեցինք Քեզ»։ Չե՞ որ տասանորդներն ու պտուղները ձեզ մոտ են, և դուք չարությամբ նախանձում և խաբում եք Ինձ։ Տարին ավարտվեց, և

ամբողջ բերքը հավաքեցիք ձեր շտեմարաններում. ձեր տներում հափշտակություն կլինի, ե՛տ կանգնեք դրանից, - ասում է Ամենակալ Տերը: - Մի՞թե չեմ բացի ձեզ համար երկնքի պատուհանները և Իմ օրհնությունը լիառատ չեմ թափի ձեզ վրա (Մաղաք. 3:7-10):

47. Թող անիծյալ լինի այն մարդը, որն ունևոր է, իր հոտի մեջ որձ ունի և ուխտ է արել մատուցելու, սակայն արատավորն է մատուցում Տիրոջը (Մաղաք. 1:14):

Հայրերից

1. Ով անողորմ է, նա իր մեջ առաքինություն չունի (Անտոն Անապատական):
2. Երբ ողորմություն ես անում, մի՛ արա ցուցադրաբար (Անտոն Անապատական):
3. Պարզև սպասիր ոչ թե այստեղ, այլ՝ երկնքում (Անտոն Անապատական):
4. Ով զիջում է, նա ավելի է ձեռք բերում (Անտոն Անապատական):
5. Գթասրտություն սիրի՛ր, զգեստավորվիր հավատքով, սրտիդ թույլ մի՛ տուր չարը խորհել, այլ ստիպի՛ր նրան բարին հատուցել չարի փոխարեն, փնտրի՛ր ողորմածություն և խաղաղություն, և նախանձախնդիր եղի՛ր ամենայն բարի գործեր կատարելու մեջ (Անտոն Անապատական):
6. Ողորմություններն աղոթքի թևեր են, առանց թևերի աղոթքը չի կարող թռչել (Հովհան Ոսկեբերան):
7. Մուրք հայրերն ասում են, որ մարդկության թշնամին հատկապես ատում է գթասրտությունը (Հովհան Ոսկեբերան):
8. Ողորմություն տվողին ձեռք մեկնողն աղքատ մուրացկանն է, բայց ողորմություն առնողը՝ Աստված (Հովհան Ոսկեբերան):
9. Քեզ Աստված հարստություն է տալիս, որպեսզի դրանով երկինք գնաս (Հովհան Ոսկեբերան):
10. Հարստությունը միայն այն ժամանակ կլինի մեր սեփականը, եթե այն բաժանենք աղքատներին (Հովհան Ոսկեբերան):
11. Հարստությունը տանն ապահով չէ, իսկ աղքատների ձեռքում՝ ապահով է (Հովհան Ոսկեբերան):

12. Ահա քո ջորիները կանգնել են հագեցած, իսկ Քրիստոս սովից մահանում է քո դռան առաջ (Հովհան Ոսկեբերան):
13. Հավիտենական բարիքներ փնտրի՛ր, կատանաս նաև այժմեականը (Հովհան Ոսկեբերան):
14. Եթե դու չափազանց կարիքավոր ես նույնիսկ նրանցից, ովքեր քեզանից խնդրում են, ամեն դեպքում, եթե տաս գոնե երկու լումա, ամեն բան կատարած կլինես: Եթե նույնիսկ տաս մի կտոր հաց, դրանից բացի՝ ուրիշ ոչինչ չունենալով քեզ մոտ, դու ամեն բան արած կլինես (Հովհան Ոսկեբերան):
15. Ողորմությունը գնահատվում է ոչ թե տվածի քանակությամբ, այլ բարի տրամադրվածության առատությամբ (Հովհան Ոսկեբերան):
16. Միայն այն ողորմությունն է ճշմարիտ, որն ուրախությամբ է տրվում: Եթե տրտմությամբ ես տալիս, ապա կորցնում ես և՛ հացը, և՛ վարձքը (Հովհան Ոսկեբերան):
17. Ողորմությունը միայն գումար տալու մեջ չի կայանում, այլ՝ որպեսզի տրվի քրիստոնյային վայել գթասրտության զգացումով (Հովհան Ոսկեբերան):
18. Ողորմությունն արվեստ է, որի ուսումնարանը գտնվում է երկնքում, իսկ ուսուցիչը մարդ չէ, այլ՝ Աստված (Հովհան Ոսկեբերան):
19. Ողորմությունը պատրաստում է հավիտենական կյանք, փախցնում է մահվան ճիրաններից, փառավորում է թե՛ այս և թե՛ այն կյանքում՝ երկնքում պատրաստելով քեզ համար հավիտենական կացարաններ: Նա թույլ չի տալիս, որ հանգչեն մեր լապտերները, թույլ չի տալիս հարսանյաց առագաստ մտնել ապականված հանդերձներով, այլ մաքրում է դրանք՝ դարձնելով ձյունից սպիտակ. *«Եթե ձեր մեղքերը կրկնակի կարմիր լինեն, ձյան պես պիտի սպիտակեցնեն»* (Ելք 1:18): Նա թույլ չի տալիս մեզ ընկնել այնտեղ, ուր ընկավ հարուստը և լսել զարհուրելի խոսքերը, այլ առաջնորդում է մեզ դեպի Աբրահամի գոգը (Հովհան Ոսկեբերան):
20. Եվ այսպես, նվիրաբերենք մեզ այս գիտությանը և արվեստին և սկսենք վարժվել նրանում: Տիրապետել սրան առավել է, քան թե թագավոր լինելն ու դափնեպսակներով զարդարվելը: Ողորմությունը շնորհում է անսպառելի հարստություն, դարձնում մահվանը հաղթող, պարտության է մատնում սատանային և նմանեցնում Աստծուն: Եվ այսպես, ի՞նչը կարող է առավել օգտակար լինել այս արվեստից: Մյուս բոլոր արվեստները վերջ են գտնում այս կյանքի հետ միասին, իսկ ողորմությունն աշխարհի վերջին առավել հստակ է ի հայտ բերում իր կարողությունը և չի պահանջում ոչ ժամանակ, ոչ ջանք և ոչ մի այլ դժվար բան: Նա գործում է թե՛ հիվանդության ժամանակ, թե՛ ծերության, ուղեկցում է դեպի հավիտենական կյանք և երբեք քեզ չի թողնում: Այն քեզ դարձնում է ավելի զորեղ իմաստուններից և ճարտասաններից, սրանց նախանձողները շատ են, իսկ նրանք, որոնք ճանաչվել են իրենց ողորմածությամբ, ձեռք են բերել իրենց համար անթիվ քանակությամբ աղոթողներ (Հովհան Ոսկեբերան):

21. Ողորմությունը կանգնում է դատաստանի առջև և ոչ միայն պաշտպանում է, այլև հենց Իրեն, Արդար Դատավորին՝ որպես դատապաշտպան է ունենում (Հովհան Ոսկեբերան):
22. Ողորմություն տալու մեջ մեծ առատաձեռնություն ցուցաբերենք, որպեսզի տալով մի փոքր՝ արժանանանք մեծ պարգևների: Քանի որ, ասա ինձ, ի՞նչ հավասարություն կա այստեղ, տալ մի փոքր գումար և ստանալ մեղքերի թողություն: Կերակրել քաղցածին և համարձակության արժանանալ դատաստանի ահավոր օրը և լսել խոսքերը, որ թագավորություններ արժեն. *«Քաղցած էի, և Ինձ կերակրեցիք»* (Մատթ. 25:35) (Հովհան Ոսկեբերան):
23. Մի՞թե՛ Նա, որ քեզ արժանացնում է շնորհների, չի՞ կարող նույնն անել և կարիքավորների համար և բավարարել նրանց պակասությունները: Բայց Նա թողնում է նրանց աղքատության մեջ այն բանի համար, որպեսզի նրանք արժանանան մեծ պարգևների՝ համբերությամբ այդ բոլորը կրելու համար, և դու էլ, ողորմություն տալով, ձեռք բերես անվեհերություն: Տեսա՞ր Տիրոջ մարդասիրությունը, ինչպես է Նա ամեն բան մեր փրկության համար ծառայեցնում: Եվ այսպես, երբ մտածես, որ կարիքավորը, պայքարելով աղքատության դեմ, տկարանում է սովից, քո օգտի համար, մի անցիր նրա մոտից անտարբեր, այլ եղիր հավատարիմ բաշխողն այն բանի, որ վստահված է քեզ Տիրոջ կողմից, որպեսզի բավարարես աղքատի կարիքները և դու էլ ձեռք բերես քեզ համար մեծ օգնություններ: Փառավորիր Տիրոջը, որ Նա քո փրկության համար թույլ է տվել այդ մարդուն ապրել աղքատության մեջ, որպեսզի դու դրանով կարողանաս գտնել քեզ համար միջոց, թե՛ մեղքերդ սրբելու և թե՛ բարի կերպով օգտագործելու Տիրոջից քեզ վստահված բարիքները և վաստակել այն գովքը, որ վեր է ամեն խոսքերից և մտքից, քանի որ դու կլսես հետևյալը. *«Բարի և հավատարիմ ծառա, փոքրի մեջ հավատարիմ եղար, շատի վրա քեզ կկարգեն, մտիր քո Տիրոջ ուրախության մեջ»* (Մատթ. 25:23) (Հովհան Ոսկեբերան):
24. Եվ այսպես, տանք առատ ողորմություն և ցանենք, քանի դեռ ժամանակ կա, որպեսզի ստանանք առատ բերք, քանի որ ասված է. *«Բայց այս իմացեք թե՛ նա, որ խնայելով է սերմանում՝ խնայելով պիտի հնձի ու նա, որ առատությամբ է սերմանում՝ առատությամբ պիտի հնձի»* (Բ Կորնթ. 9:6): Եվ այսպես, ժլատության ձեռքով չցանենք այդ բարի սերմերը, որպեսզի իր ժամանակին հնձենք մեզ համար լիությամբ: Այսօր է սերմանելու ժամը, բաց չթողենք այն, որպեսզի հատուցման օրը հավաքելով պտուղը՝ արժանանանք Աստծո մարդասիրությանը: Ոչ մի այլ առաքիլություն չի կարող այնպես մաքրել մեր մեղքերի հուրը, ինչպես ողորմության առատությունը: Նա և՛ մեր մեղքերն է ոչնչացնում, և՛ Աստծո առաջ կանգնեցնում անվեհերորեն, և՛ պատրաստում է այն անպատմելի երանություններին (Հովհան Ոսկեբերան):
25. Բարեգործության մեջ ջանասեր լինելով՝ չմտածենք, թե ամեն բան արդեն իսկ արել ենք՝ ողորմություն տալով մեկ կամ երկու անգամ: Քանի որ այս պետք է անել ամբողջ կյանքի ընթացքում: Քանզի Աստծուն հաճոյանալն այնպիսի գործ չէ, որով պետք է զբաղվել մեկ անգամ, այլ այն պետք է գործել ամբողջ կյանքի ընթացքում

անդադար: Եթե մրցասպարեզով վազողը, կատարելով տաս պտույտ, ետ մնա վերջին պտույտը վազելու պահին, կկորցնի ամեն ինչ: Այդպես էլ մենք, սկսելով բարի գործեր անել, եթե վերջում թուլանանք, ամեն բան կորցրած կլինենք, բոլորը կփչացնենք. *«Թող ողորմությունն ու հավատարմությունը չպակասեն քեզանից»* (Առակ. 3:3): Ասված չէ բարեգործություն արա մեկ անգամ, երկու անգամ, երեք անգամ, տաս կամ հարյուր անգամ, այլ՝ ամեն ժամ *«Թող չպակասեն քեզանից»*: Ինչպես հարուստների երեխաները մշտապես իրենց վրա կրում են ոսկե զարդեղեններ և երբեք չեն հանում դրանք՝ ցույց տալով իրենց՝ ազնվական ընտանիքից լինելը, այդպես էլ մենք միշտ պիտի ողորմածությունը մեզ վրա ունենանք, որպեսզի դրանով երևա, որ մենք Ողորմածի որդիներն ենք: Մեզ վրա կրենք այս զարդը, ոսկյա այս վզնոցը հագցնենք մեր հոգուն, այսինքն՝ ողորմությունը, քանի դեռ մենք այս կյանքում ենք: Եվ երբ այս ժամանակն անցնի, այնժամ էլ նրա կարիքը չի լինի, որովհետև այնտեղ չկան աղքատներ, այնտեղ չկա դրամ, և ընդհանրապես, չկա աղքատություն (Հովհան Ոսկեբերան):

26. Ողորմությունն առաքիությունների թագուհին է, որ շատ մեծ արագությամբ բարձրացնում է մարդուն մինչև երկինք և հանդիսանում է նրա ամենալավ պաշտպանը: Մեծ է թոփալը ողորմության: Այն ճեղքում է օդը, անցնում է լուսնից վեր, բարձրանում արևի ճառագայթներից՝ հասնելով բուն երկինք: Բայց այնտեղ էլ նա կանգ չի առնում, ընդհակառակը, անցնելով երկինքը՝ ընթանում է հրեշտակների դասերի միջով, հրեշտակապետերի կացարաններով և վեր ելնում բոլոր վերին գորություններից առավել՝ ներկայանալով հենց Թագավորի գահի առջև: Սովորիք այս հենց Սուրբ Գրքից, որում ասվում է. *«Կոռնելիոս, քո ողորմությունները հասան Աստծո առջև»* (Գործք 10:4) (Հովհան Ոսկեբերան):
27. Ինչքան էլ որ լինեն քո մեղքերը, ողորմություններն անցնում են նրանցից: Մի՞թե չգիտես տաս կույսերի առակը, որոնցից հինգը՝ որպես ողորմություն չունեցողներ, չնայած որ պահպանել էին իրենց կուսությունը, մնացին հարսանյաց առագաստից դուրս: Հիմարներն էլ ունեին լապտերներ, բայց յուղ չունեին: Քանի որ կուսությունը կրակ է, իսկ ողորմությունը՝ յուղ: Իսկ ովքե՞ր էին յուղ վաճառողները. աղքատները, որոնք կանգնած են եկեղեցու դռան առջև: Իսկ ինչքանո՞վ է այն վաճառվում. ինչքանով որ ցանկանաս: Գին չի նշանակված, որպեսզի չպատճառաբանես քո աղքատությունը (Հովհան Ոսկեբերան):
28. Մենք կոչված չենք՝ ուրիշների կյանքի դատավոր լինելու, այլապես ոչ ոքի ողորմություն չենք տա: Երբ աղոթում ես Աստծուն, մի՞թե չես ասում. *«Մի հիշիր իմ մեղքերը»* (Սաղմ. 24:7): Այդպես էլ աղքատի մասին, եթե նա նույնիսկ մեծագույն մեղավոր է, տո՛ւր նրան և մի՛ հիշիր նրա մեղքերը: Այսօր է ժամը մարդասիրության և ողորմության, այլ ոչ՝ դատելու և դատաստանի խստության: Նա ուզում է ուտել, եթե ցանկանում ես, տուր նրան, եթե չես ցանկանում, հրաժարվիր՝ առանց քննելու, թե ինչու է նա աղքատ և դժբախտ: Ինչի՞ համար դու չես տալիս և ուրիշներին էլ մղում ես այդ բանին: Քանի որ, եթե մեկը քեզանից լսի, որ այս աղքատը խաբեբա է, կեղծավոր, վաշխառու, այնժամ ողորմություն չի տա ոչ նրան, ոչ էլ մյուսներին՝ մտածելով, որ նրանք բոլորն էլ այդպիսին են: Հայտնի է, թե ինչ հեշտ ենք

հավատում վատ բաներին և ինչ դժվարությամբ՝ լավ բաներին: Մենք ոչ միայն պիտի ողորմած լինենք, այլ՝ այնպես, ինչպես մեր երկնավոր Հայրն է (Մատթ. 5:48): Նա սնում է նաև անառակներին ու շնացողներին: Թողնենք այդ անտեղի, սատանայական, կործանարար խտրականությունը: Եթե որևէ մեկը սնունդ է խնդրում, ապա մի քննիր, այստեղ դու այնքան չես տալիս, որքան ինքդ ես ստանում (Հովհան Ոսկեբերան):

29. Եվ այսպես, ողորմած լինենք, որպեսզի ինքներս էլ ողորմություն գտնենք: Ոչ այնքան նրանց համար, այլ՝ ինքներս մեզ համար, որովհետև մենք այդպիսով յուր ենք հավաքում մեր լապտերներին այն ահավոր օրվա համար: Երբ կլինի հուժկու կրակ ու բոց, այնժամ այս յուրը կհանգցնի այդ կրակը և կդառնա մեզ համար լույսի պատճառ: Նման ձևով մենք կփրկվենք գեհենի կրակներից: Հակառակ դեպքում, ինչպիսի՞ գթասրտություն պիտի ցույց տա մեր հանդեպ Աստված, ինչպե՞ս պիտի ողորմի մեզ: Ողորմությունն առաջանում է սիրուց: Եվ ոչինչ այնպես չի բարկացնում Աստծուն, ինչպես՝ անողորմ լինելը: Նրա մոտ բերեցին բազմաթիվ տաղանդներ պարտք ունեցող մեկին, և Նա, գթալով ազատ արձակեց նրան՝ թողնելով նրա պարտքը: Իսկ սա, երբ սկսեց խեղդել նրան, ով իրեն մի քանի դինար էր պարտք, սրա համար Տերը նրան մատնեց տանջանքների (Մատթ. 18), մինչև որ վճարի ամբողջ պարտքը (Հովհան Ոսկեբերան):

30. Ինչպես որ ճնճողուկը, եթե նույնիսկ ամբողջ մարմնով չէ, որ ընկնում է ցանցի մեջ, այլ՝ միայն մարմնի մի մասով, օրինակ՝ ոտքով, միևնույնն է, գտնվում է ցանցը գցողի իշխանության տակ: Այսպես էլ և մենք: Ոչ միայն՝ ամբողջ կյանքի համար, այլ նույնիսկ ընդամենը մի արատի պատճառով մարդիկ գցվել են գեհեն, եթե չեն ունեցել համազոր բարեգործություն: Այդպես և հիմար կույսերը դատապարտվեցին՝ ոչ թե անառակության կամ պոռնկության, կամ նախանձի, թշնամության, կամ հարբեցողության, կամ էլ ոչ ուղղափառ հավատքի, այլ՝ յուրի պակասության համար, այսինքն՝ նրա համար, որ ողորմություն չեն տվել, քանի որ դա է յուրը: Եվ նրանք էլ, որոնց ասվեց. *«Հեռացեք Ինձանից, անիծյալներ, հավիտենական հուրը»*, դատապարտվեցին նման մի բանի համար, այսինքն՝ որ չհազեցրին Քրիստոսի ծարավը: Տեսնում ես, որ միայն ողորմություն չտալու արատը կարող է գցել գեհենի կրակների մեջ: Ասա ինձ, ո՞ւմ է պետք այն մարդը, որ ողորմություն չի տալիս: Դու պահք ես պահում ամեն օր, բայց այն կույսերն էլ էին պահում, սակայն ոչ մի օգուտ չստացան: Դու աղոթո՞ւմ ես, բայց ի՞նչ օգուտ, առանց ողորմության աղոթքն անպտուղ է: Առանց նրա ամեն բան անմաքուր է, անօգուտ, առանց նրա իզուր է առաքիությունների մեծամասնությունը (Հովհան Ոսկեբերան):

31. Ջանանք նմանվել Աբրահամին: Նա, նստելով իր դռան առջև, որսում էր բոլոր եկվորներին, ինչպես ձկնորսը, որն իր ցանցը գցում է ծովը և ձուկ բռնում: Երբեմն էլ դուրս է հանում թե՛ ոսկի և թե՛ մարգարիտ, այդպես էլ Աբրահամը, որսալով մարդկանց, մի անգամ էլ որսաց հրեշտակներին: Եվ ինչն է զարմանալի, որ ինքը դա չգիտեր, ինչի վրա և զարմացավ Պողոսը (Եբր. 13:2): Քանի որ եթե նա իմանար, թե ովքեր են եկվորները և ընդունել նրանց այդ պատրաստակամությամբ, ոչ մի

մեծ բան արած չէր լինի: Իսկ գովասանքը նրա համար է, որ չիմանալով, թե ովքեր են նրանք և կարծելով, թե սովորական անցորդներ են՝ նա այդպիսի մեծ ջանասիրությամբ ընդունեց նրանց իր տանը: Եվ դու էլ, եթե մեծ ջանասիրություն ցուցաբերես՝ ընդունելով մի ինչ-որ հեղինակավոր և փառավոր մարդու, ոչ մի զարմանալի բան արած չես լինի, քանի որ հեղինակավոր հյուրի հանդեպ հաճախ անհյուրընկալ մարդիկ էլ մեծ պատրաստակամություն են ցուցաբերում: Բայց ահա, թե ինչն է ամենամեծը և զարմանալին: Երբ մենք սովորական մարդկանց, մերժվածներին և չնչիններին ընդունում ենք մեծ ուրախությամբ. սրա համար էլ Քրիստոսը գովաբանեց նման ձևով վարվողներին. *«Ինչ որ արեցիք այս փոքրերից մեկին, Ինձ արեցիք»* (Մատթ. 25:40) (Հովհան Ոսկեբերան):

32. Լվացի՞ր մարմնավոր ձեռքերդ ջրով, լվա հոգևոր ձեռքերդ ողորմությամբ: Մի պատճառաբանիր քո աղքատությունը: Այրի կինն իր ծայր աստիճան աղքատության մեջ իր տուն հրավիրեց Եղիային, և աղքատությունն արգելք չհանդիսացավ նրան, այլ մեծ ուրախությամբ ընդունեց և ստացավ արժանի պտուղը՝ հավաքելով ողորմության հունձքը: Ի՞նչ է, փնտրում ես Եղիայի՞ն: Եղիայի Տիրոջն եմ քեզ տալիս, և չես կերակրում Նրան: Քրիստոս Տերն ասաց. *«Ով տվեց այս փոքրերից մեկին, Ինձ տվեց»*: Եթե թագավորն ընթրիքի կանչի ինչ-որ մեկի և ասի իր ծառաներին. «Շնորհակալ եղեք իմ փոխարեն, ամեն կերպ գոհացրեք այս մարդուն, քանի որ նա կերակրեց և ընդունեց ինձ իր տանը, երբ ես գտնվում էի աղքատության մեջ, նա ինձ մեծ բարիքներ արեց իմ կարիքավորության ժամանակ»: Ամեն մեկն էլ իր հարստությունը կոներ և իր բոլոր դրամները կծախսեր նրա համար, ում թագավորը հայտնել է իր երախտագիտությունը: Մի թե բոլորն էլ չէին ցանկանա մոտենալ և բարեկամանալ նրա հետ: Եվ եթե թագավորը, մարդ լինելով, ունի այդպիսի պատիվ, պատկերացրու քեզ, որ Քրիստոս այն օրը՝ կանչելով բոլոր հրեշտակներին և բոլոր զորություններին, կասի. «Այս մարդը երկրի վրա ընդունեց Ինձ իր տունը, նա ցույց տվեց Ինձ բազում բարեգործություններ, նա ընդունեց Ինձ՝ Օտարականիս»: Այնժամ պատկերացրու անվեհերությունդ հրեշտակների մեջ, խնդությունդ՝ հրեշտակների դասերի հետ: Այսպես, եղբայր, մեծ գործ է ողորմությունը: Միրիք այն, որին հավասար ոչինչ չկա, նա կարող է և՛ հարթել մեղքերը, և ազատել դատաստանից: Դու լուռ կանգնած ես, իսկ նա կանգնել և պաշտպանում է քեզ, երբ դու դեռ լռում ես, հազարավոր բերաններ շնորհակալ են լինում քեզանից: Որքան բարիք է լինում ողորմությունից, իսկ մենք հեղզանում ենք և հոգ չենք տանում: Հաց տուր հնարավորությանդ չափով: Հաց չունես, մի գրոշ տուր: Այդ էլ չունես՝ մի բաժակ սառը ջուր տուր: Այդ էլ չկա՝ լացիր տարաբախտի հետ և կստանաս պարգև, քանի որ պարգևը տրվում է ոչ ստիպողաբար տալու ժամանակ, այլ՝ բարի կամեցողության ժամանակ (Հովհան Ոսկեբերան):

33. Իմացի՞ր, ողորմություն տալն արվեստ է և բոլոր արվեստներից գերազանց, որը դժոխքից փրկելով՝ արքայություն է պարգևում (Բարսեղ Մեծ):

34. Աղքատները, երբ ողորմություն տաս՝ մեղքեր սրբող թաշկինակ են (Բարսեղ Մեծ):

35. Եթե քեզ ճաշելու մի հաց է մնացել, բայց քո դռան մոտ ողորմություն խնդրող կա, ապա բեր մառանից այդ մի հացը և ձեռքում պահելով՝ ասա խղճալի, միաժամանակ նաև գոհունակության խոսքեր. «Ես ընդամենը մեկ հաց ունեմ, որը Դու տեսնում ես, Տեր, բայց ինձանից նախընտրելի են Քո պատվիրանները և այս քչից տալիս եմ խնդրող եղբորը: Դու էլ Քո աղքատ ծառային տուր» (Բարսեղ Մեծ):
36. Գրեթե ոչ մի աղքատ չկա, որը կարողանա խուսափել ողորմություն տալուց (Գրիգոր Աստվածաբան):
37. Ինչ ընդունակություններ, որ Աստված քեզ տվել է, օգտագործիր դրանք աղքատներին օգնելու համար, որպեսզի չդատապարտվենք սիրո պակասության և անգթության համար (Եփրեմ Ասորի):
38. Առանց խոնարհության տրվող ողորմությունը Սուրբ Հոգուն հաճո չէ (Եփրեմ Ասորի):
39. Եթե մեկը չունի հեգություն, թող իրեն ստիպի գթասիրտ և ողորմած լինել (Մակար Մեծ):
40. Թող բարի գործերի կատարման դեմ ոչ ոք չընդդիմանա՝ պատճառաբանելով, իբր անկարող է կատարել հոգին փրկող գործեր, քանզի Աստված չի պատվիրում Իր ծառաներին որևէ անկարելի բան: Այլ ցուցաբերում է այնպիսի լիառատ ու հարուստ սեր և Աստվածային բարեգթություն, որ յուրաքանչյուրին հնարավորություն է տալիս իրենց կամքի համեմատ որևէ բարի բան գործելու, և նա, ով ունի փութաջանություն, չի մնում առաց փրկության հնարավորության:
«Եվ ով այս փոքրիկներից մեկին միայն մի բաժակ սառը ջուր կտա խմելու՝ իբրև աշակերտ, ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, իր վարձը չպիտի կորցնի» (Մատթ. 10:42): Ի՞նչ ավելի հեշտ իրականացվող բան կա այս պատվիրանից: Մի բաժակ սառը ջրին հետևում է երկնային պարգևը: Եվ նայիր, թե ինչ անսահման մարդասիրություն է դա, քանզի ասված է. *«Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, քանի որ Իմ այս փոքր եղբայրներից մեկին արեցիք այդ՝ Ի՛նձ համար արեցիք»* (Մատթ. 25:40): Պատվիրվածը կարծես մեծ կարևորություն չունի, սակայն հնազանդությամբ այն կատարելը լիությամբ վարձատրվում է Աստծո կողմից: Այստեղից էլ տեսնում ենք, որ Նա մեր ուժերից վեր բաներ չի պահանջում: Եթե այդ անում ենք երկյուղածությամբ հանուն Աստծո, ապա պարզևր լուսավոր է և անկողոպտելի, իսկ եթե անում ենք ցուցադրաբար և մարդկային փառքի համար, ապա լսիր, թե Տերն ինչ է ասում երդումով. *«Ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, ա՛յդ իսկ է նրանց վարձը»* (Մատթ. 6:2) (Մակար Մեծ):
41. Գետնին պառկածին ողորմություն տալով՝ մենք տալիս ենք երկնքում Նստածին (Գրիգոր Երկխոս):
42. Ապաշխարությունն ու խոնարհությունը կանգնեցնում են անձը, ողորմությունը և հեգությունը՝ ամրապնդում են նրան (Եվագր Պոնտացի):
43. Ով չար բան է խոսում եղբոր դեմ, նա կոչնչացվի, իսկ կարիքավորներին արհամարհողը լույս չի տեսնի (Եվագր Պոնտացի):
44. Հավատքը՝ խոնարհությամբ մնալն է և ողորմություն անելը (Հայր Պիմեն):
45. Որքան կարող ես, ողորմություն տուր, որովհետև գրված է, թե ողորմությամբ և հավատքով սրբվում են մեղքերը (Հայր Պիմեն):

46. Ողորմություն տալուց ճանապարհը դառնում է հարթ (Մարկոս Ճգնավոր):
47. Հարց. - Իսկ նա, ով սովոր չէր ողորմություն տալու, ի՞նչ պիտի անի, որպեսզի վարժվի ողորմություն բաժանելուն:
- Պատ. - Նա պետք է ինքն իրեն հիշեցնի Աստծո այն խոստումները, որոնք տվել է ողորմածներին, և սկսի ամենավերջին առարկաներից՝ միշտ գիտակցելով, որ քիչ է տալիս, քիչ էլ ստանում է: Իսկ նա, ով շատ է տալիս, շատ էլ ստանում է: Հիշելով ասվածը՝ թե. *«Յուրաքանչյուրը թող տա, հոժար սրտով, և ոչ թե՝ հարկադրաբար և տրտմությամբ, որովհետև Աստված սիրում է զվարթառատ տուրքը»* (Կորնթ. 2:9-7): Եվ այսպես, կամաց-կամաց նրա մեջ կուժեղանա ավելի շատ տալու պահանջը, և նա էլ այս առաքիլության մեջ աստիճանաբար կառաջադիմի: Նա կարող է կատարելության այնպիսի չափանիշների հասնել, որ կձերբագատվի երկրայինից և հոգով երկնայինների հետ կլինի (Բարսիլիսկոս Մեծ):
48. Հարց. - Երբ ես ուզում եմ ողորմություն անել, իսկ միտքս ներշնչում է չտալ, ապա ինչպե՞ս վարվել նման դեպքում:
- Պատ. - Քննիր միտքդ, և եթե տեսնես, որ այսպես ես վարվում ժլատությունից դրդված, ապա նախատեսվածից ավելին տուր, թեկուզ մի պղնձադրամ ավելի, և դա ողորմություն կհամարվի (Բարսիլիսկոս Մեծ):
49. Ողորմություն տուր մեծահոգությամբ, սիրալիր դեմքով և խնդրվածից ավելին (Իսահակ Ասորի):
50. Եթե կարիքավորին որևէ բան ես տալիս, ապա թող դեմքիդ ուրախությունն ազդարարի քո գործը և բարի խոսքով մեղմիր նրա վիշտը: Երբ դա անես, այդ ժամանակ քո ուրախությունը տվածդ ողորմությունից առավել օգտակար կլինի, այսինքն՝ մարմնավոր կարիքներից ավելի վեր կլինի (Իսահակ Ասորի):
51. Ուզու՞մ ես հոգով հարաբերվել Աստծո հետ, վայելել այն քաղցրությունը, որ բռնադատված չէ զգացմունքներով՝ հետևի՛ր ողորմությանը (Իսահակ Ասորի):
52. Տալիս եմ քեզ հետևյալ պատվիրանը, ով եղբայր, քեզ մոտ թող միշտ առաջնային լինի ողորմությունը, մինչև որ մեր մեջ զգանք այն ողորմածությունը, ինչպիսին Աստված ունի աշխարհի հանդեպ: Մեր գթասրտությունը մեզ համար թող հայելի լինի, որպեսզի նրանում ինքներս մեր մեջ տեսնենք Աստծո էության նմանությունը և ճշմարիտ կերպարը: Այս նմանությամբ լուսավորվենք, որպեսզի սթափ կամեցողությամբ ջանանք կենցաղավարել Աստվածահաճո կերպով (Իսահակ Ասորի):
53. Կարծրացած և անգութ սիրտը երբեք չի մաքրվում: Իսկ ողորմած մարդն իր հոգու բժիշկն է, որովհետև ուժգին քամու պես իր միջից դուրս է քշում մթազնած կրքերը: Սա ողորմածությունն է: Ավետարանական Կենաց խոսքի համեմատ բարի պարտք է, որ փոխ ենք տալիս Աստծուն (Իսահակ Ասորի):
54. Խոնարհության վրա ողորմություն ցանիր և այն կհնձես դատաստանի օրը (Իսահակ Ասորի):
55. Ինչով կործանել ես բարին, նույնով էլ ջանա այն վերագտնել: Որովհետև, եթե Աստծուց պարտքով մի բան ես վերցրել, դրա փոխարեն Նա քեզանից մեկ այլ բան չի վերցնի: Աստված չի ընդունի քեզանից ողորմություն, եթե դու հարատևում ես

շնության մեջ, որովհետև քեզանից ցանկանում է մարմնի սրբություն, քանի որ դու խախտել ես օրենքը (Իսահակ Աստրի):

56. Ոչինչ չի կարող սիրտն այնպես մերձեցնել Աստծուն, ինչպես՝ ողորմությունը, և ոչինչ այնպիսի հանդարտություն չի տալիս մտքին, ինչպես՝ կամավոր աղքատությունը (Իսահակ Աստրի):
57. Եթե մեկը, նստած լինելով նժույգի վրա, ձեռք երկարի քեզ՝ ողորմություն ստանալու ակնկալիքով, մի մերժիր նրան, քանի որ այդ պահին նա անկասկած կարիքավոր է, ինչպես որ աղքատներից յուրաքանչյուրը: Եվ երբ տաս, այդ արա մեծահոգությամբ և դեմքի բարեհամբույր արտահայտությամբ և տուր նրան առավել, քան իր ակնկալիքն է: Քանի որ ասված է. *«Հացդ ջրի՛ն տուր՝ թող տանի, շատ օրեր անց պիտի նորից գտնես այն»* (Ժող. 11:1) (Իսահակ Աստրի):
58. Եթե բարիք ես անում մեկին, ապա նրանից փոխհատուցում մի սպասիր, քանի որ Տերը հետագայում կրկնակին կշնորհի քեզ: Եվ եթե հնարավոր է, ողորմություն տալուց փոխհատուցում մի ակնկալիր նույնիսկ ապագայում (Իսահակ Աստրի):
59. Սրբերից մեկն ասել է. «Եթե ցանկանում ես սերմանել աղքատների մեջ, ցանիր քո սեփականից: Իսկ եթե մտադրվել ես ցանել ուրիշինից, այնժամ իմացիր, որ դա ամենադառը որոմն է» (Իսահակ Աստրի):
60. Եթե ողորմածն իր անձի արդարությունից վեր չի կանգնած, նա ողորմած չէ, այսինքն՝ ողորմածը ոչ միայն ողորմություն է տալիս մարդկանց իր սեփականից, այլ նաև ուրախությամբ համբերում է այլոց կողմից իր հանդեպ եղած ստությանը և գթությամբ է վերաբերվում նրանց (Իսահակ Աստրի):
61. Քո ողորմությունը թաքցրու աղքատի ծոցում, որպեսզի Դատաստանի օրն այն գտնես Քրիստոսի ծոցում (Վարդապետների խոսքերից):
62. Մերը ցուցաբերվում է քաղցր խոսքով և առատաձեռնությամբ (Վարդապետների խոսքերից):
63. Ողորմություն պետք է համարել միայն այն նվիրատվությունները, որ Աստծո սիրո համար արդար վաստակից բաշխվում են կարոտյալներին՝ ըստ կարողության չափի, զվարթադեմ, անտրտուն, անմիջապես և ծածուկ (Պողոս Պատրիարք):
64. Գթություն կարելի է անել՝ ըստ կարողության և ցանկության: Եթե մեկը չունի կարողություն և ունեցվածք՝ կարոտյալներին առատաձեռն օգնելու, թող այնքան տա, որքան կարող է: Մեր Տերն ասում է. *«Ով այս փոքրիկներից մեկին միայն մի բաժակ սառը ջուր խմեցնի աշակերտի անունով, ճշմարիտ եմ ասում ձեզ, նա իր վարձքը չի կորցնի»* (Մատթ. 10:42) (Պողոս Պատրիարք):
65. Չարություն անելուց չզղջացողները, թող չհուսան, թե միայն ողորմություն տալով՝ կհասնեն փրկության: Հանդգնություն է հուսալ ողորմության արդյունքներ և անխղճաբար մեղանչել ու մեղքերից չդառնալ: Ողորմությունը կաշառք չէ, որ ծոխ Աստծո իրավունքները և խափանի Նրա արդարությունը (Պողոս Պատրիարք):
66. Ողորմություն սերմանեցիր՝ հավիտենական կյանք հնձիր նրանից. մարդասիրություն սերմանեցիր՝ Աստծո գթությունը հնձիր. անողորմություն սերմանեցիր՝ փուշ ու տատասկ քաղիր (Սարգիս Շնորհալի):

67. Աստծո համար մեկ դահեկան քո ձեռքով աղքատին տալը շատ անգամ ավելի արժի, քան ուրիշների ձեռքով տաս դահեկան տալը (Սարգիս Շնորհալի):
68. Երբ այսպիսի առատաձեռն և բարերար Տեր ունենք, չինայենք Նրան տալ, ինչ- որ մեր ձեռքին ունենք, որովհետև Նա անարգամեծար Տեր է, փուչը և չնչինը վերցնում է և մեծ տոկոսով վերադարձնում: Ոսկի՝ տալ և փոխարենը մեղքերի թողություն գտնել. սրանից ավելի մեծ էլ ի՞նչ ես ուզում. տակավին սրա վրա երկնքի արքայությունն՝ իբրև տոկոս կստանաս. մի կտոր հաց տալ և արքայության սեղանին սեղանակից և մասնակից լինել. մի բաժակ ջուր տալ և համագոյական աղբյուրներից խմել. հագուստ հագցնել և առաջին լուսեղեն պատմուճանին արժանի լինել (Սարգիս Շնորհալի):
69. Պահք են պահում, աղոթում են, հառաչում են, չոր գետնի վրա են պառկում և ժուժկալում, բայց ի՞նչ օգուտ ունեն այս ամենից, երբ աղքատներին մի դահեկան իսկ չեն տալիս: Եթե ողորմած չենք, մնացածը ոչ մի օգուտ չունի, որովհետև մնացյալն առաքինության ճրագներն են, իսկ սա յուզն է՝ ճրագների լուսավորության պատճառը: Եթե մեկը յուզ չունի, ի՞նչ օգուտ պիտի գտնի ճրագներից. հիմար կույսերն էլ, որոնք շատ բաներով կատարյալ էին, բայց տմարդի էին և ողորմության յուզ չվերցրեցին իրենց հետ, խավարի մեջ բնակվեցին, հարսանիքի առագաստին արժանի չեղան և կորստյան դատապարտվեցին (Սարգիս Շնորհալի):
70. Արդարև, առաքինությունների մեջ չկա ուրիշ բան, որ մարդուն Աստծո նմանությամբ վեր բարձրացնի, ինչպես ողորմածությունը. և բոլոր առաքինությունների կատարումն Աստծուն նմանվելն է, ինչպես Տերն էլ ասաց. *«Նմանվեցեք ձեր Հորը, որ երկնքում է. Նա Իր արևը ծագեցնում է թե՛ չարերի և թե՛ բարիների վրա, և անձրև է բերում թե՛ արդարների և թե՛ մեղավորների վրա»* (Մատթ. 5:45): Տեսար, թե ողորմության շահը քեզ ում կարող է նմանեցնել և ում մոտ բնակեցնել: Սրանով կբացվեն երկնքի դռները և կմտնենք լույսի առագաստը, կպայծառանան մեր լապտերները և ուրախությամբ Փեսային կդիմավորենք. կջնջվեն մեր մեղքերը և կծածկվեն մեր անօրինությունները: Սրանով ավելի վեր կհրավիրի թագավորը և գովասանքի կարժանացնի (Սարգիս Շնորհալի):
71. Բացի սեփական կամքից, ոչ մի ուրիշ բան չի կարող մարդուն ետ պահել ողորմություն տալուց՝ ո՛չ ժամանակը, ո՛չ չքավորությունը, ո՛չ այլ խանգարող հանգամանք: Եթե ոսկի չունես ողորմելու, սակայն ձեռքեր ունես, որոնցով կարող ես կարոտյալներին օգնել, հաց չունես, որպեսզի աղքատին կերակրես, սակայն լեզու ունես, որով Կենաց Հացը կարող ես տալ և հասարակության օգուտի համար աղոթք կարող ես մատուցել: Հիվանդին դարմանելու կարողություն չունես, սակայն ոչ մի բան քեզ չի արգելում հիվանդատես գնալ: Բանտարկյալին ազատելու կարողություն չունես, սակայն ոտք ունես՝ նրա մոտ գնալու և նրան տեսնելու, քաջալերելու, մխիթարելու և նրան ցավակցելու, հառաչելու և Աստծուն աղաչելու, վշտակից լինելու նրա վշտերին և արձակիչ՝ կապանքներին (Սարգիս Շնորհալի):
72. Պետք է շնորհ համարես, երբ աղքատը վերցնում է քեզանից, որովհետև աղքատները եթե չլինեին, չէիր կարող մեղքի վերքերդ բուժել: Աղքատի ձեռքերը

վերքեր դարմանող են: Բժիշկը, ձեռքերը երկարելով, չի կարող քեզ ցավերից այնպես բուժել, ինչպես աղքատը, երբ իր ձեռքը երկարելով՝ քեզանից վերցնում է (Բարսեղ Մաշկևորցի):

73. Նա, ով ստիպողաբար է տալիս, մեղքերի թողություն չի գտնի, որովհետև Աստված ուրախ սրտով տրվածն է սիրում: Իսկապես, ողորմությունն այն է, երբ ուրախությամբ են տալիս և ոչ թե՝ տրտմությամբ: Ինչո՞ւ ես տրտմում, որովհետև ինչքերդ պակասեցի՞ն: Եթե հույս չունես, որ երկնքում բազմապատիկ ավելի շատ պիտի ունենաս, բնավ մի՛ տուր (Բարսեղ Մաշկևորցի):
74. Այգեկություն ձեր բերքի մի մասն Աստծո՛ւն տվեք՝ աղքատների և կարոտյալների միջոցով և պտուղ խնդրողներին դատարկ ու ձեռնունայն ետ մի՛ դարձրեք, որպեսզի Աստված էլ ձե՛զ Իր տնկած Դրախտից ունայն ետ չդարձնի: Տալիս խոժոռ դեմքով, զայրացած սրտով ու դժկամ խոսքերով չտաք Կայենի գոհի նման, որ հաճելի չէ Աստծուն, այլ ընդհակառակը՝ զայրացնում է, այլ զվարթառատ կամքով տվեք, ինչպես որ Աստված սիրում և խնդրում է: Գինու ժամանակ և՛ս այդ գինուց բաժին հանեք Աստծուն: Եվ երբ ձեզ պետք եղածից ավելին ստանաք, և հարկ լինի վաճառել, վաճառքի դրամից ավելի պտղաբերե՛ք Քրիստոսին՝ տառապյալներին և գերյալներին տալով (Ներսես Շնորհալի):
75. Առաքյալի հրամանով պատվեցե՛ք ծերերին և հո՛գ տարեք նրանց մասին (Աթեսաղ. 5:12), խնամե՛ք տկարներին՝ ձեր կարողության չափով և նրանց պետքերը հոգալով: Գիտենք, որ այսպիսի բարեկարգությունների խափանման պատճառը ժամանակիս աղքատությունն է, բայց Աստված մեզանից ավելին չէ, որ պահանջում է, այլ՝ կամքի հոժարությունն ու հնարավորը (Ներսես Շնորհալի):
76. Ինչպես մարգարեն է պատգամում, ձեր դրամը վարձով մի՛ տվեք նրանց, ովքեր իշխողների բռնությունից նեղվում են (Եզեկ. 18:8), և վաշխերի շահով մի կերեք նրանց աղքատ վաստակը, այլ՝ որպես եղբայրներ, կարեկից և օգնակա՛ն եղեք միմյանց: Ինչ-որ փոխ եք տալիս նրանց, ա՛յն միայն պահանջեք նրանցից և անանց կյանքում բազմապատիկ վարձք կստանաք Աստծուց, քանզի Քրիստոս հրամայում է ոչ միայն առանց վաշխի տալ, այլև՝ տալ նրանց, ումից ետ ստանալու ակնկալիք չունեք:
- Նաև՝ ձեր բոլոր ունեցվածքից ողորմությո՛ւն տվեք կարոտյալներին և աղքատներին, որպեսզի դրանով սրբվի ձեր ամեն ինչը, և փոխարենը Դատաստանի Օրը Քրիստոսից ստանաք (Ներսես Շնորհալի):
77. Անհրաժեշտ է ոչ միայն ողորմություն գործել, այլև՝ մեծ փափագով խնդրել Աստծուց, որ բացի մեր միտքը՝ առատապես հորդորվելու ողորմածության սիրով, որպեսզի պատշաճ ժամին արժանի լինենք փոխարենն ստանալու երկնքի արքայությունում (Խոսրով Անձևացի):
78. Այնտեղ (դատաստանի ժամանակ) սաստիկ ողբ կլինի, անբավ աղաղակ կտիրի, և կլսվեն դատապարտված անձանց հույժ ողորմագին ձայներ: Քանզի մեկը կմատնվի գեհենի հրի, մեկը կդատապարտվի տաքտաբոսի, մեկ ուրիշը հրեղեն որդերի կեր կդառնա, մյուսը միշտ կտանջվի հրեղեն սրով: Եվ ամենքին կհատուցի՝ ըստ իրենց արժանի չափի, քանզի ահավոր է այն Ատյանը, ահեղ և զարհուրելի է հրապարակը,

և անաչառ՝ գործերի քննությունը: Թագավորներից չի աչառում և քահանաներից չի հարկադրվում, մեծամեծներին պատիվ չի տալիս և ծերերի ալեհերությամբ չի մեղմանում: Ովքեր ողորմություն չեն գործել, այնտեղ էլ ողորմություն չեն գտնում: Ովքեր առավել սիրեցին արծաթը, քան՝ Քրիստոսին, և զարդարեցին ձիերին, ջորիներին ու շներին, իսկ աղքատներին անտեսեցին, այնտեղ կդատվեն Քրիստոսի կողմից և կայրվեն գեհենի հրում: Եվ միայն արդարները կպսակվեն Աստծո արքայության մեջ, որին և մենք բոլորս արժանանանք Քրիստոսի շնորհներով, որ օրհնյալ է Հոր և Սուրբ Հոգու հետ այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն (Խոսքով Անձնացի):

79. Երբ ուզում եմ ողորմություն տալ, սատանան հիշեցնում է ինձ իմ աղքատությունը (Հովհան Մանդակունի):
80. Աստված ոչ թե տվածի չափին է նայում, այլ՝ տվողի տրամադրությանը (Հովհան Մանդակունի):
81. Մինչև իսկ բարեպաշտ գործերի առաքինությունը կարող է նսեմացվել ողորմություն տվողների լուսավորության մեջ (Հովհան Մանդակունի):
82. Ահա թե ինչ է ուսուցանում քեզ Քրիստոս. *«Զգույշ եղեք, որ ձեր ողորմությունը մարդկանց առջև չանեք...այլ ջանա ողորմությունդ գաղտնի գործել և քո Հայրը, որ ծածկապես տեսնում է, պիտի հայտնապես հատուցի քեզ»* (Մատթ. 6:1, 4): Արդ, մի զրկվիր այդպիսի վարձատրությունից, ողորմությունդ տեսնողների առջև մի արա, այլ զգուշությամբ և ծածկորեն, քանի որ շատ մոտ է գողը, որպեսզի վարձքդ գողանա: Դարանակալ սպասում է ավազակը, որ հափշտակի ողորմությունդ, մերձ են նենգավորները, նենգելու և հանելու համար քո մեջ եղած բարին: Ամբարիշտները շրջապատած շրջում են շուրջդ և ջանում անարդյունք և անվաստակ դարձնել աշխատությունդ, այս բոլորից խուսափիր զգուշությամբ և իմաստությամբ, զգուշացիր մարդահաճության ախտից և սնափառության դևից, որպեսզի բարիքդ չարիքի չվերածեն և լույսդ չխավարեցնեն: Որովհետև մեջդ եղող լույսդ եթե խավար լինի, այլևս որչափ ավելի մութ պիտի լինի բուն խավարը, այսինքն, եթե ողորմությունդ չարիքի վերածվեց, որքան առավել և ահավոր պիտի լինեն չարիքներդ (Հովհան Մանդակունի):
83. Մրանից հետո ծածուկ կերպով կատարիր ողորմություններդ, ինչպես չես ուզում մեղքերիդ պղծությունը ցույց տալ, այնպես էլ ապաշխարությանդ ողորմությունը մի ցուցադրիր, այլ՝ ապաշխարության առաքինությունը մեղքերիդ զազրության նման քողարկիր և դրանից հետո ապաշխարություններդ ընդունելի կլինեն և մեղքերիդ համար թողություն կգտնես (Հովհան Մանդակունի):
84. Սնափառության հաճույքի համար ընդունելության կոչունքներ մի սարքիր, ի ցույց մարդկանց աղքատներին ողորմություն մի տուր, կարոտյալ չքավորների համար կազմակերպված ընդունելության ժամանակ հարուստներ և ունևորներ մի կանչիր (Հովհան Մանդակունի):
85. Եթե աղքատների կարոտությունն ամբողջովին բավարարել չենք կարող, մի պատառի և բաժակի կարոտ չթողնենք նրանց: Մեր ստացվածքների մեջ որբերից և այրիներից հափշտակված որևէ բան թող չգտնվի: Ինչ որ ունենք, Աստծուն

նվիրված թող լինի: Այնժամ մեր անձերն էլ Նրան հաճելի և ընդունելի պատարագ կլինեն (Եղիշե):

86. Դները հավաքվում են հարստություն կուտակելիս, իսկ հրեշտակները՝ այն բաշխելիս (Եզնիկ Կողբացի):
87. Ավելի դյուրին ուրիշ ի՞նչ արվեստ կա, քան՝ ողորմությունը, որով սրբվում են մեղքերը: Արդարև, երբ խոստովանես և ողորմություն տաս ու հավատաս, կսրբվես մեղքերիցդ և կարդարանաս (Սահակ Պարթև):

88. Ողորմության տուրքը երկու կերպ է լինում՝ ողորմություն աղքատներին և ընծա՝ Աստծուն (Գրիգոր Տաթևացի):
89. Նախ պետք է մեր ունեցածից բաժին տանք Աստծուն, և քանի որ մարդու երկրային գոյությունը պայմանավորված է ինչպես հոգով ու մարմնով, այնպես էլ՝ ունեցվածքով, ուստի և պետք է հոգու կողմից՝ աղոթք, մարմնի կողմից՝ ծունր, իսկ ունեցվածքից մի մաս ընծայել Աստծուն (Գրիգոր Տաթևացի):
90. Աստված Օրենքում Մովսեսին հրամայեց ամեն ինչից տասանորդ տալ, քանզի տասը կատարյալ թիվ է և նվեր՝ Աստծուն. սակայն Օրենքը կատարելը պարտադիր է, իսկ աղքատներին ողորմելը՝ կամավոր (Գրիգոր Տաթևացի):
91. Ողորմությունը վարձատրվում է միայն հանդերձյալ կյանքում, իսկ Աստծուն մատուցած ընծան՝ երկու կյանքում էլ. այնտեղ Տերը հոգևորն է փոխհատուցում, իսկ այստեղ՝ նյութականը, ինչպես որ գրված է. *«Որպեսզի լցվեն քո շտեմարանները ցորենի լիությամբ, և հնձանների ավելի շատ գինի բխեցնեն»* (Առակ. 3:10) (Գրիգոր Տաթևացի):
92. Ինչպես թագավորին բերված ընծան հանձնվում է նրա սպասավորներին, իսկ նրանք տալիս են թագավորին, այդպես էլ Աստծո ընծան մատուցվում է քահանաներին, որովհետև երկրի վրա նրանք են Աստծո տան սպասավորները, ինչպես որ երկնքում հրեշտակներն են (Գրիգոր Տաթևացի):
93. Եթե նվիրողի կամքը բարի է և չարիքից հեռու, նվերն ընդունելի է, և այն, ինչ էլ որ լինի, Աստված մեղքերի դիմաց ապաշխարություն է համարում (Գրիգոր Տաթևացի):
94. Եթե Աստծո բաժինը թաքցնելիս վերանում է Նրա պահպանությունը, և հափշտակություն է վրա հասնում, ապա հավատով ու հույսով ընծայողների ունեցվածքը հույժ առատանում է (Գրիգոր Տաթևացի):
95. Պետք է արդարությամբ պատվել Աստծուն, այսինքն՝ մարմնավոր գործերում չափի լինեն կեղծավորություն, փառասիրություն և այլն, քանզի հենց այդ է մեր վարձը, երբ ի ցույց մարդկանց ենք գործում: Մինչդեռ ամեն բարի գործ պետք է ծածուկ և անխաբդախ արվի Աստծո առջև. *«Եվ քո Հայրը, որ տեսնում է, ինչ-որ ծածուկ է, կհատուցի քեզ հայտնապես»* (Մատթ. 6:4) (Գրիգոր Տաթևացի):
96. Կալի և հունձքի վատորակ մասը Աստծուն մի նվիրիք և եկեղեցու քահանաներին պտղի տուրքը ծակաչքությամբ մի տուր, որի համար՝ Կայենը հանդիմանվեց: Մեր հոտերի գերերին և մաքուրներին անտեսելով՝ անօգտակար և նիհարը չմորթենք աղքատների ընդունելության սեղանի համար (Հովհան Մանդակունի):

97. Անհրավոյթամբ, ազահոյթամբ և հափշտակոյթամբ յուրացրած մեր ստացվածքներից Աստծուն ընծա չմատուցենք, քանի որ բոլոր նրանք, որոնք զրկում են ուրիշներին, պիղծ են և պիղծ է նրանց ստացվածքն Աստծո առջև: Ամեն բան Աստծո կամքի համեմատ կատարեք, որպեսզի հաճի և ընդունի Նա ու մեղքերին թողութուն շնորհի: Եթե սրբոյթամբ ու անմեղոյթամբ ապրենք, փառք ու պատվով երկինք կժառանգենք և խոստացված բարոյթանքը կարժանանանք մեր Տիրոջ Հիսուս Քրիստոսի միջոցով, որին վայելում է փառք և պատիվ այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն (Հովհան Մանդակունի):

Հայրերի վարքից

1. Մի անգամ աբբա Սրապիոնը, տեսնելով մի աղքատի, որ մերկ էր ու ցրտից դողում էր, հանեց իր պարեգոտը և տվեց նրան: Երբ մարդիկ նրան հարցրին. «Հայր, քեզ ո՞վ մերկացրեց», նա ցույց տվեց Ավետարանը՝ ասելով. «Մա մերկացրեց ինձ»: Եվ մեկին էլ պարտատիրոջից ազատելու համար ծախեց փոքրիկ Ավետարանը: Երբ խուցը դարձավ, իր աշակերտը՝ Զաքարիան հարցրեց նրան. «Հայր, ո՞ւր է պարեգոտդ», իսկ նա պատասխանեց. «Որդյա՛կ, ուղարկեցի այնտեղ, ուր որ պետք էր»: «Իսկ ո՞ւր է Ավետարանդ»: Եվ ծերն ասաց. «Նա, ով ինձ ասաց՝ ծախի՛ր բոլոր ինչքերդ և տո՛ւր աղքատներին, ես էլ Իրենը ծախեցի և Իրեն տվի, որ Իր առաջ համարձակոյթամբ կանգնեմ» (Վարք սրբոց):
2. Մի ծեր պատմում էր. «Պատահում է, որ երբ մեկը գործում է բազում բարի գործեր, այնժամ չարը նրա սիրտն է գցում մանրուքների հանդեպ հաշվենկատություն, որպեսզի հափշտակի նրանից այն վարձքը, որն Աստծուց պիտի ստանար իր բարեգործության համար:
Երբ ես հյուր էի մի վանահոր մոտ, որը առատորեն ողորմություն էր տալիս, նրա մոտ եկավ մի այրի կին և խնդրեց մի քիչ ցորեն տալ իրեն: Վանահայրն ուղարկեց այրուն, որպեսզի չափելու համար աման բերի: Ձեռքով չափելով ամանը, վանահայրն ասաց, որ այն չափազանց մեծ է: Այս խոսքերն այրուն ստիպեցին կարմրել: Երբ այրին դուրս եկավ, ես հարցրեցի վանահորը. «Աբբա, դու պարտքո՞վ տվեցիր ցորենը»: «Ոչ, ես նվիրեցի», - պատասխանեց վանահայրը: Իսկ ես ասացի. «Քանի որ այդ բոլորը անվճար տվեցիր, էլ ինչո՞ւ խռովքի մատնեցիր այրուն ու հաշվենկատ եղար այդ մանրուքի համար» (Զոսիմոս Պաղեստինցի):
3. Թեոդոս ինքնակալի ժամանակ, երբ սաստիկ սով էր Բուրգունդիա գավառում, մի Սինկտոս անունով հռոմեացի հավաքեց ավելի քան չորս հազար աղքատի, ովքեր ոչինչ չունեին ուտելու, և սովի բոլոր օրերին կերակրեց նրանց: Երբ սովն անցավ, ամենքն իրենց տեղը գնացին: Եվ ահա երկնքից մի ձայն լսվեց, որ ասում էր. «Ով

սիրելի, քեզ և քո զավակներին հավիտյան չի պակասի հացը, որովհետև սովի ժամանակ անդրանիկներին խնամեցիր, Ինձ խնամեցիր» (Հայելի վարուց):

4. Հայր Ագաթոնն իր ժամանակվա վանականների մեջ ամենափորձառուն էր և բոլորից առավել միայնակեցությունն ու լռակյացությունը գնահատողը: Այս սքանչելի այրը, մի անգամ գալով շուկա, որպեսզի վաճառի իր ձեռքի աշխատանքները տոնավաճառում, գտավ հիվանդ պառկած մի ուխտավորի, նրա համար տուն վարձեց և մնաց նրա հետ՝ աշխատելով իր ձեռքերով և ստացվածքը ծախսելով նրա վրա: Ծառայեց նրան վեց ամիս, մինչև որ հիվանդն առողջացավ: Այս Ագաթոնը, ինչպես որ պատմում են, իր մասին ասում էր. «Կուզենայի գտնել մի բորոտածի և նրան տալ իմ մարմինը, իսկ իրենը վերցնել ինձ»: Ահա կատարյալ սերը (Բսահակ Աստրի):
5. Մի ոմն ճգնավոր, որ միայն հոգում էր երկնայինի համար և թոթափել էր իրենից ամեն երկրավոր բան, ապրում էր աղքատության մեջ: Մի անգամ նրան մոտեցավ մի աղքատ մարդ և սկսեց պաղատանքով ողորմություն խնդրել՝ ասելով, թե խիստ մեծ կարիքի մեջ է: Ճգնավորը, ոչինչ չունենալով, որոշեց հրաժարվել ձմեռվա ցրտից պաշտպանվելու իր միակ մխիթարությունից և աղքատին տվեց իր վերարկուն և ինքն էլ սկսեց կրել ձմեռվա ցրտի տառապանքները: Մի օր, երբ ճգնավորը մտավ շուկա՝ իր կողովները վաճառելու, հանկարծ աչքն ընկավ գինետան մոտ հավաքված մարդկանց, որոնց մեջ էր նաև այն աղքատը: Այդ պահին աղքատը պատմում էր իր բաժակակիցներին հետևյալը. «Խմենք եղբայրներ, քանզի այս գինին ձեռք է բերված մի վանականի վերարկուի վաճառված գումարից, ես ձևացրեցի, թե հույժ կարիքավոր մեկն եմ և խաբելով նրան՝ ձեռք գցեցի այս վերարկուն»: Այս լսելով՝ գինուց հարբած սկսեցին բարձրաձայն ծիծաղել: Ճգնավորը, լսելով այս խոսակցությունը, հույժ տրտմեց և վշտացավ, որ իզուր տեղն է զրկվել իր վերարկուից և ընկավ մեծ թախիծի մեջ: Երեկոյան, երբ տրտմած նստած էր իր խցում, թմրությունից ննջեց և տեսավ մի տեսիլք: Արեգակի պես պայծառ, սքանչելի մի երիտասարդ կանգնել էր իր առջև և ասում էր. «Ինչո՞ւ ես այդպես տրտմել, նայիր և տես, թե ինչ է իմ հագին», և ճգնավորը նկատեց, որ իր վերարկուն էր նրա վրա, և Տերն ասաց. «Մի վշտացիր, քանի որ ինչ տվեցիր, Ինձ տվեցիր»: Սթափվելով քնից՝ ճգնավորը գոհացավ Տիրոջից և մխիթարվելով իր վշտից՝ մեծ ցնծությամբ փառավորեց բարերար Աստծուն (Հոգեշահ գրքերից):
6. Եղբայրը հարցրեց հայր Պիմենին. «Աբբա, երբ ես եղբորս մի քիչ հաց եմ տալիս կամ մի ուրիշ բան, դները նսեմացնում են այն, որպես թե մարդահաճությունից տվեց»: Ծերն ասաց նրան. «Եթե նույնիսկ դա արվում է մարդահաճությունից, միևնույն է, մենք պետք է տանք եղբորը պետքականը»: Եվ պատմեց նրան հետևյալը. «Երկու հողագործ ապրում էին նույն քաղաքում: Նրանցից մեկը ցանեց քիչ և անմաքուր, մյուսը ծովությունից մղված՝ ոչինչ չցանեց: Եթե սով լինի, երկուսից ո՞ր մեկը ուտելիք կունենա»: Եղբայրն ասաց. «Քիչ և անմաքուր ցանողը»: Ծերն ասաց նրան. «Այդպես էլ մենք ցանենք, թեկուզ և՛ քիչ, և՛ անմաքուր, որպեսզի սովից չմեռնենք»:

Մի ուրիշ անգամ էլ մի այլ եղբայր խնդրեց ծերին, որ իրեն մի հոգեշահ բան ասի: Ծերն ասաց. «Որքան կարող ես՝ զբաղվիր ձեռքի աշխատանքով, որպեսզի քո ձեռքի գործից տաս կարիքավորներին, քանի որ գրված է. *«Ողորմությունը և հավատը մաքրում են մեղքերից»* (Առակ. 15:27): Եղբայրը հարցրեց. «Ի՞նչ է հավատը»: Հայր Պիմենը պատասխանեց. «Հավատն այստեղ նշանակում է՝ ապրել խոնարհությամբ և ողորմություն տալով» (Հարանց վարք):

7. Մայր Սառան ասում էր. «Լավ է ողորմություն տալ, թեկուզ մեկն այդ անի մարդահաճությունից դրդված, որովհետև նա աստիճանաբար մարդահաճությունից կգա Աստծո երկյուղին» (Հարանց վարք):
8. Ալեքսանդրիայում պատրիարքն էր Հովհաննեսը, որին չքավորների հանդեպ ունեցած իր սիրո համար Ողորմած էին անվանում: Ամեն բան տալով, որպեսզի թեթևացնի չքավորների վիճակը՝ ինքը մնում էր ծայր աստիճան չքավորության մեջ: Հասարակ հագուստը, փոքր ննջարանը՝ մաշված ծածկոցով, որը գործված էր կոպիտ թելից, կազմում էր նրա ողջ ունեցվածքը: Մի անվանի քաղաքացի Ալեքսանդրիայից սուրբ Հովհաննեսին մի ծածկոց նվիրեց, որն արժեք 36 արծաթ, և իր հանդեպ ունեցած սիրուց խնդրեց, որ անպայման սա օգտագործի իր կարիքների համար: Հովհաննես պատրիարքն այդ գիշեր ծածկվեց նոր ծածկոցով, բայց միտքը 36 արծաթի կողմն էր, որը ծախսվել էր մի ծածկոցի վրա, երբ քանի մարդ կարելի էր կերակրել այդ գումարով: Այս միտքն ամբողջ գիշեր նրան հանգիստ չէր տալիս: Նրա առջև էին գալիս բոլոր տեսակի թշվառությունները, որոնց կարելի էր հաղթահարել այդ գումարով և նա ամբողջ գիշեր աչք չկացրեց: Վաղ առավոտյան, երբ լույսը բացվեց, սուրբ Հովհաննեսն իսկույն ուղարկեց, որ վաճառեն այդ ծածկոցը, որը հանգիստ չէր տալիս նրան: Վերցնելով գումարը՝ իր սովորության համեմատ բաժանեց աղքատներին: Քաղաքացին, տեսնելով իր ծածկոցը շուկայում, գնեց այն և նորից նվիրեց սբ. պատրիարքին: Բայց հոգատար հովիվն այս անգամ չուզեց փորձ անել և մինչև երեկո վաճառեց ծածկոցը, գումարը նորից բաժանեց աղքատներին, որպեսզի քնելու գնա հանդարտ հոգով: Վերջապես ջանասեր քաղաքացին երրորդ անգամ բերեց նույն ծածկոցը: Սբ. Հովհաննեսն ասաց. «Ես միշտ կվաճառեմ այն ապրանքը, որ ինձ պետք չէ, տեսնենք թե մեզանից որ մեկն առաջինը կդադարի անել իրենը» (Հոգեշահ գրքերից):
9. Ալեքսանդրիայի պատրիարք Հովհաննես Ողորմածի օրոք կար մի եպիսկոպոս՝ Թռուլիուս անվամբ, որ շատ ժլատ և հաշվենկատ մարդ էր: Մի անգամ Հովհաննեսը հրավիրեց նրան իր հետ հիվանդանոց՝ այցելելու հիվանդ աղքատներին: Անցնելով հիվանդների միջով՝ սբ. Հովհաննեսն ասաց Թռուլիուսին. «Ահա քեզ, աբբա, հիասքանչ առիթ՝ մխիթարելու աղքատ եղբայրներին և ողորմություն տալու նրանց»: Թռուլիուսն անհարմար զգաց հրաժարվել բարի գործից և մի-մի ոսկի դրամ տվեց, որը կազմեց 30 ոսկի, բայց երբ տուն եկավ, այն աստիճան ափսոսաց այդ փողը, որ հիվանդացավ և ընկավ անկողին: Այդ ժամանակ Հովհաննեսը մարդ ուղարկեց նրա մոտ և հրավիրեց իր մոտ ճաշի: Թռուլիուսը հրաժարվեց՝ պատճառաբանելով հիվանդությունը: Այնժամ սուրբ

Հովհաննեսը, հասկանալով, թե ինչն է խնդիրը, վերցրեց 30 ոսկին և գնաց հիվանդ եպիսկոպոսի մոտ. «Ես բերել եմ այն գումարը, որ վերցրի քեզանից հիվանդներին բաշխելու համար: Ահա վերցրու այն, միայն ջանա քո ձեռքով գրել, որ Տերը ինձ տա այն վարձքը, որն այդ գումարի փոխարեն քեզ պիտի տրվեր»: Թողիուսը ուրախությամբ վեր կացավ անկողնուց և իսկույն գրեց հետևյալը. «Ողորմած Տեր, տուր վարձքն իմ տեր Հովհաննեսին, այն ոսկու փոխարեն, որ ես մեղավոր Թողիուսս բաժանեցի հիվանդներին, քանի որ նա իմը վերադարձրեց ինձ»: Տալով գրությունը Հովհաննեսին՝ Թողիուսը մոռացավ իր հիվանդությունը և գնաց Հովհաննեսի մոտ՝ ճաշելու: Ցավալի էր Աստծո մարդու՝ Հովհաննեսի համար տեսնել եպիսկոպոսի այսպիսի դրամապաշտությունը, և այն էլ ո՞ւմ՝ եկեղեցու հովվի մեջ: Եվ սբ. Հովհաննեսը ամբողջ սրտով սկսեց աղոթել, որպեսզի Տերը խելքի բերի Թողիուսին, և Տերը լսեց նրա սուրբ աղոթքները: Հաջորդ գիշեր Թողիուսը երագում տեսավ սքանչելի մի տուն, որի դռների վրա գրված էր ոսկե տառերով. «Թողիուս եպիսկոպոսի հավիտենական կացարանը և հանգրվանը»: Անպատմելի ուրախացավ նա այս տեսիլքի համար, բայց հանկարծ հայտնվեց մի ահեղ մարդ և ասաց այնտեղ գտնվող ծառաներին. «Ամբողջ աշխարհի Տերը հանձնարարեց ջնջել Թողիուսի անունը այստեղից և նրա փոխարեն գրել Հովհաննեսի՝ Ալեքսանդրիայի պատրիարքի անունը, որ գնեց այս տունը 30 ոսկով: Եվ այսպես, փոխեք գրվածքը»: Այս խոսքի վրա Թողիուսն արթնացավ սարսափած և խեղճացած: Առավոտյան նա շտապեց սբ. Հովհաննեսի մոտ և արցունքաթաթախ պատմեց նրան իր տեսիլքը՝ զղջալով իր դրամապաշտության համար և այդ պահից դարձավ բոլորի հանդեպ առատաձեռն և ողորմած: Այսպիսով, Տերը խելամտության բերեց ժլատ Թողիուսին՝ թույլ չտալով կործանվի նրա հոգին, երևի նրա անցած կյանքում բարին էլ է եղել, որը և հիշեց Տերը սբ. Հովհաննես Աղորմածի աղոթքներով, քանի որ Տեր Աստծո մոտ սրտից բխած ոչ մի հոգոց անտես չի լինում և ոչ մի կաթիլ արցունք չի մոռացվում: Նա Ողորմած է և կարող է մեր բարի գործերի համար մեզ՝ մեղավորներիս տալ այնպիսի վշտեր, որոնք մենք կրում ենք մեր կամքից անկախ, մեր մեղքերի համար: Միայն թե չորտնջանք այդ վշտերի ժամանակ և ապաշխարենք մեր մեղքերի համար (Հոգեշահ գրքերից):

10. Ահա նմանօրինակ մի այլ պատմություն, որից կայլայլվի նույնիսկ ամենաշահամոլ սիրտը: Կոստանդնուպոլսեցի մի մարդ ծանր հիվանդ էր և վախենալով մահվանից՝ Թողիուսի նման աղքատներին բաժանեց 30 ոսկեդրամ: Աստված ողորմաց նրան և նրա տված ողորմության համար նրան առողջություն շնորհեց: Բայց անմիտը սկսեց զղջալ վատնած գումարի համար և հայտնեց իր վիշտն իրեն ծանոթ մի հարուստ մարդու: Հարուստը համոզում էր նրան չզղջալ տված ոսկիների համար. «Տե՛ս, որ չբարկացնես Տիրոջը, - ասում էր նա. - չե՞ որ Աստված քո տված ողորմության համար համարյա թե մեռելներից հարություն տվեց քեզ: Տես, որ չմահանաս առանց ապաշխարության այդ բանի համար»: Բայց նա չէր դադարում ավստսալ փողերի համար: Այդժամ ծանոթն ասաց նրան. «Եթե դու չես ուզում լսել ինձ, ուրեմն գնանք եկեղեցի, այնտեղ միայն ասա՝ Տեր, ես չեմ

տվել ողորմությունն, այլ՝ այս մարդը: Հենց նույն պահին ես քեզ կտամ քո ոսկիները»: Դժբախտ արծաթասերն ուրախությամբ համաձայնվեց: Եվ հենց նա իր ձեռքը վերցրեց գումարը և ասաց վերը հիշատակված խոսքերը, հենց այդ պահին ընկնելով եկեղեցու մեջ՝ մահացավ: Եկեղեցու սպասավորներն առաջարկեցին հարուստին ետ վերցնել 30 ոսկին, բայց Աստծո ծառան պատասխանեց. «Աստված ինձ պահի նման բանից, որ ես վերցնեմ այն, ինչը ես արդեն տվել եմ Տեր Աստծուն: Մի՞թե դա հնարավոր է: Աստված չի ծաղրվում»: Եվ այդ փողերը բաժանվեցին աղքատներին: Ահա այսպես եղավ Աստծո դատաստանն այն մարդու հանդեպ, որ չամաչեց շահամոլությունից դրդված հրաժարվել այն բարի գործից, որի փոխարեն նա արդեն Աստծուց մեծ ողորմություն էր ստացել (Հոգեշահ գրքերից):

11. Մի քաղաքում, որի հոգևոր առաջնորդն էր Նիկողայոս Սքանչելագործը, կար մի մարդ, որ նախկինում հարուստ էր, սակայն հետո ընկավ ծայրահեղ աղքատության մեջ: Այս մարդն ուներ երեք հասուն աղջիկներ: Ոչ միայն նրանց ամուսնացնելու, այլև՝ կերակրելու և հագցնելու հնարավորություն չունենալով, նա հաճախ ընկնում էր հուսահատության մեջ: Եվ հուսահատությունը հասնում էր այն վիճակի, որ մտածում էր վաճառքի դնել իր աղջիկների պատիվը և այս ամոթալի եղանակով հոգալ թե՛ իր և թե՛ աղջիկների ապրուստը: Սուրբ Նիկողայոսն, իմանալով այս ընտանիքի վատթար վիճակի մասին, որոշեց օգնել նրանց: Իր մտադրությունը նա իրագործեց արագ և շատ պարզ եղանակով: Վեր կենալով կեսգիշերին և իր հետ վերցնելով ոսկով լցված մի քսակ՝ նա բոլորից աննկատ գալիս է այդ տարաբախտի տան մոտ և կիսաբաց լուսամուտից ներս է գցում այդ քսակը և շտապ հեռանում: Առավոտյան արթնանալով՝ տանտերը տեսնում է իր մոտ քսակը: Իրեն թվում է, թե աչքին է երևում, բայց երբ համոզվում է իրողության մեջ, սկսում է արցունքաթաթախ գոհություն հայտնել Աստծուն՝ նման մեծ ողորմության համար: Շուտով նա ամուսնացնում է իր ավագ աղջկան: Տեսնելով ոսկու նման բարի ձևով օգտագործումը, սուրբը որոշում է նույն կերպ վարվել նաև խեղճ հոր երկրորդ աղջկա հետ: Նորից գիշերով գալով՝ այնտեղ է թողնում ևս մի ոսկով լեցուն քսակ: Այս անգամ էլ գտնելով իր մոտ գանձը՝ մարդն աղաղակում է. «Տե՛ր, ցույց տուր Քո մեծ ողորմությունը և ցույց տուր ինձ այն հրեշտակին կամ մարդուն, որ ազատեց ինձ աղքատությունից և չար մտքերից: Նրա գթասրտության հետևանքով այժմ կարող եմ հոգալ երկրորդ աղջկաս համար՝ փրկելով նրան սատանայական ցանցի կորուսիչ որոգայթից»: Եվ իսկապես, շատ արագ ամուսնացնում է նաև երկրորդ աղջկան: Սուրբ պսակի արժանացնելով իր երկրորդ աղջկան՝ նա դադարում է վշտանալ՝ համոզված լինելով, որ Տերը երրորդ աղջկան էլ կօգնի՝ իրեն էլ ցույց տալով իր բարերարին: Այնժամ նա, համարյա թե միանգամայն երջանիկ, սկսում է գիշերներն արթուն մնալ՝ հուսալով, որ կհանդիպի այն առատաձեռնին և ողորմածին: Հույսը նրան չի խաբում: Նիկողայոս Սքանչելագործը երրորդ անգամ նորից գիշերով լուսամուտից քսակ է գցում և առաջվա պես փորձում արագ հեռանալ: Բայց անչափ ուրախացած հայրը նույն պահին հասնում է Աստծո այրի հետևից և

ընկնելով նրա ոտքերը՝ թրջում է այն իր արցունքներով և սկսում իր շնորհակալությունները հայտնել այս մեծ ողորմության համար: Եվ ի՞նչ է պատասխանում նրան սուրբ հայրապետը: Նա երդումով նրանից խոստում է վերցնում, որպեսզի մինչև իր կյանքի վերջը լռություն պահպանի իր արածի մասին և սովորեցնելով հոգեշահ բաներ՝ արձակում նրան: Ահա թե ինչպիսին պետք է լինի ճշմարիտ և աստվածահաճո ողորմությունը (Հոգեշահ գրքերից):

12. Մի ազարակատեր՝ Հովհաննես անունով, այն աստիճան ողորմած էր աղքատների հանդեպ, որ իր ամբողջ եկամուտը, որ ստանում էր իր հողից, բաժանում էր չքավորներին՝ թողնելով իրեն միայն ամենաանհրաժեշտը: Այս մարդու վրա փորձություններ եկան սատանայի կողմից: Ազարակատերն սկսեց մտահոգվել, որ ծերության ժամանակ ինքն էլ կարող է հասնել աղքատության, հատկապես եթե կորցնի առողջությունը, և սրանից ելնելով՝ սկսեց նվազեցնել ողորմությունները: Եվ ամենաանհրաժեշտից բացի սկսեց կուտակել բավականին արծաթե դրամ: Այս ազարակատիրոջ ոտքը հիվանդացավ, և ինչքան էլ նա գումար ծախսեց, բաժանեց բժիշկներին, ցավերից թեթևություն չստացավ: Վերջապես բժիշկները եկան այն եզրակացության, որ պիտի անդամահատեն ոտքը: Վիրահատման նախօրյակին նա հիշեց իր արարքը, զղջաց, Աստծո առջև արցունքներով աղաղակեց Տիրոջը. «Հիշիր, Տեր, իմ առաջվա գործերը, թե ինչպես էի ես օգնում աղքատներին»: Եվ երբ նա այս խոսքերն էր ասում, նրա առջև հայտնվեց Տիրոջ հրեշտակը և ասաց նրան. «Ո՛ւր են քո արծաթադրամները, որ դու կուտակել էիր»: Զղջալով՝ նա ասաց. «Մեղանչեցի ես, Տեր, թողություն տուր ինձ, էլ նման բան չեմ անի»: Այնժամ Տիրոջ հրեշտակը դիպավ նրա հիվանդ ոտքին, և հիվանդությունը նույն պահին դադարեց: Առավոտյան նա գնաց իր ազարակը՝ նորից աշխատելու: Իսկ այդ ընթացքում եկավ բժիշկը, որպեսզի կտրի նրա ոտքը և տեսնելով նրան աշխատելիս միանգամայն առողջ վիճակում՝ փառավորեց Աստծուն՝ ասելով. «Երանելի է ողորմածը, քանի որ նա ողորմություն կգտնի» (Հոգեշահ գրքերից):

13. Մի բարի և առաքինի մեծատոհմիկ աստիճանավոր կար, որը, ցավոք, կորցրել էր թագավորի բարեհաճությունը: Քանի որ նրան ստությամբ զրպարտել էին թագավորի առջև, գործը տվել դատարան, որը և սպառնում էր բանտով: Այս խեղճ մեծատոհմիկը վշտից հիվանդացավ և անկողին ընկավ: Այդ ժամանակ քաղաք եկավ մի մեծանուն և խստակրոն ճգնավոր: Նա ծանոթ էր այս տարաբախտ աստիճանավորին և այցելեց նրան՝ մխիթարելու նպատակով: Այս ազնվազարմ մեծատուն մարդու կինը, դիմավորելով ճգնավորին, ասաց. «Աղոթի՛ր հայր, որպեսզի իմ ամուսնու գործը բարի ավարտ ունենա»: «Լավ, - պատասխանեց ծերը, - իհարկե, պետք է աղոթել Տիրոջը, բայց անհրաժեշտ է խնդրել նաև թագավորի մերձավորներից բարեխոսություն: Տվեք ինձ մի քիչ գումար և ես ինքս կխնդրեմ նրանց ձեզ համար»: Ծերին ոսկի տվեցին: «Ոչ, - ասաց նա, - սա ինձ պիտանի չէ: Չունե՞ք արդյոք, պղնձադրամ կամ մանր արծաթ»: Տվեցին թե՛ այն, թե՛ մյուսը: Ճգնավորը, վերցնելով փողերը, գնաց: Ուշ երեկոյան նա նորից եկավ այդ աստիճանավորի մոտ և ասաց նրան. «Թագավորի բոլոր մերձավորները

խոստացան ամեն ջանք գործադրել ձեր համար: Հանգստացեք և սպասեք ուրախ լուրի»: Եվ ի՞նչ, ծերը դեռ նստած էր հիվանդի անկողնու մոտ, երբ լուր ստացան գործի բարեհաջող ավարտի մասին: Բարի լուրը նպաստավոր ազդեցություն թողեց հիվանդի վրա: Նա սկսեց իր գոհությունը հայտնել ճգնավորին և խնդրեց, որ ասի, թե թագավորի մերձավորներից որը մյուսներից առավել մասնակցություն ունեցավ այդ գործում: Այստեղ նոր միայն պարզվեց, որ ճգնավորը թագավորի մերձավորներից ոչ ոքի մոտ չի եղել և չի խնդրել: Դրա փոխարեն նա ամբողջ օրը քայլել էր քաղաքի փողոցներով և բաժանել աղքատներին իր մոտ եղած մետաղադրամները, որը վերցրել էր մեծատոհմիկից: «Եվ այսպես գոհացեք Տիրոջից, - վերջում ասաց ծերը, - Նա ողորմած է և լսելով չքավորների աղոթքները՝ թագավորի սրտում դրեց, որ նա վերստին անդրադառնա քո գործին: Դրա համար էլ մի՛ մոռացեք Նրա մեծագարմիկներին, այսինքն՝ ձեր բարեգործներին՝ աղքատներին և մուրացիկներին, նրանք շատ բան կարող են Տեր Աստծո մոտ» (Հոգեշահ գրքերից):

14. Տասներորդ դարում հայոց թագավորն էր Աշոտ Ռդորմածը: Աշոտի բարեպաշտ և գթասեր գործերն առատ են պատմության մեջ: Իր ժամանակի պատմիչ Ասողիկը հաստատում է, որ. «Խոնարհությամբ և ողորմությամբ գերազանցեց ամենքին»: Աշոտ թագավորը եկեղեցիների հետ միասին շինել է նաև հիվանդանոցներ և բորոտանոցներ, որոնց մեջ շատ անգամ ինքն անձամբ սպասավորում էր այդ վարակիչ ախտերով վարակված հիվանդներին: Պատմվում է նաև, որ գոնջերին, կաղերին և կույրերին հավաքում էր իր պալատը և իրեն սեղանակից էր անում, իր արքայական բաժակով նրանց ըմպելիք էր մատուցում և գավաթի տակը մնացածն էլ ինքն էր խմում: Իսկ իր առատաձեռնությանը չափ ու սահման չկար, այնպես, վերոհիշյալ պատմիչը հաստատում է, որ իր մահվանից հետո արքայական գանձարանի մեջ դրամ չէր մնացել, մինչև իսկ զարդերը, դրամի վերածելով, բաշխել էր կարոտյալներին: Աշոտը Հայսմավուրքում նշված է՝ որպես տոնելի սուրբ, որի հիշատակը տոնվում է մայիսի 20-ին: Բազմաթիվ ներբողական արտահայտությունների հետ միասին իր մասին ասված է. «Աշոտը զարդարված էր հոգևոր և մարմնավոր ձիրքերով և ամենքին սիրելի էր իր առաքինի վարքով: Անի քաղաքի մեջ և ուրիշ վայրերում բազմաթիվ եկեղեցիներ կառուցեց: Հնացածները նորոգեց և վայելուչ վիճակի մեջ դրեց, բազմաթիվ հիվանդանոցներ և անկելանոցներ հաստատեց մշտնջենավոր եկամուտներով»: Այս Աշոտն էլ իր պապի՝ Աշոտ Առաջինի պես կատարյալ թագավորի տիտղոսով էր ներկայանում: Նա՝ Աշոտ Գ-ն, որքան բարի ու առաքինի, նույնքան էլ քաջ, կորովի և վեհանձն թագավոր էր: Իր օրոք կովկասյան լեռնականներն արշավել էին Հայաստան: Աշոտը նրանց դեմ ելավ 45 հազարանոց բանակով և երեք տարի հարատևորեն պայքարելով՝ երկիրը մաքրեց այս անգուսպ ու անհակ ասպատակողներից: Նույնպես դրացի երկրներից մի իշխան, ապստամբելով իր ամիրապետից, աջ ու ձախ ասպատակում էր: Աշոտը ջախջախեց ապստամբի բանակը և իր երկրից դուրս վռնդեց նրան: Նա վախճանվեց լեցուն տարիքի մեջ՝ 977-ին, գրեթե քառորդ

դար թագավորելուց հետո՝ երկիրը շեն ու խաղաղ վիճակի մեջ պահելով (Շնորհք Պատրիարք):

15. Երբ երանելի Խաղ եպիսկոպոսը խնամում էր աղքատներին՝ դատարկելով և աղքատներին բաժանելով բոլոր կճուճները, ամաններն ու կարասները, մյուս օրը գնում և տեսնում է, որ ամանները նորից լցվել են, կարծես, Աստծո հրամանով: Եվ այսպես ամեն օր մատակարարում էր աղքատներին, իսկ անոթները շարունակ լիքն էին:

Ներսես Մեծ հայրապետը երբեք սեղան չէր նստում, մինչև որ սեղանի շուրջը չհավաքվեին աղքատներն ու հիվանդները, և նա իր ձեռքերով լվանում էր նրանց ոտքերն ու վերքերը, և ապա նոր նրանց հետ միասին սկսում ճաշկերույթը (Փավստոս Բուզանդ):

16. Մի անգամ աբբա Ագաթոնը գնաց քաղաք՝ փոքր անոթներ վաճառելու և ճանապարհին մի բորոտի տեսավ: Բորոտը հարցրեց նրան. «Ո՞ւր ես գնում»: Աբբա Ագաթոնը պատասխանեց. «Գնում եմ քաղաք՝ անոթներ վաճառելու»: Բորոտն ասաց. «Գթասիրտ եղիր, ինձ էլ տար այնտեղ»: Ծերը բարձրացրեց նրան և իր հետ բերեց քաղաք: Հիվանդն ասաց. «Ինձ տար այնտեղ, որտեղ վաճառելու ես անոթներդ»: Ծերն այդպես էլ արեց: Երբ վաճառեց իր մի անոթը, բորոտը հարցրեց նրան. «Որքանո՞վ վաճառեցիր»: «Այսքանով», - պատասխանեց ծերը: Հիվանդն ասաց. «Ինձ համար բլիթ գնիր»: Ծերը գնեց: Այնուհետև վաճառեց հաջորդ անոթը: Հիվանդը նորից հարցրեց. «Իսկ դա որքանո՞վ վաճառեցիր»: «Այսքանով», - պատասխանեց Ագաթոնը: Հիվանդն ասաց. «Ինձ համար մի բլիթ էլ գնիր»: Աբբա Ագաթոնը գնեց: Վերջապես, երբ ծերը վաճառեց իր բոլոր անոթները և ցանկանում էր ետ վերադառնալ, բորոտն ասաց. «Գնո՞ւմ ես»: «Այո», - պատասխանեց ծերը: Հիվանդն ասաց նրան. «Գթասիրտ եղիր, ինձ նորից տար այնտեղ, որտեղից բերեցիր»: Ծերը վերցրեց նրան և տարավ իր նախկին տեղը: Այդ ժամանակ բորոտը նրան ասաց. «Օրհնյալ լինես Տիրոջից, Ագաթոն, երկնքում և երկրի վրա»: Ագաթոնը նայեց, բայց ոչ ոքի չտեսավ, քանզի դա Տիրոջ հրեշտակն էր, որ եկել էր՝ փորձելու նրան («Սկիթյան հայրեր» գրքից):

17. Զարմանալի էր աբբա Պարսինը. երբ նրանից մեկը պարտքով որևէ բան էր ուզում, նա իր ձեռքով չէր տալիս, այլ եղբորն ասում էր. «Գնա, վերցրու այն, ինչ քեզ հարկավոր է»: Իսկ երբ եղբայրը վերադարձնում էր պարտքը, ապա ծերն ասում էր. «Այն նորից իր տեղը դիր»: Իսկ եթե չէր բերում, ապա ծերը չէր հիշեցնում նրան այդ մասին («Սկիթյան հայրեր» գրքից):

18. Բարեպաշտ Պիոռը հունձքի ժամանակ աշխատում էր մի մարդու մոտ և աշխատանքի ավարտից հետո տիրոջը հիշեցրեց աշխատավարձի մասին: Բայց նա աշխատավարձի վճարումը ժամանակավորապես հետաձգեց: Հաջորդ անգամ, երբ նորից հունձքի ժամանակը եկավ, աբբան խղճաց նրան և ջանասիրաբար աշխատեց, բայց նորից ոչինչ չստանալով՝ վերադարձավ վանք: Նույնն արեց նաև հաջորդ տարի, այդ նույն մարդու մոտ ավարտելով սովորական աշխատանքը՝ հեռացավ նրանից՝ առանց ոչինչ ստանալու: Բայց երբ Տերն օրհնեց այդ մարդու տունը, որի մոտ աշխատում էր Պիոռը, նա վերցրեց գումարը և եկավ

վանք և փնտրեց ծերին: Երբ գտավ նրան, ընկավ նրա ոտքերը և տալով գումարը՝
ասաց. «Տերը հարստացրեց ինձ»: Իսկ ծերը պատվիրեց տալ գումարը եկեղեցու
հոգևորականին («Սկիթյան հայրեր» գրքից):

Աղոթք

Գանձդ բոլոր բարիքների, շնորհի՛ր ինձ դույզն-ինչ Քո հոգնառատ բարիքներից, որ
չարաչար աղքատացած ու մերկացած եմ, հագցրո՛ւ և կերակրի՛ր ինձ ապաշխարության
արտասուքներով:

Շատ է ինձ, Տե՛ր, բայց հույս եմ դնում Քո ողորմության վրա, քանզի շներն էլ
կերակրվում են իրենց տիրոջ սեղանից ընկած կերակրի փշրանքներով:

Շուն կոչիր ինձ, Տե՛ր, որպեսզի գամ Քո ետևից:

Հովիվ բարի, փնտրի՛ր ինձ՝ մոլորյալիս:

Նավապետ բարի, Հիսու՛ս, փրկի՛ր ինձ իմ մեղքերի ծովի ալիքների բազմությունից և
տո՛ւր ինձ խաղաղության նավահանգիստը:

Ընդունիր, Տե՛ր, մոլորվածիս, որ փախել եմ լեռները՝ մեղքերի պատճառով տիրոջից
հալածված չար ծառայի պես: Եվ հրաժարված սուրբ եղբայրներից, հեռացած սուրբ
ծառայությունից, քանզի սիրող էի մեղքերի և նախատինք էի կրոնավորների համար,
անհագ՝ մեղքերից և գրկանքներից: Անգուր էի աղքատների և հակառակվող՝
սպասավորների հանդեպ, անողորմ էի հիվանդների և անմխիթար՝ նեղվածների
հանդեպ:

Արթնացրու ինձ, Տե՛ր, իմ մեղքերի քնի ահավոր խորությունից և զգաստացրու իմ
տարակուսյալ մարմինը բոլոր բարի գործերի մեջ, որ միշտ խորհեմ մեծ երկյուղով և Քո
կամքը գործեմ ամեն ժամ:

Մի հապաղիր ողորմել ինձ, Տե՛ր, քանզի առանց Քո ներգործության իմ մեջ երբեք չի
գործում բարին և չի բուսում սերմանվածն իմ հոգու անդաստանում, քանզի Քո խոսքի
սերմը, որ սերմանվեց իմ մեջ, քաղվեց չար թշնամու կողմից, և բուսածը չորացավ
տապից, իսկ մյուսը, փշերի մեջ ընկնելով, խեղդվելով չորացավ: Մշակելով իմ մեջ, Տե՛ր,
որպես եգնեթի՝ լծի՛ր իմ երկու աչքերը՝ արտասվազոչ ձայնով հարաժամ պաղատելու
Քեզ, որ արժանի լինեմ Քո ողորմությանը:

Քո սիրո գուրբ, Տե՛ր, միավորի՛ր ինձ հետ և արձակի՛ր բանտի կապանքներով
արգելվածիս, խզի՛ր իմ մեղքերի կապանքները, առաջնորդի՛ր ինձ փրկության
ճանապարհով, ինձ օթևաննե՛ր պատրաստիր և պսակի՛ր Քո սուրբերի հետ:

Ողորմիր, Տե՛ր Հիսուս Քրիստոս, կարոտյալներին և տարակուսյալներին, որբերին և
այրիներին, տնանկներին և հավատացյալ ընտանիքներին, կենդանիներին,

ննջեցյալներին և եկեղեցուն ընծայաբերություն անողներին: Աղքատներին կերակրողներին, ողորմածներին, երկյուղածներին և հիվանդներին, նավորդներին և ճանապարհորդներին, խոստովանողներին, ապաշխարողներին և անդարձ մեղավորներին ողորմի՛ր, Տե՛ր և ապաշխարության բե՛ր նրանց:

Բնեռիք, Տե՛ր, իմ մարմինը Քո երկյուղով և Քո պատվիրանների սիրով և առաջնորդի՛ր երկյուղով լսելու նրանցում հրամայվածները, կատարելու առանց ձանձրության, մերկանալու մեղքերից և այս կենցաղի ցանկություններից և պայծառանալու առաքինի վարքով և գոհանալով պիտի փառավորեմ Քեզ՝ Հոր և Ամենասուրբ Հոգուդ հետ, այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Այրի կնոջ և անհրավ դատավորի մասին

Այս առակի մեջ (Ղուկ. 18:1-8) դատավորը ներկայացվում է՝ որպես մի անխիղճ և անաստված մարդ, իսկ այրի կինն առաջին հայացքից՝ որպես մի համառ և իր գործը մինչև վերջ հասցնող: Ինչ վերաբերում է դատավորին, դա այդպես է, իսկ այրին իրականում միգուցե եղել է հեզ, խոնարհ և անպաշտպան մեկը: Եվ լինելով այդպիսին՝ ի՞նչ հույսով նա հաճախակի պիտի դիմեր դատավորին: Մի՞թե չգիտեր, որ նա ամբարտավան է, և նրա մոտ կարելի է հաջողություն գտնել կամ կաշառքի միջոցով, որի հնարավորությունը չունեն խեղճ այրին, կամ ծանոթի միջնորդությամբ, որից էլ նա զրկված էր, կամ բողոքելու և վախեցնելու միջոցով, որը նույնպես այրի կնոջ թշվառության համար չէր: Ուրեմն, ի՞նչ հույսով էր նա գալիս, գուցե մտածում էր, թե համառությամբ վերջ ի վերջո իր դատը կլսվի՞, բայց նման դատավորի մոտ համառությամբ հաղթելու միտքն ուղղակի ծիծաղելի էր, չնայած, կարծես հենց դա էլ հանդիսացավ նրա դատը լսելու պատճառը: Դատավորը գուցե դա ընդունեց՝ որպես համառություն, բայց այրի կնոջ մղումը երբեք էլ համառությամբ գործին լուծում տալը չէր: Ուրեմն, ի՞նչն էր այդ անձանձրույթ երթի պատճառը: Շատ հավանական է, որ իրեն համակած այն մեծ վիշտն էր, ինչը և մղիչ ուժ էր. որպեսզի այրին մշտապես դիմեր այդ՝ անհույս թվացող քայլին: Հավանաբար այրին էլ շատ անգամ տեսել կամ լսել էր, թե քանի-քանի իրենից շատ ավելի կարողություն, գորություն և հեղինակություն ունեցողների դատավորը՝ ոչ ըստ արդարության, այլ ըստ իր ցանկացածի էր դատավճիռ կայացրել, ինչն իր վիճակը կարծես լիովին անհույս էր դարձնում: Շատերը միգուցե խորհուրդ էին տվել այրուն, որ իգուր չհոգնեցնի ինքն իրեն՝ դատավորի մոտ գնալ-գալով՝ գործի նման լուծումն անհնարին համարելով: Բայց այրին չէր դադարում կոշիկ

մաշեցնել դատավորի դռան առջև: Ուրեմն, ի՞նչ վիշտ ուներ նա, որից մղվելով՝ դիմում էր այս անհույս քայլին: Միգուցե այրին, գրկվելով ամուսնուց, գրկվել էր և ապրելու միջոցներից և ընկել պարտքերի տակ, որի դիմաց պարտատերն ուզում էր վաճառել այրու ունեցվածքը և ստրկացնել երեխաներին: Սա իսկապես մեծ մղում էր, որ այդ խեղճ, թշվառ կինն արցունքաթաթախ դիմեր այդ անիրավ դատավորին: Այսպիսի օրինակներ կան Սուրբ Գրքում, հիշեք Եդիսե մարգարեին դիմող այրու խոսքերը. *«Իմ ամուսինը՝ քո ծառան, մեռավ: Դու գիտես, որ նա Տիրոջ երկյուղած ծառան էր, և ահա պարտատերը եկել է, որ իմ երկու որդիներին՝ որպես ստրուկ, տանի իր մոտ»* (Դ Թագ. 4:1): Նմանօրինակ մի բան էլ հավանաբար կատարվել էր այս այրի կնոջ հետ: Հիշենք նաև այն փյունիկ-ասորի կնոջը, որն իր դիվահար աղջկա բժշկության մղումով դիմեց Հիսուսին՝ քաջ գիտենալով, որ հրեաները չեն հարաբերվում հեթանոսների հետ, և եթե հասարակ ժողովուրդը ինչ-որ չափով հաղորդակցվում էր, ապա վարդապետներն, ընդհանրապես, դա մեղք էին համարում: Բայց աղջկա տառապանքներն այս կնոջը մղեցին նորից կարծես անհույս մի քայլի՝ խնդրելով, որ Տերը բժշկի աղջկան: Սակայն Տերը նրան ասաց. *«Թույլ տուր, որ նախ ամուսկները կշտանան, քանի որ լավ չէ ամուսկների հացն առնել և շների առաջ գցել»* (Մարկ. 7:27): Քանի որ հեթանոսների անօրեն կենցաղի համար հրեաները նրանց շուն էին անվանում: Սակայն որքան էլ վիրավորական թվային այդ խոսքերը, դրանք պատճառ չեղան, որ այրի կինը վրդովված հեռանար, այլ իր վշտից մղված՝ իր անձը խոնարհեցրեց և իրեն իսկապես այդպիսին համարելով՝ ասեց. *«Տէ՛ր, շներն էլ ամուսկների սեղանի փշրանքներից են կերակրվում»* (Մարկ. 7:28): Եվ այդ խոնարհությունը, որ մեծ վշտի պատճառով էր, արժանացրեց հետևյալ ավետիսին. *«Այդ խոսքիդ համար, գնա, դեր քո աղջկանից դուրս եկավ»* (Մարկ. 7:29): Ուրեմն տեսնում ենք, որ մեծ վշտից եղած մղումը պատճառ էր այրի կնոջ անձանձրույթ դիմումներին, որի վախճանը եղավ այն, որ դատավորն այսպես խորհեց. *«Թեև Աստծուց չեմ վախենում և մարդկանցից չեմ ամաչում, բայց այն բանի համար, որ այրի կինն ինձ հոգնեցնում է, նրա դատը տեսնեմ, որպեսզի անդադար չգա և ինձ չանհանգստացնի»*: Եվ Տերն ասաց. *«Լսեցեք, թե ինչ էր ասում անիրավ դատավորը: Իսկ Աստված արդարություն չի՞ անի իր այն ծառաներին, որոնք գիշեր ու ցերեկ աղաղակում են, և նրանց հանդեպ միայն համբերատա՞ր կլինի: Այո, ասում եմ ձեզ, նրանց իսկույն արդարություն կանի, իսկ երբ Մարդու Որդին գա, արդյոք երկրի վրա հավատ կգտնի՞»*: Եվ այս առակով Տերն ուսուցանում էր, որ պետք է գիշեր ու ցերեկ անձանձրույթ աղոթել: Բայց հարց է առաջանում. չէ՞ որ այս այրի կինը մեծ վիշտ ուներ, որից և մղված անձանձրույթ դիմում էր կարծես անհույս քայլի: Իսկ մենք՝ քրիստոնյաներս, ի՞նչ մղմամբ պիտի հանապազ աղոթքի մեջ լինենք, ի՞նչ վիշտ կարող է մեզ մղել այդ անձանձրույթ քայլին: Իրականում, մեզ հետապնդող վշտերն այրի կնոջ վշտերից շատ ավելի մեծ ու զարհուրելի են: Եվ դա հստակ ցույց տվեց Տերը, քանզի մենք Տիրոջը հետևելու համար պարտավոր ենք ուրանալ ոչ միայն այն, ինչի համար վերը նշված այրի կանայք այդպես անկոտրում էլք էին փնտրում, այլև՝ շատ ավելին. *«Ով իր հորը և կամ մորը Ինձնից ավելի է սիրում, Ինձ արժանի չէ. ով իր որդուն կամ դստերը Ինձնից ավելի է սիրում, Ինձ արժանի չէ: Եվ ով իր խաչը չի վերցնում ու Իմ հետևից չի գալիս, Ինձ արժանի չէ»* (Մատթ. 10:37): Եվ ուրեմն ահավոր Դատաստանը, գեհենի անվախճան տառապանքները, արքայությունից և

հավիտենական կյանքից զրկվելն աննկարագրելի վիշտ է, ինչից խուսափելու համար պետք է ավելի մեծ մղում, քանզի ավելի մեծ պատճառ ունենք՝ անդադար առ Աստված աղաղակելու: Ճիշտ է, չափազանց ավելի մեծ է պատճառը, բայց նաև անհամեմատելի չէ անիրավ դատավորն Արդար Դատավորի հետ, որն այսօր դեռ նստած չէ դատավորի գահին, այլ՝ շնորհի և Իր անհուն ողորմության գահին: Բայց քանի որ գրված է անիրավ տնտեսի առակի մեջ, թե այս աշխարհի որդիներն ավելի խելամիտ են իրենց ճանապարհներում, քան՝ լուստ որդիները, ապա կարող ենք իսկույն գլխի ընկնել, թե ինչու այրի կինն իր վշտի համար այսպես նախանձախնդիր էր, իսկ մենք՝ քրիստոնյաներիցս շատ-շատերն այսպես անհոգ: Դրա համար ասվեց. *«Ամեն ինչ, որ աղոթք անելով խնդրեք և հավատաք, թե կատանաք, կտրվի ձեզ»* (Մարկ. 11:24), նաև *«Իսկ երբ մարդու Որդին գա, արդյոք երկրի վրա հավատ կգտնի»* (Դուկ. 18:8):

Այսինքն՝ ձեր նյութական, կենցաղային, անձնական և այլ հարցերի համար, որ հավատքով խնդրում եք, ըստ ձեր հավատքի կատանաք, բայց երկրորդ գալուստին կգտնվե՞ն արդյոք իրենց հոգու փրկության համար հավատքով աղաղակողներ: Հոգու փրկության համար պետք է ավելի հզոր հավատք, քան կենցաղային, որովհետև, նյութականը՝ մարմնավորը, աչքի առջև է, և դրա կորուստն իսկույն ցավ է պատճառում և ըստ այնմ՝ մեծ մղում և ջանք է արվում և ի սրտե աղոթք հղվում առ Աստված: Իսկ դատաստանի ահավորությունը, դժոխքի դառնություններն աչքի առջև չեն, այլ առայժմ մեզ համար անտեսանելի, անշոշափելի և աննյութական են, դրա համար ընկալվում են միայն հավատքով: Այսինքն՝ հավատքով ընդունել դրանց լինելիությունը և էլ ավելի մեծ հավատքով հանապազ աղաղակել առ Աստված դրանցից խուսափելու համար: Իսկ ի՞նչ անել, որպեսզի այդ հոգու փրկության համար աղոթելու և ջանալու մղումը մեր մեջ վառ մնա: Նախ պետք է աղոթքով խնդրել հենց դրա համար, այսինքն՝ այդ երկյուղը ստանալու, առանց որի քրիստոնյան իր դիրքի մեջ չի կարող լինել, այլ կգտնվի մի ծանծաղ վիճակում, որի ժամանակ շատ հեշտությամբ կարելի է խաբվել և շեղվել փրկարար ուղուց: Քանի որ միայն իմաստությունն ունեցող մարդը կարող է քայլել այդ ուղով՝ առանց գայթակղվելու և շեղվելու: Իսկ ո՞վ է իմաստուն, Սուրբ Գրքում ասվում է. *«Իմաստության սկիզբը Տիրոջ երկյուղն է»* (Առակ. 1:7), որը և փրկարար է, որովհետև գրված է. *«Մի՛ վախեցեք նրանցից, որ մարմինն են սպանում, բայց հոգին սպանել չեն կարող. այլ դուք առավել վախեցե՛ք նրանից, ով կարող է գեհենի մեջ կորստյան մատնել հոգին և մարմինը»* (Մատթ. 10:28): Այդ թանկարժեք վախը ձեռք բերելու համար այսպես էր աղոթք հղում առ Տեր սբ. Ներսես Շնորհալին. «Մոլորվածներին դարձի բերող, դարձրու ինձ իմ չար սովորություններից բարի սովորության և բնեփր իմ հոգում սոսկալի օրը մահվան, երկյուղը գեհենի և սերն արքայության, որպեսզի զղջամ մեղքերս և արդարություն գործեմ»: Տեսնում ենք, որ մեր սուրբ հայրապետը մեծ շնորհ է համարել գեհենի և մահվան, նաև արքայության հիշողությունը: Նման դիրք են ունեցել մեր բոլոր սուրբ հայրերը: Ահա ինչպես էր նույնը խնդրում սբ. Եփրեմ Ասորին. «Շնորհիր ինձ, Տեր, աչքերի լաց, արցունքների հոսում, մեղքերի սուգ, սրտի երկյուղ, ոսկորներիս սարսափ ու դող՝ տանջանքների ահից, կենաց ճանապարհ և անդադար պաղատանքներ»:

Այս վերջին ժամանակներում բազում քրիստոնյաների մեջ սողոսկել է մի վարդապետություն, որի հետևանքով աշխատում են ամեն կերպ խուսափել այդ

փրկարար երկյուղալի հիշողություններից և միայն հիշում են արքայության մասին՝ ինքնըստինքյան կորցնելով Աստծո հանդեպ ունեցած երկյուղը, այսինքն՝ իմաստությունը: Այնինչ դրանց մասին հիշողությունը փրկության համար խիստ նպաստավոր է, իսկ դրանք անուշադրության մատնելը, ըստ սբ. Հովհան Ռսկեֆերանի, խիստ վտանգավոր. «Նրանք, ովքեր արհամարհեցին դժոխքը, չեն խուսափի դժոխքից: Իսկ դժոխքի մասին հիշողությունը չի թողնի, որ մենք ընկնենք դժոխք»: Եվ մի ուրիշ տեղ էլ ասում է. «Եթե երկյուղը բարիք չլիներ, ապա հայրերն իրենց երեխաների վրա հսկիչ չէին կարգի, ոչ էլ օրենսդիրները քաղաքների վրա քաղաքապետեր: Ի՞նչն է ավելի սարսափելի գեհենից: Բայց չկա ավելի օգտակար այդ վախից, որովհետև գեհենի վախն արժանացնում է մեզ արքայության պսակների: Որտեղ երկյուղն է, այնտեղ չկա նախանձ, որտեղ երկյուղն է, այնտեղ դրամապաշտությունը գլուխ չի բարձրացնի, որտեղ վախն է՝ այնտեղ մարած է բարկությունը, սանձված է չար վավաշտությունը, և արմատախիլ է արված ամեն մի անմիտ կիրք: Այսպես սա մեծ գենք է, եթե երկյուղը պատի մեր անձը, ոչ մի ստորացուցիչ կիրք չի կարող հեշտությամբ սողոսկել մեր մեջ, սա բոլորին դուրս է վնդում և դուրս քշում՝ փախուստի մատնելով իր գործությամբ: Վախը ոչ միայն քշում է մեզանից չարիքները, այլև ներքնակեցնում է մեր մեջ առաքինության գործերի մղում: Որտեղ երկյուղն է, այնտեղ են հոգատարությունը, ողորմածությունը, ջանասիրությունն աղոթքի մեջ, ջերմ արցունքները, նաև՝ կոտրած սիրտն ու խոնարհ հոգին: Ոչինչ այնպես չի ոչնչացնում մեղքը և օգնում առաքինության աճին և ծաղկմանը, ինչպես՝ հարատև երկյուղը: Այսպիսով, ով չի ապրում երկյուղով, այդպիսիներին անհնար է լինել բարեպաշտ, ինչպես որ երկյուղածությամբ ապրողը չի կարող մեղանչել: Եթե վախը գեհենի հանդեպ բարիք չլիներ, Քրիստոս այդքան երկար և շարունակաբար չէր խոսի՝ խրատելով անդենական պատիժների և տառապանքների մասին: Վախը տանջանքների հանդեպ ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ՝ պատ, արգելք և անկործանելի ամրոց, իսկ մեզ պետք է մեծ պարիսպ, որովհետև ամեն կողմից մեծ և բազմաթիվ որոգայթներ են լարված»:

Եթե մենք ցանկանում ենք ելնել Տիրոջ սուրբ լեռը, ապա մեզ պետք է օգնություն: Դժոխքի մասին հիշողությունը մեզ օգնում վեր բարձրանալ, այդ երկյուղը կարծես մեզ ներքևից հրում է՝ բարձրացնելով դեպի վեր, երկնքի արքայության մասին հիշողությունը մեզ ձգում է վերևից և օգնում բարձրանալ: Սրանցից որ մեկից էլ զրկվենք, կմնանք լեռան վրա անշարժ գամված մի վիճակում, և եթե դա երկար տևի, գուցե ընդհանրապես գլորվենք ցած: «Ինչպես որ չի կարող սոված մարդը չհիշել հացի մասին, այնպես էլ հնարավոր չէ փրկվել՝ առանց հիշելու դժոխքը, մահը և վերջին դատաստանը» (Հովհաննես Սանդուղյան): Տեսնում ենք, որ այս մահվան, դատաստանի և դժոխքի մասին հիշողությունը բարի է և փրկարար, դրա համար էլ սատանան ամեն կերպ ուզում է մեր մտքից հանել և մոռացության մատնել այդ հիշողությունը, և բոլոր նրանք, որ ապահովության են մղում քրիստոնյաներին՝ ասելով, թե նրանք էլ վախ պիտի չունենան իրենց փրկության համար, նրանք սատանայի ջրաղացին ջուր են լցնում: Իսկ սուրբ հայրերը, տեսնելով, որ դա սատանայական խաղ է, ամեն կերպ ջանում էին, որ չարը չհափշտակի իրենցից այդ փրկարար հիշողությունը: «Փրկիր ինձ, Տեր, որսողներից, որոնք գալիս են ինձ վրա՝ բռնելու մեղքով և անժուժկալության ծուլությամբ մոռացնելու իմ հանցանքները և թույլ չտալու հիշել հատուցման օրը և սարսռելի պատասխանը, որ

ասում է. «*Հեռու գնացեք ինձանից, անիծյալներ, դեպի հավիտենական հուրը*» (Եփրեմ Ասորի): Եվ նույն սուրբ Եփրեմը բնորոշում է Աստծո վախը, որից շատերը ջանասիրաբար ուզում են խուսափել, այսպես. «Երկնքում բոլոր թռչուններից ամենագորեղն արծիվն է: Երկրի վրա բոլոր գազաններից՝ առյուծը, իսկ մարդկանց որդիների մեջ՝ Աստծուց վախեցողը»: Այսպես բոլոր հայրերը գովաբանում են Աստծո հանդեպ եղող երկյուղը. «Աստծո վախը ձեռք բերողը՝ շնորհաց լիություն է ձեռք բերել, որովհետև Աստծո վախը մարդուն փրկում է մեղքից» (Հայր Մովսես), «Ինչպես ճրագն է մութ սենյակում լուսավորում, այնպես էլ Աստծո վախը, երբ բնակվում է մարդու սրտում, լուսավորում ու սովորեցնում է բոլոր առաքինություններն ու Տիրոջ պատվիրանները» (Աբբա Հակոբ):

Այս պատճառով էլ հայրերն ամեն կերպ ջանում էին, որ այդ հիշողությունը՝ վախը՝ որպես գանձ, միշտ և հաստատուն իրենց մեջ ունենան և ջանում էին խուսափել այն ամենից, ինչը կարող էր վնասել այդ մեծ շնորհին. «Ինչպես ծուխն է մեղուներին քշում, որից հետո հանում են նրանց աշխատած քաղցրությունը, այդպես էլ մարմնավոր ցանկությունները քշում-հեռացնում են մեր հոգուց Աստծո վախը և ամեն բարիք» (Հայր Պիմեն), «Հեռու մնա ստությունից, քանզի այն վանում է Աստծո վախը» (Հայր Անտոն):

Սուրբ Գիրքն էլ հորդորում է, որպեսզի քրիստոնյան ձեռք բերի Աստծո վախը և ամեն ջանք թափի այն որպես գանձ պահպանելու համար. «*Ես եղա ընկեր նրանց, ովքեր վախենում են Քեզանից*» (Սաղմ. 119:63), «*Տիրոջ երկյուղը կյանք է մարդու համար, ով չունի այդ երկյուղը, մոլորված շրջում է դռներին, ապրում է այն տեղերում, ուր հավիտյան այցելու չի ունենա*» (Առակ. 19:23), «*Տիրոջ երկյուղն իմաստության սկիզբն է, դա է և՛ հարստությունը, և՛ փառքը և՛ կյանքը*» (Առակ. 22:4):

Սակայն շատ կարևոր է հավասարակշիռ դիրք պահպանել: Ճիշտ է, գրված է, թե «*Աստված ոչնչացնող կրակ է*» (Եբր. 12:29) և «*Ահավոր է ընկնել կենդանի Աստծո ձեռք*» (Եբր. 10:31), սակայն պետք է միշտ հիշել նաև Նրա անձայրածիր ողորմության և մարդասիրության, նաև երկնքի արքայության բարիքների մասին, որպեսզի մի ծայրահեղությունից՝ այսինքն փրկված լինելու անհոգությունից, չընկնենք մյուսի, այսինքն՝ անհուսության մեջ: «Աղոթքից առաջ անհրաժեշտ է հիշել մեր ոչնչությունը և սգալ մեղքերի համար, դա փրկարար է անմահ հոգու համար: Սակայն ով չափազանց ողբա իր պղծության համար և հետևաբար չիուսա Աստծո ողորմությունը, այդպիսիներին, իբր բարի պատրվակով, դները կարող են ենթարկել ծայրագույն տրտմության և անհուսության առ Աստված՝ մինչև իսկ հասցնելով ինքնասպանության: Դների այսպիսի հարձակումը պետք է ետ մղել՝ ասելով. «Հենց այսպիսի մեղավորի համար, ինչպիսին ես եմ, Տեր Աստված իջավ երկնքից երկիր և խաչի մահը կրեց բոլորի և հատկապես իմ համար» («Վանական ուսմունք» գրքից):

Եվ այսպես, տեսնում ենք, որ այրի կինն իր երեխաներին կորցնելու վշտից մղվում էր անձանձրույթ խնդրանքների և հաջողության հասավ: Մենք էլ անհոգ չլինենք, այլ ջանանք ձեռք բերել թեև ծանր, ինչ-որ տեղ անախորժ այդ երկյուղը, այսինքն՝ մահվան, դատաստանի և դժոխքի հիշողությունը, որը նման է թեկուզ և դառնահամ, բայց և բժշկող ու փրկարար դեղամիջոցի. «Հիշեցրու, Տեր, իմ զբաղված և մոռացկոտ մտքին Քո ահավոր և սուկալի Դատաստանը, արդարների պատիվն ու փառքը և մեղավորների աններելի

տանջանքները, և նրանցով զարհուրեցնելով՝ դողացրու իմ մարմինը, որ իմ աչքերի առջև հանապազ տեսնեմ մահը: Ամբաստան ինձ, Տեր, Քո երկյուղով, զորացրու Քո զորությամբ, առողջացրու իմ հոգու հիվանդությունը, բժշկիր ցավերը և հաստատիր իմ սրտում Քո սրտի ջերմությունը, որ չարչարանակից լինեմ Քո սրբերին: Եվ անդադար երգով փառավորեմ Ամենասուրբ Երրորդությունդ այժմ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն» (Եփրեմ Ասորի):

Ա. Արևշատյան

Սուրբ Հովհան Ոսկեբերանի խոսքը գեհենի հիշողության և նրա շուրջ զրույցի օգտակարության մասին

*Տիրոջ խրատը կբացի իմ ականջները, և ես
խստասիրտ չեմ դառնա ու չեմ ընդդիմանա
(Ես. 50:5):*

Նա, ով լիովին բարեպաշտ է, առաջնորդվում է ոչ թե պատժի հանդեպ ունեցած վախով և ոչ՝ արքայությունը ժառանգելու ցանկությամբ, այլ՝ Քրիստոսով: Իսկ մենք խորհենք արքայության երանությունների և գեհենի տանջանքների մասին, և գոնե այսպիսով ճշմարտության մեջ ուսուցանենք և դաստիարակենք մեզ, սրա միջոցով մղենք մեզ կատարելու այն, ինչը պարտ ենք կատարել: Երբ այս կյանքում կտեսնես ինչ-որ մեծ և լավ բան, այնժամ մտածիր երկնային արքայության մասին, և կհամոզվես, որ քո տեսածը չնչին բան է: Երբ տեսնես որևէ զարհուրելի բան, այնժամ մտածիր գեհենի մասին և դու կծիծաղես դրա վրա: Երբ քեզ կլանում է մարմնավոր տոփանքը, խորհիր կրակների մասին և մտածիր այդ մեղքի պատճառած հաճույքի մասին այնպես, իբր այն չնչին մի բան է, և նույնիսկ՝ ոչ հաճելի: Եթե վտանգավոր է խախտել օրենքը, որն այստեղ է կարգվել և ունի այնպիսի զորություն, որ մեզ ետ է պահում չարագործությունից, ուրեմն հավիտենական պատժի հիշողությունը մեզ առավել զգոն կպահի ապագայի անվախճան չարչարանքներից: Եթե երկրավոր թագավորի հանդեպ ունեցած երկյուղը մեզ ետ է պահում բազում հանցանքներից, ինչքան առավել ետ կպահի մեզ երկնավոր Թագավորի հանդեպ եղող երկյուղը: Ի՞նչ կերպով կարող ենք բորբոքել մեր մեջ այդ երկյուղը: Դրա համար նախ պետք է ուշադիր լինենք Սուրբ Գրքի խոսքերին: Քանի որ եթե միայն

մահացածի տեսքը խոնարհեցնում է մեր միտքը, ուրեմն առավել ևս՝ գեհենը և անմար կրակները, առավել ևս չսատկող որդերն այդ կարող են անել: Եթե մենք մշտապես խորհենք գեհենի մասին, ապա շուտով և փութապես չենք գահավիժի նրա մեջ: Դրա համար էլ Աստված սպառնում է պատժով: Եթե գեհենի մասին խորհելը մեզ մեծ օգուտ չբերեր, ապա Աստված չէր խոսի այդ սպառնալիքի մասին, բայց քանի որ սրա մասին հիշողությունը կարող է նպաստել մեծամեծ գործերի իրականացմանը, դրա համար էլ Նա կարծես այս բանը՝ սարսափը, ուղարկել է՝ որպես փրկարար միջոց մեր հոգիների համար, ինչը բորբոքվում է մեր մեջ այդ հիշողությունից: Այդ պատճառով էլ անհոգ չգտնվենք այն օգուտի հանդեպ, որը ծնվում է այս բանից, այլ այն ունենանք՝ որպես մշտական խոսակցության առարկա՝ առավոտյան և երեկոյան սեղանի շուրջ: Հաճելի բանի շուրջ խոսակցությունն ամենափոքր օգուտն իսկ չի բերի մեր հոգիներին, հակառակը, այն կդարձնի ավելի տկար, իսկ ավելի վշտագին և տխուր բաների շուրջ զրույցը կհեռացնի մեր անձից ցրվածությունը և փափկակեցությունը, և ուղղելով մեզ՝ կկանգնեցնի ճշմարտության ճանապարհի վրա: Այն մեզ կպահի նույնիսկ այն ժամանակ, երբ անձն ընկնի տկարության մեջ: Ով պատմում է թատրոնների և դերասանների մասին, նա սրանով մեր հոգուն ոչ մի օգուտ չի բերում, հակառակը, առավել թուլացնում է նրան՝ այն դարձնելով ավելի թեթևամիտ: Ով զբաղվում է ուրիշի գործերին հետաքրքրություն ցուցաբերելով, ուզում է հաղորդակից լինել դրանց, նա այդ հետաքրքրասիրության հետևանքով վտանգների է ենթարկում իրեն: Իսկ նա, ով խոսում է գեհենի մասին, ոչ մի վտանգի չի ենթարկվում, այլ իր անձը դարձնում է առավել ողջախոհ: Միգուցե դու վախենում ես այդպիսի զարհուրելի զրույցներից: Մի՞թե կարծում ես, թե կհանգցնես գեհենը, եթե չխոսես դրա մասին: Կամ մի՞թե էլ ավելի կբոցավառես, եթե խոսես նրա մասին: Այդ մասին խոսես թե չխոսես, միևնույն է, կրակը պիտի վառվի: Մշտապես խորհիր դրա մասին, որպեսզի երբեք չընկնես այնտեղ: Քանի որ անհնարին է անձի համար՝ ընկնել մեղքի մեջ, եթե նա հարատև զբաղված է գեհենի մասին խորհելու հիշողությամբ: Լսիր, ուրեմն, այս սքանչելի խրատը. «*Հիշիր քո վերջը և հավիտյան չես մեղանչի*» (Միք. 7:39): Անհնար է այն անձի համար չարիք գործել, ով վախենում է իր գործերի համար պատասխանատվության ենթարկվելուց: Քանզի վախը, որ ամրանում է մեր մտքում, թույլ չի տալիս, որ նրանում որևէ աշխարհային բան տեղ գտնի: Եթե խոսքը գեհենի մասին է, որ երբեմն է միայն զբաղեցնում մեզ, այսպես խոնարհեցնում և սանձահարում է մեր անձը, ապա միտքը նրա մասին, որ հարատև մնում է մեր մեջ, արդյոք ամեն կրակից առավել չի՞ մաքրի մեր անձը: Այնքան չմտաբերենք երկնային արքայությունը, որքան գեհենի կրակները: Քանզի երկյուղն առավել մեծ ուժ ունի մեզ վրա, քան Ավետյաց Երկիրը, և ես գիտեմ, որ շատերը կիրաժարվեին հազարավոր երանություններից, միայն թե ազատվեին պատժից: Այդպես էլ ինձ համար այժմ բավարար եմ համարում միայն այն, որ չենթարկվեմ քննության և խուսափեմ պատժից: Երբեք չի ընկնի գեհեն նա, ով մշտապես այն իր աչքերի առաջ է ունենում: Երբեք չի խուսափի գեհենից նա, ով արհամարհում է նրան, ինչպես որ մեզ մոտ այն մարդիկ, որոնք վախենում են արդարադատությունից, զգուշանում են և չեն ընկնում դատավորի մոտ, և հակառակը, ովքեր անտարբեր են, նրանք հաճախ ենթարկվում են դատի, այդպես է և այնտեղ: Եթե նինվեացիները չվախենային կործանումից, ապա նրանք կկործանվեին:

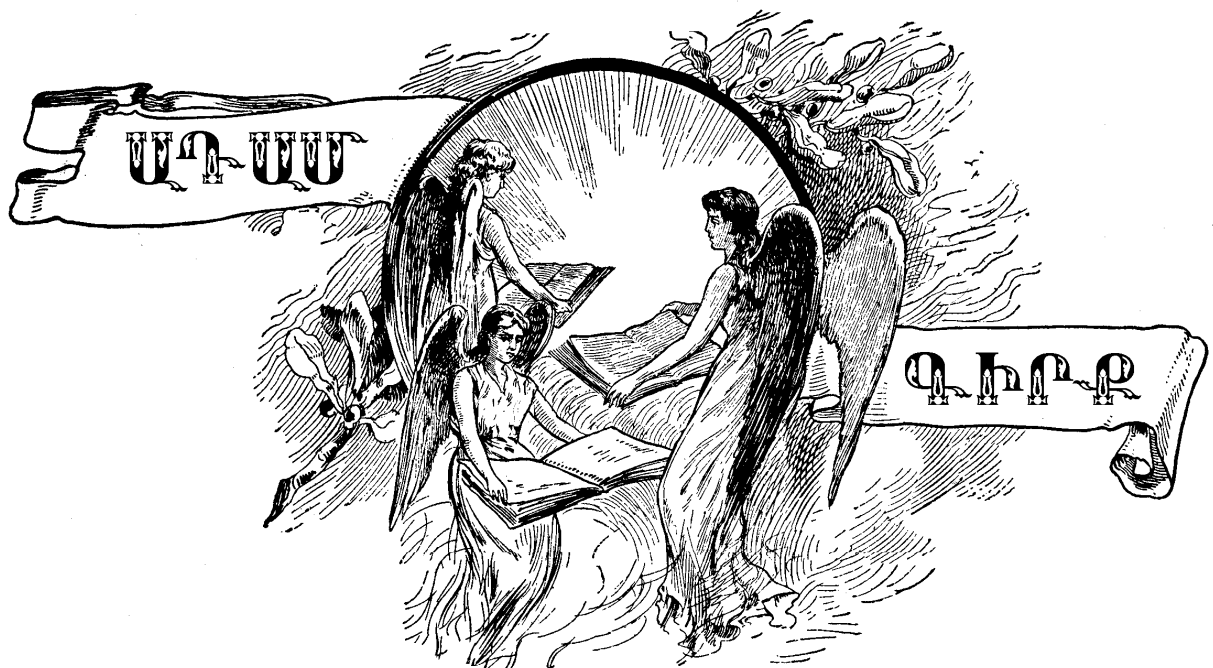
Բայց քանի որ նրանք վախեցան, դրա համար խուսափեցին պատժից: Եթե Նոյի ժամանակվա մարդիկ վախենային ջրհեղեղից, ապա չէին կործանվի նրանով: Եվ սողմացիները, եթե վախենային, ապա կխուսափեին երկնառաք կրակից: Մեծ չարիք է սպառնալիքների հանդեպ անհոգությունը: Ով անտես է անում սպառնալիքները, նա սեփական փորձով է իմանում հետևանքները: Ոչինչ ավելի օգտակար չէ գեհենի մասին զրույցից, այն մեր հոգին դարձնում է ամեն տեսակի արձաթից էլ մաքուր: Լսիր, թե ինչ է ասում մարգարեն. «*Նրա բոլոր օրենքներն իմ առջև են*» (Սաղմ. 17:23):

Քրիստոսն էլ միշտ խոսում էր գեհենի մասին: Չնայած սա տրտմեցնում է լսողներին, սակայն նրանց տալիս է մեծ օգուտ: Այսպիսի բաներ պարունակում է այն ամենը, ինչն օգտակար է, քանի որ դեղերն ու սպեղանիներն էլ սկզբում տհաճություն են պատճառում հիվանդին, բայց հետո նրան մեծ օգուտ են տալիս: Եթե չենք կարողանում տանել մեզ համար տհաճ նման խոսակցությունն, ապա պարզ է, որ գործնականում ի վիճակի չենք լինի կրելու մեզ վրա եկող ծանր փորձությունները: Եթե մեզանից ոչ ոք չի կարող տանել գեհենի մասին խոսակցությունը, ապա պարզ է, որ եթե մենք ենթարկվենք հալածանքների, ապա մեզանից ոչ ոք չպիտի կարողանա դիմադրել կրակներին և սրերին: Վարժեցնենք մեր լսողությունը գեհենին, որպեսզի չդառնանք փափկասուն: Եթե սովորենք սարսափազդու զրույցներին, այնժամ կսովորենք կրել նաև ահավոր նեղությունները և վշտերը: Իսկ եթե լինենք այն աստիճան փափկասուն, որ ի վիճակի չլինենք կրելու նույնիսկ խոսքը, ուրեմն ինչպե՞ս պիտի կարողանանք դիմակայել դեպքերին: Բայց ես աղաչում եմ ձեզ, եթե ձեր մեջ կա գոնե մի փոքր սեր, մշտապես զբաղվեք նման առարկայի շուրջ եղած զրույցներով: Ծայրահեղ դեպքում, սա ձեզ ոչ մի վնաս չի տա, եթե նույնիսկ օգուտ էլ չտա, բայց անկասկած հույժ օգտակար կլինի: Քանզի ինչպիսին մեր խոսակցության թեման է, այնպիսին էլ դառնում է մեր հոգին: «*Մի խաբվեք, վատ խոսքերն ապականում են լավ բարքերը*» (Ա Կորնթ. 15:33), հետևաբար, բարենպաստ զրույցները մեծ օգուտ են բերում, քանի որ նրանք երկյուղ են առաջացնում և մեզ ողջախոհ են դարձնում: Մեր հոգիները նման են մոմի, եթե սառը զրույցներով նրան կերակրենք, այն կդառնա պինդ և կարծր, իսկ եթե բոցավառ զրույցներով, ապա այն կփափկի: Իսկ երբ այն փափկի, նրան կարող էս տալ այնպիսի տեսք, ինչպիսին ցանկանաս և կարող էս գծագրել նրա վրա Արքայական կերպարանք: Դրա համար պարսպապատենք մեր լսողությունը դատարկ խոսակցությունների դեմ, նրանք քիչ չարիք չէ, որ կրում են իրենց մեջ: Նրանցից է, որ առաջանում է ամեն տեսակի չար բան: Եթե մեր միտքը սովորի ընկալել աստվածային խոսքերը, այնժամ նա ոչ մի ուրիշ բանի վրա ուշադրություն չի դարձնի և ուշադրություն չդարձնելով ուրիշ այլ բանի վրա՝ նա երբեք չի որոշի գործել վատ արարքներ: Քանի որ խոսքը ճանապարհ է դեպի գործ, սկզբից մտածում ենք, հետո՝ խոսում, իսկ հետո՝ գործում: Հաճախ շատերը, նույնիսկ ողջախոհ մարդիկ, ամոթալի խոսակցություններից անցել են ամոթալի գործերի: Քանի որ մեր անձն իր բնությամբ ոչ բարի է, ոչ էլ՝ չար, այլ թե՛ մեկը և թե՛ մյուսը կախված է մեր սեփական կամքից: Նման նրան, ինչպես առագաստը, որ կողմ որ փչի քամին, այն կողմ էլ նավը կշարժվի: Սա ավելի լավ է դեկավարում նավը, քան՝ դեկը, երբ լինում է համընթաց քամի, այնպես էլ մեր միտքը՝ եթե բարեհաճ քամին իր կողմ է բերում բարի խոսքեր, նա անվտանգ լողում է, իսկ եթե փչում են հակառակ քամիներ, այնժամ այն շատ

հաճախ խորտակվում է: Ինչ որ քամիներն են նավի համար, նույնն էլ խոսքերը՝ հոգու համար: Որ կողմ ուզես, այն կողմ էլ կարող ես այն թեքել և ընթացք տալ: Այս բանի համար էլ իմաստուններից մեկը, խրատելով մեզ, ասում է. *«Թող քո բոլոր զրույցները լինեն Բարձրյալի օրենքի շուրջ»* (Սիր. 9:23):

Սրանից ելնելով՝ աղաչում եմ ձեզ. կտրելով երեխային մայրական կրծքից՝ չսկսենք նրանց պատմել պառավական հեքիաթներ, այլ փոքրիկը մանկական տարիքից թող սովորի, թե ինչ է Դատաստանը, ինչ է պատիժը, թող արմատանա նրա մեջ այդ երկյուղը և երբ դա արմատանա, նրան մեծ օգուտ կլինի, քանի որ անձը, վաղ հասակից ընտելանալով այս բանին, տազնապ է ապրում այդպիսի վիճակի սպասումից և չի կարող հեշտությամբ ազատվել այդ երկյուղից, այլ նմանվելով հեշտ դեկավարվող ձիու, որն իր վրա ունի որպես ձիավոր՝ գեհենի մասին մտքերը, ամեն կերպ կջանա ուղիղ վարք ունենալ: Կխոսի ու մասնակցություն կունենա միայն հոգեշահ զրույցներին: Ո՛չ երիտասարդությունը, ո՛չ հարստությունը, ո՛չ որբանալը և ուրիշ ոչ մի այլ բան կարողություն չեն ունենա նրան վնաս հասցնելու, ահա այդպես ամուր կլինի նրա միտքը, և այսպիսով նա կարող է դիմակայել ամեն ինչի դեմ: Նման խոսակցություններով խրատենք նաև ինքներս մեզ և մեր մանկանց, մեր ծառաներին և երեխաներին, ընկերներին և եթե նույնիսկ հնարավոր է, նաև՝ թշնամիներին: Քանզի նման զրույցների միջոցով մենք ի վիճակի կլինենք կանխարգելել բազում մեղքեր և ավելի բարվոք կերպով ապրել վշտերի մեջ, քան՝ բարենպաստ իրավիճակներում: Դա երևում է նրանից, ինչի մասին այժմ կխոսենք: Ասա ինձ, եթե մտնես տուն, որտեղ կատարվում է հարսանեկան տոնակատարություն, արդյոք մի քանի ժամ չի՞ տնելու այն հաճույքը, որ կստանաս այդ զվարճանքից, և ապա հեռանալով՝ կտրտմես, որ զրկված ես նման լիությունից: Բայց եթե մտնես սգի՝ լացողների տուն, թեկուզ և նրանք լինեն մեծահարուստ մարդիկ, դուրս գալով այնտեղից՝ դու իսկույն հանգստություն կզգաս: Քանզի քեզ հետ նախանձ չէիր տանի այդտեղից, այլ՝ մխիթարություն և սրտապնդում քո աղքատության մեջ: Դու փորձով կտեսնեիր, որ հարստությունը բարիք չէ և ոչ էլ աղքատությունը՝ չարիք, այլ թե՛ մեկը և թե՛ մյուսը միայն անտարբերություն են առաջացնում: Այնպես էլ ներկա պահին, եթե զբաղվես հաճույքների մասին զրույցներով, ավելի կտրտմեցնես քո անձն այն բանի համար, որ նա կարողություն չունի ճաշակելու այդ բարիքները: Բայց եթե հաճույքների մեջ քո խոսակցությունների նյութը լինի գեհենի մասին, այդժամ դա քեզ համար կծառայի՝ որպես ուրախության աղբյուր և մեծ մխիթարություն: Քանզի եթե մտածես, որ այս հաճույքներն ամենաչնչին կերպով չեն կարող քեզ օգնել այս կրակների դեմ, այնժամ այլևս չես փնտրի դրանք, իսկ երբ մտածես, որ նրանք սովորաբար ավելի հուժկու են բորբոքում այդ կրակը, դու ոչ միայն չես փնտրի նրանց, այլ նրանց հանդեպ նողկանք կզգաս և կմերժես դրանց: Այս պատճառով էլ, չխուսափենք գեհենի մասին խոսակցությունից, որպեսզի խուսափենք գեհենից: Զխուսափենք պատժի մասին հիշողությունից, որպեսզի չարժանանանք այդ պատժին: Եթե այն հարուստը խորհեր գեհենի մասին, չէր մեղանչի, բայց քանի որ երբեք իր հիշողության մեջ այն չունեցավ, դրա համար էլ ընկավ դրա մեջ: Ասա ինձ, ով մարդ, երբ հասնի քո ժամը Քրիստոսի Դատաստանի առջև կանգնելու, մի՞ թե այնժամ էլ սարսափի մեջ չես ընկնի: Երբ դու գործ ունենաս դատարանում, և եթե այդ գործը նույնիսկ արժանի էլ չլինի ուշադրության,

որպեսզի նրա մասին խոսվի, միևնույն է, դու գիշեր թե ցերեկ և ամեն ժամ ուրիշ այլ բանի մասին չես խոսի, այլ միայն՝ այդ գործի վերաբերյալ: Մինչդեռ պարտավոր լինելով ամբողջ կյանքիդ համար հաշվետվություն տալու Աստծո առջև և կանչվելու պատասխանատվության՝ դու չես կարողանում տանել նույնիսկ այն, որ ուրիշները քեզ ընդամենը հիշեցնում են այդ դատաստանի մասին: Երբ մենք պատրաստվում ենք կանգնել մարդկային դատաստանի առջև կենցաղային հարցերի պատճառով, ամեն բան շարժման մեջ ենք գցում: Բոլորին դիմում ենք խնդրանքով, մշտապես անհանգստանում ենք, ամեն բան անում, ինչ անհրաժեշտ է այս բանի համար: Մինչդեռ շուտով Քրիստոսի Ատյանի առջև պիտի կանգնենք, և մենք ոչինչ չենք անում. ո՛չ անձամբ, ոչ էլ ուրիշների միջոցով չենք պաղատում Դատավորին: Չնայած այդ ամենին, Նա մեզ շատ ժամանակ է տալիս, և հանկարծակի չի կանչում մեզ մեղքերի մեջ եղած վիճակում, ընդհակառակը, մեզ հնարավորություն է տալիս ազատվելու դրանցից: Բայց շատերն իրենց կողմից ոչինչ չեն անում, դրա համար էլ ենթարկվում են մեծ պատիժների, և Աստված չանի, որ դա մեզ հետ էլ կատարվի: Դրա համար էլ աղաչում եմ ձեզ, խելքի գանք գոնե հիմա: Մեր աչքի առջև ունենանք գեհենը, խորհենք այս պատժի անխուսափելիության մասին, որպեսզի խորհելով այս մասին՝ մենք թե՛ չարից խուսափենք և թե՛ ձեռք բերենք առաքինության գործեր և արժանանանք ստանալու օրհնություններ, որոնք խոստացված են Իրեն սիրողների համար՝ օրհնությամբ և մարդասիրությամբ Տեր Աստծո և մեր Փրկչի Հիսուս Քրիստոսի, Որին փառք հավիտյանս. Ամեն:

*Տեր, նեղության մեջ հիշեցի՜նք Քեզ,
որովհետև Քո տված փոքր նեղությունը*

խրատ է մեզ համար (Ես. 26:16):

Նախնիների ողբալու և սգալու մասին

Վա՛յ այն օրվան, որ ստեղծվեցի,
Վա՛յ այն ժամին, որ խաբվեցի,
Հոգիս այրվում, խորհուրդս եռում,
Որ անհուն չար վաստակեցի:

Վա՛յ, որ պտուղն առա կերա,
Վա՛յ, որ պատճառը դրի Եվա,
Նրան մատնելով՝ չարդարացա,
Միայն Աստծո աչքից ընկա:

Վա՛յ այն պահին, որ թաքնվեցի,
Վա՛յ թզենուն, որ ծածկվեցի,
Վա՛յ, որ չասացի Տիրոջը՝ մեղա,
Վա՛յ, որ պատճառը համարեցի Նա:

Վա՛յ, որ անճառ կյանքից զրկվեցի,
Վա՛յ, որ դրախտից արտաքսվեցի,
Վա՛յ, որ այս չար աշխարհն ընկա,
Վա՛յ, որ անիծյալ է երկիրը հիմա:

Վա՛յ, որ մեղքով ես հղացա,
Վա՛յ, որ որդիքս ցավով ծնա,
Վա՛յ, որ մահն է իմ առջևում,
Վա՛յ, որ դժոխքն է մեզ հետևում:

Վա՛յ, որ հոգիս ինձնից ելնում
Եվ մարմինս է հողին դառնում,

Վա՛յ, որ բնությամբս ոչնչացա,
Վա՛յ, որ ոչինչ համարվեցա:

Փռշիանալով՝ անարգվեցի,
Նեխած թարախի վերածվեցի,
Մարմինս որդերի կերակուր դարձավ,
Չորս տարրերի մեջ չքացավ:

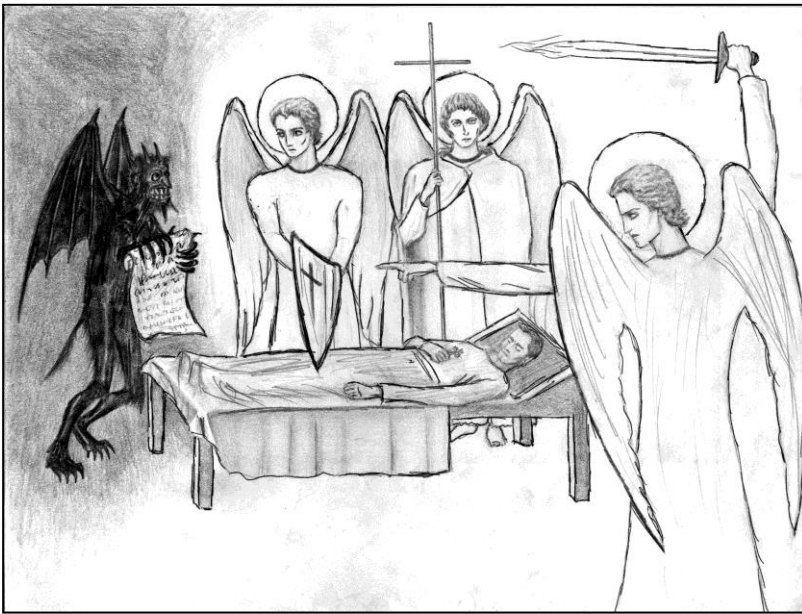
Ոչ էր և չի լինելու սա,
Ոչ էլ հայտնի է տեղը նրա,
Մահվան հողմն է հնչում նրանում
Ու ինձ պատեցնելով՝ իր հետ տանում:

Եվ հոգիս լուռ առանձնանում,
Եվ ինքն իր մեջ տխուր խորհում,
Թե ինչ էի և ինչ դարձա
Եվ գալիքում դեռ ինչե՞ր կան:

Վա՛յ, որ դներն են չարախնդում,
Վա՛յ, որ հոգիս են գերում, տանում,
Վա՛յ իմ սերնդին, որ պիտի բազմանան,
Որքան դժնդակ օրեր պիտի գան:

Վա՛յ ինձ, որ անշեջ հրի մեջ ընկա,
Վա՛յ, որ որդերին բնավ քուն չկա:
Մառույց է պատել հոգուս ճչացող,
Վա՛յ այս խավարին՝ էլ չլուսացող:

Վա՛յ, որ հոգիներն են մաշվում նրանում,
Վա՛յ տանջանքներին, որ չեն դադարում,
Վա՛յ իմ սերնդին՝ խավարին գերված,

Վա՛յ և եղուկ՝ և՛ ինձ, և՛
նրանց:

**Հոգեվարքի, հոգու ճանապարհի, դների
պատերազմի և
հոգիների կայանի մասին**

Վա՛յ հոգեվարքի իմ դառն օրվան,
Վա՛յ, որ հոգիս առած գնան,
Վա՛յ ապշեցնող ճանապարհին,
Վա՛յ, որ չգիտեմ, թե ուր կտանի:

Վա՛յ, որ դներն են ինձ հայտնվում
Ու իմ դեմ են պատերազմում,
Վա՛յ, որ մեղքերիս ցուցակն ունեն,
Վա՛յ, որ մեկ առ մեկ կհրապարակեն:

Վա՛յ, որ վկաները չար կհառնեն
Վա՛յ, որ բերաններն իրենց կբացեն,
Աչքերի տեսածն իրենց կպատմեն,
Եվ մեր արածները կթվարկեն:

Վա՛յ, որ հրեշտակը թույլատրի
Ինձ ներսն առնեն իրենց խաղի,
Տանջելով անձն իմ՝ կկոկեն
Եվ ինձ վրա կկատաղեն:

Վա՛յ, որ գնդերը չար՝ զանազան
Ահեղագոյու դեմքերով գան,

Ըստ այն չար խորհուրդների,
Որ ինձ գործել տվին մի-մի:

Կերպավորված պես-պես դեմքով,
Մարսափագդու, չարավրդով
Մոլտում են ու փնչացնում,
Հոգիս պատռել են նրանք ջանում:

Ըստ հոգու տասը գորության՝
Տասը ձևով պատերազմում,
Զի արժանվոյն առնի հոգին
Առհավատյան դատաստանին:

Դեմքեր սոսկալի և դժնդակ
Հանց մղձավանջ քարաքանդակ,
Ցայտում է հուր նրանց ռնգից
Եվ պաշարում գերված հոգիս:

Չար բանակը դաս-դաս շարված
Խառնիխուռն անդ ժողովված,
Խումբ-խումբ բերում են գործերը չարի
Ներկայացնում դատաստանի:

Գոչում ձայնով հույժ սաստկազին
Իբրև ճայթմունք որոտամպին,
Եվ գոչումի ձայնից նրանց՝
Կարկամում է հոգիս ճնշված:

Դեմքեր են հայտնվում ինձ զանազան
Անուններով հայտնի ու բազմազան.
Դև, սատանա, քաջքերից և ալքերից,
Եվ հավվում են հոգիները նրանց ահից:

Հոտը գարշության և հույժ նողկալի
Փչում է դների դասից զազրելի,
Եվ աղտեղության գարշ տաղտուկում
Հոգիներն են տարրալուծում:

Պատում հոգին շուրջանակի՝
Ըստ վեց շարժման սխալանքի,
Դեպ վեր, դեպ վար, դեպ ձախ, դեպ աջ

Մրցում, կռվում հետ ու առաջ:

Պատերազմում ծածուկ, հայտնի,
Ըստ զգայության կրկնակի՝
Ըստ խորհրդի մտքի, սրտի
Եվ ըստ հայտնի չարի գործերի:

Խավարամած օդի միջին
Իրենց դեմքերով պիղծ դիվային,
Ապշեցնում են ու մտքերը ցնդեցնում,
Այնուհետև մեջքից բեկում:

Արձագանքում է ձայնը նրանց՝
Այո, այո, մեր աչքերով տեսած
Գործերը չար ձեր կատարած.
Առաջինից մինչ վերջն արած:

Առնանգել են ջանում հոգին՝
Նման Մովսեսի մարմնին,
Ապա հրեշտակն է վերից ձայնում՝
«Կասստի Տերը ձեզ», ու նրանց քշում:

Ահագնակերպ նրանց տեսքից
Հալած, ինչպես մոմը՝ հրից,
Մարտի միջին նվաղ հոգին՝
Մեջքը կոտրած կսկծագին:

Վերև տարված հրեշտակից
Հոգին տրվում է կայանին,
Այնտեղ տեսնելով պարզորոշ՝
Դատավճիռն իր վճռորոշ:

Եվ տեսնում է կայանած,
Հոգիներին ամբարված,
Դասակարգված ու բաժանված՝
Ըստ մեղքերի տարբեր գործած:

Պռոնկաց դասն առանձին,
Մարդասպանները՝ այլ բաժին
Զրկողները շարված խմբով առանձին,
Զարագործներն էլ իրենց հերթին:

Ահա տեսնում է վեր ելած հոգին
Հրապարակն այն կսկծագին,
Լացող դասերով ողորմագին
Խումբ-խումբ հենված հրապարակին:

Այլևս կցված հրապարակին
Լալիս են նրանք հառաչագին,
Եվ մորմոքում, մանում փոշին
Մինչև հասնեն Դատաստանին:

Վա՛յ իմ վերջին գիշերին,
Երբ մեղքերն իմ հայտնվին
Վա՛յ, երբ փողը վերջին հնչի
Ի մեջ բերի գործն իմ անձի:

Երկինք, երկիր ի լուր ձայնին
Հավաքվելու են միասին,
Եվ ինձ բերեն-դնեն բեմին
Ի տես, ի ցույց ամենքին:

Ասելու են. - Սա է այն այրը մահաձին,
Որ միշտ սիրեց կորուստն անձի,
Որ կոչ արեց բոլորին
Խառնվել գարշ դիվաց դասին:

Վա՛յ և եղուկ են ինձ կարդում
Բոլորն, ովքեր ինձ են նայում,
Ի՞նչ շահեցիր չար գործերում.
Գեհենն ու հուրն են քեզ սպասում:

Չհավատացիր Փրկչի խոսքին,
Որ այդ է լինելու քո ապառնին
Այժմ աղաչում է Արքային,
Խնդիր դնում Դատավորին:

Ահեղ Դատաստանի հարցաքննության մասին

Երբ երկնքի դուռը բացվի,
Եվ ահագնագին ձայնը հնչի,
Դասը հրեղենաց ներքև կիջնի,
Եվ երկինքը կդատարկվի:

Այնժամ կհնչի բարբառը փողի
Հանց բարձրագոչ որոտ երկնի,
Եվ կհրավիրվեն չորս տարրերը նյութի,
Աստծուն վկայելու գործերն աշխարհի:

Այնժամ մեռյալքն նույնպես կարթնանան,
Հարություն առած Դատաստան կգան,
Ոմանք՝ ինչպես լույսն արեգական,
Ոմանք էլ՝ խավարած դևերի նման:

Չորեքկերպյան աթոռ պիտի դնեն,
Որի տեսնողները հույժ կսարսափեն,
Հիսուս Աստվածն է բազմելու որին
Եվ հարցաքննելու է Նա ամենքին:

Հարցեր է տալու Նա սիրալիր,
Որից կդողան երկինքն ու երկիր,
Ընկեր, այդ ինչո՞ւ ներս խուժեցիր,
Եթե հարսանյաց հանդերձ չունեիր:

Այնժամ շուրթերը պիտի պապանձվեն,
Ջի պատասխանելու բնավ բան չունեն,
Այլ՝ ինչպես մոմը կրակից,
Նրանք կհալվեն Աստծո ահից:

Ոտքը և ձեռքը նրանց կկապի,
Ապա սրով միջից կկտրի,
Անհավատների կարգը կդասի,
Ու տարտարոսը նրանց կգցի:

Ոմանց կասի ձայնը խիստ
Գնացե՛ք աղջամուղջը խավարանիստ,
Այնտեղ ձեր լացը կլինի

Եվ կրճտոցը ձեր ատամների:

Նրանց լապտերը կմարի,
Ովքեր ունեին գործեր խավարի
Շատ կմուրան, էլ չեն շահի,
Այլ նմանը հույժ պիտի ամաչի:

Հավատացյալներին բոլոր
Կույս է համարում Տերն Իր հրամանով,
Ոմանց Նա կարժանացնի լուսեղեն պսակի,
Իսկ ոմանց էլ շոշափելի թունդ խավարի:

Կույսերին երեք խմբի է բաժանում
Եվ այսպես է նրանց դասում,
Ոմանց՝ հոգևոր, ոմանց՝ մարմնավոր
Ոմանց էլ անկողինն իրենց չպղծող:

Ոմանք կույս են սուրբ հավատով,
Բայց խավարած չար գործերով,
Ոմանք անբիծ են կույս մարմնով
Բայց պղծված են չար խորհուրդներով:

Կույս են ոմանք օրենքներում
Եվ անկողինը չեն պղծում,
Բայց սևացած պես-պես գործով,
Չվառեցին ջահը հոգով:

Եվ մեկնում է Պողոսն այսպես,
Կոչելով կույս Քրիստոսի հոտը հեզ,
Ինչպես կույսը իր փեսային
Ներկայացրի ձեզ Քրիստոսին:

Մակայն կույսերից ամեն մեկը,
Պիտ պատրաստի իր լապտերը,
Որ օրն այն սուրբ հարսանյաց
Առագաստը մտնի փառաց:

Կվերցնի ոմանցից քանքարն այն մի
Ով չգնահատեց տվածը Փրկչի
Եվ կասի. «Տվեք դա շահ բերողին,
Ով արեց հինգը կրկնակին»:

Արդարության կշեռք կդնեն,
Եվ ով ինչ գործել է՝ կկշռեն,
Կդասեն, տեսնեն՝ որը կհաղթի,
Մի կողմում չարը, մյուսում՝ բարին:

Զրկողներից կպահանջի հատիկ-հատիկ
Ըստ Զակքեոսի ունեցածի՝ քառապատիկ,
Կգրանցեն գործեր բարի, թե ունենան
Եվ զրկվածին այն պիտի տան:

Ոմանք կգան դուռը կծեծեն,
«Տե՛ր, դուռը բաց»՝ նրանք կաղաչեն,
Եվ կասի. «Գնացեք, Ես ձեզ չեմ հիշում
Եվ բնավ մեկիդ չեմ էլ ճանաչում»:

Ոմանց խստությամբ կնախատի,
Որ չգթացին ոչ մի աղքատի,
Ոչ մի սովյալի, ոչ մի բոկոտնի և ծարավյալի,
Եվ չտեսան Տիրոջը շարքում կարոտյալների:

Հինգ տեսակ մարդ է այնտեղ երևում,
Որ գործերով են տեսակավորվում,
Երկուսը նրանցից չարով կդատվեն,
Երեքն իբրև արդար պիտի պսակվեն:

Ոմանք զուտ չար են, կեսը՝ միջակներ,
Ոմանք էլ նրանցից միայն բարիներ,
Ոմանց չար գործն է մեծ բաժին կազմում,
Ոմանց էլ բարին չարին գերակշռում:

Մրանք կդասվեն չորս դին,
Արդարադատ Թագավորին,
Երկու դասերը ստորում կմնան,
Իսկ երեքը Տիրոջ հետ վեր կբարձրանան:

Զուտ չարերը վերջում կհեծեծեն,
Իսկ բարիներն Աստծուն կտեսնեն,
Մեղավորները ձախից կշարվեն,
Բազում լավերն ու միջակներն աջից կդասվեն:

Եվ դատաստանը կլինի արդար,
Նրբամաքուր և անաչառ,
Գործերն այնտեղ պիտի լսվեն,
Եվ հանցանքները քննվեն:

Խոսքերը կլինեն համարակալված,
Եվ մտքերից զանազանված,
Իսկ գործերին համապատասխան,
Ամեն ոք մարմնով կտա պատասխան:

Երկրի վրա հինգ զգայարաններով,
Եվ յուրաքանչյուր կատարած մեղքով,
Ամեն մեկը կստանա պատիժ՝
Արածի դիմաց կրկնանիջ:

Ականջում անեծք և գույժի ձայն,
Իսկ աչքերում՝ լաց, խավարում այն,
Բերանը ծարավից պապակվող,
Եվ ատամները՝ կափկափող:

Ռնգերում հոտն է դառը ծխի,
Եվ գարշահոտը դների գնդի,
Ողջ մարմինը հրի բաժին,
Եվ դառնաշունչ սառնամանին:

Այնժամ կգատի Նա իրարից,
Բարի հոգիները սև այծերից,
Կոնի բարիներին փառքի աջից,
Իսկ այծերին նախատինքի խավար՝ ձախից:

Հրեղեն գետերը կվարարեն,
Եվ բարկությունը կբորբոքեն,
Սաստիկ գոչունով հառաչագին՝
Խեղդելով ճիչը չարի դասերին:

Տանջանքներ են պատրաստելու՝
Ըստ կատարած գործերի մարդու,
Չի կարող քննել մարդկային միտքը,
Այնտեղ նրանց հետ կատարվելիքը:

Վեց կողմերից պաշարված,

Ըստ վեց շարժման հանցանք գործած,
Թե տարակուսած այնտեղ լինեմ,
Կսկծալից ես կհալվեմ:

Վերից Տերն ահագնագին,
Ներքևից դժոխքը սպառնագին,
Ջախից՝ դևերի գնդերի դասը,
Աջից հրեշտակների ահարկու մասը:

Ետևից՝ հրեղեն գետերն ահագին,
Եվ տարտարոսն՝ իմ առաջին,
Գոչում է դժոխքը սաստկագին,
Ջայնով հարում նա ամենքին:

Ահա մեզ օր խավարչտին,
Ահա ժամն է չար դառնածին,
Կսկիծ է և գուժող ողբեր,
Ու նվաղած մեղավորներ:

Մեծ է երկյուղը դատաստանի,

Քան՝ դժոխքի հուրը գեհենի,
Քանզի երկինք ու երկիր կշարժվի,
Բարկությունից դատաստանի:

Դժոխքի տանջանքների մասին

Ապա ահեղ դատաստանը երբ ավարտվի,
Եվ ամեն բան, ըստ արժանվույն, երբ վճարվի,
Չար է այն ժամը մեծ խավարի,
Երբ վերջին հույսը վերցվի:

Երբ՝ հեռացե՛ք Ինձնից, ասի,
Այնժամ հույսը նրանց կցնդի,
Նրանք կծածկվեն ամպով խավարի՝
Սպասելով ամենայն չար պատահմունքի:

Հանկարծ երկիրը կշարժվի,
Եվ սանդարամետը կպատռվի,
Խորքն անդնդոց կբացվի,
Իր զանազան չարքերով լի:

Երախն այն վիրապի կբացվի,
Գուրն այն անհուն ու սարսափելի,
Զանազան չարատանջ ցավերով լի,
Կսկիծներով մորմոքավի:

Մերձ է տարերքին հրեղեն ծովի,
Խորքում ներքին, հատակում ստորին,
Ամեննին հեռու-հեռու,
Հովանավորությունից Լույս Աստծո:

Ինչ որ պատրաստել է անմարմիններին,

Չարատեսակ պիղծ այսերին,
Նույնը կտա չարաց մարմնին,
Որ հետևել էին նրանց գործերին:

Ինչպես անպատմելի է փառքը սրբերի,
Եվ բազում է պսակը գործերի,
Այդպես էլ պատիժը չար մարմինների,
Անպատմելի են՝ ըստ գրվածքների:

Ինչ պարզև որ տա Նա արդարներին,
Դրա հակառակն էլ՝ մեղավորներին,
Զի կշռվել էին գործերը կանխապես,
Երկու կողմերին էլ հավասարապես:

Որքան արդարները վեր բարձրանան,
Չարերն այնքան վար պիտի ընթանան,
Ճիշտ այդպես էլ ապրումները նրանց,
Պիտի հակառակ լինեն միմյանց:

Չի կարող քննել մարդկային միտքը,
Նրանց հետ այնտեղ կատարվելիքը,
Բայց կարծիքով մեր ստորին,
Մի քիչ պատմենք այդ մասին:

Բոլոր տանջանքները չորս կարգի,
Կատարաստվեն՝ ըստ նյութերի չորս տեսակի,
Եվ ըստ զանազան չար գործերի՝
Պես-պես լկանք նրանց կտրվի:

Առջևից հուրը գեհենի,
Ետևից լեզուն սառնամանիքի,

Անքուն որդերը դասված են աջից,
Խավարն աղջամղջի սպառնում է ձախից:

Չորս տանջանքներ նրանց պիտի տրվեն,
Որպիսիք ուրիշ տեղ էլ չգտնվեն,
Նրանց համար առանձին,
Որոնք դեմ էին Արարչին:

Նախ ամենևին հուսահատված,
Ապա անշեջ հրով բաժանված,
Ուր մարմիններն երբեք չեն մեռնի,
Իսկ տանջանքը հավետ կլինի:

Հրից բերանները կպապակվեն,
Ցրտից ատամները կկափկափեն,
Կծծեն որդերը մարմինը նրանց,
Եվ ատամներով կխորովեն վերքերը նեխած:

Աչքերով կլացեն դառնաղի,
Ռնգերով կշնչեն հոտը զազրելի,
Բերանը կգոչի հառաչանքներով,
Եվ կմորմոքեն ամբողջ մարմնով:

Ականջները կլսեն ձայներ տխրամած,
Լեզուն՝ ծարավից իսպառ պապակված,
Ոտքերը նրանց գեհենին գամված,
Ձեռքերն ու մատները՝ լրիվ տոչորված:

Վերից ցատումն է Աստվածային,
Որ կբորբոքի ամենքին,
Եվ ներքևից հուրը գեհենի,
Տանջարանը նրանց մարմնի:

Որպես ծծումբ է մարմինը նրանց,
Վայրկենապես հրից կլանված,
Ինչպես հալոցքը հնոցի միջի,
Վառված մարմինը պիտի տապակվի:

Կրակների մեջ են քնելու,
Սա է անկողնին փոխարինելու,
Եվ հրի մեջ են թավալվելու,

Ու նրանց հանգիստ էլ չի լինելու:

Կլինեն ճայթյուններ հնոցի խորքում
Եվ ահագնաձայն հզոր որոտում,
Ամպ է և խավար այն աղջամուղջում,
Եվ կայծակներն են նրանց հեղեղում:

Եվ պատառումից հույժ աղմկալի,
Կհոսի հուրը անանց հնոցի,
Մաստիկ կթնդա բախումն հողմերի,
Եվ կբորբոքի բոցը հրատի:

Մարմիններն են ընկած անանց հնոցում,
Եվ անշեջ հուրն է նրանց կլանում,
Ինչպես ձկներն են ջրի մեջ լողում,
Այնպես էլ նրանք՝ կրակե լճում:

Այնտեղ ատամներն են կափկափում,
Արցունքն աչքերի էլ չի դադարում,
Այլ բարկությունն է բորբոքվում,
Տարտարոսի խորխորատներում:

Ովքեր այստեղ չար գործեցին,
Այնտեղ տանջանք ավելացրին,
Ովքեր այստեղ չղղացին,
Անանց տանջանքով այնտեղ լցվեցին:

Հուրն այն նման չէ այստեղի հրին,
Ոչ էլ սառնամանիքն է նման ձմեռին,
Այլ անպատմելի չարիք է դա,
Որ ատամներին կրճտալ կտա:

Խավարը նման չէ գիշերվան,
Ոչ էլ որդերն են այժմեական,
Այլ վիշապներ են՝ մարմինը լափող,
Խավարում անանց և չլուսացող:

Ծծում են որդերը մարմինը նրանց,
Չի հանգում բոցը հրեղեն անանց,
Մորմոքում են և կսկծում,

Ատամները կրճտացնում:

Աղաղակն է նրանց խմբերի
Եվ հառաչանքն է ուժգին գոչումի,
Ծուխ է ցուլում նրանց ռնգերից,
Այն չմարող հրի բոցերից:

Լաց է, հառաչանք և նվաղում,
Եվ աղաղակից ձայներն են խզվում,
Եվ հրի միջի խանձողի պես,
Բոցակիզվում են նրանք մշտապես:

Ջրի մի կաթիլին միշտ են կարոտած,
Քանզի պապակվում է բերանը նրանց,
Եվ փորի մեջ սիրտն է տոչորված,
Հրի միջին այնտեղ բորբոքված:

Հուրն է գոչում ձայնով ուժգին,
Եվ բորբոքում բոցը կրկին,
Մաստիկ թնդում է ձայնը հողմերի,
Որոտաձայնով և սարսափելի:

Խիստ է տանջանքը չմարող հրի,
Խիստ է մորմոքը սառնամանիքի,
Խիստ է կսկիծը անքուն որդերի,
Խիստ է տրտմությունը հավերժ խավարի:

Խիստ է հրի մեջ լացն աչքերի,
Խիստ է կրճտումն ատամների,
Խիստ է զագրությունը դների հոտի,
Խիստ է դառնությունը և անչափելի:

Ու եռում են աչքերը բների մեջ,
Եվ եփում ուղեղը նրանց գանգի մեջ,
Լեզուներն են չորանում նրանց բերաններում,
Եվ պատռվում են սրտերը նրանց փորերում:

Այնտեղ արտասուքը ծով է լինելու,
Եվ եռալով՝ նրանց այրելու,
Աղմուկը շուտով կվերածվի ողբի,
Երբ բարկությունը կկրկնապատկվի:

Հուրն այն ահավոր էլ չի անցնելու,
Եվ սառնամանիքն այն էլ չի հալելու,
Այնտեղ որդերը էլ չեն սատկելու,
Խավարից հետո լույս չի լինելու:

Թե հրից փախչել նրանք փափագեն,
Սառնամանիքին պիտի հանդիպեն,
Եվ եթե ցրտից փախչել փափագեն,
Անքուն որդերին դեմ առ դեմ կելնեն:

Դասի պատճառով մեղավորների,
Հորը անիծեց օրն իր ծննդի,
Եվ Տերն էր ասում պատճառով չարի
Լավ է թե այդպիսինը ծնված չլինի:

Սակայն հիմա իմացիր սա էլ,
Թե տանջանքները ինչպես էր կազմվել,
Որտեղ անշեջ հուրն է և սառնամանին,
Եվ անքուն որդերը զարշ խավարային:

Երբ Տերը դներին երկնքից մերժեց,
Տանջարանը նրանց համար կազմեց,
Իսկ չարիքներն այն մտածված,
Մարդկային դասի համար չեին պատրաստված:

Ովքեր գնացին չարի հետքերով,
Պատժվելու են նրանց տանջանքով,
Դները տանջվելու են՝ ըստ իրենց բնույթի,
Իսկ մեղավորներն՝ ըստ չար գործերի:

Եվ կա տանջանք անմարմնական,
Կա և մարմնի տանջարան,
Եվ չարչարանքներն են զանազան՝
Ըստ յուրաքանչյուրի բնության:

Տարրերից չար մասը կառանձնացվի
Ու նրանց համար տանջանքներ պիտի պատրաստվի,
Եվ չար գործերը նրանց կատարած,
Կդառնան տանջանք չերևակայած:

Հրից այրող մասը Նա պիտի զատի,
Ջրից ցուրտ մասը Նա կառանձնացնի,
Չարիքը հողից պիտի ժողովի,
Խավարը օդից պիտի բաժանի:

Այս չորս չարության մասերը, որ կան,
Նրբատեսակ են և անմարմնական,
Եվ սրանք կլինեն նրանց տանջարան,
Ովքեր չարի հետքերով անցան:

Ովքեր վառվեցին ի սեր չարին,
Այնտեղ բաժին կդառնան հրին,
Ովքեր Աստծո սիրուց սառեցին,
Կտրվեն նրանք սառնամանիքին:

Ովքեր շաղախման ախտից սևացան,
Անքուն որդերի բաժին կդառնան,
Ով խավարել էր այստեղ իր հոգին,
Այնտեղ խավարում կմնա արտաքին:

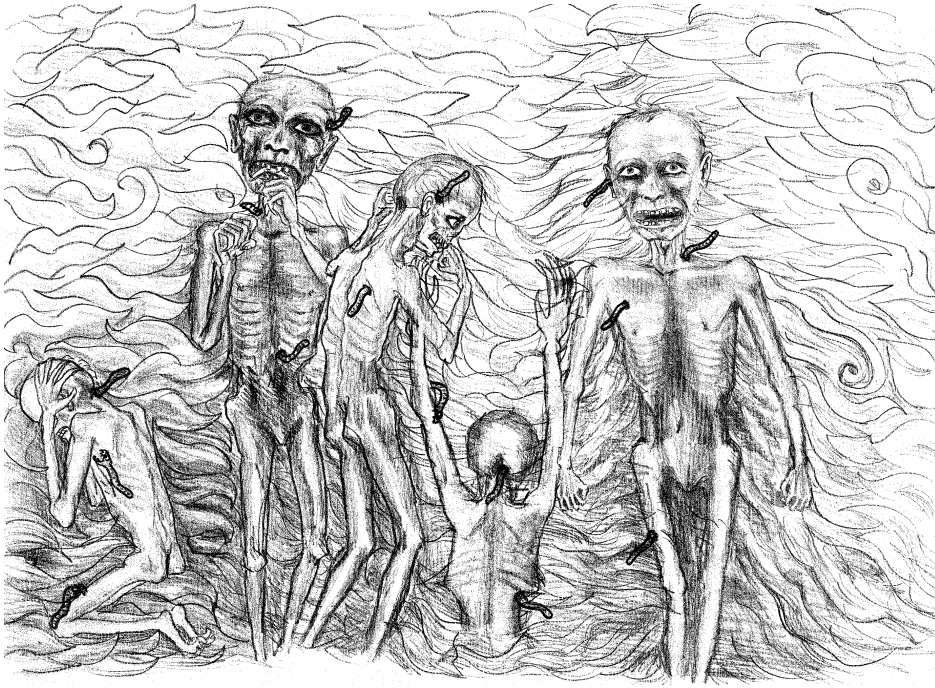
Չորս չարիքներն այս միասին,
Այնտեղ կտրվեն ամեն մի անձին,
Ովքեր որ այստեղ այս չորս մեղքերով աչքի ընկան,
Անդ չորս տեսակ պատիժ կստանան:

Իսկ թե ինչու է տանջանքն անանց,
Նրանց, որ անցողիկ մեղքով էին սխալված,
Ապա դատաստան է սա չափով,
Որը որոշվում է մեղքերի բաժնով:

Ովքեր չարին միայն հարեցին,
Եվ չարիքներ բազում գործեցին,
Անանց տանջանքն է նրանց հասնելու,
Որ չլսեցին ձայնն Աստծո:

Ովքեր չարիք նյութեցին պես-պես,
Տանջանք կտրվի նրանց մեծապես,
Եվ որքան ազատ է նյութը հրի,
Այնքան սաստիկ այն պիտի բորբոքվի:

Վայ և եղուկ է այնտեղ

նրանց,

Որովհետև բարկացավ Աստված,
Այնպիսի տանջանք պիտի տա նրանց,
Որ անկար է քննել միտքն այս մարդկանց:

Եվ զգայարանները նրանց կրկնակի,
Հատուկ տեսակով կտրվեն պատժի,
Եվ մարմնի ամեն մի մասում,
Կլինի անամոք կրակոտ մորմոքում:

Դուք էլ նրանց համար եկեք լացելու,
Ովքեր կմնան հավետ այնտեղ տանջվելու,
Քանզի չարչարանքները, որ ես պատմեցի,
Մինչև հավիտյան էլ չեն դադարի:

Այս է ողբերգությունը Նախաստեղծի,
Որ մեր բնության դեմ կբարբառի,
Եվ գույժն այս ողբերի հավետ կհնչի,
Մեջն անցյալի և այս ներկայի ու ապագայի:

Առաքել Սյունեցի

Աղոթք

Ո՛վ անեղ և անստեղծ, Արարի՛չ բոլոր արարածների, Ում ո՛չ երկիրը կարող է տանել, և ո՛չ էլ երկիրը՝ ընդգրկել, այլ վեր ես, քան երկինքը, և երկրի ծագերից էլ այն կողմ, և բոլոր երևելիները և աներևույթները Քեզանով են բովանդակված: Դու տիրում ես բոլորին, և Քո հրամանը կառավարում է բոլոր արարածներին, Դու աղքատացնում ես և Դու՝ հարստացնում, հարվածում և Ինքդ բժշկում, Դու ես սատանայից վտանգվածիս սփոփիչը և մեղքերով հիվանդացածիս առողջացնողը, Դու ես աղոթքներն ընդունողը և խնդրվածքները կատարողը: Խոնարհեցրո՛ւ, Տեր, Քո ունկը և լսիր՝ Քո ծառային, տե՛ս, Տե՛ր իմ տառապանքները և ընդունի՛ր ինձ գթությամբ, ինձ մի՛ խրատիր Քո բարկությամբ և Քո ցասումով մի՛ հանդիմանիր, քանզի Աստված ես գթության, գթա՛ւ և ինձ՝ մեղավորիս, որ բազում հեծեծանքներով և պաղատանքներով աղերսում և աղաչում եմ Քեզ: Քանզի կարևոր եմ մեղքերով և ցավահարված՝ անօրինությամբ, չարաչար ախտերով՝ հանցանքների մեջ, և պիղծ խորհուրդներով՝ ամբարշտությանս մեջ, զարշ հոգովս՝ աղտոտված, և մեղսաթաթախ մարմնովս՝ գազրացած, ամոթահար երեսով կանգնած Քո առաջ և ամոթով՝ տեսնողների առաջ:

Եվ արդ, Դո՛ւ, Տե՛ր, քա՛ղցր և ներո՛ղ, որ ներողամիտ կոչվեցիր մեղավորների պատճառով, որ ասացիր, թե՛ երբ անօրենը դառնա, չեմ հիշի անօրինությունները, որ արեց: Եվ արդ, ահա՛ մեղավոր ծառաս եկել ընկել եմ Քո առաջ և թախանձելով խնդրում եմ Քեզանից ողորմություն. մի՛ հիշիր իմ բազում մեղքերը, անօրինություններս երեսովս մի՛ տուր, որ թե՛ կամովի, թե՛ ակամա մեղանչեցի, թե՛ խոսքով, թե՛ գործով և թե՛ անտեղի մտածություններով պղծվեցի, թե՛ անզիտության, և թե՛ ծուլության, և թե՛ մոռացության պատճառով մեղք գործեցի, քանզի Դո՛ւ, Տե՛ր, սովոր ես գթալ և ողորմել, ներել բազում մեղքերը և քավել անօրինությունների ամբողջ բազմությունը, որ սրբեցիր պոռնիկին, ազատեցիր ավազակին, արդարացրիր մաքսավորին և թեթևացրիր մեղքերով ծանրաբեռնվածներին: Քանզի ողորմած Աստված ես և գթում ես մեղավորներին, ովքեր հավատքով դիմում են Քեզ. գթա՛ւ, Տե՛ր, և ի՛նձ՝ բազմամեղիս, և փրկի՛ր թշնամու թույնից: Փարատի՛ր, Տե՛ր, խավարում շրջող իմ հայացքները, բա՛ց իմ խլացած ականջները՝ լսելու համար, բժշկի՛ր բամբասանքներից վիրավորված իմ լեզուն և սրբի՛ր իմ սիրտը չար խորհուրդներից:

Քե՛զ եմ ցանկանում, բարերա՛ր Տեր, և փափագում իմ գթած Հորը. գթա՛ւ ինձ՝ մեղավորիս, և ընդունի՛ր՝ ինչպես անառակ որդուն: Քո սիրով հագեցրո՛ւ իմ քաղցը, ծարավս լցրո՛ւ Քո առատաբուխ շնորհով, քանզի անդադար Քեզ մերձենալ եմ փնտրում և Քեզ նայել հարաժամ տենչում, միշտ փափագում Քո շնորհները և հանապազ կարոտում Քո ողորմությունը: Մի՛ պարտավորեցրու պատժվածների հետ և մի՛ դատապարտիր ատելիների հետ, այլ ընդունի՛ր Քո կամքը կատարողների և պահի՛ր Քո պատվիրանները պահողների հետ: Քանզի եթե իմ հանցանքներն առանց ներելու քննես, ընդունայն է ինձ համար հարության խոստումը, քանզի գեհենի հրի մեջ է իմ ժառանգությունը: Քանզի եթե դատես իմ անտեղի և դատապարտելի մտածությունները, ապա երանի թե չծնվեի

որովայնից, այլ նայի՛ր իմ աղերսներին և պաղատանքներին և մի՛ մերժիր ինձ Քո ողորմությունից, քանզի ես Քո ողորմությանն եմ տենչում և Քո գթությանը կարոտում: Քանզի մշտապես իմ մարմինը պղծեցի և հանապազ հոգիս աղտոտեցի ոչ միայն չար վարքով, այլև՝ զազիր խորհուրդներով:

Եվ արդ, լվա՛ մեղքերից և մաքրի՛ր այս գարշաշաղախ տիղմից: Քեզ խնդրեցի և Քեզ եմ աղաչում, լցրո՛ւ իմ փափագման կարոտությունը, խառնի՛ր ինձ սրբերի դասին և արդարների ժողովին, ովքեր հարածամ վայելում են Քո ցանկալի տեսությունը: Ես չեմ հայցում, ինչպես համարձակերես բարեգործ մեկը, այլ՝ աղերսելով թախանձում, ինչպես պարտապանը և բազմամեղը: Չեմ համարձակվում՝ ինչպես մաքուրը, այլ՝ աղաչում՝ մաքրի՛ր իմ գարշահոտությունը Քո մաքրությամբ, քանզի բռնված եմ իմ անթիվ մեղքերի բազմություններով, և իմ անօրինության ամբոխներն ինձ հանապազ հեղձում են, սիրտս ճմլում և մարմինս ու ոսկորներս հալեցնում ու մաշեցնում. ուստի հանապազ թախանձում եմ՝ պաղատելով, աղաչելով և աղերսելով, քանզի Դու իմ Հայրն ես ու Տերը, Արարիչը և Ստեղծողը, ու՛մ մոտ գնամ կամ ումի՞ց խնդրեմ օգնություն: Մեղա՛ Քեզ, խոստովանում եմ Քեզ և աղաչում՝ մի՛ մերժիր ինձ Քո ողորմությունից և մի՛ զրկիր Քո երեսից: Աղաչում եմ Քեզ՝ բարերար Տիրոջդ և իմ բազմագութ Արարչիդ՝ հավիտենական ամոթով ինձ մի՛ ամաչեցրու և Դատաստանի մեծ Օրը ինձ մի՛ դատապարտիր, տիեզերական հրապարակիդ առաջ ինձ մի՛ հանդիմանիր, անողորմ տանջանքներով մի՛ տանջիր և սոսկալի գեհեճովդ մի՛ պատուհասիր: Այլ փրկի՛ր հրացայտ հնոցներից և հրեղենների հրահոսանք գետերից, չարածանիք որդերից, անթափանց խավարից, դառը դատաստաններից և աններելի տանջանքներից, անքակտելի կապանքներից և հանապազօրդ նեղություններից, միշտ ողբալուց և ատամներ կրճտացնելուց: Այլ գթա մեղքերով վիրավորվածիս և բժշկի՛ր անօրինությամբ հիվանդացածիս: Ընդունի՛ր՝ ինչպես հայհոյողին և հալածչին, փարատի՛ր իմ մեղքերի բազմությունը, սրբի՛ր ինձ պղծությունից՝ ինչպես պոռնիկին, և արդարացրու՝ ինչպես մաքսավորին: Ողորմի՛ր՝ ինչպես քանանացուն, և ների՛ր հանցանքներս՝ ինչպես ավազակին: Բնակեցրո՛ւ ինձ սրբերի դասի և Քո կամարար արդարների խորանների մեջ, անանց կյանքի վայելչության և անբավ ուրախության բարիքների մեջ՝ ի Տեր մեր Հիսուս Քրիստոս, Որին փա՛ռք հավիտյան. Ամեն:

Հովհան Մանդակունի

Օգոստինոս

Երանելու խոսքը

երկնային
կացարանների
մասին

Անմահական բնակարան

Պատկերացրու մեկին, որ իր ծնվելուց մինչ երիտասարդության առույգ տարիները մի մութ քարայրի մեջ միայն ապրած լինի, երբեք տեսած չլինի որևէ այլ լույս և ոչ էլ տարբեր առարկաներ ճանաչած լինի, բացի աղոտ լապտերից, և այն ամենից, ինչն այդ մտայլ բնակարանը բովանդակում է. և հանկարծ մի օր ազատորեն բնության մեջ մտնի: Այն

չափով, որքանով որ իր աչքն անսովոր լույսի ազդեցության տակ սկսի գորանալ, այնքանով իր շուրջը հազարավոր անձանոթ առարկաներ կսկսեն նշմարվել, ինչը մեծ հիացմունք կպատճառի նրան: Ամեն խոտի ցողուն, ծաղիկ, պտուղ, ամեն ծառ նրա համար մի հրաշալիք կլինի և նրա սրտում կարթնացնի մեծարանք և սեր: Իր ամեն քայլափոխին նա ապշած կմնա և հետաքրքրորեն կդիտի իր շուրջը:

Ահա նա տեսնում է թռչունների, որոնք խաղում են ծառերի ճյուղերի վրա, և սևեռուն հայացքով՝ ուշադիր հետազոտում է նրանց կազմվածքն ու յուրաքանչյուրի շարժումը: Հետո ակնապիշ նայում է առվակին, որ կարկաչելով գալարվում է մանվածապատ կանաչ ափերին: Հանկարծ անդրադառնում է օդի սոսափյունին և քննում դողդողացող տերևների շարժումը: Հսկա կաղնիները, որոնց խիտ ճյուղերն ագուցված են իրար, անչափելի տարածությունները, բարձր լեռները, և այնտեղ՝ բարձունքների վրա սավառնող ամպերը, ամեն ինչ նրան հափշտակում են ուրախությամբ, զմայլանքով ու զարմանքով:

Այդ միջոցին արևը խոնարհվում է, մայր մտնում և աներևութանում, և մի նոր տեսարան է բացվում նրա զարմացած աչքերի առջև, ահա իր շուրջը մթնում է, իսկ երկնքի վրա հազարավոր լույսեր են վառվում: Հորիզոնի վրա մի նոր լույսի բարձրանալն է տեսնում. արևի քույրն է նա, որ սկսում է իր գիշերային ընթացքը: Անթարթ հիացումով նայում է, դժվարությամբ հավատալով աչքերին, և ամեն վայրկյան այս նոր բնակավայրն իր նախկին բնակված ծակուռի հետ բաղդատելով՝ գոչում է. «Հիմա նոր սկսում եմ ապրել ու տեսնել»:

Ավելի մեծ պիտի լինի իմ զարմանքը, երբ այս երկրավոր բանտը լքեմ և մտնեմ այն երկիրը, որն Աստված իմ հավիտենական բնակության համար է պատրաստել: Պիտի տեսնեմ ընտրյալներին փառքի տերության մեջ, պիտի տեսնեմ երկնային հոգիների անհամար գնդերը և հավիտենական Արքայի բանակը: Պիտի տեսնեմ երջանիկ բնակարանը նրանց, ովքեր մի ժամանակ մարմնի պատյանի մեջ, այս երկրի վրա էին ապրում, պիտի տեսնեմ հավիտենական բլուրները և մշտադալար թփերը ցանկալի, որոնք ոռոգվում են հավերժական ցնծության հարուստ Աղբյուրից: Պիտի տեսնեմ գեղեցիկ ափերը՝ տևապես անթառամ ծաղիկներով փառաշող, պիտի շնչեմ այն օդը, ուր անմահությունն է բնակվում: Պիտի տեսնեմ երկնային Երուսաղեմը, նրա փառահեղ դռները և բարձր պատերը՝ շինված հասպիսից, շափյուղայից և այլ գոհարներից, որոնք ոչ մի մարդկային աչք չի տեսել, և ոչ մի միտք երկրի վրա չի երևակայել:

Աստված իմ, ես մի մանուկ եմ, լեզուն պակասում է ինձ, մանկական խոսքեր եմ թոթովում: Այս խեղճ բացատրություններից չեմ ազատվի, քանի դեռ այս երկրի անհարթ արահետների վրա եմ: Սակայն մասամբ այն լեզվով եմ խոսում, որ Դու ինքդ խոսեցիր ինձ հետ՝ գաղափար տալու համար ինձ վսեմ իրերի մասին: Լավ գիտեմ, որ Դու այսպես խոսեցիր՝ զիջելով իմ փոքրությանը: Լավ գիտեմ, որ խորհրդանշական բառերի պատյանում, Քո Ամենակարողության, Մեծության և Սիրո խորհուրդներն են ծածկված: Սակայն, ո՞վ գիտե, գուցե Քո աստվածային բառերը միայն մասամբ էին պատկերացնելի:

Օ՛, հավատ, օ՛, թանկագին հավատ, դու ինձ օգնության ես հասնում: Դու ինձ ցույց ես տալիս այն անհուն երկիրը, դեպի ուր գնում են Աստծո որդիները: Որո՞նք են ուրախություններն այն երանելի վայրերի: Ծաղիկներ կա՞ն այնտեղ, բուրո՞ւմ են նրանք արդյոք զմայլելի անուշահոտությամբ:

Այստեղ՝ այս երկրի վրա, մեղմ զեփյուռների հանդարտ փաղաքշումը կազդուրում է մեզ: Այնտեղ կա՞ն քաղցր քամիներ, որոնք զովացնում են երանելի քաղաքացիներին:

Այստեղ գողտրիկ բլուրները, կանաչագարդ ձորերը, հաճելի մարգագետինները և ծովի տեսարանն ու երկնքի տեսքն աննկարագրելի հաճույքներ են: Ինչպիսի՞ առարկաներով է հրճվում աչքն այնտեղ, նմանվո՞ւմ են նրանք երկրի վրա մեր տեսածներին, ինչպիսին էլ լինեն, անշուշտ, շատ ավելի սքանչելի պիտի լինեն և, որքան ավելի լավ ու բարձր կլինի մեր վիճակն այնտեղ, այնքան առավել հրաշափառ կլինի ամեն բան: Ո՞վ սուրբ հավատ, լուծո՞ւմ տուր իմ տարակույսներին: Ասա՛ ինձ, արդյոք այնտեղ պիտի գտնվե՞ն զգայարանների համար էլ հաճույքներ, երբ մարմինն ազնվական կազմ ստանա և կրկին միանա այն հոգեկան էակի հետ, որը մեր մեջ մտածում և ցանկանում է:

Հավատը խոսում է, սակայն մութ և խնայող է իր բացատրություններում: Նա ասում է, որ մենք վերը՝ նոր կյանքում, երկնքի հրեշտակներին պիտի նմանվենք, ուր ո՛չ կին են առնում, ո՛չ էլ մարդ: Բոլոր ստորին ուրախություններն ու զգայական հաճույքները մեր ապագա կյանքից արտաքսված պիտի լինեն: Իրականում այդ վիճակը բացահայտորեն համապատասխանում է տենչերիս և հրավիրում ինձ՝ շարունակելու սկսած ճամփան:

Հավատն ինձ ասում է, որ նոր կյանքում այս իմ մարմինը հոգևոր պիտի լինի, անապական, փառավորյալ և անմահ, ո՛չ կույր, ո՛չ մունջ և ո՛չ էլ իր ազնիվ զգայարաններից զուրկ: Որքա՛ն մեծ և մաքուր պիտի լինեն ուրախություններն այնտեղ, երբ մարմինն ազատ լինի բոլոր երկրավոր նեղություններից՝ առանց այլևս զգալու առաջացող տարիքի ծանրությունը: Հավերժական երիտասարդությունը, ծաղկող գեղեցկությունը մեր անդամները պիտի կենդանացնեն: Ոչ մի հոգնություն մեզ հանգստության չպիտի հրավիրի՝ հոգնած ուժերը քնով թարմացնելու համար: Այնտեղ այլևս տեղի չի ունենա փոփոխությունը կյանքից դեպի մահ, չկան անքուն և հոգնեցուցիչ գիշերներ: Օրվա ուրախությունը, որին գիշերը չի հաջորդում այնտեղ, մեզ հավերժական ցնծալից արթնության մեջ է պահում: Այնտեղ մարդը չգիտի՝ ինչ է հոգնությունը: Մեր բոլոր գործերը միայն հրճվանքը և քաղցր հանգիստը պիտի լինեն:

Մեզ հետ միշտ և տևապես պիտի մնա նույն անխափան գործությունը: Ոչ մի տաղտկալի հիվանդություն մեզ չպիտի նեղի, ոչ մի խոցիչ ցավ մեզ չպիտի չարչարի: Բոլոր հիվանդությունները, բոլոր ցավերն արտաքսված պիտի լինեն հավետ, հավիտենական առողջությունը մեզ պիտի զվարթացնի: Ոչ մի չարչարող քաղց, ոչ մի այրող ծարավ

կազդուրում չպիտի փնտրեն հոգնած և ցամաքող անդամների համար: Կյանքը չի պահանջում այլևս իր օրական տուրքը, որ մենք տալիս էինք ապրել կարողանալու համար: Այս անմահ բերանը տևապես հագեցած պիտի լինի այնպիսի քաղցրությամբ, որ ոչ մի երկրավոր կերակուր կամ ըմպելիք չի ընծայել մեզ:

Այստեղ մշակը հաճախ կիզիչ արևի ճառագայթների պատճառով ստիպված լքում է աշխատանքը և երբեմն իզուր ապավեն է փնտրում ծառի շվաքում: Հաճախ հյուսիսային քամին սառեցնելով ընդարմացնում է մեր անդամները: Այնտեղ, սակայն, մշտնջենավոր գարունն է իշխում, քաղցր գեփյուռը փչում, այնտեղ երկինքը տևապես պայծառ է, չկան ո՛չ մրրիկներ, ո՛չ տեղատարափներ, ո՛չ փայլատակող ամպեր: Այնտեղ չկան շանթեր, փայլակներ, որոնք մոտակա փոթորկի մասին են ծանուցում կամ նրան ընկերանում: Հավիտենական խաղաղություն է տիրում միաբան տարրերի միջև: Այնտեղ չկա ցերեկվա և գիշերվա փոփոխում: Մշտնջենավոր մի լույս լուսավորում է ամեն բան: Ոչ մի թուխ ամպ չի մթագնում հորիզոնը, ոչ մի դժնդակ տեղատարափ չի մոայլում և չի ծանրացնում օդը՝ թախիծ սփռելով օրվա վրա, և ոչ մի մթություն քողի նման չի պղտորում առարկաները:

Այստեղ՝ երկրի վրա, մեկն իր օրերն անցկացնում է լայնարձակ պալատներում՝ երջանկության զվարթ արբանյակներով շրջապատված, իսկ հարյուրավորները հառաչում են իրենց խրճիթներում կամ բաց երկնքի տակ՝ թշվառ ու չքավոր ընկերների կողքին: Աղքատությունը՝ որպես ոճիր, ստիպում է ամաչել կամ քողարկել ինքն իրեն: Անարգությունը հետապնդում է նրան և ճնշում ամեն տեղ: Այնտեղ աղքատության անունը բոլորովին անծանոթ պիտի լինի: Բոլորն անհուն գանձեր պիտի ունենան, ավելին, քան իրենց սիրտը կարող է բաղձալ:

Ոչ մեկն այլևս իր ցածր դիրքի համար չի տեսնի արհամարհանք մեծի և հզորի կողմից: Երկրային ազնվականության սնտոի տիտղոսները մարմնի հետ արդեն փտած պիտի լինեն: Այնտեղ մեծանուն պատվանունները վարձքը պիտի լինեն ճշմարիտ առաքինության: Այնտեղ մենք ամենքս երկնային իշխաններ պիտի լինենք. մեծերը՝ աստվածային տերության, մտերիմները՝ մեծագույն Թագավորի:

Օ՛, դուք, ամենքդ, որ երկրի վրա ծածկված եք ցնցոտիներով, դողում եք ձմռան ցրտից, ձեր ճակատագիրն ուրախությամբ տարեք: Քանզի հավիտենական տերության մեջ ձեզ սպասում են պատվո տեղերը: Դուք պիտի լինեք հավիտենական Թագավորի ընտրյալները: Նա մեր երկիրն իջավ և ուզում էր մեզ նման լինել: Այնտեղ երկրավոր ծագման կարճատև անհավասարություններն անհայտանում են և չքվում: Այնտեղ ամենքը հավերժական ազնվականության պատվանշաններն են կրում: Հոգին և մարմինը, գերեզմանից վերստին ծնված, Աստծո մեջ ապրելու համար պիտի պարծենան իրենց երկնային ու աստվածային ծագման վրա:

Խավարից դեպի լույս

Ամենքս էլ այնտեղ Բարձրյալի զավակները պիտի լինենք և միայն առաքինությունն է, որ այս երկրից կարող ենք տանել մեզ հետ, որ պիտի վճռի բոլորի աստիճանը և մեծության տարբերությունները: Մեր փառավորությունը մեր բարձր կոչմանը համապատասխան

պիտի լինի, Բարձրագույն Վեհությունը մեր ճակատները պիտի զարդարի, մեր երեսների վրա երկնային գեղեցկությունը պիտի շողա: Աստվածային փայլը մե՛զ էլ փառքի Տիրոջը համանման պիտի դարձնի: Այս երկրավոր մարմինն արևից ավելի շողացող պիտի լինի և իր շարժումներում արագ, ինչպես մտածումը, որ մեկ վայրկյանում երկրից սուրում է մինչև աստղերը, պիտի սուրա հավիտենականության անչափելի գավառները, ուր երբեք երեկո չի լինում, և ի՞նչ պիտի տեսնի այնտեղ: Այնպիսի բաներ պիտի տեսնի, որ հիմա ոչ մի մարդկային միտք չի կարող ընկալել և ամեն բան, ինչ էլ որ այստեղ մտածել և խորհել փորձենք, միևնույնն է ոչինչ է գալիքի համեմատ: Սակայն այս անձանոթ փառավորության մասին զգայարանները շատ քիչ բան կարող են իմանալ: Զգայարանները միայն հոգու տկար ազդումներն են, որ դեռ մարմնի մուրթ նկուղում են բանտարկված: Քիչ է զգայարանների թիվը և յուրաքանչյուրն իր նեղ հորիզոնն ունի, որ սահմանափակվում է միայն մի շաք առարկաների վրա, որոնց հոգին հայտնաբերում է և ավելի խորը գնում: Ինչպես աչքին է վերաբերվում ձևը, գույնը, տարածությունը ճշտելը, այդպես էլ ականջը ձայներն է զանազանում:

Հետագայում, սակայն, այս երկրավոր մարմինն էլ արգելք չպիտի հանդիսանա մեզ համար: Այնտեղ հոգին պիտի բնակվի ազա՛տ, շրջապատված թափանցիկ բյուրեղի նման շողշողուն շղարշով: Եվ ո՞վ գիտի, թե այնտեղ մեր ծանոթությունները ստեղծված բաների մասին մինչև ո՞ւր պիտի հասնեն: Թերևս այս մարմնում մեր իմացությունն այդ բաների մասին հազիվ փոքրիկ մի կայծ է, և ամեն բան, ինչ որ զգայարանները կարող են հասկանալ, թերևս լոկ մի կաթիլ է անդենական անսահման օվկիանոսում: Թերևս կան այնտեղ՝ դեռ չտեսնված և մեր երկրի վրա գոյություն չունեցող հազարավոր ուրիշ բաներ, որոնք մեզ տարօրինակ պիտի թվան, ինչպես կույրի համար տեսողությունը, խուլ ու համրի համար՝ լեզուն, որովհետև մեզ էլ են պակասում զգայարաններ վերին բաների մասին պատկերացում ունենալու համար:

Ո՞վ գիտե, ինչպիսի՛ գաղտնիքներ են ծածկված անհուն երկնականարի վերևում, և այն բարձր լուսե գնդիկներում, որ շողշողում են արևի մայր մտնելուց հետո: Երկիրը թեպետ տիեզերքի չափազանց փոքրիկ մի մասն է, սակայն բնությունը մեր առջև զարմանալի հրաշքների այնպիսի հարուստ տեսարան է բացում, որ մեր զգայարաններով այստեղ քիչ բան ենք գտնում, և հազիվ արտաքին կեղևն այն ամենի, ինչ որ կարծում ենք, թե գիտենք: Իրերի էությունը, նրանց որպիսության ներքին պատճառները մեզ համար գաղտնիք են: Մեր ողջ գիտությունն անկատար արտահայտությունն է մեր տգիտության:

Այնտե՛ղ պիտի ճանաչենք, այնտե՛ղ պիտի տեսնենք: Այնտեղ ստեղծված իրերը չենք տեսնի միայն այնպես, ինչպես որ սփռել են Արարչի ձեռքերը, այլ այդ ամենը շատ ավելի սքանչելի և վեհաբար պիտի ներկայանան մեզ: Եթե անբացատրելի գաղտնիքների խավարի մեջ մարդը լույս է փնտրում, ապա այնտեղ՝ աստվածային լույսի ծովում ընկղմված մեր հոգիների առջև, ամեն բան Աստծո նման պարզ պիտի տեսնենք, և դրանք պիտի գտնենք Աստծո մեջ:

Այն վեհ բնակարանի մեջտեղում մեր աչքերը պիտի տեսնեն Հոր հավիտենական Որդուն, Իր մարդկային կերպարանքով՝ աստվածության փայլով շրջապատված: Սակայն մեր միտքն առաջնորդվելով Աստվածային լույսով՝ ավելի խոր, մինչև Աստվածության անհուն էության ակնադբյուրը պիտի թափանցի: Մարդը պիտի Աստվածամարդու մեջ

տեսնի անսահման մեծավայելչություն, գեղեցկություն, բարություն, իմաստություն, արդարություն, սեր և մյուս բոլոր անեզր կատարելությունները: Այստեղ պապանձվում է ամեն ստեղծված լեզու և ամեն սահմանափակ միտք կուրանում է ու թմրում: Երկիրը չունի մի պատկեր, ո՛չ էլ բնությունը մի նախագիծ՝ այս երանելի վիճակը նկարագրելու: Կրակի մեջ նետված և շիկացած հրակերպ երկաթը, ամպերն արևից լուսավորված շողշողուն ճառագայթներով, ինչպես արևը, սրանք միայն խեղճ պատկերներ են մարդու ցնծությունը ներկայացնելու համար աստվածության երանելի երջանկության վայելքի մեջ:

Ինչ հաճելի բաներ, որ երկիրն ընծայում է, բոլոր ուրախությունները, որոնք մարդկային ցեղն աշխարհի սկզբից վայելել է, այդ բոլորը համեմատելով գալիք անբացատրելի բերկրության հետ, միայն դառնություն են և ոչինչ: Ո՛վ հավատ, որին հանձնված են մեծագույն Թագավորի գաղտնիքները, դո՛ւ կարող ես այս վսեմ վիճակի մասին լուսաբանումներ տալ: Սակայն այստեղ լռում է նույնիսկ հավատը: Ամեն բան տվեց Նա մեզ, երբ ասում է, որ Աստծուն պիտի տեսնենք, երբ սովորեցնում է, թե մենք Աստծուն պիտի ընդունենք, և երբ Աստված Ինքն Իրեն մեզ պարզևի, նման ձևով պիտի աստվածանանք: Այստեղ լռում է հավատը և քողով է պատում այն ամենը, ինչ մարդուն տրված չէ գիտենալ:

Սակայն ինչպիսի՜ անդունդ է տարածում մեր առջև հավատն այս մի քանի խոսքերով: Սրանք, ո՛վ մահկանացու, շարունակ քո մտքի առջև բերելով, նրանց և քեզ արդեն տրված բաների մասին մտածելով՝ հարկ է, որ դու քո ապագա մեծությունը ճանաչել սովորես: Բայց դու ուզում ես ամեն բան իմանալ՝ ինչ որ հավատը դեռ թաքցնում է քեզնից: Կարող ես, ո՛վ մահկանացու, միայն դիմի՛ր Աստծո սիրուն: Նա՝ լի՛ քաղցրությամբ, պիտի գոհացնի քո բաղձանքները, սակայն այն ժամանակ միայն պիտի բացի քողը, երբ քո երկրավոր պատյանը երկրի վրա կթողնես և ոչ ավելի վաղ: Միրի՛ր քո Աստծուն, և մի օր պիտի հասկանաս, թե ինչքա՛ն քաղցր է Իրեն տեսնելը: Այս իմանալը միայն նրան է տրված, ով ընտրված է, և ով այն փորձով պիտի իմանա: Եվ միայն նա է իմանում, ով այստեղ սիրել է սովորում: Սերն է միայն բացում մարդու մուտքը դեպի մեծ բարիքները, սրա համար, ո՛վ մարդ, դիմի՛ր Աստծուն, Նրա սիրուն:

Հոգիների բնակարան

Ո՞ր է երանելիների երկիրը, ո՞ր է փառավորվածների բնակարանը: Ա՞յն վայրերի մեջ է գտնվում, ուր աստղերը շողո՞ւմ են, թե՞ անեզր արարչագործության ավելի՛ հեռավոր մի մասի մեջ:

Միտքս դեպի վեր է թռչում և թևավորված սավառնում դեպի անձանոթ երկրներ, տեսանելի աշխարհից վերև ուրիշ հազարավոր նոր երկրներ է փնտրում և գտնում. որքա՛ն ավելի բարձրանում, այնքա՛ն ավելի ընդարձակվում է նրա առջև տեսադաշտը: Սակայն, հավիտենական Աստված, սա պարզ մի երազ չէ՞, մե՛ծ երազ, մե՛ծ տեսիլք: Բայց երբ արթնանամ՝ պիտի տեսնեմ, թե որքան քիչ է մոտեցել երազս ճշմարտությանը: Որքա՛ն էլ մարդ մեծ բաներ մտածի Աստծո մասին, մտածմունքի ու Աստծո զորության միջև

տարբերությունն ավելի մեծ է, քան փոշու և հսկա տիեզերքի համեմատությունը: Ամենակարողի կողմից մի ակնարկ, մի խոսք՝ և ահա՛, ոչնչից բարձրանում են հազարավոր մեծանուն աշխարհներ, հրաշքներ՝ առավել աներևակայելի, քան սահմանափակ մի միտք հազարավոր տարիների ընթացքում կարող է մտածել:

Արդ, իմ երազն արդյոք ճիշտ է թվում: Եվ իրապես գոյություն ունե՞ն մեծ աշխարհներ, որոնց մասին լսեցի: Ո՛վ գիտե, թե որքան են տարածվում Տիրոջ գործերը: Ո՛վ է չափել դրանք: Ո՛վ է ճանաչում արարչագործության և ոչնչի սահմանները: Մենք այստեղ խեղճ աքսորավայրի մեջ ենք, սակայն երկիրը, որի վրա տարագրված ենք, անհուն հորիզոններով է տարածվում:

Որքա՛ն մեծ պիտի լինի հայրենիքը, որն այնտեղ մեզ է սպասում: Այն երկիրը, ուր մենք այժմ գտնվում ենք, քանի դեռ մահկանացու ենք, միայն մեր մարմնի բնակարանն է, և դեռ այս երկիրը չափելու համար մի կյանքը կարճ է: Որքա՛ն ընդարձակ պիտի տարածվի մեր հոգիների բնակարանը, որ մեր ազնվագույն մասն է, որ ամենից արագ թռիչքով սուրում է և հավիտյան մնում: Այստեղ մենք կույր ենք և բնակվում ենք մութ, խավար, կավից շինված տնակների մեջ: Թեպետ կույր և մթի մեջ ենք, սակայն այնքա՛ն բան ենք տեսնում այստեղ Տիրոջ գործերից: Որքա՛ն մեծ պիտի լինեն այն գործերը, որոնց վրա մի օր լույսի աշխարհի մեջ պիտի հիանանք:

Որքա՛ն երկար պիտի տարածվեն այն չքնաղ վայրերը, որ այժմ դեռ փակ են մեր առջև: Կհասնե՞մ այնտեղ, թե՞ միայն կհետևեմ և կառաջնորդվեմ պատրանքներով: Արդյոք Բարձրյալը չի՞ ծածկում ինձնից արարչագործության ամենամեծ և ամենագեղեցիկ մասը, որպեսզի մի օր, հայտնելով դրանք, անհուն ուրախություն պատճառի ինձ: Այսպես ուզում եմ հավատալ, և այս հավատքի մեջ գորացնում է ինձ Սուրբ Գիրքը:

Երբ մի օր մահը հոգիս ու մարմինս իրարից բաժանի, և զգայարաններս փոսի մեջ մարեն, հարության օրը մարմինս կրկին պիտի ստանամ անթերի, հոգեղեն և անապական: Այս փոխված, փառավորված նոր մարմինը հոգուն արգելք չպիտի լինի այլևս, աննյութական մարմինը պիտի ընթանա տեսանելի առարկաների լայն սահմաններից այն կողմ, յուրաքանչյուր թռիչքին՝ Ամենակարողի նոր հրաշքների վրա սքանչանալով: Արարչի ձեռքի մի նոր հրաշագեղ գլուխգործոցի առջև, մե՛րթ խոր մտածմունքի մեջ պիտի թաղվի, մե՛րթ էլ կայծակի արագությամբ սուրացող թռիչքով աստղազարդ երկնքի մի բևեռից մյուսը պիտի արշավի, որպեսզի սքանչանա այն ամենով, որոնց վրա նույնպես շողշողում է Արարչի իմաստությունը և գորությունը, ինչպես ընտանեկան հարկը երբեք չլքած երեխան, մի օր դեպի կանաչազարդ ու գեղեցիկ ծաղիկներով զարդարուն մարգագետիններն է առաջնորդվում, մեծ ուրախությամբ յուրաքանչյուր ծաղկի առջև է մնում, որն իր անվարժ աչքերը զմայլեցնում է և շուտով սկսում է քաղել ամենագեղեցիկները, որքա՛ն մանկական փոքր ափերը կարող են սեղմել: Սակայն, տե՛ս, մի քանի քայլ առաջանալով՝ նոր ծաղիկների է հանդիպում: Ուրախությունից ինքն իրենից ելած՝ մե՛րթ մեկին, մե՛րթ մյուսին է նայում և վարանում է որոշել, թե ո՛րն է ավելի գեղեցիկը: Վերջապես, կարծես ականա, ձեռքի մեջ կազմած փունջը փոսի մեջ է նետում և նորերն է ժողովում: Հազիվ մի պահ կանգնում է, ապա ճամփան շարունակելով՝ իր աչքին են հանդիպում մեծ բազմությամբ ուրիշ ծաղիկներ, որոնց երբեք չի տեսել և կրկին վարանում է: Այսպես շարունակում է իր ճամփան և ամեն քայլափոխին կանգնում է,

ուրախ ու զարմացած վեր է ցատկում, մինչև հասնի ընդարձակ մարգագետինն և իր աչքի առջև բացվի գունավոր ծաղիկների անձայրածիր գորգը: Նա զմայլանքով մե'րթ այստեղ, մե'րթ այնտեղ է ուղղում իր աչքերը և ծափ է տալիս, որովհետև չի' կարող կշտանալ և չի' ուզում հեռանալ այդ վայրից:

Սակայն ի'նչ պիտի պատահի, եթե այս տեսարանից հետո անհուն տարածությունների վրա՝ ավելի հեռուները, քան կարող են տեսնել աչքերը, տարածվեն արքայական զբոսայգիները, և այնտեղ տեսնի ո'չ թե այստեղ ու այնտեղ ցրված, այլ արվեստով մեկտեղված, ո'չ թե վայրի ու սովորական, այլ գեղահրաշ և օտար ծաղիկներ, այստեղ դարձյալ չտեսնված ծաղիկներն ազնիվ բույսերի տակ, կամ արհեստական մարգագետինների վրա երկար շարքերով դասավորված, այնտեղ ուրիշները՝ զով ճառագայթների տակ մրմնջացող ջրի մոտ: Այստեղ՝ մի վճիտ առվակի ափին, այնտեղ՝ մարմարյա արվեստի կերտվածքների շուրջ: Այսպես, անմահացած մարդը երկրավոր մարդու համար քամու արագությամբ անձանոթ վայրեր պիտի շրջի և ամեն արշավին հաճույքի ու զարմանքի նոր ծաղիկներ գտնի. մինչ հոգին՝ ազատ խավարի շրջապատումից, բոլորովին անկաշկանդ, մաքուր ու երկնային լույսով զգեստավորված, հավիտենական ճշմարտությանն առանց պատյանի, բացահայտ պիտի տեսնի:

Հեռո՛ւ, դուք ամենքդ, ովքեր զգայականի մեջ եք փնտրում ձեր հաճույքը, որոնց համար հոգևորը գոյություն չունի, իսկ միտքը մի անհաճո տիրապետող է, և ում անձանոթ է հավատը: Հեռո՛ւ, դուք ամենքդ, որ ասում եք լույսը, որը մարդուն այստեղ՝ երկրի վրա գալիք ապագան է հայտնում: Ձեր մտածումները երկիրը շոշափում են սահմանափակ ժամանակով և չեն կարող այնտեղ բարձրանալ, ուր ինձ այժմ գերերկրային փայլն է հրավիրում:

Ես այլևս երկրային քաղաքացիների մարմնավոր բնակարանը չեմ փնտրում, որոնք նոր երկնքի ու նոր երկրի սահմանը չեն որոնում, որ այս խեղճ կյանքից մեկնելուց հետո նրանց է սպասում: Մի ուրիշ բնակարան է գրավում իմ միտքը՝ անմահ հոգիների բնակարանը: Այդտեղի բնակիչները կայծակի արագությամբ ճամփորդում են և հավիտյան նրա սահմաններին չեն հասնում: Այս երկնային վայրի հետ համեմատ՝ ամեն ստեղծված բան ոչինչ է: Այնտեղ չկա ո'չ անջրպետ, ո'չ ժամանակ և ո'չ էլ նյութ: Ամեն ինչ այնտեղ անսահման է, և այս մեծ բնակավայրն Աստվածն է Ինքնին:

Ո՛վ Օվկիանոս, որի մեջ այն ամենը, ինչը մեծ ենք անվանում՝ կորչում է: Անհատակ, Անեզր Ծով, ո՞վ կարող է Քո անսահման մեծությունը նկարագրել, ո՞վ կարող է Քո խորությունները չափել: Ոչ միայն այն, ինչ իրապես ստեղծված է, այլև հնարավոր էակների անթիվ բազմությունները, որ կարող էին ստեղծված լինել, ամեն ինչ Քո մեջ է պարփակված: Ամեն ինչ, որ կա, Քո կամքով ոչնչից է առաջացել: Ամեն ինչ Քո ամենակարողության և իմաստության մեջ կա արդեն, նաև հիմա, ամեն ինչ Քո մեջ է պարփակվում, ինչպես ավազի հատիկն անհուն օվկիանոսի մեջ:

Արդարը, կատարյալը, որ հանդերձյալ կյանքի մեջ էլ արատ չունի մաքրելու, փակում է աչքերն այս կյանքի համար և բացում է հավիտենական ուրախության մեջ: Այնտեղ ամեն ինչ տեսնում է առանց ծածկույթի, բացահայտ, նա տեսնում է Հավիտենականը, որի պատկերն է ինքը, և ես ուրախությունից արբած այս մահկանացու պատյանի մեջ՝ արդեն վեհ վախճանին մոտ եմ զգում ինձ: Պատյանն ընկնում է, հոգին խորտակում է

կապանքները, արդեն խորասուզվում են Աստվածության խորքը, որ Ինքն Իրեն հայտնում է ինձ:

Մարդը մեծ է միայն Աստծով

Ո՞ր եմ, ի՞նչ եմ տեսնում, ինչպիսի՜ նոր տեսարան է բացվում աչքերիս առջև: Ինչպիսի՜ նոր զգայարաններ ընդունեցի հանկարծ: Նո՛ր մի լույս է շողում աչքերիս առջև, շրջապատում է իր փայլով ու ինձ նոր ու բարձրագույն մի էակ է դարձնում: Անսահման Իմաստություն, Դո՛ւ ինձ այժմ ազատորեն, առանց որևէ պատյանի շրջափակում ես: Պատճառների ու արդյունքների ինչպիսի՜ անվերջ միություն և շաղկապում, որոնք ես նախկինում չէի ճանաչում: Ինչպիսի՜ էակներ, որոնց երևակայել իսկ չէի կարող: Որքա՛ն մեծ է անձանոթ առարկաների և նորանոր չմտածված էակների բազմությունը: Որքա՛ն շատ ու մեծ աշխարհներ կան, որոնք դեռ պիտի կազմվեն: Օ՛, ինչ էին իմ զգայարանները, իմ երևակայությունը, իմ միտքն ու իմ գիտության կարճ պարունակությունը: Ի՛նչ նեղ ու մռայլ էր իմ քարայրը: Ինչպիսի՜ երկրի մեջ էի ապրում: Կույր էի, բայց այժմ տեսնում եմ, և որքան առաջանում եմ, այնքան նոր բաներ եմ գտնում զարմանալու: Ո՞ր է առաջվա բնակարանս, երկիրը, ինձ ծանոթ աշխարհը: Եվ ո՞ր է ժամանակը, նրան չափող երկարությունը:

Բոլոր ժամանակները՝ անցյալ, ներկա, ապառնի, անցած և գալիք դարեր, մեծ անուններ, որոնք երկրի վրա գրված ու սահմանափակված էին, կորչում ու ընկնում են այս անհուն ծովի մեջ, որ Աստված է:

Ամեն կողմից շրջապատում է նրանց անսահմանությունը, և հավիտենականությունը կլանում է ամեն ինչ իր անհատակ անդունդների մեջ: Այսպես առաջ գնանք ու այս մեծ հրաշքների վերջը տեսնենք: Սակայն միշտ ավելի մեծ երևույթներ, հրաշքներ հրաշքների վրա: Որտե՞ղ է վերջանում այս հրաշքների օվկիանոսը: Գնում եմ, սակայն, կարծես տեղիցս չեմ շարժվել: Արևը, որ լուսավորում է իմ երկրավոր հայրենիքը, հազար ու հազար անգամ իր մեծ ծիրը 12 աստղանիշների միջից ավարտել է արդեն, մինչ ես, այստեղ սուրալով դեպի առաջ, կարծես մի քայլ չեմ առաջացել:

Դեռ մշտապես անհուն անջրպետներ կան կտրելիք: Նայում եմ, դիտում եմ և այսպես հիացմունքով դարերն անցնում են, և միշտ այնպես է թվում ինձ, որ դեռ նոր առաջին ակնթարթներն եմ սկսել: Ամեն վայրկյան հազարավոր նոր առարկաներ են հոսում անսպառ Աղբյուրից, և Աղբյուրը չի նվազում, չի ցամաքում, այլ հոսում է հավիտյան: Ես այլևս սահմանափակ երկրի մեջ չեմ, ինձ շրջապատում է անսահմանությունը, այս է իմ բնակարանը: Այստեղ վերջապես միշտ նոր առարկաների տենչացող հոգին պիտի գոհանա: Այստեղ, վերջապես, իմաստության իմ անհագ ծարավը պիտի հագենա:

Ինչպիսի՜ եռապատիկ, սակայն պարզ, աստվածային Արև, որ ամեն ինչ լուսավորում, ստեղծում, կենդանացնում և շրջապատում է: Օ՛, այս Լույսի փայլը չեմ կարող տանել: Այս Լույսի հետ համեմատելով՝ արևը, որ երկրագունդն է լուսավորում, մութ գիշեր է թվում: Օ՛, ինչպիսի՜ բազմապատիկ փայլ: Նրա հետ համեմատելով՝ շողշողուն ծիրանի գոտին միագույն է: Այս հավիտենական Իմաստությո՞ւնն է, որ այսպես փայլում է: Մա

Արդարությունն է, որ այսպես բազմատեսակ, սակայն անբաժանելի փայլով է շողում: Մա Բարությունն է, որ տարածում է այս լույսը և տաքությունը: Տե՛ս Նախաաղբյուրն այսքան մեծ հրաշքների: Ահա՛, տե՛ս Նախաաղբյուրն իմաստության և առաքինության: Ա՛յս է Աստվածային Կերպարանքը, անսկիզբ էությունը:

Օ՛, Մեծություն, Գեղեցկություն, Մեծավայելչություն, որտե՞ղից պիտի գտնեմ մի լեզու, որտեղից՝ բառեր, որ ինքս ինձ կարողանամ արտահայտել: Դո՛ւք, երկնային էակներ, հոգիներ, որ այս անհուն ծովի մեջ եք լողում, ի՞նչ լեզվով եք խոսում: Դուք ի՞նչպես եք անվանում Նրան, Որին Ադամի տկար ցեղը երկրի վրա Աստված է կոչում: Սակայն ոչ մեկը չի պատասխանում ինձ, ոչ մեկն ուշադիր չէ խոսքերիս: Այստեղ ամեն ինչ լուռ է ամենաբարձր էակի առջև, ամեն ինչ Նրա մեջ խորասուզված է, և ոչ մի ձայն չի հնչում: Այստեղ այլևս պատկերների երկիրը չէ:

Ամենակարողն անուն չունի, որ Իրեն արժանավայել հորջորջել կարողանա: Միակ լեզուն, որ այստեղ արժե՝ սեր, ուրախություն, մեծարանք, սքանչանք է: Այստեղ դիտում է մարդը և չի հոգնում դիտելուց: Երանելի հոգիների անհամար գնդերը դարեր ի վեր բարձրագույն էակին են դիտում՝ իրենց երջանկության Աղբյուրի մեջ խորասուզված, և մշտապես դա միայն առաջին վայրկյանն է: Դեռևս ոչ մեկը չկարողացավ Նրա պատկերը գծել, ստեղծված էակի համար ամբողջ հավիտենականությունը բավական չէ Աստծո պարզ ուրվագիծը հանելու համար: Միայն Աստված է տեսնում ու հասկանում Ինքն Իրեն կատարելապես: Մեծո՞րդ Աստված, ո՞վ ես Դու, ո՞վ կարող է պարծենալ Քեզ ճանաչած լինելու համար: Գետին խոնարհված Քո Մեծավայելչության մեծության առջև զգում եմ իմ ոչնչությունը: Երբ ինքս ինձ ստեղծված արարածների հետ եմ համեմատում, կարծում եմ, թե մի բան եմ: Որքան իմ սեփական էությունն ու կարողությունները նկատում եմ, այնքան մե՛ծ բան եմ թվում ինձ, բայց Քո առջև միայն մի հյուլ եմ:

Թագավոր, սա մի տիտղոս է, որ փայփայում է իմ ունայնությունը: Սակայն մեծ է երևում ինձ այն Միտքը, որ ընդգրկում է ամբողջ թագավորությունները, ծովի խորությունները և համայն դարերի տևողությունը: Ահա, Քո Մեծության առջև, ո՞վ Տեր, կորչում եմ, անհետանում, և ինձ հետ կորչում են իմ մտածմունքները: Ո՞ւր է այժմ մարդկային պարծենկոտության հանդիսավայրը, որ ինքն իրեն մեծ է կարծում առանց Աստծո: Այժմ ո՞ւր է երկրի հերոսը, ո՞ւր է աշխարհակալը, ո՞ւր՝ թագավորը: Ամբողջ աշխարհն անհետանում է, և մարդ դեռ ուզում է մեծ բան լինել: Մարդու միակ մեծությունն այն է, որ կարող է բարձրանալ մինչև Քեզ, որ միակ Մեծն ես, ամենամե՛ծ Բարձրությունը, ուր կարող է հասնել սահմանափակ էակը:

Բանավոր արարածի ամենամեծ թռիչքն այն է, որ իր ոչնչության զգացումով Բարձրյալի առջև գետին խոնարհվի: Մարդը, որ այս մեծ արարքից հեռու է մնում, ոչինչ է, որքան էլ իր գովքը հեռունեք արձագանքի, այս երկրի մեջ ո՛ւր էլ բնակվի նա, մնում է մի միջատ առանց թևի, կույր որդ և չնչին մի փոշի: Նա գաղափար չունի ճշմարիտ մեծության մասին, և նրա ամբարտավանությունը ցույց է տալիս նրա ոչնչությունը:

Օգոստինոս Երանելու

աղոթքը

Տեր Հիսուս Քրիստոս, Որդի Կենդանի Աստծո, որ խաչի վրա տարածեցիր ձեռքերդ մահկանացուների քավության համար և խմեցիր տանջանքների գավաթը, և հաճեցիր ինձ օգնություն շնորհել, ահա ես՝ աղքատս, գալիս եմ Քեզ՝ հարուստիդ մոտ, խեղճս՝ Ողորմածիդ, ապավինում եմ Քեզ սովյալս, չլինի թե հեռանամ Քեզանից արհամարհված:

Տե՛ր, անօրինություններս բարձրացել են գլխիցս վեր: Սակայն Դու լսի՛ր ինձ և փրկի՛ր՝ հանուն Քո ողորմության: Ես թաթախվեցի ցեխերի մեջ և ինչի՞՞ հասա: Ես մահանում եմ, իսկ Հիսուսն ինձ հետ չէ, և ճշմարտապես լավ է չապրեմ, քան առանց Հիսուսի լինեմ: Լավ է չապրել և չունենալ կյանք առանց Կյանքի: Եվ Դո՛ւ, Տե՛ր Հիսուս, ողորմած եղի՛ր, աղաչում եմ Քեզ և մի՛ դարձրու երեսդ ինձանից:

Վա՛յ ինձ, երբ գա օրը դատաստանի և բացվեն գրքերը խղճի, և երբ ինձ ասվի՝ ահա՛ մարդը և գործերը նրա: Ի՞նչ պիտի անեմ ես այնժամ, երբ երկինքն ի հայտ բերի իմ ստությունը: Ի՞նչ պիտի ասեմ: Ավա՛ղ, ինձ՝ թշվառիս, քանզի ի վիճակի չեմ լինի պատասխանելու:

Արտասվի՛ր անձ իմ և հեկեկա՛, որ չթողնի քեզ Տերը: Ողորմի՛ր ինձ, Ամենակարող, չլինի, թե ընկնեմ հուսահատության մեջ: Դո՛ւ, Տե՛ր, չես ուզում մեղավորի մահը ու չես ուրախանում մահկանացուների կորստով, քանզի Քո մահը կործանեց մեղավորների մահը, և նրանք Քո մահվամբ կենդանացան: Աղաչում եմ Քեզ, Տե՛ր, թող ես էլ Քեզ մոտ՝ իմ Կյանքի մոտ լինելով չմահանամ: Բարի Հիսուս, ապավինելով Քո գթասրտությանը, գալիս եմ Քո փառքի գահի առջև, գալիս եմ՝ խնդրելով, թախանձում եմ և կուրծքս ծեծելով՝ ասում. Տե՛ր, ողորմի՛ր մեղավորիս: Մի՛ ելիր, Տեր Հիսուս, Քո արդարությամբ մեղավորիս դեմ, հիշի՛ր Քո գթասրտությունը, որ ունես արարածներիդ հանդեպ: Հիսուս, ելի՛ր ինձ օգնության և ասա՛ իմ հոգուն՝ «Ես եմ քո փրկությունը»: Եվ Դու, Տե՛ր, որ հրամայում ես խնդրել, արժանացրու, որպեսզի ես էլ խնդրեմ ու ստանամ: Ես պարտական եմ Քեզ ամեն ինչի համար, սակայն ես չունեմ պատշաճը, իսկ այն, ինչ ունեմ Քեզ տալու, չեմ կարող տալ առանց Քո օգնության, բայց ընդունիր ինձ Քեզ մոտ և թող լինեմ Քոնը, նմանությամբ և սիրով, ինչպես որ Քոնն եմ վիճակով և արարվածությամբ:

Ասոված իմ և Տե՛ր, այնպես արա, որ իմ սիրտը Քեզ ցանկանա, ցանկանալով փնտրի, փնտրելով գտնի, գտնելով սիրի և մաքրի իրեն մեղքերից, իսկ մաքրելով էլ՝ չմեղանչի: Շնորհի՛ր, Տե՛ր, սրտիս ապաշխարություն, հոգուս՝ կոտրվածություն, աչքերիս՝ արտասուքի աղբյուր, ձեռքերիս՝ առատաձեռնություն ողորմության համար:

Թագավո՛ր իմ, մարի՛ր իմ մեջ մարմնավոր տենչանքները և բորբոքի՛ր Քո սիրո հուրը:

Քավի՛չ իմ, վոնդի՛ր իմ միջից հպարտության ոգուն և շնորհի՛ր Քո խոնարհության գանձը:

Փրկի՛չ իմ, հեռացրո՛ւ ինձանից բարկության վայրագությունը և տո՛ւր համբերության ամուր վահանը: Արարի՛չ իմ, ոչնչացրո՛ւ իմ հոգու դառնությունը և շնորհի՛ր ինձ, ո՛վ Ամենաբարի, հոգևոր քաղցրություն: Տո՛ւր ինձ, Ողորմա՛ծ, ամուր հավատ, ապավինություն առանց կասկածանքի և անդադրում սեր:

Նավապե՛տ իմ, հեռացրո՛ւ ինձանից ունայնությունը, մտքերի անհաստատությունը, սրտի մոլորությունը, բերանի դատարկախոսությունը, աչքերի ցանկությունը, որկրամոլությունը, մերձավորին անվանարկելը, անհարկի հետաքրքրասիրությունը, պատվի ակնկալիքը, ունայն փառքի ցանկությունը, կեղծավորությունը, շողոքորթությունը, խեղճերին անտեսելը, տկարներին կեղեքելը, արծաթասիրության տենդը, նախանձը և հայիոյանքը: Ոչնչացրո՛ւ իմ մեջ, Արարի՛չ իմ, հանդգնությունը, սանձարձակությունը, համառությունը, անհանգստությունը, պարապությունը, քնկոտությունը, ծուլությունը, մտքերի անկայունությունը, սրտի կուրությունը, զգացմունքների ընդարմացածությունը, դաժանությունը, լեզվի սանձարձակությունը, անհնազանդությունը, հակառակությունը բարին գործելու հանդեպ, բռնությունը թույլերի, զրպարտությունն անմեղների, արհամարհանքը ենթակաների, քարսրտությունը հարազատների, դավաճանությունն ընկերների և կոպտությունը մերձավորների հանդեպ:

Ո՛վ իմ առատաձեռն Աստված, աղաչում եմ Քեզ, Քո սիրելի Որդու միջոցով շնորհի՛ր ինձ՝ կատարել զթասրտության գործեր և սեր ցուցաբերել մարդկանց հանդեպ, կարեկցել դժբախտներին, մոլորյալներին կանգնեցնել ուղիղ ճանապարհի վրա, սատարել խեղճերին, օգնել թշվառներին, մխիթարել տրտմածներին, պաշտպանել նեղացածներին, մատակարարել աղքատներին, քաջալերել լացողներին, ներել պարտք ունեցողներին, չարի փոխարեն բարին հատուցել, ոչ ոքի չարհամարիչել, նմանվել բարիներին, զգուշանալ չարերից, ձգտել առաքինությունների, մերժել արատները, շնորհի՛ր դժբախտությունների մեջ ժուժկալություն, երկրայինի հանդեպ արհամարհանք, երկնայինի հանդեպ տենչանք:

Ների՛ր, Տե՛ր, թողություն տուր, զթառա՛տ, արձակի՛ր, ողորմա՛ծ, խնայի՛ր անգետիս և անարժանիս: Մի՛ մերժիր ինձ, որպես անպիտանի, այն բանի համար, որ համարձակվում եմ Քեզ՝ բարձրյալ Աստծուն գովել և օրհնաբանել, առանց արցունքի և սրտի կոտրվածության, առանց ահի և դողի: Հրեշտակները երկրպագում են Քեզ, փառավորում են և դողում՝ լցված սքանչելի խնդությամբ: Իսկ ես, երբ գովում եմ Քեզ, ինչի՞ց է, որ չեմ սարսռում սրտով, չեմ գունաթափվում դեմքով, չեմ դողդողում շուրթերով, չեմ սասանվում մարմնով և չեմ լալիս Քո առջև: Օ՛, ի՛նչ անզգա է դարձել իմ հոգին, որ չի դողում, երբ կանգնում է Աստծո առջև օրհներգելու համար: Ինչպե՞ս է կարծրացել սիրտս, որ իմ աչքերն արցունքներ չեն հեղում, երբ արարածը զրուցում է Արարչի հետ, կավից ստեղծվածը՝ ոչնչից ամեն ինչ Ստեղծողի հետ:

Աղաչում եմ, գամի՛ր իմ մարմինը Քո երկյուղին, որ սիրտս ուրախանա՝ ակնածելով Քո անունից:

Օ՛, ե՞րբ կլինի, որ իմ մեղավոր խիղճը երկյուղ կրի Քեզանից, ինչպես այն սուրբ այրը, որ ասաց. *«Տե՛ր, Քո ձայնը լսեցի և վախեցա»*: Բարություն տվող Աստված, շնորհի՛ր ինձ Քեզ փառաբանելու ժամանակ արցունքների աղբյուր հեղել, որպեսզի կատարելապես

սիրելով Քեզ և արժանավորապես գովաբանելով՝ ես սրտով ճաշակեմ և զգամ, թե Դու՝ Տե՛ր, ի՛նչ բարի և քաղցր ես:

*«Երանի՛ նրանց, ովքեր սրտով մաքուր են, որովհետև նրանք Աստծուն պիտի տեսնեն»:
«Երանի՛ բոլոր նրանց, ովքեր բնակվում են Տիրոջ տանը. նրանք հավիտյանս հավիտենից Քեզ պիտի օրհնեն».* Ամեն:

Ճշմարիտ սիրո մասին

*«Սեր հանուն Հիսուս, սիրով քո ճմլեա, սիրտ իմ
քարեղեն» (Ներսես Շնորհալի)*

Ի՞նչն է այս գրքի նպատակը, արդյոք այն որ նմանվե՞նք մեր ճգնավոր հայրերին՝ նմանակելով նրանց ճգնությունները: Իհարկե՝ ոչ, այլ միայն տեսնելն այն, թե ինչպես հայրերն իրենց ճգնություններով հասան իրենց Տեր Աստծու նկատմամբ սիրուն՝ ըստ խոսքի. *«Պիտի սիրես քո Տեր Աստծուն քո ամբողջ սրտով, և քո ամբողջ հոգով, և քո ամբողջ զորությամբ, և քո ամբողջ մտքով, և պիտի սիրես քո ընկերոջը ինչպես քո անձը»* (Ղուկ. 10:27): Սա էր իրականում նրանց կյանքի նպատակը և իրենց փրկության գրավականը, ինչպես որ Տերն ասաց սիրո համար. *«Այդ արա և կփրկվես»* (Ղուկ. 10:28): Այո, սիրենք և կփրկվենք, բայց շատերը կասեն. «Դրանից էլ հեշտ բան, էլ ինչի՞ համար են այդքան ճգնություն, ժուժկալություն, առաքինի գործեր, եթե միայն սիրելով էլ կարող ենք փրկվել և, մանավանդ, որ սիրում ենք մեր Տեր Աստծուն և մերձավորին»: Նման ձևով և շատ ավելիով սիրում էր Տիրոջը և Պետրոս Առաքյալը, բայց իր անձնագոհ սիրո խոստումներից մի քանի ժամ իսկ չանցած երեք անգամ ուրացավ Նրան: Ուրեմն, պարտ ենք քննել, թե ճշմարիտ սեր է առ Տեր, որ մենք ունենք, թե՞ ուղղակի զգացմունքների առատություն: Ուրեմն, ի՞նչ սիրո մասին է խոսքը: Պողոս Առաքյալը Սուրբ Հոգու պտուղները թվարկելիս նշում է նաև սիրո մասին, որը տրվում է ի վերուստ: Այսինքն՝ «սեր» ասելով՝ նկատի չունենք մեր մարդկային տկար զգացմունքները, այլ այն, որ Աստված ինքն է մեզ պարգևում. *«Իսկ Հոգու պտուղն այս է՝ սեր»* (Գաղատ. 5:22): Ուրեմն, եթե վերստին նորոգվելով՝ արժանանանք դառնալ Սուրբ Հոգու տաճար, այնժամ էլ կպտղաբերենք այս երկնային պտուղը՝ սերը: Եվ ճգնությունների նպատակը մեկն է, որ արժանանանք այդ երկնառաք սիրուն: Շատերը, ցավոք, տրված մարդկային զգացմունքներին, ցնծությամբ և ուրախությամբ են արտաբերում Տիրոջ անունը՝ բարձրաձայն ալելուիաներ և փառքեր արտաբերելով, բայց Աստված պաշտվում է *«հոգով և ճշմարտությամբ»* (Հովհ. 4:23) և ոչ՝ միայն լեզվով: Իսկ ինչպե՞ս ստանալ այս սերը: Հայրերն ասում են, թե հարկ չկա դրա համար աղոթել և խնդրել, ուղղակի պետք է ջանալ և խնդրել, որ Աստծո շնորհով կարողանանք մաքրվել մեր անձի մեջ եղած ամեն տեսակի

աղտեղություններից, իսկ Սուրբ Հոգու շնորհները, որոնց մեջ և՛ սերը, ինքնըստինքյան կիջնեն այդ սրբված անոթի մեջ: Այսինքն՝ ճգնության և ջանքի նպատակը մեկն է՝ մաքրվել մեղքերից, կրքերից և չար սովորություններից, իսկ մնացածն ինքնաբերաբար կլինի: Անտոն Անապատականը մեծ և երկարատև ճգնություններից հետո, որոնց ձգտում էր Աստծո երկյուղի պատճառով, այսպես էր ասում. «Ես Աստծուց էլ չեմ վախենում, քանի որ սիրում եմ Նրան»: Տեսնում ենք, որ երկարատև ճգնություններն անապատի խորքում երկար ժամանակ անց միայն պտղաբերեցին ճգնավորի մեջ ճշմարիտ պտուղը՝ սերը: Իսկ մենք, անտես անելով մեր մեղքերի մեջ ընկած վիճակը, ճառում ենք սիրո մասին և անհավատներին էլ ցույց ենք տալիս, թե իբր, ինչ մեծ սեր ունենք Աստծո հանդեպ, որից իրականում, ցավոք, շատ հեռու ենք: Ահա, թե ինչ խորհուրդ է տալիս Պետրոս Առաքյալն այդ երանելի սերը ձեռք բերելու համար. *«Ամեն ջանք գործադրելով՝ ձեր հավատով առաքինություն ձեռք բերեք, առաքինությամբ՝ գիտություն, գիտությամբ՝ ժուժկալություն, ժուժկալությամբ՝ համբերություն, համբերությամբ՝ աստվածապաշտություն, աստվածապաշտությամբ՝ եղբայրսիրություն, եղբայրսիրությամբ էլ՝ սեր»* (Բ Պետ. 1:5-7):

Տեսնում ենք, որ Առաքյալը հավատքի հիմքի վրա կառուցված տան յոթերորդ հարկում դասեց սերը, և եթե այս կառույցի մի հարկն էլ բացակայի, այդ տունը չի կառուցվի, այսինքն՝ հինգերորդ հարկի վրա յոթերորդը չենք կարող դնել, մի առաքինությունը, ըստ Առաքյալի, բխում է մյուսից, և եթե մենք մեծ նախանձախնդրությամբ չջանանք կառուցել թվարկված ամեն մի հարկը, ուրեմն, չենք էլ հասնի յոթերորդ հարկին, այսինքն՝ սիրուն: Իսկ այն, ինչը մենք սեր ենք անվանում՝ առանց անցնելու այս ճանապարհով, ընդամենը խաբեություն է և ուրիշ ոչինչ, ինչպես որ շարունակում է Առաքյալն՝ ասելով. *«Իսկ նա, ում մեջ այս բաները չկան, կույր է կամ կարճատես»* (Բ Պետ. 1:9): Սուրբ հայրերն իմաստությամբ էին քայլում և խուսափում սատանայական խաբկանքներից և ամեն մի արժեքավոր բան, որ շատ էժան գնով էին իրենց առաջարկում, մերժում էին, քանզի գիտեին, որ դա կեղծիք կլինի, որովհետև թանկարժեք բանը մեծ գին է պահանջում: Ուրեմն, եթե խոնարհությունը, հեզությունը, համբերությունը, աստվածապաշտությունը և այլ առաքինությունները ձեռք են բերվում մեծ ճգնությամբ, այսինքն՝ մեծ գնով, ուր մնաց սա, բոլոր առաքինությունների գլուխը՝ սերը, որ ամենաթանկարժեքն է: Այն ձեռք բերելու համար է, որ ասվեց. *«Գնաց, իր ամբողջ ունեցվածքը վաճառեց և եկավ գնեց հողակտորը, որի մեջ գանձն էր»*: Չէ՞ որ Սուրբ Գիորգն ասում է. *«Աստված սեր է»*, ուրեմն, եթե այդ Սեր-Աստվածը չբնակվի մեր հոգիների մեջ, ինչպե՞ս կարող ենք մենք սիրել, իսկ Աստված, որ բնակվում է սրբություն-սրբոցում, անմերձենալի լույսերի մեջ, երբեք չի իջնի՝ բնակվելու կրքոտ և մեղքերով լեցուն անոթների մեջ: «Երանելի է մարդը, որն իր մեջ ունի Աստծո սերը, որովհետև նա իր մեջ Աստծուն է կրում: Ում մեջ սեր կա, նա Աստծո հետ միասին վեր է ամեն ինչից» (Եփրեմ Ասորի): Դրա համար էլ հարկ է ճշմարիտ պատկերացում ունենալ Աստվածային սիրո մասին, որով կոչ է անում լցվել Սուրբ Գիորգը: Ուրեմն, «Խրատանի ապաշխարության» գրքի նպատակն այն է, որ մենք կարողանանք սրա միջոցով տեսնել մեր միջի խոչընդոտները և ջանալ նրանցից ձերբազատվել Տիրոջ շնորհով և մարդասիրությամբ, դառնալ Աստծո փառքի համար գործածվող մաքուր և սուրբ անոթներ. «Կարելի է ունենալ շնորհ՝ շատ ավելի մեծ, քան՝ մեռելներին հարություն տալը, կույրերին տեսողություն շնորհելը և այն ամենը, որ կար առաքյալների ժամանակ:

Ո՞րն է այդ շնորհը: Սերը: Ջանա՞նք ձեռք բերել այդ շնորհը, սիրենք միմյանց: Մենք կարող ենք նմանվել Աստծուն, եթե սիրենք բոլորին, նույնիսկ՝ թշնամիներին: Ճշմարիտ հավատավորներին պետք է սիրել սեփական բարեկամների պես, իսկ աղանդավորներին, հեթանոսներին և հրեաներին խղճալ, ինչպես՝ բնությանը եղբայրների, որոնք չար և անօգուտ ճանապարհի վրա են կանգնած, և սգալ ու լալ նրանց համար» (Հովհան Ոսկեբերան):

Եթե այս գանձը՝ սերը գտնելու ճանապարհին այս գիրքը օգտակար կլինի ընթերցողին, ապա կհամարենք, որ իզուր չեն եղել սրա վրա իրենց մտավոր, հոգևոր և նյութական միջոցները նվիրաբերողները, և ում համար, իսկապես, օգտակար է եղել, խնդրում ենք, որ մեզ՝ անարժաններիս, հիշեք ձեր աղոթքներում:

Բայց եթե ոմանք կնախընտրեն ոչ թե հայրերի ճանապարհով քայլել, այլ ինքնակամորեն հիմնվելով իրենց գործերի վրա, որ անում են Տիրոջ համար (գիշեր-ցերեկ քարոզելով, գրելով և այլ բաներով) և կանտեսեն բուն նպատակը՝ սերը, որ մեծ գին է պահանջում, ինչպես որ տեսանք, նրանք թող նորից լսեն սուրբ Առաքյալի խոսքը և սթափվեն, քանզի Տերը չասաց, թե այդ գործերը փրկության պատճառ են, այլ՝ ինչպես գրված էր սիրո մասին. *«Այդ արա ու կփրկվես»* (Ղուկ. 10:28), այսինքն՝ սիրի ճշմարիտ սիրով ու կփրկվես: Եվ ուրեմն, ի՞նչ էր ասում Առաքյալն այս պարագայի համար. *«Եթե խոսեմ մարդկանց լեզուները և հրեշտակներինը, բայց սեր չունենամ, կնմանվեմ մի պղնձի, որ հնչում է, կամ՝ ծնծղաների, որ դողանջում են: Եվ եթե մարգարեություն անելու շնորհ ունենամ և հասկանամ բոլոր խորհուրդներն ու ամբողջ գիտությունը, և եթե ունենամ ամբողջ հավատը՝ մինչև իսկ լեռները տեղափոխելու չափ, բայց սեր չունենամ, ոչինչ եմ: Եվ եթե ամբողջ ունեցվածքս տամ աղքատներին, բայց սեր չունենամ, ոչինչ չեմ շահի»* (Ա Կորնթ. 13:1-3): Եվ ահա տեսանք, որ ոչինչ չենք շահի մեր բոլոր գործերում, եթե ձեռք չբերենք ճշմարիտ սեր: Այդ երկնային սերն էլ մեզ կառաջնորդի բարի գործեր կատարելու՝ ի սեր Քրիստոսի, քանզի սերն իր մեջ պարունակում է մեծ առաքինություններ. *«Սերը համբերող է, քաղցրաբար է, սերը չի նախանձում, չի ամբարտապանանում, չի գոռոզանում, չի հանդգնում, իրենք չի փնտրում, չի գրգռում, չար բան չի խորհում, անիրավության վրա չի ուրախանում, այլ ուրախանում է ճշմարտության վրա, ամեն բանի դիմանում է, ամեն բանի հավատում, ամբողջովին հույս է տածում, ամեն բանի համբերում»* (Ա Կորնթ. 13:4-8):

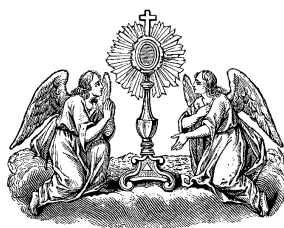
Եվ եթե այս սերը չունենանք, բնականաբար, չենք ունենա վերնում թվարկված այն օրհնությունները, որ սերը պարունակում է իր մեջ, և առանց դրա մեր բոլոր գործերն արժեք չեն ունենա, քանզի հնարավոր է, որ նման գործերը նույնիսկ չարի կողմից մղված լինեն. *«Ով ձեռք չի բերել սեր, նա թշնամու ձեռքին գործիք է և չի գիտակցում, որ քայլում է խավարում»* (Եփրեմ Ասորի): Եվ բնական է, որ չենք կարող նման գործերը՝ որպես փրկության պատճառ, ներկայացնել դատաստանին, որովհետև այն ժամանակ դրանք բոլորն էլ սպառված կլինեն, և մենք ձեռնունայն կկանգնենք: Իսկ եթե ձեռք բերենք հավիտյան մնայուն բաներ, սրանք կբարեխոսեն մեզ համար ահեղ դատաստանի օրը. *«Սերը երբեք չի սպառվում, թե մարգարեությունները պիտի չքանան, թե լեզուները պիտի լռեն, թե գիտությունը պիտի անցնի»* (Ա Կորնթ. 13:8): Ուրեմն, անցողիկ բաներով չհարստանանք, այլ՝ անսպառով, և ջանանք ձեռք բերել ամենագնահատելին. *«Միշտ*

հետամուտ եղեք» (Ա Կորնթ. 14:1): Իսկ ի՞նչ է նշանակում՝ *«հետամուտ եղեք»*: Սա հենց մեր միջի արատներից մաքրվելու ուղին է մատնանշում, որի վերջը սերը ժառանգելն է, ուրեմն, չձանձրանանք հարատև ընթերցել այս և նմանօրինակ գրքերը, որոնք մեզ կառաջնորդեն կատարելության ուղով: Ձգտենք՝ արժանանալու ամենամեծ ու անսպառ զանձին. *«Բայց արդ՝ մնում են հավատը, հույսը և սերը, սրանք երեքը, և սրանցից մեծը սերն է»* (Ա Կորնթ. 13:13):

Եվ այսպես, ճիգ ու ջանք թափելով՝ արժանանանք մաքրվել և սրբվել ու Աստծո ողորմությամբ արժանանալ երկնային սիրուն, իսկ երբ այն կհաստատվի մեր մեջ, մեզ իր թների վրա առած՝ կտանի բոլոր նեղությունների, վշտերի, փորձությունների միջով՝ թեթևությամբ և անխափան: Ինչպես խափանված մեքենան մի կերպ հրելով՝ ընթացքի մեջ ենք գցում, հետո նա ինքն արդեն հրողներին իր մեջ առած տանում է մեծ արագությամբ և փափկությամբ. «Սերը շնորհ է և հոյակապ ճանապարհ՝ մյուս բոլոր շնորհները ձեռք բերելու համար, առանց սիրո մնացած բոլոր շնորհները ոչինչ են» (Հովհան Ոսկեբերան): Իսկ եթե այս գրքի նյութերը չօգտագործենք երկնային սեր ձեռք բերելու նպատակով, ապա այն կարող է դառնալ հպարտության պատճառ, այսինքն՝ կորստի: Ամեն բան կախված է մեր տրամադրվածությունից, թե ինչպես կնայենք հայրերի գրվածքներին և ինչ նպատակով այն կօգտագործենք մեր կյանքում:

Եվ այսպես նպատակը մեկն է. որ ձգտենք հասնել իրական նպատակին, իսկ թե ով որքանով կառաջանա այդ բանում, ըստ այդմ էլ ողորմություն կգտնի, իսկ սխալ ընթացք բռնողներն ինչքան առաջանան այդ բանում, այնքան ավելի կհեռանան փրկության ուղուց, սուրբ Եփրեմ Ասորու մաղթանքը թող իրականանա և մեզ համար. «Թող շնորհի Տերն Իր սերը մեր բոլորի սրտերին, Նրան փառք հավիտյանս հավիտենից. Ամեն»:

Ա. Արևշատյան

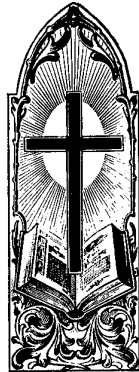
Նարեկ
Բան ԿԷ

Լքելով բոլոր երախտիքները բարերար Աստծո՝
Հակամետ եղա չարին՝ նրա հետ
Դժոխքի խորքը նայելու համար,
Ես, անարժանս ամեն բարիքի,
Երախտամոռս անշնորհակալ, դրժողս սիրո,
Կաշկանդվածս պիրկ, մեղքի թոկերով,

Խոցվածս խորքից երիկամներիս,
Որ արմավենու ծառ եմ բզկտված,
Աղարտված գինի, հեղեղված ցորեն,
Ջնջոտված մուրիակ, պատառված վճիռ, խարդախված կնիք,
Դիմափոխված տեսք, այրված հանդերձանք,
Կորած ըմպանակ, խորասուզված նավ,
Փշրված մարգարիտ, ընկղմված գոհար,
Չորացած մի տունկ, խորտակված նեցուկ,
Իսպառ փտած փայտ, եղծված մանրագոր,
Փլատակված տուն, խարխլված խորան, արմատախիլ բույս,
Յուղ՝ թափված աղբոտ հրապարակում,
Մոխրակույտերի վրա հոսած կաթ,
Դժնի մահապարտ՝ քաջերի գնդում:
Քանզի շարունակ անձն իմ ողբալի,
Հին Բաբելոնի օրինակներով,
Երուսաղեմի հետ խրատ լսեց
Մարգարեներից, բայց չխրատվեց:
Եվ ահա, այստեղ անգոսնում գտա, այնտեղ՝ անարգանք,
Այստեղ՝ դարովում, այնտեղ՝ պարսավներ,
Այստեղ՝ ծանակում, այնտեղ՝ նախատինք,
Այստեղ՝ դառնություն, այնտեղ՝ կշտամբանք,
Այստեղ՝ վարանում, այնտեղ՝ լքում,
Այստեղ՝ հեծություն, այնտեղ՝ հառաչանք,
Այստեղ՝ կասկածներ, այնտեղ՝ իրացում,
Այստեղ՝ տագնապներ, այնտեղ՝ հատուցում,
Այստեղ՝ փորձություն, այնտեղ՝ դատաստան,
Ուր չի լինի ո՛չ իրավունքի խոսք, ո՛չ ձայն աղերսի,
Ո՛չ օրերը՝ թիվ, ո՛չ ժամանակը վախճան կունենան,
Ո՛չ հուստ շավիղ կգտնես, ո՛չ էլ՝ ողորմության դուռ,
Ո՛չ՝ պահապան աջ, ո՛չ էլ՝ օգնող ձեռք:
Բայց ապավեն ես Դու և փրկություն,
Խնամարկություն և երանություն,
Ողորմում ես Դու, քավում, բժշկում, ո՛վ միակ հզոր,
Կենսաձիր, անճառ, Տեր Հիսուս Քրիստոս, բարերար Աստված,
Օրհնյա՛լ և օրհնյա՛լ և դարձյալ օրհնյա՛լ,
Քո Սուրբ Հոգու հետ բարձրացած հավետ
Մեծիդ իսկության Հոր փառքի համար՝
Հավիտյաններից հավիտյանս. Ամեն:

ԱՇԽԱՐՀԱՒԻՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱՐԾԱԹՄԻՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

*Իմաստուն որդին լսում է իր հոր խրատը,
բայց ծաղրողը չի լսի
հանդիմանությունները (Առակ. 13:1):*

Աստվածաշնչից

1. Մի՛ սիրեք աշխարհը, ոչ էլ՝ ինչ որ աշխարհի մեջ է: Եթե մեկը սիրում է աշխարհը, Հոր սերը նրա մեջ չկա, քանի որ այն ամենը, ինչ աշխարհի մեջ կա, մարմնի ցանկություն է, աչքերի ցանկություն և այս աշխարհի ամբարտավանություն, որ Հորից չէ, այլ այս աշխարհից: Թե այս աշխարհն է անցնում, թե՛ ցանկությունը: Իսկ ով կատարում է Աստծո կամքը, մնում է հավիտյան (Ա Հովհ. 2:15-17):
2. Շնացողներ, չգիտե՞ք, որ սերն այս աշխարհի հանդեպ՝ թշնամություն է Աստծո դեմ, քանի որ ով ուզում է աշխարհը սիրել, Աստծուն իրեն թշնամի կանի (Հակ. 4:4):
3. Եթե մեր Տեր և Փրկիչ Հիսուս Քրիստոսին ճանաչելու միջոցով աշխարհի պղծություններից փախչելուց հետո դարձյալ նույն բաներով բռնվեն, մնան, նրանց վախճանը կլինի ավելի վատ, քան առաջին վիճակը (Բ Պետ. 2:20):
4. Սակայն, քավ լիցի, որ ես պարծենամ այլ բանով, քան միայն մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի Խաչով, որով աշխարհը խաչված է ինձ համար, ես էլ՝ աշխարհի համար (Գաղատ. 6:14):
5. Իսկ նրանք, որ սերմանվեցին փշերի մեջ, այն մարդիկ են, որ լսում են խոսքը, սակայն այս աշխարհի հոգսերը և հարստության պատրանքները ներխուժում և խեղդում են խոսքը, և այն անպտուղ է դառնում (Մարկ. 4:18-19):
6. Ի՞նչ օգուտ է մարդուն, եթե աշխարհը շահի, բայց իր անձը կորցնի ու տուժի (Ղուկ. 9:25):
7. Այս աշխարհի իշխանը դատապարտված է (Հովհ. 16:11):
8. Ով սիրում է իր անձը, կկորցնի այն, իսկ ով այս աշխարհում իր անձն ատում է, այն կպահի հավիտենական կյանքի համար (Հովհ. 12:25):
9. Եթե աշխարհը ձեզ ատում է, իմացե՛ք, որ նախ Ինձ է ատել: Եթե այս աշխարհից լինեիք, աշխարհն արդեն, որպես իրենը, ձեզ սիրած կլիներ. բայց որովհետև այս

աշխարհից չեք, այլ Ես ձեզ ընտրեցի աշխարհից, դրա համար աշխարհը ձեզ ատում է (Հովհ. 15:18-19):

10. Այս բաներն ասացի ձեզ, որպեսզի Ինձանով խաղաղություն ունենաք: Այստեղ՝ աշխարհում, նեղություն պիտի ունենաք, սակայն քաջալերվեցե՛ք, որովհետև Ես հաղթեցի աշխարհին (Հովհ. 16:33):
11. Այս աշխարհի իմաստությունը հիմարություն է Աստծո առաջ (Ա Կորնթ. 3:19):
12. Սուրբ և անարատ բարեպաշտությունն Աստծո և Հոր առաջ այս է. այցելել որբերին և այրիներին իրենց նեղության մեջ, անարատ պահել իր անձն աշխարհից (Հակ. 1:27):
13. Գիտենք, որ ով Աստծուց է ծնված՝ չի մեղանչում և ով Աստծուց է ծնված, պահում է ինքն իրեն, և չարը նրան չի մոտենում: Գիտենք, որ Աստծուց ենք, և ամբողջ աշխարհը չարի մեջ է (Ա Հովհ. 5:18-19):
14. Նրանք աշխարհից են. դրա համար էլ աշխարհի բաների մասին են խոսում (Ա Հովհ. 4:5):
15. Չե՞ որ Աստված հիմարացրեց այս աշխարհի իմաստությունը. քանզի աշխարհն իր իմաստությամբ չճանաչեց Աստծուն (Ա Կորնթ. 1:20):
16. Նրանք, որ աշխարհիկ կյանք են վարում, որպես թե՛ վայելած չլինեին. որովհետև այս աշխարհն այնպես, ինչպես որ է, անցնելու վրա է (Ա Կորնթ. 7:31):
17. Դուք այս ներքնից եք, իսկ Ես՝ այն վերնից. դուք այս աշխարհից եք, Ես աշխարհից չեմ (Հովհ. 8:23):
18. Եվ դատաստանն այսպե՛ս իսկ է. որ Լույսը եկավ աշխարհ, սակայն մարդիկ խավարն ավելի սիրեցին, քան Լույսը, որովհետև իրենց գործերը չար էին (Հովհ. 3:19):
19. Ես նրանց տվի Քո խոսքը, և աշխարհը նրանց ատեց, որովհետև նրանք աշխարհից չեն, ինչպես Ես էլ աշխարհից չեմ:
Այս աղաչում եմ ոչ թե նրա համար, որ նրանց վերացնես աշխարհից, այլ որպեսզի նրանց պահես չարից: Նրանք այս աշխարհից չեն, ինչպես Ես էլ աշխարհից չեմ: Սրբացրու նրանց Քո ճշմարտությամբ, որովհետև Քո խոսքը ճշմարտություն է:
Ինչպես Դու Ինձ ուղարկեցիր աշխարհ, Ես էլ նրանց ուղարկեցի աշխարհ: Ես Ինձ սրբացնում եմ նրանց համար, որպեսզի նրանք էլ սրբացվեն ճշմարտությամբ (Հովհ. 17:14-19):

20. Իսկ ովքեր հարստանալ են ուզում, ընկնում են փորձության, որոգայթի և բազում անմիտ ու վնասակար ցանկությունների մեջ, որոնք ընկղմում են մարդկանց դեպի կործանում և դեպի կորուստ, որովհետև բոլոր չարիքների արմատը փողասիրությունն է, որին ոմանք ձգտելով՝ մոլորվեցին հավատից և իրենք իրենց գցեցին բազում ցավերի մեջ (Ա Տիմ. 6:9-10):
21. Ինչքա՛ն դժվար է Աստծո արքայություն մտնել նրանց համար, ովքեր հարստություն ունեն (Մարկ. 10:23):

22. Աստված նրան ասաց. «Անմի՛տ, հենց այս գիշեր հոգիդ քեզանից պահանջելու են, իսկ ինչ որ պատրաստել ես, ո՞ւմն է լինելու»: Նույնպես է նաև նա, ով իր անձի համար գանձ կհավաքի և Աստծով չի հարստանա (Ղուկ. 12:20-21):
23. Հավատո՛վ է, որ Մովսեսը, երբ մեծացավ, մերժեց Փարավոնի դստեր որդի կոչվել. նախընտրեց չարչարվել Աստծո ժողովրդի հետ, քան միառժամանակ մեղապարտ հաճույքներ վայելել. կարևոր համարեց Քրիստոսի կրած նախատինքները, քան Եգիպտոսի գանձերի առատությունը. որովհետև աչքերը հառած, վարձատրության էր սպասում (Եբր. 11:24-26):
24. Անիրավ մամոնայից ձեզ համար բարեկամներ արեք, որպեսզի, երբ այն պակասի, հավիտենական հարկերի տակ ընդունեն ձեզ (Ղուկ. 16:9):
25. Եվ ասաց նրանց. «Ճանապարհի համար ոչինչ մի վերցրեք, ո՛չ գավազան, ո՛չ մախաղ, ո՛չ հաց և ո՛չ արծաթ դրամ, երկու հագուստ մի ունեցեք» (Ղուկ. 9:3-4):
26. Ոչ մի ծառա երկու տիրոջ չի կարող ծառայել. որովհետև, եթե մեկին աստի, մյուսին կսիրի. կամ եթե մեկին մեծարի, մյուսին էլ՝ կարհամարհի: Չեք կարող և՛ Աստծուն ծառայել, և՛ մամոնային (Ղուկ. 16:13):
27. Արդ, եթե անիրավ մամոնայի մեջ հավատարիմ չեղաք, ձերը ո՞վ կտա ձեզ (Ղուկ. 16:11):
28. Փողասիրությունը թող տեղ չունենա ձեր մեջ, և ինչ որ ձեռք էք բերել, բավարար համարեցեք (Եբր. 13:5):
29. Հույս մի՛ դրեք անիրավության վրա, հափշտակություն մի՛ ցանկացեք, եթե հարստությունն առվի պես իսկ հոսի, թող ձեր սրտերը չցանկանան: Մի անգամ խոսեց Աստված, և երկու անգամ լսեցինք այս բանը (Սաղմ. 61:11-12):
30. Հարստությունը չի օգնի բարկության օրը, բայց արդարությունը կփրկի մահից (Առակ. 11:4):
31. Ով հույսը դնում է հարստության վրա, պիտի կործանվի, իսկ ով հովանավորում է արդարին, պիտի բարգավաճի (Առակ. 11:28):
32. Անիրավությամբ դիզված հարստությունը պիտի պակասի, բայց աստվածպաշտությամբ ձեռք բերված ունեցվածքը պիտի բազմապատկվի (Առակ. 13:11):
33. Ինձ հարստություն կամ աղքատություն մի՛ տուր: Իմ սովորական հացով ինձ կերակրիր: Որպեսզի չլինի թե կշտանամ և Քեզ ուրանամ ու «Տերը ո՞վ է» ասեմ: Եվ չլինի, թե աղքատանամ ու գողություն անեմ և իմ Աստծո անունը պարապ տեղը բերանս առնեմ (Առակ. 30:8-9):
34. Մարդ կա, որ մենակ է և ոչ ոք չունի՝ ո՛չ որդի և ո՛չ էլ եղբայր, բայց նրա աշխատանքն էլ վերջ չունի, և աչքն էլ չի կշտանում հարստությամբ. նա չի ասում, թե՝ «Ո՞ւմ համար եմ ջանք թափում և ինչո՞ւ եմ հոգիս զրկում բարիքից». սա ևս ունայնություն է և դաժան զբաղմունք (Ժող. 4:8):
35. Հարստության համար տքնությունը մաշում է մարմինը, և ծանր հիվանդությունը վանում է քունը (Սիր. 34:1-2):
36. Հարուստը տանջվում է ունեցվածք կուտակելու համար և հանգստանալիս հագնում է՝ շվայտորեն վատնելով այն (Սիր. 34:3):

37. Ով ոսկի է սիրում, չի արդարանա, և ով ապականություն է սիրում, նրանով կլցվի: Շատերը կործանվեցին ոսկու պատճառով և կանգնեցին հենց իրենց կորստի դեմ հանդիման: Գայթակղության ծառ է նրանց համար, ովքեր զոհ են մատուցում նրան. բոլոր անմիտները կույ են գնում դրան (Միք. 34:6-7):
38. Ո՛վ մահ, որքան դառն է քեզ հիշելն այն մարդու համար, ով խաղաղ ապրում է իր հարստության մեջ, ով անվիշտ է ու ամեն ինչում հաջողակ և կարող է դեռ կերակուր ճաշակել (Միք. 41:1-2):
39. Ուրեմն այժմ, հարուստնե՛ր, լացե՛ք և ողբացե՛ք այն թշվառությունների համար, որ գալու են ձեր գլխին. որովհետև ձեր հարստությունը փտած է, ձեր զգեստները՝ ցեցի կեր, և ձեր արծաթն ու ոսկին՝ ժանգոտած, և նրանց ժանգը ձեր դեմ՝ որպես վկայություն պիտի լինի և պիտի ուտի ձեր մարմինը՝ ինչպես կրակը. վերջին օրերի համար գանձեր դիզեցեք...Մեղկ կյանքով ապրեցիք երկրի վրա և շվայտացաք, ու ձեր սրտերը պարարտացրիք մորթվելու օրվա համար (Հակ. 5:1-5):
40. Բնաջնջվեցին բոլորը, ովքեր հպարտացել էին արծաթով (Սոփ. 1:11):
41. Նրանց արծաթն ու ոսկին նրանց չի կարող փրկել Տիրոջ բարկության օրը (Սոփ. 1:18):
42. Ինչո՞ւ ես ցնծում...ով անզգամ դուստր, որ ապավինել էիր քո գանձերին և ասում էիր, թե՝ «Ո՛վ պիտի գա ինձ վրա»: Ահա ամեն կողմից սարսափ պիտի բերեմ քեզ՝ քո շուրջը բնակվողներից, - ասում է Զորությունների Տերը (Երեմ. 49:4-5):
43. Եվ գանձում էին արծաթ ու ոսկի, որոնց վրա հույս դրեցին մարդիկ. նրանց հարստությանը չափ չկար. ովքեր ջանք էին թափում՝ արծաթ ու ոսկի կուտակելու, նրանք իրենց գործով գոյություն չունեցան, մահացան ու դժոխք իջան (Բար. 3:18-19):
44. Երանելի է այն հարուստը, որ անարատ գտնվեց և չգնաց ոսկու հետևից: Ո՞վ է նա, երանի տանք նրան, քանզի զարմանալի բաներ արեց իր ժողովրդի մեջ: Ո՞վ փորձվեց դրանով և կատարյալ մնաց. այդ նրան թող պարծանք համարվի. ո՞վ կարող էր զանցառու լինել և չեղավ, չարիք գործել՝ և չգործեց: Թող նրա բարօրությունը հաստատուն լինի, և թող մարդիկ պատմեն նրա ողորմածության մասին (Միք. 34:8-11):
45. Եթե արծաթ ես փոխ տալիս աղքատ եղբորդ, նեղը մի՛ գցիր նրան և տոկոսներ մի՛ պահանջիր նրանից (Ելք 22:25):
46. Որևէ մեկից ակնածելով՝ պարտքի համար անձդ երաշխավոր մի՛ դարձրու, որովհետև եթե չունես, որտեղից պիտի վճարես, և ինչո՞ւ առնեն տանեն քո անկողինը, որի վրա հանգստանում են կողերդ (Առակ. 22:26-27):

Հայրերից

1. Մի վայելիր աշխարհի հաճույքները, այլապես կմեռնես անարգ մահով (Անտոն Անապատական):
2. Ատիր ամենայն աշխարհայինը և հեռացրու դրանք քեզանից, հակառակ դեպքում դրանք կհեռացնեն քեզ Աստծուց (Անտոն Անապատական):
3. Եթե արհամարհես ամենայն աշխարհայինը, կլինես ավելի թանկագին, քան ինքը՝ աշխարհը (Հովհան Ոսկեբերան):
4. Դժբախտ է նա, ով ապագան գոհում է ներկային (Հովհան Ոսկեբերան):
5. Եթե թողնես աշխարհի բաները, ամեն բան կգտնես: Թող մեղավոր ցանկություններդ ու հոգու հանգստություն պիտի գտնես (Հովհան Ոսկեբերան):
6. Աբրահամը, կանչվելով Աստծո կողմից մի երկրից մի ուրիշ երկիր, ցույց տվեց այնպիսի հնազանդություն, որ ոչ մի արգելք չկարողացավ նրան կասեցնել, այլ վազում էր և շտապում, ինչպես առույգ երիտասարդ, որպեսզի կատարի Աստծո պատվերը: Իսկ մենք՝ հակառակը, կանչված ենք ոչ թե մի երկրից մյուսը, այլ՝ երկրից երկինք և ցույց չենք տալիս այնպիսի ջանք և համառություն, ինչպես այդ արդարը, այլ առաջ ենք քաշում դատարկ և չնչին պատճառներ: Եվ չի սթափեցնում ոչ խոստումի մեծությունը, ոչ տեսանելիների անկարևորությունը՝ որպես երկրային և ժամանակավոր, ոչ Կանչողի արժանապատվությունը, այլ հակառակ, ցուցաբերում ենք այնպիսի անտարբերություն, որ ժամանակավորը գերադասում ենք հավիտենականից, երկիրը՝ երկնքից, և երբեք չվերջացողը դնում ենք ավելի ցածր, քան այն, որ անհետանում է ավելի արագ, քան հայտնվում է (Հովհան Ոսկեբերան):
7. Երբ մենք մեր միտքը կատարյալ դարձնենք և ցույց տանք, որ արհամարհում ենք երկրավոր բաները, այնժամ Աստված կշնորհի մեզ նաև երկրայինը, բայց ոչ առաջ, այլ միայն այս բանից հետո, քանի որ մենք կապված ենք երկրավոր բարիքներին, և եթե այն ստանանք, առավել կկապվենք նրան: Ազատվիր նախ ստրկությունից, ասում է Նա, և այնժամ ստացիր, քանզի դու ստացար ոչ թե՝ որպես ստրուկ, այլ՝ որպես տեր: Արհամարհիր հարստությունը և կլինես հարուստ, արհամարհիր փառքը և կփառավորվես, արհամարհիր թշնամուն վրեժխնդիր լինելը, և վրեժդ կլուծվի, արհամարհիր հանգիստը և կստանաս այն, որպեսզի չստանաս այն՝ որպես ստրուկ (ստացածներիդ), այլ՝ որպես տեր (Հովհան Ոսկեբերան):
8. Լինելով երկնքի քաղաքացի, տիրապետելով երկնային իմաստությանը՝ ինչի՞ համար ես ստորացնում քեզ՝ հավասարվելով նրանց, ովքեր խորհում են միայն երկրայինը: Մի՞թե չգիտես, որ եթե նույնիսկ վերցնես ամբողջ տիեզերքը տաս կամ հարյուր կամ տաս հազար անգամ ավելի, և դեռ այս բոլորը բազմապատկես, և այդժամ էլ սա չի կարող համեմատվել երկնային բարիքների ամենափոքրագույն

մասին: Ով հիանում է ներկա բարիքներով, նա արհամարհում է գալիք բարիքները: Որքան խոնարհվենք դեպի երկիր, այնքան ավելի կսկսենք խարդավանքներ գործել միմյանց հանդեպ՝ նմանվելով գազանների (Հովհան Ոսկեբերան):

9. Նայիր, որպեսզի չբռնկվես աշխարհի կարճատև երջանկությամբ, որպեսզի չգրկվես հավիտենական կյանքից (Եփրեմ Ասորի):
10. Աշխարհին հաղթել, նշանակում է համբերությամբ հաղթահարել բոլոր նրա ցանկությունները, ոչ մի չար բան չանել ու պահել Աստծո պատվիրանները (Եփրեմ Ասորի):
11. Ինչպես կեղտոտ հայելին չի կարող իր վրա ընդունել պատկերներ և անդրադարձնել, այդպես էլ հոգին, որ զբաղված է այս կյանքի հոգսերով և մթագնած է մարմնավոր իմաստության մոլություններով, չի կարող իր մեջ ընդունել Սուրբ Հոգու պայծառությունը (Բարսեղ Մեծ):
12. Երկրային բաների հանդեպ սերը ձյութ է, որ կապում է հոգևոր թևերը (Բարսեղ Մեծ):
13. Այս աշխարհը պանդխտություն է ու ճանապարհ՝ անցնելու այլ կյանք, և բոլոր նրանք, ովքեր արժանացան հավիտենական կյանքին, և ովքեր արժանի պիտի լինեն, իրենք իրենց ճանաչեցին՝ որպես նժդեհներ և պանդուխտներ և ոչ թե՝ քաղաքացիներ (Օգոստինոս Երանելի):
14. Աշխարհի սերը և Աստծո սերը չեն կարող համատեղ բնակվել մի սրտում, ինչպես որ նույն աչքերը չեն կարող միաժամանակ նայել երկինք ու երկիր (Օգոստինոս Երանելի):
15. Այս աշխարհի տրտմությունը ճշմարիտ է, իսկ ուրախությունը՝ սուտ, աշխատանքը՝ ծանր, և հանգիստը՝ երկյուղալի, երջանկությունը՝ կեղծ, իսկ թշվառությունը՝ իրական (Օգոստինոս Երանելի):
16. Ինչո՞ւ ես ձգտում եմ շտապության և ուրախության, երբ քո գլուխը՝ Քրիստոս, որ Հոր իմաստությունն է, փախչելով աշխարհի ուրախությունից, կամավոր դիմեց մահվան:
Քրիստոս ժխտեց ամեն երկրավոր բան, որպեսզի ցույց տա, որ դրանք մերժելի են (Օգոստինոս Երանելի):
17. Աշխարհը հնոց է, իսկ տառապանքը՝ նրա կրակը: Բարիներն այդ հնոցում ոսկու պես են, ու կրակը միայն մաքրում է նրանց: Իսկ չարերը հարդի պես են, որոնք վառվում են ու կրակից ոչնչանում (Օգոստինոս Երանելի):
18. Մենք տակավին չենք հրաժարվում մեր ցանկություններից, աշխարհի սիրուց, վատթար հակումներից և սովորություններից և դրա պատճառով էլ դառնում ենք թերահավատ, կամ անհավատ (Մակար Մեծ):
19. Բոլոր նրանք, որ վերինը չեն փնտրում, այլ այն, ինչ որ երկրի վրա է, Քրիստոսի պաշտոնյաներ չեն, այլ՝ նեոի (Հերոնիմոս Երանելի):
20. Նույնն է ծաղրածուներին ինչք տալն ու դներին գոհ մատուցելը (Հերոնիմոս Երանելի):
21. Մի ցանկացիր աշխարհի փառավորներին ընկերանալ, որպեսզի Աստծո փառքը չպակասի քեզանից (Աբբա Եսայի):

22. Մի հետաքրքրվեք ու հարցովորձ մի՛ արեք աշխարհի ունայն գործերի մասին (Աբբա Եսայի):
23. Երկրավորներն անարգվում են այն ժամանակ, երբ ուշադրության են առնվում երկնավորները (Գրիգոր Աստվածաբան):
24. Ով որ տարված լինի ներկայի քաղցրությամբ, կմատնվի հավիտենական մահվան (Գրիգոր Աստվածաբան):
25. Արտասուքները (որոնք առաջանում են երկյուղի, զղջման, ապաշխարության պատճառով) անմիջապես հանգցնում են աշխարհիկ ցանկությունների բոցը (Գրիգոր Աստվածաբան):
26. Կիրակի օրը պետք է հեռու մնալ ամեն մարմնական աշխատանքից և միայն աղոթքով և գոհություն տալով զբաղվել (Գրիգոր Աստվածաբան):
27. Հին թշնամին, այսինքն՝ սատանան, լարծուն է, և եթե զլուխը չբռնվի, շուտով ամբողջովին ներս կսողոսկի (Գրիգոր Աստվածաբան):
28. Ինչքան՝ աշխարհից հեռու, այնքան՝ Աստծուն մոտ (Մարկոս Ճգնավոր):
29. Աշխարհից բաժանվածների դեմ դները բացահայտ են մարտնչում (Եվագր Պոնտացի):
30. Ով փախչում է այս աշխարհի ամեն տեսակ նյութական ցանկություններից, նա այդպիսով դևի դեմ հզոր և անմատչելի աշտարակ է կառուցում (Եվագր Պոնտացի):
31. Ինչքան որ աշխարհից բան ունես, եթե մեկն այն կորզի քեզանից՝ մի բարկացիր դրա համար (Եվագր Պոնտացի):
32. Նեղության ժամանակ գոհացիր Տիրոջից (Եվագր Պոնտացի):
33. Եթե այս աշխարհում ծննդանդ օրից ի վեր չունես խաղաղալեռ հանգստություն, անձնատուր եղիր կրոնավորությանը և ամեն ինչ տալով՝ ստացիր ամենաարժեքավոր մարգարիտը, որպեսզի լինես բազմաշահ վաճառական (Եվագր Պոնտացի):
34. Աստծուն չենք կարող տեսնել, եթե այս աշխարհի պատկերը չջնջենք մեր միջից, ինչը բաղկացած է բազում ախտերից (Եվագր Պոնտացի):
35. Ով հասավ հոգևոր գիտության, դուրս եկավ այս աշխարհից, իսկ ով մնաց անգիտության մեջ՝ մնաց այս աշխարհում (Եվագր Պոնտացի):
36. Նախ աշխարհն ուրանալն այս է. հանուն Աստծո իմացության թողնել աշխարհի շահը: Երկրորդ՝ ուրանալը չարից հեռանալն է, որ կատարվում է մարդու ջանքերով և Տիրոջ շնորհիվ: Երրորդ՝ ուրանալը տգիտությունից զատվելն է (Եվագր Պոնտացի):
37. Աշխարհի ստեղծումն Աստծուց է, իսկ փառասիրությունը՝ սատանայից (Ամբրոսիոս Մեդիոլանցի):
38. Առանց աշխարհից հեռանալու ոչ ոք չի կարող մոտենալ Աստծուն: Ես հեռանալը համարում եմ ոչ թե մարմնավոր տեղափոխությունը, այլ աշխարհի գործերից մի կողմ քաշվելը: Աշխարհից հեռանալու օգտակարությունն այն է, որ միտքը չզբաղեցվի աշխարհով (Բսահակ Ասորի):
39. Ճշմարիտ է, որ դժվար և անհարմար է մեր կողմից գործվող հոգևոր սխրանքներն այս կենցաղային գործերի մեջ (Բսահակ Ասորի):

40. Ոչինչ մեզ այնքան չի դարձնում մասնակից աշխարհին ու աշխարհականներին և նրանց, ովքեր աշխարհում տրված են հարբեցողության ու շնության, և այնպես չի հեռացնում մեզ իմաստության գործերից և Աստծուն ճանաչելու գաղտնիքներից, ինչպես ծիծաղկոտությունը և մտքերի աներկյուղ ճախրումը: Եվ սա շնության դևի գործն է: Սրա համար անդադար հանդիմանիր ինքդ քեզ և ասա. «Ավաղ, թշվառ իմ հոգի, մոտեցել է ժամը, որ բաժանվես մարմնից: Ինչի՞ համար ես ուրախանում նրանով, որն այժմ իսկ պարտավոր ես թողնել և որն էլ հավիտյան չես տեսնելու» (Բսահակ Ասորի):
41. Ուշադրություն դարձրու քո անցած կյանքին և խորհիր, թե ինչ ես արել և թե ինչու ես այդպես արել, և թե ինչպիսին են քո գործերը, ում հետ ես անցկացրել կյանքիդ օրերը, կամ ո՞վ օգտվեց քո գործերից երկրի վրա, ո՞ւմ ես ուրախացրել քո մարտնչումով, որպեսզի Նա՝ Տերը, ընդառաջ գա քեզ հոգուդ ելքի ժամանակ (Բսահակ Ասորի):
42. Զգուշացիր, զգուշացիր, որպեսզի քո կողմից սիրված բարեկամներդ չորս բոլորդ պատած ջրերի հորձանուտ չդառնան, և չկործանվես աշխարհսիրության հեղեղի մեջ: Մի՛ թուլացիր բարեկամներիդ ու ծնողներիդ արցունքներից, հակառակ դեպքում հավիտենական լացը կժառանգես: Երբ բարեկամներդ շրջապատում են քեզ՝ ինչպես մեղուներ, կամ ավելի ճիշտ՝ ինչպես կրետներ, և սգում են քեզ վրա, այդժամ իսկույն հոգևոր աչքերդ հառիր մահվան վրա և հիշիր քո մեղսալի գործերը: Որպեսզի կարողանաս մի ցավագին վիճակը վանել մեկ ուրիշով: Այս մեր «բարի կամեցողները» պարտավորվում են անել մեզ համար այն ամենը, ինչ մենք սիրում ենք: Իսկ իրականում նրանց մտադրությունն այն է, որպեսզի արգելք լինեն մեր բարի ձգտումներին, իսկ հետո ներքաշեն մեզ իրենց նպատակների մեջ (Հովհաննես Սանդուղք):
43. Եթե մերժել եք աշխարհը, էլ մի մերձեցեք նրան, քանի որ կրքերը շատ հեշտությամբ հետ են գալիս (Հովհաննես Սանդուղք):
44. Ինչպես մտրակից, խուսափիր այնպիսի վայրերից, որտեղ սայթաքելու և ընկնելու վտանգներ կարող են լինել, քանի որ երբ չենք տեսնում արգելված պտուղը, այդքան անհագորեն չենք ցանկանում այն (Հովհաննես Սանդուղք):
45. Եթե որևէ մեկը մտածում է, թե ոչ մի կապվածություն չունի որևէ առարկայի հետ, իսկ դրանից զրկվելով՝ տխրում է, ապա այդպիսին ինքն իրեն լիովին մոլորության մեջ է գցում (Հովհաննես Սանդուղք):
46. Ինչպես ջուրը և հուրը չեն կարող միասին լինել, այնպես էլ Աստծո սերն ու աշխարհի սերը չեն բնակվում մեկ սրտում (Բեռնարտոս):
47. Ցանկանո՞ւմ ես թագավորել, քեզ մեծ թագավորություն ցույց կտամ, նախ տիրապետիր ինքդ քեզ և այն ժամանակ ամենքը կհնազանդվեն քեզ (Վարդապետների խոսքերից):
48. Անկարող է որևէ մեկն Աստծո մասին իմանալ և որևէ կերպ Նրան հպվել, եթե և՛ զգայությամբ, և՛ իմացությամբ չկտրվի նյութական ներգործություններից (Վարդապետների խոսքերից):

49. Միտքը, որ պատված է երկրավոր ցանկությամբ, աստվածայինի մասին խոկալիս չի կարող ազատ լինել (Վարդապետների խոսքերից):
50. Ով մարդ, անհոգ մուտք ունես Աստծո մոտ, որովհետև միջնորդ ունես Որդուն, բարեխոս՝ մորը. Որդին Հորը ցույց է տալիս կողի խոցվածը, իսկ մայրը Որդուն ցույց է տալիս կուրծքը և ստինքները, չի կարող դուրս իսկ մերժում լինել այնտեղ, ուր սիրո այնքան նշաններ կան (Վարդապետների խոսքերից):
51. Աշխարհի սերը հեռացնում է մեզանից Աստծո սերը (Վարդապետների խոսքերից):
52. Երեքն են, որ խաբում են մարդուն, այսինքն՝ սատանան, այս աշխարհը և մեր մարմինը. աշխարհն աղաղակում է՝ ես վերջանում եմ, սատանան՝ ես խաբելու եմ, մարմինը՝ ես ապականվելու եմ, իսկ Քրիստոս՝ Ես նորոգելու եմ: Ո՛վ մարդ, ընտրիր, թե ում ես կամենում հետևել (Վարդապետների խոսքերից):
53. Աշխարհային ո՞ր մխիթարություններն են համարվում մեղսալի:
Աշխարհային մխիթարություններն են՝ համեղ կերակուր, շքեղ կահավորանք, շքեղ հանդերձանք, զանազան զվարճություններ (հեռուստացույց, երաժշտություն, հաճախակի այցելություններ ծանոթներին, որոնք օգտակար չեն հոգու համար) (Հոգեշահ գրքերից):
54. Եթե ուզում ես ստանալ երկնքի արքայությունը, ատիր աշխարհային ամեն բան, քանզի եթե լինես ցանկասեր և արծաթասեր, չես կարող ապրել Աստծո կամքի համեմատ (Հարանց վարք):
55. Աշխարհի մեջ շատ մոտ բարեկամներ, ազգականներ ու սիրելիներ ունես, հնարավոր է սրանց պատճառով խոչընդոտներ առաջանան քո ճանապարհներին, սակայն հիշիր Տիրոջ խոսքը. *«Ով որ իր հորը կամ մորը Բնձանից ավելի սիրի՝ Բնձ արժանի չէ»*: Թերևս նրանք անկեղծությամբ են սիրում քեզ, բայց այս սերը հաստատուն և մնայուն սեր չի կարող լինել, որովհետև երբ դու մեռնես, ու մարմինդ նրանց աչքերի առջևից աներևույթ լինի, քո հիշատակն էլ կվերանա: Գերեզմանի մեջ ծածկվելուցդ քիչ հետո քո հանդեպ ունեցած սերն ամենամոտ սիրելիներիդ մեջ անգամ մարող ճրագի պես պիտի նվազի: Մտածիր հիմա, թե արժե՞ նրանց համար անձդ հավիտենական դատապարտության մատնել (Տեր Գաբրիել քահանա):
56. Երբ քո մեղքերով դժոխք իջնես, այնտեղ աշխարհը կամ սիրելիներդ քեզ ի՞նչ մխիթարություն կարող են տալ կամ ի՞նչ օգնություն կարող են անել: Նույնպես աշխարհի մեջ վայելած ուրախություններիդ դժոխքի մեջ եղող տրտմություններիդ դեմ կարո՞ղ են՝ որպես մխիթարություն, ծառայել: Կերուխումը, խաղն ու պարը տակավին իրենց ազդեցությունները կունենա՞ն, այն ներդաշնակ երաժշտությունների ձայները լսվո՞ւմ են. ո՛չ, ո՛չ, այլ միա՛յն հավիտենական ողբ, հուսահատություն ու հառաչանք: *«Ո՛ր են նրանց աստվածները, որոնց վրա հույս էին դրել, թող ելնեն ու ձեզ օգնեն և ձեզ պաշտպանեն»* (Բ Օր. 32:37-38) (Տեր Գաբրիել քահանա):
57. Քանի որ աղոթքը մտքի համբարձումն է առ Աստված, պետք է, որ աղոթելիս միտքը զերծ լինի բոլոր աշխարհային մտածումներից, և կամքը լինի բարի կամեցողության մեջ (Պողոս Պատրիարք):

58. Մինչև ե՞րբ պիտի սիրենք պարապ, սնոտի և ոչ միայն սուտ, այլև խիստ չար այս կյանքը: Այն, ինչը որ Տիրոջ կամքն է, չենք անում, իսկ երբ այս կյանքից անդենականին անցնենք, մեր անցած օրերի համար պատիժ և վնասներ պիտի կրենք...Նա զուր տեղը միայն մարմնի պահանջները շարժելու համար չէ, որ այս կյանքում Սուրբ Հոգին բերելով՝ շնորհեց մեզ, այլ որպեսզի այս կյանքով հանդերձյալը շահենք: Նման կյանք պետք է միայն ձիերին, ավանակներին ու եզներին, որովհետև նրանց ծառայությունը միայն այստեղ է պետք, իսկ մենք, որ անմահ հոգի ունենք, ջանանք մեզ համար պատրաստված լավագույն կյանքը ժառանգել, ուր Սուրբ Հոգու միջոցով մարմինը ևս պիտի անմահանա (Բարսեղ Մաշկևորցի):
59. Մտածիր, թե որչա՞փ պիտի պատժվես Նրա կողմից, Ով կյանք է շնորհել քեզ, իսկ դու երկիրն ես սիրում: Աստված ժամանակ է տվել քեզ, որպեսզի քեզ Իր հետ հաշտեցնես, մինչ դու այն մեղքերի մեջ ես մաշեցնում: Երբ պարապ տեղը դրամ ես ծախսում, ցավում ես դրա համար, իսկ երբ բոլոր օրերդ սատանայի խայտառակության մեջ ես վատնում, չե՞ս ցավում դրա համար (Բարսեղ Մաշկևորցի):
60. Ասա ինձ, եթե զավակիդ արհեստ սովորելու տայիր, իսկ նա միշտ մնար տանը կամ ուրիշ տեղ խաղար, վարպետը չե՞ր հրաժարվի նրանից՝ ասելով. «Դու ժամանակ որոշեցիր, որպեսզի զավակդ արհեստ սովորի, սակայն այսքան ժամանակվա մեջ, տակավին ոչինչ չի սովորել, որովհետև երբեք չեկավ իմ մոտ, և այս իրողությունը հարկ է, որ հայտնեի քեզ»: Նույնպես և Աստված ասում է. «Ձեզ ժամանակ տվեցի, որպեսզի երկյուղածության, աղոթքի և բարեգործության արվեստը սովորեք, իսկ դուք պարապ տեղը ի՞նչ բանի համար վատնեցիք այդ: Ինչո՞ւ հաճախակի կերպով վարդապետների մոտ գնալով՝ ուշադրություն չդարձրեցիք ասված խոսքերին և առաքինի գործեր չկատարեցիք» (Բարսեղ Մաշկևորցի):
61. Լսիր, թե ինչ է ասում մարգարեն. *«Եկեք, որդիներս, լսեք ինձ և Աստծո երկյուղը պիտի սովորեցնեմ ձեզ»* (Սաղմ. 33:12), ինչպես նաև՝ *«Երանի այն մարդուն, որին Դու ես խրատում, Տեր, և դաստիարակում ես Քո օրենքներով»*: Իսկ դու, որ այս ժամանակը պարապ տեղն ես անցկացնում, ի՞նչ պատասխան պիտի տաս (Բարսեղ Մաշկևորցի):
62. Բոլոր նրանք, որ սիրում են այս աշխարհը, նմանվում են մարդու, որ ասելով իր կնոջը՝ նրանից բաժանվում է և ջանում գրկել նրա ստվերը, կամ մերժում է որդուն և սիրում է նրա շուքը: Արդարև, աշխարհը ստվեր է իր բոլոր բարիքներով՝ փառքերով և հեշտություններով, որի համար էլ մարգարեն ասում է. *«Մարդիկ ստվերի մեջ են շրջում»*, այսինքն՝ շուքի ետևից են սրընթաց գնում, և մի ուրիշ տեղ էլ՝ *«ծուխ և խոտի ծաղիկ»* է անվանում մարդկանց գործերը: Հետևաբար, պետք չէ սիրել աշխարհի զբաղմունքները, այլ փնտրել միայն այն, ինչն Աստծո կողմից գովված է (Բարսեղ Մաշկևորցի):
63. Արդ, փնտրենք արքայությունը, եղբայրներ՝, ոչ այնպես, ինչպես Ղովտի կինը, որ ետ նայեց և աղի արձան դարձավ, քանզի թեև դուրս եկավ Սողոմից, սակայն ետ

շրջվելով՝ կործանվեց: Նույնպես և մենք, եթե արքայությունը փնտրելով՝ թողնում ու ետ ենք դառնում դեպի աշխարհի սերը, կործանվում ենք (Գրիգոր Տաթևացի):

64. Քանզի ո՞վ կարողացավ աշխարհին տիրելու հետ միասին նաև անապականություն ստանալ. կամ ո՞ր թագավորը կարողացավ մահը կյանքի փոխարկել. կամ ո՞վ կարողացավ մարմնավոր երանությունն իր հետ հավիտենական կյանք տանել (Ներսես Լամբրոնացի):
65. Մեր Տերը մարդասիրության լավ խրատ է տալիս մեզ՝ հաճախ ասելով. «*Օ՛, եկե՛ք գնանք այստեղից*» (Մատթ. 26:46), այսինքն՝ երկրից երկինք. իսկ մենք երկրից դեռ չենք հրաժարվում, այլ օձի նման երկրի վրա քարշ ենք գալիս (Սարգիս Շնորհալի):
66. Քավ լիցի, որոյակ, եթե Աստծո կենաց ժառանգությունից դուրս գաս ժառանգելու համար անցավոր աշխարհը, որը ոչինչ է. այսօր կա և վաղը կկորչի: Հիշիր Տիրոջը, որ մեզ բարձրացնելու համար խոնարհվեց և Իր Արյունը թափեց խաչի վրա, մեր կյանքի ու մեր փրկության համար մահվան մատնվեց: Պահիր Նրան քո մտքում և սրտովդ՝ Նրան օգնության կանչիր (սբ. Գայանե):

67. Ոմանք, չբավարարվելով նրանով, ինչ ունեն հարմարավետ կյանքի համար, համառորեն ավելիին են ձգտում և դառնում են ստրուկ կրքերին, որոնք տատանում են հոգին, և մտածմունք ու երազանքներ են բորբոքում նրանց մեջ, թե իբր ամեն ինչ մշտապես վատ է և անբավարար, հետևաբար պետք է ձեռք բերել նորը և ավելի լավը: Եվ ինչպես չափից դուրս երկար հագուստը խանգարում է ճանապարհորդին, այդպես և չափից շատ ունեցվածք ունենալու ցանկությունը թույլ չի տալիս հոգուն ջանալ և փրկվել (Անտոն Անապատական):
68. Հնարավոր չէ միաժամանակ սիրել թե՛ հոգին, և թե՛ հարստությունը (Հովհան Ոսկեբերան):
69. Արծաթասերի ձեռքում հարստությունը նույնն է, ինչ խենթի ձեռքում սուրը (Հովհան Ոսկեբերան):
70. Ինչպես ծովն առանց ալիքների համարյա թե չի լինում, այնպես էլ արծաթասեր մարդու սիրտն առանց վշտերի, վախի ու անհանգստության չի լինում (Հովհան Ոսկեբերան):
71. Առաքինությունն ավելի հեշտությամբ է կատարվում աղքատության ժամանակ (Հովհան Ոսկեբերան):
72. Հարուստն իրեն բազմաթիվ հոգսերի է ենթարկում, բազմաթիվ շղթաներով, ինչպես շուն՝ իր փողերին է կապված լինում (Հովհան Ոսկեբերան):
73. Մարդիկ այլևս ոսկե ու արծաթե կուռքեր չեն պաշտում, այլ պաշտում են ուղղակի ոսկին ու արծաթը, և իրենց հույսը դնում են դրանց վրա (Հովհան Ոսկեբերան):
74. Եթե ուզում ես երկինք գնալ, ապա երկրի վրա ոչինչ մի ունեցիր, որը կարողանա արգելք հանդիսանալ (Հովհան Ոսկեբերան):
75. Ով հաղթել է հարստասիրության մոլությանը, նա է ամենահարուստը (Հովհան Ոսկեբերան):
76. Սարսափելի, ճշմարտապես սարսափելի բան է արծաթսիրությունը: Այն փակում է թե՛ աչքերը և թե՛ ականջները, դարձնում է գազաններից ավելի կատաղի, թույլ չի

տալիս մտածել ոչ խղճի մասին, ոչ՝ ընկերության, ոչ հարաբերվելու մասին, ոչ էլ սեփական հոգու փրկության մասին, սա հանկարծ ետ է դարձնում այս ամենից, և իրենով գերվածներին դարձնում ստրուկներ՝ ինչպես ոմն դաժան բռնավոր: Եվ ի՞նչն է ավելի վատ, որ այս դառը ստրկության մեջ, սա ստիպում է, որպեսզի էլ ավելի իրենով տարվեն, և արծաթասերներն ինչքան ավելի են ներքաշվում, այնքան ավելի հաճելի է այդ վիճակը թվում: Եվ հիմնականում սա է պատճառը, որ այս հիվանդությունը դառնում է անբուժելի, քանզի սրանից է, որ այս գազանը չի սանձահարվում (Հովհան Ոսկեբերան):

77. Արծաթսիրությունը Գեհեզին աշակերտից և մարգարեից դարձրեց բորոտ, սա կորստի մատնեց Անանիային, նաև Հուդային դարձրեց դավաճան: Սա ծնել է անհամար պատերազմներ, ճանապարհները լցրել է արյունով, քաղաքները՝ սգով ու լացով: Սա խորհրդավոր ընթրիքի արարողությունը դարձնում է անմաքուր և ճաշկերույթը՝ մերժելի: Դրա համար էլ Պողոսն անվանում է սա կռապաշտություն և ինչո՞ւ, որովհետև շատերն, ունենալով հարստություն, չեն համարձակվում օգտվել դրանից՝ համարելով դա սրբություն և ամբողջովին այն փոխանցում են թոռներին ու նրանց սերունդներին՝ չհամարձակվելով դիպչել դրան, ինչպես մի բանի, որ կարծես նվիրված է Աստծուն: Եվ եթե նույնիսկ երբևէ ստիպված են լինում, այնժամ այնպիսի մի վիճակի մեջ են ընկնում, որ կարծես թե գործել են ինչ-որ անթույլատրելի մի արարք: Մյուս կողմից, ինչպես կռապաշտը պահպանում է կուռքը, սրանք արգելափակում են ոսկին դռներով և պարսպով և արծաթե տարաների մեջ են այն պահում: Դե եթե դու էլ նման ձևով երկրպագում ես ոսկուն, ոչնչով չես տարբերվում կուռքին երկրպագող հեթանոսից (Հովհան Ոսկեբերան):
78. Հեթանոսն ավելի շուտ կտա իր աչքերը և իր անձը, քան թե՝ կուռքը, այդպես և՛ ոսկի սիրողը: Բայց դու կասես, որ ոսկուն չե՞ս երկրպագում: Հեթանոսն էլ նույնն է ասում, որ չի երկրպագում կուռքին, այլ՝ նրա մեջ բնակվող դևին: Այսպես և դու չես երկրպագում ոսկուն, սակայն երկրպագում ես դևին, որը խցկվում է հոգուդ մեջ ոսկու տեսքից և նրա հանդեպ քո կրքոտությունից (Հովհան Ոսկեբերան):
79. Արծաթսիրության կիրքը դևից վատթար է և սրա առաջ ավելի շատերն են խոնարհվում, քան հնում՝ կուռքերի: Կուռքերին շատ բաներում չեն լսում, իսկ արծաթսիրությանն ամեն ինչում հնազանդվում են և անում են այն ամենը, ինչ նա հրամայում է կատարել: Իսկ ի՞նչ է նա ասում: «Եղիբ բոլորի հանդեպ թշնամի, - ասում է նա, - և հակառակորդ, մոռացիր բնությունը, արհամարհիր Աստծուն, զոհաբերիր քեզ ինձ». և ամեն բան հնազանդվում է սրան: Կուռքին՝ որպես զոհ, բերում են անասունների, իսկ արծաթսիրությունն ասում է. «Որպես զոհ՝ ինձ մատուցիր քո անձը»: Տեսնո՞ւմ ես, թե ինչպիսի զոհասեղաններ ունի սա, և ինչպիսի զոհեր է ընդունում: *«Ազահները*, - ասում է Առաքյալը, - *Աստծո արքայությունը չեն ծառանգում*», բայց սրանք այս խոսքերից էլ չեն զարհուրում (Հովհան Ոսկեբերան):
80. Չնախանձենք հարուստներին և չարհամարհենք աղքատներին, քանզի թե մեկը, և թե մյուսը լինում են Աստծուց, նաև՝ ոչ Աստծուց: Բայց կասես, թե ասված է. *«Հարստությունն ու աղքատությունն Աստծուց է»* (Միք. 11:14): Բայց հարցնենք մեզ հակաճառողներին, բոլոր հարստություննե՞րն են Աստծուց, և արդյոք ամեն մի

աղքատությունն է, որ Աստծուց է: Ո՞վ կարող է դա ասել: Քանզի մենք տեսնում ենք, որ շատերն իրենց մեծ հարստությունը հավաքում են հափշտակությամբ, կախարդությամբ և նմանօրինակ այլ միջոցներով: Դե ասա ինձ, կարելի՞ է ասել, որ նման հարստությունն Աստծուց է: Ոչ, ուրեմն որտեղի՞ց է՝ մեղքից: Պոռնիկը պղծում է իր մարմինը և հարստանում, այսպես և գողը՝ ծակելով պատը, հավաքում է անիրավ հարստություն: Եվ ինչ, արդյո՞ք ամեն մի հարստություն է, որ Աստծուց է: Բայց լսիր, որ լինում է նաև աղքատություն, որ Աստծուց չէ: Մի անժուժկալ պատանի ծախսեց իր հարստությունն անառակ կանանց, կախարդների և նմանօրինակ այլ բաների վրա և դարձավ աղքատ, ակնհայտ է, որ սա Աստծուց չէ, այլ՝ սեփական անժուժկալությունից: Այսպես է նաև, եթե մեկն աղքատանում է պարապությունից, դառնում է կարիքավոր սեփական անմտությունից կամ՝ անելով վտանգավոր և անօրեն բաներ, պարզ է, որ նման մարդիկ Աստծուց չեն ընկել նման վիճակի մեջ (Հովհան Ոսկեբերան):

81. Ինչպիսի՞ աղքատությունն է և ինչպիսի՞ հարստությունն է, որ տրվում է Աստծուց: Նա դարձրեց հարուստ Աբրահամին, նրանից հետո նաև՝ Հոբին, ինչպես որ ասում է. *«Տիրոջ ձեռքից բարիքներ ընդունեցինք, չարիքներին չհամբերե՞նք»* (Հոբ 2:10): Հակոբի հարստությունն էլ այստեղից առաջ եկավ: Լինում է և Նրանից չքավորություն, որը պատճառ է բարիքի, որը և Նա երբեմն առաջարկեց հարուստին հետևյալ խոսքերով. *«Եթե ուզում ես կատարյալ լինել, գնա վաճառիր ունեցվածքը և բաժանիր աղքատներին և եկ Իմ ետևից»* (Մատթ. 15:21): Եվ հիմա կհարցնես, եթե հարուստները օգտակար չեն, ուրեմն, ինչի՞ համար նրանք գոյություն ունեն: Նրանք են անպիտան, ովքեր իրենք իրենց են հարստացրել, իսկ ում հարստացրել է Աստված, նրանք հույժ օգտակար են: Սա կարելի է տեսնել և իր գործերից: Աբրահամը տիրում էր հարստության և դա՝ հոգուտ բոլոր ճամփորդների, օտարականների ու կարիքավորների: Այսպիսին էր և Հոբ Երանելին. *«Իմ դուռը բաց էր բոլոր այցելուների համար»* (Հոբ 31:32), *«Կույրին աչք էի և կաղ մարդուն՝ ոտք ու խեղճին՝ հայր»* (Հոբ 29:15), *«Օտարը դրսում չէր օթնանում, իմ դուռը բաց էր եկվորի առաջ»* (Հոբ 31:32), *«Կորած մեկին անտեսեցի՞ն և չհազցրեցի՞ն»* (Հոբ 31:15): Եվ սրանից առավելն էր անում նա: Իսկ հիմա ուզո՞ւմ ես տեսնել նրանց, որ հարստացան, բայց ոչ Աստծուց, և տեսնել, թե ինչպես էին նրանք վարվում իրենց ունեցվածքի հետ: Նայիր հարուստին, որ հիշատակվեց Ղազարոսի հետ, որ մի փոքր բան իսկ չհեռացրեց իրենից, նաև Աքաբին, որ հափշտակեց այգին, և նմանօրինակ այլոց (Հովհան Ոսկեբերան):

82. Հիմա կհարցնես. ինչո՞ւ է Աստված թույլ տալիս նման մարդկանց հարստանալ: Որովհետև Նա երկայնամիտ է և ուզում է մեզ բերել ապաշխարության, որովհետև Նա պատրաստել է գեհենը և օր նշանակել, որում պիտի դատի ամբողջ երկիրը: Եթե Նա նույն պահին պատժեր հափշտակությամբ հարստացողին, այնժամ Զակքեոսը ժամանակ չէր ունենա՝ զղջալու և քառապատիկ ավելին տալու իր հափշտակածից, դնելով և իր սեփական ունեցվածքի կեսը, Մատթեոսը չէր կարող փոխվել և դառնալ առաքյալ, եթե չունենար համապատասխան ժամանակամիջոց, և նմանօրինակ ուրիշ շատերը: Եթե նրանք չուզենան զղջալ և շարունակեն նույնն

անել, ուրեմն, նրանց համար էլ ասել Պողոսը, որ նրանք իրենց. *«Խստությամբ և անգիղճ սրտով բարկություն են դիզում իրենց անձի դեմ բարկության օրվա և Աստծո դատաստանի հայտնության օրվա համար»* (Հռոմ. 2:5): Որպեսզի մենք խուսափենք այս բարկությունից, ապա հավաքենք երկնային հարստություն և փնտրենք չքավորությունը, որ արժանի է գովասանքի, և այնժամ մենք էլ կարժանանանք գալիք անանց բարիքներին (Հովհան Ոսկեբերան):

83. Զարհուրենք արժաթսիրությունից և փախչենք այս մեղքից: Արժաթսիրությունը խռովքի է մատնել ամբողջ աշխարհը, ամեն ինչ մատնեց անկարգության, նա հեռացնում է մեզ Քրիստոսին ծառայելու երանավետությունից, քանի որ մամոնան լիովին հակառակ է Քրիստոսին: Քրիստոսն ասում է. «Տուր կարիքավորներին», իսկ մամոնան՝ «Խլիր կարիքավորից», Քրիստոսն ասում է. «Ներիր քո հանդեպ չար խորհողին և վիրավորողին», իսկ մամոնան՝ «Խարդավանքներ սարքիր մարդկանց դեմ, չնայած որ քեզ ոչ մի վնաս չեն հասցրել», Քրիստոսն ասում է. «Եղիր մարդասեր և հեզ», իսկ մամոնան՝ հակառակը. «Եղիր դաժան և անմարդկային, ոչինչ համարիր կարիքավորների արցունքները», և այս կերպով դատաստանի օրը մեզ համար զարհուրելի է դարձնում Դատավորին: Այնժամ մեր բոլոր գործերը կհառնեն մեր աչքերի առջև, մեր կողմից վիրավորվածներն ու զրկվածները մեզ կգրկեն ամեն մի արդարացումից (Հովհան Ոսկեբերան):

84. Արհամարհենք դրամը և փառքը: Այս կրքերից ազատվածը ազատ է բոլոր մարդկանցից, նա առավել հարուստ է արքայական պատմուճան հագնողից: Չե՞ս տեսնում արդյոք, թե որքան չարիք է լինում դրամի պատճառով: Չեմ ասում, որքան ազահությունից, այլ որքան՝ փողի հանդեպ կրքոտությունից: Օրինակ, մեկը փող է կորցրել և հիմա ապրում է մի կյանքով, որ մահվանից ավելի անտանելի է: Ինչի՞ համար ես սգում, ով մարդ, ինչի՞ համար ես լացում, արդյոք նրա համա՞ր, որ Աստված ազատեց քեզ ավելորդ հոգսերից: Այն բանի՞ համար, որ էլ չես նստում ահի և դողի մեջ: Եթե մեկը քեզ նստեցներ իր գանձի մոտ և հրամայեր գիշեր ու զօր այն հսկել, դու կո՞ղբոհեի՞ր դրա համար և կտրտնջայի՞ր: Բայց երբ դու ինքդ ես քեզ կապել անտանելի կապանքներով, էլ ինչու՞ ես սգում, որ արձակվել ես այդ կապանքներից (Հովհան Ոսկեբերան):

85. Տերն ասաց. *«Երանի հոգով աղքատներին»* (Մատթ. 5:3): Մտածիր, թե ինչպիսի օրհնության կարժանանաս Աստծո կողմից, եթե այդ բանը գործով ցույց տաս: Նա մեզանից պահանջում է մի բան, որպեսզի ամեն ինչի համար Աստծուն գոհություն հայտնենք և ամեն բան ավելիով ունենանք: Օրինակ, եթե կորցրել ես 100 ոսկի, գոհացիր Աստծուց և Իրեն դիմելու և գոհություն հայտնելու համար դու ավելին կստանաս: Եվ սատանան էլ վնասում է մեզ ոչ այն բանի համար, որ հափշտակի մեր ունեցվածքը, քանի որ նա գիտի, թե այդ բոլորը ոչինչ են, այլ որպեսզի այդ բանի միջոցով մեզ ստիպի արտահայտել մի ինչ-որ աստվածհայեցողություն: Այսպես և Հոր Երանելուն նա ցանկանում էր զրկել ոչ միայն ունեցվածքից, այլև՝ դարձնել նրան աստվածհայեցող: Երբ չարը զրկեց Հորին իր ունեցվածքից, տես, թե ինչ ասաց կնոջ միջոցով. *«Աստծուն հայհոյիր ու մեռիր»* (Հոր 2:9): Բայց դու, ո՞վ չարք, նրան զրկեցիր ամեն ինչից: «Ես այն բանին չեի ձգտում, ինչ-որ արեցի, - ասում է նա, - այլ ես

ձգտում էի այս բոլորի միջոցով Հոբին գրկել Աստծո օգնականությունից՝ Նրա դեմ տրտունջ հարուցելու միտումով, սրա համար է, որ նրան գրկեցի ունեցվածքից, իսկ եթե այդ բանին չհասնեմ, Հոբը ոչ մի վնաս չի կրի, այլ ավելի մեծ օրհնության կարժանանա»։ Տեսնո՞ւմ ես, որ չար ոգին գիտի, թե ինչպիսի վնասներ են լինում նման անհամբերությունից։ Դրա համար էլ նա նման խարդավանքներ էր նյութում Հոբի դեմ (Հովհան Ոսկեբերան)։

86. Ես չեմ դատում նրանց, ովքեր ունեն տներ, դաշտեր, դրամ, ծառաներ և այլն։ Այլ միայն ցանկանում եմ, որ նրանք իմաստությամբ և պատշաճ կերպով վարվեն՝ տիրոջ պես, այլ ոչ թե՝ ստրուկի, այսինքն՝ տիրել հարստությանը և թույլ չտալ, որպեսզի այն տիրի մեզ վրա, օգտագործել այն, բայց չչարաշահել (Հովհան Ոսկեբերան)։
87. Երբ խոսում է ոսկին, մնացած խոսքերն անգոր են, այն կարողանում է համոզել, չնայած համր է (Գրիգոր Աստվածաբան)։
88. Արծաթսիրության մոլությունն էր պատճառը, որ սատանան Հուդայի սիրտը սողոսկեց, ապա այն գրավեց և հետո համարձակաբար հաստատվեց նրա մեջ (Գրիգոր Աստվածաբան)։
89. Դժոխքը չի ասի՝ հերիք է, հարստատենչը երբեք չի ասում, թե՝ բավական է (Բարսեղ Կեսարացի)։
90. Ժլատը, քանի դեռ կենդանի է, ոչ մի լավ բան չի անում, միայն նրա մահից հետո է բարիք լինում, երբ կուտակված հարստությունը լույս աշխարհ է գալիս (Բարսեղ Կեսարացի)։
91. Ինչքան ծանր են ժլատի սնդուկները, այնքան թեթև է հարազատների վիշտը (Բարսեղ Կեսարացի)։
92. Քո ձեռագործը վաճառելիս շահեցրու նաև քո վաճառակցին՝ ավելացնելով նրա բաժնի վրա, և մի սիրիք բռնադատել նրան (Եվագր Պոնտացի)։
93. Մի տարվիր հարստությամբ, քանի որ դրա հանդեպ ունեցած հոգսը՝ հակառակ քո կամքի, կհեռացնի քեզ Աստծուց (Նեղոս Սինայեցի)։
94. Ինչքերի կուտակման մասին միտքը քեզ հուշում են ծերությունը և հիվանդությունները, որպեսզի Աստծո վրա ունեցած մեր հույսը բաժանես ունեցվածքի վրա ունեցած հույսի հետ (Նեղոս Սինայեցի)։
95. Անընչասերն ապրում է անհոգ կյանքով, իսկ ընչաքաղցը հարստության մասին հոգսը կրում է՝ որպես մշտական հիվանդություն (Նեղոս Սինայեցի)։
96. Վա՛յ ընչաքաղցին։ Հարստությունը փախչում է նրանից, քանզի նրան կրակ է սպասվում (Նեղոս Սինայեցի)։
97. Արծաթսիրությունն արմատն է ամենայն չարիքի։ Ով ուզում է ոչնչացնել կրքերը, թող սկզբից արմատախիլ անի արծաթսիրության արմատը, քանի դեռ մնում է արծաթսիրությունը, ոչ մի օգուտ չես ստանա ճյուղերը կտրելուց, քանի որ եթե նույնիսկ կտրես էլ ճյուղերը, ապա շուտով նրանք նորից կաճեն (Նեղոս Սինայեցի)։
98. Մի ուրախացիր իրերով և նրանց փառքով, ապա թե ոչ՝ մեղավորները կխփեն ոչ միայն թիկունքիդ, այլև երեսիդ, որպեսզի ծաղրեն քեզ՝ հրապուրելով և խաբելով անօրեն խորհուրդներով (Նեղոս Սինայեցի)։

99. Դրամ մի՛ ցանկացիր, և այն կուղարկվի առատությամբ (Եպիփան Կիպրացի):
100. Մի ասա, որ դրամ ես հավաքում աղքատների համար, քանի որ որբնայրի կինը երկու լումայով գնեց Երկնքի արքայությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
101. Քամիները չեն թողնում ծովին, իսկ արծաթասերին չեն թողնում բարկությունն ու տխրությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
102. Արծաթսիրությունը հաղթահարողն արմատախիլ է արել հոգսերը, իսկ նրանով տարվածը երբեք մաքուր չի աղոթում (Հովհաննես Սանդուղք):
103. Արծաթսիրությունն սկսվում է ողորմությունների բաշխելու անվան տակ և վերջանում աղքատների հանդեպ ատելությամբ: Արծաթասերը ողորմած է, քանի դեռ դրամ է հավաքում, իսկ երբ դրամը կուտակվում է, այնժամ պինդ փակում է իր ձեռքը (Հովհաննես Սանդուղք):
104. Տեսել եմ աղքատներ, որոնք ապրելով հոգով աղքատների հետ, հոգեպես հարստացել են և մոռացել իրենց աղքատությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
105. Ինչպես ոսկին կավի հետ փոխանակողը մեծ վնաս է հասցնում իրեն, այդպես էլ նրանք, ովքեր մարմնավոր, նյութական շահի համար խոսում են հոգևոր բաներ (Հովհաննես Սանդուղք):
106. Հարստությունը համարիր ոչ այլ ինչ, քան տատասկ, որն արյունոտում է նրանց, ովքեր իրենց ձեռքերով ամուր սեղմում են այն (Օգոստինոս Երանելի):
107. Հարց. - Երբ ինչ-որ մեկի հետ հաշիվ եմ անում, ապա մի ձայն ինձ ստիպում է գոնե մի փոքր թաքցնել, խաբել: Ի՞նչ անեմ:
- Պատ. - Հակառակն արա, աշխատիր նրան ավելի շատ տալ, ինչքան էլ դժվար լինի քեզ համար: Գոնե մի պղնձադրամ, որպեսզի խուսափես չար վաշխառությունից: Քանզի նա, ով աշխատում է գոնե մի փոքր ավելի տալ, դրանով իսկ հեռացնում է իրեն որևէ բան ավել ունենալու մեղքից: Փոքրի մեջ մեղանչողը մեծի մեջ էլ է մեղանչում, քանզի փոքր կրքերը վերածվում են մեծ կրքերի: Թող Աստված քեզ Իր երկյուղի մեջ հաստատ պահի (Բարսիլիսկոս Մեծ):
108. Հարց. - Եթե որևէ մեկը գնում կամ վաճառում է որևէ իր, մեղք չե՞ արդյոք սակարկելը:
109. Պատ. - Եթե դա ստիպողաբար չի արվում, այլ ազատ կամքով, փոխադարձ համաձայնությամբ, ապա մեղք չէ տալ կամ վերցնել պայմանավորված գինը: Սակայն եթե մեկն ավելի շատ ձեռք բերեց, քան իրական արժեքն է, ապա նա, բնականաբար, պետք է վերադարձնի ավելցուկը և հենց դրանով բարի գործ կանի, որի համար էլ երախտագիտության կարժանանա: Իսկ եթե որևէ մեկն իր ենթականերից մեկի հետ է պայմանագիր կնքում, ապա պետք է զգոն լինի, որպեսզի իր իշխանությամբ ճնշում չգործադրի, քանի որ սա մեղք է: Պետք է նախապես ասել. ես չեմ վիրավորվի, եղբայր, եթե դու չհամաձայնես այն գումարին, ինչ ես եմ առաջարկում, ավելին տալ չեմ պատրաստվում: Այդ պատճառով էլ արա, ինչպես ուզում ես, կամ ինչպես հարմար ես գտնում (Բարսիլիսկոս Մեծ):
110. Ոչ թե հարստություն ունենալ, այլ՝ հարստության կարիք չունենալ, ահա մեծ հարստությունը (Աբբա Հովհաննես):

111. Մեծ չարիք է, երբ անարգ որթատունկը կամենում է մեծահարուստ լինել, քանի որ փառաց Աստվածն ու գործության Տերն ուզեց աղքատանալ (Բեռնարտոս):
112. Հարուստներն ընդհանրապես խղճուկ են՝ որպես իրենց բնությունն աղավաղողներ և որպես մարդիկ, որոնք իրենց հույսը դրել են ոչ թե Աստծո վրա, այլ՝ իրենց բազում ստացվածքների, որ պատրաստ են աղքատից հանել նույնիսկ վերջին վերնաշապիկը, իսկ մեր հարստությունն Աստված է, Նրա ճշմարտությունն ու ողորմությունը («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
113. Այս դարի որդիները կառուցում են հիասքանչ և հարմարավետ տներ՝ հուսալով ապրել դրանց մեջ հանգիստ և հարմար: Իսկ դու ժամանակավոր կյանքիդ ընթացքում ջանա կառուցել հոգևոր տուն, առաքինության տուն, այն կհանգստացնի և երանություն կպարգևի քեզ հավիտյան, անանցանելի աշխարհում՝ Երկնային Աստծո քաղաքում («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
114. Դրամ սիրող քրիստոնյան կռապաշտ է, մարդկային փառքը սիրողը՝ սատանայի զինվոր է, մարմնավոր կրքերին անձնատուր եղողը՝ մեղքի և սատանայի ծառա (Հոգեշահ գրքերից):
115. Քանի որ ազահն իր գանձերը երկրի վրա դիզելու ետևից է գնում, իհարկե, նրա սիրտն ու սերն էլ երկնքից ու Աստծուց հեռու են (Տեր Գաբրիել քահանա):
116. Աստված մինչև անգամ մեր սննդի և հագուստի և այլ կարիքների համար հոգ անել չի պատվիրում. *«Քո հոգսը Տիրոջ վրա դիր, և Նա կխնամի քեզ»* (Սաղմ. 55:22): Բայց ազահը գործնական է, ուզում է իր և իր ընտանիքի ապագան ապահով հիմքերի վրա դնել իր իսկ ջանքերով (Տեր Գաբրիել քահանա):
117. Արծաթսիրությունը միայն շատը ցանկանալը չէ, այլ այն, ինչ-որ մեր անհրաժեշտությունից առավել է: Մի՞թե ոսկու և թանկարժեք քարերի շատությունը մատնողին հրապուրեց, ոչ, եղածն ընդամենը երեսուն արծաթ էր (Բարսեղ Մաշկևորցի):
118. Տեսնում եմ, որ ամենքս էլ արհամարհում ենք Քրիստոսին և պատվում ինչքերին: Մեզանից ո՞վ է արդյոք Քրիստոսին հաճելի լինելու համար այնքան հոգում և աշխատում, որքան հարստության համար, և կամ ո՞վ է Քրիստոսի հանդեպ այնքան սեր ցուցաբերում, որքան չեմ ասում իր կնոջ և զավակների, այլ կենդանիների, պարտեզների և այգիների համար: Այս բոլորի համար բազմապիսի խնամք ենք տանում, մինչ Քրիստոսի համար՝ երբեք (Բարսեղ Մաշկևորցի):
119. Տակավին ոմանք այնքան չար են ու խիստ, որ հակառակ այն բանի, որ զավակ չունեն, չեն ուզում իրենց ժառանգությունն այլոց թողնել: Ավելի շուտ փափագում են, որ գետինը բացվի ու այն ծածկի, որպեսզի իրենք չտեսնեն, որ ուրիշները տիրանում են իրենց հարստությանը, ինչը չար մտքի ծնունդ է: Սակայն դու գրիր, որ Քրիստոսին ես ժառանգում հարստությունդ: Սա ողջությանդ ժամանակ պիտի անելիր, որովհետև մեծագույն ողորմությունը կենդանության ժամանակ արվածն է: Քանի որ այդ չես արել, գոնե մահվանիցդ հետո արա, որպեսզի ձախակողմյան ուլերի հետ չդասվես (Մատթ. 25:32), թեև գառների հետ չես կարող փառավորվել,

- սակայն գեթ նրանց շարքերը կանցնես, ինչը նվազ բարիք չէ (Բարսեղ Մաշկևորցի):
120. Ո՛վ չար վաշխի անօրինություն, որ վաշխառուների համար մահվան որոգայթ է: Չեն իմանում սրանք, որ դա խեղդակապ է իրենց անձերի համար, կապանք հոգու, առիթ գեհենի, առաջնորդ խավարի, պատրաստող ամեն տեսակի չարչարանքների և հավիտենական ամոթի, որի համար և հարկ է, որ խիստ զգուշությամբ հրաժարվենք ստացվածք տենչալուց: Փախչենք այդ չար ախտից, փախչենք չարածանի գազանից, խույս տանք սատանայական մեքենայություններից: Որովհետև վաշխառությունը չար օձի վարդապետությունն է, դիվային հնարք է, թշնամու սերմն է, տանջանքների հավաստիքն է, բարեպաշտության խափանարար, գեհենի ճանապարհ, արքայության զրկում, մարմնի խռովք, հոգու սատակում և բոլոր արդարությունների մերժում (Բարսեղ Մաշկևորցի):
121. Հարստության ձգտելիս հիշի՛ր, որ հարստությունը ծնում է հպարտություն, սնապարծություն, որովայնամոլություն, վավաշոտություն և ամեն տեսակի շքեղություն: Անկարելի է միաժամանակ մի աչքով երկինք նայել, մյուս աչքով՝ երկիր: Նմանապես անհնար է թե՛ երկրավոր, թե՛ երկնային սիրով Աստծուն հաճելի լինել (Խոսրով Անձևացի):
122. Ազահության նման ուրիշ ոչ մի ախտ չի կարող Աստծո սիրո հանգույցը քանդել. նրանից գերվողը Աստծուն մամոնայի հետ կփոխի, որովհետև դրամի սիրուց կարհամարհի Աստծո պատվիրանները, գեհենի սպառնալիքները և Արքայության պատիվը: Երբ նա արհամարհում է Արքայության Տիրոջը և կորստյան որդի Հուդայի նման Նրան արծաթի փոխարեն ծախում, ապա նրա համար ուրիշ ի՞նչ պատվական բան կմնա: Այսպիսիների վճիռը մեր Տերն Ի՛նքն է, որ բացահայտ կերպով հայտարարեց. *«Չե՛ք կարող ծառայել Աստծուն և մամոնային»* (Մատթ. 6:24)՝ կամենալով ասել այն, որ Աստծո ծառան չի կարող ծառայել և հնազանդվել մամոնային. իսկ նա, ով մամոնայի ծառա է, Աստծո ծառայությունից հեռացած է և կռապաշտների հետ պիտի դատվի, որովհետև Պողոսը կռապաշտների հետ է դատում այնպիսիներին՝ ասելով. *«Ազահությունը կռապաշտություն է»* (Կող. 3:5) (Սարգիս Շնորհալի):
123. Տերը մեզ հրամայում է, որ մեր գանձերը պահենք երկնքում, որը գողերի համար անմերձենալի է (Ղուկ. 12:33), իսկ մենք մեր ունեցած գույքը հողի մեջ ենք թաղում և գողերի ու ավազակների համար ենք հավաքում (Սարգիս Շնորհալի):
124. Ծաղկաթափ փառքերի վրա չգարմանանք, երանի չտանք հարուստներին, որովհետև նրանց փառքը ոչ միայն խոտի ծաղիկներից ավելի դյուրաթառամ է, այլ սարդոստայնից ավելի արագ է քանդվում: Սովերի և երազի պես է նրանց կյանքը և դեռ՝ շատ ավելի դյուրին է ջրի վրա գրելը, քան նրանց հարստությունը, որովհետև այնքան արագավախճան և դյուրափշուր են, որ անձրևի պղպջակներից ավելի հեշտ են պայթում ու անհետանում և միայն իրենց շահից ձեռք գցած մեղքն է, որ տանում են իրենց հետ: Զրկվում են անդենական փառքից՝ հետապնդելով անցողիկ բարիքներ, առանց իսկ սրանք վայելելու: Լանք նրանց

- համար և մեծապես ողբանք, որովհետև ջանում են ստանալ անցավորը և տեսանելի փառքով պատվվելը, որով և զրկվում են Աստծո փառքից: Ավա՛ղ, նրանց մտքի կուրությանը և չափազանց անզգամությանը (Սարգիս Շնորհալի):
125. Չենք վախենում Աստվածաշնչի դատապարտությունից, որ ասում է. *«Հարուստն իր հարստությամբ պիտի թռչնի»* (Հակ. 1:11): Իսկ եթե Աստվածաշնչի պատգամներին չեք հավատում, գեթ նայեք անցյալի հարուստներին և սովորեցեք հարստության ունայնությունը, որովհետև սրանք մրրիկից քշված փռուց և կարմիր կակաչից ավելի շուտ անհետացան, իսկ աշխարհիկ հարստությունից ոչինչ չտարան իրենց հետ՝ բացի մեղքից, ինչն էլ հանդիսանում է Աստծո բարկության պատճառը և անդենական տանջանքների առիթը: Որովհետև իր հարստության վրա որքան ավելի դիզի, այնքան իր անձի վրա ցավ կավելացնի և իր համար խավար, որդ և գեհեն կհավաքի (Սարգիս Շնորհալի):
126. Ինքն իր համար հավաքելը և պահելն ուրիշ ի՞նչ կարող է լինել, եթե ոչ՝ ազահություն, որ երկրորդ կռապաշտությունն է: Իսկ նրանք, որ ասում են, թե իրենց զավակների համար են հավաքում և սա որպես հարմար պատճառաբանություն են նկատում, թող իմանան, թե սա բանսարկուի խաբեությունն է: Նա, չկարողանալով հայտնապես կռապաշտությամբ խաբել և մահացնել, իրենց զավակների պատճառով նույնն է գործել տալիս և անհույս դարձնում Քրիստոսից: Ով հիմար, Նա որ քեզ ստեղծեց, որդուդ էլ չստեղծե՞ց, Նա որ քեզ ինչքեր տվեց, զավակներիդ չի՞ կարող տալ: Չլինի՞, թե քեզ նրանից ավելի է սիրում, քեզ տվեց, նրան կզլանա՞: Չմտածես, որ նրան հանձնելով քեզ՝ Իր խնամքից հեռացրեց: Եվ ինչպես կարող է մեծը տալուց հետո փոքրը զլանա, մարմինը ստեղծեց, հոգին տվեց, իսկ ինչ որ հոգուն և մարմնին պետք է, մի՞թե պիտի չտա: Չլսեցի՞ր Քրիստոսի խոսքը. *«Հոգին կերակրից ավելի կարևոր է, և մարմինը՝ հագուստներից»* (Մատթ. 6:25), իսկ եթե լսեցիր՝ ինչո՞ւ ես անհավատ մնում և թույլ չես տալիս Արարչին, որ խնամք տանի: Ինչո՞ւ ես զավակիդ Արարչի խնամքից զրկում՝ տարօրինակ կերպով նրա համար հոգ տանելովդ: Նրանն է ստեղծվածը, Իրեն ապավինիր և վայելուչ առաքինություն սովորեցրու զավակիդ՝ կատարելով Աստծո պատվիրանը (Սարգիս Շնորհալի):
127. Չավակիդ բարեպաշտության օրինակ թող, այլ ոչ թե՝ հարստություն: Աղքատների երամին արած գթությամբդ զավակիդ վերակացու թող Աստծո անսահման գթությունը և ոչ թե՝ փայլող ոսկի: Սովորեցրու ողորմության բարիքը և ոչ թե՝ տմարդության չարիքը, սովորեցրու Աստված պաշտել և ոչ թե՝ մամոնա, սովորեցրու երկնավոր բաներ ցանկալ և ոչ թե՝ երկրավոր: Վարժեցրու պատվասեր լինել երկնային պատվին և ոչ թե՝ մեր սին, ծաղկաթափ կյանքին, սովորեցրու սիրել ոչ թե առօրյա կյանքը՝ անցավորը, որ լի է դառնությամբ և թշվառությամբ, այլ՝ կայունը, մնայունը և բյուրապատիկ հանգստով լեցունը (Սարգիս Շնորհալի):
128. Արդ, առաջին հերթին, ինչո՞ւ Աստծո բարկության պատճառները չես ոչնչացնում՝ բաշխելով և տալով ինչքերդ, այլ Նրա բարկությանը կցորդ և բաժնեկից ես դարձնում զավակիդ: Սա ասելության նշան է և ոչ թե՝ սիրո, որովհետև չար

գործերի փոխանորդ եւ նշանակում զավակիդ, որ քեզանից սովորած անիրավություններն ավելի կատաղի և նախանձախնդիր կերպով է գործածելու: Եթե ճշմարիտ է Սուրբ Գրքում գրվածը. *«Հայրերը ազոխ կերան, և որդիների աստամները ցավեց»* (Եզեկ. 18:2), և այն էլ, երբ գործով պարտական չեն իրենց հայրերի մեղքերին, հապա, երբ որդիներն իրենց հայրերից էլ անցնեն չարության մեջ, ինչպիսի տանջանքի վրեժ պիտի ընդունեն Աստծուց: Այս բոլորը լսելով, ով հարուստներ, զոջացեք ձեր սրտերի մեջ, շահեցեք ձեր անձերն ու որդիներին, վախեցեք Աստծո դատաստանից և անձերի ու զավակների կորստյան պատճառ լինելուց (Սարգիս Շնորհալի):

129. Այսքանով աղաչում եմ ձեզ, ով Լուսո որդիներ, Աստծո ժառանգներ և Քրիստոսի ժառանգակիցներ, հեռու պահեցեք ձեր անձերը երկրորդ կռապաշտությունից՝ ազահությունից, արծաթսիրությունից, որը թեև կարգով երկրորդն է, սակայն զորությամբ և չարիքներով առաջինից ոչնչով նվազ չէ: Լսիր Առաքյալին, որ ասում է. *«Ամեն չարիքների արմատն արծաթսիրությունն է»* (Ա Տիմ. 6:10): Այս բանը լսելով՝ աղաչում եմ, սիրելիներ, վախենանք և զարհուրենք, միզուցե աստվածապաշտության կերպարանքով մեռնենք և ամեն չարիքների արմատը մեր հետ թաղենք: Սաստիկ երկյուղ և ահավոր տազնապ է սպասվում մեզ, որովհետև քրիստոնյա լինելով հանդերձ՝ գերեզմանից հարություն կառնենք՝ որպես ոչ քրիստոնյա կամ կրոնավոր, և Դատավորի առջև կկանգնենք՝ որպես կռապաշտ (Սարգիս Շնորհալի):
130. Արդ, եթե իբրև քրիստոնյա՝ պիտի մեռնենք և Աստծո մոտ պիտի մտնենք, այս կռապաշտությանը հակառակ վարվենք, մամոնայի կուռքերը խորտակենք ողորմածությամբ՝ սփռելով և աղքատներին այն տալով: Նա, որ ունի և առատորեն մատակարարում է իր ունեցվածքից՝ համարելով այդ իբրև Աստծո կողմից իրեն վստահված ինչքեր, նրան կոչում են հոգևոր քսակ, ինչպես Հոբին, Աբրահամին և Կոռնելիոսին (Սարգիս Շնորհալի):
131. Ազահությունը կորստյան պատճառ է դառնում, ինչպես գրում է Եսայի մարգարեն ազահի մասին. *«Վա՛յ նրանց, ովքեր տուն են կցում և ազարակին ազարակ միացնում, իսկ ընկերոջն արտաքսում են զրկանքներով, թեպետ և մեծամեծ շինություններ էլ կառուցեն, ավերակ են դառնալու»*: Գրված է. *«Իզուր է տազնապում ու ճիգ թափում, զանձ կուտակում՝ հոգին կորցնելով և չիմանալով, թե ով է ժառանգելու այն»*, ինչպես որ բազմիցս տեսնում ենք: Այդ աղբն էր, որ մեղք գործել տվեց Հուդային և Գեհեզին (Վարդան Այգեկցի):
132. Արծաթսիրությունն ազահության և կռապաշտության ընկերն է, եղբայրն ու գործակիցը: Նմանապես չար է նրանց և գործը, և խորհուրդը, որովհետև արծաթի (դրամի) սիրո համար շատերն անհոգ գողանում են, զրկում ու սպանում, և հեռանում հավատից (Վարդան Այգեկցի):
133. Ահա վատ գինով հարբելուց բազմապատիկ վատ և դիվահարությունից բազմապատիկ գարշելի է արծաթսիրությունը: Արծաթի սիրուց գործած չար Հուդայի օրինակը բավական է մեզ, քանզի նա արծաթսիրության պատճառով խաչի մատնեց իր Արարչին ու Վարդապետին, Որը եկել էր՝ կյանք տալու ողջ

- աշխարհին, և անսահման պարգևներ և շնորհներ տվեց: Այստեղից սովորիր, թե որքան չարիք է գործվում աշխարհում այս չարագլուխ ախտի պատճառով: Իսկ մեր ժամանակներում շատերը մի քանի արծաթի, փոքր-ինչ շահի, այսինքն՝ մեկ դրամի և կամ հինգ խերեվեշի համար չարաչար երդվելով՝ ուրանում են Քրիստոսին և զրկում շատերին (Վարդան Այգեկցի):
134. Հիրավի են ասում, որ գողությունն առավել չար մեղք է, որովհետև դրանով բազում անմեղ հոգիներ են գայթակղվում և կասկածով լցվում: Այս մեղքին հավասարագոր է տոկոս վերցնելը, որին վաշխառություն են անվանում: Մարգարեն գրում է. *«Վա՛յ նրան, որ իր արծաթը կամ մի այլ բան փոխ է տվել և վաշխով ու տոկոսով էտ պահանջել»*: Որովհետև այսպիսինն Աստծուն հակառակ է գործում՝ մեղք-մեղքի վրա ավելացնելով: Գամիրքի մեծ պյուն Բարսեղը վաշխը բազմագլուխ գազան անվանեց, որովհետև օձի պես գալարվելով՝ պատում է վաշխով տվողի մարմինն ու հոգին և կործանում է նրանից ծնված երեք կամ չորս սերունդներին (Վարդան Այգեկցի):
135. Կան մարդիկ, որոնք նեղության մեջ գտնվելով, աղքատին դահեկան են տալիս՝ հացի, գինու և այլ կարիքների համար, իսկ հետո նեղում են նրան՝ պահանջելով. *«Այսքան գինի և այսչափ ցորեն տուր մի դահեկանի դիմաց»*: Սա ծածուկ վաշխառություն է, որն ավելի ծանրագույն մեղք է, քան այն, երբ բացահայտորեն են վաշխը վերցնում: Կան մարդիկ, որ գրավ են վերցնում և պահում են աղքատների սեփականությունը, սա նույնպես հավասար է վաշխառության, որովհետև գաղտնի է սատանայի որոգայթը և գաղտնի կերպով է կործանում մարդկանց ոգիները: Այս երեք ախտերը՝ գողությունը, վաշխառությունը և զրկելը կոչվում են զրկանք (Վարդան Այգեկցի):
136. Այս ախտը սատանան սերմանում է ոչ միայն տգետ մարդկանց, այլ նաև՝ քահանաների մեջ, որոնց հրամայվեց աղ և լույս լինել Աստծո ժողովրդի համար: Եվ սա գործել է տալիս արծաթսիրության ագահ ախտը (Վարդան Այգեկցի):
137. Քրիստոսին տեսնում է նա, ով ատում է հարստությունը (Եզնիկ Կողբացի):

Հայրերի վարքից

1. Մի անգամ հայր Մակարը Եգիպտոս էր գնացել: Երբ վերադարձավ, գալով իր խուցը, այնտեղ մի մարդ գտավ, որը թալանում էր իր սենյակը և իրերը հանելով՝ բարձում էր էշի վրա: Իսկ սուրբը, երբ տեսավ, սկսեց օգնել նրան՝ իբրև օտարական մեկը: Երբ բարձեցին, հանդարտությամբ ճանապարհում էր գողին և

ասում. «Ոչինչ աշխարհ չբերեցինք և ոչինչ չենք տանի այստեղից: Տերը տվեց, Տերն էլ վերցրեց, գնա խաղաղությամբ» (Հարանց վարք):

2. Ոմն վանական Նիտրայում, ավելի՝ տնտեսող, քան՝ ժլատ, մոռանալով, որ Հիսուս Քրիստոս երեսուն արծաթով է վաճառվել, կտավ գործելով՝ հարյուր ոսկի էր կուտակել: Վանականը մեռավ և ոսկիները մնացին: Եղբայրները հավաքվեցին խորհուրդ անելու, թե ինչ անեն այդ փողի հետ: Ոմանք մտածում էին աղքատներին բաժանել, մյուսները՝ եկեղեցուն տալ, ուրիշները՝ մերձավորներին հանձնել: Բայց ծերերից հայր Մակարը, Պավման, Իսիդորը և էլի ոմանք իրենց մեջ գործող Սուրբ Հոգու թելադրանքով որոշեցին փողերն իրենց տիրոջ հետ թաղել և ասացին. «Քո արծաթը քեզ հետ թող կորսվի»: Այս դեպքն այնպիսի սարսափ տարածեց Եգիպտոսի բոլոր վանականների վրա, որ այդ ժամանակվանից ծանր հանցագործություն էր համարվում նույնիսկ մեկ ոսկուց ավել ունենալ: Կատարվածը դաժան է թվում, բայց կատարողները միայն Սուրբ Հոգու գործիքներ էին (Հարանց վարք):
3. Մի անգամ վանք եկավ մի բարձրաստիճան մարդ: Նա իր հետ մեծ քանակությամբ ոսկի էր բերել և խնդրում էր, որ վանահայրը բաժանի եղբայրներին: Իսկ վանահայրն ասաց. «Եղբայրները դրա կարիքը չունեն», բայց քանի որ բերողը շատ էր խնդրում, որպեսզի իր ցանկությունը կատարվի, վանահայրը նրան առաջարկեց ոսկով արկղը դնել եկեղեցու դռան առջև, իսկ եղբայրներին ասաց. «Ում փող է պետք, թող վերցնի»: Եղբայրներից ոչ ոք ձեռք չտվեց ոսկուն, և նույնիսկ չնայեց վրան: Եվ վանահայրն ասաց ազնվականին. «Տերն ընդունեց քո զոհողությունը, տար դրանք աղքատներին բաժանի»: Ազնվականը գնաց իր հոգու համար մեծ օգուտով (Հարանց վարք):
4. Եղբայրը ծերին ասաց. «Օրհնի՛ր ինձ՝ երկու ոսկի ունենալ, քանի որ տկար եմ մարմնով»: Ծերը, տեսնելով նրա սրտի բաղձանքը, ասաց. «Ունեցի՛ր»: Եղբայրը վերադարձավ իր խուցը: Մտքերը խռովեցրին նրան, և նա մտածեց՝ ծերը իսկապե՞ս օրհնեց այդ ոսկին ունենալ: Նա, դարձյալ գնալով ծերի մոտ, հարցրեց. «Աստծո սիրուն, ասա ինձ ճշմարտությունը, որովհետև մտատանջության մեջ եմ այդ երկու ոսկու պատճառով»: Ծերը պատասխանեց. «Ես տեսա դրանք ունենալու քո բաղձանքը, այդ պատճառով էլ ասացի՝ ունեցիր այդ, չնայած այդքան էլ օգտակար չեին քեզ համար, քանի որ հույսդ դրեցիր այդ ոսկիների վրա՝ կորցնելով հույսդ առ Աստված: Դրանք կարող էիր հեշտությամբ կորցնել կամ ծախսել՝ միաժամանակ կորցնելով հույսդ, որ կապել էիր ոսկու հետ: Քո հույսը դիր միայն Աստծո վրա, որովհետև նա է հոգ տանում մարդկանց համար» (Հարանց վարք):
5. Մի մեծատոհմիկ և գեղեցկադեմ երիտասարդ մտավ միաբանների վանքը: Ազգականներից մեկը, նրան հանդիպելով, խորհուրդ տվեց հենց վաղը նեթ վանքից դուրս գալ. «Լավ է քեզ համար, որ դու հիմա դուրս գաս այստեղից առանց մեղքերի և չվարկաբեկված անվամբ, քան թե հետո, քանի որ դու բարեկեցիկ կյանքով ես ապրել և չես կարող կրոնավորների դժվար վարքին դիմանալ»: Իսկ պատանին պատասխանեց. «Իմ այստեղից դուրս գալու համար

բերված քո պատճառաբանություններն ավելի համոզիչ չեն այն պատճառներից, որոնք ինձ բերեցին այստեղ: Ես մտել եմ վանք՝ սրտումս խորհելով. «Եթե աշխարհի հանգիստ կյանքն ինձ չի բավարարում, ինչպե՞ս կարող եմ դժոխքի անտանելի և անթիվ տանջանքները կրել»: Սրա համար էլ հաստատ որոշեցի՝ այս աշխարհում խստակրոն կյանքով ապրել, որպեսզի այն աշխարհի հավիտենական տանջանքները չկրեմ, և կամենում եմ այստեղ աղքատ լինել, որպեսզի հարուստ լինեմ երկնքի արքայությունում» (Հայելի վարուց):

6. Մի անգամ սուրբ հայրապետ Ամբրոսիոս Մեդիոլանցին (Միլանցի) մի խումբ մարդկանցով ճանապարհորդում էր իր հովվական իշխանության տակ եղող բնակավայրերով, և մի վայրում հանդիպեց մի մեծ և գեղեցիկ դղյակի: Սուրբ Ամբրոսիոսը հարցրեց դոնապանին, թե ով է բնակվում այստեղ, և ասաց, որ իր մոտ կանչեն դղյակի տիրոջը: Երբ դղյակի տերն իր շքախմբով եկավ, սուրբ հայրապետը ողջունեց նրան և ասաց. «Որդյակ, ասա խնդրեմ, ո՞վ ես դու և ինչպիսի՞ն է քո ապրելակերպը»: «Ես այս վայրերի տերն եմ, սուրբ հայր, և ինչպիսի՞ն պիտի լինի իմ ապրելակերպը, - ասաց դղյակի տերը, - ամեն ինչ սքանչելի է, ոչ մի բանի կարիք չունեմ, քանզի ամեն ինչ լի ու առատ է իմ շտեմարաններում, ունեմ բազում ծառաներ, հոտեր, անասուններ, մի խոսքով, ունեցվածքիցս չեմ դժգոհում, երեխաներս, թոռնիկներս ողջ-առողջ են, մի խոսքով, ոչ մի հոգս և նեղություն չունեմ, այլ անհոգ և ուրախ կյանք եմ վայելում»: Դառնալով դեպի իրեն շրջապատողները՝ ասաց սուրբ հայրապետը. «Լսեցի՞ք, թե սա ինչ ասաց, դե իսկ հիմա եկեք շուտ փախչենք այստեղից, որպեսզի ինչ որ գալու է այս մարդկանց գլխին, մեզ էլ չվնասի»: Եվ սկսեց արագ հեռանալ այդտեղից՝ ի գարմանս դղյակի բնակիչների, նրա հետ նաև փութով հեռացան իրեն շրջապատողները: Եվ դեռ չէին հասցրել կանգ առնել, երբ մի ահավոր թնդյուն լսվեց, և գետնի մեջ խորասուզվեց դղյակն իր ամբողջ բնակիչներով հանդերձ: Մարսափահար եղած մարդկանց այսպես ասաց սուրբ հայրը. «Ջավակներս, այս բանը լավ իմացեք, որ ումից Աստված Իր երեսն է դարձնում, նրան մատնում է անհոգ և անվիշտ կյանքի, իսկ ում որ սիրում է, նրան տալիս է վշտեր, նեղություններ, չքավորություն և այլ փորձություններ, քանզի այս բոլորի միջով անցնելով է, որ մարդ խրատվում և դաստիարակվում է այն խոսքի համեմատ, թե՛ *«Ում, որ սիրում եմ, նրան էլ հանդիմանում եմ, եթե խրատի համբերող էք, ուրեմն հարազատ որդիների պես եք»*: Իսկ այդ փոսը, որի մեջ խորասուզվեց դղյակը, որպես վկայություն՝ մինչ օրս կա (Հոգեշահ գրքերից):

7. Սուրբ Առաքյալ Թովմասը քարոզում էր Հնդկաստանում: Այնտեղի թագավորներից մեկը ցանկանում էր ունենալ այնպիսի ճոխ պալատ, ինչպիսին որ ունեին հռոմեական կայսրերը և փնտրում էր մեկին, որ կարողանար նման մի շինություն կառուցել: Նրան լուր հասավ, թե իբր սուրբ Թովմասը շնորհալի շինարար է և ճարտարապետ: Տիրակալը կանչում է Առաքյալին և առաջարկում նրան այդ աշխատանքը, և երբ Առաքյալը չի մերժում, նրան տալիս է մեծ քանակությամբ ոսկի, իսկ ինքը գնում է՝ իր երկրի տիրություններում պտտելու: Սակայն Թովմաս Առաքյալը բոլոր ոսկիները, որ ստացել էր այդ թագավորից,

բաժանում է աղքատներին և կարիքավորներին: Այդ բանը զեկուցում են արքային: Սա վերադառնալով՝ հարցնում է սուրբ Առաքյալին. «Պատրաստ է արդյոք պալատը»: «Պատրաստ է, - պատասխանում է Առաքյալը, - միայն թե՝ ոչ երկրի վրա, այլ՝ երկնքում»: Այս խոսքերը թագավորն ընդունում է՝ որպես ծաղրանք և բանտարկում սուրբ Թովմասին՝ զնդան զցելով նրան: Մինչ թագավորը մտածում էր, թե ինչ պատժով տանջամահ անի սրբին, այդ ընթացքում ծանր հիվանդանում է նրա հարազատ եղբայրը և ուշագնաց ընկնում: Այս վիճակում նրա հոգին տեսնում է սքանչելի մի տեսիլք, բարի հրեշտակը տանում է նրան երկինք, և նրան ցույց տալիս տարբեր երկնային պալատներ: Ցույց տալով դրանցից ամենգեղեցիկը՝ հոգին հարցնում է, թե այս սքանչելի պալատն ո՞ւմն է: Ուղեկցողը պատասխանում է հափշտակության մեջ գտնվող հոգուն. «Այս տունը քո եղբոր համար պատրաստել է ճարտարապետ Թովմասը»: Իսկ երբ հոգին ցանկանում է մնալ, ուղեկցողը պատասխանում է. «Եթե չափսոսաս քո ունեցվածքը և խնդրես Թովմասին, նա քեզ համար էլ կկառուցի նման պալատ»: Երբ տեսիլքն ավարտվում է, հիվանդը ուշքի է գալիս, ամեն բան պատմում է եղբորը: Թագավորը, զարմանքից քարացած լսելով եղբոր պատմությունը, նույն պահին ազատում է Առաքյալին, որը երկուսին էլ սովորեցնում և բերում է Քրիստոսի հավատքին՝ մկրտելով նրանց: Իսկ նրանք էլ դառնում են ողորմած և բարեգութ քրիստոնյաներ (Հոգեշահ գրքերից):

8. Աֆրիկյան մի երկրում Պետրոս անվամբ մի մաքսավոր կար, նա երբեք չէր ողորմում աղքատներին և չէր հաճախում եկեղեցի, Աստծուց չէր վախենում և մարդկանցից չէր ամաչում: Բարեգութ Մարդասերը, չցանկանալով մեղավորի մահը, այլ՝ բոլորի փրկությունը, Պետրոսի հետ էլ վարվեց՝ ըստ Իր գթասրտության և փրկեց նրան հետևյալ կերպ: Մի անգամ մի տեղ հավաքված աղքատները և թշվառները նստել էին փողոցում և գովաբանում էին ողորմածներին, իսկ անողորմներին՝ վատաբանում: Իսկ երբ խոսվեց Պետրոսի մասին, բոլորը միահամուռ կերպով վկայեցին, որ նրանից ոչ ոք երբեք ողորմություն չի ստացել: Այնժամ մի աղքատ ասաց. «Ի՞նչ կտաք ինձ, եթե ես նրանից ողորմություն վերցնեմ»: Պայմանավորվեցին, և աղքատը գնաց Պետրոսի դարպասների մոտ կանգնեց: Երբ մաքսավորը դուրս եկավ դարպասներից՝ հացով բարձած լի սայլով, քանզի նաև արքայական տան մատակարարն էր, այդժամ նրան մոտեցավ մուրացկանը և սկսեց համառորեն ողորմություն խնդրել և ամբողջ ճանապարհին գնում էր նրա հետևից և անդադար պաղատում: Եվ ցանկանալով ինչ-որ կերպ ազատվել այդ մուրացկանից՝ մաքսավորը մի հաց վերցրեց և դրանով զայրացած հարվածեց աղքատին, որը և, վերցնելով հացը, շտապեց իր եղբայրների մոտ: Երկու օր անց Պետրոսը ծանր հիվանդացավ և մոտ էր մահվան: Եվ հանկարծ նա սկսեց տեսիլք տեսնել, որ իրեն խոշտանգում են դատաստանի ժամանակ և իր գործերը դնում են կշեռքին. մի նժարին դնելը դնում են Պետրոսի բոլոր չար արարքները, իսկ մյուսին լուսավոր հրեշտակները դրեցին ընդամենը մի հաց, որ համառությամբ ստացել էր աղքատը: Եվ այնուամենայնիվ, հացով նժարն ավելի

ծանր եղավ: Այնժամ հրեշտակներն ասացին Պետրոսին. «Եթե նույնիսկ մի փոքր ողորմությունն այսքան օգտակար է, ինչ առավել փրկարար կլինի մեծ ողորմությունը»: Այդ օրվանից Պետրոսը դարձավ մեծ ողորմած և նույնիսկ ինքն իրեն չինայեց հանուն ողորմության: Նա բաժանեց իր ամբողջ ունեցվածքն աղքատներին, ազատ արձակեց ստրուկներին և թողեց միայն մեկին: Իսկ այս ստրուկին Պետրոսը կարգադրեց, որ ինչ պիտի կատարվի, թող գաղտնի մնա և ասաց. «Գնանք սուրբ քաղաք Երուսաղեմ, և այնտեղ ինձ վաճառիր՝ որպես ստրուկ մի որևէ քրիստոնյայի, իսկ գումարը բաժանիր աղքատներին»: Շատ հակաճառություններից հետո ստրուկն այդպես վարվեց, և այն տունը, որտեղ Պետրոսը՝ որպես ստրուկ, մտավ, մեծ օրհնության արժանացավ Աստծո կողմից: Երկար տարիների ծառայությունից հետո մի օր մարդիկ եկան Պետրոսի երկրից այդ տունը և ճանաչեցին նրան ու պատմեցին տան տիրոջը, թե ինչ մեծ մեկն է եղել Պետրոսն իրենց երկրում: Իսկ Պետրոսն իմանալով, որ գաղտնիքը բացված է, չնայած իր հանդեպ տան տիրոջ մեծ սիրուն և հարգանքին, փախավ այդտեղից և իզուր փնտրեցին նրան: Շատերը վշտացան նրա համար, և փառք տվեցին Աստծուն Իր ծածուկ ծառաների համար: Իսկ Պետրոսը, փախչելով մարդկային փառքից, թաքնվեց անհայտ վայրերում մինչ Տիրոջ առջև իր երանելի ներկայանալը (Հոգեշահ գրքերից):

9. Երբ դեռ չար կախարդությամբ կռապաշտության մեջ էի, տեսա բոլոր ախտերի և մեղքերի դներին, որ տեսակ-տեսակ մեղքեր և անօրինություններ են գործել տալիս մարդկանց: Տեսա նաև անհագության դին, որն ազահությունն է, նա մեծ գլուխ ուներ և երկար բերան: Ուտում էր լեռները և կամենում էր կուլ տալ ողջ աշխարհը (Կիպրիանոս Կարթագենացի):
10. Մի իմաստասեր տեսնում է, որ գալիս է ծանր բեռնավորված ջորիներով մի գորեղ մարդ: Նրա այն հարցին, թե այդ ի՞նչ բեռ է, և ո՞ւմ է պատկանում, պատասխանում է մարդն՝ ասելով, թե այսինչ անունով իշխանինն է, ամբողջ բեռը, որ արծաթե ու ոսկյա ամաններ են և այլ անոթներ, իշխանի ճաշի պետքերի համար է: Իմաստասերը, հոգոց հանելով, ասում է. «Ա՛խ որոյակներս, իմացեք, նա, ով հավաքել է դրանք, ճշմարտապես կործանել է իր հոգին» (Վարդան Այգեկցի):
11. Մի եղբայր ամեն երեկո գնում էր մոտակա գյուղ՝ մի կնոջ մոտ քնելու: Բոլորը տեղյակ էին իրավիճակին, բայց այդ եղբոր հոգևոր հայրը չէր հանդիմանում նրան, հակառակ մյուս աշակերտների շարունակական դժգոհությունների, որոնք չէին կարողանում հասկանալ այդ աստիճան գայթակղեցուցիչ երկայնամտության իմաստը: Միայն ավելի ուշ ծերը միջամտում է՝ գործածելով հատուկ կերպով հարմար մի առիթ և այս միջամտությունը՝ որպես անմիջական արդյունք, ունենում է մեղավոր եղբոր դարձը: Ովքեր գալիս են՝ հանդիմանության անսովոր հետաձգման վերաբերյալ բացատրություններ խնդրելու, ծերը պատասխանում է. «Տեսնում էի, թե ինչպես էր սատանան բռնում եղբոր մի ձեռքից և քաշում նրան դեպի աշխարհ, իսկ ես, իմ համբերությամբ, պինդ բռնում էի նրա մյուս ձեռքից՝ վախենալով, որ հանդիմանությամբ

ստորացվելով՝ իսկույն կփախներ աշխարհ, դեպի ուր քաշում էր նրան սատանան: Մինչդեռ, երբ Աստված կամեցավ փրկել իր արարածին, այնժամ բռնեցինք նաև մյուս ձեռքից և նրան փրկեցինք ամբողջովին, ողջ ու առողջ» («Աբբա մի խոսք ասա ինձ» գրքից):

Աղոթք

Մի՛ մատնիր ինձ, Տե՛ր, մեղքերի ցանկությանը, աչքերի քնին և մտքի ցանկությանը, այլ պարսպի՛ր երկյուղով և փրկի՛ր ամենահնար չար դևերից և աշխարհական զբոսանքներից:

Ե՛կ, Տե՛ր, փնտրելու մոլորվածիս, որ դեգերելով շրջում եմ Քո պատվիրանների հոտից դուրս, գազանաբեկ եղած և մեղքերով քարկոծված՝ վիրավորվում եմ դևերից. բռնիր և տար հայրենի փարախը և խառնիր Քո հոտի գառներին:

Թեթևացրո՛ւ իմ մարմնի կարիքները, առատացրու իմ մեջ Սուրբ Հոգուդ շնորհները՝ լինելու Քո Աստվածային կամքի տաճար և բնակարան, անհազ սիրով սիրելու Քեզ և ատելու ամենայն ցանկություն և այս աշխարհի սերը, որով եղավ հոգուս կորուստը և մահը:

Հալածի՛ր, Տե՛ր, իմ մտքի խորհուրդներից բոլոր չար երկրաքարշ մտածումները, բարիքների արմատն ամուր տնկի՛ր իմ սրտում և նկարի՛ր իմ հոգում շնորհների պտուղը:

Երբ ճանապարհ ընկնեմ, ինձ մի՛ թողնիր մենակ, այլ առաքի՛ր իմ ետևից Քո օգնականությունը՝ օր ու գիշեր պահելով ինձ սատանայի բոլոր փորձություններից և իմ անկայուն ու թույլ մտքին մի՛ թող մեղանչել, այլ՝ լալ ու կոծել իմ մեղքերի և անօրինությունների համար:

Հետևի՛ր, Տե՛ր, Քեզանից ճողոպրողիս հետքին, արագապես փութա՛, հասի՛ր և բռնի՛ր Քո կանչի ձայնից ապստամբածիս և դի՛ր Քո սիրո անխզելի կապանքների բանտը:

Եվ քանզի իմ ցնդած, պղտորված և ցնորված միտքը շրջում է երկրավոր կենցաղի հոսանքներում, Դո՛ւ, Տե՛ր, լուսավորի՛ր հոգուս աչքերը՝ անզբաղ և աներկմիտ, արի և զգաստ՝ ամենահորդոր փութով գալու Քո Աստվածային սիրո ետևից:

Բաց, Տե՛ր, իմ սրտի աչքերը և լուսավորի՛ր Սուրբ Հոգովդ: Պարզի՛ր ինձ առողջ խորհուրդներ և առաքինի վարք, հանապազ ողբալ, ահ ու դողով ամեն ժամ անզբաղ մնալ Քո առջև:

Նայի՛ր, Տե՛ր, իմ նեխած և թարախած հոգուն և լվա՛ Աստվածային ջրով: Համեմի՛ր հոգևոր աղովդ և օծի՛ր անուշահոտ սուրբ յուղովդ և ընձեռի՛ր կատարյալ առողջություն:

Պատսպարի՛ր ինձ, Տե՛ր, լեռան քարանձավում կամ անապատ վայրում, ուր և թո՛ղ առաջնորդի ինձ Քո ողորմությունը, որ հանդիպեմ Քո անվան մեծ փառքին, ստանամ

Սուրբ Հոգուդ աղավնակերպ թևերը՝ թռչելու և բարձրանալու, խառնվելու արդարների երամին: Ամենամեծդ Աստված, բարեբանյալ ես Դու այժմ և հավերժության մեջ, Հոր և Ամենասուրբ Հոգուդ հետ այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Սուրբ Հովհան

Ոսկեբերանի խոսքը

աղքատության մասին.

Այն մասին, որ աղքատի համար շատ ավելի հեշտ է
մտնել երկնքի արքայություն

Աղքատներն առավելություն ունեն հարուստների նկատմամբ ոչ միայն կենցաղային գործերում, այլև՝ հոգևոր: Քանզի ի՞նչն է մտցնում Աստծո արքայությունը. հարստությունը, թե՞ աղքատությունը: Լսենք, թե ինչ է ասում այս մասին երկնային Տիրակալը: Հարուստների մասին Նա ասում է. «Հեշտ է, որ պարանն ասեղի ծակով մտնի, քան թե հարուստը՝ Աստծո արքայությունը» (Մատթ. 19:24), իսկ չքավորների մասին ասաց հակառակը. «Եթե կամենում ես կատարյալ լինել, գնա վաճառիր քո ունեցվածքը և տուր աղքատներին և երկնքում գանձեր կունենաս և դու արի Իմ ետևից» (Մատթ. 19:21): Եվ եթե հարկ է, մենք, մի այլ կողմից էլ կարող ենք ցույց տալ ասվածի ճշմարտացիությունը: «Անձուկ է դուռը և նեղ՝ ճանապարհը, - ասում է Տերը, - որ տանում է դեպի կյանք» (Մատթ. 7:14), սակայն ո՞վ է գնում նեղ ճանապարհով, արդյոք նա՞, որ կյանքն անցկացնում է հաճույքների մեջ, թե նա, որ կյանքն անցկացնում է չքավորության մեջ: Նա, որ գնում է առանց որևէ ծանրաբեռնվածությա՞ն, թե՞ նա, ով իր վրա կրում է մեծագույն ծանրություններ: Փափկասունը և անհո՞գը, թե՞ հոգատարը և ջանասերը: Դե ինչ, անօգուտ իմաստակելուց ավելի լավ է անցնենք օրինակներին:

Ղազարոսն աղքատ էր և չափազանց աղքատ, իսկ հարուստն անհոգ ու անտարբեր անցնում էր նրա մոտով, երբ նա դեռ պառկած էր սրա ճոխ դարպասների մոտ: Նրանցից ո՞ր մեկը մտավ երկնքի արքայություն, և հանգիստ գտավ Աբրահամի գոգում: Իսկ ո՞վ՝ հակառակը, տանջվում էր կրակներում, և չէր կարողանում խնդրելով ձեռք բերել մի կաթիլ ջուր: Բայց կասես, որ աղքատներից շատերը կորսվում են, և հարուստներից շատերն էլ պիտի վայելեն այն անճառելի երկնային երանությունները: Ընդհակառակը, պետք է իմանալ, որ միայն շատ քիչ թվով հարուստներ պիտի ժառանգեն փրկությունը,

իսկ աղքատներից կփրկվեն շատ ավելիները: Տես և քննիր ուշադրությամբ փրկության դեմ եղող այն արգելքները, որոնք առաջանում են հարստության կողմից, և այն արատները, որոնք առաջանում են աղքատությունից: Չնայած թե՛ մեկը և թե՛ մյուսը հիմնականում կախված են ոչ հարստությունից և ոչ էլ աղքատությունից, այլ նրանցից, ում բաժին է ընկել հարստությունը կամ աղքատությունը: Եվ այսպես՝ ո՞ր արատն է, որ ավելի մոտ է աղքատությանը՝ սուտը: Ո՞րն է բնորոշ հարստությանը՝ հպարտությունը, որը հանդիսանում է արատների մայրը, որից որ հրեշտակը դարձավ սատանա: Նորից. *«Բոլոր չարիքների արմատն արծաթսիրությունն է»* (Ա Տիմ. 6:10): Բայց ո՞վ ավելի մերձեցավ այս արմատին՝ հարու՞ստը, թե՞ աղքատը: Պարզ է, որ հարուստը, քանզի ով առավել շրջապատված է հարստությամբ, նա էլ ավելի է ցանկանում ունենալ: Նաև՝ փառամոլությունը, որ հափշտակում է բազմաթիվ առաքինություններ, իսկ հարուստը բնակվում է փառամոլության կացարանի մոտ: Իսկ ինչո՞ւ ոչինչ չես ասում աղքատների կրած վշտերի և նեղ վիճակի մասին՝ կհարցնես դու: Չեմ ասում, որովհետև այդ բաներում հավասարապես մասնակցում են թե՛ հարուստները և թե՛ աղքատները, և առաջինն ավելի շատ, քան՝ երկրորդը, այնպես որ տարաբախտությունը, որ կարծես վերաբերում է միայն աղքատներին, ընդհանուր է թե՛ աղքատների և թե՛ հարուստների համար, ասենք, որ հարուստի դժբախտությունները խոշտանգում են միայն իրեն: Եվ նորից հակառակվելով՝ կասես, թե չքավորներն ամենաանհրաժեշտ բաների բացակայությունից գործում են բազում չարագործություններ: Ասենք, որ աղքատներից ոչ ոք չքավորության պատճառով չի գործում այնքան չարագործություններ, որքան գործում են հարուստները մեծ հարստության տիրանալու փափագից, նաև՝ զգուշավորությունից, որպեսզի չկորցնեն իրենց ամբարներում մթերվածը: Քանզի այնքան աղքատը չէ, որ ցանկանում է ամենաանհրաժեշտը, որքան որ հարուստը ցանկանում է ավելին ու ավելորդն ունենալը: Աղքատը չունի ոչ այդքան ուժ և ոչ էլ հնարավորություն չարիք գործելու համար, որքան ունի հարուստը: Քանզի աղքատն այնպես չի վախենում սովից, ինչպես հարուստը դողում է իր ունեցվածքը կորցնելու սպառնալիքից, և սա դեռ տանջվում է այն բանից, որ դեռևս չի տիրացել աշխարհի ողջ գանձերին: Այսպիսով, լինելով այսքան մերձ փառամոլությանը, հպարտությանը, արծաթսիրությանը, որը հանդիսանում է բոլոր չարիքների արմատը՝ փրկության ի՞նչ հույս պիտի ունենա, եթե ցույց չտա մեծ ողջախոհություն: Ինչպե՞ս նա կարող է գնալ նեղ ճանապարհով և ավարտին հասցնել իր ընթացքը:

Եվ որպեսզի չհետևենք այլոց կարծիքին, լավ է քննենք բուն իրերը և գործերը: Քանզի եթե մենք հավատ չենք ընծայում շատերին և կրկին ու կրկին հաշվում ենք մեր փողերը, նորից աչքի անցկացնելով այն՝ ուրեմն անմտություն չե՞՞ արդյոք մեր կարևորագույն հարցերը վստահել ուրիշների կարծիքին, երբ մենք այս բանի համար ունենանք վստահելի կշեռք, վստահելի օրինակ և վստահելի կանոն, այսինքն՝ դատաստանը և դատավճիռն՝ ըստ Աստծո օրենքների:

Այսպիսով, խնդրում և աղաչում եմ ձեզ բոլորիդ, ուշադրություն չդարձնելով այլոց կարծիքներին՝ ճանաչենք այս ամենը սուրբ գրքերից, և իմանալով նրանցից, թե որն է իրական հարստությունը՝ ջանանք այն ձեռք բերել, որպեսզի նրա միջոցով մենք էլ հասնենք խոստացված հավիտենական բարիքներին:

Հարստության և աղքատության մասին

Հարստությունն անշնորհակալ փախստական է, անհաշտ մարդասպան, ժայռ՝ ամեն կողմից զառիթափ, ստորջրյա քար, անընդմեջ ալեկոծվող ծով, մշտապես հողմակոծվող անթիվ քամիներով, բռնապետ՝ կառավարող ծանրությամբ և խստությամբ, ամեն տեսակի բարբարոսից առավել դաժան տիրակալ, անհաշտ թշնամի, անխիղճ հակառակորդ՝ երբեք չդադարեցնող իր թշնամությունը նրանց հանդեպ, ովքեր տիրում են իրեն։ Մակայն այսպիսին չէ աղքատությունը, այլ հակառակն է։ Նա անվտանգ կայան է, խաղաղ նավահանգիստ, մշտապես հանգստություն, ուրախություն՝ զերծ վտանգներից, մաքուր հաճույք, անխռով և անվրդով կյանք, անընկճելի բարենպաստություն, խոհեմության մայր, բազում սխալ արարքներ սանձահարող, տանջանքների դիմակայություն, խոնարհամտության արմատ։ Ինչի՞ համար, ասացեք խնդրեմ, փախչում եք նման աղքատությունից և վազում եք այն բանի հետևից, որը թշնամական է, մահացու է և կատաղի ամեն տեսակի գազանից։ Այսպիսին է արծաթսիրությունը, այսպիսին է փողի հանդեպ մոլեգին կիրքը։ Ինչի՞ համար ես մշտապես քեզ մոտ պահում քո մշտական թշնամուն։ Ինչո՞ւ ես զայրացնում գազանին, որին պետք է սանձահարել և հնազանդեցնել։ Իսկ ինչպե՞ս այն կարող է դառնալ ձեռնասուն։ Ինչպե՞ս այս գազանը կարող է դադարել գազան լինելուց։ Ես կարող եմ փոխել նրան, եթե դուք ցանկանաք, քանզի այսպիսին է խոսքի ուժը։ Ինչպե՞ս նա կփոխի իր գազանությունը, սրա համար պետք է իմանալ, թե ինչպես է նա դառնում կատաղի։ Ինչպես առյուծը, վագրը և արջը լինելով փակի տակ և բանտարկված, և լինելով մթության մեջ՝ դառնում են կատաղի և հույժ չարանում, այսպես էլ հարստությունը, եթե նրան փակում են և թաղում, սա դառնում է առյուծից առավել վայրագ և ամեն օր վախ է առաջացնում, և եթե դու նրան դուրս ես հանում խավարից և ցանում աղքատների մեջ, այս գազանը դառնում է ոչխար, դավաճանը՝ պաշտպան, ստորջրյա քարը՝ նավահանգիստ, նավաբեկությունը՝ խաղաղություն։ Նույնը և կարելի է տեսնել նավերի պարագայում, երբ բեռը չափից ավելի ծանր է լինում, այնժամ նավը խորտակվում է, իսկ եթե իր չափով, ապա նա ընթանում է քամուն համընթաց։ Նույնը և լինում է մեր տներում, երբ դու հարստությունը քո կարիքներից առավել ես հավաքում, այնժամ քամու մի փոքր ճնշումն էլ, այսինքն՝ իրավիճակների հանկարծահաս հանգամանքներն էլ, կարող են խորտակել մեր նավը։ Իսկ եթե հավաքես այնքան, որքան բավարար է քո կարիքների համար, այնժամ, եթե ուժգին փոթորիկ էլ լինի, դու անխափան կհասնես քո նավահանգիստը (Հովհան Ոսկեբերան)։

Աղքատության առավելությունները

Քրիստոսի թշնամիները ոչ միայն անհավատներն են, այլև՝ նրանք, որոնց կյանքը լեցուն է անմաքրությամբ։ «Մարմնավոր խորհուրդը թշնամություն է առ Աստված, քանզի

այն չի հնազանդվում Աստծո օրենքներին, և նա ոչ իսկ կարող է» (Հռոմ 8:7): Եվ այս պատճառով, չսիրենք հարստության փափագը, այլ միշտ փնտրենք աղքատություն, քանզի այն մեծ բարիք է: Բայց կասես, որ այն մարդուն դարձնում է ստորացված և խղճուկ: Հենց դա էլ մեզ պետք է, քանզի հենց դա է, որ մեզ արժանացնում է մեծ օգտակարության. «Աղքատությունը, - ասում է Իմաստունը, - մարդուն խոնարհեցնում է», այսպես է ասում նաև Քրիստոսը. «Երանի հոգով աղքատներին» (Մատթ. 5:3): Եվ ինչո՞ւ ես վշտանում այն բանի համար, որ կանգնած ես դեպի առաքինություն տանող ճանապարհի վրա: Մի՞թե չգիտես, որ աղքատությունը մեզ տալիս է մեծ անվեհերություն: Իսկ դու կասես՝ չէ՞ որ «Աղքատի իմաստությունն արհամարհված է» (Ժող. 9:10): Կարո՞ղ է, արդյոք, չարիք լինել աղքատությունը կամ հարստությունը, եթե. «Թե հարստությունը, և թե աղքատությունը Տիրոջից է» (Սիր. 11:14): Ինչո՞ւ է այսպես ասված: Մա ասված էր Հին կտակարանում, որտեղ հարստությունը համարվում էր հույժ կարևոր մի բան, իսկ աղքատությունն արհամարհելի էր: Սակայն հիմա այսպես չէ, երբ առաջինն օրհնություն էր, իսկ երկրորդը՝ անեծք: Իսկ այժմ այսպես չէ, ուզո՞ւմ ես լսել աղքատության գովքը՝ այն կրեց Քրիստոսը. «Մարդու Որդին, - ասում էր Նա, - գլուխ դնելու տեղ էլ չունի» (Մատթ. 8:20): Նաև աշակերտներին էր ասում. «Մի ունեցեք ո՛չ ոսկի, ո՛չ արծաթ և ո՛չ էլ պղնձե դրամ ձեր գոտիների մեջ» (Մատթ. 10:9): Եվ Պողոսն էլ ասում էր. «Իբրև թե ոչինչ չունենք, բայց ունենք ամեն ինչ» (Բ Կոր. 6:10), նաև Պետրոսն ասաց կաղին. «Արծաթ և ոսկի չունեն» (Գործք 3:6): Եվ հենց Հին Կտակարանում էլ, երբ սքանչանում էին հարստությամբ, ովքե՞ր էին առավել սքանչելի մարդիկ հանդիսանում: Եղիան չէ՞, որ ոչինչ չունեք, բացի՝ ողորմածությունից: Նաև՝ Եղիսեն ու Հովհաննեսը (Մկրտիչ): Եվ այսպես, ոչ ոք աղքատության պատճառով ստորացված չպիտի համարվի, աղքատությունը չի ստորացնում, այլ՝ հարստությունը, որ բազում կարիքների մեջ է մտնում և ստիպում է շատերին սիրաշահել: Ասա ինձ, ո՞վ էր առավել չքավոր Հակոբից, որն ասում էր. «Եթե Տերն ինձ հետ լինի...ինձ ուտելու հաց տա և հագնվելու հագուստ» (Ծննդ. 28:20): Չունեի՞ն, արդյոք, համարձակություն Եղիան և Հովհաննեսը և իրենց նմանները: Չմերկացրե՞ց մեկը Աքաբին, իսկ մյուսը՝ Հերովդեսին: Մա ասում էր. «Արժան չէ, որ դու կին ունենաս քո եղբոր՝ Փիլիպոսի կնոջը» (Մարկ. 6:18), իսկ Եղիան անվեհերորեն ասում էր Աքաբին. «Ես չեմ Բարայելը տակնուվրա անողը, այլ՝ դո՛ւ և քո հոր տունը» (Գ Թագ. 18:18): Տեսնո՞ւմ ես, թե ինչ համարձակություն է տալիս աղքատությունը: Հարուստը ստրուկ է, որը ենթարկվում է վնասների և հնարավորություն տալիս ամեն մեկին իրեն վնաս պատճառել, իսկ չքավորները ոչնչից չեն վախենում, ո՛չ հափշտակումից, ո՛չ էլ ունեցվածքի բռնագրավումից: Եթե աղքատությունը զրկեր անվեհերությունից, ապա Քրիստոսը չէր պատվիրի Իր աշակերտներին լինել աղքատ՝ նրանց այնպիսի գործի ուղարկելով, որը մեծ համարձակություն էր պահանջում: Աղքատը հզոր մարդ է, նա ոչ մի տեղից չի ստանում վիրավորանք կամ կրում վնաս, իսկ հարուստը բաց է, որպեսզի ամեն կողմից հարձակում կրի, նա նման է այն բանի, որ մեկն իր հետևից քաշի երկար պարաններ, որին հեշտությամբ կարող են ամեն կողմից էլ բռնել, իսկ մերկ մարդուն բռնելը հեշտ չէ: Այդպես է պատահում նաև հարուստի հետ. ստրուկներ, ծառաներ, ոսկի, դաշտեր, բազմաթիվ գործեր, հազարավոր հոգսեր, իրավիճակներ, կարիք, այս բոլորը նրան դարձնում են բոլորի կողմից հեշտությամբ որսացվող: Եվ այսպես, թող ոչ ոք

աղքատությունը չհամարի անպատվության պատճառ: Առաքինի գործերի դիմաց ամբողջ աշխարհի հարստությունը վատթար է աղբից և ավելի ցածր կոճղից: Ամուր բռնեք նրանից, եթե ուզում եք մտնել երկնքի արքայություն. *«Վաճառիր, - ասաց Տերը, - քո ունեցվածքը և բաժանիր աղքատներին, և երկնքում գանձեր կունենաս»* և էլի. *«Դժվար է հարուստի համար մտնել երկնքի արքայություն»*: Տեսնո՞ւմ ես, որ պետք է փնտրել աղքատություն, եթե այն չունեք: Քանզի ահա այսպիսի բարիք է այն: Նա ճանապարհի առաջնորդ է, որ տանում է դեպի երկինք. սա մարտ է՝ ի ցույց բուրի, հանուն արդարության, մեծ և զարմանալի ուսումնարան, անվտանգ նավահանգիստ: Բայց կասես, որ ես ունեմ բազում կարիքներ և չեմ ցանկանում ոչ ոքից ողորմություն վերցնել: Այս պարագայում հարուստը քեզանից ավելի ցածր վիճակում է: Դու հնարավոր է, որ խնդրես ողորմություն՝ կերակրվելու համար, իսկ նա անամոթաբար խնդրում է անթիվ քանակությամբ բաներ՝ ազահությունից դրդված: Հարուստները կարիք ունեն շատ բաների, ինչո՞ւ եմ ասում շատ բաների: Շատ հաճախ նրանք կարիք ունեն այնպիսի մարդկանց, որոնք արժանի չեն իրենց, օրինակ, շատ հաճախ պետք ունեն զինվորների և ստրուկների: Իսկ աղքատները նույնիսկ թագավորի կարիքը չունեն, և այսպես, թող ոչ ոք չմեղադրի աղքատությանը, որպես թե անթիվ չարիքների պատճառ և չհակաճառի Քրիստոսին, Որն այն անվանեց առաքինություն, կատարելություն, երբ ասաց. *«Եթե ուզում ես կատարյալ լինել»* (Մատթ. 21:19): Նա այդ արտահայտեց խոսքով և ցույց տվեց գործով, նաև քարոզեց աշակերտների միջոցով: Եվ այսպես, աղքատություն փնտրենք, քանզի սա մեծագույն բարիք է: Միգուցե լսողներից ոմանք վախենում են այս խոսքերից, ինչպես՝ չար կանխանշանից: Կարծում եմ, որ այդպես էլ է, քանզի այս հիվանդությունն այնպես է արմատացած շատերի մեջ, և այնքան մեծ է հարստության իշխանությունը, որ շատերը չեն կարողանում նույնիսկ լսել այդ մասին և վախենում են դրանից՝ որպես վատ կանխանշանից: Թող հեռանա նման միտքը քրիստոնյաների հոգուց: Չկա ավելի հարուստ այն մարդուց, որն ընտրել է աղքատությունը կամավորապես և հոժարակամ: Առաքինությունները և Աստծո վախն է, որ տալիս են մարդուն անվեհերություն: Տես, թե ինչպես աղքատ Պետրոսը պատժեց հարուստ Անանիային: Հարուստ չէ՞ր արդյոք սա և աղքատ նա, սակայն տես, ինչ իշխանությամբ է նա դիմում սրան և ասում. *«Ասա դու ինձ, այդչափ գնո՞վ ազարակը վաճառեցիր»*: Իսկ սա երկչոտությամբ պատասխանեց. *«Այո, այդչափ»* (Գործք 5:8): Բայց ես կարո՞ղ եմ Պետրոս դառնալ՝ կհարցնես դու: Կարող ես, եթե ցանկանաս ձեռքազատվել այն ամենից, ինչ ունես, բաժանիր, տուր աղքատներին և հետևիր Քրիստոսին ու կլինես այդպիսին: Նա գործում էր հրաշքներ՝ կասես դու: Բայց մի՞թե սա էր, որ Պետրոսին դարձրեց սքանչելի, թե՞ անվեհերությունը, որը ձեռք էր բերվել կյանքով: Չե՞ս լսում Քրիստոսին, որ ասում է. *«Բայց մի ուրախացեք, որ դները ձեզ հնազանդվում են»* (Լուկ. 10:20): Լսիր նորից Պետրոսին, թե ինչ է ասում. *«Արձաթ և ոսկի չունեմ, բայց ինչ որ ունեմ՝ այն կտամ»* (Գործք 3:6), հետևաբար, ով ունի ոսկի ու արծաթ, նա չունի այս բոլորը: Ինչո՞ւ է այդպես՝ կհարցնես դու, չե՞ որ շատերը չունեն ոչ մեկը և ոչ մյուսը: Դա էլ նրանից է, որ նրանք աղքատ են, սակայն ոչ կամավորաբար: Եթե նրանք հարություն չեն տալիս մեռելներին և չեն բժշկում կաղերին, այնժամ նրանց մոտ կա շնորհ, որ կարևոր է մնացած բոլորից, նրանք ունեն անվեհերություն Աստծո առջև և կլսեն ապագայում երանելի բարբառը. *«Եկեք, Իմ Հոր օրհնյալներ, - սրանից առավել ի՞նչ*

սքանչելի բան կա, - *Ժառանգեցէք աշխարհի սկզբից ձեզ համար պատրաստված արքայությունը, որովհետև քաղցած էի, և Ինձ ուտելիք տվեցիք, ծարավ էի, և Ինձ ջուր տվեցիք խմելու, օտար էի, և Ինձ ձեր մեջ առաք, մերկ էի, և Ինձ հագցրիք, հիվանդ էի, և Ինձ տեսության եկաք, բանտում էի, և Ինձ այցի եկաք*» (Մատթ. 25:34-36):

Ուրեմն, փախչենք ազահությունից, որպեսզի մենք էլ արժանանանք երկնքի արքայությանը, կերակրենք չքավորներին, որպես թե կերակրած լինենք Քրիստոսին, որպեսզի Ժառանգակից լինենք Նրան՝ Քրիստոս Հիսուսին, մեր Տիրոջը, որի հետ և Հորը, Սուրբ Հոգու հետ միասին փառք, իշխանություն և պատիվ այժմ և միշտ և հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Հովհան Ոսկեբերան, Եբրայեցիներին ուղղված ուղերձի վերաբերյալ 18-րդ գրույցը

Աղքատների մխիթարության մասին

Ո՞ր մեկը պիտի ասեմ, ո՞ր մեկը պիտի պատմեմ, և կամ ո՞ր մեկն անտեսեմ, այն, ինչ անկարևոր եմ համարում, սա է լեզուս շարժում, սակայն ուրիշներն են գալիս մտքիս: Եվ քանզի կարևոր եմ համարում ճառիս բովանդակությունը, պիտի պատմեմ և խոսեմ նեղյալների վիատության ու հիմարաբար անօրինությանը տրվող չքավորների մասին, որոնք մինչև իսկ իրենց հետին անմտության մեջ Աստծուն են հայհոյում՝ Նրան համարելով կողմնակալ ու ակնառու հարուստ ունևորների նկատմամբ: Ասում են. «Աստված սիրում է հարուստներին, աչառություն է անում նրանց հանդեպ, հաջողեցնում է նրանց վաստակները և կարևորություն չի ընձեռում տառապյալների գրկանքներին, այլ արհամարհելով՝ անտեսում է նրանց»: Այսպիսի անօրեն բարբառով աղքատներն ուրանում են Աստծո արդարությունը և ճշմարտությունը: Սրանք հայհոյություն են առաքում երկինք և Աստծո մասին անիրավություն խոսում: Ուրանում են Աստծո ճշմարտությունը և ընկղմվում հերձվածողների անդունդը: Քանզի Աստծո արդարության ճշմարտությունը չեն կարող ունենալ ո՛չ հրեան և ո՛չ էլ հեթանոսը, իսկ այսպես հայհոյողը, ամբարշտանալով, ուրանում է Աստծուն:

Արդ, ինչո՞ւ ես անիրավություն խոսում Աստծո մասին, ով չքավոր և աղքատ մարդ, մի՞թե Աստված Իր ունեցվածքից մի բանով գրկեց քեզ, արդյոք, որպես եղբայրներ՝ հարուստին և աղքատին հավասարապես չբաժանե՞ց՝ տալով նույն աչքից, ձեռքից և ոտքից. չէ՞ որ արևից, օդից և անձրևից հավասար կերպով ենք օգտվում, և բոլորս էլ հողից ու Ադամից ենք: Բոլորի համար էլ եղավ մեկ մկրտություն, մեկ շնորհք, և միևնույն Քրիստոսի մարմինը և արյունը, բոլորին մեկ երկիր, մեկ երկինք և մեկ նյութ: Ահավասիկ սրանք են Աստծո շնորհները, որ հավասարապես բաժանվեց աղքատին և հարուստին: Ուրեմն, ի՞նչ բանից գրկեց քեզ և դարձավ աչառու հարուստի հանդեպ: Գիտեմ, որ այս մասին առարկելու բան չունես, սակայն ասում ես. «Որտեղի՞ց է սրա մեծությունը»: Հասկացիր, որ նրան ոչ թե Աստված տարավ և հարստություններ տվեց՝ գրկելով քեզ դրանցից, այլ ուղղակի ոմանք ազահությամբ և հափշտակությամբ դարձան ունևոր, ոմանք՝ անդուլ աշխատանքով, իսկ ոմանք էլ՝ հայրական Ժառանգությամբ: Իսկ ինչի՞ համար ես դու տրտում, արդյոք այն բանի՞, որ անհոգ ես, հանդարտ և խաղաղ, դյուրավ և

հեշտությամբ ես հոգում մարմնիդ կարևոր պետքերը: Իսկ մեծահարուստները դժվարությամբ են պատրաստում իրենց ճաշը և ընթրիքը, և բազում մղձավանջներով լի են նրանց վայելքները, մանավանդ, երբ սպանությամբ և զրկանքներով է ձեռք գցված լինում այդ կերակուրները՝ նրանք խղճահարությամբ հալ ու մաշ են լինում և իրենց որովայնի աղբի համար բազում փոթորիկներ պարուրում են նրանց միտքը: Սաստիկ ձմեռն ամեն կողմից հարձակվում է նրանց վրա, զգուշանում են գողերից և սարսափում ավազակներից, կրում են զրպարտողների արհավիրքը և տագնապում հարկահավաքներից, կրում են նախանձների ատելությունը, թշնամիների չարախոսությունը և ամեն կողմից հասնող նենգությունների և վարանումների մեջ են ընկնում, քանզի վիշապի նման բոլորի բերանները բացված են իրենց վրա և ուզում են կուլ տալ: Ահավասիկ տեսնում ես, որ ավելի շատ են մեծահարուստների մտահոգությունները և տրտմությունները, քան թե՝ նրանց ուրախություններն ու հանգիստը: Որտե՞ղ են հարուստների ուրախությունները, երբ անդադար երկնքից անձրև են խնդրում, դաշտերի խնամքն են տանում, գազաններից հոշոտված հոտերի վրա են հոգս անում, դողում են ավազակներից, տրտմում են խաշինքների մեջ ընկած վարակիչ հիվանդություններից, հսկում են գանձերը, իսկ այն պակասելու ժամանակ հյուծվում: Դեռ ինչե՛ր ավելացնեմ վերջին դատաստանի արհավիրքների և դառը տանջանքների ողբերի մասին, քանզի երկրի վրա իսկ պատվիրանների վախից սկսում են դողալ և միշտ սարսափում են, երբ մարգարեների և առաքյալների ընթերցվածքները հանդիմանելով կշտամբում են անողոք և կծծի մեծահարուստներին: Արդարև, ո՞ւր է հարուստների ուրախությունը և ուր՝ մխիթարությունը, որին բաղձում և ցանկանում ես, ով չքավոր, քո դյուրին և խաղաղ կյանքի մեջ տխրում ես, դու քեզ թշվառական ես համարում՝ արհամարհելով քո ունեցած բազմապատիկ առավելությունները: Չե՞ որ ոչ վախ ունես գողերից, ոչ էլ կասկած՝ ավազակներից, չես մտահոգվում ո՛չ դաշտերի, ո՛չ էլ լեռների արոտավայրերի կանաչության համար, չես վախենում ո՛չ քամիների ավերածություններից, ո՛չ էլ գազանների հափշտակություններից, չես սարսում ո՛չ բռնավորների բռնությունից և ո՛չ էլ իշխանների բռնազանձումներից, ո՛չ նախանձողներն են նախանձում քեզ և ո՛չ էլ զրպարտողներն են զրպարտում, ո՛չ ռիսակալությունից ես վախենում և ո՛չ էլ խռովքից, ո՛չ իշխանների ահը կարող է քեզ զարհուրեցնել և ո՛չ էլ տերերի սաստերը, ո՛չ որ չի կարող աղքատից բան կորզել, խռովել և սաստել: Տեսնելով խռովահար և աղմկոտ մեծահարուստներին՝ աղքատը ծաղրում է նրանց, ամբարտավան իշխանները զայրանում են հարուստների վրա, իսկ աղքատին նրանք ոչինչ են համարում: Երկիրը լի է գողերով և ավազակներով, իսկ աղքատը վախ չունի նրանցից, հրապարակները լի են զրպարտողներով և բռնավորներով, իսկ աղքատն անհոգ է նրանցից, դատավորները գազանացած են և գայլացած, սակայն աղքատը հանգիստ է նրանց կողմից, քանզի ստացվածք չունենալու պատճառով խաղաղ և անհոգ է իր կյանքը, ազատ բոլորից և բոլորովին գերծ է կասկածից, նախանձից, վրեժխնդրությունից և բազմապիսի այլ ախտերից: Նա կարիք չունի բազում շինությունների և ոչ էլ դռների համար երկաթյա փականների: Աղքատին հիվանդության պարագայում տրտմություն չի տիրում և ոչ էլ աղմուկ, և խռովք է բարձրանում նրա մահվան պահին, այլ՝ շատ անհոգ են

աղքատի օրերը, և անգբաղ ու հանգիստ՝ նրա կյանքը: Երկրի վրա այս բոլոր ազատություններն աղքատն ունի:

Իսկ անդենականի մեջ չքավորների համբերության համար պատրաստված մեծության, փափկության, անսպառ բարության մասին ո՞ր բերանն արդյոք կկարողանա ըստ պատշաճի պատմել, քանզի նա աշխարհի բոլոր թագավորությունների վայելչություններից ցանկալի և փափագելի է: Եթե միայն աղքատը կարողանա առանց տրտունջի տոկալ չքավորության մեջ, որովհետև նա օրվա կերակուրն է միայն փնտրում և մեծ ցանկությամբ արհամարհանքը՝ որպես քաղցրահամ կերակուր է ճաշակում և ննջում է անհոգաբար: Իսկ մեծահարուստների համար, ընդհակառակը, ախորժալի կերակուրները լեղի, անպետք և տաղտկալի են թվում: Հարբում են թանկարժեք գինով, թմրում և հիմարանում են, մինչդեռ աղքատն էժանագին հեղուկով ծարավի նույն ցանկությունն է բավարարում և հարբողից ավելի առողջ և զգաստ է մնում:

Արդ, ուրեմն, ինչո՞ւ ես քեզ եղկելի և թշվառական համարում, քանզի հեշտավետ և անհոգ կյանքը և կերակուրների քաղցրահամն ու ախորժահամը աղքատի մոտ եմ տեսնում, քան թե՝ մեծահարուստի: Քանզի աղքատները զերծ են ամեն տեսակի նենգություններից, իսկ մեծահարուստների մոտ են անմաքրությունները և անպարկեշտությունները, նաև՝ շվայտությունները: Նրանք լի են ամեն տեսակի պղծությամբ, քանզի անիրավությամբ և ազահությամբ են հավաքել՝ հափշտակելով և զրկելով աղքատին: Մրանց սեղանները պատրաստվում են բազմազան մարդկանց քրտինքով, մեծ վախով և նվազ վայելումով, տեսակ-տեսակ հոգսեր են պաշարում իրենց, շատ քիչ են հանգստանում, այն էլ՝ ծանրաբեռնված բազմաթիվ կասկածներով: Մինչդեռ քիչ լինելով անոթի աղքատի կարիքները՝ հեշտավետ նինջով է նա հանգստանում: Իսկ մեծահարուստին անկողին մտնելուն պես անմիջապես թշնամիների և պատերազմների նման պաշարում են իր խորհուրդները, իր տան ծառաների հոգսը, զրպարտիչների և գողերի դողը, դրացիների և իշխանների նենգությունը և հարստության մտատանջությունը, թե ինչպես պիտի կարողանա իր ունեցվածքն աճեցնել: Դառն է ազահ մեծահարուստների վիճակը, ամենուրեք տրտմության վրա տրտմություն է բարդվում, որովհետև տեսնում է տան վնասը և մսխումը ու տրտմում՝ տեսնելով անդաստանի կորուստը, նաև տրտմում՝ տեսնելով հոտերի փչացումը, և ամեն կողմից ալիքների նման նրա վրա են գալիս հոգսերն ու տրտմությունները: Տակավին անդենական տանջանքների և գեհենի հրի մասին ինչ ասեմ և ինչ պատմեմ, որ պատրաստված է անողոք ու ազահ հարուստների համար:

Եվ արդ, ով աղքատ և չքավոր մարդ, ինչո՞ւ ես աղքատությանդ խաղաղ նավահանգստի համար նեղվում, տխրում ու տառապում, և հարուստի մրրիկներն ու ալեկոծությունները փնտրում, մի՞թե դու հարուստ չես, երբ գիշեր ու ցերեկ անգբաղ ես, անհոգ՝ թե տանդ մեջ, և թե հրապարակների վրա, աներկյուղ ես՝ ճանապարհիդ վրա և օթևանի մեջ, կասկած չունես բռնավորներից և ակնածանք՝ զրպարտողներից, և մանավանդ, երբ համբերությամբ կարճ ժամանակվա փորձանքների և աղքատությանը պիտի դիմանաս: Թեև մեծ բան է ստացվածքներն աղքատներին բաժանելը, սակայն առավել մեծ է անձը խոնարհաբար աղքատացնելն ու Աստծուց գոհանալը: Այս մեծությունը մեր Տերն էլ գովեց. «*Երանի աղքատներին, - ասաց, - որովհետև նրանցն է*

երկնքի արքայությունը»։ Եթե չար բան լիներ աղքատությունը, Քրիստոս ամեն բանի մեջ աղքատություն չէր փնտրի։ Քանզի Նա կարող էր թագավորական քաղաքի մեջ երևալ, թագավորի աղջիկների միջոցով ծնվել արքայական պալատներում։ Սակայն Նա աղքատ կույսից ծնվեց փոքրիկ քաղաքի մեջ, ուր ոչ տուն և ոչ էլ օթևան կար, այլ՝ քարահարկ մի իջևան ու ոչ մահիճ կար և ոչ էլ՝ օրորոց։ Քարանձավ մսուրի մեջ հանգստացավ բոլոր արարածների Տերը, ատաղձագործի խրճիթի մեջ մեծացավ, հետիոտն ճանապարհորդեց և անչափ խոնարհվեց, որ մինչև իսկ ծառայի կերպարանք առնելով՝ աշակերտների ոտքերը լվաց։ Եվ Իր օրինակով նրանք երկնքի մեջ հարստանալ ուզեցին՝ երկրի վրա խոնարհությունն ու աղքատությունն ընտրելով։

Իսկ դու ինչո՞ւ ես դողում աղքատությանդ մեջ, որի միջոցով երկնքի մեջ պիտի փայլես և փոքր ինչ աղքատությանդ փոխարեն երկնքի անհուն բարիքները ժառանգես։ Քանզի երկու տեսակ նեղություններ և հանգստություններ ունի մարդը, մեկը՝ երկրի, մյուսը՝ երկնքի մեջ։ Կամ հանդերձյալ, հավերժական, չսպառվող բարությունները կժառանգես՝ մերժելով այստեղի անցավորը, կամ մշտնջենականի մեջ կաղքատանաս և կտառապես. կամ այստեղ լալ և սգալ, կամ՝ այնտեղ. կամ այստեղ համբերել և տոկալ նեղություններին, կամ՝ այնտեղ։ Եղիա մարգարեի նման, որ երկրի վրա տառապեց և աղքատացավ ու երկնքի մեջ մեծ փառքով փառավորվեց։ Նույնպես և Հովհաննես Մկրտիչը, որ երկրի վրա աղքատացավ, անոթիացավ և պապակվեց ու երկնքի մեջ ժառանգեց անհաշիվ բարություններ։ Նմանապես և բոլոր մարգարեներն ու առաքյալներն անցավոր նեղությամբ ստացան անսահման կյանքի վայելչությունները։ Նաև մեր առաջին հայրերն, աղքատության կյանք ընտրեցին, որովհետև գիտեին, թե չափազանց դժվար է աշխարհային հարստությամբ երկնքի հարստությունը ժառանգել ու ժամանակավոր փափկությամբ երկնքի անհատնում փափկությունները վայելել։ Քանզի ասված է, որ դժվար է փափկասեր մարդու համար Քրիստոսի երեսը տեսնել, իսկ հարուստների համար Աստծո արքայությունը մտնել, որովհետև անդենականի հանգիստը տառապածների ու աղքատների համար է և արքայությունը՝ կարոտյալների։ Նրանք, որոնք երկրի վրա բանտի նման աղքատության մեջ են ապրում, նրանց համար արքայության դռները բաց են։ Քանզի Աստված անիրավ չի, որ տառապանքի բանտից հանի նեղյալներին ու չարչարվածներին և դժոխքի մեջ նետի, այլ՝ հանում է սնոտի կյանքից և անսահման ուրախության մեջ հանգստացնում։ Եթե միայն նրանք գոհությամբ աղքատությունը շալակեն, քանզի բազում և անսպառ հարստություն է իրենց սպասվում երկնքում։ Արդ, ուրեմն, ով աղքատ ու չքավոր, ո՞ր է քո ուրախությունը և բերկրանքը։ Այս բոլորի փոխարեն հայիոյություն ես առաքում երկինք և Աստծո մասին անիրավություն խոսում։

Ասում ես նաև, թե շատ հարստություն ունենալով՝ բազում ողորմություն կարող է բաշխել ունևորը։ Բայց իմացիր, որ աղքատի տված ողորմությունները շատ ավելի ընդունելի են և զարմանալի, քան՝ մեծահարուստինը։ Քանի որ, եթե մեկը սիրով մի տառապյալի խնամի, իր սակավ ունեցվածքից բաժին հանի նրան, անոթիներին կերակրի իր տվածով, մեծահարուստներին կգերազանցի, քանզի Աստված ոչ թե տվածի քանակին է նայում, այլ՝ տվողի կամքին, և քիչը շատի տեղ է ընդունում։ Իսկ եթե գույք չունես կարոտյալին մխիթարելու համար, տուն ունես՝ օտարներին հյուրընկալելու համար,

ողորմություն և գութ ունես՝ լալու և հեծկլտալու համար վշտացածների և ախտավոր ցավագարների վրա, որովհետև նման ողորմությունն ավելի մեծ է, քան՝ ինչքերի բաշխումը: Պատճառաբանում ես նաև, որ հարուստն իր հարստությունից պատարագներ ու պտուղներ է տալիս: Աղքատն ավելիով կարող է գերազանցել հարուստին: Անձը խոնարհությամբ և անմեղությամբ պատարագ մատուցիր Աստծուն. *«Աստծո պատարագը խոնարհ հոգին է»*: Եվ սա ավելի մեծ է, քան խոյերի և զվարակների ողջակեզը, քանզի մարգարեն սուրբ սիրտը և խոնարհ հոգին է համարում՝ որպես Աստծուն հաճելի և ընդունելի պատարագ: Երեք երիտասարդներ իրենց մարմիններն ու հոգիներն Աստծուն պատարագ ընծայեցին: Եվ եթե պետք է նախանձես հարուստին՝ Աստծուն բաժին հանած կալի և հնձանի պտղի համար, որ ավելի մեծ է, քան՝ բարեգործությունը, պատարագները, ողորմություններն ու խիստ պահեցողությունը, զոհաբերությունները, որոնց հոտն առնելով՝ որպես անուշ բույր, Աստված օրհնում է նրանց տունն ու աշխատանքը: Բայց այն տնից, որտեղից օրհնության պտուղներ բաժին չեն հանվում եկեղեցիներին, քահանաներին և եկեղեցու սպասավորներին, այն հարկը զրկվում է աստվածային օրհնություններից ու վաստակից, և միշտ նվազության մեջ է մնում այն: Սրա համար է, որ Աստված պատվիրեց Մովսեսին, թե. *«Քո արմատներիդ երախայրիքն Ինձ պիտի տաս, ոչխարներիդ, արջառներիդ և հոտերիդ անդրանիկներն Ինձ պիտի նվիրես, իսկ Ես, ինչ բանի որ ձեռք զարնեմ, պիտի աճեցնեմ ու բազմացնեմ»* (Բ Օր. 12:67): Նույնպես և Սողոմոնն է ասում. *«Պատվիր Տիրոջը քո արդար վաստակիցդ և պտուղ հանիր Նրան քո արդարության արմատիքներից»* (Առակ. 3:9): Եվ ավելացնում է. *«Պիտի լցվեն քո շտեմարանները ցորենով ու հնձաններիցդ գինի պիտի հորդի»*: Եվ այսպես է, եթե ստացվածք չունես, ով չքավոր մարդ, դու էլ պտուղ հանիր քո մարմնիդ անդամներից, քանզի աչքերից քաղված պտուղն է, երբ կույրին առաջնորդում ես և հարթ տեղ ես հանում, ոտների պտուղն է կաղին ձեռնափայտ լինելը և նրա ոտքերի պահանջը զոհացնելը, ձեռքերի պտուղն է անդամալուծին առաջնորդելը և գոսացածին օգնելը, լեզվի պտուղն է մոլորյալին ուսուցանելը և տրտմածին սփոփելը, ականջի պտուղն է եղբոր հրամանը փութով լսելը ու խոնարհաբար նրա կամքին հնազանդվելը:

Արդարև, այս բոլոր ողորմություններն էլ առանց ոսկու են, բոլորին էլ տրված է բաշխել և ավելի վարձատրվել, քան՝ ստացվածքի ողորմությունը: Ի՞նչ բան ունես առարկելու, քանզի աղքատի զոհաբերությունները, պտուղներն ու ողորմություններն ավելի դյուրին և ընդունելի են, քան՝ մեծահարուստինը: Որի համար և բազում ժուժկալությամբ համբերեք նեղություններին և գոհությամբ ձեր վարձքը ստացեք: Իսկ եթե տրտմեք և հայհոյեք, պիտի ստանաք ձեր չարագործության հատուցումը, քանզի անսուտ է խոսքը, որ ասում է, թե կան ոմանք, որ թե՛ երկրի և թե՛ երկնքի մեջ են տանջվում, այսինքն՝ այստեղ աղքատության նեղություն են քաշում, իսկ այնտեղ՝ իրենց տրտունջների համար արդար Դատավորից հանդիմանվելով կշտամբվում են և գեհենի կրակների մեջ հալումաշ լինում:

Ուրեմն, զգուշանանք այնտեղի տանջանքներին և դատապարտությանն արժանանալուց: Ապաշխարենք մեր մեղքերի համար, սիրենք աղքատությունը, առաքինությամբ երկիրը ժառանգենք և անհուն բարությունների զվարճությունը

վայելենք, մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի հետ, Որին փառք և պատիվ, հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Հովհան Մանդակունի

Ջանանք զգուշանալ աջ ու

ձախ շեղումներից

*Ուրեմն չքնենք մնանք, ինչպես՝ ուրիշները,
այլ արթուն և զգաստ լինենք
(Ա Թեսաղ. 5:6)*

Հոգևոր կյանքն իրական պայքար է՝ պատերազմ, որը տրված է բոլոր քրիստոնյաներին. և յուրաքանչյուրն՝ ըստ իր չափի և աստիճանի, պետք է մասնակցի այդ պատերազմին: Եթե մեկին քիչ է տրված, թշնամին նրան ներքաշում է շատ ավելիի մեջ, որպեսզի ուժերից վեր գործերի ձգտելով՝ թողնի թիկունքը և մասնակցի ճակատում ընթացող ծանր մարտերին, ինչի հետևանքով էլ թշնամու համար հեշտ որս դառնա: Իսկ ովքեր էլ կանչված են ճակատում կռվելու համար, նրանց էլ ներշնչում է ծուլություն, անտարբերություն, վախ, որպեսզի նրանք էլ, նայելով թիկունքում համեմատաբար թեթև խաչ կրողներին և չգնահատելով այն մեծ դիրքը, որ իրենց է տրված, տրտնջան՝ երանի տալով վերջիններին: Սակայն երբ թշնամին, տեսնելով, որ ճակատում տքնողներից ոմանց չի կարողանում ետ պահել սխրագործություններից, նրանց նույնպես սկսում է մղել էլ ավելի հերոսական արարքների: Եվ ով անփորձության կամ այլ պատճառով լսում է սրան, կրում է ամենատարբեր վնասներ: Օրինակ՝ պահեցողությունը շատ կարևոր գործոն է հոգևոր պատերազմում, ինչով թե պատվում ենք այդ օրերը և թե մարմինը սանձելով՝ նպաստում ենք հոգուն: Սակայն քրիստոնյան կարող է կամ լրիվ անտեսել պահեցողությունը, կամ էլ չափից դուրս խիստ պահել, այսինքն՝ շեղվել կամ աջ կամ ձախ: Երկուսն էլ, բնականաբար, վնասակար են, բայց փորձառու սուրբ հայրերն ավելի վնասակար են համարում չափազանց խիստ պահեցողությունը, քան՝ այն հեղգությամբ կատարելը կամ իսպառ անտեսելը: Քանզի երբ պահք չես պահում, դրա վատ հետևանքների վրա կարող է ավելանալ մի նպաստավոր բան. այն, որ տեսնում ես, թե ինչպես են մյուսները պահում, իսկ դու՝ ոչ, դրանից գոնե կարող ես խոնարհվել և մյուսներին քեզանից բարձր դասել: Իսկ կարողությունիցդ վեր՝ խիստ պահեցողության ժամանակ կարող ես վնասել ոչ միայն մարմնիդ, երբ այն վատ կանդրադառնա առողջությանդ վրա, այլև՝ հոգուդ, երբ հպարտությամբ քեզ ավելի լավը կհամարես համեմատաբար թույլ և ընդհանրապես պահք չպահողներից. «Չնայած այն բանին, որ թե՛ չափազանց խիստ պահեցողությունը, թե՛ պահքն անտեսելը երկուսն էլ սատանայից են, սակայն չափազանց և անմիտ պահեցողությունն ավելի վնասակար է, քան կուշտ ուտելը» (Հովհաննես Քասսիանոս):

Եվ այսպես, պետք է ջանալ ամուր մնալ միջին փրկարար ուղու վրա և հասկանալ, որ պահքի հիմնական օգտակարությունն այն է, որ նրա միջոցով առաջանանք փրկարար առաքինությունների՝ ողջախոհության, խոնարհության, հեգույության, սիրո և այլնի մեջ: Սա է շրջահայաց ու խոհեմ պահեցողությունը, և դրա համար էր աբբա Պիմենն ասում, որ փորձել է ամենախիստ պահեցողությունները, սակայն հանգել է վերջնական մի տեսակետի. «Ամեն օր կեր, բայց սեղանից ելիր չհագեցած»: Իսկ Բարսեղ Մեծն ասում է. «Ոչնչով չի տարբերվում պահեցողն ուտելիքը չափով ուտողից», այս մասին է ասում նաև Եպիսկոպոս Հերակլիդը. «Շրջահայացությամբ կերակուր ճաշակողը, և նույն շրջահայացությամբ պահք պահողը ոչ մի մեղք չեն գործում, քանզի արդարն օրենքին ենթակա չէ»:

Իհարկե ճշմարտացիորեն միշտ էլ կոչ է արվել և արվում պահել սուրբ պահքերը, միայն թե դրանք լինեն հոգուտ և ոչ՝ ի վնաս մեր հոգիների: Սուր դանակը ճիշտ օգտագործման դեպքում կարող է շատ օգտակար լինել, իսկ անփութորեն գործածելու դեպքում կարող է նույնիսկ մահվան պատճառ դառնալ, սակայն դա չի նշանակում, որ պետք է դանակ օգտագործելուց ընդհանրապես հրաժարվել, այլ պետք է սովորել դրա հետ ճիշտ վարվել:

Այժմ էլ ոմանք երկարատև ծոմապահությամբ վնաս են հասցնում իրենց առողջությանը, քանզի սա հնուց եկող պատերազմ է և գործում է մինչ օրս. մարդը, դարձի գալով, միառժամանակ անց հանկարծ սկսում է ծոմ պահել՝ չիմանալով, թե երբ և ինչպես իր մոտ առաջացավ այդ բուռն ցանկությունը: Ընդհանրապես, հոգեշահ կարգ է սահմանված և ընդունված, որ սուրբ հաղորդություն ընդունելուց առաջ հարկ է ծոմ պահել կամ շաբաթ երեկոյան ժամերգությունից հետո, կամ էլ կիրակի առավոտից. ամեն մեկը՝ ըստ իր կարողության: Սակայն երբեմն էլ ծոմը պահում են շաբաթ առավոտից, կամ էլ ավելի վաղ (նախ ասենք, որ «ծոմ» ասելով՝ նկատի ունենք անսվաղությունը. այսինքն՝ ընդհանրապես ուտելիքից հրաժարվելը): Երկարատև ծոմապահությունը ոչ միայն կարող է վնասել առողջությունը, այլև Սուրբ Խորհուրդին մոտենալը դարձնել անպտուղ, երբ սբ. Պատարագի ժամանակ տկարությունն սկսում է առավել սաստկանալ, երբեմն էլ լինում է գլխապտույտ: Այդժամ Պատարագի ընթացքին հետևելու, Սուրբ Խորհուրդին պատշաճ մոտենալու փոխարեն սկսում ես մտածել, թե երբ է այն ավարտվելու, որ մի կերպ տուն հասնես, քաղցդ բավարարես ու հանգստանաս:

Եվ եթե մեծ վանականներն են երբեմն խաբվել՝ տրվելով խիստ պահքերի, այսինքն՝ իրենց կարողություններից վեր ծոմապահության և անսվաղության, ապա մենք պետք է առավել ջանանք մեզ չափի մեջ պահել. «Վերջերս իմացանք, որ այս հարցում պատրանքի մեջ էր ընկել աբբա Հովհաննես Լիկոպոլսեցին: Քանզի երբ նա մաշեցրեց և տկարացրեց իր մարմինը երկօրյա ծոմապահությամբ և հաջորդ օրը եկավ ճաշելու, սատանան սև եթովպացու պես հայտնվեց և ծնկի գալով նրա առջև՝ ծաղրանքով ասաց. «Ներիր ինձ, որ քեզ մղեցի այս ծանր գործն անելուն»: Այդ ժամանակ այս շրջահայաց այրը հասկացավ, որ չափազանց պահեցողությամբ ինքն ընդամենը սատանայական խորամանկության գոհ է դարձել՝ տրվելով այնպիսի պահեցողության, որն իր տկար մարմինը հասցրել էր առավել թուլության, ինչը շատ ավելի վնասակար է հոգու համար: Նա խաբվել էր կեղծ դրամից, քանզի տեսնելով և հարգանք տածելով դրամի վրայի թագավորական պատկերին՝ չէր

մտածել, թե արդյո՞ք օրինական կերպով է պատրաստված այդ դրամը: Եվ ուրեմն, ըստ Առաքյալի. «Պետք է ամեն բան քննել և բարին ամուր բռնել»» (Հովհաննես Քասախանոս):

Ոչ միայն պահեցողության դեպքում, այլև մնացած բոլոր առաքինությունների կատարման մեջ պետք է ուշադիր լինել աջ և ձախ շեղումներից: Այս գրքում կարող ենք կարդալ ճգնավոր հայրերի կատարած մեծ գործերի մասին, սակայն հարկ չէ հուսահատվել, որ շատ հեռու ենք նրանց կենցաղավարությունից, ոչ էլ անխոհեմաբար ձգտենք հասնել նրանց մեծագործություններին, քանզի նրանք ապրել են շնորհի առատության շրջանում՝ մանկուց շրջապատված լինելով հոգեշնորհ և իմաստուն սուրբ ուսուցիչներով: Իսկ մենք ջանանք մեր այս օրերի համեմատ գնալ նեղ ճանապարհով՝ միջին արքայական ուղիով, ոչ ծուլանանք՝ ետ մնալով, ոչ էլ ջանանք մեր կարողություններից առավել առաջ վազել:

Շատերն էլ, մոռանալով քրիստոնյայի բուն նպատակը, որն է՝ ապաշխարության ուղով հասնել երկնքի արքայություն, սկսում են հոգևոր կյանքում փնտրել հաճույքներ, երանության զգացումներ, տեսիլքներ, հայտնություններ և այլն: Սա նման է այն բանին, որ Մովսեսի առաջնորդությամբ անապատով անցնող իրեաները մոռացան իրենց բուն նպատակը, այսինքն՝ անապատի նեղությունների միջով անցնելով՝ Քանան հասնելը, և սկսեցին իրենց համար հաճելի բաներ փնտրել: Իսկ Կորին ու Աբիրոնը նույնիսկ ցանկացան Մովսեսի տեղը գրավել, սակայն ողջ-ողջ դժոխք իջան: Նման մի բանի համար էլ Մարիամը՝ Մովսեսի քույրը, բորոտեց: Այսինքն՝ այս մարդիկ, տեսնելով, որ Մովսեսը անձնապես խոսում է Տիրոջ հետ, հրաշքներ է գործում, իշխում բոլորի վրա, իրենք էլ ցանկացան նման պատվի արժանանալ և ապրել նման հոգեվիճակ: Սակայն նրանք չէին հասկանում, որ Մովսեսն ընտրված մեկն էր և ձեռք էր բերել մի այնպիսի աստվածահաճո առաքինություն, որը չունեի ոչ ոք. դա նրա մեծ հեղությունն էր: Նա մարդ էր, որ անապատում անցել էր ապաշխարությամբ մաքրվելու քառասուն տարվա բովով և հետո միայն արժանացել այդ շնորհներին: Իսկ սրանք ցանկանում էին նման շնորհների արժանանալ, երբ դեռ քառասուն օր իսկ անապատում չէին մնացել և դեռ գտնվում էին Եգիպտոսից իրենց հետ անապատ բերած մեղավոր և չար կրքերի ազդեցության տակ:

Այսպիսով, մեծ հոգևոր վիճակներ քրիստոնյան կարող է ապրել միայն այն ժամանակ, երբ իր սեփական անձը խաչը հանելու ճանապարհին մեծ բարձունքների հասնի, այսինքն՝ հեղության և խոնարհության, և միայն այդ ժամանակ՝ ըստ Տիրոջ հայեցողության, կարող է ստանալ իր վիճակին համապատասխան շնորհներ: Իսկ եթե անձը դեռ շատ հեռու է անձնուրացության ճանապարհով վեր բարձրանալուց, ապա նման ձգտումները կարող են նրա մոտ առաջացնել կեղծ շնորհների զգացում: Իսկ հայրերը ոչ միայն իրենց սկսնակության ժամանակ չեն ձգտել որևէ հրաշագործության և նման ուրիշ շնորհների, այլև խուսափել են նույնիսկ այն ժամանակ, երբ իրենց խոնարհության պատճառով այդ ամենը տրվել է նրանց:

Այո, չնայած նրանք շնորհագարդ էին, սակայն զգուշանում էին հրաշագործություններից, մարգարեանալուց, նույնիսկ ուսուցանելուց, հոգևոր մեծ պաշտոններ զբաղեցնելուց, մի խոսքով, այն ամենից, ինչը նրանց համար կարող էր հպարտանալու, այսինքն՝ անկում ապրելու պատճառ դառնալ:

Բայց կար մի բան՝ մի հոգեվիճակ, ինչին նրանք ձգտում էին. դա երկնային խաղաղությունն էր, հոգևոր սերը, բերկրալի ջերմությունը, խանդաղատանքը, կոտորվածությունը և այլն: Այս ամենը կարելի է համարել հոգևոր հաճույք՝ երանելի վիճակ, սակայն այդ թանկարժեք պտուղները նույնպես խոնարհության բարձունքներում են աճում, և եթե մի այլ տեղում էին դրանք գտնվում, ապա սուրբ հայրերը մերժում էին այդ ամենը՝ համարելով կեղծիք: Նույնիսկ հոգևոր մեծ բարձունքների հասած այրերն էլ միշտ չէ, որ ապրել են այդ երանելի հոգեվիճակները, քանզի պաշտոնը և դրանից բխող այլ զբաղմունքներն ինչ-որ չափով խոչընդոտ են հանդիսացել այդ ամենի համար:

Յոթերորդ դարում կար մի վանք, որտեղ վանականները մեծ հոգևոր բարձունքների էին հասել, իսկ նրանց մեջ կային նաև յուրահատուկ սրբակենցաղ անձինք, որոնցից մեկն էր մի տարեց սարկավագ: Սա մի անգամ խնդրում է վանահորը թույլ տալ մի երկու օրով բացակայել վանքից, վանահայրն էլ թույլ է տալիս, սակայն պատվիրում, որ չուշանա, քանզի մոտ էր տոնակատարության օրը: Սարկավագը հավաստիացնում է, որ չի ուշանա և գնում է: Սակայն, - ինչպես այդ մասին պատմում է Հովհաննես Սանդուղքը, - սատանան արգելքներ է դնում նրա առջև և ուշացնում տոնակատարության արարողությունից: Երբ սարկավագը ուշացումով կանգնում է վանահոր առջև, վանահայրը նրան պատժում է՝ հրամայելով, որ թողնի իր պատվավոր ծառայությունը և գնա նոր-նոր վանք մտած հնազանդվողների հետ ծառայելու, այսինքն՝ հավաքարարի կարգավիճակում գտնվի: Քառասուն օր անց վանահայրը նրա հետևից մարդ է ուղարկում և ասում, որ վերադառնա իր պաշտոնին: Իսկ սարկավագը, որ մեծ հարգանք էր վայելում ամբողջ վանքում, ընկնում է վանահոր ոտքերը և խնդրում, որ իրեն թողնի այդ՝ հավաքարարի կարգավիճակում՝ ասելով, որ երբեք նման երանելի հոգեվիճակ չէր ապրել: Փորձառու վանահայրը հասկանալով, թե խոսքն ինչի մասին է, մեծահոգաբար նրան թողնում է, որպեսզի նա սկսնակների հետ ծառայություն մատուցի մինչև իր կյանքի վերջը:

Այդ նույն վանք է գալիս աշխարհիկ կյանքում հայտնի ալեքսանդրացի մի իշխան՝ Իսիդոր անվամբ: Նա ճանաչված էր իր ամբարտավան կենցաղավարությամբ, ինչի մասին գիտեր նաև վանահայրը: Վանք մտնելու նրա ցանկությանը վանահայրը պատասխանում է հետևյալ կերպ. «Քեզ պես մարդուն կարող եմ ընդունել միայն մի պայմանով. որ անվերապահորեն ենթարկվելով՝ անես, ինչ որ քեզ կասեմ»: Իսկ Իսիդորը նրան ասում է. «Հայր, ինչպես որ երկաթն են տալիս դարբնի ձեռքը, այդպես էլ ես եմ տալիս ինձ քո ձեռքը»: Հետագայում այս արտահայտության համար նրան կոչեցին երկաթյա Իսիդոր, և նրան տրված այդ անվանումը նա լիովին արդարացրեց: Վանահայրը բոլորի կողմից մեծ ճանաչում վայելող գորեղ և հպարտ Իսիդորին պատվիրում է վանք չմտնել, այլ կանգնել վանքի դարպասների մոտ և բոլոր մտնող ելնողների առջև մինչև գետին խոնարհվելով՝ ասել. «Ես դիվահար եմ, ինձ համար աղոթեք»: Օտար կամ ճանաչում չունեցող մի մարդու համար սա միգուցե առանձնապես ծանր չլիներ, սակայն նման համբավ ունեցողի համար խոնարհվել այնպիսի մարդկանց առջև, որոնց արհամարհել և մարդու տեղ չէր դրել, շատ դժվար գործ էր: Սակայն Իսիդորն անցնում է գործի, յոթ տարի մնում դարպասների առջև և անում այն, ինչ նրան պատվիրել էր վանահայրը: Եվ երբ լրանում է յոթերորդ տարին, վանահայրը մարդ է ուղարկում Իսիդորի մոտ և ասում, որ արդեն կարող է վանք մտնել և ձեռնադրվել վանական, իսկ Իսիդորն էլ իր հերթին խնդրում է, որ վանահայրն իրեն թողնի

այդ տեղում, քանզի նա այնքան էր խոնարհվել, որ վայելում էր խոնարհության քաղցր պտուղները, ինչի հետևանքով նա արժանացել էր նաև երկնային հայտնության և իմացել, որ տաս օր անց Աստված իր հոգին պետք է առնի:

Իսիդորն այդ մասին տեղեկացնում է իր վանական ընկերոջը: Նա էլ խնդրում է, որ երբ Իսիդորը ներկայանա Տիրոջ առջև, խնդրի Աստծուն, որ իր հոգին էլ առնի: Իսիդորը պատասխանում է, որ եթե համարձակություն ունենա Տիրոջ առջև, ապա անպայման կխնդրի, և իսկապես նրա մահվանից յոթ օր անց այս վանականն իր հոգին ավանդում է:

Եվ ուրեմն այս երկրի վրա երկնային քաղցրությունները ճաշակելու և Տիրոջ առջև համարձակություն գտնելու լավագույն ուղին խոնարհությունն է. «Ուզում ե՞ս մեծ լինել, բոլորից փոքր եղիր» (Եփրեմ Ասորի):

Իհարկե, սա կոչ չէ, որ ամեն մարդ, ով ցանկություն ունի նման վիճակի հասնել, թողնի իր աշխատանքը և ավելի համեստ աշխատանքի անցնի, այլ՝ ուղղակի ջանա իր վիճակի մեջ հետամուտ լինել խոնարհության գործերին: Իսկ հոգևոր կյանքում բազմաթիվ բաներ կան, որ նպաստում կամ խոչնդոտում են խոնարհության բարձունքներին հասնելուն: Դրանցից մեկն էլ հոգևոր կյանքում ոչ ճիշտ նախանձախնդրություն ցուցաբերելն է, ինչի մասին ավելի պատկերավոր ասում է Իսահակ Ասորին. «Նախանձախնդրություն ցուցաբերողը երբեք չի հասնի մտքի խաղաղության, իսկ ով հեռու է խաղաղությունից, նա հեռու է և ուրախությունից: Քանզի եթե մտքի խաղաղությունն անվանվում է կատարյալ առողջություն, իսկ նախանձախնդրությունը հակառակ է խաղաղությանը, հետևաբար, ծանր հիվանդությամբ է տառապում նա, ում մոտ կա ոչ ճիշտ նախանձախնդրություն: Ըստ երևույթին դու, ո՛վ մարդ, քո նախանձախնդրությունը ցուցաբերում ես ուրիշների հիվանդությունները բուժելու համար, սակայն իրականում դրանով քո հոգին ես զրկում առողջությունից: Դրա համար էլ ջանա քո սեփական հոգու առողջության համար: Եթե ցանկանում ես բուժել տկարներին, իմացի՛ր, որ հիվանդներն առավել կարիք ունեն հոգատարության, քան հանդիմանության: Սակայն դու ուրիշներին չես օգնում, իսկ քեզ զցում ես ծանր ու տանջալի հիվանդության մեջ: Նման նախանձախնդրությունը մարդկանց մոտ ճանաչվում է ոչ որպես իմաստության կերպերից մեկը, այլ՝ որպես հոգևոր հիվանդություն: Սա նշան է մտքի սահմանափակության և սոցիտություն: Աստվածային իմաստության սկիզբը համեստությունն ու հեզությունն են, որոնք հատուկ են մեծ հոգուն, ով կրում է մարդկանց տկարությունները, քանզի գրված է. *«Ուժեղ ենք, պարտավոր ենք թույլերի տկարությունը տանել»* (Հռոմ. 15:1), նաև՝ մեղավորին *«վերահաստատե՛ք հեզության ոգով»* (Գաղատ. 6:1)»:

Հայրերն իրենց կյանքով, իրենց օրինակով էին ուսուցանում և բժշկում մերձավորների հիվանդությունները, ինչպես որ պատմվում է մի սուրբ եպիսկոպոսի մասին: «Երկու եպիսկոպոսներ, որոնք ապրում էին միմյանցից ոչ այնքան հեռու, գժտվեցին: Նրանցից մեկը հարուստ էր, իսկ մյուսը՝ շատ խոնարհ մարդ էր: Հարուստը պատճառ էր փնտրում մյուսին վնասելու համար: Իսկ սա, իմանալով այդ մասին, իր կղերականներին ասում է.

- Մենք կհաղթենք նրան Քրիստոսի շնորհով:
- Բայց, ո՞վ կարող է ընդդիմանալ նրան, սրբազան, - հակաճառում են կղերականները:
- Համբերեք և ինքներդ կտեսնեք: - Եվ նա սկսում է փնտրել բարենպաստ պայմաններ:

Եվ երբ մեծահարուստ եպիսկոպոսը կատարում էր սուրբ վկաների տոնը, այս մյուսը վերցնում է իր կղերականներին և պատվիրում.

- Հետևեք ինձ և մենք կհաղթենք:
- Տեսնես ի՞նչ է նա պատրաստվում անել, - մտածում էին կղերականները:

Եվ ահա վեր են կենում և գնում մասնակցելու տոնակատարությանը: Եվ երբ մյուս եպիսկոպոսը կատարում էր համաժողովրդական աղոթակարգը, ու թափորն արդեն մոտենում էր, խոնարհ եպիսկոպոսն՝ իր կղերականներով հանդերձ, ծնկի է գալիս իր հոգևոր եղբոր առջև և ասում.

- Ներիր մեզ, սրբազան, մենք քո ծառաներն ենք:

Սա, այդ արարքից ապշած, Աստծո շնորհով խաղաղվում է և ինքն էլ ընկնում իր եղբոր ոտքերը և ասում.

- Դու ես իմ տերը և հայրը:

Այդ օրվանից նրանց մեջ մեծ սեր է հաստատվում: Եվ ասում է եպիսկոպոսն իր կղերականներին.

- Չասացի՞ ես ձեզ, որ մենք կհաղթենք Քրիստոսի շնորհով: Դուք էլ վարվեք այդպես, երբ իրար դեմ բան կունենաք և միշտ կհաղթեք» (Հոգևոր մարգագետին):

Ահա թե ինչպես էին նրանք կրում թույլերի տկարությունները և սեփական անձի խոնարհումով բարձրացնում նրանց հիշաչարության, վրեժխնդրության և հպարտության կործանարար վիհերից, նաև խոնարհության գործերով հաղթում էին անհաշտություն սերմանող թշնամուն՝ սատանային:

Տերունական պատվիրանները մատնացույց են անում մեր թերությունները, նաև՝ մեր արատները: Եթե ասվում է՝ սիրիր մերձավորիդ կամ սիրիր թշնամուդ, նշանակում է, որ մենք կամ թերանում ենք դրանում կամ էլ իսպառ հեռու ենք այդ առաքինությունից, ինչպես որ, եթե պատվիրվում է չբարկանալ, չնախանձել, չցանկանալ և այլն, նշանակում է՝ մենք կրում ենք մեր մեջ այդ արատները, որոնցից կոչ է արվում ձերբազատվել: Այդպես և պատվիրանը, որ ասում է. *«Ուրախացողների հետ ուրախացեք և լացողների հետ լացեք»* (Հռոմ. 12:15), մեզ կոչ է անում սթափության. որպեսզի ավելի զգոն լինենք և աշխատենք մեր մեջ տեսնել այդ պատվիրաններից հեռու լինելը և ջանանք կարգավորել մեր մեջ այդ զգացումները: Դրա համար էլ հարկավոր է խիստ ուշադիր լինել մեր սրտի շարժումների հանդեպ հատկապես այն ժամանակ, երբ լսում ենք մի որևէ դժբախտության, ասենք՝ ջրհեղեղի, երկրաշարժի կամ որևէ վթարի մասին. աշխատենք տեսնել, թե արդյոք մենք իսկապես ցավ ենք քաշում այդ բաների համար, թե՞ մեր սիրտն ուրախություն է ապրում, ինչին նպաստում են նաև մտքերն այն մասին, թե՝ նրանք հավանաբար մեղավոր մարդիկ էին, դրա համար էլ նման պատիժների են արժանանում: Կարող են լինել նաև այնպիսի մտքեր, թե դրանք աշխարհի վերջին օրերի նշաններն են և ազդարարում են Տիրոջ

երկրորդ գալուստը, ուրեմն պետք է ուրախանալ այդ նշանների, այսինքն՝ արհավիրքների համար: Նման մտքերին տեղի տալով՝ մենք, փաստորեն, ուրախանում ենք և ոչ լալիս լաց լինողների հետ: Իհարկե, հազիվ թե մեկը հայտնապես ի ցույց դնի լաց լինողներին դատապարտող իր զգացումները, այլ, բնականաբար, ցավակցական խոսքեր կասի, սակայն Աստված նայում է մարդկանց սրտերին և տեսնում նրանց իրական դիրքորոշումը: Չարը, օգտվելով մեր տկարությունից և անգիտությունից, մշտապես մեզ մղում է առաջանալ այդ պատվիրանազանությունների մեջ. ուրախանալ, երբ ոմանց հետ դժբախտություն է պատահում, և տխրել, երբ նրանց համար ուրախության առիթ է լինում: Իհարկե, ոմանց մոտ դա լինում է շատ ցայտուն, ոմանց մոտ՝ աննկատ: Եվ եթե նման բան նկատենք մեզ մոտ, չպետք է անտարբեր գտնվենք, այլ ջանանք պայքարել և թույլ չտանք ընկնել մտքերի և զգացմունքների ազդեցության տակ:

Նաև, երբ տեսնում ես եկեղեցու համայնքից մեկին ծանր փորձության մեջ և այնպես է պատահում, որ սիրտդ ուրախություն է ապրում, իսկ միտքդ սկսում է ուրախությունդ հիմնավորող պատճառներ փնտրել, դու խախտում ես պատվիրանն ու լաց լինողի հետ ոչ միայն չես լալիս, այլև, որ առավել վատթար է, ուրախանում ես նրա դժբախտության համար: Նույնն էլ, երբ նա որևէ հաջողության է հասնում, և դու ուրախանալու փոխարեն տրտմում ես: Ուրեմն, հարկ է ուշադիր լինել սեփական անձի հանդեպ և նորից հաշվի առնել, որ այս պատվիրանի կարիքը չէր լինի, եթե մեր մեջ այդ առումով ամեն բան կարգին լիներ: Մի՞թե ծարավ մարդուն պատվիրում են, որ նա ջուր խմի, կամ՝ սովածին, որ հաց ուտի: Իհարկե ոչ, քանզի դա լինում է բնականաբար, իսկ երբ մեկը չարաշահում է ոգելից խմիչքը, նրան կարող են պատվիրել, որ նա հեռու մնա այդ արատից: Ուրեմն, Տերն ավելի լավ գիտի մեր բնությունը, քան՝ մենք, ինչպես որ բժիշկն ավելի լավ է տեսնում հիվանդի վիճակը, քան ինքը՝ հիվանդը: Եվ այսպես, աշխատենք տեսնել մեր մեջ եղող այս վիճակը և լացենք լաց լինողի հետ և ուրախացողի հետ ուրախանանք: Եվ երբ կնկատենք, որ ուրախություն ենք ապրում, երբ հարկ է լավ մերձավորի հետ, ապա ասենք. «Տեր, իմ չար սրտին հակառակ բարիք արա այս լաց լինողներին», նույնն էլ ասենք ուրախացողների համար:

Այս բանում առաջադիմելով՝ կարող ենք հասնել այնպիսի բարձունքների, որ սկսենք սգալ նաև դժբախտության մեջ հայտնված չար մարդկանց համար, իսկ, ինչպես ասում է Իսահակ Աստրին, դա արդեն մեծագույն ձեռքբերում է քրիստոնյայի համար. «Այն օրը, երբ կտխրես մի որևէ հիվանդությամբ տանջվող չար մարդու համար, որ կրում է մարմնավոր կամ մտավոր տառապանքներ, քեզ համարի՞ր նահատակ և նկատի՞ր քեզ՝ որպես Քրիստոսի համար տուժող, և արժանացած խոստովանող լինելու պատվին: Եվ հիշիր, որ Քրիստոսը մահացավ մեղավորների համար, այլ ոչ՝ արդարների: Տես՝ ինչ մեծ գործ է սգալ չար մարդու համար և ավելի բարերար գտնվել մեղավորների հանդեպ, քան՝ արդարների: Առաքյալն էլ այդ բանը համարեց զարմանքի արժանի գործ. *«Արդարև, մինչդեռ տկար էինք, Քրիստոս, ճիշտ ժամանակին, մեզ՝ մեղավորներին համար մեռավ. որովհետև արդար մարդու համար հազիվ թե մեկը մեռնի, բայց բարի մարդու համար, թերևս, մեկը համարձակվի մեռնել: Աստված իր սերը մեր հանդեպ հայտնեց նրանով, որ, մինչդեռ մեղավոր էինք, Քրիստոս մեզ համար մեռավ»* (Հռոմ. 5:6-8)»:

Եղել են և այժմ էլ կան քրիստոնյաներ, որոնք մեծ նախանձախնդրություն են ցուցաբերում հավատքի կյանքում, սակայն հեռու լինելով փորձառու հայրերի խրատական խոսքերից՝ իրականում գործել և գործում են ի հաճույս սատանայի և ոչ՝ Աստծո:

Պետք է հաշվի առնել, որ եթե սուրբ հայրերի խրատներից, Սուրբ Գրքի մասին նրանց մեկնողական գործերից հեռու լինելը նույնիսկ այնպիսի մարդկանց համար պատրանքի մեջ ընկնելու պատճառ է դարձել, ովքեր անմնացորդ մերժելով աշխարհայինն ու մարմնավորը՝ իրենց նվիրաբերել են Աստծուն ծառայելուն, ապա մենք որքան առավել կարիք ունենք նրանց խրատներով ճանաչել ճշմարտության ուղին: Քանզի երբ մարդը գործում է բարի մղմամբ, սակայն միայն իր մտային կարողությունների վրա հիմնվելով, կարող է թե՛ իրեն վնասել, թե՛ նրանց, ում խորհուրդ է տալիս. ըստ այնմ, թե կույրը կույրին չի կարող առաջնորդել, քանզի երկուսն էլ անդունդը կրննեն: Եգիպտոսի անապատներում ճգնող անապատականներից շատ շատերը հասել էին մեծագույն սրբության, սակայն ոմանք էլ, ցուցաբերելով նույնպիսի նախանձախնդրություն, սակայն հեռու լինելով ներքին հոգևոր գիտությունից, չունեին կշռադատություն և շրջահայացություն, ինչի հետևանքով էլ կրում էին մեծագույն վնասներ: Սրա վառ օրինակներից է Իրոն անվամբ մի անապատաբնակի հետ պատահածը:

«Հիշենք ծեր Իրոնի թշվառ անկման մասին, ինչին նա ենթարկվեց մի քանի օր առաջ. թե ինչպես նա, պատրվելով սատանայի կողմից, նման կենցաղավարության բարձունքից գահավիժեց մահվան անդունդը: Մենք հիշում ենք, որ նա արդեն հիսուն տարի էր, որ գտնվում էր անապատում, և ապրում էր ամենախիստ ճգնություններով, խիստ ժուժկալ էր, այստեղ ապրողներից առավել երկար էր մնացել անապատի խորքերում, և այստեղ գտնվողներից ամենաշատն ինքն էր տրվում առանձնության: Սակայն նման ջանքերից և սխրանքներից հետո, ծաղրվելով չարի կողմից, ծանր անկում ապրեց՝ բոլոր անապատաբնակ հայրերին թողնելով անմխիթար սգի մեջ: Նա չէր տուժի, եթե ցանկապատեր իրեն կշռադատության առաքինությամբ, ինչը նրան կսովորեցներ ոչ թե վստահել սեփական մտքերին, այլ հայրերի և եղբայրների խորհուրդներին: Հետևելով սեփական մտքերին՝ նա այն աստիճան էր ջանում պահեցողության և մարդկանցից հեռանալու համար, որ Սուրբ Զատիկի տոնին էլ եկեղեցի չէր գալիս՝ զգուշանալով, որ հանդիպելով հայրերին և եղբայրներին, նրանց հետ չճաշակի բանջարեղեն կամ ինչ-որ այլ բան, որ առաջարկվում է ճաշի ժամանակ, որպեսզի իր կանոնից ու նպատակից չշեղվի: Այսպիսով, երկար ժամանակ պատրվելով սեփական կամքից՝ նա իր մոտ ընդունեց սատանայի հրեշտակին և երկրպագեց՝ որպես լուսո հրեշտակի. սա էլ պատվիրեց, որ նա կես գիշերին իրեն զգի խոր ջրհորի մեջ, որպեսզի փորձով համոզվի, որ նա էլ ենթակա չէ որևէ վտանգի՝ իր վաստակած առաքինությունների և ջանքերի շնորհիվ: Ծանր ու թեթև չանելով իր մտքում այս պատվերը՝ նա կեսգիշերին իրեն զգեց ջրհորի մեջ: Միառժամանակ անց եղբայրները, իմանալով կատարվածի մասին, մի կերպ մեծ ջանքերի շնորհիվ կարողացան նրան դուրս քաշել կիսամեռ վիճակում: Դուրս հանելուց հետո ապրելով երկու օր՝ նա մահացավ՝ անմխիթար սգի մեջ թողնելով եղբայրներին և վանահայր Պաֆնուտիոսին, որը մեծ մարդասիրությունից ելնելով և հիշելով նրա երկար տարիներ անապատում գործած ջանքերը՝ չզրկեց նրան հոգեհանգստի արարողությունից,

որպեսզի նա չդասվեր ինքնասպանների հետ» (Հովհաննես Քասսիանոս):

Տեսնում ենք, որ հոգևոր գիտություն չունենալը և միայն սեփական կարողությանը վստահելն ինչպիսի ցավալի անկումների կարող է հասցնել քրիստոնյային, սակայն չարը կարող է ոչ միայն նման ծանր հարվածներով վնասել, այլև՝ առաջին հայացքից թեկուզ և աննշմարելի, բայց, իրականում, քրիստոնյայի համար շատ վնասակար վիճակներ ստեղծել, որ նրա բոլոր ջանքերը ջուրն ընկնեն: Շատերը, հեռու լինելով նման հոգևոր կոշտ կերակրից, ապրում են մակերեսային քրիստոնեական կյանքով, մասնակցում են եկեղեցական արարողություններին, պահք պահում, զբաղվում հոգևորի հետ առնչվող տարբեր գործերով՝ համոզված լինելով, որ այդքանով ամեն բան անում են իրենց հոգու փրկության համար, սակայն միևնույն ժամանակ լիովին անտեսում են իրենց ներքին սեփական խնդիրները: Նրանք կարող են դատել և չարախոսել մերձավորներին, նախանձել, ընկնել բարկության մոլուցքի մեջ, տարվել հիշաչարությամբ և այդ ամենով հանդերձ՝ համարել, որ իրենց հոգևոր հարցերը լուծված են, քանի որ վերը նշված գործերը նման մտածելակերպի համար հիմք են ծառայում: Սակայն սուրբ հայրերի գրականությունը կարդալով է, որ մարդու աչքերը բացվում են, և նա սկսում է հասկանալ, թե որն է հաճելի Աստծուն և որը՝ ոչ: Մի քանի տարի առաջ Ռուսաստանում մի մարդ՝ մասնագիտությամբ աստղագործ, դառնում է վանական: Նա իր արհեստով և աշխատասիրությամբ մեծ օգուտ է տալիս վանքին, սակայն մի օր հանկարծամահ է լինում: Երբ պատրաստվում են նրա հուղարկավորության մասին մտածել, նա կենդանանում է և մեծ տրտմությամբ պատմում, որ երբ մահացավ, տեսավ սուրբ Տիրամորը, ով իրեն տարավ մի մեծ փոսի մոտ: Փոսի մեջ անփութորեն թափված էին իր բոլոր աշխատանքները՝ փայտե խաչերը, լուսամուտի փեղկերը, դռները, աթոռները և այլն: Տիրամայրն ասում է նրան, որ վանականի գործն ապաշխարելն է, այլ ոչ՝ նման գործերով ծանրաբեռնվելը: Եվ կենդանանալուց հետո այդ վանականն ամբողջովին սկեռվում է իր ներքին հոգևոր կյանքի վրա:

Սակայն ապաշխարության համար անհրաժեշտ է սեփական մեղքերի տեսություն, առանց որի ուղղակի հնարավոր չէ ապաշխարության մեջ հարատևել, հատկապես երբ սկեռվում են միայն արտաքին գործերի վրա, որից էլ ինքնագոհություն է առաջանում: Հայերի խրատները մեզ սովորեցնում են նայել մեր հոգու խորքերը, և այնտեղ գտնել բարի պատերազմը, այդ դեպքում քրիստոնյան, ինքնըստինքյան, նորից արտաքին բարեպաշտական գործերի մեջ կհարատևի, սակայն երբեք չի մտածի, որ դրանով ինքն ինչ-որ բարի և փրկարար բան է անում, այլ դա իր համար կլինի միջոց իրական ներքին հոգևոր պտուղներ ձեռք բերելու համար: Չարը կարող է մեր ուշադրությունը սկեռել միայն նրա վրա, որ մենք անդադար մտածենք գործիքներ ձեռք բերելու մասին և համարենք, որ այդքանով ամեն բան անում ենք: Սակայն դատաստանի օրը ոչ ոք մեզանից գործիքներ չի պահանջելու, այլ՝ միայն բարի պտուղներ, որոնք ձեռք են բերվում՝ այդ աշխատանքային գործիքները գործի դնելով: Այսպիսով, աշխատանքային գործիքներ ունենալը շատ կարևոր է, սակայն ի՞նչ օգուտ դրանցից, եթե դրանք օգտագործվում են աննպատակ:

Քրիստոնյայի համար շատ կարևոր զենք են կարճ, սակայն անընդմեջ կրկնվող աղոթքները: Հատկապես այդպիսի աղոթքը գործուն է չարի հարձակումների ժամանակ:

Օրինակ, երբ առանձնության մեջ աղոթում ես և հանկարծ ինչ որ ձայներ են լսվում այն կողմից, որտեղ ոչ ոք չկա, և վախ է առաջանում մոտոյ, և դող ես զգում (իհարկե այդ վախն ու դողը կարող է առաջանալ նման ձայների բացակայության դեպքում ևս), այդժամ պետք է դադարեցնես սովորական աղոթքդ և որպես երկսայրի սուր՝ ձեռքդ առնես այդ կրկնվող աղոթքները, օրինակ *«Հալածելով թշնամիներին՝ ես կհասնեմ նրանց ու ետ չեմ դառնա, մինչև չոչնչացնեմ նրանց»* (Սաղմ. 17:38): Այս աղոթքը խորհուրդ է տալիս ասել Նեդոս Սինայեցին: Այդ ժամանակ տվյալ սաղմոսն անընդհատ ասելով՝ ջանա թույլ չտալ, որ վախն ամբողջովին մտնի մեջդ, ապա մտովի, առանց մարմնիդ դիրքը փոխելու և գլուխդ ձայների կողմ թեքելու, այդ երկսայրի սրով, այսինքն՝ սաղմոսները կրկնելով, խոցիր նրան, եթե հարմար է, նաև խաչակնքվիր: Այդժամ Աստծո ողորմությամբ թշնամին կչքվի, և երբ վախն ու դողը կանցնեն, նորից կարող ես շարունակել սովորական աղոթակարգը: Չնայած որ այս և նմանատիպ սաղմոսները շատ գործուն են, սակայն ավելի հարմար է նման դեպքերում ասել Տիրոջ անվամբ աղոթքը. *«Տեր Հիսուս Քրիստոս, Որդի Աստծո, ողորմիր մեղավորիս»*, քանզի հետագայում, երբ առաջանա այդ սաղմոսները՝ որպես զենք, թշնամու դեմ օգտագործելու մեջ և հաղթանակներ տանես, կարող է կամաց-կամաց մեջդ հպարտություն առաջանալ այդ հաղթանակներից: Հատկապես, որ ասում ես, թե *«կհալածես և կոչնչացնես թշնամիներիդ»*, իսկ մյուսի դեպքում խոնարհեցնում ես անձդ և խնդրում, որ Տերը պատերազմի քո փոխարեն՝ ըստ այնմ. *«Քեզնո՛վ պիտի կործանենք մեր թշնամիներին, և Քո անվամբ արհամարհենք մեր դեմ ելնողներին: Հույսս չեմ դրել իմ աղեղի վրա, և ոչ էլ սուրս պիտի փրկի ինձ: Այլ Դու փրկեցիր մեզ մեր թշնամիներից և մեզ ատողներին ամոթահար արեցիր: Հանապազ Աստծով պարծենանք և հավիտյան գոհություն մատուցենք Նրա անվանը»* (Սաղմ. 43:6-9):

Այդ կարճ աղոթքները հարկ է անգիր իմանալ և վարժեցնել անձդ դրանք անընդմեջ ասելու՝ հնարավորինս ուշադրությունը սևեռելով բառերի վրա: Երբ վարժ լինես, ապա նման դեպքերում էլ երկար չես մտածի, թե ինչպես վարվես, այլ միանգամից, ինքնըստինքյան, այդ աղոթքը՝ որպես պատրաստի զենք, կսկսի գործել: Այս կարճ և անընդմեջ ասվող աղոթքները ոչ միայն՝ այդ, այլև բազմաթիվ այլ դեպքերում կարող են շատ օգտակար լինել. օրինակ, երբ վիրավորում են, կամ նախատում, կարող ես լռել և մտքումդ այդ աղոթքներն անել, կամ երբ դիվական զորությամբ բռնված մեկի կողմից ինչ-որ չար ներգործություն ես զգում, կարող ես այդ աղոթքները մտովի խոնարհությամբ և համարձակությամբ ասել, և կզգաս դրանց հաղթական զորությունը: Կան նման պարագաների համար և այլ սաղմոսների հատվածներ, օրինակ. *«Քո ողորմությամբ կործանի՛ր իմ թշնամիներին, կորստյա՛ն մատնիր բոլոր ինձ նեղողներին, քանզի ես ծառան եմ Քո»* (Սաղմ.142:12), նաև՝ *«Մեղուների պես շուրջս լցվեցին, վառվեցին, բորբոքվեցին ինչպես հրաճարակ փուշ, բայց Տիրոջ անվամբ վանեցի նրանց»* (Սաղմ. 117:12), նաև՝ *«Տերն իմ լույսն է ու կյանքը, ո՛ւմից վախենամ. Տերն իմ կյանքի ապավենն է, ո՛ւմից ես դողամ»* (Սաղմ. 26:1):

Հարկ է իմանալ, որ երբ քրիստոնյան ցանկանում է առաջադիմել հոգևոր կյանքում, նրա վրա սաստկանում է պատերազմը, և չարի գնդերն ամեն բան անում են, որպեսզի նրան հետ պահեն այդ բարի մտադրությունից, ու նա մնա իր նախկին գաղջության մեջ:

Ինչպես որ այդ մասին ասում է արքա Եսային. «Ես նման եմ մի գերու, որ թշնամու կողմից շղթայված՝ գցվել է աղտեղությամբ լցված գրի մեջ: Եվ երբ այդ գերին սկսում է իր Տիրոջը օգնության կանչել, այդժամ թշնամիները սկսում են նրան ծեծել, որպեսզի նա լռի»: Ահա տեսնում ենք, որ երկնքի արքայությունը, և Նրա փառքն, իսկապես, մեծ արժեք ունեն, ինչի համար էլ այդ պարագայում նման ընդդիմություն է լինում թշնամիների կողմից: Սակայն դա չի նշանակում, որ պետք է թևաթափ լինել և մի կողմ թողնել ջանքերը, այլ հարկ է, հուսալով Տիրոջ ողորմությանը, առաջադիմել այդ պայքարում, ինչի ընթացքում բազում փորձություններ կլինեն, սակայն այդ ընդդիմությունը նաև աստվածահաճո ճանապարհի վրա գտնվելու նշան է:

Հնարավոր է այդ պայքարի ընթացքում քրիստոնյան ընկնի ինչ-որ մեղքի մեջ և, դրանից օգտվելով՝ հուսահատության ոգին հարձակվի նրա վրա, այդ դեպքում պետք է ամուր մնալ, և ուղղակի զոջալով արածի համար՝ մեղա գալ Տիրոջ առջև՝ ասելով. «Ողորմիր ինձ, Աստված» սաղմոսը, կամ նման մի այլ աղոթք, հնարավորինս սնեռվելով բառերի վրա: Եթե այդ ասում ես մի կերպ, հուսահատության ճնշման տակ, ապա այն կրկնիր ևս մեկ անգամ, և եթե դեռ մեջդ զոջման հոգոցներ չեն առաջացել, ապա այն կրկնիր նորից, առանց տարակուսելու, և եթե ջանաս, ապա կստանաս կոտրվածություն, զոջում, ջերմ հոգևոր քաղցրություն, ինչը նշանակում է, որ զոջումդ և ապաշխարությունդ ընդունելի եղան:

Պատահում է, որ հոգեշահ գրքեր ընթերցելու ժամանակ չարի ներգործությամբ տվյալ միտքը սխալ է հասկացվում և ընթերցողն ընկնում է հուսալքության մեջ՝ մտածելով, թե իր համար այլևս փրկություն չկա, սակայն չպետք է իսկույն հուսալքվել, այլ ուշադրությամբ նորից ընթերցել և, իհարկե, խորհրդակցել որևէ բանիմաց անձի հետ: Այդ ժամանակ չարի նենգություններն ի դերն են գալիս, և փորձությունն անցնում է:

Նման դեպքերում միառժամանակ պետք է թողնել այն խրատների ընթերցումը, որոնք մղում են երկյուղի և ապաշխարության, և պետք է հայրերից ընթերցել այնպիսի խրատներ, սաղմոսներից և Սուրբ Գրքի այլ մասերից այնպիսի հատվածներ, որոնք խոսում են միայն Աստծո մեծ ողորմության, երկայնամտության և մարդասիրության մասին: Օրինակ. *«Արդ, ինչո՞ւ ես տրտմում, հոգի՛ իմ, կամ ինչո՞ւ ես ինձ խռովեցնում. հույսդ դի՛ր Աստծո վրա, օրհներգի՛ր Նրան, իմ անձը փրկողն Աստված է»* (Սաղմ. 41:12):

Եվ նման սուրբգրային համարները՝ որպես սպեղանի, թող դրվեն չարի կողմից հասցված վերքերին, և երբ դրանք կապաքինվեն ու հուսահատության մղող չարանենգ ոգին կհեռանա, այնժամ հարկ է նորից անցնել այն գրականությանը, որը կնպաստի Աստծո երկյուղի և ապաշխարության հոգեվիճակի աճին, և այդպես վարվելով՝ պետք է առաջադիմել:

Եղել են դեպքեր, երբ գործած մեղքն այն աստիճանի ծանր է եղել, որ հուսահատությունից դրդված՝ մեկը հեռացել է վանքից, մյուսն, ընդհանրապես, ուրացել է քրիստոնեությունը, մեկ ուրիշը՝ ինքնասպանություն գործել և այլն: Սակայն նման մեղանշումների ժամանակ, ինչպես ասվեց, առաջնահերթ պետք է պայքարել հուսահատության չարանենգ ոգու դեմ, և հուսալով Տիրոջ ողորմությունը՝ ջանալ հասնել զոջման: Ում անապատաբնակ ճգնավոր մի անգամ գործով գնում է մոտակա բնակավայրը և չարի հարձակմանը ենթարկվելով՝ ընկնում է շնության մեղքի մեջ: Դրանից հետո իր

գործն ավարտած համարելով՝ շնության զագրելի ոգին իր տեղը զիջում է հուսահատության ոգուն: Ճգնավորը, որ շնության ոգու կողմից կրել էր ծանր պարտություն, որոշում է գոնե դիմակայի հուսահատության ոգուն, որպեսզի իսպառ չկործանվի և ուղղություն է վերցնում դեպի անապատ: Հասնելով իր խուցը՝ նա սկսում է հուսահատության ճնշման ներքո կատարել իր սովորական աղոթակարգը: Իսկ դիվական մտքերը նրան համոզում են, որ նրա աղոթքներն այլևս լսելին չեն, որ նա իսպառ մերժված է և երկնքի դռներն ամուր փակված են նրա առջև, քանի որ նա ամբողջովին թաթախված է շնության մահացու մեղքի մեջ: Իսկ ճգնավորը դիվական խորհուրդներին ի պատասխան ասում է. «Ի՞նչ շնություն, ի՞նչ մեղք, ես ոչ մի նման բան չեմ արել», իսկ դրանից կատաղելով՝ դևը նրա մտքին պատկերում է այդ մեղանշման տեսարանը և ասում. «Իսկ սա ո՞վ է արել»: Ճգնավորն ասում է. «Ես չգիտեմ, թե դա ով է արել, ես դրա հետ որևէ առնչություն չունեմ»: Եվ երկար պայքարից հետո հուսահատության ոգին պարտված հեռանում է ճգնավորից: Եվ միայն այն ժամանակ, երբ վանում է իրենից հուսահատությունը, ճգնավորը նոր սկսում է աշխատել՝ զղջալու և ապաշխարելու համար: Նա Տիրոջ առջև ծնկի է գալիս և զղջման հոգոցներով ու արցունքներով թողություն խնդրում: Իսկ մոտակայքում գտնվող մի այլ միայնակյացի հայտնություն է լինում Տիրոջից այդ ճգնավորի գործած սխրանքի մասին: Սա գալով նրա մոտ՝ լսում է ճգնավորի պատմությունը և գոհություն հայտնում Աստծուն:

Սակայն լինում են նաև այլ դեպքեր, երբ մեղք են գործում և չզգալով իրենց վրա հուսահատության ճնշումը՝ համարում են, որ Աստված ողորմածաբար է վերաբերվել իրենց մեղանշմանը և այլևս հարկ չեն համարում ապաշխարել. այդպիսով մատնվում են կործանման՝ պատիժը կրելով կամ այս կյանքում կամ էլ՝ հանդերձալուով, ինչպես որ պատմվում է մի իշխանավոր մարդու մասին: Նա հարբած վիճակում բռնաբարում է մի դեռահաս աղջկա և երբ ուշքի է գալիս, գնում է եկեղեցի՝ վախենալով Աստծո պատժից: Սակայն եկեղեցում սա ոչ վախի զգացում է ապրում, ոչ՝ հուսահատության, ինչից եզրակացնում է, որ Աստված անտեսել է իր մեղանշումը և այլևս չի ջանում զղջումով ու ապաշխարությամբ խոստովանել իր մեղքը: Ապրում է այնպես, կարծես ոչինչ էլ չի պատահել: Եվ մի օր էլ, երբ մտնում է եկեղեցի, հանկարծ դիվահարվում է և այդպես էլ կործանվում:

Այսպիսով, հարկ է պայքարել մինչ վախճան, իսկ վիրավորվելիս մտածել ապաքինության մասին, քանզի այստեղ՝ այս կյանքում, պատերազմը վերջ չունի. «Ես նման եմ մի թռչնակի, որին բռնել է մի տղա և ոտքին թել կապել: Երբ տղան թուլացնում է թելը, թռչունը, կարծելով, որ ազատվել է, իսկույն թռչում է, սակայն տղան ձգում է թելը, և թռչնակն ընկնում է գետին: Այդպիսին եմ համարում ես ինձ: Այս ես ասում եմ, որպեսզի ցույց տամ, որ ոչ ոք իր փրկության համար մինչև իր վերջին շունչը չպիտի ցուցաբերի անհոգություն և հեղգություն» (Աբբա Եսայի):

Մենք պարտավոր ենք ամեն վիշտ և նեղություն Տիրոջ ձեռքից գոհությամբ ընդունելու մեջ առաջանալ: Ճիշտ է, լինում են իրավիճակներ՝ ծանր հիվանդություն, գործերի անհաջողություն և այլ տարբեր վշտեր, որոնց ժամանակ տրտնջալով և դժգոհելով՝ միայն

մի բան ենք փնտրում՝ շուտափույթ ազատվել այդ վիճակներից: Սակայն միևնույնն է, նման վարվելակերպով մենք չենք կարճում այդ փորձություններից ազատվելու ժամկետը, այնպես որ, լավ է, որ մեզ ստիպենք այդ վիճակներում՝ թեկուզև դժվարությամբ, հաճախակի ասել սուրբ Հովհան Ոսկեբերանի խոսքն առ Աստված, երբ այդ մեծ հայրապետը մեծագույն տառապանքներ էր կրում արքայազնի արքայազնի: «Փառք Քեզ, Աստված, փառք Քեզ, ամեն ինչի համար, Տեր, փառք Քեզ»: Նման կերպ վարվելով՝ թե՛ կփառավորենք Աստծուն, թե՛ ամոթահար կանենք թշնամուն և թե՛ առավել հեշտությամբ կազատվենք փորձություններից:

Երբ մի ինչ-որ գործ ենք անում և հաջողում, հաճախ սիրտը հպարտությունից մղված սկսում է թրթռալ, այնպիսի զգացում ունենալով, թե իբր. «այդ բանը ես լավ արեցի», եթե նույնիսկ այդ գործն ընդամենը մի չնչին կենցաղային բան է: Պետք չէ անտարբեր մնալ նման բաների հանդեպ, այլ հպարտության այդ մղումները հարկ է կասեցնել՝ գործի հաջողումը վերագրելով Տիրոջը, քանզի Նա է, որ մարդուն օժտել է իմաստությամբ և հմտությամբ, ինչի համար էլ նման դեպքերում կարելի է նորից ասել Ոսկեբերան Հայրապետի աղոթքը. «Փառք Քեզ, Աստված, փառք Քեզ, ամեն ինչի համար, Տեր, փառք Քեզ»: Եվ երբ ասում ենք «ամեն ինչի համար», պետք է նկատի ունենալ, թե մեծագույն և թե ամենաչնչին բաները՝ մեզ ոչ մի լավ բան չվերագրելով: Այդպես պետք է վարվել խոնարհությանը մերձեցնող գործերում:

Նաև երբ մեզ գովում են մի ինչ-որ բանի համար, և զգում ենք, որ սնափառությունը գլուխ է բարձրացնում մեր մեջ, այդ ժամ լավ է ջանալ ճնշել այդ զգացումները մտքի մեջ՝ ինքներս մեզ հանդիմանելով ըստ Գրիգոր Նարեկացու. «Համարում են ինձ ինչ որ չեմ, արտաքինահարդար բաժակս անմաքուր, սպիտակեցված որումս՝ զարշունակ, սին պարծանքներով պաճուճված, լույս՝ խավարի փոխված, գերանակիր աչքս՝ թշվառացյալ, փառքի ջահս՝ շիջված, ամեն ինչով ամենուրեք ըստ ամենայնի վնասակարս»:

Գրված է. *«Իմն է վրեժխնդրությունը, և Ես կհատուցեմ, - ասում է Տերը»* (Հռոմ. 12:19), ինչից ելնելով էլ թշնամական խորհուրդները մեզ միշտ մղում են վրեժխնդրության, նույնիսկ այն դեպքում, երբ դա մեզ բացարձակ չի վերաբերվում: Հնարավոր է, օրինակ, լսել, թե ինչպես է մեկը մյուսի հանդեպ դաժան արարք գործել և դա կդառնա պատճառ, որ չարի մղմամբ սկսենք մտքում վրեժ լուծել և մտովի պատժել մեղավորին: Իսկ եթե դա կապված է մեր կամ մեր մերձավորի հետ, ապա այդ պատիժը շատ ավելի դաժան կարող է լինել: Այդպես տեղի տալով թշնամուն, մենք իրականում խախտում ենք վրեժխնդրության մասին եղող պատվիրանը՝ վնասելով ոչ թե չարագործին, այլ՝ ինքներս մեզ, քանզի ընկնում ենք բարկության մեջ՝ քայքայելով մեր առողջությունը և կրելով հոգևոր ու մարմնավոր մեծ վնասներ, դառնում ենք ծաղրանքի առարկա թշնամական գործությունների ճիրաններում՝ մոլեգնաբար պար գալով նրանց երաժշտության և ծափերի ներքո:

Եվ ընդհանրապես հարկ է միշտ զգուշանալ աշխարհային մտածումներից և երազանքներից, քանզի թշնամին սցենարներ է հորինում և մեզ ներքաշում դրանց մեջ՝ դարձնելով գլխավոր հերոս և հաճախ, երբ սթափվում ենք, տեսնում ենք, որ արդեն շատ հեռու ենք գնացել, ինչից հետո միշտ մի տեսակ հոգևոր դատարկություն է առաջանում:

Այսպիսով, հարկ է զգոն լինել և տեղի չտալ թշնամուն, իսկ եթե տարվենք նման վնասակար մտածումով, ապա աշխատենք սթափվել և այն ընդհատել՝ օգնություն խնդրելով Տիրոջից, իսկ եթե շատ ենք ներքաշվել դրա մեջ, ապա զղջանք և մեղա գալով ու աղոթելով ջանանք վերանորոգել մեր հոգու տաճարի քայքայված ու փուլ եկած պարիսպները:

Հնարավոր է՝ մեկը զրպարտի մեզ՝ մեր մասին վարկաբեկիչ լուրեր տարածելով, ինչը կարող է մեզ բարկության և վրեժխնդրության մղել: Սակայն մարդը, երբեմն չկարողանալով ապացուցել իր անմեղությունը, ընկնում է այնպիսի վիճակի մեջ, որ խուսափում է այդ միջավայրում գտնվելուց: Սակայն նույնիսկ այս պարագայում պետք չէ տեղի տալ սատանային, քանզի այդ ամենի հեղինակը մեր հոգիների թշնամին է, որի նպատակն է քրիստոնյային գցել խռովքի, հուսահատության և վրեժխնդրության մեջ: Նման պարագաներում պետք է հիշել Տիրոջ խոսքը. «Եթե տանտիրոջը Բեեդզեբուղ կոչեցին, որչա՛փ ևս առավել՝ նրա ընտանիքը» (Մատթ.10:25), այսինքն՝ եթե մեր Տիրոջը զրպարտեցին և ամեն տեսակ սուտ ամբաստանություններով դատապարտեցին և դեռ այսօր էլ կատաղի գազանը չհանդարտվելով՝ իր ծառաների միջոցով ամեն տեսակի հերյուրանքներ է տարածում Քրիստոսի և քրիստոնեության մասին, ուրեմն մենք էլ պիտի այդ զրպարտություններից խռովքի մեջ չընկնենք, չհուսահատվենք և չմտածենք վրեժխնդիր լինել, այլ մխիթարվենք և ուրախանանք նրանով, որ լինելով քրիստոնյա՝ այս աշխարհի մեջ ոչ թե գովեստի ենք արժանացել, այլ՝ զրպարտության. *«Երանի՛ է՝ ձեզ, երբ ձեզ նախատեն ու հալածեն և Իմ պատճառով ձեր մասին ամեն տեսակ չար խոսք՝ սուտ ասեն: Ցնծացե՛ք և ուրախացե՛ք, որովհետև երկնքում ձեր վարձը շատ է»* (Մատթ. 5:11-12), նաև *«Վա՛յ ձեզ, երբ որ բոլոր մարդիկ լավ խոսեն ձեր մասին»* (Ղուկ. 6:26): Իսկ եթե այն վայրում, որտեղ մեզ զրպարտել են, գտնվելը մեզ համար անխուսափելի է, ապա հարկ է աղոթքով պատրաստվել, որպեսզի խաղաղ ու հանդարտ գտնվեք այդտեղ՝ որևէ կերպ ցույց չտալով մեր անհանգստությունը: Նման իրավիճակներում լավ է մտքում հանդարտությամբ ասել Ներսես Շնորհալու հետևյալ աղոթքը. «Խնամող արարածների, պահիր նշանով խաչի Քո հոգին ու մարմինն իմ մեղքերի պատրանքներից, դների փորձություններից, անիրավ մարդկանցից և բոլոր տեսակի հոգու և մարմնի վտանգներից և ողորմիր Քո արարածներին և ինձ՝ բազմամեղիս»: Եվ երբ ասվում է «և ողորմիր քո արարածներին», պետք է նկատի ունենալ քեզ զրպարտողներին և նրանց հավատացողներին, քանզի նրանք ընդամենը գործիք են դարձել թշնամու ձեռքում: Այդ աղոթքով դու նաև սեր ես ցուցաբերում թշնամիներիդ հանդեպ, ինչպես որ մեր Տերն ասաց Իրեն խաչողների համար. «Հայր, ներիր դրանց, որովհետև չգիտեն, թե ինչ են անում» (Ղուկ. 23:34): Եթե նման կերպ վարվես, շուտով Տերը քեզ հաղթանակ կպարգևի, կցրվի չարի մառախուղը, կպատովի դիվական ցանցը, ամեն ինչ կպարգաբանվի և ամոթով կմնան չար լուրեր տարածողները, իսկ դու կարժանանաս հաղթանակի պսակին:

Իհարկե դժվար է աղոթել թշնամու համար և պատվիրանը, որ ասում է՝ «Միրեցե՛ք ձեր թշնամիներին» (Մատթ. 5:44), երբեմն ընդդիմություն է առաջացնում մեր մեջ և սկսում ենք մտածել, թե ինչպես կարելի է սիրել և աղոթել մեկի համար, ով միայն ատելության և պատժի է արժանի: Սակայն սիրով աղոթելով նման մարդու փրկության համար՝ մենք իրականում աղոթում ենք տվյալ մարդու կործանման համար, աղոթում ենք, որ նա ոչ թե

ուղղակի պատժվի, այլ իսպառ ոչնչանա՝ մատնվելով մահվան: Այո, դա այդպես է, երբ քո աղոթքների և քրիստոնյային վայել վարքի շնորհիվ թշնամիդ դարձի է գալիս առ Աստված, դառնում առաքինի քրիստոնյա, այդ ժամանակ էլ որտե՞ղ կգտնես այն հալածչին, գրպարտողին, նենգ բանասարկուին, քանի որ նա այլևս գոյություն չունի: Եվ դրանով թշնամու բանակից մի հոգի էլ կպակասի, իսկ Տիրոջ բանակը կավելանա ևս մեկով: Հիշենք Սավուղին, ի՞նչ կլինեք, եթե նրա կողմից հալածվող քրիստոնյաները նրան ասեին և չաղոթեին նրա համար, նա մինչև իր կյանքի վերջը կմնար թշնամի և քրիստոնյաների հալածիչ, սակայն թշնամու հանդեպ ցուցաբերած սիրո հետևանքով Սավուղը ոչնչացավ, նրանից հետք էլ չմնաց, իսկ նրա փոխարեն հայտնվեց մեկ ուրիշը՝ բոլորովին տարբեր այն Սավուղից, այսինքն՝ Պողոսը, որ դարձավ առաքյալ, ուսուցիչ, քարոզիչ և նահատակ: Ահա այսպես է Տերը մեզ առաջնորդում բարի պատերազմում, որպեսզի «բարիով հաղթենք չարին» (Հռոմ. 12:21): Սավուղի մերձավորներն այնքան չէին տրտմի, եթե նա մահանար, քան՝ երբ նա դարձավ քրիստոնյա: Այսինքն՝ թշնամուն սիրելով ոչ միայն սպանում, ոչնչացնում ես նրան, այլև դարձնում ես նրան չարիքի մեծ հակառակորդ, որի մեջ նախկինում գտնվում էր:

Պատահում է նաև, երբ մեկին գրպարտում կամ անհարկի վիրավորում են, նա, ցանկանալով վրեժխնդիր լինել, անկարողությունից ինքն իրեն է վնասում, որպեսզի գրպարտողը խղճի խայթից ընկնի տառապանքների մեջ: Այո, հնարավոր է այդպիսով վնասել նրան, սակայն դրանով կարող է անդառնալի վնաս հասցնել նաև ինքն-իրեն:

Չորրորդ դարում Եգիպտոսի՝ կանանց վանքերից մեկում մի միանձնուհի ինչ-որ գործով դուրս է գալիս վանքից և հանդիպում է մի տղամարդու, որը առաջարկում է միանձնուհուն իր ծառայությունը՝ աշխատել վանքում որպես դերձակ: Միանձնուհին նրան պատասխանում է, որ դերձակի կարիք չունեն և հեռանում է, իսկ նրանց խոսակցությունը հեռվից տեսնում է մի այլ միանձնուհի: Հետագայում այս երկու միանձնուհիների միջև գծություն է առաջանում և նա, ով տեսել էր այս մյուսին դերձակի հետ զրուցելիս, լուրեր է տարածում, թե իբր սա շնություն է գործել դերձակի հետ և մի քանի այլ միանձնուհիներ էլ սուտ վկայություն են տալիս: Զրպարտված միանձնուհին ոչ մի կերպ չի կարողանում ապացուցել իր անմեղությունը և հուսահատությունից, միգուցե նաև վրեժխնդրությունից մղված, իրեն գցում է Նեղոսը և մահանում: Այդ գրպարտության անդառնալի հետևանքները տեսնելով՝ գրպարտողը խղճի խայթից ընկնում է հուսահատության մեջ և հետևելով առաջինի օրինակին, ինքն էլ է ինքնասպանություն գործում: Հոգևոր հայրերը որպես ինքնասպանների, նրանց վրա հոգեհանգստի կարգ չեն կատարում, իսկ սուտ վկայություն տված միանձնուհիներին յոթ տարով զրկում են Հաղորդության Սուրբ Խորհրդին մոտենալուց:

Ահա հուսահատության և վրեժխնդրության չար պտուղները, իսկ եթե այդ միանձնուհին համբերությամբ կրեր գրպարտությունը՝ հույսն Աստծո վրա դնելով, ապա վաղ թե ուշ իրականությունը կբացահայտվեր և գրպարտողներին կմնար ամոթն ու ապաշխարելը, իսկ իրեն՝ փառքի պսակը:

Ինչպես որ այդ եղավ Մակար Մեծի հետ, երբ սուրբ հայրը դեռ չէր հեռացել անապատ, այլ ճգնում էր մի բնակավայրի մոտակայքում: Այդտեղ բնակվող մի աղջիկ ընկնում է շնության մեղքի մեջ, երբ այլևս չի կարողանում թաքցնելը հղիությունը և

չցանկանալով մատնել իր սիրած երիտասարդին, մեղքը գցում է հայր Մակարի վրա: Ամբողջ գյուղով հարձակվում և ծեծում են հայր Մակարին՝ պարտադրելով հոգալ այդ կնոջ կարիքները: Իսկ Մակարը մտածելով, որ այս ամենը տեղի է ունեցել Տիրոջ թույլտվությամբ, լռությամբ ընդունում է այդ զրպարտությունը և սկսում շատ ավելի կոդովներ գործել, որպեսզի հոգա նաև այդ կնոջ կարիքները: Որոշ ժամանակ անց այդ աղջիկը դիվահարվում է և չի կարողանում ծննդաբերել ու այդ ցավերի մեջ աղաղակում է՝ ասելով, որ ճգնավորը մեղք չունի, այլ այն երիտասարդն է երեխայի հայրը: Այդ մասին իմանալով՝ Հայր Մակարն աղոթում է այդ կնոջ համար և սա բժշկվում է ու ծննդաբերում: Այդ ժամանակ ամբողջ գյուղով վեր են կենում, որպեսզի ներողություն խնդրեն սուրբ հորից, իսկ նա, իմանալով այդ, հեռանում է՝ խուսափելով մարդկային գովեստից:

Թշնամին աներևույթ պատերազմում մեծ վնասներ է հասցնում քրիստոնյային նաև ցանկասիրության միջոցով: Պատերազմի այս ուղղությունը գործում է դեռ շատ հնուց:

Ադամն ի սկզբանե մեծ հանճարի տեր էր, քանզի հազարավոր կենդանիների անուններ դրեց՝ ըստ իրենց կերպարի: Այդպես էլ Եվային անուն դրեց և մեկնեց այդ անվան իմաստը: Իսկ ինչպե՞ս եղավ, որ նա կարողացավ հազարավոր կենդանիներին իրարից տարբերել, սակայն բարին ու չարը՝ ոչ, քանզի երբ մերկացած Եվան առաջարկեց նրան արգելված պտուղն ուտել, Ադամը չհրաժարվեց: Ինչո՞ւ չգործեցին Ադամի ողջ խելամտությունն ու հանճարը, քանզի Ադամը գայթակղվեց ոչ թե պտղի ախորժալի տեսքից, որովհետև նա լավ գիտեր, թե ինչ հետևանքներ այն կարող է ունենալ, այլ Ադամի ողջ հանճարի ու իմաստության վրա մառախուղի պես իջավ ցանկասիրության արբեցուցիչ գործությունը, և առաջին անգամ տեսնելով Եվայի մերկությունը, նա հմայված մոռացավ ամեն բան. թե պատվիրան, թե մեղք և թե մահ:

Պետք է միշտ հիշել, որ մեր թշնամին չարն է՝ ստի հայր սատանան, և նրա դեմ առանց Աստծո գործության ոչ մի կերպ հնարավոր չէ պայքարել: Չարը մեծ հնարքներ է գործում մարդուն մեղքի մեջ ներքաշելու համար, ինչպես Ադամի պարագայում: Սա լավ գիտեր, որ Ադամը խելամիտ, իմաստուն մեկն է, և նրան մեղքի մեջ ներքաշելը, այսինքն՝ ինչ-որ մի կերպ նրան պտուղը ճաշակել տալն անհնարին բան է: Այդ պատճառով էլ սա մտածեց Ադամին կորստի մատնել, այսինքն՝ պատվիրանազանցության մեղքի մեջ ներքաշել ոչ անմիջականորեն, ինչպես Եվայի պարագայում, այլ նախ խաբելով մերկացնել Եվային և ապա կնոջ մերկ մարմնի միջոցով խելքահան անել նաև Ադամին և իր սիրելի կողակցի ձեռքով մերկացնող պտուղը հրամցնել:

Եվ ահա Ադամը՝ գայթակղված Եվայի տեսքով, նույնիսկ չիմացավ, թե ինչպես վերցրեց և կերավ այն: Այդ է պատճառը, որ Ադամը չջանաց Եվայի նման հակառակվելու փորձ անել, այնինչ հենց ինքն առավել համառությամբ իրենից պետք է հեռացներ այդ պտուղը: Եվ քանի որ թշնամին այդ կրքի միջոցով Ադամին մատնեց մահվան, ապա հաղթանակից ոգևորված այդ զենքը սկսեց օգտագործել նաև Ադամի սերունդների դեմ: Նարեկացին Սողոմոնի անկման մասին խոսելիս հիշում է Ադամի և Եվայի հետ կատարվածը. «Կինը, որ որսաց դեռ նախահորն ու մատնեց կորստյան, տարավ և սրա բարեբաստության երաշխիքը ողջ»: Այս մասին է ասում նաև Վարդան Արևելցին

«Մատանան նախ՝ որպես իրեն զենք գտավ որկրամոլությունը, ապա՝ կնասիրությունը, և ապա՝ սպանությունը»:

Այո, ցանկասիրությունը, բղջախոհությունը, վավաշոտությունը, շնությունը հատկապես քրիստոնեության շրջանում մեծ պատերազմի դաշտ համարվեցին, և դա այն աստիճան սրվեց, որ միայն կնոջը նայելը և սրտի մեջ ցանկանալն արդեն իսկ համարվեց շնություն:

Ահա տեսնում ենք, որ այս կիրքը գործություն ունի մարդուն այնպես հմայելու, որ եթե նա նույնիսկ շատ առաքինի, ճգնագգյաց մեկն էլ լինի, կարող է ընկնել այդ մեղքի մեջ, ինչպես Ադամի պարագայում եղավ:

Ադամի մեղանշումից հետո վերացան երկնային՝ հոգևոր մաքուր ու սուրբ զգացումները, և դրանց փոխարեն նրա և նրա սերունդների մեջ գլուխ բարձրացրին մեղավոր կրքերը, և այդ ժամանակ, ըստ մեղավոր կրքերի, սկսեցին մարդկանց դեմ պատերազմ մղել չար դները, տարբեր կրքերի միջոցով՝ շնության, բարկության, նախանձի, որկրամոլության և այլն: Սրանք, ըստ իրենց ուղղվածության, պատերազմում են մարդկանց դեմ, հատկապես քրիստոնյաների, երբեմն էլ գործում են համախմբված, օրինակ շնության դևի հետ հաճախակի շրջում է անհոգության կամ հուսահատության դեր, ինչպես որ առյուծների շուրջը գտնվում են բորենիները և գիշանգղերը, որպեսզի առյուծի որսի մնացորդները իրենք հոշոտեն:

Մի աղջիկ դիվահարվում է, և բժիշկները ոչ մի կերպ չեն կարողանում նրան բուժել, ծնողները խնդրում են մի հրաշագործ ճգնավորի, որ գա և աղոթի աղջկա համար: Եվ երբ ճգնավորն աղոթում է, դեր դուրս է գալիս աղջկա միջից, սակայն երբ նա հեռանում է, դեր նորից մտնում է նրա մեջ: Այդ բան կրկնվում է մի քանի անգամ և աղջկա ծնողները ստիպված խնդրում են, որ ճգնավորը գոնե մի գիշեր մնա աղջկա մոտ: Ճգնավորը գիշերը մնում է, սակայն գայթակղվելով դիվական փորձությունից, աղջկա հետ ընկնում է շնության մեղքի մեջ: Եվ երբ սթափվում է, հասկանալով, թե ինչ խայտառակություն է իրեն սպասվում առավոտյան, դների ներշնչմամբ գլուխը կորցրած խեղդամահ է անում աղջկան, մտածելով, թե կկարծեն, որ աղջկան դեն է խեղդել: Իսկ առավոտյան հուսահատ հեռանում է և մոտենալով մի հորդահոտ գետի՝ ցանկանում է ինքնասպան լինել: Սակայն Տերը, հիշելով նրա գործած բազում առաքինությունները, նրա մեջ մխիթարության զգացում է առաջացնում, և հեռանալով խոր անապատ, նա մի մեծ փոս է փորում, մտնում այնտեղ և մինչ կյանքի վերջ ապաշխարում իր գործած մեղքերի համար:

Կարելի է զարմանալ, թե ինչպես նման մարդը կարող էր ընկնել այդպիսի ծանր մեղքերի մեջ, որոնց մեջ անհավատը հազիվ թե ընկներ: Նախ դա նրանից է, որ անհավատների դեմ չարքերն առանձնապես մեծ պատերազմ չեն մղում՝ համարելով, որ նրանք միևնույն է կանգնած են կորստյան լայն ճանապարհի վրա, իսկ քրիստոնյաները, մանավանդ՝ վանականները, գտնվում են փրկության նեղ ճանապարհի վրա, ինչի համար էլ նախանձից կատաղած՝ սրանք անձանձրույթ պատերազմում են, և սա հաշվի առնելով՝ հարկ է զգոն լինել՝ հեռու մնալով ինքնավստահությունից, քանի որ թշնամիների զենքերն ու որոգայթները բազմապիսի են, և միայն Տիրոջը հուսալով կարելի է սրանց դիմակայել: Նաև պետք չէ սայթաքումների ժամանակ տրվել անհոգությանը կամ հուսահատությանը, այլ ի սրտե զոջալ, խոստովանվել և ապաշխարել:

«Մի գորական բարեպաշտ և համեստ կին ուներ, նրանք երկար ժամանակ սիրով ու միաբանությամբ ապրում էին, սակայն չարի ներգործությամբ գորականն ընկավ մեղքի մեջ հարևան այրի կնոջ հետ՝ պարտեզում մի ծառի տակ շնանալով: Մի քանի օր անց նրա կինը քնած ժամանակ սարսափած սկսեց գոչել, իսկ ամուսինը նրան արթնացրեց և ասաց. «Ինչո՞ւ ես աղաղակում», իսկ նա պատասխանեց «Ջարհուրելի երազ տեսա», և նորից քնեց, սակայն ամուսինը արթուն մնաց, և կինը հանկարծ նորից սկսեց աղաղկել, իսկ ամուսինը նորից նրան արթնացրեց և ասաց. «Ի՞նչ եղավ քեզ, ասա ինձ, ի՞նչ տեսար»: Եվ կինն ասաց. «Տեսա քեզ պարտեզում այսինչ ծառի մոտ, և մի բռնակալ, մոտենալով քեզ, մերկացրեց սուսերը և խոցեց սիրտդ: Այս տեսնելով՝ սաստիկ ցավ զգալով՝ աղաղակեցի»: Այս լսելով՝ գորականը հասկացավ, որ դա իր հոգու վերքն է, որ գոյացել է մեղանչման հետևանքով: Եվ նա ասաց կնոջը. «Հանգիստ ննջիր և կտեսնես, որ ինձ հետ ոչ մի վատ բան չի պատահի»: Իսկ առավոտյան ասաց իր կնոջը. «Այս գիշեր հանգիստ չքնեցիր, պատարագից հետո պառկիր և մի փոքր հանգստացիր»:

Իսկ գորականը կանչեց իր խոստովանահորը և նրան տարավ պարտեզ՝ այդ ծառի մոտ, և մեծապես զոջալով ու արտասվելով՝ խոստովանեց իր մեղքը և ասաց. «Ինչ ապաշխարություն, որ դնես ինձ վրա, պատրաստ եմ հոժարությամբ հանձն առնել»: Իսկ խոստովանահայրը, տեսնելով նրա մեծ զոջումը, այդ ծանր մեղանչման փոխարեն հրամայեց ընդամենը հինգ անգամ «Հայր մեր»-ն ասել՝ չկամենալով մեծագույն ապաշխարություն տալ, թեպետ նա այդ խնդրում էր արտասուքով:

Այնուհետև, երբ գորականն ու խոստովանահայրը նստեցին ճաշի, նրա կինը, որ պատարագից հետո ննջել էր, արթնանալով քնից, շտապ մտավ հյուրասենյակ և մեծ ուրախությամբ համբուրեց ամուսնուն:

Իսկ սա զարմացած հարցրեց. «Քեզ ի՞նչ պատահեց, դու երբեք նման համարձակություն քեզ թույլ չէիր տվել»: Կինը պատասխանեց նրան՝ ասելով. «Չկարողացա զսպել ուրախությունս, քանզի մոռացա ցավս, որ առաջացել էր գիշերվա տեսածիցս: Քանզի երբ ցերեկը ննջել էի, հայտնապես տեսա, թե ոմն բժիշկ մոտեցավ այդ նույն ծառին և հինգ հատ ծաղիկ դրեց վերքիդ վրա և նույն ժամին առողջացար, սա է իմ ուրախության պատճառը» (Հայելի վարուց):

Շնության դեր հաճախ շատ զգուշավորությամբ է մոտենում մարդուն՝ կամաց-կամաց իր թույնը ներարկելով նրա մեջ, ինչից մարդը սկսում է ամբողջովի ընկնել այդ կրքի ազդեցության տակ, և աստիճանաբար նրա մոտ խղճի ձայնը դադարում է գործել և մնալով իր բարեպաշտական ընթացքի մեջ՝ հարատևում է նաև շնության մեղքի մեջ, կարծես թե դա բնավ չի առնչվում պատվիրանագանցության հետ: Ինչպես բարեպաշտ Դավիթ թագավորը, որն ապրում էր Աստծո երկյուղն իր մեջ կրելով, սակայն տեսնելով Բերսաբեի գեղեցկությունն, ամեն բան մոռացավ՝ նրա հետ մոտենելով անօրեն կապի մեջ: Որպեսզի այդ բանն ի հայտ չգա և խայտառակությունից խուսափելով՝ Դավիթը սպանել տվեց նրա ամուսնուն և ամուսնանալով Բերսաբեի հետ՝ սկսեց անհոգ կյանքով ապրել, կարծես թե ոչինչ էլ չէր եղել: Այդ ընթացքում նա սովորականի պես սաղմոսներ էր երգում, աղոթում, իր հպատակներին բարեպաշտությամբ ապրելու կոչեր անում: Դավիթն ընկել էր այդ թմբիրի մեջ և չէր գիտակցում, թե այդ ամենն ինչ կործանարար հետևանքներ կարող է ունենալ, մինչև որ մարգարեն սթափեցրեց նրան՝ իր արարքն ուրիշի օրինակով իրեն

ներկայացնելով: Եվ կողքից տեսնելով նման իրավիճակը՝ նա վրդովմունքով մահվան դատապարտեց այդ մարդուն: Ինքն այդ վիճակում գտնվելով՝ ոչինչ չէր զգում, սակայն ուրիշի վրա այդ շատ ցայտուն կերպով երևաց, նման պարագաների համար է ասվում. «Մի դատեք, որ Աստծուց չդատվեք» (Մատթ. 7:1)

Եվ եթե նման անապատաբնակ ճգնաժամը, որ մեծ սիրով ու երկյուղածությամբ էր վերաբերվում նույնիսկ մեղուկների հանդեպ, որ չլինի, թե նրանց տրորելով վնասի, մի գիշերվա մեջ հանկարծ դարձավ շնացող, մարդասպան և ստախոս, ինչպես նաև աշխարհում ապրող բարեպաշտ Դավիթը, հետևաբար յուրաքանչյուրն իրեն պիտի համարի ամեն տեսակ մեղքի մեջ ընկնելու ընդունակ և միշտ ջանա Աստծո երկյուղով քայլել՝ առաքինության գործերում իրեն համարելով նրանցից շատ ավելի ցածր և զգուշավորություն պահապանի նեղ ճանապարհում այդ կրքի միջոցով չսայթաքելու համար:

Ժուժկալության պատվիրանն ամեն պարագայի համար է՝ թե ուտելու, թե խմելու, թե զվարճանալու և թե այլ բաների: Սակայն քիչ է խոսվում ժուժկալության մասին, երբ այն վերաբերվում է ամուսնական կապին, այո, չնայած ամուսնական անկողինը սուրբ է, սակայն այդ պարագայում էլ անժուժկալությունն իր վատ հետևանքները կարող է ունենալ, քանզի ըստ Եփրեմ Ասորու՝ դա առաջացնում է «տխրություն, վիատություն, անհագ քուն ու թանձր խավար», իսկ նման հոգեվիճակը բնական է, որ անհետևանք չի կարող մնալ հոգևոր գործերում, ինչպես նաև առօրյա կյանքում՝ աշխատանքում, մարդկանց հետ հարաբերվելիս և այլն:

Շատերը, կարդալով այս և նմանատիպ այլ գրքեր, կարող են հարց տալ, թե արժե այսքան սևեռվել այս խրատների վրա, չէ՞ որ դուրս է գալիս, որ ամբողջ կյանքդ պիտի անցկացնես զգոնությամբ ու զգուշավորությամբ. և մի՞թե դա ծայրահեղությունն չէ: Սակայն պետք է ասել, որ այս ամենը մեզ պատվիրում է Սուրբ Գիրքն՝ ասելով. «*Ահով և դողով դուք ձեր փրկության համար աշխատեք*» (Փիլիպ. 2:12), հատկապես, որ հավիտենականության համեմատ մեր այս կյանքի տևողության չնչին ժամանակաշրջանը տրված է միայն մի նպատակի՝ հավիտենական կյանք ձեռք բերելու համար:

Այս ժամանակավոր կյանքը նման է մի մեծ ոսկե բանալու, որը տրված է մարդուն, որպեսզի նրանով բացի հավիտենականության դուռը և տիրանա երկնային անպատում ու անհամար գանձերին: Ոմանք ամեն ջանք թափում են, որպեսզի հաղթահարելով արգելքները՝ տիրանան այդ ամենին, իսկ ոմանք էլ մտածում են, թե ինչու է պետք այդքան ջանք թափել, երբ ունենք ոսկե բանալի. այն կվաճառենք և դրա գումարով էլ կապրենք: Այսինքն՝ այս կյանքը, որ տրված է հավիտենականը ձեռք բերելու համար, ամբողջովին մոխրվում է ժամանակավորի համար, և երբ մահը վերջակետ է դնում այս վաղանցուկ կյանքին, նրանք մնում են լիովին աղքատ՝ հակառակ նրանց, ովքեր իրենց ոսկե բանալին աչքի լույսի պես պահեցին միայն մի ճշմարիտ նպատակի համար: Եվ հիմա նրանք տիրացել են երկնային հավիտենական կյանքին և գանձերին, իսկ սրանց համար մնացել են միայն զոջման դառը հոգոցները:

Այս կյանքը նման է նաև երազի, իսկ մահը՝ քնից արթնանալուն, եթե մեկը գիտակցում է, որ այս երազական կյանքից արթնանալ կա, նա ամեն բան անում է, որպեսզի, երբ

արթնանա, իր գործերը կարգավորված լինեն, և երբ աչքերը բացի, իրեն դիմավորեն բարյացակամ բարեկամներ, ոչ թե կատաղի թշնամիներ: Իսկ ով համարում է, որ սա երազական կյանք չէ, այլ իրականը և միակը, նա ոչ մի ջանք չի գործադրում գալիքի համար, այլ միանգամայն սևեռվում է այս երազական կյանքում երջանիկ ապրելու վրա, սակայն երբ ժամանակը հասնի և մահն արթնացնի նրան այս երազից, նա աչքերը կբացի և էլ չի տեսնի իրեն շրջապատող բարեկամներին, ծնողներին, երեխաներին, կողակցին, ընկերներին և այլն, այլ կտեսնի իրեն անծանոթ կատաղի, դաժան և սարսափելի դեմքեր, որոնք կանգնել են իր շուրջը: Իրեն ամեն մեկի ձեռքում կա մի պարտամուրհակ, և բոլորն էլ սպառնագին, ատամները կրճտացնելով՝ պահանջում են իրենից վճարել ինչ-որ պարտքերի դիմաց, որոնց մասին սա գաղափար իսկ չունի: Այս մարդատյաց գազաններից մեկը պահանջում է պատասխան տալ բարկանալու համար, մյուսը՝ նախանձելու և հպարտանալու համար, ապա՝ ցանկասիրության և որկրամոլության համար, մյուսներն էլ՝ ըստ գործած տարբեր կրքերի և մեղավոր այլ ցանկությունների, քանզի սրանք են մարդկանց մեջ նման չարիքներ հրահրողները, և երբ մարդն ընկնում է սրանց ազդեցության տակ և կատարում, դները դա համարում են պարտք և մահվանից հետո տոկոսներով պահանջում են մեղանշողներից:

Խուճապահար հոգին չի հասկանում, թե ինչ կերպ պետք է գոհացնի այսքան պահանջատերերին, երբ այդ պահին ոչինչ չունի՝ ոչ հարստություն, ոչ օգնության ձեռք մեկնող բարեկամ, ոչ դատապաշտպան և, ընդհանրապես, ոչինչ, նույնիսկ իր ամոթալի մեքենայությունը ծածկող գոնե մի սավան: Այո, երջանիկ, սակայն վաղանցուկ երազն ավարտվեց, և սկսվեց աննկարագրելիորեն դառը, սարսափելի և հուսահատական իրականությունը: Սակայն նրա վիշտը կրկնապատկվում է, երբ հեռվում տեսնում է իր պես արթնացածների, որոնք հավատացել են և ջանացել իրական կյանքի համար պաշար հավաքել, նրանց բոլոր պարտամուրհակները մարված են խոստովանությամբ, ապաշխարությամբ, ապա՝ բարի գործերով և պատվիրանապահությամբ: Սրանց մոտ թշնամական զորությունները ոչինչ, կամ քիչ բան են գտնում, սակայն, միևնույնն է, հեշտությամբ չեն հեռանում նրանցից, այլ ջանում են ամեն կերպ մի բան վերագրել և իրենց գերի դարձնել: Սակայն նրանց իրենց ապրած կյանքի համեմատ շրջապատում են բազում երկնային բարի գործություններ, նաև՝ վաղուց աշխարհը լքած սրբերի հոգիներ, որոնք բարեխոսում են Արդար Դատավորի առջև այդ մարդկանց համար, և հակառակ նրանց ամբաստանող չար գործությունների՝ պաշտպան են կանգնում նրանց:

Մեղավորի հոգին ինչ աննկարագրելի ցավով է նայում արդարացվածների կողմը, երբ տեսնում է, որ ինքը չի արժանացել գոնե մի բարեխոսի և պաշտպանի: Երազում սա արհամարհում և ծաղրում էր նրանց՝ համարելով անմիտներ, քանզի վաղանցուկ կյանքը նրանք անցկացնում էին ժուժկալությամբ և ոչ թե՝ ձգտում, այլ պայքարում և ետ էին վանում իրենցից հաճույքները և հանգիստը, անտրտունջ կրում էին վիրավորանքները, անեծքի փոխարեն օրհնում էին, հայիոյողի համար՝ աղոթում, երեսին խփողին՝ մյուսը դարձնում, կարիքավորին՝ օգնում, ողորմություն տալիս, երբ իրենք էլ կարիքի մեջ էին, կիրակի օրերը հանգստի փոխարեն ժամերով ոտքի վրա կանգնած էին մնում եկեղեցում և այլն: Այս անհույս երազասերը նոր է հասկանում այդ ամենի իմաստն ու արժեքը և ամբողջ էությամբ ցանկանում հետ դառնալ և նորից իր երազական կյանքի մեջ մխրճվել և ջանալ

գոնե ինչ-որ բան շտկել, որպեսզի բազմաթիվ պարտքերից մաքրվելով՝ նոր արթնանա այդ երազից, սակայն ի սարսափ իրեն լսում է հետևյալը. *«Մարդկանց սահմանված է մեկ անգամ մեռնել և այնուհետև՝ դատաստան»* (Եբր. 9:27): Նա հստակ տեսնում է, թե որ կողմ են ցանկանում քարշ տալ իրեն սև, սարսափազդու և զարշահոտ պիղծ գազանները, և թե ուր են քաղցրությամբ ուղեկցում մյուսներին՝ զմայելի գեղեցկությամբ, բարի և օրհնյալ երկնային սուրբ գործությունները և թե ինչից զրկվելով՝ ինչի պիտի արժանանա ինքը՝ հավիտյան մնալով աննկարագրելի վշտերի ու սգի երկրում:

Սակայն պետք է հաշվի առնել, որ ոչ բոլոր հավատավոր քրիստոնյաներին պիտի շրջապատեն հրեշտակներն ու սրբերը: Այո, ամեն քրիստոնյա այս երազական կյանքից արթնանալուց, ըստ իր ապրած կյանքի, կունենա իրեն շրջապատող բարեկամներ, որ իրեն կուղեկցեն երկինք՝ որպես այս կյանքը ճիշտ գնահատողներ, մարդիկ, որ այս վայրը հաճույքների համար համարեցին անպիտան և անարժեք, իսկ որպես հոգևոր պատերազմի և աշխատանքի վայր՝ նրա մի վայրկյանն իսկ շատ արժեքավոր:

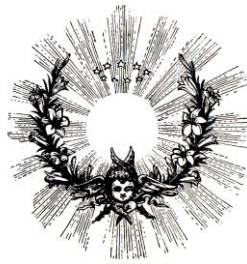
Իսկ եթե քրիստոնյան ապրում է ծուլությամբ և անտարբերությամբ՝ մնալով մարմնավոր վիճակում, հույսը դնելով միայն արտաքին գործերի վրա, ապա նրա վիճակը շատ ավելի անմխիթար կարող է լինել, քան՝ անհավատինը, քանզի նա այդքան մոտ լինելով փրկությանը՝ նույն սնանկ վիճակով կարող է արթնանալ, ինչպես որ անհավատ մարդը. *«Այդ ծառայի տերը կգա այն օրը, երբ նա չէր սպասում, և այն ժամին, որ չէր իմանում. նրան մեջքից երկու կտոր կանի և նրա բաժինը անհավատների հետ կդնի»* (Ղուկ. 12:46): Այսպիսով, ջանանք ամեն ինչ անել, որ երբ մահը մեզ էլ արթնացնի, չղջանք մեր ապրած կյանքի և նրա կործանարար հետևանքների պատճառով: Եվ աշխատենք այս վաղանցուկ կյանքում ձեռք բերել երկնային բարեկամներ ու պաշտպաններ, որպեսզի երբ արթնանանք, նրանք մեզ սիրալիր դիմավորեն և ուղեկցեն երկնային սուրբ և հավիտենական հայրենիք: Այդպես ապրեցին մեր սուրբ հայրերը, որոնցից շատերի, այդ թվում և՛ աբբա Միսիանոսի վախճանը գեղեցիկ կերպով ներկայացված է «Հարանց վարք»-ում. «Սուրբ հայր Միսիանոսն անապատում ապրեց վաթսուն տարի: Երբ նա արդեն մահամերձ էր, նրա մոտ հավաքվել էին եղբայրները, այդ ժամանակ նրա դեմքը լուսավորվեց, և նա ասաց եղբայրներին. «Ահա եկավ աբբա Անտոնը»: Մի փոքր անց ասաց. «Ահա ժամանեց մարգարեների դասը»: Եվ նորից էլ ավելի լուսավորվելով՝ ասաց. «Ահա եկավ առաքյալների դասը»: Եվ կրկնակի լուսավորվեց նրա դեմքը, և նա սկսեց զրուցել աներևույթ անձանց հետ: Եղբայրները խնդրեցին, որ ասի, թե ում հետ է նա զրուցում: Եվ նա ասաց. «Այդ հրեշտակներն են եկել՝ ինձ տանելու, բայց ես խնդրում եմ նրանց, որ նրանք մի կարճ ժամանակ ևս ինձ թողնեն, որպեսզի ես կարողանամ ապաշխարել»: «Դու ապաշխարելու կարիք չունես, հայր», - ասացին նրան եղբայրները: Իսկ ծերն ասաց. «Ճշմարտապես չեմ հիշում, թե ես երբևիցե դրել եմ իմ ապաշխարության սկիզբը»:

Սակայն բոլոր եղբայրները գիտեին, որ նա կատարյալ է առաքինություններում: Այս ամենից հետո նա շատ ավելի պայծառացավ: «Ահա գալիս է Տերը, տեսեք բոլորդ: Նա ասում է. «Բերեք, բերեք Ինձ մոտ անապատի այդ ընտրյալ անոթը»»: Այս խոսքերով սուրբն իր հոգին ավանդեց Տիրոջը: Այդ պահին կայծակ խփեց, և խուցը լցվեց անուշահոտությամբ:

Նման երանելի կերպով ավարտելով իր ժամանակավոր երկրային կյանքը՝ սուրբ Միսիանոսը տեղափոխվեց անվախճան կյանք: Եվ այժմ էլ գտնվելով Քրիստոսի մոտ՝ վայելում է Նրա ներկայությունը, բոլոր նրանց հետ, ում նա տեսավ իր վախճանի պահին»:

Մեր սուրբ հոր՝ Միսիանոսի աղոթքներով, մենք էլ արժանանանք այդ ուրախությանը մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի շնորհով, Նրան փառք հավիտյանս. Ամեն:

Ա. Արևշատյան

Սուրբ հայր Եփրեմ Ասորու քարոզը ապաշխարության մասին

Հայրական ծոցից իջնելով և դառնալով մեզ համար փրկության ճանապարհ՝ Տերն Իր երանելի և աստվածային ձայնով սովորեցնում է մեզ և ասում. *«Ես արդարներին կանչելու չեմ եկել, այլ՝ մեղավորներին»* (Մատթ. 9:13) և էլի. *«Առողջներին բժշկ պետք չէ, այլ՝ հիվանդներին»* (Ղուկ. 5:31): Եթե ես եմ ասում, այդ դեպքում դու կարող ես ինձ չլսել: Բայց եթե այս ասում է Ինքը՝ Աստված, ապա ինչո՞ւ ես անտարբեր այս բանի նկատմամբ, և անհոգ՝ կյանքիդ հանդեպ: Եթե տեսնում ես, որ քո մեջ կան խորհուրդների և գործերի թարախակալված խոցեր, ապա ինչո՞ւ ես անհոգ գտնվում այդ թաքնված խոցերիդ հանդեպ: Ինչո՞ւ ես վախենում Բժշկից: Նա դաժան չէ և ոչ էլ անկարեկից և ոչ՝ անողորմ, բժշկելու համար գործի չի դնում ոչ մետաղական գործիքներ, ոչ ծանր բուժումներ, և ոչ էլ այրումներ, այլ բժշկում է միայն խոսքով: Թե ցանկանում ես, արի Նրա մոտ, քանի որ Նա լցված է մարդասիրությամբ և բարերարությամբ: Քեզ համար խոնարհվեց հայրական ծոցից: Քեզ համար մարմնացավ, որպեսզի դու Նրան մոտենաս առանց վախի, քեզ համար մարդացավ, որպեսզի բժշկի քո ծանր խոցերը: Մեծ սիրով և մեծ բարեգթությամբ Նա կանչում է քեզ Իր մոտ: Մոտեցիր, մեղավոր, և բժշկվիր առանց ջանքի: Վայր նետիր քեզանից մեղքի լուծը, աղոթք մատուցիր և թրջիր նեխած խոցերդ արցունքներով: Քանի որ Երկնային Բժիշկը՝ որպես բարեգութ, արցունքներով և հոգոցներով է բուժում վերքերը: Մոտեցիր, մեղավոր, բարի Բժշկին՝ բերելով հետդ արցունքներ, քանի որ սա է ամենաբժշկարարը: Քանի որ սա է Երկնային Բժշկին ցանկալի, որպեսզի ամեն ոք իր սեփական արցունքներով բժշկի ինքն իրեն և փրկվի: Նման բժշկությունը չի գործում երկարատև, և աստիճանաբար չէ, որ առողջացնում է խոցը, այլ հանկարծահաս բժշկում է քեզ: Բժիշկը սպասում է, որ տեսնի արցունքներդ, մոտեցիր, մի վախեցիր: Ցույց տուր Նրան վերքդ՝ բերելով նաև բժշկության համար անհրաժեշտ պարագաները՝ արցունքներ և հոգոցներ: Ահա բաց է ապաշխարության դուռը, ջանա, մեղավոր, մտիր, քանի դեռ այն

չի փակվել: Նա ժամանակ չի ընձեռում քո անտարբերությանը և Ինքը՝ Դուռը, տեսնելով քեզ անհոգության մեջ, չի սպասի մինչև քո անփութության վերջը: Ինչո՞ւ ատեցիր քո կյանքը, ո՛վ դժբախտ: Ի՞նչն է քո հոգուց ավելի արժեքավոր, ո՛վ մարդ: Բայց դու, մեղավոր, քամահրեցիր այն: Չէ՞ որ չգիտես, ով սիրեցյալ, թե որ ժամին երկնային Բժիշկը կկարգադրի փակել Իր բժշկության դռները: Մոտեցիր, աղաչում եմ քեզ, և աշխատիր բժշկվել: Նա ուզում է քո ապաշխարությամբ ուրախացնել երկնային գործություններին: Արևն արդեն հասել է մայրամուտին, և քեզ համար է միայն դանդաղում, որպեսզի դու արժանանաս երկնային կացարաններին:

Դեռ երկա՞ր պիտի հանդուրժես քո անմաքուր թշնամուն՝ անամոթորեն կատարելով նրա կամքը: Նա ուզում է նետել քեզ կրակը: Ահա թե ինչի համար են նրա ջանքերը: Ահա սա է վարձքը նրանց, ովքեր սիրում են նրան: Նա մշտապես պատերազմ է մղում բոլոր մարդկանց դեմ՝ խոցելով նրանց վատթար և անմաքուր ցանկություններով: Իսկ նա՝ պիղծը, իրեն հնազանդվողներին հասցնում է անհուսության, կարծրացնում է սիրտը, չորացնում արցունքները, որպեսզի մեղավորը վշտանալով չգա զղջման: Ամեն կերպ փախիր նրանից, ով մարդ: Ատիր և զարշառքով վերաբերվիր այն ամենին, ինչը նրա համար սիրելի է: Ատելություն տաժիր նենգավորի հանդեպ և փախիր դավադրից, քանի որ նա *«ի սկզբանե մարդասպան է»* և մինչև վերջ (Հովհ. 8:44): Փախիր նրանից, ով մարդ, որպեսզի չսպանի քեզ: Լսիր, սիրելիս, երանելի ձայնը, որ ասում է ամեն օր. *«Եկեք Ինձ մոտ, բոլոր հոգնածներ ու բեռնավորվածներ, և Ես ձեզ կհանգստացնեմ: Իմ լուծը ձեր վրա վերցրեք և սովորեցեք Ինձանից, որ հեզ եմ և սրտով խոնարհ, և ձեզ համար հանգիստ պիտի գտնեք, որովհետև Իմ լուծը քաղցր է, և Իմ բեռը՝ թեթև»* (Մատթ. 11:28-30): Նա ավետում է քեզ հանգստություն և օրեցօր խոստանում կյանք: Մոտեցիր, մի վախեցիր: Տիրակալը գրած է և ոչ մի բանի կարիք չունի և չի պահանջում մեղքերիդ գիրը: Նա ապաստարան է բոլոր չարիքներից, բժշկում է վերքերը և կյանք տալիս ավելիով՝ որպես գրասիրտ: Սիրով ընդունում է Իր առջև ընկնողներին, որովհետև Նա Հզոր Աստված է և տեսնող ամեն բանի, գիտի մեր բոլոր մտածումները, և եթե մեկը գալիս է Նրա մոտ բժշկվելու, տեսնում է նրա սիրտը և ամբողջ ջանասիրությունը: Երբ մոտեցողն ունի անփոփոխելի բարեպաշտ կյանք, այնժամ Ինքը՝ օրհնյալ Աստվածն, Իր իսկ գրասրտությամբ նույն ժամին հայտնվում է Իրեն փնտրողին, և մինչ նման մարդը կաղաղակի Աստծուն, Նա ասում է. «Այստեղ եմ Ես»: Մինչ մոտենում է Նրան՝ բացում է գանձարանը փնտրողի առջև, մինչ կիեղի արցունքներ՝ սփռվում են գանձերը, մինչ կլինդրի՝ հաշտվում է նրա հետ, մինչ կաղոթի՝ արժանացնում է ողորմության, քանի որ սա է պահանջում և ցանկանում Աստծո սերը, չդանդաղեցնել լսելու նրանց, ովքեր գալիս են Աստծո մոտ անկեղծորեն: Եվ չի հանդիմանում նորից եկող մեղսագործին՝ ասելով. «Ինչի՞ համար դու այսքան ժամանակ ծառայեցիր թշնամուն և կամավոր արհամարհեցիր Ինձ՝ Տիրակալիս»: Չի քննում, թե որքան զղջման պահ անցավ, այլ միայն խոնարհությանը և Իր առջև ընկնողների արցունքներին ու հոգոցներին է նայում ամենակալ Տերը՝ առանց այլ բան հաշվի առնելու: Քանի որ Նա կանխատես է՝ որպես մեր Աստված և Արարիչ, հանկարծ ներում է բոլոր մեղքերը, բոլոր սխալները՝ կատարած մտքով և գործով, ու ասում, որ տան նրան առաջին պատմուճանը և մատանի դնեն աջ ձեռքին, և բոլոր հրեշտակներին պատվիրում է ուրախանալ գտնված այս մեղավորի հոգու համար:

Երանելի ենք մենք՝ բոլոր մարդիկս, քանի որ մեր Տերը հեզ է, անհիշաչար, գթասիրտ, առատաձեռն, ողորմած, երկայնամիտ, ամեն անգամ ներում է մեր անօրինությունները, եթե, իհարկե, մենք ինքներս այն ցանկանում ենք: Եվ ահա Նա կանչում է, ահա համբերում, ահա տալիս է մեզ Իր բոլոր բարիքներն այս և թե գալիք կյանքում, եթե ցանկանում ենք այն: Եվ այսպես, ձեռնամուխ լինենք, սկսենք աղոթել, քանի դեռ սրա համար ժամանակ կա: Քանի դեռ մենք այստեղ՝ այս կյանքում ենք, միշտ էլ կարող ենք շարժել Աստծո գթասրտությունը: Դժվար չէ մեզ արժանանալ ներման՝ մեզ համար բարեպատեհ ժամին ծեծելով Նրա ողորմածության դռները: Արցունքներ հեղենք, քանի դեռ ժամանակ կա, որ այն ընդունելի լինի, որպեսզի գնալով այն կյանք՝ չլացենք արդեն անօգուտ, քանի որ այնտեղ արցունքներն էլ ոչ մի արժեք չեն ունենա: Որքան որ մենք ցանկանում ենք, այնքան էլ ներում է մեզ բարեգութ Աստված: Քանի որ այստեղ լսում է Նա մեզ, եթե դիմում ենք, այստեղ ներում է, եթե խնդրում ենք, այստեղ հարթում է մեր անօրինությունները, եթե շնորհապարտ ենք լինում: Իսկ եթե այստեղ մխիթարություն ենք փնտրում, ապա այնտեղ՝ հարցաքննություն, այստեղ՝ ազատություն, այնտեղ՝ դատ, այստեղ՝ անվտանգություն, այնտեղ՝ նեղություն, այստեղ՝ հաճույքներ, այնտեղ՝ տանջանք, այստեղ՝ շահամոլություն, այնտեղ՝ պատիժ, այստեղ՝ ծիծաղ, այնտեղ՝ լաց, այստեղ՝ սառնություն (հոգևոր), այնտեղ՝ մահապատիժ, այստեղ՝ քամահրանք, այնտեղ՝ հավիտենական հուր, այստեղ՝ զգեստներ, այնտեղ՝ անքուն որդեր, այստեղ՝ գոռոզություն, այնտեղ՝ ստորացում, այստեղ՝ հափշտակում, այնտեղ՝ ատամների կրճտոց, այստեղ՝ լիացում ոսկով, այնտեղ՝ խավար և մեզ, այստեղ՝ անհոգություն, այնտեղ՝ ոչ ոքի չներվող արարքներ: Իմանալով այս, սիրելի եղբայրներ, ինչո՞ւ ենք մեր փրկության հանդեպ անհոգ: Թող մեր միտքը չմնա այստեղ գամված: Թող մեզ քաղցր չթվա երկրավոր բաների հանդեպ սերը այստեղ, որպեսզի դառը չլինեն մեր արցունքներն այնտեղ: Ինչո՞ւ ենք անփույթ և չենք ցանկանում բժշկվել, քանի դեռ ժամանակ կա: Հանուն այս կարճ ժամանակում թափված մի փոքր արցունքների և հանուն ապաշխարության՝ Աստված ներում է մեր բոլոր մեղանշումները: Մի քիչ լացիր այստեղ, որպեսզի չլացես այնտեղ՝ հավիտյանս հավիտենից շոշափելի խավարի մեջ: Եղիր շնորհապարտ այստեղ, որպեսզի այնտեղ չզցվես անշեջ կրակների մեջ: Ո՞վ մեզ համար արցունքներ չի հեղի, ո՞վ չի լացի մեզ վրա, քանզի ատելով կյանքը՝ սիրում ենք մահը: Ինքդ մտածիր, ով իմ անկեղծ եղբայր, և ընտրիր լավագույնը և օգտակարը հոգուդ համար: Ի՞նչ դժվարություն կա քեզ մեղքերիդ համար այստեղ լացել և ապաշխարության միջոցով դառնալ աստվածահաճո: Այստեղ աղոթել, որպեսզի չհեղել արցունքներ այնտեղ՝ կրակների մեջ՝ առանց որևէ օգուտի: Քանզի, եթե հեղես արցունքներ այստեղ, կստանաս թեթևություն և ամեն տեսակի մխիթարություններ, իսկ այնտեղ լացելով իսկ՝ կտրվես պատժի և կպահանջվեն քեզանից բազմաթիվ տաղանդներ (ոսկու կշիռ): Վճարիր այստեղ մի փոքր՝ խնդրելով Ամենակալին, որպեսզի Նա ների մեր հոգու պարտքերը: Եթե չես ուզում այստեղ շատից քիչը տալ, այնտեղ ստիպված կլինես բազում խոշտանգումներից հետո տալ քո բոլոր պարտքերը: Այս բոլորն ասում եմ ձեր հանդեպ ունեցած սիրուց, ով սիրելի և աստվածասեր եղբայրներ, ոչ որպես արժանավայել մարդ՝ անխոցելի կյանքով և մաքրություն պահպանող, այլ՝ որպես մարդ, որ մեծ սգի և սրտի տրտմությամբ խորհեցի ինքս իմ մեջ, թե ինչ է մեզ սպասվում և ինչի հանդեպ ենք մենք անհոգ: Մաքուր չեմ ես, եղբայրներ, այլ՝

անօրեն իմ կյանքում, գործում և մտածումներում և չեմ տեսնում իմ մեջ ոչ մի բարի բան, այլ՝ հակառակը, թե հիմա, և թե մշտապես մեղավոր եմ և տկար իմ հոժարականության մեջ: Բայց այս ասում եմ ձեր համախոհությանը, որովհետև տրտմություն է պատում իմ սիրտն Աստծո գալիք ահավոր դատաստանից, քանի որ մշտապես անփույթ եմք և մտածում ենք դարեդար ապրել այս ունայն աշխարհում: Կանցնի այս ժամանակը և այն ամենը, ինչ կա նրանում: Եվ այս բոլորի համար մեզանից հաշվետվություն պիտի պահանջվի, սիրելիներ, որպես բարին իմացողներ և չար գործողներ: Այստեղ քամահրանքով վերաբերվելով Աստծո սիրուն և Աստծո արքայությանը՝ մենք գերադասեցինք այս երկիրը և այն բոլորն, ինչ-որ կա նրա մեջ: Արծաթը և ոսկին մեզ դուրս չեն կորզի կրակներից, իսկ հագուստները և ճոխություններն այնտեղ կծառայեն մեր դատապարտության համար: Եղբայրը չի ազատի իր եղբորը (Մաղմ. 48:8), նմանապես և՛ հայրն իր սեփական որդուն, այլ ամեն մեկը կկանգնի իրեն համապատասխան դատում՝ կամ հավիտենական կյանքում, կամ՝ հավիտենական կրակներում: Բազում սրբեր, արդարներ և վկաներ շեղեցին իրենց ճանապարհն այս աշխարհից և նրա գործերից՝ իրենց բարի կամեցողության ազատությամբ և Աստծո պատվիրանների վրա բարի ապավինությամբ, համոզված էին, որ Աստծո շնորհով և Դրախտի քաղցրություններով պիտի վայելք ապրեն, քանզի սիրելով Քրիստոսին՝ գերադասեցին Նրան բոլոր ապականացու բաներից և այս պատճառով մշտապես ցնծում են Աստծով, լուսավորվում Քրիստոսով, անդադար ուրախանում Սուրբ Հոգով: Ուրախանում է նրանց համար Սուրբ Երրորդությունը, ուրախանում են նրանց համար հրեշտակներն ու հրեշտակապետերը, ուրախանում է նրանց համար բերկրության Դրախտը: Նրանք ճշմարտապես արժանի են գովասանքի, փառքի և հարատև երանության: Հրեշտակները և մարդիկ սիրաշահում են նրանց, քանի որ նրանք Աստծո սերը գերադասեցին ամբողջ աշխարհից: Եվ սուրբ, արդար, ճշմարիտ Աստված շնորհեց նրանց Իր արքայությունը և նրանց տվեց նաև մեծ փառք, որ սուրբ հրեշտակների հետ խնդությամբ նայեն Իրեն:

Մարդկանցից շատերը սիրեցին երկիրը և այն ամեն ապականացուն, ինչ կա նրանում: Նրանց միտքը միշտ գամված է ապականացուին և, համարյա նմանվելով անասուններին, նրանք բտում են իրենց մարմինը կերակուրներով, կարծես թե իրենց այս ունայն կյանքն անվախճան է: Ի՞նչ ես անում դու, ով մարդ՝ անցկացնելով կյանքդ անասունի պես: Աստված քեզ ստեղծել է բանական, գիտակից, մի նմանեցրու ինքդ քեզ քո անմտությամբ անգիտակից կենդանիներին: Սթափվիր գոնե ինչ-որ չափով, ուշքի եկ և որպես բանական՝ իմացիր, որ քեզ համար երկնքից եկավ ամենակարող Աստված, որպեսզի երկրից վեր հանի քեզ երկինք: Դու կանգնած ես երկնավոր Փեսայի հարսանիքին, ինչո՞ւ ես այսպես անհոգ, ինչի՞՞ համար ես դանդաղում: Ասա ինձ, ինչպե՞ս պիտի ներկայանաս հարսանիքին՝ չունենալով քեզ հետ հարսանյաց հանդեսի թանկարժեք և պատշաճ զգեստ: Դու չունես լապտեր, ուրեմն, ինչպե՞ս պիտի մտնես: Մի՞թե անփութությամբ ես ուզում ներս մտնել: Նույն բույսերն կլսես զարհուրելի խոսքերը. *«Ընկեր, ինչպե՞ս մտար հարսանյաց հանդեսին՝ չունենալով հարսանյաց հանդերձ»* (Մատթ. 22:12)՝ պատշաճ Իմ թագավորությանը, մի՞թե դու քամահրանքով մտար, որպեսզի քո մերկությամբ վիրավորանք հասցնես Իմ հրավիրյալներին: Եվ կկարգադրի Թագավորն Իր ծառաներին. «Կապեք այդ տարաբախտի ձեռքերը և ոտքերը և գցեք նրան հրաբորբոք հնոցը, որպեսզի

տանջվի հավիտյանս հավիտենից: Քանի որ Ես Ինքս դարեր առաջ եկա և բոլորին կանչեցի հարսանիքի, իսկ սա արհամարհեց Իմ կանչը և իր համար հարսանյաց հանդերձներ չպատրաստեց, դրա համար էլ հանձնարարում եմ ձեզ պատժել այդ դժբախտին այն բանի համար, որ արհամարհեց Իմ թագավորությունը»: Մի՞թե չես վախենում այս ամենից, չես դողում, ով մարդ, չէ՞ որ մոտ է ժամանակը, և կհայտնվի Փեսան Իր փառքով: Չգիտե՞ս արդյոք, որ ամեն ինչ արդեն պատրաստ է, և երկնային փողը սպասում է ազդանշանի: Եվ ի՞նչ պիտի անես այն ժամին, եթե այժմ չպատրաստես աստվածահաճո գործեր: Չէ՞ որ Աստված սիրաշահում է միայն արժանիներին:

Կհնչի երկնքից երկնային փողը և կասի՝ արթնացեք, Քրիստոսի սիրելիներ, ահա եկավ երկնային Թագավորը՝ տալու ձեզ հանգիստ և հավիտենական ուրախություն առաքինի գործերում ձեր ցուցաբերած ջանասիրության համար: Արթնացեք, տեսեք Քրիստոս Թագավորին՝ անմահ Փեսային, Որին սիրեցիք: Քանի որ սիրելով Նրան՝ դարձաք պանդուխտներ այս երկրի վրա: Արթնացեք, տեսեք Նրա թագավորությունը, որը պատրաստել է ձեզ համար: Արթնացեք և տեսեք ցանկալի Քրիստոսին: Արթնացեք և խաղաղ ու անհոգ նայեք Տիրոջը, Որին դուք սիրեցիք, հանուն Որի համբերեցիք վշտերին, որի համար և աշխատեցիք: Եկեք այժմ մեծ խիզախությամբ նայենք Նրան՝ Ցանկալիին, և ուրախանանք Նրա հետ անճառելի ուրախությամբ. *«Եվ ձեր ուրախությունը ոչ որ ձեզանից չի վերցնի»* (Հովհ. 12:22): Եկեք և վայելեք բարիքներ. *«Որոնք ոչ աչքն է տեսել, ոչ՝ ականջը լսել և ոչ՝ սիրտն ընկել»* (Ա Կորնթ. 2:9), նաև վայելքներ, որ շնորհում է ձեզ Ինքը՝ Ցանկալին, քանի որ պիտի հափշտակվեն սրբերը լուսեղեն ամպերով՝ Նրան ընդառաջ: Կճախրեն արդարները և Աստծուն արժանիները օղի մեջ՝ բարձունքներում, անպատմելի փառքի մեջ, որպեսզի տեսնեն երկնավոր անմահ Փեսային:

Ո՞վ այն ժամին կարժանանա հափշտակության ամպերով և մեծ ուրախությամբ Քրիստոսին ընդառաջ ելնել: Բոլոր արժանիները կհափշտակվեն փառքով, իսկ բոլոր անօրենները կմնան ներքևում՝ մեծ ամոթով: Երանություններ և ուրախություն այստեղ՝ ջանասերներին, պատիժ և ամոթ՝ բոլոր մեղավորներին, երանելի է նա, ով այստեղ աշխատեց այն ժամի համար արժանի մեկը լինելու: Խղճալի է նա, ով իրեն անարժան դարձրեց այն ժամի համար: Ամպը կվերցնի բոլոր սրբերին երկրից դեպի երկինք: Մեղսագործներին կհափշտակեն, որպեսզի նետեն նրանց հնոցը, որն այրվում է անշեջ հրով:

Ո՞վ կբխեցնի հորդառատ ջրերի աղբյուրներ իր աչքերից՝ օր ու գիշեր աղաչելով Աստծուն, որպեսզի այն օրը՝ Իր հայտնության պահին անարժան չհամարվի, և չլինի թե լսի Տիրակալից զարհուրելի դատավճիռը. *«Հենացեք Ինձանից, անօրինություններ գործողներ: Չգիտեմ, թե որտեղից եք դուք»* (Ղուկ. 13:27):

Ամենամեծ Աստված, միայն անմահ, արժանի արա այն ժամին Քո մեծ առատաձեռնությանը, որպեսզի իմ գաղտնի անմաքրությունները չբացվեն տեսնողների առջև, հրեշտակների, հրեշտակապետների, մարգարեների, առաքյալների, արդարների և սրբերի առջև: Փրկիր մեղավորին շնորհովդ և առատաձեռնությամբդ և արժանացրու նրանց փափկության Դրախտին՝ կատարյալ արդարների հետ: Ընդունիր, ո՞վ Ամենակալ, քո ծառայի խնդրանքները, բոլոր այն սուրբերի աղոթքներով, որոնք հաճեցրեցին Քեզ: Փառք Քրիստոսին. Ամեն:

Նարեկ

Բան ՀԲ

Չկա ո՛չ մի մարդ այնքան մեղավոր, այնքան անօրեն,
Այնքան ամբարիշտ, այնքան անիրավ, այնքան չարագործ,
Այնքան մոլորված, այնքան սխալված, այնքան մոլեգնած,
Այնքան խարդախված, այնքան շաղախված,
Այնքան ամաչած ու դատապարտված,
Որքան որ ես եմ.
Միմիայն ե՛ս եմ, և ուրիշ՝ ոչ ոք.
Ե՛ս եմ համայնը, և ամենքինն է պարփակված իմ մեջ:
Ո՛չ ամեննին հեթանոսները, որ անգետ էին,
Ո՛չ հրեաները, քանզի կուրացան,
Ո՛չ տգետներն ու խաժամուժ մարդիկ,
Քանզի զուրկ էին իմաստությունից.
Միայն ե՛ս, քանզի, որպես իմ անձին ամբաստանություն՝
Վարժապետ անուն նույնիսկ կրեցի.
Կոչվեցի ռաբբի, ռաբբի՛, եղծելով գովեստն առ Աստված.
Անվանվեցի և Բարի՝ եղկություն ինձ ժառանգելով.
Մարդկանցից նաև սուրբ վկայվեցի,
Երբ անմաքուր եմ Աստծո առաջ.
Դիտվեցի արդար, երբ ամբարիշտ եմ բոլոր կողմերով.
Գովասանքներով մարդկանց՝ հրճվեցի,
Որ Քրիստոսի ատյանում ձաղկվեմ.
Դեռ ավագանից կոչվեցի արթուն,
Մակայն ննջեցի մահաբեր քնով.
Հսկող հորջորջում նույնիսկ ստացա օրս փրկության,
Մակայն աչքերս փակեցի ամուր զգաստության դեմ:
Ահա և այժմ՝ արդար դատաստան, հանդիմանություն,
Նոր կշտամբանք, հին դատապարտություն,
Ամոթանք դեմքի ու հոգու տագնապ,
Քնություն՝ փոքր բաների համար,
Որ ունեն կշիռ մեծամեծերի:
Բայց դու, միակ տեր Աստվա՛ծ մարդասեր,

Անքինախնդիր ու երկայնամիտ,
 Կսկծեցուցիչ ինքնադատական,
 Նախատինքներն այս վերջին օրն ահեղ
 Համարի՛ր՝ որպես դատապարտություն մեղապարտ անձիս:
 Թող որ չլսեմ այս բոլորն այլևս Քեզանից, գթա՛ծ,
 Քանի որ դրանք ինքս ինձ անձամբ վերագրեցի.
 Ջնջի՛ր, ուրեմն, ու վերացրո՛ւ
 Դատապարտության կնիքն ինձանից,
 Որ կապված եմ Քեզ տենչանքով հոգուս.
 Անհետացրո՛ւ այս ամոթալի
 Նախատինքները խայտառակության,
 Ծածկի՛ր մերկ մարմնիս տգեղությունը աջով Քո կարող,
 Պարզևի՛ր հանգիստ մեղքի բեռներով
 Մաստկապես ծեծված բազմաչարչարիս,
 Կարգի՛ր ինձ բարվոք վերելքի ճամփա՝ Կյանքիդ հասնելու,
 Որպես հիշատակ Քո ողորմության՝
 Ապահովի՛ր ինձ կատարյալ կյանքով՝ մահվանից հետո,
 Օրհնյա՛լ երկնքում ու երկրի վրա
 Եվ բարեբանյա՛լ ըստ ամենայնի՝
 Հավիտյաններից հավիտյանս. Ամեն:

ԾՈՒԼՈՒԹՅԱՆ, ՁԱՆՁՐՈՒՅԹԻ ԵՎ ԹԱԽԻԾԻ ՄԱՍԻՆ

*Խրատ սիրողը գիտություն է սիրում,
 բայց հանդիմանությունն աստղն
 անխելք է (Առակ. 12:1):*

Աստվածաշնչից

1. Ով ծույլ, մրջյունի մոտ գնա, նրա ճամփաներին նայիր և իմաստուն եղիր (Առակ. 6:6):
2. Ով ծույլ, մինչև ե՞րբ պիտի պառկես, քնիցդ ե՞րբ պիտի արթնանաս (Առակ. 6:9):
3. Ծույլը չի հերկում, ասելով՝ ձմեռ է (Առակ. 19:24):
4. Ծույլի ցանկությունը նրան կսպանի, քանի որ ձեռքերը գործի դնել չի ուզում (Առակ. 21:25):
5. Քունը մի՛ սիրիր, որպեսզի չաղքատանաս: Աչքերդ բաց, որպեսզի հացով կշտանաս (Առակ. 20:13):
6. Ծույլի ճանապարհը ծածկված է փշերով, բայց հարթ ու բաց է ջանասերի ճամփան (Առակ. 15:19):
7. Ծուլությունը հատուկ է թուլամորթին, և գործ անել չսիրող մարդը քաղցած կմնա (Առակ. 19:15):
8. Ծույլը թեև նախատվում է, բայց չի ամաչում, ինչպես մեկը, որ ցորեն է փոխ առնում ամռանը (Առակ. 20:4):
9. Մինչև ե՞րբ պիտի պառկես, ո՞վ ծույլ, ե՞րբ պիտի զարթնես քնից: Մի քիչ էլ որ ննջես, մի քիչ էլ նիրհես, մի քիչ էլ հանգստանաս, մի քիչ էլ ձեռքերդ դնես կրծքիդ, եթե այդպես անես, ապա քեզ վրա պիտի հասնի աղքատությունը, ինչպես՝ ուղևոր, և կարիքն՝ արագընթաց սուրհանդակի նման (Առակ. 24:32-34):
10. Երբ ծույլին ուզում ես մի տեղ ուղարկել, ասում է. «Ճանապարհին առյուծ կա, հրապարակում՝ մարդասպաններ»: Ինչպես դուռը շուտ է գալիս իր ծխնիի վրա, այնպես էլ ծույլն է թավալվում իր մահճում: Ծույլն իր ձեռքերը թաքցնում է ծոցում և ալարում է նույնիսկ իր բերանը տանել: Ծույլն իր աչքին ավելի իմաստուն է թվում, քան այն անձը, որ հարստության բարի լուր է ավետում (Առակ. 26:13-16):
11. Հավիտյա՛ն ջանք թափի՛ր, և դու կապրես անվերջ ու ապականություն չես տեսնի (Սաղմ. 48:10):
12. Ծուլության պատճառով շենքի գերանները կընկնեն ցած, և ձեռքերի պարապությունից տունը կկաթի (Ժող. 10:18):
13. Ծույլը նման է շաղախված կղկղանքի. ամեն ոք զգվանքով կթքի նրա վրա: Ծույլը հավասար է աղբի և թրիքի. ամեն ոք, ով այն վերցնի, թափ կտա իր ձեռքերը (Միք. 22:1-2):
14. Տերը պատասխան տվեց և ասաց նրան. «Չա՛ր և ծո՛ւյլ ծառա, գիտեիր, որ հնձում եմ, ուր չեմ սերմանել, և հավաքում այնտեղից, ուր չեմ ցանել. դու պետք է Իմ այդ դրամը լումայափոխների մոտ դնեիր, և Ես, գալով, տոկոսով միասին պահանջեի այն, ինչ որ իմն է: Արդ, դրանից առե՛ք այդ քանքարը և տվե՛ք նրան, ով տասը քանքար ունի. քանի որ՝ ով ունի, նրան պիտի տրվի և ունեցածը պիտի ավելացվի, իսկ ով չունի, նրանից ունեցածն էլ պիտի վերցվի: Իսկ այդ անպիտան ծառային հանեցե՛ք դուրս, արտաքին խավարը. այնտեղ կլինի լաց և ատամների կրճտում» (Մատթ. 25:26-30):
15. Թող անիծյալ լինի նա, ով Տիրոջ գործը ծուլությամբ կկատարի (Երեմ. 48:10):

16. Հոգիս կյանքիցս ձանձրացավ (Հոբ 10:15):
17. Բարի գործելուց չձանձրանանք, որովհետև հարմար ժամանակին պիտի հնձենք, եթե չթուլանանք (Գաղատ. 6:9):
18. Բայց դու Ինձ չկանչեցիր, ո՛վ Հակոբ, հապա Ինձանից ձանձրացար, ո՛վ Իսրայել (Ես. 43:22):
19. Եթե ձեզ տխրեցրի էլ այդ թողով, չեմ գոջում դրա համար, թեպետև գոջացել էի, որովհետև տեսնում եմ, որ այդ թուղթն առժամանակ տխրեցրել է ձեզ: Արդ՝ ուրախ եմ. ոչ՝ որովհետև տրտմեցիք, այլ՝ որովհետև ապաշխարության համար տրտմեցիք, քանի որ ըստ Աստծո ուզածի՝ տրտմեցիք, այնպես որ մեզանից ոչ մի բանով վնաս չկրեցիք, որովհետև տրտմությունը, ըստ Աստծո ուզածի, ապաշխարություն է առաջ բերում փրկության համար, որը գոջում չի պատճառում, իսկ աշխարհի տրտմությունը մահ է առաջ բերում (Բ Կորնթ. 7:8-10):

Հայրերից

1. Ոչ մի բոպեն ծուկությանը մի՛ գոհիր (Անտոն Անապատական):
2. Միրի՛ր աշխատանքը, մարմնավոր աշխատանքը սրտին մաքրություն է տալիս (Անտոն Անապատական):
3. Այստեղ հանգիստ չփնտրեք, որպեսզի այնտեղ ձեռք բերեք (Հովհան Ոսկեբերան):
4. Աստված մեր փոխարեն չի աշխատում, այլ օգնում է մեզ (Հովհան Ոսկեբերան):
5. Մենք այնքան չենք ջանում մեր փրկության համար, որքան սատանան՝ մեր կորստի համար (Հովհան Ոսկեբերան):
6. Մեղքը պատճառ է անպատվության, իսկ այն ծնվում է անբանությունից: Եթե պարապությունը բարիք լիներ, ապա հողն ամեն բան կտար առանց ցանելու և մշակելու, բայց նա ոչ մի նման բան չի անում (Հովհան Ոսկեբերան):
7. Չնայած որ պատիժ և տանջանք են թվում խոսքերը. «*Ճակատիդ քրտինքով քո հացը ուտես*» (Ծննդ. 3:19), բայց իրականում նրանցում կա որոշ ներշնչանք և ուսուցում, նաև բժշկություն՝ մեղքից առաջացած վերքերի համար (Հովհան Ոսկեբերան):

8. Պողոսն էլ անդադար աշխատում էր ոչ միայն ցերեկն, այլև՝ գիշերը: Սա ի հայտ է բերում նա, երբ ասում է. *«Եղբայրներ, հիշեցե՛ք մեր վաստակը և ջանքը, երբ գիշեր-ցերեկ աշխատում էինք»* (Ա Թեսաղ. 2:9): Եվ հաճույքի և հոգևոր հանգստի համար չէ, որ նա աշխատում էր, որ անում էին եղբայրներից շատերը, այլ այնպիսի ջանք էր թափում աշխատանքի ժամին, որ օգնում էր նաև ուրիշներին: Մարդ, որ իշխանություն ունի դների վրա՝ լինելով տիեզերալույս վարդապետ, ում տրված էր հոգ տանել բոլոր երկրավորների համար, ով մեծ ջանքով աշխատում էր արևի տակ գտնվող բոլոր եկեղեցիների համար, նաև հոգում էր ցեղերի, ազգերի և քաղաքների համար, աշխատում էր գիշեր ու գոր և մի փոքրիկ իսկ հանգիստ չէր առնում աշխատանքներից: Իսկ մենք նրա հոգսերի մի չնչին մասը նույնիսկ չունենալով և անկարող լինելով մտովի իսկ պատկերացնել նրա ջանքերը՝ մեր օրերն անցկացնում ենք պարապությամբ և անգործությամբ: Եվ ինչ արդարացում պիտի ունենանք, ասա ինձ, կամ ինչ ներում (Հովհան Ոսկեբերան):
9. Ոչինչ չկա աշխարհի վրա, որ չփչանա անշարժությունից: Այսպես անշարժ լճացած ջուրը հոսում է, իսկ հոսող ջուրը պահպանում է իր մաքրությունը և վճիտությունը: Նաև երկաթը, որ անշարժ է մնում, դառնում է ավելի թույլ, ընկնում որակից և ժանգոտվում, իսկ գործի մեջ գտնվողը դառնում է թե օգտակար և թե գեղեցիկ՝ չգիջելով իր փայլով արծաթին: Հողը, մնալով հանգստի մեջ, ոչ մի լավ բան չի տալիս, որը կարող է ամեն մեկն էլ տեսնել, այլ միայն անպիտան խոտեր և տատասկ, նաև՝ անպտղաբեր ծառեր, իսկ այն, որ մշակվում է, առատապես տալիս է սննդաբար պտուղներ: Եվ ընդհանրապես, ամեն մի էակ անգործությունից փչանում է, իսկ իրեն հատուկ գործնեությունից դառնում է օգտակար: Եվ այսպես, իմանալով այս բոլորը, թե ինչքան վնասակար է անգործնեությունը և որքան օգտակարություն կա աշխատասիրությունից, խուսափենք առաջինից և ամուր բռնվենք վերջինից, որպեսզի մենք թե այս կյանքում ապրենք բարեվայելչությամբ և կարիքավորներին էլ օգնենք մեր ունեցվածքից՝ կատարելագործելով մեր հոգին և թե ստանանք հավիտենական բարիքները (Հովհան Ոսկեբերան):
10. Ներկա ժամանակը պայքարի ժամանակ է, հետևապես ժամանակ է՝ վերքեր ստանալու, վշտեր կրելու և արյուն հեղելու՝ ոչ ուրիշինը, այլ՝ քո սեփականը: Լսիր, թե ինչ է ասում Պողոսը. *«Արդ ես ճիշտ այսպես եմ վազում, ոչ թե՛ աննպատակ, այնպես չեմ կռիվահարում, իբրև թե քամի ծեծեի»* (Ա Կորնթ. 9:26): Մեր կյանքը համարենք սխրանքների համար նախատեսված, երբեք չփնտրենք հանգստություն և չնայենք նեղություններին և վշտերին՝ որպես մեզ համար օտար բաների: Հանգստի համար ուրիշ ժամանակ է հատկացված, իսկ կատարելության հասնելու համար մեզ անհրաժեշտ են վշտեր (Հովհան Ոսկեբերան):
11. Պարապությունը և ճոխությունը ոչնչի պիտանի չեն, այլ ծառայում են միայն սնափառության ու հաճույքների համար: Այսպիսի մարդն արհամարհելի է թե՛ տնեցիների կողմից, թե՛ ընկերների և թե՛ բարեկամների: Արդարությամբ կարելի

է ասել, որ նա բեռ է երկրի վրա և իզուր է ծնվել ու աշխարհ եկել: Ավելի ճիշտ, ոչ իզուր, այլ իր գլխին՝ որպէս փորձանք, իր կորստի համար և ի վնաս ուրիշների: Եվ տեսնենք, թե ի՞նչ հաճելի բան կա այդպիսի պարապ և անգործ կյանքում: Ի՞նչ ավելի տհաճ բան կա այն մարդուց, որ չգիտի ինչով զբաղվի: Ի՞նչն է ավելի ամոթալի նրանից, ի՞նչը՝ ավելի խղճուկ (Հովհան Ոսկեբերան):

12. Անձն իր բնությամբ կարիք ունի շարժման և տանել չի կարող անգործությունը: Աստված այն ստեղծել է՝ որպէս գործող էակ, դրա համար էլ նա գործում է իր բնության համեմատ, իսկ անգործությունը հակառակ է նրա բնությանը: Պարապությունից և անգործությունից ոչ մի այլ ամոթալի բան չկա, դրա համար էլ Աստված մեր մեջ դրել է աշխատելու կարիքը: Անգործությունը վնասում է ամեն բան և նույնիսկ մարմնի անդամները: Քանզի եթե աչքը, կամ ստամոքսը, կամ որևէ մի այլ անդամ մնա անգործության մեջ՝ չկատարելով իր պարտականությունները, այնժամ այն կընկնի ծայր աստիճան հիվանդության գիրկը, բայց ոչինչ այնպէս չի տուժում այդ բանից, ինչպէս՝ հոգին: Ասենք նաև, որ ոչ միայն՝ անգործությունը, այլև ոչ պատշաճ գործունեությունը նմանապէս վնասակար են: Նման այն բանի, որ երբ մարդը ոչինչ չուտի, կփչացնի ատամները, բայց եթե ուտի ոչ պատշաճ բաներ, կփշրի դրանք: Այսպէս և այս պարագայում, եթե հոգին ոչինչ չի անում, կամ անում է բաներ, որ հարկ չէր անել, այդժամ կորցնում է իր գործությունը: Այս պատճառով իսկ փախչենք թե մեկից, և թե մյուսից: Այսինքն՝ թե անգործությունից, և թե այնպիսի գործունեությունից, որ առավել վատ է պարապությունից: Իսկ ահա ինչպիսին են այդ գործերը՝ ազահություն, բարկություն, նախանձ և մյուս այլ կրքերը: Նման գործերից փախչենք, իսկ առաքինության գործերը կատարենք ամենայն ջանասիրությամբ, որպէսզի արժանանանք խոստացված բարիքներին (Հովհան Ոսկեբերան):
13. Աղքատությունը ստիպում է աշխատել, այլ ոչ թե՝ գողանալ: Գողությունը տեղի է ունենում ծուլությունից, աղքատությունը մղում է ոչ թե գողության, այլ՝ աշխատասիրության, և այսպէս, գողության պատճառը անհոգությունն է (Հովհան Ոսկեբերան):
14. Թող այն լինի մեր հոգածությունը, որպէսզի ներկա ժամանակը դատարկ չանցնի, այսինքն՝ առանց հոգևոր սխրանքի ու աղոթքի (Եփրեմ Ասորի):
15. Արատների մայր համարիւր ծուլ անգործությունը, որովհետև հափշտակում է ունեցած բարիքը, իսկ ինչ չունես, չի էլ թողնում, որ ունենաս (Նեղոս Սինայեցի):
16. Ոմանք ցած դնելով իրենց վրայից աշխատանքի ծանրությունը, իրենց ծուլությունը ջանում են ծածկել անցած-գնացած գործերով՝ անվստահ ու անհամոզիչ կերպով պատմելով և ցուցադրելով դրանք՝ որպէս ականատես վկաների, որոնք ցավոք ներկա պահին ոչ մի տեղ չեն գտնվում (Նեղոս Սինայեցի):
17. Մոտ է վերջը, պատրաստվիր մտրակահարվելու, ով ծուլ (Նեղոս Սինայեցի):
18. Հարկավոր է Աստծո համար ապրել և կյանքը սիրել նույնպէս Աստծո համար (Գրիգոր Սքանչելագործ):

19. Վարժվիր աշխատանքում ու արհեստների մեջ, որպեսզի կարողանաս աղքատին մի կտոր հաց տալ, իսկ քեզ պահպանել անգործությունից, քանի որ պարապությունն անկում է ու հոգու մահ (Աբբա Եսայի):
20. Աստվածասերը, երբ լսում է եկեղեցու՝ առավոտյան ժամերգության կանչող զանգերն, ասում է. «Փառք Աստծո», իսկ ծույլն ասում է. «Ավա՛ղ, ավա՛ղ» (Հովհաննես Սանդուղք):
21. Արթուն աչքը մաքրում է միտքը, իսկ երկար քունը կարծրացնում է հոգին (Հովհաննես Սանդուղք):
22. Ամեն երեկո հավիտենական հրի հիշողությամբ քուն մտիր և այդ հիշողությամբ արթնացիր, և ծուլությունը քեզ չի հաղթի սաղմոսելիս (Հովհաննես Սանդուղք):
23. Ծույլերը, երբ տեսնում են, որ իրենց հանձնարարում են ծանր գործեր, այն ժամ հանձն են առնում նախընտրել աղոթքը, իսկ երբ ծառայության գործերը թեթև են լինում, այնժամ փախչում են աղոթքից, ինչպես՝ կրակից (Հովհաննես Սանդուղք):
24. Ավելորդ քունը պատճառ է մոռացկոտության, իսկ հսկումը մաքրում է հիշողությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
25. Հաճախ պատահում է, որ բարի քրիստոնեական ուղիով ընթացող մարդիկ հանկարծ առանց որևէ պատճառի սկսում են իրենց մեջ զգալ հոգևոր ուժերի կաթվածահար եղած ինչ-որ վիճակ, որի հետևանքով նրանց մոտ ամեն ինչի հանդեպ սառնություն է առաջանում, մինչև իսկ նախկին հոգևոր սխրանքների հանդեպ: Նման բան ժամանակ առ ժամանակ բոլորի հետ էլ լինում է: Սրան անդրադարձել են բոլոր հոգևոր հայրերը: Սուրբ Մարկոս Ճգնավորը նման երեք թշնամիների է ցույց տալիս. անգիտությունը մոռացության հետ, ծուլությունը հեղգության հետ և զգացմունքների քարացումը (Թեոփիլոս Մենակյաց):
26. Նման վիճակ հատկապես ստեղծվում է բարկության, ստության, դատելու, սրտնեղության, հպարտության և այլ նման բաների պատճառով: Մնում է միայն մի բան. աղոթել նման հոգևոր չորության և քարացած անզգայության վիճակից դուրս գալու համար: Սառնության և անզգայության վիճակում շատ դժվար է մտքերը պահել աղոթքի ժամին, սակայն ամեն բան էլ հնարավոր է: Պետք է ջանալ հակառակ անձիդ՝ ծանրաբեռնելով քեզ, և դա Տիրոջ ողորմությանն արժանանալու և շնորհի վերադարձի միջոց կլինի: Իսկ աղոթքը թողնելը ոչ մի պարագայում թույլատրելի չէ: Սբ. Մակարն ասում է. «Տերը կտեսնի, որ ի սրտե ձգտում ես ձեռք բերել շնորհը և նորից կուղարկի այն»: Սառեցման դեմ եղող աղոթքը պետք է առաքել աղոթական կարգի սկզբում՝ քո իսկ խոսքերով, և նրա վերջում՝ նորից քո սեփական խոսքերով, և կարգի ընթացքում էլ Աստծուն խնդրել՝ ներկայացնելով նրա առջև մեր մեռած հոգին. «Տեսնում ես, Տեր, ինչպիսին է այն: Բայց առաքիր խոսքդ, և այն կբժշկվի»: Օրվա ընթացքում այս խոսքերով հաճախ դիմիր Աստծուն: Կարևորն այն է, որ հոգիդ չթողնես սառչի: Արթուն եղիր, որ լուսավորի մոմը, և ջերմանա հոգուդ վառարանը: Հաճախակի փայտ նետիր, այսինքն՝ սուրբ մտածումներ պահիր մտքումդ: Սառեցումը դառը և վտանգավոր վիճակ է: Տիրոջ ձեռքում այն մեզ համար առողջացնող,

հասկացնող և շտկող միջոց է, բայց այն լինում է նաև՝ որպես պատիժ: Սրա պատճառը կարող է լինել հայտնապես գործած մեղքը, իսկ եթե ձեզ մոտ նման բան չի նկատվում, այդժամ պատճառը պետք է փնտրել ներքին զգացմունքների և տրամադրվածության մեջ: Արդյո՞ք ներս չի խցկվել ինքնամեծարումը, որ դուք այնպիսին չեք, ինչպես մյուսները: Չե՞ք մտածում, արդյոք, որ փրկարար ուղիով քայլեք ձեր իսկ սեփական ուժերով և բարձրանաք լեռը միայն ձեր միջոցներով: Նման մտքերը հասցնում են անհոգության, իսկ անհոգությունը սառեցման առաջին քայլն է: Այս պատճառով իսկ, ջանացեք մտածել, որ դուք կարծես թե նույնիսկ չեք էլ սկսել ձեր հոգևոր գործը: Ունեցեք այն համոզումը, որ չնայած հասել եք մեծ աստիճանի, միևնույն է, ապահովված չեք ընկնելուց: Անհոգությունը և հեղգությունը սառեցման ուղեկիցներն են: Հավաքելով բորբոքող և մղող մտածումներ՝ մի մտածեք, թե դուք ինքներդ դրանով ձեզ կջերմացնեք: Ջերմացնողն Աստված է, երբ որ ժամանակը հասնի: Իսկ ձեր գործը պիտի լինի միայն ջանք և նորից ջանք գործադրելը: Այս ջանքերին մտովի կցեք աղոթքներն առ Տեր՝ այս խոցից բժշկվելու համար: Մյուս այլ բաները մի կողմ թողեք, ծանրացեք միայն սառեցման դեմ եղող աղոթքի վրա, և հանգիստ մի տվեք ձեզ մինչև չջերմանաք: Ջերմացումը Տիրոջ հպումն է սրտին, իսկ անընդմեջ ջերմությունը՝ Տիրոջ ներկայությունն է սրտի մեջ: Թող շնորհի ձեզ Աստված այդ շնորհը: Մի հեղգացեք և ձեռքներդ ցած մի իջեցրեք (Թեոփիլոս Միայնակյաց):

27. Ոմանք ասում են. «Քեզ պատկերացրու մահացողի տեղում»: Ոմանք էլ ասում են. «Ավելի լավ է պատկերացրու քեզ դատաստանի ժամին այն պահին, երբ Տիրոջ կողմից պատրաստվում է ազդարարվել քո դատավճիռը»: Չի կարելի չհամաձայնել, որ նման միջոցները կարող են խիստ կակղեցնել քարացած սիրտը: Ահա ձեզ Իսահակ Ասորու խոսքը սառեցման և անզգայության դեպքում. «Մի խռովվիր մտովին և ձեռք մի մեկնիր հոգևոր թուլությանը, այլ համբերիր, կարդա հոգևոր ուսուցիչների գրքերը, ստիպիր քեզ աղոթքի կանգնել և սպասիր օգնության: Նա կգա շուտով այնպես, որ նույնիսկ գլխի էլ չես ընկնի» (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
28. Ես կարծում եմ, որ մեր հոգևոր սառնության մեջ անմեղ չէ նաև մեր մարմինը: Քանզի անժուժկալությունը մարմնի հանդեպ բթացնում է հոգևոր զգացումները և տկարացնում է եռանդն ու կորովը: Ջանացեք ճնշել այս ստրուկին՝ մարմնին, որպեսզի չբարձրանա և տեր չդառնա: Ես կարծում եմ, ձեզ հայտնի պիտի լինի, որ խոսքը վերաբերվում է կերակրին, քնին և մյուս նման այլ բաներին: Այնպես արեք, որ մարմինն զգա, որ իր վրա ծանր ձեռք կա: Մարմնի հանդեպ անհաշտ անբարյացկամություն ունեցեք: Երբ տկարանում է մարմինը, հոգևոր զգացումները կենդանանում են: Շատ կարևոր է թույլ չտալ մարմնին փլուզվել, այլ պետք է այն պահել ձիգ լարի պես, պահել բոլոր անդամները մկանների ներքին լարմամբ: Մա շատ ուժեղ նպաստում է հոգուն և օգնում է անձին՝ միշտ սթափ վիճակում լինելու: Ձեզ համար՝ որպես օրենք, ունեցեք սեղանից մի քիչ սոված ելնել (Թեոփիլոս Միայնակյաց):

29. Մենք ինքներս մեզանից գողանում ենք մեր ժամանակն անգործությամբ, դատարկախոսությամբ, հետաքրքրասիրությամբ, անպտուղ երազանքներով և քնկոտությամբ: Պատկերացրեք, ինչ բարիք կարող էինք գործել՝ ժամանակն անօգուտ չվատնելով: Փրկարար է այն ժամանակը, որ անցկացնում ենք աղոթքով, հոգևոր գրքեր ընթերցելով, Աստծո Տունն այցելելով, աստվածահաճո զրույցներով, բարի գործեր գործելով և աշխատելով (Հարց ու պատասխան):
30. Առավոտյան արթնանալիս ինքդ քեզ ասա. «Մարմին, աշխատիր, որ կերակրվես, հոգի, սթափվիր, որ ժառանգես արքայությունը» (Հարանց վարք):
31. Ով ծուլանում է հաճախել եկեղեցի՝ օրհնաբանելու ու փառաբանելու Տիրոջը, այդպիսին անհաղորդ է գալիք կյանքին (Հոգեշահ գրքերից):
32. Ինչպիսի՞ քունն է ճիշտ: Քնել պետք է ավելի սակավ, քան պահանջում է բնությունը, քունը պետք է երբեմն ընդհատել հոգոցներով և աղոթքներով (Հոգեշահ գրքերից):
33. Չար միտքը կարող է գալ՝ որպես պարապության հետևանք, համաձայն այն խոսքի, որ «պարապ մարդու միտքը հարմար վայր է դնի համար»: Զբաղված մարդը հսկում է իր մտքերը, նա ուղղում է դրանք, համաձայն իր զբաղմունքի: Ձեռքի աշխատանքով զբաղված մեկն ուղղում է իր մտքերն իր զբաղմունքի վրա, գիտնականը զբաղվում է իր գիտությամբ, հողագործն իր տնտեսությամբ, վանականը՝ աստվածպաշտությամբ: Սակայն մարդը, որ ժամանակը վատնում է պարապությամբ, իր միտքն արձակ է պահում չար մտքերի համար, նա չի հսկում իր միտքը, այլ նրանք են առաջնորդում իրեն (Շենուդա Գ պատրիարք):
34. Ծուլությունն ու անգործությունը ոչ միայն նեղություն ու ձանձրույթ են առաջ բերում, այլ նաև շատ ուրիշ տեսակի մեղքերի են առաջնորդում, որոնցից առաջ է գալիս հոգու մահը: Այսպես է ասել իմաստուն մեկը. «Եթե վերացնես ծուլությունը, ցանկության աղեղը կկոտրվի»: Չէ՞ որ Դավիթ թագավորն էլ, երբ պատերազմական գործունեությունից վերադարձել էր և իր պալատի մեջ հանգիստ էր վայելում, այդ ժամանակ գործեց Աստծո առջև իր ամենաձանր մեղքը: Մոլորվեցին ու երկնային պատիժներով պատժվեցին Նոյի ժամանակվա մարդիկ ու Սողոմ-Գոմորի ժողովուրդը, երբ հանգստության ու ապահովության մեջ գտան իրենք իրենց, ուտում և խմում էին ու իրենց մարմնավոր ցանկությունների ետևից էին գնում (Տեր Գաբրիել քահանա):
35. Քանի որ մեր ոխերիմ թշնամիները՝ մարմինը, աշխարհն ու սատանան, միշտ արթուն հսկում են, մեզ վայել չէ ծուլությամբ խոր քնի մեջ ընկղմվել, քանի որ մեր թշնամիները մեզ կորստի մատնելու համար գիշեր ու ցերեկ անդադար աշխատում են, վայել չէ մեզ ծույլ և անհոգ մնալ: Կարճ է մեր կյանքը ու կատարվելիք գործները՝ շատ, պարտքեր ունենք Աստծո հանդեպ, պարտքեր՝ նաև մեր անձի ու մեր ընկերների հանդեպ և եթե սրանցից մեկի մեջ թերանանք, մեր հոգիների կորուստը չի ուշանա: Գիշեր ու ցերեկ աշխատելով՝ հազիվ կարողանանք մեր այս պարտականություններից զլուխ հանել: Ի՞նչ կլինի արդյոք մեր վիճակը, եթե մեր կյանքի օրերը ծուլությամբ ու անհոգությամբ անցկացնենք, արդյունքը հայտնի է. Փեսան հանկարծ կգա, և մենք հիմար

կույսերի նման մեր անպատրաստ լապտերներով դուրս կհանվենք արտաքին խավար, որտեղ կլինի լաց և ատամների կրճտոց (Տեր Գաբրիել քահանա):

36. Դառնանք, ուրեմն, և Շնորհալի հայրապետի պես ասենք մեր անձերին. «Փութա, անձ իմ, փախչել չարիքից, փափագել բարուն, քեզ միշտ մահվան և երկնային դատավորի մոտ զգա»: Ո՛վ անձ իմ, կյանքիդ գարնան մեջ ես, տես, ծաղիկներն ամեն կողմից բացված են, ժրաջան մեղվի նման վեր կաց աշխատելու և մեղրդ պատրաստիր, որովհետև մոտ է մահվան ձմեռը, այնժամ, երբ ուզես աշխատել իսկ, չպիտի կարողանաս, որովհետև ծաղիկները թառամած ու թափված պիտի լինեն, ու քո երիտասարդությունն ու կորովը՝ սպառված (Տեր Գաբրիել քահանա):
37. Դու, որ արարածներից գերազանց ես ու միմիայն Աստծո փառքի համար ստեղծված, ինչո՞ւ ես ծուլ ման գալիս: Ե՛լ, ուրեմն, ով անձ իմ, մեջքդ կապիր, գորացիր և քաջությամբ դիմագրավիր բոլոր արգելքներին ու փորձություններին: Աշխատիր շարունակ, երբ դեռ ժամանակը քո ձեռքն է, որովհետև շուտով պետք է հասնի գիշերը, որից հետո հոգուդ փրկության համար գործելու ոչ ժամանակ և ոչ էլ կարողություն պետք է ունենաս: Ականջ դիր Պողոս Առաքյալին, որ ասում է. *«Ուստի, նայեցեք, թե ինչպիսի զգուշությամբ պիտի քայլենք, ոչ թե անմիտների պես, այլ՝ ինչպես իմաստուններ, ժամանակը ծախու առեք, քանզի օրերը չար են»* (Տեր Գաբրիել քահանա):
38. Ծուլը, որ չի ուզում աշխատել, կարծում է, թե աշխատանքը պատճառ է անձի տկարության, գուցեն՝ վաղաժամ մահվան (Պողոս Պատրիարք):
39. Եթե մեկն անգործությունը համարի ամենայն չարիքի աղբյուր, սխալված չի լինի, որովհետև չկա մոլորություն, որ չառաջանա ծուլությունից: Իսկ ժրաջան աշխատասիրությունը մարդու միտքն անմերձենալի է պահում դևերից, որովհետև դևերը չեն կարողանում ազատ ժամանակ գտնել աշխատասերին դեպի չարը հրապուրելու համար (Պողոս Պատրիարք):
40. Արդ, Քրիստոսին աթոռակից լինելու պատեհություն է տրված քեզ, մինչդեռ ծուլության պատճառով չար բաներ ես խոսում (Բարսեղ Մաշկևորցի):
41. Ամեն հնար գտնենք, որպեսզի արթուն մնանք: Չե՞ս տեսել պահակներին, որոնք ոչ մի օգուտ չեն ստացել արթուն մնալուց, որովհետև մի փոքր ննջել են այդ ընթացքում, և այդ կարճ ժամանակամիջոցն առիթ է եղել գողերի համար: Ինչպես որ մենք գողերին չենք տեսնում, սակայն իրենք մեզ տեսնում են, սատանան գողերից առավել հնարներ է գտնում՝ կրճտացնելով ատամները: Ուրեմն, սրանից հետո անհոգ չպառկենք և չասենք, թե վախենալու բան չկա, քանի որ գողը վնասում է այնպիսի տեղեր, որ երբեք մեր մտքով չէր անցնի: Նմանապես չարիքը, որի մասին չէինք մտածում, կարող է մեզ կորստյան մատնել (Բարսեղ Մաշկևորցի):
42. Ինչպես լարախաղացը մի ակնթարթ իսկ չի ծուլանում, որը կարող է պատճառ դառնալ, որ նա վայր ընկնելով՝ մահանա, մենք ևս չպետք է ծուլ գտնվենք, որովհետև նեղ ճանապարհով ենք ընթանում, որտեղ չի կարելի երկու ոտքը մի տեղ դնել: Չգիտես, որ լարախաղացները ոչ միայն զգուշանում են կերակրի

չափազանց հագեցումից և ըմպելիքներից, այլև լինում են կտրիճ: Ոչ մի ավել բան չեն շալակում կամ կապում ոտքերին, այլ՝ քայլում են ազատորեն, իսկ մենք բազմաթիվ հոգսեր ու երկրավոր բեռներ ենք կրում, և ինչպես կարող ենք այս բոլորով հանդերձ անցնել նեղ ճանապարհով: Քրիստոս իզուր չասաց. *«Որքան նեղ և դժվար է ճամփան»* (Մատթ. 7:14), և իսկապես որ այսպես է, որովհետև մեր բոլոր խորհուրդների, խոսքերի և գործերի համար պիտի պատժվենք (Բարսեղ Մաշկևորցի):

43. Ասա ինձ, եթե մեկն արքունիք հրավիրված լիներ և խոր ձորերից և քարաժայռերից անցներ, իսկ մեկ ուրիշը մահվան դատապարտված լինելով՝ երգերով և ուրախություններով տարվեր քաղաքի հրապարակ, որի՞ն երանի կտայինք մենք: Պարզ է, որ առաջինին, իսկ կողբայինք նրա համար, որ ընթանում էր ազատ ու հանգիստ: Նույնպես և մենք, այժմ երանի չտանք ճոխության մեջ ապրողներին, այլ նրանց, որոնք նեղության մեջ են, որովհետև այդպիսիները շտապում են երկինք հասնել, մինչ մյուսները՝ գեհեն (Բարսեղ Մաշկևորցի):
44. Ով զարնանը հանգիստ է մնում, ձմռանը սովից ու սառնամանիքից սասկում է (Եզնիկ Կողբացի):
45. Հանգիստն առաջարկեց հոգնածների համար և ոչ թե մարմնասերների, որոնք պիտի որդ գիրացնեն (Եզնիկ Կողբացի):
46. Ատի՛ր փափկակեցությունն ու հանգիստը (Եզնիկ Կողբացի):
47. Վաղը գնալու ես հայրենիք, այնտե՛ղ հանգստացիր (Եզնիկ Կողբացի):
48. Մարմինդ նեղիր գիտությամբ՝ գրքի վկայությամբ (Եզնիկ Կողբացի):
49. Եթե անքուն մնալ չենք կարող, գոնե ողջ գիշերը քնելուն չնվիրենք, որպեսզի ամբողջովին չմոռանանք սաղմոսներն և օրհնությունները (Եղիշե):
50. Զանազան տապախառն հովեր են մեզ շրջապատում՝ բանսարկու գողն ու նրա օգնական մեր մարմինը, մեր գրգռիչ զգայարաններն ու փորձիչի հեշտությունները, անմիջական կարիքներն ու մեր անմտությունները, խավարեցուցիչ ծուլությունը և նման սաստիկ հեշտացուցիչ ախտերը, որոնք մեզ միշտ կապում են աշխարհին (Սարգիս Շնորհալի):
51. Մեր Տերը երկնավոր առաքինություն և հրեշտակային վարք է մեզ առաջարկում, մինչ մենք պատվում ենք ծուլությանը և քնին՝ բոլոր թշվառությունների մորը (Սարգիս Շնորհալի):
52. Անգործ ու պարապ մի մնա, որովհետև դատարկ մարդը սատանայի վայր է, իսկ աշխատավորը՝ Աստծո, ինչպես որ ասել է մի սուրբ, թե՛ «Աշխատասեր անձի վրա Սուրբ Հոգին է իջնում» (Հովհաննես Երզնկացի):
53. Գրված է. *«Հիսուս գործում էր և ապա ուսուցանում մյուսներին»*: Վայ մեզ, եղբայրներ, որովհետև ծուլացանք, որը բոլոր մեղքերի պատճառն է, և հեռացանք Աստծո օրենքներից բոլորս՝ մեծ ու փոքր, այր ու կին, իշխան ու աղքատ, տգետ ու գիտնական, քահանաներ ու ժողովուրդ: Քանդվեց պահքի պնդությունն ու նզովքների կապը հույժ ամրացավ մեր գլխին: Հեղգացանք ու հեռացանք աղոթքներից և զրկվեցինք Աստծո հետ խոսակցությունից (Վարդան Այգեկցի):

54. Հոգևոր առաջնորդները, որոնց Աստված վերակացու կարգեց ժողովրդին, նաև գլխավորներ ու Քրիստոսի հոտի հովիվներ, աշխարհին՝ լույս և մարդկանց՝ անմահության աղ, կոչվում են եպիսկոպոսներ, վարդապետներ ու քահանաներ՝ նրանք կանչվեցին Աստծուց՝ ի պետս բոլորի, նստեցին առաքյալների աթոռներին ու վերցրին նրանց իշխանությունը, սակայն ծուլացան, նստեցին անհոգ և չեն խնամում Քրիստոսի հոտը, չեն սաստում ու չեն հանդիմանում, չեն մխիթարում և չեն կանչում քաղցրությամբ (Վարդան Այգեկցի):
55. Եվ չկա մեկը, որ կարողանա գործել կատարյալ բարիք, թեպետս դնի սկիզբը, ինչպես Տերն է ասում. *«Մտեց երկիրը, և սկսվեց բանասարկուի պիղծ թագավորությունը, որովհետև նշանն այստեղից ճանաչիր, որ ծուլացան մարդիկ, և հայտնապես հանդգնեց մեղքը»*: Մա է նրա իշխանության սկիզբը: Եվ որքան օրերն անցնեն, այնքան բազմանալու է չարիքն ու քիչ-քիչ աճելու է մեղքը: Բայց նա, ով կջանա ու մի փոքր բարիք կգործի այս ցուրտ ժամանակներում, Աստված առավել կուրախանա և բազում վարձ կտա նրան, որովհետև ցանկանում է մեր դարձը դեպի Ինքը: Աստված շատ է սիրում նրան, ով խոստովանությամբ ու արտասուքով ապաշխարում է իր մեղքերն ու անօրինությունները (Վարդան Այգեկցի):
56. Ուստի, աղաչում եմ՝ չծուլանանք, այլ արիաբար միշտ աղոթենք օր ու գիշեր, քուն թե արթուն, քայլելիս թե նստած ժամանակ, առավոտյան թե երեկոյան, աշխատելիս և թե հանգստի պահին, այսինքն՝ միշտ օրհնենք և փառաբանենք Աստծուն, որովհետև, ո՞վ գիտե, զուցե աստվածային այդ շնորհներից մեզ էլ պատահի մի ցանկալի պահ, երբ ջերմ արտասուքը կլվանա մեր հոգու վերքերի շարավը և լույսի յուղ կդառնա մեր լապտերներում (Վարդան Այգեկցի):
57. Որպեսզի ծուլերը չկարծեն, թե շատ աղերսներն անպետք բաներ են, և փոքր-ինչ աղոթելն է լավ, ասում է. *«Արթո՛ւն եղեք և ամենայն ժամ աղոթեցե՛ք»* (Ղուկ. 21:56), և Ինքը ողջ գիշեր աղոթում էր Աստծուն (Իգնատիոս Վարդապետ):
58. Այն, որ մինչ օրս ապրում ենք, նշանակում է, որ Աստված համբերում է մեր մեղքերին և սպասում է մեր ուղղվելուն, իսկ եթե մեկն օրենքով ջանում է իր փրկության համար, ապա նրան Աստված կվերցնի այն ժամանակ, երբ նա արժանի կլինի Աստծո ողորմությանը: Իսկ ծուլերին ու անհոգներին տանում է այն ժամանակ, երբ նրանք դադարում են իրենց փրկության համար որևէ քայլ ձեռնարկելուց («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
59. Դուք խնդրում եք մեզ աղոթել ձեր որդու համար, որպեսզի Աստված օգնի իրեն ուսումնական քննությունների ընթացքում: Ամենից առաջ հարկ է մեզ, որպեսզի ուղիղ հավատք և ճշմարիտ բանականություն ունենանք և ջանանք պահել Աստծո պատվիրանները: Այսպիսի տրամադրության դեպքում գիտությունը չի խանգարում, այլ առավել ևս նպաստում է բարեպաշտությանը, իսկ հակառակ դեպքում ի՞նչ կարող է լինել («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

60. Վհատության ոգին չորացնում է արցունքներն, իսկ թախծոտության ոգին խեղդում է աղոթքը (Եվագր Պոնտացի):

61. Եթե եղբայրդ տրտմել է, մխիթարիր նրան, իսկ եթե վշտերի մեջ է, վշտակից եղիր նրան, այդ անելով՝ կուրախացնես նրա սիրտը և մեծ գանձ կդիզես քեզ համար երկնքում (Եվագր Պոնտացի):
62. Հաստատուն ծառը չի տարուբերվում քամիներից, ձանձրույթն ու տրտմությունն էլ չեն կարողանում խոցել հաստատված հոգուն (Նեղոս Սինայեցի):
63. Երբ գիշերը հսկման մեջ ենք լինում, ապա չնստենք ձանձրույթից մղված, թե չէ կգան դևերը՝ հավաքելով մտային որումները և իսկույն կցանեն մեր սրտերում (Նեղոս Սինայեցի):
64. Ձանձրույթն առաջանում է մտքի սավառնումից, իսկ մտքի սավառնումը՝ պարապությունից, ընթերցումներից (ոչ հոգևոր) և ունայնաբանությունից կամ էլ որկորի հագեցումից (Բսահակ Ասորի):
65. Մի հեղգացիր, երբ գործն այն բանի համար է, ինչը քեզ կյանք է տալիս, և այդ բանի համար մի ծուլացիր գնալ անձնագոհության, որովհետև փոքրոգությունը ձանձրույթի նշան է, իսկ կարևոր բաների նկատմամբ անհոգությունը մայրն է թե փոքրոգության, և թե՝ ձանձրույթի (Բսահակ Ասորի):
66. Ձանձրույթի և տրտմության դևն առաջացնում է դող, գլխացավ, ջերմություն, փորացավ, ճաշի ժամին վեր է հանում անկողնուց, իսկ աղոթքի ժամին դարձյալ ծանրացնում է մարմինը, աղոթողների վրա քուն է առաջ բերում և հորանջումներով շուրթերից խլում է աղոթքի բառերը (Հովհաննես Սանդուղք):
67. Ձանձրույթը, հաղթելով կանգնածներին, ստիպում է նրանց նստել, նստածներին՝ հենվել, դուրս նայել պատուհանից: Իր համար սգացողը չգիտի ձանձրանալ (Հովհաննես Սանդուղք):
68. Երբ չկա սաղմոսերգություն, այնժամ ձանձրույթի չար ոգին էլ չի հայտնվում: Եվ աչքերը, որ փակվում էին նինջից՝ կարգի (ժամերգության, քարոզխոսության) ժամանակ, իսկույն բացվում են կարգի վերջանալուց հետո (Հովհաննես Սանդուղք):
69. Ձանձրույթի ժամանակ է երևում հոգևոր կյանքում առաջադիմողը, և ոչինչ այնքան պսակների չի արժանացնում, ինչպես ձանձրույթի ոգուն հաղթելը: Պատերազմենք այս տանջարարի դեմ մեր մեղքերի հիշողությամբ, նաև՝ աղոթքով և ծնրադրումներով, հալածենք աշխատանքով և ապագա երանությունների մասին մտածելով (Հովհաննես Սանդուղք):
70. Բժիշկը հիվանդներին այցելում է առավոտները, իսկ ձանձրույթը վրա է հասնում կեսօրին (Հովհաննես Սանդուղք):
71. Ձանձրույթը հոգու թուլացում է, մտքի հոգնություն, ճգնողական սխրանքներում՝ հեղգանալ, ատելություն ուխտի հանդեպ, աշխարհի բաների գովաբանում, Աստծուն գրպարտող՝ իբր Նա ողորմած չէ և ոչ էլ մարդասեր: Սաղմոսերգությունում նա թույլ է, աղոթքում՝ տկար, իսկ մարմնավոր գործերում ամուր, ինչպես երկաթ, ձեռքի գործերում՝ առույգ, հնազանդության մեջ՝ կեղծավոր (Հովհաննես Սանդուղք):
72. Վանական կյանքն անտանելի է ձանձրույթի համար, իսկ միայնակյացների մոտ նա մշտական բնակիչ է, մինչ մահ նա չի հեռանում նրանցից և մինչ վերջին օրը

պատերազմում է միայնակյացի դեմ: Տեսնելով միայնակյացի խուցը՝ ժպտում է և մոտենալով նրան՝ բնակություն է հաստատում նրա մոտ (Հովհաննես Սանդուղք):

73. Երբ կանգնում են աղոթքի, այս նենգ ոգին սկսում է հիշեցնել կարևոր գործերի մասին և գործի է դնում ամեն տեսակի հնարքներ, որպեսզի մեզ Տիրոջ հետ եղող զրույցից շեղի, և այդ բոլորն անում է, կարծես թե բարի պատճառաբանումներով (Հովհաննես Սանդուղք):

74. Քաջասիրտ անձը կենդանացնում է մահացած միտքը, ձանձրույթն ու ծուլությունը մսխում են ամբողջ հարստությունը (Հովհաննես Սանդուղք):

75. Կապենք այժմ այս տանջարարին՝ ձանձրույթին, մեր մեղքերի հիշողությամբ հարվածենք նրան աշխատանքով, ոտնատակ անենք նրան գալիք երանությունների մտածումներով (Հովհաննես Սանդուղք):

76. Կա բնական ձանձրույթ հոգնածությունից, և կա դիվային ձանձրույթ: Եթե ուզում ես տարբերել, տարբերիր այսպես. դիվայինը վրա է հասնում մինչ այն ժամը, որում դու քեզ հանգիստ պիտի տաս, քանզի երբ մարդն սկսում է ինչ-որ (հոգևոր) բան անել, մինչ նա արդեն մոտենում է գործի մեկ-երրորդ կամ մեկ-չորրորդ մասին, դեր ստիպում է նրան թողնել գործը և վեր կենալ: Այդժամ հարկ չէ լսել նրան, այլ պետք է աղոթք անել և համբերությամբ ջանալ գործն ավարտին հասցնել և թշնամին տեսնելով, որ այդ նպատակի համար մարդն աղոթք է անում՝ դադարում է նրա դեմ պայքարել, քանզի նա չի ուզում, որ պատճառ դառնա աղոթքի համար:

Իսկ բնական ձանձրույթը լինում է այնժամ, երբ մարդը ջանում է իր ուժերից վեր և ուզում է էլ ավելին ավելացնել դրա վրա, և այսպիսով, առաջ է գալիս բնական ձանձրույթ մարմնավոր տկարության պատճառով, այս պարագայում հարկ է ճանաչել սեփական ուժերը և հանգիստ տալ մարմնին՝ Աստծո երկյուղով (Բարսիլիսկոս Մեծ):

77. Եթե հոգին գերեվարվում է ձանձրույթի կողմից, այդժամ հարկ է սխրանք գործել նրանից ձերբազատվելու համար: Այո, նենգ ձանձրույթի ոգին՝ հարակցվելով վշտի ոգու հետ և նրա միջոցով ամրանալով, դառնում է առավել կատաղի, տանջալից, անտանելի և ճնշող: Նա առավել մեծ հզորությամբ հարձակվում է միայնակյացների վրա: Երբ հոգու վրա բարձրանում են ձանձրույթի դաժան ալիքները, մարդը կորցնում է հույսը՝ դրա վերջը տեսնելու: Թշնամին նրան մահաբեր միտք է բերում, թե մեծ են նրա տանջանքները ներկա ժամանակում, իսկ հետագայում էլ ավելի կավելանա, որ նա մոռացված է Աստծո կողմից, որ Աստված նրա մասին էլ չի հոգում: Եվ այնպես է ներշնչում թշնամին, որ ամեն ինչ իբր տեղի է ունենում առանց Աստծո նախախնամության, և այն, ինչ տեղի է ունենում իր հետ, էլ ուրիշ ոչ մեկի հետ տեղի չի ունենում:

Ո՛չ, եղբայրներ, ո՛չ, Աստված որդեսեր Հայր է, և ոչ միայն մեզ՝ մեղավորներիս, այլ նաև Իր սրբերին դեռ հնուց՝ ինչպես Իր երեխաների, ծեծում էր հոգևոր գավազանով՝ ելնելով նրանց հանդեպ սիրուց, որպեսզի առավել ևս առաջադիմեն առաքինի գործերի մեջ: Հոգու նման վիճակը երկար չի մնում,

նրանից հետո շուտով հետևում է փոփոխություն Աստծո ողորմության և մխիթարության ազդեցությամբ (Նեղոս Սորսեցի):

78. Այս ձանձրության և տրտմության չարանենգ ժամին մարդուն թվում է, թե անհնար է, որ նա մնա իր տեղում, իր կարգավիճակի և գործի մեջ: Թշնամին ամեն ինչ, նույնիսկ ամեն բարի բանը նրան ներկայացնում է՝ որպես մի անտանելի և զազրելի բան: Բայց այդ ժամանակամիջոցի անցման հետ, մարդու համար ամեն ինչ լուսավորվում է, և ամեն հոգևոր բան սկսում է նրան հաճելի թվալ: Վշտալի բաները չքանում են այնպես, որ կարծես թե դրանք ընդհանրապես չեն ել եղել: Անձը նորից բորբոքվում է առաքինի գործերի մեջ ջերմեռանդության ջերմությամբ և զարմանում իր՝ դեպի լավը փոփոխման համար: Եվ այդժամ, նրա որոշումը՝ միշտ ապրել սրբությամբ և աստվածահաճո կերպով, դառնում է առավել ամուր և այն վստահությունից, որ Աստված Իր ողորմությամբ ամեն բան դասավորում է իր հոգու շահի համար և թույլ է տալիս փորձություններ, միայն իր հանդեպ ունեցած սիրուց, իր իսկ հոգու շահի համար: Այնժամ նա առավել ամուր և ջերմ սիրով է սիրում Աստծուն՝ հասկանալով, որ հավատարիմ է Աստված և երբեք թույլ չի տալիս մեր ուժերից վեր փորձության մատնվել (Բ Կորնթ. 10-13) (Նեղոս Սորսեցի):

79. Ձանձրույթն առաջանում է փառամոլությունից, նաև լինում է ուժերից վեր բաներ անելուց, վնասակար է ծուլանալ պետքականի մեջ, բայց և անվտանգ չեն չափից ավելի ջանքերը: Առավել պետք է ամուր բռնել երեք բաներից. Աստծո հանդեպ ունեցած երկյուղից, խոնարհությունից և մշտապես ապաշխարությունից (Ամբրոսիոս Անապատական):

80. Վհատությունը մեղք է և սատանայի գործ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

81. Ձանձրույթն առույգության և սթափության հակառակն է և բնորոշվում է անգործությամբ, անտարբերությամբ՝ ըստ այն չափի, որքան որ անձը ճնշված է ձանձրույթի կողմից:

Միգուցե ոչ բոլորին է հասկանալի, թե ինչու են թախիծը և ձանձրույթը սուրբ հայրերը համարում կրքեր: Որովհետև թախիծը և ձանձրույթը սարսափելի են հոգու համար այնպես, ինչպես՝ մյուս կրքերը («Ձանձրույթի մասին» գրքից):

82. Ոչ մի դեպքում և ոչ մի իրավիճակում մի ընկեք ձանձրույթի մեջ: Ձանձրույթը դահիճ է, որը ոչնչացնում է եռանդը և կորովը, իսկ դրանք հարկավոր են, որպեսզի մարդն իր սրտում ստանա Սուրբ Հոգին: Ձանձրացողը կորցնում է աղոթքը և մահանում է հոգևոր սխրանքների համար («Ձանձրույթի մասին» գրքից):

83. Թախիծն առյուծի երախ է, որ կուլ է տալիս թախծողին (Նեղոս Սինայեցի):

84. Բարբարոսների կողմից գերվածը դրվում է երկաթյա կապանքների մեջ, իսկ կրքերից գերվածը՝ կապվում է թախծոտությամբ (Նեղոս Սինայեցի):

85. Ով հաղթել է ցանկություններին, նա հաղթել է կրքերին, իսկ ով հաղթել է կրքերին, նրա վրա թախիծը չի տիրապետի (Նեղոս Սինայեցի):

86. Մթությունը տկարացնում է տեսողությունը, իսկ թախիծը բթացնում է մտքի ինքնախոհականությունը (Նեղոս Սինայեցի):
87. Ով սիրում է աշխարհը, հաճախ է ընկնում տխրության մեջ, իսկ ով արհամարհում է այն ամենն, ինչ աշխարհի մեջ է, հաբատնում է ուրախության մեջ (Նեղոս Սինայեցի):
88. Կա նաև մի այլ՝ շատ վատ տեսակի տրտմություն, երբ այն մեղանշողի հոգում ներդնում է ոչ թե կյանքը փոխելու և կրքերից մաքրվելու նպատակաուղղվածություն, այլ՝ միայն կործանարար հուսահատություն: Սա էր, որ ոչ Կայենին թողեց ապաշխարել եղբայրասպանությունից հետո, ոչ էլ Հուդային թողեց մատնությունից հետո միջոց գտնել, այլ՝ հուսահատությամբ մղեց խեղդամահ լինելու:
- Մեզ համար տրտմությունը կարող ենք օգտակար համարել միայն այն ժամանակ, երբ այն լինում է մեղքերի գղջման համար, կամ կատարելության հասնելու ջերմ ձգտման դեպքում, կամ գալիք երանությունների ցանկության: Այդ մասին երանելի Պողոսն ասում է. *«Որովհետև տրտմությունը, ըստ Աստծո ուզածի՝ ապաշխարություն է առաջ բերում փրկության համար, որը գղջում չի պատճառում, իսկ աշխարհի տրտմությունը մահ է առաջ բերում»* (Բ Կորնթ. 7:10), սրանցից բացի մյուս բոլոր տեսակի տրտմությունները, ինչպես աշխարհի համար եղողը, որ մահ է ծնում, պետք է արմատախիլ անել և մի կողմ նետել, ինչպես՝ շնությունը, արծաթսիրությունը և բարկությունը (Հովհաննես Քասսիանոս):

89. Հալեցնող վառարանը մաքրում է անմաքուր արծաթը, իսկ Աստծո հանդեպ ունեցած տխրությունը մաքրում է սիրտն ամեն տեսակ պղծությունից (Նեղոս Սինայեցի):
90. Աստծո հանդեպ ունեցած տխրությունը նորոգում է հոգին, նրանում բնակեցնում մոտալուտ մահվան և դատաստանի վերաբերյալ հոգալու պատրաստությունը, և կամաց-կամաց սովորեցնում է սպասել այդ օրվան (Նեղոս Սինայեցի):
91. Տխրությունը հոգու համար նույնքան հարկավոր է ու օգտակար, որքան փոթորիկն ու ամպրոպը՝ տեսանելի բնության համար (Եվագր Պոնտացի):

Հայրերի վարքից

1. Մի ճգնավոր ձանձրացավ ջրի գնալու դժվարությունից: Ջրհորը քսան մղոն հեռու էր իր կացարանից, և որոշեց կացարանը կառուցել ջրի մոտ: Եվ երբ այդ

մտածելով՝ գնում էր, ետ նայելով՝ տեսավ Աստծո հրեշտակին, որը հաշվում էր իր քայլերը, որպեսզի վարձք տա իր ջանքի համար: Եվ ճգնաժամը գնաց, հեռացրեց կացարանը ևս հինգ մղոնով (Հարանց վարք):

2. Թեբայում բնակվող մի երևելի ճգնաժամ, սովորություն ուներ ամեն երեկո խրատել իր աշակերտին, աղոթել նրա համար և ապա միայն ուղարկել քնելու: Մի անգամ պատահեց, որ խրատելու ժամանակ ծերը քնեց: Իսկ աշակերտը յոթ անգամ նեղվեց խորհուրդներից, որոնք նրան համոզում էին գնալ և նույնպես քնել: Սակայն նա դիմացավ և չգնաց: Երբ ճգնաժամը զարթնեց, Տիրոջից երագով իմացավ, որ իր աշակերտը յոթ պսակի արժանացավ (Հարանց վարք):

3. Քրիստոնյայի գործն է միշտ հիշել և աչքի առաջ ունենալ Քրիստոսի չարչարանքները, որ մեզ համար կրեց, և ապերախտ չլինել Աստծո մարդասիրության հանդեպ: Այսպիսին էր հայր Ստեփանոսը: Մի օր նրա մոտ եկան երեք ծեր և խոսեցին հոգու փրկության մասին: Իսկ նա միշտ լուռ էր: Եվ ասացին նրան. «Ինչո՞ւ չես խոսում, չե՞ր հոգևոր օգուտի համար եկանք քեզ մոտ»: Իսկ նա պատասխանեց՝ ասելով. «Ներեցեք ինձ, ես չհասկացա, թե ինչ էիք խոսում, սակայն ինչ որ ունեմ, այն կտամ ձեզ: Գիշեր-ցերեկ ոչինչ չեմ տեսնում, այլ միայն մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսին՝ այն էլ խաչին գամված»: Ծերերն, այս լսելով, շատ շահեցին և Աստծուց գոհանալով՝ գնացին իրենց խցերը (Հայելի վարուց):

4. Մի վանահայր իր վերակացության տակ ուներ տաս վանական: Այս վանականներից մեկը շատ անհոգ էր և իր փրկության համար ոչ մի ջանք չէր թափում:

Ծերը, հաճախ այցելելով նրան, խնդրում էր. «Եղբայր, ջանա հոգուդ փրկության համար, որովհետև, եթե մահանաս, այդ ապրելակերպի պատճառով հավիտենական տառապանքներից չես խուսափի»:

Սակայն եղբայրը միշտ անհնազանդություն էր ցուցաբերում և չէր լսում ծերին:

Եվ նա հանկարծամահ եղավ:

Վանահայրը շատ տխրեց եղբոր համար, քանի որ նա բավականին ծույլ ու անհոգ ապրեց: Վշտից աղոթքի մղվելով՝ վանահայրն ասաց. «Տեր Հիսուս Քրիստոս, ցույց տուր ինձ եղբոր հոգին»: Եվ այսպես երկար աղոթեց:

Մի անգամ աղոթքի ժամանակ ընկավ տեսիլքի մեջ և տեսավ մի կրակե գետ, գետի մեջ բազմաթիվ մարդկանց, որոնք, կրակի մեջ պապակվելով, տառապալից տնքում էին: Իսկ նրանց մեջտեղում իր վանականին, որ մինչև վիզը մխրճված էր կրակների մեջ:

Վանահայրն ասաց աշակերտին. «Օ՛հ, եղբայր և որդի, մի՞թե չէի աղաչում, որ հոգ տանեիր հոգուդ համար, որպեսզի չընկնեիր այս տառապանքների մեջ»:

Եղբայրը պատասխանեց. «Փառք եմ տալիս Աստծուն այն բանի համար, որ քո աղոթքներով գոնե զուլիս կրակից դուրս մնաց» (Հարանց վարք):

5. Անապատի խորքում ապրում էր մի ճգնաժամ, որ երկար տարիներ իր անձը վարժեցնում էր պահեցողության և այլ հոգևոր սխրանքների: Նրա մոտ եկան մի

քանի եղբայրներ և զարմանալով նրա ապրելակերպի վրա՝ հարցրեցին. «Հա՛յր, ինչպե՞ս ես դիմանում այս չոր, անպտուղ և անհարմար վայրում»:

Ծերը պատասխանեց. «Բոլոր ճգնությունները, որ այսքան տարի ես կրում եմ այստեղ, չեն կարող համեմատվել գեհենի տառապանքների մեկ ժամվա հետ: Պետք է մեր այս կարճ կյանքի ընթացքում ջանք գործադրենք՝ պայքարելով մեր մարմնավոր կրքերի դեմ, որպեսզի ձեռք բերենք անանց հանգիստը գալիք հավիտենական կյանքում» (Հարանց վարք):

6. Երբ ես սկսեցի ապրել անապատում, այնտեղի ծերերից մեծագույնին՝ աբբա Մովսես Լիբիացուն ասացի, որ նախորդ օրը ես շատ մեծ թուլության մեջ էի ընկել ձանձրության պատճառով և ոչ մի կերպ չէի կարողանում նրանից ձերբազատվել մինչև որ չհանդիպեցի աբբա Պողոսին, իսկ նա ասաց. «Ոչ, դու չազատեցիր քեզ նրանից, այլ առավել ես տրվել և ջանացել նրա համար: Քանզի այդ բանից հետո նա ավելի ուժգնությամբ կհարձակվի քեզ վրա՝ որպես վախկոտի և փախստականի՝ տեսնելով, որ դու պարտվելով պատերազմում, նույն պահին փախար: Այլ հարկ էր պայքարի մեջ մտնել նրա հետ և ջանալ ետ մղել նրա հարձակումները՝ ոչ խուցդ թողնելով և ոչ էլ խոր քուն մտնելով, այլ՝ համբերությամբ և նրան դիմակայելով»: Եվ այսպես, փորձով է ապացուցված, որ ձանձրության հարձակումից ոչ թե փախուստով է պետք ձերբազատվել, այլ՝ հակամարտելով հաղթանակել (Հովհաննես Քասիանոս):

7. Մի գիշեր սատանան բախեց հայր Մակարի խցի դուռը և ասաց. «Ոտքի ել, հայր Մակար, գնանք մասնակցելու ժամերգության աղոթքին, ուր եղբայրները հավաքվել են հսկման համար»: Բայց նա, որ լի էր Աստծո շնորհով, չպատրվեց և հասկացավ, որ սա սատանայի նենգություններից մեկն է: Եվ ասաց. «Ստախոս և ճշմարտության թշնամի, ի՞նչ գործ ունես դու ժամերգությունների և սրբերի հավաքի հետ»: Բայց սատանան պատասխանեց. «Չգիտե՞ս, Մակար, որ առանց մեզ չեն կատարվում ոչ ժամերգությունները, ոչ էլ վանականների հավաքները: Եկ, ուրեմն, և կտեսնես մեր գործերը»: Այնժամ Մակարը պատասխանեց. «*Թող դատապարտի քեզ Տերը, պիղծ ոգի*» (Հուդա 9):

Եվ սկսեց աղոթել ու Տիրոջից խնդրել՝ թե արդյո՞ք ճիշտ էր այն, ինչով պարծենում էր սատանան: Հետո ելավ, գնաց՝ մասնակցելու ժամերգությանը, ուր եղբայրները հսկման արարողություն էին կատարում, և աղոթքով կրկին աղաչեց Տիրոջը՝ ցույց տալ իրեն, թե արդյո՞ք ճշմարիտ էր այն խոսքը: Եվ նրա աչքերը բացվեցին ու ամբողջ եկեղեցին տեսավ լցված սևամորթ եթովպացիների նմանվող պատանիներով, որ վազվզում էին՝ այստեղից այնտեղ ցատկելով: Այդ վանքի սովորությունն այնպես էր, որ բոլորը նստում էին, և միայն մեկ հոգի էր կարդում սաղմոսը, մինչ մյուսները ունկնդրում էին և պատասխանում կրկներգով: Այդ սևադեմ ապականիչները վազում էին այս ու այն կողմ, քսվում էին նստած վանականներից յուրաքանչյուրին, և երբ երկու մատով հպվում էին ինչ-որ մեկի աչքերին, նա իսկույն քուն էր մտնում: Եթե մեկ մատով հպվում էին եղբայրներից մեկի շուրթերին, ստիպում էր նրան հորանջել: Իսկ երբ սաղմոսից հետո, եղբայրներն աղոթքի համար ծնկի էին իջնում, սևամորթները վազվզում

Էին մեկից դեպի մյուսը: Եվ վանականների առջև ներկայանում էին կնոջ, մեկ ուրիշին՝ շինարարության վրա աշխատողների կամ բեռներ փոխադրողների կերպարանքով, կամ կարծես թե լուծում էին այս կամ այն հարցը: Այն ամենը, ինչ դները ներկայացնում էին՝ նրանց ծաղրելով, եղբայրներն աղոթքի ժամանակ, մտածում էին իրենց սրտում: Եղբայրներից ոմանք, սակայն, հազիվ թե դները սկսում էին իրենց հիշյալ գործերից որևէ մեկն անել, վճռականորեն հեռացնում և պատրաստակամ կերպով վռնդում էին նրանց, այնպես, որ չէին համարձակվում երկար մնալ այդ եղբայրների դիմաց կամ անցնել նրանց կողքով: Գնում էին խաղալու տկար եղբայրների վզին կամ թիկունքին նստած, որովհետև սրանք ուշադիր չէին աղոթքին: Երբ հայր Մակարն այս տեսավ, խորապես դառնացավ, սկսեց հառաչել և արցունքներ հեղել Տիրոջ առաջ, ասելով՝ «Աստված, քուն մի մտիր, համր ու անգործ մի մնա, ո՛վ Աստված: Ոտքի ել, Աստված, թշնամիներդ թող ցրվեն և փախչեն առջևիցդ, քանի որ մեր հոգին հագեցել է խաբեություններով»: Աղոթքից հետո, սակայն, ստուգելու համար տեսածի իսկությունը, մեկ առ մեկ իր մոտ կանչեց այն եղբայրներին, որոնց առջև տեսել էր, թե ինչպես էին դները կերպարանափոխվում և զանազան պատկերներ ներկայացնում: Նրանցից հարցրեց, թե արդյոք աղոթքի ընթացքում ունեցե՞լ են պոռնկության, ճամփորդությունների կամ ուրիշ մտածումներ, այսինքն՝ ճիշտ այն երևակայությունները, որոնք դները թելադրում էին նրանցից յուրաքանչյուրին: Ամենքը խոստովանեցին, թե այդպիսիք են եղել իրենց սրտի մտածումները: Այնժամ փաստվեց, որ բոլոր ունայն ու ավելորդ մտածումները, որ յուրաքանչյուր ոք հղանում է սաղմոսերգությունների և աղոթքների ընթացքում, փախուստի են մատնվում նրանց կողմից, ովքեր իրենց սիրտը կատարյալ արթնությամբ են պահպանում: Իրոք, Աստծուն միացած և դեպի Նա ձգտող հոգին, հատկապես աղոթքի պահին, չի հղանում օտար կամ անօգուտ մտքեր (Հարանց վարք):

8. Մի անապատական, երկարաժամկետ ճգնություններից հետո տկարանալով, տրտնջաց և ասաց. «Ով Տեր, դեռ երկա՞ր պիտի կրեմ այս վշտերն ու նեղությունները»: Այդ պահին նրան մոտեցավ Աստծո հրեշտակը և ասաց. «Քեզ մնացել է երեք տարի, սակայն եթե ցանկանում ես, այդ երեք տարվա փոխարեն կարող ես երեք օր անցկացնել դժոխքում»: Ճգնավորն ուրախությամբ համաձայնեց՝ երեք օրվա կարճությունից ելնելով, և իսկույն հայտնվեց դժոխքում: Պապակվելով կրակե հնոցների մեջ, ճգնավորն անցկացրեց կարծես երկար տարիներ և մտածեց. մի՞թե Տիրոջ հրեշտակն ինձ խաբեց, չէ՞ որ ասաց՝ ընդամենը երեք օր: Եվ հանկարծ Տիրոջ հրեշտակը նորից հայտնվեց և ասաց. «Նորից տրտնջում ես, չէ՞ որ երկրի վրա անցել է ընդամենը մեկ ժամ, ինչ դու իջել ես դժոխք»: Ճգնավորը զարհուրեց և խիստ զղջալով՝ ընկավ հրեշտակի առաջ և խնդրեց, որ նորից իրեն արժանացնի ճգնարանին, և արդեն գոհությամբ ու թեթևությամբ կրեց անապատի իր ճգնությունները (Հոգեշահ գրքերից):

Աղոթք

Նվագեցրո՛ւ, Տե՛ր, իմ աչքերի քունը և թոթափիր նիրհն իմ գլխից, քանզի ծուլությամբ ծանրացած՝ պաշարում է իմ մարմինը: Ինձ արթուն և պատրաստ դարձրու, Տե՛ր, ամեն ժամ, որ զգաստությամբ և արդարությամբ վարեմ իմ կյանքը:

Բա՛ց, Տե՛ր, իմ սրտի փակված դուռը և ծագեցրո՛ւ ներսում Քո ճառագայթների լուսավորությունը: Սրբի՛ր և իմ մեղքերի աղտը և բժշկի՛ր իմ հոգու վերքերը: Ամրացրո՛ւ Քո երկյուղով և գորացրո՛ւ՝ արդարություն գործելու ամեն ժամ:

Զորացրո՛ւ ինձ, Տե՛ր, հնազանդվելու Քո պատվիրաններին, դողալու և սարսելու Քո դատաստաններից, փնտրելու Քո երեսի արդարությունն ու իրավունքը և ստանալու Քո շնորհների պարգևը:

Մփռի՛ր, Տե՛ր, Քո շնորհներն իմ անդամների վրա, լցրո՛ւ իմ մարմինն արիությամբ ու ժուժկալությամբ և հոգիս՝ երկյուղով ու դողով, սիրտս՝ սիրով ու արդարությամբ և միտքս՝ Քո լույսով ու իմաստությամբ, խորհուրդներս՝ Քո գիտության հանճարով. գորացրու ոտքերս՝ արդարության շավիղով գնալու, բերանս՝ անդադար Քեզ սաղմոսելու՝ գոհությամբ ու օրհնությամբ և աչքերս՝ հորդաբուխ արտասվելու, հոտոտելիքս՝ հոտոտելու կյանքի գիտության բույրը և լսելիքս՝ լսելու ավետյաց ձայնը, որ ասում է. *«Թողնվա՛ծ լինեն քեզ քո բոլոր մեղքերը»:*

Փրկիր ինձ, Տե՛ր, որսորդներից, որոնք գալիս են ինձ վրա՝ բռնելու մեղքով և անժուժկալության ծուլությամբ, մոռացնելու իմ հանցանքները և թույլ չտալու հիշել հատուցման Օրը և սարսափելի պատասխանը, որ ասում է. *«Հեռո՛ւ գնացե՛ք Ինձանից, անիծյալնե՛ր, դեպի հավիտենական հուրը»:*

Միակ ողորմած և մարդասեր, հեղիր իմ՝ մեղավորիս վրա Քո մեծ ողորմությունը և Քո շնորհով հեռացրու ինձանից ամեն մի հեղգություն, ծուլություն և անհամբերություն, որպեսզի Քո երկրորդ գալստյան ժամանակ չլսեմ ես զարհուրելի և մերկացնող խոսքերը. *«Ի՞նչ կրեցիր դու հանուն Ինձ»:*

Ի՞նչ պիտի պատասխանեմ ես՝ անիծյալս, նենգս, մեղավորս և պիղծս: Նահատակները ցույց կտան իրենց վերքերը, որ ստացան տանջարարներից՝ անդամահատության տրվելով և համբերելով մինչև վերջ: Ճգնավորները կմատնանշեն իրենց ճգնությունները, երկարաժամկետ պահքերը, հսկումները, ժուժկալությունները, արցունքները և մյուս այլ ծանր նեղությունները: Իսկ ես՝ ծուլս և մեղավորս, ի՞նչ պիտի ի ցույց դնեմ, բացի որկրամոլության ամոթալի պտուղներից, վավաշոտությունից, քնկոտությունից, ազահությունից, անհամբերությունից, փառամոլությունից և հեղգությունից:

Աղաչում եմ, բարերար և ողորմած Տեր, արթուն և զգաստ պահիր ինձ, ուսուցանիր ինձ՝ գնալու Քո բարի ճանապարհով, որ արժանի լինեմ Քո մեծ փառքին: Առաքի՛ր, Տե՛ր, Սուրբ Հոգուդ ուրախարար բաժակը եղկելիիս, որ ծարավում եմ Քեզ, հագեցրո՛ւ և զվարթացրո՛ւ Քո սիրո եռանդով, լուծի՛ր և ոչնչացրո՛ւ իմ հանցանքների դառնության մրուրը:

Պայծառացրո՛ւ, Տե՛ր, իմ հոգու լապտերն իմաստուն կույսերի պես և շնորհի՛ր արթնությամբ պատրաստվել՝ դիմավորելու երկնավոր Փեսայիդ, որպեսզի դրսում չմնանք հիմար կույսերի պես և արժանավոր լինենք Քո բոլոր սրբերի հետ հավիտենական և երկնային ուրախությանը, և գոհանալով փառավորենք Քեզ Հոր և Սուրբ Հոգուդ հետ միասին այժմ և միշտ, հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Պետրոս և Հովհաննես

*«Ոսկի ու արծաթ չունեմ տալու, բայց
ինչ որ ունեմ, այն կտամ»:*

Երբ Պետրոսը և Հովհաննեսը տաճար էին մտնում, տեսան ողորմություն խնդրող մեկին, որն ի ծնե կաղ էր, և երբ նա, նայելով առաքյալներին, ակնկալում էր մի բան ստանալ նրանցից, Պետրոսն ասաց՝ «Նայի՛ր մեզ», և շարունակեց՝ ասելով. «Արծաթ ու ոսկի չունեմ տալու, բայց ինչ որ ունեմ, քեզ կտամ: Հանուն Նազովրեցի Հիսուս Քրիստոսի վե՛ր կաց և քայլի՛ր» (Գործք 3:6): Եվ նա իսկույն նեթ բժշկվեց և ոտքի կանգնելով՝ նրանց ետևից տաճար մտավ՝ փառավորելով Աստծուն: Շատերն էլ, այս տեսնելով, զարմանքով լցվեցին:

Պետրոսն ու Հովհաննեսն արծաթ ու ոսկի չունեին. ի՞նչ արծաթի և ոսկու մասին էր խոսքը: Կար ժամանակ, երբ Պետրոսը շատ հարուստ էր իր գործերով, իր հին մարդու հարստությամբ և առատապես այս ու այն կողմ էր շռայլում իր ոսկին ու արծաթը, չնայած դրանից, այսինքն՝ անձի ունեցած ունայն գործերից, ոչ ոք ոչ մի օգուտ չէր ստանում:

Հիշենք, թե ինչպես Պետրոսը խորհուրդ տվեց Տիրոջը, որպեսզի Նա խուսափի խաչի մահվանից՝ ասելով. «Քավ լիցի, այդ Քեզ հետ չի լինի», և ի պատասխան իր հոգատար խորհրդի, լսեց հանդիմանական պատասխան. «Ետի՛ս գնա, սատանա՛, դու Աստծունը չես խորհում, այլ՝ մարդկանցը»: այսինքն՝ այդ մարդկային ոսկին ու արծաթն էր, որ ուզում էր գործի դնել հոգևոր ոլորտում, բայց տեսնում ենք, որ դա ոչնչի պիտանի չէր:

Մի ուրիշ անգամ Պետրոսը վստահորեն հայտարարեց, որ ով էլ Տիրոջը թողնի, միևնույն է, ինքը մինչ ի մահ հավատարիմ կմնա: Ի՞նչ վստահություն ուներ նա իր անձի հանդեպ, բայց այս անգամ էլ անձի արծաթն ու ոսկին անարժեք գտնվեցին, ինչը հաստատեց աքաղաղը:

Եվ երբ Պետրոսն իր Տիրոջը պաշտպանելու համար սրով կտրեց Մաղքոսի ականջը, պարզվեց, որ դա էլ ընդամենը անձի գործ էր, և խանգարում էր փրկարար ծրագրի կատարմանը: Եվ Տերն ասաց. *«Սուրդ տե՛ղը դիր: Ով որ սուր բարձրացնի, սրից էլ կընկնի»*: Այսինքն՝ անձի սուրը՝ ոսկին ու արծաթը, կվնասեն թե՛ Տիրոջ գործին, և թե այն օգտագործողին:

Հիշենք Հովհաննեսին, թե ինչպիսի դիրք գրավեց նա սամարացի ժողովրդի հանդեպ, երբ նրանք մերժեցին Տիրոջն իրենց մոտ ընդունել. *«Երկնքից կրակ իջեցնենք և ոչնչացնենք սրանց»*: Ահա անձի մի նոր դրսևորում, մի նոր արծաթ և ոսկի, քանի որ Տերը նորից հանդիմանեց՝ ասելով. *«Չեք հասկանում, թե ինչ Հոգուց էք, քանի որ Ես եկա ոչ թե մարդկանց ոչնչացնելու, այլ՝ փրկելու»*: Այսինքն՝ ձեր ճամփաներն Իմ ճամփաները չեն:

Եվ եկավ պահը, երբ առաքյալները տեսան իրենց սննկությունը, երբ մինչ ի մահ Տիրոջ հետ լինելու իրենց տված խոստումներից քիչ անց այնպես փախան, որ մեկն էլ, իր հագուստները թողած, մերկ ճողոպրեց: Այս բոլորից հետո, երբ աքաղաղն էլ կանչեց, եղավ մի ազդարարություն, ինչը նրանց սնանկ հայտարարեց իրենց անձի գործերից, այսինքն՝ արծաթից և ոսկուց: Եվ որո՞նք էին դրանք՝ այդ գանձերը, եթե ոչ՝ ինքնավստահությունը, մեծամտությունը, հպարտությունը, փառամոլությունը, զգացմունքներին տեղիք տալը, վրեժխնդրությունը, չարին չարով պատասխանելը և այլն:

Ջարհուրելի է սեփական անձի մասին մեծ կարծիք ունենալը, պատկերացրու ահավոր դատաստանին կանգնած են մեղավորների դասերը, նաև ամենապիղծ Սողոմի և Գոմորի բնակիչները, սարսափած, գլխիկոր և ամոթահար, քանզի գիտեն, թե իրենց պղծության վարձքն ինչ պիտի լինի: Պատկերացրեք նաև, որ այդ ահավոր պահին դատաստան են մտնում փարիսեցիների դասը, բնականաբար, համոզված, որ մեծ վարձքի են արժանանալու՝ իրենց աղոթքների, տասանորդների և այլ գործերի համար, և մոտենալով ահավոր գահին, ճանապարհին արհամարհանքով նայում են սողոմացիներին և այլ դատապարտյալների: Եվ հանկարծ իրենց ինքնագոհ կեցվածքին հակառակ լսում են ահավոր բարբառը. *«Մի՞թե ես չասացի ձեզ, թե սողոմացիների ու գոմորացիների համար դատաստանն ավելի տանելի կլինի, քան՝ ձեզ համար»*: Ի՞նչ վիճակում կգտնվեն այդ պահին նրանք, նույնիսկ սողոմացիներն ու գոմորացիները կծիծաղեին նրանց վրա, եթե միայն դեռ ծիծաղելու ընդունակություն ունենային: Եվ այդժամ է, որ ամոթից կուզենային գետինը մտնել և աչքները կզցեին լեռների վրա, որ ընկնելով իրենց վրա, ծածկեն ահավոր դատաստանի սարսափից: Հանկարծ կարծես սառը ջուր կլցնեն նրանց գլխին, և դա սպասվում է բոլորին, որոնք իրենց մասին մեծ կարծիք ունեն, իբր թե մեծ երախտավորներ են Տիրոջ ճանապարհում: Դրա համար բոլոր սրբերն իրենց միշտ խոնարհեցնելու ջանք են թափել: Գրիգոր Նարեկացին համարում էր, որ իրենից վատ մարդ ոչ առաջներում էր եղել, ոչ կար ներկայում և ոչ էլ ապագայում կլիներ:

Եվ այսպես, Պետրոսը դառնապես լացեց և ինքն իրեն ոչինչ համարեց և, թողնելով առաքելական կոչումը՝ վերադարձավ իր նախկին գործին՝ ձկնորսությանը՝ իրեն ոչ մի բարի բանի համար պիտանի չհամարելով: Այսպես վարվեցին նաև մյուս առաքյալները:

Եվ այդ երեք օրը՝ մինչև հարությունը, և Պողոսի երեք օրվա կուրությունը նմանվեցին Մովսեսի 40 տարվան: Առաքյալները սրբվեցին հին մարդուն պատկանող բոլոր գանձերից՝ ոսկուց և արծաթից, դարձան մաքուր և սուրբ անոթներ, Սուրբ Հոգու տաճարներ:

Եվ այդ ժամանակ էր, որ Պետրոսը միգուցե մեծ ուրախությամբ ասաց. *«Արծաթ ու ոսկի չունեն»* (Գործք 3:6), այսինքն՝ ազատվեցի այդ ախտից, և հիմա ինչ որ ունեմ՝ այն կտամ: Եվ դրա համար էլ համարձակությամբ ասաց. *«Նայիր մեզ»* (Գործք 3:4), քանզի մեզ նայելով՝ մեզ չէ, որ պիտի տեսնես, այլ՝ Քրիստոսին մեր մեջ: Եվ դա այն գործությունն էր, որ խոստացել էր Աստված՝ Սուրբ Հոգու գործությունը, որը փոխարինեց անձի փուչ գործությանը, և դարձավ պատճառ, որպեսզի կաղը բժշկվի և տաճար մտնելով՝ Տիրոջը փառավորի, և շատերի համար զարմանքի պատճառ դառնա:

Շատերս էլ այսօր քայլում ենք՝ որպես քրիստոնյաներ, բայց ոչ՝ Քրիստոսի գործությամբ, այլ՝ մեր անձերի, որով միայն խորհուրդներ կարող ենք տալ, որոնք համարյա ոչ մի ազդեցություն չեն ունենա. կմխիթարենք, և չեն մխիթարվի, կքարոզենք, և ոչ ոք դարձի չի գա: Ով էլ որ գա, աճ չի ունենա, կդառնա այնպիսին, ինչպիսին իրեն քարոզողներն են՝ իր պես մարմնավոր խորհուրդներով բռնված: Զեբեդեոսի որդիները, երբ մայրը խնդրեց, որ մեկը աջ կողմում նստի, իսկ մյուսը՝ ձախ, այդժամ Տերը հարցրեց. *«Կարո՞ղ եք խմել այն բաժակից, որ Ես խմելու եմ»* (Մարկ. 10:38), և նրանք առանց երկար-բարակ մտածելու ասացին, թե կարող են: Սակայն Տերը գիտեր, որ չեն կարող, քանի որ մարդկայնորեն անհնարին էր այդ գավաթը խմել, բայց և պիտի խմեին, երբ թոթափվեր իրենց վրայից աղամական հնությունը: Եվ Սուրբ Հոգու գալստից հետո նրանք պիտի ասեին. *«Կենդանի եմ այսուհետև, բայց ոչ թե՛ ես, այլ իմ մեջ ապրում է Քրիստոս»* (Գաղատ. 2:20), այսինքն՝ ինչպես որ Տերը խմեց Գեթսեմանիում այդ դառը գավաթը, նույնը Տիրոջ գործությամբ և սեփական հոժարությամբ արդեն կարող էին անել և առաքյալները: Բայց ինչո՞ւ ինքնավստահ հայտարարեցին, թե կարող են: Որովհետև նախ պատկերացում չունեին այդ գավաթի պարունակության մասին, որը խաչի ճանապարհին էր, երկրորդ. դա ապագայի բան էր, որ նույն պահին կատարվելիք չէր, դրա համար էլ ինքնավստահ էին: Եվ դա շատ լավ երևում է հացի բազմացման ժամանակ, երբ Հիսուս ի պատասխան առաքյալների, որոնք ասացին, թե ժողովուրդն ուտելու բան չունի՝ ասաց. *«Դուք նրանց ուտելու բան տվեք»* (Մատթ. 14:16), այդժամ առաքյալները չասացին՝ կտանք, ինչպես որ ասացին՝ կխմենք այդ գավաթից, որովհետև դա հենց նույն պահին եղող բան էր: Չէ՞ որ Տերը գիտեր՝ դա անհնար էր նրանց համար, ինչո՞ւ նման բան ասաց: Որպեսզի հասկանան, որ առանց Իրեն ոչինչ չեն կարող անել: Ինչպես որ չասաց, թե գնացեք Իմ անունով քարոզեցեք, այլ՝ *«Նստեցե՛ք Երուսաղեմ քաղաքում, մինչև որ երկնքից գործությամբ զգեստավորվեք»* (Ղուկ. 24:49): Այսօր շատերս շտապում ենք այնպիսի բաներ անել, որ նույնիսկ առաքյալներին չէր արտոնված մինչև գործություն առնելը:

Եվ եթե մենք էլ մեր մեջ չտեսնենք այդ անձի գործերը՝ հին մարդն իր երկրաքարշ իմաստությամբ, և չաշխատենք դրանցից ազատվել, ոչ մի բարի բանի համար պիտանի

չենք լինի: Քանի որ բարին միայն Աստված է: Բայց այնպիսի անոթներ, որոնք իրենց մեջ կրում են օտար կրակ, աստվածային հուրն այնտեղ չի իջնի:

Ուրեմն, մենք էլ մաքրվենք ամեն աղտեղությունից, որ մեր աչքին արծաթ և ոսկի է երևում, որպեսզի ճշմարիտ գանձը մեր մեջ կրելու արժանանանք: Եվ միայն այդ ժամանակ է, որ կարող ենք պատճառ դառնալ, որպեսզի շատերը հոգևոր կաղությունից և շատ այլ բազում հիվանդություններից բժշկվեն և, եկեղեցի մտնելով՝ Աստծուն փառավորեն ու շատերի համար էլ՝ որպես վկայություն ծառայեն:

Արտի մեջ գանձ գտնողի մասին Տերն ասաց, թե նա թաղեց գանձը, գնաց վաճառեց իր ունեցվածքը և եկավ գնեց այն հողակտորը, որի մեջ գտնվում էր այն: Եվ քանի որ գանձ ձեռք բերել կարելի էր միայն այն գնով, որով ամեն ինչ՝ ամեն ոսկի և արծաթ պիտի վաճառեր, ուրեմն մենք էլ այդ գանձը, այսինքն՝ երկնքի արքայությունը շահելու համար պետք է կարողանանք հրաժարվել բոլոր ունայն ու փուչ գանձերից, որպեսզի ճշմարիտը ձեռք բերենք: Ինչպես որ այրի կինն իր երկու լումայով ձեռք բերեց, իսկ շատ հարուստներ իրենց արծաթի ու ոսկու պատճառով միայն հանդիմանություն ձեռք բերեցին: Այդ երկու լուման և այն հարուստների գանձերը նույն բանն էին, այսինքն՝ երկու լուման այրի կնոջ ամբողջ ունեցվածքն էր, իսկ հարուստների գանձերը՝ իրենց ունեցվածքը: Ուրեմն, երկնային գանձը ձեռք բերելու համար շատ ու քչի հարց չի դրված, այլ պահանջվում է քո ամբողջ ունեցվածքը՝ դա կլինի երկու լումա, թե հազարավոր քանքարներ: Հարուստ երիտասարդը տխուր-տրտում հեռացավ Փրկչից՝ երկնային գանձի գինն իմանալով, չնայած նրա ունեցածը դարձյալ երկու լումա էր, որ սատանան նրան ներկայացրել էր՝ իբրև մեծ հարստություն:

Այդ իսկ պատճառով առակում Տերը չասաց շատ ու քչի մասին, այլ ասաց. *«Ուրախությունից գնում վաճառում է իր ամբողջ ունեցվածքը և այդ արտը գնում է»* (Մատթ. 13:44): Տերը միայն հողակտորի գինն է պահանջում, որպեսզի տա գանձը. դա նույնն է, թե անգին մի աղամանդի համար քեզանից ուզեն միայն այն տուփի գինը, որի մեջ գտնվում է այդ գանձը: Դրա համար ասաց. *«Եթե մեկը Ինձ մոտ գա և չնախընտրի Ինձ իր հորից ու մորից, կնոջից ու որդիներից, եղբայրներից ու քույրերից, նույնիսկ իր անձից անգամ, չի կարող Իմ աշակերտը լինել, որովհետև, ով որ չվերցնի իր խաչը և Իմ հետևից չգա, չի կարող Իմ աշակերտը լինել»* (Ղուկ. 14:26-27), այսինքն՝ աղամանդը, Աստծո ձրի շնորհն է, քանզի դրա գինը միայն Նա տվեց Գողգոթայի խաչի վրա: Եվ հարկ է հասկանալ, որ այն, ինչ գանձ էք համարում և չեք կարողանում նրանից ազատվել, դա ընդամենն անարժեք երկու լումա է, ոչ ավելին, որ պահանջվում է մեզանից: Իսկ որո՞նք են անձի ունայն գանձերը, որոնք մենք պիտի ուրանանք: Այն կարող ենք գտնել այս և նմանօրինակ այլ գրքերի մեջ, եթե աղոթքով փնտրենք:

Շատերը, դարձի գալով, ուրախանում են և սկսում աղաղակել փրկության մասին, որ կարծես թե գտել են իրենք: Ճիշտ է, գտել են, բայց արդյոք սեփականացրե՞լ են, թե՞ ուզում են և՛ գանձն իրենցը լինի, և՛ այն ամենը, ինչ ունեն, որը պարտ էին վաճառել՝ գանձին տիրանալու համար: Խելոք մեկը հայտարարելու փոխարեն թաքուն կծածկեր՝ ըստ առակի. գտած գանձը և իր սրտի պարունակությունը, այսինքն՝ անձի արծաթն ու ոսկին անմնացորդ կվաճառեր, որպեսզի սեփականացներ այն: Եվ եթե չասեր էլ, թե գանձ է գտել, այլ լուռ այն սեփականացնելու մասին մտածեր, այնժամ առանց իր հայտարարության էլ

մարդիկ կտեսնեն նրա կյանքում բազում փոփոխություններ, այսինքն՝ ճշմարիտ հարստության բոլոր նշանները: Քանի որ «Ես դարձի եկած և ապաշխարած մեկն եմ» ասելու փոխարեն, մարդիկ կտեսնեն մեկին, որ իսկապես հարուստ է՝ առանց հարստության մասին իսկ ճառելու, որովհետև այնժամ կտեսնեն հպարտության փոխարեն խոնարհություն, կտեսնեն երկնային խաղաղություն, հեգություն, սեր, համբերություն, երկնային իմաստություն և այլն: Քանզի միայն նման գանձերով հարստացածները կարող են իրենց բարի գործերով փառավորել Հորը, որ երկնքում է. Ամեն:

Ա. Արևշատյան

Սուրբ Հովհան Մանդակունու թուղթը անօրեն և դիվային թատրոնի մասին

Ո՞ր գնամ, որպեսզի խաղաղվեմ և լամ ահեղ անօրինություններիս վրա, որ ճմլում են ինձ, կամ որտե՞ղ թաքնվեմ անձայն, թախծյալ մտքերովս և մաշած չարալուր և զագրելի համբավովս, որից միշտ ճնշվում է սիրտս, և ողբից գալարվում են աղիքներս ու որովայնս: Այս տրտմություններն ինձ հալեցնում են և խեղդում, որովհետև ամեն վայրկյան անառակ պղծության մասին եմ լսում և անօրեն ամբարշտություններ տեսնում: Սրտիս բազում թախանձանքներից ոսկորներս հողին մեխվեցին և մարմինս գետնին զարնվեց, քանզի մտային հուզումներիս երկար լռությունից փայտի նման այն չորացավ և դարձավ անշունչ պատկեր, և մտքիս ապշությունից իմ սխալները մոռացա և հանապազ քննում եմ ձեր սխալները: Քանի որ չար լուրը և զագրելի համբավը միշտ հնչում են իմ ականջներում, որից ժանտության և նեխության թարախ է զարշահոտում: Եվ զարշելի հոտը, դեպի վեր տարածվելով, տաղտկեցնում է սբ. եկեղեցին, որի մեջ արդարները ջերմեռանդությամբ ողբում են իրենց անօրինությունները:

Իսկ ես, բեռնավորված հեծեծանքներով, միշտ սգում և հեծծում եմ, որովհետև ձեր զագրելի անօրինությամբ, սատանայական թատրոնները (հեռուստահաղորդումները) միշտ ցնծում են խայտալով, իսկ Քրիստոսի եկեղեցին ողբում է դառնապես: Քանզի զրավելով սուրբ եկեղեցու զավակներին՝ սատանան նրանց կապեց հեռուստացույցի պիղծ, աղտոտ և անառակ տեսարաններին: Մա միշտ ձգտում է հեռացնել մարդկանց Աստծո ողորմությունից և ամենապայծառ անանց բարությունից, և նրանց բաժնեկից դարձնել իր սարսափելի, ահեղ տանջանքներին, որի համար իմ բազում հանցանքներն անտեսելով՝ դառնում եմ ձեր վշտերին վշտակից և ողբում եմ ձեր անձերի աներևույթ հարվածների վերքերը: Որովհետև մերժելով արհամարհեցիք Աստծո պատվիրանները,

նոսնահաբեցիք Առաքելական Եկեղեցու հավատքը, և առ ոչինչ համաբեցիք Քրիստոսի մարմնի և արյան սրբությունը, որը միշտ ընդունում էք ահավոր և սոսկալի սեղանից: Եվ այժմ, խորապես ընկղմված էք ձեր դիվական մոլորության մեջ և գերեվարված սատանայի խորհուրդներից, շտապում էք ընկնել նրա դառնահամ որոգայթի մեջ՝ բազմելով հեռուստացույցի առջև, լսելու համար ականջները խաբող ապականիչ, աղտեղի, գազիր և պիղծ ձայներ, անօրեն և չարալլուկ կատաղած գուսանների (ռոք, դիսկո, ռեպ և այլն), որոնք մշտապես հալածում են Սուրբ Հոգու շնորհները և սատանայի մահաբեր ու պիղծ խորհուրդները սերմանում ձեր սրտի և մտքի մեջ: Որից և առկայծելով՝ ձեր մեջ վառում է ցանկության կրակը և տեսակ-տեսակ ախտերի բոցով բորբոքելով՝ տոչորվում են ձեր մարմինները, փշի և տատասկի մեջ թաղվածի պես վիրավորվում են ձեր անձերը, և ձեր կորուսյալ հոգիների վրա կուտակվում են դժվարակիր բեռներ: Եվ տակավին այրիչ հուրը և սատակիչ սուրը ձեր անձերի վրա ստանալով՝ հեռուստացույցի առջևից դուրս ելնում կարեվեր խոցված սատանայի գաղտնի նետերից, որ չարաչար վիրավորում են մարդու հոգին՝ մեծամեծ անօրինությունները փոքրիկ բան կարծել տալով, որից հարկ է սոսկալ ու դողալ հանապազ և փախչել մեծ երկյուղով: Քանզի սովորությունը չար է, և չար է հորդորիչը՝ սատանան, և ցուփագնացությամբ ու լիրբ վավաշոտությամբ մոլորվում են բոլոր նրանց մտքերը, ովքեր հոժարակամ են և դյուրահավան՝ ընդունելու սատանայի չար սերմերը: Մանավանդ այն անօրեն կանանց թեթևամիտ և շվայտաբարո դասակարգը, որոնք դյուրահավան, արագալուր, դյուրախաբ և լպիրշությամբ փութում են դեպի հեռուստացույցը, աներկյուղ շտապում՝ տեսնելու անօրեն հեռուստաֆիլմերը և սատանայական էկրանի առջև մի տեղ նստում և սկսում են խորհել և դիտել չարության մեջ իրենց նմանակներին: Թեպետև նրանք անմիջապես անօրեն գործ չեն ձեռնարկում, սակայն սատանայի սատակիչ նետերը տանում են իրենց սրտի մեջ, որից ուշ կամ շուտ պիտի մեռնեն, ինչպես որսորդի նետից վիրավոր գազանը, որը թեև այդ ժամին թակարդից պրծավ, սակայն նետը հետը տանելով, մահվան պիտի մատնվի: Եվ արդարև, ինչպե՞ս պիտի դադարեցնենք ցուլացող բոցի ահեղ տոչորումը, կամ ինչպե՞ս պիտի կարողանանք աներևույթ վերքերի համար դարման գտնել, կամ ի՞նչ ձևով պիտի վերացնենք պիղծ հեռուստադիտումները, որը մահաբեր որոգայթ են, բազմաշարժ ժողով և ամեն տեսակ ախտերի արվեստանոց: Որովհետև այդտեղից է, որ կույսերը մղվում են պոռնկության, ամուսնացածները՝ շնության: Կանայք դառնում են մարդկանց ատելի, իսկ այրերը՝ կանանց արհամարհելի: Եվ այդտեղից է, որ որդիները հակառակվում են հայրերին, իսկ ծառաներն՝ իրենց տերերին: Այստեղից է ծերունիների անհամությունը և երիտասարդների վավաշոտությունը, պառավների բամբասկոտությունը և երիտասարդ աղջիկների կեղտոտությունը, մարդկանց լկտիությունը և կանանց կատաղությունը: Այստեղից են կնաթողությունը, մանկասպանությունը և զրկանքները: Այստեղից են սնափառությունը, պճնությունը և բազում չարաչար ախտերի հնարքները, այլազան պղծությունները, որոնք հիշելն իսկ ամոթ է: Հեռուստացույցն անհատին ուսուցանում է նաև լպիրշություն, հոգու մեղկություն, մտքի քայքայում, աչքերի լրբություն, լեզվի դատարկախոսություն, գործերի հեղգություն և պարապեցնում է չարիքներով, որոնք այլասերելով՝ հեռացնում են մեզ Աստծո սիրուց և դուրս հանում քրիստոնեական կարգից:

Տակավի՛ն տեսակ-տեսակ և բազմազան չարիքների կերպարանքները չեմ կարող թվել, որոնք մեզ ուսուցանում են հեռուստածրագրերը: Այսպես՝ ամբարտավանություն, հայհոյություն, նենգություն, շողոքորթություն, չարակնություն, նախանձ և բամբասանք, որոնց համար և որոնց պատճառով Աստծո պատիժները հեղվում են երկրի վրա, և Նա մեզ սաստիկ տանջանքների է դատապարտում: Ահավասիկ այս բոլոր անօրինություններով վարակվում են նրանք, որոնք նստում են հեռուստացույցի առջև և իրենց մարմինների մեջ աճեցնում են սատանայի սերմերի չար պտուղները:

Արդ, ո՞ր մի բերանը բավական է ողբալու և լալու այսպիսի աղոյալների և պղծյալների համար, կամ ո՞ր լեզուն պիտի կամենա պատմել անթիվ տառապանքների բազմությունը, որ ստանում են հեռուստադիտումներից, և կամ ո՞ր միտքը կկարողանա ցույց տալ ահեղ տանջանքների բազմությունը, որ պատրաստված է գեհենի կրակի հոսանքների մեջ աստվածամարտ սատանայի հետ միասին նրանց համար, որոնք խավարայինն ախորժելով ընդունեցին: Եվ արդ, ինչո՞ւ այդպիսի տանջանքների մատնվես և ինչի՞ համար պիղծ հեռուստաֆիլմեր դիտես, որոնք ոչ մի օգուտ չունեն, այլ անթիվ աղետների բազմություն են միայն բերում մեզ: Թեպետև պագշոտների համար ցանկալի են հեռուստացույցի պիղծ տեսարանները, որոնք միշտ ախտերի ցանկությամբ են այրվում, սակայն առողջ մարդկանց համար նրանք տաղտկալի են թվում՝ որպես պղծություն և ամոթալի վավաշոտություն: Կանայք անբարոյական կենցաղի մեջ են ընկնում, իսկ այրերը՝ ձիերի նման մատակամոլ են դառնում և անօրեն զազրաբանությամբ, անասուններից ավելի են ստորանում և շների փսխածից ավելի աղտոտ խոսքերի զարշահոտություն են դուրս տալիս, որից նեխության շարաֆ և զազրելի հոտ է ելնում, և երկյուղածների անձերը զզվեցնում: Իսկ դներին այս բաները ցանկալի են լինում, որովհետև այսպիսի խայտառակությունների մեջ սատանան է միշտ շրջում: Քանզի ուր աշխարհի գովք անող երաժիշտներ և միմոսներ կան, այնտեղ լկտի երգեր և ծաղր է տեղի ունենում, այնտեղ դներն են նրանց պարակից, որոնք և զեխ մարդկանց մտքի մեջ սերմանում են աղտեղություն: Եվ առավել ևս բորբոքվում է աշխարհային երաժշտությունների մոլեգնությունը, որոնք պիղծ հալածողներ են շնորհքի սրբության, բորբոքիչներ՝ ցանկության կրակի, արհամարհիչներ պատվիրանների, կարապետները՝ սատանայի խորհուրդների և անօրինությունների, թշնամիներն ու աստվածամարտերն արդարության: Սրա՝ հեռուստացույցի առջև, մարդիկ նստում են ողջանդամ և դուրս են ելնում վիրավոր, Քրիստոսից մերկանալով՝ սատանայով են հանդերձավորվում և շնորհքի Հոգին հալածելով՝ լցվում են դների պիղծ հոգով: Որովհետև բոլոր նրանք, որ հավատով և երկյուղածությամբ են մոտենում Քրիստոսին, Սուրբ Հոգով են լուսավորվում և օրըստօրե առաքինի գործերով բարձրանում են՝ հեռանալով սատանայի խաբեություններից: Իսկ նրանք հեռուստադիտումների պղծությամբ մշտապես հպվում են դներին, խավարային վարքով միգապատված մթնում են ու լցվում են սատանայի պիղծ ոգով և օրըստօրե անօրինությամբ ծանրանալով՝ ներքև են գլորվում, մինչև որ հեռանալով Աստծո պատվիրաններից ու երկյուղից՝ դառնում են սատանայական խորհուրդների անոթ: Եվ սրա համար ավելի ախորժանքով են նստում հեռուստացույցի առջև՝ փութալով սատանայի կոչին, քան թե՝ Քրիստոսի Սուրբ Եկեղեցուն: Քանզի հեռուստաֆիլմերը դների համախումբ են, և հեռուստադիտողներն այնտեղ ունկնդրում են

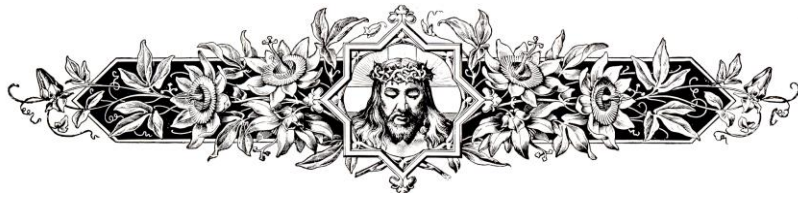
գուսանամոլ գինարբուքներ, ուր զեխանում ու պագշոտում են անառակ կերպով, անասովածորեն արձակում են լեզվի սանձերն ու բերանի կապերը, ուտում և շվայտանում են կերակուրներով: Եվ նրանք խոսում ու խորհում են սատանայի կամքը և արձակում նրա չար նետերը, հարվածում է սատանան և ապա հանգստացնում է և զգացնել չի տալիս, որպեսզի ապաշխարությամբ չբժշկվեն, քանզի գող է և ուղիղ ճանապարհով չի ընթանում՝ վախենալով, որ կզգուշանանք: Այլ գաղտնաբար նետեր է արձակում և անպարկեշտորեն արհամարհել է տալիս պատվիրաններից ամենակարևորները, և որպես անմեղ բան է կարծել տալիս, որպեսզի չլինի թե՛ զգուշանանք: Գիտի նա, թե պատվիրաններն արգելում են տգեղ և դատարկ խոսքը, բամբասանքը և հայհոյանքը, և սրա համար այս բաներն առավել չափով թափվում են վավաշոտ հեռուստածրագրերից, որոնք են՝ խեղկատակությունները, հիմարաբանությունները և զարշաբանությունները, արհամարհանքը, խայտառակությունը և հայհոյանքը, որ մշտապես հոսում են նրանց բերաններից: Քանզի ծաղրանքի խայտառակության և խառնախոսության ընթացքին, դները փութալով հասնում են և բերելով բազում աղտեր՝ խմեցնում են բոլոր նրանց, որոնք ունկնդրում են այս ամենը: Հարկ է լալ ու կոծել այսպիսի անառակությունների և մանավանդ՝ մտակորույս կատակների համար, որ ներկայացնում են լկտի հումորիստներն ու ծաղրածուները: Սրանք այսահարների նման ծոմովում են, ճմլվում, ուստոստում և իրենց աղտոտ բերաններով զազրեցնում են բոլորին: Ոմանց հայհոյում են, ոմանց՝ բամբասում, ոմանց՝ հակառակում և ոմանց էլ՝ խայտառակում ու ամոթով կորացնում: Ոմանց ստում են և հպարտությամբ սնափառ դարձնում: Վերջապես կատաղած շան նման առհասարակ բոլորին կծոտում են:

Ի՞նչ ես անում, ով թշվառական, ինչո՞ւ չես շտապում մաքրվել չար ամբարշտությունիցդ: Ինչո՞ւ չես սգում անզգամությունդ՝ վերստին խելքի գալու համար: Ինչո՞ւ չես գթում կորուսյալ հոգիդ, ինչո՞ւ չես լացում ու կոծում անօրինություններդ, ինչո՞ւ ես կրակի վրա կրակ ավելացնում, մեջը դառնորեն այրվելու համար: Ինչո՞ւ ես հանապազ քայլում կայծակների և փշերի վրայով, ինչո՞ւ ես մշտապես կորանում մեղքի բեռան տակ: Ինչո՞ւ ես քարավեժ և գահավեժ լինում: Ինչո՞ւ ես թուր սրում և նրանով ինքդ քեզ խոցում. որովհետև չկա մեկը, որ կրակը կրակով մարի և ոչ էլ չար գործով բարին ձեռք բերի: Ո՞վ է նա, որ փուշ գտնելով՝ խաղող է հավաքում, կամ որոմ ցանում և ցորեն հնձում, այսպես էլ ոչ ոք անառակ վարքով Քրիստոսին չի տեսնի և արքայությունը չի ժառանգի, այլ՝ թունավոր որդերի մեջ, գեհենի կրակին պիտի դատապարտվի: Եվ նա, ով այսպիսի անօրեն և լկտի վարքով ապրի և դիվային հեռուստադիտումներով ու աշխարհական երաժշտություններով ժամանակը վատնի, նա ամենևին թող չակնկալի խույս տալ կրակի տանջանքներից: Հիշիր ահավոր խոսքը, թե վա՛յ նրանց, որ ծիծաղում են երկրի վրա, որովհետև նրանք պիտի սգան, վա՛յ նրանց, որոնք խնդում են այժմ, որովհետև նրանք պիտի լան և ողբան: Վա՛յ նրանց որ գինի են խմում հարբելու համար և օծվում անուշահոտ յուղերով: Վա՛յ մեծահարուստներիդ, որ երկրի վրա ստացաք ձեր բարության հատուցումը, որովհետև բազում նեղություններ է հարկավոր Աստծո արքայությունը մտնելու համար: Արդ, Քրիստոս լալ ու սգալ հորդորեց աշխարհին, իսկ դու ծիծաղում ես

ու ցնծում և չես դողում ու զարհուրում Աստծո ահեղ դատաստանից, որ մանրամասն պիտի քննի կամա թե՛ ակամա ծուլությամբ, թե՛ մոռացությամբ գործած բոլոր մեղքերդ:

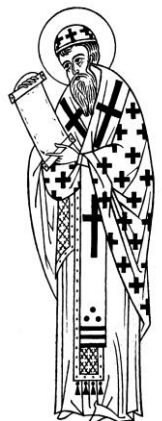
Արդարև, փութա անձդ մաքրել անպարկեշտությունից, լեզուդ՝ դատարկախոսությունից, ականջներդ՝ պղծություն լսելու սովորությունից և միտքդ՝ սատանայի մահաբեր խորհուրդներից: Ընկի՛ր Աստծո առջև և ասա. «Մեղա երկնքի և Քո առաջ»: Մի հեղգացիր ապաշխարության վաստակից, քանի դեռ ժամանակ կա: Քանզի ահա մոտ է ահեղ և սոսկալի խավարային ու աղջամղջային գիշերը: Հիմա ճանաչիր մեղքերիդ բազմությունը, մտաբերիր, թե վաղը մեռնել կա: Նկատի առ հոգուդ էլքը մարմնիցդ և մշտապես մտածիր մեծ ու ահեղ դատաստանի օրվա մասին, անշեջ կրակի, խավար աղջամղջի, ապականության գբի, գեհենի տարտարոսի և մեղավորների դառը ողբի մասին, որ պիտի լինի ահեղ դատաստանի Դատավորի առջև: Որտեղ խոսքերը կսպառվեն և գործերը կթագավորեն, որտեղ խորհուրդները և գործերը պիտի պահանջվեն, որտեղ իգուր են խնդրանքները և անտեղի՝ մտածմունքների հաշիվները:

Արդ, այս ամենը հիշիր հանապազ և հոգոց հանիր, ողբա ու հեծկլտա և անդադար լացիր, որովհետև, թերևս, փրկվես ահեղ վշտերի տանջանքներից և աննշույլ խավարից ու արժանանաս խոստացված և չսպառվող բարիքներին՝ մեր Տիրոջ Հիսուս Քրիստոսի հետ, Որին փառք, հավիտյանս. Ամեն:

Սուրբ հայր Բարսեղ Կեսարացու խոսքը նախանձի մասին

Աստված բարի է և արժանիներին բարիք է տալիս, իսկ սատանան անօրեն է և ընդունակ է ամեն տեսակի մեղքի: Եվ ինչպես Բարուն հետևում է աննախանձությունը, այդպես էլ սատանայի հետ ամենուր շրջում է նախանձը: Ուրեմն, եղբայրներ, զգուշանա՛ք այդ կրքից՝ նախանձից, որպեսզի հակառակորդի գործերին մեղսակից չդառնանք և դրա հետևանքով նրա հետ միասին դատապարտության չենթարկվենք:

Եթե գոռոզանալով՝ սատանային վիճակված դատապարտության մեջ են ընկնում (Ա Տիմ. 3:6), ապա նախանձոտը ինչպե՞ս կփախչի սատանայի համար պատրաստված պատժից:

Ավելի կործանարար կիրք, քան՝ նախանձը, մարդկային հոգում չի էլ ծնվում: Նա այնքան չի վնասում օտարներին, որքան՝ ինքն իրեն: Ինչպես ժանգն է քայքայում երկաթը, այդպես էլ նախանձը՝ այն հոգուն, որի մեջ նա ապրում է: Ինչպես իժերը, որ ծնվում են՝ կրծելով իրենց ծնող որովայնը, այդպես էլ նախանձը սովորաբար հոշոտում է այն հոգուն, ով տանջվում է նրա կողմից:

Նախանձը վիշտ է, որ առաջանում է մերձավորի հաջողություններից: Այդ պատճառով էլ նախանձողի համար երբեք վշտերի և տրտմությունների անբավարարություն չկա: Բերքատու է՝ արդյոք մերձավորի դաշտը, տունը լի՞ է ամեն տեսակի կենցաղային անհրաժեշտություններով կամ էլ զվարճությունների անբավարարություն չի՞ զգում, այս ամենը սնունդ են այդ հիվանդության համար, սրանք ավելացնում են նախանձողի տառապանքները: Այդ պատճառով էլ նա ոչնչով չի տարբերվում զրահներից զուրկ այն մարդուց, ում կողմ թռչում են բոլոր նետերը: Մեկը քաջարի՞ է կամ մարմնի լավ կազմվածք ունի՞, դա խոցում է նախանձողին, մյուսի դեմքը գեղեցիկ է, դա նոր հարված է հասցնում նրան: Մեկը գերազանցում է բազմաթիվ հոգևոր առավելություններով, ուշադրության է արժանանում և մրցակցությո՞ւն է առաջացնում իր ողջամտությամբ և խոսքի ուժով, մյուսը հարո՞ւստ է, փառաբանվում է առատաձեռնությամբ՝ ողորմություններ տալով կարիքավորներին և իր բարերարությունների համար բազում գովասանքների է արժանանո՞ւմ: Այս ամենը հարվածներ ու վերքեր են հասցնում նախանձողի սրտին:

Բայց այս հիվանդության մեջ ամենատանջալիս այն է, որ նախանձողը չի կարող այն բացահայտել: Թեև նա հայացքը գետին է հառում, քայլում է տրտմությամբ, անհանգստությամբ, տրտնջում է, չարության մեջ կործանվում է, սակայն, երբ հարցնում են տառապանքների պատճառի մասին, ամաչում է իր դժբախտության մասին բարձրաձայնել և ասել. «Ես նախանձ և չար մարդ եմ, ինձ սաստիկ վշտացնում է ընկերոջս կատարելությունը, տրտնջում եմ եղբորս բարեհոգության համար, չեմ կարողանում տեսնել ուրիշների կատարելությունը, դրան հակառակ՝ մերձավորիս բարօրությունն ինձ համար դժբախտություն էմ համարում»: Այսպես պետք է ասեր նա, եթե ցանկանար ճշմարտությունը հայտնել: Բայց քանի որ չի համարձակվում այս ամենն ասել, այլ սրտի խորքում պահում է այս հիվանդությունը, սա էլ ներքուստ նրան ուստում է:

Այդ պատճառով էլ հիվանդության համար բժշկություն չի ստանում, այդ տառապանքներից ազատող ոչ մի դեղամիջոց չի կարողանում գտնել, թեև Սուրբ Գիրքը լի է այդպիսի բժշկարար միջոցներով: Հակառակը, նա սպասում է այնպիսի մի դժբախտության, որը կմխիթարի իրեն՝ տեսնել իր մեջ նախանձ առաջացնող որևէ մեկի անկումը: Ատելության գագաթնակետին հասած մեկն ուրախանում է, երբ տեսնում է, որ իր մեջ նախանձ առաջացնողը երջանկությունից ընկել է դժբախտության մեջ, և իր մեջ մրցակցություն առաջացնողը դարձել է խղճուկ: Այդ ժամանակ խաղաղվում է, այլ մարդ է դառնում, երբ տեսնում է լացողների և հանդիպում տխուր մարդկանց: Ուրախացողների հետ չի ուրախանում, բայց սգացողի հետ արցունքներ է հեղում: Եվ եթե ողբում է կյանքի շրջադարձի վրա, որի պատճառով մարդն այդպիսի երջանկությունից ընկել է նման

դժբախտության մեջ, ապա ոչ թե՝ մարդասիրությունից ելնելով, ոչ թե վշտակցելու պատճառով է գովում նրա նախկին վիճակը, այլ՝ որպեսզի նրա դժբախտությունն առավել ծանրացնի: Որդու մահվան դեպքում գովաբանում է նրան, հազարավոր գովասանքի խոսքեր է արտասանում, թե նա և գեղեցիկ էր, և ուսման մեջ հաջողակ, և ամեն ինչի ընդունակ, իսկ եթե մանուկը ողջ լիներ, լեզուն չէր պտտվի նրա մասին որևէ բարի բան ասել: Բայց եթե հանկարծ տեսնի, որ իր հետ շատերը սկսում են գովաբանել, նորից փոխվում է, նորից սկսում է մահացածին նախանձել: Երբ մեկը կորցնում է իր ամբողջ հարստությունը, սա հիացմունքով է խոսում նրա նախկին հարստության մասին: Մարմնի գեղեցկությունը, կամ ուժն ու առողջությունն է գովաբանում և մեծարում միայն հիվանդությունից հետո: Եվ ընդհանրապես, նա թշնամի է հաջողակի և ընկեր՝ կործանվածի:

Ի՞նչ կարող է այս հիվանդությունից առավել կործանարար լինել: Սա կյանքի վնասում է, բնության անարգում, Աստծո կողմից մեզ տրված ամեն բանի հանդեպ թշնամություն է, Աստծո հանդեպ՝ ընդդիմություն: Ի՞նչը, արդյոք, մարդկային թշնամուն՝ դևին, մարդկության դեմ պատերազմի զինեց: Մի՞թե նախանձը չէր: Աստվածամարտը բացահայտ նախանձով ի հայտ բերեց իրեն, երբ Աստծո հանդեպ զայրույթով լցվեց մարդուն տված Նրա առատ բարիքների պատճառով, բայց վրեժը լուծեց մարդուց, քանի որ չկարողացավ վրեժ լուծել Աստծուց: Նույն բանն արեց նաև Կայենը՝ սատանայի առաջին աշակերտը՝ նրանից սովորելով և նախանձը և սպանությունը, այս երկու միմյանց ազգակից անօրինությունները, ինչի մասին ասաց նաև Պողոսը. *«Լցված լինելով...կատարյալ նախանձով, սպանությամբ»* (Հռոմ. 1:29): Իսկ ի՞նչ արեց Կայենը: Տեսավ Աստծո կողմից (եղբոր) պատվի արժանանալը և լցվեց նախանձով, ոչնչացրեց պատվի արժանացածին, որպեսզի վշտացնի պատվի Արժանացնողին: Աստվածամարտության ուժ չունենալով՝ ընկավ եղբայրասպանության մեջ: Ուրեմն, եղբայրներ, փախչենք այս հիվանդությունից, ինչը դառնում է աստվածամարտության ուսուցիչ, մարդասպանության մայր, բնական կարգ ու կանոնը խախտող, ազգությունը մոռացության մատնող աննկարագրելի չարիք:

Ինչո՞ւ ես վշտանում, մարդ, ոչ մի վատ բան չկրելով: Ինչո՞ւ ես մարդու դեմ պատերազմի գնում, որն իր մոտ մի քանի բարի բան ունի և վնաս չի պատճառել քո բարիքներին: Իսկ եթե ունենալով ամեն ինչ՝ սրտնեղում ես, մի՞թե ինքդ քեզ չես նախանձում: Այդպիսին էր Սավուղը, ով առատ բարեգործությունը Դավթի դեմ պատերազմի առիթ դարձրեց: Նախ Դավթի կողմից տավիղից հնչեցվող համաչափ և աստվածային երաժշտության միջոցով կատաղությունից ազատվելուց հետո ցանկացավ նիզակով խոցել իր բարերարին: Իսկ հետո, երբ թշնամու մի ամբողջ զորքից փրկվեց և ազատվեց ամոթից, այսինքնը՝ Գողիաթի սպառնալիքից, նա նախանձից դրդված ցանկացավ Դավթին իր սեփական ձեռքերով սպանել և ոչնչացնել, քանի որ կույսերը ցնծությամբ սկսեցին հաղթական երգերով Դավթին տաս անգամ ավելի փառք վերագրել ձեռք բերած հաղթանակի համար. *«Սավուղը հազար, իսկ Դավիթը բազմահազար մարդկանց սպանեց»* (Ա Թագ. 18:7): Նա ստիպեց Դավթին փախստական դառնալ և այդ ամենից հետո էլ թշնամությունը չվերացավ, այլ 3000 ընտիր զինվորներով պատերազմի դուրս եկավ նրա դեմ և փնտրում էր անապատներում (Ա Թագ. 24:3): Իսկ եթե հարցնեին

Մավուդին պատերազմի պատճառի մասին, ապա, իհարկե, նա ցույց կտար Դավթի բարեգործությունները, որովհետև հենց հալածանքի ժամանակ, երբ քնած էր և պատրաստ էր թշնամու կողմից սպանվելու՝ փրկվեց արդարի կողմից, որը ետ պահեց իր ձեռքը նրան վնասելուց, սակայն այս բարեգործությունն էլ նրա վրա ազդեցություն չթողեց և նորից գորք հավաքելով՝ շարունակեց հալածանքները, մինչև որ հաջորդ անգամ քարանձավի մեջ Դավթի կողմից նորից բռնվեց, որտեղ նորից հայտնի դարձան Դավթի առաքինությունները և մյուսի նենգությունը:

Նախանձը թշնամության ամենաանհաղթահարելի տեսակն է, մյուս չարակամներին բարեգործությունը որոշ չափով հեզ է դարձնում, իսկ նախանձի ու չարաբարոյի հանդեպ արված բարիքն ավելի է զայրացնում նրանց: Ինչքան շատ տեսնի նա իրեն արված բարեգործությունն, այնքան առավել ուժգին է զայրանում, տխրում ու սրտնեղում: Նա առավել վիրավորվում է բարեգործության ուժից, քան գոհունակություն է զգում իր հանդեպ արածի համար: Ո՞ր կենդանին իր դաժան բարքով կարող է առավել լինել նախանձից: Արդյոք իր կատաղությամբ առավել չի՞ գերազանցում նրանցից ամենաանսանձին: Եթե շներին կերակրում են, հեզ են դառնում, եթե զբաղվում են առյուծներով, սրանք ձեռնասուն են դառնում: Բայց նախանձներն առավել են կատաղում, երբ նրանց ծառայություն են մատուցում:

Վեհանձն Հովսեփին ի՞նչը ստրուկ դարձրեց: Մի՞թե եղբայրների նախանձը չէր: Այդ պատճառով էլ զարմանքի է արժանի այս ախտի անմտությունը: Երազի կատարվելուց վախենալով՝ եղբորը ստրկության վաճառեցին, քանզի ստրուկի առջև երբեք չեն խոնարհվում: Իսկ եթե երազները ճշմարիտ են, արդյոք կարելի՞ է այնպիսի մի բան անել, որպեսզի կանխագուշակվածը երբեք չիրականանա: Իսկ եթե երազային տեսիլքը սուտ էր, ապա ո՞ւմ եք նախանձում՝ խաբվածի՞ն: Բայց ահա, Աստծո նախախնամությամբ նրանց իմաստությունը ոչնչի է վերածվում: Ինչով ցանկանում էին արգելք հանդիսանալ կանխագուշակված երազին, հենց դրանով էլ, ինչպես պարզվեց, դեպքերի իրականացման համար ճանապարհի հարթեցին: Եթե Հովսեփը չվաճառվեր, ապա չէր գա Եգիպտոս, իր ողջախոհության պատճառով չէր ենթարկվի վավաշոտ կնոջ ամբաստանություններին, չէր փակվի բանտում, փարավոնի ծառաների հետ չէր ծանոթանա, չէր մեկնի երազը, դրա շնորհիվ Եգիպտոսի վրա իշխանություն չէր ունենա, և եղբայրները հացի անբավարարության պատճառով նրա մոտ գալով՝ նրա առջև չէին խոնարհվի:

Ուշադրություն դարձրու մեծագույն նախանձի վրա, որ մոլեգնած հրեաները ամենավճռական պահին ցուցաբերեցին Փրկչի հանդեպ: Ինչի՞ն էին նախանձում՝ հրաշքներին: Իսկ դրանք ի՞նչ հրաշագործություններ էին: Կարիքավորները փրկվում էին, ծառավածները՝ հագնում, իսկ Կենարարի դեմ պատերազմ էր հրահրվում: Մեռելները կենդանանում էին, իսկ Կենդանարարը նախանձի առարկա էր դարձել: Դները քշվել էին, իսկ դներին Հրամայողի դեմ չար խորհուրդներ էին տածում: Բորոտները մաքրվում էին, կաղերը սկսում էին քայլել, խուլերը լսում էին, կույրերը տեսնում էին, իսկ Բարերարին հալածում էին: Վերջում Կենսատուին մահվան մատնեցին, մարդկային ցեղի Ազատարարին մտրակներով ծեծեցին, դատեցին աշխարհի Դատավորին: Այսպիսով ամենուր տարածվում է նախանձի չարությունը: Մեր կյանքի

կործանիչը՝ սատանան, միայն այս գենքով աշխարհի սկզբից մինչև վախճանը բոլորին խոցում և տապալում է, նա ուրախանում է մեր կործանման համար, անձամբ նախանձի պատճառով ընկած լինելով՝ մեզ էլ իր հետ նույն կրքով կործանում է:

Իմաստուն էր նա (Սողոմոնը), ով արգելեց նույնիսկ ճաշել նախանձ մարդու հետ և ոչ միայն ճաշել, այլև, ընդհանրապես, հեռու մնալ որևէ շփումից: Ինչպես դյուրավատ առարկաները կրակից հնարավորինս հեռու ենք պահում, այդպես էլ հնարավորին չափ պետք է խուսափել նախանձողի հետ ընկերական գրույցներ վարելուց՝ քեզ հեռու պահելով նախանձի նետերից: Քանզի այլ կերպ չես կարող խուսափել նախանձից, քան՝ նրա հետ սերտ հարաբերության մեջ մտնելուց հեռու մնալով, որովհետև, ըստ Սողոմոնի խոսքի. *«Մարդուս նախանձում է իր մերձավորը»* (Ժող. 4:4): Եվ իսկապես, նախանձում է ոչ թե սկյութացին եգիպտացուն, այլ իր ազգակցին և իր ազգակիցներից էլ նախանձում է ոչ թե նրան, ով անծանոթ է, այլ՝ շատ մտերիմին և ծանոթներից՝ հարևաններին, նույն արհեստի տեր մարդուն, հասակակցին, բարեկամին, եղբայրներին: Ընդհանրապես, ինչպես ժանգը հացահատիկի համար հիվանդություն է, այդպես էլ նախանձը հիվանդություն է ընկերության մեջ:

Որքան ուժգնորեն է գործում նախանձը մարդու մեջ, այնքան ավելի ճնշող է դառնում այն նրա մեջ: Ուժգնորեն արձակած նետերը, երբ կաշում են որևէ ամուր և դիմացկուն առարկայի, հետ են թռչում նրա մոտ, ով իրենց արձակել է, այդպես էլ նախանձի շարժումն է. նախանձի առարկային չվնասելով՝ հարված են հասցնում նախանձողին: Ո՞վ մերձավորի կատարելության համար սրտնեղելով՝ դրանք պակասացրեց: Բացի այդ, վշտից տանջվելով՝ ինքն իրեն է քայքայում:

Նախանձից տանջվողներն ավելի վնասակար են համարվում, քան՝ թունավոր գազանները: Սրանք թույնն արձակում են վերքի միջոցով և խայթված տեղը սկսում է աստիճանաբար թարախակալվել, իսկ նախանձների մասին ոմանք մտածում են, թե նրանք վնասում են՝ մի հայացք գցելով, այնպես որ նրանց մի նախանձոտ հայացքից սկսում է նվաղել պնդակազմ մարդու մարմինը, ինչը երիտասարդ տարիքից փայլում էր գեղեցկությամբ: Նրանց պարարտությունը հանկարծ անհետանում է, կարծես թե նախանձոտ աչքերից հորդում է ինչ-որ կործանարար, վնասակար և ոչնչացնող հեղեղատ: Սակայն ես մերժում եմ նման տեսակետը, որովհետև այն հասարակ ժողովուրդների և ծեր կանանց կողմից է հորինվել, այլ հաստատում եմ, որ բարիքն ատող դևերը, երբ մարդկանց մոտ գտնում են դևերին հատուկ քմահաճություն, բոլոր միջոցները գործածում են դրանք իրենց նպատակների համար օգտագործելու, այդ պատճառով էլ նախանձոտի աչքերն օգտագործում են իրենց սեփական կամքին ծառայեցնելու համար:

Այդ պատճառով էլ մի՞թե չես սարսափում՝ քեզ ծառա դարձնելով կործանարար դևերին և թույլ ես տալիս, որ քո ներսում չարիքը գործի, որի միջոցով թշնամի ես դառնում ոչ թե քեզ վիրավորողներին, այլ՝ բարի և աննախանձ Աստծուն: Փախչենք անտանելի չարիքից: Այն օձի ներշնչանք է, դևերի գյուտ, թշնամու ցանքս, տառապանքի գրավ, բարեպաշտության արգելք, գեհենի ճանապարհ, արքայությունից զրկում:

Նախանձներին կարելի է ճանաչել հենց դեմքից. նրանց աչքերը չոր են ու անփայլ, այտերը կախված են, հոնքերը կիտած, հոգին պղտորված է կրքով, առարկաների մասին չի կարողանում ճիշտ դատողություններ անել: Նրանց մոտ գովելի չէ ոչ առաքինի

արարքը, ոչ խոսքի ուժը՝ կարևորությամբ և հաճելիությամբ պաճուճված, ոչ էլ մրցակցության ու ուշադրության արժանի մնացած բաները: Ինչպես ուրուրները, թռչելով բազմաթիվ մարգագետինների մոտով, բազում հաճելի ու բուրումնավետ վայրերով, ձգտում են ինչ-որ գարշահոտ բանի և ինչպես ճանճերը, շրջանցելով առողջին, շտապում են թարախի մոտ, այդպես էլ նախանձները, չնայելով կյանքի լուսավորության, մեծագույն արժանիքի վրա, հարձակվում են միայն փտած բանի վրա: Եվ եթե պատահի, որ ինչ-որ բանում սայթաքեն (ինչը հաճախ մարդկանց հետ պատահում է), նրանք բարձրաձայնում են այդ, ցանկանում, որ միայն դրանով ճանաչեն մարդուն, ինչպես որ չարամիտ նկարիչների կողմից նկարած մարդու դեմքը տարբերվում է երկար քթով, կամ սպիով, կամ էլ մեկ այլ այնպիսի բնածին արատով, ինչը ձեռք է բերել հիվանդության հետևանքով:

Նրանք վարպետ են թե լավը և թե վատը ներկայացնելու գործում՝ խեղաթյուրելով վատ կողմը և զրպարտելով առաքինությունը և այն ներկայացնելով արատի հետ խառնված, արհիւն կոչում են հանդուգն, ողջախոհին՝ անզգա, արդարադատին՝ դաժան, խելամիտին՝ նենգ: Ով շքեղություն է սիրում, նրան զրպարտում են, թե անճաշակ է, առատաձեռնին շոայլ են ասում, խնայողին՝ ժլատ: Եվ ընդհանրապես առաքինության բոլոր տեսակներին նրանք որևէ անուն են դնում, ինչը հավասարագոր է դրա հակադիր արատին:

Իսկ ի՞նչ, մի թե պետք է սահմանափակվել այս չարության մի դատապարտմամբ: Բայց սա դեռ բժշկության մի մասն է: Անօգուտ չէ տառապողին ցույց տալ հիվանդության կարևորությունը, որպեսզի ներշնչենք նրան անհրաժեշտ հոգածություն, որով կարողանա ազատել իրեն չարիքից: Բայց տառապողին դրա մեջ թողնելով, ցույց չտալով նրան առողջությունը վերականգնելու ուղղություն՝ այլ բան չէ, քան՝ նրան թողնել հարատև հիվանդության մեջ:

Իսկ ինչպե՞ս կարող ենք կամ երբևիցե չտառապել այս հիվանդությամբ, կամ, ընկնելով դրա մեջ՝ ազատվել դրանից: Կարող ենք, եթե մարդկային ոչ մի բան մեծ ու արտակարգ չհամարենք. ոչ այն, ինչ մարդիկ հարստություն են կոչում, ոչ խամրող փառքը, ոչ մարմնի առողջությունը, քանզի անցողիկ իրերից չէ, որ բարիք ենք ստանալու, այլ կոչված ենք մասնակից լինելու հավիտենական և ճշմարիտ բարիքներին: Այդ պատճառով էլ արժանի չէ մեր մրցակցությունը հարուստի հետ հանուն նրա հարստության, իշխանավորի հետ հանուն նրա մեծության, իմաստունի հետ հանուն նրա խոսքերի առատության: Սրանք առաքինության զենքեր են նրանց համար, ովքեր դրանք լավի համար են օգտագործում, բայց իրենց մեջ երանություն չեն պարունակում: Այդ պատճառով թշվառ է նա, ով սրանք չար նպատակների համար է ծառայեցնում, նման մի մարդու, ով վերցնելով սուրը՝ թշնամիներից վրեժ լուծելու փոխարեն ինքնակամորեն ինքն իրեն է վնասում: Իսկ եթե մեկը լավ և ըստ հարկի է տնօրինում, եթե նա մնում է միայն՝ որպես Աստծո կողմից կարգված վերակացու և ոչ թե իր սեփական հաճույքների համար գանձեր հավաքող, ապա արդարությունը պահանջում է գովել և սիրել նրան հանուն եղբայրասիրության: Նորից, ով աչքի է ընկնում ողջամտությամբ, Աստծո կողմից պատվվում է խոսելու պարգևով, ով մեկնում է Սուրբգրային խոսքերը, մի նախանձիր այդպիսի մարդուն, եթե Հոգու շնորհով նրան ուղեկցում են լսողների հավանություններն ու գովասանքները,

որպեսզի երբեք չլի Սուրբ Խոսքի մարգարեն: Դա քեզ համար բարիք է, եղբայրների միջոցով քեզ է ուղարկվում ուսուցման պարզև, եթե ցանկանում ես ընդունել այն: Բացի այդ ոչ ոք արգելք չի դնում գուլալ ջրի աղբյուրին, ոչ ոք հայացքը չի փակում շողշողուն արևից, ոչ ոք նրանց չի նախանձում, այլ յուրաքանչյուրը ցանկանում է մյուսների հետ բավականություն ստանալ: Այդ պատճառով էլ, երբ հոգևոր խոսքը հոսում է եկեղեցում և բարեպաշտ հոգին լցնում Հոգու պարզների ցողով, դու ականջ չես դնում այդ ուրախալի ձայներին, գոհունակությամբ օգուտ չես քաղում, այլ ընդհակառակը, ունկնդրողների ծափահարությունները խոշտանգում են քեզ, և դու ցանկանում ես, որ չլինեք ոչ նա, ով օգուտ է ստանում և ոչ էլ նա, ով գովաբանում է: Ի՞նչ ներում կունենա սա մեր սրտերի Դատավորի առաջ:

Ճիշտ է, որ բնությունից մարդուն տրված ամեն բան պետք է սքանչելի համարել, և եթե մեկը գերակշռում է մյուսներին իր հարստությամբ, միևնույն է այդպիսինը ստոր բան չի համարում նաև մարմնի առողջության մասին մտածելը, սակայն, եթե նա այն, ինչ ունի բարի գործերի համար է ծառայեցնում, ապա նրան էլ պետք է սիրել և հարգել ինչպես մարդու, ով առատաձեռնորեն ողորմություն է տալիս աղքատներին և սեփական ձեռքերով ծառայում կարիքավորներին: Իսկ ով նման կերպով չի վարվում հարստության հետ, ապա դրան առավել թշվառ պիտի համարենք, քան՝ նախանձի արժան: Քանզի դա նշանակում է մեծ ջանասիրությամբ նպաստել սեփական կորստին: Իսկ եթե դրանք ծառայում են առաքիներությունների համար, ապա նախանձի տեղ չկա, որովհետև հարստությունն օգտագործվում է բոլորի շահի համար, մի՞թե մեկը չարության շատությունից կսկսի նախանձել նաև սեփական օգուտը: Ընդհանրապես, եթե մարդկային գիտակցությունից վերը տեսնես և հայացքդ ուղղես ճշմարիտ գեղեցիկին և գովելիին, ապա շատ հեռու կլինես մարմնավոր և երկրավոր որևէ բան հարգանքի ու մրցակցության արժանի համարելուց: Իսկ ով այսպիսին է, նա չի սքանչանում աշխարհային փառքից, նրան նախանձը երբեք չի կարող մոտենալ:

Բայց եթե անդադար փառք ես տեսնում, ցանկանում ես շատերի առջև երևալ և չես հանդուրժում երկրորդը լինելը (քանզի հենց դա էլ պատճառ է հանդիսանում նախանձի), ապա քո փառասիրությունը հեղեղատի նման ուղղիր առաքիներություններ ձեռք բերելու: Ոչ մի դեպքում մի ցանկացիր հարստանալ, քանզի դա քո ձեռքում չէ: Այլ եղիր արդար, ողջախոհ, խելամիտ, արի, հանուն բարեպաշտության՝ տառապանքների մեջ համբերատար: Նման ձևով կփրկես քեզ և այդ բարիքների շնորհիվ ձեռք կբերես մեծ հոչակ, քանզի առաքիներությունը մեզանից է կախված և աշխատասերն է ձեռք բերում, իսկ մնացած բաները՝ մարմնավոր գեղեցկությունը և պաշտոնի բարձրությունը մեզանից կախված չէ: Այդ պատճառով էլ, եթե առաքիներությունը բարձր և բավարար բարիք է և բոլորի կողմից հարգանք է վայելում, ապա պետք է ձգտենք առաքիներությանը, ինչը չի կարող լինել այնպիսի հոգում, որը մաքրված չէ կրքերից՝ հատկապես նախանձից:

Չե՞ս տեսնում, թե ինչպիսի չարիք է կեղծավորությունը: Դա նույնպես նախանձի արդյունք է, քանզի երկերեսանիությունը մարդկանց մեջ հիմնականում նախանձի պատճառով է առաջանում, երբ, սրտի խորքում թաքցնելով ասելությունը, արտաքինից սերն են ցուցադրում, ստորջրյա ժայռի պես, որը որոշ չափով ծածկված լինելով ջրով անզգույշներին անկանխատեսելի չարիք է պատճառում:

Այդ պատճառով, եթե նախանձից, ինչպես աղբյուրից, մեզ համար հոսում է մահ, բարիքներից զրկում, օտարացում Աստծուց, կարգ ու կանոնի խառնում՝ կենցաղային ամբողջ բարիքներն էլ ոչինչ դարձնելով, ապա լսենք Առաքյալին և *«սնապարծ չլինենք՝ միմյանց զրգրելով և միմյանց նախանձելով»* (Գաղատ. 5:26), այլ լինենք *«միմյանց հետ քաղցր, զթաժ՝ ներելով միմյանց, ինչպես որ Աստված ներեց մեզ Քրիստոսով»* (Եփես. 4:32), որի հետ Հորը և Սուրբ Հոգուն փառք հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Նարեկ

Բան Դ

Արդարությունս նվազել է ու չքացել իսպառ.
 Մեղքերս բացվել են ու բազմապատկվել.
 Չարիքները իմ մնացական են, ես՝ կորստական.
 Թեթևացել է սաստիկ նժարն իրավունքներիս,
 Անիրավության կողմը՝ ծանրացել.
 Հալվել, ցնդել է բերքը բարիքիս,
 Իսկ սխալներս՝ հաստատվել ամուր.
 Ավանդը կորցրել, դատակնիքն եմ գտել այժմեն իսկ.
 Մահվան մուրհակս գրված է արդեն,
 Իսկ ավետիքի կտակը՝ ջնջված:
 Երախտավորը տխրել է սաստիկ,
 Իսկ նենգ բանսարկուն ցնծում է ուրախ.
 Թախծում է գունդը հրեշտակների,
 Մատանան՝ պարում լիրբ հռհռոցով.
 Ողբերի մեջ է զորքը վերնական,
 Ստորինները բերկրում են զվարթ.
 Մահ տարածողի մթերանոցը լցված է բերքով,
 Եվ կողոպտված է գանձը Ստեղծողի.
 Օտարի կողմը անպակաս է, իսկ
 Տիրոջ պարգևը տրված է քամուն.
 Շնորհն հաստողի մոռացվել է, իսկ
 Կորստաբերի վարմերը՝ պահվել.
 Երախտիքները Փրկչի հեգնելով՝
 Զվարճանում է բեղիարը նենգ.

Կենաց աղբյուրս խցվել է անդարձ,
 Գոռոզի ժանգն է ժամանել ժանտիս:
 Ավելի լավ չէ՞ր, ինչպես որ Գիրքն է ասել նախօրոք,
 Ո՛չ սաղմնավորվել բնավ արգանդում,
 Ո՛չ ձևավորվել որովայնի մեջ,
 Ո՛չ ծնունդ առնել, ո՛չ լույս աշխարհ գալ,
 Ո՛չ մարդկանց թվում երբևէ գրվել,
 Ո՛չ հասակ առնել, աճել, զարգանալ,
 Ո՛չ օժտվել խոսքով, բանականությամբ,
 Քան թե ենթարկվել այսքան սաստկագույն
 Ու սարսափելի տառապանքների,
 Որոնց դիմանալ կարծրակոփ ժայռերն անգամ չեն կարող,
 Ո՞ր մնաց տկար մարմինները լույծ:
 Տո՛ւր ինձ, բարեգո՛ւթ, աղաչում եմ Քեզ, տո՛ւր ողորմություն.
 Չէ՛ որ Դու Ինքդ Քո խոսքով այդպես մեզ պատվիրեցիր,
 Ասելով՝ տվեք այդ նվերն Աստծուն՝
 Ի փրկություն ձեր և մաքրագործվեք.
 Զի Ես ձեզանից ողորմություն եմ ուզում, ոչ թե՝ զոհ:
 Ահա բարձրացի՛ր վերստին՝ խնկված այդ խոսքն հիշելով,
 Դու, որ ամեն ինչ ունես լիապես
 Եվ ամեն ինչի աղբյուրն ես միակ.
 Բոլորից քեզ փա՛ռք հավիտյանս. Ամեն:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՐԱՏՆԵՐ

*Տիրոջ վախը իմաստության **խրատն է...** Խրատը լսի՛ր
 և կրթություն ընդունիր, որպեսզի ապագայում
 իմաստուն լինես» (Առակ. 15:33, 19:20):*

Աստվածաշնչից

1. Տիրոջ հանդեպ երկյուղը փառք է ու պարծանք, ուրախություն է և ցնծության պսակ (Միք. 1:11):
 2. Տիրոջ հանդեպ երկյուղը զվարճացնում է սիրտը և պարզևում ուրախություն, խնդություն ու երկար կյանք (Միք. 1:12):
 3. Ով երկյուղ է կրում Տիրոջից, նա բարիք կստանա հետո և իր վախճանի օրը կօրհնվի (Միք. 1:13):
 4. Տիրոջ հանդեպ երկյուղը վանում է մեղքը, իսկ երկյուղ չունեցողը չի կարող արդարանալ (Միք. 1:26-27):
 5. Որդյա՛կ, եթե նվիրվում ես Տիրոջը ծառայելու, քո անձը փորձությունների պատրաստիր: Ուղղի՛ր քո սիրտը, համբերի՛ր և շփոթության մի՛ մատնվիր աղետների ժամանակ: Փարվի՛ր Տիրոջը և մի՛ հեռացիր, որպեսզի հետագայում բարձրանաս: Ինչ էլ որ գա քո գլխին, ընդունի՛ր հոժարությամբ և հաճախադեպ տառապանքների ժամանակ համբերատա՛ր եղիր: Ոսկին փորձվում է կրակի մեջ, իսկ մարդը՝ տառապանքների բովում:
Հավատա՛ Տիրոջը, և Նա կպաշտպանի քեզ, ուղղի՛ր քո ճանապարհները և հույսդ դի՛ր Նրա վրա (Միք. 2:1-6):
 6. Արդարև, Տերը գթած է և ողորմած, ներում է մեր մեղքերը և փրկում է մեզ նեղության ժամանակ: Վա՛յ վատթար սրտերին, հուսալքված ձեռքերին և այն մեղավորին, որ քայլում է երկու շավիղներով: Վա՛յ ձեզ, որ կորցրել եք համբերությունը, և ի՞նչ պիտի անեք, երբ Տերն այցելի՝ հաշիվ պահանջելու (Միք. 2:13-14,16):
 7. Լավ է Տիրոջ ձեռքն ընկնենք և ոչ թե՛ մարդկանց, քանզի ինչպես Նրա մեծությունն է, այնպես էլ՝ Նրա ողորմածությունը (Միք. 2:22-23):
 8. Քո ամբողջ սրտով երկյուղ կրիր Տիրոջից և հարգի՛ր Նրա քահանաներին: Քո ամբողջ ուժով սիրի՛ր Արարչիդ և Նրա սպասավորներին մի՛ անտեսիր:
Ինչպես հրամայված է քեզ, տո՛ւր նրանց տուրքի մի մասը (Միք. 7:31-32, 34):
- ***
9. Մեղավորի համար աստվածապաշտությունը զարշելի է (Միք. 1:32):
 10. Քո ուժերից վեր բաներ մի՛ ձեռնարկիր, և այն, ինչ հզոր է քեզանից, մի՛ քննիր: Մտքիդ մեջ պահի՛ր այն, ինչ հրամայվեց քեզ, քանզի քեզ պետք չեն գաղտնի բաներ (Միք. 3:22-23):
 11. Համառ սիրտն ի վերջո չարաչար պիտի կործանվի (Միք. 3:28):
 12. Ով բարիք է հատուցում, պիտի հիշվի հետագայում, իսկ սայթաքելիս նեցուկ պիտի գտնի (Միք. 3:34):
 13. Մի՛ եղիր աչառու հակառակ քո անձի և մի՛ ամաչիր ի վնաս քեզ (Միք. 4:26):
 14. Մի՛ ասա՝ «Մեղք գործեցի, բայց ի՞նչ եղավ ինձ»: Տերը համբերատար է քո դարձի և քավության համար. քեզ անվախ մի՛ համարիր՝ մեղքերի վրա մեղքեր ավելացնելով: Մի՛ ասա՝ «Տիրոջ գթությունը շատ է, Նա իմ բազում մեղքերը կքավի», քանզի ողորմությունն ու բարկությունը Նրանից է, և մեղավորների վրա է իջնում Նրա զայրույթը (Միք. 4:4-7):

15. Քո հոգու խորհուրդների մեջ մի՛ բարձրացրու քեզ, որպեսզի քո անձը չմոռոթտվի զվարակի նման (Միք. 6:2):
16. Մեղանչելու ժամանակ ցո՛ւյց տուր, որ դարձի ես գալիս: Մի՛ հապաղիր ժամանակին կատարել խոստումդ և մինչև մահ մի՛ հետաձգիր արդարացումդ (Միք. 20:21-22):
17. Որդյա՛կ, եթե մեղք գործեցիր, այլևս մի՛ արա և աղոթի՛ր հին մեղքերի համար (Միք. 21:21):
18. Փախի՛ր մեղքերից, ինչպես օձից. եթե մոտենաս կիսայթի քեզ: Մեղքի ժանիքները առյուծի ժանիքներ են, որ սպանում են մարդկանց հոգիները: Ամեն տեսակ անօրինություն նման է երկսայրի սրի. նրա տված վերքերին բժշկություն չկա (Միք. 21:2-4):
19. Ով մեղանչում է իր Արարչի առջև, նա կընկնի բժշկի ձեռքը (Միք. 38:15):
20. Անօրենների խումբը նման է դիզված վուշի, և նրանց վախճանը կրակի բոցի մեջ է: Մեղավորների ճանապարհները հարթ են՝ քարերից մաքրված, բայց վերջը դժոխքի խորխորատն է (Միք. 21:10-11):
21. Անմիտը դռան արանքից է տան մեջ նայում, իսկ բարեկրոն մարդը մնում է դրսում: Մարդու համար անվայել բան է դռան մոտ ականջ դնելը, իսկ իմաստունը վշտանում է այդ անարգ արարքից (Միք. 21:26-27):

22. Զգիտե՛ք, թե անիրավներն Աստծո արքայությունը չեն ժառանգելու. մի՛ խաբվեք. ո՛չ պոռնիկներ, ո՛չ կռապաշտներ, ո՛չ իզագողներ, ո՛չ արվամուլներ, ո՛չ գողեր, ո՛չ ագահներ, ո՛չ հարբեցողներ, ո՛չ բամբասողներ, ո՛չ հափշտակողներ Աստծո արքայությունը չպիտի ժառանգեն (Ա Կորնթ. 6:9-10):
23. Ով գողանում էր, այլևս թող չգողանա (Եփես. 4:28):
24. Ձեզանից ոչ ոք թող չտանջվի՝ որպես մարդասպան կամ որպես գող, կամ որպես չարագործ, կամ որպես ուրիշի գործին խառնվող. իսկ եթե տանջվում է՝ որպես քրիստոնյա, թող չամաչի, այլ փառավորի Աստծուն այդ անվամբ (Ա Պետ. 4:15-16):
25. Մի՛ գողացեք, մի՛ ստեք, ոչ մեկն իր ընկերոջը թող չգրպարտի...Քո ընկերոջը մի՛ զրկիր իր իրավունքից և նրա ունեցածը մի՛ հափշտակիր: Վարձկանի վարձը մինչև հաջորդ առավոտ թող քեզ մոտ չմնա (Ղևտ. 19:11-13):
26. Ով բաժնեկից է դառնում գողերին, նա ասում է իր հոգին (Առակ. 29:24):
27. Մարդու մեջ չար բիծ է սուտը: Այլ բան է գողությունը և այլ բան՝ ստությունը, սակայն երկուսից էլ կորուստ են ժառանգում (Միք. 20:26-27):
28. Անիրավություն մի՛ արեք նաև չափելու, կշռաքարերի ու կշռելու մեջ: Կշռեքները ճիշտ պետք է լինեն, կշռաքարերը՝ ճշգրիտ (Ղևտ. 19:35-36):

29. Վրեժխնդիր մի՛ լինիր և քո ժողովրդի դեմ ոխ մի՛ ունեցիր (Ղևտ. 19:18):
30. Մի՛ ասա, թե՛ վրեժ պիտի առնեմ թշնամուց, այլ համբերություն ունեցիր Տիրոջ հանդեպ, որ Նա օգնական լինի քեզ (Առակ. 20:22):

31. Եթե թշնամիդ ցած գլորվի, մի՛ ուրախացիր, ու երբ ոտքը սահի՝ քո սիրտը թող չցնծա: Չլինի, որ Տերը տեսնի, ու Իրեն անհաճո երևա, և Իր բարկությունը նրա վրայից հետ դարձնի (Առակ. 24:17):
32. Ով վրեժ առնի, Տիրոջից վրեժխնդրություն կգտնի, և Տերը խստորեն կհաստատի նրա մեղքերը:
Ների՛ր քո եղբոր անիրավությունը, և միայն այն ժամանակ աղոթելիս քո մեղքերը կներվեն (Միր. 28:1-2):
33. Հիշի՛ր պատվիրանները և ոխ մի՛ պահիր մերձավորիդ հանդեպ (Միր. 28:8):
- ***
34. Երազը հոգսերի շատությունից է գալիս (Ժող. 5:3):
35. Ով հավատում է երազներին, նա նման է մեկին, որը փորձում է բռնել ստվերը և վազել քամու հետևից (Միր. 3:2):
36. Պիղծ բանից մաքուր բան չի լինի, և սուտ բանից՝ ստույգ բան: Ունայն են այն գուշակությունները, նշաններն ու երազները, որ երկնում է բանդագուշակի սիրտը, եթե դրանք Բարձրյալից չեն առաքված:
Մի՛ տուր քո սիրտը դրանց, քանզի շատերին մոլորեցրին երազները, և դրանց վրա հույս դնողները խոտորվեցին (Միր. 31:4-7):
37. Տիրոջ աչքն Իր սիրելիների վրա է, Նա նրանց գործության պաշտպանն է, ուժի ամրությունն է, ապաստան է խորշակից և հովանի՝ միջորեի տապից:
Պահպանություն է գայթակղությունից և ապահովություն գլորումից. վեհացնում է հոգին, լուսավորում աչքը, մարդկանց տալիս է բժշկություն, օրհնություն և կյանք (Միր. 31:19:20):
38. Ով զլանում է տալ վարձկանի վարձը, նա թափում է նրա արյունը (Միր. 31:27):
- ***
39. Ահա Ես դեմ եմ այդ մարգարեներին, որոնք մարգարեանում են սուտ երազներ, - ասում է Տերը, - պատմում են դրանց մասին և իրենց ստույթամբ ու իրենց խաբեությամբ մոլորեցնում Իմ ժողովրդին. բայց Ես նրանց չեմ ուղարկել, պատվեր չեմ տվել նրանց, և նրանք որևէ օգուտ չեն կարող տալ այդ ժողովրդին, - ասում է Տերը (Երեմ. 23:32):
40. Ձեր մեջ թող չգտնվի այնպիսի մեկը, որն իր տղային կամ աղջկան կրակի բովից անցկացնի, կախարդությամբ կամ գուշակությամբ զբաղվի, թռչուններին նայելով՝ կանխագուշակումներ անի, մոգությամբ զբաղվի, վիուկ կամ սուտ մարգարե լինի, ոգեհարցությամբ զբաղվի, որովհետև Տիրոջ համար պիղծ է նա, ով զբաղվում է այդպիսի բաներով. այդպիսի գարշելի բաների համար է, որ Տերը նրանց վերացնում է քո միջից: Քո Տեր Աստծո առջև կատարյալ պետք է լինես: Քո ժառանգելիք երկրի մարդիկ հավատում են հմայություններին ու կախարդություններին, բայց քո Տեր Աստվածը քեզ այդպես վարվելու հրաման չի տվել (Բ Օր. 18:10-12):
41. Ես եմ Տերը, որ անում, կատարում եմ ամեն ինչ, միայնակ տաքածեցի երկինքը և հաստատեցի երկիրը: Էլ ո՞վ է, որ ի չիք դարձրեց վիուկների կախարդությունները և հմայությունները՝ սրտերից (Ես. 44:25):

42. Երանելի՛ են նրանք, որ պահում են Նրա պատվիրանները: Նրանք իրավունք ունեն ուտելու Կենաց ծառից և մտնելու քաղաքի դռներով: Իսկ շներն ու կախարդները, մարդասպաններն ու կռապաշտները և բոլոր նրանք, որ սիրում են սուտը, դուրս պիտի նետվեն (Հայտ. 22:14-15):

43. Հաղորդակից եղեք սրբերի կարիքներին. հետամուտ եղեք հյուրասիրությանը (Հռոմ. 12:13):

44. Եղբայրասիրությունը թող հաստատ մնա ձեր մեջ: Մի՛ մոռացեք օտարասիրությունը, որովհետև դրա շնորհիվ ոմանք հրեշտակներ հյուրընկալեցին՝ առանց իմանալու: Հիշեցե՛ք քանտարկյալներին՝ որպես թե դուք քանտարկված լինեիք նրանց հետ (Եբր. 13:1-3):

45. Հյուրասեր եղեք միմյանց հանդեպ առանց տրտնջալու (Ա Պետ. 4:9):

46. Հիվա՞նդ է ձեզանից մեկը, թող կանչի եկեղեցու երեցներին, և նրանք նրա վրա թող աղոթք անեն, թող յուզով օծեն նրան Տիրոջ անունով: Եվ հավատով եղած աղոթքը կփրկի հիվանդին, Տերը նրան ոտքի կկանգնեցնի: Եվ եթե մեղք գործած լինի, այդ նրան պիտի ներվի: Ձեր մեղքերը միմյանց խոստովանեցե՛ք և միմյանց համար աղո՛թք արեք, որպեսզի բժշկվեք. քանզի արդարի աղոթքը շատ ազդեցիկ է և օգնում է (Հակ. 5:14-16):

47. Եթե ձեր երկրում օտարական հաստատվի, նրան չնեղեք: Ձեր երկրի տեղաբնակի պես ընդունեցեք նրան (Ղևտ. 19:33-34):

48. Ալեհեր մարդկանց առաջ ոտքի կկանգնեք և կպատվեք ծերերին (Ղևտ. 19:32):

49. Խելացի որդին հնազանդ է հորը, բայց անհնազանդ որդին կորստյան պիտի մատնվի (Առակ.13:1):

50. Անմիտ որդին հոր տրտմությունն է և դառը ցավ է իր ծնողների համար (Առակ. 17:25):

51. Լսի՛ր որդյա՛կ, քեզ ծնող հորը և մի՛ արհամարհիր քո մոր ծերությունը (Առակ. 23:22):

52. Ով հայհոյում է իր հորն ու մորը, նրա լույսը պիտի հանգչի. նրա աչքերի բիբերը պիտի զգան խավարը (Առակ. 20:20):

53. Ով պատվում է հորը, քավում է իր մեղքերը, և ով հարգում է իր մորը, նման է գանձ դիզողի (Միք. 3:4):
54. Ով պատվում է հորը, ինքն էլ կուրախանա իր որդիներով, և նրա աղոթքը լսելի կլինի (Միք. 3:5):
55. Ով լսում է Տիրոջը, կհանգստացնի իր մորը և իր ծնողներին կծառայի այնպես, ինչպես՝ տերերին (Միք. 3:8):
56. Հոր օրհնությունն ամրացնում է որդիների տները, իսկ մոր անեծքը խաթիւում է հիմքերը (Միք. 3:11):
57. Մի՛ փնտրիր փառք քո հոր անարգանքի մեջ, որովհետև քո հոր անարգանքը փառք չէ քեզ համար: Արդարև, մարդու փառքն իր հոր պատվից է գալիս, որդիների նախատինքը՝ մոր անպատվությունից (Միք. 3:12-13):
58. Որդյա՛կ, գորավի՛գ եղիր քո հորը ծերության ժամանակ և նրան մի՛ տրտմեցրու իր կյանքի ընթացքում: Եվ եթե պակասի նրա խելքը, ների՛ր նրան, մի՛ անարգիր նրան քո ամբողջ ուժով: Ով հոգատար է հոր հանդեպ, Աստված չի մոռանա նրան: Դրա փոխարեն չարը կներվի քեզ, քո նեղության օրը Տերը կհիշի քեզ և, ինչպես սառույցն է հալվում ջերմությունից, այնպես էլ կհալվեն քո մեղքերը:

.....
Ով լքում է հորը, նման է Աստծուն անարգողի, ով բարկացնում է իր մորը, անիծված է Տիրոջից (Միք. 3:14-18):

.....

59. Քո խրատը մի՛ խնայիր երեխային, որովհետև եթե գավազանով էլ խփես նրան՝ չի մեռնի, դու նրան կհարվածես գավազանով, բայց հոգին կփրկես մահից (Առակ. 22:13-14):
-
60. Անմտությունը բորբոքված է երիտասարդի սրտում. ուրեմն՝ գավազանը և խրատը հեռու են նրանից (Առակ. 22:15):
61. Երիտասարդը դաստիարակվում է՝ ըստ իր ընտրած ճանապարհի և ծերության ժամանակ էլ չի հեռանում դրանից (Առակ. 22:6):
62. Եթե գավակներ ունես, խրատի՛ր նրանց, մանկությունից խոնարհեցրո՛ւ նրանց պարանոցը (Միք. 7:25):
63. Եթե դուստրեր ունես, զգո՛ւյ՛շ եղիր նրանց մարմինների համար և քո դեմքի լրջությունն անպակա՛ս արա նրանցից:
Ամուսնացրո՛ւ քո դստերը, և դու մեծ գործ արած կլինես. տո՛ւր նրան իմաստուն մարդու (Միք. 7:26-27):
64. Ով սիրում է իր որդուն, պետք է հաճախակի պատժի նրան, որպեսզի վերջում ուրախ լինի: Ով խրատում է իր որդուն, նրանից օգուտ կտեսնի և ծանոթների մեջ

նրանով կպարծենա: Ով ուսուցանում է իր որդուն, թշնամու նախանձը կշարժի և բարեկամների առջև նրանով կպարծենա (Միք. 30:1-3):

65. Ով գուրգուրում է իր որդուն, նրա վերքերը կկապի, և նրա ամեն մի ճիչի հետ կգալարվեն նրա աղիքները (Միք. 30:7):
66. Անվարժ ձին կամակոր է լինում, և քմահաճ որդին՝ լկտի (Միք. 30:8):
67. Անամոթ դստեր վրա հսկողություն՝ ևն հաստատիր, որպեսզի քեզ ծաղրի չենթարկի թշնամիների առջև, որպեսզի զրույցի նյութ չդառնաս քաղաքում և նախատինք՝ ժողովրդի մեջ, որպեսզի նա քեզ ամոթահար չանի ամբոխի առջև (Միք. 42:11):
68. Անամոթ դստեր վրա հսկողություն՝ ևն հաստատիր, որպեսզի համարձակություն ստանալով՝ նա ինքնագլուխ չլինի (Միք. 25:13):

69. Մարդ կա, որ ամոթի պատճառով է հոգին կորցնում. նա կկորչի իր մարդահաճության համար:

Մարդ էլ կա, որ բարեկամի պատճառով է ամոթը հանձն առնում և իզուր նրան թշնամի դարձնում իրեն (Միք. 20:24-25):

70. Կաշառակերը սպանում է իր հոգին, բայց կաշառք ատողը պիտի ապրի (Առակ. 15:27):
71. Կաշառքի համար գիրկը բացողը հաջողություն չի գտնի իր ճամփին (Առակ. 17:23):
72. Նվերներն ու կաշառքը կուրացնում են իմաստունների աչքը և, ինչպես բերանի կապ, կաշկանդում հանդիմանությունը (Միք. 20:31):
73. Լավ է այն մարդը, որ թաքցնում է իր հիմարությունը, քան այն մարդը, որ թաքցնում է իր իմաստությունը (Միք. 20:33):

74. Հանճարեղ մարդու երեսն իմաստուն է, իսկ անմիտ մարդու աչքերն այս ու այն կողմ են նայում (Առակ. 17:24):
75. Ստախոս վկան առանց պատժի չի մնա, և չի փրկվի նա, ով զուր տեղն է մեղադրում (Առակ. 19:5):
76. Քո եղբոր մասին ստեր մի՛ սերմանիր, նույնը՝ և բարեկամի մասին (Միք. 7:13):
77. Մի՛ ախորժիր ստեր ասել ամեն բանի մասին, քանզի հաճախակի ստելը լավ բան չէ (Միք. 7:14):
78. Մի՛ ընտելացրու քո բերանը երդումի (Միք. 23:9):
79. Մի՛ վարժվիր Սրբի անունով երդվել (Միք. 23:10):

80. Գինին անառակության է մղում, հարբեցողությունը՝ թշնամության, և ով անձնատուր է լինում դրանց՝ խելացի չէ (Առակ. 20:1):
81. Գինու մոտ քեզ քաջ մի՛ ցույց տուր, քանզի գինին կործանել է շատերին: Ինչպես քուրան փորձում է սրի սայրի ջրդեղված լինելը, այդպես էլ գինին հպարտների սիրտը փորձում է վեճով (Միք. 34:30-31):

82. Գինին հոգու դառնություն է, երբ այն խմում են շատ և ընկնում գրգռության և հակառակության մեջ: Հարբեցողությունը շատացնում է անզգամի բարկությունը՝ դառնալով գայթակղություն (Միք. 34:38-39):
83. Կանայք և գինին կործանում են իմաստությունը, և լկտի մարդը պիտի սատակի (Միք. 19:2):

84. Լավ է բաց օդի մեջ մի անկյունում ապրել, քան անիրավությամբ ծեփված և խառնակ տան մեջ (Առակ. 21:9):
85. Չարաչք մարդու հետ հաց մի՛ կեր և մի՛ ցանկացիր նրա կերակուրը, քանզի նա ուտում և խմում է այնպես, ինչպես մեկը մազ կուլ տա: Նրան մի՛ ընդունիր քո տունը և քո հացը մի՛ կեր նրա հետ, քանի որ նողկանք կպատճառի քեզ և կապականի քո բարի խոսքերը (Առակ. 23:6-8):
86. Չար է նա, ով նախանձոտ աչքերով է նայում, երեսը թեքում է և անտեսում մարդկանց:
Չար աչքը նախանձոտ է նույնիսկ իր հացին և կարոտ է իր սեղանին (Միք. 14:8,10):
87. Շողոքորթների խոսքերը փաղաքշող են, բայց դառնում են կովի բուն (Առակ. 25:22):

88. Մի փոփոխիր վաղեմի սահմանված նշանները (Առակ. 23:10):
89. Ընկերոջ համար հոր փորողը ինքն է ընկնելու նրա մեջ. ով քար է գլորում ուրիշի վրա, ինքն իր վրա է գլորում այն (Առակ. 26:27):
90. Թե բարեկամի վրա բերան էլ բացես, մի՛ վախեցիր, քանզի հաշտություն կա, միայն թե դա չլինի նախատինք, ամբարտավանություն, գաղտնիք հայտնել և նենգ վիրավորանք (Միք. 22:27):
91. Ով հայտնում է գաղտնիքները, կորցնում է հավատարմությունը և չի գտնի բարեկամ իր հոգու համար (Միք. 27:17):
92. Ով հայտնում է գաղտնիքները, նա կորցնում է հաշտության հույսը (Միք. 27:24):
93. Քո աչքի առջև նա կքաղցրացնի իր բերանը, կզարմանա քո խոսքի վրա, իսկ հետո կծոի իր բերանը և քո խոսքը գայթակղության առարկա կդարձնի:
Շատ բան ատեցի, բայց ոչ մի բան այնպես չեմ ատել, ինչպես նրան. Տերը նույնպես ատելու է նրան (Միք. 27:26-27):
94. Ով հոր փորի, նրա մեջ կընկնի, և ով որոգայթ լարի, կբռնվի նրա մեջ: Ով չարություն անի, կգլորվի նրա մեջ և չի էլ իմանա, թե այն որտեղից հասավ իրեն (Միք. 27:29-30):
95. Եթե բարեկամ ես ձեռք բերում, փորձո՛ւ ձեռք բեր նրան և իսկույն մի՛ վստահիր նրան, քանզի բարեկամ կա, որ բարեկամ է իրեն պետք եղած ժամանակ միայն և քեզ հետ բարեկամ չի մնա քո նեղության օրը. բարեկամ կա, որ թշնամի է դառնում քեզ, և քո վեճն ու նախատինքը հրապարակում:
Բարեկամ էլ կա, որ սեղանակից է քեզ, սակայն քեզ մոտ չի մնա քո նեղության օրը (Միք. 6:7-10):

96. Հետո՛ւ մնա քո թշնամիներից և զգո՛ւյշ եղի՛ր բարեկամներից: Հավատարիմ բարեկամը հզոր պատվար է, իսկ ով գտնի նրան՝ գանձ է գտել: Հավատարիմ բարեկամն անփոխարինելի է, և անկշռելի է նրա բարությունը (Միք. 6:13-15):
97. Որոգայթով կբռնվեն նրանք, ովքեր ուրախանում են բարեպաշտների անկումով. իրենց մահից առաջ հեծությունը պիտի մաշի նրանց (Միք. 27:32):

98. Մի՛ ծաղրիր այն մարդուն, որի հոգին դառնացած է, քանզի Տե՛րն է, որ նվաստացնում և բարձրացնում է նրան (Միք. 7:12):
99. Եվ հիմա ծաղր անողներ մի լինեք, որ ձեր կապերն ավելի չպնդանան (Ես. 28:22):
100. Մինչև ե՞րբ պիտի, ով անմիտներ, անստություն սիրեք, և մինչև ե՞րբ պիտի ծաղր անելը հաճելի լինի ծաղր անողներին. և հիմարներն ատեն գիտությունը (Առակ. 1:22):
101. Ամբարտավան լրբի անունը ծաղրող է (Առակ. 21:24):

102. Մերձավորիդ փո՛խ տուր ժամանակին, հաստա՛տ պահիր խոսքդ, հավատարի՛մ եղի՛ր նրան և միշտ կգտնես քեզ համար անհրաժեշտը (Միք. 29:3):
103. Շատերը փոխ վերցրածը գտած բան համարեցին և դառնություն պատճառեցին իրենց օգնողներին (Միք. 29:4):
104. Մինչև վերցնելը մարդ համբուրում է մերձավորի ձեռքը և խոնարհ ձայնով է խոսում նրա ունեցվածքի մասին: Վերադարձնելու ժամանակ նա կհետաձգի ժամկետը, ցավալի խոսքեր կասի և կգանգատվի ժամանակից: Եթե փոխատուն կարողանա տվածի հազիվ կեսը հետ առնել, ապա այն կհամարի գտած բան. իսկ եթե չկարողանա, կգրկվի իր ունեցվածքից և նրան զուր տեղը թշնամի կդարձնի իրեն: Սա էլ անեծք և բամբասանք կհատուցի և պատիվ տալու փոխարեն կանարգի նրան (Միք. 29:5-9):
105. Մի՛ ամաչիր գործընկերոջ և ուղեկցի հետ հաշիվները պահելու և ժառանգությունն ուրիշների հետ բաժանելու համար, կշռի և չափի ճշգրտության, քիչ կամ շատ ունեցվածքի համար, վաճառականներին ապրանքը թանկ վաճառելու համար, որդիներին շատ խրատելու և չար ծառաների կողերն արնոտելու համար (Միք. 42:3-5):
106. Չար կնոջ հետ լավ է կնիք դնել բերանին, և ուր շատ ձեռքեր կան, ունեցվածքդ պահի՛ր փակի տակ: Ինչ տալիս ես, հաշվով և կշռո՛վ տուր, իսկ առևտուրը գրանցի՛ր (Միք. 42:6:7):
107. Քո պատվի վրա պարսավանք մի՛ բեր: Քո կյանքի ավարտի օրը և վախճանի ժամանակ միայն բաշխի՛ր և տո՛ւր ժառանգությունդ (Միք. 30:24):

108. Մի՛ ծուլացիր քո ուխտի մեջ (Միք. 7:9):
109. Որքան որ ուխտ անես՝ կատարի՛ր, քանի որ լավ է ուխտ չանել, քան թե ուխտ անել և չկատարել (Ժող. 5:4):

110. Համբերատարը միառժամանակ զսպում է իրեն, և հետո դարձյալ ուրախությունը տիրում է նրան: Նա միառժամանակ կթաքցնի իր խոսքերը, և շատերի շուրթերը կպատմեն նրա իմաստության մասին (Միք. 1:29-30):
111. Նախանձն ու բարկությունը կարճեցնում են կյանքի օրերը, և հոգսերը ծերացնում ժամանակից առաջ (Միք. 30:26):
112. Մեռյալի հանգչելուց հետո հանգի՛ստ թող նրա հիշատակը և մխիթարվի՛ր, որ նա ավանդել է իր հոգին (Միք. 38:24):
113. Արդարացի չէ անպատվել իմաստուն աղքատին, և օրինավոր չէ պատվել անարդար մարդուն (Միք. 10:26):
114. Ավելի լավ է նա, ով փողոց է մաքրում, քան նա, ով սիգալով ճեմում է, բայց մնում է հացի կարոտ (Միք. 10:30):
115. Տիրոջ համար դյուրին է աղքատին անակնկալ հարստացնելը (Միք. 11:23):
116. Ձեր մարմնի վրա դաջվածք մի՛ արեք (Ղևտ. 19:28):
117. Քո տանը բնակեցրո՛ւ օտարին, և նա խոովություն կգցի քո տան մեջ ու կօտարացնի քեզ քո յուրայիններից (Միք. 11:36):
118. Տիրոջ առջև մի՛ փորձիր արդարանալ և թագավորի առջև ճարտարախոս մի՛ երևար (Միք. 7:5):
119. Զինվորները նույնպես հարցնում էին Նրան. «Իսկ մե՛նք ի՞նչ անենք»: Նա ասաց նրանց. «Ոչ ոքի մի՛ նեղեք, ոչ ոքի մի՛ զրպարտեք, ձեր ռոճիկը թող ձեզ բավարար լինի» (Ղուկ. 3:14):
120. Մի՛ ձգտիր դատավոր լինել, գուցե չկարողանաս վերացնել անիրավությունը: Գուցե երբևէ ակնածելով հզորից՝ սայթաքես քո արդարությունից (Միք. 7:6):
-

Հայրերից

1. Դժբախտ է այն մարդը, որ իր հոգու արժեքը չիմանալով՝ թավալվում է մեղքի աղբանոցում (Հերոնիմոս Երանելի):

2. Զգուշացի՛ր մանրութեանդ, որ հանկարծ հանցանք չգործես, և մի՛ արհամարհիր փոքր բաները, որպեսզի ծանր մեղքերի մեջ չընկնես (Հայր Սրապիմոն):
3. Մարդկային սիրտը չի կարող առանց հաճույքի մնալ: Եթե նա հոգևոր առաքինությունների մեջ այն չգտնի, ապա զգայական հաճույքների մեջ պիտի փնտրի այն (Գրիգոր Մեծ):
4. Աստծուն մի պատկերացրու՝ որպես ահեղ պատժողի. Նա շատ ողորմած է (Հոգեշահ գրքերից):
5. Ով տանջանքները չի մտաբերում, տանջանքից չի խուսափի (Հոգեշահ գրքերից):
6. Առաքինությունների գլուխը սերն է, իսկ ախտերի գլուխը՝ ինքնաարդարացումը (Հովհան Մանդակունի):

7. Հարց. - Ինձ տանջում է այն միտքը, որ ես չեմ կարող կերակրել իմ տնեցիներին, և դրա հետևանքով վշտանում եմ: Սա ի՞նչ է նշանակում:
Պատ. - Սա մարդկային թախիժ է: Եթե մենք հույսներս Աստծո վրա դնենք, ապա Նա Ինքը մեզ կառաջնորդի՝ համաձայն Իր կամքի: Եվ այսպես, հոգսդ դիր Տիրոջ վրա (Սաղմ. 54:23), քանզի Նա ի գործ է քեզ և քո տնեցիներին տալու անհրաժեշտ ամեն ինչ՝ առանց վշտի ու ողբի: Ասա Նրան. «Թող Քո կամքը լինի», և Նա չի թողնի քեզ վշտի ու ողբի մեջ և անհրաժեշտ ամեն բան կտա: Թող մեզ ողորմի Տերը և պահպանի Իր աջով. Ամեն (Բարսիլիսկոս Մեծ):
8. Հյուրընկալության և բարեպաշտության շնորհիվ Ղովտն անվնաս դուրս եկավ Սողոմից, մինչ շրջակա երկիրը պատժվեց հրով ու ծծմբով: Հավատքի և հյուրընկալության համար փրկվեց պոռնիկ Ռահաբը (Կդեմես Հռովմեացի):
9. Ազգականների համար չափազանց մտահոգվելը մեղք է: Նրանք իրենք էլ կարող են հոգալ իրենց հոգսերը, իսկ դու զբաղվիր հոգուդ փրկությամբ, չե՞ որ մահը ոչ թե սարերի ետևում է, այլ մեջքիդ է կանգնած (Հոգեշահ գրքերից):
10. Անմխիթար մի վշտացիր հայրենիքիդ վատ վիճակի համար: Վշտացիր նրա համար, որ վատ ես աշխատում երկնքում պատրաստված քո անապական ու հավիտենական Հայրենիքիդ համար և քո սիրտը հեռու է Աստծուց («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

11. Սուտը սիրո ոչնչացումն է, իսկ երդմնազանցությունը՝ Աստծուն ուրանալը (Հովհաննես Սանդուղք):
12. Խելամիտներից ոչ ոք սուտը չի համարի փոքր մեղք, քանի որ չկա այնպիսի արատ, որի դեմ Ամենասուրբ Հոգին ասած լինեք այսպիսի սարսափելի խոսք: Եթե Աստված «կործանում է բոլոր ստախոսներին» (Սաղմ. 5:7), ապա ինչ կլինի նրանց հետ, ովքերը սուտը հաստատում են երդումով (Հովհաննես Սանդուղք):
13. Կեղծավորությունը ստի մայրն է (Հովհաննես Սանդուղք):
14. Մեկը ստում է ուրախանալու համար, մյուսը՝ ելնելով ցանկասիրությունից, մեկ ուրիշը՝ որպեսզի ստիպի ներկաներին ծիծաղել, իսկ մեկն էլ այն բանի համար,

որպեսզի մերձավորի համար որոգայթ լարի և չարիք գործի նրա հանդեպ (Հովհաննես Սանդուղք):

15. Ով ձեռք է բերել Աստծո երկյուղը, նա հեռացել է ստից՝ ունենալով իր մեջ անկաշառ դատավոր՝ իր խիղճը (Հովհաննես Սանդուղք):
16. Ինչպես՝ բոլոր կրքերի, այդպես էլ ստի պարագայում մենք տեսնում ենք վնասի տարբեր աստիճաններ, քանզի այլ է նրա դատաստանը, ով ստում է պատիժ կրելու վախից և այլ՝ նրանը, ով ստում է առանց համապատասխան վտանգի (Հովհաննես Սանդուղք):
17. Գինու ազդեցությունից ուրախացողն ամեն ինչում ակամա ճշմարտությունն է ասում, այդպես և խանդաղատանքով լիացածը չի կարող ստել (Հովհաննես Սանդուղք):
18. Նրանք, ովքեր սովորաբար սուտ կամ ճիշտ՝ փողոցների ու հրապարակների վրա Աստծո ահավոր անունը գուր տեղն իրենց բերանն են առնում, մեծ, սաստիկ ու դառը պատիժ պիտի կրեն Աստծուց արդար դատաստանի օրը, եթե ետ չդառնան այդ չար սովորությունից (Հովհաննես Երզնկացի):
19. Բոլոր ստախոսները, եթե ետ չդառնան ու չապաշխարեն, սատանայի հետ կորստի պիտի մատնվեն, համաձայն այն խոսքի, թե. *«Տերը կկործանի բոլոր ստախոսներին»* (Մաղմ. 5:7): Ճշմարտախոս բերանը Սուրբ Հոգու դուռն է, իսկ ստախոս բերանը դժոխքի դուռն է և դևերի մուտքը: Հետևաբար, ձեր բերանը ճշմարտության վարժեցրեք, որպեսզի Սուրբ Հոգին ձեր մեջ բնակվի (Հովհաննես Երզնկացի):

20. Եթե մարմնավոր սերն այնքան է գերում հոգին, որ ամեն ինչից հեռացնելով՝ կապում է սիրելիին, ապա ինչեր չի անի Քրիստոսի հանդեպ սերը ու Նրանից բաժանվելու երկյուղը (Հովհան Ոսկեբերան):
21. Նյութական մի ինչ-որ բանից բռնկվող սերը նման է անձրևից առաջացած հեղեղի, որը ժամանակի ընթացքում դադարում է՝ կախված տվյալ նյութի ցամաքելուց: Իսկ աստվածային սերը գետնից բխող աղբյուրի է նման, որի աղբյուրները երբեք չեն ցամաքում (Իսահակ Աստրի):
22. Մարմնավոր սերը, հոգևոր զգացումներով կապված չլինելով, երբ որևէ չնչին պատճառ է ի հայտ գալիս, շատ հեշտությամբ գոլորշիանում է: Իսկ հոգևոր սերը այդպես չէ, այլ երբ ինչ-որ վշտեր են պատահում, Աստծո տնօրինության տակ գտնվող աստվածասերի սրտում սիրո միությունը չի սպառվում (Աբբա Դիադորոս):
23. Մեր սիրո չափի համաձայն էլ Աստված մեր պարտքերն է կրճատում (Մաղաքիա Օրմանյան):
24. Նա, ով ինչ-որ բան է վերցնում, մարդկային ուրախություն է զգում: Նա, ով տալիս է, հաղորդակից է լինում Աստվածային ուրախությանը («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

25. Ինչպես մարմնի առողջության համար բժշկից շնորհակալություն չհայտնելն անխոհեմ է, երբ նա մեզ դառը և տհաճ դեղամիջոցներ է տալիս, այդպես էլ անխոհեմ է անշնորհակալ գտնվել Տիրոջ առաջ այն ամենի համար, ինչը մեզ տհաճ է թվում՝ չմտածելով, որ ամեն բան պատահում է՝ ըստ Նրա նախախնամության և մեր օգտի համար (Անտոն Անապատական):
26. Ոչինչ հոգուն այդքան չի հակում իմաստասիրության, որքան՝ վիշտը (Հովհան Ոսկեբերան):
27. Ինչպես տխուր, վիատ ու մռայլ մարդը, եթե նույնիսկ գեղեցիկ դեմք ունի, կորցնում է իր գեղեցկությունը, իսկ անհոգ և հեզաբար ժպտացողը շատացնում է իր գեղեցկությունը, այդպես էլ հոգին է: Մռայլ հոգին, թեկուզ հազարավոր առաքինություններ էլ ունենա, միևնույն է, նրանից վերանում է հոգու ամբողջ գեղեցկությունը (Հովհան Ոսկեբերան):
28. Փրկությունը միայն չարություն չգործելը չէ, այլ՝ չարությանն արիությամբ համբերելը (Հովհան Ոսկեբերան):
29. Վերացրու փորձություններն ու խորհուրդները, և ոչ մի սուրբ չի լինի: Փրկարար փորձությունից փախչողը փախչում է հավիտենական կյանքից (Աբբա Զոսիմոս)
30. Համբերությունը ես համարում եմ առաքինությունների թագուհին, որ հիմնված է հերոսական սխրագործությունների վրա, ինչը խաղաղություն է պատերազմում, լուրջություն՝ փոթորկի մեջ և անսասան ամրություն՝ այն ունեցողների համար (Գրիգոր Սինայեցի):
31. Ինքներդ ձեզ այսպես համոզեք. «Ի՞նչ են այս վշտերը դժոխքի տանջանքների համեմատ, ինչին կմատնվենք մեր մեղքերի պատճառով» (Աբբա Եսայի):
32. Վշտերին համբերելը և սեփական դժբախտությունների համար ուրիշներին չմեղադրելը ճշմարիտ վիճակ է (Մարկոս Ճգնավոր):
33. Ինչպիսի վշտեր էլ քեզ պատահեն, դրանում քեզանից բացի ոչ ոքի մի մեղադրիր և ասա. «Սա ինձ հետ պատահեց իմ մեղքերի պատճառով» (Աբբա Օրիոս):
34. Եթե ինչ-որ բանի պատճառով պատժվում ես Աստծուց, մի տրտնջա, քանզի նա պատժում է՝ որպես Հայր և որպես Բարերար՝ արժանի է գոհության (Նեղոս Սինայեցի):
35. Ընկնելով մի՛ հառաչիր, առաջադիմելով մի՛ հպարտացիր (Նեղոս Սինայեցի):
36. Դուք միշտ ախ ու վախ եք անում, կարծում եմ դրա պատճառն այն է, որ ձեր հույսը կապել եք ձեր արած գործերին՝ որպես ձեր փրկության արգասիք: Դա հրեական ճանապարհ է: Իսկ քրիստոնեական արցունքաթաթախ ապաշխարելը և խնդրելը. «Տեր, որ տնօրինում ես ամեն ինչ, փրկիր ինձ»: Չէ՞ որ փրկության համար Տիրոջն ապավինելը քրիստոնյաների պարտականությունն է և իրենց հոգու փրկության գրավականը: Այս կետը շատ կարևոր է: Երբ Տիրոջ հանդեպ ունեցած ապավինությունը կամաց-կամաց շեղվում է, այդժամ բոլոր գործերը ծովում են, քանզի այդժամ Տերը հետ է կանգնում՝ ասելով. «Դե մնա

այն բանի հետ, ինչի վրա հույս ես դրել»։ Տիրոջն ապավինելու զգացումը մեծ գործ է (Թեոփիլոս Միայնակյաց)։

37. Եթե ուզում ես ուրախանալ անասելի ուրախությամբ, ապա կրիր այն վշտերը, որոնք քեզ Աստծո կողմից են ուղարկվում և չես զղջա («Հոգևոր բժիշկ» գրքից)։

38. Ինչը մարմնի համար սառնամանիքն է, այդպես էլ հոգու համար վատ խիղճն է, այստեղից են առաջանում ստրկությունն ու վախկոտությունը։ Քանզի ոչ ոք այդքան չի վախենում, որքան՝ կենցաղին կապված մարդը։ Նա Կայենի նման է ապրում՝ ամեն օր վախից դողալով։ Նրա ամբողջ ցանկությունն ապականացու և վաղանցուկ առարկաներին ձգտելն է, այդ պատճառով էլ թեև ինքն անձամբ փորձանքի մեջ չի ընկել, բայց այն տեսնելով ուրիշների մոտ՝ իրեն արդեն կործանված է համարում։ Դրա համար էլ այդպիսի մարդը չափազանց վախկոտ և փոքրոգի է (Հովհան Ոսկեբերան)։
39. Քրիստոսն ինձ հետ է, էլ ես ումի՞ց պիտի վախենամ։ Թե՛ ծով, թե՛ ալիքներ, թե՛ իշխանավորների ցասում այս ամենն ինձ համար չնչին սարդոստայններ են։ Քանզի մշտապես ասում եմ. «Տեր» (Հովհան Ոսկեբերան)։
40. Ով կասկածում է Աստծուն, նա Կայենի նման մշտապես գտնվում է տագնապի ու անհանգստության մեջ (Եփրեմ Ասորի)։
41. Ով երկյուղում է Աստծուց, նա վեր է ամեն տեսակի վախից, վերացրել և հեռու է վանել իրենից այս դարի բոլոր սարսափները։ Նա հեռու է ամեն տեսակի վախերից և ոչ մի երկյուղ իրեն չի մերձենա, եթե նա վախենա Աստծուց և պահի Նրա բոլոր պատվիրանները (Եփրեմ Ասորի)։
42. Վախկոտությունը հանկարծահաս դժբախտության սպասումով շեղում է հավատից։ Դա նաև հաստատուն հույսից զուրկ լինելն է (Հովհաննես Սանդուղք)։
43. Վախկոտները փառասերներն են, բայց ոչ բոլոր անվախներն են, որ խոնարհամիտ են (Հովհաննես Սանդուղք)։
44. Վախկոտությունը հավատքից շեղում է և հանկարծահաս դժբախտությունների սպասում (Հովհաննես Սանդուղք)։
45. Բոլոր վախկոտները սնապարծ են, բայց ոչ բոլոր քաջերն են խոնարհամիտ, քանի որ ավագակներն էլ են լինում անվախ (Հովհաննես Սանդուղք)։
46. Հպարտ հոգին վախի ծառա է, հույսն իր վրա դնելով՝ նա վախենում է անգամ թույլ շշուկներից և ստվերներից (Հովհաննես Սանդուղք)։
47. Իրենց մեղքերի համար լացողներն ու ցավ քաշողներն աներկյուղ են (Հովհաննես Սանդուղք)։
48. Մի՛ ծուլացիր կեսգիշերին գնալ այն վայրը, որտեղ վախենում ես լինել։ Իսկ եթե դու փոքր-ինչ անգամ զիջես այս մանկական և ծիծաղի արժանի վախին, ապա նա քեզ հետ կծերանա։ Բայց երբ աղոթքով զինված գնաս այդ վայրը, ապա ձեռքերդ տարածիր և Հիսուսի անվամբ զարկիր թշնամուն, քանզի դրանից ուժեղ զենք չկա ո՛չ երկնքում և ո՛չ էլ երկրի վրա, իսկ երբ ազատվես այդ

հիվանդությունից, փառաբանիր Ազատարարին և Նա հավիտյան կպահպանի քեզ (Հովհաննես Սանդուղք):

49. Հնարավոր չէ մի բույեում հագեցնել որովայնը, այդպես և հնարավոր չէ շուտափույթ հաղթել վախկոտությանը: Մեր մեղքերի համար լացի հետ միասին չքվում է նաև վախը: Ով դարձել է Տիրոջ ծառա, նա վախենում է միայն իր Տիրոջից, իսկ ով Տիրոջ երկյուղը չունի, նա հաճախ նաև իր ստվերից է վախենում (Հովհաննես Սանդուղք):
50. Իրենց մեղքերի համար լացողներն ու ցավ քաշողներն աներկյուղ են (Հովհաննես Սանդուղք):
51. Երբ աներևույթ չար ոգին մոտենում է, այդժամ վախենում է մարմինը, իսկ երբ մոտենում է հրեշտակը, այդժամ ուրախանում է խոնարհի հոգին: Ով դարձել է Տիրոջ ծառա, նա վախենում է միայն իր Տիրոջից, իսկ ով Տիրոջ երկյուղը չունի, նա հաճախ նաև իր ստվերից է վախենում (Հովհաննես Սանդուղք):
52. Վախկոտ մարդն ախտահարված է երկու հիվանդություններով՝ մարմնասիրությամբ և թերահավատությամբ (Իսահակ Ասորի):
53. Պետք է այնպես քեզ զգաս, ինչպես որ զգում է իրեն ծովում խեղդվողը, որ բռնվել է տախտակամածից և պառկել նրա վրա, որով մնում է ու քշվում անդունդների վրայով: Նա միշտ զգում է, որ պատրաստ է կործանվելու, բայց այդ զգացումի հետ միասին զգում է նաև իր տակ փրկարար փայտը: Սա է ճշմարիտ պատկերը բոլոր հոգիների, որոնք ճշմարտապես փրկվում են Տիրոջով: Նա զգում է, որ ինքն իրենով կորսվում է, բայց միևնույն ժամանակ, զգում է, որ Տիրոջով փրկություն կա՝ հավատով առ Աստված (Թեոփիլոս Միայնակյաց):

54. Սեփական բարի գործերի մասին մոռացումը դրանց ամենաապահով պահապանն է (Հովհան Ոսկեբերան):
55. Գործի անցնելուց առաջ նախապես աղոթիր Աստծուն: Որտեղ Տիրոջ անունն է, այնտեղ էլ բոլոր հաջողություններն են (Հովհան Ոսկեբերան):
56. Ով ենթարկվում է ղեկավարներին, նա հնազանդվում է Աստծուն (Հովհան Ոսկեբերան):
57. Ջանա, որպեսզի քո գործերը դասավորվեն ոչ թե այնպես, ինչպես դու ես կամենում, այլ՝ ինչպես Աստծուն է հաճելի (Գրիգոր Նյուսացի):
58. Երբ ցանկանում ես որևէ բարդ գործի լուծում տալ, ապա դրա հետ կապված ընտրիր այն, ինչ հաճելի է Աստծուն և, իհարկե, դրան օգտակար լուծում կգտնես (Մարկոս Ճգնավոր):
59. Հարց. - Եթե որևէ գործ անելու հարցում կասկածներ ունեմ, արժե՞ այդ գործը ձեռնարկել: Ասա, ինչպե՞ս վարվեմ:
- Պատ. - Եթե քեզ որևէ գործ պատահի, երեք անգամ աղոթիր դրա համար Աստծուն, խնդրիր Նրան, որպեսզի Նրա կամքից չչեղվես: Եթե հնարավորություն չկա հայրերին հարցնելու, բայց աղոթքից հետո էլ միտքդ

մղում է անել այդ գործը, ապա արա, քանի որ ակնհայտորեն այդ դիտավորությունն Աստծուց է, այլ ոչ թե՝ քեզանից (Բարսիլիսկոս Մեծ):

60. Բոլոր գործերում Աստծուն ունեցիր սկիզբ և վերջ (Գրիգոր Աստվածաբան):
61. Ավելի լավ է ենթականերդ սիրեն քեզ, քան վախենան քեզանից, որովհետև վախից սուտ և կեղծավորություն է ծնում, իսկ սիրուց՝ ճշմարտություն և ջերմեռանդություն («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
62. Ղեկավարը պետք է սիրի իր ենթականերին, ինչպես մայրն է սիրում իր զավակներին, իսկ եթե մեկն անհնազանդ է, ապա պետք է սրտանց աղոթի Աստծուն նրա համար. «Տեր, իմաստություն տուր Քո ծառային: Դու սիրում ես նրան»: Եվ այդ ժամանակ քո աղոթքը նրան օգուտ կբերի և ինքդ էլ կհասկանաս, թե ինչ լավ է ենթակաների համար աղոթելը:
Լավ ղեկավարին բոլորը կսիրեն, որովհետև բոլոր մարդիկ սիրում են, երբ նրանց հետ սիրալիք են վերաբերվում («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
63. Եթե որևէ բարի և օգտակար գործ ենք ձեռնարկում առանց Տիրոջից շնորհի ու օգնության հայցելու, ապա թեև մեր գործերն ինքնըստինքյան սուրբ լինեն, միևնույն է, նրանց վերջը կլինի տխուր և նույնիսկ մեղսալի (Հոգեշահ գրքերից):

64. Կարդացեք ոչ թե հետաքրքրասիրությունից ելնելով, այլ՝ բարեպաշտություն սովորելու և սեփական տկարությունը գիտակցելու համար և սրա միջոցով խոնարհություն ձեռք կբերեք («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
65. Գրքերը խոնարհությամբ կարդացեք և Աստված կլուսավորի ձեր սրտերը («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
66. Այո, չէ՞ որ միայն Ավետարանի և Նոր Կտակարանի հետ կարելի է ամբողջ կյանքն անցկացնել և ամբողջը կարդալ: Այն, եթե ամբողջովին էլ կարդաս, դեռ չի նշանակում, թե կարդացիր-վերջացրիր: Հարյուր անգամ էլ կարդաս, միևնույնն է՝ դեռ չկարդացածի պես է («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
67. Երբ կարդում ենք սուրբ հայրերի գրվածքները, մեզ հետ զրուցում են սրբերը՝ իրենց գրվածքներով խրատելով մեզ (Հոգեշահ գրքերից):
68. Առանձնությունը սեր է բորբոքում Աստծո հանդեպ (Հոգեշահ գրքերից):
69. Առանձնությունն իմաստության ուսուցիչն է, առանձնացումը երկրային դրախտն է երկրի վրա (Հոգեշահ գրքերից):
70. Ինչ-որ մեկը կասի, որ միշտ խորհում է Աստծո մասին: Իսկ ինչի՞ մասին պիտի խորհենք, եթե ոչ՝ Աստծո: Չէ՞ որ Նա ստեղծել է մեզ, որպեսզի հավիտյան Իր հետ ապրենք և տեսնենք Նրա փառքը: Ով ինչ սիրում է, նրա մասին էլ խոսել է ուզում, իսկ հետո ձևավորվում է սովորություն: Սովորում ես Աստծո մասին մտածել, այսպես էլ կսկսես Նրան միշտ հոգուդ մեջ կրել, սովորում ես աշխարհի մտածումներին՝ այդպես էլ միշտ մտքով նրա հետ կլինես: Սովորում ես մտածել Տիրոջ չարչարանքների մասին, հավիտենական հրի մասին, այդպես էլ կհաստատվի քո մեջ: Բարու մեջ Աստված է օգնական, իսկ չարի՝ թշնամիները: Շատ բան կախված է նաև մեր կամքից: Պետք է ինքներս մեզ ստիպենք բարին գործել, բայց չափավոր (Հայր Սիդվանոս):

71. Աստվածսիրությունը Գրքից է ծնվում մարդու մեջ: Աղոթքների և արտասուքների, պահքի և ողորմության, խոնարհության ու սիրո հանդեպ սերը Գրքից է ծագում մարդկանց մտքում: Արիության և համբերության, հուսո և երկյուղի և բոլոր բարեգործությունների պատճառը մեզանում Սուրբ Գիրքն է լինում՝ մաքուր մտքով կարդալիս (Խոսրով Անձևացի):

72. Կամ ընդհանրապես ոչ ոքի մի սովորեցրու, կամ էլ այնպես սովորեցրու, որ փոխարենը նրանց համար դառնաս առաքինության տիպար (Հովհան Ոսկեբերան):
73. Ոչինչ այդքան առաքինության ճանապարհի վրա չի բերում մարդուն, որքան անարատ կյանքը, որովհետև մարդիկ այդքան չեն նայում խոսքերին, որքան՝ մեր գործերին (Հովհան Ոսկեբերան):
74. Ով խրատում է իրեն, նա խրատում է նաև ուրիշներին, ով սովորեցնում է իրեն, նա սովորեցնում է նաև մերձավորին (Եփրեմ Ասորի):
75. Ընկածին լավ է ոտքի կանգնեցնել, քան՝ նրա վրա ծիծաղել (Եփրեմ Ասորի):
76. Ավելի լավ է շտապես կարդացածդ գիտելիքները գործի դնել, քան դրանք այլոց սովորեցնել: Քանզի այդ ուսուցչությունից առաջանում է կործանարար սնափառություն (Աբբա Նիստերիոս):
77. Ամենից առաջ հարկավոր է սեփական անձը մաքրել, ապա նոր մյուսներինը, իմաստություն ձեռք բերել, ապա նոր՝ մյուսներին իմաստուն դարձնել, լույս դառնալ, ապա նոր մյուսներին լուսավորել, մերձենալ Աստծուն, ապա նոր Նրա մոտ բերել ուրիշներին, սրբանալ, ապա նոր մյուսներին սրբացնել (Գրիգոր Աստվածաբան):
78. Մերձավորին ժամանակից շուտ սովորեցնելը վտանգավոր է, որպեսզի անձամբ չընկնես այն բանի մեջ, ինչից սովորեցնում էիր զգուշանալ մերձավորիդ: Մեղքի մեջ ընկնողը չի կարող սովորեցնել, թե ինչպես խուսափել դրանից (Աբբա Եսայի):
79. Ամեն անգամ, երբ սովորեցնում ես մերձավորիդ, թե այս արա կամ այն, խորհիր, քո մասին և մտածիր, որ դու վերցնելով նիզդ և ցանկանալով կառուցել նրա տունը՝ ավերում ես սեփական տունդ (Աբբա Եսայի):
80. Եթե մտադիր եք որևէ ճիշտ դիտողություն անել, արեք այն՝ նախապես աղոթելով և խորին խոնարհությամբ (Հոգեշահ գրքերից):
81. Չկա այնպիսի պատվիրան, որն ուրիշներից պահանջի սեր և շտկված կյանք (Հոգեշահ գրքերից):
82. Փորձից հասկացել եմ, որ եթե մեկին պետք է դիտողություն կամ նկատողություն անեմ, ապա հարկավոր է նախապես աղոթել Աստծուն նրա համար: Երբեմն մտածում եմ, որ այդ եղբայրը դիտողությունները չի ընդունում, իսկ եթե սկզբից աղոթես նրա համար, ապա կտեսնես, որ քո սպասածից առավել նա թե դիտողությունն է հանգիստ լսում և թե ուղղվում է («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

83. Ի՞նչն է մարդու հոգուց հանում Աստծո մասին հիշողությունը՝ բարկությունը, արհամարհանքը, սովորեցնելու մարմաջը և այս աշխարհի դատարկաբանությունը: Իսկ երկայնամտությունը, հեգությունը և ամեն Աստծո գործ իր կողմն է գրավում Աստծո սերը (Հայր Հերոնտիոս):

84. Ով ընկերություն է անում ատելությամբ և կռվարարությամբ վարակված մեկի հետ, նա ընկերական կապի մեջ է գիշատիչ գազանի հետ (Անտոն Անապատական):
85. Արագ հեռացիր այն մարդկանցից, ովքեր չունեն խելամտություն և հոգևոր գիտակցություն (Անտոն Անապատական):
86. Եթե հանգիստ կյանք ես սիրում, մի գտնվիր նրանց շրջապատում, որոնց ամբողջ հոգսն ունայնություն է, իսկ եթե պատահաբար ընկնես նրանց մեջ, քեզ այնպես պահիր, կարծես թե նրանց հետ գործ չունես (Անտոն Անապատական):
87. Այսպիսին է մարդկային տկարությունը, երբ բարի մարդը հարաբերության մեջ է մտնում չարի հետ, ինքն էլ է չար դառնում, այն դեպքում, երբ վերջինս էլ հեշտությամբ բարի է դառնում (Հովհան Ոսկեբերան):
88. Չար մարդկանց հետ մի ապրիր և նրանց հետ մի խորհրդակցիր, որպեսզի արատը չախտահարի քո անարատությունը, որպեսզի նենգությունը չհաղթահարի քո բարությանը և նախանձն իշխանություն չվերցնի քո անկրքության վրա (Եփրեմ Ասորի):
89. Ավելի հեշտ է փոխառել արատներ, քան՝ տալ առաքինություններ, այնպես, ինչպես ավելի շուտ հիվանդությամբ կարող ես վարակել, քան մեկին հաղորդել քո առողջությունը (Գրիգոր Աստվածաբան):
90. Հարաբերության մեջ մի մտիր նրանց հետ, ովքեր զարշում են բարուց (Նեղոս Սինայեցի):
91. Մի բաց քո մտքերը տգետի առաջ և քո կամքը՝ անխոհեմի (Աբբա Եսայի):
92. Մի ձգտիր խորհուրդներ փոխառել քեզ հետ նույն կենցաղավարությամբ չապրող մարդու հետ, եթե նույնիսկ նա շատ իմաստուն լինի: Քո խորհուրդներն ավելի լավ է վստահես անուսում, բայց կյանքի փորձ ունեցող մեկին, քան գիտուն փիլիսոփային, ով դատողություններ է անում՝ ըստ իր ուսումնասիրությունների՝ կյանքում փորձված չլինելով (Բսահակ Ասորի):
93. Հարց. - Եթե հրեան կամ հեթանոսն ինձ կանչեն իրենց տոնական ճաշկերույթին, կամ էլ ընծաներ ուղարկեն, ընդունե՞լ դրանք, թե՞ ոչ:
Պատ. - Մի ընդունիր, որովհետև սուրբ եկեղեցուն հակադիր է, և պետք էլ չէ նրանց հյուր գնալ (Բարսիլիսկոս Մեծ):
94. Հարց. - Այլահավատ մարդկանցից ոմանք առևտրականներ են և իրենց տոներին ապրանքներ են վաճառում: Վայե՞լ է, արդյոք, մեր կարիքները հոգալու համար գնումներ կատարել նրանցից:
Պատ. - Անվայել չէ, որովհետև Առաքյալն ասում է. «Պետք է գնել և խղճմտանքի պատճառով խտրություն չդնել» (Ա Կորնթ. 10:25) (Բարսիլիսկոս Մեծ):

95. Ընկերություն մի՛ արա և մի՛ բնակվիր Քրիստոսի եկեղեցու թշնամիների, հերետիկոսների և հերձվածողների հետ: Լավ է խուսափել այն մարդկանցից, որոնք Աստծուց չեն վախենում և չեն պատվում Նրան («Հարց ու պատասխան» գրքից):
96. Ոչ մի կրոնական և ազգային ատելություն և արհամարհանք չպետք է լինի ուրիշ հավատքի և ազգի մարդու հանդեպ («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
97. Չարի, այսինքն՝ սատանայի, սերմանած մեղքերը պետք է ատել և հեռանալ, ըստ Դավթի, թե՛ *«Մեղքերն ատեցի և անարգեցի և Քո օրենքները սիրեցի»* (Սաղմ. 119:163): Նաև հարկ է ատել չարասերներին ու չզոջացողներին և հեռանալ նրանցից, որոնցից Տերն է պատվիրում հրաժարվել և նրանց համարել հեթանոս ու մաքսավոր, որոնք բազում անգամ խրատվելուց հետո ևս դարձի չեն գալիս (Մատթ. 18:15) (Ներսես Շնորհալի):

98. Եթե օրհնենք մեզ չարախոսողներին, այսինքն՝ նրանց մասին բարի բաներ խոսենք, ապա դրանով կսանձենք մեր շուրթերը (Անտոն Անապատական):
99. Չպետք է վշտանանք այն ժամանակ, երբ մեր մասին չարախոսություն ենք լսում, այլ այն ժամանակ, երբ դա ճշմարտություն է (Հովհան Ոսկեբերան):
100. Փոքրոգությունը, որ չի կարողանում վիրավորանքներ, փորձություններ կրել, հենց ժայռի վրա ընկած սերմն է (Տե՛ս Դուկ. 8:6) (Հովհան Ոսկեբերան):
101. Երբեք ինձ մի ասա. «Ես մեկ-երկու անգամ ներեցի նրան, բայց նա չցանկացավ հաշտվել»: Ոչ, եթե մենք ի սրտե ցանկանում ենք հաշտվել, ապա չենք նահանջի թշնամուց, մինչև չհաղթենք նրան մեր ջանասիրաբար խնդրվածքներով, մինչև մեր կողմը չքաշենք նրան և չպարտադրենք դադարեցնել մեր միջև թշնամությունը (Հովհան Ոսկեբերան):
102. Ինչո՞վ է ոչնչանում հիշաչարությունը: Մտքում պահելով Տիրոջ հանդեպ երկյուղը և վախճանի օրվա մասին հիշողությունը (Եփրեմ Ասորի):
103. Երբ քո մասին չարախոսում են, նայիր, թե արդյոք չարախոսությանն արժանի ինչ-որ բան չե՞ս արել: Իսկ եթե չես արել, ապա չարախոսությունը համարիր ցնդող ծուխ (Նեղոս Սինայեցի):
104. Նույնիսկ եթե ամենամեծ չարախոսությունն ու ամենաձանր վիրավորանքը կրես, հիշաչար մի եղիր, այլ օրհնիր, քանզի նա, ով հիշաչարությամբ է վերաբերվում դներին, անհիշաչար է մարդկանց հանդեպ և հակառակը՝ եղբոր հանդեպ հիշաչարը դների հետ խաղաղություն է հաստատում (Նեղոս Սինայեցի):
105. Եթե ինչ-որ մեկի կողմից վիրավորվել ես, համբերիր և այդ վնասը ետ կդառնա վիրավորողին (Նեղոս Սինայեցի):
106. Խելամիտներից ոչ ոք, ինչպես ես կարծում եմ, չի հակառակվի այն մտքին, որ չարախոսությունը ծնվում է ատելությունից և հիշաչարությունից (Հովհաննես Սանդուղք):
107. Չարախոսությունն ատելության ծնունդն է, թաքուն գործող մեծ տգրուկ, որը ծծում և ոչնչացնում է սիրո արյունը: Սա կեղծավոր սեր է, պատճառ

պղծության, սրտի կարծրացման և մաքրության կործանման (Հովհաննես Սանդուղք):

108. Ով ուզում է հաղթել չարախոսության ոգուն, թող նա մեղքը վերագրի ոչ թե մեղանշողին, այլ իրեն այդ արարքին մղող դևին: Քանզի ոչ ոք չի ցանկանում մեղանշել Աստծո դեմ, սակայն մեզանից ամեն ոք մեղանշում է առանց պարտադրանքի (Հովհաննես Սանդուղք):
109. Հիսուսի չարչարանքների մասին հիշողությունը բժշկում է հիշաչարությունը (Հովհաննես Սանդուղք):
110. Մեկի կողմից վնաս, վիրավորանք կամ բարկություն կրելիս մտածիր այն մասին, թե նա քեզ համար բազում բարիքների պատճառ դարձավ ոչ միայն այս կյանքում, այլև՝ հանդերձյալում (Մարկոս Ճգնավոր):
111. Առաքիությունները, վիրավորանքները ներելով՝ հաղթահարում են երկու տեսակի կրքերի՝ սնափառությանը և փառասիրությանը (Մարկոս Ճգնավոր):
112. Եթե չես ուզում չարչարվել, մի ցանկացիր չարություն անել, որովհետև առաջինը կրնակակոխ հետևում է վերջինին: Ով ինչ ցանում է, այն էլ հնձում է (Աբբա Իսիքիա):
113. Քրիստոնյան իր ուժերի ներածի չափով պետք է ամեն կերպ կարողանա մեղմել նրան, ով իրենից վշտացած է (Բարսեղ Մեծ):
114. Ջրպարտողի հետ մի համաձայնիր, նրա չարախոսությամբ մի տարվիր, բայց և ատելություն մի տածիր նրա հանդեպ, ով իր մերձավորին է անարգում (Ամբրոսիոս Անապատական):
115. Անաստուհի միս չեն ուտում, իսկ եղբոր միսն ազահաբար են ուտում, գինի չեն խմում, իսկ հոգիներս արյունով են շաղախում: Ամուսնացածներին արհամարհում են, բայց պոռնկանում են պիղծ խորհուրդներով: Զգեստների վատն են հագնում, իսկ ազահությունից այրվում են: Այդպիսիներից փախչել է պետք ու նրանց հետ չհարաբերվել (Եզնիկ Կողբացի):
116. Խնայեցե՛ք իրար և մի՛ ատեք միմյանց: Մի՛ նախանձեք, ոխ մի՛ պահեք, մի՛ մատնեք, մի՛ զրկեք, մի՛ չարախոսեք, մի՛ անարգեք, խռով մի՛ մնացեք, մի՛ խփեք, անողորմ մի՛ եղեք, մանր ու փոքր բաների պատճառով մի՛ վիճեք, մի՛ կռվեք և մի՛ հակառակվեք, որովհետև ամեն դատարկ, զուր և անիրավ բանի համար հաշիվ պիտի տանք դատաստանի օրը (Հովհաննես Երզնկացի):
117. Մեղքերից հեռու մնալու համար պետք է միտքը պահել վատ ու չար, դատարկ և փուչ մտածումներից, հայացքը՝ աշխարհի հրապույրներից, սիրտը՝ չար ցանկություններից և ինքնահավանությունից (մեծամտությունից), լսողությունը՝ ունայն և ծիծաղաշարժ զրույցներից, առավելապես մերձավորների հասցեին արվող չարախոսություններից, լեզուն՝ դատելուց և տրտնջալուց, որովայնը՝ քաղցրասիրությունից և գինու անչափավոր գործածումից ու փախչել անգործությունից (Հոգեշահ գրքերից):

118. Մի նախանձիր նրան, ով վեր է բարձրանում, այլ լավ է, որ բոլորին քեզանից բարձր համարես, որպեսզի քեզ հետ լինի Ինքը՝ Աստված (Անտոն Անապատական):
119. Նախաձն ու խոռվությունը ոչնչացրել են մեծ քաղաքներ և բնաջնջել են հզոր ժողովուրդների (Կդեմես Հռովմեացի):
120. Եթե ունեցածդ նախանձահարույց է, թաքցրու նախանձոտներից (Նեղոս Սինայեցի):
121. Եթե մեկը, մեղադրելով իրեն, նախանձի և վեճի պատճառով նորից ընկնի նույն մեղքերի մեջ, ապա թող իմանա, որ նա ներքուստ հիվանդ է նախանձի և վեճի առաջին պատճառով՝ փառասիրությամբ: Նա պետք է բուժի այդ հիվանդությունը փառասիրությանը հակառակ խոնարհամտության վարժություններով (իսկ խոնարհամտության վարժություններն իրականացվում են ստորացուցիչ գործերի միջոցով) (Բարսեղ Մեծ):
122. Ով ցանկանում է մարդկանցից փառք ստանալ, նա չի կարող նախանձից ազատ լինել, իսկ նախանձը չի կարող խոնարհամտություն ձեռք բերել (Աբբա Եսայի):
123. Եթե սկսում է կործանել քեզ նախանձը, հիշիր, որ մենք բոլորս Քրիստոսի անդամներն ենք, և որ մերձավորի պատիվն ու անարգանքը բոլորիս պատիվն ու անարգանքն է, և կհանգստանաս (Աբբա Եսայի):
124. Մի տրտմիր, եթե նախանձ մարդն ուրախանում է քո ձախորդությունների վրա, որովհետև ժամանակ կգա, որ դու կուրախանաս, և նա կտրտմի: Որովհետև ինչ չափով որ չափում է մեկը, նրանով էլ կչափվի իրեն (Պողոս Պատրիարք):

125. Աչքերիդ սանձ դիր, որ ամեն կողմ չնայեն (Հովհան Ոսկեբերան):
126. Հարց. - Եթե որևէ մեկը ծառայության ժամանակ մտնի եկեղեցի և դուրս գա նախքան ավարտը, մի՞թե մեղք չէ:
Պատ. - Կատարյալ և աստվածահաճո գործն այն է, երբ եկեղեցի մտնողը լսի Գրվածքները և ծառայության մեջ գտնվի մինչև ավարտը. քանզի առանց հարգելի պատճառի խորհուրդ չի տրվում ծառայության կեսից դուրս գալ, որովհետև դա անարգանք է համարվում: Իսկ եթե կարիք է զգացվում, ապա դա ներելի է: Սակայն այս դեպքում մարդը չպետք է ինքն իրեն արդարացնի, այլ պետք է ներում հայցի Աստծուց՝ ասելով. «Տեր Աստված, ողորմիր, հարկ եղածը չկատարեցի» (Բարսիլիսկոս Մեծ):
127. Հարց. - Եթե անհրաժեշտություն զգացվի սեփական կարիքների կամ հայրերին հանդիպելու համար դուրս գալ, արդյոք խիղճս չի՞ ծանրանա, որ եկեղեցական ծառայության չեմ գնացել:
Պատ. - Եթե դու ստիպված ես տանից դուրս գալ քո կարիքների համար կամ հայրերի պատվերով, աշխատիր քո գործն Աստծո երկյուղով անել, և թող ծառայության չմասնակցելու պատճառով առաջացած կասկածը քեզ չանհանգստացնի, այլ վերադարձիր քո կացարանը և այնտեղ հիշիր քո մեղքերը: Իսկ եթե դուրս ես գալու տանից՝ ցրվելու կամ ծուլության

պատճառով, ապա ավելի օգտակար է այցելել եկեղեցական հավաքի, և ոչ թե մտացրիվ կանգնել, այլ՝ կենտրոնանալ (Բարսիլիսկոս Մեծ):

128. Հարց. - Կարելի՞ է արդյոք եկեղեցում զրուցել:

Պատ. - Բնավ, ոչ ոք եկեղեցում Սուրբ Պատարագի ժամանակ Աստծո տանը չպետք է զրուցի, այլ աղոթի և ջանադրաբար լսի, թե Սուրբ Գիրքն ինչ է պատվիրում անել մեր հոգիների փրկության համար: Իսկ եթե հարկ լինի՝ որևէ բան ասելու, ապա պետք է ասել կարճ, երկյուղածությամբ և վախով, և զրույցը համարել ոչ այլ ինչ, քան՝ անձի դատապարտություն (Բարսիլիսկոս Մեծ):

129. Հարց. - Ներքին մի ձայն ինձ ասում է, որ ես իմ տանից հաճախ դուրս չգամ, բայց այնպես է պատահում, որ շաբաթվա ընթացքում մի քանի անգամ եկեղեցական ծառայություն է լինում, պե՞տք է արդյոք մասնակցել, թե՞ ավելի լավ է տանն աղոթել:

Պատ. - Եթե գիտես, որ տանից դուրս գալը քեզ վնասում է, ապա քեզ համար ավելի լավ է տանից հաճախ դուրս չգալ՝ անգամ եկեղեցական ծառայությանը մասնակցելու, այլ ժամանակ առ ժամանակ, քանզի լռակյացությունը մեզ ազատում է բազում չարիքներից (Բարսիլիսկոս Մեծ):

130. Հարց. - Մեղք չի՞ համարվում կիրակի օրով որևէ գործ անել:

Պատ. - Աստծո փառքի համար որևէ բան անելը մեղք չէ, քանզի Առաքյալն ասաց. *«Գիշեր-ցերեկ աշխատում էինք՝ ձեզնից որևէ մեկի վրա ծանրություն չլինելու համար»* (Ա Թեսաղ. 2:9), իսկ եթե որևէ բանով զբաղվում ենք՝ ոչ թե հանուն Աստծո, այլ՝ արհամարհելով կիրակին, ստոր վաշխառություն կամ շահասիրություն եք անում՝ մեղք է: Ընդ որում, առհասարակ, օգտակար է կիրակի, Տերունական, սուրբ առաքյալների հիշատակի օրերին կտրվել գործերից և եկեղեցի գնալ: Սուրբ Առաքյալների ուսմունքն էլ այս է պատվիրում (Բարսիլիսկոս Մեծ):

131. Եթե տկարության պատճառով նստես եկեղեցում կամ կարիքի պատճառով դուրս գաս, ապա հանդիմանիր և քեզ համարիր՝ որպես անարժան մեկը («Հոգևոր պատերազմ»):

132. Սիրեցեք եկեղեցին և սիրվեցեք եկեղեցուց: Եկեղեցին քաղցրացրեց թագավորներին, գազաններին ընտելացրեց, գայլերին գառներ դարձրեց, ձեզ պայծառացրեց, ճշմարտության թշնամիներին ամաչեցրեց (Հովհան Մանդակունի):

133. Եկեղեցու սուրբ քահանաների ձեռնադրության պատիվը մարդկանցից չէ, այլ Սուրբ Հոգուց առաջացած շնորհից, այդպես և սրանց բոլոր առողջ խորհուրդներն են, որ լսողին դարձնում են դեպի երկինք (Վարդան Մամիկոնյան):

134. Կիրակին Տերունական օր է կոչվում, որովհետև Աստծո բաժինն է և մեր հոգու փրկության օրը. հրաման չկա մարմնական որևէ գործ անել և խոսել, այլապես անեծքի դատապարտության կենթարկվենք: Ոմանք կիրակի օրերը թեև չեն աշխատում, սակայն արբենալով ու ծաղրելով են մեղանչում, ինչն ավելի մեծ չարիք է, քան աշխատելը, և աններելի մեղք է (Հովհաննես Երզնկացի):

135. Քրիստոնյան չպետք է մկրտության կամ հարսանիքի ժամանակ պարի ու երգի, ինչպես անում են դների մեհյաններում՝ ամոթն ու պարկեշտությունը մոռացածները (Հովհաննես Երզնկացի):
136. Նա, ով քահանային է պատվում, Աստծուն փառավորած ու պատված կլինի, իսկ ով արհամարհում է նրան, Աստծուն արհամարհած կլինի (Հովհան Մանդակունի):
137. Մեծ հերձված և անբժշկելի չարիք է տգետ առաջնորդը, որովհետև մարդիկ ավելի օրինակին են նայում, քան՝ ճշմարտությանը (Եզնիկ Կողբացի):

138. Անարժան քահանաներն ամեննին չեն խանգարում մեզ Աստծուց շնորհներ ստանալ՝ Սուրբ խորհուրդների ժամանակ (Հովհան Ոսկեբերան):
139. Եթե մեկը վերցվում է այստեղից և պարզվում է, որ մաքուր սրտով Հաղորդություն էր ստացել, ապա, երբ նա մահանում է, նրան հրեշտակները խաղաղությամբ այստեղից երկինք են բարձրացնում՝ Հաղորդության շնորհիվ (Հովհան Ոսկեբերան):
140. Այդ Խորհրդավոր Ընթրիքին չմերձենալը սով է և մահ: Այն մեր հոգիների համար գործություն է, սրտի ամրություն, հույսի ապավեն, փրկության, լույսի և կյանքի հիմք: Այդ խորհուրդը երկիրը քեզ համար դարձնում է երկինք (Հովհան Ոսկեբերան):
141. Պետք է միայն վշտանալու մի պատճառ ունենանք, այն, որ չենք մերձեցել այս Ընթրիքին (Հովհան Ոսկեբերան):
142. Այս ճաշկերույթը քեզ համար այն է, ինչ առաջարկեց Քրիստոսը և դրանից ոչնչով պակաս չէ: Չի կարելի ասել, որ այն պատրաստել է Քրիստոսը, իսկ սա՝ մարդը, բայց թե այս և թե այն նույն Ինքը՝ Քրիստոսն է: Այս վայրը հենց այն տեղն է, որտեղ Նա գտնվում էր Իր աշակերտների հետ (Հովհան Ոսկեբերան):
143. Ինչպես մաքուր խիղճ ունեցողները (նկատի ունի առաքելական շրջանի սրբերին) պետք է ամեն օր հաղորդվեն, այդպես էլ մեղքի մեջ գտնվող և չապաշխարող մարդիկ նույնիսկ եթե տոն օրերին միայն հաղորդվեն, անվտանգ չէ: Եթե նույնիսկ տարվա մեջ մեկ անգամ էլ հաղորդվենք, դա մեզ չի ազատի մեր մեղքերից, եթե անարժանորեն մոտենանք: Ընդհակառակը, դա մեզ առավել ևս կդատապարտի, քանզի նույնիսկ այդ մի անգամն էլ անմաքուր ենք մոտենում: Այդ պատճառով էլ բոլորիդ խնդրում եմ. Սուրբ Խորհրդին մի մոտեցեք միայն տոնի պատճառով (Հովհան Ոսկեբերան):
144. Եթե խորհրդավոր Բաժակին ես մոտենում, մոտեցիր այնպես, կարծես խմում ես հենց Քրիստոսի կողից (Հովհան Ոսկեբերան):
145. Հաղորդություն ստանալով՝ մեր մարմինը շփվում է Քրիստոսի մարմնի հետ, և միանալով անմահությանը՝ անմահ է դառնում (Գրիգոր Նյուսացի):
146. Հարց. - Կարո՞ղ եմ ես հետաքրքրվել Սուրբ Հաղորդության Աստվածային Խորհուրդներով և մերձենալով դրանց՝ արդյո՞ք որպես մեղավոր և անարժան մեկը՝ չեմ դատապարտվում:

Պատ. - Սուրբ տաճարում Քրիստոսի Մարմնին ու Արյանը հաղորդվելու եկող մարդը, հաղորդություն ստանալով, պետք է կենտրոնանա և անվերապահորեն հավատա Խորհրդի ճշմարտությանը: Իսկ թե ինչպե՞ս է դա լինում, հետաքրքրասիրություն հանդես մի բեր, համաձայն խոսքի. «Առեք, կերեք, այս է Իմ մարմինը» (Մատթ. 26:26, Մարկ. 14:22): Հույս ունենք, որ ով հավատում է, չպիտի դատապարտվի, իսկ ով չի հավատում, արդեն դատապարտված է: Եվ այսպես, քեզ մեղավոր ու հիվանդ համարիր և այդպես գնա կործանվողին փրկող Ամենակարողի առաջ (Մարկ. 18:11, Ղուկ. 19:10) (Բարսիլիսկոս Մեծ):

147. Եթե Սուրբ Հաղորդության կտորը մեծ է, ապա պետք է բերանում մասնատել, իսկ փոքրն ուղղակի կուլ տալ և վատ մտքերին ուշադրություն չդարձնել ու ինքդ քեզ հանդիմանել հպարտության և ուրիշներին դատելու համար («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
148. Երբ հաղորդվում եք, ապա միայն մի օր բերանը մի ողողեք և մի թքեք: Իսկ նախքան հաց ուտելը բերանը ողողեք և ջուր խմեք, որպեսզի բերանում մնացած հաղորդության մասնիկները չխառնվեն կերակրի հետ («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
149. Հաղորդվելուց հետո պետք է խնդրել Տիրոջից, որպեսզի այդ պարգևը արժանավայել ձևով պահենք և նորից ետ չդառնանք նախկին մեղքին («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
150. Միշտ հիշիր, որ հաղորդվելուց հետո պետք է միշտ դանդաղ և չափավոր ուտել («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
151. Սուրբ Խորհուրդը կատարվում է ոչ թե ըստ հոգևորականների արժանիքի՝ այլ՝ ըստ Աստծո ողորմության և սիրո շնորհի («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
152. Խոստովանության ժամանակ պետք չէ աշխատել, որպեսզի արցունքներ հայտնվեն. ասա այն, ինչ կա խղճիդ վրա և ավել ոչինչ (Հոգեշահ գրքերից):

153. Երբ հիվանդանում ենք, կատարելագործվում են մեր առաքինությունները, իսկ հավատը, փորձությունների մեջ հաստատ մնալով, արժանացնում է պսակի: Հենց սա է մեր և այն մարդկանց միջև եղած տարբերությունը, որոնք չեն ճանաչում Աստծուն և չարչարվելիս բողոքում են ու տրտնջում (Կիպրիանոս Կարթագենացի):
154. Ինչպես պետք չէ ընդհանրապես խուսափել բժշկարար միջոցներից, այդպես էլ խելամիտ չէ ամբողջովին հույսը դրանց հետ կապել: Այլ, ինչպես օգտվում ենք հողագործության արվեստից, իսկ պտուղները Տիրոջից ենք խնդրում, այդպես էլ բժշկի մոտ գնալով՝ չենք դադարում հուսալ առ Աստված (Բարսեղ Մեծ):
155. Հարց. - Արդյո՞ք պետք է բժշկություն ընդունել:
Պատ. - Եղբայր, նրանք, ովքեր բժշկի են դիմում, և նրանք, ովքեր չեն դիմում, երկու դեպքում էլ հույսն Աստծո վրա են դնում: Ովքեր դիմում են բժշկի, հանուն Տեր Աստծո իրենց հանձնում են բժիշկներին, և բժշկի ձեռքով թող Աստված իրենց բժշկի: Իսկ նրանք, ովքեր բժիշկներին չեն դիմում՝ ապավինելով Աստծուն, Աստված էլ բժշկություն է տալիս նրանց: Այսպիսով,

երթե դու բժիշկներին դիմես, մեղք չես գործի, իսկ երթե առանց բժշկության ապաքինվես, մի գոռոզացիր (Բարսիլիսկոս Մեծ):

156. Լավ չէ ջանասիրությամբ առողջության համար աղոթելը՝ չիմանալով, թե որն է քեզ համար օգտակար: Այլ Աղոթիր Աստծուն՝ ասելով հետևյալը. «Տեր, ես Քո ձեռքերում եմ, ողորմիր ինձ Քո կամքի համաձայն, և, երթե ինձ օգտակար է, շուտով ինձ բժշկություն տուր» (Բարսիլիսկոս Մեծ):
157. Հարց. - Ներիր ինձ, աբբա, հայրերն ասում են, որ պիտի անտեսել մարմինը, բայց և ասում են, որ պետք է կառավարել այն մտածված, ուստի, խնդրում եմ, բացատրիր այս երկուսի միջև եղած զանազանությունը:
- Պատ. - Առաքյալը մեզ բացատրում է հետաքրքրող հարցը: Նա ասում է. *«Մարմնին խնամք մի տարեք՝ ցանկությունները գոհացնելու համար»* (Հռոմ. 13:14), և դարձյալ. *«Որովհետև ոչ ոք երբեք իր անձը չի ասում, այլ սնում և խնամում է այն»* (Եփես. 5:29): Եվ այսպես, երթե տեսնում ես, որ բուռն ցանկություն է արթնանում քո մեջ, այդ ժամանակ ատիր մարմինդ: Երբ մարմինդ հիվանդացել ու տառապում է, այդ դեպքում ջերմացրու և սնիր այն՝ Աստծո երկյուղով, որպեսզի հոգևոր ծառայություն կատարելիս քեզ ծառայի (Բարսիլիսկոս Մեծ):
158. Երբ մարդը հիվանդ է, և կիրքն իրեն չի անհանգստացնում, ապա այդպիսի հիվանդությունն Աստծուց է, և պատերազմը դադարում է, այդ ժամանակ հարկավոր է մարմնի հանդեպ որոշակի զիջողություն ցուցաբերել: Իսկ երբ հիվանդության ընթացքում անհանգստացնում է նաև կիրքը, ապա այդ դեպքում պետք չէ զիջել մարմնին, քանզի այդ հիվանդությունը դևերից է, իսկ մարմնի հանդեպ զիջողականությունը շատացնում է կրքերը (Բարսիլիսկոս Մեծ):
159. Երբեմն հիվանդությունն ուղարկվում է մեղքերից մաքրվելու համար, երբեմն էլ՝ խոնարհեցնելու նրան, ով մեծամտացել է (Հովհաննես Սանդուղյ):
160. Հիվանդացիր, հայր, հիվանդացիր համբերատարությամբ և ինքնադատապարտմամբ: Հիվանդությունը բարի ուսուցիչ է, բացի դրանից, այն ուղարկված է Աստծո կողմից՝ որպես մեր սակավ սխրանքների լրացում (Իգնատիոս Եպիսկոպոս):
161. Աստված մեկին պատիժ է ուղարկում՝ որպես ապաշխարանք, մյուսին՝ խելքի բերելու միջոց, որպեսզի մարդը սթափվի, իսկ մեկ ուրիշին, որպեսզի ազատի դժբախտությունից, որի մեջ ընկել է, մյուսին էլ՝ որպեսզի ազատի մի որևէ կրքից և բազում այլ պատճառներով (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
162. Երբ մարմնի առողջությունն ենք խնդրում և գերությունից կամ չար տերերից՝ ազատություն, ապա խնդրում ենք, որպեսզի առողջությամբ բարին գործենք, Տիրոջը ծառայենք, պահք պահենք և աղոթենք: Իսկ երկար ապրելու համար մարմնի առողջություն և հեշտություն խնդրելը հեթանոսների սովորություն է, որոնք ավելորդն են խնդրում (Գրիգոր Տաթևացի):
163. Ասում են, թե հիվանդությունները մեզ ուղարկվում են Աստծո կողմից՝ մեր մեղքերի համար... Պետք չէ այդպես մտածել, Տիրոջ ճամփաներն անքննելի են, և

մեր սահմանափակ միտքն ամեն բան չէ, որ կարող է ըմբռնել (Հոգեշահ գրքերից):

164. Ծանր հիվանդների վրա դևն ավելի ուժգնորեն է հարձակվում՝ գիտենալով, որ քիչ ժամանակ է մնացել (Հոգեշահ գրքերից):
165. Հիվանդությունն ակամայից ստիպում է հիշել գալիք կյանքի մասին և չգրավվել աշխարհի պատրանքով, միտքն էլ հիվանդությունից հետո դառնում է մաքուր և թափանցիկ, ինչն էլ փոխարինում է մեր թերի գործերին («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
166. Սիրով լի մեր Հայրն ամեն ինչ անում է մեր օգտի համար, երբեմն մարմնավոր հիվանդություններով բժշկում է հոգու ախտերը, իսկ երբեմն էլ հիվանդություններ է ուղարկում մեր համբերությունը փորձելու և հոգևոր մեծ վարձք տալու համար՝ այստեղ կամ երկնքում, և այլ ուրիշ բազում պատճառներ կան, որոնք մեզ համար հասանելի չեն («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
167. Ի՞նչ օգուտ, եթե մարմինն առողջություն ունենա, իսկ հոգին թույլ ու տկար լինի («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
168. Օ՛հ, հիվանդություն, դառը, բայց բժշկարար դեղամիջոց: Ինչպես աղը կանխում է մսի և ձկան նեխումը և չի թողնում որդոտել, այդպես էլ յուրաքանչյուր հիվանդություն պահպանում է մեր հոգին հոգևոր նեխումից և փտումից, թույլ չի տալիս կրքերին որդերի պես բազմանալ մեր մեջ («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
169. Եթե նայենք առողջ մարդուն, ապա՝ երկարատև հիվանդություններից տառապող մարդուն, և քնենք թե մեկի և թե մյուսի հոգեվիճակը, ապա նրանցից ո՞ւմ կկոչենք երանելի՝ առողջի՞ն, թե՞ հիվանդին («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
170. Երբ Տերը բուժեց կույրին, Նա նախ գետնից հող վերցրեց և քսեց կույրի աչքերին (տե՛ս Հովհ. 9:6): Դրանով Տերը, ինչպես աստվածաբաններն են ասում, մատնացույց արեց դեղամիջոցները («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
171. Դեղերն ու բժշկությունը պետք է Աստծո կամքով լինեն: Նա զորություն ունի թե բժշկին հասկացնելու և թե բժշկություն տալու («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
172. Որպեսզի հիվանդը բժշկից օգնություն ստանա, նա պետք է անցնի իրական փորձությունների և տառապանքների միջոցով: Մենք պետք է աղոթենք հիվանդի համար, որպեսզի Աստված նրան համբերություն տա և լուսավորի բժշկի միտքը («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
173. Անկասկած Աստծո նախախնամությամբ է, որ մարդկանց մեծամասնությունը մահանում է քաղցկեղից: Հիվանդությունն անհույս է և ապաշխարության ժամանակ է տալիս: Ահա թե ինչու է քաղցկեղն այդքան տարածված («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
174. Այնպիսի հիվանդություններ կան, որոնցում կարելի է հստակ տեսնել Աստծո կամքը: Մենք նկատի ունենք անբուժելի հիվանդությունները, թեկուզ՝ լյարդի քաղցկեղը և նման այլ հիվանդություններ: Հավատացյալ քրիստոնյայի համար ավելի լավ է նման դեպքերում հաշտվել հիվանդության հետ և այն համարել՝

որպես Տեր Աստծո կողմից ուղարկված մաքրող փորձություն («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

175. Դու հիվանդ ես և վշտանալով հոգուդ համար՝ Տիրոջից երկար կյանք ես խնդրում: Եվ ահա, Եզեկիելի պես, Տերը երկարացնում է քո կյանքի տարիները (Դ Թագ. 20:6): Իմացիր, թե ինչո՞ւ, որպեսզի օգտագործես այդ ժամանակը քո հոգու փրկության համար, հաճելի եղիր Տիրոջն ապաշխարության գործերով և առաքիլություններով («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

176. Զարմանալի չէ, երբ դու ամուսնացնում ես դստերդ և դժբախտություն չես համարում, եթե ամուսինը նրա հետ հեռավոր երկիր է գնում և ապրում այնտեղ երջանիկ, որովհետև կարոտի թախիժը փարատվում է՝ նրանց բարեհաջողության մասին լուրեր լսելով, իսկ այստեղ ոչ թե մարդը, այլ Աստված ինքն է Իր մոտ վերցնում քո հարազատին և դու թե տխրում, և թե դժգոհում ես (Հովհան Ոսկեբերան):
177. Պետք է իմանալ, որ մահվան մասին հիշողությունը, ինչպես նաև մյուս բոլոր բարիքներն Աստծո շնորհներն են, քանզի գտնվելով գերեզմաններում՝ երբեմն արցունք չենք թափում, այլ քարացած կանգնում ենք, իսկ մի այլ ժամանակ՝ հեռու նման ցավալի տեսարանից, ընկնում ենք խանդաղատանքի մեջ և արցունքներ ենք հեղում (Հովհաննես Սանդուղք):
178. Ով մեռած է աշխարհի համար, նա ճշմարտապես հիշում է մահվան մասին, իսկ ով դեռ որևէ կապվածություն ունի, նա չի կարող ազատորեն վարժվել մահվան մասին խորհելուն (Հովհաննես Սանդուղք):
179. Ինչպես ասել է մեկը. «Անհնար է ներկա ժամանակը բարեպաշտորեն անցկացնել, եթե չենք մտածում, որ սա մեր կյանքի վերջին օրն է»: Իսկապես զարմանալի է, որ հեթանոսներն էլ են նման մի բան ասել, քանզի նրանք համարում են, որ առաքինի կյանք վարելը հնարավոր է միայն մահվան մասին խորհելու ժամանակ (Հովհաննես Սանդուղք):
180. Նայելով մեռած մարմնին, թե ինչպես է այն այլալված և անփառունակ՝ այդպիսի պատկերացում են կազմում նաև հոգու մասին: Այդ ինքնախաբեությունն էլ մորմոքում է սիրտը: Այնուհետև սկսում են պատկերացնել մռայլ գերեզմանը: Իսկ նա հանգիստ, լուսավոր վայրում է՝ լիովին բերկրանքի մեջ (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
181. Լաց ես լինում, որ մահացածը լքե՞լ է քեզ, սակայն չե՞ս մտածում նրանց մասին, ում նա գտել է (Փոթ Կոստանդնուպոլսեցի):
182. Աշխարհիկ մարդիկ խուսափում են մահվան մասին խորհրդածություններից և հիշողություններից, որպեսզի չդադարեցնեն իրենց մարմնական հաճույքներն ու վայելքները, որոնք անհամատեղելի են մահվան մասին հիշողության հետ: Բայց երբ գալիս է կյանքից և բոլոր սիրելի առարկաներից ու հաճույքներից բաժանվելու ժամանակը, նրանք անչափ շփոթվում են, տանջվում և սարսափում (Նիկողեմոս Սուրբլեոնեցի):

183. Սուրբ Եկեղեցին ննջեցյալ երեխաներին այս աշխարհից ուղարկում է հավիտենական կյանք ոչ թե լացի երգերով, այլ՝ ցնծության: Նա նրանց երանությունը ճշմարիտ է համարում: Երեխաների հուղարկավորության ժամանակ արվող աղոթքներում չի խոսվում մահվանից հետո մարդու անհայտ բախտի մասին, ինչպես որ խանդաղատանքով և լացով ասվում է մեծահասակների հուղարկավորության ժամանակ: Այդ աղոթքներով ննջեցյալ երեխայի համար Աստծուց հանգիստ են խնդրում և խոստովանում են, որ այդ հանգիստը տրված է, և ննջեցյալ երեխային արդեն երանելի են համարում (Իգնատիոս Եպիսկոպոս):
184. Մենք՝ քրիստոնյաներս, անհայտին չենք ձգտում: Այդ պատճառով, եթե մեկին չխանգարեն մահացու մեղքերը, անկասկած հավատում ենք, որ Արքայության դռները կբացվեն նրա համար: Եթե այս ամենին միավորենք նաև հանուն Տիրոջ ինչ-որ բարի բաներն և զոհողությունները, ապա առավել ևս կասկած չի կարող մնալ երանությունների մեջ մաս ու բաժին ունենալուն (Թեոփիլոս Միայնակյաց):
185. Վարժեցրո՛ւ անձդ մահվան մասին հիշողության և աղոթի Աստծուն, որպեսզի Նա տա քեզ այդ հիշողությունը (Հոգեշահ գրքերից):
186. Եթե քեզ համար օգտակար է, ապա Աստված կերկարացնի քո կյանքը, քո իսկ օգտի համար: Կյանքը վնաս է հոգու համար և հազար անգամ վատ է մահից, եթե այդ մահը տանում է դեպի Աստծո արքայություն («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
- ***
187. Իզուր չեն ննջեցյալների համար խնդրվածքները: Իզուր չեն աղոթքները, իզուր չեն ողորմությունները: Այս բոլորը Սուրբ Հոգին է սահմանել, որպեսզի մենք միմյանց միջոցով օգուտ ստանանք (Հովհան Ոսկեբերան):
188. Մեղավոր ննջեցյալի տառապանքները մեղմելու հնարավորություն կա: Եթե մաքուր սրտով աղոթենք նրանց համար և ողորմություն տանք, ապա, թեև նա անարժան է լինի, Աստված կլսի մեզ (Հովհան Ոսկեբերան):
189. Պետք չէ մերժել այն, որ ննջեցյալների հոգիները թեթևություն են ստանում, երբ բարեպաշտների կողմից նրանց համար բարեխոսական պատարագ է մատուցվում կամ էլ նրանց օգտի համար ողորմություն է տրվում, բայց բարեպաշտների այս գործերը օգտակար են լինում միայն այն ժամանակ, երբ հանգուցյալներն արժանի են լինում (Օգոստինոս Երանելի):
190. Ննջեցյալների հարազատներ և մերձավորներ, ձեր ուժերի ներածի չափով նրանց համար արեք այն, ինչ իրենց հարկավոր է: Ծախսեր արեք ոչ թե գերեզմանների արտաքին զարդարանքների համար, այլ կարիքավորներին օգնելու համար՝ ի հիշատակ ձեր ննջեցյալ մերձավորի, եկեղեցու համար, որտեղ աղոթք է մատուցվում նրանց համար («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
191. Քանի դեռ կենդանի ես, ո՛վ մայր, ապա դեռ շատ բան կարող ես անել քո որդու համար: Աղոթիր, նրա համար պատարագ մատուցիր և ողորմություններ տուր: Աստծո մոտ մեռելներ չկան, Նրա մոտ բոլորը կենդանի են («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

192. Մենք, ինչքան կարող ենք, հիշենք ննջեցյալներին երկրի վրա, իսկ նրանց հոգիները կհիշեն մեզ երկնքում, և նրանց երկնային աղոթքները մեզ ավելի հոգևոր օգուտ կբերեն, քան մերը՝ նրանց («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
193. Եթե այժմ մեր առջև բացվեր այն դժբախտությունը, որի մեջ գտնվում են ննջեցյալների հոգիները, ապա մենք կտեսնեինք Քրիստոսի եկեղեցու կենդանի անդամների անխոս հառաչանքների հուզիչ տեսարան, որոնք հառաչում են, որպեսզի օգնենք իրենց մեր աղոթքներով:
- Կգա ժամանակ, երբ կհանդիպենք նրանց հետ: Ի՛նչ ուրախալի կլինի աղոթքների համար նրանցից գոհության խոսքեր լսելը: Նրանք կասեն. «Ահա դու հիշեցիր ինձ, չմոռացար ինձ և օգնեցիր ինձ իմ նեղության ժամանակ: Շնորհակալ եմ քեզանից»: Եվ հակառակը, նրա համար ի՛նչ վշտալի կլինի լսել կշտամբանքը, ով չի աղոթել ննջեցյալի համար. «Ահա դու չհիշեցիր ինձ, չաղոթեցիր ինձ համար, չօգնեցիր ինձ իմ նեղության ժամանակ»:
- Ննջեցյալի վիճակը նման է շատ վտանգավոր գետում լողացող մարդու վիճակին: Ննջեցյալի համար աղոթքը կարծես մի փրկարար հաստ պարան է, ինչը զցում է մարդն իր խեղդվող մերձավորի համար: Եթե մի որևէ ձևով մեր առջև բացվեին հավիտենական դարպասները, և մենք տեսնեինք այդ հարյուր հազար միլիոնավոր մարդկանց, ովքեր ձգտում են խաղաղ նավահանգստի, ապա ո՞ր սիրտը չէր խոցվի և չէր կոտրվի իր հավատակիցների և արյունակիցների տեսքից, որոնք լռելյայն մեր աղոթքի օգնությանն են դիմում («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

194. Ըստ կարգի՝ խոսենք նաև զինվորներիդ դասերի մասին, որ իշխանությունների ու պետությունների եք ենթակա: Նախ և առաջ ձեզ հիշեցնում ենք առաքելական խոսքը, որ պատվիրում է ամեն ինչում հնազանդվել ձեր տերերին. *«Ցուցադրաբար մի՛ ծառայեք՝ որպես մարդահաճներ, այլ՝ սրտի միամտությամբ՝ որպես Աստծուն»* (Եփես. 6:6): Եթե ձեր տերերը ձեզ որևէ գործի վերակացու կարգեն կամ որևէ բան տնօրինելու ուղարկեն, արդարությամբ և իրավունքով վարվեք հպատակների հետ, անխղճորեն և անիրավաբար որևէ մեկին մի՛ նեղեք, անկարեկից հոգով մի՛ գրպարտեք որևէ մեկին՝ դահիճների օրենքով հանդես գալով նրանց առաջ, և ձեզ հրամայվածից ավելի մի վերցրեք՝ ըստ սուրբ Մկրտչի խրատի (Ղուկ. 3:13): Ողորմությամբ և սիրով վարվեք բոլորի հետ, որպեսզի դուք և՛ ողորմություն գտնեք Աստծուց (Ներսես Շնորհալի):
195. Զինվորությունը պատճառ թող չլինի, որ արհամարհեք Աստծո պատվիրանները, քանզի ամեն ժամ թշնամիների սրի դեմ եք պատերազմում: Բացի ընդհանուր պատերազմի մեջ գործված սպանություններից, որոնք թագավորների հրամանով են լինում, ձեր բոլոր գործածների համար Աստված ծանր և անաչառ դատաստանով հաշիվ պիտի պահանջի ձեզանից: Զենքերից ավելի հավատքի՝ զենքերով սպառազինվեցեք, այսինքն՝ աստվածպաշտությամբ, արդարությամբ, սրբությամբ, պահքով և

ողորմությամբ, որպեսզի պատերազմում Աստված լինի ախոյանը ձեր թշնամիների և հալածի նրանց ձեր առջևից (Ներսես Շնորհալի):

196. Հարց. - Երբ ես կորցնում եմ որևէ իր և մեղադրանքից վախենալով՝ չեմ դատապարտում նրան, ում կասկածում եմ, որ վերցրել է, կասկածը սկսում է կրծել սիրտս. արդյո՞ք անպարկեշտ է իմանալ, իրո՞ք նա չի վերցրել, քանզի չեմ հաշտվում կորցնելու մտքի հետ:
- Պատ. - Որպեսզի իմանաս, արդյո՞ք նրա մոտ է քո իրը, ամոթ չէ հարցնելը: Իսկ եթե պարզվի, որ քո իրը նրա մոտ է, ապա մի փորձիր ամաչեցնել նրան, գոհացիր նրանով, որ իրդ գտար (Բարսիլիսկոս Մեծ):
197. Պահեցիր և սեփականացրիր գտած իրը: Սրբերը չէին վերցնում անգամ ճանապարհին ընկած սիսեռի հատիկը: Չես դրել, ուրեմն՝ քոնը չի: Գտա՞ր, աշխատիր գտնել կորցնողին, իսկ եթե չգտար, բաժանիր աղքատներին («Խոստովանություն» գրքից):
198. Միգուցե գնե՞լ եք ինչ-որ մեկից գողացված բան: Հիշեցե՛ք, գողացվածը գնելով՝ դուք դառնում եք այդ հանցագործության մասնակից: Երբեք մի՛ մտցրեք ձեր տուն այդ ճանապարհով ձեռք բերված ապրանքներ («Խոստովանություն» գրքից):
199. Արդյոք գողացե՞լ եք պետությունից էլեկտրաէներգիա՝ ամենատարբեր հնարքներ բանեցնելով: Սա խայտառակություն է քրիստոնյայի համար: Այսօրվանից դադարեցրեք այդ ամոթալի արարքով կեղտոտել ձեր խղճմտանքը (Հոգեշահ գրքերից):
200. Պատվիրում ենք նաև քաղաքացիներիդ, առևտրականներիդ և արհեստավորներիդ, որ ուղիղ և անարատ կենցաղավարությամբ վարեք ձեր կյանքը: Թող որևէ մեկը խաբեությամբ և նենգությամբ իր ապրանքները չվաճառի անմեղ գնողներին, և մանավանդ, չխաբի ռամիկին ու տգետին՝ ստախոսությամբ և սուտ երդմամբ, քանզի դատաստանի օրն այդպիսին պիտի դատվի գողերի և հափշտակողների հետ (Ներսես Շնորհալի):
201. Եկեղեցու մեջ ոչ մի մեղքի համար այնքան անեծքներ չեն լինում, որքան՝ գողության: Եվ թող ոչ ոք մեղքերի կարգում սա փոքր չհամարի, քանզի քարեղեն տախտակների վրա Աստծո մատով գրված օրենքների մեջ սպանությունից, շնությունից հետո երրորդը սա է կարգված: Թող ոչ ոք չկարծի, թե միայն մեծ բաների հափշտակությունն է գողություն համարվում, իսկ փոքրերինը՝ ոչ (Ներսես Շնորհալի):
202. Ոչ ոք իրեն իրավունք չհամարի կա՛մ գողացվածը սեփական աշխատանքի վարձք անվանել և կա՛մ որևէ սուտ պատճառաբանություն հորինելով՝ ինքն իրեն անպատիժ համարել Աստծո դատաստանից: Այսպիսին թող զգաստանա նախկին՝ Անանիայի և Սափիրայի օրինակից (Ներսես Շնորհալի):
203. Իմացեք, որ եթե գողը, զրկողն ու հափշտակողն ամեն մի դրամի փոխարեն մի ոչխար մատաղ անեն, անօգուտ է. միայն այն ժամանակ թողություն կգտնեն, երբ գողացվածը տիրոջը վերադարձնեն և իրենք ետ դառնան մեղքերից ու

ապաշխարեն: Այլապես կգրկվեն արքայությունից և դժոխք կմտնեն: Գողություն է համարվում նաև այն, որ երբ մեկը բան է գտնում և չի վերադարձնում տիրոջը, երբ տերը հայտնվում է (Հովհաննես Երզնկացի):

204. Աստծո ամենամեծ պատիժը հայր Լոնգինը համարում էր չար կնոջը, ով զենք դառնալով սատանայի ձեռքում և իրեն է կործանում, և ամուսնուն է իր հետ քաշում դեպի կորուստ («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):
205. Ամեն բան մի կողմ թողելով՝ կնոջ մեջ փնտրենք բարի հոգի, որպեսզի այնտեղ սեր գտնենք: Բարի հատկանիշներ փնտրիր կույսի մեջ՝ համեստություն, բարեպաշտություն և երկյուղածություն Աստծո հանդեպ, այս քեզ համար անհամար գանձերից ավելի լավ կլինի (Հովհան Ոսկեբերան):
206. Ամեն ջանք թափիր, որպեսզի բարի, բարոյական և հնազանդ կին առնես, իսկ եթե առնելով վատ կնոջ՝ կրես նրա չարությունները և մի օր էլ ցանկանաս նրանից հրաժարվել, մեղավոր կդառնաս նրա շնության համար (Հովհան Ոսկեբերան):
207. Եվ դու, երբ մտադրվում ես կին առնել, մի դիմիր մարդկանց, այլ դիմիր Աստծուն: Ասա Աստծուն. «Ում կամենում ես, նրան էլ հատկացրու ինձ համար՝ Քո նախախնամությամբ», այդ հոգսը Աստծո վրա թող և Աստված քեզ կպարգևատրի այդ բանի համար (Հովհան Ոսկեբերան):
208. Երկու նպատակ է հետապնդում ամուսնությունը. որպեսզի մենք ապրենք առաքինությամբ և ծնող դառնանք, սակայն այս երկու նպատակից առավել է առաքինությունը (Հովհան Ոսկեբերան):
209. Ամուսնության մեջ պետք է զոհել ամեն բան և ամեն բան համբերատարությամբ կրել հանուն փոխադարձ սիրո, եթե դա վերանա, ամեն ինչ կորած է (Հովհան Ոսկեբերան):
210. Չնայած շատ է մեղանչել քո հանդեպ կինդ, ամեն բան ներիր նրան: Եթե չարաբարո մեկին ես առել, նրան բարություն և հեգություն սովորեցրու, եթե կնոջդ մեջ արատ կա, այդ արատը հեռացրու, այլ ոչ թե՝ կնոջդ (Հովհան Ոսկեբերան):
211. Եթե կրես ամուսնուդ դաժանությունը, լուսեպսակի կարծանանաս, իսկ եթե ունես հանդարտ ու հեզ ամուսին, ապա հանուն ինչի՞՞ Աստված քեզ պետք է պարգևատրի (Հովհան Ոսկեբերան):
212. Քանի որ սատանան մարդկային հոգիների թշնամին է, ջանում է քանդել բարեպաշտ ընտանիքների միությունը, դրա համար էլ ամուսինն ու կինը միմյանց հանդեպ պետք է զիջող լինեն և սիրով համբերատարություն ցուցաբերեն, այդժամ միայն կպահպանվի միաբանությունն ու խաղաղությունը («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
213. Երբ ամուսնությունը պետք է սրբագործվի և օրհնվի հոգևորականի կողմից, այդժամ ինչպե՞ս կարելի է ամուսնություն համարել այն, որտեղ կա հավատքի անհամապատասխանություն (Ամբրոսիոս Մեդիոլանցի):

214. Այն քրիստոնյաները, որ ամուսնանում են կռապաշտ կանանց հետ, չեն կարող դատապարտությունից խուսափել (Տերտուլիանոս):

215. Իրենց երեխաներին ինչպես հարկն է չդաստիարակող ծնողները նրանց ծնում են այս ժամանակավոր կյանքի համար և նրանց առջև բացում են հավիտենական մահվան դռները (Հերոնիմոս Երանելի):

216. Բոլոր հավատացյալներիդ առհասարակ այս պատվիրանն էլ ենք տալիս, որ ձեր մանուկներին Աստծո երկյուղով սնուցեք՝ խրատելով նրանց, որ մանուկ տարիքից լինեն աստվածասեր, ողորմած և աղոթասեր: Աղոթք սովորեցրե՛ք նրանց և սաստե՛ք, որ աղտոտ խոսքեր և հայհոյանքներ չսովորեն, քանզի մանուկ հասակում ծնողների խրատն ավելի անջնջելի հիշողությամբ է դրոշմվում մանուկների մտքում, դրա փոխարեն բարիքների վարձքը պիտի ընդունեք Տիրոջից (Ներսես Շնորհալի):

217. Դուք ձեր զավակներին այնպես օրհնեք, որ նրանք երկնային իմաստությունը ճանաչեն ու բարձր համարեն և աշխարհիս շնչավոր իմաստությամբ չպարծենան (Խրիմյան Հայրիկ):

218. Դուք ձեր զավակներին օրհնեցեք այնպես, որ նրանք հայրենատուր սուրբ կրոնը, հավատը, սուրբ ավանդություններն անարատ ու անեղծ պահեն, Հայաստանյայց Սուրբ Եկեղեցին սիրեն, Թաղեոսի, Բարդուղիմեոսի և Լուսավորիչ հոր հոտից ու փարախից չբաժանվեն: Օրհնեք, որ նրանք Ավետարանը գրկեն և սովորեն նրա սիրո դասերը, եղբորը սիրեն, ընկերոջը սիրեն ու մարդասեր լինեն (Խրիմյան Հայրիկ):

219. Դուք երեխաներ չունեք և ուզում եք ունենալ: Դա բնական է: Բայց երբեմն դա ոչ թե ուրախության պատճառ է լինում, այլ՝ մեծ սգի և տրտմության: Ապավինենք Տիրոջ կամքին՝ «Տեր, Դու գիտես մեր կարիքները մեր խնդրելուց առաջ: Օրհնի՛ր Քո կամոք այն ամենը, որ մեր հոգու շահն է» (Հոգեշահ գրքերից):

220. Հարկավոր է սիրել ծնողներին, բայց գերադասել Փրկչին (Օգոստինոս Երանելի):

221. Եթե մտածենք, թե ինչեր են մեզ համար արել մեր ծնողները, ապա կապշենք նրանց հանդեպ ունեցած պարտքի անչափության մեջ (Ամբրոսիոս Մեդիոլանցի):

222. Ով ուրանում է իր հորը, հեշտությամբ կուրանա նաև Աստծուն (Գրիգոր Աստվածաբան):

223. Բազում պատճառներով ծնողները պատվի են արժանի: Նախ, որ Աստծո պատկերն են և խորհրդաբար Աստծուն տրվելիք պատվին են արժանի՝ որպես ծնող: Երկրորդ, քանի որ գործիք են Աստծո պատկերը մեզ վրա ձևավորելու համար, որովհետև առանց ծնողների Աստված ոչ հոգի է ստեղծում և ոչ էլ մարդ կազմավորում որովայնի մեջ (Գրիգոր Տաթևացի):

224. Եթե երեխան չի ընդունում իր ծնողների բարերարությունները և չի սիրում նրանց, նույնիսկ այն ժամանակ, երբ ծնողներն Աստծո երկյուղն ունեն, ապա ինչպե՞ս կարող է նա սիրել և պաշտել Աստծուն՝ իր մեծագույն Բարերարին և համայն մարդկության Հորը («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
225. Երբ հանցանք գործես և ինչ-որ բանով մեղադրես նրանց, ապա մի հապաղիր, անմիջապես խոնարհությամբ ներողություն խնդիր, քանի դեռ չես հասել Աստծո դատաստանի առաջ: Քանզի եթե յուրաքանչյուրից, ում մենք վիրավորել ենք, պետք է ներողություն խնդրենք և հաշտվենք՝ ըստ Քրիստոսի խոսքի, ապա առավել ևս պետք է այդպես վարվենք մեր ծնողների հետ, որոնց պետք է սիրենք և հարգենք մյուսներից առավել («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):
226. Աղջիկը, որ հոգ է տանում իր մոր մասին, օրհնյալ է, իսկ որդին, որ չի հարգում իր մորը, ինչպես հարկն է, և հոգ չի տանում նրա հանգստի համար, փակում է իր առջև երկինքը, և այնտեղից դադարում են իջնել Աստվածային օրհնությունները («Հոգևոր բժիշկ» գրքից):

227. Եթե ծանր հիվանդանում ես, շատերը քեզ համոզում են գնալ կախարդների մոտ: Դու քո հույսը դիր Աստծո վրա, համբերիր, իմացիր, որ այդ չարչարանքները, որ կրում ես՝ փառաց պսակի են արժանացնում և ազատում են գալիք տանջանքներից:
- Եթե մենք քրիստոնյաներ ենք, ուրեմն, հնազանդվենք Քրիստոսին և չգնանք Աստծո թշնամիների մոտ, քանի որ նրանք հակառակ են Աստծուն: Ավելի լավ է մահանալ, քան թե գնալ Աստծո թշնամիների մոտ: Ի՞նչ օգուտ մարմինը բժշկելուց, եթե հոգին պետք է կործանվի, ի՞նչ շահ դրանից, այստեղ ընդունել մի փոքր մխիթարություն, իսկ այնտեղ դևերի հետ տանջվել հավիտենական կրակների մեջ (Հովհան Ռսկեբերան):
228. Խաչից ու Հիսուսի անունը տալուց դևերը փախուստի են մատնվում, կախարդությունները դադարում են, թույնը կորցնում է ուժը, և մարդիկ խուսափում են խաբեությունից (Աթանաս Մեծ):
229. Թող որևէ մեկը սատանայական կախարդության ու աղանդավոր դեղատվության չհետևի. եթե այլ մեղքերը վնասում են հավատքի գործերին, ապա սա՝ հավատքին, քանզի կախարդությունը սատանայից է: Եթե մեկը նախ Աստծուց չհեռանա և իրեն սատանայի պաշտոնյա և երկրպագու չանի, չեն հաջողվի կախարդությունները: Հետևաբար, աղաչում ենք՝ հեռացե՛ք այդպիսի մեծ և աններելի չարիքներից, որպեսզի սատանայի հետ գեհենի հրին չդատապարտվեք, քանզի սա կռապաշտների՝ գործն է և ոչ՝ քրիստոնյաների, և Քրիստոս Իր գալստյամբ վերացրեց կուռքերի մոլորությունները ու սատանայի չար գործերը:
- Արդ, թող ոչ ոք վերստին գործակից չլինի սատանային՝ կախարդության չար գործերով, և նրա հետ գեհենի հրում հավիտյան չայրվի (Ներսես Շնորհալի):
230. Աստծո համար ատելի են դևերը, և քանի որ կախարդները (մոմ թափողներ, սուրճի բաժակ նայողներ, օկուլտիստներ, գրբացներ, բախտագուշակներ,

էքստրասենսներ և այլն) բարեկամացել են դների հետ, ուրեմն ատելի են Աստծո համար նաև նրանք: Նաև խորշելի են դառնում նրանք, ովքեր գնում են կախարդների մոտ, բժշկության կամ այլ մարմնավոր օգուտի ակնկալիքով, քանի որ մերձենում են դիվական կախարդությանը՝ դրանով իսկ թշնամանալով Աստծո հետ: Այսպիսով, արժանի են դատապարտության թե կախարդները, և թե նրանց հետևողները (Պողոս Պատրիարք):

231. Կախարդները կռապաշտներից վատթար են, քանի որ գիտեն Աստծուն և ոչ թե Նրան, այլ դներին են ապավինում՝ խնկարկելով և պաշտոն մատուցելով նրանց (Պողոս Պատրիարք):
232. Մենք հավատում ենք ամենատարբեր նշանների և ասում ենք, թե չի կարելի դրանց չհավատալ, որովհետև դրանք կատարվում են: Իսկ դու մի՛ հավատա, և դրանք չեն կատարվի (Պողոս Պատրիարք):

233. Երբեմն դները նույն երազը կրկնում են երեք անգամ, որպեսզի մարդուն մոլորեցնելով՝ հավատացնեն, թե այն Տիրոջից է (Եփրեմ Ասորի):
234. Հրեշտակային երազներն ուրախացնում են հոգին, իսկ դիվայինները խռովեցնում են այն (Եվագր Պոնտացի):
235. Օրվա ընթացքում մի մտաբերիր երազական անուրջները, քանի որ դա էլ է դներից, որպեսզի երազանքներով պղծեն զգաստության մեջ եղողներին (Հովհաննես Սանդուղք):
236. Հաճախ քնից արթնանում ենք մաքուր և խաղաղ, և դա լինում է սուրբ հրեշտակների օրհնաբեր գաղտնի ներգործությամբ, մանավանդ, երբ քնել ենք բազում աղոթքներով և սթափությամբ, երբեմն արթնանում ենք անմաքուր և անհանգիստ, պատճառը լինում են վատ երազները (Հովհաննես Սանդուղք):
237. Դները հաճախակի վերափոխվում են՝ նմանվելով լուստ հրեշտակների և ընդունում են մարգարեների կերպարանք: Եվ ներկայանում են մեզ երազներում այնպես, որ կարծես թե մենք ենք նրանց մոտ գնացել, իսկ երբ արթնանում ենք, մեզ լցնում են ուրախությամբ և մեծամտությամբ: Քեզ համար սա թող լինի հմայության և խաբկանքի նշան, քանի որ հրեշտակները մեզ ցույց են տալիս տանջանքները, ահեղ դատաստանը և բաժանումը: Իսկ արթնանալիս լցված ենք լինում վախով և տրտունջներով (մեր անձի հանդեպ): Եթե երազների մեջ տեղի տանք դներին, ապա նրանք արթուն ժամանակ էլ մեզ կհայհոյեն: Ով հավատ է ընծայում երազներին, նա բոլորովին էլ հմուտ չէ, իսկ ով չի հավատում նրանց, նա իմաստուն է: Այսպիսով, հավատա միայն այն երազներին, որոնք քեզ ազդարարում են դատաստանի և տանջանքների մասին, իսկ եթե քեզ բերում են հուսահատություն, ուրեմն դրանք նույնպես դներից են (Հովհաննես Սանդուղք):
238. Փառասիրության դները մարգարեներ են երազների մեջ: Լինելով թափանցող և խցկվող՝ նրանք գալիքի մասին կողմնորոշվում են՝ արտաքին պարագաներից և իրավիճակներից ելնելով, և այն հայտնում են մեզ, որպեսզի մենք այս տեսածն արդեն կատարված տեսնելով՝ զարմանանք և համարենք, որ արդեն

մոտ ենք պայծառատեսության շնորհին և ներքուստ մեծամտանանք: Ով հավատում է դևին, նրա համար դևը հաճախ լինում է՝ որպես մարգարե, իսկ ով արհամարհում է նրան՝ այդպիսիների հանդեպ նա միշտ դուրս է գալիս՝ որպես ստախոս: Որպես ոգի՝ նա տեսնում է դեպքերն օդային տարածությունից և նկատելով, օրինակ, որ ինչ որ մեկը մահանում է, նա այդ հայտնում է թերահավատին՝ երազի միջոցով: Դները ոչինչ չգիտեն գալիքի մասին, բայց հայտնի է, որ բժիշկներն էլ կարող են կանխատեսել մոտալուտ մահը (Հովհաննես Սանդուղք):

239. Մտքերը և կրքերը կարող են ծնել երազներ, մտքեր և տեսիլքներ, քանի որ դուք կարող եք երազել այն մասին, ինչի մասին մտածում եք կամ ինչին ձգտում եք: Այս ձևով մարդը կարող է պատասխանատու լինել իր երազների համար, ու որքանով մարդու սիրտն ու մտքերը սրբված են, այնքանով նրա երազները մաքրված կլինեն: Երբ դուք երազ եք տեսնում մի բանի մասին, որը չի համապատասխանում ձեր մտքերի ու ցանկությունների ուղղվածությանը, կարող եք հուզվել և արագ արթնանալ՝ անկարող լինելով շարունակել ձեր երազը երկար ժամանակ (Շենուդա Գ):
240. Վատ երազները հետևանք են չխոստովանած մեղքերի, դատելու և շատակերության (Հոգեշահ գրքերից):
241. Ով հավատում է երազների, նման է մի մարդու, որ վազում է իր ստվերի ետևից և ջանում է բռնել նրան: Երազներն ավելի հաճախ լինում են առօրյա մտածումների արդյունք, որով չարը, խաղաղով մեր երևակայության հետ, մեզ զցում է դիվային զվարճությունների և հայհոյությունների մեջ: Երազներին հավատալով և նրանցով առաջնորդվելով՝ շատերը մոլորվեցին և կործանվեցին («Հարց ու պատասխան» գրքից):
242. Սուրբ հայրերը խորհուրդ չեն տալիս հավատալ երազներին, մանավանդ, երբ դրանք հուսահատության կամ փառամոլության մեջ են զցում. ակնհայտ է, որ դրանք դևերից են («Հարց ու պատասխան» գրքից):

243. Հայհոյողները փակում են Աստծո ողորմության դուռը, թույլ չեն տալիս Արարչին ողորմած աչքով Իր արարածներին նայել և արգելում են սրբերին աշխարհի համար բարեխոսել (Հովհաննես Երզնկացի):
244. Երանի հայհոյողի ականջը կտրեին և բերանին կարեին, որ լսեր, թե ինչ է խոսում: Իսկապես, եթե հայհոյողը լսեր իր հիշոցները, ամոթից կփակեր իր բերանը: Լավ է բերանը համր և մաքուր լինի, քան՝ խոսող և անմաքուր (Պողոս Պատրիարք):

245. Ի՞նչ կասեք ծխելու մասին:

Տերն ասում է. *«Եթե դուք չար եք և ձեր որդիներին բարիք անել գիտեք, ուրեմն, ի՞նչքան առավել ձեր երկնավոր Հայրը, որ բարի է, ձեզ բարի պիտի ցանկանա»*: Ուրեմն, եթե մարդը չար է և իր երեխային բարի ցանկանալով՝ արգելում է ծխել, ուրեմն, ինչքան առավել Աստված, որ բարի է, չի ցանկանա,

որ իր որդիները ծխեն: Եթե աշխարհը ծխելը չարիք է համարում, և աշխարհի շատ երկրներում այն արգելված է, և պատիժ է սահմանված այն խախտողների համար, ապա Աստված մի՞թե գոհունակությամբ պետք է նայի աշխարհը մերժած քրիստոնյաներին, որոնք ծխում են:

Ծխախոտն օգտագործում են հիմնականում հուզմունքի պահին, զայրույթը զսպելու համար կամ սգո և տրտմության պահին՝ մխիթարվելու նպատակով, կամ ուղղակի հաճույքի համար: Այնինչ այս բոլոր բաներին պետք է դիմակայել աղոթքով, Աստծո երկյուղով, պահքով և Աստծո Խոսքով: Ցավոք, շատ քրիստոնյաներ, որպես զենք՝ այս բոլոր նեղությունների դեմ օգտագործում են ծխախոտը: Բայց Աստծո կողմից մեզ առաջարկված սպառազինության մեջ ոչ մի տեղ մենք ծխախոտի չենք հանդիպում: Ուրեմն, այս զենքը Տիրոջից չէ: Իսկ թե ումի՞ց է, շատ հեշտ է գլխի ընկնել, միայն թե ուշ չլինի (Հոգեշահ գրույցներից):

246. Իսկ ինչպե՞ս կարելի է ազատվել ծխելու ցանկությունից:

Ծխախոտի չար գերությունից ազատվելու համար նախ պետք է ի սրտե այդ ցանկանալ՝ առանց ինքնախաբեության: Իսկ եթե առերես ուզում ես թողնել ծխելը, բայց սրտում փափագում ես այն, այդ դեպքում ոչինչ չի ստացվի, և ոչ ոք քեզ չի կարող օգնել: Ուրեմն, նախ պետք է հասնել այն բանին, որ ասելով ծխախոտը՝ կամենաս ի սրտե այդ մոլուցքից ազատվել: Դրա համար պետք է նախ ունենալ Աստծո հանդեպ մեծ երկյուղ՝ հիշելով մահվան, դժոխքի և ահեղ դատաստանի մասին, և ամեն մի արձակված ծխի հետ աշխատել հիշել, որ կրակե լիճը նետված մեղավորների ծուխը պիտի բարձրանա հավիտյանս հավիտենից: Եվ երբ կզգաս ծխախոտի հրեշավորությունը և զզվանքով ու ատելությամբ վերաբերվես՝ որպես քեզ երկնքի արքայությունից հեռացնող մի բանի, այն ժամանակ նոր կարող ես, Տիրոջ անունը կանչելով, ազատվել ծխելու մոլուցքից: Երբ ծխելու ցանկությունը գլուխ կբարձրացնի, կարող ես հանդարտորեն կատարել Հիսուսի անվան աղոթքը. «Տեր Հիսուս Քրիստոս, Որդի Աստծո, ողորմի՛ր մեղավորիս» կամ «Մոլորվածներին Դու դարձի բերող, դարձրո՛ւ ինչ չար սովորությունից դեպի բարի սովորության, բնեփր իմ հոգում սոսկալի օրը մահվան, երկյուղը գեհենի և սերն արքայության, որպեսզի զոջամ մեղքերս և գործեմ արդարություն և ողորմիր Քո արարածներին և ինձ՝ բազմամեղիս»: Եվ նույնն անես այնքան ժամանակ, մինչև Աստծո ողորմությամբ իսպառ կազատվես այդ ախտից (Հոգեշահ գրույցներից):

247. Ծխախոտով թշնամին ջանում է դուրս մղել Աստծո շնորհը, որը քրիստոնյան ստանում է Սուրբ Հաղորդության շնորհով («Հոգևոր պատերազմ» գրքից):

248. Ով ծխախոտ է ծխում, նա իր միջից դուրս է մղում Սուրբ Հոգուն («Հարց ու պատասխան» գրքից):

249. Թատրոնները (կինոթատրոնները, դիսկոտեկները և այլն) քաղաքներում կառուցել է սատանան (Բարսիլիսկոս Մեծ):

250. Արդյոք հեռուստացույցը քրիստոնյայի համար վտանգ չի՞ ներկայացնում:
 Հեռուստացույցն աշխարհի լայն բացված դարպասն է, որտեղից և մեր տներն են հեղեղում աշխարհի հոգեկորույս հմայքները և կորստաբեր խորհուրդները՝ վերածելով դրանք համերգասրահների, սպորտդահլիճների, խաղահրապարակների և ակումբների, պատերազմի դաշտի, ռեստորանների և հասարակաց տների՝ լեցուն ամեն տեսակի անառակություններով, գողերով, մարդասպաններով: Երբեմն մեր տներն են պղծվում Աստուն հայհոյող ֆիլմերով և գրույցներով, նաև՝ խեղկատակություններով ու բազում այլ մեղսառատ հաղորդումներով: Հեռուստացույցի առջև գտնվող քրիստոնյան մի քանի ժամում մերձենում է ամենատարբեր մեղքերի հետ՝ մեկ անգուսպ ծիծաղում է, այնինչ ասաց. *«Թող ձեր ծիծաղը սգի փոխվի»*: Մեկ բարկանում է, որ մահացու մեղք է, մեկ աչքով տեսնում է և սրտով ցանկանում, որ շնություն է, մեկ էլ փափագում է աշխարհի առաջարկները՝ գովազդային ներգործումից դրդված, որ ազահություն է, մեկ էլ վառվում է վրեժխնդրությամբ, չնայած որ ասվեց. *«Վրեժխնդրությունն Իմն է»*: Եվ այս բոլոր մեղքերի հետ ցիրուցան է անում նաև իր ժամանակը, որի համար ասվեց. *«Ծախու առեք»*: Չարը խաբում է մեզ՝ ներշնչելով, որ հեռուստացույցի մեջ ոչ մի վատ բան չկա, կարող ես նայել լուրեր, նաև՝ եղանակի տեսություն, բայց շատ սահուն ձևով են դրանք վերափոխվում անառակության և ամեն տեսակի պղծություններով ներծծված ֆիլմերի ու հաղորդումների: Եվ որ ամենասարսափելին է՝ սրանով մենք փաստում ենք, որ սիրում ենք աշխարհը: Ուրեմն, վախենանք այն օրվանից, երբ կանգնելու ենք ահավոր ատյանի առջև, որովհետև կարող ենք դասվել Աստծո թշնամիների հետ, քանի որ *«Աշխարհի հանդեպ ունեցած սերը թշնամություն է Աստծո դեմ»* (Հոգեշահ գրույցներից):
251. Աշխարհիկ բանաստեղծությունը, երաժշտությունը և երգեցողությունը միայն կրքեր են բորբոքում (Հոգեշահ գրքերից):
- ***
252. Ճշմարիտ հովիվը նա է, ով կարող է կործանվող բանավոր ոչխարներին գտնել և ուղղել իր բարությամբ, ջանասիրությամբ և աղոթքներով (Հովհաննես Սանդուղք):
253. Խելամիտ նավապետը փրկում է նավը, իսկ բարի հովիվը կենդանացնում և բժշկում է ոչխարներին (Հովհաննես Սանդուղք):
254. Տեսել եմ անփորձ բժշկի, որ վշտացած հիվանդին ստորացնելով, ոչ մի այլ բան չարեց, այլ միայն նրան գցեց հուսահատության մեջ: Տեսել եմ նաև հմուտ բժշկի, որը ամբարտավան սիրտը կտրեց ստորացմամբ և այնտեղից հանեց ամբողջ զարշառու թարախը (Հովհաննես Սանդուղք):
- ***
255. Դուք պարտավոր էիք չմոռանալ ձեր սուրբ հայրերի՝ ձեզ խրատողների ճիգն ու ջանքը, որոնք շարունակ տքնում էին ձեր հոգիների փրկության համար: Դուք պետք է սեր ունենայիք նրանց նկատմամբ, ովքեր Աստծո խոսքն ուսուցանելով՝ ձեզ հոգեպես երկնեցին և նորից ծնեցին (Դանիել Մեծ Քորեպիսկոպոս):

256. Ինչպե՞ս կարող ենք առաջնորդ լինել այնպիսիներին, որոնք չեն կամենում առաջնորդի հետքերով դեպի երկինք տանող-հասցնող արքունական ճանապարհով ընթանալ, այլ գնում են լայն և ընդարձակ պողոտայով, որ դժոխքի հատակն է տանում (Ներսես Շնորհալի):

257. Ամփոփելով մեր խոսքը՝ այս ենք ասում. թող ձեր խորհուրդները, խոսքերն ու գործերը, հոգու և մարմնի ամեն շարժում պարկեշտ և աստվածավայել լինեն, որպեսզի Աստծո անվանը...հայհոյանքի և պարսավանքի պատճառ չլինեն, այլ տեսնողներին և լսողներին գովասանքի և փառավորման առիթ տան: Որպեսզի ձեզանից ոչ մեկը հին Բսրայելի պես չլսի Աստծո մարգարեից, թե՛ *«Իմ անունը ձեր պատճառով հայհոյվում է հեթանոսների մեջ»* (Ես. 52:5): Այլ մանավանդ, պայծառ առաքինությամբ արժանի լինենք լսելու տերունական խոսքը՝ ուղղված Իր աշակերտներին. *«Թող ձեր լույսն այսպես լուսավորի մարդկանց առաջ, որպեսզի տեսնեն ձեր բարի գործերն ու փառավորեն ձեր Հորը, որ երկնքում է»* (Մատթ. 5:16):

Եվ ի Փառս Աստծո, թող ավարտվի աշակերտող եղբայրներիդ ուղղված մեր այս համառոտ խոսքը (Ներսես Շնորհալի):

Հայրերի վարքից

1. Միրոգեն անունով մի ծեր այնպիսի խստակյաց կյանքով էր ապրում, որ հիվանդացավ ջրգողությամբ: Երբ ծերերը գալիս էին նրան բժշկելու, նա միշտ ասում էր բոլորին. «Հայրեր, աղոթեցե՛ք ինձ համար, որպեսզի իմ ներքին մարդը նման հիվանդության չենթարկվի, իսկ ինչ մնում է ներկայիս հիվանդությանը, ես Աստծուն խնդրում եմ, որ միանգամից ինձ չազատի դրանից» (Հարանց վարք):
2. Մի ծեր ամեն տարի ծանր հիվանդանում էր, և երբ մի տարի չհիվանդացավ, տխրեց և լալով ասաց. «Մոռացավ ինձ Աստված» (Հարանց վարք):
3. Երբ հայր Ամոնը դեռ Նիտրական լեռան վրա էր ապրում, պատմում են, որ նրա մոտ բերեցին շղթաներով կապված մի տղայի, որին կատաղի շուն էր կծել: Անտանելի ցավերի մեջ տղան կծոտել էր ինքն իրեն: Մուրբ Ամոնը, տեսնելով նրա ծնողներին, որոնք եկել էին խնդրելու իրենց որդու համար, ասաց նրանց. «Ինչո՞ւ եք ինձ չարչարում՝ պահանջելով ինձանից այն, ինչ իմ ուժերից վեր է: Բժշկությունը պատրաստ, ձեր ձեռքերում է: Վերադարձրեք այն որբնայրու փողը, որի եզը գաղտնի մորթեցիք, և ձեր տղան կլավանա»: Այդ մերկացումից

ահաբեկված՝ նրանք իսկույն կատարեցին ասվածը: Եվ Հայր Ամոնի աղոթքով տղան բժշկվեց (Հարանց վարք):

4. Մի մարդ տղա ունեցավ և այնքան էր սիրում նրան, որ միշտ երես էր տալիս: Իսկ երեխան նման դաստիարակությունից դարձավ սանձարձակ ու հայիոյոդ, և երբ մանուկ հասակում մահամերձ հիվանդացավ, նրա աչքին սկսեցին երևալ խավար ու սահմոկեցուցիչ կերպարանքներ: Երեխան սարսափած աղաղակում էր և խնդրում էր հորը, որ քշի դրանց, բայց հայրը, ոչինչ չտեսնելով, անելանելի վիճակի մեջ էր ընկել և չէր կարողանում օգնել որդուն: Իսկ տղան՝ վերջին շնչում, հայիոյելով այդ խավար կերպարանքներին, հոգին ավանդեց (Հոգեշահ պատմություններ):
5. Եղբայրներից մեկը յոթ տարի շարունակ աղոթել էր Աստծուն և խնդրել, որ բժշկություններ կատարելու շնորհ ստանա. ստանալով այն՝ նա գնում է այցելելու ծերերից մեկին և հայտնում է նրան կատարվածը: Ուրախանալու փոխարեն ծերը մեծապես տխրում է ու ասում. «Եթե կամենում ես ապրել Քրիստոսի համար, գնա և յոթը տարի շարունակ աղոթիր Աստծուն, որպեսզի ետ վերցնի քեզանից այդ շնորհը»: Եղբայրը վերադառնում է տխուր, որովհետև անօգուտ գործով էր զբաղվել և այդքան ժամանակ կորցրել: Նա հետևում է ծերի խորհրդին: Աղոթում է, մինչև որ այդ շնորհը ետ է վերցվում իրենից: Այնժամ ճանաչում է խոնարհության և հոչակավոր չլինելու շնորհը, և փառավորում է Աստծուն: Այսպես հայրերից ոչ ոք իր աշակերտներից ոչ մեկին երբեք չի քաջալերել Աստծուց խնդրել Սուրբ Հոգու տեսանելի հայտնությունները: Ընդհակառակը, եթե տեղեկանում էին, թե եղբայրներից մեկը նմանօրինակ զգացումներ է սնում, իսկույն ետ էին կանգնեցնում նրան այդ ճանապարհից (Հոգեշահ գրքերից):
6. Երբ սուրբ Եպիփանը հեռացավ Ծովագ գավառից՝ իր մենախցից, որ Մամբրե էր կոչվում, այնտեղ թողեց շատ եղբայրներ-միաբաններ, հավատացյալ քրիստոնյա կրոնավորներ, լեռնաբնակ միանձնյա ճգնավորներ և մի քահանայի նրանց վրա գլխավոր նշանակեց: Նրանց մեջ կային այնպիսիք, որ մանկությունից բնավ ուրիշ կերակուր չէին կերել, բացի բանջարեղենից և ջրից: Գինու համն էլ չէին առել, թե ինչպես է:

Նրանց մեջ կար մի խստակրոն եղբայր, որ մութ կյանք էր վարում և բոլորովին հրաժարվում էր ճաշակել հարության հույսի կենարար բաժակից, այսինքն՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի արյունից: Որովհետև նա չէր կարող հավատալ, թե երբ այդ գինին սուրբ սեղան է բերվում և քահանայի ձեռքով բաշխվում, իսկապես Աստծո Որդու արյունն է դառնում, այլ կարծում էր, թե լոկ գինի է մնում, այս պատճառով էլ հաճախ վիճում էր շատերի հետ: Օրերից մի օր, երբ գոհության պատարագի խորհուրդն էին կատարում այն վկայարանում, որ շինել էր սուրբ Եպիփանը, և սուրբ հացն ու գինին բերեցին, պատարագի սեղանի վրա դրեցին, որպեսզի արյուն դառնա, այդ անհավատ եղբայրն էլ այնտեղ էր գտնվում՝ վկայարանում: Քահանան ելել-կանգնել էր սեղանի առաջ, և նախքան պատարագ մատուցելը՝ ձեռքերը բարձրացնում է սեղանի վրա և ասում. «Զորությունների Տեր Աստված, որ բոլոր արարածները ոչնչից ստեղծեցիր, մարդուն հողից ստեղծեցիր կենդանի և

անապական, համարձակվում ենք խնդրել Սրտագետիցդ, որ քննում ես մարդկանց սրտերն ու երիկամունքը: Դու Տեր, որ բոլորի սրտերը գիտես, Դու ճանաչում ես այս մարդու ճշմարիտ ճգնությունները, որ խստակյաց կյանք է վարում իր ճգնողական կյանքում, սակայն սրա մեջ պակասում է հավատը, արդ՝ սրան մի մանանեխի հատիկի չափ հավատ տուր, որպեսզի չկորչի: Ո՛վ քաջ Հովիվ, որ դուրս եկար կորած ոչխարը փնտրելու, որ Քո անձը դրիր Քո խաշների վրա, սրան ևս փրկիր թերահավատությունից, որով բռնված է, որպեսզի թշնամին սրան չհափշտակի, և այս Քո ստեղծածը, որ Քո կերպարանքի նմանությունն է կրում, հավիտենական կորստի չմատնվի»:

Այս աղոթքն արեց քահանան պատարագը մատուցելուց առաջ, հետո սկսեց պատարագը և ամբողջ պատարագամատույցը վերջացրեց: Երբ նա ասաց. «Հայր մեր»-ը, ծածուկ ծունկի եկավ և երկար աղոթք արեց: Եվ մինչ նա ծունկի եկած աղոթք էր անում, թերահավատ եղբայրը ոտքի կանգնած, ներքևից՝ բեմից նայում էր դեպի սեղանը և բաց աչքերով մեծամեծ հրաշքներ սկսեց տեսնել: Նա տեսնում էր Քրիստոսին, որ իջել էր սեղանի վրա, բացել էր կողի վերքը, որ գեղարդով խոցելուց էր գոյացել, և կողի վերքից արյունը կաթկթելով հոսում էր Պատարագի սկիհի մեջ, որ դրված էր սեղանի վրա: Թերահավատ կրոնավոր եղբայրն այս որ տեսավ, զարհուրեց ու դողաց. հուզված, շփոթված գետին ընկավ, բերանը կարկամած, ուժասպառ, շնչասպառ ուշաթափ եղավ:

Իսկ քահանան, վեր կենալով, Սուրբ Պատարագի խորհուրդը վերջացրեց, և երբ Սուրբ Օրենքը բեմից իջեցնում էր, տեսավ այն եղբորը, որ ուշաթափ ընկած էր գետնին: Ջուր բերեց, բերանին սրսկեց. երբ նա վերջապես շունչ քաշեց և ուշքի եկավ, վեր կացավ ու պատմեց իր տեսած հրաշքները: Ապա քահանան կամեցավ Սուրբ Օրենքով նրան ճաշակել տալ, բայց նա հանձն չառավ, չհամաձայնվեց, որովհետև իրեն անարժան էր համարում: Այլ նա իր համար մի հոր փորեց և մեջը մտնելով յոթը տարի ապաշխարեց իր թերահավատության մեղքը, և յոթ տարուց հետո համարեց, որ իր ապաշխարությունն արժանացել է թողության, դուրս եկավ՝ ուրիշների հետ միասին հաղորդվելու: Բայց էլի նույն հորն էր իջնում բոլոր իր կյանքի օրերում և նույն հորում էլ այդ եղբայրը վախճանվեց: Ապա քահանան էլ վախճանվեց, և երկուսը միասին այն վկայարանի ներսում դրվեցին՝ Եպիփանի եղբայրանոցում, որտեղ այս հրաշքը երևաց (Փավստոս Բուզանդ):

7. Մի վանահայր աղոթելիս միշտ խնդրում էր, որ Աստված իր աշակերտներին արժանի անի իր հետ երկնքի արքայություն մտնել: Մի անգամ, երբ նրանք տոնակատարություն առիթով հարևան վանք էին գնում, վանահայրն աշակերտներին ասաց, որ նրանք առաջ անցնեն, իսկ ինքը քիչ հետո կհետևի նրանց: Վանականները, հետևելով վանահոր պատվերին, ուղղություն վերցրին դեպի տոնակատարության վայր: Նրանք ճանապարհին հանդիպեցին մի խեղճ աղքատ մարդու, որին խոշտանգել էին վայրի գազանները: Վանականները, տեսնելով նրա վիճակը, վշտացան, սակայն ասացին, որ հնարավոր չէ առանց ավանակի նրան տեղափոխել, իսկ իրենք ավանակ չունեն և ցավակցելով նրան՝ հեռացան՝ հույս տալով, որ շուտով գուցե կհայտնվի մեկը, ով ավանակով կլինի և

կօզնի նրան: Որոշ ժամանակ անց վանահայրն էլ գալով հանդիպեց այդ դժբախտին և տեսնելով նրա վիճակը, հարցրեց նրան, թե այստեղով մի խումբ վանականներ չանցան: Վիրավորվածն ասաց, որ անցան, բայց քանի որ իրենց հետ ավանակ չկար, չկարողացան իրեն օգնել և հեռացան: Եվ նորից դիմելով վանահորն՝ ասաց. «Դու էլ գնա, գուցե շուտով մեկը կհայտնվի, որ ավանակ կունենա և ինձ կտեղափոխի»: Իսկ վանահայրն ասաց, «Քավ լիցի, որ ես քեզ այս վիճակի մեջ միայնակ թողնեմ ու հեռանամ» և չնայած իր ծերությանը, ջանաց նրան իր ուսերին առնել և մի կերպ սկսեց այդ ծանրության տակ ճկվելով՝ առաջանալ: Սակայն քանի գնում էր, սկսում էր ավելի հեշտությամբ առաջանալ, քանզի կարծես թեթևանում էր վիրավորվածը, և եկավ մի պահ, որ ծերն ընդհանրապես էլ չէր զգում ծանրություն և նայեց ու տեսավ, որ այդ մարդը չքացել է, և հանկարծ երկնքից ձայն լսեց, որ ասում էր. «Դու խնդրում ես, որ քո աշակերտներն էլ քեզ հետ մտնեն Երկինք, բայց երբ նրանք էլ քեզ պես լինեն, այն ժամ էլ կմտնեն» (Հարանց վարք):

8. Կար մի մարդ՝ քարսիրտ և անզեղջ, որ ոչ կիրակի օրը և ոչ էլ տերունական այլ տոներին չէր կամենում եկեղեցի մտնել և մասնակցել սուրբ Պատարագին, այլ հեծնելով իր ձին՝ գնում էր դաշտ, կամ մի այլ պարապ բանով էր զբաղվում՝ կենաց խոսքը լսելու փոխարեն: Մի օր էլ, երբ ժամհարը հնչեցրեց եկեղեցու զանգերը՝ ազդարարելով սուրբ Պատարագի սկիզբը, սա նստավ ձին՝ դաշտ գնալու: Իսկ ճանապարհին նրա առջև ելավ սատանան և ասաց. «Որովհետև չցանկացար Աստծո տանը լսել պատարագը, այժմ կլսես դժոխքի լալագին ողբն ու հեծությունը»: Եվ նույն ժամին նրան հարվածելով՝ գետին տապալեց, և սրա արյան հետքերը մնացին մոտակա ապառաժ քարի վրա **մինչ այսօր շատ երկար ժամանակ** (Հայելի վարուց):
9. Ոմն աշխարհասեր քահանա, երբ պատարագ էր մատուցում, ներկաներից մեկը տեսավ, որ մաղզմայի վրա ոչ թե նշխար է, այլ մի մանուկ, և երբ քահանան ցանկանում էր ճաշակել, մանուկը դեմքը մի կողմ էր դարձնում և ձեռքերի ու ոտքերի շարժումներով հակառակվում էր: Այս առաքինի այրը մի քանի անգամ տեսավ նույն բանը: Իսկ օրերից մի օր քահանան ասաց, թե մեծ դժվարությամբ է ճաշակում Քրիստոսի մարմինը: Իսկ այդ մարդը, լսելով նրան, ասաց. «Մի խրատ տամ քեզ. աշխատիր բարի վարք ցուցաբերել, քանզի այսպիսի բան տեսա»: Այս լսելով՝ քահանան փոխեց իր վարքը և բարի կրոնավորությամբ սկսեց ապրել: Այս ամենից հետո, երբ քահանան պատարագ էր մատուցում, այդ առաքինի այրը տեսավ, որ նույն մանուկը, ձեռքերն ու ոտքերն իրար սեղմելով, մեծ հոժարությամբ թույլ տվեց քահանային ճաշակել (Հայելի վարուց):
10. Մի բարեպաշտ և աղոթասեր թագավոր, երբ սուրբ պատարագի ընթացքում աղոթքի մեջ էր, և մինչ քահանան կատարում էր աստվածային ու սոսկալի խորհուրդը, թշնամիները մեծ զորքով հարձակվեցին նրա վրա, իսկ նրա զորավարները բազում անգամ խնդրեցին, որ թագավորը շտապ ելնի ու գլխավորի զորքը: Իսկ թագավորն ի սրտե և հավատով ասում էր, թե չի կարող դուրս գալ, մինչև քահանան չկատարի աստվածային սուրբ խորհուրդը: Այսպիսի մեծ

հավատքը թագավորին մեծ օգուտ բերեց, քանզի հզոր և քաջամարտիկ թշնամուն գլխովին ջախջախեց (Հայելի վարուց):

11. Երբեմն սուրբ հայրերը մարգարեաբար խոսում էին վերջին ժամանակների մասին. «Մենք ի՞նչ արեցինք», ասում էին նրանք: Նրանցից մեկը՝ աբբա Իսքիրիոն Մեծը, պատասխանեց. «Մենք կատարեցինք Աստծո պատվիրանները»: Նրան հարցրեցին. «Իսկ ի՞նչ կանեն նրանք, ովքեր մեզանից հետո կգան»: «Նրանք, - ասաց աբբան, - կկատարեն մեր արածի կեսը»: Նորից հարցրեցին նրան. «Իսկ նրանցից հետո եղածնե՞րը»: Աբբա Իսքիրիոնը պատասխանեց. «Այդ դարի մարդիկ ոչինչ չեն անի, բայց նրանց վրա փորձություններ կգան: Իսկ նա, ով այդ դարում բարի կլինի, մեզանից և մեր հայրերից բարձր կդասվի» (Հիշարժան ասույթներ):

Աղոթք

Ով բարերար և մարդասեր Տեր, առանց չարչարանքների և ժուժկալության ինչպե՞ս ազատվեմ իմ մեղքերի բազմությունից, քանզի մարմնովս տկար եմ և հոգով՝ խավար. ողորմի՛ր, Տե՛ր, և ինչպես կամենում ես, օգնի՛ր ինձ:

Հաստատի՛ր, Տե՛ր, իմ սասանված անձը, որ լի է մեղքերով և անթիվ հանցանքներով և այրված ու տրոհված բոլոր անդամներովս՝ ոտքից մինչև գլուխ ապականված, և չկա բժշկության հնար Քեզանից բացի, Տե՛ր իմ Հիսուս, խոնարհվի՛ր դեպի կախարդությամբ վիրավորվածս և մի՛ գարշիր չարահոտ ախտացածիցս:

Պատկերի՛ր, Տե՛ր, Քո անխուսափելի Գալուստն իմ աչքերի առաջ և դողացրո՛ւ իմ մարմինը՝ անդադար լալու և սգալու Քո Ահեղ Դատաստանի երկյուղից և մի՛ փակիր Քո արարչական սիրո գուրջը Քո ստեղծվածիցս, որ մեռած եմ մեղքերով:

Կանգնեցրո՛ւ ինձ գլորումից, Տե՛ր, և բազմամեղ անդնդային խորությունից Սուրբ Հոգուդ թներով վե՛ր հանիր և բարձրացրո՛ւ վայելուչ աղոթքների, մտքի նորոգության և լուսավորության, մեղքերի բնաջնջման և Քո սուրբ պատվիրանների կատարման:

Խաղաղություն շնորհիր, Տե՛ր, Քո սուրբ եկեղեցուն և բոլոր հավատացյալներին՝ թագավորներին և իշխաններին, զորքերին և զորավարներին պատերազմների ճակատում՝ հաղթել անօրեն բռնավորներին:

Ողորմիր, Տե՛ր, եկեղեցու առաջնորդներին, հայրապետներին և վարդապետներին, երեցներին, սարկավագներին, դպիրներին և եկեղեցու ուխտի բոլոր մանուկներին՝ ամեն

Ժամ կատարելու իրավունք և արդարություն, հովվելու Քո ժողովրդին, տքնելու նրանց հոգիների համար՝ ասելով. «Ահավասիկ ես՝ և իմ մանուկները, որ տվեցիր ինձ»:

Աղաչում եմ, Տե՛ր Հիսուս, և ընկնում Քո սուրբ Խաչի առաջ. սրա բարեխոսությամբ ընդունի՛ր աղաչանքներս, կատարի՛ր խնդրվածքներս և սրա զորությամբ զորացրու ինձ կոչմանս մեջ, որի համար կանչվեցի և Քո պատվիրաններում, որոնք սովորեցի: Տո՛ւր ինձ, Տե՛ր, սա՝ որպես զորություն և ժուժկալություն, որպես զգաստություն և առողջություն՝ պահապան լինելու իմ անձին օր ու գիշեր և բոլոր ժամերին՝ ննջելիս և վեր կենալիս, գնալիս և կանգ առնելիս, գործերում և վաստակներում, աղոթքում և պահքում, և տո՛ւր Քո կամքի համար հաճելին կատարել: Սա թող ամուր բերդ լինի ինձ և հզոր աշտարակ՝ թշնամու առաջ, զարդարի՛ր ինձ սրանով՝ հոգեղենների զարդով և անիմանալի լույսով: Եվ Գաբրիելի ահեղ բարբառի օրը՝ սուրբ Խաչիդ երևալիս, լուսավորի՛ր խավարած հոգիս՝ լույսով բարձրանալու անմահ Փեսայիդ ընդառաջ, խառնվելու հայրապետների երամներին, մարտիրոսների դասերին և հրեշտակների գնդերին, որպեսզի նրանց հետ փառաբանեմ ամենագութ մարդասիրությունդ: Եվ փառք Քեզ՝ Արարողիդ և ինձ բարիքներ պարգևողիդ հավիտյանս հավիտենից. Ամեն:

Եփրեմ Ասորի

Նարեկ

Բան 2Է

Քանի որ, ահա, սակավամասնյա
Կտակամատյանն այս...
Իր վախճանին է մոտեցել արդեն,
Այնպե՛ս արա, Տե՛ր, որ ինքնանախատ
Ու կշտամբական այս խոսքերի հետ
Դադարեն ընդմիշտ և չար ու հոռի սովորություններն իմ...

Բան 2Ը

Կամքովդ թող, Տե՛ր, սա մնա անեղծ,
Պատժապարտիս դեմ բարձրացած՝ որպես
Անաչառ դատող, անդուլ կշտամբիչ,
Անպատկառ բասրիչ, անխիղճ նախատող,
Անգութ պարսավող, անհաշտ ծանակիչ,
Անողորմ մատնիչ, անողորմ տանջող,

Անկաշառ դահիճ, անխնա հայտնիչ,
Անզգամ ու բիրտ հրապարակող
Եվ ամբաստանող մի աշխարհալուր.
Բարձրագոչ փողով անլուռ, անդադար ազդարարելով՝
Թող որ հանցանքներն իմ խոստովանի:
Այս գիրքն իմ ձայնով անձիս փոխարեն
Իբրև ես՝ պիտի միշտ աղաղակի,
Տարածի այն, ինչ ծածկված է եղել,
Ինչ որ գաղտնի էր, պիտի հռչակի,
Կատարածներս կականի ողբով,
Մոռացվածները բերի ասպարեզ,
Ինչ որ եղել է անտեսանելի ու աներևույթ,
Մերկացնելով՝ դուրս հանի հանդես,
Բարուրանքներս պիտի տարփողի,
Հրապարակի՝ ինչ որ թաղված է եղել խորքերում,
Մեղքերս պատմի, թաքնվածները
Ցուցադրի բուն կերպարանքներով:
Սրանով պիտի խայծերն ի հայտ գան,
Որոգայթներն ու կարթերը բացվեն,
Երևան հանվեն անպատումները,
Չարիքների ողջ մնացորդները լիովին քամվեն:
Եվ իմ ցամաքած, զոս ոսկորների զանձապահեստում
Թող թագավորի Քո շնորհների
Ու ողորմության շունչը, Քրիստո՛ս,
Որ կենդանանար գարնանամուտի սկզբնալույսին՝
Կենսանորոգման այն օրը պայծառ՝
Անմահ փրկության Քո ցավով աճած
Ու բարունակած հոգևոր բարյաց ընձյուղները պերճ՝
Անթառամելի վերամբարձությամբ
Դալարեմ դարձյալ ու ծաղկեմ կրկին,
Համաձայն շնչով Քո՝ զրված Գրքի հուսադրության:
Եվ Քեզ՝ Փրկողիդ միակ և Հոգուդ, Հորդ փառակից,
Միասնական Քո տերության՝ անճառ Սուրբ Երրորդության,
Գովեստով փա՛ռք ու երկրպագությո՛ւն հավիտյանս. Ամեն:

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

*«Պիտի օրհնեմ Տիրոջը,
որ ինձ խրատեց» (Մաղմ. 16:7):*

Ահա Աստծո ողորմությամբ ավարտվեց «Խրատանի Ապաշխարության» գիրքը:

«Մենք անպիտան ծառաներ ենք, քանզի ինչ որ պարտական էինք անելու, այն արեցինք» (Ղուկ. 17:10):

Հուսով ենք, որ Տիրոջ ողորմությամբ շատերն իրենց հարցերի պատասխանը գտան այս գրքի էջերում:

«Սուրբ Գրքի գրվածքները, սրբերի կանոնական հրամանները, խրատներն ու խորհուրդները ծաղկաքաղ անելով՝ մեկտեղ հավաքեցինք՝ նման բուրաստանից քաղված ծաղիկի՝ որպես դեղ ցավով լի այս կյանքի համար, ցորենի հատիկի նման ձեր սրտերի մեջ սերմանելու, բազմապատիկ պտուղներով արդյունավորելու համար: Մա թող լինի զորավոր գավազան ձեր ձեռքի մեջ՝ գտնելու անցման հունը մեղքի հորձանահոս գետերի փորձանքների միջից, կամ որպես կյանքի երազական քնից արթնացնելու սթափեցնող խթան. **«Ով իմաստուն է, կհասկանա այս բաները, ով հանճարեղ է, կիմանա սրանք, քանի որ ուղիղ են Տիրոջ ճանապարհները. արդարները դրանցով կանցնեն, իսկ ամբարիշտները կսայթաքեն դրանց մեջ» (Օսեե 14:10):** Հետևաբար, աղաչում եմ, որ հեռանաք չարից և ընտրեք բարին, համեմիչ աղ լինեք և լուսավորիչ լույս: Որպեսզի լինեք սրբերի ցնծության արժանի՝ մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի շնորհով և մարդասիրությամբ. Ամեն» (Հովհաննես Երզնկացի):

Հայցում ենք նաև ձեր ներողամտությունը՝ տեղ գտած թերությունների համար:

«Թեպետ և իրոք առավել եղկելի ենք, քան ամեն ոք, այսուհանդերձ, որքան որ կարողություն ունենք, պարտավոր ենք խոսքի արծաթը տալ սեղանավորներին, որպեսզի չդատվենք՝ որպես քանքար թաքցնողներ, քանզի ժամը մերձեցել է, և Դատաստանը Տիրոջ տնից է սկսվելու» (Խոսրով Անձևացի):

Եվ այսպես, ավարտելով այս աշխատությունը, նորից խնդրում ենք ձեզ՝ ընթերցողներին, որպեսզի ձեր աղոթքներում հիշեք այս գրքի պատրաստմանը թե՛ մտավոր, թե՛ հոգևոր և թե՛ նյութական աջակցություն ցուցաբերողներին, դրանով իսկ դուք էլ կարող եք համարել, որ ձեր լուման եք ներդրել այս հոգեշահ ձեռնարկի լույս տեսնելու համար կատարված ջանքերին:

Աշոտ դպիր Արևշատյան

Եւ արդ, աղաչեմ զձեզ, ո՛վ հանդիպողք եւ ընթերցողք յայսմ մատենին, յիշեսցիք ի Քրիստոս ի թողութիւն մեղաց եւ յանցանաց զրողաց սորա, եւ դուք յիշեալ լիջիք առաջի ամենակեցոյց Գառնին Աստուծոյ. **Նմա փա՛ռք ընդ Հօր եւ Հոգւոյն Սրբոյ այժմ եւ միշտ եւ յաւիտեանս յաւիտենից. Ամեն:**

Գրականության ցանկ

1. Արքա մի խոսք ասա ինձ, Երևան, 1999:
2. Ագաթանգեղոս, Հայոց պատմություն, Երևան, 1983:
3. Աղոթագիրք, «Գանձասար» հանդես, 1992:
4. Աստվածաշունչ, Մայր Աթոռ սր. Էջմիածին, 1994:
5. Աստվածաշունչ, Աստուածաշունչի Միացյալ Ընկերություն, Պեյրուք, 1992:
6. Բարսեղ Մաշկետրցի, Յորդորակներ, Անթիլիաս, 1980:
7. Բժշկարան հոգեւոր, Յորթագիտ, 1837:
8. Գանձասար հանդես Ա, Երևան, 1992:
9. Գանձասար հանդես Բ, Երևան, 1992:
10. Գանձասար հանդես Գ, Երևան, 1993:
11. Գիրք, որ կոչի հարանց վարք, Էջմիածին, 1820:
12. Գրիգոր Նարեկացի, Մատյան ողբերգության, Երևան, 1979:
13. Հայկական մանրանկարչություն, Դիմանկար, Երևան, 1982:
14. Ղազար Փարպեցի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1982:
15. Մովսես Խորենացի, Հայոց պատմություն, Երևան, 1968:
16. Յովհաննէս Երզնկացի, Խրատ բոլոր քրիստոնէաներուն, Անթիլիաս, 1984:
17. Յովհաննէս Մանդակունի, Ճառեր, Անթիլիաս – Լիբանան, 1966:
18. Սարգիս Շնորհալի, Յորդորակներ, Անթիլիաս, 1978:
19. Վարք Սրբոց, Պեյրուք, 1994:

20. Ներսէս Շնորհալի, Թուղթ ընդհանրական, «Գանձասար» հանդէս, 1991:
21. Շնորհք արքեպիսկոպոս Գալուստեան, Հայագգի սուրբեր, Երևան, 1997:
22. Սուրբ Եփրէմ Ասորի, Խրատներ, Սբ. Էջմիածին, 2007:
23. Սուրբ Կիպրիանոս Կարթագենացի, Գիրք եկեղեցու միասնության մասին, Էջմիածին, 2007:
24. Սուրբ Մակար Մեծ, Խրատներ, Սբ. Էջմիածին, 2007:
25. Վարդան Այգեկցի, Խրատներ, «Գանձասար» Աստվածաբանական կենտրոն, 1999:
26. Փալստոս Բուզանդ, Պատմություն հայոց, Երևան, 1968:
27. Авва Дорофей, Душеполезные поучения, Москва, 2000.
28. Антоний Великий, Духовные Наставления, Москва, 1998.
29. Афанасий Великий, Творения, Том 1-5, Москва, 1994.
30. Варсонофий и Иоанн, Руководство к Духовной жизни, Москва, 1994.
31. Добротолюбие, том 1-5, Москва, 1998.
32. Достопамятные сказания о святых и блаженных отцов, Москва, 2009.
33. Древний Патерик, Москва, 1997.
34. Духовный Брань, Москва.
35. Душевный лекарь, святые отцы-мирянам, Москва, 2009.
36. Иоанн Кассиан, Собеседования египетских отцов, Москва, 2008.
37. Иоанн Лествичник, Лествица, Москва, 1994.
38. Лавсаик, Клин, 2001.
39. Луг духовный, творение блаженного Иоанна Мосха, Москва, 2008.
40. Макарий Египетский, Духовные беседы, Москва, 1998.
41. Никодим Святогорец, Невидимая Брань, Москва, 2003.
42. Отечник составленный святителем Игнатием Брянчаниновым, изд. “Правило веры”, 1996.
43. Поучения Аввы Исаии Отшельникам, Москва, 1998.
44. Скитский Патерик, Москва, 2001.
45. Святой Ефрем Сиринь, Творения, том 1-8.
46. Святой Иоанн Златоуст, Творения, том 1-12.
47. Творения иже во святых отца нашего Василия Великого, часть IV, Москва, 1993.

Բովանդակություն

1. Երկու խոսք
2. Նախաբան
3. Նարեկ, Բան Գ
4. Հավատքի ճշմարիտ դավանության մասին
5. Աղոթք Սուրբ Երրորդության
6. Հայր Նիկողեմոսի խոսքը հոգևոր կատարելության մասին

7. Խոստովանություն
8. Նարեկ, Բան Ը
9. Իսրայելի մասին, երբ նա դեռ անապատում էր
10. Նարեկ, Բան Բ
11. Արթնության և սթափության մասին
12. Աստվածաշնչից
13. Հայրերից
14. Հայրերի վարքից
15. Աղոթք
16. Սուրբ հայր Մակար Եգիպտացու խոսքն այն մասին, որ քրիստոնյային սպասվում է երկակի պատերազմ՝ ներքին և արտաքին
17. Պողոս Առաքյալի, Դավթի և Սողոմոնի մասին
18. Նարեկ, Բան ԻԳ
19. Լեզվի մասին
20. Աստվածաշնչից
21. Հայրերից
22. Հայրերի վարքից
23. Աղոթք
24. Հեսուի եվ Աքարի մասին
25. Սուրբ Եփրեմ Ասորու խոսքը հպարտության մասին
26. Նարեկ, Բան ԻԹ
27. Հպարտության, խոնարհության, փառամոլության և մարդահաճության մասին
28. Աստվածաշնչից
29. Հայրերից
30. Հայրերի վարքից
31. Աղոթք
32. Սարգիս Շնորհալու խոսքը Սուրբ Գրքի ընթերցանության կարևորության մասին
33. Խորհրդածություններ մտքի մասին
34. Նարեկ, Բան Ե
35. Մտքի մասին
36. Աստվածաշնչից
37. Հայրերից
38. Հայրերի վարքից
39. Աղոթք
40. Փնտրեք ու պիտի գտնեք
41. Սուրբ հայր Ամոնի թուղթը
42. Մեր սուրբ հայրապետ Հովհան Մանդակունու թուղթը բարկացողների համար
43. Նարեկ, Բան ԾԶ
44. Բարկության, դատելու և հնազանդության մասին
45. Աստվածաշնչից
46. Հայրերից

47. Հայրերի վարքից
48. Աղոթք
49. Մեր սուրբ հայր Գրիգոր Տաթևացու խոսքը Սուրբ Հոգու գալստյան մասին
50. Մարմնավոր քրիստոնյայի և գերգեացի դիվախարի մասին
51. Նարեկ, Բան ԽԶ
52. Ծիծաղի և լացի մասին
53. Աստվածաշնչից
54. Հայրերից
55. Հայրերի վարքից
56. Աղոթք
57. Սուրբ Կյուրեղ Ալեքսանդրացու խոսքը հոգու ելքի և ահավոր դատաստանի մասին
58. Մեր սուրբ հայր Հովհան Ոսկեբերանի հորդորական խոսքը՝ քառասնօրյա սուրբ պահքի վերաբերյալ
59. Նարեկ, Բան ԾԷ
60. Որկրամոլության և պահքի մասին
61. Աստվածաշնչից
62. Հայրերից
63. Հայրերի վարքից
64. Աղոթք
65. Մովսեսի մասին
66. Մեր սուրբ հայր Հովհան Ոսկեբերանի իններորդ զրույցը ապաշխարության մասին
67. Նարեկ, Բան ԼԷ
68. Ապաշխարության մասին
69. Աստվածաշնչից
70. Հայրերից
71. Հայրերի վարքից
72. Աղոթք
73. Սուրբ Հայր Եփրեմ Ասորու Ապաշխարության Հորդորակ
74. Եփրեմ Ասորու ապաշխարության աղոթքը
75. Ճանաչենք մեր իրական թշնամուն
76. Հայր Նիկողեմոսի խոսքն այն մասին, որ պատերազմը պետք է մղել անդադար և քաջությամբ
77. Նարեկ, Բան ԾԹ
78. Հոգևոր պատերազմի մասին
79. Աստվածաշնչից
80. Հայրերից
81. Հայրերի վարքից
82. Աղոթք
83. Բաղամ եվ Փենեհես
84. Բարսեղ վարդապետ Մաշկևորցու խոսքը սիրո մասին
85. Սարգիս Շնորհալու խոսքը բարի պատերազմի մասին

86. Նարեկ, Բան ԿԶ

87. Արտաքին տեսքի և շնության մասին

88. Աստվածաշնչից

89. Հայրերից

90. Հայրերի վարքից

91. Աղոթք

92. Սուրբ և Աստվածակիր հայր Աթանաս Մեծի ուղերձը վանական Ամոնին

93. Իրական թե՞ կեղծ թիրախ

94. Սուրբ Հովհան Ոսկեբերանի տարբեր աշխատություններից ծաղկաքաղ աղոթքի վերաբերյալ

95. Այն մասին, որ աղոթքի համար տեղն արգելք չպիտի հանդիսանա

96. Այն մասին, որ Աստծուց պետք է խնդրել հոգևոր բարիքներ

97. Այն մասին, որ սրտի խորքից հղած աղոթքը մեծ ուժ ունի

98. Այն մասին, որ պետք է աղոթել թշնամիների համար

99. Այն մասին, թե ինչպես պետք է աղոթել, որպեսզի լսելի լինենք Աստծուն

100. Այն մասին, որ չպետք է խուսափել եկեղեցում արվող աղոթքներից

101. Այն մասին, որ պետք է խնդրել անձանձրույթ

102. Գիշերը կատարվող աղոթքների մասին

103. Ապաշխարության աղոթք՝ ասված Հովհանն Ոսկեբերանի կողմից

104. Նարեկ, Բան ԻԲ

105. Աղոթքի մասին

106. Աստվածաշնչից

107. Հայրերից

108. Հայրերի վարքից

109. Աղոթք

110. Մեր սուրբ հայրապետ Հովհան Մանդակունու թուղթը աղքատներին ողորմություն տալու մասին

111. Նարեկ, Բան Է

112. Ողորմության և տասանորդի մասին

113. Աստվածաշնչից

114. Հայրերից

115. Հայրերի վարքից

116. Աղոթք

117. Այրի կնոջ և անիրավ դատավորի մասին

118. Սուրբ Հովհան Ոսկեբերանի խոսքը գեհենի հիշողության և նրա շուրջ զրույցի օգտակարության մասին

119. Աղամզիք

120. Աղոթք

121. Օգոստինոս Երանելու խոսքը երկնային կացարանների մասին

122. Անմահական բնակարան

123. Խավարից դեպի լույս

- 124. Հոգիների բնակարանը
- 125. Մարդը մեծ է միայն Աստծով
- 126. Օգոստինոս Երանելու աղոթքը
- 127. Ճշմարիտ սիրո մասին**
- 128. Նարեկ, Բան ԿԷ
- 129. Աշխարհսիրության և արժաթսիրության մասին**
- 130. Աստվածաշնչից
- 131. Հայրերից
- 132. Հայրերի վարքից
- 133. Աղոթք
- 134. Աղքատության մասին**
- 135. Այն մասին, որ աղքատի համար շատ ավելի հեշտ է մտնել երկնքի արքայություն
- 136. Հարստության և աղքատության մասին
- 137. Աղքատության առավելությունները
- 138. Աղքատների մխիթարության մասին
- 139. Ջանանք զգուշանալ աջ և ձախ շեղումներից**
- 140. Սուրբ հայր Եփրեմ Ասորու քարոզը ապաշխարության մասին**
- 141. Նարեկ, Բան ՀԲ
- 142. Ծուլության, ձանձրության և թախիծի մասին**
- 143. Աստվածաշնչից
- 144. Հայրերից
- 145. Հայրերի վարքից
- 146. Աղոթք
- 147. Պետրոս և Հովհաննես**
- 148. Սուրբ Հովհան Մանդակունու թուղթը անօրեն և դիվային թատրոնի մասին**
- 149. Մեր սուրբ հայր Բարսեղ Կեսարացու խոսքը նախանձի մասին**
- 150. Նարեկ, Բան Դ
- 151. Ընդհանուր խրատներ**
- 152. Աստվածաշնչից
- 153. Հայրերից
- 154. Հայրերի վարքից
- 155. Աղոթք
- 156. Նարեկ, Բան ՁԷ
- 157. Վերջաբան**
- 158. Գրականության ցանկ**

Աշխատասիրությամբ

Աշոտ դպիր Արևշատյանի

Խմբագիր՝ Գայանե Թերզյան

Սրբագիր՝ Կարմեն Մարտիրոսյան